
37
1 C
25

R. P. TOBIÆ LOHNER
BIBLIOTHECA
MANUALIS CONCIONATORIA
ORDINE ALPHABETICO DIGESTA.

EDITIO NOVISSIMA

Ad commodiorem usum in septem Tomos distributa, cui nunc primum accedit

OPUSCULUM

INSTRUCTIO PRACTICA
DE MUNERE CONCIONANDI, EXHORTANDI, CATECHIZANDI.

TOMUS TERTIUS.

H=I=L

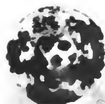

BASSANI MDCCLXXXVII.

PROSTANT

VENETIIS APUD REMONDINI.

Superiorum Permissu, ac Privilegio.

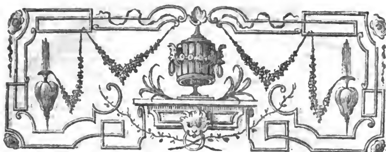

JESU CHRISTO,
VERBO DEI FILIO,
INCREATÆ PATRIS CÆLESTIS SAPIENTIÆ,
ÆTERNO DEI VERBO,
OMNIUM SCIENTIARUM FONTI UBERRIMO,
LIBRO VITÆ OMNIA PRÆDESTINATORUM NOMINA EXPRIMENTI,
BIBLIOTHECÆ OMNI SCIENTIARUM GENERE INSTRUCTISSIMÆ,
Ex qua S. Bonaventura omnem ſuam doctrinam ſe hauſiſſe confeſſus eſt,
cujus verba ſingula, apiceſque ſpiritus & vita ſunt,
In qua Originales S. SCRIPTURÆ & SS. PATRUM atque DOCTORUM Sententiæ,
Omnium Virtutum EXEMPLA perfectiſſima,
PARABOLÆ ET SIMILITUDINES,
Sine quibus non loquebatur ad Intellectum convincendum aptiſſimæ;
MOTIVA AC MEDIA AD OMNES VIRTUTES ASSEQUENDAS EFFICACISSIMA,
Breviſſimum & ſolidiſſimum totius Sacræ ASCESEOS ſeu doctrinarum ad
perfectionem pertinentium Compendium:
CONCEPTUS PRÆDICABILES,
Quales nullus hominum unquam locutus eſt,
MISCELLANEÆ AC FONTALES
Omnium ſapientum doctrinæ,
Et AXIOMATA denique non tam mellifluo ore eructata, quam efficaciſſimis exemplis confirmata
Uberrime velut in Fonte continentur.
Hanc ſpem Bibliothecam Manualem plurimum adauctam, & Septimo Typo
feliciter expreſſam,
VELUT AUTHORI PRIMA[illegible]
In æternam Beneficiorum acceptorum memoriam,
In perpetuam Debitoris obligatiſſimi Syngrapham,
In Amoris ardentiſſimi tenue argumentum,
In Deſiderii obſequioſiſſimi conſtantiſſimum pignus,
In æternum, ſemperque memorem ſummi ſui Benefactoris titulum,
Quamvis non ſine verecundia
OB MUNERIS ET OFFERENTIS VILITATEM;
Nec ſine timore
OB TANTAM ACCIPIENTIS CELSITUDINEM AC MAJESTATEM;
Magnam tamen fiduciam
OB NOTAM IPSIUS CLEMENTIAM ET BENIGNITATEM,
Nec minus prompta voluntate
OB DEBITORUM EX IMMERITA MUNIFICENTIA CONTRACTORUM MULTITUDINEM
EJUSDEM
Humillimus Servus, Indigniſſimus Diſcipulus, Obſtrictiſſimus Debitor,
Offert ex animo, dicat ex Debito, Dedicat ex amore,
Atque ut optatam Operi huic Benedictionem,
Ad illuſtrandum legentium Intellectum,
Ad promovendam luſtrantium voluntatem,
Ad ſolidam utentium Delectationem
Largiſſime, clementiſſimeque impertiri dignetur,
Humillime rogat, impenſe obſecrat, & ſuppliciter obteſtatur. N. N.

INDEX
TITULORUM GENERALIUM

Quæ in Tertio Tomo continentur.

BIBLIOTHECÆ
MANUALIS
CONCIONATORIÆ.

TITULUS LXV.

HÆRESIS.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

Suar. Sanch. & alii.

EST voluntarius & pertinax error in materia Catholicæ fidei contraria a Christiano commissus. Per hanc quippe definitionem facile Judaismus, Paganismus, & Machometismus rejiciuntur. Dicta est a Græco verbo *αἵρεσις*, quod electionem significat, eo quod quisque voluntarie ejusmodi falsam doctrinam contra dictamen rectæ rationis, stimulum conscientiæ, & Ecclesiæ dogmata eligat, & assumat. Describitur apte in Apocalypsi sequentibus verbis: Meretrix sedens super aquas, ornatu regio, plena nominibus blasphemiæ, super bestiam coccineam, habens poculum aureum in manu, sed plenum veneno, abominatione, immunditia, invitans potentes & populos ad bibendum.

Apoc. 17. v. 230.

Divisio.

II. Dividitur in *Formalem*, quæ est culpabilis hæreticæ doctrinæ; & *Materialem*, qua inculpabilier hæresi adhæretur.

Actus.

III. Primus est de aliquo fidei articulo dubitare; cum tamen quivis ex illis omnem dubitationis exclusionem mereatur.

IV. Secundus, Hæreticorum libros curiose evolvere, seque adeo in periculum errandi cum illis præcipitare.

V. Tertius, Hæreticorum colloquia, conciones & disputationes animo discendi ipsorum errores, eisque adhærendi, frequentare.

VI. Quartus, errori hæretico pertinaciter assentiri.

VII. Quintus, eumdem etiam aliis persuadere velle.

VIII. Sextus, catholica dogmata velut erronea impugnare.

IX. Septimus, pro defensione suæ hæresis varias adversitates pati, mortemque ipsam oppetere.

Gradus.

X. Per quos juxta Jacobum Marchantium Hæretici in abyssum & perditionem descendunt, isti enumerantur. — Jacobus March. hort. Past. tract. 1. prop. 2.

XI. Curiositas legendi libros hæreticos.

XII. Præsumptio judicandi de omnibus.

XIII. Pertinacia rebellis in sustinendo propriam opinionem.

XIV. Contemptus omnium, qui eis contradicunt.

XV. Cæcitas cum superbia conjuncta.

XVI. Dei derelictio & quasi abnegatio per quemdam Atheismum.

XVII. Abyssus peccati, dum de peccato in peccatum ruit Hæreticus.

XVIII. Desperatio juncta cum conscientiæ tortura.

XIX. Mors miserabilis.

XX. Æterna damnatio.

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Qualitas.

I. HOc autem scito, quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis, quam Dei, habentes speciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. — 2. Tim. 3. v. 2. & seq.

II. Hujuscemodi Christo Domino nostro non serviunt, sed suo ventri, & per dulces sermones — Rom. 16. v. 18.

& benedictiones seducunt corda innocentium.

2. Tim. 3. v. 6. III. Ex his sunt, qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis.

1. Joan. 4. v. 5. IV. Ipsi de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit.

2. Tim. 3. v. 7. V. Semper discentes, & numquam ad scientiam veritatis pervenientes.

1. Tim. 6. v. 3. VI. Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei, quæ secundum pietatem est, doctrinæ, superbus est, nihil sciens, sed languens, circa quæstiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur invidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate privati sunt, existimantium quæstum esse pietatem.

2. Cor. 11. VII. Ejusmodi Pseudo-Apostoli sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi; & non est mirum: ipse enim Satanas transfigurat se in Angelum lucis; non est ergo magnum, si ministri ejus transfigurentur velut ministri Justitiæ, quorum finis erit secundum opera ipsorum.

1. Jo. 2. v. 19. VIII. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis; nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum; sed ut manifesti sint; quoniam & non sunt ex nobis.

Fuga.

Ad Tit. 3. v. 10. IX. Hæreticum hominem post unam, & secundam correctionem devita, sciens, quia subversus est, qui ejusmodi est, & delinquit, cum sit proprio judicio condemnatus.

Matth. 7. v. 15. X. Attendite a falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.

2. Cor. 10. XI. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere in domum, nec ave ei dixeritis; qui enim dixit illi ave, communicat operibus ejus malignis.

1. Jo. 4. v. 1. XII. Charissimi nolite omni spiritui credere, sed probate Spiritus, si ex Deo sint, quoniam multi Pseudo-Prophetæ exierunt in mundum.

Philipp. 3. v. 2. XIII. Videte canes, videte malos operarios.

Deut. 13. v. 2. XIV. Si surrexerit in medio tui Prophetes, & dixerit tibi: Eamus & sequamur deos alienos, quos ignoras, & serviamus eis, non audies verba Prophetæ illius.

Damnum.

2. Tim. 2. v. 17. XV. Sermo eorum ut cancer (seu gangræna) serpit.

Hebr. 6. v. 4. XVI. Impossibile est, eos, qui semel illuminati sunt, gustaverunt etiam donum cæleste, & participes facti sunt Spiritus Sancti: gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, & prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, & ostentui habentes.

Juda 7. v. 11. XVII. Væ illis, qui in via Cain abierunt.

March. tract. 1. hær. Past. istl. 7. Primus autem Hæreticus Cain crat, ut qui providentiam Dei negavit juxta Chaldæam translationem apud Marchantium.

§. III. EX SS. PATRIBUS.

Qualitas.

S. Ambr. in comment. ad Tit. 3. I. PEr verba legis legem impugnant, & fidem sine fide proclamant.

S. Aug. narrat. in Ps. 39. II. Persecutor Paganus aperte sævit ut Leo, Hæreticus insidiatur ut Draco. Ille cogit negare Christum, iste docet. Ille ingerit violentias, iste insidias. Adversus illum opus est patientia, adversus hunc opus est vigilantia.

S. Bern. S. 33. in Cant. III. Olim prædictum est, & nunc tempus adimpletionis advenit: ecce in pace amaritudo mea amarissima. Amara prius in nece Martyrum, amarior post in conflictu Hæreticorum, amarissima nunc in moribus domesticorum. Intestina & insanabilis est plaga Ecclesiæ, & ideo in pace amaritudo ejus amarissima.

Vincent. Lirin. in c. 20. Act. IV. Qui sunt lupi rapaces, nisi Hæretici feri & rabidi, qui caulas Ecclesiæ semper infestant, & gregem Christi, quaqua possunt, dilacerant?

S. Hier. ad Pamac. V. Quisquis es assertor novorum dogmatum, quæso te, ut parcas Romanis auribus, parcas fidei, quæ Apostolico ore laudata est. Cur post annos quadringentos docere nos niteris, quod antea nescivimus? Cur profers in medium, quod Petrus & Paulus edere noluerunt.

S. Bern. ep. 240. VI. Versatur in vestra terra sub vestimentis ovium lupus rapax. Sed ad Domini designationem a fructibus ejus cognoscamus eum. Basilicæ sine plebibus, plebes sine Sacerdote, Sacerdotes sine reverentia sunt, & sine Christo deinde Christiani: Ecclesiæ Synagogæ reputantur, Sanctuarium Dei sanctum esse negatur, Sacramenta non sacra censentur, dies festi festivis frustrantur solemniis, moriuntur homines in peccatis suis, rapiuntur animæ passim ad tribunal terrificum, heu nec pœnitentia reconciliatæ, nec S. communione munitæ.

S. Aug. l. 3. contra Faustum c. 12. VII. Hæretici instar perdicum congregant, quæ non pepererunt. Christianos enim, quos maxime Christi nomine seducunt, jam per ipsius Christi Evangelium natos inveniunt, & faciunt illos divitias suas non sane cum judicio, sed cum temeritate inconsiderata.

S. Aug. l. 3. contr. Faust. c. 12. VIII. Ut fallacius incautis ovibus obrepant, lupinam deponunt speciem, & sese divinæ legis sententiis velut quibusdam velleribus obvolvunt, ut, cum quisque lanarum mollitiem præsenserit, nequaquam aculeos dentium pertimescat.

Hier. in c. 19. Esa. IX. Quicumque aliter scripturam intelligit quam sensus Spiritus Sancti efflagitat, & quo scripta est, licet ab Ecclesia non recesserit, tamen hæreticus potest appellari.

Aug. de definit. X. Hæreticus est, qui pro alicujus commodi temporalis & maxime gloriæ principatusque sui gratia falsas ac novas opiniones gignit, vel sequitur.

Idem contra Manich. & habet 24. q. 3. dixit. XI. Qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid pravumque quid sapiunt: Si correcti ut sanum rectumque sapiant, resistunt contumaciter suaque pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt sed defendere persistunt, hæretici sunt.

Fuga.

S. Aug. in Ps. 10. XII. Contradicunt linguæ multæ: diversæ hæreses, diversa schismata personant, linguæ multæ contradicunt veraci doctrinæ. Tu curre ad tabernaculum Dei, Ecclesiam Catholicam

cam tene, a regula veritatis noli discedere, protegeris in tabernaculo a contradictione linguarum.

S. Cypr. l. 1. ep. 3. XIII. Nulla cum talibus commercia, nulla colloquia, nulla convivia misceantur, simusque ab eis tam separati, quam illi sunt ab Ecclesia profugi.

Ad Cornel. Lucifer. Ep. Calaritanus ad Constant. Imp. XIV. Quomodo potueramus nos, cum simus servi Dei, vos vero servi diaboli, in unum convenire? Quando sie inter nos, & vos separarum esse voluit Deus? Quomodo inter lumen & tenebras, inter vitam & mortem, inter dulce & amarum? Quomodo inter sanctos Angelos Dei, qui sunt semper clementiam ejus magnificantes, & inter illos Apostatas, quos in æternum tecum visurus eris torqueri, nisi temet eripueris ab eis?

Damnum.

S. Leo ep. 93. c. 33. XV. Quamvis sint in Hæreticorum scriptis quædam, quæ videantur eruditionis & pietatis speciem habere, nunquam tamen vacua suot venenis.

S. Greg. l. 5. mor. c. 11. XVI. Miscent recta perversis, ut ostendendo bona, auditores ad se pertrahant; & exhibendo mala, lateoti peste corrumpant.

Basilius Magnus de Spirit. Sancto. XVII. Is scopus eommunis est omnibus hæreticis ut solidum fidei in Christum labefactent, Apostolicam traditionem solo æquatam abolendo.

Idem ep. 343. XVIII. Hoc hæreticis perpetuo studio agitur ne ex divinis scripturis simpliciorum animi rite doceanrur, sed ut per extraneam Philosophiam veritas refellatur.

§. IV. EXEMPLA CATHOLICA.

Fuga.

Sophron. in prato Spirit. c. 47. I. B. Virgo aliquando cum S. Jo. Baptista, & S. Joanne Evangelista Abbati Cyriaco apparens noluit, licet multum ab eo rogata, cellam illius intrare, eo quod duos Nestorii libros licet ignorans in cubiculo haberet.

S. Irenæus l. 3. c. 3. II. Apostoli, & horum discipuli, teste B. Irenæo, tantum habuerunt timorem, ut neque verbotenus communicarent alicui eorum, qui adulteraverunt veritatem.

Ibid. III. S. Joannes Apostolus volens lavari, cum in balneo Cerinthum vidisset, non lotus exivit, timens, ne balneum concideret.

Ibid. IV. S. Polycarpus Marcioni aliquando occurrens dicenti sibi: Cognosce nos. Respondit: Cognosco te primogenitum Satanæ.

S. Athan. in vit. V. S. Antooius Manichæos aliosque Hæreticos adeo aversabatur, ut omnibus diceret, ne juxta quidem eos esse accedendum. Unde & moriturus suis dicebat: Hæreticorum & Schismaticorum venena vitate, meumque circa eos odium sectamini. Scitis ipsi, quod nullus mihi nec pacificus quidem sermo cum eis umquam fuerit.

S. Hilar. contra Aux. VI. S. Hilarius de Auxentio scripsit: Mihi non erit aliud quam Diabolus, quia Arrianus est.

S. Hier. l. contra Pelag. VII. S. Hieronymus de seipso fatebatur, quod numquam Hæreticis pepercerit, & omni egerit studio, ut hostes Ecclesiæ sui quoque hostes fierent.

VIII. Abbas Agathon, cum omnia de se alia vitia spargi æquo animo pateretur, uti autem audivit, quod etiam Hæreticus vocaretur, graviter indignabatur, causamque rogatus respondit: Crimina alia infirmitatis sunt, & hominem adhuc Deo per fidem unitum relinquunt; hæresis vero est pertinaciæ nota & malitiæ, quæ omni modo nos a Deo divellit, tollens fidem, Deo nos primo quasi vinculo unientem & ligantem. *Evagrius in vit. PP. l. 3. §. 20.*

IX. Abbas Cosmas, eum juxta sepulchrum Episcopi hæretici sepultus fuisset, pluribus noctibus clamare auditus est: Noli me tangere Hæretice, noli mihi appropinquare inimice Ecclesiæ sanctæ Dei. *Sophron. in prato Spir. c. 47.*

X. Franciscus I. Galliarum Rex dicere solebat ad suos: Si ego membrum aliquod meum hæresi infectum scirem, non illud tantum vobis abscindendum darem, sed si quem ex liberis etiam meis eadem nota correptum adverterem, eum ipse manu mea consecrare non dubitarem. *Florim. Remond. t. l. 7. c. 5.*

XI. Ladislaus Ungariæ ac Bohemiæ Rex, eum ei in Pragensis urbis introitu Magister Rokiczanus Hussitarum Antesignanus, Archiepiscopatum Pragensem ambiens, cum suis officii gratia in conspectum prodiret, Regemque salutaret, eum valde frigide resalutavit; At occurente postea ex arce Pragensi Sacerdotum cœtu cum sanctis reliquiis, ipsos Sacerdotes hilari ore affatus est, reliquias vero etiam veneratus & osculatus. *Debrand lib. 29.*

XII. Sanctus Eusebius Vercellensis Antistes, durissima quæque ab Imperatore Constantio Hæretico pertulit, taudemque exilio mulctatus est. Is statuit apud se fame potius perire, quam ab Arriano Episcopo cibum accipere: qui hac occasione cupiebat in vulgus spargere, sanctissimum illum ac Catholicum Episcopum ejus fidei consensisse, ut hoc mendacio multos in fraudem erroremque impelleret. *Baron. t. 3. Ann. 356.*

XIII. Cum vir Dei Paphnutius ex Ægypti partibus Episcopus, Maximum Hierosolymitanum Episcopum simplicitate quadam animi ignarum quid ageret, inter hæreticos versari & considere vidisset, ad eum accessit, & manu apprehensum his verbis admonuit: Non patiar Episcopum adeo venerandum in cathedra pestilentiæ sedere, & cum impuris hæreticis ne verbo quidem communicare. *S. Tom. lib. 2. Hist. Eccl. 21.*

XIV. Marcellus Ancyræ Episcopus gravissima quæque ab iisdem Arrianis perpessus est, quod neque eorum decretis consentiret, neque de Arrio in Ecclesiam admittendo concederet, neque consecrationi templi Jerosolymis a Constantino sumptuose ædificati interesse vellet, ne hac occasione cum eis communicasse videretur. *Id. Hist. Eccl. lib. 2. c. 33.*

XV. S. Antonius Eremita, Manichæis, aut aliis hæreticis nunquam saltem amicabilia verba largitus est, denuncians talium amicitiam atque sermones perditionem esse animarum. Sic etiam detestabatur Arrianos, ut omnibus diceret, ne quidem juxta eos esse accedendum. Et ipse Antonius jam moriturus: Hæreticorum, inquit, & Schismaticorum verba vitare, meumque eirca eos odium sectamini. *D. Athanas. in Vit. ejus.*

Sci-

Scitis ipsi, quod nullus mihi pacificus sermo cum eis unquam fuerit.

Jo. Mos. Erin. pr. Spir. f. 40. XVI. Quod non solum vivi, sed mortui quoque Catholici hæreticorum consortium fugiant simili exemplo constat. Narravit nobis Abbas Basilius presbyter Bicatiorum, dicens: Cum essem Theopoli apud Patriarcham Antiochenum Gregorium, venit ab Jerosolymis Abbas Cosmas Eunuchus Lauræ Pharan, vir singularis religionis & fidei, rectorumque dogmatum valde tenax & zelator, ac divinarum scripturarum scientia non mediocriter instructus, cum ergo fuisset ibi senex dies non paucos defunctus est. Et jussit Patriarcha pretiosas illius reliquias in monasterio suo sepeliri, ubi & positus erat quidam Episcopus. Die igitur quadam profectus sum ut salutarem sepulchrum senis. Erat autem supra sepulchrum ejus jacens homo quidam pauper eleemosynam petens ab ingredientibus in templum. Cum ergo me conspexisset pauper tertio prostratum, & seni orationem facientem, dicit mihi: Abba, magnus erat profecto senex ille, quem sepelistis hic ante duos menses. Tunc ego ad illum: Unde tu hoc nosti? Quia respondit: Vere, Domine Abba ego paralyticus fui annis duodecim, & per ipsum curavit me Deus, & quoties in tribulatione sum venit ad me consolationem afferens, mihique refrigerium præstat. Ex qua die illum sepelistis, usque ad horam hanc, audio illum singulis noctibus, clamantem ac dicentem ad Episcopum: Noli me tangere hæretice, & ne appropinques mihi, inimice Sanctæ Dei Ecclesiæ Catholicæ. Hoc ego audiens ab eo qui sanatus fuerat, perrexi, & omnia ex ordine Patriarchæ retuli, orabamque ipsum sanctissimum Patriarcham, ut sumptum ex eo loco corpus senis in sepulchro alio conderemus. Tunc ait Abbas Patriarcha: Mihi crede fili, nihil ab hæretico læditur Abbas Cosmas, sed hoc tantum factum est, ut senis virtus, zelusque fidei nobis innotesceret, qualis semper fuerit, qualisque etiam sit post carnis occubitum, utque Episcopi nobis proderetur opinio, ne illum arbitraremur Orthodoxum fuisse atque Catholicum.

Qualitas.

March. tr. 3. hort. Past. lect. 7. prax. 1. XVII. Primus Hæreticus juxta Marchantium Cain fuit, unde Apostolus Judas dicit: Væ illis, qui in via Cain abierunt, illi autem juxta S. Thomam in viam Cain abierunt, qui gladio perversæ doctrinæ fratres suos interficiunt.

Bals. Chaviss. l. 4. de mente fid. c. 1. XVIII. In Urbe Metis cum Nobilis Catholicus advertisset, se Judices hæreticos nulla ratione ad sententiam pro se ferendam adducere posse, finxit se ipsorum fidem amplexurum. Quo pacto cum paulo post sententia pro ipso lata esset: Jam habeo, dixit, quod volo: abite in malam crucem vestra abortiva religione. Nonne superioribus mensibus eadem causæ meæ æquitas fuit.

Gesterus in Dom. Sex. XIX. Bernardus Ochinus, cum Episcopatu Florentino & Cardinalatu frustratus, Genevæ ad Calvinistas transisset, & postea in morte a Catholicis ad reditum incitaretur, respondit: Quid me vultis facere? Uxorem & liberos abjicere non possum. Hæ causæ erunt meæ damnationis.

XX. Cum B. Cyriacus Nestorianum Monachum Deo commendaret, circa nonam sequentis diei vidit Frater, qui erat in spelunca, quemdam aspectu terribilem astare & dicere: Veni, & vide veritatem. Tum in locum tenebrosum ducere, ubi inter fœtidos ignes Nestorium, Eutychetem, Appollinarem, Dioscorum, Severum, Origenem, & alios cum ostendisset, dixit illi: En locus iste pro hæreticis paratus est. Sophon. in prato Spir. c. 26.

XXI. In Civitate Lombardiæ cum hæreticus quidam ignotus in hospitali graviter ægrotans ad viaticum sumendum admoneretur, & graves in SS. Sacramentum blasphemias effutiret, catus domesticus mansuetissimus in eum irruit, gutturque ac labia illius unguibus laceravit; quod cum altera vice faceret, tandemque, ne omnino eum perimeret, abstractus esset, hæretico paulo post inter blasphemias defuncto & extra Civitatem sepulto, emissus e cavea cucurrit ad sepulchrum, & tandiu conatus est illum effodere, quoad labori immortuus est. Daurol. in Catec. hist. c. 3. tit. 12. n. 4.

XXII. Wenceslaus duodecimus Boemiæ Rex, quia falsa politici status ratione delusus, hæreticis liberam agendi potestatem concesserat, gravissimis subditorum dissensionibus vexatus, & cum arma corripuisset, a suis turpiter desertus, vitam & regnum amisit. Ibid. tit. 19. n. 7.

§. V. EXEMPLA DOMESTICA.

I. S. Ignatius valde cavebat, ne suis aliquid subreperet, quod candorem fidei quoquo modo inquinaret, & peregrinis opinionibus inficeret, unde metuens, ne id per necessariam Hebraicæ linguæ cognitionem eveniret, statuit, ut nostri vulgatam editionem mordicus tuerentur, quod & in Concil. Trident. postea decretum fuit. Eumdem in finem saluberrimas quoque regulas conscripsit, ut cum Ecclesia sentiamus, observandas. Vit. l. 5. c. 10.

II. P. Petrus Faber ita aversabatur Hæreticos, ut nollet eos etiam recte docentes audiri, aut ad eorum voluntatem aliquid in Ecclesia ad meliorem formam revocari; sicut enim, ajebat, dæmones vera interdum, sed non ex veritatis spiritu, confitentur, ita Hæreticos multa interdum bona præcipere: sed ea, quoniam simili veritatis tuendæ spiritu non præcipiuntur, minime grata esse Deo. Vita l. 2. c. 20.

§. VI. SIMILITUDINES.

Qualitas.

I. Sicut folles interdum necessarii sunt, ut ignis sopitus suscitetur; ita, teste Apostolo, oportet Hæreses esse, ut & probati manifesti fiant, & non probatorum fervor & incredulitas excitetur. March. tr. 1. lect. 7. prop. 3. 1. Cor. 11. v. 19.

II. Sicut is merito stultus crederetur, qui ex aurea Regis imagine liquefacta canis imaginem formaret, Regisque diceret formam repræsentare, eo quod antiquum aurum esset; ita Hæretici quoque inepte agere censendi sunt, dum suas doctrinas Scripturæ conformes dicunt, D. Iren. adversus Hær.

eunt, eo quod ad easdem tuendas sententiis e Sacra Scriptura petitis abutantur.

Ibid. III. Sicut lupi famelici, una ovicula comprehensa, eam ita lacerant, ut nullum ejus membrum intactum relinquant; sic Hæretici hodie omnia dogmata Ecclesiæ convellere & labefactare conantur.

S. Basil. de vera virg. IV. Sicut per creaturas visibiles, per quas homines Deum agnoscere debebant, diabolus Gentiles ignorare fecit Deum, ita, unde oportebat Christum agnoscere, scilicet ex Scripturis Sacris, Christi ignorationem introducere conatus est, hæreticas intelligentias callide ingerendo.

Origen. in c. 10. ep. ad Ro. V. Sicut piratæ in occultis scopulis maris lumen accendunt, ut navigantes ad naufragia perditionis sub spe salutis obtinendæ perducant; ita Hæretici lumen falsæ doctrinæ ostendunt, ut salutis suæ cupidos sub hac luminis specie ad fidei, & salutis naufragium pertrahant.

Staplet. l. sup. c. VI. Sicut aucupes frondem mortuam visco illitam, & aves mortuas velut vivas in ramis collocatas circumferunt, ut aves advolantes irretitas capiant; ita hæretici litteram S. Scripturæ, quæ occidit, falso sensu velut visco illinunt & proponunt, ut simplices homines ad verbum Dei avide advolantes perimant.

Clement. Alex. l. 1. Strom. VII. Sicut improbi pueri pædagogum excludunt; ita Hæretici arcent Prophetas a sua Ecclesia, ne ab iisdem de falsis doctrinis arguantur.

S. Chrys. ho. 19. op. imperf. VIII. Sicut simia omnia hominis habet membra, nec tamen homo est; ita hæresis, licet omnia Ecclesiæ mysteria miretur, non tamen propterea ea vera Ecclesiæ sunt mysteria.

S. Hier. in epist. ad Cypr. IX. Sicut tela araneæ muscas quidem & alia parva animalia capere potest, a fortioribus autem rumpitur; ita Hæretici simplices quidem doctrinis suis decipere, non autem robustioribus in fide nocere possunt.

Id. in c. 1. Isaiæ. X. Sicut caupones, ut austerum vinum mitigent, gustuique gratius efficiant, aqua corrumpunr; ita Hæretici austeritatem S. Scripturæ suo sensu corrumpunt, ut cum majori delectatione quidem, sed non perinde fructu ab auditoribus hauriatur.

S. Ambr. l. 1. de fide. XI. Sicut hydra, licet sæpius recisa, semper repullulavit, auctiorque evasit; ita Hæreses, quo vehementius excindere eas Catholici Doctores studuerunt, tanto majus incrementum sumpserunt.

S. Aug. de decem plag. c. 3. XII. Sicut inter plagas Ægyptiacas etiam ranæ in paludibus habitantes & in domos prorepentes fuerunt; ita Deus Christianos per Hæreticos velut ranas loquaces strepitum vocum, sed non veritatem doctrinæ habentes, tædiumque auribus, non cibos mentibus afferentes affligit.

Rupertus l. 3. in Sophoniam. XIII. Sicut Moab, & filii Ammon de consanguinitate Abrahæ descenderunt, & tamen genus Abrahæ semper oderunt; ita Hæretici in Christum quidem se credere dicunt, & tamen Christianorum Catholicam fidem subvertere conantur.

Eugubin. in c. 11. Deuter. XIV. Sicut Dathan & Abiron sub specie pietatis, Moysi principatum adimere conabantur; ita Hæretici sub prætextu religionis reformandæ legitimam Pontificum successionem & potestatem evertere moliuntur.

Damnum.

XV. Sicut Evam decepit serpens promittendo, quod non habeat; sic Hæretici prætendentes majorem agnitionem in mortem demergunt sibi credentes. Irenæus in prol. l. 4.

XVI. Sicut Dipsas venenatus serpens, aquam, quam in rivulis haurit, veneno inficit, ut bestias pariter ex ea bibentes intolerabili siti accendat, & tandem omnino perimat; ita Hæretici, dum S. Scripturas velut fontes veritatis, veneno suæ falsæ doctrinæ corrumpunt, maximam quidem Verbi divini orexin excitant, sed per eamdem certum animæ interitum creant. S. Epiph. hæref. 21. contra Manich.

XVII. Sicut membrum a corpore præcisum vivere non potest, nec ramus ab arbore separatus virescere; sic omnes Hæretici ab Ecclesia sejuncti, nec vitam gratiæ, nec viriditatem veræ virtutis habere possunt. S. Chrys. ho. 46. op. imperf.

XVIII. Sicut is, qui naufragium facit, nudus & omnibus rebus destitutus evadit; ita qui fide exciderit, nihil jam habet ubi figatur, aut ubi seipsum recipiat. Id. ho. 1. in c. 1. Timoth.

XIX. Sicut scintilla res parva est, & tamen, ubi fomitem comprehenderit, Urbes & regiones integras consumit; ita hæretica doctrina, licet in speciem exigua, integras Provincias pervadit & accendit. Id. l. 3. in c. 5. Gal.

XX. Sicut spina, ex quacumque parte illam aspexeris, aculeos habet, & pungit; ita Hæreses ex omni parte fodicant & lædunt, nec nisi venenata sub iis animalia latent. Stapl. ib. 3. in Dom. 7. post Pent.

XXI. Sicut lethale poculum mellis dulcedine temperatum suavitate fallente perimere solet; sic & Hæresis per blandimenta aurium audientium sensus quadam labe contaminans, contagione adhærentes inficit. S. Greg. Nazianz. l. de fide.

XXII. Sicut corpora gravia in centro non gravitant; ita cum Hæresis ad profundum pertinaciæ venerit, gravare conscientiam cessat. Marck. tr. 1. lect. 6. prop. 2.

XXIII. Sicut pestis, ubi semel intraverit, serpendo semper crescit, & difficulter expellitur; ita Hæreses, ubi invaluerint, semper ulterius serpunt, nec nisi per summam violentiam, aut auxilium speciale Dei extirpantur. Id. Prop. 3.

XXIV. Sicut Camelus non solet bibere, nisi turbet aquam; ita nec Hæresis ingredi, nisi turbet Rempublicam. Ibidem.

XXV. Sicut Nautæ, si navim dirigant secundum stellas erraticas, in certum aberrandi a vera via periculum se conjiciunt; ita qui hæreticas sequuntur doctrinas, non possunt non cum ipsis errare. Ib. prop. 1.

§. VII. MOTIVA.

I. Quia Hæresis *gravissimum est* vitium: nam ipsam destruit fidem, quæ est primum inter dona Dei, & fundamentum cæterorum; unde hoc unice laborat diabolus, ut fundamentum hoc destruat, eumque in finem socios suos illis Psalmistæ verbis excitat: Exinanite usque ad fundamentum in ea. Ps. 136. v. 7.

II.

Marth. tr. 3. lect. 6. prop. 1. II. Quia *pestiferum* est vitium, & *hæreditarium*: sicut lepra & pestis, unde sicut peste correpti ab aliis separantur, & leprosi extra Urbes habitare coguntur; ita idem de Hæreticis sentiendum est.

Ibidem. III. Quia *perniciosissimum* est vitium: utpote quod est seminarium omnis discordiæ & rebellionis, dum Religionem velut fundamentum stabilitatis tollit, & subditorum cum capite consensum & unionem convellit.

IV. Quia *miserrimum* & *tristissimum* est vitium: eo quod cæcitas animæ sit, atque adeo Hæreticus lumine veræ fidei destitutus, merito cum S. Tobia exclamet: Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video? (Tob. 5. v. 12.)

V. Quia *stultissimum* est vitium: Quæ enim major stultitia excogitari poterit, quam supremæ veracitati assensum negare, & doctrinam ab homine fallaci, scelesto, & ignorante traditam amplecti?

Heb. 11. v. 6. VI. Quia *periculosissimum* est vitium: quoniam sine fide impossibile est placere Deo; atque adeo certo exitii æterni discrimini se committit, qui Hæresim aliquam voluntarie amplectitur.

VII. Quia vitium hoc *difficillimum curatu* est: nam, ut S. Paulus ait, impossibile est, eos, qui semel illuminati sunt, gustaverunt etiam donum cæleste, participes facti Spiritus Sancti & prolapsi sunt: rursum renovari ad pœnitentiam. Hinc idem Apostolus de talibus dicit, quod *cauteriatam* habeant conscientiam, quæ perinde ut caro cauterio inusta sensum amisit. (Hebr. 6. v. 4. — 1. Tim. 4. v. 2.)

§. VIII. MEDIA.

I. *Superbiam velut radicem Hæresis tollere*: nam, teste S. Augustino, diversis locis sunt quidem diversæ hæreses, sed una mater superbia omnes genuit, sicut una mater nostra Catholica Ecclesia omnes Christianos fideles toto orbe diffusos. (S. Aug. l. de Past. c. 8.)

Rufinus in … V. ead. II. *Cæremonias Catholicas magni facere*: Quia quod sal præstat carnibus, vagina gladio, cortex arbori, & folia fructibus, hoc cæremoniæ Religioni Catholicæ, non enim solum sunt Symbola militaria, quibus castra Sanctorum ab agminibus dæmoniorum, & Religio vera a falsa discernitur, sed etiam fovent, nutriunt, augent illam, atque confirmant.

III. *Colloquia & commercia hæreticorum sollicite devitare*: Sic enim S. Paulus monuit dicens: Profana & inaniloquia devita: multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo ut cancer serpit. Super quæ verba Vincentius Lyrinensis, Devita, ait quasi viperam, quasi scorpionem, quasi basiliscum, ne te non solum tactu, sed etiam visu afflatuque percutiant. Quid est profana? Quæ nihil habent sacri, nihil Religiosi, ab Ecclesiæ penetralibus, quæ est templum Dei, penitus extranea. (2. Tim. 2. v. 16.)

IV. *A lectione librorum Hæreticorum abstinere*: Sic Abbas Isaias suasit suis Monachis: Si librum inveneris, qui dicatur esse Hæreticorum, cave illum legas, ne veneno mortifero cor tuum impleat, sed in ea doctrina, quam in Ecclesia sancta didicisti, ita persiste, ut ei nihil addas, nihil detrahas. (Isaias Ab. Or. 4.)

V. *Frequenter a Deo lumen petere, & oratione se contra Hæreses armare*: Ita S. Augustinus propria experientia doctus suasit dicens: Restabat autem aliud nihil in tantis periculis, quam ut divinam providentiam lacrymosis & miserabilibus vocibus, ut opem mihi ferret, deprecarer; atque id sedulo faciebam. (S. Aug. l. de util. cred. c. 8.)

§. IX. ASCETICA.

I. QUatuor fere sunt, quæ Asceta de hoc vitio præcipue nosse debet. Primum est, ut causas, ob quas Deus Hæreses permittit, bene cognoscat, ne nimium ob earum exortum perturbetur; eæ autem sunt tres potissimum. 1. In pœnam & punitionem peccatorum nostrorum, sicut maledicta est terra propter peccatum Adæ, ut spinas & tribulos germinaret. Unde Apostolus ait: Charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio. 2. Ad excitationem torporis in Sacræ Scripturæ studio, & veritatis illustrationem: nam, ut recte S. Augustinus advertit, ab adversario mota quæstio discendi existit occasio; multa quippe ad fidem Catholicam pertinentia, dum Hæreticorum callida inquietudine exagitantur, ut adversus eos defendi possint, & considerantur diligentius, & intelliguntur clarius, & prædicantur instantius. 3. Ut probati manifesti fiant, quemadmodum S. Paulus loquitur. (2. Thess. 2. v. 10. — S. Aug. l. sup. Gen. — 1. Cor. 11. v. 19.)

II. Alterum est, ut veram regulam teneat, ex qua Hæreses cognoscere & refutare possit; talis autem est, teste Vincentio Lyrinensi, si universitatem, antiquitatem, & consensionem, si hanc unam fidem veram esse fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Ecclesia. Antiquitatem vero, si ab his nullatenus recedamus sensibus, quos sanctos majores ac Patres nostros celebrasse manifestum est. Consessionem denique, si in ipsa vetustate omnium, vel pene omnium Sacerdotum pariter & Magistrorum, definitiones sententiasque sectemur. (Vincent. Lyrinen. in comm. c. 3.)

III. Tertium est, ut solidum modum teneat, secure & efficaciter concertandi, ubi opus est, cum Hæreticis; quem quidem bene Tertullianus assignasse videtur, dum dixit: Non ad Scripturas provocandum est, nec in his constituendum certamen, in quibus aut nulla, aut incerta victoria est; nam etsi non ita evaderet collatio Scripturarum, ut utramque partem parem sisteret, ordo rerum desiderabat illud prius proponi, qood nunc solum disputandum est, quibus competat fides ipsa, cujus sint Scripturæ; a quo, & per quos, & quando, & qoibus sit tradita disciplina, qua fiunt Christiani. Ubi enim apparuerit esse veritatem disciplinæ & fidei Christianæ, illic erit veritas Scripturarum, & expositionum, & traditionum omnium Christianarum. (Tertul. lib. l. de præsc. c. 19.)

IV. Quartum est, ut etiam modum efficacem convertendi Hæreticos norit, qui quidem in tribus præcipue industriis consistit. 1. Ut ad petendum a Deo lumen eos instiget; siequt enim cæcitas corporalis non nisi extraordina- (S. Chrys. ho. 19. op. imp.)

dinaria Dei virtute tollitur, ita & mentalis hæc obcæcatio non nisi per specialem Dei favorem gratiamque curatur. 2. Ut ad bonorum operum frequens exercitium eosdem animet; nam, ut bene S. Chrysostomus advertit, sicut sole manente non prævalet nox; cum autem accesserit ad occasum, tunc occupat mundum; sic quandiu lumen Justitiæ in homine fuerit, tenebræ erroris eum non apprehendunt; secus vero si illud ablatum fuerit, quia non error generat peccata, sed peccata errorem. 3. Ut falsitatem & malam cohærentiam doctrinarum hæreticarum ostendere conetur, & sicut Sampson vulpes caudis alligatas & accensas in hostium messem immisit; ita & ipse Asceta adversantes sibi Hæreticorum doctrinas in cauda, id est, cohærentia colliget, seu falsas ostendat, ac in ipsos Adversarios retorqueat.

§. X. CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Judæ 12. I. EX occasione thematis: *Hi sunt nubes sine aqua, quæ a ventis circumferuntur, &c.* explicari possunt proprietates Hæreticorum, videlicet 1. Quod sint *nubes sine aqua*, id est, Doctores sine vera sapientia, quæ proinde a vento circumferuntur, seu ad suggestionem spirituum immundorum in diversos errores rapiuntur. 2. *Arbores autumnales & infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ*: Quia sicut arbores quædam in Autumno fructus immaturos, speciem, sed non substantiam pomi habentes, producunt, mortemque corporis & animæ, gratiæ & gloriæ, temporalem & æternam incurrunt, ideoque etiam ex horto Ecclesiæ sunt eradicati, quia nec meritorum, nec suffragiorum participes. 3. *Fluctus feri maris despumantes confusiones suas*: Quia sicut fluctus maris sunt inquieti, tumidi, amari, tenebrosi, Ecclesiæque stabilitatem impugnantes; & quia sicut mare primo motu fluctuat, postea ululat, & finaliter spumat; ita ipsi primo fluctuant in fide, postea fremunt per blasphemias, & tandem per furorem spumant contra Ecclesiam. 4. *Sidera errantia*: Quia licet lucem aliquam veritatis ostendant, ea tamen nulli stabili fundamento innititur. Quæ omnia brevius complexus est D. Thomas, dum dixit: Comparantur nubibus propter fidei instabilitatem, arboribus propter operum sterilitatem, fluctibus propter eorum turbationem, sideribus errantibus propter doctrinæ falsitatem.

Matth. 23. v. 33. II. Ex occasione thematis: *Serpentes genimina viperarum quomodo fugietis a ventura ira?* possunt serpentibus comparari Hæretici. 1. Quia sicut serpentes sunt prudentes in malo & stulti in bono. 2. Quia sicut serpentes varii sunt in corpore, ita ipsi varii in erroribus. 3. Quia sicut serpentes repunt super ventrem; ita ipsi omnia propter ventrem faciunt, & propter vanam gloriam pectoris sui. 4. Quia sicut serpentes terram manducant; ita illi non nisi homines terrestres & carnales capiunt perfidia sua. 5. Quia sicut serpentes, ut nascantur, rumpunt viscera matris; ita illi rumpentes fidem Matris Ecclesiæ ad Principatum processerunt. 6. Quia sicut serpens Evam, & per hanc Adamum sciendi & regendi inordinata cupidine decepit, totique generi humano graviter nocuit; ita illi simili medio incautos & simplices homines, opumque & honorum cupidos, decipiunt, graveque toti Ecclesiæ damnum inferunt. 7. Quia sicut serpens propter hanc deceptionem a Deo maledictus est, perpetuaque inter ipsum & mulierem deceptam inimicitia constituta est; ita similis pœna & maledictio Hæreticis manet. Vide S. Chrysost. hom. 45. operis imperfecti.

III. Ex occasione thematis: *Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineas*: comparari possunt Hæretici vulpibus. Cant. 2. v. 15. 1. Propter *fraudulentiam*: Quia sicut vulpes Gallinis, ita ipsi animabus, insidiantur. 2. Propter *feritatem*: Quia sicut vulpes non mansuescit facile, ita nec Hæretici ad mansuetudinem Christianam assumendam facile adducuntur. 3. Propter *inutilitatem*: Quia sicut vulpes ad nihil utilis est, ita nec Hæretici. 4. Propter *damnum* Ecclesiæ illatum, quam velut vineam florescentem demoliuntur. Immo & diabolus Sampsoni factum imitatus eos communi & concordi odio in Ecclesiam colligatos, & accensos in ejusdem Ecclesiæ messem immittit, ac electum triticum pro viribus destruit; quo tamen igne ipsimet sibi quoque graviter nocent, exitiumque sempiternum creant. Vide S. Ambrosium l. 2. in Luc. c. 6.

IV. Ex occasione thematis: *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias*: potest Cant. 2. v. 2. Ecclesia lilio ob *candorem* innocentiæ, *fragrantiam* boni exempli, & *puritatem* doctrinæ, comparari. Hæretici vero spinis, propter *sterilitatem*, utpote qui bonorum operum necessitatem negantes, ea omnia peccatum esse asserunt: propter *effectus malos*, quos spinis similes producunt; nam pungunt maledictis, vulnerant doctrinis, prætereuntes spoliant bonis spiritualibus & temporalibus, & sicut spinæ non facile excutiuntur ab iis, quos implicarunt: propter *latentes hospites*, quia sicut sub spinis se detinent venenati serpentes; ita sub Hæreticis serpens infernalis, qui primos parentes decepit: & denique propter *similitudinem exitus*, quia sicut spinæ igne concremantur; ita Hæretici flammis sempiternis destinantur. Vide Fabrum conc. 9. in Dom. 7. post Pentec.

V. Ex occasione thematis: *Attendite a falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces*: Matth. 7. v. 15. possunt Hæretici lupis comparari ob sequentes causas. 1. Quia sicut lupi insidiantur ovibus Christi, & fremunt circa caulas nocturno magis tempore, quam diurno. 2. Quia sicut lupi, licet versentur circa caulas, stabula tamen, id est, Ecclesiam, in qua oves clauduntur, intrare non audent. 3. Quia sicut lupi explorant pastoris absentiam, & ideo Pastores Ecclesiarum vel necare, vel in exilium agere contendunt, eo quod illis præsentibus oves Christi incursare non possint. 4. Quia sicut lupi mentis intentione duri ac rigidi nequaquam solent a suo errore deflectere. 5. Quia sicut lupi, si quem versutia mentis suæ circumscriptione prævenerint, obmutescere faciunt: si autem commenta impietatis eorum agnoveris, jacturam piæ vocis timere non poteris. 6. Quia sicut lupi animam petunt, guttur invadunt, vitalibus vulnus affligunt. 7. Quia sicut lupi vesti-

tum

tum ovis habent, facta prædonis: foris oves, intus lupi. 8. Quia ficut lupi ululant, & fermone facrilego beftiale murmur interftrepunt. Quæ omnia ex S. Ambrofio l. 7. in c. 10. Luc. defumpta vide fufius explicata apud Fabrum conc. 9. In Dom. 7. poft Pentec.

Matth. 7. v. 16. VI. Ex occafione thematis: *A fructibus eorum cognofcetis eos*: poffunt explicari peffimi fructus Hærefum. Scilicet 1. *Cæcitas & errores*; Utpote de quibus merito Chriftus dixit: Cæci funt & duces cæcorum. 2. *Impietas* per Religionis veræ exterminationem, S. Scripturæ depravationem, Sacrorum profanationem, Traditionum Apoftolicarum expulfionem, SS. Patrum contemptum, odium Papæ, rebellionem fubditorum excitatam, perfecutionem Ecclefiæ & Catholicorum, demonftrata. 3. *Morum corruptela* per libertatem carnis, bonorum operum extirpationem, veteris confidentiæ & fınceritatis exilium, odium Ecclefiafticorum, oppreffionem Catholicorum, infidias & machinationes contra Principes introducta. Quæ videri poffunt fufius deducta apud Fabrum conc. 8. in Dom. 7. poft Pentec.

Joa. 10. v. 1. VII. Ex occafione thematis: *Qui non intrat per oftium in ovile ovium, fed afcendit aliunde, ille fur eft & latro*: poffunt explicari foramina, per quæ Hæretici intrare folent, ut pro viribus obftruantur. Primum itaque foramen fuit *diffoluta vita Clericorum*. Secundum *Ruditas & infcitia Paftorum*. Tertium *Prælatorum ofcitantia & fomnolentia*. Quartum *Morum corruptio*. De quibus vide fufius differentem Fabrum conc. 5. in Fer. 3. Pent. Alio modo poteft idem thema tractari explicando origines Hærefum, fcilicet curiofitas examinandi articulos fidei, libido contradicendi, Arrogantia, Avaritia, Ambitio, Luxuria. De quibus fufe difcurrit idem Fab. conc. 8. in Dom. 1. Quadrag.

VIII. Ex occafione thematis: *Sinite utraque crefcere ufque ad meffem*: poffunt Hæretici zizaniis comparari, & afferri rationes, cur permittantur Hærefes, nempe. 1. Ad probationem Juftorum. 2. Ad Ecclefiæ purgationem. 3. Ad fcripturæ facræ illuftrationem. 4. Ad fidelium correctionem & augmentum. 5. Ad pœnam peccatorum. Quas rationes fufius probat Faber conc. 5. Dom. 5. poft Epiph.

Matth. 16. v. 6. IX. Ex occafione thematis: *Cavete a fermento Pharifæorum*: poffunt Hærefes fermento ob celerem earum propagationem comparari, & caufæ hujus tam feftinatæ propagationis afferri, nempe. 1. Doctrinæ fuavitas & plaufibilitas. 2. Vita Chriftianorum diffoluta. 3. Innata Hærefum fœcunditas. 4. Inquietudo & zelus Hærefiarcharum. 5. Eorundem fraudulentia. 6. Violentia illorum; uti fufius Faber conc. 5. in Dom. 6. poft Epiph. oftendit.

Luc. 15. v. 8. X. Ex occafione thematis: *Accendit lucernam, & evertit domum, & quærit diligenter, donec inveniat eam*: poffunt afferri varia motiva, quæ Hæreticos perfuadere deberent ad hærefim fuam relinquendam; quorum primum eft *commonitio Dei* per varia omina futuræ in Ecclefia perturbationis. Secundum *Ordinis Sacri* e fundamentis erecti, & Hærefiarchis oppofiti. Tertium *Cenfuræ* graviffimorum & doctiffimorum virorum in Hæreticos latæ. Quartum *Confufio & divifio Hæreticorum*. Quintum *Turpiffima vita & mors ignobilis Hærefiarcharum*, ex quibus velut fructibos eorum qualitas cognofcitur. Sextum *Victoriæ* a Catholicis contra Hæreticos obtentæ. Quæ omnia fufe explicat Faber conc. 8. in Dom. 3. poft Pent.

XI. Ex occafione thematis: *Quis ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi?* poteft explicari falfitas & pernicies Hæreticæ doctrinæ. 1. Quia *pro pane dat lapidem*, id eft pro vero Corpore Chrifti naturalem panem. 2. Quia *pro pifce dat ferpentem*, id eft, pro vera remiffione peccatorum offerunt fiduciam noxiam & mortiferam. 3. Quia *pro ovo dat fcorpionem*, id eft, pro vero Dei verbo multipliciter corruptum; ut pluribus demonftrat Faber conc. 6. in Fer. Rogat. Luc. 11. v. 11.

XII. Ex occafione thematis: *Confundamus linguam eorum, ut non audiat unufquifque vocem proximi fui*: poffunt Hæretici ædificatoribus turris Babel comparari. 1. Propter *vanitatem intentionis*: Qua falfo putaverunt, fore, ut fuum ædificium ad cœlos ufque pertingat. 2. Propter *vanitatem laboris*: Quia ab opere fuo defiftere fuot coacti. 3. Propter *vanitatem exitus*: Quia per divifionem linguarum audire feipfos mutuo noluerunt. Quæ omnia facile ex hucufque dictis amplificari poffunt. Gen. 11. v. 7.

XIII. Ex occafione thematis: *& portæ inferi non prævalebunt adverfus eam*: poffunt proponi & refutari objectiones potiores Hæreticorum contra noftram fidem, nempe. 1. Quod Chrifto fit injuriofa. 2. Idololatrica. 3. Prædatrix Callcis (*ein Kelch-Diebifcher*) 4. Vero Del verbo careos (*Scriftlos*). 5. Rigorofa nimis. Quæ omnia vide fufius refutata tum apud Fabrum conc. 7. in Dom. 17. poft Pent. tum apud Chrift. Pflaumerum & alios.

§. XI. MISCELLANEA.

Qualitas.

I. S. Auguftinus recte Hæreticos limicibus comparat, qui dum vivunt, mordent, mortui autem fœtent. S. Aug. l. 2. in Jul. c. 9.

II. Breviter, fed bene Hærefim defcripfit Poeta, qui cecinit. Apud Marcb. tr. 2. lect. 4. prop. 2.

Quaque ruit, furibunda ruit, totumque per orbem
Fulminat, & cæcis cæca triumphat equis.

III. Contingit Hæreticis idem fere, quod Ezechieli, qui vidit aquas egredientes, quæ ipfi ab initio ufque ad talos, dein ufqoe ad genua, & poftea ufque ad renes pertingebaot, ultimo autem factæ funt torrenti. Sic enim dum judicio proprio confifi, penetrare volunt divina myfteria, quo amplius progrediuntur, eo majori pericolo fiunt obnoxii, & denique omnino fubmerguntur. Ezech. 47.

IV. S. Ambrofius ait, noctuam, Hæreticorum effe fymbolum, qoia tenebras amplectuntur diaboli, & lucem Salvatoris horrefcunt, ac grandibus difputationum oculis cernunt vana, non refpiciunt fempiterna. Et præterea, ut S. Ambr. fer. 41.

ut avis mali augurii est noctua, ita illi quoque omnia infausta ubi & aliis annuntiantes, æternum quondam in tenebris ululabunt, ut merito illis applicari possit illud Ovidii.

> Fœdaque fit volucris venturi nuntia luctus,
> Ignavus Bubo, dirum mortalibus omen.

Fab. conc. 8. in Dom. 7. post Pent. V. Fructus Hæresis Lutheranæ non male expressit vernaculus ille Poeta, qui cecinit:

> *Das Land bringt Frucht, und bessert sich,*
> *Das Wort ist wir gerathen.*
> *Das under Kehrt man uber sich,*
> *Am Freyt agissit man Braten.*

Tympius in mensa Theol. Phil. V. Hæretic. VI. Tympius ait, Lutheranos vere in aliquo sensu dici posse Reformatores Ecclesiæ ob duas causas. 1. Quia, cum ipsi in Ecclesia nostra fuerint paleæ, suo egressu purius triticum effecerunt. 2. Quia per suam defectionem dederunt occasionem ut Catholici in bonis moribus reformarentur, dum per varia decreta Conciliorum mali abusus ac scandala sublata, & aliæ laudabiles consuetudines introductæ sunt.

Baron. in lib. de præscript. VII. Justus Baronius Luthero hoc elogium dedit: Lutherus heri Monachus, hodie Sponsus, cras Maritus, per inde Pater.

1. Cor. 3. v. 6. VIII. De Christi Evangelio S. Paulus dixit: Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem incrementum dedit. Lutherus de suo dicere potest. Ego plantavi, Melancton rigavit, Diabolus autem incrementum dedit.

Fussæus Dom. 8. post Pent. IX. Hæretici Gabaonitis similes sunt, quia asinos suos, id est, Ministros pane suo onerant, & vestes vetustas S. Scripturæ præferunt, quasi qui longe a primitiva Ecclesia venirent. Hinc multi hoc dolo Christiani capti, quia susceperunt de cibariis eorum, & os Domini non interrogaverunt.

Apoc. 13. X. Joannes olim vidit bestiam ascendentem de terra, habentem cornua duo similia agnis, & loquebatur sicut Draco, quæ bestia recte Hæreticos significat; nam & hi cornua agnina Scripturæ gerunt, ac virtutis speciem, sed voce sua animas enecant ac devorant.

Judic. 14. XI. Sampson reperit leonem a se occisum, in cujus ore mel, cætera leo erat; ita Hæretici loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.

2. Reg. 20. XII. Similes quoque Hæretici sunt Joab, qui dixit ad Amasam: Salve mi frater; & tenuit manu dextra mentum Amasæ, quasi osculans eum: & interea percussit eum in latere, & effudit viscera ejus; nam & ipsi sic sub saccharatis verbis gladios ingerunt.

XIII. Alias in Apocalypsi vidit S. Joannes animal cum facie humana, sed cum caudis scorpionum: quod recte Hæreticos denotat; nam & hi, ut Theophylactus ait, blandiloquentiam prætexunt, & vitam simulant sanctam, sed intrinsecus latet aculeus. *Apoc. 9.*

XIV. Tria genera maleficorum a legibus ad flammas damnantur, incendiarii, sacrilegi, & monetam adulterantes, atqui Hæretici incendunt domum Dei & triticum S. Scripturæ, sacra sacrilege profanant, ac S. Scripturam adulterant. *Bessæus in Dom. 5. post Pent. p. 3.*

§. XII. AXIOMATA.

I. Recte Hæreticis quadrat, quod nonnemo cecinit: Pelle sub agnina latitat mens sæpe lupina.

II. Fidite, ne fidei causa sit absque fide.

§. XIII. AUTHORES.

I. Jacobus Marchantius in Horto Pastorum tr. 1. Lect. 6. & 7.

II. Joannes Busæus in Panario Verb. eodem.

III. Petrus Canisius tom. 1. c. 1. de doctrina Christiana.

IV. Philippus d'Outreman in Pædagogo Christiano p. 2. c. 2. §. 4.

V. Joannes Dadræus in locis comm. verb. eodem.

VI. Mathias Faber in opere tripartito tom. 2. & 3. conc. 8. & 9. in Dom. post Pent. Item conc. 5. in Dom. 5. & 6. post Epiph. Item conc. 8. in Dom. 2. & 3. post Pent. Item conc. 7. in fer. Rogat. & Dom. 6. post Pent.

VII. Thomas Stapletonus in Promptuario text. 8. in Dom. 6. post Pascha. Item text. 1. & 2. in Dom. 7. post Pent. & text. 4. in Dom. 24. post Pentec.

VIII. Petrus Bessæus in Dom. 5. post Epiph. part. 4. & Dom. 8. post Pent. part. 3.

IX. Georgius Scherer. in Dom. 8. post Pentec. & alibi passim.

TITULUS LXVI.

HISTORIA.

Vide Appendicem sub Calcem Titulorum Tomi tertii.

TITULUS LXVII.

HOMO.

PROŒMIUM.

NTER alias querelas, quas S. Propheta David proposuit, merito non postrema censeri debet, quod, cum Homo in honore esset, id est, ob altissimum finem creatus, non intellexerit, nec cognoscere studuerit, multo minus ponderarit; ex hac enim ignorantia, quam malus & perniciosus effectus fuerit secutus, idem Propheta mox sequentibus verbis indicavit, dum dixit: Comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis. *Et si vero hanc suam assertionem de ignorantia dignitatis animæ, velut præcipua Hominis parte, intellexerit, negari tamen non potest, eam etiam ad ignorantiam præstantiæ corporis extendi posse & debere; sicut enim, si quis Principis Filius pretiosissimum splendidissimumque pro habitatione ædificium a Patre præparatum videret, merito favorem hunc gratissimo animo agnosceret, & in amorem Patris vehementius exardesceret; ita si Homo vere constitutionem sui corporis, atque admirandam singulorum membrorum inter se symetriam, officiaque rite cognosceret, dubitari vix posset quin ex hoc ipso ædificio, habitaculoque dignitatem animæ clarius cognosceret, atque ad eamdem æstimandam & moribus congruis conservandam non parum excitaretur. Certe tam admirandam corporis humani structuram esse, vel ipsi etiam Philosophi altius eam rimantes agnoverunt, ut Plato dixerit, corpus humanum esse omnium rerum mensuram, & ideam omnis artificis: Vitruvius autem asseruerit, omnem architectandi rationem ex Hominis symetria desumptam esse: Villapandus quoque tot in Ezech. l. 2. p. 3. d. 2. c. 21. ostenderit, Porticum Salomonis ad ejus imitationem fuisse extructam. Quare cum de animæ natura, præstantiaque passim, fuseque tam Theologi quam Philosophi disserant, vix ullus fere autem ex instituto corporis constitutionem, præstantiamque cum aliis proprietatibus ratione corporis illi convenientibus declarare compertus sit, visum est operæ pretium futurum, si hoc in titulo non tantum singulæ corporis humani partes & proprietates breviter indicentur, sed curiosis etiam, nec inutilibus problematibus illustrentur. Quod tamen antequam faciam, ejusdem corporis proportio, & diversitas a corpore brutorum prolegomeni loco monstranda est.*

I. SCiendum itaque (1) in corpore non defectuoso talem esse proportionem observatam: Si homo expansis manibus & pedibus supinus jaceat, & centrum circini collocetur in umbilico, poterit ad extensas manus & pedes perfectus circulus describi. Statura est quatuor cubitorum, vel quod idem sex pedum, vel viginti quatuor palmorum, vel 72. pollicum. Si manus conjungantur in medio pectore, ita ut extremitas unius medii digiti tangat extremitatem alterius medii digiti, tum altitudo a cubito ad cubitum est dimidia totius humanæ longitudinis. Longitudo capitis a mento ad verticem est octava pars totius longitudinis. Humerorum distantia pars tertia. Extensis brachiis longitudo est æqualis toti longitudini. Medius digitus æquat frontis longitudinem. Pes triplo longior est, quam medius digitus. Brachium totum triplo longius, quam manus, & æquale interstitio humerorum. Pedis denique longitudo pectoris latitudini æqualis est.

II. Sciendum (2) corpus hominum a corpore brutorum in sequentibus differre. 1. Solus homo habet corpus rotundum, cerebrum amplissimum & humidissimum, faciemque expansam; inter quas hominum facies nulla alteri ex æquo similis est, quod in brutis non contingit. 2. In solo prope homine sunt variegati oculi; in cæteris animalibus tota species unius coloris oculos habet, equos si excipias. 3. In solo homine oculi proportionaliter quam minime distant ab invicem, & habent duas palpebras, superiorem & inferiorem, quod nulli bruto præterquam struthio, camelo contingit. Præterea iidem oculi in solo homine sunt in eadem recta linea cum auribus, quas ipse solus immobiles habet. 4. Nulli alteri animali nasus eminet; solus homo canescit & calvescit; solus homo ex terrestribus animalibus est bipes: solus sine dentibus nascitur.

III. Sciendum (3) triplices esse corporis partes. Aliæ sunt heterogeneæ, ut caput, manus &c. aliæ homogeneæ, ut caro, nervus, vena &c. aliæ demum sunt humores, ex quibus homogeneæ partes aluntur, ut sanguis, pituita. De quibus postea breviter aliquid dicemus; fusius enim eas explicare ad Medicos spectat.

IV. Sciendum (4) quod totum corpus generatim in quatuor partes dividatur, in caput, thoracem, ventrem & artus, quibus brachia & crura, manus & pedes continentur: quæ omnia ut clarius intelligantur, subjunctis, ubi licebit, curiosis problematibus, magis illustrabuntur.

PARS

P A R S I.

DE PARTIBUS CORPORIS HUMANI.

M E M B R U M I.

De Capite.

I. CAput 1. dividitur in duas partes, in faciem scilicet & calvariam. Faciei partes sunt frons, tempora, genæ, labra, mentum, oculi, aures, nares, lingua. Calvaria seu cranium cum suis tegumentis tres partes continet, media vocatur vertex, anterior, sinciput, posterior occiput. 2. Dividitur caput in minores partes, scilicet in cuticulam, cutim, membranam carnosam, pericranium, periostium, duas meninges, capulum, cerebrum. Cranium est os rotundum, concavum, porosum, ut vaporibus pateat exitus, ordinarie suturis quibusdam compactum, ut in calvariis mortuorum cernere est. Tegumentum extremum cranii est cuticula, sub qua latet cutis tenuior, & per totum corpus diffusa. Sub cute est alia membrana mollior & tenuior, singulas partes quasi fascia involveas. Sub hac adhuc est alia membrana durior, quæ pericranium, id est, circa carnem, vocetur. Sub pericranio est alia tenuior membranula, quæ periostium dicitur, id est, circa os. Sub osse denique latent aliæ duæ membranæ, quibus cerebrum involvitur; ne duri ossis contactu affligatur, quæ duæ membranæ vocantur meninges, ab aliis matres; & quidem ea quæ ossi proxima est, ob duritiem dura mater, quæ cerebro proxima est, pia mater, vocatur.

P R O B L E M A T A.

Probl. 1. Cur caput hominis non est directe rotundum, sed oblongum? Resp. id propterea fieri, ut in ipso tres cellulæ aptius possint distingui, scilicet phantasia in fronte, rationalis in media, & memoria in posteriori cellula.

Probl. 2. Quare caput hominis est tam durum? Resp. id fieri, quia continet humidissimam, maximeque utilem ac necessariam partem animalis, scilicet cerebrum & spiritus vitales ac animales, quos proinde per cranium tamquam clypeum defendi oportet.

Probl. 3. Cur caput non est carnosum, sicut alia membra? Resp. rationem esse, quod, si multum carnis haberet, nimium graveretur, & moveri commode non posset.

Probl. 4. Cur omnes sensus sunt in capite? Resp. cum Alb. M. id ideo fieri, quia ibi est cerebrum, a quo omnes sensus dependent, propter spiritus animales, qui in cerebro potissimum præparantur. Deinde quia a capite omnia reliqua membra diriguntur, atque adeo anima ibi potissima intelligendi & sentiendi instrumenta habere debet.

Probl. 5. Cur caput frequentius, quam cætera membra, patitur dolores? Resp. rationem esse, quod caput, cum in summo situm sit loco, ad illud vapores ex stomacho ascendentes maxime deferantur, & ipsum cerebrum perturbent, unde dolorem oriri necesse est.

Probl. 6. Cur mulieres sæpius sentiunt dolores capitis, quam viri? Resp. id ex menstruis mulierum contingere, ex quibus fumus admodum immundus & venenatus oritur, atque in caput ascendens tantum dolorem ciet.

Probl. 7. Cur caput sursum erigimus, quando imaginari aliquid volumus; e contra vero, quando aliquid meminisse volumus, ad terram illud inclinamus? Resp. rationem prioris facti esse, quod imaginatio fit in anteriori parte capitis sive cerebri, unde caput erigitur sursum, ut cellulæ imaginationis aperiantur, & ut spiritus animalis concurrendo facere possit imaginationem. Ratio vero posterioris facti est, quod memoria in posteriori sit cellula, unde versus terram deprimitur caput, ut illa cellula aperiatur, & spiritus animales perficientes memoriam intreat.

M E M B R U M II.

De Capillis.

II. Nascuntur capilli ex terreo halitu excrementoso & crasso, fuliginoso & adusto, hærente in cute, qui postmodum viscoso admiscetur humido, & a calore interiore hominis ad exteriore per poros expellitur.

P R O B L E M A T A.

Probl. 1. Unde tanta provenit varietas capillorum? Resp. ex duplici capite provenire. 1. ex varietate excrementi, ex quo fiunt; si enim excrementum de usto vi caloris vapore in exactam fuliginem permutetur, niger efficitur capillus; si minus torretur, flavus color orietur; est enim, quod tunc in capillos abit, flavæ bilis superfluum; ex pituita albus nascitur capillus; rufus denique, sicut est medius inter album flavumque colorem, sic ex pituitosæ biliosæque fæcis permixtione oritur. 2. Oritur hæc varietas ex regionum & ætatum diversitate; nam qui calidam & siccam incolunt regionem, ut Æthiopes & Arabes, siccos & crispos habent capillos, ac breves; qui humidam inhabitant, ut Illyri, Sarmatæ, Germani, graciles, rectos & rufos obtinent; qui medio inter hos tractu degunt, modice nigros & crassos sortiuntur. Pari ratione docent Medici, si cerebrum probe temperatum sit, cæsum gigni capillum, qui post adolescentem ætatem rubescat, & ad nigredinem declinet; tandem vero, ubi cerebrum ipsum calidius fuerit, in nigrum omnino mutetur.

Probl. 2. Cur aliqui crispos, alii rectos habent capillos? Resp. Aristot. 5. de gener. anim. c. 3. id fieri, quia exhalatio præ calore & siccitate fumosa est; tunc enim duplici fertur motu, siquidem quod inest terreni, deorsum, quod calidi, sursum commeat; cumque quæ imbecillitate reduci facile non queat, intorquetur; & sic crispitudo capilli efficitur. Galenus l. 2. de temper. paulo aliter causam assignat his verbis: Crispi redduntur capilli, vel propter siccitatem temperamenti, quæ illos intorquet (qua ratione Æthiopes crispi sunt) vel propter imbecillitatem exhalationis, quæ rectam viam sibi moliri non potest; vel denique ob duriorem cutis naturam, quæ ipsam exhalationem, etsi

va-

valida sit, prohibet recta ferri, cogitque, ut ad latus se inflectat, & obliquum transitum paret.

Probl. 3. Cur caput animalium pilosum est? Resp. id fieri, tum ut capilli ornamentum sint capitis; tum quia cerebrum per generationem pilorum evacuatur a crassis vaporibus; nam juxta Medicos quatuor modis purgatur cerebrum, scilicet ab aquaticis humoribus superfluis per oculos, a melancholia per aures, a cholera per nasum, a phlegmate per pilos.

Probl. 4. Cur homines habent longiores crines in capite, quam cætera animalia? Resp. id duplici ex causa fieri. 1. Quia homo inter omnia alia animalia habet humidissimum cerebrum, unde plus suppetit materiæ, quæ in capillos excrescat. 2. Quia, cum homo in proportione majus & humidum magis habeat cerebrum, quam animalia; humida autem cito effervescant, & refrigerentur, majori etiam ad illud muniendum subsidio indigebit, quod per capillos præstatur. Addunt alii tertiam rationem, quod scilicet humores in homine sint pingues, non cito exficcabiles, unde ipsi illius magis prolongantur, quam aliorum animalium; hæc enim humores habent facile exficcabiles.

Probl. 5. Cur mulieres longiores habent crines, quam viri? Resp. rationem esse, quod mulieres sint humidiores naturæ, quam viri, unde plus materiæ suppetunt capillis. Deinde in viris para materiæ excrementitiæ in barbam transit, in mulieribus vero tota in capillos convertitur.

Probl. 6. Cur aliqui homines habent duros, alii molles capillos? Resp. id provenire tum ex alimenti, ex quo materia capillorum excernitur, constitutione; tum vero etiam ex pororum in cute repertorum amplitudine, vel angustiis; si enim ampliores sint, plus materiæ excernitur, atque adeo pili robustiores & duriores efficiuntur, uti patet in mulieribus, quæ, quia poros propter frigiditatem magis constrictos habent, mollioribus plerumque capillis præditæ sunt, quam viri. E contrario vero cholerici homines, & ex brutis aper & ursus durissimos habent capillos, quia magis abundant calore, a quo proin pori magis dilatantur.

Probl. 7. Cur mulieres in reliquis corporis partibus minus præditæ sunt pilis, quam viri? Resp. id fieri, quia mulieribus tota humiditas & superfluitas, quæ est materia pilorum corporis, cum menstruo sanguine expellitur, quæ cum in viris maneat, in pilos transit.

Probl. 8. Cur homines pilosi ad luxuriam sunt proclives? Resp. rationem esse, quod hoc ipso, quod multum excrementi emittant, colligi possit, & multum seminis in eorum corpore latere, unde dicta proclivitas nascitur.

Probl. 9. Cur in cicatricibus hominum pilus non crescit? Resp. rationem esse, quod cicatrix, cum sit spissior ipsa cute, meatus occludat excremento, quo minus exire possit.

De Canitie.

Probl. 10. Unde oriatur canities capillorum? Resp. eam oriri ex excremento putrescente; cum enim calor ob suam imbecillitatem excrementum ad cutem perlatum perfecte decoquere non valeat, fit inde, ut collectum putrescat. Albet vero tunc capillus, quia humiditas possessa ab externo calore ob innati defectum vertitur in flatum; Is flatus vero inter terreum contentus candido imbuitur colore, ut fit in carie parietum, cui canities respondet, quæ proin recte definitur, albedo crinium, ex putrefactione humorum circa radices pilorum, ex defectu caloris naturalis, causata.

Probl. 11. Cur quandoque ob nimias curas aut timorem homo canescit; nam sic testantur, partim vulgaris ille versus:

Cura facit canos, quamvis homo non habeat annos.

partim Scaliger ex. 31. 2. ubi ait, Cum Fr. Gonzaga Mantuæ Princeps affinem suum suspectum conjurationis in turri ad quæstionem aut supplicium servari jussisset, affinem hunc unica nocte incanuisse, quod proin prodigium flexit Principis animum, atque veniæ gratiæque locum fecit. Resp. similem canitiem ortam videri ex retractione caloris, quam metus vehementia induxit, sicut & in senibus canities oritur ex defectu caloris, ut dictum.

Probl. 12. Cur inter omnea animantes solus homo canescit? Resp. id fieri duplici ex causa; 1. Quod solus homo & longam vitam vivat, & deciduos capillos non habeat; animalia vero cætera aut pilos quotannis magna ex parte amittant, ut equi & boves; aut brevis sint vitæ, ut oves. 2. Quia homo inter omnia animantia habet calidissimum cor, unde natura fagax ad temperandum calorem cordis frigidissimum & humidissimum cerebrum providit, ad cujus humiditatem digerendam, cum homo in juventute sufficientem calorem habeat, hinc illo tempore canus non efficitur, sed tempore senectutis tantum, quando calor naturalis deficit. Quæ causa cum in reliquis animalibus non reperiatur, hinc fit, ut illa non canescant.

Probl. 13. Cur senes canescunt maxime, cum tamen sint siccissimi, atque adeo humore ad canitiem requisito careant? Resp. licet senes humido innato destituantur, non tamen perinde humido ascititio & peregrino carere, unde per hoc materiam canitiei causandæ aptam suppeditant.

Probl. 14. Cur fœminæ & spadones citius canescunt? Resp. fœminas citius canescere, quia natura sunt frigidæ, & minus exercentur, ac tum præcipue, cum earum menses quieverint; spadones vero cito canos effici, quia excrementum ex quo semen gigni debuit, per universum corpus una cum sanguine diffundunt, quod cum pituitatis naturam habeat, hinc capilli eorum citius albescunt.

Probl. 15. Cur equi & lupi ex animantibus maxime grisescunt? Pro Resp. nota, grifitiem differre a canitie; hæc enim ex defectu caloris naturalis oritur, & in solo capite reperitur: illa vero oritur ex voracitate & comestione, & per totum corpus dispergitur. Hoc not. resp. lupum grisescere, quia est animal multum vorax, quod multum comedit, & gulose sine masticatione, & quandoque tam mul-

multum, ut par triduum ei sufficiat cibus. Unde fit, ut talis cibus varios vapores crassos in corpore lupi, & per consequens etiam grissitiem causet. Equos vero grisescere propterea aliqui volunt, quod eorum corpora plurimum sint in sole, atque adeo ex tali calore materia pilorum per accidens quandoque putrescat, unde grisities oritur. Conimbr. tamen aliam hujus rei rationem dant, scilicet quod equus os, quo cerebrum continetur, pro magnitudine tenuius obtineat, quam cætera animalia, quo fit, ut humor facile effluat, & per ætatem calor deficiat.

Probl. 16. Cur rufi crines citius canescunt, quam albi? Resp. Aristoteles, rationem esse, quod rubedo sit infirmitas pilorum; nam generantur ex materia infirma & debili, scilicet ex materia menstruali, unde citius canescunt, quam crines nigri.

Probl. 17. Cur quocumque loco pilos habemus, cani gignuntur, præterquam in axillis? Resp. quia is locus calidus est, arteriis enim scatet & venis, & præterea etiam rarus admodum, atque ideo pituitatis excrementa perpetuo excernens, unde defectu humiditatis in canos converti pili non possunt.

Probl. 18. Cur capilli detecti tardius canescunt, quam operti? Resp. id fieri, quia canitias a putredine est, flatus autem putredinem prohibet, & operimentum flatum arcet.

Probl. 19. Cur ægri aliqui cani facti, ubi revaluerunt, canitiem exuunt? Resp. hoc fieri, quia in morbo defectu caloris excrementum computruit, (unde canities capillorum nascitur) quod cum calore per sanitatem recuperato perfecte decoquatur, hoc ipso canitiei sublata materia, ipsa etiam canities aufertur. Quod in segetibus quoque evenit, quæ locis humidioribus, ac prope lacunas, sub magnis continuis pluviis pallescunt, ubi vero calor exsiccavit humidum illud superfluens, tum propriam viriditatem resumunt.

De Calvitie.

Probl. 20. Cur homines calvescunt? Resp. id provenire ex inopia calidi humoris, hoc enim deficiente inarescunt omnino capillorum radices, & dissoluta compactione, quam humor & calor congruenter mixta præstabant, sensim defluunt. Atque hæc ipsa etiam ratio est, cur folia in arboribus, & pennæ in avibus suo tempore defluant.

Probl. 21. Cur homines magis quam animalia alia calvescunt? Resp. causam esse, quia homo, ut supra dictum, præ omnibus animantibus amplissimum & humidissimum cerebrum habet; unde hoc frigora suo calidum humorem, quo crines cum capite uniuntur, citius pellit.

Probl. 22. Cur Eunuchi & mulieres non calvescunt? Resp. Eunuchos non calvescere, quia calvitiei causa est siccitas, qualis non est in Eunuchis, eo quod careant testiculis, per quos solet calor in membra distribui, atque adeo pori aperiri, ut pili defluant. Mulieres vero calvascunt, quia frigidæ & humidæ naturæ sunt, unde humiditas nutrimentum pilis subministrat, & frigus poros constringit, caveteque ne pili defluere possint.

Probl. 23. Cur cæci non calvescere solaant? Resp. Aristot. rationem esse, quod oculus habeat multum humiditatis, quæ transire debet per substantiam oculorum, transit in pilorum nutrimentum, unde ex abundantia humoris numquam radices pilorum in cæcis inarescunt.

Probl. 24. Cur pueri tanelli in ætatis ingressu calvi sunt & glabri? Resp. id fieri, quod sint præcalidi & humidi, atque adeo nullus ejus meatus in cute est, nec fuliginosum excrementum.

Probl. 25. Cur in priori potius capitis parte calvescimus, quam posteriori? Resp. id duplicam ob causam fieri. 1. est, quod in eam partem cerebrum promineat, quod frigore suo humorem conjungentem pilos cum capite pellit. 2. est, quod prior pars mollior laxiorque, & rarior sit (ut ex futuris, quæ in calvariis conspiciuntur, videre licet) unde, quidquid superflui, aut fumosi flatus circa cerebrum fuerit, evanescit per plures meatus; occiput vero cum conspissatius sit, firmius retinet alimentum, ne defluat.

Probl. 26. Cur, qui crispo sunt capillo, citius calvescunt? Resp. id ob siccitatem nimiam provenira: hæc enim cum crementa pituitæ consumat, hoc ipso calvitiem causat.

Probl. 27. Cur calvi sunt fallaces, juxta communem illum versiculum: Si non vis falli, fugias consortia calvi? Resp. rationem forte esse, quod calvities sit signum complexionis cholericæ, quæ est calida & sicca; cholericos autem fallaces esse arguit plebejus ille versiculus, quo dicitur.

Hirsutus, fallax, irascens, prodigus, audax.

Probl. 28. Cur plantæ recipiunt frondes, & avibus pennæ crescunt, & non etiam hominibus capilli? Resp. rationem esse, quod plantis & animali illa mutatio accidat ratione vicissitudinis temporis, quod redit; homini vero ob ætatem, quæ non redit, nec recuperare potest calorem.

De Barba.

Probl. 29. Cur barba viris data est a natura? Resp. Theodoretus, propterea prius lanugine florere mala, & postea modico velamine pilorum tegi, ut augmento hoc ætatis & sexus discrimen doceat natura, & ipsa vultus figura homini persuadeat, ut relictis puerilibus ludis ad res serias accingatur.

Probl. 30. Cur aliqui multum, alii parum barbæ habent? Resp. id e tribus potissimum causis oriri, nimirum 1. ex defectu excrementi. 2. ex duritie cutis, quam exhalatio penetrare nequit. 3. denique ex laxitate pororum, per quos exhalatio confestim evolat, nec in pilos condensatur. Quam totam diversitatem Galenus explic. 2. de usu partium eleganti similitudine confirmat, dum ait: Quemadmodum herbæ ac plantæ, quæ ex terra humida & pingui proveniunt, alte crescunt; quæ vero ex dura aridaque, parvæ & exiguæ sunt: in capillos, qui ex humidi ac molli temperamenti partibus late luxuriantur; qui vero ex partibus naturæ duræ, siccæque, parvos atque exiles evadere.

Probl. 31. Cur mulieres non barbescunt in se-

senectute? Resp. causam esse, quod in eis non sit sufficiens caliditas, ut etiam aliqoibus viris effœminatis contingit, qui ob eamdem eausam imberbes sunt.

Probl. 32. Cur aliquæ vetulæ barbescunt in senectute? Resp. id fieri propterea, quod in iis cessaverint menstrua, per quæ materia excrementitia prius ejiciebatur; unde deinde in pilos oris transit.

Probl. 33. Cur pili barbæ crassiores sunt aliis? Resp. id fieri propterea, quod nutrimentum, ex quo materia pilorum in barba secernitor, plerumque sit crassius, nam materia capillorum capitis ex nutrimento cerebri, quod utique subtilius est, provenit.

Probl. 34. Cur, quanto plus pili barbæ abraduntur, tanto plus crescunt? Resp. juxta regulam Medicorum, quanto plus de aliquo liquore humor separatur, tanto plus ad talem locum contrahi; onde etiam in dicto casu magis confluunt humores.

MEMBRUM III.

De Cerebro.

III. Cerebrum est substantia alba & mollis, humida & frigida. Alba quidem tum ratione materiæ, quæ est purissima seminis portio; tum ratione finis; ut spiritus animales sint limpidissimi, & non fuliginosi, ut sunt melancholicorum. Mollis vero est, tum ne nimium pondere & duritie gravet; tum ut facilius species recipiat. Frigida denique est, ut spiritus vitales & animales calidi ascendentes frigore cerebri attemperentur.

IV. Dividitur cerebrum in duas partes, anteriorem scilicet & posteriorem, cerebellum sic dictum, ob exilitatem, quia decuplo est minus cerebro; anterior pars aliis membranis dividitur in duas partes, dextram & sinistram, sed hæc divisio non transit per totam cerebri profunditatem, sed ad duorum tantum digitorum spatium. In reliqua parte profundiore continuum est, multoque frigidius, & exndidius, durius & solidius, & ideo corpus callosum vocatur. In callosa hac substantia cerebri quatuor reperiuntur sinus, qui ita inter se sunt distincti, ut ab uno in alterum pateat via. Ex his quatuor sinibus duo sunt superiores, qui mox resciffo vertice corporis callosi occurrunt. Horum officiom est, spiritus animalis attemperare, qui spiritus animales postea per nervos tamquam canales in reliqua membra distribuuntur. Porro cerebrum movetur motu naturali, compressione scil. & dilatatione, sicut cor. Deinde movetur etiam per sternutationem; nam cum noxium aliquid ex suis finibus expellere cupit, tum contrahit & angustat suos sinus, & sic noxios spiritus expellit.

PROBLEMATA.

Probl. 1. Quare cerebrum est album? Resp. duplicem hujus albedinis causam esse, scil. 1. frigus, quod est materia albedinis, teste Aristotele: Deinde ut posset in se recipere similitudinem omnium colorum, nam color albus est omnium simplicissimus.

Probl. 2. Cur cerebrum sit tam humidum? Resp. id propterea fieri, ut eo facilius impressionem recipiat, quod enim humidum est, facile admodum impressiones varias recipit, uti in cera patet, quæ facile in se figuram sigilli recipit.

Probl. 3. Cur tantum frigus in cerebro reperiatur? Resp. etiam hujus frigoris duplicem esse causam, scilicet ut sua frigiditate clarificet intellectum, eumque subtilem reddat: Deinde ut ejus frigiditate calor cordis temperetur.

Probl. 4. Cur cerebro læso nullum curationis medium superest? Resp. rationem esse, quod cerebrum, & cor sint duo membra vitalia & principalia in animalibus, a quibus & in quibus spiritus & vitales & animales excoquuntur, unde mirum non est, si his tam graviter læsis, ut officio suo fungi non possint, etiam reliquæ animalis partes, utpote necessario alimento destitutæ, languescere incipiant, ac tandem omnino extinguantur.

MEMBRUM IV.

De Ore.

V. Oris nomine intelligitur pars illa, in qua dentes lingua & labia continentur.

PROBLEMATA.

Probl. 1. Cur os datum sit homini, cæterisque animalibus? Resp. id datum ei esse propter triplicem utilitatem, quarum. 1. est, quod os sit ostium stomachi. 2. ut cibus in ore masticatus ad primam digestionem præparetur. 3. ut in concavo oris aer inspiratus pro cordis refrigerio subtilior reddatur.

Probl. 2. Cur homo habet aures duas, oculos duos, & unum os dumtaxat? Resp. aliqui naturæ Authorem id ideo ordinasse, ut doceret, quod providi esse debeamus in videndo, (nam visus multarum rerum differentias ostendit) & in audiendo (nam teste Aristotele sensus auditus est sensus disciplinæ) tardi vero & eauti loquendo. Alia forte ratio etiam hæc esse posset, quod ad finem a natura intentum unum os suffecerit, non item unus oculus aut auris; hi enim cum ex facili pereant, aut destruantur, natura recte duo ejusmodi instrumenta providit, ut quodlibet eorum minus fatigetur, si alterius consortio juvetur in suis operationibus, & ut, si unum pereat, non hoc ipso totus homo obsurdescat aut excæcatur.

Probl. 3. Cur os habet labia ipsum circumstantia? Resp. duplicem horum labiorum finem esse, scilic. 1. ut labia tegant, & dentes muniant; non enim esset pulchrum dentes apparere 2. ne dentes, qui sunt frigidæ naturæ, ab exterioribus agentibus lædantur.

Probl. 4. Cur labia sunt mobilia? Resp. Id factum esse propter formationem vocis, sine his enim vox formari non potest, uti experientia docet.

MEMBRUM V.

De Dentibus.

VI. In ore primo decurrunt dentes, quorum materia est humor excrementitius alimenti ter-

terrestris, ex quo etiam cornua belluarum, & rostra avium, fiunt; unde aves nullos habent dentes, cornuta vero animalia dentibus superioris maxillæ carent propter materiam in cornua absumptam; hinc difficilius masticant, sed ad hunc defectum supplendum duos stomachos habent, in quorum primum demittunt alimenta parum masticata, postea vero inde revocant, ruminant, & in alterum stomachum demittunt. Porro in singulis maxillis sexdecim sunt dentes, ex quibus priores quatuor appellantur incisores; utrinque sunt duo acuti, qui canini vocantur; & post hos decem molares sequuntur. Postremi duo gemini vocantur, & dentes sapientiæ, qui tarde crescuot, nempe post vigesimum annum, vel serius etiam, cum scilicet homo sapere incipit.

PROBLEMATA.

Probl. 1. Cur natura animalibus dentes dedit? Resp. varias ob causas datos esse: nam 1. universim dati sunt ad cibum commoliendum. 2. quibusdam defensionis gratia, ut lupis, apris &c. 3. tandem aliis ad vocem formandam, ut hominibus.

Probl. 2. Cur quædam animalia nascuntur cum dentibus, ut hœdi & agni; alia vero sine dentibus, ut homo? Resp. naturam non deficere in necessariis, neque abundare in superfluis; ergo cum illa animalia statim post nativitatem suam dentibus indigeant, natura eosdem mox ab initio providit; homines vero quia mamillis matrum nutriuntur sat longo tempore, aliaque media habent, quibus etiam sine ministerio dentium alantur, ideo natura illis ab initio statim dentes non concessit.

Probl. 4. Cur viri habent plures dentes, quam mulieres? Resp. id contingere propter caloris & sanguinis multitudinem; hæc enim cum in viris copiosius longe reperiantur, quam in mulieribus, merito in illis plures etiam dentes inveniuntur.

Probl. 4. Cur dentes anteriores citius crescunt? Resp. rationem esse, quod iis citius indigeamus, quam posterioribus. Priores enim ad scindendum, posteriores ad masticandum sunt necessarii. Magis autem necessaria sunt instrumenta scindendi, quam masticandi; hæc enim masticatio supponit scissionem.

Probl. 5. Cur dentes anteriores in juvenibus cadunt, & recrescunt, non autem molares? Resp. hoc contingere propter materiæ & figuræ defectum, eo quod dentes anteriores acuti, posteriores vero lati sint; citius autem amittitur, quod acutum est, ac minus infixum carni, quam quod latius est, firmioresque in carne radices egit.

Probl. 6. Cur inter omnia ossa dentes crescunt usque ad vitæ finem? Resp. rationem esse, quod alioqui masticando & molendo consumerentur tandem.

Probl. 7. Cur inter omnia ossa soli dentes, ubi exciderint, recrescunt? Resp. rationem esse, quod omnia alia ossa generentur ex humido radicali, atque adeo in utero matris oriantur; dentes vero generentur ex humido nutrimentali, quod de die in diem renovatur, & augetur; unde & ipsos dentes recrescere contingit, nisi defectus aliarum dispositionum hoc incrementum prohibeat.

Probl. 8. Cur soli dentes inter omnia ossa animalium sentiunt sensu tactus? Resp. Aristoteles eum Galeno, id contingere, ut possint inter calidum & frigidum discernere, & nociva ipsis dignoscere, quibus instrumentis non indigent ossa alia.

Probl. 9. Cur in extrema ætate decidunt dentes? Resp. id vel evenire ob humoris defectum, sicut in arboribus contingit; vel ob nimium humorem excrementitium ejus ætatis proprium, qui calorem suffocat; vel nonnumquam excessu frigoris contrahentis nervum, qui eos implantavit; vel denique ob peregrinum humorem & calorem male inter se commixtos, compactionemque solventes, unde putrescere eos contingit.

Probl. 10. Cur in senectute rariores, & minus conjuncti fiunt dentes? Resp. id fieri, quia cum a radice exiliores sint, ad fastigium latiores, continuaque atritione absumantur, exsiccata etiam exesaque ad imum carne, necesse est plus a se invicem distent.

Probl. 11. Cur dentes frigoris vim amplius, quam caro, sentiunt, cum tamen ipsa carne firmiores solidioresque sint? Resp. id propterea fieri, quod dentes tenuibus meatibus & nervulis infixi sint gingivæ, unde exiguus horum nervulorum calor facile a frigore vincitur, ac dolorem causat.

Probl. 12. Cur dentes canini inter priores & maxillares siti sunt? Resp. causam esse, quod mediam inter utrosque naturam sortiantur, quatenus scilicet acuti sunt, ut priores, & lati, ut maxillares.

Probl. 13. Cur homo dentes caninos duos tantum habet, cum tamen alia animalia, ut lupi, canes, leones &c. multo plures habeant? Resp. rationem esse, quod natura his animalibus dentes tales ad pugnam & victum quærendum dederit, qui, cum durus quandoque sit, nec alia instrumenta hæc animalia habeant, merito illis tales dentes natura providere debebat; homini vero, quem natura mansuetum esse voluit animal, quique aliis modis sibi cibum præparare & dividere poterat, duo sufficiebant.

Probl. 14. Cur dentes Æthiopum candidi sunt? Resp. rationem esse, quod abundent calore mandibularum, proinde excoctum humorem eis detrahit, facitque, ut tali detractione eximius ille candor existat, perinde sicut cera soli exposita albescit. Quod autem non perinde etiam carnem eorum albam faciat, ratio est, quod ibi calor iste minus intensus sit, atque adeo humorem non absumat, unde ex illius permixtione cum carne nigredo carnis exoritur.

Probl. 15. Cur dentes equi in juventute sunt crocei, in senectute albi? Resp. causam esse, quod equus humore aqueo abundet, qui cum in juventute digeratur, & convertatur in grossitiem, croceus inde color exoritur, sed in senectute ob diminutum equi calorem relinquitur, & albedinem inducit.

Probl. 16. Cur aviculæ dentes non habent? Resp. causam esse, quod materia dentium transeat in rostrum.

Probl. 17. Cur nullum cornigerum animal utrinque dentatum est, sed omnia saltem prioribus superioris mandibulæ dentibus carent? Resp. quod, cum eadem materia fit cornuum & dentium, materia superiorum dentium in cornu convertatur; onde, quia talia animalia non possunt bene masticare, natura duplicem illis stomachum dedit, in quorum altero cibum, in priori stomacho concoctum, iterum ruminando reciprocant, recoquuntre.

Probl. 18. Cur ii, qui rariores & minores habent dentes, plerumque brevioris vitæ sunt? Resp. id triplici ex capite provenire posse; 1. quia talis raritas indicat generationis primordia fuisse debilia; nam si in virtute formativa constitisset, & materia fuisset obediens, talis raritas minime appareret in dentibus. 2. quia indicant densum esse os capitis, quo cerebrum involutum est, atque adeo spirationibus minus esse opportunum. Unde fit, ut celeriter computrescat, utpote quod natura sua humidum sit; constat autem, humida, quia non moventur & exhalant, cito computrescere. Atque hæc etiam ratio est, quod vir diutius vivat, quam fœmina, quia vir futuras habet, per quas cerebrum humores noxios expirare possit. 3. quia tales dentes cibum male commolunt, unde cibus difficilius concoquitur, atqoe adeo malignos humores velut materiam mortis opportunam suppeditat.

MEMBRUM VI.

De Lingua.

VII. Secundo io ore occurrit lingua, quæ ast substantia carnea, mollis, fungosa, multis musculis ad motum instructa, quæ temper humectatur saliva phlegmatica ex glandulis seu tonsillis, imo palato affixis, promanante, ut saporem, qui requirit humiditatem, melius percipere possit. Officium linguæ triplex est. Primum gustare cibos. Secundum cibos colligere, & trajicere. Tertium voces formare. Ad radicem linguæ in collo duo meatus incipiunt: posterior mollis & carneus, multisque fibris ad trahendum instructus est, per quem cibus & potus ad stomachum defertor, unde gula seu œsophagus appellatur. Alter est durus & cartilagineus, vocaturque arteria aspera, per quem aer respiratus in pulmones descendit & ascendit pro voce formanda. Summa ejus pars & linguæ proxima dicitur larynx, & habet operculum, quod potest claudi, ne cibus, dum comedimus, in arteriam asperam descendat. Aperitur autem, cum loquimur, & respiramus. Hoc operculum epiglotis vocatur, cujus officium est vocem moderari, articulatio tamen soni rectius a lingua fieri dicitur, quæ vario impulsu ad palatum & ad dentes voces format.

PROBLEMATA.

Probl. 1. Cur lingua est poris plena? Resp. rationem esse, quod lingua sit medium gustus seu subjectum, & per os in poros linguæ sapor pervenit ad sensum gustus. Deiode saliva spumalis dirigitur ad os per linguam a pulmone, madefacieodo cibum, eumque ad primam concoctionem præparaodo; uode oportet linguam poris plenam esse, ut saliva per eam exeat.

Probl. 2. Cur aliqui sunt blæsi, & balbutientes? Resp. hoc pluribus ex causis provenire; nam aliquando cootingit per cerebri & linguæ humectationem ut in pueris, qui difficulter loquuntur, maxime certas qoasdam litteras; aliquando propter nervorum ad linguam eontium corruptionem, quæ quandoqoe ex nimia pituita oritur.

Probl. 3. Cur solus homo ex omnibus animantibus lingua hæsitat? Resp. rationem esse, quod solus homo sermonis seu articulatæ locutionis sit capax; unde cum hæsitantia nihil aliud sit, quam minus prompta atque distincta locutio, necesse est, solum hominem hæsitantiæ capacem esse.

Probl. 4. Cur homines lingua hæsitantes nequeunt submisse loqui? Resp. Arist. rationem esse, quod vox motus quidam sit, & conatus; unde hoc ipso, quod hæsitantes difficulter loquantur, majorem conatom adhibent, atque adeo altius sonant.

Probl. 5. Cur lingua hæsitantes sunt melancholici? Resp. Aristoteles, rationem esse, quod hæsitantes conentur dicendi impetu, & celeritate ea, quæ visu aut sensibus perceperunt in ioternis potentiis lingua exprimere antequam conceptus recte sint formati & ad expressionem dispositi; unde cum nimis propere sequi imaginationem melancholici sit signum, etiam hæsitantia ejusdem melaocholiæ erit indicium.

Probl. 6. Cur animo æstuantes hæsitare lingua incipiunt? Resp. rationem esse, quod æstuatio sit passio internarum partium apoplexiæ similis. Unde perinde, ut in hac, linguæ usus difficilior redditur. Accedit etiam quod æstuatio animi sit timor quidam, timor autem refrigerat corpus, unde ex frigore constrictio linguæ oritur.

Probl. 7. Cur infantes loqui non possunt, com tamen lingoam & omnia reliqua sermonis instrumenta habeant? Resp. duplicem esse rationem. 1. est, quia locutio est mentis interpres, ergo cum infantes necdum quidquam apprehendere, aut indicare norint, mirum non est, si nec loqui quicquam possint. 2. ratio est, quod voces ordinarie non nisi exercitatione & auditu sensus addiscantur, quod primis diebus persici oon potest.

Probl. 8. Cur aliqui quandoque omnino obmutescant, uti oratoribus oonnumquam evenisse constat? Resp. hunc effectum ex nimia passione aut timore ortum esse, qui sicut potest linguam hæsitantem facere, ut supra Probl. 6. ostendi, ita si nimius sit, ejus usum omnino ad tempus tollere potest. Qoandoque tamen in aliis hominibus sanguinis subita effusio, quæ crassum secundum humorem vehit, penitus linguæ usum aufert, quod etiam fit, si qoandoque spiritus animalis in media cella cerebri infectus ad linguam non mittatur.

Probl. 9. Cur lingua febricitantium omnia amara judicat? Resp. rationem esse, quod stomachus ipsorum cholerico humore, qui maxime

me amarus est (ut patet ex felle) repletus sit, unde fumus amarus linguam inficit, facitque, ut lingua ipsos etiam cibos amaros judicet.

Probl. 10. Cur, quando acida nominari audimus, lingua acescit? Resp. rationem esse, quod virtus imaginativa sit superior virtute gustativa; unde cum imaginemur aliquem saporem, hoc ipso etiam concipimus illum mediante virtute gustativa; cum autem nihil gustu percipiatur, nisi mediante saliva, hinc fit, ut lingua in tali casu acescat.

Probl. 11. Cur linguæ serpentum, & canum rabidorum venenatæ sunt? Resp. id propter malitiam & fumositatem humoris venenati in eis prædominantis contingere.

Probl. 12. Cur lingua canis est salutaris vulneribus, e contrario vero lingua equi pestilens? Resp. varias hujus rei rationes a variis reddi. Aliqui in qualitates occultas causam refundunt. Alii id ideo fieri volunt, quod lingua canis poris plena sit, & sic in se attrahat viscositates vulneris, tollatque. Alii demum putant, canem in lingua habere humores quosdam salubres, quos lingendo in vulnus transfert, sanatque. Oppositum vero in equo reperiri ajunt.

Probl. 13. Cur nullius animalis lingua pinguis est? Resp. quia omne pingue densum est. Linguam autem raram esse oportet, ut varia genera saporum commode percipere & discernere possit.

Probl. 14. Cur saliva in lingua animalis alba est? Resp. id per continuum linguæ motum fieri, ab hoc enim generatur calor, qui dealbat salivam, quemadmodum in spuma aquarum etiam videre est.

Probl. 15. Cur saliva insipida est? Resp. ita sapienter a natura provisum esse, ut lingua sapores varios ciborum & potus discernere possit, quod non posset facere, si saliva determinatum haberet saporem, tum enim lingua ipsum semper saporem salivæ haberet.

Probl. 16. Cur aliqui homines magis abundant saliva, quam alii? Resp. id ex prædominante phlegmatica complexione provenire, quemadmodum defectus salivæ signum caloris est prædominantis, qui humidum salivæ mox consumit. Unde defectus salivæ est signum febris calidæ imminentis, quemadmodum abundantia salivæ est signum febris frigidæ appropinquantis, juxta Medicos.

Probl. 17. Cur saliva hominis jejunii est subtilior & candidior, quam saturi? Resp. rationem esse, quod prior saliva purior sit, atque viscositate ciborum, quæ salivam hominis saturi crassitiem efficit, magis liberata sit.

Probl. 18. Cur aviculæ salivam non habent, ut Medici docent? Resp. Aristoteles cum iisdem Medicis, quod saliva radicaliter ex spumis ipsius pulmonis, ubi sedes est phlegmatis, proveniat; cum autem aviculæ pulmonem valde siccum habeant, consequenter sputum non habent, atque adeo nec salivam inde oriri solitam.

Probl. 19. Cur subtilis salva est signum stomachi purgati, & cibum appetentis? Resp. ideo id fieri, quia arguit concoctionem esse peractam, & ipsam viscositatem ex cibis relictam paulatim absumptam esse.

PROBLEMATA.

De Gustu & sapore.

VIII. Cum inter alia linguæ officia non minimum sit cibos & alia gustare, ob quam causam organum gustus vocatur, merito etiam hoc loco Problemata de gustu & sapore, qui est qualitas in humido aqueo facta a sicco terrestri & calore coquente, proponuntur.

Probl. 1. Cur diversi adeo gustus reperiuntur in hominibus, ita ut uni v. gr. cibus ex farina, alii pisces, tertio carnes sapiant? Resp. geminam hujus experientiæ causam videri assignandam, 1. est temperamentum diversum, qui enim v. gr. pituitosi sunt, etiam cibos pituitosos, puta pisces, & similes magis amant. 2. est consuetudo & educatio; Constat enim eos, qui a pueris crassioribus cibis enutriti sunt, etiam in majori ætate etiamnum cibis talibus delectari.

Probl. 2. Cur ebrii non habent discretionem ciborum, sicut sobrii? Resp. quia caro linguæ est valde spongiosa, multumque de humiditate capit, maxime in ebriis, quorum lingua ex compotatione frequenti malignis humoribus repletur, unde organum gustus incrassatur, & consequenter propter indispositionem sapor ciborum potusque tam commode non discernitur.

Probl. 3. Cur imprægnatæ mulieres res insuaves maxime appetunt? Resp. quia quales sunt humores in stomacho talium mulierum, talium rerum nutrimenta appetunt; Vitiosa quippe qualitas cum menstruo sanguine ad os ventriculi irrepit, cognatæque qualitatis appetentiam excitat. Itaque si atra bili infestatur os ventriculi, carbones, coctos lateres & id genus cupit; si acida pituita imbuitur, sapores appetit acidos. Hinc pueri ex prædicto sanguine coaliti etiam quandoque talia appetunt.

Probl. 4. Cur panis, caseus & pleraque refrigerata deterioris saporis sunt, quando frigida sunt, quam quando calida? Resp. quia refrigeratus succus concrescit, & constat, tepefactus autem dilabitur; Suavitas autem in succo maxime percipitur.

Probl. 5. Cur dulcia minus sentiuntur calida, quam frigida? Resp. quia calor, qui vehementius sensibile est, gustandi actum offuscat, & quia succus dulcis calidus est, sicque perturbatur aliquantulum dulcedinis sensio, cum adjuncto calore fovetur.

Probl. 6. Cur ficus, cum molles dulcesque sint, sapore suo dentes offendunt? Resp. quia gingivis suo lentore adhærescunt, dentibusque insinuatæ putredinem facile caasant calore insito & præterea granorum duritie dentes fatigant.

Probl. 7. Cur potus sapit magis post esum acerborum ciborum? Resp. quia contraria juxta se posita magis se produnt; Et quemadmodum post laborem quies gratior est, ita & potus dulcior post acerbum potum.

Probl. 8. Cur inter sapores omnes dulcis ac pinguis gustui nostro (cum non declinat a naturali habitu) maximam adferunt voluptatem? Resp. quia isti a moderatissima caliditate or-

tum habent, interque alios media quodammodo temperie existunt, ideoque corporis naturæ familiarissimi sunt, cæteri vero sapores non nisi depravato gustui chari esse solent.

Probl. 9. Cur gustandi facultas quandoque læditur; tangendi sensu in lingua haud æque læso, cum tamen iisdem nervis uterque sensus utatur? Resp. quia ad gustum exactiori opus est judicio. Unde fit, ut a qualicumque vel minima causa offendatur; tangendi vero sensus, ut qui crassissimus est, non semper a quocumque pati natus est; hioc fit, ut gustu læso, tactus servetur.

Probl. 10. Cur cibi maxime sapidi ac grati, si sæpius sumantur, & cum magna satietate fastidium tandem pariant, & insipidi videantur? Resp. quia per frequentiationem & copiosam talium ciborum sumptionem tollitur æstimatio, quæ de eorum bonitate ac dulcedine prius concepta fuerat; unde sublata causa etiam effectum, nempe appetitum tolli necesse est, atque adeo satietatem & fastidium suboriri.

MEMBRUM VII.

De Oculis.

IX. Constat oculus tunicis & humoribus. In enumerandis tunicis mire variant AA. quorum aliqui unum in duas subdividentes plures assignant, alii pauciores. Prima, quæ ad nostrum propositum facere potest, est *Sclerotis*, *seu Cornea*, hoc est illa anterior oculi pars ab albedine circumscripta. Proxima huic est *Uvea*, sic dicta, quod uvæ acinum detracto stylo repræsentet; estque anteriori parte perforata; cujus colores trasparent per corneam. Tertia (omissis subdivisionibus) est *Retina*, habens retis similitudinem, propter fila a nervo optico deducta. Mollis est & alba: nec ambit totum oculum; sed vitreum humorem amplectens versus crystallinum ex utroque latere recta se se protendit; deinde totum humorem crystallinum ambit, qui circulus Tunica *aranea* vocatur, quia similis aranearum telæ. Humores tres in oculo existunt; Anterior *aqueus*; medius *crystallinus*; ultimus *vitreus* dicitur. Humoris crystallini figura est quasi ovata, hæc enim omnino necessaria erat ad specierum refractionem. Porro visio probabiliter fit in *Retina*. Procedit enim hæc tunica ex meditullio nervi optici, & ex medulla cerebri, plenissima cavernulis ad spiritus vitales devehendos, & contineodos; sicque præ aliis oculi partibus apta est ad illum visualem actum recipiendum.

PROBLEMATA.

Cum plurima occurrant Problemata de hoc membro, ideo majoris claritatis gratia juxta numerum eorum, quæ ad visionem requiruntur, sub diversis titulis proponentur.

De ipsis oculis.

Probl. 1. Cur oculi omnium ultimi in fœtu perficiuntur? Resp. quia oculorum organum initio præhumidum, frigidumque existit, nec nisi longo tempore concoquitur, coagmentatur, ac subsidit. Atque hunc naturæ processum videtur docuisse ipse naturæ Author Deus, ut qui cæli lumina longe post efformaverit, eadem sit aote ipsius mundi occasum extincturus, ut volunt Conimb. tr. probl. ad 5. Sensus, S. 1. n. 1.

Probl. 2. Cur oculi sunt gemini in animalibus? Resp. Conimbr. l. c. duplicem esse causam. 1. est, ut uno amisso, alter superstit incolumis, & non tam facile animal instrumento tam necessario ex integro privetur. 2. est, quam Galenus l. 10. de usu part. affert, ut, quia ea tantum vident, quæ ipsis per lineam rectam opponuntur, facili circumjectu videre possint omnia. Quod autem de Cyclopibus unum tantum oculum in fronte habentibus, aut Æthiopibus ternos aut quaternos oculos in pectore gestantibus nonnulli scribunt, merito fabulosum ajunt Conimbr. loc. cit. n. 9. & S. Aug. l. 16. de Civ. Dei c. 8.

Probl. 3. Cur tanta diversitas oculorum in animalibus reperitur; nam in quibusdam detecti sunt, ut in cancris; in aliis nunc clausi, nunc aperti, ut in hominibus; in quibusdam duri, ut in locustis; in aliis molles, ut in plerisque; in quibusdam volubiles, ut in plurimis; in aliis intra orbes immoti, ut in piscibus? Resp. varietatem hanc procuratam esse ab ipso Authore naturæ ad mundi pulchritudinem, uti Conimbr. l. c. n. 6. referunt, in qua pulchritudine nihil sine cura & providentia actum est. Nam piscibus verb. gr. immoti oculi dantur, quia non erat necesse oculos moveri in eo elemento, ubi offensionibus minus erant obnoxii. Secus sentiendum de homine, cujus oculi, quia variis ex causis offendi poterant, merito mobiles & clausibiles efficiendi erant, ut sic commodius eos defendere a rebus noxiis posset.

Probl. 4. Cur oculi tam clari & politi sunt? Resp. quia res visibiles reverberantur melius super rem tersam & politam; Deinde quia oculus est maxime humidus inter omnes partes corporis, & aquaticæ naturæ; ergo, sicut aqua clara admodum est, & quasi polita, ita & oculus.

Probl. 5. Cur album oculi sanguine præditis pingue adeo & crassum est? Resp. Arist. in l. de sensu & sensibili, c. 2. id propterea factum esse, ut servari inconcretile possit; quæ ipsa etiam causa est, ut oculus ex omnibus membris minime frigeat, ut alibi diximus: nam lentor ille prohibet accessum frigoris: exanguia vero animalia duriorem habent in oculi pellem, qua se ab injuriis tueantur.

Probl. 6. Unde tanta mobilitas oculorum provenit, cum tamen eorum temperamentum aqueum & frigidum sit, ut Aristoteles docet, & merito, cum coalescant ex membranis, adipe, humoribus, quæ omnia frigida sunt? Resp. eam mobilitatem a copia spirituum a cerebro ad oculos defluentium, tum multitudine musculorum, qui eis ad motum deserviunt, provenire.

Probl. 7. Cur oculus sinister non est periode infirmior dextro, quemadmodum dexter pes aut manus fortior est sinistro? Resp. cætera membra dextra fere fortiora esse, tum quod major

jor in iis calor reperiatur, tum quod iisdem ab initio nativitatis magis utamur, quam aliis, quarum ratio neutra in oculis habetur, ut consideranti patebit.

Probl. 8. Cur utrumque oculum simul ad dextram & sinistram partem convertere possumus, non autem seorsim unum ad dextram, alterum ad sinistram? Resp. quia uterque habet æqualem dispositionem. Unde si unus dextrorsum movetur, & alter eodem moveatur necesse est. Atque hinc videlicet fit, ut si oculi æqualiter dispositi non sint, diversitas aspectuum, oriatur. Hinc torvum atque severum habent aspectum, qui oculos profunde jacentes habent. Aliis vero, ut strabonibus, res geminata videtur, eo quod oculus illis non in medio sit, sed ita ut radii visuales diversos angulos faciant. Alii tandem limis oculis singula aspiciunt, quia vel situs globorum oculi dissimilis est, vel certe punctum, in quod radii confluunt, non est idem.

Probl. 9. Cur pueri in juventute tam magnos oculos habent, graciles vero in reliqua ætate? Resp. id propter maximam cerebri humiditatem, cujus indicium ex eorum somnolentia habemus, accidere, quæ humiditas cum in prima ætate in ipsos etiam oculos copiosius derivetur, & postea paulatim deficiat, hinc ab initio magni & turgentes apparent, & cum ipsa humiditate successive decrescunt.

Probl. 10. Cur omnium puerorum oculi ab infantia cæsiusculi sunt, & post aliquod primum tempus colorem stabilem & ultimatum fortiuntur? Resp. Arist. l. 1. de Hist. anim. c. 10. dicens, eos ab initio cæsios oculos propterea habere, quod color oculorum habeat se, sicut fluminum color, qui si multus sit, opacatur & nigrescit, quia transpici nequit; si paucus, cæsus apparet; si mediocris, medium quoque colorem exhibet; cum ergo infantium oculi ob parvitatem parum contineant humoris (vitrei & crystallini, intellige, nam extrinseco humore præ cæteris ætatibus abundant, ut supra dictum) merito cæsius in eis color elucet, qui tamen humore crescente paulatim mutatur. Cur autem in aliis animalibus non contingat, rationem esse, ait Arist. quod eorum oculi in suo genere unicolores sint, v. g. boum atri, ovium aquini, aliorum rufi, aut caprini, aut flavidi, aut cæsii, unde non diffident a se ipsis, sed quem colorem in ortu acceperunt, semper retinent; secus in hominibus accidit, horum enim oculi uti versicolores sunt, ita decursu ætatis quoque colorem mutant.

Probl. 11. Cur oculi dicuntur animi indices, ita ut in eis animus inhabitare dicatur? Resp. quia illi præ omnibus membris immutantur juxta inter nos animi affectus, ut patet in iracundia, & aliis ejusmodi passionibus, & quia illi sunt fere primarium organum, quo anima utitur ad eas res, quas sibi convenientes, aut necessarias judicaverit indagandas & comparandas: Hinc etiam apud Medicos primum fere locum habent oculi ad morbos indagandos, eo quod scilicet, cum sint prætumidi & mundi, facile recipiant impressionem, eamque exhibeant.

Probl. 12. Cur felium & plurium aliorum animantium oculi in tenebris maxime fulgent & radiant? Resp. quia animalia talia lucem innatam obtinent, ideo datam a natura, ut illius auxilio prædam nocturno tempore cernere possent, cum autem lux hæc exigua admodum sit, hinc a diurno lumine tota obscuratur & absconditur; noctu vero, cum lumen majus absit, aerem proximum & circumfusum leviter sublustrant, non quidem tam copiose, ut alia etiam possint videri, sed ut se a tenebris vendicent. Quæ ipsa etiam ratio est, quod corpora aliqua interdiu colorata, noctu vero lucida appareant, quia scilicet eorum lux non sufficiens est ad prodendos noctu colores, interdiu autem nec seipsam prodit, utpote vehementiori lumine illustrata.

Probl. 13. Cur solus fere homo limis oculis esse deprehenditur? Resp. quia homo pro sua mole propinquos valde oculos habet, magisque patet variis incommodis, unde citius in eo limitas apparet, quam in aliis animantibus; in his enim etiam reperiri limitatem Conimbr. l. c. n. 20. testantur.

Probl. 14. Cur fumus, acetum, cæpe, & similia oculos maxime infestant? Resp. quia infirmissimi sunt, ut patet ex organi constructione & studio naturæ in hac parte protegenda, & quia præterea laxiores sunt, & meatibus referti. Unde quod in cæteris corporis partibus propter earum densitatem decidit, hoc in oculis ob eorum tenuitatem ingreditur, & nocet.

Probl. 15. Cur aliqua animalia, ut canes, leones, vulpes, lupi &c. fœtus cæcos edunt? Resp. Arist. l. 2. de gen. anim. c. 4. id propterea fieri, quod in iis paulatim organum perficiatur, reddaturque idoneum ad videndum, eo quod non sint adhuc perfectæ maturitatis, & in iis non operetur fluxus nutrimenti.

Probl. 16. Poteftne oculus semel amissus naturaliter restitui? Resp. Conimb. quidem negativam partem tenere, eo quod cæcitas censeatur communiter inter eas privationes esse, a quibus ad habitum regressus non detur; affirmativam tamen partem satis probabilem videri, tum ob authoritatem. Arist. qui l. 6. de Hist. anim. c. 5. testatur, pullorum hirundinis adhuc recentium oculos, si quis stimulo eos vexarit, resanescere, & cernendi vim postea plane recipere, quod idem etiam Plinius lib. 11. nat. Hist. cap. 37. de serpentibus & hirundinibus testatur, etiamsi omnino sint eruti. Pari modo etiam de Julio, qui erat nothus Herculis primi Ducis Ferrariensis, Authores testantur, quod, cum ejus frater Hyppolitus Cardinalis Estensis oculos illi in venatione erui curasset (eo quod juvenculam amaret, & ab ea vicissim summe ob oculorum venustatem amaretur) Julius oculos ad nasum pendulos manu propria tam dextre in locum suum reposuerit, ut in altero visum receperit: Et sane quidni Angelus aliquis, eos sicut corpora ex aere formare possit? Quod autem de facto non fiat, in voluntatem Dei nolentis cum iis ad talem reparationem concurrere, refundendum est.

Probl. 17. Cur, ubi exiguum animal in oculos

los involat, statim altero clauso oculo extruditur? Resp. quia videndi spiritus per occlusum oculum exire non potest, sed collectus in se magnaque in apertum oculum copia contendens, implet ipsum, & tumefacit, & quasi extrinsecus promit, atque ita pellitur, extruditurque infectum.

Probl. 18. Cur, qui malum aliquod operantur, oculis & vultu illud difficulter dissimulant, juxta illud Poetæ.

Heu quam difficile est crimen non prodere vultu. Resp. id tum propterea fieri, quod, ut supra dixi, oculi sint nuncii cordis, sicut animæ speculum, in quo omnia resulgent, & emicant: tum vero etiam, quod oculi sint corporis particula infirmissima, & laxior, meatibusque referta. Unde fit, ut omnis alteratio, quæ ex corde initium sumpserit, ad oculos illico proficiscatur.

Probl. 19. Cur, qui diu in tenebris versati sunt, si repente maximo splendori occurrant, obcæcantur? Resp. varias hujus experientiæ rationes reddi. 1. quod juxta unanimem consensum sapientum natura subitas mutationes non patiatur. 2. quod visibilis spiritus in talibus valde modicus est, unde gaudens suo simili, dum lumini se conjungere parat, dissolvitur. 3. quia ejusmodi homines propter luminis desiderium, quo diu caruerunt, conspectum rerum visibilium & luminis diu prosequuntur, unde fit, ut virtus prostrata amplius debilitetur.

Probl. 20. Cur uno oculo melius cernimus quam duobus? Resp. rationem esse, quia, quando duobus oculis cernimus, duos motus elicimus, atque adeo vis spiritus vitalis in utrumque oculum dispensata & divisa debilior est; si vero uno tantum videmus, tum unicus tantum motus est, unde tota virtus in oculum istum derivata majorem in visione elicienda conatum adhibere potest. Forte etiam causa hæc reddi potest, quia sic visus minus distrahitur, quam ob causam sagittarii plerumque oculum claudunt sinistrum.

Probl. 21. Cur homines irati oculos acquirunt rubros, pudefacti vero homines acquirunt aures rubras? Resp. prioris partis rationem esse, quia cum irati vindictam spirent communiter; ideo illam maxime partem calor prorumpit, quæ magis sensibilis est, & motu facilior, quæque magis violata est per ipsam causam iræ, atque hæc pars sunt oculi. Ratio est 2. partis, quia pudor maxime solet in oculis esse (nam quos pudet, respicere verentur alios tanquam testes sui pudoris; hinc etiam ab aliis respici nollent, atque ideo pueri & puellæ manibus vultum tegunt in pudore) cum ergo pudor sit timoris quoddam genus, ideo, sicut omnis timor frigus inducit, atque adeo etiam hic calorem fugat, qui cum in anterioribus partibus locum habere non possit in capite, ad posteriores confugit, inter quas cum aures maxime sensibiles sint. & promineant, hinc fit, ut in auribus maxime calor & sanguis tanquam vehiculum caloris cernatur.

Probl. 22. Cur exercitatio corporis oculorum acumini nocet? Resp. rationem esse, quod exercitatio sanguinem efficit ficciorem, uti & reliquum corpus, siccitas autem cum totam cutim induret, maxime eam, qua pupilla tegitur, utpote tenuiorem cæteris; atque hæc ratio est, cur senes obtusius videant, quia videlicet eorum oculi tunica dura, simulque rugosa, teguntur, atque ideo potentia visiva cooperitur, & in profundo delitescens, minus apta est ad visionem intensam eliciendam.

Probl. 23. Cur oculus viridia objecta aspiciens recreatur & melior evadit, non item, si alia objecta intueatur? Resp. rationem esse, quia color albus & niger, utpote extremi colores, vehemens nimis objectum sint pro oculis, dum alter quidem, scilicet niger, nimis fatigat oculum, alter vero albus, propter humiditatem nimis distrahit, medius ergo, qualis est viridis color, convenientissimus est oculis, perinde ut exercitatio mediocris maxime salutaris est corpori, non autem ea, quæ vehemens nimium aut remissa est.

Probl. 24. Cur ex omnibus membris solus oculus non frigeat, cum tamen omnium membrorum infirmissimus sit? Resp. hoc fieri, quia oculus præ alteris partibus optimus est, nec quicquam carnis in se continet. Id quod autem tale est, securum a frigore manet. Unde experientia docet, homines pingues minus vexari a frigore, quam macros; forte etiam hæc reddi ratio potest, quia oculi per continuam operationem pleni semper sint spiritibus, qui cum sint calidissimi, frigus ab oculo longissime arcent.

Probl. 25. Cur moriens oculos sursum vertit, dormiens autem deorsum? Resp. rationem primæ partis esse, quia spiritus animales ad cor, tanquam ad propriam sedem in illo periculo confugiunt, eo autem reperto, minus firmo, refugium quærentes supra petunt, eo quod igneæ sint naturæ, cum ergo oculi talibus spiritibus pleni sint (ob necessitatem ad operationes) ideo ibi maxime convolvuntur tales spiritus, & ad superna convelluntur. Ratio secundæ partis est, quia in somno spiritus omnes ad cor properant, unde ex defectu spirituum oculi aperti manere non possunt, sed sponte concidunt. Forte ratio utriusque partis etiam hæc esse potest, quod in agone oculi communiter operti teneantur a moribundis, unde post mortem defectu potentiæ motivæ claudi non possint; in somno vero clauduntur, quia tunc operatio ipsorum cessat, & ut ab omni, quod ipsis nocere potest, protegantur.

De actu Visionis,

Probl. 1. Cur, qui oculos glaucos habent, de die male vident, noctu vero bene? Resp. quia glaucedo per se lucida est, & quia spiritus visibiles de die debilitantur, de nocte vero confortantur.

Probl. 2. Cur aliqui habentes claros oculos nihil vident? Resp. id propter applicationem & destructionem nervorum opticorum evenire, nam his destructis virtus visiva ad oculum a cerebro defendi non potest.

Probl. 3. Cur, qui oculos emissitios & prominentes habent, obtuse vident; qui cavos & pro-

profundos acute? Resp. quia prioribus species ab objectis emissæ, minus uniuntur, & ipsi etiam spiritus magis effluunt; posterioribus vero species magis coeunt, & spiritus conglobati & coacti diutius servantur, visionemque intentius administrant. Quod similiter evenit iis, qui, ut aciem intendant, oculos aliquantulum claudant.

Probl. 4. Cur homines altos oculos, & non profundos habentes, male, & indeterminate vident? Resp. quia radii; qui transeunt ad visum, disperguntur ad latus, & non directe procedunt ad visum, disperguntur ad latus, & non directe procedunt ad rem visam, atque adeo visum non modice debilitant.

Probl. 5. Cur senes tam obtuse vident? Resp. id fieri; tum ob inopiam spirituum, qui calore per ætatem deficiente in dies minuuntur; tum quia in eis oculorum cutis & membranula contrahitur, quæ tamen ad intuendum lævis & tenuis esse debet, ut incidentes rerum imagines facile recipiat, & hæ commode translucere possint. Atque hæc ipsa etiam causa est, cur nimia exercitatio corporis oculorum noceat acumini, quia scilicet sanguinem reddit sicciorem, siccitas autem corpus indurat.

Probl. 6. Cur, volentes aliquid longe remotum videre, manum supra oculum tenemus? Resp. quia sic motus radiorum non interpellatur, sed eminus directi sensorium integri subeunt.

Probl. 7. Cur, qui in profunda fovea aut puteo stant, stellas de die conspicere possint? Resp. quia illuc lux solis non pervenit tam copiosa, quæ extra foveam absumebat stellarum lucem, impediebatque, quo minus videri possit.

Probl. 8. Quare homines lusci, & unoculi sunt boni sagittarii? Resp. quia omnis virtus unita fortior. Unde si quis uno oculo objectum intueatur, visus roboratur, ut melius cernere objectum possit, quam ob causam etiam sagittarii boni, aut qui per tubum objecta remota conspiciunt, alterum oculum claudunt.

Probl. 9. Cur, cum lusci & senes parum videant, illi objectum visibile propius admovent, hi removent aliquantulum? Resp. cum Galeno, quia senes utpote modico interno lumine præditi plus opus habent externo lumine, hinc removent objectum, ut magis illuminetur. Lusci vero quia albis præditi sunt oculis, interno lumine abundant, hinc ne externi luminis copia visui officiat, objectum visibile nonnihil a lumine avocant. Aristoteles aliam adhuc hujus experientiæ rationem assignat, scilicet senes, quia videre non possunt ob imbecillitatem, ubi radii minus coeunt, rem videndam illuc abducunt, ubi radii maxime congregantur, quod fit remotiori spatio. Lusci vero cum isthic discernere non valeant cava ab eminentibus, hinc rem videndam oculo propinquius admovent.

Probl. 10. Cur nonnulli in tenebris experrecti a somno non aliter, quam in media luce intuentur, quod Tiberio accidisse Svetonius Tranquillus in ejus vita c. 48. & Plin. l. 11. c. 37. memorat? Resp. cum Conimbr. n. 31. Id forte contingere, quia spiritus animales a cerebro ad oculos defluentes lucidi sunt; hinc fieri potest, ut in quibusdam hominibus ex occulta proprietate tantum lucis obtineant, ut confestim spiritus ex oculis emissi totum cubiculum illustrare valeant, acervata nimirum eorum copia, dum oculi clausi fuere, eademque, cum primum aperiuntur, erumpente.

Probl. 11. Cur obtuse videntes parvas, minutasque litteras scribere consueverunt? Resp. quia proxime posita materia est; cum ergo tales oculis proxime admotis scribere soleant, merito minutiores etiam litteræ majores ipsis videntur. Alia causa est, quia etiam contractis palpebris scribunt; sic enim aspectus in universum depromptus acutius videt, & quod angulus illis parvus admodum a radiis conficiatur.

Probl. 12. Cur, si quis nocturno tempore semper pronus ambulet, oculosque aperiat, longius videt, quam si erectus maneat? Resp. quia perspicuum terminatum, etsi minus luminis capiat, diutius tamen illud retinet, sicque visui magis ad videndum conducit. Deinde quia lumen, quod ex stellis in aere diffusum est, reflectitur a terra reflexione imbecilli, & sic distantiam aeris terram ambientia illustrat. Tandem etiam causa in vapores conjici potest, qui aerem obtenebrantes, non prope terram, sed in aere remotiori versantur, quo fit, ut in aere plus visum impediant, quam per terram.

De objecto remoto visionis, seu de ipsis rebus visis.

Probl. 1. Cur objectum quandoque multiplex apparet? Resp. variis id ex rationibus contingere. 1. propter situm oculorum; sic apparet lucerna duplex, cum quis alterum oculum attollit, depresso altero; aut cum ex copioso vino laxatus nervos opticus non sustinet pupillarum æquabilitatem. 2. ob situm visibilis, ut, cum præ motus celeritate videtur objectum occupare simul spatium aliquod multo majus, quod revera occupet, qui est modus quidam objecti continuo tractu multiplicati. Sic baculus cito circumactus videtur circulus propter radios visuales, ut, cum ob refractionem imaginum, quæ fit in quibusdam perspiciliis habentibus varias eminentias apparent res multiplicatæ in variis sitibus pro numero imaginum, quæ per refractionem multiplicantur.

Probl. 2. Cur objectum simplex non videtur duplum, cum geminam speciem ad oculos mittat? Pro respond. nota 1. visionem fieri per pyramidem, cujus basis est res visa, angulus in centro oculi. Not. 2. intra illas lineas, quæ efficiunt visualem pyramidem, esse aliam ab oculo ad objectum visibile recte tendentem, quæ dicitur axis visionis. His not. Resp. cum Conimbr. l. c. n. 33. licet imagines visuales per duplicem pyramidem terminentur ad utrumque oculum, objectum tamen geminum non apparere, eo quod rectæ lineæ oculorum tendant ad objectum secundum idem punctum, a quo in utrumque oculum species di-

dividi incipiunt, ita ut, licet sint duo oculorum axes, uterque terminetur ad idem punctum rei visibilis: Cum autem axes disjunguntur, vel oculi compressione, aliamve ob causam fiunt axes non uniformes, uti accidit, cum quis digito unius oculi pupillam elevat, tum enim objectum duplex apparet, quod contingit, quotiescumque perversus oculorum situs est.

Probl. 3. Cur in speculis rotundis, non autem in planis, res minores apparent, quam sint? Resp. quia a majori superficie fit reflexio in planis, siquidem radii a convexis reflexi magis disgregantur, quam a planis ob declinationem circuli, a quo reflexio est. Ut igitur radii ad visum concurrant; oportet a breviori superficie fieri reflexionem, & ex consequenti rem minorem apparere, saltem, ut plurimum, nam quandoque aliter evenit.

Probl. 4. Cur ea, quæ per reflexionem specierum in speculis videmus, multo debilius apparent, quam quæ directo intuitu cernimus? Resp. quia species reflexæ debiliores sunt, & tenuiter moventur, atque adeo minus exacte repræsentatur. Quæ causa etiam est, ut quis facile suæ formæ in speculo obliviscatur.

Probl. 5. Cur navigantibus terra, & res aliæ, quæ quiescunt, moveri videntur? Resp. quia visionis sensorium, mota navi, necesse est per accidens moveri. Quo fit, ut sensibilium similitudines recipiantur cum motu.

Probl. 6. Cur triangula procul cernentibus rotunda videntur? Resp. quia, cum aspectus procul angulos videre nequeat, & satis discernere, hoc ipso, ob celerem eorum motum rotundos putat; Quemadmodum & remi ob similem causam fracti in aquis apparent.

De objecto visionis proximo, seu colore.

Probl. 1. Cur oleum & cera calore solis candefiunt, caro vero nigrescit? Resp. quia nigredo nascitur ex humoris terreni mixtione, unde quia humorem hunc ex oleo & cera sol extrahit, alba fieri necesse est: In carne vero cum humorem non extrahat, hinc calore suo eam adurit, & nigram efficit.

Probl. 2. Cur spiratio commoda colorem præstat amœniorem? Resp. quia pallor putredo quædam corporis est; cum itaque humor summum obtinens corpus calidus est, pallere incipit, nisi per aerem diffletur, & refrigeretur.

Probl. 3. Cur, qui medioeriter sudarunt ab exercitio, colore amœno apparent; Athaletæ vero pallidi efficiuntur? Resp. quia labor mediocris colorem leviter provocat, & ad summa invitat; nimius vero cum sudore & spiritus extrudit, eo quod corpus inter laborandum raresceat, atque laxetur; cum igitur calor per summa corporis residet, color inde perinde oritur, ac pudefactis aut calefactis; ubi vero inde evanuit, pallor continuo succedit.

Probl. 4. Cur qui ambulant sub sole, minus denigrantur, quam qui sedent? Resp. quia ii, qui in motu sunt, aerem agitant, itaque ab illo quasi ventillantur, & a nimio æstu proteguntur; cum vero sedent, vim solis acriorem experiuntur, eo quod tum aer immotus sit.

Probl. 5. Cur sol hominem, non autem vas fictile, nigrum efficit? Resp. quia solis calor lenis & mollis est, & præ sua tenuitate cutem ipsam leviter per summum adurit. Unde quia carnem non attingit, dolorem infligere non potest; quia vero urit, nigrorem cuti adustæ affert, quod cum non possit facere in vase fictili, utpote duro nimis, hinc neque denigrare potest.

Probl. 6. Cur homines, cum senescunt, nigriores efficiuntur? Resp. quia res omnes, cum putrescunt, nigriores efficiuntur ob temperamenti corruptionem? Idem ergo fit in senectute, utpote quæ est putredo quædam. Deinde cum sanguis senescens nigrior reddi soleat, merito a sanguine suo nigriore, senes etiam nigrescere incipiunt.

Probl. 7. Cur pistores, & similes opifices, qui hordeum tractant, pallidi & debiles; qui vero triticum, corpore & colore bono sunt præditi? Resp. quia facilius triticum concoqui potest, quam hordeum, & ideo etiam delibamenta inde manantia faciliora esse, necesse est.

Probl. 8. Cur polypus & chamaleon ad variorum corporum attactum colores mutant? Resp. Fr. Aquilonius l. 1. opt. prop. 41. hanc colorum mutationem pluribus humoribus diversi coloris, chamaleonti a natura inditis, adscribi, qui humores per varias imaginationes sub extimam cutim (quæ pellucida est instar laminæ corneæ, & tenuissima) advocantur, perque eam tralucent, eo fere modo, quo homines affluente ad genas sanguine erubescunt, & recedente expallescunt. Rubrum vero colorem repræsentare non possunt, quia polypus nullo, chamaleon vero tam exiguo sanguine præditus est, ut tralucere non possit.

MEMBRUM VIII.

De Auribus.

Habet auris duas partes, unam exteriorem cartilagineam, alteram interiorem, nempe flexam tortuosam ad interiora capitis instar labyrinthi seu cochleæ. In medio auris foramen existit, cui ex parte interiori membrana obtenditur, diciturque *tympanum auditus*, & paulatim desinit in nervos ad cerebrum usque protensos: fulcitur hæc membrana tribus officulis. Intra cavitatem hujus continetur aer congenitus & immobilis, qui est humor subtilis. Porro auditio fit & recipitur in membrana aeri subtensa, sicut de retina respectu humoris crystallini philosophati sumus; habet enim hæc instrumenta sensationum, aer vero innatus nec animatus esse videtur, nec sufficientem consistentiam habet.

PROBLEMATA.

Etiam de his plura occurrunt Problemata, quare sub diversis titulis proponuntur.

De ipso organo auditus, seu auribus.

Probl. 1. Unde fit, ut aviculæ & pisces aures nullas habeant, cum tamen geminus finis, ob quem aures datæ sunt animantibus (scilicet ut per eas sonus perciperetur, & caput a choleri-

lerica superfluitate purgaretur, sicut per nares phlegmatica superfluitate purgatur) æque in illis, ac in aliis animantibus reperiatur? Resp. id ideo factum, quia natura dat unicuique, quod ipsi congruum est; sed si dedisset avibus & piscibus aures, illæ quidem in volatu, hi autem in natatione, impedirentur; ergo rectius illas negavit, & solum parvas forulas & poros, per quos audiunt, communicavit, ut Arist. testator.

Probl. 2. Cur vespertiliones aures habent, cum tamen inter avas computentur? Resp. quia habent naturam avicularum quidem in volatu, sed tamen etiam ad naturam quadrupedum accedant, cum perinde ut alii mures pilosi sint, unde natura sagax perinde ut muribus aliis auriculas eis disposuit.

Probl. 3. Quæ causa est, quod hominum aliqui tam longas aures habeant, nam ut Plinius l. 4. c. 13. refert, populi Farnesii aures tam grandes habent, ut corpora sua cæteroqui iisdem tegant, & strati vica, cum dormiunt, utantur? Resp. id tum in singularem naturæ providentiam & sapientiam, quæ in rebus creatis varietatem amat, refundi debere; tum in humoris melancholici, alteriusque materiæ, es qua aures confici solent, abundantiam.

Probl. 4. Cur ex sensibus, auditus maxime post naturæ ortum læditur; constat enim experientia, pueros alapa inflicta sæpe surdastros fieri? Resp. cum Arist. S. 11. probl. 1. causam esse, quod objectum & potentia eandem fere conditionem subeunt; Quare cum sonus evanidus sit, ipsa quoque audiendi facultas organum facile dissolubile nacta est, nimirum substantiam ita tenuem, dissipabilemque, ut vere aer insitus appelletur.

Probl. 5. Cur surdi ab ortu vocem per nares reddere solent? Resp. id fieri, quia qui surdus est, etiam mutus est a natura, aut parum abest a muto. Hinc quia compresso est ore, ad nares spiritum impellit. Deinde vero etiam violentius spirat naribus, quo fit, ut nares laxioras fiant, exitumque proclivem dent voci.

Probl. 6. Cur aures rubicundæ fiunt, quando erubescimus? Resp. quia ad eas maxime partes naturæ velamen in pudore accurrit, quæ maxime nudæ sunt, quales sunt auriculæ extremæ, utpote exangues; ut autem accurat facile sanguis, proptarea fit, quod per pudorem calor excitetur facileque resolvat, ac liquefaciat sanguinem.

Probl. 7. Cur urinantium aures facilius, quam aliorum, rumpuntur? Resp. quia a retento spiritu nimium inflantur. Unde aqua irrumpens, utpote duriuscula, tympanum rumpit, organumque destruit; hinc urinantas prius oleum instillant auribus, ut aqua subintrans oleo adhæreat, aut certe itinere lubrico per oleum reddito, ipsa per se facilius egrediatur. Oleum vero & aer non facile lædunt aures, quia sunt ambo corpora aerea, ac moderate frigida, atque adeo ejusdem naturæ cum auribus.

Probl. 8. Cur audiendo magis, quam legendo, recreamur; ita enim fieri, experientia docet, qua habemus, easdem res multo majori cum voluptate a nobis in theatris vel cathedris audiri, quam ex libris legi? Resp. varias ob causas id contingere. 1. Quia vox est orator vivus, lectio vero mutus. 2. Quia narratio est ob societatem, naturæ valde amicam, jucundior, quam solitaria lectio. 3. Quia in auditione ob pudorem & reverentiam narrantis magis applicamus auditum, in lectione vero major est animi remissio, securitasque castigationis.

Probl. 9. Cur, qui a nativitate surdi sunt, iidem etiam muti plerumque vivunt? Resp. id propterea fieri, quia quæ nunquam audierunt, hæc effari nequeunt. Medici vero dicunt, unum par nervorum esse, cujus altera pars ad linguam, altera ad aures porrigatur, unde communem utrique affectionem accidere necesse est.

Probl. 10. Cur, qui ex morbo surdescunt; muti non fiunt, ut docent Medici? Resp. quia in tali casu altera duntaxat pars, quæ scilicet audiendi officio est delegata, vires suas amisit; quam ob causam Medici etiam, mutos non fieri surdos, affirmant, quia mutitas solius nervi linguæ accommodati læsio est.

Probl. 11. Cur solus homo aures immobiles habet? Resp. quia homo habet musculum quemdam circa mandibulam, qui prohibet motum in auribus, quo extenso aures etiam ipsi homines movere possunt, uti etiam in quibusdam hominibus videre est; quo musculo quia animalia carent, hoc ipso aures moveri possunt. Comm. tamen rectius fere dicunt; homines aures immobiles habere, quia carent musculo, quo mediante bruta aures suas movere possunt.

De objecto primo auditus, seu sono.

Probl. 1. Cur soni alii graves, alii acuti sunt? Resp. cum Aristot. id varia ex ratione contingere. 1. Quia aer agitatus exiguus est, atque adeo celerius movetur, unde soni acumen provenit. 2. Quia vis illum impellens debilis est, exiguàmque proinde aeris partem ciet, ut accidit ægrotis, senibus, aut e longinquo clamantibus. 3. Quia instrumenta sonantia parum aeris complectuntur, ut pueris aliisque novellis animantibus usu venit, fœminis, spadonibus, flentibus, ac iis, qui simulatam emittunt voculam, ac denique metuentibus; In iis quippe omnibus astrictiora sonandi organa inveniuntur, sicuti in fistulis & chordis gracilioribus.

Probl. 2. Cur sonus ad quædam corpora allisus geminatur, ad alia vero non geminatur, sed obtunditur potius? Resp. rationem esse, quia quædam corpora dura, lævia ac bene compacta aerem ad se appulsum minime dispertiunt, sed integrum reddunt, unde fit Echo; alia vero hiatibus plena, mollia, aspera, humida & inæqualia, allisum aerem frangunt potius, ac dispergunt, quam fartum tectumque reddunt. Hinc domus recenter illitæ, fornices, dolia, lagenæ, fluminum quiescentium ripæ, ob aquarum lævorem, earumque æs maxime resonant, minus vero occhestra sparso junco, aula tapetibus vestita, nemora, arteria vocalis humore, aut etiam nimio calore exasperata, qualem habent, qui febri æstuarunt. Sicut ergo

lux

lux speciesque visibilis ad corpus tersum impacta, si angulum faciat reflexa, sicut fecerat directa, similis fere utrobique est, ita & aer resonus similis priori efficitur, si corpora pulset, in quibus non frangatur, sed integro fere impetu regrediatur.

Probl. 3. Cur, qui intra domum sunt, magis audiunt sonum extrinsecus excitatum, qui vero foris sunt, minus percipiunt sonum intra domum? Resp. quia in priori casu aer domum ingrediens cogitur, unde melius audiri potest; in posteriori vero casu egrediens in laxiora spatia evanescit, & dissipatur.

Probl. 4. Cur sonus de nocte auditur facilius, quam de die? Resp. varias a variis rationes hujus experientiæ dari; optime Aristot. ait, causam esse; quod interdiu animæ applicatio ad videnda & intelligenda, quæ cupimus, minuat attentionem audiendi, noctu vero libera ab intuendi concursu sonos melius percipiat. Ob quam causam etiam dolores noctu graviores sentiuntur, quod eo tempore anima a sensibus aliis minime occupata ad tactus munia sese applicet.

Probl. 5. Cur, qui in superiori cubiculo loquuntur, facilius audiuntur in inferiori, quam in superiori intelligantur ii, qui inferius loquuntur, cum tamen vox, sicuti, & aer, ascendere nata sit? Resp. quia ab eo, qui loquitur, sonus non sine quodam humore emittitur, unde postea inferius descendit. Præterea vero tunc sonus clarius auditur, cum collocatio inter ipsum & potentiam accommodatior est, cum videlicet non sub pedibus prius sonat, quam ad aures perveniat, sed cum e loco editiori fit, tunc eædem aures, quæ natura elatæ sunt, prædictum aerem accommodatius aucupantur.

Probl. 6. Cur, qui simul clamant, facilius audiuntur, quam quilibet eorum solus? Resp. quia viribus universis agere quippiam non tam difficile est, quam singulis (omnia enim composita plus valent, quam singula) ergo cum unitis agitur oribus vox constans, unaque redditur, simulque aerem propellit, ut prodire multiplex valeat.

Probl. 7. Cur, cum inspiramus, vocem formare non possumus, licet possimus, cum expiramus? Resp. quia aer inspiratus frigidus est, & interiorem aerem tantisper cogit, cum opportuisset eum expandi, ut sonus fieret; e contrario vero expiratus aer calore rarefactus sonare jam potest.

Probl. 8. Cur minus audimus, cum oscitamus? Resp. quia oscitando torpentem flatum a faucium finibus excutimus, qui etiam aures subit oppletque, ac strepitum ciet, sicque extrinsecus intrantem sonum offuscat; quæ ipsa etiam causa est, ut si duo simul loquantur, minus se audiant occursu repulsuque mutuo accedentis soni. Addunt Conimbr. oscitando mandibulas distrahi, atque adeo ipsa etiam aurium foramina comprimi, sicque minus patere aeri admittendo.

Probl. 9. Cur ligno procul percusso ictum continuo videmus, sonum vero serius exaudimus, licet tam sonus, quam ictus, simul fiant? Resp. quia objectum per species videtur, quæ cum in instanti producantur, merito eodem momento quo fit ictus etiam oculis apparet; Sonus autem, cum non per speciem, sed per se ipsum propagetur, merito tardius ad aures venit, cum uno momento per totum spatium propagari non possit.

De objecto secundo Auditus, seu Voce.

Probl. 1. Cur homini serius vox perficitur, quam cæteris animantibus? Resp. quia cætera animalia aut nullas, aut paucas litteras distinguunt in voce; Homo vero vel maxime; unde sicut omne fere difficile longiori eget tempore, ita & vox hominis.

Probl. 2. Cur voces e longinquo acutiores sunt, quam e propinquo? Resp. cum Arist. & hoc a velocitate motus, quo vox ad aures fertur provenire; licet enim tela, si projiciantur, tanto tardius moveantur, quanto longius distant a principio, hoc tamen in voce dici non potest, quia aer qualitate aeris affectus vicinum aerem alterat, & hic iterum proximum afficit, donec continuatione quadam ad aurem perventum fuerit; quemadmodum ex circulis, qui enascuntur ex lapillis injectis, quilibet observare potest, perinde enim etiam hic alter alterum excitat.

Probl. 3. Cur vigilantibus vox asperior est, quam dormientibus? Pro Resp. nota: lenem vocem vocari, quæ leniter & æqualiter ad auditum fertur, ipsique jucundissima est? Asperam vero vocari, quæ difformiter ad sensum auditus fertur, ipsumque molestia afficit & contristatur. Hoc not. Resp. causam esse, quod vigilantibus ad cruditatem ventriculi totum corpus, maxime vero superiores partes humectatæ sint, humore vero redundantibus faucibus vox asperior efficiatur, necesse est; quia asperitas ex inæqualitate causatur, uti patet in tuba interius aspera, aut lima ferrum corradente. Atque hæc causa etiam est, cur mox a cibo vocem asperiorem experiamur, quia scilicet in ciborum consumptione partes voci inservientes ob vicinitatem percussæ incalescunt, calefactæ autem humorem attrahunt, quo imbutæ partes illæ laryngis, & guttur, cæteræque gulæ partes exasperantur, aut saltem minus humectatæ raucedinem aut vocis gravitatem producunt.

Probl. 4. Cur pueri & alia recenter nata animalia vocem acutiorem habent, quam quæ adultiora? Resp. quia talia animalia calidiora sunt adultioribus, suosque meatus aridiores habent: cum autem calor sit causa velocioris motus, maxime si minus aeris moveri debeat, ut hic contingit, merito uti motus velocior, ita vox quoque acutior deprehenditur.

Probl. 5. Cur, cum in aliis animalibus novelli fœtus vocem acutiorem habeant, id non perinde in vitulis etiam evenit? Resp. quia vituli (idem & de vaccis) partem, qua movent aerem, nempe cor & spiritalia membra, non habent validam in movendo, & præterea asperam arteriam & laryngem, per quas spiritus primum fertur, ampliorem habent, atque adeo multum aeris movere coguntur, unde motus tardior & consequenter vox crassior est.

Probl.

Probl. 6. Cur fœminæ, eunuchi, senes, pueri &c. vocem adeo teneram & acutam habent? Resp. Aristoteles, quia, sicut in Mathematicis illa dicuntur facilius moveri, quæ unam dimensionem tantum, v. g. longitudinem, habent, ita & aer modicus, quia unam tantum dimensionem, scilicet longitudinem, habet notabilem, velocius movetur, quam copiosus, qui & latitudinem & profunditatem habet; cum ergo fœminæ, eunuchi & senes spiritum reddant imbecillum, (eo quod propter calorem cordis exiguum non habeant necessarium copiosum aerem) consequenter etiam minorem quantitatem aeris expirando expellent; quæ proin velocius mota vocem acutam efficiet.

Probl. 7. Cur voces nostræ hyeme graviores sunt? Resp. Arist. id contingere, tum quia crassior est hoc tempore aer, tam interior, quam exterior, crassiore vero existente, aer ipse tum quia hyemis tempore somnolenti magis sumus, quam in æstate, atque adeo graviores quoque toto corpore evadimus, eo quod tempore intermedio inter expergefactionem brevi existentem, habitus, qui in somno factus est, post dormitionem permaneat.

Probl. 8. Cur visus non penetrat solida, vox autem penetrat? Resp. duplicem hujus rei rationem dari; 1. est Aristot. qui ait, hoc ideo fieri, quod visio non nisi secundum lineam rectam fiat, unde si in uno loco impeditur, ut fit in solidis objectis, non potest ulterius progredi; sonus autem universam medii substantiam permeat. Unde per quoscumque poros, modo non nimis angusti sint, permeare potest. 2. est, quia visus objectum proprium est color aut lux in corpore terminato, unde si hoc objectum invenit, in pariete v. g. ulterius non tendit; sonus vero aut vox cum sit, agitatur aer, & refrangitur ad parietes. Unde inveniens poros apertos in partem ulteriorem propulsatur, magisque semper se extendit, & propagatur.

Probl. 9. Cur melius sonus & vox sub terra, quam sub aqua auditur, cum tamen aqua tenuior existat? Resp. quia humoris meatus parvi, densi & continuati admodum sunt, ac secundum rectitudinem correspondentes; unde non impediunt aspectum, quia per eos recto tramite radii ingredi possunt; vocem tamen non admittunt, quia hæc meatus valde amplos requirit, quales non sunt aquæ meatus, utpote qui minores sunt quibuscumque aeris partibus.

Probl. 10. Cur senes tremulam vocem habent? Resp. quia vocem continere non possunt, cum enim ejus, qui vocem ita emittit, calor pulsus ab affectibus intro se colligat maxima ex parte, reliquum, quod exiguum extat, vocem continere non potest, unde quatitur atque intremit, quæ causa est, inquiunt Conimbr. S. 3. probl. 13. ut professores liberalium artium, qui se trepidare solitos noverunt, principio agant voce remissa, dum resideant, & stabiliantur.

De objecto tertio Auditus, seu Cantu.

Probl. 1. Cur infantes, cum modulos audiunt, primum vagitus abstinent, post omnino obdormiscunt? Resp. Conimbr. n. 23. ex Aristot. propterea vocum concentum aures recreare, quod certis legibus a natura rei petitis componatur, quod etiam usu veniat aliis sensuum objectis; hinc non nisi ii colores in picturas oculos oblectant, aut in cibis ii sapores, qui certo quodam modo attemperantur. Addit tamen Aristot. modos etiam adjectitios canticorum, hoc est, qui non sunt ab aere, delectare etiam, si eis assuescamus, nimirum quia consuetudo materiæ vim obtinet.

Probl. 2. Cur suavius audimus cantilenam tibia mixtam, quam lyra? Resp. id duplicem ob rationem contingere, 1. est, quia, cum tam humana vox, quam tibiæ sonus, inferius spiritu perficiantur, uterque sonus distinctius præcipitur, & ambo melius miscentur. 2. est, quod tibia sonitu cognationeque sua errores multos cantilenæ occultat, sonus vero lyræ, cum tenuis sit, & voci commisceri minus idoneus, ipse per sese patens suumque genus sincerum custodiens, omnes cantilenæ errores posita quasi regula patefacit. Cum vero multa perperam in cantando agantur, quod promiscuum exerratis, recteque actis provenit, deterius esse necesse est.

Probl. 3. Cur, qui voce gravi seu bassum, ut vocant, canunt, deprehendi facilius possunt, si dissonant, quam qui acuta canunt voce? Resp. quia gravis sonus plus temporis insumit, unde plenius ab auribus percipi valet; acutus autem velox est, facileque elabitur ac latitat.

Probl. 4. Cur, si multi canunt, facilius servare possunt numeros harmoniacos, quam si pauci? Resp. quia suum Ducem, id est præceptorem, multo securius sequuntur, tradiusque incipiunt, in accelerando autem proclivius erratur.

Probl. 5. Cur tibia canentem suavius audimus, quam hominem, & tamen hunc libentius audimus canentem, quam si in tibiæ morem sonet? Resp. quia, quod naturæ est, gratius evenit, quam quod simulationis: hinc suavius auditur tibia ipsa, quam homo tibiam simulans; hominem vero suavius audimus, quia homo supra tibiæ sonum addit articulationem.

Probl. 6. Cur suavius audimus cantilenam, si novimus, quam si ignoremus? Resp. quia sic ad metam pervenitur; cum vero ignoramus, quasi in medio persistimus. Deinde audire, discere est, discere vero jucunditatem parit. Hinc solitarias cantilenas suavius audire solemus, si ad tibiam aut lyram cantantur, quoniam evidentius assequimur, quod cantatur, ad plures vero lyras cantilena offuscatur, totaque pene deletur.

Probl. 6. Cur in tragœdia immutatio, varietasque in cantando, usurpatur? Resp. quia tragœdia tristes affectus requirit; hos autem parit inæqualitas Musicæ, quæ in nimium attollendo causantur, maxime si accommodatio ad magnitudinem calamitatis aut mœroris fiat. E contrario vero in cœmediis æqualitas magis observatur, quia quod æquale continensque est, minus flebile auribus accidit.

Probl. 8. Cur bruta cantu & non perinde etiam

etiam visu delectantur; sic enim Plinius, docet, cantu delphynas delectari, elephantes tympanorum sono mulceri Strabo tradit, fistulis cervos Plutarchus? Resp. quia musica ex natura sua apta est ad tædia & languores, malosque humores dissipandos, ergo cum bruta etiam sint ejusmodi affectuum capacia, merito illis natura delectationem ex talibus objectis, relaxationemque concessit; secus se res in visu habet, hic enim cum ad delectationem causandam requirat, ut proportio inter partes visas cognoscatur, hoc ipso animalibus, quæ ejusmodi cognitionem non participant, convenire non poterat.

MEMBRUM IX.

De Naso.

XI. Nasus olfactus propatulum præter meatus ad cerebrum etiam foramina habet ad utrumque oculum pertinentia. Hinc acria nimis naso admota oculos affligunt; alis cartilaginosis utrinque musculi parvuli inseruntur. Cartilago, quæ nares se jungit, septum dicitur.

De actu olfactus & odore.

Probl. 1. Cur homo ex omnibus animantibus maxime hebetem olfactum habet? Resp. quia cerebrum maxima humidum & frigidum habet, quibus qualitatibus cum organum olfactus non perficiatur, sed potius destruatur, hinc mirum non est, si organo male disposito etiam minus sentire homo dicatur.

Probl. 2. Cur vultures optimum habent olfactum, ita ut nonnulli scribant, eos cadaverum odorem ad 500. milliaria secutos esse post prælium in Græcia factum? Resp. si vera est relatio, causam siccitati cerebri adscribendam esse, unde aer deferens odorem non impeditus ab humiditate, organum suum subito tangere potest.

Probl. 3. Cur odores suffimantorum & florum minus sint fragrantes, cum e proximo sentiuntur? Resp. Arist. id propterea evenire, quia ex re, unde elevantur odores, separantur etiam multæ partes terrestres, & aquosæ impuræ, quæ, si prope fuerimus, simul cum odore ad instrumentum olfactus perductæ sinceritatem illius inquinant, & suavitatem corrumpunt; Ad longinquiora autem progressæ, tum ob gravitatem suam, tum calore remisso ante corruunt, quam odores ad sensorium perveniant.

Probl. 4. Cur omnia magis olent mota, quam quieta? Resp. quia dum odorata moventur, & in partes dividuntur fumidæ illæ exhalationes odoratæ, tum quia in superficie sunt, tum quia in interois & penitioribus partibus resident, commotæ, undequaque dispersæ majus aeris spatium replent, quo fit, ut facilius ad sensum olfactus ferri possit odor, & vehementius illud agere; Ad hoc vero non leviter motus conducit, qua calefactione attenuat, & crassiores partes in halitus digerit.

Probl. 5. Cur hyemis tempore difficilius olfacimus odores? Resp. quia tum aer ob frigus immobilior est, unde odor a corpore odorato difficilius separatur, atque ad caput ascendit.

Probl. 6. Cur acrius olent aromata cinere suffits, quam igne? Resp. quia debilis calor, qualis est in cineribus, longiori tempore aromata in sui substantiam commutat, ignis autem celerius odores concoquit & absumit; Præterea vero in igne odor cum fumo permiscetur, ab eoque absorbetur; in cinere vero purior & sincerior sine hujusmodi fumo ad sensum pervenit.

Probl. 7. Cur flores, qui sunt odoris alioqui imbecillioris, procul olent; iris vero & nardus, aliaque odoramenta merito vehementiora, e propinquo tantum? Resp. quia flores in summo causam odoris habent, maxime si rari & non crassi sint; radices vero & omnia folia in profundo; hinc illi halitum longe projiciunt, hæc vero viarum patefactione indigent, quæ per calorem vel attritionem &c. facienda est.

Probl. 8. Cur thus & myrrha nonnisi igne cremata odorem emittunt? Resp. quia densioris naturæ sunt, quam ut per modicum calorem vel attritionem pori eorum aperiri possint ad odorem emittendum, igne ergo opus est, sed modico, ne alioqui omnino in substantiam ignis mox ab initio convertantur.

Probl. 9. Cur Arabia, Syria & similia loca magis odorifera sunt, quam alia? Resp. quia similia loca, quæ ad orientem solem spectant, sunt magis sicca & arenosa, unde facilius in illis reperitur ramperamentum illud, quod ad odorem gignendum requiritur.

Probl. 10. Cur suavius olent rosæ, quarum umbilicus asper est, quam alii flores, quorum umbilicus tenuis est? Resp. quia cum rosa inter eas plantas sit, quæ natura spinosæ sunt, quanto magis ad naturam propriam accedet, id est, quanto magis spinosa erit & aspera, tanto præstabit omnibus qualitatibus in suo genere, & consequenter etiam ipso odore. Cur autem asperitas cum odore conjuncta sit, ratio videtur esse, quod asperitas sit soboles siccitatis, sicciora autem, ubi calor est cum levi humiditate permixtus, odoratiora sint.

Probl. 11. Cur Pardalis sola ex bestiis bene olere dicitur, uti Ælianus de ea testatur, dum ait, eum, cum victu eget sese in loca arboribus consita, aut foliis occultata, conferre, quæ dum hinnuli, dorcades, & alia animalia odoris suavitate attracta accedunt, illam ad prædam erumpere, atque comprehendere? Resp. aliqui, id ex speciali animalis hujus temperamento provenire; si enim plantæ calidæ & siccæ ob tale temperamentum bene odoratæ sunt, cur non idem etiam de animalibus dici queat? Recte tamen notant aliqui, non solam Pardalim, sed aibettum, muschum, & mures quosdam ob similem causam bene olere. Animalia vero cætera odorem talem non participant, quia humor in iis prævalet, & quia, cum voluptuosa appetitione ducantur, plus excrementi aggregant, unde cruda relicta excrementa, eaque a calore evicta fœtere incipiunt, uti & flatus inde elevati male olere.

Probl. 12. Cur odorata omnia calida sunt? Resp.

Resp. quia odorabilium vaporosa est substantia; vaporum autem copia a calore provenit.

De Fœtore.

Probl. 1. Cur animalia post mortem graviter fœtent, non item plantæ? Resp. quia animali mortuo humor computrescit, fœtoremque subinde contrahit, cum naturali calore humorem concoquente destituatur, quod in plantis evenire non potest, utpote quæ humore haudquaquam redundant. Unde fit, ut, quæ viventes non olerent, humore aliquo igneas illas partes quasi obroente, demortuæ atque arefactæ, humore illo absumpto, igneæ illæ ac halituosæ exhalationes, quæ odorem deferre solent, facilius vires suas exerant, atque odorem bonum excitent, nullis excrementis humidis impeditæ.

Probl. 2. Cur jejunorum ora magis fœtent, quam saturorum? Resp. quia ventre inani, minusque agitato, internus ille calor quasi quiescens, minusque agitatus aerem & vapores in ventre contentos, quin & caliditates illas relictas excalefacit nimium, & ad putrescendum occasionem præbet (quæ enim quiescunt, putredinem cito concipere solere, aitbi docet Aristot.) at, ubi comederimus, odor ciborum & motus in iis partibus factus gravem illam olentiam offuscat (calor enim ciborum calorem præcedentem illum exuperat, ita ut nihil efficere possit,) & præterea cibi ingesti vapores illos reprimunt fœtidos, quo minus sursum ferri possint, aut vaporibus ciborum admixti minus male olentes efficiantur.

Probl. 3. Cur axilla in humano corpore maxime fœtet? Resp. causam fœtoris hujus, quem hircismum Latini vocant, duplicem esse. 1. est, quod alæ ex omnibus fere partibus hominis maxime sint conclusæ, ut adeo vapores libere perflare nequeant. 2. est, quod partes illæ prorsus immobiles sint, immobilitatem autem multum putredinem fovere, & augere, experientia constat.

Probl. 4. Cur pedes, licet nec conclusi nec immobiles sint, tamen graviter adeo fœtent nonnullis? Resp. quia motu incalescunt quidem, sed vestiti; Humor autem aut sudor, ad eas partes defluens, cum exhalare nequeat, incalescit tamen, putredinem concipit, atque fœtorem progignit; hinc raro qui nodis pedibus ambulant, hoc, symptomate detinentur, & qui siccis sunt pedibus, nec sudore in iis partibus abundant, hoc non laborant.

Probl. 5. Cur gibbosi plerumque gravem odorem emittunt? Resp. quia in his pulmones tam liberum & expeditum motum non habent, quo aerem in spiratione attrahant, ac fuliginem expiratione expellant; unde non mirum est, si humores, utpote immoti aut suffocati, putredinem & exinde fœtorem contrahant.

MEMBRUM X.

De Collo.

XII. Collum vocatur ea pars corporis, quæ inter caput & thoracem sita est, cujus infima pars jugulum appellatur.

PROBLEMATA.

Probl. 1. Cur collum a natura provisum est animalibus? Resp. cum Aristotele, id provisum esse, ut sit sustentaculum capitis, unde medium est inter caput & corpus, ut per ipsum & ejus cervices ac nervos, tamquam per vias medias, motus & sensus corporis peragantur, simulque cor, utpote maxime callidum, a cerebro longius elongetur, ne ipsi calore suo noceat.

Probl. 2. Cur aliqua animalia carent collo, ut pisces, serpentes, reptilia animalia? Resp. aliqui, rationem esse, quod talia animalia corde careant, unde tali distantia opus non habent. Alii tamen putant, illa habere quidem collum, sed non distinctum a corde & capite.

Probl. 3. Cur quædam animalia habent tam longa colla, ut grues, ciconiæ, olores? &c. Resp. rationem esse, quod talia animalia requirant sua nutrimenta in profundo aquarum, ad quem finem longa colla illis necessaria erant; vel certe ea quærunt in terris, ad quam extendere caput commode non possent, nisi oblonga haberent colla, ut patet in camelo, & struthione, & ideo elephanto natura loco colli proboscidem providit. Alia vero animalia, ut accipiter, colla breviora habent, quia sunt rapacia, atque adeo ad hunc finem longo collo non indigent, sed brevi potius, utpote quod plerumque fortius est, uti in elephanto & bove patet.

Probl. 4. Cur collum osseum est? Aristoteles id ideo fieri, ut fortius caput sustentare possit: & addunt alii aliam causam, quod scilicet in collo spinam dorsi cum cerebro conjungi oporteat, ut inde medullam, quæ est ejusdem substantiæ cum cerebro recipere possit.

Probl. 5. Cur homo decollatus statim immobilis est, non item pullus aut anser decollatus? Resp. id propterea fieri, quod pulli, anseres & similia animalia nervos admodum angustos habeant, strictosque, in quibus proinde spiritus motivus diutius moratur post decapitationem; homines vero & similia animalia nervos longos & amplos admodum habent, unde spiritus animalis cito recedit, & per consequens non possunt corpus diu movere.

MEMBRUM XI.

De Thorace.

XIII. Thorax dicitur illa pars, quæ inter jugulum & ventrem interjecta est. In thorace continentur potissimum cor & pulmo; a ventre discernitur thorax membrana aliqua tenui interposita, quæ diaphragma, vel septum transversum dicitur, & in orbem costis alligatur. Ab hoc diaphragmate propter alios effectus etiam risum provenire volunt, eo quod diaphragmatis nervi tenuissimi, & in homine maxime sensorii sub axillis protensi attactum non ferant, ideo si diaphragma vel nervi illius tangantur, oritur titillatio, & homo ad risum incitatur. Unde Benedictus Veronensis refert, quosdam gladiatores, quibus diaphragma erat transfixum, cum risu esse mortuos. Supra

hoc diaphragma ergo thorax consistit undique vallatus, costis ex spina prodeuntibus, & in medio pectoris osse, quod sternon vocant, commissis. Sunt autem costarum viginti quatuor, ut ait Lessius de pror. n. 25. ex quibus quatuordecim a spina dorsi ad os pectoris pertingunt, ad cordis & pulmonum custodiam, decem vero non absolvunt totum circulum, ne vintriculum premant. Vestitus est thorax interior membrana levi, quæ succingens, græce πλεύρα, dicitur, ne pulmones sui dilatatione ad ossea latera thoracis lædantur. Hæc membrana licet tenaciter thoraci adhæreat, fit tamen aliquando, ut inter eam & costas humor nascatur, ex quo morbus Pleuritis nascitur.

MEMBRUM XII.

De Pulmone.

XIV. In hoc osseo thoracis domicilio duo pulmones pendent ab arteria aspera ad spinam alligati. Interius est membrana, quæ interseptiens dicitur, & mediastinum, qua involvuntur, ne aer haustus per poros expiret, tamquam in folle perforato.

Usus pulmonum triplex est. Primus recipere in se aerem per asperam arteriam attractum, quo velut folles dilatantur. Secundus est, formationem vocis juvare. Tertius, cor refrigerare per aerem attractum. Cæterum refrigeratio cordis & respiratio contingit hoc modo: Sanguis arterialis ex corde in pulmones per arterias delatus, calore suo humores spongiosos, multis foraminibus ac fistulis pervios, ac raros magis refacit, magisque attollit; hi dum attolluntur, aerem ad se tamquam folles attrahunt, qui deinde substantia pulmonum ad naturalem situm sese reducere conantes (sicut carnem depressam, remota manu in pristinum situm redire videmus) concidunt, & tamquam folles contracti aerem excludunt, donec iterum a fluxu caldorum spirituum attollantur, sicque perpetua vicissitudine aerem trahunt, & reddunt. Atque hinc colligitur, sola animalia, quæ pulmones habent, respirare; quibus quia pisces carent, non respirant.

PROBLEMATA.

Probl. 1. Cur pulmo sit rarus, & spongiosus? Resp. id propterea fieri, ut aer melius possit recipi pro cordis refrigerio, & expulsione superfluarum fumositatum; est enim pulmo, ut alibi dictum, flabellum seu ventilabrum cordis, ergo debet esse spongiosus, ut aerem attrahere, iterumque expellere possit.

Probl. 2. Cur sola animalia cor habentia habent pulmonem? Resp. rationem esse, quod pulmo sit propter cor a natura provisus, scilicet ut refrigeret cor, ergo cessante fine cessat etiam medium; natura enim, uti non deficit in necessariis, ita nec in superfluis abundat.

Probl. 3. Cur animantia non habentia pulmonem carent vesica? Resp. talia animalia non recipere aquam potabilem, ut potum suum & cibum faciant fervere, sed propter temperamentum cibi; ergo carent vesica, & urina, ut patet in aviculis, quarum aliquæ prorsus non bibunt, ut Falco, Nisus, Accipiter.

Probl. 4. Cur expiratio, quæ fit collabentibus pulmonibus virtuti animæ moventis attribuitur, cum tamen pulmo naturali gravitate ad eumdem statum regrediatur & concidat, sicque talem expirationem causet? Resp. rationem esse, quod ipsa quoque expiratio arbitratu nostro, nunc majori, nunc minori conatu fiat, uti patet tum experientia in clamantibus, tum ex ipsis musculis, quos, teste Galeno, natura respirationi obeundæ providit, cum tamen motus, qui fit naturali gravitate musculos non curet.

MEMBRUM XIII.

De Corde.

XV. Cor in medio pulmonum, & in medio pectore ad quintam costam pendet. Figura cordis est pyramidalis. Caro cordis firma ac solida, ut spiritus vitales tenuissimi per fungosam materiam non exhalent. Majoris tutelæ gratia, & ne pulmonum appulsu lædatur, membrana fortissima involvitur, pericardion dicta, id est, circa cor; quæ tamen cor immediate non tangit, sed amplior est, ut cor dilatari & constringi possit. Habet cor duas cavitates pariete carneo divisas, quas sinus seu ventriculos cordis vocant; in dextrum ex hepate per venam cavam spiritus nutrimentalis influit, ut virtute cordis subtilius elaboretur, & in spiritus vitales excoquatur, non tamen absolvitur ejus elaboratio in hoc sinu, sed per occultos meatus ac venas mediæ carnis in sinistrum transmittitur, in quo sanguis omnino in spiritus vitales convertitur, atque ex illo spiritus vitales, & cum eo calor vitalis per arterias in totum corpus distribuitur. Ex utroque latere cordis prominent duæ appendices carneæ ejusdem substantiæ cum corde, magis tamen nigræ, & vocantur auriculæ cordis. Utraque cava est, & ad hunc præcipue usum facta, ut vasa cordis, id est, venas, arterias, & nervos ad cor pertinentia sustentent, ne agitatione cordis rumpantur. Denique in corde duplex reperitur motus; unus vocatur diastole seu motus dilatationis, alter systole, seu motus compressionis, ad quem motum arteriæ quoque moventur. Quando cor dilatatur, tunc mucro cordis attrahitur ad basin, latera vero distenduntur, in quo motu cor sanguinem suscipit e vana cava, & per arteriam simul etiam accipit aerem a pulmonibus inspiratum ad caloris temperiem, & spirituum recreationem. Quando vero cor comprimitur, latera renium contrahuntur, & effundit spiritus vitales per arteriam magnam, & aerem jam calefactum, & humidos halitus per arteriam venalem expellit. Potentia attractiva cordis etiam operatur tribus diversis modis. Primo fuga vacui, ut folles aerem. Secundo calore, ut lychni flamma oleum. Tertio similitudine substantiæ, ut magnes ferrum trahit. Pro alendo corde vena cava emittit duas venas, & arteria magna duas arterias, quæ, quia cor cingunt, coronales dicuntur. Nervus denique perinde, ac hepati, renibus, lieni nullus cordi datur.

PRO-

PROBLEMATA.

Probl. 1. Cur cor est principium vitæ? Resp. quia in eo generatur spiritus vitalis, qui est sedes vitæ.

Probl. 2. Cur non etiam spiritus animales in corde excoquuntur? Resp. hos spiritus minus caloris habere debere, unde ad cerebrum deferuntur, ut ibi ejus frigiditate calorem mitigent, & animales evadant; sicut fabri ferrarii, dum ferrum aptant, igni primum imponunt, dein aqua temperant.

Probl. 3. Cur caro cordis est compacta & spissa? Resp. quia in re densa & bene compacta calor intensior recipitur, & diutius conservatur.

Probl. 4. Cur cor in animali omnium membrorum calidissimum est? Resp. quia ibi est culina, in qua spiritus vitales & sanguis calidissimus excoquitur.

Probl. 5. Cur cor habet triangularem figuram? Resp. duplicem hujus rei rationem a nonnullis dari. Prima Physica, quod scilicet sic officium cordis requirebat, uti & dispositio corporis, & conformatio cordis cum reliquis partibus. Addunt Conimbr. angularem figuram, quæ in mucrone cordis cernitur, facere ad concoctionem, quia calor cuspidis angustiis pressus majorem habet acrimoniam. Secunda moralis est, scilicet ut intelligeret homo, cor ipsius a toto mundo impleri & satiari non posse, sed a solo Deo, cum mundus sit figuræ rotundæ, atque adeo vas triangulare replere non possit.

Probl. 6. Cur cor est in medio animalis? Resp. ideo, ut omnibus membris sanguinem, & spiritus vitales tanto commodius dispensare possit; quemadmodum etiam sol propterea in medio reliquorum planetarum collocatus dicitur, ut lumen illis facilius aptiusque dispensare possit.

Probl. 7. Cur in solo homine cor in sinistro latere collocatur? Resp. varias hujus rei rationes reddi. Aliqui enim dicunt, ut ideo factum, ut cor hepati, quod est a dextra parte, nonnihil cederet, ne calore hepatis & cordis homo plus nimio incalesceret. Alii, ut partem sinistram, quæ teste Aristotele ex omnibus animalibus in homine frigidior est, calore suo foveat ac defendat. Alii, ut calor cordis frigiditatem splenis temperet: nam splen est sedes melencholiæ, qui etiam in sinistro latere collocatur.

Probl. 8. Cur inter omnia membra cor primo generatur; nam juxta Aristotelem cor est, quod primo vivit, & postremo moritur? Resp. id propterea fieri, quod sine corde nullum membrum vivere possit, utpote quod est principium & origo vitæ, & omnium membrorum.

Probl. 9. Cur cor continuo movetur? Resp. Aristoteles, rationem esse, quod ibi spiritus generetur, qui est subtilior aere, quique propter majorem rarefactionem locum ampliorem quærat, replendo concavum ipsius cordis, ex quo sequitur dilatatio cordis; quia vero partes cordis terrestres sunt, ideo naturali sua gravitate ad antiquum suum statum redire conantur & sic contractio cordis oritur.

Probl. 10. Si cor vitæ fons est, quomodo insecta & testudines avulso corde vivere possunt, ut de iis Aristoteles testatur? Resp. istiusmodi animalia, sicut imperfecta sunt, ita non uni tantum loco habere addictum vitæ principium, adeoque dempto corde adhuc in eis relinquitur, quod vitalibus actionibus obeundis, præsit.

Probl. 11. Cur ea, quibus pilosum sive hirsutum cor natura dedit, insignem audaciam præ ulere; sic enim de Leonide scribit Plutarchus, quod facto in hostes impetu multis telis confossus ad Xerxem pervenerit, eique coronam abstulerit, quo mortuo Xerxes, cum ei cor dissecuisset, pilosum invenit? Resp. hujusmodi homines naturæ esse præcalidæ, & fuliginosa excrementa e corde emittere, quæ in pilos concrescunt. Calorem autem multum ad robur conducere, vel ex ipso etiam homine patet, cujus dextrum latus, quia ad operationes perficiendas magis necessarium est, calidius est sinistro, ut per calorem magis roboretur, quemadmodum docet Aristoteles.

Probl. 12. Cur animalia parvi cordis sunt audaciora, ut leo, timidiora vero, quæ magnum habent cor ut lepus? Resp. rationem esse, quia in parvo corde calor est bene conjunctus & vehemens, atque adeo minus evanescit, quam in magno. Unde quo plus caloris habet animal, tanto audacius est, teste Aristotele.

Probl. 13. Cur animalia magni cordis sunt macilenta? Resp. quia calor naturalis egrediens de corde consumit humiditatem aquosam, quæ deberet converti in pinguedinem.

Probl. 14. Cur aliqua animalia non habent cor? Resp. quia hoc non necessarium illis erat, cum habeant aliquod, quod vicem cordis subeat, ut patet in piscibus & anguillis, quæ spinas dorsi habent pro corde.

MEMBRUM XIV.

De Pectore.

XVI. Pectus vocatur anterior pars thoracis, in quo mamillæ sedem habent.

PROBLEMATA.

Probl. 1. Cur homo inter omnia animalia pectus in sua proportione latissimum habet? Resp. aliqui, spiritus in homine debiliores longe & subtiliores esse, quam in aliis animalibus; hinc regionem etiam & locum ampliorem, in quo contineri possint, requirunt.

Probl. 2. Cur pectus figuram concavam habet? Resp. Aristoteles, id propterea a natura ordinatum esse, ut membra nobilissima, qualia sunt cor & pulmo, a læsione custodirentur, quod timendum foret, si pectus pertinde, ut alia membra, prominerct.

Probl. 3. Cur avicularum pectora rotunda & acuta sunt? Resp. id ad subsidium motus & volatus factum esse; figuram enim rotundam ad motum aptiorem esse, supra dictum est.

Probl. 4. Cur illa, quæ diligimus, ad pectus trahimus? Resp. id fieri ad amorem significandum; cum enim pectus vicinum cordi sit,

ad illud rem amatam applicamus, ut hoc gestu significemus, rem talem per amorem in corde nostro sedem fixisse.

Probl. 5. Cur mulieres sunt brevioris pectoris, quam viri? Resp. rationem esse, quod in viris plus sit caliditatis, quæ proinde sursum movetur, & superiores virorum partes crassas facit (unde magnum pectus signum animositatis est) In mulieribus vero cum frigus dominetur, hoc autem potius deorsum moveatur, ideo minus lato plerumque pectore sunt mulieres, quam viri.

MEMBRUM XV.

De Dorso.

XVII. Dorsum pectori oppositum vocatur posterior pars thoracis, de quo sequentia moveri Problemata queunt.

PROBLEMATA.

Probl. 1. Cur animalia habent dorsa? Resp. Aristoteles, tres ob causas hæc eis a natura data. 1. ut dorsum esset via nervorum a spina dorsi extensorum per totum corpus. 2. ut esset custodia membrorum mollium in corpore existentium, puta stomachi, hepatis, pulmonis &c. 3. ut esset fundamentum omnium ossium; nam advertimus, omnes costas in spina dorsi infixas esse.

Probl. 2. Cur homo inter omnia animalia habet latissimum dorsum? Resp. ut sit proportio inter dorsum & pectus, quod latissimum in homine esse, supra vidimus.

Probl. 3. Cur noxium est homini in dorso jacere? Resp. id propterea fieri, quod humores varii jacent supra cor, illudque gravitate sua impediant, quo minus convenienter motus suos peragere possit. Unde Medici ajunt, talem situm ad maniam, epilepsiam, aliosque morbos disponere.

Probl. 4. Cur ii, qui in dorso jacent, somnia horribilia experiuntur? Resp. id fieri, vel quod tunc nervus phantasiæ, quæ est in anteriori parte cerebri, apertus sit, sicque phantasia corrumpatur; vel quod humores tunc perturbentur, atque ad sedem phantasiæ moveantur, ipsamque etiam phantasiam perturbent.

MEMBRUM XVI.

De Humeris & Brachiis.

XVIII. Humeri dicti quasi armi ad distinctionem a mutis pecudibus, quæ armos habere dicuntur; ex variis ossibus compositi sunt, quorum præcipua duo spatulæ dicuntur, quæ per ligamenta cartilaginosa concatenantur inter se; unde hæc vincula spatularum capita vocantur.

XIX. Brachia a fortitudine sic dicta; nam βαρὺς græce fortem significat. In his occurrunt thori lacertorum, seu musculi ad motum bracchiorum necessarii. Ipsum autem brachium ex duobus ossibus constat, quorum alterum vocatur cubitus superior, alterum inferior, quod os majus est, quia alterum quasi portare dicitur. Concatenantur brachia superiori armo nervis fortissimis, quibus mediantibus sensum & motum voluntarium recipit. Quam ob causam etiam juncturas tres habent circa manus, cubitum & armum.

PROBLEMATA.

Probl. 1. Cur homini humeri & brachia sunt data? Resp. ut possint onera commodius portare, seque a noxiis rebus tanto fortius defendere, unde hæc utraque pars præ aliis est variis instrumentis ad motum, & robur conducentibus instructa, qualia sunt ossa, musculi, nervi &c.

Probl. 2. Cur brachia hominis rotunda sunt? Resp. hanc rotunditatem propter majorem velocitatem motus & operationis datam esse homini, nam teste Aristotele, & experientia, rotunda figura præ cæteris apta est ad motum causandum.

Probl. 3. Cur brachia sunt tam crassa, carnea, concava, & medulla plena? Resp. crassa esse, ut majus robur continere possint, & tam facile non rumpantur; carnea vero, ne musculi ab extrinsecis agentibus lædantur; concava autem, ne nimia soliditate gravia nimis efficerentur. Medulla denique abundant, ut ossa sicca & dura medullarum pinguedine irrigarentur, & ut spiritus a nervis, & venis confluentes medullari temperie fervarentur, & nutrirentur.

Probl. 4. Cur animalia bruta non habent brachia? Resp. quia hoc ipso, quod prono vultu incedant, brachia minus illis conveniebant; unde natura alia instrumenta illos pro defensione providit v. g. lupo dentes, vaccis cornua, equis pedes posteriores, volatilibus rostra & alas &c.

Probl. 5. Cur dolentes, & in agone laborantes brachia denudant? Resp. Hippocrates in talibus mortem propinquam esse, atque adeo dolorem ibi maximum reperiri, quem proinde æger per brachiorum denudationem relevare cupiat.

Probl. 6. Cur ægris potissimum brachia & vultus, gracilia redduntur? Resp. hoc ipso, quod membra sibi compatiantur, uno dolente omnes ad illud humores concurrunt, unde necesse est, gracilitatem in dictis membris oriri.

MEMBRUM XVII.

De Manibus.

XX. Manus quoad exteriorem sui partem novem ossibus constat medulla carentibus, diversis & solidis, quæ ei necessaria fuerant, ut mobilis esset, hinc alia gibbosa, alia recta, alia concava sunt, ut quasi unum os facere possent. Vola manus dicitur pars interior, ubi maxime viget tactus, habet duas partes. Prior est pecten, quod componitur ex quatuor ossibus, ut si forte unum lædatur, alterum non patiatur. Altera pars est concavitas quatuor ossium, in qua quatuor digiti sunt inserti, & in eis concatenati.

PROBLEMATA.

Probl. 7. Cur solus homo & simius manus habent? Resp. rationem esse, quod homo præ omni-

omnibus animantibus possit varias operationes exercere, atque adeo præ illis apto instrumento indigeat ad illas perficiendas, quale sunt manus, quæ ab Aristotele organum organorum vocantur. Simius vero manus habet; quia similis est homini, atque adeo sicut in aliis pluribus etiam operationibus hominem imitatur, ita & simile ei instrumentum sortitus est.

Probl. 2. Cur aliqui sunt ambidextri, id est, utraque manu æquali dexteritate ac facilitate utuntur? Resp. id ob bonitatem complexionis, & multitudinem caloris cordis provenire, uti, & propter sufflationem ejus calidam, qui facit sinistram perinde habilem ut dextram, unde mulieres, teste Hippocrate, non sunt ambidextræ, quia sana etiam calidissima, frigidior tamen est viro frigidissimo juxta Galenum.

Probl. 3. Cur aliqui homines sunt magis habiles ad opus faciendum sinistra, quam dextra manu? Resp. aliqui, quod illis cor non influere faciat dextro lateri calorem, sed plus sinistro, unde etiam in sinistra manu subtilitatem & gracilitatem operatur. Alii tamen non male in ipsam continuationem exercitii sinistra manu ab infantia facti causam refundunt.

Probl. 4. Cur interior manus, seu vola, est magis mollis & carnosa, quam exterior? Resp. id necessarium fuisse ad sensationes tactus peragendas, quæ illa potissimum parte manus efficiuntur.

MEMBRUM XVIII.

De Digitis.

XXI. Digiti componuntur ex tribus ossibus, quæ sibi invicem concatenantur; & priores quidem quatuor cum pectine colligantur, pollex autem cum brachii interiori concatenatione jungitur. Nonnulli inferiores majores sunt, quam superiores, quia in medio pondus magis portatur, atque adeo robur majus existit. Sunt autem in longitudine distincti, gra iles, inter se divisi, ut tanto flexiles magis sint, aptique ad varia objecta apprehendenda. Constat autem manus quinque digitis, pollice, indice, medio, annulari, auriculari.

PROBLEMATA.

Probl. 1. Cur quilibet digitus habet tres juncturas, & solus pollex duas tantum? Resp. etiam pollicem habere tres articulos, sed tertium brachio conjunctum esse, atque adeo non apparere. Oportebat autem sic fieri ob majus robur pollicis, a quo etiam pollex, scilicet a pollendo, dictus est.

Probl. 2. Cur digiti dexteræ manus sunt habiliores, quam sinistræ, uti Medici nonnulli volunt? Resp. id a calore prædominante provenire; hujus enim effectus proprius est majorem subtilitatem causare.

Probl. 3. Cur digiti ante sumptum cibum sunt crassiores, quam post? Resp. id duplici ex causa fieri. 1. Quia homo jejunus repletus est malis honoribus, & sumositatibus diversis; quæ omnia membra, & consequenter etiam digitos, incrassant; unde cum illi humores per cibum expellantur, necesse est digitos magis graciles effici. 2. Quia post cibum calor a membris exterioribus delegatur ad interiora propter digestionem cibi; unde ex defectu caloris magis condensantur digiti, qui tamen ipsi postea calore post digestionem cibi redeunte raresiunt, sicut etiam fieri videmus, si manus calori fornacis vel solis expositas habemus.

MEMBRUM XIX.

De Unguibus.

XXII. Ungues sunt tendonum excrementa (unde etiam post mortem crescunt) ad ornandos & muniendos digitos data; quia cum nervi sensorii in extremitate digitorum sint vivacissimi (unde ibi maxime viget sensus tactus) necessarium erat, ut unguibus velut solidiori materia tegerentur; aliis vero animalibus dati sunt, tum ne pedum postremæ partes perpetuo gressu dētererentur, tum ut instrumenta essent ad apprehendendam prædam, quam pro cibo quærere debent; unde illæ volucres, quæ in aquis degunt, saltem magna ex parte unguibus carent.

PROBLEMATA.

Probl. 1. Cur materia illa, ex qua ungues generantur, non potius in carnem convertitur, ut reliquæ digitorum vel pedum partes? Resp. rationem esse, quod materia illa sit inepta ad carnem generandam; est enim materia fumosa, quæ resoluta ingreditur extremitates digitorum, ibique ab aere exteriori exsiccata in ungues convertitur.

Probl. 2. Cur quandoque maculæ albæ generantur in unguibus? Resp. id ex phlegmate, quod quandoque permistum est tali fumosæ materiæ, provenire; ab illo enim phlegmate maculæ tales insperguntur.

Probl. 3. Cur senum ungues nigrescunt, & pallescunt? Resp. id ob defectum caloris cordis contingere; hoc enim deficiente calor in interioribus membris, ubi magis necessarius est, congregatus exteriora destituit, atque adeo pulchritudinem quoque suam unguibus adimit, quod idem etiam fieri advertimus, cum manus nimio frigore sunt occopatæ.

Probl. 4. Cur ex unguium dispositione homines judicantur bonæ vel malæ complexionis? Resp. rationem esse, quod ungues de bonitate vel malitia cordis, atque adeo etiam complexionis testentur; si enim sint rubei, testantur choleram bene temperatam; si vero sunt aliquo modo ad nigredinem inclinati, testantur sanguineam naturam; si vero sint crocei coloris vel nigri, melancholiam indicant.

Probl. 5. Cur si extremas partes excrescentes ab unguibus abscindimus, dolorem non sentimus; secus vero, si vel minimum de iis partibus, quæ carni adhærent, abscindamus? Resp. rationem esse, quod superfluitates illæ nervorum extremitatem excedant, unde tam parum sentitur illarum separatio, quam parum sentitur pilorum supervacuorum abscissio; interiores vero partes, quia nervis immediate sunt conjunctæ, hinc earum separatio non potest non cum maximo dolore sentiri.

MEMBRUM XX.

De Ventre.

XXIII. Venter est pars illa, quæ a thorace usque ad femora demittitur; est fine osse in anteriore parte; totus carneus & membraneus, ut intestina, & ventriculus cibo distentus laxari possit. Variæ autem in ventre partes dantur, nunc breviter explicandæ.

De Abdomine.

XXIV. Abdomen seu sumen vocatur anterior extrema pars ventris, eo quod abdat multa. Constat ex cute communi, adipe intra cutem, membrana carnosa, & octo musculis. Sub hoc abdomine est membrana tenuissima, Peritonæum dicta, quæ omnia intestina involvit; Unde si rumpatur, hernia sive ruptura oritur, per quam intestina subsident, effunduntur, & alias miserias causant. Sub Peritonæo adhuc est alia membrana tenuis & pinguis, quæ inferiorem partem stomachi, & intestina immediate tangit. Vocatur hæc membrana rete, eo quod propter venas hinc inde dispersas figuram retis habeat. Vocatur etiam omentum, & data est, tum ut magis intestina tueretur, tum ut calore suo, quem ab arteriis habet, concoctionem magis juvaret.

De Jecore.

XXV. Proximum, quod sub diaphragmate adhuc inter costas occurrit, est jecur seu hepar, officina sanguinis, quod est corpus carneum, spongiosum, multis venis excavatum, præcalidum, superius gibbosum, infra concavum, amplectens sua cavitate stomachum. Officium jecoris est alimentum a venis meseraicis ventriculoque suscipere, & illud in sanguinem convertere, quem toti postea corpori distribuit. Quem in finem duas habet aperturas, & venas; & in cavitate quidem externa est vena plurium concursu adunata, quæ vena portæ vocatur; per hanc succum a venis meseraicis e chilo stomachi attractum, & instar lactis albicantem admittit, & in suis fistulis in sanguinem mutat. Excoctus hac ratione sanguis effluit in venam, quæ vocatur vena cava, seu magna, quæ superne & inferne in jecore erumpens per totum corpus spargitur, & in plurimos ramos divisa est. Singuli vero rami divisi sunt in alios minores, & hi iterum in alios, donec tandem in minutissimas & invisibiles venas, quæ capillares vocantur, desinant: Unde teste Less. de prov. num. 96. aliquot venarum chiliades in homine existunt.

De Liene.

XXVI. Lien seu splen situs est in sinistra parte ex opposito hepatis & ventriculi, figuram habet oblongam ad linguæ similitudinem, est substantiæ spongiosæ, coloris plurimum nigricantis, pellicula tenui obtectus; multis venis perforatus, ad recipiendam crassam & terrestrem partem sanguinis. Varia habet officia, sed duo potissimum, quorum primum est, ut crassum & fæculentum succum ex hepate eructantem per venam portam suscipiat, & tandem egerat. Secundum, ut aliquam hujus succi partem ad fundum, & os stomachi mittat, partim ut a jecore tali succi os stomachi constringatur, & appetentiam ciborum excitet. Cursoribus splen est magno impedimento, forte quia humor melancholicus illa cursione agitatus pungit, & fodicat. Splen est pars integralis hominis, & fabula est, splenem sine periculo vitæ eximi posse.

PROBLEMATA.

Probl. 1. Cur splen nigrum adeo colorem præfert? Resp. id fieri, tum quia ex terrestri valde materia causatur; tum quia est receptaculum melancolici humoris, qui perinde ut cholericus nigrum colorem sortitur.

Probl. 2. Cur splen in sinistra potius parte, quam dextra positus est? Resp. id factum, tum ut sinistram partem, quæ frigidor est, quam dextra, calore suo foveat, tum ut ipsum etiam calorem stomachi conservet. Unde illi immediate adjunctus est.

Probl. 3. Cur spleni risus velut affectus attribuitur, juxta notum illud Distichon:

Cor sapit, & pulmo loquitur, fel commovet iram,
Splen ridere facit, cogit amare jecur.

Resp. rationem esse, quod splen auferat causam tristitiæ, scilicet melancholiam, eamque consumat; unde postea naturaliter oppositum tristitiæ, scilicet gaudium & risus sequitur.

Probl. 4. Cur homo habens magnum splenem macilentior sit aliis, non habentibus splenem adeo magnum? Resp. rationem esse, quod splen illam materiam, quæ in pinguedinem converti poterat, ad se attrahat; unde homines parvi splenis plerumque pingues efficiuntur.

MEMBRUM XXI.

De folliculo fellis.

XXVII. Sub dextra concavitate jecoris prope venam portæ adnascitur folliculus fellis rotundus & oblongus, in quem flava bilis fecernitur. Constat hic folliculus duplici tunica, una a Peritonæo accepta; altera sibi propria, quæ triplices habet fibras, rectas, obliquas, & transversas. Rectis bilem attrahit, obliquis retinet, transversis expellit deorsum in intestina. Porro bilis effusa in intestina tria habet officia. 1. Ut juvet digestionem suo calore. 2. Ut sua acrimonia quasi stimulo irritet intestina, ut fæces expellant. 3. Ut humores pituitosos visceribus adhærentes abstergat.

PROBLEMATA.

Probl. 1. Cur equus, mulus, asinus, & corvus fel non habent, cum tamen finis propter quem animalibus fel datum est, scilicet ut suo acumine juvet viscera ad expulsionem superfluitatum, & stomachum ad digestionem ciborum, æque in illis locum habeat? Resp. talia animalia non quidem habere fel in sacculo, sed tamen habere ipsum per parvas venas in toto corpore dispersum.

Probl. 2. Cur folliculus fellis hepati potius, quam alteri parti corporis superimpositus est? Resp.

Resp. rationem esse, quod in hepate potissimum sanguis primo excoquatur; ne ergo nimium accenderetur per choleram, merito superimponendus ei erat fellis folliculus, ut per ipsum nimia cholera extrahatur, & in intestina & stomachum transmittatur.

Probl. 3. Cur fel ædeo amarum est? Resp. hanc amaritiem ex nimia caloris intensione provenire; calore enim abundare quæ amara sunt, vel ex ipso absynthio colligitur, quod vino mistum bibimus ad stomachum calefaciendum.

Probl. 4. Cur carnes illorum animalium, quæ prædita sunt fellis folliculo, dulciores sunt, quam animalium carentium tali sacculo? Resp. quia in illis per collectionem fellis ad unum locum dulcedo aliarum partium intermixta relinquitur. In aliis vero animalibus fel toto corpore per venas parvulas dispersum cum sit, hoc ipso etiam carnes amaritie sua non nihil inficit.

MEMBRUM XXII.

De Renibus.

XXVIII. Renes duo sunt ad extremitatem infimam jecoris, prope vertebras dorsi, & finem diaphragmatis, forma sunt oblonga, & prope rotunda, substantia satis densa, & quasi adusta, intus cava ad recipiendum ex cava vena humorem serosum & aqueum suo munere jam perfunctum, quod munus est, sanguinem per angustos hepatis meatus in ampliorem viam venæ cavæ deducere. E vena cava ex hepate descendente prodeunt duæ venæ in utrumque renis caulem, quæ venæ emulgentes vocantur, eo quod aqueum humorem ex sanguine & vena cava emulgeant, & in renes deferant. Ex renibus duo alii meatus, ureteres sive uratorii dicti, descedunt, per quos serosus ille humor in vesicam defluit, & inde emittitur.

MEMBRUM XXIII.

De Stomacho.

XXIX. Pro meliori intelligentia naturæ stomachi notandum est, ab ore ad secessum usque continuam viam in tres partes divisam. Prima est a radice linguæ usque ad ventriculum, cujus officium est cibum sumere. Secunda est ipse ventriculus, cujus officium est cibum continere. Tertia est reliquus totus tractus intestinorum, cujus officium est cibum confectum trajicere. Licet vero stomachus proprie significet illam partem, ubi est ingressus in ventriculum, jam tamen passim ipse ventriculus stomachus appellatur. Sub hepatis ergo concavo positus est stomachus sacco tibiæ utricularis similimus, residetque in medio latitudinis animalis a sinistra parte ad dexteram. Substantia est carnea, triplici fibrarum genere instructa ad trabendum cibum; ad retinendum, quamdiu opus est; & tandem expellendum. Ventriculus duo habet ostia, unum amplum in sinistra parte sinistri lateris, quo cibus ex gula ingreditur, ideoque vocatur os ventriculi, circa quod multæ fibræ orbiculares existunt, quæ cibo sumpto se contrahunt, ne retrogrediatur. Alterum ostium est angustius in inferiori parte dextri lateris deorsum vergens, quo cibus in intestina egreditur, ideoque vocatur pilorus seu janitor, quia constringit se, & claudit, donec cibus in chilum conversus fuerit; eo autem confecto, aperit se, & dilatat, ut chilus exire possit.

PROBLEMATA.

Probl. 1. Cur stomachus rotundus est? Resp. id propterea factum esse, quod alioqui, si haberet angulos, tunc in illis cibus potius maneret, sic homo numquam febribus careret, eo quod multæ partes inconcoctæ manerent, jam vero propter rotunditatem nullam concoctionem illius subtersugere potest.

Probl. 2. Cur caro stomachi tam nervosa & sensibilis est? Resp. ita officium stomachi exegisse; eum enim modo repleri debeat, modo constringi, merito natura sagax nervos ad hunc finem illi necessarios providere debuerat.

Probl. 3. Unde stomachus tantum virium sumit, ut possit tam multos & varios cibos concoquere? Resp. a calore potissimum, quem tum a corde, tum ab hepate immediate ipsi superposito accipit; si enim idem calor aurum a cupro, argentum a stanno, scoriam a ferro in fornace separare potest, quidni etiam in stomacho purum ab impuro, humidum a sicco, utile ab inutili separare possit?

Probl. 4. Cur stomachus pingues carnes tam difficulter & tarde digerit? Resp. id contigere propterea, quod tales carnes natent in stomacho, quando optima digestio fit in profundo stomachi, quo carnes pingues non possunt venire; Unde qui eas comedunt, multum somnolentos se fieri experiuntur, eo quod digestio in stomacho retardata diutius fumos in cerebrum emittat.

Probl. 5. Cur stomachus a somno multum roboratur? Resp. rationem esse, quod tempore somni calor ad interiora se conferat, atque adeo virtutem digestivam non modice adjuvet; tempore vigiliæ vero manet circa loca sensuum, & in toto corpore dispersus, unde minuit virtutem digestivam.

Probl. 6. Cur stomachus humanus maxime in superiori parte tam strictus est, in inferiori vero latus? Resp. rationem esse, quod, cum homo sit cæteris animalibus magis erectus, cibus ejus semper ad inferiora descendat, & ideo utilis, immo necessaria, fuit inferior latitudo, ut & ciborum multitudo tanto facilius recipi possit.

MEMBRUM XXIV.

De Intestinis.

XXX. A janitore ventriculi procedit intestinum reipsa unum, in varias tamen spiras convolutum, & specie totius humani corporis longitudinem æquans; Nomine quoque & officio in sex intestina divisum, quorum tria sunt tenuia, tria crassa. Officium tenuium est, chylum susceptum magis concoquere, antequam ad hepar transmittatur. Crassorum officium est, eam chyli partem, quæ non est apta, ut transmittatur ad hepar, rejicere & efferre. Ex tenuibus primum, quod ventriculo proximum est, & cætcrorum initium, vocatur duodenum, eo quod duodecim circiter digitos longum sit,

& recta descendit sine spira. Secundum vocatur jejunum, quia fere semper inane reperitur. Tertium communi nomine tenue, seu Ilium vocatur, & multis gyris involvitur. Ex crassis primum vocatur cæcum, eo quod non habeat duo foramina opposita. In hoc fæces primo speciem ac naturam accipiunt; nam hactenus chyli nomine appellabantur. Secundum vocatur carnosum, vel cholon, quod patiatur acres dolores, si intrinsece afficiatur. Tertium dicitur rectum eo quod sine spiris sub vesica versus tergum descendens recta se exoneret.

PROBLEMATA.

Probl. 1. Cur intestina sunt ita involuta, & inter se connexa? Resp. id propterea a natura ita ordinatum esse, ut, dum majoribus minora, & debiliora fortioribus, innituntur, actiones naturales aptius perficerentur, id est, ut & necessaria commodius retinerentur, & superflua expellerentur.

Probl. 2. Cur omnia animalia ampli & recti intestini sunt gulosa valde? Resp. quia propter diminutionem usus cibi, & indigestionem ejiciuntur cibi superfluitatem indigestam valde: Unde quia citto exit cibus, hinc etiam appetuut multum.

Probl. 3. Cur intestina brutorum non perinde male olentem materiam secernunt & expellunt, ac hominum intestina? Resp. rationem esse, quod sicciori, minimeque supervacuo nutrimento utantur, magisque exerceantur, quam homo, unde melius conquitur, atque adeo minus male olet; Homo vero vario vescitur, eoque humido valde nutrimento, & id ultra satietatem, & intempestive, cum minime indiget, unde non satis concoqui, aut perflari ob multitudinem suam potest talis materia, atque adeo tam male olens efficitur.

Probl. 4. Cur dorcades, & alia quædam animalia materiam tam suaviter olentem secernunt per intestina? Resp. rationem esse, quod talia animalia plerumque forte simili materia bene olente pascantur. Unde eum per humorem non immutetur nimium talis materia, odorem suum etiam tunc, cum secernitur, aliqua ex parte retinet.

MEMBRUM XXV.

De Mesenterio.

XXXI. Diximus supra, venam portæ in plurimas invisibiles venulas terminari, quarum orificia ad intestina extenduntur. Per has venulas tenuior & melior chyli succus & substantia exugitur, & ad hepar per venam portæ defertur. Ne vero hæ venulæ tam parvæ facile rumperentur, de sustentaculo illis provisum est, seu de membrana quadam, cui innecterentur & in circuitum omnia intestina alligarentur. Hæc membrana dicitur Mesenterium, eo quod in medio intestinorum sita sit, a qua ipse etiam venulæ meseraicæ denominantur.

MEMBRUM XXVI.

De Femoribus.

XXXII. Femora sunt illa pars corporis, quæ ab inguinibus usque ad genua se extendit. Moventur in coxis, quæ concava vertebra dicuntur. Sunt ex magnis ossibus composita, tota ex superiori parte concava, tum ut firmior esset incessus, tum ut crura facilius subintrarent; sunt supra crassiora, ut tamquam media inter extrema debitam haberent proportionem cum utrisque.

MEMBRUM XXVII.

De Genibus.

XXXIII. De his sic loquitur Isidorus: Genua sunt conjunctiones femorum & crurium. Et sunt dicta, eo quod in utero genus sunt composita; cohærent enim sibi, & cognata sunt oculis, lacrymatum indicibus, & materiæ; nam a genis genua dicuntur. Cum enim quis gignitur, ita formatur, ut genua sursum sint, quorum conjunctione oculi formantur, conditi & reconditi efficiuntur, secundum versum Philosophi: Genua comprimit arcta gena: Inde est, quod, cum homines ad genua se posternunt, facilius lacrymentur; voluit enim natura ex utero materno memorare, ubi in tenebris considebant, antequam ad lucem venirent. Ita Isidorus: Sunt autem genua ossa quædam concava, rotunda, & cartilaginosa, & nervosa valde, tum ut facilius genuflexio fieri possit, tum ut spiritus animales ad inferiores partes facilius transmittantur.

MEMBRUM XXVIII.

De Cruribus.

XXXIV. Crura sic dicta a currendo, quia his currimus & gressum facimus, sunt partes intermediæ inter femora & pedes. Sunt lacertis & nervis inferioribus concatenata, per quos influentia gressibilis in artus, & restivæ virtutis ad pedes derivatur. Sunt ex ossibus fortissimis composita, quæ tamquam columnæ corporis ad deferendam ipsius molem sunt ordinata. Sunt medullis plena, ut virtus vitalis & animalis per nervos & arterias ad tibias diffusa custodirentur, & ossium siccitas medullæ humectatione irrigaretur.

MEMBRUM XXIX.

De Pedibus.

XXXV. Pes est extrema pars hominis sustentans pondus totius corporis. Componitur, ut Medici volunt, ex ossibus quadraginta quatuor, quorum duo sunt calcaneorum, duo navicularum, rastæ pedum decem, digitorum triginta. Est subtus carnosus, ut ossa arteriatum duritie tuerentur; planus, ut superposita facilius portaret; concavus, ut, si acuto superponeretur, ad locum concavum refu... m haberet; diversis ligaminibus & nervis ... pedum colligantur, tum ut majus rob... r haberent ad corpus portandum, tum ut motum haberent

leviorem. Ultima illius pars planta vocatur, sic dicta a planitie, quam exigebat, ut fortius terræ imponeretur; quæ planta duriori cute vestitur, quam cæteræ partes, ne a spinis, & aliis agentibus duris læderetur. Posterior pars pedis calcaneus vocatur, a calcando dictus, quia per eum terræ vestigia imprimuntur; est rotundus, ne facile lædatur; oblongus, ut firmius imprimatur; solidus, ne facile premeretur; mollibus ligaminibus cum cavilla colligatus, ut sursum & deorsum facilius moveatur.

PROBLEMATA.

Probl. 1. Cur bruta multa quatuor habent pedes? Resp. quia ad terram totum eorum corpus naturali suo pondere inclinatur, & ad terram brutali suo appetitu moventur, ergo ut facilius moveri possent, necesse erat, tot fulcimentis ea juvari.

Probl. 2. Cur pueri super manus incurvati incedunt? Resp. quia non possunt elevare corpora sua, eo quod superior pars corporis sit major longe & ponderosior inferiori; quod tamen, dum juvenescunt paulatim diminuitur, e contrario vero crescit inferior, atque adeo infans tandem erectus incedere potest.

Probl. 3. Cur, ut vult Aristot. pes dexter in omni animali est velocioris motus? Resp. quia ibi plus caloris reperitur, quam multum conducere ad vigorem quotidiana experientia docet.

Probl. 4. Cur solus homo habet in sua proportione pedes maxime carneos & crassos? Resp. quia homo erectus incedit; Unde, quia in sua proportione pedes illius majus portare pondus debebant, quam ullum animal, merito etiam majora ipsi ossa a natura concedi debebant, quæ proin ne tam facile læderentur, copiosa carne vestienda erant.

Probl. 5. Cur, ut Aristoteles docet, omne animal habens multas fissuras in pedibus, ut leo, canis, vulpes, lupus, &c. cæcos parit catulos? Resp. Horum similium effectuum vix posse alias causas a Philosopho assignari, nisi dicendo, hanc esse naturam horum animalium.

Probl. 6. Cur animalia pares pedes a natura acceperunt? quia fieri non potest, ut aliquid moveatur, nisi aliqua sui parte consistat, (intellige, si non prosiliat) cum ergo ingressus ex motu & statu perficiatur, necessarium erat, pares pedes animalibus concedi, ut modo stare, modo moveri commode possint.

MEMBRUM XXX.

De Carne.

XXXVI. Caro, qua ossea compages tota circumducta vestitur, est pars mollis, humida, rubicunda, ex sanguine progenita, ad partes, quibus apponitur, firmandas, fovendas, tutandasque, & earum actionem juvandam. Triplex autem est genus carnis: ac primo quidem est caro musculorum: secundo est caro viscerum, earum scilicet partium, quæ sunt interiores, puta cordis, pulmonum, lienis, jecoris: tertio denique est caro glandularum. Glandula autem est substantia rara, & spongiosa ad superfluos humores ebibendos, vel ad alias partes irrigandas, vel ad molliter firmanda vasa, quæ isti innituntur; ita sub auribus sunt parotides, quæ vox etiam morbum ejus partis significat: In oculorum angulis majoribus sunt carunculæ lacrymales: In faucibus tonsillæ, quæ fauces ipsas, tum os & linguam saliva rigant: sub alis, tum sub inguinibus bubones: in ventre pancreates.

PROBLEMATA.

Probl. 1. Cur caro hominis habet ex omnibus animantibus formam nobilissimam? Resp. id propter animam rationalem factum esse, quæ cum sit præstantior omnibus aliis formis, merito etiam domicilium elegantius illi præparari oportebat; Maxime cum ipsum etiam Verbum Divinum inhabitaturum eidem fuerat.

Probl. 2. Cur caro humana ex omnibus carnis dulcissima est, ita ut aliqui latrones huic carni comedendæ assueti confessi sint, nihil adeo difficile sibi videri, quam humana carne diutius abstinere? Resp. hanc dulcedinem probabiliter ex humiditatis & moderati caloris permixtione provenire, uti etiam ex ipsa ciborum materia, quos homo plerumque dulciores sumit.

Probl. 3. Cur ferina caro sanior est, quam animalium domesticorum? Resp. eo quod illa animalia multum exerceantur, ac in aere sicciore vivant, unde caro eorum durior est, & nullius aut raræ pinguedinis particeps, atque adeo alimentum, quod inde provenit, minus habet excrementi & noxiarum qualitatum.

Probl. 4. Cur caput ex omnibus membris minimum carnis habet? Resp. eo quod ibi operationes sensuum & intellectus perficiuntur, quibus non modicum impedimentum affert carnis copia; uti quotidiana experientia in hominibus pinguibus declarat, qui plerumque etiam pingui sunt ingenio.

MEMBRUM XXXI.

De Ossibus.

XXXVII. Naturalis corporis fulcra sunt ossa, quæ sunt partes animalis omnium durissimæ a natura concessæ, ut fulcri instar universi corporis molem sustentent, iisque cæteræ partes veluti palis infixæ sustineantur. Scribit Galenus, esse in corpore humano ossa supra ducenta; & singula ossa habere scopos supra quadraginta. Eorum quædam sunt excavata vel spongiosa, ut medullam, vel medullarem succum ad sui nutritionem contineant. In iis pars protuberans cernitur (quam protuberantiam apophysin appellant) ut per illam in alterius ossi cavitatem immittantur. Habent etiam nonnulla ossa suas appendices, sive additamenta instar operculi, ne medulla intus conclusa effluat; hæc epiphysis dicitur. Conjunctiones ossium pro varietate conjunctionum varia sortiuntur nomina a Medicis. Quædam enim instar clavorum sunt infixa, ut dentes, maxillæ; quædam serratim commissa & veluti consuta, ut videre est in ossibus cranii, alia pyxidatim immissa, & validis ligamentis revincta, sicut os femoris in coxæ acetabulo; alia

alia in modum cardinis se mutuo subintrant ; alia alio modo, prout ratio firmitatis & motus membri postulat. Supremum os, quod tecti vicem obit, est calvaria, constans pluribus partibus per varias suturas commissis, ut vapores ex stomacho identidem ascendentes expirare possent, ne cerebrum perpetuo obnubilarent. Cum calvaria per verticem connectitur spina dorsi, quæ ex triginta quatuor officulis seu vertebris constat, quæ instar trunci ab ima femorum junctura usque ad caput assurgit, & ex hac veluti rami utrinque prodeuntes costæ duodecim sinuato flexu pectus muniunt, & nobilissimas partes, cor præsertim ac pulmones, velut intra firmiores clathros receptas, ab impetu violentiæ, concussionis & mutuæ compressionis defendunt. Et in hunc finem superiores costæ absoluto ambitu connectuntur utrinque cum scuto cordis, quod os quoddam oblongum est per medium thoracis descedens, & instar scuti aut loricæ cordi prætensum. Inferiores autem costæ non totum corpus ambiunt, ne scilicet ventriculus sumpto cibo intumescens intra costarum angustias coarctaretur, sed pro concoctionis usu & necessitate se dilatare aut contrahere posset.

MEMBRUM XXXII.

De Cute & cuticula.

XXXVIII. Duplici cute vestitur homo. Interior vocatur cutis, exterior cuticula. Est autem cutis interior ubique porosa, ut vapor & sudor facile exhalent. Ita etiam perspicua est, ut quidam Rex Persarum ex ea fenestellas fecerit. Aristoteles vult esse ingeniosos, qui mollem habent cutem, propterea quod illa sit apta ad transvaporandum, per quam transvaporationem organa interiora in debito temperamento maneant, per quod animus in functionibus suis non parum juvatur. Cuticula est pellicula tenuior extra cutem orta ex excremento cutis. Ejus usus est tegere cutem, ne attingendo quidvis lædatur. Est autem cuticula hæc alicubi densior, alibi tenuior, si valde crassa & dura est, ut in iis partibus, quæ semper usui sunt obnoxiæ, callus vocatur. His duabus cutibus in brutis per totum corpus subjicitur alia membrana crassissima, quæ panniculus carnosus dicitur; in homine vero nonnisi in capite & collo reperitur.

PROBLEMATA.

Probl. 1. Cur cutius est mollior in hominibus, quam aliis animalibus? Resp. rationem esse, ut operationes tactus tanto commodius perficere possit; Unde etiam in volis manuum subtilior est, quia per illam partem potissimum res tangimus, tangendoque secernimus.

Probl. 2. Cur cutis tota porosa est, sed præcipue capitis? Resp. ad propter necessariam fumosæ superfluitatis expirationem contingere, per calorem enim pori aperiuntur, & ea, quæ inter carnem & cutem sunt superflua, per vapores & sudores expurgantur.

Probl. 3. Cur cutis faciei est aliis subtilior & tenerior? Resp. duplicem ob rationem id ordinatum esse, scilicet ob decorem (si enim crassa nimis foret, rubori sanguinis pervia non esset) & ob sensuum perfectionem; hi enim, si spissa nimis foret, minus commode perfici possent, cum tamen in facie maximæ vigeant sensus.

Probl. 4. Cur in senectute cutis contrahitur, & indurescit? Resp. id propter defectum caloris & consumptionem humoris naturalis contingere. Hæc enim duo accidentia maxime raram extensamque faciebant cutim, suamque ei speciem conservabant.

MEMBRUM XXXIII.

De Venis.

XXXIX. Venæ nihil aliud sunt, quam vehiculum sanguinis, qui quia duplex est, crassior & subtilior; hinc alia venæ ad crassiorem devehendum ordinantur, ut vena cava, & vena porta, quarum prior per totum corpus instar irrigantis rivi miro ordine varietateque diffusa, plures habet ramos specialibus nominibus donatos, ut est Ἄζυγος, hoc est, *sine comite*, *Axillaris* seu *Basilica*, *Humeraria* seu *Cephalica*; utraque *Jugularis*, interior & exterior, *Coronalis*, *Emulgentes*, *Seminales*, & *Iliacæ* &c. Posterior seu vena porta per suas radices (Venæ Meseraicæ vocantur) Mesenterio infertas chylum ex ventriculo & intestinis ad jecur. In hac continentur *Cysticæ*, *Gemellæ*, *splenica Gastrica major* & *minor*, *dextra* & *sinistra*, *utraque Epiplois*, *Coronaria*, *Meseraicæ* &c. Ramusculi hepati inserti per oscula miro naturæ artificio junguntur ramis venæ cavæ, ut exhibet Caspar Bauhinus in suo theatro Anat. Itaque de origine venæ cavæ & portæ maxima lis est inter Peripateticos Medicosque: quorum illi cor, isti hepar, constituunt, quamvis Vesalius aliique periti Anatomici stent cum Aristotele.

Aliæ subtiliorem sanguinem vehentes arteriæ magnæ, arteriosæ, venosæ vocantur; & hæ quidem certo ex corde oriuntur; de vena cava & porta idem quidem sentiunt Philosophi, non item Medici, qui illas ex hepate oriri contendunt.

MEMBRUM XXXIV.

De Nervis.

XL. Nervi sunt istrumentum pororum, quo velut canali spiritus animales ad motum, sensumque necessarii a cerebro, ejusque medulla spinali per corpus dispensantur. Substantia eorum omnino similis substantiæ cerebri, aliud non esse putatur, quam cerebrum induratum. Vestiuntur duplici membrana, exteriore quidem crassiore, & a crassa menynge procedente, interiore vero tenuiore, & cum tenui menynge connexa. Hinc præciso aliquo nervo illud membrum, quod nervus ingrediebatur, omni deinceps motu sensuque destituitur. Item illa solum membra stupore (hoc est diminutione sensus) paralysi, (hoc est, sensus motusque privatione) & convulsione (hoc est motu involuntario) tentantur, quæ nervos habent, ut Aristoteles tradit.

Se-

Septem præcipua paria nervorum numerantur ex cerebro prognata, nam octavum par (olfactui deserviens & processus mamillare dictum) quia calvariæ amplitudinem, qua cerebrum continetur, non egreditur, ideo ab antiquis inter nervos non est recensitum. Inter nervos præcipui sunt *Optici seu Visorii*, deinde *Gustatorii*, *Auditorii*, *Reversivi &c.* quæ melius in tabulis Anatomicis conspiciuntur, quam calamo describuntur.

MEMBRUM XXXV.

De Musculis.

XLI. Musculus est massa quædam carnea pluribus ligamentis fibrisque distincta, & affuso spiritu ac sanguine ita animata, ut se ipsam movere, contrahere simul aut extendere possit, & hoc motu per tendines, in quas plerique musculorum ceu in oblongam caudam desinunt, certorum membrorum articulis insertas, etiam illa attollere, flectere, aut alio modo movere. Adverte tamen, non omnes musculos tendinem habere, ut musculi linguæ, labiorum &c. sed eos solum qui ad movenda ossa in eorum cartilaginem inseruntur. Dicuntur musculi, quia videntur figuram muris excoriati referre. Magnus horum musculorum in corpore humano est numerus, ut totum fere ex illis compactum videri possit P. Lessius de provid. Num. l. r. ait, supra sexcentos numerari, quorum singuli ad decem minimum fines & utilitates homini serviunt, potissimum tamen officium est, ut membra moveant, & respirationi inserviant. Ad motum brachiorum natura dedit musculos omnino undecim, sive si vis duodecim, qui omnes ad tot diversos motus necessarii sunt, ut late prosequitur Gal. in fine l. 13. de usup. & init. 5. de anat. Musculi vero inspirationi inservientes sunt quadraginta quinque, quorum viginti duo intercostales (quia spatia media inter costas occupant) thoracem exacte laxant, & constringunt, sic ut eorum anteriores aspirationi, viginti duo alii vel primis vel ultimis costis, vel dorsalibus costarum radicibus annexi, vel e collo descendentes, vel abdomini conjuncti, intensæ & magnæ respirationi diversimode conducunt. Unus & ultimus & omnium utilissimus est, qui tenui respirationi, qua homo semper utitur, solus inservit. Diaphragma est musculus rotundus magnus, qui spiritus instrumenta, quibus subjicitur, secludit ab instrumentis alimenti, quibus superior est. Tunicæ ipsi duæ sunt, inferior quidem peritonæl summitas, superior vero vasis tunicæ costas succingentis. Partibus superioribus & anterioribus ad pectus, posterioribus ad spinam pertingit, & ad lumbum adhæreſcit. Ejus usus duplex, etenim & excreationi & respirationi inservit.

MEMBRUM XXXVI.

De Humoribus.

XLII. Omissis humoribus excrementitiis, quatuor sunt principales supra recensiti. Vasa seu receptacula singulis singula destinavit natura, sanguinis in corde & venis; flavabilis in vesica jecori annexa; atra ea in liene; pituita toto quidem corpore diffusa est, sed in cerebro & ventriculo copiosior residet. Generantur in jecore ex chylo per venas Meseraicas ad truncum venæ portæ, indeque ad hepar attracto.

Officia humorum varia sunt. 1. Flavabilis, utpote mordax, & levis, stimulat & impellit excrementa, sicque virtutem expulsivam juvat. 2. Sanguinem juvat ad penetrandos augustiores meatus, impeditque suo calore coagulationem præmaturam sanguinis. 3. Tribuit fæcibus colorem; unde si fæces sint rufæ, colligunt medici, nimium bilis esse in corpore; si albæ, defectum bilis in corpore advertunt. 4. Bilis atra juvat virtutem retentivam, quia siccitate, & frigore constringit. 5. Pungit sua acrimonia ventriculum, & causat appetitum cibi. 6. Ex liene ad orificium Oesophagi regreditur ut illud claudat, totumque ventriculum contrahat, ad cibum arctius complectendum. 7. Coagulat sanguinem nutritioni destinatum, ut partibus solidioribus tenacius adhæreat. 8. Sanguinis officium est, cedere in alimentum, & spiritus, ut supra dictum. 9. Pituita sæpe præbet materiam, ut inde conficiatur sanguis, subitque in defectum sanguinis vices alimenti; vel quod convertatur in substantiam aliti, vel quod a calore vitali absumatur, ne cogatur alias partes animatas absumere.

PROBLEMATA.

De Sanguine.

Probl. 1. Cur sanguis rubicundum habet colorem? Resp. quia assimiliatur membro, in quo generatur, scilicet hepati, quod est rubei coloris.

Probl. 2. Cur sanguis dulcis est? Resp. quia bene digestus est & concoctus, & parum habet de terrestri materia admixtum; hæc enim potius causa salsedinis est, ut Arist. docet.

Probl. 3. Cur si homo noctu pungatur, sanguis minus copiosus exeat, quam si vigilans lædatur? Resp. quia cum homo dormit, sanguis ad interiora confluit, ut ad vitales operationes peragendas adjuvet, & calorem ad concoctionem suppeditates, unde minus reperitur in exterioribus membris.

Probl. 4. Cur soli homini sanguis e naribus fluit? Resp. quia solus homo rectus est; hinc enim sanguis, qui spirituosus admodum est, facilius ob vim igneam caput petit, & ibi exitum quærit; reliqua vero animalia, cum prona sint, & sanguine crassiore constent, talis sanguis potius deorsum fluit.

Probl. 5. Cur pueri frequentius manant sanguine per nares, quam viri & mulieres? Resp. quia pueri innato calore & humiditate abundant, non viri; mulieres vero licet & ipsæ humidæ sint, humiditas tamen ista per menstrua excrementa evacuatur.

Probl. 6. Cur sanguis e naribus fluere cessat, si strophiolum frigida aqua madidum iis applicetur? Resp. quia causa hujus fluxus ex abundantia caloris provenit; qui cum per frigus aquæ pellatur, hinc sublata causa, ipse etiam fluxus sanguinis velut effectus tollitur.

Probl. 7. Cur aliqui quandoque sanguinem suda-

fudare comperti sunt? Ref. causam forte esse, quod natura hoc ipso, quod malum sibi imminens tantopere horruerit, atque adeo totis viribus a se propellere laboravit, sanguinem magna vi ad exteriora propulerit, ubi vel humori latenti se miscuit, eumque purpuravit, vel si nimia fuit vis naturæ, ipsemet egressus est per poros cutis.

Probl. 8. Cur, qui nimio sanguine abundant, inepti efficiuntur ad suas operationes efficiendas, cum tamen sanguis promoveat virtutem? Resp. quia sanguis nimius nimio calore replet corpus. Unde hoc ipso impedit operationes vitales, quas ad sui productionem spiritu animali temperato indigere, supra disimus.

De Lacte.

XLIII. Cum lac nihil aliud sit, quam sanguis non bene concoctus, merito de illo etiam Problemata hoc loco proponuntur.

PROBLEMATA.

Probl. 1. Cur vaccæ plus lactis continent in uberibus, quam alia animalia? Resp. quia vaccæ sunt animalia multum voracia, unde etiam plus in illis de sanguine non bene concocto & dealbato generatur.

Probl. 2. Cur lac album est? Resp. varias causas afferri a variis; nam aliqui concoctionis insufficientiæ illam albedinem adscribunt; similem enim ob causam etiam caro alba esse dicitur. Alii in mammillas causas referunt; nam quilibet humor in colore assimilatur membro, in quo generatur, quantum potest, uti de sanguine supra diximus; Cum ergo mammillæ albæ sint, etiam ipsum lac ibi generatum iis assimilatur. Alii denique in frigus causam conjiciunt, quod multum conducere ad albedinem etiam alibi ostendimus.

Probl. 3. Cur lac tantas vires ad refrigerandum habet? Resp. quia hoc ipso, quod necdum bene concoctum sit, multum terrestris materiæ adhuc continet, atque adeo etiam frigus multum, quod terrestri materiæ annexum est.

Probl. 4. Cur lac conveniens adeo nutrimentum est infantibus, adultis autem potius nocivum? Resp. quia infantibus est naturalis cibus, & consuetus, ut qui etiam in utero eo nutriebantur, adultis vero propter frigus & fumositates, quas generat, atque ad caput emittit, nocet.

Probl. 5. Cur lac tempore partus vaccarum melius est? Resp. quia tunc lac est multum spongiosum, atque adeo fumositates expelleodo se ipsum purgat a noxiis qualitatibus.

Probl. 6. Cur lac mulierum fuscarum melius est, quam aliarum? Resp. quia fuscæ mulieres sunt calidiores aliis, hinc per calorem nutrimentum melius digeritur, atque adeo lac melius efficitur.

Probl. 7. Cur aviculæ lac & mammillas non habent? Ref. quia mammillæ impedirent volatum earum. Deinde quia lac tantum ad fœtum nutriendum provisum est a natura; aviculæ autem (uti & pisces) non gestant in utero fœtum viventem, sed ova tantum pariunt, eaque extra corpus suum excludunt.

MEMBRUM XXXVII.

De Tactu.

XLIV. Cum sensus tactus per totum corpus vagetur, recte de illo Problemata proponuntur ultimo loco.

PROBLEMATA.

De Actu tangendi.

Probl. 1. Cur a tactu maxime & gustu homines continentes vocantur, non item a cæteris sensibus. Resp. Aristot. S. 28. probl. a. id propter voluptates fieri, quæ pariter hominibus ac cæteris animantibus communes per hosce sensus administrantur. Quia igitur communes eas cum bestiis habemus, spernimus, & solas omnium aut maxime vitio probroque damus. Itaque homioem iis addictum vituperamus, & incontinentem appellamus, qui a deterrimo voluptatum genere vincitur. Cætera enim animalia cæteris objectis vel nihil omnino, vel per accidens tantum, delectantur; quod enim videt, aut olfacit, tantisper gaudet, quoad gustus tactusque officio fungatur; cum genus hoc concupiscentiæ explevit, illorum quoque suavitas desinit.

Probl. 2. Cur, si axillæ aut pedum vestigia tangantur, titillatio oritur? Resp. quia earum partium tactus insolentior est, & tenuioris etiam cutis, unde & in labris maxime titillamur.

Probl. 3. Cur, si a nobis in prædictis partibus tangamur, non perinde titillatio exurgit, ac si ab alio clanculum tangamur? Resp. quia, quod nativum est insitumque, minus percipimus (sic enim lingua insitum dulcorem minus sentit, quam acredinem vel amarorem) quod autem a nobis vel ab alio aperte fit, quasi insitum nobis est; quod autem insidiose fit, terribilius occurrit, sicque metus & horror ex stupore excitatur.

Probl. 4. Cur corpora nostra per æstatem frigidiora sunt attactu, quam hyeme? Resp. quia in æstate a sudore corpora refrigerantur, per hyemem vero vis frigoris arcet sudorem, & corpus periode ac terra evaporat, unde calidius est corpus attactu, quam in æstate.

Probl. 5. Cur non omnes iisdem rebus inhorrescere nos sentimus. Resp. quia, sicut non iisdem rebus delectamur, ita nec iisdem lædimus, sed illis tantum, quæ a cujusque temperamento sunt magis aliena; hinc alii inhorrescunt, cum vestis rumpitur; alii cum ferrum acuitur; alii cum pumex secatur; alii cum cibos fastidiosos vident.

De primo effectu Tactus, seu Voluptate.

Probl. 1. Cur voluptas immodica plus nocere dicitur, quam dolor? Resp. quia magis debilitat vires, & extinguit calorem naturalem, uti patet vel maxime in gulosis & libidinosis hominibus, quos experientia constat esse brevissimæ vitæ.

Probl. 2. Cur vehementior voluptas infirmare facit eos, qui ipsa fruuntur? Resp. quia cerebrum humanum nimis exsiccat, spiritum animaˆ

animalem nimis perturbat, variis intentionibus phantasiam vulnerat, immensos dolores in appetitu excitat.

Probl. 3. Estne prudentis voluptatem semper fugere? Resp. negative, si honesta sit; quia hæc, ut supra vidimus, est comes jucunda actionum, easque non modice perficit; secus vero, si fœda sit; hanc enim prudens vel maxime fugit, quia impedit consilium, labefactat ingenium, generat morbum, & parit insaniam.

Probl. 4. Cur voluptates corporis magis expetuntur, quam animi, cum tamen hæ illis longissime excellant? Resp. ob tres rationes id contingere. 1. Quia dolorem, quem fugit natura, ut medicinæ tollunt & diminuunt. 2. Quia scintillulis istius affectus magis, quam aliis, accenditur natura, sunt enim sensibiles, atque adeo magis notæ ipsi naturæ, quam voluptates animi, utpote spirituales & insensibiles. 3. Quia voluptates corporis spiritum & vitam conservant.

Probl. 5. Cur difficillimum est, in voluptatibus modum tenere? Resp. quia voluptas ab utero suscepta & nobiscum enutrita naturam veluti captivam tenet.

Probl. 6. Cur, ut Aristoteles ait, res nulla nos semper eadem delectat, seu, quod idem est, cur nullus homo una & simplici voluptate capitur? Resp. tum quia homo est mutabilis, unde facile patitur satietatem, & nauseam concipit voluptatis frequentius gustatæ; tum quia non est natura sua simplex, sed habet in se aliquid admixtum & dispar, sicque dissimile, ut inquit idem Aristoteles: solus ergo Deus simplicissima voluptate fruitur, quia ille solus habet simplicem & immutabilem essentiam. Unde, sicut cælum ab eodem puncto idem volvitur, ita Deus in circumferentia suæ naturæ, id est, in seipso delectatur.

Probl. 7. Cur voluptati resistere difficilius dicitur, quam iræ? Resp. varias ob causas. 1. Quia voluptas innata est, & enutrita nobiscum, non ira. 2. Quia ira brevi tempore durat, voluptas perpetuo; 3. Quia ira est molesta ipso exercitio, voluptas vero dulcis & amœna. 4. Quia ira est solum ebullitio sanguinis circa cor, voluptas vero per totum corpus diffusa. 5. Quia ira eminet, & omnibus aperta est, voluptas vero fraudulenta & insidiosa.

De secundo effectu Tactus seu Dolore.

Probl. 1. Cur dolores noctu intensiores plerumque sunt, quam interdiu? Resp. quia anima secum odiosa non jam aut visui, aut auditui aut aliis hujusmodi sensibus intendit, nec quicquam agit, neque ad externas actiones, provocatur, quo efficitur, ut multo plus corporearum perturbationum tangendi sensu suscipiat.

Probl. 2. Cur dolores morborum maxime, amicorum congressibus & narratiunculis leniuntur? Resp. quia per ejusmodi colloquia animus avocatur ad externa objecta, unde minus apprehendit, & consequenter etiam sentit corporeas perturbationes.

Probl. 3. Cur aliorum eadem patientium exemplum, & societas non modicum doloris levamen esse experimur, ita ut merito S. Gregor. in Epist. dixerit: Nihil adeo grave est, quod non æquanimiter toleretur, si Christi passio ad memoriam reducatur? Resp. quia talia exempla vel ostendunt nostrum dolorem esse multo minorem, quam in rigore justitiæ peccata nostra punientis deberet esse (sicut latro in cruce agnovit, dum dixit: Nos quidem juste hæc patimur, ille autem quid fecit?) Unde dolorem tantum leviorem apprehendentes, levius etiam ferimus. Vel eadem exempla nos admonent conditionis & fragilitatis nostræ; unde fit, ut levius feramus, quod necessario quasi nobis ob naturæ nostræ imperfectionem accidere advertimus, dicamusque cum illo: Homo sum, humani nihil a me alienum puto; vel quia denique aliorum in doloribus exantlandis fortitudine perspecta ad imitationem accendimur; unde fit, ut hoc ipso, quod pusillanimitatem exuamus, quæ nobis dolores graviores, quam a parte rei erant, depingebat, levius feramus, maxime si ad præmium honoris & laudis ex fortitudine reportandæ mentem convertamus.

Probl. 4. Cur, qui dolent, clamare solent; qui vero metuunt, silere, cum tamen & metus & dolor sit ægritudo quædam? Resp. Aristot. quod dolentes spiritum suum retinent; unde is universus erumpens clamore emittitur; metuentibus vero corpus refrigeratur, calorque ima petit, qui spiritum movet, unde his venter potius obcrepat, illis vero vocalia instrumenta. Causa vero, cur homines dolentes suum spiritum retineant, est, quod omnes inditis a natura præsidiis aliquo detrimento affecti, sine ulla cogitatione uti solemus, ut videre est in ipsis etiam animantibus, quarum alia cornibus, alia dentibus, alia denique unguibus repugnant, seseque defendunt, atqui ad dolores omnes, vel plures certe leniendos calor adjuvat (quia calefacit doloris incitamenta & excoquendo consumit) ergo cum per suum retentum calor augeatur, merito per illum etiam dolores leniuntur.

Probl. 5. Cur virgæ subtiles ac tenues majorem inferunt corpori dolorem, si quis verberetur, quam baculus? Resp. quia illæ sunt tenujores & penetrabiliores, hic autem crassior minusque penetrabilis.

Probl. 6. Cur pueri, qui cæduntur, minus sentiunt dolorem, si vehementer clament, vel compresso ore spiritum omni, qua possunt, potentia contineant? Resp. quia utroque modo cutis corporis quasi inflatur, & distenditur, atque adeo divisioni partium, in qua dolor verberum consistit minus dat locum, cum instrumentum, quo cæduntur, minus penetrare possit cutem.

Probl. 7. Cur dolentes frequenter adeo suspirare solent? Resp. quia dolentium anima ad ipsam doloris causam conversa est, unde negligit, & quodammodo obliviscitur motivam virtutem pectoris musculis præbere. Quamobrem cor neque pectoris dilatatione aerem recipiens, neque contractione excernens noxia excrementa, dum suffocationem metuit, animam cogit, & admonet, ut quamplurimum motum musculis præbeat, majoremque inspirationem & expirationem efficiat.

Probl. 8. Cur dolores diuturnitate temporis leviores fiunt? Resp. tum quia dolorum materia imminuitur; tum quia consuetudo patiendi habitum

tum gignit, quo prius dolores ferantur; tum quia denique de remedio desperatur, atque adeo levius fertur, quod quis effugere se non posse videt.

Probl. 9. Cur Magnates frequentius, quam alii doloribus podagræ vexantur? *Resp.* tum quia diversis cibis ad satietatem usque crebro ventrem inferciunt, moramque sat longam inter comestionem unius, & alterius cibi interponunt; hinc enim fit, ut cibo novo advenien-te prior media parte jam decoctus sit, atque adeo mala & deformis concoctio oriatur, quæ malos & crudos humores generat, atque in articulos pedum transmittit; tum propter vini puri exuberantiam & ob otium immoderatum, exercitiumque incongruis temporibus factum; tum propter aliarum carnalium delectationum usum immodicum, qui virtutem digestivam non modice prosternit.

P A R S II.

DE ACCIDENTIBUS HUMANI CORPORIS.

§. 1. *De Accidentibus hominis.*

P*Roblema* 1. Cur inter homines pygmæi reperiantur? Pro Responsione nota. Pygmæos varios repertos esse. Plinius docet in montibus Indiæ habitare Pygmæos, quorum mulieres pariunt 5. anno, senescunt 80. Infestantur maxime a gruibus, in quas turmatim prodeunt, insidentes arietum caprarumque dorsis. Ludovicus Septalius testatur, se vidisse Pumilionem Doctorum insignibus ornatum, & publice Ticini Medicinam profitentem, cui in cathedra scamnum duorum cubitorum supponi debuit, ut videretur. Majolus coll. 2. fol. 87. scribit in Ægypto repertum fuisse Pygmæum perdice non majorem, mira tamen prudentia præditum. Hoc not. *Resp.* duplici ratione id contingere. 1. Ob loci, in quo generantur, angustiam. 2. Ob alimenti inopiam, uti patet in canibus Melitensibus, qui ob priorem causam nani facti sunt, membra ordinarie proportionata, & crassa habent, quia natura, quæ non potest extendere in longum extendit in latum. Superiores vero partes plerumque majores habent, quia de illis, utpote magis necessariis partibus natura magis est solicita, ideoque primo elaborat, postea vero deficiente loco vel alimento non potest reliquas elaborare cum pari proportione.

Probl. 2. Cur homo minus, quam cæteri animantes, sit similis parentibus? *Resp.* quia cætera animantia soli generationi intendunt, homo vero phantasia sua distractus sæpe ad alia est. Phantasiam autem multum posse conducere ad hunc finem, patet tum ex ovibus Jacobi Patriarchæ; tum ex historia mariti deformis pulchrum puerulum in tabula depingentis, & uxori ante congressum objicientis.

Probl. 3. Cur viri majores ordinarie sunt, quam fœminæ? *Resp.* hoc fieri, tum quia calidioris naturæ sunt, calor autem multum conducit ad augmentum hominis; tum quia mares longo temporis spatio perficiuntur, fœminæ brevi, unde plus materiæ assumunt. Hinc in Borealibus Regionibus homines sunt majores, quia ut frigus magis auget calorem, & consequenter etiam magis augentur. Sic Surius anno 1511. oblatum Maximiliano Imp. Gigantem ait, qui vitulum integrum crudum comederit, nec tamen satiatus sit. Melchior Nugmez testatur in urbe Paquin portarum custodes esse gigantes 15. pedum. Addítque Sinarum Regem 500. hujusmodi gigantes pro custodia sui corporis alere. S. August. l. 15. cap. 9. de civitate Dei, scribit, se Uticæ vidisse dentem molarem, e quo centum nostri fieri potuissent. Vives addit, se vidisse dentem pugno majorem; unde si reliquum caput proportionatum fuit, debuit excessisse 12. ulnas & totum corpus 30. ulnas. Bocatius scribit, se vidisse dentem 3. librarum. S. August. putat gigantes ex incubo dæmone frequenter nasci.

Probl. 4. Unde venit diversitas tanta hominum? Nam aliqui reperiuntur sine capite, quibus partes vultus in pectore sunt. Alii duo capita, & pectora solum manusque; alii etiam quatuor pedibus, oculis, & natura virili duplici. Romæ visus est bimembris puer, cui ex summo pectore protuberabat integrum corpus (præter caput) quod etiam excrementa ex utraque parte emittebat; membra autem convertebat versus puerum alterum in modum amplectentis. Sigebertus testatur, natum esse puerum sub Theodosio ab umbilico perfectum, sed sursum ita divisum, ut duo homines viderentur, unusque ederet, altero non edente &c. rixarentur quoque mutuo; altero mortuo, alter vix diebus quatuor supervixit. *Resp.* hoc provenire ex diversitate seminum, & copia, ut & ex formatrice seminis, climatum, & influentium varietate. Quandoque etiam ex cooperatione & industriis hominum; sic in Provincia Caraqui, homines carent occipiti & syncipiti, latissimaque sunt facie, quia edito partu statim caput ante & retro tabulis includunt, ut hac ratione totum caput complanari, dilatarique necesse sit.

Probl. 5. Unde fiat, quod quandoque viri in mulieres convertantur? nam hoc factum esse, variis exemplis probat Majolus coll. 3. fol. 121. maxime vero Ludovici Guarnæ Salernitani, qui e quinque fœminis filias duas habuit Franciscam & Carolam, quas cum post 15. annum nuptui tradidisset, ambabus genitalia erupere membra, mutatoque habitu publice pro maribus habiti sunt, Franciscus & Carolus nuncupati; idque fieri posse etiam Sanct.

Au-

August. testatur l. 3. c. 31. de Civit. Dei. Sic Eubuli quoque puellæ viro desponsatæ primo usu estractis membranis virilia membra prodierunt, quæ domum repetens, dotemque recuperans, judicio publico inter viros pro viro habita est? Resp. Albertus Magnus tales homines non proprie mutare sexum, sed tantum virilia membra, quæ prius latebant, prodiisse, quod initio non fieri poterat ob naturæ imbecillitatem. Hinc numquam legitur e masculo fœmina facta, quia per nullam vim fieri potest, ut membra virilia introrsus convertantur.

Probl. 6. Unde tanta facierum dissimilitudo nascatur in hominibus, secus quam in aliis animalibus fieri soleat? Resp. 1. id fieri, ob commercium humanum, alioquin enim, si multi valde similes essent, sæpe innocens pro nocente haberetur, & plecteretur; sæpe ab eo, qui nihil deberet, debitum exigeretur; sæpe subditi alium pro domino agnoscerent, uti contigit cum illo Rege, cujus superbiam castigaturus Deus, Angelum jussit personam Regi simillimam assumere; unde factum, ut Rex ipse fuerit a suis exclusus, Angelus vero receptus. Sic etiam Leodice uxor Antiochi defuncti mariti mortem substituto homine plebeo (Arteon nomine) qui facie simillimus erat Regi, tamdiu texit, donec Successor regni arbitratu ejus substitueretur. Resp. 2. id fieri ad ommipotentiam Dei manifestandam; nam, ut dæmon aliquando respondit, in nulla re magis omnipotentia Dei relucet, quam in tot facierum tanta diversitate. Ne tamen hoc ipsum imfirmitati Dei adscriberetur, permisit quandoque alios simillimos nasci. Sic enim Vives narrat, Mechliniæ Senatorem gemellos habuisse tam similes, ut etiam ipse pater & mater deciperentur. Albertus Magnus narrat, se vidisse gemellos, quibus non modo simillimæ facies, sed etiam eadem vox, loquela, affectiones animi, fuerint. Numquam soli volebant esse, ægre ferebant separari, uterque in ægritudinem incidebat, & ab ea resurgebat, quod in æqualitatem maximam temperamenti referri potest. Eborensis scribit, Medardum Episcopum Noviadunensem, & Gridanum Rhothomagensem Episcopum fratres gemellos uno partu, unaque die natos, una die Episcopatum adeptos, una defunctos, una sanctis adscriptos fuisse. In quos Simon Majolus hos versus composuit.

Una dies peperit, mitras dedit altera, mortem
Altera, & in sanctos lectus uterque fuit.
Felices fratres, quorum communis origo,
Vita, corona, obitus, gloria, festa, dies.

Probl. 7. Unde veniat, ut aliqui tanta fortitudine sint præditi? nam Olaus scribit, in Svetia, & Gottia viros compertos, qui equum aut bovem humeris ferant; speciatim vero narrat, Starcatorem perpetuo auri libras 120. collo circumtulisse; nam narrat Tritanum cancellatis manibus hostes vicisse, sed & filium ejus hostem inermi dextera superasse, & captum uno digito in castra Imperatoris portasse. Rodamas Mantuanus ungulam equi ferream & funem, quantum hominis est brachium, crassum fregit, ac si minimum filum esset. Paulus Bohemus molam sæpe frumentariam sine adminiculo immo etiam vas vino plenum vix currui tolerabile, solus sustulit; armatum quoque hominem dentibus susceptum inter militares choros non inermis sustulit. Ubertus de Cruce Mediolanensis civis equum citissime currentem certa linea constituta immobilem detinebat, ne transiliret. Humeris quoque suis jumentum frumento onustum elavabat, ferebatque. Deinde si se in unum pedem constituisset, altero de terra sublato, tanta firmitudine persistebat, ut nemo, quantumvis robustus, illum e loco tantillum dimovere potuisset? Resp. hanc fortitudinem esse gratiam gratis datam a Deo, & probabiliter consistere in aliqua qualitate distincta ab anima, posse ordinariam tamen fortitudinem multum juvari ab ipsa constitutione & firmitate corporis; unde videmus, eos, qui crasso sunt corpore, ordinarie etiam fortiores esse. Illud tamen hic notandum, quando Sampson Dalilæ dixit, suum robur ablatis capillis recessurum, fortitudinem hanc non in ipsis capillis, tamquam subjecto aut causa, latuisse, sed eos tantum fuisse conditionem, sine qua Deus nolebat gratiam hanc gratis datam relinquere Sampsoni, ut hac ratione obedientiam Sampsonis probaret. Unde ajunt Authores, si Sampson non per negligentiam hos crines amisisset, robur tale ab eo auferendum non fuisse.

Probl. 8. Unde veniat tanta celeritas quorumdam hominum? nam Hanno scribit, Lixitas Africæ populos cursu cum quovis equo certare. Recentiores scribunt, Indos adeo cursu valere, ut cervum integro die insequantur, donec lassitudine fessum conficiant. Scrifontini in Aquilone populi ipsas etiam feras cursu anteverrunt. Hibernicus quidem nobilis, nomine Haraldus, deposito pignore cum quovis equite cursu certabat. Solinus de Lada quodam scribit, eum ita supra cavum pulverem cucurrisse, ut in arenis nullæ indicia reliquerit vestigiorum. Idem scribit, Philippidem biduo 1240. stadia ab Athenis Lacedæmonem decurrisse. Philonides Alexandr. Mag. cursor uno die 1200. stadia decurrit. In Italia puer octo annos natus quinque & 40. millia passuum a meridie ad vesperum transivit. In novo orbe in Mexico sunt Tabellarii, qui quatriduo leucas 70. absolvunt. Unde succedentibus nuntiis, ut fit in posta, unico die litteræ per 70. leucas deferri possunt? Resp. hoc provenire tum ex ipsa corporis insita a natura agilitate, uti in populis supra nominatis probabile est, fieri, quandoque vero tantam celeritatem exercitio acquiri; nam frequenti motu dissipantur in pedibus inertes humores, qui hominem impediunt in motu. Et hoc modo histriones agilitatem suam comparant, quos inter memorabilis est, de quo Luitprandus scribit, Anno 950. se vidisse eum lignum viginti pedibus longum, duobus cubitis latum, pyramidali forma, & in summo cubitali in fronte portasse, tum pueros nudos præter femota ascendisse, & nulla ex parte inflexisse, immo in vertice etiamnum immoto ligno lusisse, tum altero descendente, in lusu eadem ratione per-

perrexisse, histrione interea immoto, & fixis pedibus, otiosis manibus assistente. Denique quandoque etiam timor celeritatem causat juxta illud: Timor addidit alas; quatenus scilicet facit, ut anima vehementer apprehendens periculum imminens, vires magis applicet ad illud propulsandum.

Probl. 9. Unde tanta fœcunditas nonnullis proveniat? nam Artaxerxes 115. filios habebat. Orgentorix Helvetiorum longe nobilissimus & ditissimus familiam habuit 10000. Rex Gibolo (Insula est inter Molucas) 600. ex se genuit, omnes sibi viventi obsequi solitos. Respond. hoc provenisse tum ex ipsa pellicum copia, tum ex constitutione corporis, tum ex ipsa conjugiorum multiplicatione; sic enim Damaso Pontifice Romæ homo repertus est, qui fuerat 20. uxorum defunctarum vir, & duxit uxorem 22. viris superstitem. Cumque omnibus expectantibus, quis prius moreretur, uxor prius mortua fuisset, populus maritum a lugubri funere abstinere jussit, quin potius, ut lauro coronatus, palmamque in manu ferens funus sequeretur præcipit.

Probl. 10. Unde mulierum aliquarum tanta fœcunditas? nam Aristoteles tradit, in Ægypto mulierem uno partu quinque liberos enixam esse. Sub Agamundo Hunnorum Rege meretrix quædam 7. pueros uno partu in Germania enixa est, quos in lacum projecit, uno excepto, quem Agamundus in venatione deprehendit in aquis palpitantem, qui ipsius imperio extractus & educatus, & postea in Imperio successit. Avicenna tradit, unam mulierem 70. abortus articulatos ejecisse. Margarita Hollandiæ Comes 360. filios vivos uno partu edidit, qui omnes baptizati sunt, uti testantur Baptista Fulgosus, Camillus Gilinus, & Eborensis, Genebrardus, Annales Hollandiæ. In Hollandia sepulchrum visitur, in quo scribitur, Margaritam hanc 364. peperisse, & post baptismum cum ipsis mortuam esse. Albertus Magnus narrat, sibi compertum, in Germania mulierem uno partu 150. enixam, ea magnitudine articulis omnibus absolutos, qualis est digitus articularis. Idem affirmat, in Germania mulierem annis singulis quinos enixam fœtus, atque adeo 60. peperisse 10. annis. Resp. hoc quandoque provenire ex punitione Dei, uti in predicta Margarita scribunt, evenisse; hæc enim cum pauperem mulierem cum duobus liberis mendicantem duriuscule haberet ob liberorum copiam, hæc imprecata dicitur Margaritæ, ut ipsa tot pariat liberos, quot dies annos habet.

Quandoque provenit ex feminum diversitate, uti possibile est in meretricibus contingere, quando pluribus se miscent. Quandoque provenit ex feminis copia, quod a viro aut muliere tam copiose emittitur, ut ad plures fœtus sufficiat, quod maxime contingit in macris hominibus, nam in pinguibus excrementum, ex quo semen fieri deberet, in substantiam ipsius hominis convertitur; unde mulieres pingues frequenter sunt steriles.

Probl. 11. Unde fiat, ut Gentiles magis semper abundent hominum multitudine, quam Christiani? nam in solo Regno Mexicano baptizati leguntur decies quater centena millia. In una vero Mexicana civitate mille plerumque homines uno die immolabantur dæmonibus. In eodem Mexico scribitur esse 30. Dynastas, quorum quilibet sub se habet 100000. hominum, & 3000. Doparcharum, qui & alios sub se haberent clientes fiduciarios, ac beneficiarios vasallos. In sola Insula Fani D. Dominici quindecies centena millia hominum fuisse dicuntur; & quandoque in una Processione centum millia hominum se Christiano modo virgis cæcidisse. S. Antonius narrat. Sultanum Babylonium, Gregorio IX. Pontifice adversus Tartaros irrumpentem per summam socordiam cæsum esse, ibique in præda reperta 4000. curruum loricis & armis onustorum, & 40000. hastarum, quarum cuspides auro prominebant, fueruntque in præda etiam scalæ aureæ & argenteæ. Idem narrat, defuncto Vitellio Romæ 500000. hominum cæsa, & sub Probo Imperatore 300000. Germanorum uno prælio perempta. Item sub Aureliano Imp. 500000. Barbarorum cæsa! Resp. hoc provenire tum ex multitudine uxorum, tum ex conjugiorum copia, cum nullus facile cælibem vitam ducat, tum ex ipsa etiam alimentorum simplicitate, non enim ita diversis vivunt cibis, uti nostri Christiani in his partibus; unde constat, etiam mendicos simplici cibo viventes communiter magis abundare liberis, tum quia ob duriorem educationem etiam robustiores, magisque ad generandum apti; unde etiam rustici, & artifices facilius procreant liberos, quam Principes & Nobiles.

Probl. 12. Quæ causa sit, ut Gentiles & alii mali homines communiter magis abundent divitiis, quam Christiani, & homines boni? Nam in Ditione Sultani Babylonici rusticus erat, qui suo sumptu & hordeo pavit 10000. arietum præter eos, qui in pascuis degebant. Item 10000. equorum domesticis præsepiis alebat. Hodie quoque reperti in orbe novo, qui 8000. boum alunt. Amazones ad Dianæ Ephesiæ templum (quod inter miracula orbis numeratur) nihil aliud contulere, quam quod ab uno histrione rapuerunt. C. Cæcilius numerata pecunia possedit ad undecim milliones, agrorum vero pretium ad quinque milliones ascendit. Crassus proventu annuo possedit ex agris preter supellectilis copiam 5. milliones, librarum vero myriades decem, non computatis operarum, & servorum lucris. Civium Rom. quandoque comperta sunt 600000. Quorum tantæ erant opes, ut dives non censeretur, qui annuo reditu suis sumptibus legionem alere non posset. Fuisseque hujusmodi (inde constat) quod Lucullus Romanus Civis ad 25000. hominum honorificentissime hospitio excipere poterat, & tamen 20000. Civium Romæ erant, qui cum Lucullo de divitiis certare poterant. Inter quos tamen non numerabantur duo Plinii, ex quibus senior Electorum Commentarios 400000. nummum vendere potuisset, & tamen respuit.

Junior vero Plinius Quintiliani filiæ nubenti non rogatus contulit 50000. nummum, idque munusculum vocat. Erant illi villæ tam orna-

tæ &

tæ & exoultæ, ut regiam Majestatem adæquarit; quarum unam vendere potuit 900000. & additamentum tantum unius villæ vendidit 80000. aureorum. Ut merito Constantius Imperator dixerit, se tot Rages videre Romæ, quot Cives? Resp. 1. Dominum Deum Ethnicis tales divitias concedere, ut remuneratur aliqua ipsorum benefacta, cum in altera mercedem habituri non sint. Resp. 2. illos tantas divitias acquirere, quia media licita & illicita adhibuerunt, quam ob causam etiam hæretici nostro tempore divitiis magis abundant, quam Christiani. Resp. 3. divitias has tantum crevisse, propter prædiorum, & fundorum & pecorum copiam, & propter regionum, in quibus aurum & argentum crescit, fubactarum fœcunditatem, quibus msdris communiter Christiani carent.

Probl. 13. Unde veniat, ut aliqui tam excellenti memoria polleant? Nam Mithridates Rea Ponti 22. Gentium Rex linguis Jura dixit, & singulos sine interprete allocutus est. Cyrus Rex Persarum in numerosissimo exercitu omnium militum nomina tenuit. Cyneas Thessalus Legatus missus a Pyrrho ad pacem a Romanis petendam, totam urbanam plebem Senatui circumfusam nominatim salutavit. Muretus scribit, se hominem novisse, qui 33. vocabulorum millia ordine recto & inverso recitaret. Joannes Doctus, & Servulus mendicus totam scripturam memoria tenuere. Simplicius Virgilium & Tullium quoqua ordine tenebat. Puar quidam omnem scripturam Rhytmice tenebat. Adrianus Imp. eodem tempore scribebat, audiebat, dictabat, confabulabatur. Carmides in Græcia, quæ quis exegisse volumina in Bibliothecis, legentis modo repræsentabat. Julius Cæsar quaternas simul dictabat epistolas. Resp. hoc provenire quandoque ob phantasiæ vehementiam; quandoque ob sensuum collationem, ut in cæcis; quandoque ea dispositiona valde bona cerebri, unde quandoqua ea ictu aucta est memoria, uti contigit Clementi 7. Pontifici, quia per vulnus sanguis corruptus profluit, & locum sensuum purgavit; quandoque ax miraculo contigit, uti puero supra dicto credibile est factum fuisse.

Probl. 14. Unde veniat, ut nostris temporibus homines tam modico tempore vivant, cum primis temporibus vixerint ad 600. 800. & 900. annos? Resp. hoc variis ex causis fieri. 1. Quia primis sæculis constitutio humani corporis maltor erat. 2. Quia cibus erat naturalis, & simplea; & major continantia. 3. Quia alimanta erant meliora, nam post diluvium per aquas salsas terra facta est sterilior. 4. Quia cognitio Adamica perfectior arat, quia melius novarat vires herbarum, fructuum & aliarum rerum ad conservationem vitæ conducentium. 5. Necesse erat illud genus diutius vivere, ut magis multiplicaretur genus humanum. 6. Debebant magis rimari & cognoscere res naturales, scientias invanire, ad quod necessaria arat experientia; nam, ut recte Aristoteles docuit, tempus est inventor & promotor artium & scientiarum. Nihilominus tamen & nostris temporibus non desunt senes; nam Paprabanæ 150. annis vivere dicuntur; Cyrnii 140. annis; Epiorum gens 200. In India Brachmannus repertus 300. annorum; Seres orientis Incolas ultra 300. annos vivere, narrat Lucianus. S. Severus Episcopus factus est 297. annorum, seditque annos 76. vixit annis 373. S. August. l. 15. de Civit. Dei ait, fuisse in Hispania vicum 200. domorum, cujus omnes incolæ erant a sene quodam, qui adhuc vivebat, progeniti, ita ut propinquitatis nomen jam deesset, a quo minimus natu vocaretur. Atque in his non alia videtur ratio tantæ ætatis esse, nisi constitutio optima corporis & terræ, aerisque salubritas.

§. II. *De proprietatibus Hominis.*

PER proprietates hic intelligo, quæ majori ea parte soli homini conveniunt, licat interdum etiam uni vel alteri enti competant; quales præcipue sunt lacrymæ, risus, somnia, sternutatio, oscitatio, ebrietas, singultus, sympathia, antipathia, ætas &c. de quibus proinde in hoc §. curiosæ simul & utiles quæstiones proponentur.

De Lacrymis seu Fletu.

Probl. 1. Cur lacrymæ ex oculis potius, quam aliis membris, erumpant? Resp. quia lacrymæ nihil aliud sunt, quam humor excrementitius sero similis, in cerebro venisque oculorum, & præcipue in venis angulorum oculi contentus, unde postea forti compressione ea oculis potius, quam aliis partibus, effluit.

Probl. 2. Cur ii, qui infortunio aliquo, aut alio malo gravi vexantur, lacrymas potissimum emittunt? Resp. quia cor ob consensum & sympathiam cum cerebro mittit vapores copiosos ad cerebrum, quibus irritatum cerebrum & repletum dilatat venulas illas lacrymis plenas, atque adeo ipsas lacrymas erumpere facit. Quæ causa est, ut quandoque etiam in gaudio lacrymæ emittantur, quia scilicet & tum cor non quidem vapores, sed spiritus vitales ad cerebrum mittit, qui similem apprehensionem causant.

Probl. 3. Cur quandoque præ nimio risu homines lacrymas fundere soleant? Resp. quia nimio risu nimis concutitur diaphragma, cerebrumque nimium incalescit, ac proin venulas illas calore suo laxat, lacrymasque emitti facit.

Probl. 4. Cur allium, cepe, sinapi, & similia corpora lacrymas avocant? Resp. quia acrioribus humoribus ad cerebrum emissis illud pungunt & velliaont, ut in se contractum exprimat illud axcrementum humoris, quod in se continent.

Probl. 5. Cur ebrii ad lacrymandum tam proni sunt? Resp. quia dum bibunt, aer inspiratus non exit per vocalem arteriam, & sic cum impetu ad oculos dirigitur par poros exeundo, & sic humores oculorum expellit, qui lacrymas secum vehunt. Alii volunt, quod vinum nimios vapores in cerebrum emmittat, illudque supra dicto modo ad lacrymas emittendas compellat.

Probl. 6. Cur pueri & mulieres ad lacrymas

mas proniores sunt, quam jovenes & viri? Resp. tum quia humoribus magis abundant, tum quia magis timidæ sunt, malumque etiam minimum tanquam gravissimum sibi imaginantur, facileque ex eo tristantur; unde ex tali tristitia lacrymæ, eo modo, quo supra diximus, oriuntur. Secus se res in juvenibus, viris, aut quaodoque etiam pueris generosis habet: hi enim cum non quodvis malum timeant, aut ex eo tristentur, hinc tam difficulter ad lacrymas moventur.

Probl. 7. Cur pueri, aut quaodoque etiam alii homines, lacrymas in potestate habere dicuntur? Resp. quia ex una parte tales humoribus abundant; ex altera vero parte per consuetudinem lacrymandi facilem adeo & expeditam viam lacrymis fecerunt, ut sine magno conatu & expressione eas elicere possint.

Probl. 8. Quæ causa est illarum lacrymarum, quas sanctitate illustres personæ, quæ donum lacrymarum fortitæ sunt, quandoque profuodunt? Resp. eas probabiliter provenire ex eo capite, quod tales homines perfecte admodum res cælestes, vel mysteria fidei apprehendant, atque a tali apprehensione ad tristitiam salutarem vel amorem moveantur, quibus affectibus cor & cerebrum incalescentia lacrymas tandem exprimunt.

Probl. 9. Cur lacrymis uberioribus effusis dolor cordis mitescit? Resp. quia acribus falsisque humoribus & fumis absumptis cor quasi laxatur, & cerebrum a sui vexatione liberatur.

Probl. 10. Cur in vehementissimis doloribus & animi consternationibus quandoque aliqui per nullum conatum adhibitum lacrymas effundere possunt? Resp. id fieri, quia taliter affecti attonitis sunt similes, cum cor satiscat, & cerebrum obstupescat, ut ita caloris defectu humores coacti densatique sistantur, meatusque comprimantur; vel certe propterea evenire, quod humores peoitus per tristitiam nimiam sint exhausti, ut adeo materia pro lacrymis amplius non suppetat.

Probl. 11. Cur lacrymantes acute vocem edunt? Resp. triplicem hujus rei causam a nonnullis afferri. 1. Est, quod plorantes & tristes modicum spiritum moverint, unde fit, ut spiritus iste velocius extra feratur, aut propellatur, & inde vox acuta fiat. 2. Est, quia plorantibus præ frigiditate vocalia instrumenta coarctantur, ac densiora efficiuntur, & præterea ipsi etiam plorantes spiritum cohibent, ne totus simul egrediatur, unde iterum vox acuta efficitur. 3. Causa est, quia plorantes spiritum frigidum emittunt; suffocatur enim eorum calor circa thoracem conjunctus, & quasi extinguitur, & spiritu refrigeratur; unde, quia qui spiritum frigidum emittunt, parum, sed velocius, illum expellunt, etiam hinc vocem acutam effici necesse est.

Probl. 12. Cur lacrymæ amaræ adeo & calidæ sunt? Resp. quia in venulis, quæ spiritu calidissimo plenæ sunt, detinentur; unde per talem spiritum partim calefiunt, partim exsiccantur, & consequenter amaritiem talem causant.

Probl. 13. Cur, qui multum plorant, parum urinæ emittunt? Resp. Aristoteles, quia humidum radicale, lacrymæ & urinæ sunt unius & ejusdem naturæ; ergo ubi fletus multiplicatur, ibi urina diminuitur.

Probl. 14. Cur lacrymæ, quas dolor fundit, calidæ, quas lætitia, frigidæ sentiuntur? Resp. quia dolor genas, quibus lacrymæ fluunt, frigidas facit, collecto intus calore; gaudium easdem calidas efficit, calore ad cutem diffuso; unde calidæ genæ frigidas sentiunt lacrymas, frigidæ calidas, quia unumquodque a suo contrario dignoscitur, & lacrymæ comparatione uoius subjecti calidæ suot, comparatione alterius frigidæ.

De Risu.

Probl. 1. Cur soli homioes, & non alia animalia, ridere possunt? Pro resp. nota, ad risum quinque actiones requiri. 1. Est apprehensio & judicium de bono aliquo percepto. 2. Est lætitia seu effusio animi ex consecutione talis boni nata. 3. Est alteratio cordis & effusio spirituum & sanguinis; cum enim animus iosigni aliqua lætitia affectus est, etiam principem nostri corporis partem, cor scilicet, in participationem trahit, atque adeo exagitat, ut magna inde in spiritu fluxili, & sanguine, qui in corde est, mutatio fiat; effertue enim mox, & moræ impatiens tenuitate sua sese promit, & in sublime attollitur, idque affatim. 4. Est thoracis & musculorum concussio, quæ ad sanguinis & spirituum concitatiorem motum oritur. 5. Est oris diductio, accedente vocalium partium sono quodam, qui tum efficitur, cum spiritus citato motu in eas partes raptus, atque inibi refractus, sistitur, atque earum partium adminiculo diverberatur; allisio enim efflati spiritus io laryngem & cæteras vocales partes vocis materia est? His notatis resp. solum hominem risus proprie capacem esse, quia in illo solo proprie reperiuntur judicium & lætitia de percepto bono, quas actiones risum antecedere debere diximus: Atque hinc oaturæ providentia admiranda colligi potest, ut quæ nobis certos quosdam motus in corpore indiderit, qui, quid intro geramus, vel concepti gaudii, vel mœroris, abunde explicent, inter quos motus etiam risus merito computatur.

Probl. 2. Cur quandoque in risum tam violenter efferimur, ut etiam violenter cohibere illum noo possimus? Resp. quia spiritus ille, qui emittitur in risu, propter substantiæ suæ elaboratam tenuitatem, & sui caloris vehementiam, in momento totum corpus pervadit, magnoque impetu erumpit; unde, sicut non est in nostra potestate elatum foras spiritum ac suo impetu actum coercere, ita nec risum comprimere in nostra semper potestate est.

Probl. 3. Cur, quando effuse ridemus, facies & totum prope corpus immutetur? Resp. quia spiritus in partes corporis effusus illas calore suo replet, atque adeo tum ruborem, tum alia accidentia, ibidem producit.

Probl. 4. Cur ridentes frequenter laterum, dorsi & thoracis dolorem sentiunt? Resp. quia partes ex spiritu turgentes distenduntur, atque vim passæ extra naturam suam deduci repentina illa ac immodica mutatione videntur.

Probl.

Probl. 5. Cur, qui latiori sunt pectore & sanguineæ naturæ, ad risum præ aliis proni deprehenduntur; Resp. quia, si latum pectus est, multus simul spiritus sursum efferri potest. Qui vero sanguine abundant, facile rident, quia sanguis benignus, copiosus, lucidus, clarus & tenuis multitudinem & claritatem spirituum animam exhilarantium gignit, cujus defectu ægros, afflictos, aut melancholicos, phlegmaticosve raro, & vix unquam in risum efferri experimur.

Probl. 6. Cur pueri & juvenes tam facile in risum effunduntur; secus autem viri prudentes, graves, aut virtutis ac Philosophiæ studio dediti, hinc Christum numquam risisse legimus? Resp. quia priores ob rationis & virtutis imperfectionem, minimam etiam rem ut valde bonam ac jucundam apprehendunt, atque adeo ex tali apprehensione facile in lætitiam risumque effunduntur; non autem viri graves, docti & sancti, qui res, ut in se sunt, æstimantes, non facile aliquid ex rebus his temporalibus & ludicris lætitia singulari dignum judicant, atque adeo facile a risu abstinent. Quam diversitatem inter pueros & viros nonnemo eleganti similitudine ex fistulis organi petita declaravit; ut enim minores fistulæ minimo etiam flatu in eas immisso sibilare incipiunt, grandiores autem non nisi copioso aere immisso sonum edunt; ita pueri minimo objecto proposito ridere & cachinnari incipiunt, viri autem non nisi objecto notabilem jucunditatem habente proposito ad risum concitari se sinunt.

Probl. 7. Cur ad ridicula, ut mimorum gesticulationes scitos puerorum actus, & hujusmodi innumera, impense ridemus? Resp. quia scita illa, & ad numeros facta gesticulatio, vel concinna & apta in scena actio ita concinnitate & aptitudine naturæ valde amica nos afficit, ut congruere eos motus actioni ipsi atque personæ arbitremur; unde lætabilis rei opinio in nobis consurgit, a qua gaudium, & tandem risus percepti gaudii testis erumpit.

Probl. 8. Cur ad res inepte factas, aut actiones stultorum, ridere maxime solemus? Resp. quia, cum homo ratione præditus sit, hæcque sit valde magnum bonum illius, tanto magis aliquo dicto aut facto ille delectabitur, quanto clarius ex illo cognoscit, se bonum illud in alto gradu possidere; quod cum fiat ex lepidis actionibus, mirum non est, si multum quoque iisdem delectetur. Præterea vero etiam, cum talia facta dictaque rationi valde disconvenientia apprehendamus, hoc ipso ad ea exsufianda incitamur, quod a plerisque per risum fieri solet; unde simplices homines, qui absurditatem talium factorum minus apprehendunt, minus etiam ridere solent.

Probl. 9. Cur ridentes gravem plerumque vocem edunt? Resp. hoc triplicem ob causam contingere. 1. Est, quia qui gaudent ridendo, multum spiritum movent (sunt enim validæ eorum vires) qui cum disperdatur per totum organum extendendo se & relaxando, non potest non nisi tarde moveri. 2. Est, quia ridentibus & gaudentibus præ caliditate vocalia instrumenta relaxantur & patefiunt, vires vero resolvuntur, unde fit, ut non nisi tarde iterum spiritum extra emitti possit. 3. Est, quod gaudentes & ridentes spiritum calidum amittant, unde multum aerem movent, qui cum tarde moveatur, graviorem vocem facit.

Probl. 10. Cur homo tactus sub axillis citius ridet, quam tactus in alio membro? Resp. quia ibi est concursus plurium nervorum, & propterea ibi medium tactus, seu caro, est multo subtilior, unde & major subtiliorque sensatio efficitur; quando ergo tangitur moderate hæc caro (si enim nimis vehemens esset tactus, non oriretur delectatio similis) diffusio spirituum ex multis nervis collectis oritur, & tandem venit spiritus ad ipsam etiam faciem, & sic est causa risus. Recte tamen notant aliqui, hunc risum non esse verum & naturalem risum, sed improprium tantum, eo quod ex delectatione non semper oriatur.

Probl. 11. Qui fieri potuit, ut homo præ risu moreretur, sicut Valerius Max. Philæmoni Poetæ contigisse scribit, qui asinum secus mensæ paratas comedentem videns adeo ridere cœpit, ut repente expiraverit? Resp. id contigisse, quia vehementi adeo risu & effusione nimia spiritus impedita est attractio aeris ad respirandum necessarii, atque adeo totus homo suffocatus est.

De Somniis.

Probl. 1. Cur aliqui tota vita numquam, alii vero perpetuo, somniant? Pro Resp. nota somnium hoc modo definiri: Est apparitio exhibita per internum sensum in iis, qui somno consopiti sunt. Fit autem somnium hoc per specierum ab initio sopitarum, postea vero paulatim sese exerentium, apparentiam, quod Conimbricenses ex Aristotele eleganti similitudine demonstrant, dum ajunt: Sicut ranunculæ ex subere factæ, & sale refertæ, si in fundo ponantur, ab initio vix, aut non nisi obscure, videbuntur, sale autem liquescente paulatim sese exerunt; ita & species ab initio per vapores in caput ascendentes obruuntur, iis autem paulatim evanescentibus, apparere in phantasia incipiunt, perque eos operatur phantasia, quam operationem, quia tempore somni fit, somnium appellamus. Alii tamen dicunt, somnium fieri, quia spiritus animales secum vehunt varias species, quarum quia aliæ sunt vivaciores, ideo per has potentiam, aut earum usum excitari. Hoc not. Resp. cum Aristotele, aliquos numquam somniare, quia tam agiles habent spiritus, tantamque expirationum vim in caput ejaculantur, ut non dent locum ostendendis per quietem imaginibus; unde idem Aristoteles ait, ex talibus hominibus quosdam, postquam somniare cœperunt, vel subita ægritudine, vel morte ipsa oppressos fuisse; unde etiam Plinius ait, somnium contra consuetudinem mortiferum esse signum.

Probl. 2. Quid est, quod pessimum est, quando optimum; & optimum, quando pessimum? Resp. somnia juxta illud.

D 2 *Si*

Si mala sunt, bona sunt; mala sunt bona somnia; quare?

Gaudeo, si mala sunt; si bona sunt, doleo. Ratio est, quia qui malum habet somnium, v. g. qui somniat se occisum esse, ubi evigilaverit, gaudet, vanum esse somnium; qui vero bonum habuit somnium, v. g. Regem se factum somniat, dolet de falsitate somnii.

Probl. 3. Cur plerumque somniamus de illis rebus, quas per diem vidimus, audivimus, tractavimus, uti canit Poeta.

In somnis eadem, plerosque videmus obire,
Causidicos causas agere, & componere leges,
Cum Duce belligeros pugnare, ac prælia obire.
Nautas contractum cum ventis degere bellum,
Et quo quisque fere studio defunctus adhæret.
Aut quibus in rebus multum sumus ante morati.
Aut in qua ratione fuit contenta magis mens.

Respond. hoc contingere, quia licet multæ species in potentia reperiantur, non tamen omnes æque potentiam lacessunt, sed ordinarie ea, quæ racentior est, hæc enim ob assiduum usum valde affectuosa est, & ad excitandam potentiam efficacior. Hinc Aristoteles 1. Eth. c. 13. ait, bonorum hominum meliora esse somnia, quam aliorum; quia consilia, quæ agitant, solicite ad virtutum officia exercenda in somnio recurrunt.

Prob. 4. An ex somnio possint naturales affectiones hominis colligi? Resp. affirmativa, nam ii, quos melancholia infectat, funera, caliginem, tenebras somniant; qui flava bili redundant, rixas, jurgia, inimicitias; In quibus sanguis redundat, ignes, ustiones; In quibus pituita, aquas, portus, natationes, pluviam, & id genus; Similiter quibus vesica plena humore est, somniant de lacubus, fluviis: Quibus dominantur sinceri, purique succi, putant se ambulare per hortos, vel volutari in floribus; Quorum corpus humore putrido repletum est, putant se in cloacis, luto volutari; Quorum temperamentum humiditate abundat, onera sibi ferre videntur; Quorum temperamentum leve est, volare videntur. Contingit autem hoc totum propter consensionem, & dependentiam, quam anima habet cum talibus temperamentis; inde enim fit, ut tale temperamentum perceptum sensu externo, mittat species ad internum sensum vel phantasiam, eosque determinet ad somnia cum tali temperamento affinitatem habentia effingenda.

Probl. 5. Cur aliqui in somno putant se premi a dæmone vel sagis, & quasi intercludi? Resp. hoc fieri, quia post affluentem satietatem, multus sanguis & spiritus, ob defectum coctionis parum defæcatus, proindeque obscurus & tetricus in cerebrum evadit, ipsumque degravat, atque incubitu suo terrificam illam imaginem movet; quia vero, ut infra dicetur, in somno, quæ parva sunt, magna apparent, ideo videtur in tali casu homo magna mole premi, aut suffocari per lusionem phantasiæ, a quo labore, ut se expediat, conatum facit, & nonnumquam gemit, suspirat, nec excitare se potest, multo halitu spirituum vias obsidente, imo & pravo humore pectoris musculos occupante. Quia autem hæc affectio ex incoctione stomachi, & humorum colluvie oritur, ideo solet gravium sæpe morborum anteambolo esse.

Probl. 6. An possint naturaliter per somnia futuri eventus, vel præsentes dignosci, nam fieri hoc posse, variæ historiæ testantur. Sic Alexander ab Alexandris testatur, Marium clientem suum in lectulo incœpisse subitos gemitus & clamores edere, causamque luctus quæsitum respondisse, se matris funus efferri vidisse in somnio, re postea comperta, notatum est, eadem hora matrem illius mortuam. Sic Valerius Maximus scribit de duobus Arcadibus iter facientibus, quorum alter cum Megaræ in hospitio, alter in taberna divartisset, ille vidit in somnio comitem suum orantem, ut sibi cauponis insidiis circumvento subveniret; sed cum ille prosiliens, mox lectum repetiisset, iterum alter sauciatus apparuit, & vindictam saltem petiit, corpus enim suum a caupone trucidatum tum maxime plaustro ferri ad portam stercore coopertum: Surrexit ergo ille, & plaustrum apprehendens, hospitem ad judicem detulit. Sic de Galeno testantur authores, quod cum ægroto nulla media adhibere potuerit, per somnium sit monitus; ut e vena, quæ inter auricularem, & annularem digitos est, sanguinem educeret, quod cum ille fecisset, æger convaluit. Sic tandem etiam Sanct. Augustin. narrat, suam imaginem, dum Mediolani versaretur, Eulogio Rhetori discipulo suo Carthagine versanti, observatam, locum obscurum explicasse, quem intelligere is non poterat. Sic Ferdinandus II. dicitur, in somniis vidisse tres Clericos ad audientiam accedentes, gladios promere, & ipsum invadere, sequenti die adsunt famuli, tres Clericos adesse, & audientiam petere, quos cum ille seduci & examinari jussisset, deprehensum est, eos cum intentione Cæsarem occidendi advenisse. Sic Chrysippus somniavit, ex fascia lecti sui pendere ovum, quæsitus conjectator, respondit, thesaurum ibi latere. Fodit ergo Chrysippus, & auri aliquantum argento involutum invenit; cum vero de argento solo conjectatori præmium misisset, jussit ille responderi: nihil de vitello? Respond. hæc pleraque non aliter contigisse, nisi vel ex revelatione Dei volentis talia manifestare, vel certe permittentis per Angelos suos sive bonos, sive malos aperiri; aliter enim ex somniis nihil circa futura, absentia, aut arcana cognosci potest, cum somnia talia nullam cum talibus effectibus connexionem habeant.

Probl. 7. An possit ex variis experientiis & circumstantiis somnii cognosci aliquid & colligi de futuris; Resp. ita quidem aliquos putare, qui docent somniorum veritatem ex variis rebus colligi posse. 1. Ex consuetudine; hinc si Monachus somniet, sibi radi caput, prosperum erit somnium, quia consentaneum est Monacho, secus si conjugatus, id somniet. 2. Ex vocabuli significatione; hinc si quis audit Serapidis nomen, malum somnium est, quia Serapidis idem, quod Pluto & orcus. 3. Ex hie-

hieroglyphico; hinc si quis somniet, se catena templo esse alligatum, fiet Sacerdos, & illi templo semper serviet. 4. Ex ratione Physica, vel Astronomica; hinc si aliquis somniet, se lumen a luna petere, secus fiet, quia luna proprio caret lumine. Sed hæc fabulosa & vana esse, patet ex eo, quod hæc omnia etiam contrarias interpretationes patiantur, uti expertus est ille cursor ad Olympia proficiscens, qui cum in somno visus esset curru quadrigæ vehi, quæsitus conjector dixit victurum, id enim celeritatem & vim equorum significare; quæsitus alius mox respondit, vincendum, eo quod ante ipsum quatuor equi cucurrissent. Alius vidit aquilam, cui quæsitus conjector respondit, ipsum victurum, quia aquila nihil volat vehementius; sed mox respondit alius, vincendum, quia, dum aquila feras sectatur, semper postrema est. Hinc factum, ut non pauci a talibus somniis decepti fuerint. Sic Pompejus somnians, in theatro plausum dari a populo, victoriam innui putabat, cujus tamen contrarium accidit. Sic Darius somnians exercitum Macedonicum ardentem per Asiam incedere, & Alexandrum M. veste Persica indutum templum ingredi, putabat exercitui per ignem excidium significari, & Alexandrum in suam potestatem venturum; sed flammæ arguebant celeritatem victoriæ, & vestitus indicabat, quod Alexander Regno potiturus esset. Sic Amilcar somnians, se postride in urbe Syracusis a se obsessa cœnaturum, quo putavit victoriam significari, orto in castris tumultu ab oppidanis oppressus est, & in urbem ductus.

Probl. 8. Cur, quæ in somno percipimus, multo majora & vehementiora indicantur, quam sunt? Nam pituitæ defluxus ad linguam, quia aliquantulum dulcis est, dormientibus mel videtur; & fulminasse remisseque putant, cum soni exigui aures eorum pulsant: & per ignes incedere, si tantum exiguus calor partem corporis occupat? Resp. hoc fieri, quia cum obtusus est sensus internus hominis, & nequit differentias sensibilium rerum exacte dignoscere, confert se ad id, quod in quovis genere notissimum est, qualia sunt in iis, quæ sub sensum cadunt, acriora & majora objecta.

Probl. 9. Cur in somniis tam multa nova, portentosa, & antehac numquam percepta observantur? Resp. hoc fieri, quia tunc vapores & spiritus inordinate & tumultuose in cerebro vagantur, & simulacra commiscent, obturbant, hebetant. Deinde, quia anima tum otiosa est, fit, ut aliena multa minime inter se congruentia conjungantur; unde talia simulacra, teste Aristotele, similia sunt nubibus, hinc inde volitantibus, & varias figuras induentibus; aut litteris & imagunculis, quæ diverse inter se permixtæ varia verba & imagines efficiunt. Atque hæc causa est, cur nihil tam monstrosum & præposterum excogitari queat, quod somniare non possimus, etiamsi nullæ imagines de somno veniant in sensum internum.

Probl. 10. Cur somno ineunte non confestim somnia apparent; sub lucem autem clariora somnia habemus? Resp. rationem prioris partis esse, quia vehemens vaporum agitatio non sinit exhibere imagines, sed ut in aqua mota evanescunt; rationem vero secundæ partis esse, quia imminuta jam somni decursu vaporum copia, factaque remissior spirituum agitatio non ita turbat sensuum internorum functiones.

Probl. 11. Cur temulentis vel nulla, vel confusa somnia apparent? Resp. hoc fieri, quia ob turbulentum motum vaporum e vino ascendentium perplexæ admodum sunt imagines, nec, ut oportet, elucent. Sicut cum rota celeriter circumagitur, nullus radius apparet.

Probl. 12. Cur melancholici plura habent vera somnia, quam alii? Resp. quia ii, qui atra bili abundant, ut suopte ingenio magis cogitabundi sunt, quam alii, ita frequentiora somnia habent; unde quemadmodum is, qui toto die jaculatur, tangit metam destinatam facilius, quam is, qui semel tantum iterumque jaculatur; ita illi somniando frequentius aliquando vera apprehendunt.

Probl. 13. Cur Deus nonnumquam in somnis potius, quam vigilia, occultarum rerum vaticinia inspirat? Resp. hoc fieri, tum quia tunc est aptior animus ad divinarum rerum cogitionem hauriendam; tum quia ipsum noctis silentium majorem concilliat erga res divinas reverentiam; tum quia Deus splendore suo oculos hominum nimis perstringeret, atque adeo merito noctis caliginem eligit. Cæterum quando Deus talia somnia mittit, semper etiam certitudinem ingenerat homini, ut sciat, talia somnia a Deo esse.

Probl. 14. Quomodo petitio Salomonis, qua sapientiam a Deo petivit, Deo tantopere placere potuit, cum tamen libera non fuerit, utpote ab homine destituto ratione facta? Resp. aliqui, petitionem illam fuisse gratam Deo non propter se, sed propter aliam petitionem similem in vigilia factam, ex qua ista ortum habuit, sicut somnia impudica displicent Deo, si vigilans causam quis dedit. S. Thomas ait, somnium illud non fuisse naturale, sed vaticinii, atque in hoc liberum arbitrii usum haberi. Ricardus ait, habuisse solutum liberum arbitrium ex speciali gratia & dono supernaturali; alii aliter explicant: sed primæ duæ responsiones fere cæteris probabiliores videntur.

Probl. 15. Cur homines plus multo somniant, quam bruta? Resp. quia homo ex parte tenuiores halitus in cerebrum mittit, & acutiores, atque ad operandum promptiores habet internos sensus; unde mirum non est, si facilius quoque varia phantasmata in illo, quam brutis, oriantur.

Probl. 16. Cur Phlegmatici sæpe somniant se submergi? Resp. quia quando materia phlegmatica fluit ad suprema, apparet iis, quod sint in aqua, & submergantur, quando vero ad inferiora fluit, evadere sibi videntur. Alia etiam causa est nimia repletio; cum enim homo nimio cibo repletus est, tum fumi sursum ascendunt, & multiplicantur, unde submergi aut strangulari sibi videntur.

De Sternutatione.

Probl. 1. Cur solus homo inter omnia animantia maxime sternuat? Pro responsione nota, sternutationem nihil aliud esse, quam motum cerebri, quo per nares spiritu confestim afflo nititur sibi molesta expellere. Duplex autem plerumque materia vel causa hujus sternutationis assignatur; scilicet vel excrementum mordax olfactus instrumenta obstruens, vel flatuosus aliquis spiritus in cerebro contentus. Hoc notato resp. duplicem problematis hujus rationem esse. Prima est, quod homo brevissimas nares habeat, ita ut humor concalefactus in spiritum mutari confestim possit, cum cæteris animalibus pro longitudine viæ refrigescat, priusquam mutetur; Hinc etiam feles ob nasum angustiorem inter quadrupedes maxime sternutare advertimus. 2. Est, quia homo cibo & potu largius utitur, magisque varie, & sæpe numero ultra satietatem repletur; hinc cum cibos satis concoquere nequeat, multum spiritus ob humoris copiam movet, spiritus vero quæ sui tenuitate efferens se ad cerebrum excitari. Addunt Conimbr. S. 4. Probl. 2. aliam causam, qood scilicet homo pro rata portione & majus cerebrum habet, ubi materia sternutandi cogitur, & laxiores nares ad externum acrem attrahendum; unde senes ægrius sternutant, qui narium sunt compressiorum.

Probl. 2. Cur inter dormiendum homo sternutare non solet? Resp. quia sternutatio non potest fieri, nisi a calore, qui eam partem commoveat, qua effici solet, dormientibus autem calor intus circumobsistit.

Probl. 3. Cur, si oculos perfricamus, non facile sternutamus? Resp. quia tum major calor ex confricatione ortus corripit minorem, qui sternutandi causam dabat; aut certe, quia humor, qui sternutamento egredi debuerat, cum lacryma egreditur.

Probl. 4. Cur solem aspicientibus sternutatio facile contingit? Resp. quia admissa oculis luce lacessiti humores & spiritus facilius incalescunt, atque adeo citius expelluntur.

Probl. 5. Cur post sternutationem membra inhorrescere solent? Resp. quia, cum per sternutationem venæ ab aere calido, quem continebant, evacuentur, altus extraneus, isque frigidior succedit, qui proin membra inhorrescere facit.

Probl. 6. Cur sternutatio cum strepitu sonituque peragitur? Resp. quia per naris meatus arctiores spiritus magna cum vi extruditur, quemadmodum etiam fit, ut idem spiritus ad inferiora devolutus in intestinis murmur excitet.

De Singultu.

Probl. 1. Cur singultus a superveniente sternutatione tollitur? Pro Resp. nota, singultum nihil aliud esse, quam commotionem aeris egredi conantis a pulmone, unde distentionem causat in eo, sicut ructus egressus e ventriculo aer est: Hoc not. Resp. per sternutationem tolli singultum, quia, cum ad sternutamentum ciendum vis expulsiva ad vehementiores motus se comparet, atque in eo conatu abdominis musculi intenti oppressique ventrem una comprimant, plerumque fit, ut una quoque expellant ea, quæ in ventre & gula vel pulmone singultus causa extiterant. Conimbr. tamen l. supr. c. clarius rationem dant ex ipso calore petitam. Cum enim singultus, teste Arist. l. 34. probl. 13. a frigore proveniant (hinc enim, qui timent & algent, maxime singultiunt) per sternutationem autem calor major introducatur, merito ab hoc singultus tolli dicitur, sicut per eamdem causam Arist. l. c. singultum a spiritu retento tolli asserit.

Probl. 2. Cur qui piper comederunt, singultiunt? Resp. quia qui alvum sensibilem & calidam habent, illi mox piperis acrimonia mordicantur, atque stomachum excitant ad id, quo dolent, excernendum, unde singultus efficitur; qui vero frigidiorem habent stomachum, sicuti minus sentiunt calorem, ita minus singultiunt pipere comesto.

Probl. 3. Cur magno pane devorato, retentio spiritus singultum causat? Resp. quia panis talis stomachum premens, atque in angustum adurgens, id agit, ut & cibus, qui in eo constipatus est, exprimatur in ventrem, atque ita exoneratus singultum sistat.

Probl. 4. Cur pane aut pipere comesto singultientes cessant singultire, si quid triste audierint? Resp. quia in id animam intendunt, quod tristitiam affert, quo efficitur, ut movendo pectori minus sit intenta.

De Oscitatione.

Probl. 1. Cur qui oscitantem vident, & ipsi frequenter oscitant? Resp. duplicem hujus experientiæ rationem a nonnullis afferri. 1. Est Aristotelis quod scilicet aliquem videntes hac actione excernere, quasi commoniti ad idem moventur, maxime si materia bene fuerit disposita, & adeo tenuis, ut hac motione propelli possit. 2. Est Alexandri Probl. 35. ubi sic loquitur: Quoniam natura animantium consentiens inter se, mutuoque affici aptissima est, maxime brutorum. Hinc ubi e grege asinorum mejere unus incipit, mox cæteri omnes idem faciunt, quibus vesica plena urina est.

Probl. 2. Cur non semper oscitante uno alter etiam oscitat? Resp. id vel contingere ratione materiæ deficientis, si scilicet humores expellendi desint; vel ratione agentis, si scilicet illud oscitante quopiam animum alio avertit, atque adeo memoriam oscitationis non admittit.

Probl. 3. Cur somno appetente maxime oscitamus? Resp. quia tum corpus vaporibus repletum est, unde natura, dum conatur eos expellere, maxillam movet & agitat, hiatumque oris inducit.

De Sympathia.

Antequam de hac, & opposita antipathia Probl. quædam proponantur; notandum est, sympathiam nihil aliud esse juxta Scotum, quam essentialem habitudinem rei unius ad al-

te-

teram, vel plurium ad invicem; ita ut ad unius actionem, vel passionem, vel præsentiam etiam altera aliquid agat, vel patiatur; sive de jo in se mutuo agant, sive non agant. Vel brevius forte dici posset, naturalis duarum rerum circa aliquod objectum consensio. Unde antipathia erit naturalis quædam aversio ab alia quapiam re, uti aliqui quandoque naturaliter feles aut mures aversari videntur hoc notato, fit.

Probl. 1. Fierine potest, ut per sympathiam quis absenti amico in carcere v. gr. constituto loquatur? Ratio dubitandi est, quia id fieri posse videtur duarum pyxidum nauticarum opera, quæ alphabeto circumscriptæ sint; tum enim motu uno magnete, vel ferro magnete illito, etiam alterum ferrum quamvis dissitum simili modo moveri vidatur debere ob sympathiam, & sic quasi litteras amico conspiciendæ offerri. Resp. Forerus ex compluribus observationibus se didicisse, hoc non fieri, unde patet certam quamdam distantiam ad similes effectus requiri.

Probl. 2. Potestne fieri, ut ex sola sympathia, parente v. gr. in Svevia mortuo, filius in Italia existens tristitiam & alterationem inordinatam in corpore sentiat, quasi cladis nuntiam? Resp. fieri hoc non posse, cum parentis corpus nullam actionem physicam ad tantam distantiam in filium possit; neque in eodem supposito existant, quod requiritur ad sympathiam, quæ sine actione peragitur. Unde si quandoque familiæ certa indicia habere dicuntur de obitu suorum, dicendum est, ea ope Angeli sive boni, sive mali contigisse.

Probl. 3. An in sympathiam referendum est, quod aliquoties mortuo domino subito etiam canes, vel alia animalia ab illis enutrita vel amata mortua sint? Resp. negative ob easdem causas; unde si contigerunt, vel casu contigisse dicenda sunt, vel dæmonis ope, quem credibile est talia crebro præstare, ut homines ad superstitiosas observationes & augurandi artes inducat.

Probl. 4. Qui fieri potest, ut per solam imaginationem mulieres maxime gravidæ tam mirabiles effectus producant; cum tamen nec ipsa phantasia, nec actus illius, aut species (quæ fere in actu imaginationis interveniunt) ejusmodi effectus producere soleant? Pro responsione nota 1. Duplicem in matre potentiam esse, unam, qua semen efficiat; alteram, quæ ipsi semini inexistit, & formatrix dicitur. Nota 2. sympathiam etiam peculiarem intercedere partibus matris cum partibus prolis, ita ut si mater vultum vel pedem tangat, vel fricet, durante actu imaginationis, similis effectus etiam in partibus ejusdem prolis respondeat. Nota 3. Virtutem formatricem in semine existentem diversam esse in partibus diversis, & quamlibet continere virtualiter qualitatem e primis quatuor membro suo efformando magis idoneam. His notatis, respondetur, etsi phantasia directe agere non possit in fœtum, illi tamen se potentiam generativam cæco quasi naturæ impetu, quoad potest, conformare, atque ad hoc præstandum non tantum dispositionis, sed etiam materiam ex parte subministrare, scilicet spiritus & humores in corpore matris, qui ob camdem sympathiam per potentiam attractivam & propulsivam huc illuc discurrentes, variorum accidentium sunt causa; neque tamen propterea imaginatio illa efficientis causæ, sed conditionis tantum officium exercet.

Probl. 5. Cur fames, sitis, cæcitas, & ipsi morbi non itidem per phantasiam depelli possunt? Resp. rationem esse, quod ad famem & sitim pellendam requiratur alimentum, quod per solam phantasiam exhiberi non potest. Ad cæcitatem vero tollendam requiritur reparatio organi, quod si induxerit, per solam virtutem formatricem, atque adeo per imaginationem etiam tolli non potest. Alii denique morbi alia habent impedimenta, ob quæ minus prompte phantasiæ obsequuntur.

Probl. 6. An etiam sympathiæ adscribendæ sint repentinæ mortes ex imaginatione nimia ortæ, v. gr. quando ille qui postquam lacum Acronianum glacie constrictum ignarus transiit, eo deinde cognito repente mortuus concidisse dicitur; quod idem etiam contigisse fertur alteri, panno in frigida madefacto secundum collum non graviter percusso? Resp. etiam hos effectus in sympathiam referendos esse, quatenus scilicet potentia locomotiva spiritus vitales, & sanguinem ob connexionem, quam cum phantasia habet, ad similem imaginationem positam magna cum celeritate, & copia ab exterioribus membris ad interiora revocavit, & sic calorem nativum suffocavit.

Probl. 7. Cur gallis Indicis conspecto rubro colore spongiosus ille sacculus e collo pendulus mox inflatur? Resp. id fieri, quia propter imaginationis actum ad talis objecti aspectum sanguis mox ad illas partes ob sympathiam accurrit, perque cutem transparet.

De Antipathia.

Probl. 1. Unde fit, ut aliqui cum felibus antipathiam habeant, non alii, etiamsi neuter videat, & uterque æque propinquus ut feli? Resp. id fieri, quia forte altero magis est dispositus ille, ad alterationem ex qualitatibus a fele emissis sentiendam; vel certe acceperint ipsi qualitates quasdam occultas a parentibus vel astris, per quas utpote inimicas felibus determinentur ad fugam illarum.

Probl. 2. Cur quidam cæpas aut caseum gustantes totis præcordiis moventur? Resp. id contingere probabiliter propter occultas qualitates, quas per transpirationem ac tenuem exhalationem diffusionem in hominem ejusmodi transmittunt, & per easdem tales alterationes producunt.

Probl. 3. Cur leo viso dumtaxat gallo, igne, aut rota contremiscit, & in fugam vertitur? Resp. id ab instinctu a natura indito provenire, quo fit, ut concepta ejusmodi re ab imaginatione, mox appetitus potentiæ loco motivæ fugam talis rei, utpote quæ apprehenditur ut inimica, imperet. Quod fortasse ideo fecit natura, ne talia animalia, si nullum ea compescendi remedium esset, nimis nocerent.

Probl. 4. Cur quibusdam serpentes tangere

lethale eſt, Marſis populis, & aliis illos contrectaſſe, & venena exſuxiſſe ludus? Reſpond. ejuſmodi homines arcana quadam vi munitos eſſe contra venenum, qualem quidam etiam habere volunt ipſos ſerpentes, aliaque animalia venenata, ne venenum illis noceat; qua quia alii carent, hinc tangere ſerpentes lethale eſt illis.

De Memoria.

Probl. 1. Cur integræ quædam nationes memoria parum valent, ut Thraces? Reſp. id a cæli natura & ſiderum influxu provenire, quæ qualitates memoriæ adverſas imprimunt. Unde & Thebanos ingenio pingui, Athenienſes perſpicaci & acuto fuiſſe, refert Cicero in Lib. de Div. quia Thebis craſſus aer, Athenis rarus & ſubtilis contigit.

Probl. 2. Cur juvenes melioris ſunt memoriæ, quam pueri & ſenes? Reſp. quia ſenes nimia ſiccitate, pueri vero nimia humiditate abundant. Juvenes vero utramque qualitatem valde temperatam habent; unde tenacius conſervant ſpecies, quam pueri, & facilius imprimunt, quam ſenes.

Probl. 3. Cur melancholici præ cæteris valent memoria? Reſp. id duplici ex capite contingere; primum eſt, quod organa ſicciora habent, unde firmius retinent ſpecies; alterum eſt, quod plerumque diutius cogitent de rebus, ſerius ac lentius eas apprehendant, atque adeo altius infigant.

Probl. 4. Cur ſenes memoriam debilem habent, cum tamen humido præ aliis abundent? Reſp. quia organum memoriæ nativi maxime humidi commixtionem cupit, quo tamen ſenes præ aliis carent, licet adventitiis & noxiis humoribus ſcateant.

Probl. 5. Cur, qui bonum ingenium ſunt ſortiti, non ſemper etiam memoria pollent? Reſp. quia ingenii præſtantia in celeritate mentis, & facilitate ad ratiocinandum, inveſtigandum & inveniendum conſiſtit, quæ celeritas pendet ex acumine & promptitudine internorum ſenſuum, qui, dum intellectus ratiocinatur, etiam circa ſingularia pariter diſcurrit; cum ergo durities cerebri celeritatem potentiæ cogitatricis demoretur, ſpecies vero tenacius retineat, hinc fit, ut, qui ejuſmodi diſpoſitiones ſunt nacti, memoria, non ingenio, & viciſſim, polleant, ſi contraria ſit diſpoſitio. Secus vero contingit, ſi organum cogitativæ ad humiditatem, organum memoriæ ad ſiccitatem vergat, tum enim utroque pollebunt.

Probl. 6. Cur non omnia, quæ externis ſenſibus percipimus, manent in memoria? Reſp. id triplici ex defectu contingere. 1. Quia ſæpe talium rerum ſpecies ob ineptitudinem organi imprimi eidem non ſatis poteſt. 2. Quia nimis remiſſe apprehendimus. 3. Quia ipſa ſpecies decurſu temporis evaneſcit, aut per alias obliteratur.

Probl. 7. Cur eorum, quæ in ſomniis apprehendimus, aut quæ aliis rebus intenti percepimus, facile obliviſcimur? Reſp. cauſam a Galeno lib. 2. de motu muſcul. ſequentibus verbis aſſignari: Vis memorandi, inquit, ſi inſignes impreſſiones rerum imaginationes conceperit, conſervat eas perpetuo, atque id quidem eſt memoria tenere. Sin obſcuras, & veluti ſuperficiarias non conſervat, & hoc eſt obliviſci, ob idque multi in vehementibus animi affectibus nullius eorum, quæ egerint, in poſterum meminerint. Quid igitur mirum eſt, in ſomniis obſcure agente anima obſcuras etiam imaginationes fieri, ideoque nec ſtabiles, cum id etiam in vigiliis contingat?

Probl. 8. Cur bruta quædam, ut canes, & equi, melius recordantur itinerum, diverticulorum, & aliorum locorum, quæ ſemel adierint, quam homines? Reſp. quia bruta, dum iter peragunt, aliis rebus ſenſus internos non diſtrahunt, ſed toti in iis rebus, quas intuentur, percipiendis occupantur, unde efficaciores & vivaciores ſpecies memoriæ imprimunt, eaſque tenacius conſervant. Quæ cauſa eſt, ut etiam agreſtes homines talium rerum facilius meminerint.

Probl. 9. Cur, qui noctes inſomnes duxerunt, difficilius rerum perceptarum meminerint? Reſp. quia ejuſmodi homines humore adhuc abundant, qui per ſomnum abſumi debuiſſet, a quo proin humore non modice impreſſio & uſus ſpecierum retardatur.

Probl. 10. Cur earum rerum quas vehementi amore proſequimur, difficulter obliviſcimur? Reſp. quia hoc ipſo, quod de iis aſſidue cogitemus & loquamur, ſpecies vivaciores memoriæ imprimuntur, & tenacius hærent.

Probl. 11. Cur ebrii, irati, & timore exterriti difficulter recordantur eorum, quæ ipſis, dum ita affecti erant, acciderunt? Reſp. quia vehemens motus vaporum, & ſpirituum agitatio, quæ hos affectus ſequitur, imaginum impreſſionem ſequitur. Timore exterritis vero memoria deficit, quia ſpiritibus ad cor confugientibus partes cerebri, in quibus memoriæ efficacia eſt, infrigidantur & condenſantur, ut adeo ſpecies rerum difficulter appareant, immo quandoque, ſi nimius timor ſit, omnino aboleantur.

Probl. 12. Cur in quibuſdam phantaſia ſervatur, memoria illæſa, & contra, cum tamen una eademque ſit potentia? Reſp. quia mutatio temperamenti, quæ ſufficiens eſt ad turbandum imaginandi officium non continuo ſufficit ad functionem memoriæ impediendam, & contra; cum enim ad officia memoriæ requiratur una pars humidior, quæ prompte recipiat, altera ſiccior, quæ diu retineat, facile apparet, poſſe hoc temperamentum manere, licet forte temperamentum pro phantaſia turbatum ſit.

De Ebrietate.

Probl. 1. Cur vinum & cereviſia, & non perinde etiam aqua, inebriat? Pro reſp. nota, ebrietatem nihil aliud eſſe, quam privationem uſus rationis, aut phantaſiæ perturbationem, ex potu ſumpto exortam. Hoc notato reſp. aquam non inebriari, quia eſt ſimplex elementum, & caret ejuſmodi terreſtribus exhalationibus, quibus vinum & cereveſia abundant, & a quibus aſcendentibus ebrietas cauſatur.

Probl.

Probl. 2. Cur cibus non perinde ac potus ebrietatem creat, cum tamen æque fumos ac vapores in caput transmittat? Resp. id contingere duplici ex causa. 1. Quia cibi plerumque non sunt tam spiritosi, ut vinum & cerevisia, sed potius propter majorem concoctionem liberati multum a vaporibus, unde non emittunt tam copiosos vapores ad caput, qui sufficiant ad ebrietatem inducendam. Hinc neque unum vinum tam cito inebriat, ac alterum, quia scilicet unum spiritibus magis abundat, quam alterum. 2. Quia cibus non tam facile in nimia quantitate sumitur, quia satietatem mox parit, nec locum ullum fami relinquit; vinum vero & cerevisia, quo plus potantur, tanto magis quandoque sitim aut certe delectationem bibendi & pruritum accendunt. Unde facile ultra necessitatem bibitur, atque adeo materia ebrietatis, id est vapores copiosi & crassi, accersitur.

Probl. 3. Cur bruta non perinde ac homines inebriantur? Resp. tum quia simplici tantum potu, aqua scilicet, sitim suam levant; tum quia eo ipso non ultro satietatem fruuntur; constat tamen etiam bruta per vinum aut potum medicatum quandoque inebriari, & vertiginem, qualem in ebriis experimur, causari in illis.

Probl. 4. Cur ebrii sunt valde suspiciosi, ut patet ex eo, quod facile se contemni putent, citoque excandescant? Resp. id evenire ob phantasmata varia, quæ ex calefactis spiritibus & adaucta bile nascuntur, & præterea etiam exigua cognitione, quam de se habent, uti ex cognitione, quam habent de ineptiis suis ibi exercitis; hinc enim fit, ut facile se contemni etiam ab aliis putent.

Probl. 5. Cur temulenti citius & facilius salsas & vitiosas aquas discernunt, quam sobrii? Resp. id duplicem ob rationem fieri. 1. Est, quia simile a simili non patitur, contrarium autem a contrario vel maxime; cum ergo temulenti bonos in se sapores vini habeant, hinc fit, ut pravos humores magis sentiant; sobrii vero, quia concocto cibo superfluitates superant, acres & salsos in se humores habent; Unde alios humores pravos velut similes minus discernunt. 2. Est, quia quæ molesta sunt, & sensui ingrata; magis sunt manifesta, & sensitiva facultate melius discernuntur ab iis, qui non desiderant (hi enim in termino sunt) & voti sui compotes facti per appetitum conquiescunt; sobrii vero quia vehementer appetunt potum, hinc fit, ut animus hoc motu desiderii agitatus perturbetur, ut, quæ bona malave sunt, minus discernere possint.

Probl. 6. Cur, qui laborant, facilius inebriantur, quam qui se modice exercent? Resp. quia inexercitati humoribus & excrementis sunt referti, a quibus urina cito expellitur, quod facit, ut possint bibere, & postea leviter se habere. Qui vero multum se exercent, plerumque sicci sunt, unde vini humor se corporibus insinuare potest, motuque suo urinæ egressum impedit, facitque, ut hæc diutius remanens in corpore gravitatem faciat.

Probl. 7. Cur vinum deliros facit & furentes? Resp. sicut ignis alia exsiccat, alia humectat; & sicut balneum corpora constricta & dura mobilia reddit, humida autem dissolvit; ita vinum quoque varios in variis subjectis effectus producit, & ubi hominem frigidum invenit, & a sobrietate taciturnum paulo liberaliori potu resovet, atque ad verba excitat; cum liberaliori potu loquentem & confidentem facit; posthac processu potandi ampliore audacem efficit; deinde plenius amplificato potu in contumelias & petulantiam vertit; mox ad insaniam propemodum accendit; & tandem nimio ex potu resolvit, stultumque & attonitum facit.

Probl. 8. Cur ex vino ebrii plerumque antrorsum proruunt & facie mentoque in pectus inclinato dormiunt; qui vero ex cerevisia ebrietatem contrahunt, retrorsum cadunt, & capite in cervices devoluto, oreque hiant, dormiunt? Resp. rationem esse, quia fumi vaporesque ex vino synciput partesque anteriores corporis occupant; ex cerevisia vero occiput posterioresque partes obsident; quo fit, ut isti obliviosi sint ac somnolenti, minimeque loquaces ac clamorosi.

Probl. 9. Cur, qui pusillo corpore sunt, minus inebriantur, quam qui magno & obeso? Resp. quia calorem nativum majorem habent plerumque, qui omnia facile absumit & conficit, perinde ut ignitum ferrum; tum quia cerebro valido præditi sunt, quod non facile fumos concipit, hinc etiam non solent vesicam sæpe exonerare. Hinc mulieres etiam difficile inebriantor, quia, quod in viris efficit calor, hoc in illis præstat corporis laxitas & raritas ac mollities. Unde, teste Levino Lemnio, si assuetæ sint, ad prodigium usque bibaces sunt. Seniculi vero minime copiam vini ferunt, quia calore concoquente destituuntur; modicum tamen vinum ipsis multum prodest, quia eo velut lacte nutriuntur ac conservantur; unde lac senum vocatur vinum.

Probl. 10. Cur in prandio citius inebriatur homo, quam in cœna? Resp. hoc fieri, quia in prandio propter diutinam inediam stomachus noxiis humoribus, quos ex vicinis partibus allicit, oppletus cibum respuit citoque satiatur, unde postea minus attrahit vinum, concoquitque, ut adeo vapores copiosius caput repleant. Secus fit in cœna, ibi enim ob cibum in prandio sumptum aptior est stomachus ad concoquendum. Hinc suadent medici, ut mane non facile quis bibat antequam quid comederit.

Probl. 11. Cur, qui leviter potu incalescunt, magis debacchantur, quam valde ebrii? Resp. hoc ideo fieri, quia valde ebrii nihil judicare possunt, atque adeo inordinata phantasmata non habent, parum autem ebrius judicat, & propter vinum male judicat, & in judicando inordinatus est. Quemadmodum Satyrus Clazomonius ad convitia pronus, cum propriam causam defendenti aures amici cera obstruxissent, ne ad convitia provolveretur, cessante autem contradictione referassent, auditis adhuc paucis capitibus non potuit se cohibere, sed maledicta effutiit, quia ex præassumptis male judicare poterat.

Probl. 12. Cur magis sentiunt crapulam, qui dilutum bibunt, quam qui meracum? Resp. hoc fieri, tum quia ob subtilitatem dilutum

per-

permeat plura & anguſtiora loca; tum quia minus de meraco bibitur, & ſic minus inebriat; tum quia propter calorem ſe ipſum & reliqua facilius concuquit; ſecus vero lymphatum.

Probl. 13. Cur temulenti tremunt; videtur enim potius contrarium fieri debere, cum vinum non frigus, ſed calorem cauſet? Reſp. duplicem ob rationem id fieri. 1. Quia per vini calorem caloe interior & naturalis nimium intenditur, & per conſequens ſuffocatur, & deſtruitur, ex parte ſaltem, unde calore imminuto frigus oritur. 2. Quia calor vini hoc ipſo, quod calorem intendat, facit, ut citius humidum radicale abſumatur; unde hoc ipſo ex defectu pabuli calor internus minuitur, & conſequenter etiam potentia locomotiva, quæ in ſua facultate, qua movet membra, dependet a calore, non eſt ſufficiens ad membra pro libitu movenda; dum ergo ipſa cum naturali gravitate membrorum certat, ob varios motus tremor membrorum naſcitur.

Probl. 14. Cur temulentis omnia circumferri videntur? Reſp. hoc proveoire ex eo, quod vapores vini ad caput ferantur, & in ſinum cerebri impingentes, nec ultra valentes meare, in circulum agantur, & proinde ſenſum communem lædant, cujus munus eſt actiones ſenſuum dijudicare. Cum ergo quidquid recipitur per modum recipientis recipiatur, neceſſe eſt, ut, quemadmodum humores in cerebro in gyrum volvuntur, ita & ſpecies objecti in illo humore recepti circumagi videantur.

Probl. 15. Cur temulentis quadoque multa videntur unum? Reſp. rationem eſſe hujus experientiæ, tum quia ebriis viſus ſpiritus commoventur, unde numquam quieſcit in re conſpecta, atque adeo putat, ſe aliam videre, cum eamdem videat; tum quia vapores in cerebro tumultuantes faciunt, ut res, quæ putabatur eſſe in hoc loco, mox in alio videatur.

Probl. 16. Cur dulcia vina minus, quam auſtera, inebriant? Reſp. id fieri, 1. Quia dulcia vina ſunt lenta & viſcoſa; unde meatus obſtruunt, & calorem ac vapores, quo minus caput petant, impediunt, atque adeo minus inebriant; nam ebrietas ex vaporibus in caput aſcendentibus oritur. 2. Quia vina dulcia ſatietatem facile inducunt; unde nemo facile tantum bibit, quaotum ad ebrietatem ſufficit. Nam ſiti ſedata appetitus ceſſat. 3. Quia dulcia odore carent, ſecus autem auſtera; unde propter odorem gravant caput, & inebriant.

Probl. 17. Cur minus inebriantur, qui fœcundos calices exhauriunt, quam qui tantum pitiſſando vinum ejuſdem quantitatis bibunt? Reſp. hoc fieri, quia affatim ingruens vinum quaſi in ipſo hauſtu vapores reprimit; dum vero parva quantitas hauritur, non apta eſt vapores reprimere, ſed potius vapores, dum deorſum commoto vino fertur, magis excitat, & ad caput commovet. 2. Quia qui pitiſſando bibit, facit, ut ipſi vapores ex tranſitu per gulam ad caput mittantur. Cujus rei quotidiana experientia in agris habetur, qui magis inebriantur & evaporant, ſi tarda pluvia de cælo irrigentur, quam ſi imbre aut torrente copioſo ioundentur.

Probl. 18. Cur aliqui tantum bibere poſſunt, alii minus? Nam Ciceronis filius uno hauſtu duodecim ſextarias exhauriebat; alius ex valle Tellina brentam totam, id eſt 96. poculorum menſuram, uno tractu ebibebat; Novellius Tricongius tres conglos poterat exhaurire? Reſp. hoc provenire inde, quod natura in talibus non procedat per viam concoctionis & digeſtionis ad alias partes nutriendas: ſed tanta mole & pondere gravata ſtatim tranſmittat vini pondus ad latas ventus vias & urinæ. Hinc tales aſſiduo emittere urinam cupiunt. Certe de Conoſo Imperatore ſcribitur, quod tantum biberit, quantum nemo alius, ſed etiam tantum minxerit, quantum ante biberat.

Probl. 19. Cur ebrii ad lacrymandum ſunt faciles? Pro Reſp. nota, lacrymas nihil aliud eſſe, quam humorem excrementitium ſero ſimilem in cerebro veniſque oculorum, & præcipue in venis angulorum oculi, contentum, qui poſtea forti earum compreſſione aut dilatatione foras erumpit; quæ compreſſio variis ex cauſis fieri poteſt; quandoque enim oritur ex interna, ſcilicet ab anima, quæ, dum eſt in mœrore vel gaudio magno conſtituta, etiam ipſum cor, ob conſenſum & ſympathiam cum cerebro, mittit vel vapores in triſtitia, vel ſpiritus vitales copioſos in gaudio; quibus irritatum cerebrum & repletum dilatat venulas illas lacrymis plenas, atque adeo ipſas lacrymas erumpere facit. Similis cauſa etiam in riſu lacrymas ciet, nam & ibi concuſſo nimium diaphragmate incaleſcit cerebrum, & ſic iterum venas dilatat. Quandoque externæ cauſæ lacrymas cient, ut allium, cæpe, ſinapis & ſimilia, quia acrioribus humoribus cerebrum pungunt & vellicant, ut in ſe contractum exprimat illud excrementum humoris, quod in ſe continet. Hoc not. Reſp. in ebriis naſci illas lacrymas ex nimio humore, qui vapores nimios in caput emittens facit, ut cerebrum per venulas oculorum lacrymas emittat.

Probl. 20. Cur temulentorum lingua oberrat? Reſp. quatuor ex cauſis id provenire. 1. Eſt conſenſus linguæ cum reliquo corpore; eadem ergo cauſa, quæ reliquum corpus titubare facit, etiam linguam inſtabilem efficiet, ſcilicet animæ ad potentias ſuas uſurpandas applicatio; per vaporum enim abundantiam non modice impeditur ab operationibus ſuis, uti in dormientibus patet. 2. Quia linguæ caro, cum ſpongioſa ſit, tanto vini humore madefacta, elevatur & intumeſcit, atque ideo ob craſſitiem non poteſt ſatis voces articulate exprimere. 3. Quia, ſicut intra aquam conſtituti ob nimium humorem loqui articulate noo poſſumus, ut audiantur, ex defectu medii ad loquelam requiſiti, ſcilicet aeris ſufficientis, ita & in ebrietate, cum lingua & muſculi inſervientes humiditate multa ſint referti, & totum os atque adjacentes partes ſuperfluo humore madeſcant, difficilius voces formantur diſtincte. 4. Quia anima in corpore conſtituta in operationibus eodem modo affici-

afficitur quo corpus, cum ergo multo ingesto vino tum per se, tum per vapores hinc inde elevatos universæ actiones impediantur ac labefactentur, rationabile est, etiam virtutem in lingua residentem debilitari, & in sua actione oberrare.

Probl. 21. Cur brassica & oleum crapulam & ebrietatem solvunt & impediunt? Resp. 1. cum crapula ex firmatis in ventre humoribus crudis vapores ad caput & cerebrum transmittentibus producatur; tum ex vaporibus calidis eo deductis oriatur, merito illud medicamentum crapulam tollere, aut ebrietatem cavere, quod illos humores & flatus discutit, & humores crassos ad intestina deducit, vitiosos vero ad urinam insinuat, simulque superiora refrigerat vaporibus. Tale autem medicamentum est brassica; nam propter subdulcem succum subducit alvum, propter partes vero aqueas serosos humores vino admixtos deducit in urinam, per reliquas vero crassiores partes in ventriculo remanentes cerebrum infrigidat, atque adeo causam doloris, scilicet nimium calorem, tollit. Unde Ægyptii olim ante cibum semper brassicam sumebant. Sed quid mirum, si in corpore brassica & vinum inimica sint, cum etiam in terra inimica sint, & vitis fructum non ferat, si brassica juxta illam sit consita. Resp. 2. oleum ebrietatem impedire, quia per viscositatem humores vini ad renes & vesicam deducit, atque adeo caput minus viscosis exhalationibus offenditur. Deinde oleum in stomacho ob aeream levitatem supernatat, unde via vaporibus in cerebrum tendentibus obstruitur. His mediis Scola Salernit. aliud adjicit per hos versus.

Si nocturna tibi nocuit potatio vini,
Hoc tu mane bibas iterum, & fiet medicina.
Warst du gantz trunc Ken nachten spat?
Trinck frue berwider, ist mein Rath.

Ratio est, quia ebrietas nonnumquam nauseam parit, unde prodest vinum modicum mane sumptum; sic enim facile vomitus cietur, & ventriculus a bile & pituita cæterisque humoribus noxiis, quibus gravatus fuit, exoneratur, adeoque crapula cum omni ejus noxa discutitur. Præterea ille, qui non assuevit potationi, si mane iterum bibat, assuescet, & sic minorem læsionem sentiet; nam ab assueto minor fit læsio, teste Hippocrate. Tandem ebrietas sæpe mane sitim causat, quæ valde noxia est, & signum vitiati stomachi, hæc autem sitis per modicum vinum curatur.

De Somno.

Probl. 1. Cur somnus matutinus jucundior est? Resp. hoc fieri, quia solis remeantis propinquitas e nostris corporibus halitus soporiferos de nuo excitat, uti & vapores ex aliis corporibus; cujus indicium est, quo paulo ante, quam dilucescat, aer obscurior ac tenebricosior fit, quam esset, cum sol longius aberat, occupante videlicet & obscurante aerem vaporum copia, quam advenientis solis calor excitavit. Forte etiam causa est, quia in æstate tempus matutinum ob teporem gratius est, & delatigationem, quæ in æstu tolerando sentitur; in hyeme vero ob delectationem, quæ ex lecto calido percipitur, & ob timorem frigoris sustinendi extra lectum. Aliam rationem dedit studiosus ille, qui accusatus, quod sero nimis surgeret, respondit, quotidie mane duas mulieres, solicitudinem & pigritiam, ad se venire, & alteram quidem persuadere ut surgat, alteram, ut maneat in lecto; interea vero, dum has disceptantes audit, tempus elabi.

Probl. 2. Cur supra dextrum latus suavius dormimus? Resp. hoc variis ex causis provenire. 1. Quia sic pars dextra, quæ magis fatigata est, magis etiam quiescit. 2. Quia sic facilior est descensus cibi ad imum ventriculi; nam ventriculi os ad sinistram vergit, & consequenter hac ratione ex jecore supposito, venisque meseraicis, tamquam ex foco subditi ignis, fervebit magis concoctio, sicque multiplices vapores superiora petentes ad somnum conciliandum emittet. 3. Quia sic cor minus premitur angustiis, minusque impediuntur actiones pulmonum, & dilatatio thoracis.

Probl. 3. Cur glires maxime pinguescunt, dum hyeme dormiunt? Resp. quia, dum latabras hybernas quærunt, calor in eis obtorpescit, qui, cum lente admodum carpat humidum radicale, convertit interea pituitam in eorum substantiam & sic ea pasti dilatantur. Quod vero etiam homines multum dormientes pinguescant vel crescant, ratio forte est, quia per somnum magis promovetur concoctio, & consequenter etiam nutritio & augmentatio corporis.

Probl. 4. Cur musica somnum conciliat? Resp. hoc fieri, quia anima ad cantum intenta, reliquorum sensuum quasi oblita, spiritus ad eorum officinas immittere desinit, eosque ad auditus organum avocat, qui spiritus humidum, si quod inveniant, in halitum solvunt, unde fit, ut tum reliqui sensus utpote spiritibus destituti, tum ipse auditus, ob vaporem excitatum facile soporentur. Atque hinc forte sponsa in canticis dixit: Anima mea liquefacta est, ut dilectus meus loquutus est.

Probl. 5. Cur tristitia somnum adimit? Resp. hoc fieri, quia tristitia in homine præsertim cogitabundo, propter occupationem phantasiæ, impedit concoctionem, vaporem dissipat, & humidum consumit, quod idem etiam meditatio & lectio, ac quævis alia actio vehemens facit. Unde aliqui etiam dolores capitis ex vaporum abundantia ortos per studium nonnumquam depellunt.

Probl. 6. Cur somnus tristitiam fugat? Resp. hoc ipsum propterea facere, quia rerum tristium cogitationem amovet, & melancholici humoris malitiam emendat, & spiritus turbidos atque obscuros, qui sunt mœroris causa, absumit.

Probl. 7. Cur alios, si legere cœperint, somnus occupat, etiam nolentes; alios vigilare volentes liber susceptus reddere pervigiles potest? Resp. hoc fieri, quia, quando anima difficultate aut tædio rei victa sese non serio applicat, tum vaporum copia in cerebrum evecta, ob defectum contrarii aggravat caput, meatus occludit, & sic soporem inducit; At, si anima serio alicui rei se applicat, tum spiri-

tus

tus vitales, qui ad talem operationem necessarii sunt, resistunt vaporibus, eosque dissolvunt, & consequenter somnum impediunt. Atque hinc patet ratio, cur etiam blandus aquarum decursus somnum conciliet, quia videlicet ille animam a seria cogitatione avocat, atque adeo facit, ut vapores contrarium non habentes prævaleant. Patet item, cur clamor molesti canis vel alterius animalis somnum impediat, quia videlicet anima tali clamore irritata vehementes actus odii, vindictæ, indignationis &c. elicit, unde a spiritibus in cerebrum ascendentibus vaporum vis & effectus impeditur.

Probl. 8. Cur aliqui in somno disputent, carmina faciant? Resp. hoc fieri, quod tunc non adimatur intellectui simpliciter facultas operandi, sed tantum operandi libere (ad libertatem enim spectat perfecta solutio sensuum, quæ non habetur, si meatus obstructi sunt) ii ergo, quorum meatus minus obstructi sunt, de talibus objectis, quæ per diem volvunt, & vehementer amant, disputare & loqui incipiunt, non tamen semper valde exacte, quia ob somni impedimentum, phantasia perfecte uti non possunt, a qua tamen intellectio vel maxime dependet. Tales autem homines plerumque sanguine & spiritibus abundant, ob quorum proinde abundantiam & circumcursationem tales operationes eliciunt.

Probl. 9. Cur aliqui nocte obambulant? nam Galenus narrat, se integrum fere stadium peregisse. Resp. hoc fieri, quod via, per quam cerebri facultas ad motum pectoris & artuum influit, laxior est, quam ea, per quam in sensuum externorum officinas illabitur; unde fit, ut non æqualiter sensus exteriores & potentia locomotiva a suis functionibus impediantur, sed illi quidem sopiantur, non autem organum potentiæ locomotivæ. Accedit vero etiam imaginatio, quæ in dormientibus plerumque fortior ac vehementior est, utpote cui tunc ratio non obsistit. Potissima vero causa talas circumitionis est nativa sensuum vivacitas, unde tales homines plerumque inquieti sunt & agiles, & multis se negotiis immiscentes.

Probl. 10. Cur galli stato noctis tempore expergefiant, uti & homines aliqui? Resp. alios putare, quod id fiat propterea, quod gallus quiete satiatus sit & recreatus, depulso de pectore, & in omne corpus distributo cibo. Alii putant, hoc fieri, quod gallus, utpote avis solaris planetæ suo orienti gratulatur. Conimbricensis probabilius dicunt, hoc ex nativo temperamento galli provenire, quod præcalidum est, ac facile cibos digerit, unde ordinarie circa mediam noctem sensus solvuntur, eodemque tempore eidem a proprio phantasiæ instinctu cantus & alarum plausus imperatur. Quod vero gallo a natura convenit, hoc aliis ex consuetudine & certo vivendi modo competere potest, vel etiam ex caliditate stomachi cito concoquentis aut frigiditate ejusdem, ex qua fit, ut parum digerat, atque adeo exiguos humoras pro longo somno minime sufficientes emittat.

Probl. 11. An a vigilia vel somno homines vitam auspicentur? Resp. cum somnus dicatur talis soporatio sensuum, a qua aliquis expergisci potest, ideo proprie a somno vita non inchoari; quia vero etiam sensibus non utitur infans, ideo neque proprie vigilare dici potest. Dicendum ergo, quod vita inchoetur a torpore, per quem ab utero materno ad vigiliam, quam in nativitate inchoat, transit.

Probl. 12. Quomodo vapores in cerebrum ascendentes frigidari possunt, cum tamen cerebrum ex natura calidum sit? Pro resp. nota, somnum duplici ex causa oriri juxta Aristot. Conimbr. & alios. 1. evaporatio & obstructio meatuum, per quos spiritus animales excurrunt, nam cum quis se quieti dat, refrigeratur nonnihil cerebrum (otium enim frigus comitatur) & consequenter vapores in cerebrum ascendentes addensantur & concrescunt, eo modo, quo halitus coit, & in aquas vertitur, tum addensata exhalatio deorsum tendit juxta naturam suam, & obdurat meatus, per quos spiritus animales ad externorum sensuum organa effundendi erant. 2. causa est revocatio spirituum animalium in cerebrum; nam sicut cor in timore revocat suos spiritus vitales, quos distribuerat (unde pallor & tremor in membris externis oritur) ita & ipsum cerebrum naturali instinctu ad conciliandum somnum spiritus animales revocat introrsum, vel apud se retinet. Hoc notato. Resp. Conimbr. licet cerebrum calidum sit, tamen multo est frigidius, quam cor & cætera membra, & præterea etiam, ut dictum, ipso otio, cui se homo tali tempore tradit, magis frigescit; unde fit, ut sicut vapores calore solis e locis humidis evocati, ubi ad mediam aeris regionem veniunt, ab illius frigore infrigidantur & condensantur, & sic pondere suo decidunt; ita etiam hoc ipsum vapori ventriculi, licet calidus sit, contingat, si ad ipsum cerebrum frigidiusculum perveniat.

Probl. 13. Cur externæ facultates laxantur, & somno indigent, non autem facultas nutriendi; nam hæc semper operatur, & numquam in otio est? Resp. hoc fieri, quia externæ facultates munus suum obeunt ausilio spirituum animaliom, qui cum sint prætenuis & evanidæ substantiæ, facile consumuntur, dum potentiæ laborant. Unde necesse est, ex defectu spirituum potentias defatigari, & somno indigere. Potentia autem nutritiva vel omnino non indiget spiritibus animalibus, vel, si indiget spiritibus naturalibus, hos ipsos semper producit de novo, vel conservat; unde fit, ut numquam ex defectu spirituum fatigetur & somno indigeat.

Probl. 14. Cur primus somnus arctior esse solet? Resp. quia initio major humoris copia in supremas partes evadit, quæ, ut paulatim absumitur, ita somnum gignit vehementiorem. Hinc & infantuli primo ætatis ingressu alto sopore opprimuntur, donec ætatis progressu humorum copia deficiat.

Probl. 15. Cur aliqui cito a somno expergefiunt, ali etiam clamoribus & tunsionibus excitari vix possunt? Pro Resp. nota, animal dupliciter cessara a somno. 1. sponte sua, si scilicet absoluta concoctio est vi naturalis ca-

lo-

loris, qui ad id se collegerat; tunc enim calor & spiritus robustiores effecti ad exteriora organa diffunduntur. 2. aliena vi & interpellatione. Hoc not. Resp. quod aliqui citius expergefiant clamore, inde provenire, quod anima appulsu soni & auditoriæ imaginis stimulata ad audiendum actum concurrit, somnumque dignoscit. s. quidem obscure, & quasi per umbram, mox alacrius & distinctius, subindeque per vim expulsivam faciens majorem conatum immittat spirituum copiam, quorum irruptione sensus communis aditus, viæque ad sensoria pariter referantur. Ratio vero, cur aliqui difficilius evigilent, est, quia pauciores vel habetiores spiritus in organis sensuum retinent, aut obstructiores habent meatus.

Probl. 16. Cur pleromque ii, qui multo ac vario cibo se ingurgitarunt, difficulter dormiunt? Resp. hoc fieri, quia, ut ignis congestu lignorum, ita nativus calor nimio cibo suffocatur & obruitur, ac tarde concoquit; tarda autem concoctio serio & segniter vaporem exhalat; idque potissimum accidit, cum diversi gneris eduliis plenus est venter; tum enim, cum alia tardius, alia citius in chylum vertantur, coalescit stomachus, & ab officio suo impeditur. Præterea vero etiam frequens eructatio huc illuc corpus versat, nec halitum recta via in sublime rapi sinit.

Probl. 17. Cur ii, quibus venæ non apparent, somnieulosi sunt? Resp. hoc fieri, quia, sicut per fistulas graciles aqua guttatim ac lente decurrit, per amplas celeriter elabitur; ita per venas angustas, quales hi habent, ægre humor e cerebro descendens effluit, atque adeo, dum diu in illis insistit, somnum causat.

Probl. 18. Cur somnus sudorem movet? Resp. hoc fieri quia in somno, sicut alimentum melius concoquitur, ita copiosior quoque halitus a visceribus ad cutem educitur. Unde, cum talis vapor in somno in obstacula lecti impingant, neque per motum dissipetur, in sudorem concrescit. Cur autem aliqui statim ab initio sudent, putant Conimbr. causam esse, quod calor intus revocetur, atque adeo facultas retentiva humorem, quem intus continebat, dimittat. Ego tamen rectius putarem dici, causam hujus experientiæ esse, quod per calorem pori hominis laxentur, atque adeo humoribus intus latentibus via aperiatur ad exitum, quam ipsam etiam ob causam in magno æstu, vel post vehementem motum, sudare multum solemus. Quod autem aliqui difficulter sudent, ratio est, quia duram cutem habent, atque adeo pori difficilius laxantur.

Probl. 19. Cur lassitudo, tenebræ, silentium, & similia somnum conciliant, cum tamen nullam exhalationem alimenti, quam pro causa somni assignavimus, contineant? Resp. hoc fieri, quia omnia, quæ animam colligunt, & a sensuum distractione adducunt, magnopere somnum juvant; nam applicatio sensuum remissa, & ad pauca se porrigens, ut minori conatu spiritus evocat; ita facilius patitur eos intus revocari detinerive, & vias, quibus spiritus foras trajiciunt, occludi.

Prob. 20. Cur lactucæ, amygdala, papaver, lac, vinum &c. somnifera dicuntur? Resp. ideo sic vacari, quia plurimum vaporem sursum efferunt, & humido suavique halitu cerebrum irrigant.

Probl. 21. Cur nocturnum tempus aptissimum somno esse dicitur? Resp. hoc fieri, tum quia ipsum noctis silentium quietem advocat; tum quia circumfusi aeris frigiditate ionatus calor facilius sese colligit, & ad interiora revocat, cum somnus, teste Aristot. fit antiperistasis naturæ conveniens. Unde etiam Poetæ finxerunt, Regiam somni prope Cimmerios populos, apud quos perpetua nox reperitur, esse ædificatam.

Probl. 22. Cur, quando ingens solatium menti obortum est, dormire minus, commode possumus? Resp. quia per solatium calor naturalis diffunditur, & non permittit fumum ascendere ad cerebrum, & sic homo non dormit, sed dilatatur per totum corpus.

Probl. 23. Cur post labores facile suaviterque obdormiscimus? Resp. quia in labore calor dispergitur per continuum motum ad membra exteriora, qui e converso post laborem ad interiora colligitur circa loca digestionis virtuti deputata, & facit digestionem, a qua causantur vapores, qui procedunt a corde ad cerebrum, & obstruunt meatus, per quos calor naturalis ad membra exteriora deberet diffundi, & sic frigefactis & crassis redditis istis membris exterioribus, ex frigiditate cerebri causatur somnus.

Probl. 24. Cur multum dormientes sunt male dispositi, & male colorati? Resp. quia in somno multæ colliguntur humiditates, quæ in vigilia expelluntur, quia non possunt in corpore consumi, & sic petunt cito ejici, unde ad superficiem corporis, & præcipue ad faciem, se conferunt, & sic malam dispositionem & colorem causant, ut patet maxime in phlegmaticis, qui præ cæteris longioris sunt somni.

Probl. 25. Cur nullus dormientium sentit, moventur autem non pauci, cum tamen motus requirat majorem copiam spirituum, quam sensus? Resp. duas hujus rei rationes a nonnullis afferri. 1. est, quod, cum motus non nisi fiat per insomnia, vis motiva a vi imaginativa aut alia facultate, quæ somnia ciet, commota agat, unde cum talis facultas totum calorem & spiritus ad se pro motu eliciendo trahat, sensus tali calore destituti operari non possunt. 2. est, quod spiritus animales ad motum necessarii per amplam dorsi inanitatem ad pectus & reliquos artus mittantur; ad sensuum vero organa per nervos ferantur. Unde facile fieri potest, ut moveri animal, non autem sentire, possit, si ita facultatis imaginativæ imperium exigat.

Probl. 26. Cur homines a somno potissimum pandiculantur & distenduntur? Resp. ut vaporantia excrementa, quæ tum ob ingesti cibi concoctionem, quæ in somno maxime fit, tum ob quietem ipsam, exorta sunt, expellant; natura enim comparatum est, ut per insensibilia officula excrementitii illi vapores in cute distensa a nobis excernantur.

Probl.

Probl. 27. Cur infantes per motum cunarum facilius in somnum delabuntur? Resp. quia humores per motum diffusi cerebrum movent & sopiunt, quod non fit in adultis, utpote qui sunt ficcioris cerebri.

§. II. *De triplici Anima.*

CUm etiam hujus triplicis animæ cognitio non modice ad eorum, quæ hactenus dicta sunt, meliorem intelligentiam conducat, placet de his etiam pauca quædam problemata afferre.

DE ANIMA VEGETATIVA.

De Plantis in genere.

PRobl. 1. Cur terra ab Aristotele plantarum mater, sol vero pater earum, appellatur? Pro Resp. nota modum, quo plantæ generantur. Primo itaque virtus & influxus cælestis superficiem terræ penetrans partes subtiliores, quibus vis seminalis occulta inest, in fumum resolvit, rursusque condensat, & in radicis speciem trasfigurat; hæc terræ infixa virtute caloris connaturalis & cælestis humorem terræ circumjacentis alterat, & quæ naturæ suæ conveniens est, attrahit, & in suam ac plantæ substantiam convertit. Unde & planta utitur radice loco oris (quo nutrimentum accipiat) medulla pro stomacho, corde & hepate (in quibus nutrimentum digerit, & digestum partibus singulis per venulas subtiles transmittit) stipitem pro corpore medullam continente, corticem pro cute stipitem protegente, folia vero ad fructuum defensionem, & nodos loco nervorum membra colligantium accipit, fructum vero in usum viventium, & ornatum universi, & pro speciei conservatione gignit; & in hæc universa elementorum qualitates proportionaliter distribuit. Terreum namque in stipitis & durarum partium substantiam transfit, humidum aquosum in folia & corticem, aereum subtile in florem, viscosum in fructum assumit; in eo autem, quod sementis vicem agit, igneum delitescit. A terra itaque, ut ait Aristoteles, planta habet fixionem, ab aqua coadunationem, ab igne consolidationem, & partium terminationem, ex aere & igne raritatem, dilatationem, extensionem, fructuum maturationem, perinde ac in fictilibus ignis partes aqueas consumit, & terreas conjungit. Materia ergo plantarum sunt vapores terrei & aquei coagulati, forma vero ea, quæ ad operationes certas determinat. Hoc notato. Resp. terram dici matrem plantarum, quia matris in morem semen suscipit, & alimentum suppeditans maturat in fructum; solem vero patrem dici, quia non suscipit semen, sed producendo dispositiones in semine, perinde ut pater, active solum concurrit.

Probl. 2. Cur plantæ non æque in aqua, aere ac igne, quam in terra, pullulant, cum non minus in illis singulis, quam in terra, sint permixtæ elementorum qualitates? Resp. quia in omnibus plantis abundat terreus humor, unde in aere & aqua plerumque sufficiens nutrimentum (paucis exceptis) non inveniunt; in igne vero propter nimium calorem mox emarcescerent.

Probl. 3. Cur plantarum quædam calidæ, quædam humidæ, dicuntur, cum tamen abundent terreo humore, qui siccus & frigidus est? Resp. quia, licet omnes plantæ sint terreæ potius secundum partes integrales, & a principio materiali, secundum tamen partes virtuales & gradus qualitatum sæpe etiam aliorum elementorum naturam aut qualitates participant.

Probl. 4. Cur quædam plantæ sunt fertiles per multa tempora, ut ficus; quædam autem uno anno requiescunt, altero fructificant, ut olivæ? Resp. quia priores habent abundantiam caloris & humoris unctuosi; posteriores vero uno anno tantum fructuum emittunt, ut integer annus sequens illis necessarius sit ad humoris restaurationem.

Probl. 5. Cur quædam plantæ sunt magis fertiles in juventute, aliæ contra? Resp. quia priores in juventute plus abundant calore & humore; posteriores vero in juventute tantum habent humoris, ut a calore naturali digeri satis non possit; qui tamen, quia in senectute paulatim minuitur, hinc obediens fit calori, & propter meliorem digestionem facit fertilem plantam, ut in pyris & amygdalis cernere est.

Probl. 6. Cur plantæ quædam in principio faciunt fructus amaros, quædam vero dulces? Resp. rationem prioris experientiæ esse, quia prima digestio arida est & pontica propter humoris attracti crassitiem, & propter caloris digerentis paucitatem & debilitatem; hinc talium plantarum fructus ob humorem crudum & indigestum amarus efficitur. Ratio vero posterioris experientiæ est, quia tales plantæ habent fructus magnæ raritatis etiam tempore digestionis; & cum sint meatus magni & ampli, sequitur calor digerere sufficiens humorem naturalem ad fructum maturandum; unde talis fructus ab initio dulcis erit.

Probl. 7. Cur quædam plantæ producunt fructus ante folia, quædam post, quædam simul cum foliis? Resp. rationem primæ partis esse, quia tales plantæ habent multum humorem unctuosum materialem ad fructum, qui prohibet humorem aquosum, ne ascendat in folia, aut prorumpat ante fructum in planta. Ratio secundæ partis est, quia ejusmodi plantæ humore aqueo potius, quam unctuoso, abundant, unde is a calore solis citius attrahitur ad locum productionis foliorum, quam humor unctuosus ad productionem fructuum. Ratio tertiæ partis est, quia tales plantæ habent humorem æqualiter attemperatum; unde etiam æqualiter a calore solis in folia & fructus attrahitur.

Probl. 8. Cur omnis planta, maxime arbor summam rotunditatem, quasi columnalem figuram, affectat? Resp. id contingere propter uniformem extensionem humoris ad partes laterales, & propter uniformem actionem caloris digerentis humorem in tota sui substantia.

Probl. 9. Cur plantæ habentes crassum corticem plerumque altiores sunt aliis, ut in pyro & palma cernere est? Resp. quia crassities

ties corticis humorem recipiens non finit humorem defluere, & densitas evaporare calorem naturalem; unde necesse est, talem plantam in altum ascendere.

Probl. 10. Cur plantæ quædam flores producunt, aliæ non? Resp. quia priores habent humorem subtilem & purum in medulla, non tamen per omnia terminatum, nec digestum secundum ultimam fructus completionem, dispositum tamen ad fructus productionem. Posteriores vero non producunt propter nimiam humoris viscositatem, propter quam humor non potest subtilis effici, nec dilatari in floridam subtilitatem, ut in ficu patet. Quandoque vero flores non producunt propter humoris liquiditatem, quia scilicet non potest in floris substantiam coagulari, ut patet in floribus, & similibus.

Probl. 11. Cur quædam plantæ sunt aromaticæ, quædam non? Resp. quia causa aromaticitatis, scilicet siccum terreum subtile commixtum subtili aqueo, magis in una reperitur, quam in alia: quæ ipsa etiam ratio est, cur quædam secundum omnes sui partes sint aromaticæ, ut balsamum; aliæ tantum secundum corticem, ut cinnamomum; aliæ secundum florem, ut nux.

Probl. 12. Cur masculæ plantæ plerumque sunt asperiores, duriores, ramosiores & rigidiores, quam fœmininæ? Resp. quia illæ plus abundant calore & siccitate, quam fœmininæ, unde partes illarum magis constringuntur ad invicem, & faciunt arborem spissiorem; intensio autem caloris multiplicantis humorem, & extendentis in plures partes facit ramosiorem; unde & mascula planta citius pullulat, fortioremque emittit odorem, quam fœmina.

Probl. 13. Cur quarumdam plantarum fructus citius maturescunt, ut mora, cerasa, & similia; alii vero tardius? Resp priores citius maturescere propter sufficientiam caloris potentis humidum concoquere, & propter obedientiam humoris non resistentis actioni caloris. Posteriores vero tardius maturari, quia crassiori constant humore, quem calor naturalis tam cito digerere non potest.

Probl. 14. Cur mascularum plantarum fructus sunt scciores, breviores & maturiores, quam fœminarum? Resp. quia soliditas & constrictio venarum arboris masculæ prohibet humorem multum emitti ad unum locum arboris sive plantæ, ut convertatur in substantiam fructus.

Probl. 15. Cur fructus dulce citius satiant, quam acres? Resp. quia acres habent parum alimenti, multum excrementi; unde minus satiare possunt, quam dulces fructus; hi enim hoc ipso, quod magis concocti sint, plus etiam materiæ ad nutriendum aptæ continent.

Probl. 16. Cur fructus acres a paleis & stramine ad maturitatem perducuntur? mites autem & concocti a putredine conservantur? Resp. quia stramen & paleæ calida sunt, & magnam vim attrahendi habent; unde per calorem concoquunt humores, & per vim attrahendi saniem omnem sevocant, & a putredine conservant.

Probl. 17. Cur multi ex fructibus, v. g. ficus, dentes offendunt, cum tamen insigni mollitie & dulcedine constent? Resp. quia gingivis sua lenitate adhærent, seque præmolles inter dentes insinuant, & putredinem per suum calorem cito conficiunt. Aristoteles putat etiam propter granorum duritiem dentes celerius defatigari, cum manducantur ejusmodi fructus.

De Anima sensitiva.

Probl. 1. Cur marina animalia plerumque majora sunt & pinguiora terrestribus? Resp. duplici ex causa id fieri. 1. Quia similia animalia tuta sunt ac protecta ab omnibus causis externis, quæ alimentum terrestrium animalium absorbent, eo quod aquarum humiditas ac frigiditas resistas; unde æstus, tempestates, ventos, algores non ita persentiant, maxime cum ad profunda maris pro libitu se submergere possint, ibique locum satis calidum & quietum invenire. 2. Quia humiditas eorum materiam facit facile extensibilem etiam a debili calore, sicut in excilis animalibus videmus, quinimo aqua ipsa marina habet hanc facultatem, teste Aristotele.

Probl. 2. Cur animalia quanto robustiora tanto etiam duriora sunt quoad ossa, tum quoad carnem; sic enim ex avibus falcones & aquilas, ex quadrupedibus leones, tauros, apros, ex hominibus qui spisso sunt corpore, constat robustiores esse? Resp. id totum a sanguine provenire; cum enim sanguis sit proximum alimentum animalium, necesse est, ut, qualis est sanguis, talis etiam substantia evadat; quorum igitur sanguis calidus est & fibrosius, eorum substantia durior ac solidior est, & ipsum animal animosum magis (terrea enim omnia dura sunt & compacta) & sic de reliquis loquendo.

Probl. 3. Cur ex brutis, quæcumque domestica sunt, ea etiam fera reperimus; non autem omnia, quæ fera sunt, etiam domestica deprehendimus; etenim homines alicubi silvestres, equos, canes &c. deprehendimus, non autem leopardos vel viperas cicures? Resp. Aristoteles, id evenire, quod facillimum sit, quantumcumque bonum ac perfectum in principio sui ortus immutari in pravum ac imperfectum, materia disposita quamlibet conditionem suscipere; cum igitur mansuetudo quidpiam perfectum sit; feritas vero quid pravum, rationi consonum est, omnia animalia in principio sui ortus facilius silvestria fieri, quam domestica & mansueta. Sic enim & in arte, quæ naturam imitatur in plerisque, id ipsum fieri advertimus, ubi semper ab imperfectioribus ad perfectiora fit progressus.

Probl. 4. Cur domestica animalia citius fiant silvestria, quam e contra? Resp. animalia domestica facilius fieri silvestria, quia silvestre est quoddam pravum: pravum autem habet rationem infiniti, & quod est tale, pluribus potest fieri; bonum autem & perfectum consistit in indivisibili; cum igitur bonum habeat rationem finiti, ut docet Aristoteles a. Eth. pravum infiniti, necessario difficilius est bonum hoc, cum uno modo fiat, absolvi. Clarius alii idem sic probant: Bonum est tamquam scopus, in quem natura intendit; scopus autem

tem unus est, deviandi autem a scopo multæ & infinitæ viæ.

Probl. 5. Cur ex animalibus alia intra, alia extra cutem pinguescunt, alia utroque modo? Resp. quia aliquibus caro densa est; unde humor pertenuis & oleaginosus, cum supernas & extimas partes petere soleat, ubi ad illas pervenerit, cogitur, & in pinguedinem abit, quod plerumque fit in cornigeris animalibus, quæ sevum habere experimur. At vero utrinque dentata & cornuum expertia vice sevi adipem habent, quæ non cogitur, nec siccitate aliqua frangitur, quoniam ejus substantia minus terrena est, sed mollis, raraque caro, & cutis carni maxime connexa; homo vero & ovis, quia solidam quidem, nec tamen omnino raram habent carnem, utroque modo pinguescunt.

De Anima rationali.

Probl. 1. Cur solus homo nudus & inermis nascitur? Resp. quia cætera animalia, cum ratione careant, neque se ipsa satis defendere, neque a parentibus ratione destitutis satis defendi possunt; homo vero in infantia a matribus & nutricibus satis custodiri potest, ubi vero ratione uti cœperit, manus & prudentiam pro optimis instrumentis habet, quibus abunde se contegere potest.

Probl. 2. Cur solus homo ex omnibus animalibus erectus incedit? Resp. duplicem hujus rei rationem afferri a nonnullis. 1. Physica est, quod scilicet proportione sui corporis ampliorem calidi naturalis copiam in corde habet, caliditatis autem proprium est elevare hominem; unde cætera animalia, tum propter ponderis magnitudinem magis gravata, tum ob caloris inopiam & impuritatem, prona incedunt. 2. est Moralis, quam Ovidius indicavit, dum cecinit.

Os homini sublime dedit, cælumque tueri
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Cum enim hominis officium potissimum sit sapere & intelligere, merito ei corpus non nimis ponderosum conveniebat; hoc enim tardiorem facit mentem, & sensum communem, ut alibi diximus.

Probl. 3. Cur homo malus omnium animalium pessimus est? Resp. quia sævissima est injustitia armis munita, ut vult Aristoteles; quemadmodum enim inter cibos quanto quis est perfectior, tanto, ubi putrescat & corrumpatur, deteriorem subit conditionem: ita quanto animal dignitate & moribus est præstantius, tanto, ab ea si deflexerit, deterius fit ac mosibus serius.

Probl. 4. Cur homo maxime aliud intelligit, aliud facit? Resp. Aristoteles, id fieri, tum quia contrariorum eadem scientia est; tum quia mentis officium plura contingit, appetitus vero in unum dumtaxat profluit; cum ergo bestiæ appetitu maxime ducantur, homo vero mente & ratione magna ex parte vivat; hinc mirum non est, si homo præ cæteris animalibus aliud cognoscat, aliud faciat.

Probl. 5. Cur homo, qui a Deo ratione præditus est, animalium omnium injustissimus est? Resp. quia ingenio & cogitatione plurimum valet, unde maxime rimatur ea, & appetit, quæ, nisi cum injuria, assequi nemo potest.

Probl. 6. Cur homo præ cæteris animantibus superbit? Resp. tum quia varia & multijuga cognitione præditus est; siquidem, ut Aristoteles ait, omnia ei sensibilia sunt per sensum, & intelligibilia per intellectum, ut adeo nihil ejus cognitionem subterfugiat; tum quia ex eo, quod cæteris animantibus imperet, omnia hæc caduca ad suum arbitrium redacta videt; tum quia denique videtur esse nexus quidam Dei & mundi; est enim mediæ naturæ, quæ intentio æternitatis & temporis constituta esse creditur.

Probl. 7. Cur omnium animantium homo prudentissimus est? Resp. id varias ob causas fieri. 1. Quia, ut Aristoteles vult, est capite minimo ad sui corporis proportionem. 2. quia natura perfectissima est, & ob eam rem virtutum habitus in eo conspectiores continentur. 3. Quia solius hominis sanguis tenuissimus est ac mundissimus; sanguis quippe natura causa est, cur per multa animalibus veniant, tum per mores, tum per sensum. 4. Quia ex sui constitutione perfectissimum obtinet sensum tactus, quod experimento comprobatur in ipsis; unde propter mollissimum temperamentum carnis maxime idoneus est ad prudentiæ functiones, eo quod in molli carne primus maternusque spiritus animæ facilius funditur, & celerius expeditusque discurrit, uti e contrario crassities obdurat meatus, ne spiritus discurrant.

§. IV. DE ÆTATIBUS HOMINIS.

De Infantia & Pueritia.

PRobl. 1. Cur infantibus naturales actiones tam validæ sunt ut colligitur ex eo, quod tam affluenter nutriantur & crescant; animales vero tam infirmæ, ut patet ex eo, quod tam ægre sentiant, & nec moveri, nec stare firmiter valeant? Resp. rationem esse, quod functiones naturales calore nativo administrentur, quo prima ætas abundat: operationes vero animales aum egeant spiritibus sensitivis, qui in cerebro perficiuntur, merito difficulter ab infantibus peraguntur, ut qui cerebrum admodum imbecile, & ad id muneris ineptum habent. Præterea vero etiam nimia humiditas qua sensuum officinæ primo ætatis ingressu scatent, non minimum sensitivas facultates obtundit, nac eas suis muneribus perfecte fungi finit.

Probl. 2. Cur pueri maturius sapientes, aut vitales non sunt, aut (sicut experientia testantur) minus prudentes evadunt. Unde Catonem Censorium velut ex oraculo prodidisse, senilem juventam præmaturæ mortis indicium esse, testatur Plinius l. 7. c. 51. Cui & proverbium sat tritum adstipulatur dicens: Odi pueros præcoci sapientia? Resp. ejusmodi pueros intempestivam cerebri siccitatem indicare, quæ siccitas cum successu temporis excrevit, aut organum ita dissolvit, ut mortem afferat; aut ita vitiat, ut ad persolvenda internorum sensuum

suum munia, e quibus intelligentiæ vis depcodet, inutile & ineptum fit.

De Juventute.

Probl. 1. Cur juventus plerumque est valde liberalis? Resp. duplicem hujus rei causam esse. 1. est, quod nondum multas experti sint indigentias, ut qui parum adhuc vixerint, & solicitudine ac labore parentum ad hanc usque ætatem sint perducti. 2. est, quod bona ab ipsis possessa non proprio sudore paraverint, sed hæreditatem a parentibus acceperint. Quæ autem proprio labore parta sunt, carius servantur, cum sint opera acquirentis; quilibet autem naturaliter opus suum magis diligit, ut patet in parentibus respectu filiorum, artificium respectu operis artificiati.

Probl. 2. Cur juventus plerumque est animosa, & magnæ spei? Resp. id ea tribus causis provenire. 1. Quia nondum experti sunt discrimina ardua, & ex consequenti non succubuerunt, unde persuadent sibi, se discrimina occurrentia facile posse superare. 2. Quia florent subtili ac spirituoso sanguine, quo totum corpus incalescit, atque ad magna ac ardua agredienda totus homo excitatur. 3. Quia sperant, se diu victuros, unde excitantur ad magna opera suscipienda, quibus nomen vitamque suam claram & gloriosam efficiant.

Probl. 3. Cur juventus est ad commiserationem valde prona? Resp. Aristoteles. 2. Rhet. quia bonos ac probos omnes arbitratur (sua enim innocentia alios mensurant) adeoque indigna ipsos pati facile credunt.

Probl. 4. Cur juventus plerumque est verecunda admodum Resp. id duplicem ob rationem contingere. 1. Quia verecundia est timor inhonorationis, ut docent Ethici, juventus autem, cum affectet excellere, & honorari magis, quam ulla alia ætas, hoc ipso etiam oppositum hujus honoris, scilicet inhonorationem, timet. 2. Quia juventus, ut Aristot. 2. Rhet. docet, nihil novit esse honestum, nisi quod ei declaratur esse honestum; cum ergo a parentibus semper excitetur ad honesta, castigeturque, si oppositum fecerit, ideo, quamprimum rationis usum obtinuerit, desiderat laudari de bonis, timetque increpari & pudefieri propter male gesta, ex quo proin timore verecundia nascitur.

Probl. 5. Cur juventus passionibus & concupiscentiis præ aliis ætatibus est obnoxia? Resp. duplicem hujus experientiæ rationem esse. 1. est caloris abundantia, a quo cor & corpus incalescit, atque adeo concupiscentiæ variæ insurgunt. 2. est, quod omnis homo in operibus suis vel sequitur dictamen rationis, vel impetum passionis, ut Ethici docent; cum ergo ratio in juvenibus necdum satis perfecta sit, hinc fit, ut impetum passionum sequantur, nisi studiosa eruditio, & castigatio accurata velut frœnum ipsis applicetur.

Probl. 6. Cur juventus tam est incostans; & variabilis? Resp. quia sicut in juvenibus humores & spiritus sunt in continuo motu, sic appetitus & volunras quoque perpetuo moventur; unde fit, ut cito contrahant amicitias, & iterum dissolvant; cito irascantur, & cito iterum placentur. Quod etiam confirmat eleganti similitudine Aristoteles in 2. Rhet. dum ait: Juvenes mutabiles sunt in cupiditatibus, citoque fastidientes, voluntates acutas habentes, velut ægrotantium sitis aut fames.

Probl. 7. Cur juventus est ad convitia & injurias prona? Resp. quia est animosa, & magnæ spei, & cupit supra omnes excellere, hinc conatur impedientes a consecutione talis finis repellere, & si aliter non possit, ad injurias & convitia se convertit. Quamvis hoc non faciat ex malignitate, sed iræ ebullitione, cujus signum est, quod statim pœnitentia facti ducatur.

Probl. 8. Cur juventus est valde credula? Resp. quia non diu adhuc vixerunt, neque frequenter decepti sunt; unde facile fidem aliis adhibent, quemadmodum ob contrarias causas senectus valde incredula dicitur.

Probl. 9. Cur juventus tantopere prona est ad mentiendum? Resp. Aristot. 2. Rhet. quia juvenes scire se omnia putant, & ut hanc opinionem etiam aliis de se ingenerent, omnia promiscue affirmant; hinc fit, ut multa dicant se aliter habere, quam a parte rei sint. Alia etiam causa est, quia appetunt excellere, & timent pudefieri, aut castigari ob errata; hinc quia utrumque finem hoc medio consequi posse se vident, neque mendacii turpitudinem satis agnoscunt, facile in tale mendacium labuntur.

Probl. 10. Cur juventus omnia nimis agit; nam, ut Arist. 2. Rhet. ait, nimis amant, nimis oderunt, cæteraque agunt similiter? Resp. quia, ut idem Aristoteles l. c. ait, juvenes sunt ad irascendum apti, & iræ acutæ, sunt etiam ambitiosi, & passionibus valde obnoxii; hinc, quia tam ira, quam concupiscentia, nisi ratione frænetur (quod in juventute rarum est) ad operandum per excessum impellunt, contingit, ut juventus in operationibus suis plerumque medium tenere nesciat.

De Senectute.

Probl. 1. Quodnam temperamentum ad senectutem serius ducit? Resp. Conimbr. l. de seneft. c. 3. n. 6. sanguineum serius ducere, eo quod abundet calido & humido; multus vero calor copiose reponat, atque humidum affluens ægre dissipetur; non senescimus autem, nisi arescente humido, & calido frigescente.

Probl. 2. Cur qui eminentiora loca libero cælo incolunt, tardius senescunt, qui autem cava & palustria, citius? Resp. cum Aristotele, quia senectus putredo quædam est; cum ergo in locis altioribus aer afflante undique vento agitetur, aliusque succedat, in cavis autem talis agitatio locum non habeat, mirum esse non debet, quod in altioribus potius, quam inferioribus locis homines senescant.

Probl. 3. Cur animalia pinguia cito senescunt? Resp. quia parum sanguinis habent, cum magna hujus copia sit ad pinguedinem absumpta; quæ autem parum sanguinis habent, hæc ad interitum sunt magis opportuna; interitus enim quædam sanguinis inopia est.

Probl. 4. Quibus rebus senectus præpopera con-

concilliatur? Resp. curis & laboribus; ita enim testantur noti illi versus.

Cura facit canos, quamvis homo non habet annos,
Rebus in adversis venit accelerata senectus.

Confeotit Homerus diceos:

Curisque malisque senescunt.

Et Horatius ad Pisonem:

Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt.

Probl. 5. Quod summum est senectutis commodum? Resp. S. Hieronym. l. c. in Comm. in Amos, quia nos ab impudentissimis dominis liberat, voluptatibus gulæ imponit modum, libidinis frangit impetus, auget sapientiam, dat maturiora consilia, Brevius Plutarchus in moral. Ut gaudent, inquit, qui a furiosis dominis aufugerunt, sic gaudere debent senes, qui ætatis beneficio libidine non infestantur.

Probl. 6. Quod maximum senectutis est solatium & fomentum? Resp. id eleganter a non nemine his verbis esse indicatum:

Dulce merum, verbum Domini, mens conscia recti.
Quid, tribus his, senibus dulcius esse potest?

Probl. 7. Cur senes bis pueros vocare consuevimus? Resp. quia in illis redit albedo & raritas capillitii, & balbuties, velut altera infantia; præterea vero etiam gingiva exarmata dentibus, aut certe paucis iisque vacillantibus instructa; tandem vero & vires senum decrescunt, ut cibos infantiæ similes appetant.

Probl. 8. Cur plerique seoectutis metas ingressi delirare incipiunt, cum tamen siccitas, qua abundat hæc ætas, prudentiæ propria sit? Resp. etsi siccitate abundet, abundare tamen etiam frigore, per quod proin sensus & vigor ingenii obtunditur, & ad omnia naturæ muoia ineptus efficitur.

Probl. 9. Cur senes timidi & incurvi efficiuntur? Resp. etiam horum effectuum causam esse caloris inopiam, hic enim cum animositatem pariat, & hominis corpus in rectam staturam excitet, ac membra sustineat, consequens est, ut senes cuncta pertimescant, & curventur.

Probl. 10. Quinam optimi senectutis scipiones sunt? Resp. recordationem vitæ honeste anteactæ, & spem vitæ melioris. Hinc eleganter Seoeca Epist. 61. Ante senectutem, inquit, curavi, ut bene viverem; in senectute, ut bene moriar.

Probl. 11. Cur senectus cunctis sperata, paucis grata est, ut Stobæus serm. 66. docet, & ipsa experientia testatur? Resp. quia homines nescio, quæ bona per eam se obtenturos putant, quæ tameo postea, ubi senuerint, minime inveoiunt, sed omnia potius contraria. Hinc Theodectes recte dicebat, senectutem & nuptias res similes admodum esse, eo quod ad has quoque magno desiderio feramur, sed ubi gustavimus, mox fastidiamus.

Probl. 12. Cur senes plerumque valde suspiciosi sunt? Resp. Aristot. 2. Rhet. c. 13. his verbis: Suspiciosi senes, quoniam increduli; increduli vero, quoniam experti, id est, quia longo rerum usu didicerunt, quantum perversitatis & fraudis in hominum dictis lateat & factis. Unde quæ vident, in sinistram partem non raro accipiunt, ideoque, ut ibidem Aristot. ait, neque amant, neque oderunt nimium, sed, secundum Biantis præceptum, amant ut osuri, & oderunt ut amaturi. Hinc etiam cautela in afferendo nascitur, ita ut nihil prope, nisi cum temperamento afferant, dicantque, fortassis se res ita habet. Quæ causa est, ut Aristoteles senibus non aliter io rebus agendis assentiendum, quam pronuntiatis demonstratione conclusis, afferat. 6. Eth. c. 11.

Probl. 13. Cur senes parci adeo & tenaces sunt? Resp. id duplicem potissimum ob causam fieri. 1. Est, quia compertum habent, quam sit difficilis rerum acquisitio, quam facilis jactura. 2. Quia vivere adhuc diutius sperant & optant, hinc quia vident, se ob virium defectum nova lucra facere non posse, ea, quæ pro senectute sibi pararunt, conservare nituntur. Hinc Seneca recte dixit: Cum senescente homine cætera vitia senescunt, sola avaritia juvenescit.

Probl. 14. Cur senes maxime inverecundi sunt? Resp. Arist. 2. Rhet. id ideo contingere, quia utile magis, quam honestum, curant; cum enim calor in ipsis deficiat, parum ad alta excitantur, uspote quæ jam per experientiam cognita & possessa tamquam parva fastidire incipiunt, sed iis tantum student, quæ ad vitam prorogandam & fovendam conducere videntur; unde fit, ut parum verecundari timeant.

Probl. 15. Cur senes sunt ad compassionem proni? Resp. id non ex humanitate, ut in juvenibus: sed infirmitate provenire; cum enim norint vim sententiæ illius: Quod tibi vis fieri, & tu facias alteri: hinc aliorum facile miserentur, ut ipsi quoque similem misericordiam ab aliis experiantur.

Probl. 16. Cur senes adeo tremunt? Resp. quia naturalium virtutum nervi, ac particularum musculi, cum sufficientem motivam virtutem minime capiant, haudquaquam pariter ad tolerandum corporis onus adnituntur. Fit autem tremor, quoniam corporis pondus particulam deorsum trahit, animalis autem virtus sursum; hoc cum per successionem fiat, & continenter tremorem fere continuum oriri necesse est.

TITULUS LXVIII.

HONOR.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

I. EST reverentia exterior, quæ alicui ob excellentiam defertur. Hinc S. Thomas definivit testificatiooem excellentiæ alterius. Distinguitur autem a *Fama*, quod hæc in interna opinione consistit; a *Laude*, quod hæc sit testificatio excellentiæ alterius verbis manifestata: honor autem aliis signis exterioribus eamdem excellentiam testetur. *Jos. Lang. in Polyb. V. cod. S. Thom. 2. 2. q. 103. a. 1. ad 2.*

Di-

Divisio.

II. Dividitur in divinum & humanum: ille est, qui Deo ob singularem excellentiam soli defertur, & a Græcis Latria vocatur; hic est, qui hominibus vel etiam Angelis defertur.

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Qualitas.

Eccl. 37. v. 29. I. SApiens in populo hæreditabit honorem, & nomen illius erit vivens in æternum.

Eccl. 10. v. 27. II. Magnus, & judex, & potens est in honore; & non est major illo, qui timet Deum.

Ib. v. 23. III. Semen hominum honorabitur hoc, quod timet Deum: semen autem hoc exhonorabitur, quod præterit mandata Domini.

1. Reg. 2. v. 30. IV. Quicumque honorificaverit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me erunt ignobiles.

Damnum.

Job. 30. v. 2. V. Elevasti me, & quasi super ventum, (id est, loco honoris editissimo) ponens, elisisti me valide.

Luc. 10. v. 15. VI. Et tu Capharnaum usque ad cælum exaltata, usque ad infernum demergeris.

Ib. 14. v. 11. VII. Qui se exaltat, humiliabitur.

§. III. EX SS. PATRIBUS.

Qualitas.

S. Chrys. de repar. lapsi. I. HOnor verus, virtus animi est; hic honor nec a Cæsaribus præstatur, nec adulatione conquiritur, nec pecunia præparatur, nihil fucati in se habet, nihil simulati, nihil occulti: hujus honoris successor est nullus accusator, nullus ingratus.

S. Thom. 2. 2. q. 131. a. 1. II. Inter res exteriores hominis simpliciter & absolute maximum est honor, ob quem assequendum homines, & vituperium vitandum, alia omnia postponunt.

S. Chrys. super c. 2. Matth. III. Coegit & perversitas mundi, & operatio inimici, honores ut videantur esse, & revera non sint, præter quam ministeria.

S. Isidor. Pelusior. l. 4. ep. 36. IV. Reddendus est honor ei, qui honore dignus est, & ita quidem, ut nec adulationem adhibeamus, neque illius benevolentiam captemus (metuendum est enim, ne quis per hæc in vilitatem & contemptum incidat, & assentationem quamdam scurrilem exercens, semetipsum probro efficiat) sed cum decoro conveniente id, quod decet, unicuique tribuendum est.

S. Bern. in Cant. V. Qui de amore non venit honor, non honor, sed adulatio est.

Idem. VI. Virtus mater gloriæ (& honoris) est, sola enim est, cui gloria jure debetur, & secure impenditur. Quæ autem est sine virtute gloria, profecto indebite venit, propere affectatur, periculose captatur.

Greg. 8. mor. VII. Honor non solum majoribus, sed etiam æqualibus exhibendus est.

Iidem in Aug. de mirab. S. Scrip. l. 3. VIII. Honores sæpe mutant mores.

IX. Honoris comes invidia est.

Chris. ep. ad Helu. X. Honorans alios seipsum honorat.

hom. 37. Idem super Matt. XI. Quicumque desiderat primatum celestem, sequatur humilitatem terrestrem; non enim qui major fuit in honore, ille major, sed qui justitior, ille major.

Damnum.

Petrus Ravenn. in quod. serm. XII. Divitias & honores sollicitudo inseparabiliter comitatur, pompa mundi, & favor populi fumus est, & aura subito evanescens, quæ, si plerumque placeant, pœnitudinem inducunt; & si delectant ad modicum productiore spatio displicebunt.

S. Greg. in Registro. XIII. Dejecisti eos, dum allevarentur: cum allevatur, dejicitur, qui honoribus proficit, & moribus cadit.

Greg. in 7. mor. XIV. Honor malis exhibitus, in eorum commutatur ruinam.

Idem in moral. XV. Dum mali præpositi suum contra veritatem honorem exigunt, ab omni rectitudine sequentium corda subvertunt.

§. IV. EX LIBELLO DE IMITATIONE CHRISTI.

L. 3. c. 40. §. 6. I. OMnis gloria humana, omnis honor temporalis; omnis altitudo mundana, æternæ gloriæ comparata, vanitas est & stultitia.

L. 3. c. 10. §. 5. II. Magnus honor, magna gloria; tibi servire, & omnia propter te contemnere.

L. 2. c. 6 §. 2. III. Brevis gloria, quæ ab hominibus datur, & accipitur. Mundi gloriam semper comitatur tristitia. Bonorum gloria in conscientiis eorum, & non in ore hominum.

§. V. EXEMPLA CATHOLICA.

Honor spretus.

Joan. 6. I. CHristus, cum post miraculum insigne patratum, populus eum Regem facere vellet, fugit, & honori se subduxit.

Joseph. l. 2. antiq. c. 5. II. Moyses adhuc puer, cum in sinu Pharaonis a filia collocato Rex diadema capiti illius imposuisset, indignabundus in terram abjecit, & pedibus conculcavit.

Sur. to. 6. in vit. III. S. Malachias, ad onus Archiepiscopale vocatus, omnibus modis recusavit. Anathema vero, nisi pareat, minitantibus, tandem acceptavit dicens: Ad mortem me ducitis, sed obedio spe martirii.

Sur. to. 5. in vit. IV. S. Franciscus rogatus a domino Hostiensi, utrum suos fratres ad Ecclesiasticas dignitates promoveri vellet, respondit: Minores ideo vocati sunt fratres mei, ne majores fieri præsumant.

Niceph. l. 8. c. 40. V. S. Antonius frequentibus litteris a Constantino Imperatore vocatus, venire recusavit, dixitque: Si quidem ad Imperatorem venero, Antonius ero: sin minus, Eremita Antonius.

Platina in vita Paschalis II. VI. Godefridus Bullionius, cum ob devictam Solymam Christiani Principes eum Regem proclamassent, aureamque coronam obtulissent, regni quidem titulum rogatus non abnuit; coronam vero capiti imponi noluit dicens: In-

dignum est, aureo illic diademate hominem uti, ubi Rex Regum Christus pro hominum salute spineam portavit.

Munsterus l. 3. Cosmog. c. 19. VII. Carolus Magnus, cum Saxones aliique finitimi populi ad pedes ejus prociderent, seque obsequio ejus devoverent, illis in brachia acceptis dixit: Nolo vos mihi servire, sed Deo.

Damnum.

Engelgr. Dom. 2. Pasch. §. 1. VIII. Eulogius Lapicida, cum invento thesauro viam sibi ad summos honores stravisset, adeo mutatus est, ut nec Deum nec homines amplius curaret; quousque in antiquam vilitatem dejectus resipuit, honorumque vanitatem & inconstantiam agnovit.

Vide plura supra tit. Ambitio.

§. VI. EXEMPLA DOMESTICA.

Vita l. 2. c. 8. I. S. Franciscus Borgia, abdicato Ducatu, sæpius oblatum Cardinalatus honorem recusavit, dicens: Deum precatus sum, ut mihi vita prius abire liceat, quam titulis iterum honoribusque invitum onerari.

Arriag. l. 1. tr. 1. in op. de div. II. Cardinalis Lugo a purpura sic abhorruit, ut ad primum illius nuncium in deliquium inciderit, dumque iterum sibi restitutus est, in has voces eruperit: Miseremini mei, miseremini mei, quia manus Domini tetigit me.

Hist. Soc. p. 2. l. 8. n. 196. III. Jacobus Laynes Episcopatum Majoricensem, Archiepiscopatum Pisanum ac Florentinum, Cardinalatum, & Pontificatum, pro quo duodecim jam vota habebat, recusavit.

Ibid. l. 3. n. 47. IV. Episcopatum quoque Viennensem Petrus Canisius, Tergestinum Claudius Jajus, & alium Nicolaus Bobadilla recusavit.

Vide plura supra tit. Ambitio.

§. VII. EXEMPLA PROFANA.

Ælian. l. 6. I. Themistocles, cum quemdam anxie Magistratum solicitantem intelligeret, dixisse fertur: Si mihi duas ostenderetis vias, quarum una ad sepulchrum, altera ad tribunal duceret, multo libentius priorem ingrederer.

Erasmus. II. Seleucus dicere solebat, paucis notum esse regnum ac Magistratum, ac neminem, qui illud noverit, inventum iri, qui diadema regium humi projectum tolleret.

Beyrlinck to. 3. in festo S. Jacobi. III. Antigonus in Regem adscitus, priusquam diadema capiti imponeret, o nobilem magis, ajebat, quam felicem pannum! quem si quis penitus cognoscat, quam multis sollicitudinibus, periculis, & miseriis sit refertus, nec humi quidem jacentem tollere vellet.

Josephus Lang. in Polyanth. V. sed. IV Alexander Severus Imperator creatus, cum vix annos sedecim natus esset, ob virtutes eximias, titulis magnificis a Senatu decoratus, numquam in animum induxit, ut se Magnum & Patriæ Patrem nominari pateretur; oportere enim, ajebat, ut res gestæ maturiorque ætas ea nomina pararent.

Joseph. Lang. V. sed. V. Maximus Senior Cæsar numquam ad oscula pedum quempiam admisit, dicens: Dii prohibeant, ut quisquam ingenuorum pedibus meis oscula figat.

§. VIII. SIMILITUDINES.

Qualitas.

I. Sicut flores coronarii sine odore, sic se habent honores quæsiti ex stemmate, ambitione opumque multitudine. *Ibid.*

II. Sicut umbra aliquando antecedit, aliquando sequitur, vel a tergo est; ita honor aliquando ante nos est, & visendum se præbet, aliquando in adverso est, majorque, quo ferior. *Senec. l. 2. ep. 60.*

Utilitas.

III. Sicut tinctores eum potissimum colorem panno inducunt, quo homines maxime delectari vident; ita juvenius ad ea potissimum rapitur, quibus populus honores desert. *Erasm. l. 8. apophe.*

Damnum.

IV. Sicut colossi seu statuæ male libratæ sæpius evertuntur; ita nimius honor per invidiam multos avertit. *Plutarch. in mor.*

V. Sicut deciduæ stellæ subito extinguuntur; ita qui repente ad summos honores evehuntur, cito præcipitari solent. *Idem.*

VI. Sicut coquinæ nidor nequaquam hominem nutrit, sed olfactum tantum provocat; ita nec honores quemquam beant, sed infamem dumtaxat pruritum excitant. *Thriveros apophe. 165.*

VII. Sicut is, qui capite dolet, coronariis sertis gravatur magis, quam recreatur; eoque magis, quo majorem illa odorem spirant; ita neque honores vitæ commoditati quidquam conducunt, sed insigniter officiunt. *Idem apophe. 152.*

§. IX. ASCETICA.

I. Tria sunt præcipue, quæ de honore Asceta specialiter advertere debet. Primum est, ut sciat, unde vere quisque æstimandus, honorque illi tribuendus sit. Id quod seneca sequentibus verbis docet: Nemo eorum, quos divitiæ, honoresque in altiori fastigio ponunt, magnus est. Quare ergo magnus videtur? cum basi sua illum metiris. Minutus pumilio, licet in monte constiterit; colossus magnitudinem servabit, etiamsi in puteo constiterit. Hoc laboramus errore, quod neminem æstimamus ex æquo. Cum vero velis æstimationem hominis inire, & scire, qualis sit, nudum inspice, ponat patrimonium, honores, & alia fortunæ mendacia, corpus suum exuat & animum intuere, qualis sit, quantusque, alieno, an suo magnus. *Seneca in epist.*

II. Alterum est, ut vanitatem honoris mundani cognoscat; utpote qui ex alieno arbitrio dependet, & plerumque etiam indignissimis consertur. Unde merito eumdem sapientissimi quique sanctissimique viri sunt aversati.

III. Tertium est, ut solum honorem, qui ex virtute oritur, utpote solidum & verum, sectetur. Unde jam olim Romani duo templa Virtuti & Honori sic ædificarunt, ut nulli ingressus in Honoris templum pateret, qui non per virtutis templum prius transiisset. *Panormit. de gestis Alph. l. 1.*

§. X.

§. X. MISCELLANEA.

Qualitas.

Cicero in Philipp.

I. CIcero illum proprie honorem æstimari dicebat, quem quis neque majorum commendatione, neque per alterius commendationem affecutus fit.

Ovid. l. 5. Fastor.

II. Non male cecinit Ovidius:

In pretio pretium nunc eft, dat cenfus honores:
Cenfus amicitias, pauper ubique jacet,

Perfius Sat. 2.

III. Et alius, honorum defiderium explicaturus.

Ao erit, qui velle recufet.
Os populi meruiffe?

Engelgr. Dom. Pal mar. §. 1.

IV. Urbanus VII. quoties amiculum e fubtili tela Induebat, alto pectore ingeminans dicebat: Quis crederet, fub tam levi findone tantum ponderis delitefcere?

Utilitas.

Arift. l. 2. de repub. c. 9.

V. Ariftoteles dicebat: Qua in civitate non maximus virtuti honos tribuitur, in ea optimus civitatis ftatus ftabilis & firmus effe nullatenus poteft.

Val. Max. de inftit. antiq. l. 2.

VI. Sed & Valerius Maximus virtutis uberrimum alimentum honorem effe dixit.

Damnum.

Beyrlinck text. 3. in fefto S. Jacobi.

VII. Veteres regnum nunc fplendidam fervitutem, nunc auratos compedes, nunc falfam felicitatem: inter Chriftianos vero ftatum miferrimum, falutis naufragium, curarum ac difcriminis abyffum, libertatis vinculum vocabant.

§. XI. AUTHORES.

I. Henricus Engelgrave p. 2. Lucis Evang. in Dom. 16. poft Pent. §. 11.

II. Laurentius Beyrlinck text. 3. in fefto S. Jacobi. Et in theatro vitæ humanæ V. eod.

III. Ludovicus Granatenfis in locis communibus fol. 584.

IV. Nicolaus Lancizius opufc. 8. l. 2. præcipue c. 5. n. 51.

V. Jofephus Langius in Polianth. V. eod.

TITULUS LXIX.

HUMILITAS.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

Tr. de humil. c. 2. 22. 2. 9. q. 161. Q. 109. in c. 2. Ifaiæ. Roffgn. l. 4. de difc. c. 38. Lancic. opuf. 3. c. 1. Gr. 5.

I. VArie a variis definitur: S. Laurentius Juftinianus ait, effe virtutem, qua homo veriffima fui cognitione fibi ipfi vilefcit. Juxta S. Thomam eft laudabilis fui ad ima dejectio. Secundum S. Bafilium eft depofitio vani fenfus, qui ab elatione vanæ de fe exiftimationis proficifcitur. Juxta S. Auguftinum eft ex intuitu propriæ conditionis, & fui Conditoris voluntaria mentis inclinatio in fuo imo, ordinabili ad fuum Conditorem. Mariæ Magdalenæ de Pazzis judicio, humilitas nihil aliud eft, quam continua cognitio fui non effe, & continuum gaudium in omnibus illis rebus, quæ poffunt inducere ad fui contemptum. Denique Sanct. Climacus narrat, cum religiofiffimus hominum Senatus olim conveniffet, & in eo, quid fit humilitas, quæfitum fuiffet, primum dixiffe, quod fit recte factorum intentiffima oblivio; Secundum, quod fit animi contriti fenfus; Tertium, quod fit magnum opus & divinum, via autem ad illam fit, ut aliquis feipfum omnibus fubjectum ponat. Hoc autem fit effe fubjectum omnibus, ut non attendat aliena peccata, fed fua femper afpiciat, & pro iis Deum fine intermiffione deprecetur. Aliis deinque alia dicentibus, unum fic refpondiffe: Humilitas eft gratia fine nomine: Ibi nominis aliquid acquirit, ubi nofcitur. Præceptor e cælo, humilitatis Magifter: difcite, inquit, non ab homine, non ab Angelo, fed a me, non aurum aut gemmas creare, non mundum fabricare, vel in mundo mirabilia facere, non mortuos fufcitare, fed quia mitis fum & humilis corde, & invenietis requiem animabus veftris. Bellorum ac litigiorum nullus eft finis, quia fola humilitate ponendus eft.

II. Juxta S. Bonaventuram humilitas eft ex intuitu propriæ conditionis vel fragilitatis, voluntaria mentis inclinatio. Quapropter obfervandum, quod, quando Incarnata Sapientia humilibus exaltationem promittit, his verbis loquatur: Qui fe humiliaverit, exaltabitur; non dicit, qui humiliatur, fed qui humiliaverit fe, id eft, qui fponte, & ex propria voluntate fibi ipfi vilefcit. Significat profecto inquit S. Bernardus, non omnem exaltandam effe humilitatem, fed eam tantum, quæ de voluntate venit, non ex triftitia, vel ex neceffitate. Prima inter octo beatitudines hæc eft: *Beati pauperes fpiritu*; at vero D. Chryfoftomus interrogat, quinam funt hi pauperes fpiritu? & refpondet: Humiles fcilicet mente, atque contriti fpiritu; fpiritum enim pofuit hic pro anima & voluntate. Quia enim funt humiles plurimi, non fua fponte ducti, fed neceffitate rerum coacti, relinquens hujufmodi (neque enim hoc inter laudanda numerandum eft) eos, qui fe humiliant & comprimunt voluntate, eos primos beatos appellat.

S. Bonav. 10. 2. l. 2. de profectu 29.

D. Chryf. ho. 15. in Matth.

III. S. Thomas Villanovanus in quodam fermone de Sancto Martino humilitatis definitionem inquirens inquit: Quid eft humilitas? moxque per authoritatem S. Bernardi refpondet: Humilitas eft virtus, qua quifque vera fui cognitione fibi vilefcit, id eft, contemptus & vilipendium fuum nofcens ex vera & clara cognitione fui. Qui ergo in fua reputatione parvus eft, & inutilis, & in corde fuo nullius reputat fe effe valoris, hic vere humilis eft.

S. Thom. Villanov. conc. 1. de S. Mart.

IV. Attendendum autem diligenter, ut ne fictam pro vera quis humilitatem eligat; nam, ut bene S. Hieronymus dixit: Multi humilitatis umbram, veritatem pauci, fequuntur. Perfacile eft aliquem habere veftem contemptam, falutare fubmiffius, manus & genua deofculari, inclinato in terram capite, ocu-

In quodam ep.

oculisque dejectis, humilitatem atque mansuetudinem polliceri, lenta voce tenuique sermones infringere, suspirare crebrius & ad omne verbum peccatorem ac miserum se clamare; sed si vel levi sermone offensus fuerit, continuo videbis attollere supercilium, levare cervicem, & delicatum illum oris sonum insano clamore repente mutare. Hinc Ecclesiasticus nonnullorum declarat artificium, qui se humiles esse fingunt, cum tamen interius vel maxime existimari, & honorari affectant: Est qui nequiter humiliat se, inquit, & interiora ejus plena sunt dolo, & est, qui se nimium submittit a vera humilitate, & est, qui inclinat faciem suam, & fingit. Quorum proinde humiliationem cavendam esse monet Doctor Angelicus dicens: Quandoque fit solum secundum signa exteriora, secundum fictionem, unde hæc est falsa humilitas, de qua S. Augustinus dicit in quadam Epistola, quod est magna superbia, quia videtur tendere ad excellentiam gloriæ. Quem locum Ecclesiastici Sanct. Laurentius Justinianus adducens inquit: Quidam honores fugiunt, ut honoribus fruantur, fingunt subesse, ut possint præesse. Sanct. Gregorius Magnus vitæ spiritualis, eximiusque omnium virtutum, præcipue vero contemptus sui ipsius cultor, alia indicat falsæ humilitatis artificia; dicit enim: Sunt nonnulli, qui de semetipsis humilia sentiunt, qui in honoribus positi, nil se esse, nisi pulverem favillamque, produnt, sed tamen coram hominibus despecti apparere refugiunt, & contra hoc, quod interius cogitant, quasi rigida exterius venustate palliantur. Et sunt nonnulli, qui viles videri ab hominibus appetunt, atque omne quod sunt dejectos se exhibendo contemnunt, sed tamen apud se introrsus, quasi ex ipso merito ostensæ vilitatis intumescunt, & tanto magis in corde elati sunt, quanto amplius in specie elationem premunt.

Mansi tr. 32. disc. 1. n. 2. — *S. Laur. Just. de lig. vit. c. 6.*

V. S. Climacus supra jam citatus, prolixe de hac virtute discurrens, dum suam quoque hujus virtutis definitionem assignare contendit, hanc pariter circumstantiam exprimit dicens: Humilitas est altissima & subtilissima vilitatis propriæ cognitio.

S. Climac. gr. 25. n. 23.

VI. Atque ex hactenus dictis patet 1. quomodo hæc virtus etiam summis viris, immo & ipsi Deo, conveniat; nam, ut bene olim dixit Plinius, cui nihil augendum fastigium superest, hoc uno modo crescere potest, si se ipse summittat. Patet 2. cur humilitas ad temperantiam pertinere dicatur, quia scilicet, ut bene discurrit S. Thomas, reprimit motum spei, qui est motus spiritus in magna tendentis. Unde S. Bernardus: Totius, inquit, humilitatis summa in eo videtur consistere, si voluntas nostra divinæ subjecta sit voluntati, propter quem etiam humiliando aliis subjiciat.

In panegir. Trajani. — *2. 2. q. 161. a. 4. in corp.* — *S. de tripl. subst.*

Divisio.

VII. Dividitur humilitas 1. in humilitatem *cognitionis* & *affectus*. Quam divisionem Sanct. Bernardus sequentibus verbis indicavit: Est humilitas, quam veritas nobis parit, & non habet colorem. Est humilitas, quam charitas format & inflammat; hæc quidem in affectu, illa in cognitione consistit. In eo, qui graviter peccavit, etsi amanda, non tamen admiranda humilitas. Sed si quis innocentiam retinet, & nihilominus humilitatem jungit, nonne is tibi videtur geminum possidere decorem? Rara avis in terris, sanctitatem non perdere, ut humilitatem sanctimonia non excludi, & ideo beata, quia utramque retinuit. Et alibi: Considera in his verbis (discite a me, quia mitis sum, & humilis corde) quoniam humilitas duplex est, altera cognitionis, altera affectionis, quæ hic dicitur cordis. Priore cognoscimus, quod nihil sumus, & hanc discimus a nobis ipsis, & ab infirmitate propria: posteriore calcamus gloriam mundi, & hanc ab illo discimus, qui exinanivit semetipsum formam servi accipiens: qui etiam quæsitus in regnum, fugit; quæsitus ad tanta probra & ignominiosum crucis supplicium, sponte obtulit semetipsum.

Serm. 42. — *S. 4. de adv.*

VIII. Dividitur 2. in humilitatem *quoad Deum*, & *quoad homines*, quam divisionem S. Thomas indicavit, dum dixit: Cum in homine duo possint considerari, id, quod est Dei, id est, dona Dei; & id, quod est hominis, hoc est, defectus: quilibet homo secundum id, quod suum est, debet se cuilibet proximo subjicere: quantum ad id, quod Dei est, in ipso.

2. 2. q. 161. a. 3.

Actus seu gradus.

IX. Richardus de Sanct. Victore tres adducit eosque valde considerabiles humilitatis gradus: inquiens: Humilis est, qui se ipsum apud semetipsum veraciter contemnit: humilior autem, qui se contemni ab aliis non refugit: humillimus vero, qui contemptum suum non solum contemnit, sed admodum concupiscit.

Richardus de S. Vict. l. 2. de erudit. ho. inter. c. 12.

X. S. Anselmus in libro de similitudinibus septem ponit humilitatis gradus. Primus est, se contemptibilem & peccatorem esse cognoscere. Secundus, ita effectualiter credere. Tertius, aliis confiteri. Quartus, hoc velle credi. Quintus, velle ita dici. Sextus, exultare & lætari, vilem & peccatorem dici. Septimus, quod amet & gaudeat, se velut contemptibilem conculcari. Ad hæc etiam addi potest, quod, ut homo efficacius fiat hujusmodi, se verbis & factis & gestibus cordialiter vilipendi desideret.

apud Mansi disc. 3. n. 3.

XI. S. Bonaventura & S. Ignatius tres assignat sequentes dicens: Primus est subesse majori, nec præferre se æquali: Secundus subesse pari, nec se præferre minori, nec velle præferri: Tertius subesse minori. Quam eamdem instructionem diu ante Seraphicum Mellifluus tradidit in hæc verba: Humilitas virtus habet hæc tria, superiori subdi, æquali non præferri, minori plus subdi, quam præferri. Idem S. Bonaventura alibi hos assignat gradus: Gradus humilitatis sunt quatuor, inquit ille: Primus est, spernere mundum: Secundus, spernere nullum: Tertius, spernere seipsum: Quartus, contemnere semper vel non curare sui contemptum.

S. Bonav. tr. 6. in Diaet. salut. tit. 7. c. 2.

XII. Præterea Cassianus decem humilitatis gradus assignat. Ex omnibus tamen potiores esse

esse videntur duodecim sequantes a S. Bernardo & S. Thoma assignari, Nimirum.

(1) Primus gradus seu actus est, *seipsum despicere*: juxta quem gradum, ut supra dictum est, S. Bernardus humilitatem definivit, dixitque, esse virtutem, qua homo verissima sui agnitione sibi vilescit. Ut autem hunc gradum quis obtineat, optimum senex quidam interrogatus medium dixit esse, si sua dumtaxat, & non alterius, mala quis consideret. Item si tria ista semper in mente habeat, ut S. Bernardus suasit, quid fuisti; quia sperma foetidum: quid es; quia vas stercorum: quid eris; quia esca vermium.

Osee 13. v. 9. (2) Secundus est, *sibi ipsi diffidere*: juxta illud Oseae. Perditio tua ex te Israel, tantummodo in me auxilium tuum. Et illud Christi: Joan. 15. v. 5. Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, Sap. 8. v. 21. quia sine me nihil potestis facere. Hinc Salomon: Et ut scivi, quoniam non aliter possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiae scire, cujus esset hoc donum: adii Dominum, & deprecatus sum illum.

(3) Tertius est, *se omnium minimum reputare*: juxta illud Thomae Kempensis: Non reputes te aliquid profecisse (in humilitate) nisi omnibus inferiorem te esse sentias. Hoc L. 2. c. 2. Luc. 14. v. 10. ipsum suasit Salvator illis verbis: Cum vocatus fueris ad nuptias, recumbe in novissimo S. 37. super Cant. loco; ut, quamadmodum S. Bernardus discurrit, solus omnium novissimus sedeas, teque nemini non dico praeponas, sed nec comparare praesumas. Quia non est periculum, quamtumcumque te humilles, quantumcumque minorem reputes, quam sis: est autem grande malum, horrendumqua periculum, si vel uni in tua te cogitatione praeferas.

(4) Quartus est, *se divinis donis indignum* Mor. r. *reputare*: ita S. Gregorius suadet dicens: Cum divinis muneribus actus proprios meditare: nec dignum te judicabis eo, quo frueris, si Idem in moral. intelliges, quod mereris. Et iterum: Sancti viri, quo altius apud Deum virtutum dignitate proficiunt, eo subtilius indignos se esse deprehendunt; quia dum proximi luci fiunt, quidquid eos in seipsis latebat, inveniunt. Quanti autem faciendus sit iste gradus, praeclare judicat S. Augustinus his verbis: Felix Super Ps. 84. est, cui ostendit Deus misericordiam suam. Ostendendo enim illi misericordiam suam, persuadet illi, quia, quidquid boni habet ipse homo, non habet, nisi ab illo: quia omne bonum nostrum ipse est. Et cum hoc viderit homo, videt, quia totum, quod in se laudatur, de misericordia Dei est, non de meritis suis. Et videndo ista non superbit; non superbiendo non extollitur; non se extollendo non cadit; non cadendo stat; stando, inhaerendo manet; manendo perfruitur, & laetatur in Domino Deo suo.

Serm. 16. in Cant. (5) Quintus est, *nolle laudari & honorari*: nam verus humilis, teste S. Bernardo, vilis vult reputari, non humilis praedicari: gaudet contemptu sui, hoc solo superbus, quod laudes contemnat.

Act. 5. v. 41. (6) Sextus est, *cupere ab aliis contemni*: ad exemplum Apostolorum, qui ibant gaudentes a conspectu Concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. Quemadmodum enim (inquit S. Ignatius Loyola) Cap. 4. Ex. §. 44. mundani homines, qui ea, quae mundi sunt, sequuntur, diligunt & quaerunt magna cum diligentia, honorem, famam, magni nominis existimationem in terra, sicut mundus eos edocet; sic qui procedunt in Spiritu & serio Christum Dominum nostrum sequuntur, amant & ardenter exoptant ea quae iis omnino contraria sunt, indui nimirum eadem veste ac insignibus Domini sui pro ipsius amore ac reverentia, adeo ut si sine offensione ulla divinae Majestatis, & absque proximi peccato foret: vellent contumelias, falsa testimonia & injurias pati, ac stulti haberi & aestimari (nulla tamen ad id per eos data occasione) eo quod exoptent assimilari ac imitari aliquo modo Dominum nostrum Jesum Christum, ejusque vestibus & insignibus indui. Quanti autem faciendus sit hic gradus, indicavit S. Laur. In vita S. Laur. Justin. Justinianus dicens: Non est tantae virtutis, honores contemnere, quam contemptum appetere. Plus enim est, ut male effici negligas, quam ut bene affici non cupias. Caeterum illud summae perfectionis est, ut malo affici desideres.

(7) Septimus est, *defectus proprios libenter* Doct. 2. *detegere*: nam, teste S. Dorotheo, humilitatis filia est sui ipsius accusatio. Et juxta S. Gregorium, haec sunt verae humilitatis testimonia, In Ps. 3. poenit. iniquitatem suam agnoscere, & cognitam voce confessionis aperire, & enunciatam poenitentiae satisfactione delere. Hinc alibi summopere curandum esse ait, ut mala, quae fecimus, & sponte fateamur, & haec aliis arguentibus non negemus. L. 22. mor. c. 14. Ipse certe de se dixit: Ab omnibus corrigi, ab omnibus emendari paratus sum, & solum mihi amicum aestimo, per cujus linguam ante districti Judicis apparitionem meae maculas mentis tergo. In reg. Sed & latro quidam, cum gravissima vitae suae peccata Abbati in confessione explicasset, jussus ea coram Lancic. opusc. 8. c. 8. 230. Monachis repetere, promptissime id fecit.

(8) Octavus est, *Deo se subjicere* juxta S. 1 Petr. 5. v. 6. Petri monitum: Humiliamini ergo sub potenti manu Dei. Et hic fere primarius est humilitatis actus, teste S. Ambrosio, dum ait: In Lib. 10. ep. 84. eo proprietatem ipsius definimus, quod per omnia Deo subditur. Et clarius S. Bernardus: In Serm. de subject. Totius humilitatis summa in eo videtur consistere, si voluntas nostra divinae, ut dignum est, subjecta sit voluntati, sicut ait Propheta: Nonne Deo subjecta erit anima mea? Scio quidem, creaturam omnem, velit, nolit, subjectam esse Creatori. Sed a creatora rationali subjectio quaeritur, ut voluntarie sacrificet Domino, & confiteatur nomini ejus, non quia terribile & sanctum, non quia potens, sed quia bonum est. Atque hoc scilicet modo S. Ignatius In lib. exerc. humilitatem consideravit, quando tres eidem gradus assignavit. Quorum primus est, & quidem ad salutem necessarius, ut quis se penitus subdat divinae legi observandae, utque ne mundi quidem totius oblato dominio, aut vitae discrimine objecto, transgrediatur ex deliberato mandatum ullum divinum aut humanum, quod quidem peccati mortalis vinculo nos obliget. Secundus majoris est perfectio-

nis, ut fixo animo ad divitias, paupertatem, honorem, ignominiam, brevitatem vitæ ac longitudinem æque fit propenfus, ubi æqualis eft divinæ laudis & falutis propriæ occafio, ut quis nulla vel humanæ quantæcumque felicitatis, vel propriæ mortis conditione propofita adducatur umquam, ut culpam, licet venialem tantum, decernat admittere. Tertius eft abfolutiffimus, ut priores duos jam adeptus, etiamfi nullo fuperaddito laus Dei par foret, ad majorem tamen imitationem Chrifti eligat potius cum eo paupere fpreto & illufo pauperiem, contemptum, & infipientiæ titulum amplecti, quam opes, honores, & fapientiæ æftimationem.

(9) Nonus eft, *proximo fe fubjicere*: juxta
1. Petr. 2. v. 13. illud S. Petri: fubjecti eftote omni humanæ creaturæ propter Deum. Neque enim, ut be-
Ep. 84. l. 10. ne advertit S. Ambrofius, eft humilitas, quod facere debes neceffitate; vera autem eft, quando cedimus iis, qui nobis videntur effe minores, & eos veneramur, qui nobis magis videntur effe indigni, quam nos.

Serm. 2. (10) Decimus eft, *humilia officia appetere*: nam, ut fapienter S. Dorotheus dixit, anima difponitur ab his, quæ parantur in corpore, fequiturque habitum corporis. Aliter enim v. g. difponitur anima infidentis in afino, aliter fedentis in throno, aliter optimi veftimentis induti, aliter pannofi. Verbo, humiliato cor-
Conftit. mon. c. 24. pore, humiliatur & anima. Ut autem ejufmodi officia plus æftimentur, & alacrius affumantur, intelligendum eft, inquit S. Bafilius, debere pietatis cultorem viliora etiam officia magno cum ftudio, magnaque cum alacritate fufcipere; fcientem nihil minutum effe, quod Dei caufa fiat, fed grande & fpirituale, & ejufmodi, quod cælum nobis & præmia cæle-
Lanciz. opufc. 8. c. 2. n. 10. ftia conciliet. Hinc ipfe etiam Chriftus Sanct. Birgittæ dixit: Veftes tuæ debent effe humilitas exterior & interior, ut nec extollas te, quafi aliis fanctiorem interius, nec erubefcas coram hominibus exterius te exhibere humilem. Quanti autem faciendus fit hic gradus, pulchre Sanct. Gregorius docuit his verbis: Ecce quem Dominus fingulariter cunctis prætulit, fefe fub Domino, & exæquando minimis, & abjecta exhibendo contemnit. Non poteftas regni ad memoriam reducitur, non fubjectorum oculis faltando vilefcere metuit, non fe honore prælatum cæteris ante ejus arcam, qui honorem dederat, recognofcit. Coram Deo egit vilia, vel extrema, ut illa ex humilitate folidaret, quæ coram hominibus egerat. Quid de ejus factis ab aliis fentiatur, ignoro, ego plus David faltantem ftupeo, quam pugnantem; pugnando quippe hoftes fubdidit, faltando autem coram Domino femetipfum vicit.

(11) Undecimus eft, *fe ad omnia inutilem*
Luc. 17. *reputare*, juxta illud Chrifti: Cum feceritis omnia, quæ præcepta funt vobis, dicite: Servi inutiles fumus: quod debuimus facere, fecimus. Qui quidem gradus adeo excellens eft, ut Alphonfus Rodriquez poft S. Bonaventuram ipfum ultimo loco collocet, cenfeatque, de illo dici poffe, quod S. Laurentius Juftinianus de humilitate in genere pronunciaverat, fcilicet, neminem, quid fit humilitas, probe noffe, nifi cui divinitus datum fit effe humilem.

(12) Duodecimus eft, *filentium in confufionibus & accufationibus, vel increpationibus fervare*; quid enim dolorofius apud mundiales (ajebat Virgo Beatiffima S. Birgittæ) quam injuriam fuam diffimulare, & omnibus fe credere & tenere indigniorem & humiliorem? Et, ut S. Bernardus teftatur, fuppreffus dolor altius introrfus radicavit, eo acerbior factus, quo non eft exire permiffus. Cujus rationem dans S. Thomas ait: Omnem nocivum interius claufum magis affligit, quia magis multiplicatur intentio animæ circa ipfum; fed quando ad exteriora quodammodo difgregatur, & fic dolor minuitur interior. Nimirum dolor fpeciem ignis gerit, quia, dum plus tegitur, plus ignefcit. At (quemadmodum S. Nilus difcurrit) nubibus eft fimilis, quæ dum denfæ funt & obfcuræ, aquis turgent; at poftquam eas exonerarunt, clarefcunt, & fplendidæ fiunt. S. 26. in Cant. 1. 2. q. 38. a. 2. Lanciz. op. 8. c. 7.

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Qualitas.

I. EGo autem fum vermis, & non homo: opprobrium hominum, & abjectio plebis. Pfal. 21. v. 7.

II. Ludam, & vilior fiam plus, quam factus fum: & ero humilis in oculis meis, & cum ancillis, de quibus locuta es, gloriofior apparebo. 2. Reg. 6. v. 22.

III. Quia femel cœpi, loquar ad Dominum meum, cum fim pulvis & cinis. Gen. 18. v. 27.

IV. Qui poft me venturus eft, fortior me eft, cujus non fum dignus calceamenta portare. Matt. 3. v. 11.

V. Nos ftulti propter Chriftum, vos autem prudentes in Chrifto: nos infirmi, vos fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles. Ufque in hanc horam & efurimus & fitimus & nudi fumus, & colaphis cædimur, & inftabiles fumus. Tamquam purgamenta hujus mundi facti fumus omnium peripfema ufque adhuc. 1. Cor. 4. v. 10.

VI. Ibant gaudentes a confpectu concilii, quoniam digni habiti funt, pro nomine Jefu contumeliam pati. Act. 5. v. 41.

Neceffitas.

VII. Amen dico vobis, nifi converfi fueritis, & efficiamini ficut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum. Quicumque ergo fe humiliaverit, ficut parvulus ifte, hic major eft in regno cælorum. Matt. 18. v. 3.

VIII. Omnes autem invicem humilitatem infinuate: quia Deus fuperbis refiftit, humilibus autem dat gratiam. 1. Petr. 5. v. 5.

IX. Humilia valde fpiritum tuum: quoniam vindicta carnis impii, ignis, & vermis. Eccl. 7. v. 19.

Utilitas.

X. Humilium & manfuetorum tibi femper placuit deprecatio. Jud. 9. v. 16.

XI. Ubi eft humilitas, ibi & fapientia. Prov. 11. v. 2.

XII. Oratio humiliantis fe penetrabit nubes: &, donec propinquet, non confolabitur: & non difcedet, donec altiffimus afpiciat. Eccl. 35. v. 21.

XIII. Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & invenies gratiam coram Deo: quoniam magna potentia Dei folius, & ab humilibus honoratur. Eccl. 3. v. 20.

Di-

Dignitas.

Ps. 112. v. 5. XIV. Quis ficut Dominus Deus noſter, qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cælo & in terra?

Ps. 137. v. 7. XV. Excelſus Dominus, & humilia reſpicit; & alta a longe cognoſcit.

1. Petr. 5. v. 6. XVI. Humiliamini ſub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore viſitationis.

Luc. 18. v. 14. XVII. Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur.

Luc. 14. v. 10. XVIII. Cum vocatus fueris ad nuptias, vade, recumbe in noviſſimo loco; ut, cum venerit, qui te invitavit, dicat tibi: Amice, aſcende ſuperius. Tunc erit tibi gloria coram ſimul-diſcumbentibus.

Jac. 4. v. 10. XIX. Humiliamini in conſpectu Dei, & exaltabit vos.

Ps. 50. v. 19. XX. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.

Philip. 2. v. 5. XXI. Hoc ſentite in vobis, quod & in Chriſto Jeſu, qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo: ſed ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo. Humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis: Propter quod & exaltavit illum Deus, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Jeſu omne genuflectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.

Prov. 18. v. 12. XXII. Antequam conteratur, exaltatur cor hominis: & antequam glorificetur, humiliatur.

Prov. 29. v. 23. XXIII. Superbum ſequitur humilitas: & humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria.

Eccl. 11. v. 1. XXIV. Sapientia humiliati exaltabit caput illius: & in medio magnatum conſidere eum faciet.

Jucunditas.

Matth. 11. v. 29. XXV. Diſcite a me, quia mitis ſum & humilis corde: & invenietis requiem animabus veſtris.

§. III. EX SS. PATRIBUS ET DOCTORIBUS.

Qualitas.

S. Greg. I. Ideo Deus abſcondit gratiam, ut unam gratiam certam habeamus, ſcilicet humilitatem.

S. Bern. 34. ſ. ſuper. Cant. II. Verus humilis non vult humilis prædicari, ſed vilis reputari: nec reputat ſolum, quam vilis ſit in præſenti, ſed quam vilis etiam eſſe poſſit, immo quam vilis eſſet, ac fieret, niſi Deus violenter ipſum a peccato retraxiſſet, & niſi ei tentationes ſubtraheret.

S. Ambr. in Ps. 37. III. Juſtus accuſatus tacet, læſus remittit, diſſimulat laceſſitus.

S. Greg. mor. IV. Electi ne invite curventur in morte, ſponte curvantur in humilitate.

Ibid. V. In cunctis ſe deſpicit, qui in ſuis oculis eſſe humilem profitetur.

Idem. VI. Magnus unuſquiſque eſſe ſtudeat, ſed tamen aliquo modo eſſe ſe neſciat: ne, dum ſibi magnitudinem arroganter tribuit, amittat.

VII. Oportet bona opera ſciendo neſcire, quia & recta hæc æſtimare oportet, & minima: recta, ut cuſtodiamus: minima, ne inflemur. *Idem l. 9. c. 17.*

VIII. Quia origo virtutum in nobis eſt humilitas, illa veraciter pullulat, quæ in radice propria, id eſt in charitate, perdurat, a qua nimirum ſi abſcinditur, areſcit; quia vivificantis ſe in intimis humorem charitatis perdit. *S. Greg. 77. mor.*

IX. Ille humilis cenſendus eſt, qui pro nihilo ſe reputat, & ab aliis reputari vult, qui propriæ conſcientiæ teſtimonio contentus, ignorantis populi favores non ſolum non quærit, ſed pro nihilo deſpicit, qui laude falſa non lenitur, ſed pungitur; qui ita gaudet deſpectu, ſicut ſuperbus in honore. *S. Thom. Villanov. conc. 1. de S. Mart.*

X. Aurora, quæ fugat tenebras, lucem nunciat, merito humilitatem deſignat, quia ſicut illa diem & noctem, ita iſta dividit juſtum & peccatorem: ab humilitate juſtus quiſque incipit, & inde proficit: Unde etiam ipſa aurora conſurgens dicitur, ut videlicet virtutum ſtructura ſurgens ab humilitate, tamquam proprio fundamento erigatur. *S. Ferr. ſ. 61. in parv. ca. 6. v. 9.*

XI. Humilitas eſt oculus animæ, per quam homo conditionem ſuam ac ſtatum ſuum veriſſime recognoſcit; unde dicit Bernardus: Humilitas eſt virtus, qua homo veriſſima ſui cognitione ſibi ipſi vileſcit. *S. Alber. M. ſer. in 3. Adv.*

XII. Humilitatis ſumma in eo conſiſtit, ſi voluntas noſtra per omnia divinæ voluntati ſubjecta fuerit. *Greg. de ſubject. noſtra volunt.*

XIII. Non magnum eſt, eſſe humilem in abjectione, magna prorſus & rara virtus eſt humilitas honorata. *Bernard. ſup. Miſſ. eſt.*

XIV. Non indocta humilitas, ſed quæ habeat ſui modeſtiam & ſcientiam laudatur. *Ambr. ſ. de offic.*

XV. Humilitas eſt virtus magna, cui etiam Dei majeſtas ſe inclinat. *Greg. ſer. 37. ſup. Cant.*

XVI. Humilitas vera eſt, qua quis de ſe parva æſtimat, & bona alterius ſine invidia & livore commendat. *Id. Hom. 6. mor.*

Neceſſitas.

XVII. Nihil eſt in omnibus noſtris bonis operibus, quod hac non egeat; nihil eſt, quod ſine hac ſtare poſſit. *S. Chryſ. ſer. 33. de Prof. Evang.*

XVIII. Debet, qui fabricat, ſingulos lapides una cum cæmento ponere atque connectere; nam ſi lapides projecerit ſuper lapides abſque cæmento, procul dubio excutiuntur, nec conſiſtere penitus poterit ædificium, ſed omne ruet; porro cæmentum cordi humilitas eſt, eſt enim a terra cæmentum, quæ pedibus omnibus ſubjicitur. *S. Doroth. ſerm. 14.*

XIX. Arcta eſt janua regni cælorum, nec recipit niſi parvos; dicit & docet hoc ipſe humilitatis Magiſter, qui advocans parvulum ſtatuit in medio diſcipulorum, & dixit: *Niſi converſi fueritis, & efficiamini, ſicut parvulus iſte, non intrabitis in regnum cælorum.* *S. Petr. c. 17. de piſſ.*

XX. Ideo Chriſtus præcipue nobis commendavit humilitatem, quia per hoc maxime removetur impedimentum humanæ ſalutis, quæ conſiſtit in hoc, quod homo ad cæleſtia & ſpiritualia tendat, a quibus impeditur, dum in terrenis magnificari ſtudet, & ideo Dominus, ut impedimentum ſalutis auferret, exteriorem celſitudinem contemnendam monſtra- *S. Thom. 2. 2. q. 161. art. 5. ad 4.*

vit

vit per humilitatis exempla, & sic humilitas est quasi quædam dispositio ad liberum accessum hominis in spiritualia & divina bona.

S. Bern. ho 4. sup. Psal. qui habitat. XXI. Quid est, quod incessanter orantes & supplicantes non possumus ad eam, quam desideramus, gratiæ abundantiam pervenire? Putatis, quia avarus factus Deus, aut inops, aut impotens, aut inexorabilis? absit hoc, absit; sed ipse cognovit figmentum nostrum: ne forte, ut ante dixit, elationis vitium incurramus; sicut enim iste corporeus sol, licet bonus sit & valde necessarius, tamen fervor ejus, si temperatus non fuerit, infirmo capiti, & splendor infirmis oculis nocet; nec est solis culpa, sed infirmitatis; sic etiam sol justitiæ est.

S. Bon. l. 2. de prof. relig. c. 33. XXII. Non est mirum, si inopes simus virtutum, cum matrem & custodem virtutum, scilicet humilitatem, tam alienam a nobis sentiamus; quid enim causæ est, quod ille, qui dives est in misericordia, Pater cælestis, qui etiam pro dilectione, qua dilexit nos, proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum; quid, inquam, causæ est, quod nos tam inopes gratiarum & virtutum reliquit, quasi non sit ei cura de nobis? Nimirum aut desidia nostra in causa est, quod non instanter quærimus eum, ut debemus; aut superbia, quia, etsi quærimus instanter, videt tamen Deus, non prodesse nobis, ut inde extollamur, & fieret nobis ipsa donorum ejus sublimatio altioris occasio ruinæ.

S. Cypr. de Nat. Christi. XXIII. Fundamentum sanctitatis, ut S. Cyprianus ait, semper fuit humilitas, nec in cælo stare potuit superba sublimitas; hanc primam gratiam ingrediens in mundum noster Parvulus attulit.

S Bonaven. Or. 2. de Conf. XXIV. Humilitas est omnis nostræ virtutis & operationis fortificativa, & omnis spiritualis roboris augmentativa, quia ponit omnes vires nostras ac operationes super solidum fundamentum.

S. Chrys. hom. 19. in Matt. XXV. Hmilitate subtracta, etiamsi ad ipsum usque cælum conversationis sublimitate pervenias, simul omnia subtrahuntur, atque in finem pessimum relabuntur; nam sive orationem, sive jejunium, sive misericordiam, sive pudicitiam, sive aliud quid bonorum absque humilitate congreges, statim cuncta defluunt.

S. Bern. Epist. 42. XXVI. Si amittitur humilitas, virtutum aggregatio non nisi ruina est.

Aug. in Ep. ad Diosc. XXVII. Non aliam tibi ad capessendam & obtinendam veritatis viam invenias, quam quæ monstrata est ab illo, qui gressuum nostrorum tanquam Deus vidit infirmitatem. Ea autem prima est humilitas, & quoties interrogares, secunda humilitas, tertia humilitas dicetur.

S. Greg. l. 8. mor. XXVIII. Perit omne, quod agitur, si non in humilitate solidatur.

S. Aug. XXIX. Nisi humilitas omnia, quæcunque benefacimus, & præcesserit, & comitetur, & subsecuta fuerit, jam nobis de aliquo facto bono gaudentibus, totum extorquet de manu superbia.

S. Greg. ho. 9. in Evang. XXX. Cum augentur dona, etiam rationes crescunt donorum: tanto ergo humilior atque ad serviendum Deo promptior quisque debet esse ex munere, quanto se obligatiorem esse conspicit in reddenda ratione.

XXXI. Excelsa est patria, humilis est via. Ergo qui quærit Patriam, quid recusat viam? *S. Aug. super Jo.*

XXXII. Frustra appellamur Christiani, si imitatores non fuerimus Christi, qui ideo viam se esse dixit, ut conversatio Magistri fieret forma Discipuli; & illam humilitatem eligat servus, quam secutus est Dominus ejus, qui fuit Christus. *S. Leo in serm. de Nativ.*

Utilitas.

XXXIII. Bona humilitas, quæ nihil appetendo, totum, quod contemnit, adipiscitur. *S. Ambr. l. 7. super Luc.*

XXXIV. Nihil conferendum humilitatis virtuti; ipsa enim mater est, & radix, & altrix, & fulcimentum, & vinculum bonorum. *S. Chrys. hom. 30. in acta.*

XXXV. Humilitas est tutissimus virtutum omnium thesaurus. *S. Basil. c. 17. con. Monast.*

XXXVI. Nihil humilitate potentius. Fortior est petra, solidior adamante, & in majore securitate nos collocat, quam queant vel turres, vel urbes, vel muri, omnibusque Diaboli machinamentis sublimior facta, contingere volentibus insuperabiles facit. Nihil magis odit Dæmon, quam humilem & Dei amantem. *S. Chrys. ho. 20 in act.*

XXXVII. Altus est Deus, humilias te, & descendit ad te: erigis te, & fugit a te. Quare? quoniam excelsus est, & humilia de proximo respicit, ut attollat, ut bonis repleat: alta, id est superba, de longe cognoscit, ut deprimat. *S. Aug.*

XXXVIII. Omnis labor Monachi sine humilitate vanus est. Humilitas enim est præcursor caritatis, sicut Joannes erat præcursor Jesu, omnes trahens ad eum; ita humilitas attrahit ad charitatem, id est, ad ipsum Deum, quia Deus charitas est. *In vitis PP.*

XXXIX. Nihil humilibus arduum reperitur, quibus & gratia fert auxilium, & obedientiæ devotio lenit imperium. *S. Bern. s. de convers. ad Cler. c. 10.*

XL. Cum te humiliari videris, habeto id signum in bonum omnino gratiæ propinquantis. Nam sicut ante ruinam exaltatur cor, ita ante exaltationem humiliatur. *S. Clim. grad. 26.*

XLI. Animi in virtute progressus, in humilitate progressus est. *S. Basil. s. ascet. de abdic. rer.*

XLII. Cum humilitatis virtus animam repleverit, dejecerit, liquefecerit, tunc incipit dilatari dilectione, irradiari veritate, repleri lumine, elevari spiritu. *S. Laur. Just. l. de cast. connub.*

XLIII. Se animo scire submittere, est scire Christum imitari. *S. Basil. l. c.*

XLIV. Tota victoria Salvatoris, qua & Diabolum superavit & mundum, humilitate est concepta, humilitate est consecta. *S. Leo s. 7. de Epiph.*

XLV. Sacra est biga, charitas atque humilitas, quippe illa exaltat, hæc exaltatos, ne unquam decidant, continet. *Climac. grad. 25.*

XLVI. Humilitas magna virtus, quæ meretur, quod non docetur. *S. Bern. s. 85. in Cant.*

XLVII. Humilitate cursus ille consummetur, quo velut de luteis domibus ad cælestes ascenditur mansiones. Si nescis, quis iste cursus sit, Augustinum lege his ad Macedonium scribentem verbis: Virtus in hac vita nihil aliud est, quam diligere, quod diligendum est; id diligere, prudentia est; nullis inde averti molestiis, fortitudo est; nullis illecebris, tem- *Heldebertus apud Mansi dis. 3. n. 8.*

pe-

perantia est; nulla superbia, justitia est; humilitas hoc in loco nomine intelligitur justitiæ, tamquam cæterarum consummatio & clausioncula virtutum.

S. Th. Vill. conc. 1. de Martin. XLVIII. Hæc virtus plurimarum virtutum mater est & origo; ex hoc enim fonte innumeræ aliæ virtutes scaturiunt. Inde obedientia, timor, reverentia, patientia, modestia, mansuetudo, amicitia, pax. Qui enim humilis, libenter omnibus obtemperat, omnes reveretur, omnes timet offendere, injurias vero aut per mansuetudinem non sentit, aut per patientiam sustinet; quietus sibi, pacificus omnibus, omnibus mitis, nullum despicit, nullum lædit, omnibus subditur.

S. Bern. ep. 4. XLIX. Meretur humilitas, ut aliæ virtutes dentur, quoniam humilibus Deus dat gratiam; servat acceptas, quia non requiescit spiritus, nisi super humilem; servatas consummat, quia virtus infirmitate, hoc est in humilibus, perficitur.

S. Cæsar. Arel. ap. Mansi d. 1. n. 4. L. Fratres optimi, nostis, quia pluvia, si montem nimis erectum invenerit, cito in vallem decurrit; & ideo qui se ad accipiendam benedictionem humiliter inclinantes quasi valles faciunt, ipsi pluviam divinæ benedictionis accipiunt, & impletur in iis, quod scriptum est: *Omnis vallis implebitur, & omnis mons, & collis humiliabitur*: Quid est, omnis vallis implebitur, nisi omnis, qui se humiliat, exaltabitur?

Hugo de S. Victore l. 2. Inst. Mansi l. 33. LI. Vovisti Deo virginitatem tuam, & post votum perdidisti? Virginitas autem semel amissa, reparari aut recuperari numquam potest. Quid ergo reddes Deo pro eo quod vovisti, & irrecuparabiliter perdidisti? Audi, redde pœnitentiam tuam, redde contritionem, redde humilitatem, pro virginitate carnis, redde humilitatem cordis, humilitatem per se debueras, etiamsi virginitatem habueras, & tamen si virginitatem reddere non potes, redde pro illa humilitatem, & satisfaciet tam pro se, quam pro illa. Vide, quanta virtus est humilitatis. Socia humilitatis virginitas, & socia est virginitatis humilitas, non tamen potest, si abest humilitas, satisfacere virginitas; potest autem, etsi abest virginitas, satisfacere, si habeatur vera humilitas.

S. Thom. Vill. l. c. LII. Non solum omnem gratiam & virtutem custodit humilitas, sed etiam supplet; quidquid enim tibi obedientiæ, castitatis, patientiæ, sanctitatis deest, humilitate suppletur.

S. Bonav. in Diæta sal. 7. c. 2. LIII. Humilitas est brevis schola devotionis, & brevis via salvationis, brevis scala, si vis ascendere; brevis schola, si vis addiscere; brevis via, si vis incedere. Est humilitas brevis schola, est enim compendium totius justitiæ.

S. Dorot. ser. 2. de cord. hum. LIV. Si propter imbecillitatem laborare non possumus, humiliare saltem nos ipsos studeamus. Confido enim in Domini misericordia, quod si modicam hanc & brevem amplesati fuerimus humilitatem, inveniemus & nos inter sanctorum illorum choros, qui innumeris laboribus se affligentes Domino servierunt.

S. Bern. l. 2. de consid. LV. Bonus fundus humilitas, qua veritas inquiritur, claritas acquiritur, irradiationes sapientiæ percipiuntur.

S. Aug. de v. Dom. LVI. Omnes delectat celsitudo, sed humilitas gradus est, quid tendis pedem? cadere vis, non ascendere a gradu incipe, ascendisti.

S. Bern. in vigil. Nat. Dom. LVII. Humilitate quid ditius, quid pretiosius? qua regnum cælorum emitur.

Id. de v. Isaia s. 2. LVIII. Humiles & non elati replebunt templum Paradisi.

Dignitas.

S. Angela ap. Mansi d. 13. n. 6. LIX. Vere qui est in humilitate fundatus, habet conversationem Angelicam, purissimam, benignissimam, & pacificam. Et quia hæc pretiola virtus humilitatis benignum animum facit, ideo homo humilis omnibus appretiabilis efficitur, & omnibus amorosus, & præcipue electis Dei.

S. Bonav. l. c. LX. Est humilitas luminosa, instar sideris, radiosa, nam sicut sidus vel stella modica est in apparentia, cum tamen sidus in veritate, ut tradunt Mathematici, sit majus tota terra, sic humilis cum sit parvus, in veritate est apud Deum maximus, & ex sua tamen & hominum reputatione, vult esse quasi nullus; Est instar lunæ: nam sicut luna est luminare, quod minuitur ex consummatione, ut dicitur Eccl. 43. Sic omilis se minorare nititur, cum a Deo per gratiam consummatur.

S. Ambr. in Ps. 118. LXI. Si putas, quod Christo profuit humilitas sua, cui ergo non proderit? si illum exaltavit, quem non augebit? factus est minister omnium Dominus; & Author omnium vapulavit, pedes lavit, crucifixus est, mortuus est, sed in his omnibus detrimentum nullum video divinitatis ejus, profectum operationis agnosco. Qui nihil habebat, quod ad potestatem suam adderet, habuit, quod ad cultum suæ Majestatis adjungeret. Nihil humilitas adfert dispendii; ille, qui se esinanivir, plenus est; ille, qui non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, formam servi accipiens, in gloria est Dei Patris.

S. Hilar. in Ps. 118. v. 107. LXII. Cum Domino opum contemptus opulentia est; cum Domino terreni honoris despectus cælorum regnum est, cum Domino humilitas cordis generosæ & regiæ nativitatis ornatus est. Hoc a se disci voluit, quod virtutum omnium maximum est.

S. Laur. Justin. de agon. Chr. c. 1. LXIII. O sancta humilitas! sola in tuis vilis oculis, tuo te condemnas judicio; quantum Deo amabilis, quam dignitate sublimis; quam dives meritis? quis te digne laudare valeat? Tu omnium te novissimam credens, cæteris honorabiliter antecedis; dum descendis, ascendis; dum gloriam fugis, acquiris; dum latere cupis, efficeris manifesta, sine tui detrimento proficis, sine elatione præes.

S. Bern. serm. 1. de Annunc. LXIV. Sciendum magnopere est, quod tantum unaquæque anima sit pretiosior ante oculos Dei, quantum pro amore veritatis despectior fuerit ante oculos suos; hinc 1. Reg. 15. ad Saul dicitur: *Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel?* ac si aperte diceret: Magnus mihi fuisti, quia despectus tibi; Sed nunc quia magnus tibi es factus, es despectus mihi. Tanto ergo fit quisque vilior Deo, quanto pretiosior sibi, tanto pretiosior Deo; quanto propter eum fit vilior.

XLV. Vere in hoc sui & mundi contemptu, omnis

S. Th. Vill. conc. 1. de S. Martino. omnis fere Philoſophia Chriſtiana conſiſtit, ſiquidem quia Lucifer in cælo ſuperbiæ cathedram locaverat, & per ſuperbiam multos Angelos inde dejecerat, Filius Dei in terra contrariam ſuperbiæ humilitatis ſcholam poſuit, ut per eam homines in cælum reduceret. Unde in plateis Jeruſalem clamore valido diſcipulis clamans ajebat: *Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde:* Non vos doceo potentiæ meæ miracula, non cæcos illuminare, leproſos mundare, mortuos ſuſcitare, ſed manſuetudinem, humilitatemque, hæc omnis mea doctrina.

Guerricus Abbas ſ. 3. de Aſſum. LXVI. O humilitas anguſta tibi, ampla Divinitati; pauper & inſufficiens tibi, ſufficiens ei, quem non capit orbis, copioſe ac delicioſe reficiens illum, qui & Angelos paſcit. Super quem, inquit, requieſcam, niſi ſuper humilem? In omnibus requiem quæſivi, ſed apud humilem ancillam inveni. Non eſt inventa ſimilis illi in gratia humilitatis, ideo in plenitudine humilitatis, requievit etiam corporaliter omnis plenitudo divinitatis.

S. Nilus Orat. 16. LXVII. Lapis pretioſus in annulo aureo decorus eſt; & in virtutum corona inſerta humilitas excellit.

S. Aug. de verb. Dom. LXVIII. Omnes delectat celſitudo, ſed humilitas gradus eſt. Quid tendis pedem ultra te? cadere vis, non aſcendere, a gradu incipe, & aſcendiſti.

S. Ambr. in ſerm. LXIX. Quiſquis cupit Divinitatis tenere faſtigia, humilitatis ima ſectetur. Quicumque Fratrem vult prævenire regnando, prius illum præveniat obſequendo.

S. Bern. ſ. ſup. Miſ. LXX. Non magnum eſt eſſe humilem in abjectione; magna prorſus, & rara virtus humilitas honorata.

Idem in epiſt. 42. LXXI. Nulla ſplendidior gemma in omni præcipue ornatu Summi Pontificis, quam humilitas: hæc nempe ſi amittatur, illa virtutum aggregatio non niſi ruina eſt.

S. Ambr. LXXII. Si gloriandum eſt Chriſtiano, de humilitate gloriandum eſt, de qua creſcitur apud Deum.

S. Aug. l. de Virg. c. 33. LXXIII. Menſura humilitatis cuique ex menſura ipſius magnitudinis data eſt.

S. Bern. ſer. vii ſol. coll. 20. LXXIV. Perfecti & ſpirituales, cum ad firmamentum & robur virtutis ſuæ per virtutem obedientiæ & ſubjectionis perveniunt, premunt ſe ſemper, ac dejiciunt in id, quod inſipientium eſt; & inde infra ſe deſcendunt, unde aſcendunt ſupra ſe, & humiliando ſe magis proficiunt propter frequentes & ſublimes exceſſus contemplationis.

S. Aug. ſ. 12. ad frat. LXXV. O ſancta humilitas, quam diſſimilis es ſuperbiæ! Ipſa ſuperbia, fratres mei, Luciferum de cælo ejecit, ſed humilitas Dei Filium incarnavit: Ipſa ſuperbia Adam de paradiſo expulit, ſed humilitas latronem in paradiſum introduxit: ſuperbia Gigantum linguas diviſit, humilitas Gentes congregavit diſperſas: ſuperbia Nabuchodonoſor in beſtiam traſformavit, ſed humilitas Joſeph Principem Iſrael conſtituit: ſuperbia Pharaonem ſubmerſit, ſed humilitas Moyſen exaltavit.

S. Baſil. or. 29. LXXVI. Quanto faſtum comprimis, tanto gratiam attrahis; modus enim amplificandæ gratiæ eſt vis humilitatis.

LXXVII. Valde rarum eſt, & valde paucorum, magna agere, nec ſe magnum reputare: multis præeminere, & neminem deſpicere. Unde vaſa miſericordiæ cum incipiunt de ſuis meritis intumeſcere, pia diſpenſatione cadere permittuntur, ut diſcant humiliter ſapere, & de ſua infirmitate vera ſentire.

LXXVIII. Eſto parvus in oculis tuis, ut ſis magnus in oculis Dei. Tanto enim eris apud Deum pretioſior, quanto fueris in oculis tuis deſpectior. *Iſidor. in Synon.*

LXXIX. Humilitas claritatis eſt meritum, claritas humilitatis eſt præmium. *S. Aug. tr. 104. in Jo.*

LXXX. Vulneraſti cor meum, Soror mea, vulneraſti cor meum in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui. Quid gracilius, quid flexibilius crine unico? quid ſubtilius & contractius humilitate; capillum unicum vix oculi deprehendunt; humilitas eo deprimit hominem, ut vix ſeſe inter homines numeret. *Rup. in l. c. Cant. 4. v. 9.*

Jucunditas.

LXXXI. Bona humilitas, quæ & in præſenti a mordacibus curis mentem facit quietam, & a minacibus pœnis in futuro ſecuram reddit conſcientiam. *S. Bern. in epiſt.*

Facilitas.

LXXXII. Beata iterumque beata humilitas, quod tam juvenibus, quam ſenibus ſecura, tutaque, & quæ in cujuſque facultate ſita ſit. *S. Climacus gr. 26.*

LXXXIII. Si forte ſublimitatis eſſet via propoſita, inquit S. Bernardus, & illic iter, quo oſtenderetur ſalutare Dei, quanta facerent homines, ut exultarentur? quam crudeliter invicem ſe ſternerent, invicem conculcarent, quam impudenter raperent, manibuſque & pedibus conarentur in altum, ut imponerent ſeſe homines ſuper capita aliena. Et certe qui contendit ſupergredi proximos, multas inveniet difficultates, multos habebit æmulos, multas patietur contradictiones, aſcendentes equidem ex adverſo. Nihil vero facilius eſt volenti, quam humiliare ſe ipſum. Hoc verbum eſt, dilectiſſimi, quod omnino nos reddit inexcuſabiles, ut ne tenue quidem nobis velamen prætendere liceat. *S. Bern. ſ. 2. inc. Jejun.*

Æquitas.

LXXXIV. Memor eſto, ne extollaris: Memor autem eris, ſi te ipſum reſpexeris. Quomodo extolli poteſt, qui tot profundiſſimæ deſpicientiæ cauſas in ſe reperit? dignus es miſericordia, non laude aut extollentia. Quid enim, inquit, tam dignum miſericordia, quam is, qui miſer eſt, & qui ſe talem agnoſcit, & profitetur; & quid tam indignum miſericordia, quam ſuperbus miſer?

§. IV. EX LIBELLO DE IMITATIONE CHRISTI.

Qualitas.

I. BEne ſemper agere, & modicum de ſe tenere, humilis animæ indicium eſt. *L. 2. c. 6. §. 2.*

II.

L. 2. c. 2. §. 2. II. Humilis accepta confusione satis bene est in pace, quia stat in Deo, & non in mundo.

Ibid. III. Non reputes te aliquid profecisse, nisi omnibus inferiorem esse te sentias.

Necessitas.

L. 1. c. 1. §. 2. IV. Quid prodest tibi alta disputare de Trinitate, si careas humilitate, unde displiceatur Trinitati?

L. 1. c. 24. §. 2. V. Non sit tibi cura de magni nominis umbra, non de multorum familiaritate, nec de privata hominum dilectione. Ista enim generant distractiones, & magnas in corde obscuritates. Esto providus, & vigila in orationibus, & humilia te in omnibus.

Æquitas.

L. 3. c. 14. § 1. VI. Sto attonitus, & considero, quia cæli non sunt mundi in conspectu tuo. Si in Angelis reperisti pravitatem, quid fiet de me?

Ibid. §. 3. VII. O quam humiliter & abjecte mihi de meipso sentiendum est! quam nihili pendendum si quid boni videar habere! O quam profunde submittere me debeo sub abyssalibus judiciis tuis, Domine, ubi nihil aliud me esse invenio, quam nihil & nihil!

Utilitas.

L. 1. c. 2. §. 1. VIII Melior est humilis rusticus, qui Deo servit, quam superbus Philosophus, qui se neglecto cursum cæli considerat.

L. 2. c. 2. §. 2. IX. Humilem Deus protegit & liberat: humilem diligit & consolatur: humili homini se inclinat: humili largitur gratiam magnam, & post ejus depressionem levat ad gloriam. Humili sua secreta revelat ad se dulciter trahit & invitat.

L. 2. c. 8. §. 3. X. Esto humilis & pacificus, & erit tecum Jesus.

L. 3. c. 7. §. 4. XI. Si scires semper humilis & modicus in te permanere, nec non spiritum tuum bene moderari & regere, non incideres tam cito in periculum & offensam.

Dignitas.

L. 2. c. 10. §. 4. XII. Pone te semper ad infimum, & dabitur tibi summum; nam summum non stat sine infimo. Summi Sancti apud Deum minimi sunt apud se; & quanto gloriosiores, tanto in se humiliores.

L. 3. c. 42. §. 3. XIII. Tanto quis altius ad Deum ascendit, quanto profundius in se descendit, & plus sibi ipsi vilescit.

L. 1. c. 1. §. 6. XIV. Vere magnus est, qui in se parvus est, & pro nihilo omne culmen honoris ducit.

Jucunditas.

L. 1. c. 7. §. 1. XV. Jugis pax cum humili; in corde autem superbi zelus & indignatio frequens.

XVI. Quod si ad plenum tui ipsius contemptum perveneris, scito, quod tunc abundantia pacis perfrueris, secundum possibilitatem tui incolatus:

§. V. EXEMPLA CATHOLICA EXTERNA.

Humilitas commendata.

I. CHristus ad Apostolos suos dixit: Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris. *Matth. 11. v. 29.*

II. B. Virgo cuidam Monacho apparens præcepit, ut, si dæmonen vincere vellet, uteretur humilitate in victu, cibos vilissimos eligendo: in vestitu, vestes quærendo obsoletissimas; in muneribus, ambiendo infima, & felicem se judicando, si quid ei obtingeret, a quo cæteri abhorrerent. *Rodrig. p. 2. tr. 6.*

III. Eadem S. Birgitam excitans ad imitationem humilitatis suæ dicebat: Filia, fuge ad mantellum humilitatis meæ; & cogita te peccatricem super alios; quia etsi videris aliquos malos, nescis, quid eis cras futurum est. Nescis etiam, qua intentione, & qua scientia hoc faciunt, utrum infirmitate, an industria. Ideo nullis te præferas, nullosque in corde tuo debes judicare. Quid dolorosius apud mundiales, quam injuriam suam dissimulare, & omnibus se credere & tenere indigoorem? talis erat, o filia, humilitas mea. *L. 2. rev. c. 23.*

IV. Angelus ad Agar ancillam dixit: Revertere ad dominam tuam; & humiliare sub manu ipsius. *Gen. 16. v. 9.*

V. Masseus S. Francisci socius, cum Fratres coram eo collationem de humilitatis virtute instituissent, dixissentque, extitisse quemdam Dei amicum omnibus virtutibus abundantem, & tamen peccatorum se maximum æstimantem, & crevisse hac ratione in supernaturalibus donis, adeo captus est amore hujus virtutis, ut se voto obstrinxerit, quod numquam velit quiescere, donec illam humilitatem in animo suo sentiret adesse. Hinc perpetuo in cella manebat, gemens & inferno se dignum existimans, ut tantam acquireret humilitatem. Dum ergo per dies multos ita mansisset, tame & siti se enecans, accidit eum silvam ingredi, & post multos clamores hæc suspiria edere: Domine, Domine, veram mihi humilitatem impertire. Tum Dominus cælitus eum sic compellavit: Frater Massee, Frater Massee. Ille respondit: Domine mi. Et Dominus ad eum: Quid vis dare, quid vis dare ad hanc gratiam possidendam? Et Frater Masseus respondit: Oculos capitis mei. Et Dominus ad eum: At ego volo, ut oculos & gratiam habeas: quo audito Masseus tanta se humilitate & jubilo perfusum sensit, ut præ cunctis hominibus se minimum reputaret. *Chron. Franc. p. 2. l. 1. c. 3.*

Humilitas se ipsum despiciens.

VI. Christus per Psalmistam dixit: Ego autem sum vermis & non homo: opprobium hominum, & abjectio plebis. *Ps. 21. v. 7.*

VII. B. Virgo, licet jam in Dei Matrem electa, de se ipsa dicebat; Ecce ancilla Domini: fiat mihi secundum verbum tuum. *Luc. 1. v. 38.*

VIII. S. Joannes Baptista, quo inter natos mulierum non surrexit major, dixit: Veniet fortior me, cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus. *Luc. 3. v. 16.*

IX. S.

Luc. 5. v. 8. IX. S. Petrus dixit ad Christum: Exi a me, quia homo peccator sum, Domine.

1. Cor. 15. v. 9. X. S. Paulus de se dixit: Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei. *Ib. c. 4. v. 13.* Idem de se & aliis Apostolis dicebat: Tamquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema.

Gen. 18. v. 27. XI. Abraham ad Dominum dixit: Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis & cinis.

2. Reg. 6. v. 22. XII. David ante arcam saltans, ideoque a Michol uxore sua despectus, dixit: Ludam, & vilior fiam plus quam factus sum, & ero humilis in oculis meis.

S. Bonaven. in vit. c. 6. XIII. S. Franciscus se peccatorum maximum dixit: ob quam causam Frater quidam vidit eidem coronam in cælis maximam præparatam.

Lib. 8. rev. c. 26. XIV. De S. Laurentio B. Virgo dixit S. Birgittæ: Ecce, filia mea, Laurentium, qui tantum Filium meum dilexit, qui talia pro honore ejus passus est, indignum se dixit obtinere cælum.

Vit. p. 2. c. 9. XV. S. Clara sæpe suis Monialibus dicebat: O Sorores, si me cognosceretis, potius me abominaremini; non enim sum talis, ut putatis; sed fœmina confusione plena, & omnium pessima. Et Confessariis suis suadebat, ut eam haberent pro vilissima totius mundi creatura; quod cum non posset illis persuadere, ab iis pro sancta prædicaretur, adeo hac re affligebatur, ut sæpe Confessarios eam ob causam mutaverit, optando invenire aliquem, a quo pro fæce terræ haberetur.

Vita p. 4. c. 131. XVI. B. Maria Magdalena de Pazzis etsi nunquam peccatum mortale commiserit, nec alia gravia venialia, tamen communicatura timebat, ne eam terra absorberet. Existimabat enim se dæmonibus similem, indignam virginitatis aureola, & quæ Deo pure serviret; indignam omni gratia & dono cælesti. Omnes Sorores putabat perfectas, se solam imperfectam, omnes laudabat, terramque, quam calcabant, osculabatur. Novitias etiam sibi subditas venerabatur, ut obstupescerent, ita se honorari a Magistra sua. Minimum defectum tamquam ingratitudinem maximam detestabatur. Judicabat se causam esse omnium defectuum, qui in monasterio committebantur, & omnium totius mundi peccatorum, ideoque Deum rogabat, ut illis parcendo, contra se pœnas justitiæ suæ exerceret, mirabaturque, quod eam Deus, Angeli, & Sancti tolerarent, quod terra non dehisceret, & vivam absorberet; timebatque, ne monasterio tamquam indigna ejiceretur, ideoque vix oculos elevare audebat, quando cum aliis loquebatur. Ad chorum si eundum fuerat, cum tremore ibat, metuens, ne ejus peccato aliorum preces Deo minus acceptas redderet, & pro magno miraculo habebat, quod a Deo admitteretur ad laudes ei persolvendas. Morti autem proxima dicebat, se tolli a Deo, ne ejus causa, si viveret, gravi aliquo supplicio mundum, uti ipsa merebatur, afficeret.

Vit. XVII. S. Philippus Nerius magno affectu se maximum totius mundi peccatorem dicebat, ideoque quotidie coram Deo protestabatur: Domine, cave a me hodie, nam te prodam, & omnia scelera patrabo, ni me custodias. Alias dicebat; Vulnus lateris Christi est magnum, sed nisi me Deus teneret, majus infligerem.

In Epist. XVIII. S. Ignatius Myrtyr ad Romanos scripsit: Me pudet de illorum numero dici; non enim dignus sum, cum novissimus eorum sim, & abortivum quidpiam. Et ad Ephesios: Romam vinctus abducor novissimus Fidelium eorum, qui ibi sunt, qui ad honorem Dei has gestare catenas dignus habitus sim.

1. Reg. c. 9. & 15. XIX. Humilitatem prætendebat Saul in opere, & sermone, antequam unctus esset in Regem, quando quærebat asinas patris, & excusabat se apud Samuelem. Et postea dictum est eis: Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es?

Gen. 32. XX. Jacob innumeris beneficiis a Deo acceptis, fratri seniori prælatus, duodecim tribuum pater effectus, humiliter Deo dicit: Omnibus miserationibus tuis minor sum.

Humilitas honores fugiens.

Tympius in Spec. ep. signo 107. n. 2. XXI. S. Ephrem Syrus Basilium invisens, ab eoque divina revelatione cognitus, & Sacerdos ordinatus numquam adduci potuit, ut sacrificaret.

Ib. n. 4. XXII. Cælestinus V. Pontifex post Ordinem a se institutum tam sancte vixerat, ut post totius biennii dissensionem, in illum unum & absentem Cardinalium vota conspirarent, cujus etiam consecratio plurium, quam aoooo. hominum concursu celebrata dicitur. Ipse tamen vix mense quinto exacto, nequicquam Carolo Rege, & populo Neapolitano deprecantibus, eo honore se iterum abdicavit, pristinæque quieti se dedit.

Ibid. n. 3. XXIII. S. Petrus Damianus diu Cardinalis & Episcopi Hostiensis munere functus, ad pristina se Monachorum studia recepit, & scripto egregio facti sui rationem reddidit.

Sur. in vit. 20. Aug. XXIV. S. Bernardus a tribus opulentis civitatibus in Archiepiscopum electus nunquam adduci potuit, ut eam dignitatem admitteret.

Tympius l. c. Agn. 11. XXV. S. Dominicus quatuor Episcopatibus recusatis, mori se malle ajebat, quam ejusmodi onere gravari.

S. Greg. Nyss. in rebus gestis. XXVI. Alexander Philosophus ut honores fugeret, carbonarium tamdiu egit, donec divino instinctu Comanæ Civitatis Episcopus electus est.

S. Greg. Thaum. Tymp. l. c. n. 23. XXVII. S. Gregorius Magnus in Pontificem electus, nec precibus, nec incredibili omnium Ordinum consensu moveri potuit ad acceptandam dignitatem, cumque exitum omnem obseptum videret, in dolio exportari se fecit in vicinum montem, & in antro latuit. Sed columnæ igneæ indicio proditus, & in latebra deprehensus, dignitatem acceptare coactus est.

De div. s. s. 49. XXVIII. S. Augustinus de se ipso sic scribit: Usque adeo timebam Episcopatum, ut, quoniam cœperat alicujus momenti esse fama mea, in quo loco sciebam non esse Episcopum, ne illo accederem, caverem. Et hoc

age-

agebam, quantum poteram, ut in loco humili salvarer, ne in alto periclitarer.

Humilitas vilia officia eligens.

Sur. 30. 6. XXIX. S. Thomas Cantuarensium Episcopus quotidie tredecim pauperes convocabat, eisque genu flectens pedes lavabat, discumbentibus ministrabat, abeuntes cum donis dimitebat.

Terrent. in passione Joan. & Pauli. XXX. Gallicanus Constantini Augusti gener, prius Romani dux exercitus, omnibus amore Christi contemptis, in Monasterio servi officio functus est, pauperum pedes lavabat, pavimenta verrebat.

In epist. ad. Lætam. XXXI. S. Hieronymus non modo puerulos Grammaticam docuit, sed etiam jam senex ad Lætam scripsit: Ipse, si Paulum miseris, magistrum me, & nutricium spondeo, gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo, multo gloriosior mundi Philosopho, qui non Regem Macedonum Babylonio periturum veneno, sed ancillam & sponsam Christi erudiam, regnis cælestibus inferendam.

Tymp. Agn. 107. n. 12. XXXII. Joannes Gerson Monachus Ordinis Cælestinorum, & postea magnus Parisiensis Academiæ Cancellarius, non dubitavit, se ad puerilem Catechefeos instituitonem demittere, omnibusque eam ob singularem utilitatem commendare.

Humilitas laudes fugiens.

Tympius in spec. mag. Ag. 102. n. 2. XXXIII. Otto Bambergensis Episcopus cum apud suos in magna æstimatione se esse, & a toto Clero ac populo cum hymnis & canticis solemniter in urbem receptum esse videret, deserta Diæcesi sua in Pomeraniam ad annunciandum illi genti Evangelium fugit, ubi licet deterrime habebatur, & luto sordidabatur, tamen a prædicatione non cessavit, sed humilitatis & patientiæ exemplo prædura pectora tandem emolliens ad fidem traduxit.

Ibid. n. 3. XXXIV. S. Dominicus, cum Tolosæ multum adeptus esset ob conciones, Carcassonam, ubi potius eum irridebant & persequebantur auditores, se contulit, rogatusque, cur id faceret? respondit: Quia Tolosæ multi me honorant, Carcassonæ vero multi contradicunt.

V. Hier. in vita. XXXV. S. Hilarion magis expavescebat fluctus humanarum laudum, quam ingruentes gurgites vastissimi pelagi exundantis.

Humilitas contemni appetens & gaudens.

Act. 5. v. 41. XXXVI. Apostoli ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati.

Vita p. 3. c. 23. XXXVII. S. Clara, si audiebat a multis se infamari, læto vultu gratias Deo agens dicebat: Laudetur Deus; vere confiteor, male merito de me loqui eos; cum non reperiatur persona, supra quam possint cadere omnia vitoperia mundi, quam supra me.

Pene-quin. in Synag. diss. 1. §. 1. XXXVIII. Constantius Præsbyter in contemptoris amplexus involavit, eumque amanter exosculatus dixit, nemioem hactenus veriora de se locutum. (vid. §. 6. n. 12.)

Humilitas non erubescens generis obscuritatem.

Tympius in spec. mag. Agno 101. n. 2. XXXIX. Benedictus I. infimo genere natus, cum proceres matrem pretiosis vestibus ornatam ad ipsum duxissent, noluit eam agnoscere & recipere, donec viles vestes indueret.

Ibid. n. 3. XL. Sixtus V. obscuris natalibus ortus, per jocum dicebat, se ex illustrissima domo originem ducere; eam enim, in qua ipse natus sit, per mille rimas & scissuras, solis lumine admisso totam uno momento illustrari.

Ibid. n. 4. XLI. Willcundus Archiepiscopus Moguntinus, quamvis esset primus Elector, tamen, quia fuit plaustrarii filius, ob summam principis dignitatem minime elatus plaustrariam rotam in omnibus conclavibus, & mensis pingi fecit, addito symbolo: Cogita, Willicunde, quisnam fueris, & quis modo sis. Quæ causa fuit, ut postea Henricus Claudus Imperator permiserit, hanc rotam insignibus Archiespiscopalibus inferi.

Humilitas fructuosa.

Spec. exemp. dist. 2. cap. 37. XLII. S. Antonius, cum aliquando videns omnes laqueos inimici super terram explicatos diceret: Quis evadet? vocem ad se dicentem audivit: Humilis.

Ib. dist. 4. ex. 30. XLIII. Walerici humilis Monachi olera vermes lædere non potuerunt, cum tamen alia omnia circumquaque vastarentur.

Ib. dist. 2. ex. 100. XLIV. Humilis Monachus a puella obsessa colaphum accipiens, cum alteram maxillam percutiendam offerret, dæmonem fugavit.

Ib. ex. 102. XLV. Cum dæmon aliquando a sene ex corpore obsesso exire jussus diceret, se dipessurum si prius senex, qui hædi, & qui agni essent, manifestaret: & senex responderet: Hædi tales sunt, qualis ego: agnos vero Deus scit: audiens dæmon clamavit voce magna: Ecce propter humilitatem tuam exeo.

Ib. ex. 70. XLVI. Humilis frater a deceptione diaboli, in specie Gabrielis apparentis, liberatur, quia dixit: Vide, ne ad alium missus sis.

3. Reg. 21. v. 29. XLVII. De Achabo Deus dixit ad Eliam: Nonne vidisti Achab humiliatum coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus.

Grad. 25. XLVIII. De Manasse sic loquitur S. Climacus: Invenio Manassem illum inter homines cæteris amplius, & permiciosius peccasse, templomque Dei ac Religionem omnem profano cultu idolorum coinquinasse, pro quo si mundus totus jejunasset, nullam sceleribus ejus pœnitentiam digna inferre potuisset; valuit tamen humilitas insanabilia ejus vulnera curare.

Humilitas honorata.

1. Reg. 15. v. 17. XLIX. Sauli dictum est a Samuele: Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es?

Discip. s. 12. litt. k. L. Cum quidam diu in extremis laboraret, taodem reversus ad se incœpit flere, & causam rogatus dixit: Vidi, quod Deus specialiter diligeret humiles, & magnam haberet complacentiam in illis: ideo præ gaudio flevi, quia & mea opera utpote cum humilitate facta gratanter acceptaverit, & ideo jussus sum vobis

vobis dicere, quod, qui vult salvus fieri, debet se humilitare, & Christum imitari dicentem: Discite a me, quia mitis sum & humilis corde.

Cassian. l. 4. c. 30. & 31. LI. Pynusius Ægypti Monachus & Antistes bis ad honores declinandos ad aliud Monasterium confugiens, ibique non sine gravibus districtis triennio inter humilia munera exacto, bis cum magno gaudio & admiratione Monachorum inventus est.

Vita PP. l. 3. c. 15. n. 19. LII. Virgo quædam stultitiam simulans, cum diu domesticis in Monasterio ludibrio fuisset, tandem per Episcopum manifestata, & aliis virtutum exemplar proposita est.

Humilitas Jucunda.

Lancic. opusc. 9. c. 2. n. 5. LIII. B. Magdalena de Pazzis vidit quondam B. Virginem tenentem vas pretiosum, liquore cælestium donorum plenum, & dicentem: Ille liquor purus, attractivus, dulcis & delicatus datur illis, qui relinquunt sapientiam, & prudentiam humanam: illum trahunt illi, qui magno zelo appetunt justitiam & puritatem cordis, & illi, qui facti sunt stulti propter Christum.

Ib. n. 6. & lib. 4. rev. n. 7. LIV. Christus B. Birgittæ revelavit, inter quatuor causas ob quas Lazarum a morte suscitarit, tertiam fuisse, quia Mariæ Magdalenæ humilitas tantum meruit in lotione pedum Christi, ut sic in conspectu multorum lætaretur vel honoraretur.

§. VI. ALIA EXEMPLA ILLUSTRIA.

Qualitas.

S. Bonav. apud Pennequin. differt. 1. num. 20. I. S. Bonaventura in stimulo amoris ita locutus est: Ut Deum placare possim, scio quid faciam: afficiam me undique pœnalitatibus & angustiis, & me tamquam lutum fœtidissimum conculcabo, abominabor me sicut stercus, & ero intolerabilis mihi ipsi, in mea confusione & dejectione & conculcatione, sive a me, sive ab aliis illata, lætabor, & exultabo, cum apparuerit ignominia mea. Et quia non sufficio me detestari, contra me universum cœtum creaturarum congregabo, & a qualibet confundi & puniri desiderabo, quia earum contempsi Creatorem: Hic erit mihi thesaurus desiderabilis, super me pœnas & opprobria aggregare, & eos intimo corde diligere, qui me adjuverint in hoc facto: omnem consolationem & honorem vitæ præsentis horrebo, & velut hostes blandientes habebo. Credo firmiter, quod, si sic fecero, aperietur super me miserum & indignum divinæ pietatis thesaurus.

Penneq. p. 2. Ifac. c. 18. n. 12. II. S. Paulinus, dum Amandi Episcopi precibus se commendat, simul rogat, ne inter orandum nomen suum pronunciet, ob suorum peccatorum multitudinem & magnitudinem, indignum se esse, cujus nomen auribus Dei insonet, & pronunciantis labia tam sordidi nominis appellatione coinquinentur: Indigni, inquit, sumus, quorum nomina Domini auribus ingerantur, ne forte labia tua immunda fiant, cum nos nominaveris, & necesse sit os tuum igneo carbone perstringi. Nullius de se existimationem cum laude conjunctam, audire vel legere solitus est, quin auctorem ipsum ut deceptum, verbis castiget. Contra S. Severum, qui oris ejus effigiem postularat, serio stomachatur, rogatque, an sana mente dejectus sit, qui id petere in animum induxerit. Denique ut humilitatis exercendæ materiam nancisceretur, se charitate stimulante in mancipium pro filio viduæ vendi voluit; in quo nescias, an plus se demiserit, quam Dei & proximi amorem ardentissimum sit testatus.

III. S. Franciscus sui æstimatione non tantum ad inferos & nihilum descendit, sed indignum se, de quo cogitet Deus reputat, & mortalium nequissimum se dicit, ac cum fratre Leone de sui profundissima abjectione disputans, sempiternis se damnatorum suppliciis addicit, qui calculo divino ad Seraphinorum ardentissimam charitatem evehitur, & amoris divini flammis exardescens, Christum ad sui similitudinem in ejus corpore per stigmata imprimendam adducit. Ib. n. 13.

IV. S. Dominicus, antequam in urbem aliquam ingrederetur, genuflexo Deum rogabat, ne urbem illam castigaret, ideo, quod ipse mortalium sceleftissimus in eam pedem inferret. Sancti vero Vincentii ejus sequacis quanta demissio, qui se fœtidum & omnibus exosum cadaver haberi volebat, quem omnes fugerent & abominarentur, & tamen quantis ignibus corde ejus & ore prorumpentibus urbes & provincias inflamavit, peccatorumque altissimam glaciem passim dissolvit. Ib. n. 16.

V. S. Theresia Virgo adeo se cœlestibus donis indignam existimabat, ut Deo diceret, ne tam cito peccatorum suorum oblivisceretur; ne gratiarum suarum pretiosum balsamum in vas tam fœdum & rimarum plenum effunderet; ne gemmas tam pretiosas manibus tam infirmis & parum tutis committeret; hinc dari occasionem minuendæ earum æstimationis apud homines, qui earum pretium ignorant, easque intuentur tam vilibus personis, qualis ipsa erat, consignatas & concreditas; nullam inesse sibi virtutem, nisi quam Deus in tempore largiretur; aliquando se ab omni rerum fugientium cupiditate absolutam & expeditam sibi videri, conformarique experientia; aliquando vero teneri se iis reculis implicatam, quas paulo ante habebat despicatui, adeo ut se ipsam non agnosceret; nunc tanta animi fortitudine præditam, & ad omnia, quæ ad Dei spectabant obsequium aggredienda magnanimam, ut numquam ob quotcumque eosque potentissimos oppositos pedem referre; altero vero die, inquit, tam me imbecillem sentiebam, ut ne formicæ quidem conculcandæ vires habere me crederem, si illa corptis meis obstitisset. Nonnumquam nullis contumeliis vel minimum commovebatur, immo voluptatem ex illis capiebat: verum, inquit, interdum contigit, ut vel verbulum me affligat, vellemque e vita decedere, quia omnium me tædet. Hæc & plura, ut in prologo vitæ suæ insinuat, publico dare voluisset enucleatius, si Majorum permisisset authoritas; sibi enim persuasum esse, Ib. n. 17.

esse, neminem unquam tot a Deo cumulatum beneficiis ita in pristinos defectus relapsum esse, & divinis gratiis tantum obicem posuisse, sicut ipsa hactenus fecerat. Nimirum hos in animo illius sensus, hæc judicia pariebat profundissima humilitas, qua nec minimam sui laudationem ferre poterat, & ab omni vanæ gloriæ titillatione erat alienissima, qua exultabat gaudio, cum impeteretur opprobriis, & bonum semper pro injuria rependebat, ut abiret in proverbium: qui a Theresia amari vellet, & beneficiis affici, illam verbis & factis tractaret, quam posset, pessime.

Ib. c. 19. n. 1. VI. S. Maria Magdalena de Pazzis, cum apud aliquam a suis Novitiis in magna esset opinione sanctitatis, ut eam illi adimeret, suos defectus & tentationes multis cum lacrymis & singultibus apud eam deposuit, quasi fœminarum omnium esset vere nocentissima, addens pro epilogo: Hæc tibi dixi, filia, ut noris, qualem Magistram nacta sis, & nisi me Deus claustro Religionis inclusisset, vitam meam aut in perpetui carceris teoebris, aut carnificis manu finiisset: Ora ergo pro me, ut Dei beneficio salutem æternam aliquando consequar.

Ib. n. 8. VII. R. P. Condren Oratorii Jesu secundus Generalis, qui se non tantum sub Judæ, aut Antichristi pedibus sussternebat, sed dæmone etiam inferiorem ducebat, dum a primario Regni Galliæ Ministro repreheoditur, & in ordinem etiam suum falsas delationes, ut justas & veras verbis exaggeraotem audit, pacato silentio omnia excepit, dicens, æque communes toti Ordini, ac uni suscipiendas cum vi factas contemptiones & humiliationes; æquo animo vero ab impudica fœmina quasi de parum casto cum illa commercio accusaretur, resque jam maoasset ad plures; & amici contra calumniatricem judicio agere vellent, vetuit, dicens, virtutem humilitatis, quam adeo deperibat, forte se hac taciturnitate consecuturum.

Ib. n. 10. VIII. S. Bernardus Monachis, a quibus injuste accusatus, & verbis etiam calumniosis violatus fuerat, ita respondit: Adhærebo vobis, etsi nolitis, adhærebo, etsi nolim ipse. Invitis præstabo, ingratis adjiciam, & honorabo contemoentes me. Quibus verbis facta consensere. Unus aliquis alterius Ordinis Monachus ad illum venit, rogans, ut in cœnobium Claravallense admitteretur: negat vir Sanctus, auctorque est illi, ut in suo Ordine perseveret: ille stomachari, & cum bile rogare, cur ergo verbis & scriptis omnes ad perfectionem virtutum accenderet, si volenti consilium sequi manum præbere nollet; se ejus hac de re scripta laceraturum in ejus conspectu, si in promptu essent. Respoodit pacate Sanctus, se perfectionem suasisse, non loci mutationem. Hic ira commotior alapam viro sancto luculentam impingit: qui præsentes aderaot, involare in collum impudentis volebant, sed vetuit Bernardus, & pacate jussit hominem e cœnobio deduci.

Ib. n. 11. IX. Alardus Cobriensis Abbas, qui in Aula Imperatoris Ludovici Filii Carolomanni omnium virtutum gloria floruit, quem cum invidia calumniis dehonestatum, in exilium ejecisset, continuo ad humilitatis asylum confugit, & peccatis suis, non aliorum æmulationi, neque nimiæ Imperatoris credulitati hoc totum imputari voluit; suos monens, ne alium, quam Deum hoc exilio peccata sua punientem, intuerentur. Ita scilicet loqui & sentire solent viri Sancti, ac in opprobriorum aquis, quas suis peccatis velut balneum elucndis præparavit Justitia divina, non sine voluptate volutantur, ut alacriores & puriores levioresque ad divini amoris conscendendum apicem inde emergant.

X. Quemdam ex providentissimis fratribus maligni spiritus, oculis ejus spectabili forma observantes, beatum prædicabant; quibus ille sapientissimus, Si me, inquit, in anima mea laudare desieritis, ex discessu vestro me magnum & eximium existimabo: si vero laudare perrexeritis, ex vestra laudatione mea ipsius sordes & impuritatem facile conjectabor. *S. Clim. grad. 25. n. 7.*

XI. Damascenus vir dives & nobilis, ac Magistratibus etiam gestis clarus, ad Monasticam disciplinam se receperat, in qua cum seni cuidam traditus esset, visum est huic primum ac præcipuum in eo humilitatis fundamentum ita jacere, ut eum infimis quibusque perfungi juberet, ollas tergere, verrere sordes, scapbia purgare, omnia denique obire ministeria, insuper etiam, quasi nullam rem recte ageret, crebra eum reprebensione atque objurgatione tentare, in qua eum ratione menses aliquot exercuit, tanto ejus profectu, quantum deinde totius vitæ sanctitas declaravit. Sed tamen tantum abest, ut illæ infimæ, ac sordidæ etiam, si per se spectentur, functiones aliquam Damasceno inter suos notam pepererint, ut potius id ipsum magis eum illustrarint, admirantibus omnibus, & in cælum ferentibus, talem in tanto viro & mundi & sui ipsius despicientiam. Ac ipse quoque senex, qui ista Imperando severiorem personam induerat, ubi maturum esse vidit, hilariter eum jucundeque complexus, & tantum ei profectum gratulatus, cum multis laudibus a sua disciplina tanquam rude donatum dimisit. *In vita Jo. Dam.*

XII. Juxta Anconitanam civitatem Ecclesia B. Martyris Stephani sita est, in qua vir venerabilis Constantius nomine Mansionarii functus officio deserviebat, cujus sanctitatis opinio sese ad notitiam hominum longe lateque teteoderat, quia idem vir funditus terrena despiciens, toto annisu meotis ad sola cælestia flagrabat. Quadam vero die, dum in eadem Ecclesia deesset oleum, & prædictus Dei famulus, unde lampades accenderet, omnino non haberet; omnes lampades Ecclesiæ implevit aqua, atque ex more in medio papyrum posuit, quas illato igne succendit, sicque aqua exarsit in lampadibus, ac si oleum fuisset. Et quia valde sanctitatis ejus opinio excreverat, multi hunc ex diversis provinciis anxie videre sitiebant. Quadam vero die ex longinquo loco quidam rusticus venit ad videndum eum. Eadem vero hora casu contigerat, ut Sanctus vir Constantius stans in ligneis gradibus reficiendis lampadibus deserviret. Erat autem pusillus valde, & exili forma atque de- *S. Greg. l. 1. Dialog. c. 5.*

despecta. Cumque is, qui venerat ad videndum eum, quisnam esset, inquireret, atque obnixe peteret, ut sibi debuisset ostendi, hi, qui illum noverant, monstraverunt, quis esset. Sed, sicut stultæ mentis homines, meritum ex qualitate corporis metiuntur, eum parvulum atque despectum videns, ipsum nec omnino non esse cœpit credere. In mente enim rustica inter hoc, quod audierat & videbat, quasi facta fuerat quædam rixa, & æstimabat tam brevem per visionem esse non posse, quem tam ingentem audierat per opinionem. Cui ipsum esse, dum a pluribus fuisset astructum, despexit & derisit dicens: Ego vere grandem hominem credidi, iste autem de homine nihil habet. Quod ut vir Dei Constantius audivit, lampades, quas reficiebat, protinus lætatus relinquens, concitus descendit, atque in ejusdem rustici amplexum ruit, eumque ex amore nimio constringere cœpit brachiis & osculari, magnasque gratias agere, quod de se talia indicasset, dicens: Et tu solus es, qui habuisti oculos apertos in me. Ex qua re pensandum est, cujus apud se humilitatis fuit, qui despicientem se rusticum amplius amavit. Qualis enim quisque apud se lateat, contumelia illata probat. Nam sicut superbi honoribus, ita plerumque humiles in sua despectione gloriantur. Cumque se in alienis oculis viles aspiciunt, idcirco gaudent, quia hoc judicium confirmari intelligunt, quod de se ipsis & apud semetipsos habuerunt. (vid. supra §. V. num. 36.

In vit. P. P. l. de humil. n. 32. (A-e Vit. PP. 3. 3. libell. 33. num. 98.) XIII. Præteriens aliquando Abbas Macarius a palude ad cellam suam, revertens portabat palmas. Et ecce occurrit ei diabolus in via cum falce messoria. Voluit eum autem percutere falce illa, sed non potuit. Et dixit ei: Multas violentias patior a te, Macari, quia non possum prævalere adversum te. Ecce enim quidquid facis, & ego facio. Jejunas tu, ego penitus non manduco: vigilas tu, ego penitus non dormio: castus es tu, & ego nullius fœminæ unquam contubernio sum usus: divitiis tu renunciasti, & mihi nullæ omnino divitiæ sunt, neque eas habere concupisco. Unum est autem, in quo me superas. Et dicit ei Abbas Macarius: Quid est illud? Respondens diabolus dixit: Humilitas tua, per quam non valeo adversum te.

Vinc. Belvacens. l. 23. spec. m. 39. XIV. Senex quidam erat solitarius vacans in eremo, & dicebat in semetipso, quia perfectus esset in virtutibus. Hic oravit Dominum, dicens: Ostende perfectioni meæ, quod deest mihi ut faciam; volens autem Deus humiliare cogitationes ejus, dixit: Vade ad illum Archimandritam, & quidquid dixerit, facito. Revelavit Deus Archimandritæ illi, antequam ille ad illum veniret, dicens: Ecce solitarius ille venit ad te. Dic ergo ei, ut tollat flagellum, & vadat, & pascat tibi porcos. Veniens ergo senex pulsavit ostium, ingressus ad Archimandritam illum, salutaverunt se, & cum sederent, dixit ei solitarius ille, qui venerat: Dic mihi, quid faciam, ut sim salvus. Et ille dixit: Facies, quodcumque dixero tibi? Respondit, Etiam. Et dixit ei: Ecce, tolle flagellum, & vade & pasce porcos hos. Hi autem, qui eum noverant, & audierant de eo, cum vidissent, quia porcos pasceret, dicebant: Vidistis illum magnum solitarium, de quo audiebamus? Ecce stupuit cor ejus, & a dæmonio vexatur, & pascit porcos. Videns autem Dominus Jesus humilitatem ejus, quia ita patienter sustinebat opprobria hominum, præcepit ei iterum redire ad locum suum.

XV. Landfrancus Papia civitate Italiæ oriundus, omni scientia sæculari perfecte imbutus, Alpes transgressus, in Northmanniam venit, & in Ambriacensi civitate aliquamdiu docuit. Deinde mortalium auram captare vanitatem esse considerans, consilium salutis arripuit: & statuit, ut propter eum omnia relinqueret, qui omnia fecit. Cumque ire vellet Rothomagum, vespere in silva ultra fluvium Tillam in latrones incidit, qui cuncta, quæ habebat, tollentes, ligatis a tergo manibus, & caputio cappæ ante oculos ejus admoto, adduxerunt eum in devia, & inter condensa saltus fruteta dimiserunt. Talibus angustiis comprehensus, nesciens quid ageret, infortunium suum lamentabatur. Tandem nocturno silentio in se reversus, & ad Deum conversus ait: Domine Deus, tantum tempus in discendo expendi, & corpus animumque in studiis litterarum attrivi, & adhuc, quomodo debeam orare & laudare te, non didici: libera me de hac tribulatione, & ego sic vitam corrigere & instituere curabo, ut tibi servire valeam & sciam. Surgente aurora audivit viatores iter carpentes, & cœpit ab eis vociferando auxilium petere; qui accedentes & eum solventes, reduxerunt ad viam. Rogavit autem, ut vilius & pauperius cœnobium, quod in regione noscerent, sibi demonstrarent. Nolebat enim adire locum, ubi litterati essent, qui eum honori & reverentiæ haberent. Igitur de consilio eorum rectum adiit, ubi venerabilis Abbas Herluinus ejusdem cœnobii fundator, ac nuper e grandævo milite in Clericum promotus, eum cum gaudio suscepit. Qui Monachus effectus, in discendis officiis euram maximam impendebat, ut sciret laudes Deo persolvere, sicut voverat. Sic per tres annos vixit solitarius, gaudens, quod nesciebatur, fere ab hominibus ignotus, omni vilitate & extremitate in cœnobio contentus. Et, ut fertur, lectionem in Ecclesia nolebat legere, nisi prius cantor eum audisset. Quadam etiam die, dum ad mensam legeret, quiddam inter legendum dixit, sicut dicere debuit, quod Præsidenti non placuit, & aliter dicere jussit, velut si dixit *docere* media producta, jussit ille eam breviari, non enim Prior ille litteratus erat: sed vir sapiens sciens magis obedientiam Christo deberi, quam Donato, dimisit quod bene pronunciaverat, & dixit quod non recte videbatur dicere. Cum autem rumor & fama viri longe lateque percrebuisset, Clerici accurrunt, illo de licentia Abbatis sui scholam tenente. Laici quoque potentes & nobiles multa pro ejus amore eidem Ecclesiæ contulerunt. *Vinc. Belvac. spec. mor. l. 3. n. 39.*

XVI. S. Thomas Aquinas, cum semel in Conventu Bononiæ esset, & more solito per clau- *Surius in vita S. Th. Aquin.*

claustrum contemplaturus incederet, frater quidam alterius Conventus, qui eum Doctorem esse non noverat, venit ad eum petita licentia a Priore, quod cum fratre, qui primo sibi occurreret, in civitatem ad sua negotia ire liceret: Et dixit ei: Bone frater, Prior mandat, ut venias mecum. Qui statim inclinans caput secutus est eum. Post quem cum non posset hic festinanter incedere, sæpe argutus a socio, se humiliter excusavit. Cives vero, qui noverant eum, mirati, quod tantus Doctor post fratrem modicæ conditionis incederet, qui dignus erat, ut præiret. Cogitantes ergo, hoc ex errore aliquo contigisse, indicaverunt fratri, quis ille esset, quem post se duceret. Qui conversus & stupidus factus petivit veniam, ut ejus ignorantiæ indulgeret. Et conversis prædictis civibus ad Magistrum cum reverentia, & interrogantibus de tantæ humilitatis exemplo, benigne respondit: In obedientia omnis religio perficitur, qua homo homini propter Deum se subjicit, sicut se Deus hominibus propter hominem inclinat.

Ennod. v. f. Annal. ad ann. 523. 39. XVII. S. Fulgentius Ruspensis Episcopus in Concilio Ucezensis, judicio Sacerdotum omnium, qui convenerant, Episcopo cuidam nomine, Quod vult Deus, qui priorem se illius existere confirmabat, antepositus & prælatus, ipsa die tacuit, nec auctoritatem Concilii excusando minuere voluit: Sed ubi post Concilium dolere sensit Episcopum, timens propter suum honorem scandalum fratri, melius que judicans, per charitatem se fieri minorem, quam sine charitate se fieri majorem: Suphetani postea Concilii gloriosum respiciens conventum adesse, precem supplicem coram omnibus fudit, ut sibi rursum, se volente Quod vult Deus Episcopus præferretur; ut nomine suo posterius recitato, lætus deinceps viveret Consacerdotis animo reconciliato: Mirati sunt Episcopi humilitatem talia postulantis, nec contristare voluerunt offerentem Deo Sacrificium humilitatis ad custodiendam spiritus societatem in vinculo charitatis.

Lud. Ges. ap. s. de cetr. Apo- pol. p. 2. XVIII. Cum S. Eduardus Anglorum Rex in Palatio juxta Ecclesiam B. Petri aliquando moraretur, supervenit quidam vir Hibernicus genere, pedis utriusque privatus officio: nervi enim in poplite contracti ad posteriores corporis partes crura retotserant, natibus inhæserant, immersique carnibus pedum articuli a lumbis ejus & deorsum corpus omne pervertetant. Porrectis ad terram manibus & scamnis suppositis repebat, & factus sibimet ipsi gravis, trahebat se post se. Hic videns Regis Cubicularium, ait ad eum: Hugoline, non me respicies, nec misereberis, nec movebit te tanta calamitas mea? Et ille: Quid me vis facere? Cui pauper: Sexies, inquit Apostolorum limina repens, ut cernis, visitavi, & sanitatem nondum promerui; quam tamen mihi Apostolorum Princeps non negavit, sed distulit, socium in hoc miraculo habere volens Eduardum, quem sibi novit in omnibus esse devotum. Ab ipso enim Apostolo in mandatis accepi Regem adire, ut me suo sacro subrectum dorso, ad Ecclesiam ejus, quæ Palatio vicina est, perferat, recepturum, si fecerit, membrorum meorum integram sanitatem. Hæc ubi nunciata sunt Regi, gratias egit Deo & citatus mox æger accessit. Rex vero supposuit humeros suos ad portandum. Pendet de humero tanti Principis plenus sordibus pauper, squallidis manibus, brachiisque squammosis regium illud pectus collumque complectitur. Interea ex assistentibus ridebant, nonnulli, alii a paupere Regem delusum jocabantur, alii simplicitatem justi fatuitatem judicabant. Cum itaque Rex paululum processisset, subito nervi extenduntur, rigantur ossa, carnes marcidæ recalescunt, emergunt a carne articuli, pedes a natibus solvuntur. Distendit homo crura, poplite jam flexibili, & sanie cum sanguine profluente vestis regia ornatur potius quam fœdeatur. Jam tunc satis esse clamant omnes, sanatum languidum, onus ob sordes ulcerum deponendum. Ille vero memor præcepti, quod susceperat, strenuarum cantus obturata aure pertransiit, ingressusque Ecclesiam, ante Sanctum Altare holocaustum, quod detulerat, Deo ac Beato Petro resignat, incolumemque dimisit. Quo tam novo & insolito in Persona regia humilitatis exemplo, quantopere divinus Apostolus humilitatis virtutem coluerit, & quanto illam in pretio habuerit, satis aperte monstravit.

Umilitas.

XIX. S. Ephrem se quemdam cognovisse refert, qui vitam quamdam ducebat quietam, religiosam, summaque cum obedientia ordinatam; accidit vero, quod in eodem loco, ubi morabatur, alius quidam a dæmonio vexatus simul habitaret; ambo autem sub eadem alterius Monachi disciplina constituti erant. Videns autem ille vir Dei afflictionem alterius dæmoniaci, eidem, ut sibi serviret, inque sui custodiam advigilaret, præcepit, cui alter prompte obediens, cum primitus in cellam ingrederetur, impositum sibi executurus ministerium, energumenus se ex tunc a solitis vexationibus dæmoniacis notabiliter sublevatum esse confessus est, cumque simul colloquerentur, alter a dæmone agitatus clamare cœpit: Tu iterum huc male per malam venis viam; mali sunt tui occursus, mala si dixeris, mala etiam audies. Primumque tu me ejecisti, atque ligasti per humilitatem tuam. Rursumque ad eum dæmon: Ne extollaris, bone vir, ne quasi extollaris, visitandus enim mihi & tu eris, nisi humilitate tua protegaris, nam ea & nunc ego crucior, impugnorque; qua recensita historia B. Ephrem sequens format argumentum: Quod si igitur ipsi quoque dæmones, quantumvis inviti, confitentur se nihil cum humilitate posse, sed eam timere, atque horrere; quare nos tantam illius dignitatem adeo parvi facimus? *S. Ephrem paran. 3.*

XX. S. Gertrudis aliquando memoria benefactorum tanto pudore suffudit, ut sibi exosa se conspectu divino indignissimam judicaret, optaretque aliquod nancisci latibulum, quo turpitudinem suam absconderet, & quod divinis non poterat, humanis saltem oculis & naribus tantum fœtorem subduceret. Quid age- *Pennag. p. 2. Insig. c. 38. n. 1.*

F 2 ret

ret hic Christus? continuo tanta benevolentia ad eam se demisit, ut præ admiratione tota cælestis curia a tanta demissione illum dehortari velle videretur: quibus Christus dixit: Sinite; continere enim me non possum, quin me totum ei impertiar, quæ tanta sui dejectione, cor meum ad se pellexit.

Vit. PP. l. de hum. n. 11. XXI. Narraverunt de quodam sene, qui perseveraverat jejunans septuaginta hebdomadas, semel in hebdomada se reficiens. Hic autem postulabat a Deo de quodam sermone Scripturarum Sanctarum, & non revelavit ei Deus. Dixit ergo in semetipso: Ecce tantum laborem sumpsi, & nihil profeci. Vado ergo ad fratrem meum, & requiro ab eo. Qui cum egressus clausisset ostium suum, ut abiret, missus est ad eum Angelus Domini, dicens: Septuaginta hebdomades, quas jejunasti, non te fecerunt proximum Deo. Nunc ergo quia humiliatus es, ut ad fratrem tuum pergeres, missus sum indicare tibi sermonem. Et aperiens ei de re eadem, quam quærebat, indicavit ei, & mox discessit Angelus ab eo.

Vit. Patr. l. de hum. n. 4. XXII. Duo Monachi, qui erant carnales fratres, habitabant simul, & volebat Diabolus separare eos, nec poterat, semel ergo unus, qui erat junior ætate, incendit lucernam, & posuit eam super candelabrum. Fecit autem opera sua dæmon, & evertit candelabrum. Pro qua re cæcidit eum major frater cum ira, ille vero pœnitentiam egit, dicens ei: Habe patientiam in me frater, & iterum accedam eam. Et ecce virtus Domini venit, & torquebat dæmonem illum usque mane. Dæmon autem nunciavit principi suo, quod factum fuerat. Et audivit Sacerdos Paganorum id, quod retulerat dæmon, & egressus factus est Monachus, & ab initio conversionis suæ tenuit humilitatem, dicens: Humilitas solvit omnem virtutem inimici, sicut eos ego audivi loquentes, dicendo: quia quando perturbamus Monachos, convertitur unus ex eis, & agens pœnitentiam, destruit omnem virtutem nostram.

Dignitas.

S. Hieron. in Epit. S. Paulæ. XXIII. De S. Paula scribit S. Hieronymus: Quanto plus se dejiciebat, tanto magis a Christo sublevabatur; latebat, & non latebat; fugiendo gloriam, gloriam merebatur, quæ virtutem quasi umbra sequitur, & appetitores sui deserens, appetit contemptores.

Mansi dis. 11. n. 6. XXIV. S. Carolus Borromæus omne usque ad finem vitæ humilitatis virtute collocavit studium. Hæc ordinaria ejus & quotidiana erat epigraphe: *Humilitas*; similiter circumcirca imaginem ejus sequentia leguntur incisa verba: *Sola gaudet humilitate Deus*. Fuit autem hæc virtus tanto in eo rarior, quanto magis per extraordinariam semitam illi institit comparanda: siquidem non sicut major reliquorum Sanctorum pars, aut inter quatuor cœnobiorum muros seclusus, aut sepultus in eremis, sed in mediis magnificentiis, & obsequiis mundi universi, cui admirationi, stupori & venerationi erat. Non est magnum, humilem esse in abjectione, inquit S. Bernardus, magna & rara virtus humilitas honorata. Familiæ suæ armisque renuncians gentilitiis domus Borromææ, titulum sibi assumpsit S. Praxedis, comamque sibi radi fecit instar mancipii, subque habitu Cardinalitio indumenta adeo ferebat lacera, ut cum unum eorum cuidam pauperi in eleemosynam elargiri vellet, hic ipsum accipere detrectarit. In visitationibus ambulabat pedibus, propriosque servos multoties ab impedimentis liberabat, propriis eos imponens humeris, cum vilissima plebe familiaritatem inibat; &, ut plurima paucis concludam, dixisse sufficerit, quod diabolus die quadam, dum chlamyde extensa per terram, ut Cardinalium mos est, Ecclesiam intraret, per obsessæ cujusdam (quam eo temporis memento deferere cogebatur) exclamarit: O utinam vel tantillum superbiæ super hanc caudam reponere possem! Veruntamen ad quam sublimitatem tanta ejus fuerit exaltata humilitas coram universo mundo, quis est, qui nesciat? corpus suum in loco Ecclesiæ, qui calcaretur præ reliquis, tumulari voluit, ut aliorum, ut omnium Ecclesiam intrantium conculcaretur pedibus, eorumque se recommendaret precibus; Deusque disposuit, non solum ut non conculcaretur, sed & auro, gemmisque includeretur, omnesque fideles temporibus futuris ejus certatim implorarent patrocinium, existimantes se beatos, si illi loco os infigere possent, ubi ipse omnium pedibus calcari desiderabat. Tandam intra quatuor annorum spatium post mortem ejus, cum nondum canonizatus esset, ad sepulchrum ejus delata sunt octo millia vota argentea; & supra quatuor decem millia tabularum, aliæque oblationes, æquantes triginta octo millia scutorum. Ex humilitatis instinctu cognomen sibi sustulit nobilissimæ familiæ Borromææ; Deusque disposuit, ut in Canonizationis ejus medaliis, qualium centum & quinquaginta millones excessisse feruntur, per mundum universum augustissime deprædicaretur.

XXV. De S. Gallicano sic loquitur Martyrologium: Alexandriæ Sancti Gallicani Martyris viri consularis, qui triumphalibus Infulis sublimatus, & Constantino Augusto charus, a SS. Joanne & Paulo ad fidem Christi conversus est, qua suscepta cum S. Hilario ad Ostia Tiberina secedens, hospitalitati & infirmorum servitio totum se dedit, cujus rei fama in toto orbe divulgata, multi undique illuc venientes, videbant virum ex Patritio & Consule lavantem pauperum pedes, ponentem mensam, aquam manibus affundentem, languentibus sollicite ministrantem, & cætera pietatis exhibentem. Ecce vobis augustissimam, non a palmis & triumphis, sed ab humilitatis exercitiis derivatam famam. Martyrol. 25. Jun.

XXVI. S. Antonius cum in cella propria oraret, venit ad eum vox dicens; Antoni, nec dum ad mensuram coriarii istius, qui in Alexandria est, pervenisti. Quo audito, senex consurgens mane, arrepto baculo festinus venit Alexandriam, cumque ad designatum hominem pervenisset, & ingressus fuisset, ille viso tanto viro obstupuit. Cui senex dixit: Refer mihi opera tua, quia propterea de deserto veni. Qui respondit: Nescio, me aliquando Vita PP. l. de hum. S. 111.

do boni aliquid perpetrasse; nisi quod ax cubili proprio mane consurgens, antequam in opere resideam, dico, quod omnis hæc civitas a minore usque ad majorem ingrediatur in regnum Dei, propter justitias suas, ego autem solus propter peccata mea pœnam ingrediar sempiternam; quod verbum antequam quiescam sero, ex cordis mei recenseo veritate. Hoc audiens B. Antonius, dixit ei: In veritate, fili, sicut bonus artifex senas in domo tua, eum requie Regnum Dei adeptus es: ego autem velut sine discretione omne tempus meum in solitudine conversatus, necdum verbi tui assumpsi mensuram.

Spec. Exem. verb. Hum. exampl. 23. XXVII. Augustinus de Iterano, cum esset nobili genere ortus, & utrisque Juris famosus Professor, & nihilomnus in curia Domini Manfridi Regis valde potens, & omoibus charus: Deo disponente incidit in ægritudinem validam. Cumque timeret se moriturum, petivit a Deo spatium pœnitentiæ, promittens se Religionem ingressurum, & statim est liberatus. Restitutus ergo pristinæ sanitati, divina vocatiooe ordinem fratrum Eremitarum S. Augustini in Insula Siciliæ ingressus, voluit vir Dei in ipso suæ conversionis primordio humilitaris jacere fundamentum: Unde Sanctæ religionis habitum assumens, occultavit suæ scientiæ claritatem, geoeris nobilitatem, & prioris status sublimitatem, ne quis ex aliquo prædictorum eum considerans veneraretur, & ne ex hoc in cor ejus aliqua superbia irripere posset. Factus est ergo inter fratres stultus, ut a Deo instrueretur. Factus est pauper, ut divitiis cœlestibus ditaretur. Factus est vilis in mundo, ut apud Deum exaltaretur. Conversabatur enim inter fratres eunctis vilior & despectior, sciens se tauto majoris meriti esse apud Deum, quanto pro amore ejus magis despectus esset in mundo & inter homines. Jactantiæ autem verbum prioris status numquam ex ore ejus audiebatur. Humiliora servitia domus, & quæcumque viliora, incognitus manens devotione, humilitate, & diligentia nimia adimplevit. In ipsa vero sua humilitate gaudens, plorabat, quod taotum distulerat suam conversionem ad Deum. Liquefiebat anima ejus amore supernæ patriæ, pro cujus amore omnia præsentia pro nihilo reputabat. Si quod verbum aliquando causa fraternæ correptionis laberetur ex ejus ore, quod aliquando ax zelo boni, & detestatione mali, fraterna charitate solitus erat facare, statim se ipsum condemnans, ad pedas fratris prostratus veniam postulabat. Postquam autem vir Dei in Insula Siciliæ aliquanto tampore fuisset cum fratribus magna humilitate conversatus, contigit, quosdam fratres de Senis ex obedientia Ordinis ad Conventum ejusdem Insulæ venire, a quibus cum interrogasset vir Dei de locis Senensis Provinciæ, & didicisset, quod ibidem essent loca eremitica ab hominum habitatione semota; & ad vacandum Deo plurimum apta, obteota licentia a Superiore suo ad Senansem Provinciam venit, paucis & vilibus pannis indutus, & fratribus Provinciæ illius penitus ignotus. Positus est argo in quodam aremitorio S. Barbaræ, quod non longa distabat a castro S. Floræ, ubi soli Deo vacabat, tantaque dulcedioe devotioois cor ejus affiziebat, ut plerumque videretur Beatorum agminibus ioteresse, & beatæ quietis præmium prægustare. Quia vero non eognoscebatur, qualis & quantus esset, imponebantur ei humilia officia domus, quæ ipse cum humilitate & alacritate libens adimplebat, faciebat quæstuas, purgabat domum, paropsides, & alia domus utensilia abluebat. Fratres autem considerantes sanctam ejus conversationem, ac verborum ædificationem (quæ nonnumquam quasi cum quadam simplicitata ex ore ejus prodibant) libenter eum audiebant. Erat autem ibi tunc Prior, frater quidam de Senis vocatus frater Bonus, vir satis venerabilis & prudens, qui considerans ejus bonitatem, & consilia saluberrima, eum multum diligebat, delectabaturque de ejus humilitate, morum gravitate, & eloquiorum suorum suavitate. Cum ergo idem frater Bonus a Conventu S. Barbaræ ad locum S. Antonii per obedientiam Ordinis transferretur, ipsum fratrem Augustinum secum adducit, quem & sequenti anno factus Prior Rosiæ secum retinuit. In quo loco servus Dei omnibus ignotus, divina dispositione factus est cognitus hac occasione. Cum enim fratres Conventus Rosiæ quamdam haberent in curia quæstionem, in qua jam fratres succumberenr, & de hoc nimium tristarentur, eum ex hoc quamdam possessionem perderent, de qua Conventus multum sustentabatur, voluit Deus lucernam (quæ diu sub modio erat) super candelabrum Religionis ponere, ut luceret omoibus, qui in ea erant. Videns ergo vir Sanctus fratrum animos turbatos, & cognoscens, fratribus magnam injuriam fieri; Procuratorem adiit, petens sibi licentiam, occulte dari necessaria ad scribendum. Procurator vero daridebat eum, ignorans, quod sciret scribere, vel legere. Ipso tamen perseveranta in petendo, porrexit ei calamum, chartam, & attramentum, qui secedens ad partem, scripsit verba pauca, licet sententia multa, quam scripturam reddit Procuratori adversario exhibendam, quod & factum est. Cum adversarius, scilicet Dominus Jacobus de Pagliaresis hanc scripturam legeret; verborum paucitatem, & sententiæ virtutem pregnantem considerans, ait: Diabolus, vel Angelus, vel Dominus Matthæus de Iterano, cum quo ego fui studens Bononiæ, qui mortuus est in conflictu Domini Manfridi Regis, hanc scripturam condidit. Ipse quippe ante ingressum Ordinis Matthæus vocabatur, sed in ingressu accepit nomen Augustini, & audiens a Procuratore, quod quidam frater rusticus & ignarus eam scripsit: Non, inquit, est ita. Et statim accessit ad locum fratrum in Senis, interrogavit, quis esset hujusmodi frater, & cujus patriæ, & qualiter accesserit huc. Et rasponsionibus cognitis, suis conditionibus suspicatus est, esse illum, qui erat. Et statim Rosiam pergens, & inveniens, quem mortuum æstimabat, admirans ejus humilitatem, ruit in amplexus ejus & oscula, lacrymas continere non valens. Cumque rogaret eum vir Dei, ne eum prodendo pacem suam perturbaret, ille nullatenus

acquiefcens, ad fratres ait: Fratres habetis thefaurum occultum. Hic eft enim melior homo mundi, teneatis ergo eum, ut decet; fed & quæftio veftra terminata eft pro vobis. Cœperunt ergo eum fratres honorare, & fibi reverentiam exhibere. Sed vir Dei vera humilitate fundatus, & homines, & omnem reverentiam refpuens, priora opera fervilia non dimittens, omnino ficut prius manebat.

§. VII. EXEMPLA DOMESTICA.

Ribad. l. 5. vit. c. 1. I. S. Ignatius ajebat, omnes domefticos fibi ad virtutem exemplo atque incitamento effe, neque quemquam præter fe unum fibi difplicere. Item illud fibi a Deo petendum effe, ut cadaver fuum poft mortem volucribus & feris dilaniandum objiciatur. Nam ut ipse fterquilinium & deteftabilis omnino fit, non aliud ab ipfo expeti poffe. Alias dicebat, perfuadere fe fibi non poffe, hæc duo fimul conjuncta in ullo hominum, ut in Deum æque effet ingratus, & tot tamque magna quotidie ab
Ib. l. 1. c. 3. eo beneficia acciperet. P. Jacobum Egujam,
Gloria S. Ign. c. 24. eo quod ipfum fupra cæteros fanctos extuliffet, per tres dies quotidie ter fe flagellis cædere juffit; & cum neque fic eum laudare ceffaret, ei confiteri amplius noluit. Noftros alio mif-
In Bull. Pauli III. furus hortabatur, ut humilitate & contemptui fui ad ardua viam munirent. In formula inftitui dixit: Revera hoc inftitutum humiles & prudentes requirit.

Vita l. 6. c. 8. II. S. Franciscus Xaverius fe nequiffimum omnium mortalium judicabat. Proficifcens in Europam, fociorum equos curabat. Goæ Epifcopi genibus advolvebatur ipfe Legatus Apo-
Lib. 3. ep. 3. ftolicus. Sui contemptor unicus non minus laudem & honorem, quam alii vituperationem & dedecus, horrebat. A fociis petit, ut ipfum do-
Ep. 5. ceant modum Ethnicos convertendi. Ibidem fe vocat pulverem, cinerem, omnium perditiffimum; ait etiam fibi revelatum a Deo, fociorum precibus & meritis permotum dare ei tan-
Vit. l. 2. c. 9. tam gratiam, Ne ob miracula patrata magnificeret, partim ex iis locis profugit, partim rogavit, ut miraculum tacerent, partim ipforum ægrorum, puerorumque, quos mittebat, fidei
Vit. l. 6. c. 8. ea adfcribebat. Negabat, quemquam germanum focietatis alumnum effe, ac Deo fideliter operam navare poffe, nifi contemptorem fui, & de ipfo fuifque rebus abjecte demiffeque fen-
L. 1. ep. 1. tientem. Ad Goanos fcribens ajebat: Oro vos atque etiam obteftor, ut in abjectis atque humilibus officiis dæmonem egregie fuperare nitamini. Et iterum: Diligenter colite humilitatem, atque in omnibus rebus, a quibus natura abhorret, vos ipfos vincite.

Hift. foc. p. 1. l. 9. n. 89. III. S. Francifcus Borgias fe peccatorem in litteris fubfcribebat. Sub fæculari adhuc habitu jam focietati per folemnia vota adfcriptus, inter ftudia Theologica thefes confufionis compofuit. Ex nihilo factus fum, ad nihilum redactus fum. Quid fim, ignoro. Si aliquid fcio, hoc tantum fcio, infernum domum meam effe. Problema: Ex me ipfo facio nihil: De-
Vit. l. 4. c. 1. n. 4. fendentur die craftina a prandio 1549. Se Juda pejorem effe putabat, & infra Judam locum fibi effe convenientem. Duas minimum horas quotidie impendebat fui cognitioni, quæque legeret, audiret, videret, eo omnia referebat, ut erudirent, demiffionemque ac pudorem incuterent. Iter agens duos prodromos, cognitionem fui & inferni contemplationem præmittens, per eos omnia diverforia fibi belliffime apparari dicebat. E ftrato furgens, humo ter ofculum fixit, ut ex pulvere fe conftare, & in pulverem rediturum fe meminiffet. Purpuram a fe multis precibus & gemitibus amolitus eft.

IV. B. Aloyfius nihil unquam dixit aut egit, quod ad laudem fuam cederet. Vel ad fufpicionem fuæ laudis erubefcebat. Immenfum quantum viliffima quæque illum delectabant. Tanta fe humilitate tractabat, ac fi mendicatis fordibus fublatus, majorum gratia in focietatem receptus foret. Dolebat, fe vehementius a Superioribus, quam alios amari. Optabat infimæ claffis Grammaticæ pueris rudimenta tradere. In nulla virtute plus ftudii, quam in humilitate ponebat. Hinc ifta ejus ad fanctos Angelos oratio: Oro vos Angeli beati, ut auxilio veftro quafi manu dignemini me per regiam humilitatis viam deducere, quam vos primum inftituiftis, ut poft hanc vitam unam vobifcum æterni Patris faciem contemplari merear, & reponi in locum alicujus ftellæ, olim per fuperbiam de cælo lapfæ. Amen. Vit. l. 3. c. 14.

V. Petrus Faber ob humilitatem fuam fummis, mediis, infimis amabilis admirabilifque fiebat. Rogabat Deum, ne ob fuas imperfectiones Dei gloria, vel proximi falus impediretur. Optabat fibi & fociis, ut in focietate Chrifti fcopæ effe, & appellari vellent. Cum pueris & hominibus tenuibus libentiffime agebat, quia intellexit, Deo gratiffimos effe labores pro his fufceptos. Cuidam viro, qui fe focietati adjunxerat, hæc monita dabat: Sta in ultimo loco, quamdiu poteris. Sectare viliffima & abjectiffima officia, ex his enim gradum optimum in Chrifto crucifixo tibi acquifieris. Vit. l. 2. c. 12. L. 2. c. 13.

VI. P. Jacobus Eguia vir fanctus, & magni a S. Ignatio, cujus erat confeffarius, habitus, dicere folebat frequenter. Qui exiftimat fe aliquid valere, valet parum: qui vero fe putat valere multum, is valet nihil. Hift. foc. p. 1 l. 10. n. 16.

VII. P. Francifcus Villanova 31. annorum in Lufitaniam miffus eft, litteras a Grammatica orfurus, in quibus tamen ultra Dialecticam progredi noluit. Rector Compluti fere femper in culina agebat. Nolebat fieri Sacerdos, nifi bis ex obedientia juffus effet. Inter Profeffos ut adfcriberetur, nunquam perfuaderi potuit. Dialecticæ operam navans, nefcio qua voce condifcipulum offendit, qui continuo Villanovæ colaphum inflixit, fed ipfe mox ad genua provolutus veniam petiit.

VIII. P. Andreas Oviedo cum ei Epifcopatus Jerofolymitanus nunciatus effet, ita confternatus eft, ut ftatim S. Ignatio fcripferit, fe in omnibus quidem obediturum, hac una in re non poffe, fe proin Pontifici fcripturum, cujus tamen juffu fufcepit munus.

IX. P. Thomas Sanchez ut novitium primi anni fe per totam vitam geffit; & ita haberi ab omnibus voluit. Plenus aliquando fpiritu petiit a P. Provinciali, ad Novitiatum per ali-

quot

quot menses remitti, eo quod minime religiosus esset, sed sæcularis, & maxime animo dissipatus. Ita per aliquot menses ut novitius in novitiatu vixit: quin immo post quodvis postea triennium eodem modo ad novitios rediit.

X. P. Franciscus Suarez, cum ad summum litteratum famæque vestigium pervenisset, candide fatebatur, nulla animi elatione se moveri, quod sciret, plurimos esse rusticos, qui doctiores evasissent, si iisdem a Deo auxiliis fuissent adjuti. Indignum se ajebat, qui infimi coqui munus obiret. Magister & oraculum cum esset, sæpe tamen suos discipulos consulebat, suos libros eis censendos offerebat, & si quod in illis censura dignum judicarent, pari facilitate mutabat. Gravissimas persecutiones; quoties apud Pontificem, ut novitatis amans, & temerarius accusabatur, tam patienter ferebat, ut nunquam vel unicum amarulentum verbum, aut vindictam redolens emitteret.

Vitam f. XI. P. Antonius Suquet Rector cum esset, detrita ac sordida lacerna quandoque indutus in triclinio mendicabat. Frequens mensæ ministrabat, lances tergebat, ollas purgabat, & cum esset Provincialis, neminem ferebat secum nudo capite agere.

Hist. Soc. p. 2. l. 3. n. 94. XII. Paschasius Boetius dicebat, se viginti annis humilitatem a Deo petiisse, & tamen parum adhuc habere, sæpeque dæmonem sibi ante faciem stercora projicere. Unde dæmon eum propter hanc humilitatem adeo fugit, ut cum Laureti a nullo ejici posset, Paschasio templum ingresso clamaret: hunc timeo & mox aufugerit.

Idem. XIII. Lutetiam tendens, cum in agro triginta homines eum pannosum conspicati ludibrio haberent, convitiis onerarent, & simulatorem deceptoremque magnis vocibus appellarent, quasi ad jucundam symphoniam baculo innixus tamdiu constitit, quousque illi finem facerent. Et dum demum placidissimo vultu quasi grates acturus dixit: Deos vobis benigne faciat, o filii, ac benedicat! simulque crucem manu formabat. Qua illi mansuetudine emolliti, ad pedes se ejus prostraverunt, veniamque petiverunt.

Vit. f. XIV. P. Hieronymus Carvallius Conimbricæ solebat sub gradibus jacere, ubi Tyrones ultro citroque commeabant, beatum se dicens, ibi se esse, ubi ipso procumbente terrestres Angeli transirent, quorum & decidentem pulverem beneficii loco studiose captabat.

Hist. Soc. p. 1. l. 14. n. 16. XV. P. Joannes Nunnius dicebat, se malle totam vitam in catena transigere, quam Patriarcham Æthiopiæ fieri, quem tamen postea ex obedientia suscipere coactus est.

Annuæ Ind. or. 1581. XVI. P. Franciscus Perez tantæ erat humilitatis, ut ipse S. Franciscus Xaverius diceret, se nulli rei ita invidere, ut Pereaii humilitati. Qui postea cum tanta sanctitatis opinione mortuus est, ut Ethnici etiam dicerent se, si Ethnicus esset mortuus, eum pro Deo culturos, & templum illi ædificaturos fuisse.

Vita P. Alv. c. VII. P. Christophorus Gonsalvus cum in cursu magnam sibi laudem & opinionem comparasset, effecit, ut alii putarent, parum ipsum scire. Propter quam humilitatem ad sui victoriam & excelsum orationis donum evectus est. (Vid. n. 24.)

XVIII. P. Petrus Burgundus annorum septuaginta duorum; ordinarius lector mensæ erat, coquo quotidie in lignis comparandis, scutellis lavandis, licet viginti gradus ascendendi essent, inserviit, donec paucis ante mortem mensibus omittere jussus fuit. *Ann. Rh. coll. Trev. 1598.*

XIX. P. Joannes de la Placa ex animo se omnium minimum reputabat, & tam magnum peccatorem, ut quotidie trigesies versum: Converte nos Deus &c. diceret. *Coll. Menic. 1602.*

XX. P. Baltassar Alvarez, etsi in collegio, quod regebat, viri graves valde religiosi eum pro rudi, illuso ac decepto haberent, ideoque scripta sua omnia Visitatori tradere juberetur, immo multa etiam falsa ei objicerentur, omnia tamen dissimulabat, & cum magna humilitate supportabat, dicens, non esse perfectam humilitatem absque humiliatione, neque patientiam absque vehementibus congressibus & præcipuam virtutis partem in eo consistere, ut quis talibus occasionibus & opportunitatibus uti non negligat, & ipsum profectum maxime in eo consistere, ut quis noverit se bene humiliare, tolerare, tacere, exponendo etiam periculo honorem & existimationem propriam propter Dei amorem. Id quod suo exemplo confirmavit, dum in publica Congregatione ob grave aliquod delictum falso ipsi imputatum reprehensus tacuit, & propterea copiosos a Deo favores accipere meritus est. *Vit. c. 40. §. 1.*

XXI. P. Bernardinus Realinus ita sui ipsius in omnibus contemptum quærebat, ut sæpe indigna se agere sit visus, quo magis suum in illis hominibus fastidium ac nauseam declararet: Verba sua sedulo pensitabat, ne quid unquam proferret, quod in laudem suam cederet. Dum novus Rector advenit, ut omnem ei de se æstimationem adimeret, totius fere vitæ, aut certe potiora peccata eidem explicabat. *Vit. c. 18.*

XXII. P. Martinus Delrio post adeptam in jure Doctoratus lauream, post scriptos legum commentarios, post supremum Brabantiæ senatum, Philippo Hispaniæ Rege jubente gestum, post jus Palatinis militibusque diu dictum, post Cancellarii regiique fisci Præfecturam, Societatem ingressus absoluto novitiatu trigesimum secundum agens annum, cum juvenibus Dialecticæ cœpit insudare, nec prius desistere, quam triennalem cursum absolvisset. Deinde Sacerdos factus Tornaci sæpe in lacera & detrita veste œconomum comitabatur, &, quæ ille emerat, stupente civitate per mediam urbem ad collegium deferebat. Immo etiam ad mensam legebat, & voces accentusque ad correctoris arbitrium publice repetere & emendare solebat. *Vit.*

XXIII. P. Franciscus Cordubensis, filius Ducis Cardonæ & Segoviæ, Rector item Salmanticensis Academiæ Societatem ingressus in Philosophiæ cursu omnia sua tegebat. Et cum acris esset ingenii ac judicii, sæpe studio inepta aliqua dicebat, ut stultus haberetur. Hinc condiscipulum, qui vere credebat, illum talem esse, & propterea irridebat, & vexabat, *Vit. P. Alvar. c. 30.*

bat, præ reliquis amavit, eique se associavit.

Vit. P. Balth. Alv. c. 46. XXIV. Christophorus Gonsalvus, quia magna laude studebat, ideoque vana gloria tentabatur, ineptis quæstionibus & responsionibus studio datis effecit, ut paulatim omnem de illo opinionem alii deponerent eruditionis. Sed ab illo tempore ad excelsum orationis donum & conjunctionis cum Deo pervenit (v. n. 17.)

Ann. Tolet. coll. Bilbilit. 1614. XXV. P. Antonius Beltos splendide in sæculo uxoratus, & societatem dein ingressus cum pueris in scholis Grammaticam repetere, quam privatim maluit, immo cum iisdem etiam disputare non horruit.

Annua Prov. Tol. Col. Mant. 1614. Madr. 1920. Orpeson. 1611. An. Tol. coll. Montis. 1610. Mon. Col. n. 34. Coll. Conc. Prov. Tol. 16 4. XXVI. P. Hieronymus de Zagoroza Grammaticam 36. annis Hispali. P. Nicolaus de Ruff. 27. docuit Cordubæ: P. Michael de Rayno 20. P. Joannes Alphonsus 22. Madriti. P. Ildephonsus Munnoz 26. omnium voce sanctus. P. Robertus Caissotus sexagenarius jam senex summo studio contendit, ut rudimenta docere posset, & obtinuit. P. Melchior Vitrimontanus 20. annis rudimenta docuit.

XXVII. P. Joannes Baptista Martinez emeritus jam senex socii loco cum Patribus ad ægros ibat.

Annua 1 60. XXVIII. P. Laurentius Brixianus annorum 76. ultimis quindecim annis solus triclinium curavit, & semper super mensam legit.

Lanc. opusc. 6. s. 3. n. 19. XXIX. P. Bernardus Colnagus, Publicus Neapolis Theologiæ Professor, postquam cum facultate superiorum vestem centonibus consutam, a qua natura illius valde abhorrebat, per primarias urbis plateas portavit, ideoque ab aliquibus in insaniam cecidisse judicatus est, a Deo copiosissimis donis remuneratus & honoratus est.

Hist. Soc. p. 2. l. 7. n. 74. XXX. P. Antonius Madridius Publicus Philosophiæ in Academia Salmanticensi Professor in Societatem admissus, statim jussus est a collegii Rectore cribro aquam e publico fonte petere, ut, quo plura afferebat doctrinæ & authoritatis ornamenta, eo firmiora poneret humilitatis & obedientiæ fundamenta, & ille alacriter & obedienter progressus, ea notos admiratione perculit, ut quidam prope sanctum, alii plane stultum, existimarent. Nihil avebat ardentius, quam summe ab omnibus despici, pessimeque tractari. Quod cum minime succederet, abjicere ipso sese, ubique pro nihilo ducere, nullamque prætermittere occasionem, qua sui amorem, quasi capitalem hostem, vexare ac suffigere cruci posset; hinc doctrinam tegere, imperitiam atque subrusticam affectare locutionem, libenter cum infimo quoque agere, attrito atque vili vestitu plurimum delectari solebat.

Vit. p. 4. pag. 241. XXXI. P. Joannes Berchmannus dicere solebat: Si non sum humilis, sum inutilis Societati. Hinc statuit toto anno incumbere humilitati, ut ordinate procederet in sanctitatis domo ædificanda, incipiendo a fundamento, & quia nihil arduum humilibus, nihil asperum mitibus.

§. VIII. SIMILITUDINES.

Qualitas.

I. Sicut gemma pretiosa affixa in diademate Regis, nisi affixa teneretur, statim in terram corrueret; ita & humilem animum sola vis obedientiæ & voluntas Dei in loco superiore tenet; alioqui mox iterum terram, & nihileitatis suæ abyssum relapsurum. *Jac. Alv. de hum. p. 4. c. 6.*

II. Sicut si per ostium transiens, cujus superliminare nimis bassum sit, quantumcumque te inclinaveris, non nocet; nocet autem vel maxime, si vel transverso digito te altius, quam ostii spatium aperuisse, erexeris; sic in anima non est timenda quantalibet humiliatio, horrenda autem nimiumque pavenda vel minima temere præsumpta erectio. *S. Bern. 337. in Cant.*

III. Sicut vinum non nisi dilusum aqua bibunt, qui temperantiæ magis sunt amantes, ne forte, si purum biberint, caput petat & rationem obfuscet; ita viri sancti & humiles dona Dei non sola attendunt, ne caput nimia sui æstimatione perturbetur, sed etiam dona illa aliena esse, & cum usuris olim exigenda meminerunt. *Jac. Alv. p. 3. c. 4. de hum.*

IV. Sicut arbores & spicæ, quo magis fructibus onustæ sunt, tanto profundius se inclinant, ita viri sancti, quo pluribus virtutibus ornati sunt, tanto profundius se humiliant. *S. Dorot. in ser. de hum.*

V. Sicut ad solis adventum omnes stellæ absconduntur; ita ad humilitatis ingressum in animam omnes reliquæ virtutes occultantur. *Rodr. p. 2. tr. 3.*

VI. Sicut si rex apud aliquem suum thesaurum custodiendum deponit, is illum non ut suum reputat, sed ubique fatetur inopiam suam, nec audet dispergere quidquam ex alieno thesauro; sic ejusdem debent esse sententiæ, qui gratiam Dei sunt adepti, nempe ut humiliter de se sentiant, & mendicitatem suam confiteantur. *S. Macarius h. 15.*

VII. Sicut torrens in hyeme aquis abundat, in æstate deficit; ita humilitas prosperitate minuitur, adversitate augetur. *S. Laur. Just. ap. Rodr. p. 2. tr. 3. c. 14.*

VIII. Sicut aurum adulterinum ignis absumit, bonum autem purius efficit, ita humiles aliorum laudibus humiliores, superbi elatiores efficiuntur, & omnino evanescunt. *S. Greg. 22. mor. c. 9.*

IX. Sicut stella in se magna, modica est in apparentia; ita humilis, licet coram Deo magnus, minimus tamen in suis oculis apparet. *Saupl. in Dom. 4. post Pent. them. 2.*

X. Sicut vasa vacua magis resonant, quam plena; ita quibus parum virtutis inest, multum se jactitant & gloriantur; secus vero, qui humilitate aliisque virtutibus pleni sunt. *Ibid.*

XI. Sicut pueri homine conspecto, nihil, nisi hominem cognoscunt, non autem vestem aut dignitatem respiciunt; ita veri humiles res ipsas, ut a Deo sunt, considerant, non vero, ut mundi vanitas eas depingit. *Ibid.*

XII. Sicut avicula recenter ex ovo suo exclusa, implumis adhuc & victum quærere nescia, hoc unum remedium habet, ut assiduo clamore a matre foveri petat; ita anima, per peccatum originale omni virtute spoliata, assiduis precibus & humilitate opus habet, ut a Deo foveatur & alatur. *Idem in Dom. 11. post Pent. them. 7.*

XIII,

S. Ambr. s. 2. de Virg. XIII. Sicut apes, quando aeris motus suspectos habent, lapillis sublatis per inania se librant, ne leve alarum remigium præcipitent flabra ventorum; ita humiles, qui a vanæ gloriæ vento sibi timent suarum culparum consideratione assumpta, mentis suæ cogitationes librant, ut quantum vana laus elevare potuit, tantum alia deprimat.

Plutar. in lib. de prof. morum. XIV. Sicut e vasis liquorem aliquem recipientibus aer inanis expellitur; sic qui in Philosophiæ, vel potius humilitatis studio veris implentur bonis, fastum exuunt, mitioremque de se concipiunt opinionem.

Rotgerd de instit. Princip. XV. Sicut sol, cum altissime in Zodiaco provectus est, tum tardissimi motus est; ita quo fortuna te subvexerit altius, hoc oportet animo leniori mitiorique esse.

Penneq. p. 2. Isag. c. 18. n. 5. XVI. Sicut rex aliquis sapiens & potens filiam primogenitam, quam unice diligit, dum solemni pompa in urbem aliquam ingressum adornat, non imponit equo ferocienti, sed mansueto & tractabili; ita Deus gratiam primogenitam in virtutibus, dum in animam ingredi & pro dignitate coli ac haberi vult, illam humilitati, velut mansueti jumenti dorso, insidere vult, ac perpetuo sibi comitem retinere.

Idem diss. 2. n. 2. XVII. Sicut si phiala chrystallina radiis solis illuminata pulchritudinem, quam ab illorum radiorum collustratione recipit, sibi suæque industriæ tribueret, graviter insolesceret, & quod suum non est, stulte sibi arrogaret, multum accresceret ejus impudentia, si non tantum lucem, sed etiam substantiam suam a sole accepisset: Idem nobis accideret, si de aliquo gloriaremur, qui omnia a Deo accepimus, & ex nobis simus mera privatio omnis boni.

Severus prædic. apud Mansi disc. 19. n. 9. XVIII. Sicut stella quanto altius in cælo situatur, tanto minoris apparet quantitatis, ita quanto vis major est in gratiis apud Deum, tanto minoris debet apparere vanitatis, & majoris humilitatis.

Necessitas.

S. Chrys. in serm. Paul. venerat. XIX. Sicut is, qui magnas & magnificas ædes est ædificaturus, conveniens facit fundamentum, ut eam, quæ postea imponetur, possit ferre molem; ita nimirum etiam Christus, cum ingens illud ædificium Philosophiæ in illorum animabus erigeret, tanquam fundamentum, & basim firmam, & immobilem, cohortationem humilitatis ponit prius; cum probe noverit, postquam hæc in auditorum mentibus radices egerit, reliqua omnia virtutum genera ædificari tuto posse.

S. Cæsar. Arelat. h. 34. XX. Sicut de terreno fonte, & corporali fluvio non potest aliquis bibere, nisi se voluerit inclinare; ita & de vivo fonte, Christo, & S. Spiritus fluvio nemo aquam vivam haurire poterit, nisi se humiliter inclinare voluerit, propter illud quod scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

S. Bonav. s. de uno Confess. XXI. Sicut vinum citius virtutem perdit, si clausum in vase non steterit, sed evaporare poterit. Similiter aromata, si teneantur, aperta, perdunt virtutem & efficaciam; similiter ignis cito extinguitur, nisi cineribus cooperiatur; ita homo cito omnia bona perdit, nisi ea sub humilitatis cinere cooperiat; sic enim per humanam laudem evanescere possent. Id quod Isaias Abbas ita elocutus est: Sicut vinum, nisi in locis subterraneis aut vasis fictilibus conserveretur, evanescit & acescit; ita omnes hominum labores vani sunt, nisi in humilitate conserveutur. *Isaias Abb. orat. 23. de virt.*

Ibid. XXII. Sicut dolium, nisi pice undique illitum fuerit, vinum non potest continere; ita, nisi cor humilitate & castitate muniatur, & nullas habeat vitiorum rimas, Dei non potest esse domicilium.

S. Greg. l. 8. mor. c. 35. XXIII. Sicut arbusta levi vento concutiuntur & evelluntur, nisi firmam in solo radicem fixerint; ita, qui in humilitate bene radicatus non fuerit, quovis detractionis aut contradictionis vento facile turbatur & destruitur.

Vit. PP. l. 5. libell. 15. n. 80. XXIV. Sicut pistor, nisi velaret oculos jumenti ad molam circumeuntis, hoc ad frumentum se converteret, laboresque absumeret; ita, nisi homo sibi ipsi per humilitatem oculos velet, ne videat bona sua, per vanam gloriam ac complacentiam destruet illa.

Rodr. p. 2. tr. 3. c. 2. XXV. Sicut flos ita a radice dependet, ut, si illa truncetur, hic exsiccetur; ita virtus, quæcumque demum illa sit, si in humilitatis radice non perseverat, statim exarescit.

S. Chrys. in Matt. ho. 3. XXVI. Sicut vestem pretiosam cum in publico ponimus, plurimos ad insidias provocamus; si vero domi recondamus, in tuto cuncta servabimus; sic, si opes virtutum palam quasi venales assidue portemus in mente, inimicum irritamus ad furtum; si vero nemo alius id sciverit, nisi quem nulla occulta latent, tutissimo in loco consistent.

S. Eph. de virt. spir. c. 64. XXVII. Sicut corpus sive calori, sive frigori obnoxium sit, vestimento indiget; ita & anima perpetuo humilitatis indumento habituque indiget.

Utilitas.

Eus. Niss. in l. de adorat. XXVIII. Sicut quo plus demis de quantitate continua, v. g. ligno, tanto magis quantitas discreta seu numerus augetur; ita quo minus sibi per humilitatem homo attribuit, tanto magis gloria divina crescit.

Hist. for. p. 2. l. 16. n. 91. XXIX. Sicut fractus aut detritus nummus difficulter accipitur, si solitarius sit, secus vero si in magna quantitate immixtus offeratur; ita si quis, licet vilis, sociorum bonorum numero magno jungatur, minime displicebit Deo, aut rejicietur ab eo.

Gran. f. 613. Tad. humil. XXX. Sicut ignis diu conservatur in cinere, ita charitas in humilitate, quæ, ut aliarum virtutum, ita charitatis custodia est.

S. Clim. gr. 26. XXXI. Sicut omnium ferarum venenatarum sensibilium interemptor est cervus; ita intellectualium ferarum interfectrix est humilitas.

Gran. v. humil. f. 614. XXXII. Sicut fulmen dura & obsistentia sibi diruit, blanda vero & sponte cedentia non lædit; sic Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

Ib. f. 615. XXXIII. Sicut servus vilitatis suæ conscius nullum Domini sui imperium recusare audet; ita nec, qui vere humilis est, Dei mandata violare præsumet.

Ibid. XXXIV. Sicut prima cura ejus, qui cre-

tam

tam vel ferrum in varias figuras transformare desiderat, in eo ponitur, ut materiam emolliat; ita quicumque mores suos ad Evangelicæ legis formam transformare cupit, animum virtute humilitatis mollire debet.

Stapleт. in Dom. 4. post Pent. them. 5. XXXV. Sicut valles aquosæ sunt fructuosæ, umbrosæ, & calidæ propter solis ardorem magis conclusum & aquarum defluxum, propterque vicinos montes; ita animæ humiles propter charitatis decursum, ejusdemque conclusæ ardorem & vicina Sanctorum exempla, quæ intuentur, sunt perpetuo bonorum operum ac virtutum feraces.

** Idem in Dom. 10 post Pent. them. 8.* XXXVI. Sicut materia prima omnium formarum capax est: quo autem quæque materia plures jam habet formas, tanto pauciorum est capax; sic anima humilis nihil sibi attribuens omnium cælestium gratiarum capax est, & sic tabula rasa omnes a Deo figuras capit.

Ibid. XXXVII. Sicut homo liberalis maxime delectatur eorum consortio, quibus se liberalem præstare potest, & sicut fontes & flumina non per acclivia decurrunt, nec montes petunt, sed per declivia & valles labuntur; sic omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum descendens a Patre luminum in humiles, non elatos animos cadit.

Reirsinck in fest. S. Jacob. them. 3. XXXVIII. Sicut naturæ indagatores fontem esse ajunt, in quem accensæ faces immersæ extinguuntur, extinctæ accenduntur; ita Deus arrogantes, spiritu superbiæ accensos, inanes & egenos efficit, humiles vero tanquam incognitos & omnium egentes suis donis gratiisque locupletat.

Ibid. XXXIX. Sicut remora, licet parvus sit pisciculus, maximæ tamen navis cursum in medio oceano sistit; sic oratio animæ & Deum iratum placat, & dæmonis tentantis vires, ne ulterius progrediantur, cohibet.

S. Laur. Just. de ligno vit. c. 3. XL. Sicut natura non patitur vacuum, quin illud repleat, sic nec gratia humilem, quin se illi infundat. Humiliare o homo Dei, avacua cor tumore elationis, quia tanto perfunderis abundantiori gratiæ suavitate, quanto mundior fueris a fæce præsumptionis.

Mansi dis. 1. n. 8. XLI. Sicut, si quis puteo profundo circa meridiem versaretur, facilius inibi stellas contemplari, aut ad minus magis limpide cælum intueri poterit, quam quicumque alius supra altum existens montem; cujus hæc ratio est, quia, cum nulla lux oculus circumdet, qua mediante virtus visiva dispergatur, consequens est, ut eadem potentia magis confortetur, ad respiciendum procul dissita; e contra vero alius, qui virtutem visivam disgregatam habet, nihil tale videre possit: ita quoque in præsenti dicere possumus, quod, quanto quis se profundius per virtutem humilitatis demittit, tanto magis dispositus sit, ut bona cælestia videat, majoremque Dei & sui ipsius notitiam acquirat, talis enim in proprio nihilo concentratus est, neque a bonis terrenis divertitur. Unde Sanctus Thomas de Villanova ait: Hæc sola virtus omnium donorum & gratiarum capacem animam facit. Unde, Jacobo teste, humilibus nobis Deus dat gratiam.

S. Bon. in Diæt. sal. p. c. 8. XLIII. Sicut muscus in locis fœtentibus recuperat odorem; sic humilitas fragrantior efficitur, cum quis considerat propriam vilitatem.

XLIII. Sicut, qui thesauros effodit, terram rejicit, foveam in altum facit; sic qui thesauros sapientiæ reperire desiderat, in se foveam agat. *S. Laur. Just. l. 4.*

Dignitas.

XLIV. Sicut habet multitudo vitiorum regem seu reginam superbiam, sic virtutibus regina ast humilitas; quia dicitur hæc caput sive primatus virtutum cæterarum; eo quod initium est & prima, quæ ea omnibus virtutibus habetur, & quoniam ipsa a fidelibus habita, custos est omnium virtutum; cum sine ipsa omnes virtutes debiles sint & inutiles; sicut a capite, quod principale ast in toto corpore, omnia cætera membra reguntur, quo ablato totum corpus inutile est & quasi truncus, exanime. *S. Bruno in Ps. 118.*

XLV. Sicut ignis, ut in sublimen flammam exurgat, prius deprimi multum per flabellum debet; ita humiliari nos prius oportet sub manu potenti Dei, ut nos exaltet in tempore visitationis. *Stapl. in Dom. 10. post Pent. them. 8.*

XLVI. Sicut cyphra, quæ *nulla* dicitur, in se quidem nihil valet, verum postpositam innumeris æquivalet numeris, atque ingentem valorem addit; ita humilitas, licet in se vilis videatur, juncta tamen virtutibus aliis, ingens pretium iisdem addit. *Idem in Dom. 10. post Pent. them. 8.*

XLVII. Sicut species aromaticæ, cum in pulverem rediguntur, vehementer redolent; ita hominis bona, cum per humilitatam quasi comminuta fuerint, Deo gratiora redduntur. *Bernald. in summ. virt.*

XLVIII. Sicut Magistro singulare solatium est, si discipulos suos in ea arte, quam profitetur, bene proficere advertat; ita non potest Christo summopere placere, si nos in schola & arte humilitatis, quam specialiter is professus est, insignem facere progressum non advertat.

XLIX. Sicut si Princeps aliquis diceret, se deinceps stabularios præ omnibus aliis famulis dilecturum & remuneraturum, omnes stabularii officium ambirent, & gauderent, quod neque Cancellarii, neque aliud altius munus ipsis obtigisset; ita, cum Christus verbo & facto promulgarit, se eos, qui vilia munera ea humilitate obeunt, præ aliis amaturum & præmiarurum, merito quisque hæc munera studiose ambire, & cum gaudio suscipere daberet. *Idem.*

L. Sicut muscus, quo occultius est, tanto fragrantiorem de se odorem emittit; ita virtus, quo magis per humilitatem absconditur, tanto amplius ab aliis æstimatur & laudatur. *S. Bon. p. 1. de inf. Novit. p. 3. c. 35.*

LI. Sicut arbor odorifera, licet fructus foliis tegat, facere tamen non potest, quin odor diffundatur; ita, licat humilitatis virtute velut foliis quis opera sua bona occultara velit, efficere tamen vix potarit, quin odora suo, id est bonitate, se prodant.

Æquitas.

LII. Sicut, si Medicus plures alicui & delicatiores cibos offerat, æger ax hoc potius humiliandi se, atque deteriorem aliis æstiman-

dı,

di, occasionem accipit; ita, si Deus plures cuipiam consolationes aut alia dona offerat, non superbiæ, sed dimissionis causam habet.

Lancisc. opusc. 8. fol. 382. Idem l. c. fol. 389.

LIII. Sicut, qui ab aliis adjutus, & in manibus aliorum gestatus non ruit, non propterea præferre se aliis potest, qui sine adminiculo titubant interdum; & sicuti filius prodigus alteri seniori se non antepositum judicavit propter vitulum sui gratia mactatum; ita nec justus rarius cadens, aut alias gratias extraordinarias accipiens, propterea se aliis, sæpius cadentibus, aut pauciores gratias accipientibus anteponere debet.

LIV. Sicut non exigua est deformitas, si in pretiosa tela aurea fila aliquot rudia inserantur; ita non exiguua defectus est, si mixtura propriarum cogitationum, verborum & operum, quæ non assuimus, eas, quas Deus inspirat, deformemus.

Ibid. & in vit. P. Balthas. Alu. c. 39. §. 1.

LV. Sicut, si ex fructibus arboris vix unus alterve bonus reperiatur, non propterea arborem bonam dicimus; ita nec si inter fructus vitæ nostræ interdum bonum aliquod opus inveniatur, ullam propterea quis superbiendi causam habet.

Ibid. Idem l. c. fol. 392.

LVI. Sicut, si muli pretiosas res & odoriferas portant, non propterea muli esse desinunt; ita nec, si quis Personam Christi sustineat per superioratum, aut alia dona acceperit, propterea perfectior censeri debet, quam in animo sit.

§. IX. MOTIVA.

S. Petr. Dam. l. 2. ep. 14. & ser. de S. Michael.

I. CHristi voluntas verbis & exemplis monstrata, uti S. Petrus Damianus commendavit, his verbis: O gloriosa humilitas, per quam homo vere discipulus efficitur Salvatoris. Qui idem in sermone quodam de S. Michaele significantius loquens dicit: Hæc sola virtus virtutum nutrix, quam solam in Virgine Matre respexit Altissimus, cujus, quamdiu conversatus est in terris Filius Dei, & executor extitit & Magister. Hinc Beata Angela de Fulgineo sic loquentem introducit:

Bollandus 4. an. c. 28.

Discite a me, non ab Angelis, non ab Apostolis, sed a me, cujus humilitas tanto major, quanto Majestas mea sublimior. Discite a me, non dixit jejunare, quamvis ad exemplum nostrum quadraginta diebus & noctibus jejunaverit; nec dixit, discite mundum spernere, nec in paupertate vivere, quamvis ipse in maxima paupertate vixerit; nec dixit, discite a me, quomodo cælum feci; nec dixit, discite a me miracula facere; sed hoc solum, quia mitis sum, & humilis corde; quasi dicat: si non facto & opere vobis humilitatis exempla monstraverim, nolite credere mihi. Et similiter

S. Bern. ep. 42.

Sanctus Bernardus: Non ad doctrinam Patriarcharum, non ad Prophetarum libros ego vos mitto, sed me vobis exemplum, me formam humilitatis exhibeo. Inviderunt mihi altitudinem, quam habeo apud Patrem, Angelus & fœmina, ille potentiæ, illa scientiæ; Vos autem æmulamini charismata meliora, discentes a me, quia mitis sum, & humilis corde.

In Abb. apud Pallad. c. 41.

II. *Necessitas*, tum quia, teste Joanne Abbate, humilitas est fundamentum primum omnium virtutum, in qua omne ædificium spiritale exstructum crescit in templum sanctum in Domino; tum quia sine humilitate nullus penitus vitii poterit triumphus acquiri; & teste Cassiano, id quod S. Antonio clarius ostendit Deus, dum mundum laqueis irretitum monstravit, & ad quæstionem quis evadet? respondit: humilis, nempe humilitas est similis acuto gladio, qui defendit & vincit omnes inimicos, & a quo diabolus fugit, ut S. Maria Magdalena de Pazzis dicere solebat. Quod confirmans S. Gregorius dicebat: Uti origo virtutis humilitas est; ita illa in nobis virtus veraciter pullulat, quæ in radice propria, id est in humilitate, perdurat, a qua nimirum, si abscinditur, arescit, quia vivificantem se in intimis humorem charitatis perdit. Hinc & S. Bernardus dixit: Nisi super stabile humilitatis fundamentum, spirituale ædificium stare minime potest.

Lib. 6. de Instit. c. 7.

Vit. p. 4. c. 19.

S. Greg. l. 27. Mor. c. 27.

S. Bern. serm. 16. in Cant.

III. *Utilitas*: quia est radix & causa omnium bonorum, & in qua est posita omnis lætitia, & omnis gloria, & omnis requies; hinc Christus ipse in regula S. Birgittæ proprio ore dictata dixit: Principium hujus religionis & salutis est vera humilitas: Et S. Chrysostomus, nihil huic virtuti conferri posse, ait; ipsa enim mater, ac radix, & altrix, & fulcimentum est, ac vinculum bonorum. Speciatim autem duplex est hæc utilitas; Primo *ad orationis faciliorem exauditionem*; nam, ut S. Laurentius Justinianus dixit, Nulla potest esse repulsa in oratione, quando hæc deprecantis fuerit socia, & orationis prævia, eo namque mens in oratione erit alacrior, & in contemplatione sublimior, quo in se extiterit abjectior & humilior. Rationem ulteriorem assignans S. Hieronymus, Quoniam, inquit, nos parvi sumus & humiles, & non possumus nos extendere & exaltare, propterea Dominus inclinavit aurem suam, & dignatus est exaudire nos. Unde hæc virtus præcipue necessaria est quiescentibus (teste eodem S. Laurentio,) & Deo per orationis exercitium vacare volentibus, quia numquam poterit quis Deo veraciter inhærere, si non fuerit hac virtute munitus. Humilitas enim & charitas sunt duæ alæ, quarum remigio usque ad interiora ingreditur velaminis, ubi verbum in sinu residens paterno, æterna virtute generatur. Secundo *Utilis est ad tentationes dæmonis vincendas*, ut S. Ephrem indicavit, dicens: Humilitatem diligito, & nunquam diaboli laqueis capieris: velocissimis enim humilitatis alis semper sublevatus, sublimior eris, quam ut inimici retibus capi possis. Quod S. Leo exemplo Salvatoris confirmat, dicens: Tota victoria Salvatoris, qua & diabolum superavit, & mundum, humilitate est concepta, humilitate est confecta. Hinc S. Antonius mundum laqueis undique circumdatum videns, quærensque: Quis evadet? vocem de cælo delapsam, quæ, Humilis, dicebat, audivit. Ut merito S. Chrysostomus humilitatem murum inexpugnabilem & turrim inconcussam appellarit.

S. Dion. f. 7. c. 2. hom. 30. in Acta.

S. Laur. Just. de Orat.

S. Hier. in Ps. 114.

S. Laur. Just. c. 2. lign. vit.

S. Ephr. de ferm. ref. vir.

IV. *Dignitas*: quia nihil gratius Deo est, & hominem Deo gratiorem facit, quam humilitas: cum enim natura, teste Cicerone, nihil

Tusc. 3.

nihil

hil præstantius habeat, quam laudem, quam dignitatem, quam decus; &, ut S. Bernardus testatur, rationalis creatura adeo affectet gloriam, ut eus vix, aut nunquam, compesci possit ab hoc desiderio: merito rem Deo acceptissimam facere censebitur, si per confusionis actus se fama & gloria privat, & hoc modo genus quoddam martyrii subit. Id quod S. Maria Magdalena de Pazzis hoc modo declarebat: Vita nostræ carnis est voluptas & sensualitas: mors carnis est adimere illi omnem delectationem, & gustum, & domare illam jejuniis, vigiliis & aliis asperitatibus. Vita judicii & voluntatis propriæ est disponere de se & de rebus suis proprio arbitratu: mors ejus est, submittere hæc judicio & voluntati alienæ per obedientiam. Ita infertur mors appetitui propriæ reputationis & superbiæ, faciendo perpetuo actus humilitatis veræ & contemptus sui & occultando nos, ne cognoscamur. Et similam mortem sibi inferre debet, quisquis Deo servire cupit.

Matt. 11. v. 28. V. *Jucunditas*: quam fetis ipsa Christus indicavit, dum dixit: Discita a me, quia mitis sum, & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris. Tollite jugum meum super vos: jugum enim meum suave est, & onus meum leve.

S. 9. in Ded. Eccl. VI. *Æquitas*: quid enim æquius, quam ut vilem se reputet, & ab aliis reputeri vilis velit, qui ex se nihil, undequaque vilis & humiliatus est? quem vilitatem pulchre S. Bernardus sequentibus verbis indicavit: Quid modo necesse est, singulas animæ miserias numerare, quam sit onerata peccatis, obfusa tenebris, irretita illecebris, pruriens concupiscentiis, obnoxia passionibus, illusionibus implete, prona semper ad malum, in vitium omna proclivis, postremo totius confusionis & ignominiæ impleta? nimirum si ipsæ quoque justitiæ nostræ omnes, ad veritatis lumen inspectæ, velut pannus menstruatæ invenientur, injustitiæ deinceps quales reputabuntur? si lumen, quod in nobis est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt?

Loc. cit. VII. *Facilitas*: nam, ut S. Bernardus ait, facile est cuique nostrum, si sua melius universa & sina dissimulationa vestiget, & judicet sine acceptione personæ, attestari per omnia Apostolicæ veritati & libere proclamare: Qui

Gal. 6. v. 3. Matt. 11. v. 29. se putat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. Hinc ipse Christus, postquam ad humilitetem discendam jugumque tollendum invitevit, causam addidit: Jugum enim meum suave est, & onus meum leve.

§. X. MOTIVA SPECIALIA PRO SINGULIS GRADIBUS HUMILITATIS.

J. Etsi in primo §. Gradus nostræ Humilitatis breviter sint indicati: quia tamen ii ipsi gradus a S. Benedicto megna ex parta assignati, a quopiam religioso Asceta efficacissimis, & utilissimis motivis praxibus ad usum & commodum omnium humilitatem sedulo discere & practicare volentium illustrati sunt: non ingratum Ascetis fore putavi, si illa ipsa motiva & praxis huic loco inferantur.

GRADUS PRIMUS.

Despicere seipsum.

MOTIVA.

I. Intuere teipsum, tanquam leprosum a vertice capitis usque ad calcem pedis, horrendis ulceribus plenum, & turpissimum fœtorem usquequaque emittentem, & quid aliud est a capite usque ad calcem? Non est sanitas in carne tue, omnia plane peccatis, miseriis, sceleribus. Heu quantum hæc scelera tua coram divina Majestate fœtent!

II. En quam miser, & vera miserabilis es, communicesti jam N. ubi fructus? Toties reliqua Sacramenta accipis, ubi fructus? Quotidie meditaris, examinas te, vota renovas, loqueris spiritualia, audis spiritualia. Denique quid multa, pro te ipse Filius Dei sanguinem profudit, & tamen cum his omnibus tam imperfectus, tam frigidus es Dei amator, quam turpis ergo eris, si ea tam efficacia balnea sanare non possint.

III. Vide ergo, quantus sis, compara omnia tue, sapientiam, vires, sanctitatem cum omnibus hominibus, qui vixerunt, & pulvis es; compare hominum omnium, qui vivunt, sanctitatem, & cum illis electos eos, qui in cælis sunt, & nihil erunt. Compara jam omnium Angelorum & hominum perfectionem, cum unica Dei perfectione, & minus nihilo erunt. Compare jam te unum homuncionem cum immense illa Majestate, Potentia, Sapientia, Dei, &c.

IV. Ex omni creature despicere te potes, aspice quidquid vis, & videbis omnia ad finem, ad quem creata sunt a Deo, toto impetu tendere, eumque acquirere, te vero solum, qui solus novisti, quantus sit ille, qui Deus tuus est, ab illo malitiosa te avertere. En quomodo infra omnes creaturas abjicere te debes.

V. Quidquid aspicis, quidquid tangis, quidquid gustas, ingratitudinis erga Deum te accusat, ambulas in libertate Dei, quidquid infra te, juxta te, supra te est, hoc vere est palpera beneficia Dei, & tamen erga profusem liberalitatem heu! quem parcus, quem tenax es. En omnia materiam despicientiæ tibi dant.

VI. Ex omni actiona despicere te potes, comedis? en miserum! vivere non potes, nisi comedas. Dormis? quem hoc bestiale! es ibi, quasi homo non esses. Ægrotas? en debilitatem! aliquid non intelligis? en ignorantiam! erras? en impotentiam! affligeris? libera te ipsum, si potes.

VII. Vide fragilitatem tuam, si peccandi occasio est, quam tepide resistis, peccares singulis momentis, nisi Dei manus præserveret, quem pronus ad omnia vitia? quem perum properas ad solidas virtutes? vere ex te nihil, nisi miseria & calamitas, & perditio, & quasi merum ulcus, ex quo nil nisi sanies emenat.

VIII. Vide, quam nobile sis compositum; quoad corpus, terræ glebe es, omnium miseriis velut gleba expositus; denique putredo & sterqui-

quilinium: quoad animam, ipsa ignorantia, in peccatis natus totus, ad peccato propendens, sæpe dæmonis mancipium factus, mille hostibus circumdatus, quotidianis peccata turpiter dehonestatus, & sic minus nihilo es, melius enim est non esse, quam in peccatis esse.

P R A X I S.

I. Hujus gradus continuus potest esse usus, illum tamen fuse exercebis, cum aliquid vacui temporis nactus, paulo fusius esse, posse, & operari tuum, secundum tres differentias temporis considerare potes. Despectio autem hæc esse debet non solum in cogitatione, sed etiam in verbis & opera. Item de te ita loquaris, & ita te tractes, sicut eos solemus tractare, quos contemnimus.

II. Initio orationis matutinæ comparans te cum Deo ante sacrum opus ipsum, illum, cui offertur, & Ecclesiam considerans, cujus nomine offertur. Ante horas canonicas, & alias quascumque preces; in examine maxima post tertium punctum.

III. Ante studia attendens tuam ignorantiam, & quod mendicare scientiam a libris debeas.

IV. In mensa considerans, quam vilis sis, qui sine istis vitam transigere non potes, ac proinde ab ipsis dependes, vitam ab ipsis emendicans. Hic etiam occasio est contemnendi te realiter, ut scilicet nihil exquisiti, nihil ad voluptatem, sed solum ex quibus tuæ indigentiæ possis occurrere, expetas.

V. Quamcumque creaturam aspicias, licabit in ea aliquam perfectionem cernere, quia tu ex toto, vel ex parte cares, & aliquid ab ea discere, ex quo ad tui despectionem progredi possis.

VI. Vesperi decumbens, & mane surgens, quod tantum temporis sine sensu & operatione quotidie consumere debeas. In recreatione, vel alias, ubi plures conveniunt, studeas per comparationem tui cum aliis, occasionem id despicientia tui proficiendi arripere. Singula tua opera tamquam informes ursæ partus intuere. Commoditatibus in lecto, habitatione, vestitu, &c. renuncia, cogitans rem plane indignam, ut tam vilis & abominanda creatura bene habeat.

GRADUS SECUNDUS.

Diffidere sibi ipsi.

I. EN quid in tuis viribus fidere possis, conjunge omnes animi & corporis vires, & ecce te solo, sine Deo nec digitum movere, nec gressum facere poteris; si in minimis omnino nihil potes, quid obsecro in magnis tibi fidere audebis.

II. Tantum nunc potes tuis viribus, quantum potuisti, cum nondum fuisti, quidquid jam ultra potes ex te, nec ullum est, omnia a Deo, sine quo organum mutum es, baculus qui se movere non potest.

III. Ecce Angeli tam puri, tam ob omni carnis incitamento, mundi & liberi, quam graviter tamen lapsi sunt. Adam in innocentia productus, malum nullum viderat, nullum audierat, & quam misere se perdidit, tu in carne & peccatis natus es, mille hostibus cinctus, mille insidiis appetitus, quid ages? illorum tam robustæ vires uno appetitu fractæ sunt, tuæ jam ita debilitatæ quid poterunt?

IV. Examina ergo te, quidnam in te sit, cui fidere possis? Ingenium ne? ah, quam obscurum, quam cum omni labore debile? Voluntas? decies mala vis, quam semel bonum. Intellectus? ipsa cæcitas, ipsa ignorantia est. Corpus? ipsa debilitas est. Modus tuus agendi? Sæpe cum putas te aliis illo modo placere, mire illos offendis.

V. Experientiam consule, si tristis es, si tentatus es, agendum, si quid potes, fac te lætum, libera te? Deinde quam multa bona proponis, & quid præstas? Hodie ardes desiderio virtutum, cras omnis desiderii oblitus es, si quid potes, cur non peragis, quando boni quid cœpisti? Cantum bona desideria habuisti, & non unum perfecisti.

VI. Omne robur tuum a Deo est, actionem nec unicam sine Deo elicere potes. Omnia bona a solo Deo velut mari procedunt. Ex te vero nil, nisi nihil & peccatum. Perditio tua ex te Israel, a me tantummodo auxilium tuum. *Oseæ* 3.

P R A X I S.

I. Sæpe revolve illud S. Pauli: Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, & illud S. Joannis: Nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu Sancto. Non vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri. Item: Sine me nihil potestis facere.

II. Ante quodcumque opus, maxime si paulo gravius sit, coram Deo propriam infirmitatem, & impotentiam fatere, ejusque auxilium enixe implora. Id potissimum fiet in operibus manifeste supernaturalibus, ut ante orationem vocalem & mentalem, examina, Missam, &c. Cave, ne cum proximo converseris, eumque in bono ædificare studens, industriæ & gratiæ conversandi innitaris, sed potius totam spem tuam pone in Domino, qui est Dominus cordium.

III. Idem adverte in admirando pœnitentiæ Sacramento, dum pœnitentibus remedia præscribis, aut salutaria alia monita communicas. Hanc diffidentiam in ipsis verbis exprimere stude, numquam absolute dicendo: faciam hoc vel illud; sed semper addendo, cum divina gratia, & perfectior modus loquendi esset ille S. Pauli: Non ego, sed gratia Dei mecum, id est, gratia Dei utens me, tamquam instrumento.

IV. Numquam aggredare aliquod opus, maxime, si habeat aliquid arduitatis, nisi præsumere possis, id Deum velle, ita superioribus, & ipsa instituti ratione exigentibus; nisi enim Deus id a te fieri velit, gratiam non subministrabit, ac proinde tu tibi relictus nihil effectum dabis. E contra tamen, si advertas Deum aliquid velle a te, quantumvis arduum & excelsum sit, fidenter aggredere. Deus enim, qui Prophetam per os asinæ docuit, totumque orbem super nihilum statuit, frequenter solet imperitissimis instrumentis ad magna per-

perficienda uti, ut eo major ipsi exinde resultet gloria.

V. Occasiones peccandi maximopere fugias, & maxime aspectum, & colloquia fœminarum, per quas Cedri Libani computruerunt.

VI. Eadem de causa cor tuum ab aspectu erga elegantulos juvenculos abstrahas. Hic enim etiam aspectus, præterquamquod magnam inordinationem causet, disponit quoque ad priorem, & reddit multa societatis ministeria minus pura, minusque grata.

VII. In omnibus tuis propositis maxime adverte; ut, si ea vis esse proficua, & sortiri effectum, illa in divino auxilio fundes. Aliorum judicium sæpe exquire, & sequere. Non fidas memoriæ tuæ, verba canonis, consecrationis nunquam memoriter pronunciabis.

GRADUS TERTIUS.

Reputare se divinis donis indignum.

I. COgita te esse vas spurcissimum, immundissimum & plenum adhuc fœtentibus fordibus &c. contra donum Dei etiam minimum esse purissimum, plenum splendore & pulchritudine: quid jam mirum, si Deus in tam turpe vas tam nobiles gemmas infundere nolit.

II. Recordare, quoties, cum tibi Dominus dona sua ultro offerret, tu tamen illum cum donis suis, ah quam turpiter! abegeris & neglexeris, aut si accepisti, heu quoties contra ipsum Dominum tuum illis abusus fueris, dignumne te jam putes vel una gratiæ guttula.

III. Itane divinis donis dignus? quid ergo Deo dignum, dignum remuneratione egisti? si per totam vitam in ferventissimo amore & perseverantia Deo servisses, nihil dignum in conspectu ejus egisses. Nunc, cum per totam vitam scelera sceleribus cumulaveris, beneficio adhuc & dono dignum te æstimes? quantus quantus es Dei debitor, & cum tot milliones debeas, nec obulum adhuc solvisti, & tamen dono adhuc dignum te credis?

IV. Quid miraris, te non his talentis a Deo dotari, quibus alii? uti non potes, sic ut alii: videt Deus, si tibi hoc vel illud daret, illa non in gloriam, sed pœnam tuam, cessura, quia videt te illis abusurum; cur ergo furioso gladium det?

V. Vide, utrum dignus sis divinis donis, quia ea tam indigne tractas; dat tibi Deus in meditatione aliquem ferventem conceptum, ut mox ex capite tuo duodecim alios astruis, qui illum omnino obfuscent, & uni verbo, quod tibi inter loquendum inspirat, viginti quatuor inania addis, sicque semper nobilissimam Dei telam crassis tuis filis turpiter obscuras.

P R A X I S.

I. Mane surgens cogita te indignum eo die, quem accipis; ante quamvis orationem indignum, qui cum Deo agas.

II. Ante Sacrum & Horas Canonicas indignum, qui annumereris inter minimos Dei ministros, is tamen te in præcipuis & familiarissimis habeat. In mensa indignum pane, quem comedis. Vesperi indignum quiete, qui non laborasti.

III. In ariditate indignum consolatione, cum peccata tua mereantur omnia pœnarum genera, & in hac, & in altera vita.

IV. Cum vides alios præclaris talentis dotatos, gratias age Deo, quod ea tibi non dederit, utpote qui illis male fuisses usurus, ac proinde damnationem tibi ex iisdem cumulaturus.

V. Cum tibi quacumque ratione male est, cogita, te indignum esse meliori statu, & pejora promeritum.

VI. Donis, quæ a Deo accepisti, diligenter & solerter utere, cogitans, una cum ipsis tibi impositum onus de iis strictam reddendi rationem.

VII. Cum vides aliis a superioribus multa concedi, te autem negligi, gaude, quia tractaris tanquam hujusmodi rebus indignus, ut revera es; si autem & tibi similia concedantur, vel confundere ob Superiorum vel aliorum bonitatem, eo quod indignitatem tuam agnoscentes, tamen eam attendere nolint: vel dole, quod indignitas tua iis nota non sit, quam forte per hypocrisin tegis, & talibus rebus vel non utere, vel, si aliter non potes, saltem utere parcissime.

QUARTUS GRADUS.

Se omnium minimum æstimare.

I. CErto scias, si aliis Deus hæc fecisset, quæ tibi fecit, si tantis donis & illuminationibus prævenisset, jam in culmine perfectionis starent, & tu adhuc ad radicem jaces. Vere ergo omnium minimus es, qui omnium minime Dei donis uteris.

II. Profecto, si Deus me in illa scelera permitteret ruere, ad quæ natura propensus sum, aut nisi dæmonis aut carnis tentationes a me averteret, jam in infimum peccatorum barathrum ruerem, & omnes peccatores peccando superarem; nam ecce illa omnia peccata, quæ omnes & singuli homines fecerunt a condito orbe, ego, nisi me Deus custodiret, solus facere potuissem. An non ergo me omnium minimum vere æstimabo?

III. Sane nulli me præponere possem; forte enim ille ipse, quem ego minorem me æstimo, in conspectu Dei multis partibus sanctior est, ego enim externa aspicio, cor autem Deus intuetur.

IV. Vere multis imperfectionibus abundo, quas tantum ego scio, & quot sunt, quas nescio? & tamen his quam multi carent, & vix nomen sciunt, aut si forte quasdam habent, Deo tamen non ita displicent, atque meæ, utpote qui ob tanta beneficia fidelius deberem & ferventius, quam alii, servire.

V. In quolibet ferme videbis aliquas virtutes, quas scis te non habere; merito ergo te minorem omnibus existimabis.

P R A X I S.

I. Latissime patet hic actus. Quamcumque actionem sive spiritualem, sive materialem, perficias, cogita, te ex omnibus, qui illam tecum, vel alio tempore, agunt, agere imperfectissime.

II.

II. Quotiescumque apud viros doctos, spirituales, &c. reperiris, cogita, tuam virtutem & doctrinam illorum dotibus minime comparari posse.

III. Cum alios in spiritu vel litteris instruis, & hic cogita, te illis minorem, vel quia alia habent, quæ multis partibus compensant vel superant ea, in quibus a te superantur, quia illo parvo, quod habent, bene utuntur, tu male; vel demum considera te secundum id, quod habent a Deo.

IV. Numquam in ulla re te alteri spitualiter, & absolute præferas, sed si aliter non potes, accurre ad occulta, quæ sæpe sunt in homine, & quia tecta sunt, non apparent, vel Deo ita disponente, vel ipso homine humilitatis gratia occultante. Singularitates non solum non quære, sed nec a superioribus oblatas accipe.

V. Cum nullo unqnam de præcedentia, sub quolibet prætextu, contendas, cogitans, tibi ut minimo minima & infima convenire.

VI. Cum diversitas est sententiarum in agibilibus, vel aliis, inter te & alium quempiam, memento, ut tamquam minimus semper cedas. Non velis superiores alia ratione tecum agere, quam solent cum minimo coadjutore aut novitio.

GRADUS QUINTUS.

Nolle honorari.

I. QUid, obsecro, sentiret mendicabulum aliquod plenum sordibus & squalore, si illi toti misero prætereuntes caput aperirent, honoratiorem locum darent, &c. nonne aut rideri se, aut illos oculis captos esse, crederet? Ita plane, si tu honoraris; aut enim non vident turpitudinem tuam, alias longe aliter tecum acturi essent, aut si vident, serio te non honorare possunt.

II. Ecce summa illa Majestas, infinita illa pulchritudo infinito honore digna, vix tamen a millesimo homine honoratur, vix ejus recordatur centesimus. Et tu, monstrum horendum, bellua turpissima, honorari ab aliis, in aliorum memoria velle esse audebis? Siccine digniorem te æstimas Deo?

III. Quomodo non totus expalles, cum honoraris? vide enim, dum te homines honorant, tamquam Sanctulum, tu interim in conspectu Dei tamquam cadaver putridum fœtes, quomodo gaudere potes?

IV. Contemplare, eheu! æternum illud Verbum, infinitam illam Sapientiam, ipsam Majestatem, velut stultum & mente captum, veste alba indui, & per ludibrium circa Principum domos deduci, ut illorum jocus & risus fieret. Denique aspice eumdem humili scabello insidentem, omnium peripsema fieri, omnium sputa & fanies divino illo vultu excipere. Sic mundi Conditor, & ipse orbis Redemptor, tamquam terra indignus & solis aspectu habitus est, & tu adhuc honorari, tu suspici adhuc velis?

PRAXIS.

I. Aliorum dicta acuta vel faceta non refer tamquam tua, sed gloriam authori tribue. Noli habere gustum, cum alii in te aliqua tamquam exemplum te imitantur.

II. Cum actu ab aliis honoraris, non tibi, sed Deo, honorem talem exhiberi crede, ideoque dic cum Davide: Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo, da gloriam.

GRADUS SEXTUS.

Cupere ab aliis contemni.

I. TAlis velle debeo ab aliis haberi, qualis sum. Sum autem miser & miserabilis peccator, ignorans, turpis, & ineptus ad omnia, Deo ipsi rebellis. Hinc quid mirum, si nemo tecum agere vellet, si te præsente omnes indignarentur? monstrum vident.

II. Quis tibi ægre ferret, si sterquilinium transiens, nares cohibeas? si hominem peste aut lepra infectum etiam a longe fugias? si stultum aliquem quid dicentem aut agentem rideas? si hominem paralyticum ad domestica officia non adhibeas? En revera sterquilinium es, quid miraris, si alii nares cohibeant, immo pedibus te conculcent? immo & sic nimis pretiosus haberis, dum homines super sterquilinium hoc ambulare dignantur. Pestem, tabem, vitia contagiosa habes, quid mirum, si te alii fugiant? stultus es, ad nihil ratione & sine sancto uteris quid mirum, si aliorum jocus fias? Paralytius es, & vere ad nihil utilis, quid mirum, si ad nullum officium adhibearis?

III. Cum ab aliis contemneris, cogita illos tantum partem aliquam ineptiarum tuarum & imperfectionum videre; quid primum agerent, si totam illam vitiorum tuorum saniem viderent, parum plane adhuc agunt.

IV. Ecce vocantem me, & monentem me in sæculo Deum, ah quantum Deum turpiter contempsi? & proh dolor, quoties adhuc summum illum Deum, ad ostium animæ meæ stantem indigne abigo? Et hæc a me verme, non homine, quotidie patitur summa illa Majestas, & ego homuncio, si ab homine contemnor, adhuc ægre fero? miror, quod in me contemptu dignum videat? puto me non commeritum fuisse?

V. Cupiam ergo contemni saltem, ut aliquo modo temperem indignos illos contemptus & injurias, quibus summum illum Dominum & Redemptorem meum tam indigne affeci. Cuipiam omnibus postponi, ut compensem illam injuriam, qua Deo creaturas, peccatum summæ bonitati, præposui.

VI. Deum illo ipso tempore, dum tu contemneris, ab infinitis hominum millibus negligi, sperni & contemni, considera: si ergo Deus inenarrabili laude dignus hæc a subditis suis, ab illis, quibus cælum promittit, & sanguinem suum dedit, patienter fert, immo illo ipso momento illos alit, & a multis periculis defendit, quid ergo Deus bone, ægre feram, si turpe monstrum nonnihil ab homine contemnar?

VII. Contemni, vilifieri, tanta dignitas est, ita ut, si contemneris, præ humilitate erubescere debeas, quod Deus ad tantum dignitatis fastigium evehere te dignatus sit; nam vide quid dignius, quid magis majestate plenum, quam ipsi Christo orbis Redemptori similem fieri? Similis magis fieri non potes, quam cum sis opprobrium & abjectio plebis.

P R A X I S.

Gaude, cum tua consilia, facta, dicta carpuntur vel contemnuntur. Gaude, cum a superioribus, æqualibus, aut etiam inferioribus nullus tibi exhibetur amor aut favor, animaque tua apparet insipida. Noli studere, ut ignorantiam tuam in re aliqua obtegas aut dissimules, sed eam potius prode, ut inde contemnaris.

GRADUS SEPTIMUS.

Nolle laudari.

I. AUt me laudant ob mala opera, & abominatio est, aut ob bona: At si ex bono illo opere demere vellem, quod bonum non est, vix aliquid boni remaneret. Tam opera mea bona plena sunt tepiditate negligentiisque, amore proprio, superbia, vere tamquam pannus menstruatæ, in quo vix aliquid solidum elucet; & hæc laudem mereantur? temere potius debes de tali opere, quam gloriari.

II. Vere, dum laudes ab hominibus ob opera mea affectis, fur sum spiritualis & sacrilegus, quid enim? cujus auxilio, cujus ope, cujus viribus hoc perfeci? Nonne solius Dei gratia? soli ergo illi laus, illi honor convenit; fur ergo sum & sacrilegus, dum laudem uni Deo debitam mihi furor; o scelus!

III. Et si ita feceris semel actum bonum, ergo ne laude dignus? si quispiam mille milliones alteri deberet, & præ paupertate solvendo non esset, semel vero obulum solveret, an superbiret ille, quod Domino suo tam belle satisfecerit? En quantum debes Domino Deo tuo? Ecce si a mundi creatione ad hanc horam vixisses, & omnes capilli capitis tui, omnia ossa tua, quidquid in te est, Deum ardentissimo amore dilexissent, & tu totus amor fares, nondum tamen pro unica gratiæ guttula Deo satisfecisses, dum frigidum aliquem actum elicuisti & putas, te ab omnibus laudari debere, quasi nescio quid boni in Deum contulisses.

IV. Quid laudari volo, quod, cum peccare potuissem, non peccarim, &c.? Nonne stultum esset, si quis in foro proclamaret, se rem heroicam fecisse, quod domesticos suos non occidisset? ita est, teneris hoc facere, quid ergo magni momenti, si facias? aut si bonum opus fecisti, decies & multo sæpius Deum offendisti.

V. Merito nihil facere debes: Hominum laudes, fallunt, & falluntur, scis & expertus es, sæpe te in illa re, ob quam te laudabant, omnium minime potuisse, aut egisse, aut etiam illam rem non intendisse, & quam inconstans laus?

VI. Aut, qui te laudant, & suspiciunt, homines sunt vulgaris vitæ, aut sanctæ. Si vulgaris, impossibile est, ut tua opera illis tantopere placeant, quibus ipsa perfectio, nempe Deus, non placet. Si Christus cum omni sua sanctitate fatuus & dæmoniacus audiit, tu apud illos sanctus eris? si sanctæ, aut specie sua externa falluntur, aut, quia humiles sunt, etiam patibularios se meliores credunt.

VII. Heu! quam Christo dissimilis sis, cum laudaris? toto corpore exhorrescere deberes, & pro magna pœna a Deo ob peccatum aliquod admissum reputare. Revera hæc via Christi non est laudari, sed via Christi est sperni, vilifieri, contemni. Quis ergo tibi animus erit, si laudaris, dum vides, te a Christi tui via, quasi indigum illius consortio, extrudi. O quam gravis pœna est amatori Christi, a Christo suo tam dissimilem fieri! Expallescere deberem, non erubescere, cum laudor.

VIII. En stultitiam inauditam, adest Christus, regnum æternum pro bono opere dare vult; adest homo, & laudem promittit statim perituram, mox tu laudem momentaneam aspicis, & pro æterno illo præmio permutas. Si adeo gloriam affectas, cur non æternam potius, quam breviter duraturam?

IX. En Deus, qui cælum & terram creavit, tanta opera, tantam machinam: qui omnia agit infinita perfectione, tamen vix ob hæc ab ullo homine vere laudatur, & tu, si exiguum aliquod opusculum facis plenum sordibus & tepiditate, laudari cupies?

P R A X I S.

I. Actiones tuas virtuosas, maxime si paulatim extraordinariæ essent, & quidquid aliud existimationem tibi parare posset, studiose abscondas.

II. Time, cum laudaris, ne tibi ea a Deo loco præmii tuorum bonorum operum submittantur.

III. Frequenter cogita, quam vanæ sint humanæ laudes, non solum, quia sunt bonum extrinsecum in honorante existens, angustæ & ratione temporis, & ratione personarum, sed etiam homines illud laudant & æstimant, quod illis placet, quandoque magni faciunt, quod plerumque ineptissime. Fuge quidquid in ministeriis speciosum est.

IV. Cogita, quanto magis laudem a Deo quærere debeas, ut qui solus intentionem, a qua omnis bonitas actionum dependet, cognoscit, & cujus judicium pluris faciendum est, quam judicium omnium hominum & Angelorum. Unde dicendum cum Propheta: Sana me, Domine, & sanabor, quoniam laus mea tu es. Aut cum Philosopho quodam: Hæc ego non multis, sed tibi; sat enim magnum alter alteri theatrum sumus.

GRA-

GRADUS OCTAVUS.

Defectus proprios libenter detegere.

I. En stultitiam & detestandam superbiam! coram Deo, coram divinis oculis peccare non erubesco, coram hominibus fateri erubesco. Si Deus videt, non curo; si homines audiant, confundor. Nonne hoc est pluris hominem, quam Deum facere?

II. En si defectum in corpore habes, curris & patefacis omnia, ut saneris: si vulnus in anima habes, abscondis. Nonne hoc est velle perire?

III. Eo & libentius defectus meos patefaciam, ut alii ex vitiis meis & tot imperfectionibus eo magis Deum laudent, quod me sceleratum tandiu patiatur.

PRAXIS.

I. In confessione peccata tua sincere, prout sunt, sine palliatione explica.

II. Superiori tuo conscientiam totam detege, etiam sine sigillo confessionis.

III. Gaude defectus tuos publice promulgari, & pœnitentiem tibi propter illos injungi.

IV. Eos, qui defectus tuos aliis detegunt, pro benefactoribus agnosce, velut illos, qui de macula in vultu monent, ama propterea illos, & gratias age.

GRADUS NONUS.

Deo se subjicere.

I. Perpendam ineffabile Dei beneficium, qui cum videt, me mihi ipsi Dominum & rectorem esse non posse, sed velut infantem cultro in perniciem meam uti; ipse meus Dominus & rector esse vult, & ad suam voluntatem me totum dirigere; quam gaudens me jam illi subjiciam? & me totum velut infans nutrici tradam?

II. Quid est Deus? Potentia, Majestas, Sapientia, Justitia, Bonitas ipsa; quid sum ego? Impotentia, vilitas, ignorantia, peccatum, malitia ipsa; si jam dignum est; ut homo impotens homini potenti, vilis magnifico, &c. se subjiciat, quomodo ergo potentiæ infinitæ terræ gleba me subjicere debebo? in minimum terræ foramen me abdere deberem.

II. Cogitabo, Deum, quidquid mecum fecerit, errare non posse, omnia providere, omnia ad majorem suam gloriem dirigere, &, quia infinite bonus, omnia ad nostram utilitatem derivare; faciat ergo mecum, quidquid velit, exaltet & deprimat me, sanet & affligat me, faciat ex hoc luto divinus figulus, quidquid velit.

IV. En omnes reliquæ creaturæ subjiciunt se Deo ad nutum ejus, & tamen non noverunt, quam magnus ille sit, cui se subjiciunt; ego novi, ego experior, & solus dico, non serviam. Væ!

V. Quantus, quantus sum, Dei sum, meus non sum, omnia in me illius sunt, ille fecit me, & non ego me, immo cum perdiderim me, ille redemit me; de me ergo disponere nil possum, quia meus non sum, ergo Patris sum; servus sum, ergo Domini sum; redemptus sum, ergo Redemptoris sum; creatura sum, ergo Creatoris sum.

VI. Erubesce ex animo, quod ipse Deus se tibi subjiciat, & vel ad unicum nutum tuum se tibi infundat, ad te, quoties vis, veniat. Et jam tu?

PRAXIS.

I. In omnibus occasionibus studiose voluntatem Dei bonam, beneplacentem, & perfectam inquirere.

II. Eidem suam voluntatem magna cum æquanimitate conformare.

III. Gaudere, quod summa ejus voluntas in te semper adimpleatur.

IV. Optare & procurare, ut alii etiam se eidem perfectissime conforment.

V. Dolere, quod tam multi peccatores tantæ majestati se subjicere, eamque, ut par esset, venerari nolint.

GRADUS DECIMUS.

Subjicere se omnibus.

I. Ecce Deus non solum Matris suæ, & S. Josepho obediens fuit, & se subjecit, sed ipsis peccatoribus, ipsis carnificibus, immo ipsi dæmoni, dum ab ipso in montem excelsum & pinnaculum templi ductus est. Et tu adhuc putas inconveniens esse, te homuncionem hominibus subjicere. Item Deus tamquam subditus tributum dat, tamquam impotens a facie Herodis fugit.

II. Contemplare in omnibus hominibus Deum existere, illos totos occupare, quanta ergo superbia sit, non se subjicere illis, quibus ipse Deus se subjicit, & in quibus habitat.

III. Perpende, omnes homines ineffabiliter a Deo diligi, præsertim Religiosos esse magnos in conspectu Dei, esse aulicos, esse consiliarios, filios Dei, & ego fœtidissimus tantis me non subjiciam? qui olim fulgebunt, &c.

IV. Perpende attente, omnes fratres tuos esse magnos benefactores, & Deum propter illorum preces & merita inhibere justitiæ gladium, quo te alias juste percuteret, illos esse, propter quorum preces & merita multa tibi dona dat, a multis periculis te liberat, qui itaque animus tibi esse debet, cum talem Davidem aspicis?

V. Certo scias, te justo Dei judicio infernum meritum esse sceleribus tuis, ubi inter infernales illos socios, dæmones, & damnatos æternum arsisses. Jam vide, ponit te Deus (qui inter dæmones æternum ponendus esses) inter nobilissimos amicos suos, inter electos suos. Nonne jam omnium pedibus te subjicias, nonne te velut lurconem aliquem e patibulo liberatum inter hos aulicos reputabis?

PRAXIS.

I. Numquam alteri tuum judicium præferre præsume, sed alienum sequere, nisi manifeste sit erroneum.

II. Etiam a verbalibus contradictionibus singulari studio abstine.

III. Voluntatem quoque in rebus licitis cum aliorum voluntate conforma.

IV. Honorifice semper de aliis tanquam superioribus loquere.

V. Exterioribus etiam signis & actionibus tuam subjectionem demonstra.

GRADUS UNDECIMUS.

Humilia officia appetere.

I. HOC certo scito, nullum in toto terrarum orbe officium, tam vile esse, quod non pro te sit nimis splendidum; cum enim ex te ad omnia ineptus sis, & indignus, ut quisquam tui recordetur, obstupescere debes, cum vel ad minimum officium adhiberis, tamquam ad rem pro te nimis magnam.

II. Contemplare summam illam majestatem, coram qua cælum & terra tremunt, ante piscatorum pedes genua flectere, sordes abluere, extergere, osculari &c. & tu erubesces adhuc eo te demittere, quo se Deitas ipsa demittit.

III. Perpende, revera nihil vile esse, quod ipse Deus facit, aut quod quis propter Deum facit, quod jam tam vile officium, quod non suo exemplo Christus prius sanctificavit! immo de facto, quidquid tu facis, cooperatur Deus tecum. Si ergo Deus non dedignatur ad quantumvis vile officium tecum cooperari, tu operari erubesces?

IV. Considera commoda humilum officiorum; nam Deo magis placent, Christo assimilant, proximum ædificant, domesticos sublevant, te ipsum humiliant, ab invidia liberant, meritis augeri faciunt, & quietem animi conciliant.

P R A X I S.

I. Opta tibi a superioribus talia imponi, ut Christo similior fias.

II. Offer te ad illa, rogaque, ut injungantur.

III. Ultro, si occasio detur, ea elige.

IV. Cum magna alacritate eadem perfice.

GAADUS DUODECIMUS.

Se omnino inutilem reputare.

I. COgita, te servum esse, qui semper ægrotet, semper lecto decumbat, & ex solius domini sui sumptibus sustentetur, poteritne talis servus utilis dici? Ecce servus Dei es, sed qualis? semper ægrotat anima tua, semper in lecto imperfectionum decumbis, semper pharmacis gratiæ divinæ sustentari debes. Nonne ergo omnino inutilis servus Domino tuo.

II. Perpende, omnes homines quomodo carere te possint, ut taceam de Deo. Ecce societas sine te æque floreret, immo melius. Totus orbis sine te æque staret, quilibet sine te viveret, ad quid ergo necessarius es? ad quid utilis? officia quæ perficis, alius millies melius perficeret.

P R A X I S.

I. Nullum officium magis arduum aut honorificum desidera vel ambi.

II. Tuam ineptitudinem ultro superioribus aliisque manifesta.

III. Gaude, si alii tibi ad honorifica officia præferantur.

IV. Si quid boni per te operari dignabitur Deus, eum infirma mundi elegisse, iterum profitere.

§. XI. M E D I A.

I. EXemplum Christi sæpius & bene ponderatum: quod medium adeo æstimavit efficax S. Aug., ut dixerit, si hoc superbiam non curet nescire se, quid eam curare queat. *S. Aug. serm. 1 in Domin. 2. Quadr.*

II. *Humiliatio*: de qua præclare S. Bernardus sic loquitur: Humiliatio est via ad humilitatem, sicut patientia ad pacem, sicut lectio ad scientiam. Si virtutem appetis humilitatis, viam non refugias humiliationis; nam si non poteris humiliari, non poteris ad humilitatem provehi. Hujus autem efficaciæ tres afferuntur causæ ab Ascetis. 1. Quia, ut S. Augustinus recte advertit, cum ad fratris pedes inclinatur corpus, etiam in corde ipso vel excitatur, vel, si jam inerat, confirmatur ipsius humilitatis affectus. 2. Quia, cum objectum præsens magis moveat sensum, actus exterior magis movet voluntatem, quam sola virtutis animo concepta desideria. 3. Quia accedente actu exteriori, etiam actus interior fit intensior fortiorque. Hinc S. Ignatius: Magnopere, inquit, confert, devote, quoad fieri poterit, ea munera obire, in quibus magis exercetur humilitas & charitas. *S. Bern. epist. 87. — S. Aug. tr. 58. in Jo. — Rodriq. p. 2. tr. 3. c. 39. p. 3. const. c. 6. §. 13.*

III. *Cognitio sui*: hoc medium suasit senex ille, qui rogatus, quomodo humilitatis perfectio obtineri possit? respondit: Si sua tantummodo, & non alterius mala consideret. Hinc & S. Basilius: Tria sunt, inquit, quæ radicata nutriunt humilitatem, scilicet assiduitas subjectionis, consideratio propriæ fragilitatis, & ponderatio rei melioris. *Vita PP. l. 3. n. 17. — S. Basil. in exam.*

IV. *Examen particulare ordinate & accurate per gradus facere*: ita ut 1. Caveamus, ne quid ad laudem nostram pertinens loquamur. 2. Ne faciles laudatoribus aures præbeamus. 3. Ne quid unquam ad humanum oculum faciamus. 4. Ne errata nostra excusationem velis obtegamus. 5. Ne cogitationes vanæ & superbæ admittantur. 6. Ut omnes nobis superiores arbitremur, & potiores partes aliis deferamus. 7. Ut avidis manibus quasvis humilitatis occasiones amplectamur. 8. Ut numerus actuum tam internorum, quam externorum augeatur, sicque verus habitus in supradictis gradibus obtineatur. *Rodriq. p. 2. tr. 3. c. 28.*

V. *Oratio & meditatio crebra*: nam, ut bene B. Angela de Fulginio dixit, humilitas, quam nos habere & discere voluit Deus homo, est lumen quoddam mirificum & clarum, quo intellectus animæ aperitur ad cognoscendam suam utilitatem & nihileitatem, & Dei bonitatis immensitatem: ergo hoc lumen peti debet a Patre luminum. *Vit. c. 18. n. 217.*

VI. *Charitatis divinæ studium*: nam, ut S. Macarius recte discurrit, Anima, quæ vere Deum & Christum colit, etiamsi infinita justitiæ opera ediderit, ita se habet, ac si nihil egisset, propter inexplebile desiderium, quod ha- *S. Macar. hom. 10.*

Vit c. 5.

habet erga Dominum. Et clarius S. Teresia: Quando est Spiritus Dei inquit, opus non est, ut quis investiget res ad inveniendam humilitatem & confusionem sui ipsius, siquidem Dominus diverso modo dat eam ab illo, quo nos eam possemus acquirere consideratiunculis nostris, quæ nihil sunt, si conferantur cum humilitate & luce, quam docet Dominus, quæ generat confusionem quamdam, a qua anima quodammodo deficit & annihilatur.

Int. cr. p. 3. c. 5.

VII. *Consideratio multitudinis beneficiorum a Deo acceptorum*: nam, ut S. Franciscus Salesius dixit, nulla res non potest tantum humiliare ante Misericordiam Dei, quantum multitudo beneficiorum ejus.

Hebr. 12. v. 2.

VIII. *Ponderatio præmii humilibus promissi*: sic enim ipse Christus proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione contempta, quod ipsum S. Chrysostomus sequenti discursu confirmat: Dic oro, si quis te ad regnum terrestre & imperium vocaret, atque, ante ingressum ejus civitatis, in qua coronandus esses, in stabulum divertere esset necesse, ubi luti plurimum ac fimi, viatorumque tumultus ac latronum perturbatio, summa pressura & angustiæ, num illa tristitia in cogitationem lætam converteres? an non illa omnia, quasi nihil essent, gaudio & spe regni, contemneres? Perquam igitur ineptum & indignum est, terrenis mortalibusque rebus potiturum, nihil his, quæ interim inciderint contrahi: æterni autem regni spe elatum atque erectum, & ad cælos accersitum, per singula, quæ acciderint in diversorio tristia, decidere atque perturbari.

S. Chrys. cr. 3. l. 3. de Prov.

IX. *Considerari vilitatem & fragilitatem suam*: uti S. Bernardinus suasit, dicens: Tria sunt, quæ radicatam nutriunt humilitatem, assiduitas subjectionis, consideratio propriæ fragilitatis, & comparatio melioris. Si primum Lucifer habuisset, non de cælo ruisset; si Adam secundum habuisset, non de paradiso ejectus esset; si Antichristus tertium haberet, non se Deo præferret. Clarius vero hanc vilitatem explicans S. Laurentius Justinianus? Recogita, ait, O homo, ut humilieris, originem tuam; intellige, unde venis, & erubesce; adverte ex quo conciperis, & humiliare; Nam in putredine conciperis, in fordibus generaris; in latebris consoveris; & in doloribus parturiris. Formatus es nempe, O homo, de pulvere, de luto, de cinere, quodque vilius est, de spurcissimo & fœtidissimo sanguine, in pruritu carnis, in fervore libidinis, in fœtore luxuriæ, & quod deterius est, in labe peccati, in obligatione delicti. Cur autem tam vile homini corpus Deus assignarit, rationem assignat S. Bonaventura, dicens: Cum Deus omnia possit, ut quid non fecit nos æquales Angelis in gloria; nisi ut ipsa depressio nostra humiliet nos, ne elevemur sicut seducti, & seductores Angeli, & corruamus, & pereamus? inde est, quod cum Deus in baptismo tollat penitus peccati reatum originalis, pœnam tamen corruptionis non tollit in hac vita, ut semper maneat nobis memoriale humiliationis, quo cauti simus, ne superbiamus, sicut primi parentes nostri, & ex quorum superbia, & transgressione, omnes corruimus in culpam.

S. Bern. tom. 3. s. de conv. pecc. art. 3. c. 3.

S. Laur. c. 5. Lign. vit.

S. Bonav. lib. 2. de perf. rel. c. 18.

X. *Considerare ipsius etiam animæ vilem statum*, quem S. Bonaventura sequentibus verbis indicavit: Propter tria homo se ex parte animæ pulverem debet censere. Primo propter vilitatem; sicut enim cinis est vilis, quantumcumque fuerit de pretiosa materia, sic anima valde vilis est ex culpa, quamvis sit valde nobilis ex natura. Secundo propter resistendi difficultatem, quia sicut cinis statim dispergitur, & non potest resistere modico flatui; sic homo non potest resistere modicæ tentationi; immo frequenter cadit ad sibilum modici verbi. Tertio propter resurgendi impossibilitatem; nam sicut cinis non potest redire ad statum suæ materiæ; sic homo peccator non potest redire ad statum gratiæ, nisi sola Dei virtute. Et paulo ante in cap. 4. Nonne se per humilitatem despiciet homo, si solerter conspiciat in se negligentiam proficiendi, difficultatem standi, facilitatem cadendi, laborem resurgendi & debilitatem vitia vincendi? Unde merito S. Bernardus dixit: Ad se humiliandum nihil vivacius invenire potest anima, quam si seipsam in veritate inveniat, tantum non dissimulet, nec sit in spiritu ejus dolus.

Idem de Diæt. tit. 7. c. 1.

S. Bern. ap. Mansi disc. 22. n. 4.

XI. *Considerare creaturas*, uti iterum S. Bonaventura suasit, dicens: Debet considerare diligenter creaturas corporales, & ex illis humilitatem haurire; si enim consideret terram, videt supplicium peccatorum; si consideret quadrupedia videt ea fortiora; si volatilia, videt ea leviora & agiliora; si terræ nascentia, videt meliora, sicut fructus sunt, & pulchriora, sicut flores; si consideret proprium subjectum, videt quod in principio est semen immundum, in medio saccus stercorum, & in fine cibus vermium, ut dicit Bernardus Meditationum cap. 3. Vide unde veneris, & erubesce; ubi es, & ingemisce; quo vadis, & contremisce. Quod ipsum etiam confirmans S. Laurentius Justinianus: Considerare non negligas, inquit, quod singula quæque nascentia propria quædam habent munimenta, quibus naturam suam ab incommodis defendunt. Cortex ambit arborem; penna regit voluerem; piscem squamma operit; lana ovem induit; pellis jumenta & feras vestit; concha testudinem excipit; solus homo inermis nascitur & nudus, ut eo ad humilitatem fiat pronior, quo cæteris rebus in ipso suo nativitatis primordio conspicitur abjectior.

S. Bonav. l. c.

S. Laur. Just. de lig. vit. c. 4

XII. *Considerare Deum, a quo omnia habentur*; nam ut S. Bonaventura recte iterum dixit: Duo sunt, quæ admonent nos, ut humiles simus, videlicet quod sumus, & quod non sumus; quod sumus, non habemus a nobis, nec ex meritis nostris; & ideo non oportet nos inde extolli, quia alienæ potestatis est, & bonitatis, quidquid boni sumus & habemus.

S. Bon. l. c.

XIII. *Considerare alienas virtutes*, uti S. Thomas Villanov. suasit, dicens: Si te sapientia elevat, confer te cum Doctoribus; si patientia, confer te cum Martiribus; si castitas, cum Virginibus, qui tibi magnus videbaris, illis compositus exiguus apparebis. Cui consonat illud a Laurentio Justiniano traditum mo-

S. Thom. Vill. con. de S. Mar.

monitum, dum inquit: Respectus meliorum, acquisitio est humilitatis. Quo medio Abbas Isidorus usus est, cogitationibus, quod magnus esset, suggerentibus dicere solitus: Numquid talis, qualis Abbas Antonius, vel alii Patres, qui Deo placuerunt?

S. Petrus Dam. l. 2. epist. 11.

XIV. *Considerare defectus suos*, quemadmodum B. Petrus Damianus Abbatem Desiderium ad Cardinalitiam dignitatem evectum monuit, dicens: Agere noli frater, quod plerique faciunt, tantummodo, siquid est in te virtutis, attendere, & vitia quasi post tergum posita negligas judicare. Imitare naturalis in pavone diversitatis exemplum, qui nimirum pullinos & velut ignobiles pedes præ oculis semper habet, insignem vero caudæ pulchritudinem post se spectabilem præbet, videt in pedibus rusticum aliquid, quod despiciat, ignorat in cauda, quod eum mirabilem reddat. In promptu est, unde se debeat in humilitate deprimere; post tergum gerit, unde valeat quasi præ cæteris avibus superbire: quod exemplum humilitatem amantibus applicans subjungit: Te quoque quodammodo, quod in te virtutis est, lateat; si quid vero vitiosum & correctionis est dignum, ab aspectus tui judicio non recedat.

S. Bern. serm. 37. in Cant.

XV. *Non comparare se cum imperfectis*; quod medium S. Bernardus suggessit dicens: Noli te, homo, comparare majoribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli uni; quid scis enim, O homo, si unus ille, quem forte omnium vilissimum atque miserrimum reputas, cujus vitam sceleratissimam ac singulariter fœdissimam horres, & propterea illum putas spernendum, non modo præ te, qui forte jam sobrie & juste & pie vivere te confidis, sed etiam præ cæteris omnibus sceleratis, tanquam omnium sceleratissimum, quid scis, inquam, si melior & te, & illis, mutatione dexteræ excelsi, in se quidem futurus sit, in Deo vero jam sit?

Pratum. dissert. 3. §. 2.

XVI. *Quærere, qui deprehendat*; Sicut Abbas Moyses cuipiam interroganti, qua via brevi ad perfectionis culmen evaderet? sciscitanti suasit, nimirum ut senem aliquem severum austerumque quæreret, atque in ejus se traderet disciplinam, a quo quotidie duriter tractaretur, & sub quo reprehensiones & increpationes continuas biberet, ut mel & lac. Cujus sententiæ subscripserat ille alter, qui inter injurias & contemptus exultabat, dicens: Hi sunt, qui nobis proficiendi materiam suppeditant; illi enim, qui nos laudant, nobis non parum impedimenti & damni adferunt.

§. XII. ASCETICA.

QUatuor sunt præcipue, quæ de humilitate bene discere debet Asceta, aliosque etiam docere. 1. Ut naturam illius bene cognoscat. 2. Proprietates. 3. Effectus & utilitates, quas parit. 4. Ut sciat dubiis quibusdam occurrere, quæ circa fundamenta & praxin humilitatis occurrere, & nonnumquam ab inexercitatis hac in arte discipulis moveri solent. Quæ proinde omnia nunc breviter in hoc paragrapho explicanda sunt.

I. Primum ergo quod attinet, semper ob oculos habeat S. Thomæ definitionem, qua dixit, humilitatem esse *laudabilem sui ad ima dejectionem*; hæc enim definitio, ut mox infra dicetur, præ reliquis accommodata est ad naturam humilitatis explicandam; ex qua colligitur, si proprie officium illius explicare velimus, duplex id esse, scilicet, ut quis non se extollat, aut extolli cupiat ultra meritum, & ut se deprimat & deprimi cupiat infra meritum. Ad hæc enim duo officia omnes gradus, quos alii operose excogitarunt, revocari possunt. Et ad priorem quidem pertinet, ut nihil sibi aut meritis suis adscribat, atque adeo neque laudari, neque honorari, aut præferri aliis (saltem majoribus vel æqualibus) affectet, sed potius se indignum Dei donis & ad omnia inutilem reputet. At posteriorem spectat, ut omnibus etiam minoribus se postponat, atque adeo vilissimo modo (id est, cogitatione, verbo, & opere) tractet seipsum, & ab aliis etiam tractari *optet*, *quærat*, *gaudeat*, in quo triplici gradu summa humilitatis perfectio consistit. Viliter autem seu contemptibiliter *cogitatione* tractatur, si vel ipse, vel alii, vilem de ipso æstimationem habeant, ac temeraria judicia falsasque suspiciones de ipso concipiant. *Verbo* contemptibiliter tractatur, si vituperetur, reprehendatur, conviciis aut contumeliis appetatur, vitiaque ipsius occulta manifestentur. *Opere* denique contemptibiliter tractatur, si in vilissimis officiis & functionibus occupetur, inferiori loco in congressu collocetur, vilissimisque cibis aut vestibus pascatur aut vestiatur.

S. Thom. 2. 2. qu. 161.

II. Secundum caput, nempe proprietates, quod attinet, sequentes communiter assignantur. Prima est, ut si *voluntaria* seu *spontanea*: nam, ut recte S. Bernardus advertit, *sola gratiam, quam præfert, meretur læsa & absoluta humilitas*. Quæ enim coacta & extorta fuerit propter tristitiam, gratiam non habet. Et alibi: *Alii cum rancore humiliantur, alii patienter, alii & libenter; primi rei sunt, sequentes innoxii, ultimi justi*. Secunda proprietas est, ut sit *sincera*; *Est enim*, inquit S. Ambrosius, *qui nequiter se humiliat, & interiora ejus plena sunt doli, & est, qui nimium se submittit ab humilitate multa. Non est ergo humilitas nisi sine fuco, sine fraude. Ipsa est vera, quæ habet piam mentis sinceritatem, magna est virtus ejus*. Gravius explicans hanc proprietatem S. Bernardus, *Appetere*, inquit, *de humilitate laudem humilitatis non est virtus, sed subversio; quid enim perversius, quid indignius, ut inde videri velis melior, unde videris deterior?* Scite quidam hanc humilitatem *hamatam* vocat, quia, dum per humilia dicta laudis minoris jacturam facere videtur, aliam majorem piscari conatur, scilicet ut humilis prædicetur. Ex quo S. Bernardus recte colligit, gloriosam rem esse humilitatem, utpote qua ipsa quoque superbia palliare se appetit, ne vilescat. Tertia proprietas est, ut sit *circumspecta*; id est, ut sciatur, quo in loco & officio, quo fine ac moderamine quis humiliare se debeat, ut cum Apostolo dicere queat: *Scio humiliari, scio & abun-*

S. Bern. s. 34. in Cant.

S. Ambr. l. 2. ep. 6.

S. Bern. s. 16. in Cant.

[*Philip. 4. v. 12.*] *& abundare. Solerter enim intuendum est*, inquit S. Gregorius [*S. Greg. in past. p. 2. c. 6.*], *ne, dum immoderatius custoditur virtus humilitatis solvantur jura regiminis; & dum Prælatus quisque plus se, quam decet, dejicit, subditorum vitam sub disciplinæ districtione vinculo non possit. Teneant ergo Rectores exterius, quod pro aliorum utilitate suscipiunt; servent interius, quod de sua æstimatione pertimescunt. Sed tamen quibusdam signis decenter erumpentibus, eos apud se esse humiles, etiam subjecti deprehendant, quatenus in auctoritate eorum, &, quod formidant, videant; & de humilitate, quod imitentur, agnoscant.* Quarta est, ut *constans* sit, sibique semper *similis*; quam proprietatem S. Ambrosius [*S. Ambr. l. 16. ep. 84.*] requisivit, dum dixit: *Hæc virtus vera humilitas est, quæ inter quoslibet meritorum gradus numquam sui potest esse dissimilis. Nam & in officiorum vicissitudine, & in mansuetudinis lenitate, & in voluntariæ paupertatis electione invenitur multa distantia, & alter altero in propositi sui devotione aut major, aut minor est.*

III. Tertium caput, scilicet effectus, quod attinet; etsi illi innumeri sint, passim a SS. Patribus & Magistris spiritualibus commemorati atque deprædicati, Ascetæ tamen meritò præ omnibus esse debet, quod humilitas sit efficacissimum medium ad triplicem finem, quem perfectus Religiosus, & is maxime, qui etiam alienæ salutis curam suscepit, propositum habet, scilicet gloriam divinam, perfectionem propriam & alienam assequendam. Nam 1. quidem, quod ad gloriam divinam augendam plurimum conducat, ex iis, quæ supra §. 8. n. 3. dicta sunt, satis patet, ubi ostensum est, per humilitatem id, quod homo præstantissimum & charissimum habet, Deo offerri, ideoque Martyrio non immerito comparari, ut adeo recte dixerit Ecclesiasticus [*Eccl. c. 3. v. 20.*]: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam, quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur*, utpote qui hoc ipso, dum se nihil esse, scire, & posse, verbo & facto protestantur, clarissimam supremæ Dei Excellentiæ confessionem faciunt; ob quam causam merito S. David [*Ps. 50. v. 19.*] sacrificium Deo gratissimum esse dixit cor contritum & humiliatum. Quod vero 2. etiam ad perfectionem propriam assequendam efficacissimum sit instrumentum humilitas, vel ex ipsa perfectionis natura colligitur; cum enim hæc in conjunctione perfecta cum Deo per charitatem facienda consistat, facile patet, non posse melius & citius ad hunc finem perveniri, quam per humilitatem, uti breviter & sapienter indicavit S. Ambrosius [*S. Ambr. in quodam ser.*], dum dixit: *Quisquis cupit Divinitatis tenere fastigium, humilitatis ima sectetur.* Hinc Deus S. Birgittæ [*Rev. c. 51.*] revelavit, humilitatem esse scalam, per quam ad cor Dei ascenditur; id quod Frater Urigman ex Dominicana familia expertus est, ut qui, cum nullum sibi congruum locum reperire posset, nisi in profundo inferno, sub ipsomet Lucifero, hanc a cælo vocem accepit: Cito huc ascende ad thronum altissimum cor Dei. Ut adeo merito dixerit S. Climacus [*S. Cl. 25. c. 2. & 3.*]: *Quoties aliquem vel videris, vel audieris, intra paucos annos altissimam tranquillitatem, quæ obtenta perfectione obtinetur, acquisivisse, noli hunc existimare aliam, quam hanc beatam celeremque viam humilitatis, pedibus ambulasse. Humilitas sane est tamquam terra*, inquit Basilius [*S. Basil. s. de abd. rerum*], *ex qua crescit & nutritur arbor charitatis, producens flores virtutum, & fructus gratiæ in anima.* Quod denique 3. etiam ad perfectionem & salutem alienam maxime conducat humilitas, vel ex ipso Christi exemplo satis colligitur, ut qui & ipse humilitate potissimum velut instrumento ad generis humani salutem procurandam usus est, & ad eumdem finem etiam vilissima quæque instrumenta, qualia erant rudes piscatores, elegit. Et quid mirum? si enim etiam Domini hujus mundi fidelissimos quosque servos pro arduis suis negotiis eligunt, quidni idem Deus pro salute hominum, velut negotio omnium negotiorum, maximo faciat? Quis autem fidelior est servus, quam humilis, ut qui sciens dictam sibi esse a Deo: Gloriam meam alteri non dabo [*Isaia 48. v. 11.*]; studiose eam contingere veretur, & in hoc exemplum fidelis servi Josephi [*Gen. 39.*], uxorem Domini sui, quam solam Domioo suo reservatam esse noverat, contrectare nolentis imitatur. Hinc merito S. Ignatius suos operarios in vineam Domini mittens hortari solebat, ut humilitate & contemptu sui viam sibi ad ardua munirent. Quæ omnia hactenus enumerata motiva brevi sententia complexa est B. Angela de Fulginio [*Vit. c. 19.*], dum dixit: *Quanto anima magis afflicta, & depauperata, & humiliata est interius, tanto magis aptatur, & purificatur, ut allevetur magis, quia nulla anima potest aliter ac plus elevari, nisi quantum humiliatur, & profundius in humilitate complanatur & radicatur.* Itaque semper in mente habeat Asceta verissimam simul & utilissimam pii Scriptoris [*L. 3. c. 7. de imit.*] sententiam: *Merita non sunt ex hoc æstimanda, si quis plures visiones aut revelationes habeat, vel peritus sit in Scripturis, aut in altiori ponatur gradu; sed si vera fuerit humilitate ac charitate repletus: si Dei honorem pure & integre semper quærat: si seipsum nihil reputet, & in veritate despiciat, & ab aliis etiam despici & humiliari magis gaudeat, quam honorari.*

IV. Quartum denique caput, scilicet dubia varia, quod attinet, ea per sequentes quæstiones expedientur. Itaque

Quæres 1. *Qua ratione quis brevi compendio complecti, facileque memoriæ mandare possit totam de humilitate doctrinam?* Resp. Si memorabilem S. Pauli senteotiam animo firmiter impresserit, qua ad Philippenses scribens dixit [*Phil. 2. v. 5.*]: *Hoc sentite in vobis quod & in Christo Jesu: qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo: sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo. Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem.* Hac enim sententia breviter & nervose comprehenditur, quidquid ad humilitatis notitiam & praxin requiri posse videtur. Et 1. quidem per illa verba: *formam servi accipiens*: propooitur idea, quam in humilitatis studio sequi quisque debeat,

ut ſcilicet tamquam *ſervum* ſeu *mancipium* ſe tractet, & ab aliis tractari velit; atque adeo ſicut ſervus totus eſt juris alienis, nihilque proprium poſſidet, aut ſibi adſcribit: viliſſima quæque domus officia ſuſcipere debet: viliſſimo etiam cibo, habitatione, veſtibus &c. contentus eſſe cogitur: nullo hooorc aut honorifica compellatione afficitur: ad omnia inutilis reputatur, oihilque ſibi lucrari poteſt: ita hæc omnia ſuo modo verus humilis præſtare, & in hoc Chriſtum imitari ſtudeat. 2. Per illa verba: *hoc ſentite &c.* proponitur efficaciſſimum motivum ad humilitatis exercitium, ſcilicet Chriſti exemplum. 3. Per illa verba: *in ſimilitudinem hominum factus*: indicatur potiſſimum medium ad humilitatem acquirendam, contemptuſque cum gaudio tolerandos; nam ſi non ſentit ſua vulnera miles, quando Ducis vulnera intuetur; quomodo contemptum ſui ægre ferret, qui Chriſti opprobria animo voluit? hinc recte S. Leo: *Chriſti humilitas nulli aſpernenda divitum, nulli erubeſcenda nobilium; nec enim in tantum provehi poteſt quælibet felicitas humana faſtigium, ut æſtimet ſibi pudendum, quod Deus in forma ſervi non eſt arbitratus indignum.* S. Leo ſ. de reſurr.

Q. 2. *Quomodo quis cum veritate ſe omnium infimum, & maximum peccatorem reputare poſſit?* Reſp. varie hoc explicari ab Aſcetis nempe ut vel quis cogitet, poſſe eſſe aliquid occultum, quo alius nos ſuperet (quem modum S. Auguſtinus tradit) vel ut propter dona, quæ alius actu poſſidet, & ipſi deſunt, alium anteponat (quo modo S. Gregorius hanc difficultatem explicat) vel ut perſuadeat ſibi, quemvis ſceleratum hominem multo majorem gratitudinem Deo exhibiturum, fideliuſque ſerviturum fuiſſe, ſi tanta eum miſericordia fuiſſet proſecutus (quem modum S. Franciſcus inſinuavir, & P. Jacobus Alvarez conventiorem cæteris putat) vel ut ſua peccata conſerat cum Dei donis, quæ ſuot in altero (uti S. Thomas & S. Anſelmus fecerunt) ut cogitet, alia eſſe judicia Dei & hominum, ideoque illud Sauli dicat: Nihil mihi conſcius ſum, ſed oon in hoc juſtificatus ſum; quia neſcit homo, an amore, an odio dignus ſit (& hic modus S. Bernardo aptior eſt viſus) vel ut propter Scripturæ Sacræ authoritatem, ſervum ſe inutilem, atque aliis longe minorem judicet, oon multum diſputans, quomodo cum veritate id dicere poſſit, quo modo Lancizius hanc quæſtiooem ſolvi poſſe exiſtimavit.

S. Aug. ſ. 21. de ver. Apoſt. S. Greg. ho. 10. in Ezech. Vit. l. 6. c. 3. l. 4. p. 1. c. 5. S. Thom. qu. 161. a. 3. S. Anſ. t. de ſim. c. 109. S. 3°. in Cant. Opuſc. 9. c. 4.

Q. 3. *Quomodo practice locus ultimus juxta Chriſti monitum ambiri poſſit, & debeat?* Reſp. ſi viliſſima quæque in omnibus rebus naturalibus, & in quotidianum uſum venientibus quæramus & eligamus, aut certe ubi actu habere non poſſumus, corde ſincere appetamus & quæramus; nam, ut ſapienter Author operis imperfecti dixit: Non tantum curat Deus, ubi corpus hominis jaceat, ſed in qua parte mens conſcientiæ ſit collocata. Ergo quod jubet nobis in ultimo loco recumbere, non ſolum ſic jubet, ut corpore in noviſſimo jaceamus (hoc enim, ut bene Concionator nonnemo advertit, interdum, cum ſcilicet quis longo intervallo alios antecedit, ſine iodecentia & affectatæ modeſtiæ ſuſpicione fieri non poteſt) ſed etiam animo, ut nos noviſſimos judicemus; nam ſine cauſa loco ſe humiliat, qui corde ſe præfert.

Hom. 41. in Matt. Faber co. 9. in Dom. 16. poſt Pent. ſ. 7.

Q. 4. *An & quomodo ſe compatiantur, eſſe humilem, & bona apud homines opinione florere velle?* Reſp. SS. Patres, ſi dictam opinionem oon niſi propter majorem Dei glorlam proximique ſalutem magis procurandam appetamus: nam, ut præclare S. Gregorius dixit; *nonnumquam etiam Sancti Viri de ſua opinione gaudent, ſed cum per hanc ad meliora perficere audientes penſant: nec jam opinione ſua, ſed de proximorum gaudent utilitate, quia aliud eſt favores quærere & aliud de profectibus exultare.* Sic S. Paulus Corinthiis ingentes gratias a Deo ſibi conceſſa enumeravit. Sic S. Franciſcus Xaverius citra omnem noxiam & notam inſigni pompa cum Bungi Rege primum congreſſus eſt. Memorabile quoque eſt, quod de altero S. Franciſco, Seraphico ſcilicet, circa hanc materiam ſcribitur. Ingrediens aliquaodo vicum ob magnam omnium quæ de ipſo erat, Sanctimooiæ opinionem, eximio honore & pompa excipitur. Pars iocolarum Sancti habitum, pars manus, pars pedes oſculati, ipſo penitus nihil reluctante. Omnino ergo ſuo Comiti Vir Sanctus tali honore nonnihil titillari viſus; quam etiam ſuſpicionem tandem aperuit, cui Franciſcus, noveris, inquit, Frater, hos longe minus, quam deceret, facere. Cumque alter hoc reſponſo ſiniſtre accepto, magis oſtenderetur, rurſus dixit Sanctus: Omnem honorem, quem iſti exhibent mihi, non mihi adſcribo, ſed in Deum refundo. Ac me quidem ſic interim permanente in vilitate mea illi impenſe diteſcunt, dum Deum in ſua creatura cognoſcunt, & venerantur.

S. Greg. apud Rodriq. p. 2. tr. 3. c. 29. 2. Cor. 8. Vita l. 4. c. 10. Chron. S. Franc. p. 1. lib. 1. c. 71.

Q. 5. *Quomodo magnanimitatis ad ardua & magna opera facienda inclinandi locus ſit, ſi quis per humilitatem ad omnia inutilem ſe fateri debeat?* Reſp. S. Thomas, uſque adeo hæc duo ſibi non repugnare, ut potius cum veritate dici queat, neminem alium quam humilem, magna opera tentaturum & facturum, ut qui, quaoto plus diffidit ſibi, tanto magis Deo fidit, tantum per nos operari ſolito, quantum noſtra in eum fiducia ſe extenderit. Hinc S. Apoſtolus abundantius illis omnibus laboraſſe ſe dicit, ſed mox addit: Non ego ſed gratia Dei mecum. Sed & Iſaias, ut S. Baſilius ſagaciter advertit, non dixit ad Deum: *Ecce ego ibo*, ſed *Ecce ego, mitte me.* Quaſi dicat: novi quidem me imparem eſſe huic legationi, ſed tu ſupplere potes indignitatem. Hinc Jeremias audivit a Deo: Noli dicere: Puer ſum, quoniam ad omnia, ad quæ mittam te, ibis: & univerſa, quæcumque mandavero tibi, loqueris; Ne timeas a facie eorum, quia ego tecum ſum.

1. Cor. 15. v. 10. Iſ. 6. v. 8. Jer. 1. v. 7.

Q. 6. *Quomodo debeat & poſſit quis omnem ſucceſſum operum Deo adſcribere, cum tamen in ipſius poteſtate ſit hoc vel illud opus laudabile perficere?* Reſp. ad hoc Deum ipſum per Oſeam jam olim reſpondiſſe, dum dixit: Perditio tua ex te Iſrael, in me tantummodo auxilium tuum.

Oſea 13. v. 9.

tuum. Sicut ergo palmes propria virtute quidem uvas & vinum producit, quia tamen hanc ipsam virtutem a vite accepit, non ipsi, sed viti fructus adscribitur, ita pariter cum non (*2. Cor. 3. v. 5.*) simus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo sit, qui operatur in nobis & velle, & perficere pro bona voluntate, merito illi quoque omnis laus & gloria ex nostris operibus exoriens attribuitur.

Q. 7. *Cur humiles præ cæteris donorum cælestium capaces existant?* Resp. Stapletonus, id ob tres causas fieri. 1. Quia, cum nihil habere & posse se putent, ad Deum fiducialiter confugiunt, & ardenter auxilium petunt, & ideo etiam juxta promissum Salvatoris accipiunt. 2. Quia, cum se tam longe esse a perfectione æstiment, valde esuriunt & sitiunt justitiam, atque adeo saturari merentur. 3. Quia, cum se totos evacuent, a Deo, qui perinde ut natura vacuum non patitur, im- (*Psal. 80. v. 11.*) pleri merentur, juxta illud Scripturæ: Dilata os tuum, & ego implebo illud. Quas tres cau- (*Joan. 16. v. 24.*) sas Christus indicasse videtur, dum dixit: Petite, & accipietis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis. Quæ omnia humilis præstat; nam petit se incurvando quærit, quia vacuum se videt: pulsat desiderando, quod deesse sibi advertit.

§. XIII. CONCEPTUS PRÆDICABILES.

De Natura Humilitatis.

I. Ostendi potest exemplo Publicani, quomodo gerere se debeat humilitatis amator studiosus. Nimirum 1. *a longe stare*, hoc est, indignum se Dei conspectum & alloquio reputare. 2. *Retro Pharisæum stare*, id est, omnibus hominibus se affectu saltem, si effectu fieri non potest, postponere. 3. *Oculos ad terram dejicere*, per humilem de se sensum, imo & contemptum sui & innumeras imperfectiones & peccata. 4. *Confiteri suas miserias*, id est, libenter pati, ut defectus sui & aliæ vilitatis materiæ ab aliis cognoscantur, quin ultro eas detegere. 5. *Percutere pectus suum*, id est, etiam exteriora signa humilitatis, qualia vel maxime in vilibus officiis elucent, studiose amplecti & exhibere. Vide Fab. conc. 7. in Dom. 10. post Pent.

(*Gen. 28. v. 12.*) II. Comparari potest humilitas scalæ Jacob, & 1. quidem ostendi, quomodo hæc scala *stet super terram*, idque probari potest ex ipso no- (*S. Ansel. in c. 2. Eph.*) mine humilitatis; nam, ut S. Anselmus ait, humilis idem est, ac humi altus; S. Isidorus (*S. Isid. l. 10. Etym.*) idem ac humi acclivis. Hinc & definitur laudabilis sui ad ima dejectio. 2. Quod *cacumen* (*Matth. 18. v. 3.*) *illius cælos attingat*: ita enim Christus indicavit, dum dixit: Nisi conversi fueritis & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum. 3. Quod Deus *innitatur sca-* (*Ps. 112. v. 5.*) *la huic*, juxta illud Davidis: Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cælo & in terra? 4. Quod *Angeli ascendant & descendant per illam*: Angeli quidem cælestes descendant ad humiles, utpote quorum societate specialiter delectantur, tum quia illos sibi simillimos in humilitate vident, tum quia singulariter dilecto Deo esse advertunt; terrestres vero Angeli, id est homines humiles, qui in humilitate, per quam Angeli veri Luciferum superarunt, suamque gloriam sunt promeriti, assimilantur, ascendat per illam ad gloriam. 5. Quod etiam in hac scala sint varii gradus latiores & minus lati, sicut in scalis solent esse. Et primus quidem ex latioribus sit, seipsum despicere *cogitatione* seu *corde*, qui habet sub se tres alios, scilicet indignum se divinis donis reputare; inutilem ad omnia docere; minimum omnium se æstimare. Secundus gradus est se *verbo* despicere, qui sub se habet alios tres gradus, nempe humilia officia & opera exercere, vilissima quæque in cibo, habitatione & vestibus eligere, honores fugere & contemptus potius amare. Videri potest Rodr. p. 2. tr. 3. c. 5. 15. & seq.

III. Potest probari, quod humilitas sit quasi sol parvi mundi, id est, hominis. 1. Quia uti sol in se maximus nobis tamen parvus videtur; ita & humilitas, licet parva sit in oculis plerorumque hominum; in veritate tamen & coram Deo maxima est. 2. Quia, sicut sole oriente disparent omnes stellæ; ita, cum humilitas animam occupaverit, omnes reliquæ virtutes apparere & æstimari desinunt. 3. Quia sicut a sole conservatur mundus major; ita ab humilitate mundus parvus. 4. Quia, sicut a solis influxu dependet fertilitas agrorum & hortorum; ita ab humilitate anima omnem vigorem in producendis actibus supernaturalibus accipit. Excitentur proinde Auditores, ut imitentur Heliotropium, seque per totum diem vitæ ad faustissimum hoc sidus convertant.

De Motivis Humilitatis.

IV. Potest ostendi necessitas humilitatis ex eo, quod sit *fundamentum* omnium aliarum virtutum, & totius ædificii spiritualis, uti breviter S. Augustinus indicavit: Cogitas magnæ construere fabricam celsitudinis, de fundamento prius cogita humilitatis: id quod inductione potiorum virtutum facile confirmari potest, uti Rodriq. l. c. facit. In altera parte ostendatur, quomodo hoc fundamentum poni de- (*Rodriq. p. 2. tr. 3. c. 2. & 3.*) beat, scilicet prius fodiendo & ejiciendo terram, id est, omnem sui ipsius æstimationem, & honoris laudisque desiderium; dein ponendo primum lapidem, id est, humilem Christum, eique alios lapides seu actus humilitatis jungendo vel offerendo.

V. Ostendi potest, totum mundum esse laqueis concupiscentiæ triplicis, scilicet divitiarum, carnis, & honorum involutum; id quod fusius probari potest per inductionem singularum partium: ita ut merito dixerit S. Pauli- (*S. Paulinus ep. 2.*) nus: Tota mundi hujus figura Zabulicis est prætenta retibus. 2. Quomodo per humilitatem supradicti laquei evitentur, uti partim S. Antonio cœlitus revelatum est, dum mundum retibus irretitum videns, &, quis evasurus sit quærens, audivit: *humilis*; partim etiam S. Ephrem suasit: Humilitatem amplectere, & diaboli retibus nunquam capieris, quia levissimis humilitatis alis sublatus, velocior ac sublimior existet, quam ut ab eo capi possit.

De Mediis Humilitatis,

VI. Offerri poteſt *Speculum cognitionis ſui ipſius*; ſimulque oſtendi, hoc ſpeculum eſſe aptiſſimum ad noſtras miſerias demonſtrandas, humilemque adeo ſenſum animis ingenerandum. Quem in finem ſervire poteſt ſententia S. Bernardi, dicentis: Iſta tria ſemper in mente habeas; quid fuiſti? quid es? quid eris? quid fuiſti, quia ſperma fœtidum: quid es, quia vas ſtercorum: quid eris, quia eſca vermium: dicatur proin, has miſerias eſſe velut plumbum ſpeculi: ipſam vero cognitionem harum miſeriarum eſſe quaſi vitrum, & plurimum promovere humilitatem, juxta illud S. Gregorii: Cuſtos humilitatis eſt recordatio propriæ fœtiditatis. Quem in finem ſervire poſſunt, quæ Rodriquez p. 2, tract. 3. cap. 6. & ſeqq. tradit.

S. Bern. in form. hon. vit. · *S. Greg. apud Rodrig. l. c.*

VII. Poteſt homo humilitatis ſtudioſus comparari cum parvulo David, & 1. oſtendi, quam merito ſuperbus animus propter diffidentiam in propriis viribus Goliatho comparetur. 2. Quomodo David, id eſt humilis, in nomine Domini, id eſt, auxilio divino, confiſus, accipiat quinque lapides limpidiſſimos (nempe cognitionem quinque capitum numero præcedenti indicatorum) eoſque per fundam humiliationis caput Goliathi allidat. 3. Quomodo per hanc victoriam & ipſe obtineat ſponſam Regis, id eſt charitatem cum aliis virtutibus, divitias multas meritorum cæleſtium, audiatque accinentes ſibi filias Jeruſalem, id eſt, animas ſanctas & humiles perſonas: Percuſſit Saul mille, & David decem millia.

1. Reg. 17. v. 40.

VIII. Oſtendat, nihil eſſe efficacius ad humilitatem acquirendam, quam ſeriam & frequentem conſiderationem triplicis ſui nihil, quoad *eſſe*, *ſcire*, *& poſſe*. Quis enim de nihilo magnam æſtimationem concipit, aut laudat illud, aut dolet, ſi gladio percutiatur vel contemnatur? 2. Quomodo tamen ex hoc nihilo iterum totum Microcoſmum creare queat, primo die lucem illuſtrationis divinæ, excitantis ad ſui contemptum; altero firmamentum ſeu cælum, id eſt, humilitatem tanquam ſedem Dei; tertio die congregationem aquarum (id eſt, gratiarum cæleſtium) & germina variarum virtutum ac bonorum operum: quarto luminare majus cognitionis divinæ, & luminare minus cognitionis ſui ipſius: quinto animas ſenſitivas, id eſt, potentias ſenſitivas reformando, hominique ſuperiori ſubjiciendo: ſexto denique ipſum hominem in gratia originali conſtitutum, & ſui appetitibus perfecte dominantem.

§. XIV. ALII CONCEPTUS.

Qualitas.

Pennequin l. c.

I. ANub cum ſeptem ſociis iter inſtituens, cum noctu ad fanum Idolorum veniſſent, ibi quieverunt; ipſe vero ſtatuam lapideam manu & voce flagellans, & ab illa poſtmodum veniam injuriæ petens, interrogatus a ſociis, quid ſibi vellent iſta? reſpondit, ſta tuæ ſimiles eſſe oportere ad opprobria contemptuſque tolerandos, ſi ſimul habitare & pacifice & fructuoſe virtutibus comparandis ſtudere proponerent. Fuit hic communis illorum ſenſus, & apud omnes magni hominis ſanctimoniæque viros pro virtutum omnium fundamento eſt habitum, ut ſi abeſſet, cætera parum firma exiſtimarent. Hinc, cum aliquis ex fratribus magno illi Abbati Siſoi diceret: Cum examino me ipſum, video Dei præſentiam memoriæ meæ adhærentem: Non eſt, inquit, magnum hoc, ut mens tua cum Deo ſit; magnum eſt autem, ſi te ipſum infra omnem creaturam videas.

II. S. Bonaventura praxim ſingularem, dum ab hominibus deſpectui habemur, docuit, dicens: Quibus places, attribue eorum benevolentiæ, ooo tuæ probitati: quibus autem diſplices, attribue tuo merito, & cogita: Si in tantillo illis diſplices, ſicut exterius tuam vilitatem poſſunt cognoſcere; quid facerent, ſi radicitus perſpicerent omnia vitia tua, & peccata, & inhoneſta tua? mirum ſi te non ejicerent, aut lapidarent. Pro me loquor: Numquam enim a fidelibus ita deſpectus ſum, ſicut ſum deſpicabilis in veritate: unde non debeo indignari, cum aliquando deſpicior, ſed mirari, & reputare beneficium Dei, quod non omnibus ſim odioſus. Addit deinde. Cum tibi detrahi intelligis, non movearis; quia ſi verum eſt, quod dicitur, non eſt inconveniens, hoc loqui homines, quod tu facere auſus es; ſi autem verum non eſt, non nocet tibi eorum locutio. Ut ſi albus eſſes, & aliquis diceret, te nigrum eſſe, quid obeſſet tibi?

S. Bonav. ad inſtit. Novit. c. 10.

III. S. Thomas ille oculatus virtutum arbiter dicere ſolitus eſt, hominem, qui contemptum ferre non poſſit, etiamſi miracula faciat, non eſſe pro ſancto aut magnæ virtutis viro habendum. Habebatur vir ſolitarius inter eremicolas non vulgariter ſanctus; Epiſcopus loci, ut virtutem ejus exploraret, miſit aliquem ad id prudentia & rerum cæleſtium cognitione probe inſtructum; hic tumultuarie & militari quodamodo auſu ſolitarii cellam ingreſſus, jubet ocreas ſibi extrahat: qui deſpici & probro affici ſe arbitratus, ſevero vultu interrogavit, an noſſet, quis eſſet? O non es Sanctus, ut aliqui putant, ait tum ille explorator: quando quidem oblatam humiliandi te occaſionem nactus eam reſpuiſti. Quo dicto in ejus amplexus advolavit, eumque amanter eſt exoſculatus, dicens, nemiem haſtenus veriora de ſe elocutum.

Pennequin l. c. n. 4.

IV. S. Gregorius verba illa Ezechielis exponens, *Animalia ibant, & revertebantur, in ſimilitudinem fulguris coruſcantis*, cauſam aſſignat, cur hæc animalia illuminatiſſimos Dei ſervos repræſentantia, hoc modo Prophetæ in viſione delineata fuerint, dicens: Vadunt & revertuntur, in ſimilitudinem fulguris coruſcantis, quia poſtquam mira ſancti inter homines faciunt, poſtquam corda audientium ſparſo lumine incendunt: ad quamdam Authori ſuo gloriam redeunt, ut illi laudem reddant, per quem ſe poſſe talia ſciunt.

S. Greg. hom. 5. in Ezech.

V. Obſervandum eſt, quod incarnata ſapientia

Manſ di. ſc. 21. n. 7.

tia S. Petrum Regni Pontificii possessione & investitura decorare volens, eundem non semel, sed tricies Simonem Joannis appellarit dicendo: *Simon Joannis diligis me?* Nam, ut Toletus observat, in his omnibus interrogationibus semper Dominus nomine proprio usus fuit, & parentis etiam nomine. *Simon*, inquit, *Joannis*: nec Petrum appellat, quod nomen dignitatis & officii erat: volens eum in hoc admonere, ut, quamvis sit in tantam dignitatem provectus, ut super omnes sit fidelis, & totius Ecclesiæ caput, præ oculis habeat, se piscatorem fuisse, & hominem communem, ne se extolleret, ne suis id meritis adscriberet, quo enim in altiorem quis effertur & erigitur gradum, oblivisci non debet se hominem esse, & aliquando ex humili ignota familia.

Spec. Exempl. ex. 39. VI. Rex quidam Norvegiæ, Daniæ, & Angliæ, nomine Cnoth, cum floreret maximo vigore Imperii sui, sedile suum in littore maris ascendentis statim poni jussit, & alloquens mare, ait: Impero tibi ne ascendas terram meam, nec vestes nec membra dominatoris tui madefacere præsumas. Nihilominus mare ascendit, & terram ac pedes ejus madefecit. Quo facto ille resiliens ait: Sciant omnes habitatores orbis, vanam & frivolam esse Regis potentiam, nec Regis quempiam nomine dignum, præter eum, cujus nutui cælum & terra, & mare obediunt. Et nunquam postea capiti suo coronam auream imposuit, sed super imaginem Salvatoris in cruce eam posuit, in laudem Regis æterni.

S. Greg. l. 1. Dial. c. 1. VII. Sicut superbi honoribus, ita plerumque humiles sui despectione gaudent, quia judicium, quod de se intus habent, ab aliis sentiunt approbari.

Utilitas.

Idem l. 27. mor. c. 27. VII. S. Greg. exemplum adducit Davidis, innumeris locupletati meritis apud Deum, summeque gloriosi propter innumerabiles heroicarum virtutum actus, idcoque nobis eumdem contemplandum objicit dicens: Intueri libet, quanta virtutum munera David perceparat, atque in his omnibus quam forti se humilitate servabat. Quem enim non extolleret ora leonum frangere, ursorum brachia dissipare, despectis prioribus fratribus eligi, reprobato Rege ad Regni gubernacula ungi, timendum cunctis uno lapide Goliam sternere, a Rege proposita extinctis Allophylis numerosa præputia reportare, promissum tandem regnum percipere: cunctumque Israeliticum populum sine ulla contradictione possidere: Quem generosorum celebriorumque Davidis conatonm numerum, postquam dictus texuisset Ecclesiæ Doctor, mox ad saltus ponderandos descendit, quos coram arca in solemni processione coram oniverso populo instituit, propter quos & a Regina Michol uxore sua illusus fuit; Et tamen cum Arcam Dei in Jerusalem revocat, quasi oblitus prælatum se omnibus, admixtus populis ante Arcam saltat; & quia coram Arca saltare, ut creditur, vulgi mos fuerat, rex se in divino obsequio per saltum rotat. Tandemque per hunc vilipendii suique contemptus actum, optimo fine exercitum, omnium operationum suarum stabilisse meritum concludit dicens: Coram Deo egit vilia, vel extrema, ut illa ex humilitate solidaret, quæ coram hominibus gesserat fortia.

S. Bon. in Diat. tit. 7. c. 1. IX. Salvator noster apud S. Joannem occasiones solemnis cujusdam festi alta voce clamare cœpit: *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat*; quæ verba Dion. Carth. ad nostrum propositum, hunc in modum exponit, ut sensus sit: Veniat non corporis gressu dumtaxat, sed & mentis humili præparatione, quisquis hauriendæ aquæ causa ad fontem cootendit, vas quoque secum adsetat, in quo illam excipiat, & quanto capacius vas illud fuerit, tanto quoque major in illo haurietur aquæ abundantia; humiles autem præ cæteris hanc prærogativam habent, quod cum se ab omni virtute & merito vacuos esse existiment, vasa ipsorum majora & capaciora ad recipiendam aquam hanc mysticam existant: Nam, ut S. Bonaventura ait: Humilitas cum recipit Dei beneficia, gratias agendo se dilatat, & sic recipiendo parat semper locum, ut Deus amplius infundat; Unde ipsa vas admirabile dicitur; quia, dum impletur, de impletione capacior efficitur.

X. In officio divino frequenter hæc verba canit Ecclesia: *Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suavitatis*; Hæc autem herba Nardus dicta, humilis, & odorifera, humilimam Virginem denotabat, quæ per profundam humilitatem suam Verbum increatum, ex sinu æterni Patris sui, in Virginalem uterum suum pertrahere potuit, ut ipsum humanæ naturæ nostræ adstringeret. Unde S. Antoninus ait: Dum esset Rex in accubitu suo, id est, in requie sua quasi dormire videretur, & non curare de salute humana; Nardus mea, herba parva est, & significat humilem Virginem, quæ maxime dedit odorem suæ humilitatis, quando se totam Deo subjiciens, ait: Ecce Ancilla Domini; qui odor usque ad cælum ascendit, & in cælo accumbentem quasi evigilare fecit, & in utero suo requiescere. *S. Antoninus p. 1. t. 15. c. 24.*

Euseb. Emiss. ap. Mans. dist. 20. n. 1. XI. Traditio Sæcularium litterarum est, habuisse quemdam in exercitio, usuque certaminis, hoc genus virtutis ac roboris, ut, quoties in luctamine succumbens: virium suarum amicam, & nutricem terram impulsu adversarii contigisset, toties de solo surgens, magis ac magis in adversarium prævaleret, sic dejectio prostrati, occasio fiebat triumphi; dabat enim quodammodo infirmitas fortitudinem, lapsus palmam, ruina victoriam. Puto, hæc illi cælesti athletæ, qui contra Jacob legitur fuisse luctatus, justius aptari posse.

S. Laur. Just. l. de humil. c. 8. XII. Inter octo beatitudines primus locus humilibus assignatur, dumque cæteris præmium spondetur in tempore futuro, solis humilibus præmium affertur præsens, dicente Christo: *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram: beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur: beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt: beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur*, Humilibus vero dicitur in tempore præsenti, *ipsorum est regnum cælorum*. Ubi proinde B. Laur. Justin. sequentem format discur-

fcurfum, dicens: Non ait, quoniam intrabunt in regnum cælorum, fed fignanter dixit, *quoniam ipforum eft regnum cælorum*, ut fcias, quam grati fint humiles Deo, & quam facile hæreditatem adipifcantur æternam, ad quam priufquam migrent de corpore, ipfam poffidere dicuntur.

Novif. dies. 1. n. 9. XIII. In Exodo legitur, quod Moyfi, greges Jethro Soceri fui, Sacerdotis in Madian pafcenti, apparuerit in medio rubi ardentis, & tamen incombufti manentis, quem rubum videns, *abfcondit Moyfes faciem fuam, non enim audebat afpicere contra Deum*. Quam vero exiftimatis fuiffe caufam, quod Moyfes fuos ad Deum oculos erigere aufus non fuerit? Interpres quidam modernus ait: Cum abfcondiffet Moyfes faciem fuam ex humilitate, tunc Dominum revelavit faciem fuam, pariter & fecreta opera fua, quæ facturus erat; Tunc quoque in generalem populi fui Ducem illum elegit, perpetuamque affiftentiam fuam ei promifit, & in divinorum fecretorum fuorum penetralia introduxit. S. Greg. in quadam Homilia fuper Ezechielem textum illum Pfalmiftæ: *Afcenfiones fuas difpofuit in valle lacrymarum*, exponens, inquit: Convallis proprie humilis locus eft, & peccator quifque, dum fe in lacrymis humiliter affligit in corde, per afcenfum virtutis proficit; qui rurfus ait: *Emittet fontes in convallibus*, quia omnipotens Deus dona fpiritualis gratiæ humilibus præftat.

Ib. n. 10. XIV. In Sacris Canticis Amator cæleftis in hortum defcendiffe dicitur, ut videret poma convallium: *Defcendi in hortum nucum, ut viderem poma convallium*. Sed cur potius poma vallium, & non potius poma collium, vel montium videre voluit? nimirum per hoc fignificare intendit animarum electarum dilectus Sponfus, quod gratias fuas liberalius in humiles, per valles denotatos, quam in alios difpenfet. Unde S. Gregorius ait; Quid eft, quod non poma montis, fed poma convallis ut videat, defcendit, nifi quod illis refpectum fuæ miferationis tribuit, quos in humilitate perfiftere cognofcit? de quo per Pfalmiftam dicitur: *Quoniam excelfus Dominus, & humilia refpicit, & alta a longe cognofcit*.

S. Ant. de Padua de Apoftol. ferm. .. XV. S. Antonius de Padua præfenti propofito noftro egregie commodat hiftoriam Jofephi, præcipientis fratribus fuis, ut Beniamin ad fe adducerent: *Fratrem veftrum minimum ad me adducite, ut poffim veftros probare fermones*. Quæ verba prædictus Sanctus in fenfu fpirituali in hunc modum exponit: Per fratrem minimum intelligitur humilitas, fine qua infructuofe egreditur prædicator, nec ejus a Deo probantur fermones: & e contrario, qui Beniamin fecum habet, multum fructum adfert; unde adducto eo dixit Jofeph difpenfatori: *Imple faccos eorum frumento quantum poffunt capere, & in ore facci fratris minimi ponatur fcyphus argenteus*, quia quanto quis humilior eft, tanto ei Deus confert gratiam ampliorem.

Jo. Bapt. de la Nuza ho. 2. n. 14. XVI. Attende, quid confilii nobis det cæleftis Magifter nofter: Eftote, inquit, prudentes, ficut ferpentes. Quod exponit D. Thomas, & fimul probat, humilitatem effe prudentiffimam; ex quo id accipere poffumus, voluiffe Chriftum nobis præfcribere mirabilem quamdam methodum cum Deo per orationem converfandi. Qui viribus eft inferior, vincere fortiorem nequaquam poteft, fi rei exitus a viribus dependeat, fed prudentia & arte fibi confulere debet. Expugnare Deum & pro votis omnia ab eo obtinere fi cupis, non viribus eum eo, neque virtute meritorum contende, fed arte potius & ferpentis calliditate utere. Serpens aftutiffimus, ut in altum fe erigere, & in aera profilire valeat, cum neque brachia neque pedes, ficut vulpes, aut canis, catufve, neque alas avium inftar habeat, pro his omnibus pectore utitur, illudque terræ applicans mox corpore reliquo incumbit, & quo magis fe ad terram deprimit, tanto fecuriori in altum faltu affurgit. Vis ut oratio tua eas vires habeat, ut ufque ad fupremum cælorum penetret? deprime pectus cognitionis tuæ ad terram, agnofce miferias tuas, & confitere imbecillitatem tuam; quodque ex te nihil aliud fis, quam vilis terræ maffa, tam cælo indigna, ficut lutum, ut inter ftellas collocetur. Quanto fincerius hoc egeris, & quo humilius te depreſſeris, eo majori fortitudine tua affurget oratio. Sic magnus ille credentium Pater Abraham, quanto vehementius inftare, & fortius urgere volebat id, quod per orationem impetrare defiderabat, tanto conftringebat fe amplius, foloque arctius apprimebat dicens: *Loquar ad Dominum meum, cum fim pulvis & cinis*. Et certum eft, non potuiffe mentiri eum, qui dixit: *Oratio humiliantis fe nubes penetrabit, & donec propinquet, non confolabitur, & non difcedet, donec Altiffimus adfpiciat*. Quam fublimem edit faltum oratio humilitati innixa? Nulla tam altum volat aquila, nulla ita nubes ardua penetrat, ficut humilis oratio, quæ non conquiefcit, donec ad ipfum cor Dei pervenerit, illudque fuaviter apprehenderit, quo, ut ajebat David, *humilia refpicit in cælo & in terra*. O fides Chriftiana, ait D. Ambrofius, quæ in humilitate totum impetrare confuevifti.

XVII. Difputant Doctores, quis Centurionem tantis beneficiis, quibus eum dignatus eft Chriftus, redideriт dignum? Quis eum ad illa præparavit? Ipfimet Seniores Chrifto loquentes, proteftantur: Dignus eft, ut hoc ei præftes. Ipfe exclamat: Non fum dignus: Illi e contra: Dignus eft. Quid hoc rei? Ecce religiofus Centurio ad accipiendam falutem fit dignior, ait D. Ambrofius, dum fe profitetur indignum: Et dum ædes fuas injuriofas putat, magis eas honorificas facit & gratas. Quia dicebat non fum dignus, ait D. Chryfoftomus, propterea dignus factus eft, & admirationi fuper omnes Judæos habitus. Dicendo fe indignum, tefte S. Aug., præftitit dignum, non in cujus parietes, fed in cujus cor Chriftus intraret. Et ratio ex fententia horum Patrum ea eft, quia nihil eft, quod hominem adeo reddat aptum divinis beneficiis, dignumque, ut ipfe Deus fe ædibus ejus infinuet, quam fi ex profunda humilitate omnibus *Ib. §. 14. n. 31.*

bus his se indignum reputet & agnoscat. Quocirca, ut Deus cor tuum subeat, & sua in te effundat dona, necesse est, ut prius te ipsum exinanias a te ipso, & quidquid es, evacues. Hoc operatur humilitas, per quam te nihil boni habere, quod tuum sit, agnoscis, indignumque esse etiam ipsa aqua, quam bibis, & ipso aere, quo respiras, quanto magis indignum Deo, ejusque beneficiis, gratiis, ac donis cælestibus?

Ibid. XVIII. Observa studiose, ait S. Chrysostomus, hos solos a Deo dignos esse pronunciatos, qui se ipsos agnoverunt indignos. S. Paulus clamat: *Non sum dignus vocari Apostolus.* E contra Christus: *Vas electionis est mihi iste.* S. Paulus dicens: Non sum dignus vocari Apostolus propter hoc omnium primus factus est. Eodem modo videbis, ait D. Chrys. quomodo se Baptista retrahat, dicens: *Non sum dignus solvere corrigiam calceamenti ejus.* Sed ob hoc ipsum Christus eum dignum pronunciat, non solum qui manibus suis pedes ejus tangat, sed etiam eas super verticem ejus extendat, quique (uti charus & fidus amicus) ad latus ejus resideat. Unde & amicum sponsi eum appellat. Joannes dicens, non sum dignus solvere corrigiam calceamenti ejus, ideo amicus fuit sponsi: & manum, quam esse calceamentis dixit indignam, hanc super caput suum Christus attraxit. Exclamat D. Petrus, & protestatur, indignum se esse, qui adsit, ubi Christus est præsens, quem idcirco rogat, ut alio se recipiat: Exi a me Domine, quia homo peccator, sum, & Christus ob hoc eum sibi tam proximum facit, ut eum constituat suum vicarium, & Ecclesiæ suæ fundamentum, ita ut inter Christum, & Petrum nemo sit medius.

Ibid. XIX. Mirum in hanc rem quadrat discursus, quem format D. Hieronymus super ea, quæ D. Paulus scribit Philippensibus: Dicit enim illis, se conari insistere vestigiis Christi, ejusque passionem, pœnas, & crucem imitari; *& in his* (ait) *nondum ad finem perveni, quocirca non me reputo perfectum. Non quod jam acceperim, aut perfectus sim, sequor autem, si quo modo comprehendam. Sic ambulo, ut cui adhuc multum superest itineris; multa mihi desunt ad perfectionem.* Et illico adjungit: *Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus.* Hoc est, nos qui jam culmen perfectionis attigimus, id ipsum existimare debemus de nobis. Occurrit hic D. Hieronymus, & ait: O Sancte Apostole, num forsitan oblitus es ejus, quod paulo ante dixisti: non quod jam perfectus sim? Si hoc ita sit, quomodo te continuo ita inter perfectos annumeras, & ais: *Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus.* Cælestis plane hæc est Philosophia, ait D. Hieronymus, quinimo ex hoc ipso perfectus est, quod se inter imperfectos annumerat: nec est quidquam, quod hominem perficiat, quam ex submissa humilitate se imperfectum agnoscere, nulla res adeo consummatum reddit hominem, & tam cito ad virtutis promovet apicem, sicut de se opinari, & credere, quod ne primum quidem pedem fixerit in via perfectionis.

Dignitas.

XX. S. Bonaventura quæstionem valde considerabilem, valdeque ad resolvendum, ut ipse dicit, difficilem proponit; quærit enim, quænam sit ratio, quod, cum Deus sit Altissimus (*tu solus Altissimus*) omnique natura creata superior, nos nihilominus ad eum approximare non possumus ascendendo, sed potius descendendo? hoc enim, ut S. Augustinus ait, contrarium esse videtur; ad ea enim, quæ in alto sunt, ascendendo, non vero descendendo pervenitur; unde S. Aug. lib. 14. de Civit. Dei cap. 13. inquit: Cum tamen Cælum situ sit altum, non proximior est ei, qui in altissimum montem ascendit, quam ille, qui in profundissimam vallem descendit, quis unquam arborem altam, quis in domum elevatam, quis in turrim altissimam descendit, se inclinando, & non potius elevando? Nam ad hoc fiunt scalæ in turribus, ut per gradus ad summum veniamus; videtur igitur, quod magis debemus proximare Deo nos elevando, quam dejiciendo: in contrarium vero adducit authoritatem Psalmistæ in psalm. 63. clare dicentis: *Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus.* Mira res, quia quanto plus te elevas, tanto plus a Deo distas. Sed attende, quod in rebus creatis, quæ situm habent in loco, & inter se distant, sicut ab eis loco distamus, sic & loco earum, si volumus, proximamus, & per locales gradus ad eas accedimus: Nulla enim res creata inferior infra cæli circumferentiam adæquate est conclusa, licet intra eam sit incerta & finita proportione contenta, quæ utique mensurata est & finita, quia si cælum infinitum esset utique mensurari non posset, sicut Philosophus dicit. Cum inter creata distantia sit finita, dum partes medias pertransimus, illi cælo approximamus, imo eum montem ascendimus, cælo proximiores sumus. Exemplum de iis, qui ædificaverunt turrim Babel, ut in cælum ascenderent. Sed nota, quod non sic Deo approximamus, Deus enim est immensus, & infinitus, nullo loco conclusus, sed est ubique totus, ut sine eo omnino nullus sit locus; ergo nec loco a Deo distamus; nec ei, ut dicit Augustinus, loco, sed actionibus approximamus, quod non facimus nos exaltando, sed eo nos potius subjiciendo; nam cum ipse a nobis distet in infinitum (cum infinitum pertransiri non possit, ut dicit Philosophus) ideo sic ei non approximamus. Nos ergo per nos non possumus ad eum accedere, sed ipsius est ad nos inclinare, & nos ad se levare, cum sit potentiæ infinitæ. Cum ergo humilitas nos Deo perfecte subjiciat, Deum ad nos inclinat, cujus gratia nos exaltat. *S. Bonav. de Confess. s. 1.*

XXI. Olim inter eruditos hoc motum est dubium, quidnam illud esset, quod uno eodemque tempore simul & maximum & minimum appellari posset; fueruntque, qui solem esse dicerent, qui oculis nostris parvus quidem esse videtur, cum tamen terra centies & sexagies major esse probetur. Alii stellam esse dixerunt, quæ nobis velut quædam ignis scintilla apparet, cum tamen una illarum centies *Mans. dist. 10. n. 6.*

ma-

major fit mundo terrestri. Alii pupillam oculi esse asserebant, quæ ad contemplandum amplissimam Cæli empyrei partem extenditur, cum tamen instar atomi minutissimæ sit. Nec defuere, qui illud intellectum humanum esse affirmarent, qui non solum ad capiendum cælum, terram, & totum universum dilatatur, verum etiam extra illud per imaginationem plures mundos capit. Subjunxerunt alii non minus ingeniose, illud esse animam, quæ cum invisibilis sit, & purus spiritus, in se tamen tres potentias restringit, & includit, & in quavis corporis animati minima parte & tota in toto, & tota in qualibet parte. At vero aptius ad propositum nostrum affirmare libere possumus, id quod simul maximum & minimum est, esse humilitatem, & nihilum B. Virginis, quæ dicit: *Respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes; fecit potentiam in brachio suo, fecit in me magna, qui potent est*; Nemo enim imaginari sibi potest humilitatem magis infimam, nec dignitatem magis sublimem.

Ibid. N. 7. Dominic. 16. post Pent. §. 1. XXII. De curru Salomonis sic ajebat Sponsa Cant. 3. 9. 10. *Ferculum fecit sibi Rex Salomon de lignis Libani, reclinatorium aureum, ascensum purpureum*. Dubitari hoc loco potest, cur Salomon ex purpura potius, quam re alia quapiam, fieri voluerit ascensum. Ascensus est, qui pedibus premitur, calcatur, teritur omnium. Purpura Majestatis Regiæ symbolum est, sacris pariter & profanis authoribus. Quomodo ergo Salomon substratam pedibus voluit, quam Reges vestiunt, & summo capiti imponunt? Respondet egregie Gilbertus Abbas: Quia humilitas suscepta pro Christo Regiam præfert dignitatem. Merito ascensum, qui pro scabello pedum est, regia vestiebat purpura, quam Principes capite ad ornamentum & insigne dignitatis gestiant, ut tali schemate significarent, eum, qui se pedibus omnium submittit, qui calcatur, proteritur ab omnibus, idque suaviter tolerat, purpuram esse, aut eerte dignum, qui purpuram ipse Rex sive Princeps induat: Humilitas suscepta pro Christo Regiam præfert dignitatem.

S. Climac. gr. 25. XXIII. S. Climacus in quoddam congressu virorum admodum illuminatorum, singulis per ordinem suam de humilitati virtute sententiam denunciantibus, se ultimum fuisse gloriatur; Ita enim de se ipso scribit: Ultimus omnium & vilissimus tamquam catellus de micis e mensa & ore sapientum illorum Patrum cadentibus, collegi, & de humilitate disserturus, dixi: Humilitas est gratia animæ, nominis expers, solis nominata iis, qui ejus experimentum cœperunt, inexplicabilis thesaurus, a Deo sortita singulare munus Dei.

Mansi disc. 9. n. 10. XXIV. In Apocalypsi legitur Deus ad quemdam Episcopum dixisse: *Scio paupertatem tuam, sed dives es*. Qui loquendi modus prima facie contradictionem involvere videtur; si enim dives est, qualiter inops appellatur? S. Ansbertus per paupertatem humilitatem intelligit, quæ omnibus opulenta est virtutibus; quo enim anima humilior est, minusque se virtuosam reputat, & perfectam, tanto majoribus abundat perfectionis & sanctitatis divitiis. Quæ est ista dives paupertas, inquit ille, nisi illa contritio spiritus, qua superbia minuitur, humilitas vero augetur? Hac paupertate locupletibus Dominus dicit: *Beati pauperes spiritu*; Ille spiritu pauper est, qui etiam, cum bona agit, semper se inutilem attendit. Ille spiritu pauper est, qui, cum plures virtute & sanctitate superet, cunctis se ipsum inferiorem meritis perpendit. Ideoque & Sanctus Basilius in admonitione ad filium spiritualem hanc humilitati attribuit laudem, dicens: Vir humilis Deo est similis, & in templo pectoris sui gestar eum.

XXV. S. Dorotheus de hac materia discurrens ait: Corona quoque circumponenda est domui. Scriptum est autem in lege veteri: *Si ædificaveritis vobis domum, fabricate circa circum coronam in tecto, ne parvuli vestri ruant de tecto*; Corona illa est humilitas mentis, hæc enim est, quæ virtutes omnes coronat, conservat. Quemadmodum omnis virtus ex humilitate gignitur, & cum humilitate producitur, atque exercetur; ita virtutum omnium absoluta perfectio humilitate completur. Moxque idem sanctus interrogat; quinam illi sint parvuli, pro quorum tutela & salute dicta fabrica per modum coronæ extrui jubeatur, ne cadant; dicit enim: Sed quinam sunt parvuli illi, de quibus lex ait, Ne parvuli vestri cadant, & ruant de tecto? Respondetque dicens: parvuli quidem sunt cogitationes, quæ in anima nostra gignuntur, quas oportet humilitate custodiri, ne ruant ex tecto, quam diximus esse omnium virtutum consummationem. *S. Doroth. serm. 14.*

XXVI. Nescio, an aliquando observaveritis, inquit Mansi, quod S. Joannes (de quo S. Mater Ecclesia canit: *Fluenta Evangelii de Sacro Dominici pectoris fonte potavit*) describere nobis volens heroicam illam humilitatem, & submissionem, quam Salvator in lotione pedum Apostolorum suorum exhibuit, verba illa præmiserit: Sciens quod omnia dedit ei Pater in manus, & quia a Deo exivit, & ad Deum vadit. Quamnam enim hæc verba cum lotione pedum vilium piscatorum connexionem habent? & tamen nequaquam dubitandum est, quin Evangelista cum altissimo mysterio eadem verba præmiserit. Audiamus Theophylactum hac de re sequentem: Cum sciret, inquit, quod omnia tradidisset ei Pater, & quod a Deo exiisset, & quod ad Deum iret, non timebat minui gloriam suam, lavans pedes discipulorum, non enim rapuerat gloriam, ut timeret ab illa excidere; & propterea non dignantur humile quidam facere, qui generosi non sunt, quoniam gloriam rapiunt, nolentes nullo modo humiliari, ne prodant, quod rapuerant. At omnium Rex erat, & Dei Filius, hoc enim vult cum dixit: A Deo exivit, hoc est, ex Patris substantia, ut iterum ad Deum iret. *Mansi disc. 22. n. 1.*

XXVII. In Exodo visionem quamdam lego præsenti proposito valde accomodatam: *Viderunt enim Deum Israel*, inquit Sacer Textus, *Mansi disc. 24. n. 7.*

& sub

& sub pedibus ejus quasi opus lapidis Saphyrini, & quasi cælum, cum serenum est. In Hebræo legitur: *quasi opus lateris saphyrini.* Hoc igitur lutum, quod filii Irael in Ægypto tractabant, lateres fabricando, & in cultu Religionis, & veri Dei, constanter & fideliter perseverando, in totidem gemmas & saphyros sub Dei pedibus in cælum empyreum transmutatum fuit; ut inde intelligamus, quantam in oculis Dei pulchritudinem & valorem habeant actus humiliationis, in quibus ad Deo placendum nos exercemus. Lutosa lateritia, inquit Oleaster, ac immunda tibi videbuntur, & his, qui terrena sapiunt, sed apud Deum pretiosi lapides sunt, quibus sedes ejus decoratur. Expende, quanti Deus faciat hæc; lutum laboris eorum in saphyrum versum est, & margaritam. Quid quæso luto immundius & latere? quid vero mundius aut pulchrius cælo? Non sat fuit Domino lateres terrenos in cælestem saphyrum mutasse, nisi etiam in cælum lutum mutet, neque in qualecumque cælum, sed mundissimum. O beata utilitas humiliantis se propter Deum, quæ in cælestem munditiem tam facile commutatur.

Ibid. dis. 26. n. 8. XXVIII. Deus noster primo credentium patri numerosam prædicturus ab eo descensuram stirpem, hac legitur usus fuisse sermonis phrasi: *Multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & velut arenam.* Alias quoque progenie ejus fœcunditatem & multiplicitatem pulveri assimilasse scribitur, quando dixit: *Faciam semen suum sicut pulverem terræ,* quæ obsecro pulverem seu arenam inter stellasque cæli est proportio? Respondet Hugo Card. Boni sunt pulvis per humilitatem, qua se instar pulveris pedum omnibus viliores reputant, ideoque ad stellas usque evehuntur, qui ita se abjecerunt, sicut pulvis.

§. XV. MISCELLANEA.

Qualitas.

S. Bern. s. 32. in Cant. & Jac. Alv. p. 3. c. 2. de humil. I. JOseph Patriarcha non attigit uxorem Putiphari, quia omnia sibi tradita meminit præter ipsam; sic humilis omnia sibi a Deo data agnoscens præter gloriam Dei, de qua dixit: Gloriam meam alteri non dabo: studiose pavet, ne eam contingat.

Jac. Alv. p. 3. l. 23. II. Quid sublimius aquilis? quid abjectius cadavere? & tamen, ubi est cadaver, mox advolant illæ. Sic etiam humilis, quantumcumque alis contemplationis super terram elevatus sit, mox tamen, ubi vile quoddam officium aut objectum videt, advolat.

Vita c. 9. III. Sanctus Laurentius Justinianus dixit, neminem scire bene, quid sit humilitas, nisi qui a Deo accepit, ut sit humilis. In nullo enim tam falli homines, quam in vera humilitate cognoscenda.

Vita Patrum p. 263. no. 47. IV. Quidam frater dixit Abbati Sisoi: video me ipsum, quia memoria mea ad Deum intenta est. Cui Abbas respondit: Non est magnum hoc, si mens tua cum Deo sit: magnum est autem, si te infra omnem creaturam videas.

Nierembergh. in V. Proprietates humilitatis pulchre per animalia ab Ezechiele visa indicantur; nam per vitulum mansuetudo patientiæ: per Leonem fortitudo, per hominem prudentia: per aquilam altitudo contemplationis, ad quam humiles elevantur, aut potius intentio Solem justitiæ fixe respiciens significatur. *doct. ascet. l. 1. c. 43.*

VI. Carolus V. Imperator postremo ejusdem ex Germania recessu, cum Ulcissingæ ventos navigationi propitios opperitur, fastum, ut cum Seldio, Ferdinandi fratris Legato, in seram noctem de rebus seriis ageret. Jam & nox, & lumina somnum postulabant, signoque nola dato, nullo e ministris, somno vinoque sepultis, accurrente, ipse Carolus lumen arripit, Seldio quantumvis renitenti præfert, eique per gradus ad quietis locum deducto; *Hoc tibi monumentum,* ait, *illius Caroli habeto Seldi, tot exercitibus & satellitibus quondam stipati, quem nunc solum, & a familia desertum vides, & cui tu tot annis servivisti, ille tibi servit, & lumen prætulit.* *Engelgrav. l. 4. Embl. 19. §. 3.*

Necessitas.

VII. Quidam ex Patribus dicebat: Omnis labor Monachi vanus est sine humilitate. Humilitas enim præcursor est charitatis, sicut Joannes erat præcursor Christi, omnes trahens ad eum. *Vita Patr. l. 3. n. 136.*

VIII. Alius dicebat: Sicut impossibile est navem firmam esse sine clavis: ita impossibile est, hominem sine humilitate salvari. *Ibid.*

IX. S. Thomas dicebat: Qui honoris est cupidus, contemnique refugit, &, cum contemnitur, excandescit, etsi miracula faceret, a vera perfectione longissime abest: nulla enim virtus ibi esse potest, ubi fundamentum virtutis, nempe humilitas, deest.

X. Abbas Moyses, cum Discipulum suum Zachariam hortatus esset, ut Patribus præsentibus aliquid diceret, pallium suum deposuit subtus pedes, illudque conculcans dixit: Nisi quis tali modo conculcatus fuerit, Monachus esse non potest. *Vit. Patr. l. 3. c. 3.*

XI. Cum Frater quidam laudaretur a Fratribus apud Sanctum Antonium, hic tentavit eum, an posset injuriam ferre? quod cum non posset, dixit Sanctus Antonius: Similis est hic domui, quæ a facie quidem ornata est, retro vero a latronibus spoliata. *Ib. l. 10.*

XII. Christus Dominus, cum jussisset Virginem Abbatissam præfici Virginibus, subdit, ut si Virgo inventa non fuerit; hoc onus assumat Vidua humilis. Quid enim est, quod humilitas perfecta non meretur? propter humilitatem factus ego sum Deus, & Dei Filius, verus Filius Virginis. Et sine humilitate non est via ad cælum. *S. Birgitt. Rev. c. 11.*

XIII. B. Angelæ de Fulginio apparens B. Virgo in die purificationis, Christum clausis oculis dormientem in sinu ejus reposuit. Ubi parvulus postea oculos aperuit, inexplicabilis inde splendor & ignis amoris ac lætitiæ erupit. Et tunc subito apparuit una majestas, & dixit mihi: Qui non viderit me parvum, non videbit me magnum. Ego veni ad te, & obtuli me tibi, ut tu te offeras mihi, *In opusc. c. 41.*

Uti-

Utilitas.

Drex. rif. p. 2. c. 14. §. 3. XIV. Humilitas recte auro malleato, quod pagellis inferitur, comparatur, quia, ficut aureus unicus in tam fubtilem laminam deducitur, ut integram menfam obtegat; ita humilitas omnes malleorum ictus tolerat, & ita deducitur, ut omnibus fe hominibus humilis fubjiciat.

Lib. 3. Trift. eleg. 4. XV. Ovidius humilis loci commoda explicans, fic canit:

Ufibus edocto fi quidquam credis amico,
Vive tibi, & longe nomina magna fuge.
Vive tibi, quantumque potes, prælustria vita,
Sævum prælustri fulmen ab arce venit.
Effugit hybernas demiffa antenna procellas,
Lataque plus parvis vela timoris habent.
Afpicis, ut fumma cortex levis innatet unda:
Cum grave nexa fimul retia mergat onus?

L. 4. rev. c. 38. XVI. Chriftus S. Birgittæ dixit: Humilitate mentis & corporis penetratur cælum, & vincitur diabolus fuperbus.

S. Bern. f. 44. in Cant. XVII. S. Bernardus dicere folebat: Cum te humiliari videris, habeto id fignum in bonum omnino gratiæ appropinquantis. Nam ficut ante ruinam exaltatur cor; ita ante exaltationem humiliatio.

Cap. 6. Medit. XVIII. Idem dicere folebat: Cogita de Deo, quidquid melius potes: & de te, quidquid deterius vales.

XIX. Idem dicebat, tres effe humilitatis gradus (aut effectus potius) fructum pœnitentiæ, defiderium juftitiæ, opus mifericordiæ.

De gra. humil. XX. Fr. Ægidius audita Fratris Eliæ Apoftafia (qui erat totius Ordinis Generalis) ad Ecclefiam confugit, arctiffimoque pavimento fe projecit: Caufam vero rogatus dixit: Ego defcendam, quantum poffum, quod Elias plus equo afcendendo elifus fit, & turpiffime corruerit.

Dignitas.

Vit. PP. libell. 15. n. 77. XXI. Cum Frater quidam fenem interrogaret, quis effet profectus hominis? refpondit ille: Humilitas. Quantum enim ad humilitatem inclinatus quis fuerit, tantum elevabitur ad profectum.

Ib. n. 81. XXII. Alius quidam fenex interrogatus, quid fit humilitas? refpondit: Humilitas eft magnum opus & divinum, via autem ad humilitatem hæc eft, ut labores corporales affumi debeant.

Kiſ lios in Nilo t. 3. cs. 3. XXIII. Philippus II. Hifpaniæ Rex in Emblemate habuit pilam, in altum jactatam, quæ in humum delapfa refilit, cum infcriptione: Percuffa elevor.

Vit. PP. l. 5. libell. 15. L. 6. rev. c. 116. XXIV. Abbas Paftor dicere folebat, humilitatem effe terram, in qua Dominus Sacrificium fieri mandavit.

L. extr. apoft. 6. c. 1. n. 17. XXV. Chriftus B. Birgitæ dixit, humilitatem effe illam virtutem, quæ Deum in cor introducit.

XXVI. Atiftenes, tefte S. Clemente Alexandrino, dixit, beatitudinem effe faftus vacuitatem.

Lib. 3. rev. c. 43. XXVII. B. Virgo, cum commendaret Chrifto B. Birgittam, ut ei fua dona daret, dixit ei Chriftus: Qui quærit fublimia, neceffe eft, ut prius agat fortia, & exerceat humilia. Ideo tria funt ei neceffaria. Primum eft, ut habeat humilitatem, per hanc enim fublimitas obtinetur.

XXVIII. S. Catharinæ Senenfi dixit Deus, humilitatis fororem effe patientiam invictam, & hanc patientiam effe medullam charitatis, ac fignum evidens, ac aperte demonftrativum, quod anima fit in gratia confiftens in Deo, & Deum per gratiam in fe habens. *Dial. c. 154.*

XXIX. S. Hieronymus de S. Paula Romana dixit: Fugiendo gloriam, gloriam merebatur, quæ virtutem quafi umbra fequitur, & appetitores fui deferens, appetit contemptores. *Rodriq. p. 2. tr 3. c. 29.*

XXX. Sponfus Sponfæ fuæ pulchritudinem laudare volens, a pedibus præcipue eam commendavit, dicens: Quam pulchri funt greffus tui in calceamentis Filia Principis. Hinc S. Ludovicus Tolofanus dixit: Nihil tam gratum Deo, quam fi vitæ merito magni, humilitate infimi fimus, cum tanto quis pretiofior fit Deo, quanto vilior fibi. *Cant. 7.*

XXXI. Purpura pifcis afcendit ad regum ornamentum, ea tamen prius in profundo pelagi quæri debet, ubi folum invenitur, tefte Pierio. *Fab. to. 3. in fefto S. Matthiæ.*

XXXII. Cum humilibus ludit Deus, ficut Jofeph olim luferat cum Beniamin, quem initio quafi furem premere ac vincire fe velle fimulavit, poftea vero id totum joco factum oftendit, eumque amplexans cæteris fratribus prætulit. *L. 3. hierogl. Fab. l. c.*

XXXIII. S. Chryfoftomus ait, laudis defpicientiam effe Angelicæ cujufdam animæ, verticis cæleftis teftudinem tangentis. *Hom. 49. ad popul.*

XXXIV. Cum B. Catharina Riccia dato a B. Virgine in ulnas Chrifto parvulo, quæreret, quid effet agendum, ut placere poffet puero Jefu? refpondit B. Virgo, Filio fuo humiles, & obedientes placere fuper omnes. *Vit. c. 32.*

XXXV. Sicut unicus eft locus, quem Sol femel tantum afpexit, fcilicet fundus Jordanis, quando Ifraelitæ tranfibant. Et ficut unicus eft dies, quo totus mundus exultavit, quando fcilicet Noe cum uxore & liberis ex arca egreffus eft; ita unica eft virtus, quam diabolus imitari non poteft, nempe humilitas. *S. Clim. ap. Drex. raf. p. 2. c. 14. §. 3.*

XXXVI. Humilitas eft fucculæ, id eft machinæ tractoriæ fimilis, quæ, quidquid ei affigitur, in altum trahit. *Ibid.*

XXXVII. Dixerat S. Paulus ante Romanis. Quis cognovit fenfum Domini? fed poftea eum Philippenfibus aperte indicat dicens: Hoc fentite in vobis, quod & in Chrifto Jefu, qui cum in forma Dei effet, exinanivit femetipfum, &c. *Rom. 8. Philip. 2. n. 5.*

XXXVIII. Male quidem cefferat olim Lucifero, quod voluerit fimilis effe Altiffimo; nunc autem cum tot præmiis invitemur, ut fiamus Altiffimo fimiles, fcilicet per humilitatem Chrifti, an non grandis erit impudentia & ingratitudo, fi id facere recufemus? *Ibid.*

XXXIX. Athenienfes Pompejo adventanti divinofque honores recufanti fcripfere. Quatenus te cenfes hominem, eatenus nobis eris Deus. *Ibid.*

XL.

Vit. l. 1. c. 3. XL. S. Ignatius Loyola dicebat, summa spectantibus ab imis incipiendum esse.

§. XVI. AUTHORES.

I. Jacobus Alvarez tom. 2. l. 4.
II. Alphonsus Rodriquez p. 2. tr. 3.
III. Theophilus Bernardinus de perseverantia Religiosa lib. 3. & 4.
IV. Ludovicus Richeomus in Academia honoris.
V. Eusebius Nierembergius in doctrinis Asceticis, lib. 3. doct. 4. & l. 2. de ador. c. 14. 16. 17. 19. & 20.
VI. Joannes Busæus in Viridario v. Humilitas.
VII. Jeremias Drexelius in Rosis p. 2. c. 14.
VIII. Petrus Sanchez in regno Dei p. 7. c. 2.
IX. Philippus D' Outreman in Pædagogo Christiano c. 24.
X. Hugo Rot in via regia p. 1. c. 7. f. 1. & p. 2. c. 19. f. 1. & p. 3. c. 27. f. 5.

TITULUS LXX.

HYPERDULIA MARIANA.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

S. Hier. in serm. de assum. EST cultus quidam superior, qui B. Virgini propter singularem suam supra alios Sanctos excellentiam debetur. Nam ut S. Hieronymus ait, cæteris virginibus, & Sanctis per partes præstatur gratia: Mariæ vero se totam infundit gratiæ plenitudo, quæ fuit in Christo, quamquam aliter & aliter, quia in Christo fuit plenitudo gratiæ tamquam in homine personaliter definito, in Maria vero ut in templo singulariter consecrato; in Christo sicut in capite influente, in Maria vero sicut in collo transfundente.

Actus.

I. Amor tam *affectivus*, quo B. Virgini de ejus gloria & privilegiis ex animo congaudemus, & congratulamus, quam *effectivus*; quo opera quæ eidem singulariter placere cognoscimus, singulari quoque affectu studioque perficimus.

II. *Reverentia*, tam *interna* in magna de ipsius excellentia & gloria æstimatione consistens; quam *externa*, per varias actiones conceptam de illa æstimationem attestantes manifestata.

III. *Fiducia*, qua, sive bona a Deo obtinere, sive mala a nobis repellere desideramus, ad B. Virginem velut Matrem filiali affectu confugimus, eique omnem nostri ac rerum nostrarum curam penitus committimus, quemadmodum S. Bernardus hortatur dicens: Quid- *S. Bern. in f. de nativ.* quid illud est, quod offerre, & obtinere, paras, Mariæ commendare memento, si non vis sustinere repulsam. Filioli, hæc peccatorum scala, hæc mea maxima fiducia, hæc tota ratio spei meæ. Dico vobis, si pie a nobis pulsata, si pie fuerit invocata, compatietur nobis, non deerit necessitati nostræ. Siquidem nec facultas ei deesse poterit, nec voluntas: quoniam Regina cælorum est, misericors est, & Mater misericordiæ.

IV. *Imitatio*, præcipue in vita optime & secundum vocationem instituenda; nam, ut bene quidam cecinit, Virginis est cultus pulcherrimus optima vita. Et, ut S. Ildephonsus ait; vera laudatio cordis imitatio est operis. *S. Ildeph. f. de Assump.*

V. *Propagatio cultus Mariani*; sive per conciones publicas, sive per privatas exhortationes, sive per librorum scriptionem aut distributionem, sive per imaginum propositionem aut divisionem, sive per Rosariorum oblationem, sive per Confraternitatum suasionem.

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Maria Mater Christi.

I. Erat Mater Jesu ibi. *Jo. 2. v. 1.*
II. Unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me? *Luc. 1. v. 43.*
III. Quod ex te nascetur Sanctum, vocabitur Filius Dei. *Luc. 1. v. 36.*
IV. Surge, & accipe Puerum cum Maria Matre ejus. *Matth. 2.*
V. Stabat juxta Crucem Jesu Mater ejus. *Jo. 19. v. 25.*
VI. Egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet. *Is. 11. v. 1.*
VII. Et peperit Filium suum primogenitum. *Luc. 2. v. 7.*
VIII. Qui creavit me, requievit in tabernaculo meo. *Eccl. 24. v. 12.*

Maria Virgo.

IX. Inventa est in utero habens de Spiritu sancto. *Matth. 1. v. 18.*
X. Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium. *Is. 7. v. 14.*
XI. Porta hæc clausa erit, & vir non transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa Principi. *Ezech. 44. v. 2.*
XII. Hortus conclusus soror mea Sponsa, hortus conclusus, & fons signatus. *Cant. 4. v. 12.*

Mariæ Nomen.

XIII. Et nomen Virginis Maria. *Luc. 1. v. 27.*
XIV. Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ. *Matth. 1.*
XV. Oleum effusum nomen tuum. *Cant. 1. v. 2.*
XVI. Laudabo nomen tuum assidue, & collaudabo illud in confessione. *Eccl. 51. v. 11.*
XVII. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei; & scribam super eum nomen Dei mei: & nomen Civitatis Dei mei novæ Jerusalem, quæ descendit de cælo a Deo meo. *Apoc. 3. v. 12.*

Maria dolorosa.

XVIII. Cui comparabo te? vel cui assimilabo te, filia Jerusalem? cui exæquabo te, & consolabor te virgo, filia Sion? magna est enim velut mare contritio tua: quis medebitur tui? *Thren. 2. v. 1.*
XIX. Replevit me amaritudinibus, inebriavit me absynthio. *Ib. c. 3. v. 15.*
XX. Tuam ipsius animam pertransivit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. *Luc. 2. v. 35.*
XXI. Ne vocetis me Noemi (id est, pulchram) *Ruth. 1. v. 20.*

chram) sed voca te me Maria (id eſt, amaram) quia amaritudine valde me replevit omnipotens.

Zach. 12. v. 10. XXII. In illa die aſpicient ad me, quem confixerunt, & plangent cum planctu quaſi ſuper Unigenitum, & dolebunt ſuper eum, ſicut doleri ſolet in morte primogeniti.

Cant. 1. v. 12. XXIII. Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi: inter ubera mea commorabitur.

Maria amanda.

Eccl. 24. v. 24. XXIV. Ego Mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & ſanctæ ſpei. In me gratia omnis vitæ & veritatis, in me omnis ſpes vitæ & virtutis.

Ib. v. 26. XXV. Tranſite ad me omnes (per amorem) qui concupiſcitis me: & a generationibus meis implemini. Spiritus enim meus ſuper mel dulcis, & hæreditas mea ſuper mel & favum.

Prov. 8. v. 17. XXVI. Ego diligentes me diligo: & qui mane vigilant ad me (amantium more) invenient me.

Pſ. 86. v. 7. XXVII. Sicut lætantium omnium habitatio eſt in te.

Maria veneranda.

Judith. 15. v. 10. XXVIII. Tu gloria Jeruſalem, tu lætitia Iſrael, tu honorificentia populi noſtri, quia feciſti viriliter, confortatum eſt cor tuum; eo quod caſtitatem amaveris.

Prov. 31. v. 10. & 28. XXIX. Mulierem fortem quis inveniet? procul & de ultimis finibus pretium ejus. Surrexerunt filii ejus, & beatiſſimam prædicaverunt: vir ejus, & laudavit eam.

Prov. 31. v. 29. XXX. Multæ filiæ congregaverunt divitias, tu ſupergreſſa es univerſas.

Pſ. 44. v. 10. XXXI. Aſtitit Regina a dextris tuis in veſtitu deaurato, circumdata varietate.

Eccl. 24. v. 17. XXXII. Quaſi cedrus exaltata ſum in Libano, & quaſi cypreſſus in monte Sion.

Pſ. 86. v. 1. XXXIII. Fundamenta ejus in montibus ſanctis: diligit Dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Jacob.

Cant. 6. v. 9. XXXIV. Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra ut Luna, electa ut Sol, terribilis ut caſtrorum acies ordinata?

Cant. 8. v. 5. XXXV. Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto, deliciis affluens, innixa ſuper dilectum ſuum?

Eccl. 24. v. 10. XXXVI. In omni populo, & in omni gente primatum habui: & omnium excellentium, & humilium corda virtute calcavi.

Ib. v. 16. XXXVII. Et radicavi in populo honorificato, & in parte Dei mei hæreditas illius, & in plenitudine Sanctorum detentio mea.

Judith. 13. v. 31. XXXVIII. Benedicta tu a Deo tuo in omni tabernaculo Jacob; quoniam in omni gente, quæ audierit nomen tuum, magnificabitur ſuper te Deus Iſrael.

3. Reg. 2. v. 19. XXXIX. Surrexit Rex in occurſum ejus, adoravitque eam & ſedit ſuper thronum ſuum, poſituſque eſt thronus Matri Regis, quæ ſedit ad dexteram ejus.

Luc. 1. v. 30. XL. Ne timeas Maria, inveniſti enim gratiam apud Deum.

Luc. 1. v. 48. XLI. Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

Luc. 11. v. 27. XLII. Beatus venter, qui te portavit, & ubera, quæ ſuxiſti.

Maria invocanda.

XLIII. Pete Mater mea; neque enim fas eſt, ut avertam faciem tuam. *3. Reg. 2. v. 20.*

XLIV. Beati, qui vigilant ad fores meas quotidie, & obſervant ad poſtes oſtii mei. Qui me invenerit, inveniet vitam & hauriet ſalutem a Domino. *Prov. 8. v. 34.*

XLV. Benedixit te Dominus in virtute ſua; quia per te ad nihilum redegit inimicos noſtros. *Judith. 13. v. 22.*

XLVI. Dic, obſecro te, quod ſoror mea ſis, ut bene ſit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tui. *Gen. 12. v. 13.*

XLVII. Tabernaculum erit in umbraculum diei ab æſtu, & in ſecuritatem, & abſconſionem a turbine, & a pluvia. *Iſa. 4. v. 6.*

XLVIII. Ponam tabernaculum in medio veſtri, & non abjiciet vos anima mea. *Lev. 26. v. 11.*

XLIX. Qui me creavit, requievit in tabernaculo meo, & dixit mihi: In Jacob inhabita, & in Iſrael hæreditare, & in electis meis mitte radices. *Eccl. 24. v. 13.*

L. Sicut turris David collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. *Cant. 4. v. 4.*

LI. Ego murus, & ubera mea ſicut turris, ex quo facta ſum coram eo quaſi pacem reperiens. *Cant. 8. v. 10.*

Maria ſine macula concepta.

LII. Ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo illius. *Gen. 3. v. 15.*

LIII. Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. *Cant. 4. v. 7.*

LIV. Noli metuere, non morieris: non enim pro te, ſed pro omnibus hæc lex conſtituta eſt. *Eſther 15. v. 13.*

LV. Necdum erant abyſſi, & ego jam concepta eram. *Prov. 8. v. 24.*

LVI. Domum tuam decet ſanctitudo in longitudinem dierum. *Pſ. 92. v. 5.*

§. III. EX SS. PATRIBUS ET DOCTORIBUS.

Mariæ nomen.

I. O Celeberrimum nomen Maria: quomodo poſſet nomen tuum non eſſe celebre, quod etiam devote nominari non poteſt ſine nominantis utilitate? *S. Bonav. in ſpec. Virg. c. 8.*

II. O magna, o pia, o multum laudabilis Maria: tu nec nominari potes, quin accendas, nec cogitari quidem, quin recrees affectus diligentium te. Tu numquam ſine dulcedine divinitus inſita, piæ memoriæ portas ingrederis. *S. Bern. apud S. Bon. l. c.*

III. Sicut nomen Jeſus eſt mel in ore, in aure melos, in corde jubilus, ſic & nomen Mariæ, & etiam amplius, ſi dicere audeamus; Jeſus enim quaſi ſuperbum nomen eſt, & nimium potens, noſtros humilius nomen affectus decet, ut ſi in Jeſu, aut Deitatis, aut virilis ſexus auſteritatem aliquis vereatur, recurrat ad Mariam, in qua nihil horum eſt ſuſpectum; Maria enim muliebre nomen, manſuetudinem præferens & commendans. Quod ſi ſexum verearis, pro eo, quod & ſibi, & aliis fuit in ruinam, virgo eſt, *Rich. de laud. Virg. l. 3. c. 2.*

IV.

Ibid. l. 9. IV. Dedit tibi, Maria, tota Trinitas nomen, quod post nomen Filii tui est super omne nomen, ut in nomine tuo omne genuflectatur cælestium, terrestrium, & infernorum.

Maria Mater Christi.

S. Aug. sup. mag. Mich. in orat. in Hyp. Dom. V. Audacter dico, quod nec ipsa plene explicare poterit, quod capere potuit.

VI. Tu Deo, alioquin numquam indigo, carnem, quam non habebat, dedisti; quo, inquam, hac ratione omnipotens, id, quod esse dignatus est, homo videlicet, vere appareret. Quid hoc illustrius? quidve sublimius? qui cælum & terram implet, cujus præterea sunt omnia, quæque moventur, atque subsistunt, is tui factus est indigens.

S. Petrus Dami. f. de nativ. Virg. VII. Cum Deus in aliis rebus sit tribus modis, in virgine fuit quarto speciali modo, scilicet per identitatem, quæ idem est, quod ipsa. Hinc taceat & contremiscat omnis creatura, & vix audeat aspicere tantæ dignitatis immensitatem.

S. Chrys. f. 142. VIII. Virgo concipitur ex te author tuus, tua ex te oritur origo, in tuo germine est genitor tuus, & in tua carne est Deus tuus.

S. Aug. l. de Vir. c. 3. IX. Beatior fuit Maria concipiendo mente, quam ventre. Felicius gestavit corde, quam carne.

Aug. f. de Nativ. B. Mariæ. X. Ave Maria, Gratia plena Dominus tecum, tecum in corde, tecum in ventre, tecum in utero, tecum in auxilio.

Hier. de Assumpt. XI. Quod natura non habuit, usus nescivit, ignoravit ratio, mens non capit humana, pavet cælum, stupet terra, creatura omnis etiam cælestis miratur, hoc totum est, quod per Gabrielem Mariæ divinitus nunciatur.

Maria Mater viventium.

Viguerius in cap. 2. Luc. XII. Peperit filium suum primogenitum. Primogenitum ait, non respectu sequentium carnalium, cum nullum alium habuerit, sed respectu adoptivorum. Licet enim filium unicum Virgo in sanctissimo utero genuerit, in eo tamen spiritualiter facta est mater multitudinis filiorum, quorum Christus est primogenitus.

S. Anton. p. 4. tit. 15. c. 20. XIII. Sicut Christus nos genuit verbo veritatis ad esse spirituale, in cruce patiendo; ita B. Virgo nos genuit & peperit in maximis doloribus, Filio compatiendo.

S. Bern. XIV. O Mater Dei & hominis, & Mater Judicis & rei & Mater Regis & exulis, cum sis mater utriusque, non decet, ut inter filios discordiam esse patiaris.

S. Aug. in f. de pass. XV. Auctrix peccati Eva, & auctrix meriti Maria; Eva occidendo obfuit, Maria vivificando profuit: illa percussit, ista sanavit.

Maria Virgo.

S. Anton. p. 4. tit. 15. c. 20. §. 10. XVI. B. Maria mater est omnium in virginitate, quia prima sine præcepto, consilio, vel exemplo virginitatis munus obtulit, per quod omnes virgines per imitationem virginitatis genuit.

Origen. in c. 13. Mat. XVII. Arbitror consentaneum rationi esse, virilis quidem puritatis primitias in castitate fuisse Jesum, muliebris vero Mariam.

XVIII. Quid est porta in domo Domini clausa, nisi quod Maria semper erit intacta? Et quid est, homo non transibit per eam, nisi quia Joseph non cognovit eam? & quid est, quia Dominus solus intrat per eam, nisi quia Spiritus sanctus imprægnavit eam? & quid est, quod clausa erit in æternum, nisi quia Maria Virgo est ante partum, in partu, & post partum? dicat ergo Maria: Porta facta sum cæli, janua facta sum filii Dei. Illi facta sum janua clausa, qui post resurrectionem suam ingressus est per ostia clausa, qui natus de utero meo, me matrem dimisit intactam. Adimplevit ventrem meum Divinitate, & uterum meum non evacuavit castitate, nec in conceptione inventa sum sine pudore, nec in parturitione inventa sum cum dolore. *S. Aug. f. 14. in nat. Dom.*

XIX. Natura portas reseravit Emmanuel, ut homo: sed virginitatis claustra non violavit, neque perrupit, ut Deus; ita enim est ex utero egressus, sicut per aurem ingressus: ita natus, sicut conceptus: qui impatibiliter fuerat illapsus, impatibiliter est elapsus. *Proclus. de orat. de Nat. Christi.*

XX. Solis radius speculum penetrat, & soliditatem ejus insensibili subtilitate pertransit; speculum ergo non rumpit radius solis; integritatem virginis ingressus aut regressus numquid vitiare potuit Deitatis? *S. Aug. f. 3. de Adv.*

Maria sine macula.

XXI. Decebat, ut illa virgo ea puritate niteret, qua major sub Deo nequit intelligi, quod non haberet veritatem, si in peccato originali concepta foret. *S. Ans. l. de conc. Virg. 18.*

XXII. Si Deus castaneæ confert ut intra spinas a spinis remota concipiat, alatur, & formetur, non potuit hoc Dei Filius facere Matri suæ? plane potuit, voluit, & fecit. *Idem de excell. bu. solat.*

XXIII. Hæc est virga, in qua nec nodus originalis, nec cortex actualis culpæ fuit. *S. Ambr. f. 1. de Gabaonitis.*

XXIV. Potest aliquid creatum inveniri, quo nihil purius potest esse in rebus creatis, puta si nulla peccati contagione inquinatum sit. Et talis fuit puritas Mariæ, quæ a peccato originali & actuali immunis fuit, sub Deo tamen, in quantum erat in potentia ad peccandum. *S. Thom. lcne d. 44. q. 3 in sol. tert. arg.*

Maria dolorosa.

XXV. Quidquid crudelitatis inflictum est corporibus Martyrum, leve fuit, vel potius nihil, comparatione tuæ passionis. *S. Ans. l. de excel. virg. c. 5.*

XXVI. Cor Mariæ clarissimum passionis speculum, & perfecta mortis imago effecta est. *S. Laur. Just. l. de triumph. Christi agone.*

XXVII. Nullus dolor amarior, quia nulla proles carior.

XXVIII. Tunc plus, quam Martyr fuit, quia in animo non minus amoris, quam mœroris, gladio intus vulnerata fuit. *S. Ben. in offic. de pass.*

XXIX. Omnino tunc erat una Christi & Mariæ voluntas, unumque holocaustum ambo pariter offerebant Deo, hæc in sanguine cordis, ille in sanguine carnis. *S. Idelph. f. 2. de Assumpt.* *Arnoldus Carn. in tract. de laud. vir.*

XXX. O ineffabilis reciprocatio sancti amoris, Filius patitur, & intus valde compatitur Ma- *S. Bernar. in Ev. Stabat.*

Matri; Mater vero compassa est patienti Filio. Tantus nempe impetus passionis Domini Jesu fuit, ut quasi torrens ipsum impleret patientem, & inebriaret, quia teste Psalmista: *De torrente*, scilicet passione ejus, *in via bibet* Christus, ut sic Christo impleto, in Matrem flueret patientem, qua similiter repleta, ad filium redundaret inundatio amaritudinis, & mœroris.

S. Laur. Justin. de triumph. Christi ag. c. 18. XXXI. Quo se illius figebat obtutus (verba sunt Beati Laurentii Justiniani) mœstus retundebatur animus, visionis horrore. In capite coronam spineam, in facie sputa, gelatum sanguinem, & speciem deformatam, in manibus ac pedibus clavos infixos, vulnera dilatata, defluentem cruorem, rigidosque nervos, in toto demum corpore livores, tunsiones, excoriationes tumoresque cernebat. Undique vehementissimi doloris aspiciebat insignia.

S. Vern. to. 1. s. 2. art. 3. c. 3. XXXII. Vidit in eo pretium mundi pretio vili distractum: Fortitudinem Sanctorum in agonia factam; Speciosum forma præ filiis hominum, plenum sudore sanguineo; Dominum mundi, ut latronem compreheosom; virtutem cælorum arctioribus vinculis constrictam; columnas cæli contremiscere facientem, ad columnam vinctum; Orbis conditrem ictibus lividum; in cujus manu vita & mors, flagellis diruptum, & laniatum; Judicem sæculi coram impiis, ut judicetur, adductum, in cælis glorificatum, a sceleſtissimis spretum; cælorum Regem a sceleratis illusum, caput omnium potestatum arundine percussum.

Idem t. 3. s. 61. a. 3. c. 3. XXXIII. Tantus fuit dolor Virginis, quod si in omnes creaturas, quæ pati possent, divideretur, omnes subito interirent.

Anonim. ap. Mansi to. 16. dis. 9. n. 9. XXXIV. Summa fuit inter Christum & Mariam sympathia naturarum, complexionum, morum, propensionum, & voluntatum conjunctio, consequenter eximia quædam dolorum commuoicatio. Quod igitur pro salute nostra Christus in corpore suo de condigno, & ex omni æquitate, & rigore justitiæ Patris satisfaciens patiebatur, hoc Maria de congruo, impetratorio, ut vocant, merito procurabat.

Laur. Just. l. c. 3. de laud. Virg. fol. 194. XXXV. Quod non fuerit tam amarum martyrium aliorum Sanctorum, manifestissime patet; Non fuit talis Filius, non fuit talis Mater: Non fuit tanta charitas sicut inter Matrem & Filium; Noo fuit tam indigna mors; Non fuit dolor tantus; sciebat siquidem Mater, qualis erat Filius, uode conceptus, & quomodo, & cætera hujusmodi, & ideo quanto dilexit tenerius, tanto vulnerata est profundius.

Id. ibid. fol. 196. XXXVI. Cum alii Martyres passi sint propter fidem, Maria passa est propter charitatem; Unde dicit in Canticis, secundum aliam litteram, quam ponit Gregorius: *Vulnerata charitate ego sum;* & sicut charitas major est quam fides 1. Corinth. 13. *Major autem horum est charitas;* sic Mariæ martyrium quantalibet excellit martyria Sanctorum.

S. Ans. de laud. Virg. c. 5. XXXVII. *Tuam ipsius animam doloris gladius pertransivit.* Et vere pertransivit animam tuam gladius doloris, inquit S. Anselmus, qui tibi amarior fuit omnibus doloribus cujusvis passionis corporeæ. Quidquid crudelitatis inflictum est corporibus Martyrum, leve fuit, aut potius nihil, comparatione tuæ passionis, quæ nimirum sua immensitate transfixit omnia penetralia tua, tuique benignissimi cordis intima.

XXXVIII. Tanta ejus crux, tanta afflictio erat, ut, tametsi invenire quidpiam consolatorium in Filii passione potuisset, suis levandis doloribus ac commodum, mox ab illo amaritudinis impetu atque profluvio fuerit absorbendum, haud secus quam si gutta suavissimi vini in mare salsissimum mittatur. *Taulerus s. 41.*

XXXIX. Quia Pater æternus Unigenito Filio suo nullum excellentius vel præclarius, quam crucis sive passionis, donum conferre potuit (hoc namque post ipsum gratissimum beatissimumque munus est, quod charissimis præstat amicis suis) ideo & Virgini intemeratæ hoc ipsum donum largitus est; Cui dono ipsa per invincibilem quaodam tolerantiam cooperari optime novit. *Ibidem.*

XL. Non attendit doloris gladium, quo cor suum scindendum erat; non tesaurum pretiosissimum, quo privanda erat, consideravit; nec denique una se hora omni gaudio, solatio, ac ipso demum charissimo Filio suo destituendam intuita est; sed totam se cum omni facultate sua simul in gratissimam resignavit Dei voluntatem, parata omnem ferre pressuram, afflictionem, & gravissimos cruciatus, qui hinc ei accidere possent. *Ibidem.*

Maria summe æstimanda & veneranda.

XLI. Hoc solum, quod Dei Mater est, excedit omnem altitudinem, quæ post Deum dici vel cogitari potest. *S. Ans. s. de excel. Virg. c. 2.*

XLII. Majorem mundum potest facere Deus, majus cælum; majorem Matrem, quam Matrem Dei, non posset facere Deus. *S. Bon. in opusc. c. 1.*

XLIII. Angelicam transiens dignitatem, usque ad summi Regis thronum es sublimata, ubi posuit idem Rex Filius tuus quod ex te suscepit, ibi te posuit Reginam, de qua illud assumpsit. Neque enim fas est, alibi te esse, quam ubi est id, quod a te genitum est. *S. Bern. s. 6. de Assumpt.*

XLIV. Christus Dominus, Maria Domina; constituta quippe est super omnem creaturam, & quicumque Jesu curvat genu, Matri quoque proous supplicat. *S. Arn. s. de B. Vir.*

XLV. Tot creaturæ serviunt gloriosæ Virgini Mariæ, quot serviunt Trinitati: Deo scilicet ita volente, & imperante. *S. Bern. t. 3. concl. 61. ar. 2. c. 6.*

XLVI. Si omnia dona virtutes, & gratiæ ipsius Spiritus S. quibus vult, quomodo vult, & quantum vult, per manus ipsius (Mariæ) administrantur: altius ergo intueamur, quanto devotionis affectu a nobis eam voluerit honorari, qui totius boni plenitudinem posuit in Maria: ut proinde, si quid spei in nobis est, si quid gratiæ, si quid salutis, ab ea noverimus redundare. Adeoque totis medullis cordium, totis precordiorum affectibus, & votis omnibus Mariam hanc veneremur, quia sic est voluntas ejus, qui totum oos habere voluit per Mariam. *S. Bern. s. de aquæductu.*

XLVII. Quid nos tantilli, quid actione pusilli, quid in ejus laudibus referamus, cui, etiamsi omnium nostrum membra verterentur in linguas, eam laudare sufficeret nullus. Altior eoim cælo est, de qua loquimur, abysso profun- *S. Hier. in s. de Assumpt.*

fundior, cui laudes dicere conamur. Si cælum te vocem, altior es: si Matrem gentium, præcedis: si formam Dei appellem, digna existis, si Dominam Angelorum, prima esse probaris.

Id. in ser. XLVIII. Sicut in comparatione Dei nemo bonus, ita in comparatione Matris Domini nulla invenitur perfecta creatura, quantumvis eximia virtutibus comprobetur.

S. Bern. in serm. XLIX. Vere in plenitudine Sanctorum detentio Virginis Mariæ, cui non defuit fides Patriarcharum, spes Prophetarum, zelus Apostolorum, constantia Martyrum, sobrietas Confessorum, castitas virginum, fœcunditas conjugatorum, sed nec ipsa puritas Angelorum.

S. Bern. in spec. B. V. L. Gloriosum gloriæ Mariæ privilegium est, quod, quidquid post Deum pulchrius, quidquid jucundius in gloria est, hoc Maria, hoc in Maria, hoc per Mariam est.

S. Petrus Dam. s. de nat. Virg. LI. Quid grandius Virgine Maria, quæ magnitudinem summæ Divinitatis intra sui ventris clausit arcanum. Attende Seraphim, & videbis, quidquid majus est, minus esse Virgine, solum opificem opus illud supergredi.

S. Aug. s. nativ. LII. Si formam Dei te appellem, digna existis.

S. Bern. ad Can. Lugd. LIII. Magna fuit sanctificatio Jeremiæ, qua potuit vitare faciliter culpam mortalium: major sanctificatio Joannis Baptistæ, qua potuit vitare frequentiam venialium: maxima Virginis Mariæ, qua potuit vitare, imo vitavit omne peccatum.

S. Ild. ph. s. 2. de Assumpt. LIV. Sicut est incomparabile, quod gessit, & ineffabile, quod percepit; ita est incomprehensibile præmium, quod meruit.

S. Bon. in spec. c. 6. LV. Summa gloria est, o Maria, post Dominum te videre.

Guerric. s. 1. de Ass. LVI. Veni electa mea, & ponam in te thronum meum. Nullus plus mihi ministravit in humilitate mea, nulli abundantius ministrare volo in gloria mea. Communicasti mihi, quod homo sum, communicabo tibi, quod Deus sum.

S. Bern. h. sup. miss. LVII. Deus, cui subditi sunt Angeli, Principatus & Potestates, subditus erat Mariæ, & Joseph propter Mariam. Mirare ergo utrumlibet, & elige, quid amplius mireris, sive filii Dei benignissimam dignationem, sive Matris excellentissimam dignitatem. Utrinque stupor, utrinque miraculum: Et quod Deus fœminæ obtemperet, humilitas absque exemplo: & quod Deo fœmina principetur, sublimitas sine socio.

S. Bon. in spec. Virg. LVIII. Duæ famulæ, quarum Regina est Maria, sunt Angelica & humana natura. Humana est famula illa, quæ sequitur Dominam in mundo colligens vestimenta Dominæ, hoc est, virtutes & exempla Mariæ: Angelica vero est illa altera, super quam in cælo innititur, sa sociando & deliciando cum Angelis.

S. Dam. orat. 1. de dorm. B. V. LIX. Honor is, qui conservis habetur, benevolentiam erga communem Dominum declarat. Quo tandem modo studium te honorandi, quæ Dominum peperisti, negligendum erit? an non illud necessario spiritui preferemus; ac ipsi etiam vitæ anteponemus? hac enim ratione nostram erga Dominum benevolentiam luculentius ostendemus.

Hier. in s. de Ass. LX. Non est in mundo locus dignior utero virginali, in quo Dei Filium Maria suscepit, nec in cælis sollo regali, quo Mariam Dei Filius sublimavit.

Bern. s. 2. de Adv. LXI. Virgo regia est via, per quam Salvator advenit prodens de ipsius utero, tanquam sponsus de thalamo suo. Per te accessum habemus ad Filium o benedicta inventrix gratiæ, genitrix vitæ, mater salutis, ut per te suscipiat nos, qui per te datus est nobis, excuset apud ipsum integritas tua culpam nostræ corruptionis, & humilitas tua Deo grata nostræ veniam impetret vanitati, copiosa charitas tua nostrorum cooperiat multitudinem peccatorum, fœcunditas gloriosa fœcunditatem nobis conferat meritorum.

Id. super Miss. et Humil. 1. LXII. Maria veneratione digna in qua humilitatem exaltat fœcunditas, & partus consecrat virginitatem.

Maria invocanda.

S. Bern. s. 2. in Domin. 1. post Ep. LXIII. Advocatam præmisit peregrinatio nostra, quæ tamquam judicis Mater, & Mater misericordiæ, suppliciter & efficaciter salutis nostræ negotia pertractabit. Siquidem ei nec facultas deesse poterit, nec voluntas. Regina cælorum est, misericors est; denique Mater est unigeniti Filii Dei, Nihil enim sic potest potestatis ejus seu pietatis magnitudinem commendare, nisi forte aut non creditur Dei Filius honorare Matrem, aut dubitare quis potest omnino in affectum charitatis transiisse Mariæ viscera, in quibus, ipsa quæ ex Deo est charitas novem mensibus corporaliter requievit.

Ibid. LXIV. Quis misericordiæ tuæ, O benedicta, longitudinem & latitudinem, sublimitatem & profundum queat investigare? nam longitudo ejus usque in diem novissimum invocantibus eam subvenit universis. Latitudo ejus replet orbem terrarum, ut tua quoque misericordia plena sit omnis terra. Sic & sublimitas ejus in civitatis supernæ invenit restaurationem; & profundum ejus sedentibus in tenebris & in umbra mortis obtinuit redemptionem.

S. Bern. ho. 2. sup. missus. LXV. Ita est præclara & eximia stella super hoc mare magnum & spatiosum necessario sublevata, micans meritis, illustrans exemplis. O quisquis te intelligis in hujus sæculi profluvio magis inter procellas & tempestates fluctuare, quam per terram ambulare, nec avertas oculos a fulgore hujus sideris, si non vis obrui procellis.

Idem. LXVI. Ipsam sequens non devias, ipsam cogitans non erras, ipsam rogans non desperas, ipsa tenente non corruis, ipsa protegente non metuis, ipsa duce non defatigaris, ipsa propitia pervenis, & sic in temetipso experiris, quam merito dictum sit: Et nomen Virginis Maria.

Innoc. III s. 2. de Assumpt. LXVII. Ipsa est aurora consurgens; pulchra ut Luna, electa ut Sol, terribilis, ut castrorum acies ordinata. Luna lucet in nocte, Sol in die, aurora in diluculo. Nox autem est culpa, diluculum pœnitentia, dies gratia. Qui ergo jacet in nocte culpæ, respiciat Lunam, deprecetur Mariam, ut ipsa per Filium cor ejus ad compunctionem illustret. Qui ve-

ro ad diluculum pœnitentiæ surgit, respiciat auroram, deprecetur Mariam, ut ipsa per Filium cor ejus ad satisfactionem illuminet. Quia vero militia est vita hominis super terram, quicumque sentit impugnationem ab hostibus, vel a mundo, vel a carne, vel a dæmone, respiciat castrorum aciem ordinatam, deprecetur Mariam, ut ipsa per Filium mittat auxilium de Sancto, & de Sion tueatur. Quis enim devote invocavit eam, & non est exauditus ab ea? Ipsa est Mater pulchræ dilectionis & sanctæ spei.

S. Bern. s. in nat. Virg. LXVIII. Ex hoc beatam te dicent omnes generationes, quæ omnibus generationibus vitam & gloriam tribuisti. In te Angeli lætitiam, peccatores veniam, justi gratiam inveniunt in æternum. Merito in te respiciunt oculi totius creaturæ, quia in te, per te & de te benigna manus omnipotentis, quidquid creavit, recreavit.

Idem s. in signum magnum. LXIX. Sinum misericordiæ suæ Maria omnibus aperit, ut de plenitudine ejus accipiant universi, captivus redemptionem, æger curationem, tristis consolationem, justus gratiam, Angelus lætitiam, tota Trinitas gloriam, & denique Persona Filii Dei carnis substantiam.

S. Greg. Nicomed. or. de ob. Deip. LXX. Habes vires insuperabiles, robur inexpugnabile, ne immensam tuam clementiam superet multitudo peccatorum. Nihil tuæ resistit potentiæ, nihil tuis repugnat viribus, omnia cadunt tuo jussu, omnia tuo obediunt imperio, omnia tuæ potestati serviunt. Te omnibus suis reddit excelsiorem, qui ex te natus est: Tuam enim gloriam Creator existimat esse propriam, & tanquam Filius in ea exultans, quasi exsolvens debitum implet petitiones tuas.

S. Germanus s. de Zona B. V. LXXI. Nullus est, qui salvus fiat, nisi per te, O Virgo sanctissima, nemo est, cui donum concedatur, nisi per te, O castissima! cujus misereatur gratia, nisi per te, O honestissima!

S. Ignat. Mart. ep. Mikov. p. 2 d. 322. n. 28. LXXII. Numquam male peribit, qui Genitrici Virgini devotus sedulusque extiterit. Impossibile est enim aliquem posse salvari peccatorem, nisi per tuum, O Virgo, auxilium & favorem.

S. Ber. s. 2. sup. Salve Reg. LXXIII. Certe Domina, cum te aspicio, nihil nisi misericordiam cerno; nam pro miseris Mater Dei facta es, misericordiam insuper genuisti: & tibi demum officium misericordiæ est commissum, undique tu misericordia vallaris, solum misereri tu appetere videris, ita solicita es de miseris.

S. Hier. in ep. ad Eustoch. LXXIV. Morientibus B. Virgo non tantum succurrit, sed occurrit, præsertim in hora mortis.

S. Bern. s. signum magnum. LXXV. Et quidem sufficere poterat Christus, siquidem & nunc omnis sufficientia nostra ex eo est: sed nobis bonum non erat, hominem esse solum, congruum magis, ut adesset nostræ reparationi sexus uterque, quorum corruptioni neuter defuisset.

B. Eutychianus in vit. S. LXXVI. Quis unquam, O Beata; fideliter omnipotentem tuam rogavit opem, & fuit derelictus? Revera nullus unquam.

S. Theoph. Bern. s. LXXVII. Sileat laudes tuas Virgo beata, qui te, suis in necessitatibus invocatam, sibi unquam meminerit defuisse. *de Assumpt. Virg.*

S. Ans. ap. S. Antonin 4. p. tit. 10. §. 14. c. 7. LXXVIII. Sicut impossibile est, ut illi, a quibus Maria oculos suæ misericordiæ avertit, salventur; ita necessarium, quod hi, ad quos convertit oculos suos, pro eis advocans, justificentur & glorificentur.

S. Bonav. l. 1. phar. c. 5. LXXIX. Sicut, O beatissima, omnis a te aversus, & a te despectus, necesse est, ut intereat; ita omnis ad te conversus, & a te respectus, impossibile est, ut pereat.

S. Bern. s. in Nat. Virg. LXXX. Ad Patrem verebaris accedere solo auditu territus, ad folia fugiebas: Jesum tibi dedit mediatorem. Quid non apud Patrem Filius talis obtineat? At vero trepidas & ad ipsum? frater tuus est, & caro tua, tentatus per omnia absque peccato, ut misericors fieret: Hunc tibi fratrem Maria dedit. Sed forsitan & in ipso Majestatem vereare divinam, quod, licet factus sit homo, manserit tamen Deus, Advocatum habere vis & ad ipsum? Ad Mariam recurre. Exaudiet utique Matrem Filius, & exaudiet Filium Pater. Filioli, hæc peccatorum scala, hæc mea maxima fiducia est, hæc tota ratio spei meæ.

S. Arnoldus tr. de laud. Virg. to. 6. Biblioth. Patrum. LXXXI. Habet homo mediatorem causæ suæ, Filium ante Patrem, & ante Filium Matrem: Christus Patri ostendit latus & vulnera: Maria Christo pectus & ubera: Nec potest ullo modo esse repulsa, ubi concurrunt & orant omni lingua disertius hæc clementiæ monumenta, & charitatis insignia.

S. Bern. hom. 2. in Miss. LXXXII. O quisquis te intelligis in hujus sæculi profluvio magis inter procellas & tempestates fluctuare, quam per terram incedere, noli avertere oculos a fulgore hujus sideris, si non vis obrui procellis! Si insurgant venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum, respice stellam, voca Mariam. In periculis, in angustiis, in rebus dubiis Mariam cogita, Mariam invoca. Non recedat ab ore, non recedat a corde: & ut impetres ejus orationis suffragium, non deseras conversationis exemplum.

Maria amanda.

S. Bonav. in Spec. LXXXIII. Quid mirum, quod præ aliis est dilecta, quæ præ omnibus aliis est delecta!

S. Petrus Dam. ser. de Nativ. Virg. LXXXIV. Scio, Domina, quia benignissima es, & amas nos amore invincibili, quos in te & per te Deus tuus summa dilectione dilexit. Et quoniam amor non nisi amore reprehenditur, ideo redamare eam pro virili studeamus.

Maria imitanda.

S. Ambr. lib. 2. de Virg. LXXXV. Sit vobis tamquam in imagine descripta virginitas, vitaque Mariæ, in qua velut in speculo refulget species castitatis, & forma virtutis. Hinc sumatis exempla vivendi, ubi tamquam in exemplari magisteria expressa probitatis, quid corrigere, quid fugere, quid tenere debeatis, ostendunt.

S. Ildeph. s. 3. de Assumpt. LXXXVI. Imitamini Matrem Virginem & Sanctos omnes, quos laudatis, quoniam non tantum illis prodest nostra laudatio, quam nobis eorum imitatio. Unde sponso magis pla-

placet imitator devotus, quam laudator otiosus: tamen vera laudatio cordis imitatio est operis.

S. Hier. S. de Assumpt. LXXXVII. Igitur, dilectissimi, amate Mariam, quam colitis: colite, quam amatis; quia tunc vere colitis & amatis, si imitari velitis ex toto corde, quam amatis.

S. Bern. in serm. sup. Salve Reg. LXXXVIII. Agnoscit Virgo, & diligit diligentes se, & prope est invocantibus se, præsertim iis, quos videt conformes sibi factos in castitate, & humilitate.

S. Ambr. de virginibus l. 2. LXXXIX. Quicumque sibi Mariæ optant præmium, imitentur exemplum.

Ibid. XC. Talis fuit Maria, ut ejus unius vita omnium disciplina sit. Si igitur author non displicet, opus probemus.

§. IV. EXEMPLA CATHOLICA EXTERNA.

Mariæ nomen.

Pistorius in Matre adm. conc. 9. §. 1. I. S. Hermannus, qui & Josephi nomen ab ipsa B. Virgine adsciscere jussus erat, quoties SS. hoc nomen proferri audiebat, in terram prostratus terram osculabatur, & sat diu in ea defixa labra tenebat, afferens, se omnium florum & odorum suavitatem odorari. Consonat plane cum eo, quod in ejus vi- (In ejus vita.) ta legimus his verbis: Ad Sacrum Mariæ Nomen non reclinabatur modo, ac manum, pro Præmonstratensium Religiosorum more, osculabatur B. Hermannus de Steinveld, sed toto etiam corpore prosternebatur, tamque suaviter jacebat, ut inter fragrantissimos totius veris flores jacere se suavius non posse fassus sit, nec inde nisi admodum repugnanter exurgeret.

Pistorius. Ibid. II. S. Olido, quoties hoc nomen audivit, perinde atque ad illa verba missæ: Et verbum caro factum est: genuflexit.

Ibid. III. S. Gerardus Ungariæ Episcopus ad prolationem dicti nominis non modo ipsemet caput aperuit, & profunde se inclinavit, sed etiam, ut subditi sui id facerent, neque unquam hoc nomen ob reverentiam pronuntiarent, sed Dominæ *nostræ* appellatione contenti forent, effecit.

Pist. l. c. IV. Franciscus Retzanus Ordinis S. Dominici tanta erga SS. Nomen hoc devotione ferebatur, ut ad singulas illius auditiones salutationem Angelicam recitaret.

Ibid. V. Marsilio Episcopo fœmina quædam Coloniensis narrabat, numquam se S. hoc nomen pronunciare, quin suavitatem melle dulciorem experiretur; quare & ipse Marsilius pietatem illius secutus similem dulcedinem sensit.

Vincentius Bellvac. in specul. c. 116. VI. Jordanus de Saxona quinque Psalmos initialibus litteris Mariæ nomen referentes (nempe magnificat, ad Dominum, retribue, in convertendo, ad te levavi) quotidie recitavit. Quod idem cum fecisset Joscion S. Bertini Religiosus, post mortem quinque rosæ, nempe una ex ore, binæ ex auribus, & totidem ex oculis excreverunt, quarum prima nomen Maria litteris aureis scriptum continens, cum crystallo & auro inclusa esset, cæteræ videri desierunt.

Lobner Biblioth. Tom. III.

Michov. l. 2. dist. 41. n. 9. VII. Poloni inter cætera Marianæ devotionis monumenta non minimum hoc aumerant, quod nulli fœminæ unquam hoc nomen imponi finant.

Pistorius in matre adm. c. 9. §. 1. VIII. In Japonia Ethnica mulier, cui ad idoli sui Amydæ honorem nomen ejus aliquot millenis vicibus quotidie pronunciasset, & ideo summo mane e lecto surrexisset, eundem honorem postea post baptismum nominibus Jesus & Mariæ pro conversionis beneficio exhibuit.

Petr. Damianus in vita S. Odil. IX. S. Odilo Abbas Cluniacensis inter cæteros Sanctos erga Beatam Dei Genitricem tuam ardenti pietate flagrabat, ut quotiescumque Mariæ Nomen proferri audiret, profunde sese inclinaret, & constitutus in Choro psallentium, cum ad illum veniretur modulantium alternatione versiculum: Tu ad liberandum suscepturus hominem, non horruisti Virginis uterum, in terram se prosterneret. Sicque per corpus ostenderet, quibus desiderii cœlestis in mente facibus æstuaret.

Maria Mater.

Lib. 4. rev. cap. 138. X. B. Virgo quondam S. Birgittæ oranti apparens dixit, se esse Matrem Dei, Sanctorum, animarum in purgatorio, & omnium denique justorum & peccatorum in terris existentium, eo quod Christum genuerit. Sanctorum gloria per ejus authoritatem augeatur, purgantium pœna minuatur, justi a periculis corporis & animæ defendantur, & peccatoribus venia per ipsam impetretur.

Surius 27. Sept. c. 34. XI. Cum Garsenda filium suum Elzearium commendaret, Christum sibi de nocte oranti dicentem audivit: Scito, Garsenda, quod Juveni, pro quo oras, Matrem meam pro Magistra & Matre dederim, omnem proin de illo solicitudinem depone.

Balinghemil. in Calend. Marian. 26. Febr. XII. Cum S. Mechtildis recitari in Passione verba illa: Stabat juxta crucem Mater ejus, audivisset, rogavissetque, ut ipsam quoque Matri suæ commendaret, Christus cum Matre sua apparens, atque eidem Mechtildem in manus tradens dixit: Mater commendo tibi hanc filiam, perinde ac sanguinea vulnera, pretium passionis, cor ac delicias meas. Cumque Mechtildis quæreret, an hanc gratiam etiam aliis petentibus conferre paratus sit, omnino, respondit, neque enim apud me ulla reperitur personarum acceptatio.

Pistorius in Matre adm. co. 3. §. 1. XIII. S. Teresia singulis annis B. Virginis imaginem in sede Priorissæ collocabat, eique claves in manus tradens, hoc ritu publice illam pro Matre & Præside Monasterii declarabat.

Ap. Sur. in vita ejus 24. Sept. XIV. S. Gerardus Martyr Episcopus Canadiensis in Pannonia, laudibus & venerationi Sacratissimæ Virginis tantæ humilitatis obsequio se subdere noverat, ut si quis reus clam a sancti viri familiaribus edoctus, veniam ab ipso peteret, per nomen Matris Christi, mox audito nomine Matris misericordiæ, pater sanctus lacrymis profunderetur, & perinde ac si ipse reus esset a reo veniam peteret. Filium quoque suum illum fore affirmaret, si eam sincere crederet Dei Genitricem: ipso authore, ab Hungarica gente non pronunciatur nomen

ipſum Matris Dei ſed Dominam eam vocant, Si ſit autem pronunciatum illius nomen, ſtatim flexis genibus & dimiſſis in terram capitibus ſe inclinant.

Maria Virgo.

r. Anto-nin. p. 1. tit. 4. c. 6.

XV. Cum Auguſtus Cæſar ex Sybilla quæſiſſet, an quiſquam illo potentior in orbe futurus eſſet? eo die, quo Chriſtus natus eſt, vidit Sibylla circulum aureum juxta ſolem, in quo Virgo pulcherrima infantem in gremio portans reſidebat, ideoque dixit illa Auguſto: Jam potentior te natus eſt; ſimulque vox audita eſt dicens: Hæc eſt ara cæli. Unde poſtea Conſtantinus M. templum eo in loco in honorem Matris Virginis ædificari juſſit.

r. Bern. ſ. 4. de Nativ.

XVI. Simili modo Romani oraculum Apollinis conſulentes, quamdiu templum pacis ſtaturum eſſet? audierunt: quouſque virgo pareret. Et licet ex hoc illi perpetuo duraturum augurati ſint, contrarium, tamen experti ſunt, dum ea nocte, qua B. Virgo peperit, penitus collapſum eſt; quemadmodum etiam eodem tempore corruit aurea ſtatua, quæ in Palatio quodam cum hac inſcriptione poſita fuerat: Non cadet, donec Virgo pariat.

Martinus Polonus l. 4. Chron. S. Thom. 3. 1. q. 2. a. 7. ad 3.

XVII. Tempore Conſtantini & Irenæ Matris ejus ſepulchrum inventum fuit, in quo jacebat homo laminam auream habens in pectore, in qua ſcriptum erat: Chriſtus naſcetur ex Virgine, & ego credo in eum. O ſol ſub Conſtantino & Irena iterum me videbis.

Michov. d. 154.

XVIII. Jeremias Propheta apud Ægyptios exilium patiens, prædixit omnia eorum ſimulacra ruitura, cum primum Virgo pareret, & infantem in præſepio locaret; unde Ægyptii fidem prædictioni adhibentes aram Virgini pariturae exſtruxerunt, veramque poſtea Prophetiam fuiſſe, collapſis omnibus idolis, compererunt.

Surius in vita B. Ægidii.

XIX. B. Ægidius, cum quidam celebris Doctor S. Scripturæ cum ipſo de Virginitate B. Virginis collaturus acceſſiſſet, ex inſpiratione Spiritus ſancti ante, quam Doctor verbum pronunciaret, baculo ter terram pulſans dixit: Virgo ante, in, & poſt partum: & mox ad ſingulas percuſſiones lilium e terra prodiit.

Th. Cantipratan. in appendic. Exempl.

XX. Tempore Bonifacii Papæ, cum Judæi Chriſtum ex S. Joſepho genitum pertinaciter contenderent, cæcus quidam illos eo uſque convicit, ut polliciti ſint, Chriſtianam fidem ſuſcipere, ſi Chriſtus ex Virgine natus viſum ei reſtitueret; id ubi concurrente toto Clero in feſto Purificationis, factum eſt, & cæcus magno ſubito ſplendore circumdatus reſponſorium de illibata virginitate Mariæ cecinit, quingenti Judæi converſi ſunt, reliqui fugam arripuerunt.

Maria ſine macula concepta.

Stellarium B.V. l. 4. p. 1. art. 1. Item Pr. Judæus in corona tripl. tr. 3. c. 1. ſ. 1. n. 26.

XXI. Helſinus Abbas, cum in negotiis Regis Angliæ navigaret, ob gravem tempeſtatem exortam nulla ſpes evadendi ſupereſſet, ideoque B. Virginis auxilium expeteret, mox quidam Pontificali habitu in aere apparens dixit: Scias, quod D. Maria miſit me jubens, ut ſi liberari vis, promittas te annis ſingulis celebraturum, &, ut ab aliis etiam celebretur, curaturum, feſtum creationis & Conceptionis ipſius. Quod cum is promiſiſſet, mox ſedata tempeſtate liberatus eſt.

XXII. Cum Gerardus de Piſcaciis Ordinis Minorum contra Conceptionem immaculatam concionatus, paulo poſt miſſam legeret, B. Virgo ei apparens ſacram hoſtiam abſtulit, nec prius reſtituit, quam pœnitentia ductus, revocationem dictorum promiſit; id quod ille mox gratus præſtitit. Ib. art. 2.

XXIII. Alius quidam ex eodem Ordine, dum Toloſæ in Cathedra Conceptionem immaculatam oppugnaret, imago marmorea vultum cum indignatione avertit (quo ſitu etiamnum videtur) ipſe autem cæcus factus, poſt pœnitentiam viſum iterum recepit. Ibid.

XXIV. In Regno Aragoniæ, dum quidam Religioſus ex Ordine S. Dominici dæmonem adjurans peteret, ut ipſi dubium, quod mente de immaculata Conceptione conceperat, reſolveret, dæmoniacus fortiter exclamans dixit: Væ, væ, væ, illis, qui feſtum B. Virginis ſine macula conceptæ non celebrant, & malum de illa dicunt. Ibid.

XXV. Cum quidam Canonicus, quotidie horas B. Virginis dicere ſolitus, quadam nocte fornicatus, ſolus navem ingreſſus horas eaſdem recitaret, navi a dæmonibus everſa, ab iiſdem jam ad tartara rapiebatur: ſed B. Virgo ipſum corpori reſtituens, aquaſque a dexteris & a ſiniſtris muri in modum conſiſtere jubens, ad portum deduxit, ubi quærentem, quid pro beneficio rependeret, hortata eſt, ne ſcelus repeteret, & ut feſtum ſuæ ſanctiſſimæ Conceptionis celebraret. Ibid. ex F. An. chron. Item Pelbr. lib. ſupra c. n. 31.

XXVI. Alexander Alenſis, cum in feſto Conceptionis coram univerſitate doceret B. V. eſſe in macula conceptam, repentino gravique morbo correptus, eoque ſingulis annis iterum circa hoc feſtum tentatus eſt, donec votum fecit, ſe librum de Immaculata Conceptione ſcripturum, quo facto mox ſanatus eſt, & poſtea in morte aſſiduo hæc verba ingeminavit: Maria Domina mea, tota pulchra es & formoſa, & macula originalis non fuit in te. Ibid.

XXVII. B. Birgittæ ipſa Virgo revelavit, ſe eſſe ſine macula conceptam, non definiri tamen hoc ab Eccleſia, ut fideles habeant magis occaſionem, ſuum erga ipſam affectum demonſtrandi. Bern. de Buſtis l. c.

XXVIII. Cum Urbs Mediolanenſis gravi peſte affligeretur, multique per eam ſublati eſſent, denique ea ad B. V. opem confugit, votumque fecit de Immaculata ejus Conceptione ſingulis annis celebranda, quo facto mox ab ea lue liberata eſt. Per ſimilem votum Ferdinandus Primus Granatam urbem, quam nulla vi expugnare poterat, in ſuam poteſtatem redegit. Ibid.

XXIX. Toleti Epiſcopus erat, Gondiſalvus nomine, adeo addictus B. Virginis cultui, ut hæc ei, quoties ſacrum faceret, viſendam ſe exhiberet. Hic ergo, cum in feſto Conceptionis ſe ad ſacrum præpararet, iterum illi apparens B. Virgo candidam planetam attulit, dixitque: Scito, fili, me ſine macula originali conceptam fuiſſe; quapropter præcipio tibi, ut omni conatu ſtudeas feſtum hoc meum celebrius efficere, id quod ipſe totis viribus exe- Carthag. l. 1. h. 10. Bern. de Buſtis l. c.

executus est, libro etiam copioso ea de materia scripto.

Maria dolorosa.

Lib. 1. revel. c. 6. XXX. S. Birgittæ dixit Deipara: Cum nasceretur Filius meus, sensi ego, quod quasi dimidium cor meum nasceretor, & exiret a me: & cum ipse pateretur, sensi, quod quasi cor meum patiebatur. Ego fui ei propior in passione, nec separabar ab eo, & stabam vicimor cruci ejus; & sicut gravius pungit, quod vicinius est cordi, sic dolor ejus gravior præ cæteris erat mihi.

Lib. 1. rev. c. 6. XXXI. Alias eidem dicebat: Cum respexisset Filius meus ad me de cruce, & ego ad eum, tunc de oculis meis quasi de venis lacrymæ exibant. Et cum ipse me cerneret dolore confectam, in tantum amaricabatur de dolora meo, quod omnis dolor vulnerum suorum quasi sopitus erat præ dolore meo, quem in me videbat: Propterea audacter dico, quod dolor ejus erat dolor meus, quia cor ejus cor meum. Ideo filia mea cogita, qualis eram in morte Filii mei, & non erit tibi grave relinquere mundum.

Michov. l. 104. n. 31. XXXII. Iterum eidem dixit: Filius meus videns me & amicos suos, oculis in cælum directis clamabat ad Patrem: Pater, quare dereliquisti me? qua voca ego nunquam, donec ad cælum veni, oblivisci potui, quia plus ex compassione mea, quam passione sua permotus eam protulit.

Lib. 4. rev. c. 61. XXXIII. Eidem dixit: Omni tempore, quo post Ascensionem Filii mei visitavi loca, in quibus ipsa passus est, & mirabilia sua ostendit, sic quoque passio sua in corde meo fixa erat, quod, sive comedebam, sive laborabam, quasi recens erat in memoria mea.

Lib. 6. rev. c. 97. XXXIV. S. Birgitta in revelationibus narrat, primarium quemdam virum, qui ultra 60. annos cum diabolo pactum habuerat, ideoque hoc totum tempus inter summa scelera transegerat, in fine tamen contritionis eliciendæ gratiam obtinuisse, quod, quoties dolorum B. Virginis recordabator, teneram cum ea compassionem elicoerit.

Maria æstimanda.

Michov. disc. 104. n. 17. XXXV. S. Dionysius in Epistola ad S. Paulum scripta sic loquitur: Cum ad Deiformem præsentiam altissimæ Virginis ductus fui, tam immensus me divinus splendor circumfulsit, & plenius irradiavit interius, & in me omniom odoramentorum superabundavit fragrantia, ut nec corpus infelix, nec spiritus posset totius ac tantæ felicitatis insignia sustinera. Defecit cor meum, defecit & spiritus tantæ Majestatis gloria oppressus. Testor, qui aderat in Virgine, Deum, si tua divina concepta mente non me docuissent, hanc ego Deum verum credidissem.

r. Antonin. par. 4. tit. 15. c. 34. §. 3. XXXVI. Clericus quidam, cum multis precibus a B. Virgine obtinuisset, ut suam illi pulchritudinem ostenderet, & primo ejus aspectu impetrato oculum unum, quem solum aperuetat, splendore nimio correptum amisisset, etiam alterum ut impendere secundo aspectui liceret, ardenter petiit, & obtinuit quidem, sed ita ut cum aspectu etiam alterius oculi sanitatem lumenque reciperet.

Maria amanda.

XXXVII. Carolus Birgittæ filius dicere solebat: In tantum gaudeo, quod Deus Virginam Mariam Matrem suam super omnia habet carissimam, ut ego illud gaudium præferam omnibus rebus creatis & delectationibus tarrenis. Unde B. Virgo fassa est, se ei propter talem amorem specialiter in mortis articulo adfuturam. *Ibid.*

XXXVIII. Romæus Tarracooansis adeo diligebat B. Virginem, ot nunquam sibi ejus memoriam elabi pateretur, illud S. Davidis: Cum dederit dilectis suis somnum, ad B. Virginem applicare dicereque solitus, eos, qui hanc Virginem sincere amant, quasi dormiendo cælum obtinere: hinc etiam frequenter alios adhortatus ad amorem, dicebat: Ah Patres, cur non diligitis, & cordialem amicitiam facitis cum Maria? non patitur illa amando se vinci. *Pistorius in marr. adm. c. 12. p. 1.*

XXXIX. Franciscus Salesius nihil aliud magis cogitabat, quam quomodo hanc S. Dei Matrem satis diligere posset; hinc cum ipse satis eam diligere non posset, Ordinem Monialium, quæ a visitatione nomen habent, instituit, easque ad hanc Dei parentem velut Matrem amandam, quanto poterat studio, dum vixit, est adhortatus. *Ibid.*

XL. S. Franciscus, teste D. Bonav., B. Virginem inexplicabili amore prosequebatur, duas potissimum ob causas. 1. Quod Christum nobis fratrem effecisset. 2. Quod per eam apud eundem Christum misericordiam obtinuissemus. *Vita c. 9.*

XLI. Joannes Leonardus Gerusius Romæ in Campo Martio partim propriis sumptibus, partim emendicata eleemosyna templum ædificavit, quod templum Mariæ de amore nuncupabat, cui etiam domum adjunxit, in qua ex omnibus nationibus congregati pauperes juvenes sub tutela Mariæ educabantur. *Pistor. l. c.*

Maria invocanda.

XLII. S. Franciscus, cum per visionem in planitie multos Angelos & homines congregatos, binasque scalas, unam rubram, cui Christus insidebat, altaram candidam, cui B. Virgo innitebatur, vidisset, & ad priorem fratres invitati ab eadem per Christum dejecti fuissent, ad alteram confugere jussit, facilam ad cælos aditum per B. Virginem repererunt. *Osor. c. 2. tit. 40.*

XLIII. S. Dominicus dixit: Si omnes Sancti a nobis alieni essent, & ad preces nostras surdi forent, Mariam tamen semper nobis misericordiæ sinum aperituram. Hinc B. Alano dixit, jam pridam mondum periturum fuisse, nisi suis precibus iratum Numen ipsa placasset. *Penneq. in Hag. ve d. 2. n. 16.*

XLIV. S. Birgittæ quondam dixit ipsa B. Virgo: Ego sum Regina cæli, ego Mater misericordiæ, ego justorum gaudium, & aditus peccatorum ad Deum. Nullus ast adeo maledictus, qui, quamdiu vivit, careat misericordia mea, quia propter me levius tentatur a dæmonibus, quam alias tentaretur. Nullus est *Ibid.*

ita abjectus a Deo, nisi fuerit omnino maledictus, qui, si me invocaverit, non revertatur ad Deum, & habiturus sit misericordiam. Ego vocor ab omnibus Mater misericordiæ, & vere misericordia illius me misericordem fecit. Ideo miser erit, qui ad misericordem, cum possit, non accedit.

Pedag. Christ. c. 20. p. 1. §. 1. XLV. Olim cuidam latroni converso, & Monacho facto, in morbo adstitit Virgo sanctissima, blandeque, num eam nosset, interrogavit; cumque is nosse se eam negaret. Subjecit illa: Ego sum misericordiæ Mater, tu bono esto animo, post triduum mecum eris. Quod cum ille Odoni Abbati suo indicasset. S. Præsul non aliter deinceps, quam Matrem misericordiæ, compellavit.

Tract. 4. dialog. c. 151. XLVI. D. Catharina Senensis ab ore ipsius æterni Patris hæc verba se accepisse testatur: Mariæ unigeniti Filii mei Genitrici gloriosæ concessum est a bonitate mea propter incarnati Verbi reverentiam, quod quicumque justus vel peccator recurrit ad eam cum devota reverentia, nullo modo decipietur, vel devorabitur ab infernali dæmone.

Blosius in monili c. 9. XLVII. S. Gertrudi B. Virgo quondam splendidissimo pallio cooperta apparuit, ad quam variæ multumque deformes bestiæ accurrerunt, seque sub ejus pallio absconderunt, quas omnes cum magna charitate excepit, blandeque pallio involvit. Cum vero ob hoc factum obstupesceret Gertrudis, significatum ei est, per bestias illas peccatores significari, quos omnes illa, si ad ipsam confugerint, non dispari affectu excipere consuevit.

Ib. n. 7. XLVIII. Turonibus adolescens quidam graviter decumbens, & nequiequam de hæresi ejuranda admonitus, cum tandem persuaderi se sivisset, ut se B. Virgini commendaret, mox cælesti luce perfusus, confessionem peregit, & ejurata hæresi, reliquis Sacramentis instructus, feliciter ex hac vita migravit.

Ib. n. 9. XLIX. Theophilus Adanensis Ecclesiæ in Cilicia Œconomus, cum spe dignitatis suæ & gratiæ recuperandæ Christum & Matrem ejus abjurasset, denique ope B. Virginis & veniam a Deo, & chirographum recepit: tamque pie & sancte vixit, ut etiam in Sanctorum catalogum referri promeruerit. Qua de re merito

f. Eiden. E. Virg. S. Petrus Damian. sic loquitur: Quid tibi negabitur, cui negatum non est Theophilum de ipsis perditionis faucibus revocare? Infelicem animulam, totum illud, quod in te factum est, proprio charactere denegante, de luto fæcis & miseriæ sublevasti. Nihil tibi impossibile, cui possibile est, desperatos in spem beatitudinis relevare.

Ann. Soc. 1583. L. Benedictus Goez in ora Travancoridis Indiæ Orientalis, inter Lusitanos miles corruptis moribus, subierat quodam die cum commilitone templum, preces fusurus, ubi cum ante Deiparæ imaginem genua flexit, primo animum ad contritionem inclinari sensit, subinde etiam Dei Matrem, ut veniam peccatorum a Filio impetrare dignetur, ardentiori pietate obsecrare cœpit. Sub hæc videt ille, videt & sodalis, vident alii multi, quos ad spectaculum exciverant, ex pueri Jesu inter brachia Matris hærentis oculis lacrymas, sed colore lacteas, defluere, idque tam ubertim, ut multi strophia sua prodigioso hoc liquore imbuta asportarint; ipse vero Benedictus meliorem deinceps vitam cogitarit, & tandem Societati Jesu adscriptus, vitam suam inter sanctissimos labores pie exegerit.

LI. Simili modo custodem templi factione diaboli in furto deprehensum, & incarceratum, a carcere & infamia liberavit, uti fusius loco citato refertur. *Ib. dist. 7. ex. 4.*

LII. Religiosus quidam in agone duos videns dæmones horribili specie adstantes, clamare cœpit: Maledicta hora, in qua Religiosus sum factus. Sed mox B. Virgine adveniente, fugatis dæmonibus serena facie dixit: Benedicta hora, qua Ordinem intravi, & benedicta Mater Christi, quam semper dilexi, & in qua fiduciam meam posui. *S. Antonin. p. 3. tit. 23 c. 10.*

LIII. Ferdinandus II. cum Monachis S. Benedicti e monte Serrato in Austriam proficiscentibus, optatum in suburbio Viennensi locum concessisset ad Monasterium erigendum, & tribunus militum opponeret, id Monasterium posse hostibus pro munimento cedere, si Viennam obsideri contingeret, sapienter & pie respondit, nullum se tuendæ civitati aptius propugnaculum, quam B. Virginis templum recognoscere, malleque Virginem in proximo coli, quam in urbe militem, securiorem quippe se sibi tutelam ab illa, quam ab hoc, polliceri.

LIV. Anno Christi 590. cum lues pestilens in tota urbe Romana atrocissime sæviret, S. Gregorius indicta publica supplicatione B. Virginis imaginem manu S. Lucæ depictam circumferri jussit; quo facto Angeli in aere Antiphonam: Regina cæli lætare &c. suavissime canere sunt auditi, cui cum ipse versum: Ora pro nobis Deum: subjecisset, sine mora Angelus in arce Adriani visus est vindicem gladium recondere, & pestis ubique conquievit. Idem beneficium in simili periculo urbi Valencenarum præstitit, dum ab inquilinis pie invocata visibiliter apparuit, & Angelis juvantibus urbem filo circumdedit, & juxta illius directionem supplicationem publicam instituі jussit; hac enim peracta, mox lues grassari desiit. *Bar. anno 590.* *Pedag. Christ. p. 2. c. 36. §. 2. n. 2.*

LV. Hermannus Contractus, Author Antiphonæ *Salve Regina*: item Rupertus Tuitiensis Abbas, & B. Albertus Magnus, etsi rudi essent ingenio, ope tamen B. V. insitatam rerum divinarum æque ac humanarum scientiam sunt adepti. *Ib. n. 3.*

LVI. Urbs Valencenarum peste Anno 1008. tam graviter laborabat, ut paucis diebus haud multo minus octo hominum millibus sublati censerentur. Intercessere apud Dei Matrem Eremitæ cujusdam in sacello quodam ejus vulgo de fontibus dicto, preces. Cum enim B. Virgo hominem spe levandæ civitatis recreasset, ad Comitem Hermannum civesque misisset, eosque pridie ejus diei, quo Divæ celebratur Nativitas, hoc est 7. Septembris, orationibus jussisset & jejuniis vacare; visa est ipsa Dei Mater secundum noctem a plerisque civibus etiam ab ipsomet Comite, & urbis Primoribus, quos lux insolens, quæ *Pedag. Christian. p. 2. c. 33. §. 2.*

no-

noctis tenebras in die vertebat, in mœnia exciverat, visa est, inquam, admirabili gloria illustri, comitantibus multis Angelis, aliisque Divis, Urbem filo circumcingere. Cumque per eumdem Eremitam iterum monuisset, ut cives ipso etiam festo in iisdem pietatis officiis perseverarent, adderentque solemnem supplicationem, qua eos ductum circum urbem filum deduceret: id porro cum ingenti omnium ordinum studio & pietate peractum fuisset, extemplo evanuit omnis lues. Atque exinde in gratiarum actionem, atque perpetuam rei memoriam decreta est isthic anniversaria quotannis eodem die 8. Septembris supplicatio: collectum filum, & argentea theca inclusum, cum aliis sacris lipsanis asservandum, dedit etiam instituendæ in ejusdem Matris Virginis sospitatricis suæ honorem, Congregationis ab ipso filo nuncupatæ, occasionem.

Io. Moschus in prat. spir. c. 75. LVII. Civis quidam Alexandrinus, vir Christianus, & pius, cum conjuge pari pietate fœmina, & sexenni filiola, vitam misericordiæ operibus, jejuniisque spectabilem ducebat: Huic mercimonii causa Constantinopolim proficiscendum erat: Jamque navim conscenderat, quando, dicto vale, uxor, cui me, inquit, filiolamque tuam, mi conjux, commendatas relinquis? Magnæ Dei Matri, Dominæ nostræ ter optimæ, respondit ille: ei vos totas commendo tradoque. Accepta hac mariti apprecatione domum rediit, & pro more pietati & operibus domesticis vacare instituit. Manserat domi abeuntis viri voluntate famulus, cui post aliquot dies, dæmonis suggestione, atrox in mentem venit facinus, dum heram ille cum filia de medio tollere cogitat, quo spoliare domum liberius, & heri divitiis potiri, dein fugere tutius possit. Igitur armatus cultro miser ad cubile, in quo cum filia mater secura, animi domestico incumbebat operi, propius accedit: verum tanta subito cæcitate percutitur, ut nec cubilis ostium pertentare ullo modo, nec ad culinam retrogredi posset, sed nec, quo se verteret, inveniret, tandem elata voce heram, ut foras ad se veniret, rogat: Mulier contra: Quin tu potius, inquit, ad nos ingrederis, qui ostium in manu habes? Cumque ille iterum iterumque clamasset, ut vel ipsa hera, vel saltem filia foras egrederetur; nihilque impetraret; verso in se furore, cultrum in suamet viscera adegit, ingentique edito clamore concidit. Hic tum mulier nihil sinistrum suspicata accurrens, servum in suo sanguine natantem invenit, cumque horroris & stuporis plena, quid in eo casu faciendum, ignoraret, clamore vicinos advocat, excitatusque rumore Magistratus mox adest, cui coram intermortuis verbis fassus est famulus, quid in heram machinatus fuisset, nisi immissa divinitus cæcitate fuisset impeditus. Ita securus ille vivit, qui sub Dei Matris protectione vivit.

Pedag. l. c. n. 10. LVIII. Anno 1612. Gandiæ finitimo in oppido contigit, quod animi æquitatem in ferendis contumeliis, & pietatem in colenda Dei Matre, vehementer commendet. Mulieri pudicæ ac piæ petulans mulier objecerat in jurgio per summam calumniam; quotquot haberet liberos, omnes ex adulterio suscepisse. Eam tam frequentem stupri labem uxori objectam vir cum accepisset, seu ratus veram, seu veritus, ne prò vera publice haberetur, animo destinat atros de conjuge supplicium. Omnis itaque doli securam, & in complexu tenellæ prolis alto somno demersam, nocte intempesta, deturbat de cubili, atque in proximum hortum vi abreptam, laqueo faucibus inserto, erigit sublimem ad ramos obviæ arboris, unde mox superne astricta reste strangulandam dejicit. Commode acciderat, ut pridie acerbo illo appetita convicio proba mulier injuriam Beatæ Virgini, quam impense colebat, totam permitteret, nullius rei de cætero anxia. Causam innocentis cupide suscepit Dei parens, & quidem in tempore: Nam se dejectam ex arbore ellevari occulte manu sensit infelix mulier, ut ne sua mole restem adstringeret, qua præfocaretur: quæ deinde rupto jam fune, ut novacula succisum crederes, certo exitio absolvitur. Hoc periculo defunctam miseram rabie percitus conjux in editum collem rapit, & magno nisu impulsam, in præruptas rupes præcipitem dare conatur; sed irrito eventu; cum prævalide impulsa, ne vestigio quidem ipso decederet, eam scilicet firmante Mariæ manu, quam supplex invocabat. Collectis viribus, alioqui eximia membrorum firmitate homo, iterum tertio & quarto etiam deturbare in subjectas cautes magno impetu insistit: sed Caucasum diceres florentibus Austrorum flatibus sua mole obtinentem. Nihil hic defuit, quo aperta Numinis præsentia fœminæque innocentia probaretur, quæ a scelere furentem hominem averterent. Ille contra geminum parricidium tertio parricidio, desperatione actus, cumulare pergit, conjugem pene exanimem de collis jugo domum detrahit, in lectulo eam se componere jubet, plumbea glande mox transverberandam. Igitur in ferream majoris modi fistulam, sulphurato pulvere ac plumbeis suffartam glandibus, ignita reste flammas injicit, lethalis plumbi globos in pectus uxoris, Mariam implorantis, explosurus: semel, iterum, tertio adducta in subjectum pulverem ignita machinula flammam non elicuit ex sulphurato fomite, ut ignis in glaciem, sulphur in gelidam aquam degenerasse putaretur. Cedit quidem innocentiæ, ac in primis Numini, vis flammarum ac ferri, non tamen se frangit parricidæ contumacia. Vitio catapultæ adscribit, quod ignem non conceperit sulphureus fomes: alteram expetit multum flammæ concepturam: Excussus quidem est ingenti fragore, ac in sinum pavidæ mulieris summo impetu delatus globus, sed quasi laneus esset, ictu penitus inanis. Tertii jam parricidii reo hic demum subiit cogitatio irati in se Numinis, ob toties violatam uxoris innocentiam. Supplex igitur ad ejus se subjicit pedes, veniam flagitat, & facile a mitissima fœmina impetrat. Illa beneficii memor vota quædam in omnem vitam Magnæ Matri nuncupat, ac se totam illius servituti profitetur

tetur

tetur addictam fore. Vir ejus postridie nostrum adit Sacerdotem, quem, narrata prodigiosi casus historia, reconciliando sibi Numini adhibuit internuncium.

Cæsar. l. 7. c. 2. LIX. Circa annum Christi 1212. ipse dæmon sacris adactus exorcismis, fassus est, mundum ab irato vindice Deo interiturum fuisse, ni Diva Virgo Mater (cujus statua sub idem tempus in quodam Germaniæ templo, multo sudore, spectantibus omnibus, ac strophiis sudorem excipientibus multis, defluebat) supplex intervenisset.

Pelag. l. c. 5. 7. n. 3. LX. Infans olim adhuc in cunis, nondum ad loquendum idoneus, singulari prodigio, his verbis Matrem compellavit; Vidi, inquit, mea Mater, Christum Judicem regali solio sublimem & metuendum; cui supplex accessit Sanctissima ejus Mater, rogavitque, ne supremum illum mundi diem, quo minabatur, esse vellet. Ita dixit puer, & obmutuit, nec deinceps ante est locutus, quam per ætatem didicit.

Cæsar. l. 12. c. 12. LXI. Meminit Cæsarius de Wilhelmo quodam de Claravalle Religioso a divinis revelationibus celebri, qui in raptu mentis viderit Christum, qui justa in mundum ira accensus jusserit Angelum, qui ad Tribunal propius astabat, tuba clangere, quo sono totus orbis non secus ac folium in arbore contremuerit: Et cum etiam secundo id esset, urgente Dei imperio, facturus, ac mundum eversurus, unam Divam Matrem ex omnibus Sanctis ausam se interponere, atque ad Filii pedes provolutam, Judicem Filium rogasse, ut misero & usquequaque reo liceret, etiam illa vice dilato judicio procrastinari; atque ordinem suum Cisterciensem, in spem emendationis, vadem obtulisse.

Chronic. Minorum p. 1. l. 2. c. 35. LXII. Vidit olim secundum somnum F. Leo, S. Francisco Assisinati intimus, in patenti campo binas a solo ad cælum assurgentes scalas, unam rubeam, qua insistebat Christus, albam aliam, qua Christi Mater Maria. Adfuit Sanctus Franciscus, & ex infinita hominum multitudine, Angelicæ tubæ sono ad Judicium isthuc evocata, fratres suos solicite hortatus est, ut per scalam rubram ascendere festinarent ad Christum: ergo scanditur non indiligenter: Verum plerique ex altero, aut tertio gradu, quidam ex decimo, nonnulli ex scalarum medio delapsi, Franciscum habuere solicitum, qui ad Christum conversus fratrum suorum causam acturus, vidit manus recenti sanguine perfusas cum latere exhibentem, quærentemque, id a fratribus ejus sibi factum. Quid hic ageret Franciscus? Nimirum ad albam scalam, cui misericordiæ Mater præerat, conversus, isthac suos fidenter ascendere jubet; quod faciunt omnes nulla difficultate, atque a benignissima Matre blande excepti, subeunt æternæ beatitatis superna palatia, nos hoc suo exemplo erudientes, ut declinato tantisper divinæ justitiæ, quam rubra scala denotat, metuendo rigore, discamus ad Mariam, & ad candidam misericordiæ illius scalam confugere.

LXIII. In Diœcesi Conimbricensi non procul a Monasterio Ordinis Cisterciensis, Lorban dicto, Sacellum est B. Virginis de Ceica dictum: cujus origo est plane prodigiosa. *Fairano in tripl. cor. tr. 1 c. 22. n. 100.* Quo tempore Mauri occuparunt Hispaniam, non deerant loca, in quibus exercitium Catholicæ Religionis erat Christianis concessum, si tributum inde darent. Ex eo numero fuit Lorban Monasterium pervetustum, & fundatum in tempore S. Benedicti, ubi plures in pio religiosoque secessu degebant. Inter alios, qui mundo valedixere, fuit Principes Joannes, Avunculus Alphonsi & Ramiri Regum Legionensium; qui ante susceptum id vitæ sanctioris genus militiam secutus, egregias victorias reportavit. Post aliquantum temporis, cum esset Monasterii Abbas Rex Alphonsus, ejus Nepos Principatum ei donavit montis majoris, tam pro Religiosorum sustentatione, quam militum, quos alere necesse fuit ad eum locum tam munitum, & necessarium tuendum. Sed dæmon invidens tam piis ejus conatibus cœpit militares in eo spiritus resuscitare, occasione usus cujusdam perfidi, qui factus Christianus in monte majore, & humanissime a Joanne Abbate habitus, transfugit tamen ad Abderamnen Saracenum, qui se Regem Cordubæ dicebat: Ab eo manipulum seu cohortem militum obtinuit, ad invadendum montem majorem: cujus omnes meatus norat, & ubi tunc Abbas Joannes versabatur. Apostata pluribus præliis victus, statuit sedem fame urgere, eoque necessitatis incolas adegit, ut desperata & inaudita consilia susciperent. Statuerunt enim fœminas omnes ac parvulos liberos occidere in munitione præsentes, ut ea ratione illos a tyrannide Saracenorum liberarent, idque alia tyrannide sunt executi. Abbas ipse fuit coactus occidere unam sororem cum parvulis nepotibus, quos secum habebat. Ita rabie pleni urbe sunt egressi in hostem, victuri; quos ita sunt persecuti, ut cædendis iis fatigati deficerent. Ea nocte in campis mansere, partim ut prædam aggregarent, partim ut suam infelicitatem deplorarent ac crudelitatem qua se in suos passi sunt, abripere. Ingruente die quo equites ad eos contendunt, hilaritate pleni, & eis propinquantes nuntiant, Dei beneficio iterum vivere, omnes, quibus ante discessum jugulum præciderunt. Nemo omnium credere prius volebat, quam oculis coram cernerent. Sed ut agnoverunt eos, quos occiderant, ac viderunt singulos circa collum habere rubram lineam, eo loco, ubi ictum accepere, tristitia in gaudium versa est, & omnia laude & gratiis adversus tam pium Numen personabant. Etsi ante suum discessum post patratam suorum cædem optima quæque sua concremassent. Abbas agnoscens tantum Dei munus a B. Virgino profectum, cui erat admodum devotus, & mille aliis nominibus obstrictus, Sacellum eodem loco struxit, ubi equites duo eo nuntio cam læto exhilararunt, addidit parvum eremitorium, ut illic se totum Deo, & B. Virgini consecraret. Tunc curavit sculpi

e li-

e ligno statuam Beatæ Virginis cum linea rubra in collo, ad ejus facti & prodigii memoriam. Etsi Authores alii asserant, eam imaginem e cælo ea forma missam. Ubi cum sancte aliquot annis vixisset, mortuus, inibi sepultus est, nec cadaver ulla vi trahi ad Monasterium Lorban potuit.

Eusеb. Nierembεrg in Troph. Mar. l. 2. c. 20.

LXIV. Gunteramnus Rex Galliæ cum sexaginta millibus in Recharedum movit Hispaniæ Regem, qui tamen ea sexaginta millia trecentis tantum suis militibus ope B. Virginis in fugam vertit, & maximam eorum partem gladio occidit. Gunteramnus reversus domum eam cladem sceleribus militum & Ducum conniventiæ tribuit, ut habet S. Gregor. Tur. Duces igitur in præsentia quatuor Episcoporum, & in corona majorum natu Laicorum discutere, & objurgare cœpit. *Qualiter*, inquit, *nos hoc tempore victoriam obtinere non possumus, qui ea, quæ Patres nostri consecuti sunt, non custodimus? Illi vero ædificantes Ecclesias, in Deum spem omnem ponentes, Martyres honorantes, Sacerdotes venerantes, victoriam obtinuerunt &c. Nos vero non solum Deum non metuimus, verum etiam ejus sacra vastamus, Ministros interficimus, ipsa quoque Sanctorum pignora ut ridicula dissecerpimus ac vastamus; non enim potest victoria obtineri, ubi patrantur talia. Ideo manus nostræ sunt invalidæ, ensis tepescit, nec clypeus nos, ut erat solitus, defendit &c.* At Duces, se excusarunt, questi populi impietatem & insolentiam; Nullus, inquiunt, Regem metuit, nullus Ducem, nullus Comitem reveretur, & si fortasse aliquis ea emendare conatur, statim seditio in populo, statim tumultus oritur.

Idem l. 3. c. 10.

LXV. Henricus V. Rex Angliæ insignem victoriam de Gallis retulit ope B. Virginis, cui fuit addictissimus. Centum quinquaginta millia pugnatorum habebat Gallus, ita ut Anglos sextuplo excederet, jam victoriam cecinerant Galli, jactabantque se Regem Anglum jam inclusum habere, nuntiosque ad civitates mittebant, ut sibi gratularentur: ad Henricum etiam mittit, qui quærat, quanti se vellet redimere. Eum ferunt, respondisse: Intra binas aut ternas horas ita ufuventurum, ut potius Gallis, quam Anglis, de redemptione sit cogitandum. Id etiam proditur; tota nocte, quæ prælium antecessit, Gallos variis musicis instrumentis amicos suos oblectasse, quasi more cygnorum lessum sibi canerent. Interim neque a stupris, neque a cædibus & sacrilegiis abstinebant. Porro Henricus suis jubet, ut die pugnæ omnes orando se ad Deum converterent, & præmissa confessione SS. Eucharistiam sumerent, ac B. Virginis opem implorarent. Factum id a singulis, & prælium eo alacrius susceptum. Gallorum decem millia cæsa, reliqui profligati, & partim intercepti. Arcturus vero Rex Angliæ ope B. Virginis victor Saxonum solus sua manu eo prælio octingentos quadraginta duos gladio interfecit.

Eusеb. Nieremberg. in Troph. Mar. l. 2. c. 18.

LXVI. Martinus Fernandez Pinnerius, cum quinquaginta suis a 400. Mauris subito oppressus suos timentes animavit, & post opem B. Virginis imploratam suos allocutus: *Antesignanus meus & tubicen sufficiunt ad centum, ego ad ducentos, reliqui ad cæteros, & auxilium B. Virginis ad omnes: sequimini me.* Et ita feliciter eos profligavit, nemine suorum læso.

Idem l. 2. c. 61.

LXVII. Cum Bononia tunc schismaticorum adversus Julium II. Pontificem præsidium, a Prorege Neapolitano Raymundo Cardona obsideretur, accidit, ut e quodam cuniculo violentia pulveris pyrii templum B. Virginis de Baracano dictum, totum in sublime jactaretur. Mirum dictu! excussum ita, libratumque in altum templum, decidit integrum & illæsum in eadem cæmenta, ex quibus fuit evulsum, absque ulla scissura & rimula, quæ convulsionis posset signum esse. Hoc miraculum suffecit, ut Bononienses se dederent.

Idem l. 4. c. 60.

LXVIII. Rex Angliæ anno 1583. in Lusitanos exercitum duxit duodecies centenis millibus constantem, quem tamen ope Dei & B. Virginis Lusitani trecenti superarunt; auxiliarii autem Æthiopes triginta millia se adjunxere. His pugnantibus interea P. Baltassar Barreira oravit, quo remittente cum bellum & successus apud Lusitanos langueret, monitus iterum oravit, dum consummata fuit victoria.

Gregor. Nanz. oratione in eandem Cypriani Martyris.

LXIX. Cyprianus Christi Martyr, & totius Africæ lumen, cum a fide Christi adhuc alienus ac rebus magicis omnino deditus esset, amore Christinæ Virginis exarsit, & in illius expugnanda pudicitia plurimum laborans, ut cæcus & insanus est amor, etiam dæmonem sibi adjutorem ascivit. Virgo etsi turpem ejusmodi amorem detestaretur, (Christo enim Sponso se totam consecrarat:) tamen præsentes Satanæ technas & ardentes libidinis faces non potuit non persentiscere, multum his ac graviter exagitata. Proinde ut par erat, ad pudicitiæ suæ custodem & tutorem se convertit. Simulque Mariam castissimam & clarissimam Virginum decus supplex obsecravit, ut sibi periclitanti auxilium ferret, corpus interim jejunio atque humi cubitatione, quæ sunt continentiæ arma, castigans, ut in hoc certamine hostem impurum vinceret potius quam vinceretur. Quid multis! non irrita fuit Mariæ invocatio, per quam propitius afflictæ Virgini adfuit Deus, ut & hostis devictus abscederet, & Cyprianus a stulto amatore Christianæ Sapientiæ non modo discipulus, sed etiam, sicut Augustinus eum vocat, Doctor suavissimus & Martyr beatissimus efficeretur.

Maria veneranda.

Dies ipsi sacratos pie transigendo.

Fla. Bet. voc. in spec. l. 6. c. 66.

LXX. Eremita quidam nocte Nativitatem Virginis præcedente, singulis annis harmoniam audiens, rogavit Deum, ut, quid ea protenderet, significaret? cui Angelus apparens dixit: Virginem quæ Deum genuit, hac nocte natam esse, ideoque ab Angelis saltem, cum eo tempore homines id nondum agnovissent, celebrari.

L. 4. rev. c. 12.

LXXI. Cum S. Gertrudis scire cuperet, quonam obsequii genere in festo Annunciationis B. Vir-

B. Virginem honorare maxime posset? hæc eidem apparens dixit: Si quis per octavam quotidie 45. Ave cum devotione recitaret in memoriam illorum dierum, quibus Christus in utero ejus crevit, hunc tam gratum famulum ipsi exhibiturum, ac si eo die, quo filium concepit, adstitisset, & per singulos dies usque ad partum diligentissima ipsi obsequia præstitisset.

Tofir. tr. 4. c. 8. n. 33. LXXII. Cum Chinenses prius suis puerperis pretiosissima quæque dona offerre consuevissent, postea ad fidem Catholicam conversi, nullum festum B. Virginis transire permiserunt, quin eidem quoque dona spiritualia operum bonorum & precum copiose offerrent.

L. 4. rev. c. 49. LXXIII. S. Gertrudis in festo Assumptionis, dum officio divino interest, & Sacerdos in oratione canit, ut *sua nos defensione munitos, jucundos faciat suæ interesse festivitati*: vidit B. Virginem suo pallio innumeram virginum multitudinem involvere, eique singularia amoris argumenta exhibere, simulque intellexit, has virgines esse animas devotas, quas ad festum hoc peculiari studio celebrandum ipsa excitarit.

Michov. d. 226. n. 9. LXXIV. In monte Serrato septem pueri, dum pecora pascunt, singulis diebus Sabbatinis sub noctem intendentibus se tenebris, ingentia cælo delabi lumina, & certæ montis speluneæ imminere, suavissimumque ex eadem spelunca cdi concentum audiverunt? quod cum Episcopo retulissent, is cum magno comitatu accedens ad speluncam proximo sabbato eadem expertus, & speluncam ingressus, B. Virginis statuam invenit, quam cum asportare jussisset, ii autem, qui portabant, ad certum locum progressi pergere non possent, ibidem templum B. Virgini ædificatum est.

Id. n. 12. LXXV. Constantinopoli imago quædam velo obducta, singulis feriis sextis post vesperas, nullo manum admovente, detecta est, iterumque die Sabbati post vesperas cooperta.

Jonada. ft in anno Mar. p. 3. sabb. 2. LXXVI. S. Arsenius totum Sabbati diem quieti Spiritus dabat, & accuratum de singulis hebdomadæ actionibus examen instituebat, & quid bonis horis addi, quid malis detrahi posset, despiciebat.

Frequenter salutando,

Capuanus in vita. LXXVII. S. Catharina Senensis quinque annos nata, quoties domus paternæ scalam ascendebat vel descendebat, ad singulos gradus salutationem Angelicam recitabat.

Michov. dije. 126. n. 10. LXXVIII. B. Alanus de Rupe semper in ore salutationem Angelicam habebat, sive ambularet, sive loqueretur, sive prædicaret. Et quandocunque aliquid vel pronunciare, vel dictare voluit, prius semper flexis genibus per salutationem Angelicam patrocinium B. Virginis invocabat.

Alanus l. de psalt. c. 69. LXXIX. Virgo quædam devota post mortem apparens sorori cuidam, dixit: Si possem redire ad corpus, & unum duntaxat *Ave Maria* dicere, tametsi magna devotione, ego propter meritum illius vellem tantum rursus sustinere cruciatum, quantum ante mortem perpessa.

Ibid. p. 1. sab. 27. LXXX. S. Franciscus Seraphicus mira devotione erga hanc salutationem ferebatur, dicere solitus: Cum dico: *Ave Maria*, cæli rident, Angeli gaudent, mundus exultat, infernus contremiscit, dæmones fugiunt. Sicut cera fluit a facie ignis, & pulvis ante faciem venti dispergitur; sic ad invocationem nominis Mariæ totus malignorum spirituum exercitus separatur.

LXXXI. Christus ipse apud S. Birgittam suasit, ut is, qui subito motu choleræ subinde durius alteri loquitur, is pro impetranda a Deo venia semel *Ave Maria* recitet. *Rev. extra c. 61.*

LXXXII. Martinus Guttrich famulus hæreticus, cum in concione Forneri suffraganei Bambergensis audivisset, perire non posse, quisquis Dei Matrem pie coleret, & aliquot quotidie salutationes precando offerret, cœpit & ipse quotidie septies mane & vesperi eam recitare. Id ubi per tres annos continuavit, in ipso Immaculatæ Conceptionis festo morbo correptus B. Virginem spectabilem habuit, quæ ad Sacramenta more Catholico suscipienda hortata, redituram se die & hora, qua Filium suum genuerat, promisit, secumque in cælum ducturam. *Pædagog. Christ. p. 2. c. 16 §. 4. n. 9.*

LXXXIII. B. Albertus in Cœnobio Crespiniano Monasticam professus, centies quotidie procumbens verba divinæ ad Deiparam legationis iterabat. *Surius 9. April.*

LXXXIV. B. Catharina, S. Birgittæ filia, quotidie quatuor horas flectandi genibus, & Angelicæ salutationi recitandæ, multis persusa lacrymis impendebat. *Idem 24. Mart.*

LXXXV. Fidem superat, quod de B. Maria Œgniacensi proditum est: Visa est illa sæpe spatio horarum viginti quatuor in Deiparæ honorem centies supra millies ita genua flectere, ut id seacenties sine interruptione faceret, subdens interim toties salutationem Angelicam: Post hæc addebat psalterium Regii vatis 150. Psalmorum, subnectens singulis psalmis singulas genuflexiones, totidemque *Ave Maria*: Deinde trecentis dorsum ictibus non sine sanguine flagello mulctans, *Ave Maria* totidem Virgini Matri recitabat, Tandem flectens genua quinquagies, ac toties recitans *Ave Maria*, suum Mariani cultus exercitium, & statas mille, & centum genuflexiones claudebat, ac sæpe ab hoc exercitio ad dies 40. non recedebat. *Idem 10. 3.*

LXXXVI. Miles quidam veteranus Cisterciensem ingressus Ordinem, cum ob ingenii hebetudinem orationem Dominicam addiscere non posset, salutationis Angelicæ quatuor prima verba, *Ave Maria, gratia plena*, toties ac tanto studio vel inter comedendum & animo & ore volvit revolvitque, ut tandem memoria teneret firmiter, nec haberet deinceps, quod jucundius salutatione ista, quodque Matris Christi recordatione gratius frequentiusque & animo & ore usurparet. Quam porro gratum Deo Divæque Matri hoc fuerit obsequium, testata est post ejus obitum peregrina arbor, quæ de ejus sepulchro enata in singulis suis foliis hæc eadem verba, *Ave Maria, gratia plena*, aureis expressa litteris cuivis legenda exhibuit, usque dum effossa circum humo per loci Episcopum compereret, ex boni istius Religiosi *Cantipr. l. 2. apum c. 29.*

ligiosi ore prodigiosam arborem propagatam; eo autem cognito, tamquam munere suo functa, arbor spectantibus & mirantibus cunctis exaruit.

Zachron. S. Franc. LXXXVII. Hac oratione mulier filiolum a Matre Virgine, mortis periculo subductum, recuperavit: cum enim audisset minorem ex duobus filiis, quos mane ad scholam miserat, de ponte, qua transeundum erat, in profluentem decidisse, nec retrahi omnino aut servari potuisse, accedit ad Deiparæ imaginem, ad quam filioli ex ejus institutione semper Coronam Virginis, antequam domo egrederentur, recitare solebant; ad hanc igitur imaginem accurrit, & filium commendat, recitato semel *Ave Maria*; tum surgens ad quærendum filium pergit, & ecce videt occurentem salvum & incolumem, qui se ab ea aquis extractum ajebat, ante cujus imaginem mane Coronam recitasset.

Cæsarius l. 3. c. 14. LXXXVIII. Eadem salutatione sæpe dæmon, qui quosdam etiam visibili specie infestos habebat, fugatus profligatusque est. Testis ista puella apud Cæsarium, quam hostis ille, cum ab ingressu Religionis apertis machinationibus avertere non posset, ac die quodam arreptam de editiori loco præcipitaturus iret, illa vero interim Mariam consueta salutatione invocaret, dimittere est coactus: atque hæc verba immurmurans, si in hac hora mulierem illam non invocasses, occidissem te, ipse se per fenestram atri canis forma dedit præcipitem. Qua arte etiam deinceps ab eadem jam religiosa non raro fugatus est.

Nierem. b. rg. in vita S. Ign. c. 13. LXXXIX. P. Joannes Eusebius Nierembergius in vita S. P. N. Ignatii meminit cujusdam in Hispania hominis, qui in omni flagitiorum genere criminumque, præter hæresim ad feram usque ætatem volutatus, eo perversitatis devenerat, ut nonnumquam in ipsum Deum odio exardescens, id etiam studiose ageret, quod illi quam maxime crederet displicere; ad summum tam nulla in eo inerat salutis cura, ut non modo numquam de bona peccatorum confessione bene instituenda cogitaret, sed fugeret etiam, quidquid eo spectaret, aut officio ullo modo monere posset, factus totus diaboli mancipium & devotum caput. Homini ergo in eo versanti statu nocte quadam, cum æger decumberet, & fugeret eum somnus, adfuit cæli Regina, sed mox, cum oculos tantum admirabili plenos modestia, benignitate ac misericordia in jacentem conjecisset, evanuit. Non fuit frustra tam benignus Dei Matris aspectus, siquidem sub eodem homo iste totam præteritæ vitæ rationem ita clare distincteque perspexit, ut ex peccatis, & numero & gravitate pene infinitis, nullum non mentis oculos perstringens, ingentem & animo dolorem, & oculis profluvium cieret lacrymarum. Et ut ob tantam vitæ turpitudinem confusione oppleretur incredibili, non ideo tamen despondebat animo, sed si valetudo & nox intempesta non impediret, profiliisset, & curriculo ad Sacerdotem advolasset, peccata omnia in aures ejus ac sinum depositurus. Nec fuit orto die ulla mora, Sacerdotem e Societate Jesu accersendum rogat instantissime, & commodum mittitur R. P. Eusebius, qui hæc scribit, cui ille totam vitam tanta evolvit exactitudine, distinctione & claritate, quantam nemo Theologorum post multorum annorum discussionem meliorem afferre potuisset. Tenuit hæc boni viri pia peccatorum tot & tantorum accusatio tres omnino horas, & non amplius, & absolutionis beneficium accepit a Sacerdote mirante pœnitentis sui & tam insolens in cognoscendis distinguendisque peccatis lumen, & tantum in detestandis iisdem, cum veri doloris significatione, studium; His ita feliciter peractis addidit verus pœnitens votum, si Deus vitam prorogaret, eam Deo in statu aliquo religioso consecrandi; sed tamen melius illi securiusque sorte de incerta hac & instabili ad certam & æternam melioris vitæ transire stationem; quod ut sibi a Deo concederetur, Patrem illum vehementissime rogavit, & vere impetravit, siquidem intra dies quinque ad vitæ metam pervenit, postquam omnibus Sanctæ Ecclesiæ Sacramentis probe munitus, breve, quod supererat, spatium continua quadam virtutum exercitatione & veræ pietatis sensu exegit tanto, qui etiam adstantium cieret lacrymas. Petiit subinde ab eo Pater, num qua aliquando in vita Dei Matrem pietate coluisset; non alia, respondit, quam quod semel quotidie Salutationem Angelicam in honorem illius recitasset. Tum & ille Patrem rogavit, ut tam singularis Dei Matris in se beneficii præco apud omnes esse vellet, facta potestate, omnia quæ ab se audiisset, ad Dei, Virginisque Deiparæ gloriam evulgandi.

Maria Veneranda Rosarium & coronas recitando.

XC. Aloysius Albanensis ex Ordine Minorum Novitius, a Gabriele, Anconitani Monasteri Guardiano, singulis diebus coronam, antequam ederet aliquid, recitare jussus, cum aliquando aliis occupatus pensi sui immemor ad mensam venisset, a Superiore interrogatus, & de oblivione increpitus, ad templum, ut debitum exolveret, missus est. Ibi bonus ille, flexis ante aram maximam genibus, coronam suam persolvere instituit, quod dum facit, visus est tum ab iis, quos Superior observatum miserat, tum ab ipsomet Superiore, qui ad rei miraculum commonitus accurrerat; visus est, inquam, Angelus orantis superne capiti imminens, qui filo aureo rosas illiasque, quæ ex istius ore fluebant, ita inserebat, ut post singulas rosarum decades singula lilia succederent, quæ deinde omnibus in corollæ modum innexa adolescentis capiti imposuit, & avolavit. Et ne quis vanam hic aliquam phantasiæ illusionem intervenisse crederet, mirus, & perquam suavis, ac bene diuturnus afflatus est ex eodem, ubi ille oraverat, loco rosarum ac liliorum odor: Ipseque adeo Novitius multis deinceps a Deipara favoribus cumulatus, ad mortem usque in cœpta pietate perseveravit. In Chron. Minor. p. 3. l. 7. c. 14.

XCI.

Lib. 4. Revel.

XCI. Cum S. Gertrudis hoc pium solitumque 150. salutationum Angelicarum pensum semel ob capitis dolorem persolvere non posset, atque ejus loco solum hæc duo verba, *Ave Maria*, pari numero recitasset, vidit sub hujus orationis finem ipsam Sanctissimam Virginem manu coronam pulcherrimis contextam rosis prætendentem, factæ orationis præmium; simulque audiit dicentem, non minus hoc ex legitima causa decurtatum rosarium gratum fuisse, quam quæ alias integram obtulisset, hoc ipsum utique oblatura, ni capitis dolor vetuisset.

Cantipr. l. 2. apum c. 29. p. 9.

XCII. Marianum sertum seu Psalterium ad instantiam Avunculi recitans corruptissimæ vitæ Juvenis, mirabiliter primum conversus est; subinde vero mirabilis ipso nuptiarum die, dum ad pensum ordinarium persolvendum in cubiculum secedit, ab eadem spectabili ad cælestes nuptias invitatus, eodem adhuc die ægrotare cœpit, & post triduum mortuus est.

Chron. S. Dominic. p. 1. l. 34.

XCIII. Eques quidam, nomine Alanus, quotidie flexis genibus Rosarium recitare solitus, cum ab ingenti Hæreticorum multitudine circumdatus morti jam proximus esset, B. Virgo visa est 150. lapides in hostes jacere, maxima eorum strage, sicque salvus Alanus & victor evasit. Alias Jerosolymam navigans, vidit 150. monticulos, per quos e naufragio salvus in continentem descendit. Unde in patriam reversus, mox monasterium Religiosis S. Dominici exstruxit, ipseque etiam ingressus, mirus prædicator Rosarii effectus est, ita ut ob hanc causam post mortem ejus manus & os, velut instrumenta Rosarii recitati, incorrupta sint reperta.

In app. Spec & a. p. ad Pad. Chr. p. 1. c. 22. §. 4. n. 15. 18.

XCIV. E viris tribus peregre profectis, atque in sylva quadam errantibus, duo, qui tertium aliquanto spatio præcesserant, in latrones incurrerunt, & ab iisdem rebus sunt ac vita spoliati; venit interim & posterior ad insidiarum locum periculi ignarus, impetitur, cedit non admodum repugnanter, mors intentatur; non recusat mori, sed moræ tantillum rogat & impetrat, quo corollam Deiparæ Virgini duodecim salutationibus constantem precurrere breviter orando possit. Orat ergo, & ecce ibi, adsuit extemplo in aureo sublimi throno solis instar renidens Dei Mater, adsuere ei Sanctæ Virgines Catharina & Lucia, quarum bonus ille fuerat singulariter semper amans; atque ex duabus illa a cæli Regina jussa est rosas, quæ de orantis ore, ad singulas quidem orationes Dominicas rubræ, ad salutationes vero Angelicas albæ prodibant, exceptas, B. Luciæ dare, circulo aureo in coronæ modum filo argenteo circumligandas: Ita peracta hominis prece, exstitit mira & pulchritudine, & odoris suavitate corona, quam Virgo Mater clientis sui capiti imposuit, & simul videri desiit. Attonitis interim ad spectaculum sicariis, qui cum ab isto, omnium, quæ circum se facta essent, ignaro, sciscitati intellexissent, esse illam Mariani favoris in sibi devotos demonstrationem, cujus etiamnum pignus coronam in hominis capite cernebant, liberum viatorem dimiserunt, & pravam vitæ suæ rationem detestati, in alios viros mutati sunt. Is porro, qui Virginis ope functus periculo est, coronam de capite suo acceptam deosculatus, teroptimæ protectrici suæ gratias egit, & ejusdem deinceps obsequiis futurus relicto mundo vitam religiosam professus est.

Ex lit. priv. ibi.

XCV. Brugis pejeraverat mulier quædam, atque nocte sequenti adstare sibi monstrum vidit informe, & horrendum, quod dire infrendens, intra sex, inquit, septimanas moriere mulier. Mane illa perterrita ad templum nostrum accurrit, patri uni e nostris rem totam exponit, qui jussæ animo forti esse, operam suam spondet, modo singulis se hebdomadis confessione expiet. At ecce nocte proxima rursus strepitu & tumultu excitato apparere monstrum, & quod prius mortem intra sex septimanas, uno jam die minus denunciare, & pergere ita deinceps singulis noctibus. Quid agat misera! ad Sacrum Sanguinem (qui Brugis religiose colitur) vota, supplicia, Missas, vovet. Verum frustra. Nam larva illa quot noctibus eadem hora, vicinis strepitum percipientibus, mortem eodem semper modo interminatur, nisi quod numerum dieram diminuebat, prout propior dies fextæ hebdomadæ ultimus adveniebat. Summa jam nox decretoria aderat: Patri Societatis tum primum occurrit, misellam monere, ut studiose recitaret Rosarium duodecim stellarum, seu duodecim Ave Maria, id scilicet genus piæ in Virginem exercitationis esse institutum ad non celeriter moriendum: Addit præterea, ut si strepitum audire consuetum incipiat, B. Virgini voveat, se tota vita illud rosariolum in dies singulos recitaturam. Igitur misera mulier fatalem expectat horam, exauditur strepitus, B. Virgo invocatur: votum eidem de recitando rosariolo nuncupatur: Atque hic stetere omnia illa infernalis monstri terriculamenta, cum ante semper coram spectandum se offerret; nec quicquam deinceps mulieri extitit inde molestiæ.

Parad. apert. flag. c. 11. ex. 3.

XCVI. Juvenis quidam quotidie imaginem Deiparæ in conclavi affixam florido serto coronare solitus, cum S. Francisci postea Ordinem ingressus, gravibus urgeretur stimulis, Ordinem deserendi, quod in eo occasionem non haberet antiquam consuetudinem retinendi, a B. Virgine apparente meliorem & gratiorem coronam, scilicet sexaginta salutationibus, & septenis orationibus Dominicis constantem offerre doctus est, id quod ille feliciter executus, alii vero post illum non minori suo solatio sunt imitati.

Ib. c. 5. ex. 6.

XCVII. B. Joanna Francisca docta est a Christo rosariolum gaudiorum, decem salutationibus & una oratione Dominica constans, recitare in honorem decem virtutum, quibus B. Virgo præcipue enituit, nempe puritatis, pietatis, prudentiæ, humilitatis, obedientiæ, sinceritatis, paupertatis, charitatis, conformationis voluntatis suæ cum divina, & patientiæ, quibus in fine aliqui *Ave maris stella* subnectunt.

C. Tausc. in matre dolor. l. 3. pr. 10 n. 3. & Parad. Hagioph. c. 2. ex.

XCVIII. P. Carolus Spinola, & Joannes Berchmannus, rosariolum novem salutationibus in honorem novem mensium, quibus Christus

ftus in utero latebat, recitatis conftans, aut certe, ut Berchmannus faciebat, hoc verfu: *Beata vifcera Mariæ Virginis, quæ portaverunt æterni Patris Filium*, noviesdicto. Aut, ut alius quidam Clericus malebat, his verfibus: *Beatus venter Mariæ, qui portavit æterni Patris Filium, & beata ubera, quæ lactaverunt Chriftum Dominum*: quæ omnia rofariola pergrata fuiffe B. Virgini, ex eo colligitur, quod P. Carolo laureolam martyrii, Berchmanno infignem fanctitatem impetrarit, Clerico vero, dum in morbo linguam fœdiffime deotibus laceravit, aliquot lactis guttis de ubere fuo affufis reparavit.

Imagines B. V. colendo.

Ibid. c. 1. ex. 1. XCIX. S. Francifcus de Paula femper imaginem B. Virginis in privato facello habebat, unicum in rebus quibuslibet afylum: qua de re edoctus Ludovicus XI. Galliarum Rex, effigiem ejufmodi feptemdecim millibus aureorum æftimatam ei donavit, quam tamen ille cooftaoter refpuit, dicens, pietatem non in auro aut argento fitam, fed in una cæli Regina fixam effe oportere.

Ibid. C. In moote Olivetano Anachoreta quidam, cum graviffimis libidinis ftimulis in ipfam ufque fenectutem vexatus cum dæmone expoftularet, & , ut extremo faltem vitæ tempore quietum vivere fineret, peteret, promifit dæmon, a tentatione fe defiturum, fi imaginem, quam in cellula fua locatam præcipuo cultu venerabatur, deponeret, quod tamen ille, re tota Abbati detecta, exequi eft prohibitus.

Ibid. exem. 4. CI. Ludovicus XI. femper io pileo B. Virginis iconem circumferebat, pluris eam faciens, quam omnes regni adamantes & gemmas. Idem Ludovicus Pius Imperator & Rex Galliæ fecit, iconem talem, feu folus, feu in venatione effet, pro Sacella habens, flexifque coram ea genibus precari folitus.

Ibid. CII. Aodronicus fenior, qui penes fe perpetuo parvam ex auro Virginis Statuam e collo pendulam portabat, cum moriturus fumere Euchariftiam non poffet, figillum illud ori admovit, ot ei pro viatico Mater effet, fi Filio frui non poffet.

Ibid. CIII. S. Car. Borromæus, præterquam quod ferio imperaffet, ut in ingreffu cujufque templi Parochiani proftaret Deiparæ imago, omnes iofuper fuæ ditionis inquilinos hortabatur, ne omitterent harum iconum aliquam fecum circumferre, certi de vi, qua illæ adverfus malas Dæmonis machinationes pollerent.

Surius in vit. 28. Febr. CIV. B. Margarita Regis Hungariæ filia fub S. Dominici difciplina Sanctimonialis, Sanctiffimam Dei Matrem io ejus imagine, ubicunque fe illi quæpiam offerebat, Angelica falutatione de genibus folita fuit confalutare. Idem faciebat fingulis eidem Beatiff. Virgini feftis diebus, ac per totam octavam quotidie millies proftrato femper humi corpore. Nec pridie iftorum dierum, præter panis, & aquæ paululum, obfonii quidquam admittebat. Quoties autem in loco Capituli, ut vocant, fequentis diei folemnitas promulgabatur, ipfa humi ftrata profufis lacrymis Deo grates referebat.

CV. Erat & in hujufmodi Mariani cultus ftudiis fingularis prorfus noftræ Societatis nobilis Athleta, & fufo pro Chrifti fide in Monomotapa fanguine, infignis martyr P. Gonzales Sylveira, qui, ubicuoque fe Dei Matris effigies ultro citroque commeantis oculis offerebat, eam toto capite, oculis, ac, fi fine arbitris effet, genuum ad terram ufque inflexione, venerabatur. Nec minus faciebat, quoties precatoriam divæ Virginis corollam decurrens Angelicam falutationem inchoabat. Godignius in vita.

CVI. S. Therefia Monafterii Incarnationis Avilæ creata Antiftes, in ipfo obeundi muneris ingreffu nihil prius habuit, quam ut fe & cœnobium totum B. Virgini devoveret. In quem finem imaginem ejus in cathedra priorali collocavit, eique Monafterii claves una cum regimine tamquam Superiori, cujus ipfa effet vicaria, obtulit. Quod fibi gratum fuiffe Virgo oftendit, dum pridie S. Sebaftiani vifibili fpecie in locum imaginis fuæ fubftituta, fe domus illius gubernacula non illibenter fufcipere demonftravit. O Patres matrefque familias? quanto domus veftræ bono fub talis Virginis Antiftitis imperio regerentur! Ribera l. 1. vit. c. 1.

CVII. S. Edmundus ftudia numquam inchoabat, nifi implorata prius ope Virginis, cujus imaginem femper coram habebat, & fe ipfa fæpius revera præfeotem exhibebat. Semel, cum inter ftudendum fuiffet forte lucerna a glire extincta, Edmundus ad Matrem fuam pro more fuo confugiens, vidit Angelum ab illa miffum, qui lumen reftituit. Surius in vita.

CVIII. Anno falutis 1631. non procul Divione tres prædones in equitem, qui fecum retro vehebat Monialem e Cœnobio abductam, inciderunt, cumque armis hic fe contra iftos defendere pararet, ab uno illorum caput glande ignita percuffus, de equo cecidit exanimis, unaque decidit, fed illæfa, Monialis, quæ inftituti cum equite itineris caufam interrogata, ingenue, quod res erat, faffa, magno fe dignam fupplicio pronunciavit. Habebat illa in finu B. Virginis iconem, quam in iftorum occurfu in manus fumpferat, ejufdem Virginis implorata ope, quam & impetravit: nam graffatores ifti, contra morem ejufmodi hominum, Monialem non tantum non tangunt, fed, fi velit, paratos, fe offerunt eam ad Monafterium fuum equo deportare. Id officii cum toto animo admitteret, ab uno graffatorum domum revecta eft, & monita, ut hinc fapere difceret. Sub hæc Monialis, ut vectori fuo aliquod ob acceptum beneficium grati animi pignus relinqueret, Icone eum, qua fe fervatam credebat, donavit. Nec fuit homini donum iftud diu inutile: fiquidem ad fuos properanti exorta animo ex pravæ vitæ recordatione gravis inquietudo, & confcientiæ remorfum meliore mirjecit mentem, fuafitque relictis fociis vitam ad Chriftiani officii normam revocare. Nec mora: converfo gradu ad Divæ Virginis Sacellum quoddam, Divione duabus diftans leucis, cujus effigiem Monialis dederat, fe recepit, Virginique Matri, quam mutatæ jam in melius vitę deprędicabat auctorem, gratias egit. Berry in paradifo 25. Janu.

CIX.

In prato Spirit. c. 180.

CIX. Narrat Joannes Moschus in suo prato Spirituali de Joaone quodam viro Sancto, qui peregre ad visitanda sacra loca profecturus, B. Virginis Mariæ Imagini, quam in specu sua secum habebat, lumen honoris causa accendere, & ipsam illi lucernam cellulæ commendare solitus, sæpe post aliquot septimanarum, imo mensium, peregrinationem ad speluncam suam reditum, lucernam semper accensam, nulla ejus facta imminutione inveniebat, certum grati magnæ Matri impensi officii testimonium.

Ferry in parad. 18. Aug.

CX. Nobilis quidam Lusitanus ex morbo decumbens pro suo in Deiparam Virginem pio affectu jusserat in cubiculo suo parari Altariolum, & in eo divæ statuam collocari, & texta e floribus corolla coronari, ac circum flores spargi, usus in hanc rem opera mancipii Turcæ, qui sane non segniter nec morose domini sui jussa implere conatus est. Cæterum herus pridem optaverat servum illom suum Christiaois accenseri, & sæpe hominem cum ratione, tum prece ac pretio ad id iovitarat, sed semper frustra. Is ergo postridie ejus diei, quo in exornanda Dei Matris effigie tam cordatam heri jussione navaverat operam, ad herum accurrit, baptismum postulat, ita nimirum ut peteret, secundum noctem jussisse Virginem, cujus exornandæ imagini tam sedulo se impendisset. Hac tam inopinata & diu optata servi postulatione ita exultavit nobilis, ut medicina illi tunc quidem non fuerit opus alia ad morbum pellendum & curandum, ut famulus Christianis Sacris imbueretur; Qui factus Christianus vitam eo nomine dignam instituit, & in magnæ Virginis Matris obsequium toto pectore incubuit.

Jo. Rho l. 3. c. 3. n. 33.

CXI. Inter cultarum Deiparæ imaginum præclara documenta, quibus vera pietas astruituitur, ab elegantiori profectum ingenio illud videri potest, quo ad posteros tranlmisso Melchioris Hierbæ Ord. Min. nomen est nobilitatum. Nam quia vilium pictorum inscitia Divæ Virginis ora vultusque minus eleganter effictos videret (quod sæpius inter illa Mexicanæ Ecclesiæ rudimenta fieri necesse fuit) illatam pulcherrimæ mulierum iojuriam non ferens, ut quoquò posset, modo compensaret, illico positis humi genibus eidem laudes ac vota offerebat. Idem illi animus, eadem religio, si in minus cultas atque ornatas incidisset. Si tali ubique gentium penicilli error pietate corrigendus est, Virgini effingendæ nullum ego Apellem requiro. Cultior deformi sua imagine lautiorque fuit Virgo, quam si artis miraculo spectata veræ pietatis indigeat veneratione.

Albert. Crantz. l. 20. Metrop. iit.

CXII. Caroli Magni filius Ludovicus non imperii solum, sed multo etiam magis paternæ pietatis hæres, venerandam Deiparæ Virginis imaginem tanti fecit, ut eam quocunque iret religiosissime circumferret in venationibus ad arborem collocare juberet, ut eam e regione positam inter venandum crebro videret, a tergo relictam subinde respectaret, ad eandem precaturus sæpe recurreret. Idem divioa monitus visione, ad arboris truncum ooxi templi fundamenta jecit, opusque illud SS. Virgini nuncupavit.

Peregrinationes ad templa B. Virginis instituendæ.

Specul. Exempl. Cd. 9. ex. 118.

CXIII. Pastoris filia pecora cum patre custodire jussa, cum frequenter ad desertum templum in pascuis situm accederet, precesque coram imagine B. Virginis com magno pietatis sensu persolveret, meruit a B. Virgine triplici Virginum coborte comitante visitari, & post caput serto ornatum ad cælum deduci, quemadmodum duo Religiosi illac traoseuntes, & postmodum moribundæ puellæ assistentes, viderunt.

Hist. Lau. l. 2. c. 18.

CXIV. Alia quædam puella septem annorum, dum sub arboribus preces persolvit, & pecora custodit, Virgo miri splendoris eam manu arripiens ad ædem Lauretanam triginta mille passibus distantem deduxit, iterumque reduxit, ubi talem pietatis erga Deiparam stimulum concepit, ut, cum deinde Monasterium ingressa, & Præsidis etiam officio functa, ad nonagesimum usque annum sancte & illibate vixisset, singulis tamen annis ad ædem Lauretanam peregrinata fuerit.

Io. Nadasi in anno Mariæ. Sabb. 19.

CXV. S. Gerlacus Ruremundanus singulis Sabbatis ad Aquisgranensem Deiparam nudis pedibus peregrinari solebat; S. Servatii vero reliquias quotidie mane, molesto licet itinere visitare; unde factum, ut, cum in agone Sacerdotem non haberet, S. Servatius a Deipara missus ultimis præsidiis & Sacramentis eum muniret.

Ibid.

CXVI. Franciscus Toletus Cardinalis Romæ singulis Sabbatis e Vaticano, loogo satis itinere, pedes, quæcunque anni tempestas foret, itare ad S. Mariam majorem consuevit, & illic se Reginæ Cæli pro aris sistere, Filiumque illius æterno Patri offerre.

Jacobus de Vitriaco in ejus vita.

CXVII. S. Maria Ogniacensis singulis annis ad templum Ogniacense duobus milliaribus distans, bruma sæviente, nudis pedibus itabat, & illo ac sequenti die nil comedebat, totamque noctem in templo pervigil precibus impendebat; quo in itinere flexibus & erroribus obnoxio, cælesti quodam lumine sine errore ducebatur, Angelis dextra lævaque eam sustentantibus, & imbres, cum caderent, arcentibus.

CXVIII. Henricus II. Imperator in mediis peregrinationibus si urbem antiquam ingrediebatur, primam noctem in illa æde, quam B. Virgini sacram reperisset, insomnem inter preces exegit.

Sodalitati nomen dando.

Vita c. 7.

CXIX. Ferdinandus II. adeo B. Virginem & Sodalitates amabat, ut nulla in Ungariæ Bohemiæque regnis, nulla in Carinthia, Styria, Carniolia, B. Virginis Sodalitas fuerit, in cujus Album nomen suum non retulerit.

Ib. n. 27.

CXX. Henricus ab Haiden, Canonicus Trevirensis, post septem annos in Collegio Germanico exactos, tandem in Patriam abire statuens, febri correptus est. In qua somnus eum quondam oppressit, ex quo evigilans Sacerdoti ad se vocato retulit, se ad judicium

vo-

vocatum propediem a dæmone in tartarum abripiendum fuisse, nisi B. Virgo propterea, quod aliquot annis in Congregatione illi servierat, eumdem dæmonum potestati eripuisset.

Antiphonam, Salve Regina, *recitando*.

L. 4 Rev. c. 53. CXXI. S. Gertrudis de Saxonia quondam vespertinis Completorii precibus præsens, cum Salve Regina cantaretur, sensit se ad illa verba, *Eja ergo Advocata nostra*, duplicato fervore opem B. Virginis tamquam potentissimæ Advocatæ implorare, simulque videra sibi visa est eadem B. Virgo fuæ quadam orationis istius violentia, non secus ac fortissimis ad se trahi funibus; quo viso sane ostendebat, quam efficaciter sub hoc pio Advocatæ nomine ad ferendam hominibus opem moveretur; Cum ulterius ad hæc verba: *Illos tuos misericordes oculos ad nos converte*, chorus pervenisset, tunc eamdem se Sanctissimam Dei Matrem vidisse ajebat, quæ benedicti Filii sui caput ac faciem deorsum leniter inclinans dixerit: Ecce hi sunt misericordes oculi illi, quos ad eos, qui opem meam postulant, convertere soleo. Sub hæc tandem ipsum Christum jussisse, ut quotidie hac oratione, saltem semel, uteretur, futura illi olim in mortis hora, ut certum, ita non vulgare solatium & levamen.

Cæsar. l. 7. mirac. c. 30. CXXII. De Sacerdote quodam a vitæ sanctitate bene noto scribit Cæsarius, cum exorta gravi tempestate audiret mugire tonitrua, territusque ad vicinum templum confugisset, & ante Dei Matris aram serio & ardenter se a fulmine servari deposceret, apparuisse illi Santiss. Virginem, & jussisse, ut, quotiescumque fulgura & tonitrua existerent, toties Salve Regina oraret, ac nihil hac munitus prece sibi deinceps ab illis pertimesceret.

Quinque Psalmos recitando.

Spinellus in throno c. 4. n. 24. CXXIII. B. Joscio, S. Bertini Audomaropoli olim Asceta, in eam erga Dei Matrem pietatis consuetudinem venerat, ut Psalmos quinque. *Magnificat*; *Ad Dominum cum tribularer*: *Retribue*: *In convertendo*: *Ad te levavi*: qui primis suis litteris nomen, Maria, describunt, quotidie, dum vixit, legeret. Et ne dubitarent homines, id pietatis officium B. Virgini gratissimum fuisse, prodigiosi flores quinque ex mortui oculis, auribusque, atque ore enati prodiere, quorum qui de ore fuerat propagatus, in singulis foliis Sacrum Nomen, Maria, inscriptum gerebat.

Officium recitando.

Rho. l. 9. c. 2. n. 1. CXXIV. Assueverat Regius adolescens Lusitanus Sebastianus Virgineas Laudes destinatis horis descriptas diligenti religione percurrere, nullaque ab eo studio occupatione dimoveri. Itaque, cum forte venaturus equum insiluisset, in eam venit cogitationem, se destinatum laudum pensum magnæ Virgini nondum persolvisse, Ergo, nequicquam monentibus Aulicis, non defuturum sub noctem tempus opportunum precationi, illico ab equo desilivit, seque consuetum recipiens in cubiculum, statas decurrit laudes, quibus persolutis ad venationem abiit: noluit, dum feras caperet, domesticam sibi elabi pietatem.

S. Anselmus epist. ad Episc. CXXV. Quam Deo, Beatissimæque Virgini grata sit hujus officii recitatio, testatus est quidam tempore Caroli Francorum Regis, regio in Ungaria ortu adolescens, cui id pensi in Virginis honorem quotidie recitare solito, apparuit Virgo Mater, & a carnalibus nuptiis, quibus jam parabatur, abstractum, ad castitatem in ordine Religioso perpetuo servandam traduxit, eidemque festum Immaculatæ suæ Conceptionis celebrandum indixit.

Eleemosinas dando.

Rho. l. 9. c. 1. n. 22. CXXVI. De Alexandro Peretto, Cardinali Montalto, sic scribit Joannes Rho: Illa meo judicio elegantissima est religio, quæ mixtis cum charitate opibus, versicolori veluti serico oculos animi utrinque ludit, ac delectat. Accenseatur religioni adversus magnam Virginem, quod charitati in Virgines allocabiles poterat accenseri. Illius enim reverentia his benefacere Montaltus instituerat. Nullam Deiparæ sacram diem abire patiebatur, quin liberali manu dotatam aliquam Virginem honesto in matrimonio collocaret; ratus, gratissimum Mariæ accidere, si teneras illas ætates tuto in pudicitiæ portu aureis anchoris retinerentur.

Mortificationi corporis & animi studendo.

Pelbartus l. 12. p. 2. c. 7. CXXVII. Refert Pelbartus in Stellario Coronæ B. Virginis, latronem quemdam, cum ad domum cujusdam pauperis mulieris divertisset, diei Sabbati, observassetque illam cum filiabus jejunantem, jejunii causam quæsivisse, cui responderit mulier; didicisse se a quodam Concionatore, quod, quicumque in honorem B. Mariæ Sabbatis jejunaret, is eam esset gratiam consecuturus, ut sine pœnitentia nequaquam vita decederet, damnationem evasurus. Hoc audito, vovit ille statim illis præsentibus, se tota vita in Deiparæ Virginis honorem jejunaturum. Jejunaverat ex voto jam aliquot annis, quando in scelere deprehensus, lata sententia, capite plexus est. At ecce abscissum caput, Confessionem, Confessionem! clamare cœpit. Adfuit extemplo Sacerdos, qui caput trunco jungit, & Confessionem excipit, intelligitque istum ob susceptum in B. Virginis honorem Sabbatinum jejunium, sine peccatorum expiatione mori non potuisse; Cæterum abscisso capite adfuisse dæmones, qui animam abducerent, sed prohibitos a superveniente B. Virgine, quæ animam inde abire non sinisset, nisi contritione & confessione rite expiatam. His ergo peractis, astantiumque suffragiis postulatis, anima inde avolavit.

Rho. l. 6. n. 23. CXXVIII. Addictissima Virgini Capucinorum natio Hieronymum Politianum offert, tam exactæ in ejus cultu pietatis, ut, quum aliquis eorum in eam diligentius incumbit, domestico detritoque apud eos proverbio, is

Hieronymo componatur. Illa præcipua memorantur. Quoties fas illi erat per Ecclesiæ leges, toties ejus honori ex formula sacrificabat: septimam quamque diem, & quaternas ante, ejus quasque festas luces, totidemque post dies illas, cibario pane, ac frigida contentus transigebat. Reliqua haud erant dissentanea, sive laudibus, conceptisque precibus, sive privatis collocutionibus publicisque fermonibus ea esset celebranda, semper reliquos inter eximius erat Hieronymus, celsissimo quodam animo, & liquidissima voluptate.

Parad. apert. c. 3. ex. 2. CXXIX. S. Carolus Borromæus ante omnia festa Deiparæ solemniora jejunium in pane & aqua observabat.

Cæsarius l. 7. c. 39. CXXX. Quidam latro diem Sabbati a quodam Cisterciensi Monacho jejunare, & a cæde abstinere doctus, in primis contritionem peccatorum in morte, post hanc vero honorificam sepulturam obtinuit. Capite enim plexus, & extra urbem sepultus, nocte sequenti a quinque Matronis candelas accensas in manu ferentibus, ex sepulchro effossus, & feretro eleganti impositus, custodibus urbis traditus est cum mandato, ut monerent Episcopum de eodem in Ecclesia sepeliendo.

Pelbartus in Stellario l. 12. p. 2. c. 3. CXXXI. Alius cum suasu cujusdam mulieris itidem omnibus diebus Sabbati jejunasset, in silva jam decollatus mori citius non potuit, quam Confessarius ex urbe vicina evocatus Confessionem illius exceperet.

S. Anton. p. 4. tit. 15. c. 2. §. 2. CXXXII. S. Thomas Cantuariensis omni die Sabbati cilicium gestabat, quod adeo placuit B. V., ut eum quodam die in eodem reficiendo juvaret.

Parad. apert. c. 31. ex. 8. CXXXIII. Nobilis quidam lasciviæ vitio irretitus, cum S. Bernardi suasu primum trium dierum intervallo ad honorem SS. Triadis, totidemque pro Dei Matris reverentia a luxuria abstinuisset, usque adeo mutatus est, ut etiam perpetuo voto sese ad pudicitiam servandam adstringeret.

Spec. ex. d. 4. ex. 8. CXXXIV. Miles quidam, qui Virginem, Mariæ nomine vocatam, Sabbato ob honorem Virginis Matris, stuprare omiserat, contritionem in torneamento elicere, & ad æterna gaudia ab ea perduci meruit.

Nihil negando in ejus nomine petentibus.

Paradis. apert. c. 3. ex. 7. CXXXV. S. Gerardus primus Ungariæ Martyr, nomen B. V. interponenti nihil unquam negabat: unde omnis generis homines, quæ volebant, ab eo impetrabant; hac clave ejus mens & arca patuit.

Ibid. CXXXVI. Alexander Ales vir doctissimus eamdem sibi legem imposuit, unde sub hoc titulo ad Ordinem S. Francisci invitatus paruit, non sine egregio animi solatio fructuque.

Ibid. CXXXVII. Franciscus Sfortia Dux Mediolanensis cum Casanova in potestatem redacta, puella raræ formæ ad eum redacta fuisset, & hæc imaginem Deiparæ in cubili aspiciens, per honorem, quem imagini deberet, rogaret, ne pudorem illius violaret, usque adeo infolitis his precibus permotus est, ut mox eam illæsam cum præsidio ad suos deduci jusserit.

Cultum illius promovendo.

CXXXVIII. S. Stephanus Rex, hortante S. Gerardo, vehementer laboravit, ut totum suum regnum Deiparæ colendæ esset deditissimum, ut ejus festa pridianis jejuniis & singulari pietate transigerentur: ut ad Sacratiss. Mariæ nomen flexis genibus, & demissis in terram capitibus, ſ: cuncti inclinarent. Unde & Hungaria a S. Rege familia S. Mariæ appellata est. *Gasp. Tausc. l. 3. prax. 15.*

CXXXIX. S. Ludovicus II. Rex Galliæ non contentus Bononiensem Comitatum cum Oppidis B. V. consecrasse in regno insuper universo voluit sub meridiem ære campano signum ad salutationem Angelicam dari. *Ibid.*

CXL. S. Dominicus cum ab eo Blancha Franciæ Regina petiisset, ut Filium ipsi impetraret, author illi fuit, ut Rosarium sedulo oraret, & multa insuper oraturis distribueret; id enim si faceret, prolem masculam habituram. Fecit; & Mater S. Ludovici est effecta. *Ibid. n. 5.*

CXLI. B. Vincentius Dominicanus omnes conciones recitatione miraculi per B. V. patrati claudebat; hinc in agone Deiparæ aspectu & auxilio confirmatus, ejusdem laudes concinendo expiravit. *Spec. Ex. d. 9. ex. 59.*

CXLII. Franciscus Retzanus itidem ex Dominicana Familia sex annorum spatio Theologiam prælegens, singulis sublatis dimidiam prælectionis partem decore & cum gratia in laudem hujus Virginis deflexit, & frequenter eo sensu, ut uberes lacrymæ verba docentis interciperent. Tria bene magna volumina in laudem cælestis Virginis scripsit. *Michov. disc. 26. n. 24.*

CXLIII. Joannes I. Rex Lusitaniæ tria magnifica in honorem Virginis sanctissimæ monasteria struxit, quorum primario, quod prope Ulisiponam ab Oliveto dicitur, tantum argenti pondus donavit, quantum ipse cataphractus a capite ad calcem pendebat: Suam quoque ibidem hastam, & militare vexillum suspendit, monumentis Artificum manu elaboratis, quæ eo loci obtulit, quater centena millia aureorum nummum excedentibus. Collegium quoque triginta duorum Canonicorum, quorum cuilibet quadringentos ac quinquaginta aureos attribuit, extra annuum Episcopi redditum, qui ducenta & quinquaginta ejusmodi nummorum millia faciebat. Officium B. V. non modo ipse cum magno pietatis sensu quotidie recitavit, sed aliis etiam, qui meliore apud ipsum loco erant, idem faciendi author fuit. *Parad. apert. c. 10. ex. 6.*

CXLIV. Stat in Quirinali Virgini a Paulo V. dicata cella, ejus in cæli terræque Reginam obsequii, atque plusquam Regiæ magnificentiæ argumentum ingens. Nihil in urbe majus, aut elegantius videt civis, miratur peregrinus. Vario marmore Lunensi, Hispanico, Lucullejo, Africano nitent parietes, pilæ, pavimentum, coronis. Porro ara ipsa, supra quam Deiparæ imaginem Divi Lucæ ductam penicillo, in pretiosissimo e gemmis sorulo collocatam colimus, vario jaspide, mira atque eleganti varietate colorum, ac plurimo inaurato ære, columnis, magnisque famulantium Angelorum simulacris ad miraculum fulget. *Rho. l. c. 4.*

get. Ad hæc constituta Sacerdotia, additi annui redditus, argentea atque aura vasa, & vestis affatim dives, plurimo provisu in sacrorum ministerium comparata. Atque hæc omnia humillimæ servitutis titulo eidem Virgini obtulisse se publico Epigrammate testatus est in hæc verba: *D. V. Dei Genitricis Mariæ Paulus V. Sacellum obtulit humilis servus, Anno salutis Domini M. DC. XV. Pontif. VI.* Quumque nondum satis a se cultam Virginem crederet, quamquam Sacrarium & adeo Basilicam auxisset, majus aliquid moliendum ratus, immanem columnam striis ingentibus, ac plusquam palmaribus nobilem, Lunensi ex marmore, quæ sola in Templi Pacis parietinis supererat, depositam, magnoque ergatarum molimine in Exquilinum ex foro nunc Boario translatam, erectamque, Virginis æreo inaurato, ac prægrandi signo superimposito, consecravit. Ut plane mirari desinant haud dubia Virginitatis, ac summæ pudicitiæ fama obiisse Pontificem, qui in Virginis fuerit clientela.

Pædagogus Christi p. 2. c. 5. §. 4. pag. 807.

CXLV. Anno 1647. quo tempore Vandalicus turbo jam universam prope Germaniam secundo Marte pervagatus, Bohemiæ sese, ac hæreditariis augustissimæ Austriadum familiæ provinciis violentior infundebat; Sacratissimus juxta pientissimus Imperator Ferdinandus III. ut labantibus Imperii, Fideique rebus fulcrum subjiceret, laboriosi pariter ac sumptuosi operis columnam erexit, futuram posteris sæculis, non minus Austriacæ pietatis monumentum, quam statutum (ut sperare licet) furori Balthico Colossum Terminalem. Moles est, si materiam spectes, solido excisa lapide, & perferendis in ævum sine offensione cæli injuriis perquam idoneo. Basin circumducti per artem quaternæ in latere, æqualibus a semet spatiis discedentia, coronant cancelli, & modico ab eadem intervallo divisi angustam in circuitu viam aperiunt. Basi, qua parte coeuntibus lateribus in angulos acuitur, quaterna insistunt; vel Heroum vel Angelorum simulacra, qui caput galea, umbone pectus, levam clypeo, ac ense dexteram armati, ictum singuli in subjectum pedibus monstrum deliberant. Ac primus quidem, qui in orientem prospicit, in Draconem vires omnes infumere videtur, cui ingeniosum Lemma ex Sacris adscriptum de pelta emicat: *Ipsa conteret.* Alter, qui frontem occidenti porrigit, pari armorum nisu in edomitum Leonem intentus, epigraphem præfert: *Conculcabis.* Tertius qui vultu ad Meridiem converso aspidem calcat, & ferienti similis contrucidat, inscriptionem de clypeo ostentat: *Ambulabis super.* Postremus, qui in aquilonarem plagam, & vultu, & armis minatur in Basiliscum dæseviens, hoc proculcatam belluam lemmate alloquitur: *Non pro te lex.* Media in proceram altitudinem assurgit columna, & prope paris cum ædibus altitudinis, supremo vertice portat ingentis magnitudinis statuam, quæ sine macula conceptam Deiparentem Virginem, tam antiqui serpentis caput victore calcaneo proterentem, quam velut e sublimi specula in suorum salutem excubantem repræsentat. Stabat jam in amplissimo, ac urbis capaci foro ante ædes sacras Domus Professæ Patrum Soc. Jesu, solidata moles; sed dubiæ adhuc eam inspectantium nutabant cogitationes, quam tandem in partem pientissimi Cæsaris sese consumeret deliberatio; donec incisa basi epigraphe omnem sustulit dubitationem. Ea vero fuit, Augustissimo ipso Imperatore dictante, in hæc verba concepta, & artificioso chronographico conclusa.

Deo Optimo Maximo
Supremo cæli terræque Imperatori,
Per quem Reges regnant,
Virgini Deiparæ,
Immaculate Conceptæ
Per quam Principes imperant:
In peculiarem Dominam
Austriæ Patronam,
Singulari pietate susceptæ;
Se, liberos, populos, exercitus, Provincias,
Omnia denique confidit, donat, consecrat,
Et in perpetuam rei memoriam
StatVAM hanC eX Voto ponIt
FerdInanDVs tertIVs aVgVstVs.

Tunc scilicet patuit, Austriacæ pietatis consilia, in Immaculatam Virginis Conceptionem publico ac peculiari, vel cultu & honore prosequendam, vel studio & amore propugnandam conspirasse. Sed ne in re, nova quidem, & hactenus a sæculis inaudita, fragile quidquam, & quod ætatem non ferret, statueretur; placuit coactis in consilium Austriæ Ordinibus, Provinciali ab Urbico Senatu, Religiosorum Superioribus, Episcopo & Clero, ea, quæ publicum contingerent, nisi conspirantibus capitibus ægre perennarent, in deliberationibus argumentum proponere. Ea vero fuerunt; venisse sibi in mentem diu amatam, ac privato semper honore cultam Immaculatam Virginis Conceptionem, in publicam etiam venerationem promovere. Hanc in rem erectam a se statuam, quam etiam solemni Ecclesiastico ritu a Pontifice velit dedicatam: velint proinde jubeantque diem Decembris octavam Immaculatæ Conceptioni sacram, non solum festo ritu a Statibus, ac universo populo celebrari, quod jam pridem gloriosissimæ memoriæ Augustiss. parens Ferdinandus II. decrevisset; sed pridiano etiam jejunio antevenire, ac omnium voto Austriæ Patronam dici. Neque difficile fuit, extorquere ab iis consensum, quibus exemplum Principis est imperium. Proni iverunt omnes in sententiam, in quam prævit primus Imperator.

Dicitur ergo Dedicationi dies XVIII. Maji labentis anni M. DC. XLVII. qui, ubi illuxit, universam prope civitatem ad pietatis obsequia excitavit. Convenerant enim sub horam octavam matutinam cumulantissima panegyri, Sacratissimi Cæsaris, non tam imperio, quam exemplo, provocati, Serenissimi Archiduces Filii, Ferdinandus IV. tunc Bohemiæ, ac, mense post, Ungariæ Rex solemnibus Comitiis inauguratus, Serenissima Maria Anna nunc potentissimo Hispaniarum Regi Regina desponsata, tres,

Sedis Apoſtolicæ, Catholici Regis, ac Reip. Venetæ, Legati, Aula Cæſarea ac Regia, Reginæque Gynæceum, & omni ſummi, mediique nominis Nobilitas, Religioſi ordines, omnis hominum conditio, ordo, Status, & ſexus ad ſacras ædes R. R. Patrum Diſcalceatorum Ordinis S. Auguſtini, Aulæ Cæſareæ conterminas: quas cum confluentium multitudo feciſſet anguſtiores, effuſus in plateas populus innumerus vias ipſas, & fora meantibus coarctabat, gaudebatque vel ſic in pietatis partem venire. Exinde ergo per iſtratas æquali ponte vias, non minus modeſto, ac ad pietatem comparato, quam auguſta Majeſtate verendo ordine proceſſum eſt ad templum Reverendorum Patrum Societatis Jeſu Profeſſorum in ſummo foro ſitum; ubi ad quietem compoſito ſubvenientium ſtrepitu, Reverendus P. Joannes Gans e Soc. Jeſu, SS. Theologiæ Doctor, & Sacræ Cæſareæ Majeſtati a conſcientia, ad ſtipatiſſimam concionem, qua pollet ſumma, & per Principes Cathedras jam a plurimis annis maximo cum plauſu approbata dicendi facultate, ea facundiæ ubertate de laudibus Immaculatæ conceptæ Virginis, præſentique ejus in rebus calamitoſiſſimis patrocinio dixit, quam vehemens animorum motus, ac certa omnino in Auditorum pectoribus, impetrandæ per ejuſdem auxilium tranquillitatis, ſpes inſequeretur. Ditionem excepit Sacra ad ſummas aras Liturgia, faciente ad Cæſareos Symphoniacorum Choros Illuſtriſſimo ac Reverendiſſimo Principe Philippo Friderico Epiſcopo Viennenſi. Jamque ad eam partem deductum erat Sacrificium, qua pacis oſculum præſenti Principi per Subdiaconum in privatum Oratorium deferri conſuevit, cum auguſtiſſimus ipſe Imperator, diſſimulata Majeſtate, toto oris corporiſque habitu ad pietatem æque ac demiſſionem compoſito, in publicum egreſſus, ad cancellos ſummæ Aræ, ad quam ſolemnis pompa agebatur, conſtitit, ſeſeque humi in genua demiſſe provolvit, donec oblata hoſtia per Sacrificantem Antiſtitem abſumeretur. Tum vero poſito gladio in manus Illuſtriſſimi Comitis Joannis Rudolphi a Puchaim, intimi ſui Conſiliarii, ac Supremi Camerarii, intra ipſos cancellos progreſſus, obvium habuit conſcientiæ ſuæ arbitrum jam præfatum R. P. Joannem Gans, una cum miniſtrante Clero, qui impoſitam Evangeliorum libro voti formulam tenere. Immolans autem Pontifex ad proſtratum Cæſarem converſus latentem in Euchariſtia Deum, cui votum ediceretur, proponebat. Tum voce, quæ a circumſtante populo facile exaudiretur, votum auſpicatus Cæſar: *Omnipotens*, inquit, *ſempiterne Deus, per quem Reges regnant, in cujus manu ſunt omnium poteſtates, & omnium jura Regnorum: Ego Ferdinandus coram Divina tua Majeſtate humiliter proſtratus; meo meorumque ſucceſſorum, & Inclytæ hujus Provinciæ Auſtriæ nomine, Immaculatam Filii tui Matrem ſemper Virginem Mariam, hodie in peculiarem Dominam, & Patronam hujus Archiducatus invoco, & aſſumo; Inſuper voveo, ac promitto, ejuſdem Immaculatæ Conceptionis Feſtum, quod cadit in diem 8. Decembris, ſolemniter, etiam quoad forum, in hac Provincia, quotannis, prævio more Eccleſiæ, conſueto jejunio in ejuſdem privilegio celebrandum. Te deprecor, ſupreme cæli terræque Imperator, qui, quod Matri tuæ impenditur, tibi impenſum reputes, votum hoc meum, quod ſuggerere clementer dignatus es, benigno favore proſequere atque ad protegendum me, Domum meam, populoſque mihi ſubjectos dexteram tuæ Majeſtatis extende. Amen.*

Die 18. Maii 1647. in Eccleſia Domus Profeſſæ Societatis Jeſu, ante Aram ſummam in manus Principis & Epiſcopi Viennenſis Philippi Friderici de familia Breineriorum finierat, & dictus R. P. Cæſareæ Majeſtatis a ſecretis Conſcientiæ, conſcriptam voti formulam ad ſeræ poſteritatis memoriam in Domo profeſſa conſervandam receperat; tum de Pontificis manu Sacratiſſimam Synaxim accepit Imperator, & cancellis iterum, junctis ante pectus manibus, egreſſus, eo corporis ſitu, ac reverentia hoſpitem Deum adoravit, quæ etiam circumſtantes peculiari religionis ac pietatis ſenſu afflaret. Exactum jam erat Sacrificium, ſed necdum pietatis officia terminata. Placuit enim Auguſto, poſt adoratum Deum, ſecunda Religionis obſequia in ejus immaculate conceptam Matrem conferre. Aſſumpta ergo in pietatis conſortium utraque Sereniſſima prole Ungariæ, Bohemiæque Rege Ferdinando, ac Hiſpaniarum Regis Sponſa Maria Anna, comitante Pontifice ac Clero univerſo, de anguſtis Eccleſiæ parietibus in fori patulum, ad erectum ſine macula conceptæ Virgini trophæum ſeſe penetrat Imperator. Effunduntur ſimul Religioſi Ordines omnes, ac undantis populi nimbus, ſurgentemque medio in foro molem ſtipatiſſima obſidione, coronant. Accedit vicinior ſtatuæ ſacrorum Pontifex, & conceptis eamdem verbis, ac ſolito ritu, Dei, Immaculatæque Virginis Matris honori conſecrat, dedicatque. Inſecutus eſt Symphoniacorum omnium e tota urbe collectorum, & in plures qua vocum, qua inſtrumentorum, ac etiam tubarum campeſtrium, ac tympanorum, choros diviſorum plauſus, qui cum Lauretanam elogiorum ſeriem Auguſtiſſimæ Matri decantarent, calidam in circumproſtrato pupulo devotionem, certamque præſidii fiduciam excitarunt. Aſcenderat jam non tam ſuo, quam pietatis calore, ſervidior dies in meridianam ſtationem, cum dimiſſa Matutina Imperatoris, Veſpertinam cœpit Imperatrix Eleonora ſolemnitatem meditari. Juſſit enim vero poſt ſolis occaſum ita forum omne illuſtrari, ut nulla circum pateret feneſtra, quæ non geminato fuminari prætexta Auguſtiſſima familiæ inſignia irradiaret. Cancellos deinde, qui coloſſum ambiunt, totidem reſplendere lampadibus, quot ipſi columnellis aſſurgunt: ac demum penſilibus lucernis, in vaſtæ magnitudinis coronam, aut plenam Iridem eleganter ductis, ſtatuam ipſam redimiri. Valuit ea quidem res ad amœnum oculorum ſpectaculum, ad quod plebs omnis omniſque civitas effunderetur; ſed vel maxime ad incendenda novæ pic-

pietatis officia, ad quæ merito Augustiss. Ferdinandus III. Augusta Eleonora, Rex Bohemiæ Ferdinandus, ac Hispaniarum Sponsa Regina Maria Anna, obductis jam cælo tenebris Majestatis suæ lucem conferrent. Tenuit ea pompa in alteram noctis horam; Neque prius spectatorem dimisit, quam post imploratum melico concentu, per augustos Virginis titulos, cæli præsidium, impertita Pontificis manu, ac voce benedictio populum signasset.

Sic terminatus est dies ille, perpetua apud posteros luce radiaturus, quo Augustiss. Ferdinandus Immaculatæ conceptæ Virginis imaginem populorum devotioni proposuit, ipse secuturæ posteritati pietatis exemplar proponendus. At vero, ne uno die nata denasceretur sequentibus veneratio, placuit; Sacratissimo Cæsari de pietatis consulto imperare, ut occidentis hebdomadæ vesper, hoc est, Sabbati crepusculum, decantato Lauretanæ Virginis encomiorum syllabo, & dictis per Sacerdotem de B. Virginis immaculata Conceptione, pro Imperatore, pro Pace, orationibus, celebretur. Atque ut jussum promoveret liberalitate, statuit æterna fundatione sexcentos aureos Rhenenses, ex quibus ducenti quadrageni Musices directori, ac duodenis vocibus in stipendium cederent, alii decem supra ducentos in melica instrumenta, & organum impenderentur, quinquageni Curatis ac sacrigeris ad aram statuæ adstituris persolverentur, centenis denique emeretur majoris campanæ pulsus, quo populus ex D. Stephani turri ad dictam solemnitatem evocetur. Hoc ita in perpetuum rite sancteque stabilito, sub vespertinum Sabbati crepusculum, post datum diuturniorem, e dicta turri D. Stephani, maximi campani æris pulsum, magna semper plebis, civium, mediæ, summæque nobilitatis multitudo in forum congregatur, & dum Lauretanis salutatur immaculata Virgo elogiis, in genua procidua, suas, publicæque rei necessitates deprecatur. Accedunt & pervigilia, festique omnes Augustissimæ Virginis dies, quibus sanctius terminandis eadem semper celebritate convenitur. Auspicium his datum est ipso Visitantia ad Elisabetham Virginis, qui primus tunc adveniebat, festo die, quando plentissimo Augustæ Eleonoræ voto, ac desiderio, omnes totius urbis Sodalitates partita devotione, ita sibi Octavam totam una cum pervigilio pie obeundam diviserunt, ut quot diebus una vel plures magno funalium illustres splendore, & ad Antistitis comitatum numeroso Clero candidatæ, per confertissimam ad geniculantium multitudinem propinquiores sese inferrent statuæ, & Virginis affusæ simulacro pro Sacratissimi Imperatoris incolumitate, qui tunc bellicis vicinior periculis ad Egram agebat, Protectricem suam deprecarentur. Ceterum quam Deo, Sanctissimæque Matri ejus accepta fuerint hæc pia pii Imperatoris vota, haud sane vana conjectura potest colligere, quisquis meminerit, repressam continuo Svecicam ab hæreditariis Austriæ ditionibus barbariem, ac brevi post secutam pacem, qua jam per totum Romanum Imperium omnes jucundissime perfruuntur.

Maria imitanda.

CXLVI. Pictor quidam, dum B. Virginem elegantissime depingere, diabolum vero fœdissima specie repræsentare studet, hic quidem ei subtracto pegmate, cui insistebat, interitum paravit, sed a quo imago B. Virginis eum extenta manu in aere suspensum tenens liberavit. *Spec. Ex. d. 4. ex. 9.*

CXLVII. S. Heduvigis Ducissa Poloniæ continuo auream imaginem B. Virginis in manibus portabat, ut, quoties eam aspiceret, incitaretur tum ad debitum illi cultum exhibendum, tum ad virtutes ejus præclaras imitandas. Unde & in morte tam fortiter eam retenuit, ut nulla vi eripi potuerit; immo etiam digiti tres, quibus eam tenebat, post viginti quinque annos incorrupti manserunt. *In vita 15. Octob.*

CXLVIII. S. Isabella, soror unica S. Ludovici Regis, cœnobium instituit Humilitati B. Virginis dicatum, cui nomen a longo campo est. Quod institutum idcirco illius virtutis indigitatione voluit appellari, quod vehementer B. Virginis humilitatem admiraretur, & ipsa niteretur eam virtutem totis viribus potius, quam ullam aliam, sectari. *Paradis. spons. c. 9. ex. 3.*

CXLIX. B. Joanna Francisca itidem humilitatis perquam studiosa, ut B. Virginis submissionem magis celebraret, Ordinem ex Virginibus sacris coegit, cujus Antistita Ancilla vocaretur. *Ibid.*

§. V. EXEMPLA DOMESTICA.

Maria amanda.

I. S. Ignatius augustissimam Cæli Reginam inexplicabili complectabatur amore. Hinc prima sua conversione ipsam in Patronam & Matrem elegit, & coram ejus imagine integras quandoque noctes orando consumens, satiari, & avelli a tanto opere dilecto non potuit. *Bourg. in Soc.*

II. B. Aloysius cum de B. Virgine loquebatur, seu cogitabat, immo vel nomen ejus audiebat, spirituali quodam devotionis & amoris sensu totus commovebatur, & colliquescebat. *Deip. sacra.*

III. B. Stanislaus Filii amorem usque adeo erga B. Virginem induerat, ut eam in omni sermone Matrem appellare consueverit, idque tanto cum sensu & ingenuitate, ut audientibus partem suæ suavitatis aspergeret. Cumque frequentissime de ea loqueretur, nova semper, & magnificentissima nomina excogitabat, & gradus altissimos, in quibus eam collocabat, videbaturque grave illi esse, quod verbis judicii sui præstantiam adæquare, nec celsius quidpiam invenire posset. *Vita.*

IV. P. Franciscus Costerus suum erga Deiparam amorem ex eo satis ostendit, quod nihil illi gratius accidebat, quam sermo de B. Virginis laudibus & miraculis institutus, amabatque tenerè, quotquot ejus amatores reperisset. *Michov. disc. 92. n. 343.*

V. P. Alphonsus Salmeron, unus ex primis S. Ignatii Sociis, adeo os & calamum Jesu & Mariæ amori dedicaverat & honori, ut sancta prolixaque scriptione sit utrumque testatus. *Jo. Nad. in anno Mar. Sab. 31.*

Domi in eo, quod a mensa habetur, colloquio Christus illi erat in ore, & Christipara Virgo, dabatque dextre ansam etiam aliis, vel de utroque, vel de alterutro saltem colloquendi.

B urgh. c. 10. VI. Alphonsus Rodriquez Coadjutor tam tenere B. Virginem amabat, ut dicere cum fiducia ei ausus sit: O Domina, ego te impensius longe, quam meipsum, amo: te amplius diligo Mater mea, quam tu me diligas. Sed B. Virgo ei apparens dixit: Non est ita, ut sentis, mi Alphonse, sed ego te impensius amo, quam tu me diligas.

Vita f. l. 92. VII. Joannes Berchmannus Scholasticus Societatis amabat B. Virginem, ut per omnem occasionem de ea loqueretur. Ob ejusdem amorem erga S. Josephum quoque affectum singularem tum ipse induit, tum in aliis hortatu suo excitavit. Extrema vitæ suæ vespera cuidam suo Commilitioni id forte interroganti respondit, præsentissimum, potissimumque præsidium, quod ad religiosæ vitæ perfectionem adipiscendam erat adnisus, fuisse amorem religionemque erga B. Virginem. Quotidie sub Sacro petebat affectum erga illam a Deo. Scripserat sibi: Nunquam acquiescam, donec obtineam eorum amorem erga dulcissimam meam Matrem. Et alibi: Non sum securus, nisi habuero verum & filialem affectum erga B. Virginem. *Fol. 159. & 249.*

Nierenb. de amore Deip. c. 22. VIII. Alphonsus de Obando nullum opus faciebat, nisi amore Virginis, illamque cogitans: ideo dicere solebat, hunc amorem esse panem suum quotidianum, quem omnibus pietatis suæ exercitiis adjungeret. Quemadmodum enim panis alimentum est quotidianum, cibusque generalis, qui cum aliis omnibus esculentis sumi solet; ita devotionem erga B. Virginem ordinariam esse debere, suumque in exercitiis omnibus locum habere.

Annua 1619. fol. 307. IX. P. Desiderius Colinus in phrenesi ad nomen B. Virginis mox sibi restituebatur: quod jnbebatur, nomine B. Virginis, etsi molestum foret, mox faciebat dicens: Absit, absit ut ego amore Deiparæ nolim obedire.

Maria invocanda.

Michov. disc. 192. n. 335. X. S. Ignatius omnem suam spem post Deum in patrocinio B. V. defixit: hinc in ipsa statim prima de vita mutanda deliberatione totam noctem coram ejus imagine in monte Serrato inter preces consumpsit, ex intimi animi visceribus se eidem commendans, ac superioris ætatis vitia deflens, totum se toto pectore uni Deo, cui in posterum militaret, devovens sub Virginis protectione novam vitam atque militiam auspicatus est.

Ex vita. XI. S. Franc. Xav. Meliaporæ inter verbera dæmonum assiduo clamavit: Domina opitulare! Domina non opitulaberis? In hora mortis quoque ingeminavit: O Mater Dei, memento mei. In Catechesi tradenda opem B. V. implorabat, post singula præcepta Salntationem cum Catechistis recitans, & in fine *Salve Regina* subjungens.

Bourgh. in Societ. Deip. cap. 20. XII. P. Franciscus Soarez in suis necessitatibus & dubiis ad B. V. potissimum recurrebat, ei nodos difficiliores velut consultandos & explicandos, facta prece, proponebat.

XIII. P. Thomas Sanchez inter cætera in suis notatis scriptum reliquerat: Omnis mea cura & sollicitudo erit SS. Sacramentum, Jesus Crucifixus, Virgo Maria, erga quam singulari studio afficiar: ad illam ut Matrem in omnibus necessitatibus, difficultatibus, studiisque recurram: per eam Deo gratias agam pro quovis opere facto in Dei obsequio: per eam veniam precabor pro quoquis defectu admisso: per eam illos Deo commendabo, qui mihi molestiam aliquam exhibuerint. *Ibid.*

XIV. P. Petrus de Anasco a pueritia cœpit fiduciam suam habere ad Matrem Virginem; hinc si parentes in ipsum magis irati, B. Virgini id querebatur, & mox mitiores sunt facti. Singuli diebus ante scholam B. V. auxilium in templo petebat; quod si omisit, infortunium illico sensit. Vigesimum secundum annum agens cum gravi morbo suisset afflictus, non modo a B. V. apparente curatus est, sed ab eadem etiam ad S. J. invitatus. In quam ingressus singulis Sabbatis, quibus jejunabat, speciale aliquod beneficium se accepisse fassus est. *Bourgh. loc. c. & An. Peruan. 1601. in miss. Peruan.*

XV. Joannes Berchmanus si qnid a B. V. impetrare volebat, syngrapham ejus imagini affigebat, qua certnm opus ad ejus honorem se facturum pollicebatur, si id, quod petebat, impetraret. *Vita fol. 161.*

XVI. P. Alphonsus Cortesius incredibili erga B. V. observantia & fiducia ferebatur, unde cum internis animi afflictionibus premeretur, ad hanc piissimam Matrem recurrens, semper desideratum retulit solatium. *Lill Peru. an. 1616. 17. Nov.*

XVII. P. Alphonsus Vera si quid cum illis, quorum curam gerebat, efficere volebat, tantum B. V. rogavit, & statim, quidquid voluit, impetravit. *Ann. Castell. 1597.*

XVIII. P. Ferdinandus Monrojus cum Indi cnjusdam confessionem audiens, nonnulla intelligere non posset, quam primum ad orationem se contulit, & B. V. opem imploravit, rediit ad confessionale, audivit, intellexit, absolvit. *P. Bonif. l. 4. c. v.*

XIX. Jacobus Saravia Coadjutor in Mauros prædones incidens, prolato Rosario Sancto (nam sic semper appellabat) nihil vos formido, inquit, hoc fretus, & intactus evasit. Idem alteri cuidam accidit, qoi iter faciens septem fuliginosos & igneos dæmones Molossorum specie obvios habebat, & arrepto Rosario in fugam dedit. *Hist. Soc. p. 2. l. 2. n. 246. P. Bonif. loc. c.*

XX. P. Marcellus Mastrillus a tauro ferociente abreptus, iconem B. V. aspiciens, opemque implorans, innoxius ab eo depositus est. *Jo. Nad. Sabb. 12. an. Mar.*

Maria veneranda.

XXI. B. Aloysins adhuc puerulus ad quemlibet scalæ gradum salutationem Angelicam recitabat. Singulis Sabbatis jejunabat, ejus ædiculas libentissime visitabat. Ejus officium quotidie recitabat. *Vita.*

XXII. B. Stanislaus in prima adhuc ætate Rosariom numquam de manibus deponebat, aut certe libellos precationum & laudum Deiparæ tractabat. Ad Angelicam salutationem & simi- *Bourgh. ex vita.*

& similes, preces, dum in Novitiatu vixit, ita afficiebatur, ut nec a lacrymis temperare, nec animi sensum occultare posset.

Michov. d. 192. n. 142. XXIII. P. Baltassar Alvarez imaginem B. Virginis constanter in pectore gerebat tanquam scutum contra quasvis tentationes. Festa ejusdem singulariter colebat, & ferventi ad ea orationе se præparabat.

Ib. n. 137. XXIV. P. Gonsalvus Silveira, quoties imaginem B. Virginis conspiciebat, demissis moderate oculis, & magna capitis, & totius corporis inclinatione, flexis etiam nonnumquam genibus venerabatur.

Ib. n. 144. XXV. Franciscus Toletus Cardinalis jejunio quadraginta dierum festum Assumptionis præveniebat. Templum B. Virginis a Palmis præ vetustate jam fere collapsum reficere cœperat, sed morte præventus non potuit perficere. S. Lucam & S. Joannem Evangelistam præ cæteris colebat, illorum etiam Evangelia doctissimis Commentariis illustrabat, eo quod ille Notarius Virginis, hic Patronus & Custos fuerit, bona omnia, excepta Bibliotheca, Basilicæ S. Mariæ Majoris legavit.

Ib. n. 145. XXVI. P. Franciscus Costerus nullam imaginem B. V. præteribat, coram qua salutationem Angelicam non recitaret.

Bourgh. c. 10. XXVII. Alphonsus Rodriquez Coad. quadraginta annis constantissime Officium de Immaculata Conceptione recitavit.

Bourgh. c. 32. XXVIII. P. Sebastianus Barrada non patiebatur ullam imaginem B. Virginis esse neglectam, aut loco minus honesto asservari. Unde si fragmentum in ambulacro reperisset, reverenter sublatum in suo Breviario reponebat. Rogabat Philosophiæ Professores, ne thesium suarum imaginibus augustissima Jesu & Mariæ nomina imprimi sinerent, eo quod honesto satis loco eo collocari non crederet.

Rho l. 3. c. 1. n. 23. XXIX. De Hieronymo Cignardo sic scribit Joannes Rho: Amicissimi adolescentis pietatem nos, qui olim, quum eo familiarissime uteremur, fumus admirati, posteris ad exemplum prodere maxime decet; qui enim ignota colligimus, cur familiaria, quibus ob imitandi facilitatem commovetur magis animus, nescio, qua longinquitatis admiratione, ac nostrorum contemptu, ineptissime dissimulemus? Mediolani diligentissimo post Carolum religionum cultu, Virginis Deiparæ frequentissimæ in publico imagines ac signa videntur; eorum nullum insalutatum Hieronymus adhuc adolescens præteribat. Venerabatur autem aperto capite, salutatione Angelica semel recitata, mira modestissimi oris suavitate; sive in sole essemus, sive pluvia caderet, non omittebat; & quia frequentes imagines sunt, hæc illi quasi perennis erat occupatio. Idem quum in ejusdem Virginis æde Brerana, quam Societas curat, ante Virginis a Lovino suavissimo ac celeberrimo artifice felicissime depictam procubuisset, tunc lacrymis, quibus dulcissime fluentibus sinum opplebat, pro animi sensu libere indulgens, diutissime divina contemplabatur. Idem demum quum primum conceptis ex formula votis religiosum dixit Sacramentum; eadem bona Præsidum venia, paululum immutata, totum se Virgini addixit, usurpabatque, quoties animo suo vellet obsequi; nam in Virginis cultu ac nomine totus acquiescebat; ubi enim major animorum quies, quam ubi ipse quievit Deus?

XXX. Idem Author de Jacobo Ceruto sic loquitur: Somnum, quem mortis consanguineum elegantissimus Poetarum appellavit; virgineis hunc quoque laudibus addecet consecrari; sed indocilem, atque obsequii insuetum, nisi de cælo major aliqua adsit virtus; neminem puto habiturum in potestate. Verum quam prompto in vota cælo utamur, si Virgini famulandum est, magno suo bono expertum fuisse Jacobum produnt annales. Etenim cum creberrima invocatione solemnibus Litaniarum formulis frequentissime usurpatis, tota die in ejus obsequio versaretur, sibi tamen minime satisfaciebat, quod somno ab ea pietate abstineretur. Sed brevi noctem quoque ipsam illi habuit obsequentem. Ter somnum abjungere, & magnam Dei Matrem venerari didicit; excitabaturque haud dubia vi superiori, quamquam altissime obdormisceret. O salutares ac vere virgineas vigilias! Nam, si, qui ad eam mane vigilent, eos salutis potituros divina produnt oracula, quam amplam illis obvenire necesse est, qui noctu insuper pervigilant. Ib. n. 23.

XXXI. De pluribus aliis hæc habet citatus Author. Antonium Madridium domesticis operibus exercitatissimum senem, octogesimam usque ad ætatem, & septima quoque die, & in vigiliis omnibus Virginis pane & frigida famem fregisse accepimus. Franciscum Hortulanum laici ordinis virum, virtutibus omnibus excultissimum, earundem felici auspicio, quum primum lucem hausit, sublatis junctisque manibus linguam in ejus Angelicam salutationem solvisse, grandi miraculo. Godefridum Thelinium a susceptis animorum causa laboribus tantum sibi otii quotidie sumpsisse, ut quadringenties quadragies Angelica salutatione recitata, interjecta per singulas decades oratione Dominica, Virginem veneraretur. Dominicum Assensum, hominem frugiferæ in animorum conversione operæ, nihil sibi reliquum fecisse, ut mortales libellis, imaginibus, concionibus, supplicationibus, mira semper ac nova inventionum varietate, ad Virginis cultum excitaret. Petrum Antonium Spinellum eidem septennem adhuc virginitatem suam voto dedicasse, ac in illius postmodum obsequio ita vitam omnem transegisse, ut de illius etiam laudibus præclara scripserit; item sæpius ad Lauretanam ædem peregrinantem, in eaque quondam pernoctantem, honores, qui sibi imminebant, deprecatum fuisse, nihil demum magnæ rei orsum, quin prius in aliqua Deiparæ nomine sacra æde, Sacro facto, divinum numen per eam sibi conciliaverit. Martinum Delrionem de illius laudibus perpetuo differentem scribere orsum in Societate eadem, quod hac ætate, ante illum nemo, de illa totum Canticum Canticorum diligentissime ac luculentissime fuisse interpretatum. Hermannum Hugonem in omnem ejus honoris amplificandi occasionem intentissimum, non alio quam bonæ Matris nomine appellasse. Petrum Menaccium Peruviano in Re-

Regno sapientiæ oraculum, ob eamque rem consulentibus de conscientia passim mortalibus occupatissimum, Virginis repetitis ad Rosarii numerum Angelicis salutationibus venerandæ, destinatam quieti animique laxationi horam quotidie seposuisse. Matthiam Paulum Vagnerum adolescentem castissimum, conceptis certa quadam religione votis, illi veluti in manu convenisse, totumque se illius, ut sponsum, obsequiis mancipasse. Dominicum Valesium nunquam ejus imaginem vidisse, quin si solitudo esset, positis genibus, si arbitri adessent, aperto certe capite, non fuerit veneratus; cum duobus sociis convenisse, illas unquam videndi, qui animum ad divina excitarent, illius laudibus ite delectatum fuisse, ut magnitudine voluptatis veluti peregrinaretur a sensibus. Barradium vero, qui tam luculenter de illa fuerit commentatus, imaginem nullam minus honeste haberi heud quaquem passum, dicere insuper solitum, per illam Socios ad hanc familiam vocari, ejusque patrocinio constantiam tenere, & sibi quidem adolescentulo disertis ab illa verbis, ut societati nomen daret, fuisse Imperatum. Petrum Leonem annosum usque senem septima quaque die publice se in cœnatione flagellis cæcidisse, ut Virgini, myrrhæ olim amantissimæ, illius aliquantulum exhiberet.

Mariæ cultus propagatus.

Bourgh. emp. 23. XXXII. S. Franciscus Borgies tribus potissimum mediis Marianum cultum propagare conatus est. 1. Dum approbationem libelli exercitiorum obtinuit, ex cujus usu non exiguus in B. Virginem honor resultat, utpote quæ est Author horum exercitiorum. 2. Dum menstruorum sortitionem & schedas, quæ laudes B. Virginis continebant, distribui fecit. 3. Dum imaginem a S. Luca depictam a præstanti pictore exprimi, ejusque exemplaria per varias Provincias dispergi curavit.

Wisbov. diss. 902. ... XXXIII. P. Beltessar Alvarez Author fuit Patri Suarez, ut quæstionem illam, qua probabat, B. Virginem in gratiæ quantitate omnes homines & Angelos collective sumptos excedere, discutiendam assumeret: quam ob causam illi B. Virgo gretias agi jussit.

Jo. Nadas. in an. Mar. Sab. 23. XXXIV. P. Alphonsus Salmeron per Quadragesimam singulis Sebbatis (etsi cessare alioquin solent eo die Concionatores) concionem habuit, & pro themate Marianum cultum laudesque assumpsit.

Bourgh. ib. n. XXXV. P. Jacobus Laynes licet febri quartana leborans, tres temen horas pro asserenda Virginis immaculatæ conceptione peroravit, eaque oratione Patres Concilii Tridentini permovit ad decretum illud Sess. 5. de peccato origineli limitendum.

Idem c. 70. XXXVI. P. Josephus Anchieta ob compositos in honorem Virginis versiculos, donum integerrimæ castitatis inter nudas gentes obtinuit & salvus inter tot pericula evasit.

Jo. Nadas. in an. Mar. Sab. 4. p. 1. XXXVII. P. Sebastianus a Campis agonizans ad circumstantes dixit: O filii Adæ! Servite, & amate Mariam diligentius! Non scitis, quam vobis sit necessaria Mariæ depreeatio.

Annua 1600. post fol. 615. XXXVIII. Franciscus a Villa regali cum Christum collaudaret, semper adjungebat: Laudetur Dominus noster Jesus Christus, propter purissimam & immaculatam B. Virginis Conceptionem. Et hoc acroamo loco Rosarii præibat pueris. Singulis item septimanis in Refectorio *Ave* cantabat.

XXXIX. Consalvus Sylveira in ea, quam ad Cafrorum Regiam Goa solvens instituit navigationem, oppido longa, & periculorum plenissima, utque ab his quies esset, urente sole præter Africæ oras æstuosissimas, tantum nihilominus pietatis habuit, ut quotidie mane ad nautas, ad classiarios, ad duces de Virginis amplitudine, ac dignitate disertissime disputeret. Eam omnem tredecim per gradus veluti ascendendo ipse definiebat, quibus e fontibus perennem sibi ad differendum rerum ac verborum copiam suppeditari sentiebat. Hoc ille tunc maxime facere animum induxit, ne, quoniam nautæ nullum exoriri sinerent diem, quo Mathematicis instrumentis instructissimi de Cynosuræ altitudine non quærerent diligenter, turpe sibi esset de ea stella, quæ nobis totius vitæ dux & Magistra a Deo est data, ad quam cursum dirigamus, minus industrè differere. Haud igitur potuit aberrare, qui animum sub hoc astrum teneret. Neque profecto aberravit, qui ea comite Monopotapis primus Evangelium intulit, ac Barbaro Regi ejusdem Virginis quam noctu sibi videre visus, ac loquentem minus intelligere, iconem ostendens, fidem persuasit, ac sacro abluit fonte. Neque recens hæc tibi Sylveria, nec per occasionem suscepta pietas fuit; nam cum per annos aliquot doms, quæ Deus in Matrem plena congessit manu, quotidie recolendis, horam unam sepositam habuisti; Quid igitur mirum, si addictissimo sibi servo Regina Martyrum, triumphi purpuram impetrarit? Decet hac triumphali trabea Virginis decora esse servitia. Rho l. 9. c. 3. n. 2. ... (right margin)

XL. Jecobus Rhem Germanicæ juventutis magno bono natus cum in Sodalitiis promovendis plurimus esset, cultuque Virginis omnibus præiret, concupivit aliquando nosse, quænam ex appellationibus, quibus Virginem perhonorificis imploramus, ei esset acceptissima, voti damnatus est, objecta Deiparæ specie illustrissima, quum ad eas voces, *Mater admirabilis*, concinente symphonia quondam ventum esset, conjecerat se bonus senex in Oratorii angulum, cum eam vidit, statimque in medium emicans, iterari, tertioque a Symphoniacis voces illas repeti jubet, admirantibus, qui aderant, nec satis intelligebant, quo subitus gravissimi senis impetus pertineret. Sed vere de Virgine omnia illo breviloquio dici videntur, cum Matrem dicimus, & admirabilem. Ib. n. 9.

XLI. Gulielmum Petereum, propagato cultu Virgineo si quis alius, benemeritum, quum extrema jam mors occuparet, ac circumfusi lectulo socii se ab illo destitui quæritarentur, qui colendæ Virginis dux esset; greves oculos allevans, Domine, inquit, si propagandis Matris tuæ honoribus necesserius sum, exautorari non peto, nec laborem defugio. Uni illi se toto victurum credidit, quæ vitam nobis reperit immortalem. Ib. n. 5.

XLII.

Ib. n. 4. XLII. Non vitam modo piissima Mater, sed mortem etiam suorum Clientum nobilitavit; Nam Ignatio Azebedio, cum sua illa sociorum cohorte Brasilicas superstitiones expugnaturus dum navigat, navi capta a Jacobo Soria Archipirata Rupellensi, vim animosque ad mortem fortiter ferendam, ab ea additos esse non dubitamus. Trucidatis impio Calvinianorum ferro sociorum plerisque, in Ignatium ruebant, sed ut Virginis imaginem in manu habere, atqua eam veluti vexillum, ex illa mortis procella, in vitæ portum enavigantibus extulisse viderunt, ut in illam prius de morte sævirent, extorquere conati sunt. Sed frustra laboravit impietas. Quare expeditius fuit crudelitati, Ignatium plurimis confossum vulneribus cum Venerabili imagine in oceanum mergere, quam portum salutis petenti stellam illam maris auferre, itaque medio in naufragio stella comite cælum ingressus est.

Sodalitati nomen dando.

Rho l. c. n. 18. XLIII. Hoc exercitium, ut pluribus esset expeditum, eorum cœtus diebus festis cogere plurimos nostrorum hominum in urbe aggressus est Joannes Leonius, quos collato studio, conjurataque pietate Virgini magnæ doceret famulari. Advertit novi moris coitio Præsulum animos, ut paululum addubitarent, an recipi, atque in mores transmitti e Republica pietatis foret: verum tanta inde statim luxemicuit virtutum, tam uberes fructus provenire, ut celeberrimus jam ille cœtus esset, certatimque nomina dantibus viris etiam doctissimis ac Principibus, Pontificis Gregorii XIII. Diplomate confirmaretur, acceptaque ab eodem potestate incredibili expetentium, atque imitari gestientium studio subolescens, utrumque orbem, quam late colitur Christus, innumerabilibus veluti coloniis complecteretur. Excitata ergo ubique gentium sodalitia per ætatæ, aut vitæ instituta varie descriptis profitentibus, in quibus aptæ unicuique hominum generi decretæ exercitationes, incredibiles populis afferunt utilitates. Quis enim ab ulla Christianorum sæculorum memoria Dei Matrem rite coluit, quin bonæ tandem frugis evaserit?

Novem Salutationes recitando.

Rho l. c. c. 6. n. 6. XLIV. P. Carolus Spinola Societatis Jesu, priusquam triumphalia lento ambustus igne consequeretur, jam inter claros Virginis affeclas numerabatur. Cujus fervitutis testem voluit esse elegantem Virginis laudandæ ac deprecandæ artem, quam ipse novanario salutationum Angelicarum numero novies repetitarum illigavit, ut novem mensium, quibus hospitio Virginei uteri Deum excepit, ac totidem privilegiorum, quibus eam hospes Deus auctam voluit memoriam rite veneraretur. Ea autem dona sic Carolus enumeranda sibi decreverat, ut primo loco Dei Matris Nomen, secundo admirabilem virginitatis atqua fœcunditatis nexum, tertio lave sacri uteri pondus, quarto partum nullo dolore degenerem, quinto purissimum SS. Triadis templum in Maria locatum fuisse, sexto in Eucharistia divinissima eandem nobis carnem, eundem apponi sanguinem, quem Christus Dominus de Virgina Matre sumpsit, septimo eam Evæ in locum suffectam meliori Ecclesiæ fœtura, secundam nimirum Matrem, octavo Deo fœtam in deliciarum Paradisum transcriptam, nono adeo alte divinis donis evectam fuisse, ut Angelorum, qui magno proximi sunt intervallo, sua altitudine obtutus fatiget. His ille privilegiis recolendis seque suosque feliciter exercebat, donec igneis subvectus alis eo se intulit, ac penetravit, unde propius ac beatius possit intueri.

Mariani favores.

XLV. S. Ignatius a tempore, quo votum castitatis per Deiparam in monte Serrato obtulit, nullum libidinis sensum axpertus est. Alias eidem cum infantulo Jesu se visendam præbens tanta cor ipsius lætitia perfudit, ut summe fastidire quascumque carnis voluptates cœperit. *Michov. d. 197. n. 31.*

XLVI. S. Franciscus Xaverius ipso B. Virginis in cælum assumptæ die Japoniam attigit, ut vel ex tempore disceret, cujus beneficio & patrocinio tam exoptata ei gratia obvenisset. *Vita l. 2. c. 18.*

XLVII. B. Aloysius vix decem annos natus cum virginitatem in honorem Deiparæ vovisset, eandem illius præsidio non solum integram servavit, verum etiam nullis unquam carnis stimulis aut imaginibus rerum turpium perturbatus fuit. *Vita.*

XLVIII. B. Stanislao ægrotanti non solum B. Virgo apparuit, & Christum Filium in lecto collocavit, verum etiam corporis sanitatem restituit, atque, ut Societati Jesu se adjungeret, hortata est. *Vita.*

XLIX. P. Martinus Guttierez Deiparam expanso pallio universam Societatem comprehendere, & magno affectu fovere vidit. *Hie. Platus l. 2. de bono stat. rel. c. 34.*

L. P. Baltassari Alvaraz B. Virgo apparens, specialiter devotionem ad S. Josephum Sponsum suum commendavit. *Balingh. 29. Jul.*

LI. P. Joanni Nunnio Baretæ B. V. apparens cum Fabro: Sume, inquit, Joannes animos, & angorem pellens Conimbricam ta confer, Collegium Societatis adi, hunc Fabrum inibi expecta, ejusque doctrinam & consilia sequere. *Bourgh. c. 26.*

LII. Henricus Delsom Audomarensis Coadiutor in Societatem receptus tam hebes erat, ut nihil spirituale posset memoria tenere; Ergo tristis ad imaginem Deiparæ procumbit, ei corpus, vires omnes, animumque in perpetuum obsequium devovet. Ab eo tempora tam rerum spiritualium capax est effectus, ut conciones totas memoria repetere posset, atiam post multos annos; tamque altos de rebus divinis sensus habuit, ut Theologi gravissimi dixerint, eum valut e putao haurire profundissimo admirandos de divinis rebus sensus. *Bourgh. c. 8.*

§. VI. SIMILITUDINES.

Maria Mater.

I. Sicut Christus nos genuit verbo veritatis ad esse gratiæ spirituale in cruce patiendo; *S. Anton. p. 4. tit. 15. c. 20.*

do; ita B. Virgo nos genuit & peperit in maximis doloribus, Filio compatiendo.

Rich. l. 12. de laud. Virg. II. Sicut pia mater abscondit filium sub pallio, quando pater vult eum verberare; ita B. Virgo confugientes ad se, Christi justitiam formidantes.

B. Virgo in rev. S. Birg. c. 35. III. Sicut Adam & Eva vendiderant Mundum pro uno pomo; ita Filius meus & ego redemimus Mundum, quasi uno corde.

S. Aug. f. de Nat. B. V. IV. Sicut Mater generis nostri pœnam intulit Mundo; ita Genitrix Domini nostri salutem attulit Mundo. Et sicut auctrix peccati Eva, ita auctrix meriti Maria. Eva occidendo obfuit, Maria vivificando profuit: illa percussit, ista sanavit.

Maria Virgo.

S. Aug. f. de Nat. Christi. V. Sicut speculum non frangit Solis radius; sic integritatem Virginis non vitiavit ingressus & egressus Divinitatis.

S. Andr. Apost. VI. Sicut ex terra immaculata factus est Adam primus, ita ex immaculata Virgine nasci debebat Adam secundus, id est, Christus.

Michov. disc. 112. c. 6. VII. Sicut rubus a Moyse conspectus ardebat, nec consumebatur, ita B. Virgo ardebat igne spirituali, nec tamen erat adusta concupiscentia carnali.

S. Chrys. ser. 143. VIII. Sicut vellus, cum sit de corpore, nescit corporis passiones; sic Virginitas cum sit in carne, vitia carnis ignorat. Cælestis ergo imber Virgineum in vellus placido se fudit illapsu, & tota Divinitas unda bibulo se nostræ carnis celavit in vellere, donec per patibulum Crucis expressum terris omnibus salutis pluviam effunderet.

Origenes in ps. 21. v. 7. IX. Sicut lignum ex se vermiculum procreat absque semine, sed solo cælesti influxu; ita B. Virgo virga de radice Jesse absque virili semine, sed sola Spiritus Sancti obumbratione, genuit Christum, qui de se ipso dixit: Ego sum vermis, & non homo.

Maria sine macula concepta.

S. Dominicus. X. Sicut primus Adam formatus est ex terra Virgine nunquam maledicta; ita secundum Adamum, id est, Christum, decuit ex Virgine, nullius peccati maledicto subjacente, formari.

Stell. B. V. l. 4. p. 1. a. 2. c. 1. XI. Sicut radius Solis non contrahit fœditatem ex contactu rerum fœdarum; ita B. Virgo non contraxit peccatum originale ex conjunctione parentum eadem macula infectorum.

Sedulius l. 1. pasch. carm. XII. Sicut ex spinis mollis rosa surgit acutis.
Sic Evæ de stirpe, sacra veniente Maria,
Non est, quod laniet Matrem: hæres servat honorem.

S. Aug. f. 43. de nat. Christi. XIII. Sicut Christus in cælis habuit Patrem immortalem; ita decuit, ut in terris haberet Matrem a morte originalis peccati immunem.

Maria dolorosa.

1. Cor. 12. v. 26. S. Bern. de lamen. Virg. XIV. Sicut si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra; ita quod Christus passus est corporaliter in corpore, B. Virgo spiritualiter est passa in mente: & vulnera Christi morientis erant vulnera Matris condolentis.

S. Birg. l. 1. rev. c. 6. XV. Sicut gravius pungit, quod vicinius est cordi; ita gravior erat dolor Mariæ, quia dilectione erat vicinior Christo.

Michov. d. 104. n. 3. XVI. Sicut Sole obscurato eclipsatur, & Luna; ita deficiente Christo in cruce, defecit & Maria per compassionem in mente.

Ib. n. 10. ex S. Aug. XVII. Sicut in duabus citharis æqualiter attemperatis, una pulsata, tremit & resonat altera sine contactu; ita Christo crucifixo, crucifixa fuit & Mater absque tortore.

Ib. n. 12. XVIII. Sicut, dum vox vehementius impingit concavum locum, echo fortior resultat in aere; ita dum graves dolores sentiebat in corpore Filius, iisdem respondebat per compassionem Mater in mente.

Ib. n. 13. XIX. Sicut duo specula sibi e regione opposita easdem imagines recipiunt per reflexionem; ita Christus & B. Virgo tempore passionis eosdem sentiebant dolores per compassionem.

Hugo de S. Vict. in c. 2. Thr. Ricard. in XX. Sicut mare super omnes aquas & mole & amaritudine excellens est; ita tuæ contritioni nulla calamitas æquari potest.

S. Laur. l. 3. f. 141. XXI. Sicut non fuit dolor, sicut dolor ille, qui transivit corpus & membra Filii, sicut ipse dicit Threnorum. 1. *O vos omnes, qui transitis per viam &c.* Sic non fuit dolor, sicut dolor ille, qui Matris viscera per compassionem pertransivit.

Maria veneranda.

Michov. d. 117. n. 4. XXII. Sicut sericum album auro substernitur, & ex ambobus vestis pretiosa contexitur; ita Virginitati Maternitas Virginis jungitur, ut honor Deiparæ augeatur.

S. Bern. ser. 31. s. l. 6. 1. c. 1. XXIII. Sicut nulla creatura in tantam descendit humilitatis abyssum; ita nulla post Deum ascendit ad tantam gratiæ dignitatem, uti Maria.

L. 3. Reg. 10. v. 10. XXIV. Sicut veniente ad Salomonem Regina Saba, non sunt allata ultra tam multa aromata corporalia; ita veniente in mundum Deipara, non sunt reperta unquam plura aromata spiritualia, id est, virtutes ac merita.

Belelinckhem. 2. in fest. Annunc. XXV. Sicut Sole oriente diffugiunt stellæ; ita ad dignitatem Mariæ obscuratur comparata sanctitas atque perfectio Sanctorum.

S. Ildeph. f. 2. de Assumpt. XXVI. Sicut est incomparabile, quod gessit, & ineffabile donum, quod percepit, ita & inæstimabile atque incomprehensibile præmium, & gloria, non dico inter cæteras sacras Virgines, verum etiam ultra omnes Sanctos, quam promeruit.

Dionys. Carth. l. 1. de laud. Virg. XXVII. Sicut non decuit humanam naturam assumi a Verbo, nisi pulcherrime & incomparabiliter decoratam; ita nullatenus decens fuit, personam humanam effici Dei Matrem, nisi speciosissime & gloriosissime ornatam.

Maria invocanda.

P. Petrus Faber in vita. XXVIII. Sicut ii, qui in Regis familiam adsciscí cupiunt, prius uni ex regiis famulis, & amicis adhærent, eique fide omni, officioque de-

deserviunt; ita quivis homo, ut inter Dei famulos numerari possit, summa prins fide charitateque B. Virgini se dedicare, eique tamquam Dominæ servire debet.

Beirlinck them. 2. in fest. Purif. XXIX. Sicut aves carnivoræ, dum prædam unguibus tenent, frequenter eam clamore hujus sublato dimittunt; sic dum Mariam invocamus, frequenter ab infernalium volucrum faucibus liberamur.

F. Bern. in s. sup. sign. XXX. Sicut Sol oritur super bonos & malos indifferenter; sic Maria præterita non discutit merita, sed omnibus se exorabilem, omnibus clementissimam præbet, omnium denique necessitatibus amplissimo miseretur affectu.

Michov. dis. 83. n. 3. XXXI. Sicut oleum esurientem reficit, ægrotantem sanat, membra fatigata recreat, odorem parit, flammam nutrit; ita in laude Virgiois reficimur, exemplo ejus ad virtutum medicamina invitamur, adversitatibus fessi ejus patientia recreamur, vitæ ejus forma illustramur, odore virtutum oblectamur.

S. Bernardinus ser. 51. art. 4. c. 2. XXXII. Sicut magnus ignis effugat muscas; ita maxima charitas Deiparæ dæmones fugat, ut neque a longinquo audeaot ad illam vel illius clientes appropinquare.

Vita PP. l. 11. XXXIII. Sicut nemo potest lædere eum, qui ad latus Imperatoris consistit; ita nemo potest nocere illi, qui Deo & B. Virgini per fiduciam adhæret. Si enim Deus & Maria pro nobis, quis contra nos?

Richard. l. 8. de laud. Virg. XXXIV. Sicut homo subtracta terra labitur in profundum; ita subtracto Mariæ adjutorio delabitur homo in peccatum, & inde in infernum.

Spinellus in trono Deip. XXXV. Sicut terreni Principes, cum honorari quempiam volunt, per eum omnia facile concedunt (unde Pharao dixit Ægyptiis alimenta petentibus: Ite ad Joseph, & quod dixerit vobis, facite) ita & Deus B. Virginem omnium gratiarum dispensatricem fecit, ut omnes honorificent illam.

Pelbartus in stell. l. 12. p. 1. art. 3. XXXVI. Sicut servi Regis & Reginæ in Curia certis notabilibus elenodiis deaurati procedunt, per quæ cognoscuotur esse servi Regis & Reginæ, & speciali purpura vestiti procedunt; ita in Curia cælesti servi Virgiois speciali ornatu & gloria, qua ab aliis discernantur, fulgebunt juxta illud Proverbiorum 31. Omnes domestici ejus vestiti sunt duplicibus.

S. Bonav. in spec. c. 7. XXXVII. Sicut, si vas liquore plenum moveatur, facile effundit liquorem; ita, cum B. Virgo Spiritu Sancto, & donis cælestibus superplena & superfluens sit facile in nos sua dona effundet, si per preces & pios affectus invocetur.

Mariæ nomen.

Michov. d. 83. n. 3. XXXVIII. Sicut oleum effusum magis redolet; sic quanto magis Mariæ nomen dilatatur, tanto magis gratia augetur.

S. Germ. in hom. de Deip. XXXIX. Sicut corpus nostrum vitalis signum operationis habet respirationem; ita sanctissimum Deiparæ nomen, quod in ore servorum ejus versatur assidue, in omni tempore, loco & modo, non solum lætitiæ & auxilii est signum, sed etiam procurat, & conciliat.

XL. Sicut, cum res aliqua nova & insolita efficitur, solus artifex ei nomen imponere potest; ita B. Virgini Mariæ nemo convenientius quam Deus ipse poterat assigoare. *Beirlinck. them. 2. in festo Annunc.*

Maria Mater gratiæ & salutis.

XLI. Sicut Christus Jesus ultro se Patri obtulit hostiam vivam pro salute mortalium; ita & Virgo beatissima, dulcissima Maria, ipsa quoque Filium suum obtulit pro humani generis salute, magisque ei gratius fuit suo destitui solatio, quam hominum impedire redemptionem. *Taulerus c. 20.*

§. VII. MOTIVA.

Maria amanda.

I. Quia est *Mater* nostra, diligens nos amore invincibili, utpote filios Benoni, seu filios dolorum, quos sub Cruce peperit; cum ergo amor non nisi amore compensetur, an non merito amemus tam ardenter diligentem? *S. [illegible] l. de om. sin. V.*

II. Quia est Adjutrix *Redemptionis* nostræ; nam, ut S. Antoninus ait, Christus Virginem fecit participem beneficii Redemptionis, quatenus, sicut fuit adjutrix Redemptionis, per compassionem, ita fieret Mater omnium per recreationem; totusque mundus, sicut obstringitur Christo per passionem, ita etiam Dominæ obstringetur per compassionem. Hinc S. Augustinus exclamavit: O Beata Maria, quis tibi digne valeat jura gratiarum ac laudum præconia rependere, quæ singulari tuo assensu mundo succurristi perdito? quas tibi laudes fragilitas humani generis persolvet, quæ solo tuo commercio recuperandi cæli aditum invenit? Si ergo, ut idem alibi dixit, qui non amat Christum, quia ab eo creatus est, infernum meruit; qui vero non amat ipsum, quia redemptus est, meruit, ut novus pro eo infernus fiat; an non ob similem causam ipsa quoque Mater ejus, utpote Redemptionis Adjutrix, impense erit diligenda? *S. Anton. p. 4. tit. 15. c. 20.* *S. Aug. s. 10. de Sanctis.*

III. Quia io ipsa reperiuntur perfectissimo modo motiva amoris, scilicet 1. *Bonitas*: juxta illud Vener. Bedæ: Inventa Maria Virgine invenitur omne bonum. 2. *Pulchritudo*: juxta illud Canticorum: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. 3. *Amor*: quia, teste S. Petro Damiano, amat nos invincibili, quos in ipsa & per ipsam Filius & Deus illius summa dilectione dilexit. *Ven. Beda in contemplat. de B. V. proam.*

IV. Quia amor illius est unum ex certissimis *signis prædestinationis*; nam tota salus generis humani consistit in multitudine gratiæ & favoris Mariæ, teste Cassiano; hinc Ecclesia ipsi illam Salomonis sententiam accommodat; Qui me invenerit, inveniet vitam, & hauriet salutem a Domino. Merito ergo S. Bernardus hortatur: Quæramus gratiam, & per Mariam quæramus, quia, quod quærit, invenit, & frustrari non potest. *Cass. in collat. PP.* *Prov. 8. v. 35.* *Serm. de nativ. B. Virg.*

Ma-

Maria honoranda.

C. 2. de excell. Virg. Heb. 1. v. 5. I. Quia *Mater Dei*, & hoc folum prædicari de illa, excedit omnem altitudinem, quæ poſt Deum dici vel cogitari poteſt, teſte S. Anſelmo; cui enim dixit (Deus aliquando Angelorum, Mater mea es tu: aut quis Angelorum dicere potuit Deo: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Hinc recte idem S. Pater exclamat: Mira res, in ſublimi contemplor Mariam locatam. Omnis natura eſt a Deo orta, & omnis natura Dei ex Virgine. *In orat. de B. V.*

Joan. 19. v. 27. II. Quia *Mater noſtra* eſt juxta illud Chriſti: Ecce Mater tua.

Matt. 25. v. 40. III. Quia ſibi reputat exhibitum honorem Chriſtus, quemcumque Matri exhibuerimus; ſi enim ipſe dixit: Quamdiu uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis; quanto magis eum, qui Matri ſuæ præ omnibus creaturis ardentius dilectæ præſtatur, & ſibi præſtitum agnoſcet? Recte proinde S. Bernardus dixit: Non eſt dubium, quidquid in laudibus Virginis proferimus, ad Filium pertinere.

Hom. 4. ſuper miſſ. Rup. ſuper Cant. 4. IV. Quia eſt *Domina* ac *Regina* noſtra; uti tum nominis ipſius interpretratio indicat; tum præclare probat Rupertus, dum ait: Prædicabitur de te, quod ſis Mater Chriſti, & proinde Regina Cælorum, quia totum jure poſſides Filii regnum. Et confirmat Arnoldus Carnot. dicens: Chriſtus eſt Dominus, Maria Domina: conſtituta quippe eſt ſuper omnem creaturam; & quicumque Jeſu curvat genu, Matri quoque pronus ſupplicat. *Arnold. Carn. de laud. Vir.*

S. Germ. Homil. de zona. V. Quia eſt ſumma benefactrix noſtra, per quam habemus, quidquid accepimus, aut ſperamus; nemo enim eſt, cui donum concedatur, niſi per ipſam, teſte S. Germano. Hinc ſapienter S. Bernardus: Totis medullis cordium, totis præcordiorum affectibus Mariam hanc veneremur, quia ſic eſt voluntas illius, qui omnia nos voluit habere per Mariam. *S. Bern. ſ. de aquæductu.*

Maria invocanda.

Serm. 2. de Aſſum. De excell. Virg. Serm. de Annunc. VI. Quia *ſcit* juvare; nam, ut S. Germanus teſtatur, ipſa omnia obſervat, omnia contuetur, & inſpectio illius ad omnes ſe exporrigit. Et neſcit quidem, ut S. Anſelmus ait, homo, quid oret, & quomodo oret; ſed ipſa, quid & quomodo petendum ſit, novit, Quia teſte S. Petro Dam. per ipſam, cum ipſa, & in ipſa totum hoc faciendum decernitur; ut, ſicut ſine ipſo factum eſt nihil, ita ſine illa nihil refectum ſit.

3. Reg. 2. v. 21. Serm. 1. de Nat. VII. Quia *poteſt* juvare: illa enim, quanto perfectius exercuit officium Matris erga Chriſtum, tanto majori jure hic dicit, quod olim Salomon ad Bethſabeam dixiſſe ſcribitur: Pete, mater mea, neque enim fas eſt, ut avertam faciem tuam. Immo, ut S. Petrus Damianus ait, ipſa accedit ad thronum Dei non ſolum rogans, ſed & imperans; Domina, non ancilla. Hinc S. Anſelmus orat: Benigniſſimus Filius tuus Dominus noſter Jeſus Chriſtus erit ad concedendum, quidquid velis, promptiſſimus & exaudibilis: tantummodo velis ſalutem noſtram. Id quod ipſamet confirmavit, *De excel. c. 12.* dum S. Hyacintho apparens dixit: Gaude, Fili Hyacinthe, quia orationes tuæ ſunt gratæ Filio meo, & quidquid ab eo per me petieris, impetrabis. Adde quod illa ipſa, qua invocatur fiducia, plurimum conducat, & capacem faciat omnium, quæ petuntur, gratiarum obtinendarum.

VIII. Quia *vult* juvare: nam adeo pietate *ſuper 4. Can. v. 5.* replentur ubera tua, o Virgo (inquit Richardus de S. Victore) ut alicujus miſeriæ notitia tacta, lac fundant miſericordiæ, nec poſſis miſerias ſcire, & non ſubvenire. Et quid mirum, in charitatis affectum tranſiſſe Mariæ viſcera, in quibus ipſa, quæ ex Deo eſt, charitas corporaliter requievit; ut S. Bernardus *S. Bern. ſ. 2. in Dom. 2. poſt Epiphan. ſ. ſignum magnum in Aſſumptione.* diſcurrit. Hinc alibi animos addens ait: Quid ad Maria accedere trepidat humana fragilitas? nihil auſterum in ea, nihil terribile, tota ſuavis eſt. Revolve diligentius Evangelicæ hiſtoriæ ſeriem univerſam, & ſi quid forte increpatorium, ſi quid durum, ſi quod denique ſignum vel tenuis indignationis occurrerit in Maria, de cætero ſuſpectam habeas, & accedere verearis.

§. VIII. MEDIA.

I. MEditatio & conſideratio frequens privilegiorum, favorum, & præconiorum paſſim a SS. Patribus decantatorum; in hac enim meditatione exardeſcet ignis amoris Mariani.

II. *Firmiter ſibi perſuadere*, quod Mater noſtra ſit, majori nos affectu amoris complectens, quam ulla mater filium ſuum in terris diligat; hinc enim ad filialem affectum, & amorem mutuo rependendum incitabimur.

III. *Ardens in ſe ſalutis propriæ, & cæleſtium donorum, deſiderium excitare*; hinc enim non modice impellemur ad favorem hujus ſanctiſſimæ Virginis, ſine qua nihil concedere decrevit Deus, per amorem & fiduciam ambiendum.

IV. *Exempla eorum*, qui ardentiori erga hanc ſanctiſſimam Virginem ſtudio atque amoris affectu ferebantur, *crebro ob oculos habere*, ut partim eorum fervore salubriter calefacti in ſimilem amorem exardeſcamus, partim inſignes, quos ex tali exercitio retulerunt, fructus æſtimantes, ad eoſdem per ſimile medium obtinendos incitemur.

V. *Jeſum per cor Mariæ, & hanc per cor Jeſu impenſe ac demiſſe rogare*; ut duplicem illum Spiritum amoris mutui, quo ſeſe cum ingenti ſuo ſolatio fructuque complectebantur cordi noſtro inſtillent; neque enim unquam facilius exorari ſe patientur, quam ubi partim tam dulcis exercitiis memoria illis renovatur, partim res aliqua tantopere illis ſemper expetita poſtulatur.

VI. *Frequenter cum illa*, cum per quotidianas, & magno cum affectu peractas preces, tum per conſtantem & filialem prorſus fiduciam, vel in templo ejus honori ſpecialiter dicato, vel certe coram pia quadam, & ad effectum reverentiæ amoriſque excitandum idonea imagine, vel, ſi neque hoc fieri commode poteſt, in ipſo pectoris arcano ſeceſſu,

de

de suis negotiis ac necessitatibus colloqui & tractare; dici quippe vix potest, quantum ex tali familiaritate incrementum accipere soleat amor Marianus, uti vel ex quotidiano amoris profani & minus honesti per simile commercium, heu! nimium crescentis exemplo non difficulter licet colligere.

VII. *Sodalitatem aliquam Marianam sedulo & religiose frequentare*, in hac quippe reperitur, quidquid fere ad amoris Mariani augmentum conducere potest, nimirum 1. Preces, quibus & fictus amor expetitur, tanto efficaciores, quanto ferventius, & quidem in nomine Christi, & Matris ejus conjunctis persolvuntur. 2. Lectio libri spiritualis, plerumque ejusmodi Conventibus fructuose præmitti solita. 3. Exhortatio sacra, qua si non *semper* directe, certe non raro ad cultum Patronæ suæ Sodales exitantur. 4. Mutua exempla, quibus præ cæteris, & merito, summopere animi ad præclarum Consodalium suorum fervorem æmulandum inflammantur. 5. Correctiones disertæ, si quis forte in Mariani amoris exercitio tepescere & languere deprehendatur; ut adeo ob tanta ac tam multiplicia commoda merito Sodalis quidam in agone positus exclamarit: Quam dulce, quam
Pædagog. Christ. p. 1. c. 26. §. 4. salutare est, o B. Virgo, Sodalitium tuum! quid egi? quid commerui, ut in illud adscriberet?

§. IX. ASCETICA.

DE hac materia quatuor præcipue bene apprehendere, alique inculcare debet Asceta.

I. Primum est, ut bene norit *Regulas*, quas SS. PP. Theologi, & Ascetæ assignare solent ad excellentiam B. Virginis clarius solidiusque demonstrandam, quæ quidem fere sequentes sunt. Prima regula. *Quidquid gratiæ aliis Sanctis, vel viris, vel fœminis fuit concessum (modo sexui non repugnat) id totum B. Virgini nobiliori & perfectiori modo fuit collatum.* Quæ regula clare tradita est a S. Ber-
S. 4. super Salve Regina. S. de Assumpt. Gasparus Tausch. in matre d. l. 1. c. 4. §. 1. oardo, dum dixit: *Nihil est virtutis, quod ex se non resplendeat, & quidquid singuli habuere Sancti, tu sola possedisti*: Et conspirat S. Hieronymus dicens: *Cæteris per partes gratia præstatur: Mariæ tota se infundit gratiæ plenitudo*, Secuoda est: Omnia, quæ ad sanctitatem & dignitatem spectant, etsi nullum fundamentum aliud habeamus, quam quod sine inconvenientia ei attribui possit, magnæ Dei Matri esse attribuenda; ita enim merito semper sensus communis fidelium ac piorum sensit, eo quod B. Virgo sit idea liberalitatis & beneficentiæ & communicationis ad extra, quam Deus puræ creaturæ contulit.

II. Secundum est, ut bene cognoscere studeat fontes, ex quibus excellentia tota Deiparæ Virginis emanavit, quorum quidem quatuor assignari possunt. 1. *Maternitas Dei*, de
P. 3. q. 25. a. 6. ad 4. qua sic discurrit S. Thomas: *B. Virgo Maria ex hoc quod est Mater Dei, habet quandam dignitatem infinitam ex infinito bono quod est Deus, & ex hac parte non potest aliquid melius esse Deo.* Unde & S. Bernardus, *ista est Virginis nostræ gloria singularis*, inquit, *& excellens prærogativa Mariæ, quod Filium unum eundemque cum Deo Patre meruit habere communem.* 2. *Martyrium cordis*; quod quidem tantum fuerat, ut S. Anselmus dixerit: *De Excel. Virg. Tom. 1. f. 61. a. 1. c. 2.*
Quidquid crudelitatis inflictum est corporibus Martyrum, leve fuisse, aut potius nihil comparatione eorum, quæ ipsa est passa. Immo S. Bernardo teste, *tantus fuit ejus dolor, quod si in omnes creaturas, quæ dolorem pati possunt, divideretur, omnes subito interirent.* Hinc Suarez docet, eam in cælo habere nunc speciale quid præ aureolis Martyrum, quod sit velut insigne quoddam excellentissimæ fortudims & charitatis ejus, sive dein vocetur aureola, sive aliquid eminentius illa, quod verius est. 3. *Magnitudo amoris*: tum quia in *Gasparus Tusch. in Matre dolor. l. 3. c. 4. §. 6.*
primo instanti statim major fuit elicitus ab illa, quam ullus purus homo aut Angelus elicuit: tum quia numquam, ne brevissimo quidem tempore, fuit interruptus: tum quia secundum omnes animæ & corporis potentias fuit elicitus, ita ut eandem ferro ignito non immerito S. Ildephonsus & alii comparent: tum quia singulis momentis perfectior, & quidem (uti Suarez pie & erudite probat) secundum duplam proportionem evasit; unde citatus Author deducit, eamdem Virginem circa finem vitæ unico actu amoris Dei per unum momentum plus meruisse, quam meruerint omnes Sancti & beati homines & Angeli, qui sunt, erunt, fuerunt, omnibus suis actibus simul sumptis. Neque hoc adeo mirum videri debet; si enim B. Chatarina Genuensis tanto in dilectum Sponsum suum amore exarsit, ut dicere ausa sit, si vel unica hujus amoris guttula in infernum delaberetur, mutaturam illum plane in vitam æternam, tantumque fore ibi amorem atque unionem, ut dæmones in Angelos, & tormenta in oblectamenta verterentur; quid non de B. Virginis, in gratia incomparabiliter eam excedentis, amore erit sentiendum? 4. *Perfectio corporis & animæ*, quæ quidem utraque tanta fuit, ut nullus ex puris hominibus unquam ad similem perfectionem pervenerit; cujus rationem dant Theologi, quia, licet alioqui gratia non detur secundum naturalium donorum proportionem, in B. Virgine tamen, sicut summa ei propter maternitatem perfectio debebatur, ita omnino decebat, ut proportionatum gratiæ fundamentum, adeoque perfectissima anima corpusque, concederetur.

III. Tertium est, ut specialiter apprehendere studeat fundamentum præcipuum Hyperduliæ, scilicet excessum gratiæ, qua omnes Sanctos & Angelos, etiam collective acceptos, longissime antecedit, cujus quidam quinque causas assignant Doctores. 1. Quia propinquissima fuit fonti omnium gratiarum, scilicet Christo, atque adeo plus etiam accepit ab illo. 2. Quia incomparabiliter majori dilectione fuit dilecta a Christo, quam alii Sancti; ita ut Sanctus Hieronymus dicete ausus sit: Sicut in Dei comparatione nemo bonus, ita & in Matris Dei comparatione nulla creatura invenitur perfecta, quam-

quamvis virtutibus innumeris comprobetur. 3. Quia credi debet. B. Virginem esse per omnia, quantum fas est, simillimam Christo, atque adeo sicut in Christo fuit plenitudo gratiæ redundantis, ita & eadem in sanctissima Virgine fuerit, cum hoc solo discrimine, quod in Christo fuerit tanquam in homine personaliter definito, in Maria vero ut in templo singulariter consecrato; in illo tanquam in capite influente, in hac tanquam collo trasfundente; in illo tanquam causa efficiente, in hac tanquam subjecto recipiente. 4. Quia ipsa Nominis nomenclatura indicat, sicuti in mari aquarum, ita in ipsa congregationes esse gratiarum; & sicuti omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat; ita in B. Virgine quoque reperiri quidem omnes gratias aliis creaturis coocessas, sed ipsam tamen propterea non redundare, id est, nihil supra dignitatem suam accepisse, sed omnia secundum summam illius dignitatem fuisse commensurata. 5. Quia summa fuit actuum meritoriorum, per quos gratiam suam augebat, inteosio ac multitudo, cum, ut supra dictum est, in primo statim instanti actum, omnium Sanctorum actibus collective acceptis perfectiorem, produxerit, & singulis instantibus novum duplo perfectiorem elicuerit, & hoc exercitium per sexaginta tres, vel, ut alii volunt, per septuaginta duos annos continuarit. Ex quibus proinde fundamentis merito concluserunt Doctores, & SS. Patres, B. Dei Matrem, sicut in gratia & dignitate ac meritis omnes Sanctos longissime superavit; ita etiam intercessione sua plus solam, quam alios etiam simul acceptos efficere posse.

IV. Quartum est, ut solidum & efficacem sciat doceatque modum colendi haoc sanctissimam Virginem, quem quidem non nemo judicavit optime esplicari posse per columnam marmoream a Maximiliano Bavariæ Electore olim in sua Metropoli, medio, inquam, foro Monacensis urbis erectam, & quinque partibus constantem, nimirum 1. Basi, cui insistit columna. 2. Ipsa columna. 3. Imagine B. Virginis, quæ insistit columnæ. 4. Clathris ambientibus columnam, & quatuor lucernas sustinentibus. 5. Quatuor militibus, qui quatuor clathrorum angulis iosistunt, & draconem pedibus substratum gladio interimunt, quæ quidem omnia non ineleganter etiam cultui Mariano accommodari possunt. Et 1. quidem per basin *æstimatio* de Virginis excellentia concepta intelligi potest, quo enim hæc firmior & amplior fuerit, tanto majores quoque possunt esse partes reliquæ, quæ eidem inniti debent. 2. Per columoam *fiducia* intelligi potest, quæ merito rotundam, id est, capacissimam, & ad omnes necessitates nostras eidem commendandas se extendentem, formam habet; cum vere suo modo de illa dici queat illud sancti cujusdam Patris, tantum scilicet per ipsam nos impetraturos, quantum se nostra in eam fiducia extenderit. 3. Per imaginem intelligi potest *imitatio* illius, quæ, quo perfectior fuerit, tanto pulchriorem quisque columnæ suæ imagioem superposuit, cujus quidem necessitatem breviter S. Bernardus indicavit, dum dixit: Ut impetres orationis ejus suffragium, non deseras conversationis ejus exemplum. 4. Per lucernas intelligi potest *propagatio* cultus Mariani, per quam & pulchritudo illius ac excellentia manifestatur, atque ad debitum illi honorem cultumque exhibendum alii invitantur, quod quidem quam gratum Virgini sit futurum, vel ipsum, quod promittit, præmium apud Ecclesiasticum satis ostendit: Qui me elucidant, vitam æternam habebunt. 5. Per milites intelligi possunt cultores Mariani perimentes draconem diabolum, qui iratus est Mulieri (id est, B. Virgini) facitque prælium cum reliquis de semine ejus, atque eosdem a cultu & amore hujus sanctissimæ Matris suæ avocare oititur, quemadmodum sæpius ostendit, dum & fassus est, neminem sibi magis exosum esse & detestabilem, quam banc omni veneratione dignissimam Matrem, & aliquoties cultoribus ejus libertatem a persecutione promisit, si ab incepto Mariani cultus fervore absisterent.

Eccl.c.24. v. 31.

Apoc. 12. v. 17.

§. X. CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Etsi facile foret, eundem in his conceptibus explicandis ordinem, qui in prioribus paragraphis observatus est, tenere, quia tamen hi omnes conceptus potissimum servient ad conciones in festis hujus sanctissimæ Virginis habendas, ideo, ut in hoc quoque laborem seligendi minuerem Concionatori, placuit potiores conceptus secundum ipsorum Festorum (quæ quidem in aliquibus locis omnia, in aliis pleraque, festive celebrantur) ordinem cnumerare, & cum demum aliquos, qui veluti communem materiam continentes omnibus Festis applicari possunt, adjicere.

Pro festo Conceptionis immaculatæ.

I. Ex occasione thematis: *Sicut lilium inter spinas, sic anima mea inter filias Adæ*: explicetur in primis, quid sit peccatum originale; & quam merito ooxiæ & pungenti spinæ, qua omnes alii homines graviter vulnerati sunt comparetur. Deinde ostendatur, quomodo Beata Virgo sola ab hoc peccato fuerit immunis, atque adeo velut candidissimum lilium inter alios homines excreverit. Vide Georgium Pistorium in Matri admirabili conc. 15. in exordio & conc. 4. part. 2. & 3.

II. Ex occasione thematis: *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te*: ostendi potest. 1. Triplicem esse maculam, quæ animæ pulchritudinem fœdet, atque corrumpat, nempe peccati mortalis, venialis, & originalis, quarum proinde fœditas & natura pluribus explicetur. 2. Probetur, B. Virginem ab omnibus tribus immunem fuisse. Et pro coronide addatur, si B. Virginis Conceptionem digne celebrare velint, vix alium meliorem modum occurrere, quam immaculatæ vitæ studium. Excitentur proinde Auditores, ut *Cant. c. v. 9.*

ut ficut per baptifmum ab originali peccato jam liberati funt, & ita & per pœnitentiæ crebrum ufum a mortali & veniali liberari ftudeant.

Cant. 4. v. 7. III. Poteft utiliter & folide haberi concio de ipfo fefto Conceptionis. Et in prima parte oftendi, quale fit hoc feftum, nimirum illud, quo grata & devota mente recolimus, B. Virginem ab omni macula originali (cujus natura & debitum ab aliis hominibus contractum breviter explicari poteft) fpeciali privilegio fuiffe præfervatam. In fecunda oftendatur, quantopere placeat devota celebratio B. Virgini, idque probetur ex variis favoribus ab eadem ob talem cultum exhibitis, quales fupra §. 4. in exemplis videre eft. In tertia oftendatur, quomodo devote celebrari debeat; fcilicet præter alia confucta pietatis officia (puta confeffionis, communionis, orationis, &c.) renovando propofitum, immaculatam Conceptionem non tam verbis, quam opere ipfo, id eft per immaculatæ vitæ ftudium, defendendi. Pro quo fine fervire poteft Piftorii in Matre Admirab. conc. 4. part. 3.

IV. Ex occafione Revelationis, quia B. Birgittæ revelatum eft a Virgine, in momento Conceptionis fuæ *auream horam* illuxiffe, oftendi poteft, quam vere illud tempus *aurea hora* fuerit vocatum. 1. Refpectu Dei; quia plus per hanc Conceptionem fuit honoratus, fibique complacuit, quam per omnium aliorum Sanctorum collective fumptorum conceptionem. 2. Refpectu ipfius fanctiffimæ Virginis: qui in momento Conceptionis plus gratiæ accepit, quam omnes Angeli & homines collective accepti habent, aut habituri funt, uti prox. proced. paragrapho num. 3. patet; & quia præterea ipfa fola fine originali macula concepta, ftatim gratiæ originalis juftitiam accepit, atque adeo merito, ficut aurum omnia alia metalla dignitate longiffime antecedit; ita & ipfa omnes creaturas alias longiffimo poft fe relinquat intervallo. 3. Refpectu noftri: quia in hac hora falus noftra exordium fumpfit, uti Ecclefia indicat, dum in hoc fefto canit: Cum jucunditate Conceptionem Dei Genetricis celebremus, ut ipfa pro nobis intercedat ad Dominum Jefum Chriftum. Unde videtur hoc die & hora nova Efther acceffiffe ad thronum gratiæ, & audiviffe: non pro te, fed pro omnibus hæc lex (fcilicet decretum de originali peccato incurrendo) facta eft: fed & refciffionem decreti faltem quoad effectum impetraffe. Excitentur proinde Auditores ad hanc horam cum magna feftivitate excipiendam, & ut fibi nunc illam D. Pauli adhortationem applicent: Fratres, hora jam eft nos de fomno furgere, quia propior eft falus noftra, quam cum credidimus. Abjiciamus ergo opera tenebrarum &c. Pro quo fine fervire poteft conc. 2. Piftorii part. 3. & 1.

Gen. 3. v. 15. V. Ex occafione fententiæ a Deo prolatæ: *inimicitiam ponam inter te & mulierem, & femen tuum, & femen illius: ipfa conteret caput tuum*: oftendi poteft, quomodo hoc in Conceptione immaculata B. Virginis impletum fit. Itaque 1. Oftendatur, quomodo prius amicitia fuerit inter ferpentem tartareum & homines, quatenus per peccatum originale omnes erant filii iræ, & fub poteftate diaboli, ubi breviter poffunt explicari effectus peccati originalis. 2. Demoftretur, quomodo ftatim in primo conceptionis inftanti fuerit inimicitia inter B. Virginem & ferpentem, dum illa jam tunc ab omni peccato originali liberata eft, uti fufius probari poteft ex argumentis, quibus communiter Auctores probare folent non decuiffe, ut Mater Dei ullo momento fub poteftate diaboli fuiffe dicatur. 3. Probetur quoque, quomodo ex eo momento etiam inter ferpentem & femen mulieris, id eft, fideles Dei & Deiparæ fervos, exorta inimicitia fit, dum ipfa gignendo Salvatorem effecit, ut eriperentur ex ipfius poteftate, & filii Dei effecti, gratiam & amicitiam ejufdem obtinerent. Unde excitandi Auditores, ut, fi quidem velint effe de femine B. Virginis, pergant hanc inimicitiam cum ferpente fovere, & amicitiam Dei omni ftudio confervare, ut, ficut per originale peccatum Adami & Evæ exclufi funt a Paradifo terreftri, ita per gratiam a Chrifto & Matre illius partam introducantur in cæleftem Paradifum.

Pro Nativitate B. Virginis.

VI. Oftendi poteft, quam vere Ecclefia canat in hoc fefto: Nativitas tua Dei Genetrix Virgo gaudium attulit univerfo mundo: in quem finem fervire poteft fententia S. Bernardi, qui dixit: Sinum mifericordiæ fuæ Maria omnibus aperit, ut de plenitudine ejus accipiant univerfi, captivus redemptionem, æger curationem, triftis confolationem, juftus gratiam, Angelus lætitiam, tota Trinitas gloriam, & denique perfona Filii Dei carnis fubftantiam. Itaque per partes oftendatur. 1. Qualem & quantam gloriam acceperit Pater cæleftis per talem Filiam, Filius per talem Matrem, Spiritus S. per talem Sponfam. 2. Qualem lætitiam Angeli propter talem Reginam, quæ ipforum fedes fua cooperatione reftauratura fit. 3. Quantam gratiam jufti, id eft, fideles ejus fervi per ipfius cultum. 4. Quantam curationem peccatores, quibus peperit verum Samaritanum, vulnera illorum oleo mifericordiæ, & vino juftitiæ obligantem. 5. Quanta confolatione triftes animæ Purgatorii fenferint, quando intellexerunt eam natam effe, quæ ipfamet poftea S. Birgittæ revelavit, fe effe matrem omnium in purgatorio exiftentium, neque ullam effe in purgatorio pœnam, quæ propter ipfam levior non fiat. 6. Quantum gaudium fenferint Patres in limbo exiftentes, dum propinquam adeo redemptionis fuæ fpem funt experti. Videri poteft Faber conc. 1. in fefto Nat. B. V.

VII. Oftendi poteft, quam vere hodie Ecclefia, immo quivis amator Virginis, canat: Ave Maris ftella, prout nomen idem Virgini impofitum fignificat, quia vere omnes hujus ftellæ proprietates ei aptiffime conveniunt. 1. Quia, ut ftella illa fplendore, magnitudine, & pulchritudine alias ftellas fuperat; ita omnes fanctos gratia & gloria longiffime antecellit, 2. Quia, ficut ftella illa dirigit curfum navi-

navigantium; ita ipsa Virgo omnes homines in pelago hujus mundi existentes ad portum salutis perducit: 3. Quia, sicut stella illa fugat nocturnas tenebras & tenebriones, homines vero laboriosos ad opus & laborem excitat; sic ipsa dæmones & peccata fugat, justos vero ad opera virtuosa ac meritoria invitat. 4. Quia, sicut illa adamantem & ferrum, ita ipsa, utpote refugium peccatorum, peccatores ad se trahit. Ut adeo merito hoc die Angeli auditi sint canere: Stella Maria maris hodie processit ad ortum. Excitandi proinde Auditores, ut illud S. Bernardi monitum semper in mente habeant: In omnibus periculis & dubiis respice stellam, voca Mariam. Ad quem finem videri potest Matth. Faber in Auctario them. 5. pro festo Nativ. B. V. Pistorius in matre admir. conc. 17. in exordio. Justinus Miechovicensis, discursu 353. in Litania Lauret.

VIII. Ex occasione sententiæ illius: *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens?* potest B. Virgo nascens auroræ comparari. 1. Quia, ut aurora est signum advenientis solis, ita ipsa signum adventus Christi. 2. Quia, ut aurora latrones & fures; ita ipsa dæmones fugat. 3. Quia, ut ad auroræ exortum venenata animalia fugiunt; ita ad ortum Mariæ hæreses disparent, juxta illud Ecclesiæ: Gaude Maria Virgo, cunctas hæreses sola interemisti in universo mundo. 4. Quia, ut aurora ægris, ita ipsa omnibus afflictis singulare solatium affert. 5. Quia, ut aurora aviculas ad cantum, ita ipsa homines ad Dei laudem, qua verbis, qua exemplis incitavit. Hortetur proinde concionator Auditores, ut, quemadmodum Jacob per totam noctem luctatus cum Domino, & cum Angelus aurora adveniente ei dixisset: Ecce aurora, dimitte me. Respondit: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Et benedixit cum in eodem loco dicens: Nequaquam vocaberis amplius Jacob (id est Luctator) sed Israel (id est videns Deum) erit nomen tuum; ita ipsum quoque suo modo post luctam mortis, id est culpæ, faciat, nec dissimilem benedictionem & præconium expectent. Videri potest pro hoc scopo Pistorius in matr. admir. conc. 9. in exord.

Cantic. 6. v. 9. | Gen. 32. v. 26.

IX. Ex occasione thematis: *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna?* B. Virgo nascens comparari potest novæ lunæ. 1. Quia, ut luna habet omne lumen a sole, ita B. Virgo omnem sanctitatem aliasque gratias a Deo: hinc illud Canticum: Magnificat anima mea Dominum. 2. Quia, ut luna splendore alia sidera, ita Beata Virgo omnes sanctos superat. 3. Quia, ut luna quodammodo exercet dominatum in hæc sublunaria, ita ut Plinius illam ausus est nominare *rerum omnium spiritum*; ita a B. Virg. influxu, dominatu, & auxilio universa hominum salus depeodet. 4. Quia, ut luna irradiat mundum; ita B. Virgo sua doctrina & exemplis homines velut microcosmum illuminat. 5. Quia, ut luna est mater roris, ita ut S. Ambrosius & Plinius testentur, quo magis quis sub luna steterit, tanto magis irroratum iri; ita B. Virgo est mater illius roris, post

Cant. 6. v. 9.

quem tantopere suspirabant antiqui Patres, & clamabant: Rorate cæli desuper, & nubes pluant justum. Excitentur proinde Auditores, ut quemadmodum Elephantes exorientem lunam ramis proboscide arreptis, & in sublime erectis, gregatum in supplicationis modum uniti salutant, teste Æliano: & Sacerdotes Ægyptii per campos discurrentes cymbalis & cantu novam lunam salutabant: & Judæi in die Neomeniæ epulas festive celebrabant, quia putabant, singularia sibi hoc die beneficia conferri; ita & ipsi hæc omnia spiritualiter per devotas preces & Sacramentorum pium usum facere studeant. Quem in finem serviet conc. 5. Fabri in Auctario.

Lib. 4. hist. ani. c. 9.

X. Ex occasione sententiæ a Deo olim prolatæ: *Arcum meum ponam in nubibus & erit signum fœderis inter me & terram*: comparari Iridi potest B. Virgo. 1. Quia, ut Iris est signum pacis inter Deum & homines; ita ipsa, teste Sancto Bernardino, est arcus fœderis sempiterni, ut non interficiatur omnis caro, quia illum genuit, qui fecit utraque unum, Deum scilicet & homines. 2. Quia ut Iris est symbolum misericordiæ divinæ; nisi enim preces matris intervenirent, non esset spes misericordiæ, dicebat olim Christus S. Birgittæ. 3. Quia, ut Iris arbores & fructus odoriferos efficit; ita ipsa suos cultores bonum de se optimorum exemplorum odorem spirare facit. 4. Quia, ut Iris se ad terram inclinat, & auream patellulam relinquere creditur; ita B. Virgo ad hominum preces promissima, varia illis dona impetrat, & largitur. 5. Quia, ut Iris variis coloribus quasi depicta, amabilem aspectum habet; ita B. Virgo ob virtutum suarum miram varietatem & amœnitatem, omnibus eam considerantibus amabilis efficitur. 6. Quia, sicut Iris quasi pallium expansum recipit & tutatur homines; ita B. Virgo fideles sub suum præsidium suscipit atque defendit: hinc olim ipsa S. Birgittæ dixit: Ego sto super mundum continua oratione, sicut arcus cæli super nubes. Excitentur proinde Auditores, ut gaudeant de hujus Iridis exortu, observentque, quod Ecclesiasticus suasit: Vide arcum & benedic eum, qui fecit illum. Videri potest Pistor. conc. 3. in exord.

Gen. 9. v. 13. | Serm. 1. de nom. Mar. a. 1. c. 3. | Lib. rev. c. 26. | Lib. 5. rev.

XI. Potest B. Virgo nata comparari nubeculæ, quam puer Eliæ in Carmelo existentem vidit, nam 1. Sicut illa parva erat; ita B. Virgo minima in oculis suis per humilitatem. 2. Sicut illa erat refugium hominis; ita B. Virgo erat mater hominis Dei. 3. Sicut illa ascendebat de mari; ita B. Virgo de pelago infinitæ potentiæ & misericordiæ Dei. 4. Sicut illa statim crevit, & totum cælum obduxit; ita B. Virgo semper crevit in gratia & meritis, sicque Mediatrix inter Deum, velut solem justitiæ, & homines facta est. 5. Sicut illa in copiosam pluviam resoluta est, qua siccitas diuturna terræ tollebatur; ita B. Virgo facta est, pluvia cælestium gratiarum, immo & Authoris gratiæ, quem terra siccissima toties ac tandiu optabat, ideoque os aperiens dicebat: Rorate cæli desuper, & nubes pluant justum. Excitentur proinde Auditores, ut primo gaudeant de nubeculæ hujus exortu festivo;

3. Reg. 18. v. 44.

vo; deinde vero finum fuum expandant, & pluviam tam optatam cum magno defiderio gratitudineque ac fiducia excipiant. Vide Piftor. conc. 5. in exord.

XII. Explicari ex inftituto poffunt fignificationes nominis Maria, & ex illis variæ doctrinæ morales deduci; & 1. Quidem oftendi, quam vere dicatur *amarum mare*; tum quia reperitur congregatio gratiarum, tum quia omnes quodammodo aliorum Sanctorum tribulationes & paffiones in ipfa congregavit Deus. 2. Quam recte *Domina* dicatur, utpote cui cum Filio data eft omnis poteftas in cælo & in terra. 3. Quam bene ei nomen *Illuminatricis* aut *Illuminatæ* conveniat, utpote quæ Soli ipfi, fcilicet Chrifto, viciniffima fuit; hinc a S. Ambrofio aula cæleftium Sacramentorum vocatur, dum ait: Non miror D. Joannem præ cæteris divina myfteria locutum, cui prefto erat aula cæleftium Sacramentorum. 4. Quam merito *myrrha* vocetur, utpote mundum a corruptione præfervans. 5. Quam præ reliquis ei titulus *Stellæ maris* quadret. Subjungatur fingulis brevis adhortatio ad fructum ex ea fignificatione percipiendum. Pro quo fine fervire poteft conc. 3. Fabri pro hoc Fefto, & Piftorii Mater admir. conc. 8. part. 2.

XIII. Poffunt per ejufdem nominis quinas litteras explicari. 1. Varia officia illius, quæ erga homines exercet, ut quod fit Mater eorum, Advocata, Regina vel Reparatrix, Jaculum contra inimicos, vel janua cæli, Arca thefaurorum, aut Auxiliatrix. Vel 2. Effectus, quos in fuis cultoribus producit, nempe Mifericordia, Amor Dei, Remiffio peccatorum; Illuminatio, Acquifitio meritorum. Vel 3. Mulieres illam figurantes, puta Michol, Abigail, Rachel, Judith, Abifag. Vel 4. Quinque lapides pretiofi hoc nomen exornantes, videlicet Margherita cor confortans, Adamas reconcilians difcordes, Rubinus multum fplendens, Jafpis fpectra fugans, Alectorius felicem faciens. Quæ omnia fufius explicata videri poffunt apud Piftor. conc. 8. par. 2. & Miechovienfem difc. 96.

Cant. 1. v. 2. XIV. Ex occafione fententiæ illius: *Oleum effufum nomen tuum*; poteft explicari dignitas, utilitas, & fuavitas nominis Mariæ; & 1. quidem oftendi, quod, ficut oleum fupernatat aliis humoribus, ita nomen hoc fuperet omnia alia nomina purarum creaturarum. 2. Sicut oleum efurientem reficit, ægrum fanat, fatigatum recreat, cæcutientem cum luce illuminat, debilem roborat; ita fuo modo etiam fpiritualiter hæc omnia faciat hoc nomen fanctiffimum; inde merito S. Bonaventura dixit: Quomodo poffet nomen tuum non effe celebre, quod etiam nominari non poteft fine nominantis utilitate? 3. Sicut oleum, præcipue fi ex odoriferis rebus eft diftillatum, fuavem de fe odorem emittit; ita, tefte S. Bernardo, hoc nomen nominari non poteft, quin accendat; nec cogitari, quin recreet affectus diligentium fe. Videri poteft in hunc finem Piftor. c. 8. part. 2. Miechov. difc. 83. & difc. 96. ubi etiam modos venerandi hoc nomen proponunt.

XV. Ex occafione hiftoriæ a Turfelino nar-

ratæ, quod fcilicet Eremita quidam, Paulus nomine, viderit fingulis annis in nocte Nativitatis ignem de cælo fuper ædem Lauretanam defcendere, intellexeritque, natalem Deiparæ tali igne condecorari, quod vellet ipfa a Chriftianis omnibus eum diem feftive celebrari: poteft explicari, quid hic ignis fignificet, & quo etiam fuper pectora fuorum fervorum defcendere foleat. Ad indicandum 1. Gaudium ex ortu B. Virginis conceptum. 2. Protectionem fingularem. 3. Acceptum effe Deo cultum hujus B. Virginis. 4. Cultum ejufdem effe fignum electorum. Quæ omnia fufius explicata videri poffunt apud Fabrum in Auctario conc. 4. Lib. 1. hift. Laur. c. 19.

Pro fefto Præfentationis.

XVI. Ex occafione verborum illorum: *Et intulerunt Sacerdotes arcam fæderis Domini in locum fuum, in oraculum templi, in Sanctum Sanctorum*: comparari poteft B. Virgo arcæ fœderis. 1. Quia, ut S. Bernardus loquitur, arca intrinfecus portabat Teftamenti tabulas, Maria autem ipfius Teftamenti portabat hæredem: illa intra femet legem, hæc Evangelium retinebat: illa manna figurans, hæc Chriftum figuratum. 2. Quia, ut arca inter omnes partes templi primum locum obtinebat; ita B. Virgo inter omnes partes myftici templi præcipua, ut & S. Bernardus clare affirmavit dum dixit: Nec in terris locus dignior uteri virginalis templo, in quo Filium Dei fufcepit: nec In cælis regali folio, quo Mariam Mariæ Filius fublimavit. 3. Quia, ut arca fœderis nihil impurum juxta fe patiebatur; ita uterus virginis (quemadmodum loquitur Rupertus) nulli carnali commercio acceffibilis, nec mens ulli fpirituali nequitiæ fuit unquam penetrabilis. 4. Quia, ut arca potiffimum erat adverfus hoftes præfidium; ita B. Virgo commune in fimilibus occafionibus refugium. 5. Quia, ut arca illa erat juncta propitiatorio, ex quo Deus oracula dabat, & hominibus invocantibus fe propitium oftendebat; ita B. Virgo conjunctiffima erat Deo, propter illam peccatoribus parcenti, & cæleftia myfteria revelanti. 6. Quia, ut propter arcam benedixit Deus domui Obededon; ita Deus propter B. Virginem benedicit omnibus, qui illam in pectore fuo per amorem recipiunt. Excitandi proin Auditores, ut arcam hanc venerentur, ad eam cum fiducia confugiant, & ingruentibus hoftibus clament cum David: Surge Domine in requiem tuam, tu & arca fanctificationis tuæ. Videri poteft Piftorius in Matre adm. c. 8. in exord. & Miechovienf. difc. 351. 3. Reg. 8. v. 6. Pf. 131. v. 8.

XVII. Ex occafione hiftoriæ Efther, qua & ipfa, & aliæ puellæ fervabantur in uno loco, & præparabantur, ut in fponfas & concubinas Regis Affueri affumi poffent, poteft comparari B. Virgo Efthеri. 1. Quia, ut Efther erat formofiffima, etiam fine muliebri cultu; ita B. Virgo inexplicabili tam corporis, quam animæ pulchritudine erat prædita. 2. Sicut Efther ante omnes alias placuit oculis Affueri, ideoque in Reginam electa eft; ita B. Virgo præ omnibus Sanctis a Deo amata, & in Reginam ac Sponfam affumpta eft. 3. Sicut Efther po- Efther. c. 2.

pu-

pulum suum ab interitu liberavit, ita B. Virgo humanum genus a morte æterna servavit. 4. Sicut Estheri Assuerus dimidium regni sui dare promisit; ita Deus B. Virgini misericordiam, quæ quasi est Regni sui dimidium, actu communicavit, altera parte, scilicet Omnipotentia, sibi reservata. 5. Sicut Esther duas habebat ancillas, unam, cui innitebatur, alteram, quæ vestimenta colligebat; ita B. Virgo pro ancilla habet naturam Angelicam, in qua quasi requiescit, & humanam, quæ virtutes ipsius quasi vestimenta colligit, ut imitetur. Excitentur Auditores, ut partim huic Estheri ob suam electionem & felicitatem gratulentur, partim ad eam cum magna fiducia in necessitatibus confugiant. Vide Pistorium conc. 12. part. 2. & conc. 15. part. 1. & 2.

S. Ambr. lib. 2. de virg. XVIII. Ex occasione sententiæ a S. Ambrosio prolatæ: Sit vobis tanquam in imagine descripta vita virginitasque B. Mariæ, de qua velut in speculo refulget species castitatis, formaque virtutis; comparari potest B. Virgo speculo, & 1. ostendi, quam bene plumbo sit solidata, id est profundissima humilitate. 2. Quam purum ac nitidum vitrum, nempe vita purissima & omni macula carens, in hoc speculo reperiatur. 3. Quam eleganter auro charitatis, & gemmis aliarum virtutum, quarum aliquæ enarrari possunt, fuerit exornatum. Excitentur proinde Auditores, ut hoc speculum in corde suo appendant, & ex ejus frequenti inspectione, quid corrigere, quid tenere debeant, addiscant. Videri potest Miechoviensis disc. 280. & 281. ubi copiose hanc materiam tractat, & singulas virtutes in specie ostendit, quam recte B. Virgo speculum dicatur.

Cant. 2. v. 12. XIX. Ex occasione sententiæ hujus: *Vox turturis audita est in terra nostra*: comparari potest B. Virgo turturi. 1. Quia sicut turtur est prænuntius æstatis; ita ipsa novi Testamenti & temporis gratiæ advenientis signum erat. 2. Sicut turtur est symbolum solitudinis, & puritatis; ita B. Virgo utriusque hujus virtutis studiosissima erat. 3. Sicut turturis proprietas est gemere; ita B. Virgo assiduo ad Deum suspirabat, & miserias humanæ gentis explorans, auxilium poscebat. 4. Sicut turtur in summis montium aut arborum apicibus nidificatur; ita B. Virgo fundamenta & quasi sedem posuit in montibus sanctis. 5. Sicut turturem lex Dei velut castæ hostiæ munus elegit, teste Hetychio, sibique offerri præcepit; ita B. Virginem quoque sibi veluti castissimum turturem offerri in templum præcepit. Excitandus Auditor, ut gaudeat de turturis hujus voce audita, studeatque ad illius imitationem, amare solitudinem, puritatem conservare, pro peccatis suis & alienis gemere, seque Deo totum consecrare. Pro quo fine servire possunt, quæ Pistorius conc. 6. in exord. & p. 1. habet.

Zach. 4. XX. Potest B. Virgo comparari candelabro aureo a S. Michaele Zachariæ Prophetæ ostenso. 1. Quia sicut illud aureum totum fuerat; ita B. Virgo tota quanta est ex auro charitatis facta. 2. Sicut candelabrum illud sustinebat lampadem magnam ardentem; ita Beata Virgo in templo præsentata, vitam vivebat ferventissimam, quæ ad omnes homines illuminandos sufficiebat. 3. Sicut in dicto candelabro majorem lapidem ambiebant septem minores lucernæ; ita vita tota B. Virginis erat illustrior reddita per septem virtutes Theologicas & cardinales. 4. Sicut in eodem candelabro erant septem infusoria, per quæ oleum in lampadem influebat; ita in B. Virgine erant septem dona Spiritus Sancti, per quæ copiosum gratiæ divinæ oleum subministrabatur. 5. Sicut juxta candelabrum duæ stabant olivæ, una a dextris, & altera a sinistris; ita & B. Virgini assistebant Divinitas & Humanitas Christi, ex quibus oleum gratiæ divinæ in ipsam fluebat. Excitentur Auditores, ut ad hoc candelabrum per fiduciam & considerationem frequenter accedant, & inde lumen hauriant ad vitam suam recte instituendam. Videri potest Pistorius in Matre Admir. conc. 12. in exord.

Pro festo Annunciationis.

XXI. Ex occasione voculæ *Ave*, potest ostendi, B. Virginem a triplici *væ* speciali privilegio liberatam fuisse, nimirum. 1. a triplici *væ* communi omnibus mulieribus, & a Deo olim Evæ indicato, dum dixit: Multiplicabo ærumnas & conceptus tuos: in dolore paries filios tuos: sub viri potestate eris, a quibus omnibus immunis fuit B. Virgo, utpote quæ nec ærumnam sensit in conceptu, nec dolorem in partu, nec viro subjecta erat, cum per maternitatem facta sit Domina omnium hominum & Angelorum. 2. A triplici *væ* corporis, communi omnibus hominibus, scilicet infirmitatibus, dolorosa morte, & putrefactione post mortem, a quibus constat ex communi hominum sensu eam immunem fuisse. 3. A triplici *væ* animæ, scilicet inordinata concupiscentia, culpa originali, & actuali, pœnaque inde resultante, a quibus iterum liberam fuisse communis Doctorum sensus testatur. Quare adhortandi erunt Auditores, ut, quoties unum vel alterum ex his *væ* sentiant, ad B. Virginem confugiant. Pro quo sane copiosa inveniietur materia in Pistor. Matr. admir. conc. 5. & 17. part. 2.

XXII. Ex occasione ejusdem voculæ, quæ inversa idem ac *Eva* sonat, institui potest comparatio inter Evam & Mariam. Et 1. Quod sicut Eva a serpente tartareo decepta est, ita B. Virgo contriverit caput illius. 2. Quod sicut Eva per inobedientiam initium fecit perditionis hominum; ita B. Virgo per inobedientiam principium jecerit salutis & redemptionis hominum. 3. Quod sicut Eva fuit mater viventium corpore; ita ipsa facta mater sit viventium spiritu. 4. Quod sicut Eva maledicta fuit ob peccatum; ita Maria benedicta fuerit propter virtutem. 5. Quod sicut Eva causa fuit mortis & tristitiæ; ita ipsa causa fuerit vitæ ac lætitiæ. Excitandi proinde Auditores, ut tanto majori affectu amplectantur & venerentur Mariam, quanto plures in ea hujus venerationis, & devotionis

nis inveniunt. Videri potest Miechov. disc. 125.

Jo. 19. v. 27. XXIII. Ex occasione verborum a Christo in cruce prolatorum: *Ecce mater tua*: ostendi potest, quomodo B. Virgo facta sit mater omnium hominum: scilicet 1. Quia Christum peperit. 2. Quia ad salutem nostram cooperata est. 3. Quia a Christo sub cruce talis denunciata. Quæ fusius explicata & probata reperientur apud Fabrum conc. 5. in Festo Nativitat. Item apud Miechoviensem disc. 120. ubi probat B. Virginem fuisse matrem *naturalem* respectu Dei, *spiritualem* respectu Sancti Joannis Baptistæ, quatenus hic ad ejus præsentiam sanctificatus est: & *legalem* respectu aliorum hominum, quorum mater adoptiva a Filio suo constituta est. Item apud Pistor. conc. 3.

Luc. 1. v. 38. XXIV. Ex occasione verborum: *Ecce ancilla Domini*: potest ostendi, quam vere in B. Virgine impleta sit illa Christi sententia: *qui se humiliat, exaltabitur*. Itaque in priori parte concionis ostendatur, quomodo se humiliaverit, ancillam Christi non tantum dicendo, sed etiam gerendo per laborem, fidelitatem, subjectionem, uti fusius probat Faber in Auctario them. 4. in fest. Annunc. & conc. 10. p. 1. In posteriori parte ostendatur, quomodo sit exaltata, dum Mater Dei effecta est, quam dignitatem omnium, quæ a pura creatura obtineri possunt, maximam esse, fuse Suarez & alii probant apud & cum Miechovensi disc. 100. & Pistorius conc. 1. part. 1.

XXV. Ex occasione verbi *Fiat*, explicari potest. 1. Quid ipsa B. Virgo hoc verbo effecerit, scilicet quod mundum perditum restauraverit, Deum iratum hominibus placarit, Dei Filium e sinu Patris in terram detraxerit, humanum genus ad summam dignitatem evexerit, caput serpentis contriverit, quæ omnia solide probata apud Fabrum in Auctario them. 2. in Festo Annunc. reperientur. 2. Quomodo hos ipsos effectus etiam quivis homo per verbum *Fiat*, hoc est per conformitatem voluntatis suæ cum divina obtinere possit.

Prov. 31. v. 14. XXVI. Ex occasione illius: *Facta est quasi navis institoris de longe portans panem suum*: pulchre potest ostendi. 1. Quomodo B. Virgo fuerit *navis* firmissime compacta, & munita, contra aquas peccati, bene solidata per sabulum humilitatis, capacissima propter summam sanctitatem, qua Christi mater fieri meruit. 2. *Institoris*: quia emere debuit divinissimum panem per varios & heroicos virtutum actus, captivando intellectum, subjiciendo voluntatem, offerendo corpus & sanguinem instar ancillæ &c. 3. *Portans panem*: Scilicet Angelorum, omne delectamentum in se habentem, numquam deficientem, in Bethlehem, id est, domo panis expositum. 4. *Panem suum*: qui a se sine opera viri conceptum, ex suo sanguine coag[...]entatum, in suam & filiorum suorum alim[...]niam procuratum. Excitandi proinde Auditores, ut agnoscant beneficium, & panem hunc grati accipiant, atque in honorem hujus S. Virginis, suamque utilitatem frequenter cum eo festiva convivia spiritualia instituant. Quem in finem servire potest pulcherrima exhortatio S. Bernardi apud Fabrum in auctario them. 3. in festo Annunc. n. 4.

Pro Festo Visitationis.

XXVII. Ex occasione verborum: *Intravit in domum Zachariæ, & salutavit Elisabeth*: declarari potest, quos fructus afferat visitatio Deiparæ. 1. *Ante mortem*; dum recreat in labore, & benedictionem fructibus affert, uti patet in exemplo Elisabeth, & in Monachis, quos laborantes visitavit, eorumque sudorem collectum, ut Deo offerret, secum abstulit, uti in spec. Exempl. videre est. 2. *In morte*: roborando, protegendo, & in cælum deducendo, uti fecit illi fœminæ sibi devotæ, cujus calores afflatu flabelli mitigavit, & cui cum omnibus Sanctis exequias celebravit; item puellæ rusticanæ, quam tribus turmis virginum comitata in morte visitavit, secumque ad cælos deduxit. 3. *Post mortem*: scilicet in purgatorio; uti patet ex historia, qua revelatum est, B. Virginem sæpius intra annum descendere in purgatorium, secumque multas animas in cælum deducere. *Specul. Exempl. v. laborat. ex. Ibid. dist. 8. ex. 50. & 110.*

XXVIII. Ostendi poterit, quomodo B. Virgo ad triplicem partum feliciter peragendum invocari debeat. 1. Ad partum *corporis*: utpote qui triplici ex capite valde periculosus & molestus est, scilicet ob dolores, ob vitæ periculum, ob incertam prolis educationem & indolem, a quibus omnibus cum libera fuerit Virgo beatissima, an non libenter alios quoque invocata liberabit? 2. Ad partum *animæ*: scilicet propositorum conceptorum executionem; qui quam sit difficilis, quotidiana testatur experientia, & confirmat Thomas Kemp. dum ait: O quanta fragilitas humana, quæ semper prona est ad vitia! hodie confiteris peccata, & cras iterum perpetras confessa. Nunc proponis cavere, & post horam agis, quasi nihil proposuisses. Ad quem proinde partum expediendum non minus prompta est, quam ad S. Joannis partum fuit, cum & is præcipue tendat ad *gratiam*, quam Joannis nomen significat, pariendam. 3. Ad partum *agrorum*, *animalium*, *hortorum*, &c. Ad quem facilitandum per pluviam divinæ benedictionis, quod ipsa singulariter juvet, jam olim Deus per figuram nubeculæ parvæ ab Eliæ famulo conspectæ, & in pluviam salutarem resolutæ ostendit; vel etiam per arcam fœderis in domum Obededom, cui propterea Deus singulariter benedixit, introductam. Ut adeo cuivis a se visitato dicere merito possit B. Virgo cum Jacob: Modicum habuisti, antequam venirem ad te, & nunc dives effectus es, benedixitque tibi Deus ad introitum meum. Excitentur itaque Auditores, ut dicant cum sponso: Surge, propera amica mea, speciosa mea, & veni. Aut cum S. Davide: Memento nostri Domine (aut Domina) in beneplacito populi tui, & visita nos in salutari tuo, ad videndum in bonitate &c. *L. 1. c. 22. Gen. 30. Cantic. 2. v. 14. Ps. 105. v. 4.*

XXIX. Ex occasione sententiæ: *Spiritus meus super mel dulcis*: potest B. Virgo api mellilegæ comparari. 1. Ob singularem castitatis amorem. 2. Ob sapientiam singularem & in- *Eccl. 24. v. 27.*

duſtriam, in melle charitatis, tum erga Deum, tum erga homines colligendo. 3. Ob amorem ſolitudinis, dum perinde ut apis numquam e domo ſua facile exivit, niſi ubi dicti mellis conficiendi occaſio invitavit. Qua de re fuſius agit Engelgrav. in Phaeth. Emblem. 24. §. 1. & 3.

Pro Feſto Purificationis.

XXX. Poteſt B. Virgo cereo, hoc die offerri ſolito, comparari. 1. Quia *quoad corpus* ex virginea *cera*, id eſt virginitate, & ſumma vitæ innocentia confecta erat: & præterea variis & amœniſſimis coloribus modeſtiæ eleganter ornata. 2. Quia *quoad animam*, quæ *lychni* vicem obibat, erat ex tenuiſſima & puriſſima lana, id eſt, ſumma puritate, etiam originale peccatum excludente, compoſita. 3. Quia *luce* quoque ſplendidiſſima ſapientiæ cæleſtis, & ardentiſſimæ charitatis fulgebat. Ut adeo merito quivis hunc cereum aſſumens, & præcipue in agone retinens, dicere queat cum Simeone: Nunc dimittis ſervum tuum Domine; quia ſperare poteſt in ſe veri-
Prov. 8. v. 35. ficandum illud Salomonis: Qui me invenerit inveniet vitam, & hauriet ſalutem a Domino.

Luc. 1. v. 45. XXXI. Ex occaſione verborum illorum: *Beata, quæ credidiſti*: poteſt & magnitudo ac excellentia Fidei ab hac ſacratiſſima Virgine exercitæ, & fructus ex ea exortus, explicari.
S. 2. de Aſcenſ. Et 1. quidem excellentia fidei ex altitudine objecti crediti colligitur; quia enim, ut S. Leo ajebat, magnarum hic vigor eſt mentium, & valde fidelium lumen animarum, incunctanter credere, quæ corporeo non videntur intuitu: inter talia vero objecta cum merito ex præcipuis & altiſſimis reputetur Incarnatio Dei, recte colligitur excellentiſſimam Deiparæ fidem fuiſſe, maxime cum ea inter ipſos etiam paſſionis Filii ſui turbines inextincta manſerit, ut adeo merito illi applicetur
Prov. 31. v. 18. illud Salomonis dictum de muliere forti: Non extinguetur in nocte lucerna ejus. Et hoc ipſum Eccleſia ſignificat, dum in ultimi tridui matutino in ſacra hebdomade omnes candelas candelabro inſiſtentes, præter unam, extingui jubet. 2. Quam pretioſum fructum tulerit ex hac ſua fide, nimirum illum, de quo Eliſa-
Luc. 1. v. 42. beth dicebat: Benedictus fructus ventris tui: hunc enim fidei illius adſcribi debere, ipſa S. Eliſabeth teſtata eſt, dum ſtatim objecit: Perficientur enim in te, quæ dicta ſunt tibi a Domino, ſcilicet, quod concipies & paries Filium Dei. Unde ſapienter dixit S. Auguſtinus: Beatior fuit Maria percipiendo fidem Chriſti, quam concipiendo. Hinc a SS. Patribus Mater credentium, hæreſim Interemptrix, ſceptrum fidei appellatur. Excitentur proinde Auditores, ut, quoniam & ipſi fide concipere & gignere poſſunt Filium Dei, ſæpius hanc illuminatricem & Magiſtram, immo & matrem credentium, pro gratia credendi interpellent, dicantque cum Apoſtolis: Domine (& Domina) adauge nobis fidem. Videri poteſt Piſtor. Piſtor. conc. 20. p. 1. & 2. Miechov. diſc. 88. & 282. n. 1. Gaſp. Tauſch. in Matre doloroſa l. 2. c. 1.

XXXII. Ex occaſione ſententiæ Salomonis: *Honora Dominum de tua ſubſtantia, & de primitiis omnium frugum tuarum*: oſtendi poteſt 1. quam perfecte & præclare hoc conſilium impleverit B. Virgo, ſervando omnes conditiones ad perfectam oblationem requiſitas, dum ſcilicet *liberale munus* (optimum, quod habebat, ipſum Chriſtum) *liberali animo* ſeu intentione (nempe non ex neceſſitate aut triſtitia, ſed cum hilaritate & ſpontanea voluntate) & *liberali devotione* ſeu affectu (nimirum ex tota cordis contentione, promptiſſimaque voluntate ad omnia, quæ Deus tum circa oblatum, tum circa offerentem diſpoſiturus eſſet, de manu illius acceptanda & approbanda) obtulit. 2. Oſtendi poteſt; quem fructum reportarit ex hac oblatione, illum ſcilicet, quem Salomon l. c. ſubjunxit his verbis: *Et implebuntur horrea tua ſaturitate & vino torcularia redundabunt.* Explicetur proinde, quænam fuerit iſta ſaturitas, videlicet perfecta poſſeſſio Dei per amorem perfectum, & plenam conformationem cum divina voluntate, qua ſola, velut ultimo fine, ſatiari poteſt humanus animus. Item quid ſit vinum, nempe perfecta lætitia, & quies ex dicta conformitate oriri ſolita. Excitentur proin Auditores ad dictam liberalitatem imitandam, ut ſimiles effectus tam in ſpiritualibus, quam temporalibus, experiri queant.

Pro feſto Aſſumptionis.

XXXIII. Ex occaſione verborum, *Maria optimam partem elegit*: oſtendi poteſt ſingillatim, quomodo B. Virgo optimam partem elegerit. 1. *In bonis corporis* pulchritudinem, virginitatem, claritatem & incorruptibilitatem. 2. *In bonis animæ* immunitatem ab omni peccato, etiam originali, plenum uſum rationis a momento conceptionis, donorum abundantiam in eodem primo inſtanti, libertatem a ſtimulo concupiſcentiæ. 3. *In bonis gratiæ*, cujus tota plenitudo ſe infundit a Chriſto, velut capite, in B. Virginem velut collum, ſicut collum, ſicque per partes tandem diſtributa eſt in reliqua membra. 4. *In bonis gloriæ*, quæ, ſicut gratiæ commenſurari debebat, ſupra omnem Sanctorum gloriam major collata eſt. Excitentur proinde Auditores, tum ad gratulationem, tum ad imitationem in meliori parte eligenda. Quem in finem ſervire poteſt them. 5. Fabri in Auctario, & Piſtor. conc. 17. part. 3. in Matre admirabili.

XXXIV. Poteſt explicari triumphus, quo B. Virgo in cælum aſſumpta eſt, comparatione cum triumpho Romanorum inſtituta; & 1. quidem oſtendi, quomodo Flamines & ſummus Sacerdos, nempe Chriſtus cum Sanctis omnibus ei obviam proceſſerit. 2. Splendidus veſtitus juxta illud Davidis: Aſtitit Regina a dextris tuis in veſtitu deaurato, circumdata varietate. 3. Quomodo liberatæ animæ ex purgatorio per ipſam ſublevatæ ſint. 4. Quomodo prædam ipſius, id eſt, merita tot annis per tantam charitatem aliaſque virtutes comparata ſecum tulerit. 5. Quomodo in cæleſte capitolium cum ſummo jubilo introducta, & a SS. Trinitate cum maxima benevolentia excepta ſit. Excitandi proin Auditores ad congra-

Luc. 1. v. 42.

Luc. 10. v. 42.

Pſ. 44. v. 10.

gratulationem, & ad similem triumphum paribus meritis comparandum. Pro quo fine servire potest conc. 17. Pist. p. 3. f. 304. & seqq.

[1. Reg. 2. v. 19.] XXXV. Ex occasione verborum, quæ in libris Regum reperiuntur: *Surrexit Rex in occursum ejus, adoravitque eam, & sedit super thronum suum, positusque est thronus Matri Regis, quæ sedit ad dextram ejus:* explicari potest gloriæ B. Virginis assumptæ magnitudo, per throni Salomonici comparationem: Et 1. quidem, quod fuerit proximus throno Regis, id est, super omnes alios sanctos. 2. *De ebore grandi:* ad significandum corporis glorificati dotes. 3. *Vestitus auro fulvo nimis*, quo gloria & beatitudo animæ in visione & amore perfectissimo Dei innuitur. 4. *Qui habebat sex gradus:* quo denotabantur sex tituli, quibus sanctissima Virgo gloriam suam fuit promerita, nimirum humilitas, charitas erga Deum, charitas erga proximum, obedientia, patientia, perseverantia. De quibus videri potest Faber conc. 5. in hoc festo.

[Apoc. 12. v. 1.] XXXVI. Ex occasione verborum: *Signum magnum apparuit in cælo: Mulier amicta sole, & luna sub pedibus ejus, & in capite ejus corona stellarum duodecim:* potest pariter explicari singularis gloria & privilegia B. Virginis. Et 1. quidem per *Solem* intelligi potest ipse Deus, in quem ita per visionem beatificam immersa est, ut quasi eodem amicta videri queat. 2. Per *lunam* intelligi potest totus mundus cum omnibus creaturis, quarum Domina & Regina constituta est. 3. Per *Coronam stellarum duodecim* intelligi possunt vel duodecim privilegia, nempe prædestinatio ab æterno, conceptio sine macula originali, virginitas singularis, maternitas admirabilis, fœcunditas sine corruptione, gravidatio sine gravamine, partus sine dolore, conversatio cum Christo intima, martyrium sine sanguinis effusione, obitus sine dolore, assumptio in corpore & anima, exaltatio super omnes choros Angelorum & Sanctorum. Vel duodecim speciales virtutes, quibus coronam seu gloriam suam est promerita, quarum quatuor quidem tendebant ad Deum, nempe fides, spes, charitas, religio; quatuor ad proximum, scilicet dilectio, obedientia, misericordia, modestia: quatuor ad seipsam, nimirum humilitas, virginitas, patientia, paupertas. Excitandi Auditores ad gratulationem hujus gloriæ, & coronam hanc per frequentem recitationem duodecim salutationum ei imponendam.

[Eccl. 24. v. 17.] XXXVII. Ex occasione sententiæ: *Quasi cedrus exaltata sum in Libano:* potest gloria B. Virginis per comparationem cum Cedro factam explicari. 1. Quia sicut Cedrus est altior aliis arboribus; ita ipsa exaltata super omnes Sanctos, ut Idiota significavit dicens: [Lib. 4. c. 7. Bib. sanct.] Omnium Sanctorum privilegia, Virgo, omnia habes in te congesta, nemo æqualis est tibi, nemo major te, nisi Deus. 2. Quia ut Cedrus odore suo fugat serpentes; ita ipsa diabolum, quemadmodum ipsa S. Birgittæ revelavit, dicens: Nullus est tam frigidus in amore divino, quin, si invocaverit nomen meum integro proposito pœnitendi, statim ab ipso diabolus recedat. 3. Quia ut Cedrus nullos patitur vermiculos, sed est tota incorruptibilis; ita B. Virgo erat incorrupta quoad corpus & animam, uti Faber conc. 6. in hoc festo probat variis ex causis. 4. Quia ut Cedrus ad plurimas medicinas servit; ita B. Virgo singulariter ad corporum animarumque salutem procurandam miram habet efficaciam. 5. Quia sicut Cedrus latissime diffundit ramos; ita B. Virgo tutissimum & commune est afflictorum omnium refugium, & unicum molestiarum levamen, uti SS. Bonaventura, & Damascenus loquuntur. 6. Quia ut Cedrus pretiosum ex se fructum gignit; ita B. Virgo nobilissimum fructum, id est, Christum corporaliter; infinitos vero Christianos spiritualiter genuit; ita ut dicere jure possit illud Siracidis: Ego fructificavi suavitatem odoris, & flores mei fructus honoris & gratiæ. [Eccl. 24. v. 19.] Excitandi proin Auditores, ut sibi ab hac Cedro dictum putent illa commemorati Siracidis verba: Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, & a generationibus meis adimplemini. [Luc. v. 26.] Videri potest de hac materia Pistorius in Matre admirab. conc. 20. in exord.

[Ps. 107. v. 3.] XXXVIII. Ex occasione sententiæ: *Exurge psalterium, & cithara:* potest B. Virgo assumpta citharæ comparari. 1. Quia & ipsa variis virtutibus tamquam fidibus ornata, adeo amabilem sonum elicuit, ut sponsus ipse ejus audiendæ desiderio accensus dixerit: Sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora. 2. Quia ipsa potiori modo effectus citharæ producit; efficacius fugat spiritus malos, quam cithara Davidis; potentius ab orco aut purgatorio animas reducit, & facilius silvestres feras, id est, peccatores ad se trahit, quam Orphei cithara; mirabilius saxa ad ædificandam cælestem urbem Jerusalem in hoc mundo præparata, id est moribundos, sursum trahit, aut eosdem velut pisces ex mari hujus mundi ad litus æternæ patriæ adducit, quam cithara Amphionis, & denique suavius & copiosius Deum laudat, quam cithara seniorum citharizantium in citharis suis. Adhortandi proinde Auditores, ut deinceps ad hanc [Apoc. 5. v. 8. & 14. v. 2.] citharam semper confugiant, & sive in tristitia constituti, sive animas ex purgatorio liberare cupientes, sive Deum laudare volentes dicant: Exurge psalterium & cithara. Caveant vero, ne propter teporem illorum cum veritate dicatur: Cessavit gaudium tympanorum, quievit sonitus lætantium, conticuit dulcedo citharæ.

Pro fiducia in B. Virgine excitanda.

XXXIX. Potest B. Virgo arcæ Noeticæ comparari, eaque similitudo ex quatuor causarum generibus probari. 1. Ex *materiali*, quia erat [Gen. 24. v. 9.] ex cedro incorruptibili, per gratiam divinam velut picem bene contra aquas diluvii, id est peccata, munita. 2. Ex causa *formali:* quia erat latissima & longissima, altissima & profundissima per misericordiam ad Cælites & inferos, cum omni affectus latitudine & longitudine se extendens. 3. Ex causa *efficiente:* quia hanc Deus, verus Noe, id est requies nostra, ædificavit. 4. Ex causa finali: quia non propter temporalem interitum avertendum a Deo

K 3 fa-

facta est. Excitentur proin Auditores, ut mature per geminos pedes fiduciæ & venerationis ad eam confugiant. Videri potest Miechov. disc. 370. & in prooemio antecedente, ubi pulchra sententia ex S. Bernardo desumpta hanc similitudinem probat; item Pistorius conc. 20. part. 2. n. 4. ubi probat, B. Virginis amorem inter potiora signa prædestinationis merito numerari.

XL. Potest B. Virgo Lauro comparari. 1. Quia sicut Laurus est Virginitatis symbolum; ita ipsa Virginitatis Magistra 2. Quia sicut Laurus olim Jovi & Apollini erat dicata; ita ipsa vero Deo in templo ab infantia consecrata. 3. Quia sicut Laurus est arbor elegantis & rectæ formæ; ita ipsa tota pulchra, & recta semper ad cælum tendens. 4. Quia sicut Laurus semper virentia habet folia; ita B. Virgo numquam defervescebat in studio perfectionis & servitio Dei. 5. Quia sicut fructus Lauri interius candidus, exterius niger est; ita B. Virginis vita exterius humilis & despecta, interius candida candore conscientiæ, & unctione Spiritus S. unctuosa facta erat. 6. Sicut Apollo nulla dabat responsa sine Lauro; ita Deus nulla dat dona sine B. Virgine 7. Sicut Lauri folia, ejus si bene contundantur, mitigant & sanant puncturam vesparum & apum, omnem tumorem pellunt, libros & vestes a vermibus illæsos servant; ita B. Virginis virtutes, si bene perpendantur, mitigant morsum tentationum carnis & diaboli, tumorem superbiæ comprimunt, & animam a vermibus conscientiæ illæsam custodiunt. 8. Sicut Laurus est miræ aromaticitatis, & odorifera valde; ita B. Virgo nimirum odorem boni exempli reliquit. 9. Sicut Laurus, quia Jovi consecrata est, nunquam tangitur a fulmine; ita & multo magis hoc privilegium convenit huic Lauro; nam illam quidem Laurum non semper a tempestate protegere, testantur Uriomercatus, Cardanus & alii Scriptores, sed ex nulla historia habetur, eum, qui per verum amorem & fiduciam sub hanc arborem confugit, fuisse fulmine ultimæ & fatalis sententiæ percussum. Certe talibus perinde dicat Deus, ut olim Salomon ad Abiathar: Equidem vir mortis es; sed hodie non interficiam te, quia portasti arcam (vel Laurum) Domini Dei tui; id quod probari ulterius potest: maxime ex historia, qua habetur, ex duobus sociis peregre euntibus, alterum fulmine percussum, alterum, quia exclamarat: Sub tuum præsidium, &c. illæsum abiisse; quanto magis ergo a spirituali fulmine eoque magis horrendo, liberabit?

Prov. 8. v. 35. XLI. Ex occasione sententiæ: *Qui me invenerit, inveniet vitam, & hauriet salutem a Domino*; potest ostendi, quomodo veri cultores B. Virginis inveniant triplicem vitam. 1. *Temporalem* per animæ unitæ conversationem. 2. *Spiritualem* per gratiæ recuperationem vel augmentum, uti invenit Teophilus, & multi alii peccatores. 3. *Æternam* per gloriam, quæ, uti singulis debetur ipsi maximæ Virgini, ita specialis quoque olim conferetur cultoribus illius. Vide Miecoviensem disc. 121. & 122. Item disc. 35a. & 359.

XLII. Ex occasione variorum asylorum, quæ Deus in veteri Testamento elegit, scilicet *Arcæ Noeticæ*, cui Christus comparari potest: *Montis*, per quem Sancti intelligi possunt: *Templi*, quod Ecclesiæ Catholicæ applicari potest: dici poterit, quartum asylum fuisse civitates quasdam, Urbes refugii dictas, & his B. Virginem aptissime comparari. 1. Quia, uti via ad illas plana & aperta erat; ita & ad B. Virginem facilimus aditus: hinc S. Bernardus: S. Bern. s. 4. in Assumpt. Ille solus sileat laudes tuas, qui te fideliter invocatam senserit unquam in suis necessitatibus defuisse. Et quid mirum, si invocata adest, quæ etiam non vocata præsto est? 2. Quod, sicut in bivio reperiebantur columnæ, nomen aliquod inscriptum habentes, & sic veram viam ostendentes; ita ad B. Virginem amandam mille argumenta & incitamenta reperiantur, qualia sunt exhortationes SS. Patrum; libri de ea scripti; templa & imagines miraculosæ; exempla innumera ferventium Christianorum; beneficia per illam conferri solita &c. 3. Quod, sicut finis illarum civitatum erat homicidii non meditati reos recipere, & protegere; ita B. Virginis unicum desiderium sit, ad se confugientes defendere; id quod tam multa insigniaque exempla abunde probant, quorum unum alterumve, maxime de Theophilo, vel tribus Fratribus ab Ismenia Sultani filia liberatis, recenseri potest. Excitentur proinde Auditores, ut sæpe non tam verbis, quam facto confugiant ad hoc asylum. Videri potest Pistor. conc. 18. in Exod.

XLIII. Ex occasione orationis, qua S. Franciscus Xaverius B. Virginis opem invocavit clamans: Domina opitulare: Domina non opitulaberis? aut: Mater Dei memento mei: possunt explicari tria potissima motiva, fiduciam erga hanc sanctissimam Virginem & Patronam excitantia. Nempe 1. quia *scit* juvare, ut Advocata a Deo constituta. 2. Quia *potest* juvare, ut Mater Dei. 3. Quia *vult* juvare, ut Mater Misericordiæ. Hortandi itaque Auditores, ut illud S. Bernardi assiduo in mente habeant: In periculis, in rebus dubiis Mariam cogita. Mariam invoca. De qua materia fusius vide tractantem Pistor. conc. 18. Miech. disc. 270. & 275. item Fabrum conc. 7. in festo Ass. ubi ostendit, B. Virginis patrocinium esse invocandum, quia potentissimum, promptissimum, amplissimum est. Item in Auctario them. 4. in eodem festo, ubi B. Virginem Platano arbori comparat, &, sicut umbra Platani est latissima, densissima, passim obvia, & folia numquam demittens; ita B. Virginis quoque protectionem latissimam esse, potentissimam, paratissimam ad juvandum fidelem atque constantem.

Ex Adolesc. Europæo Jo. Niess. p. 338.

Pro cultu Mariano promovendo.

XLIV. Ex occasione verborum illorum: *Ecce Mater tua*: dici potest, hoc Christi suisse ultimum testamentum, quo insinuare voluit, velle se, ut homines omnes ipsam ut Matrem venerentur & ament. Ostendatur itaque, quod hoc testamentum sit a septem testibus subscriptum, qui omnes exemplo suo hanc Christi voluntatem approbarunt, nempe 1. Deus. 2. An-

2. Angeli. 3. Sancti. 4. Ecclesia. 5. Catholici. 6. Hæretici & Infideles. 7. Creaturæ insensibiles, uti fusius de singulis ostendit Faber conc. 7. in festo Nativ. B. V. & Pistorius conc. 20. part. 2. Miechov. disc. 213. & 214.

XLV. Possunt per quatuor equorum, currum gloriæ B. Virginis trahentium, per similitudinem explicari quatuor officia, in quibus præcipue cultus Marianus consistit; videlicet 1. In congratulatione. 2. In veneratione. 3. In imitatione. 4. In invocatione. De quibus vide Fabrum conc. 8. in festo Nat. Pistorium conc. 20. part. 3. Miechov. disc. 215. & seqq. Gasp. Tausch. in Matre dolor. l. 3. prax. 5. 12.

XLVI. Ex occasione sententiæ: *Ego sum Mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei*: explicari possunt motiva ad devotionem incitantia; quemadmodum fusius id facit Faber conc. 8. in festo Assumpt.

§. XI. ALII CONCEPTUS.

Maria dolorosa.

S. Bern. s. 2. c. 3. de 12. st. I. ET quidem in passione fuit amarum mare Beatissimæ Virgini dulcissimi Filii separatio, cum esset totus desiderabilis; propter hanc subtractionem, Propheta in persona Virginis ait: *Cor meum conturbatum est in me, & dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum*, vel, secundum aliam translationem apertius inquit: *Cor meum fluctuavit*. S. Aug. legit: *Contristatum est cor meum*; amari namque maris intensissimorum dolorum Filii sui fluxus & refluxus in anima & corde Deiparæ Mariæ per renovatos semper dolores incessanter innundabant, & fluctuabant. Unde Arnoldus Carnotensis ait: Erat in anima illa tempestas valida, occurrentibus sibi procellis.

Mansi tr. 60. disc. 6. II. Genæ Virginis in Sacris Canticis, genis turturum assimilari noscuntur: *Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis*; Ubi Pagninus legit: *propter margaritas*. Quod vero genæ Deiparæ in turture potius, quam in alio quocumque volucrum genere præfigurentur, hujus hæc præcipua est ratio; quia turtures consorte suo viduatæ, continuo ingemiscunt, atque ab earum oculis margaritæ, id est, lacrymæ copiose scaturiunt; cum igitur in hisce verbis Beatæ Virginis a Filio suo derelictæ, ingens dolor adumbretur, non sine ingenti mysterio lacrymæ ipsius margaritis potius assimilantur, quam v. g. adamantibus, topaziis, vel aliis similibus gemmis; quia margaritæ non in dulcibus lacuum, torrentum, & fluminum aquis, sed in salsis maris undis generantur, ut per hoc insinuetur, quod lacrymæ Mariæ compatientis non stillaverint, quemadmodum aliorum lacrymæ manare solent, sed potius omnem excesserint amaritudinem, utpote quæ in amplo quodam doloris mari productæ fuerunt: Velut mare contritio ejus; congregationesque aquarum appellavit maria. Porro per aquas illæ denotantur intensissimorum dolorum pœnæ, quibus ordinarie cor humanum cruciari solet: Beata Virgo autem tempore passionis Filii sui in cordis sui centro omnes excepit acerbissimos cruciatus, quos unquam passi, vel passuri sunt omnes Martyres, immo & omnes alios, in finem usque sæculorum sustinendos.

III. Tria faciunt ad compassionem, ex parte compatientis ad illum, cui compatimur. Primum est passionis vehementia. Secundum ipsius vehementiæ in compatiente notitia. Tertium ipsius ad compatientem amor, & amicitia. Primum, inquam, est passionis vehementia. Quanta autem fuerit acerbitas passionis Christi inexplicabile est omni linguæ Angelicæ, vel humanæ, superat omnis puræ creaturæ capacitatem. Secundum, hujus passionis apud Matrem piam maxima fuit notitia, quia astabat Filio suo morienti, quem noverat esse Filium Dei. Tertium est, ipsius ad compatientem amor. Summe igitur compassa est, quia summe dilexit eum; Non tantum quippe afflicta fuisset, si cruciatus illius non vidisset. S. Bern. s. 3. fer. 2.

IV. Idem quærit, cur non est mortua Beata Virgo, si tanto dolore repleta fuit? siquidem hoc audivimus de uxore Phinees 1. Reg. 4. quod in captione Arcæ, & viri sui morte, præ dolore mortua est. Ad hoc respondet Anselmus, quod mortua fuisset, si Spiritus Sanctus eam non confortasset. Unde ait: Pia Domina, non crediderim, te ullo puncto potuisse stimulos tanti cruciatus, quin vitam amitteres, sustinere, nisi ipse Spiritus vitæ, Spiritus consolationis, Spiritus dulcedinis Filii tui, pro quo moriente tantopere torquebaris, te confortaret, te consolaretur, te intus doceret, non esse mortem eum assumentem, sed magis triumphum, omnia ei subjicientem, quod in ipso fieri coram te moribunda videbas. Tauleru autem hac in re meditatur, inquiens: Nihil est ambiguum, quin nisi divina fuisset bonitate servata, roborataque, cor illius devotissimum præ dolore diruptum fuisset. Ibid.

V. Landespergius dolentem Matrem his verbis describit: Stabat, quia decentissimis, gratissimis, itemque honestissimis semper utebatur moribus, unde quantocumque tabesceret dolore, nihil tamen in opere, nihil in moribus, nihil in gestu corporis, aut sermone indisciplinatum, nihil immodestum, inverecumdumve; aut non sanctum, doloribus, Maternave pietate, superata exhibuit. Non igitur vociferata fuit, non ejulavit, non rugiit dolore, non se percussit, quomodo aliæ interdum desolatæ faciunt mulieres, sed virginalis disciplina, modestiaque singularis, dolorem internum, ne turpiter erumperet foras, coercuit. Nihilo tamen propterea minus, sed multo etiam vehementius intus dolebat, quod foris honestatis, maturitatisque causa suum non manifestabat dolorem. Lansp. pers. tius 6 ab. de pas.

Veneranda.

VI. Quantum natura Angelica humanam excellat, id nemini obscurum. Quando autem Deus, ut hominem redimeret, naturam alienam assumere, & sibi devincire voluit, videtur magis congrue, aut decentius facturus fuisse, si prætermissa humana Angelicam sibi univisset, & Angelos juste expostulare potuisset, quod iis posthabitis humana se carne ve- Didacus Niss. f. 6. post Dom. 2. Quadr. §. 2.

 sti-

ftivit. Occurrendum querelis putavit Deus, Cœlorumque Reginam, ex mellifllui Bernardi annotatione, tantis venuftavit gratiæ ornamentis, ut Angeli cum fe, atque illam confpicerent, perftringerentur ejus fulgoribus, & abriperentur donorum, quibus illam cumulatam videbant, fplendoribus, fic, ut non folum magnitudini eximiæ Sanctitatis, & incomparabilium gratiarum ejus lubentes concederent, verum etiam Deo fuaderent, ut ex illius caftiffimis, atque intemeratiffimis visceribus carnem affumeret, quando carne fe amicire decretum haberet. S. Bernardus hom. 2. fuper miffus eft, fic habet: His Virgo Regina gemmis ornata virtutum, fpecie fua, & pulchritudine fua cæli civium in fe provocavit afpectus, ita ut Regis animum in fui concupifcentiam inclinaret, & cæleftem nuncium ad fe de fupernis educeret. Sed quando ob rem, amabo, cæleftis Pater oftentat magnitudinem gratiæ Mariæ, eamque Angelorum oculis, & confiderationi fubjicit? eam ob rem, ut ejus elegantia abrepti, oppido fe illa inferiores agnofcerent. Illorum nempe intererat, quia cum aliam creaturam fe longe digniorem, ac præftantiorem cernebant, non habebant, quod objectarent, aut obloquerentur, quod Deus humana, non Angelica natura, ad vindicandum in libertatem genus noftrum, utebatur.

S. Bonav. in specul. c. 2. VII. Etfi omnes toto orbe difperfæ linguæ in unum coeant, non poffunt ejus laudes oratione confequi, cum ipfa omnium encomiorum laudes excedat. Immo cui prædicandæ nec Angelorum laudes funt fatis, eo quod ejus perfectio foli Deo cognofcenda refervata eft: Ideo folius Dei eft, eam pro dignitate laudare. Nec mirum, quia, ut bene docet S. Thomas; B. Virgo ex hoc; quod eft Mater Dei, habet quamdam dignitatem infinitam ex bono infinito, quod eft Deus, ita ut ex hac parte non poffit aliquid fieri melius ea, ficut non poteft aliquid melius effe Deo. Ideo foli Deo cognofcenda refervatur ejus perfectio, inquit S. Bernardinus Senenfis: Unde fequitur, Dei tantum effe laudare eam pro dignitate, qui, quas novit, rationibus, in ea fecit miracula, ut ait Andreas Cretenfis.

§. XII. MISCELLANEA.

Mariæ nomen.

Dionyf. Carth. l. 2. de laud. Virg. c. ul. I. S. Birgittæ Deipara dixit: Audi, quantum Filius meus nomen meum honorarit. Meum nomen dum audiunt Angeli, gaudent, Deoque gratias agunt; quod per me, & meam tantam gloriam fecit, & quoniam vident humanitatem Filii mei in Deitate glorificatam. Qui in purgatorio funt, gaudent nomine meo audito, quemadmodum æger jacens in lecto, cum audit verbum folatii: Angeli etiam boni audito hoc nomine juftis magis propinquant, & de eorum lætantur profectu, quibus funt ad cuftodiam deputati.

Michov. dif. 82. II. Athenienfes nulli unquam Ariftogitonis nomen impofuerunt, eo quod Tyrannos eorum a Republica femel expuliffet, & patriam a fervitute liberaffet.

III. In exercitu Alexandri Magni cum fuiffet quidam abjecti pufillique animi miles, Alexander nomine, Rex, ubi id cognovit, ad fe acceffitum acriter his verbis objurgavit: Aut Alexandri nomen depone, aut Alexandro digna gere. *Ibid.*

IV. S. Birgittæ dicebat alias Cæli Regina: Omnes dæmones verentur ac timent, quia audientes hoc nomen Maria ftatim relinquunt animam. Hinc S. Bonaventura dicebat: Ab invocatione nominis tui trepidat fpiritus malignus. Pax multa diligentibus nomen tuum. *L. 1. rev. c. 9. in pf.*

Maria dolorofa.

V. S. Birgittæ revelavit B. Virgo dolorum fuorum magnitudinem & multitudinem, ac inter alia dixit: Dolor Filii erat meus, quia cor ejus erat cor meum. *L. 4. rev. c. 21. & 70.*

VI. Refert Xenophon, quod Cyrus Rex aliquando ex Tigrane Armeniæ Rege cum conjuge fua captivo quæfierit, quid pro fuæ conjugis redemptione dare vellet? cui cum ipfe refpondiffet: Integrum regnum, o Rex, quod abftulifti, infuper vitam & fanguinem: adeo delectatus eft Rex hoc refponfo, ut ambos liberos dimiferit, regnumque reftituerit. Ubi cum Tigranes multa quondam de Cyri rebus differeret, & ad conjugem converfus quæreret; an non & ipfa fimilia obfervaffet? refpondit illa, fe ab eo tempore, quo vitam & fanguinem pro fua redemptione ab ipfo oblatum audiviffet, nunquam mentem aut oculos ad alium, quam ipfum, deflexiffe. *Taufch. in Matre dolor. lib. 2. c. 23. §. 3.*

VII. Id, quod in libro Genefis legitur: Congregentur aquæ, quæ fub cælo funt, in locum unum, & factum eft ita, appellavitque Deus congregationes aquarum maria: recte Interpretes non tantum Mariæ, gratiis, fed etiam doloribus applicant, ita ut, quidquid alii Sancti paffi funt, idomne in Mariam confluxerit, atque adeo convenienter *amarum mare* fignificare nomen ejus dicatur. Sed ne his fuccumberet, pofuit Deus firmamentum fuæ opis & gratiæ, divifitque aquas (id eft, tribulationes ex fupernaturalibus motivis toleratas) ab aquis (ex naturali affectu confluentibus) & illas quidem fuftentavit, has vero protexit ac fovit, ne iis fuccumberet dolorofa Mater. *Ibid. cap. 4. §. 2.*

VIII. Idem S. Agnes revelavit, B. Virginem quafi tot ictus gladii fuftinuiffe per compaffionem, quot in Filio vulnera & plagas fpectabat. *L. 6. rev. cap. 10.*

IX. S. Lucianus Presbyter Antiochenus, cum ad martyrium deftinatus, altare, in quo S. Euchariftiam offerret, non haberet, ad difcipulos ea de re follicitos dixit: Altare erit nobis hoc pectus meum: ficque fuper illo hoftiam immolavit. Pari modo, tefte Arnoldo Carnotenfi, B. Virgo fe mactabat in altari; ligna & flammas colligebat, altare erat in corpore Filii. *Eufeb. l. 9. hift. c. 3.* *In tract. de 7. verb.*

X. Lilium inter fpinas vocatur Mater dolorofa, quia quæcumque fpinæ Filium, eædem & Matrem confixerunt, & lacerarunt vulneribus condolentiæ. *Rupertus in 4. Ca.*

XI. B. Virgo S. Birgittæ dixit: Qualem triftitiam haberem tunc temporis, (nempe fub cruce) non eft, qui valeat dicere; etiam enim ficut *L. rev. 2.*

ſicut mulier parturiens, cujus omnia membra poſt partum tremula ſunt.

L. 1. c. 29. XII. Chriſtus in revelationibus S. Birgittæ ſic Matrem alloquitur: Teſtimonium perhibeo tibi, quod in paſſione mea plus fuiſti, quam Martyr.

Part. 4. tit. 15. c. 24. §. 1. XIII. S. Antoninus ſic diſcurrit: Dationi animæ debetur Laureola martyrii; ergo cum B. Virgo dederit pretioſiſſimam animam, id eſt, vitam Filii ſui, pretioſiſſima ei laureola debetur.

Plutarch. apud Mic-chov. diſ. 191. n. 4. XIV. Rex Achis, cum effrænatos mores ſubditorum compeſcere, & perditam rempublicam emendare volens, propterea occiſus ab illis, & ad matrem delatus fuiſſet, illa eum in gremio recipiens dixit: Heu me Fili mi, nimia tua bonitas & manſuetudo ac humanitas te ſimul ac nos perdidit.

Par. 3. c. 1. de B. Virg. XV. Pelbarius teſtatur, Chriſtum iis, qui per Matris ſuæ dolores aliquid petituri eſſent, quatuor gratias promiſiſſe. 1. Quod gratiam dare velit, ut ante finem vitæ verum de peccatis dolorem elicere poſſint. 2. Quod in hora mortis ei fideliter aſſiſtere velit. 3. Quod paſſionem ſuam bene cordi eorum imprimere velit, ex quo multum in gratia proficere poſſint. 4. Quod Matri ſuæ poteſtatem facturus ſit petendi pro talibus ſervis, quidquid liberet.

Tanſch. in Matre dolor. c. 2. §. 3. XVI. Duæ citharæ eodem tono attemperatæ ſi prope ſe collocentur, una tacta & ſonante accinit & reſonat altera; cum ergo, teſte S. Bernardo, cithara factus ſit Sponſus, cruce habente formam ligni, corpore autem ſuo vicem ſupplente chordarum per ligni planitiem extenſarum; iſtaque cithara tempore paſſionis in luctum verſa ſit; quid mirum, ſi altera quoque cithara, nempe B. Virgo, prorſus illi attemperata per voluntatis conſenſionem, & juxta poſita, ſimilem luctum ediderit.

Ibid. XVII. Hiſpanus quidam, cum duos lapillos nigros colore reperiſſet, advertiſſetque, uno ſublato mox alterum ſequi, duas tabulas cum viginti quatuor notis Alphabeti ordine diſpoſiti, & indice appoſito confici juſſit, quarum unam cuoi amico diſtanti dediſſet, ad quamcumque litteram lapillus ducebatur, ad illam indiſtantis tabulæ alter quoque movebatur, & ſic diſtantes loqui ſibi poterant. Similes lapilli erant Chriſtus & B. Virgo, unde, quod is patiebatur, etiam hæc ſentiebat.

Maria veneranda.

Tract. 4. in Magnificat part. 1. Pſ. 61. v. ult. XVIII. Joannes Gerſon regnum Dei diviſum eſſe dixit in duas partes, omnipotentiam ſcilicet, & juſtitiam, juxta illud Davidis: Duo hæc audivi, quia poteſtas Dei eſt, & tibi, Domine miſericordia. Hujus regni dimidium B. Virgini, velut alteri Eſtheri, datum ſcilicet miſericordia: alterum dimidium Filio reſervatum, cui omne judicium dedit Pater.

Mic-hov. diſc. 93. n. 3. XIX. Vaſco Fernandez Hiſpanus Eques cum in inſultu cujuſdam civitatis ad domum quamdam urbis capiendæ perveniſſet, ſchedam affixit hæc verba continentem: Huc pervenit Vaſco Fernandez. Quod videns alius miles in proximo inſultu, & ulterius progreſſus, in alia domo hanc ſchedam affixit: Huc Vaſco Fernandez non pervenit. Idem potiori jure B. Virgo de excellentia meritorum ſuorum & gratiæ dicere poteſt.

XX. Quidam Orator, cum laudaturus Philippum Macedoniæ Regem, pleraque, quæ in ipſo laudari poterant, enarraſſet, denique hoc addidit: Hoc unum tibi dixiſſe ſufficiat, filium te habuiſſe Alexandrum. Id quod potius de B. Virgine dici poteſt, cujus præconium reliqua omnia complectens eſt, Filium habuiſſe Servatorem Mundi, & Deum. *Idem diſ. 101. n. 7.*

XXI. Zeuxes Helenam depingere a Græcis juſſus, quinque puellas formoſiſſimas ſelegit, a quarum qualibet, quod in ea præſtantiſſimum fuerat, ſelegit, & in imaginem ſuam tranſtulit. Ita Deus B. Virg. creaturus, quidquid in aliis hominibus præſtantiſſimum noverat, in ipſa collegit. *Idem diſc. 111. n. 7.*

XXII. Alexander ab Alexandris refert, regem quemdam, cum aquila calceum roſtro arreptum ad ejus pedes projeciſſet, varios nuntios, qui fœminam, ad quam ille calceus pertineret, inquirerent, ablegaſſe: cumque intellexiſſet, ad Rhodopen pertinere, mox eam ſibi in conjugem aſſumpſiſſe. Ita cum humanum genus humilitatem B. Virginis propoſuiſſet, ille mox eam in Matrem & Sponſam elegit. *Pictor. in Matre admir. c. 13. p. 2.*

XXIII. Quando nata es, o Virgo beata, tunc vera nobis aurora ſurrexit, aurora prænuntia diei ſempiternæ; quia ſicut aurora eſt finis præteritæ noctis, & diei ſequentis initium; ſic nativitas tua finis dolorum, & conſolationis fuit initium: finis triſtitiæ, & lætitiæ nobis extitit principium. Quando autem Spiritus Sanctus in te ſupervenit, & Filium Virgo concepiſti, & Virgo peperiſti, tunc fuiſti pulchra, ut Luna. Sicut enim Luna lucet, & illuminat luce non ſua, ſed ex Sole concepta; ſic tu hoc ipſum, quod tam lucida es, non ex te habes, ſed ex divina gratia. Quando autem de hoc aſſumpta, atque ad æthereum es thalamum translata, tunc es electa ut Sol. *Rupertus in 6. Cant.*

XXIV. Pictor quidam volens imaginem B. Virginis elegantiſſime depingere, totam abſolvit uſque ad faciem, tum præmiſſa communione rogat B. Virg., ut aſſiſtere in hoc opere ſpecialiter dignetur; Interea rapitur in cælum, & B. Virg. Stellis & Sole multo clariorem conſpicatus, cum ad imaginem ſuam rediret, ita etiam faciem eleganter depictam invenit, ut nihil amplius deſiderari potuerit. *Pilot. con. 33. d. 3.*

XXV. Cum Henricus a Caſtris ex Ordine S. Dominici oraret in cella ſua, ſubito lumine extincto, alia lux clariſſima eandem occupavit, & vox eundem compellans audita eſt. Cumque ille: Ah quid audio! diceret, reſponſum eſt: Ego ſum Maria, Jeſu Mater. Qua voce ille ulterius exclamavit: Ah Virgo Sanctiſſima, Materque dilectiſſima, cum tu ſis, ah oſtende mihi amabiliſſimam & pulcherrimam faciem tuam! Cui iterum illa: Fili Henrice, adhuc infans es, creſce & poſtea me videbis. *In Parad. aper. devot. 3 infra octav. Aſſumpt.*

Maria invocanda.

XXVI. S. Catherinæ Senenſi dictum eſt quondam a Deo, B. Virginem eſſe quaſi eſcam dulciſſimam hamo Dei præfixam, ad homines in virtutis amorem pertrahendos. *Arias in præf. de im. B. V.*

XXVII.

Petrus Peneg. in l. 10. dis. 2. n. 10. XXVII. S. Dominicus dixit: Si omnes Sancti a nobis alieni essent, & ad preces nostras surdi, Mariam tamen sinum misericordiæ nobis aperturam. Hinc B. Alano dixit, jampridem mundum periturum fuisse, nisi ipsa precibus suis iratum Numen placaret.

Pistorius in Matre adm. con. 6. par. 2. XXVIII. Alexander Magnus olim de matre sua dicere solebat: Una matris lacryma multas delebit epistolas (scilicet eas, per quas capitalis sententia lata erat) quanto magis hoc idem Christus de sua Matre dilectissima dicet?

Idem con. 19. p. 2. ex ejus vita. XXIX. S. Birgittæ quondam apparens B. Virgo dixit: Ego sum Regina cæli, ego sum Mater misericordiæ, justorum gaudium, & aditus peccatorum ad Deum.

Idem con. 20. p. 2. XXX. Eadem B. Virgo S. Hyacintho ex Ordine S. Dominici quondam dixit: Gaude, fili Hyacinthe, quia orationes tuæ gratæ sunt Filio meo, &, quidquid ab eo per me petieris, impetrabis.

Michov. disc. 199. n. 25. XXXI. B. Mechtildi quoque dixit: Ego ad omnes, qui cum pietate & sanctitate mihi servierint, in agone veniam & illis adero, consolabor, & protegam.

S. de nat. virg. XXXII. SS. Patres B. Virginem merito collo comparant; quia sicut hoc capiti proximum est, mediumque inter caput & membra, & nulli per caput in membra influxus descendunt, aut vicissim ab his in caput humores ascendunt, nisi per collum; ita hæc omnia suo modo respectu Christi, velut Capitis, B. Virgini conveniunt; unde S. Bernardus dixit: Nihil Deus habere voluit, quod per Mariæ manus non transiret.

S. Greg. l. 31. mor. XXXIII. Monoceros, qui nec vi, nec arte ulla prendi valet, ad solam virginis in campis expositæ vocem accurrit & in sinum recumbens ab ea se necti capique patitur. Applica ferocibus peccatoribus.

Plutarch. l. 1. vitarum in Coriol. XXXIV. Coriolanus, Dux Volscorum exercitus, cum nullis artibus a Roma obsidione averti posset, sola tandem matris Volumniæ intercessione placatus dixit ad eam: A te o mater, primum victus discedo.

S. Antoninus p. 4. tit. 15. c. 21. XXXV. Sicut Sol in Leonis signo ferventissimus, ubi Virginis signum ingressus est, mitigatur; Ita justa ira Leonis de tribu Juda, id est Christi, sedatur, si B. Virginis preces intervenerint.

Idem dis. 199. n. 9. XXXVI. Ægyptii ut Jovis iram compressam exprimerent, fulmen in molli thoro positum pingebant. Talis thorus erat uterus Virgineus, in qua ira Dei vim suam amisit.

Pistor. in matr. admir. c. 35. p. 2. XXXVII. Gentiles, ut Junonis patrocinium exprimerent, fœminam ab aureo fune inter cælum & terram pendentem pingebant, ex cujus pedibus duo pondera pendebant, quorum unum altius, alterum profundius elevabatur. Rectius tali modo B. Virgo charitatis funicolo inter cælum terramque suspensa, & amoris erga nos pondere nunc ad Deum ascendens, nunc iterum ad homines descendens pingeretur.

Rupertus in 6. Cant. Hist. conc. 15. n. 2. XXXVIII. Barach Dux populi Dei, tametsi a Deo jussus Sisaram oppugnare, noluit tamen arma prius sumere, nisi Debora eum eo in prælio exiret; hinc dixit ad eam: Si venis mecum, vadam, si nolueris venire mecum, non pergam. Facilis ad B. Virginem applicatio.

XXXIX. S. Epiphanius de arca sic scribit: In resurrectione primum arca resurget, & prodibit de saxo, in quo in Sina monte locabitur, & omnes Sancti ad eam confluent, ut illic suscipiant Dominum, & fugent inimicum, qui perdere illos affectabat. An non convenientius hoc de arca figurata, scilicet B. Virgine, dicitur? *Cant. 4. v. 3.*

XL. Jacob Patriarcha a Patris domo exul, & ad necem a fratre quæsitus, pro solatio habuit visionem scalæ, cui Deus innitebatur, & per quam ad cælum aditus dabatur. Sed & post nocturnam cum Angelo luctam ascendente aurora recreatur, & a Deo benedicitur. Tandem & moriens cum tristaretur, quod filios in Ægypto relinqueret, versus ad lectuli caput, & summitate virgæ, quæ erat in manu Joseph filii ejus, recreatur. Si figura tantum profuit ad consolationem, quid per scalam, auroram, virgam figuratam, scilicet ipsa Virgo beatissima non poterit? *In cap. 2. Cant.*

XLI. Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, dicit Sponsus, ubi recte ubera, pietatis & misericordiæ, capreæ uberibus comparat, quia B. Virgo indigentiam suorum Clientum velut caprea acute videt, &, ubi viderit, velociter opitulatura occurrit, ut hinnuli. Hinc Gulielmus dixit: Quis tam plenus oculis, quam Mater luminis. *Michov. disc. 361. num. 10. Cant. 2. v. 2.*

XLII. Recte a nonnullis B. Virgo quatuor animalibus ab Ezechiele conspectis comparatur. Quia acute videt ut aquila, fortis est ut bos, humanitatem exhibet ut homo, & vigil est ut leo, qui etiam, cum dormit, vigilat. Hinc de illa dictum: Ego dormio, & cor meum vigilat.

Maria salutanda.

XLIII. S. Damianus salutationem Angelicam vocat rugitum leonis altissimæ vocis, Jodocus Beyselius de ea ait, quod plura habeat mysteriorum Sacramenta, quam verba & literas B. Alanus ait, esse paucam verbis, sed altam mysteriis. *Pist. conc. 14. p. 1.*

XLIV. Si vis ad Virginem ingredi, & eam salutare, oportet te esse Angelum. *Hugo Carnot. in c. 1. Luc.*

XLV. Tolle Mariam ab Ecclesia, quid restat, nisi caligo? unde prius aqua lacrymarum se lavent, qui salutant. *S. Thom. Villanov. conc. 1. de Annunc.*

XLVI. Libenter nos salutat Maria cum gratia, si libenter eam salutamus cum Ave Maria. *S. Bon. in Spec. c. 4.*

XLVII. B. Alanus ait, ipsos etiam Apostolos, dum adhuc viveret Virgo beatissima, salutationem hanc Angelicam usurpasse: Sed & in primitiva Ecclesia in summa veneratione fuisse habitam tam a Christianis, quam Apostolis ipsa Virgo cuidam dilecto famulo revelavit, teste eodem Alano. *In L. de Psal c. 15.*

XLVIII. Cum P. Ignatius Martinez Societati Jesu quondam Catechesim haberet, infans sex menses vix dum natus e gremio matris caput erigens salutationem Angelicam recitare cœpit. *Pist. conc. 14. p. 2.*

XLIX.

Cæsar. l. 5. Dial. c. 44. XLIX. Cum S. Euphemiam diabolus per fenestram projicere pararet, mox per salutationem Angelicam recitatam fugatus est; id quod in aliis etiam tentationibus factum.

Pist. conc. 14. p. 2. L. Cum S. Dominicus in Academia Parisiensi concionari jussus sublimes conceptus animo volveret, B. Virgo ipsi Rosarium recitanti apparuit, & libello oblato dixit: Fili mi, Dominice, etsi bona sint, quæ explicare pro concione decrevisti, longe tamen meliora attuli tibi. Aperto itaque libro tot in eo Mysteria de Rosario, quot verba, reperit.

§. XIII. AUTHORES.

I. Petrus Canisius tomo integro.
II. Antonius Spinellus in throno Deiparæ.
III. Franciscus Arrias de imitatione B. V.
IV. Eusebius Nierembergius de amore erga Deiparam.
V. Maximilianus Sandæus in Gemma mystica.
VI. Franciscus de la Croix in Hortulo Mariano.
VII. Paulus Barry in Paradiso aperto.
VIII. Philippus D' Outreman in Pædag. Christ. c. 26 par. 2.
IX. Jeremias Drexelius in Rosis Marianis.
X. Joannes Nadasi in Anno hebdomadarum cælestium, Anno Mariano.

TITULUS LXXI.

HYPOCRISIS.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

Marcb. in tuba Sac. tr. 1. lect. 5. I. EST simulatio, qua quis se justum simulat, vel justiorem, quam sit. Estque quoddam facti mendacium, crimen mortale involvens, si finis & intentio simulantis sit contra charitatem. *S. Th. 2. 2. q. 111. ar. 2.* Desumptum autem hoc nomen est, teste S. Thoma, a specie eorum, qui in spectaculis contecta facie incedunt, modo in specie viri, modo in specie fœminæ, ut in ludis populum fallant. Et consentiens S. Basilius: Hypocrita, inquit, vocatur histrio, quia in theatro personam sustineat alienam, sæpe heri, cum sit servus, aut regis, cum sit privatus. Itidem in hac vita plerique vitam suam velut in proscenio ad ostentationem componunt aliud in corde gerentes, aliud in specie & hominum oculis præseferentes.

Divisio.

Thom. Stapl. in Dom. 5. post Pent. II. Dividitur a Stapletono in *Externam* & *Internam*. Illa est, qoa sola rectitudo externa, neglecta interna & vera cordis justitia quæritur, de qua Christus locutus est, cum dixit: *Matt. 23. v. 3.* Quæcumque dixerint vobis, facite, secundum opera eorum nolite facere. Illa est, qua in omni virtutis genere laus & gloria humana captatur, de qua idem Christus dixit: Væ vobis Legis peritis, quia tulistis clavem scientiæ, ipsi non introistis, & eos, qui introibant, prohibuistis. *Luc. 11. v. 52.*

Actus.

III. Primus est, sub pietatis nomine lucrum quærere. *Marcb. tr. 1 tub. Sac. l. 7. 5.*
IV. Secundus, exterius amicitiam simulare, & animo odium invidiamque fovere, juxta illud Davidis; Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum, labia dolosa in corde locuti sunt. *Ps. 11. v. 3.*
V. Tertius, in publico se justum ostendere, in occulto gravia scelera committere.
VI. Quartus, consulere quid alteri, ad commodum illius tendens, & interim suum bonum unice quærere.
VII. Quintus, in parvis rebus servandis anxium & solicitum esse, grandium vero nullam aut exiguam curam habere.
VIII. Sextus, exterius humilitatem præseferre, & interius gloriam & laudem humanam sectari.

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Qualitas.

I. POpulus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. *Mar. 7. v. 6.*
II. Alligant onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum; digito autem suo nolunt ea movere. *Matt. 23. v. 4.*
III. Hoc scio a principio, ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum brevis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti. *Job 20. v. 7.*

Fuga.

IV. Attendite a fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis. *Luc. 12. v. 1.*
V. Ne fueris hypocrita in conspectu hominum, & non scandalizeris in labiis tuis. *Eccl. 1. v. 37.*
VI. Deponentes omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, sicut modo geniti infantes; rationabiles, sine dolo lac concupiscicete, ut in eo crescatis in salutem. *1. Petr. 2.*

Damnum.

VII. Numquid virere potest scirpus absque humore, aut crescere charectum sine aqua? sic viæ omnium, qui obliviscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit. *Job 8. v. 11.*
VIII. Simulatores & callidi provocant iram Dei, neque clamabunt, cum vincti fuerint. *Job 36. v. 13.*
IX. Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus. *Ps. 5. v. 7.*
X. Abominatio Domini est omnis illusor, & cum simplicibus sermocinatio ejus. *Prov. 3. v. 32.*
XI. Congregatio hypocritæ sterilis, & ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt. *Job 15. v. 34.*
XII. Non veniet in conspectu ejus hypocrita. *Job 13. v. 16.*
XIII. Partemque ejus ponet cum hypocritis; ibi erit fletus & stridor dentium. *Matth. c. 24. v. 51.*

XIV.

Matt. 23. v. 27. XIV. Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus ſpecioſa, intus vero plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia.

Soph. 1. v. 8. XV. Viſitabo ſuper omnes, qui induti ſunt veſte peregrina.

Eccl. 37. v. 23. XVI. Qui ſophiſtice loquitur, odibilis eſt: in omni re defraudabitur, non enim eſt illi data a Domino gratia; omni enim Sapientia defraudatus eſt.

§. III. EX SS. PATRIBUS.

Qualitas.

S. Cypr. ſ. de jejun. I. TAnta eſt hypocritica dementia, ut fœtoribus pro odoribus abutantur, & pretioſa vilia, & aſpera ſua via arbitrentur, & favorum ſapor omnium dulcedinum ſuperet condimenta, omniſque delira ſenſualitas contrariis delectetur.

S. Aug. in Pſ. 96. II. Simulata æquitas non eſt æquitas, ſed duplex iniquitas quia iniquitas eſt, & ſimulatio.

S. Bern. ſ. 66. III. Hi ſunt oves habitu, aſtu vulpes, actu & crudelitate lupi. Hi ſunt, qui boni videri, non eſſe; mali non videri, ſed eſſe volunt. Mali ſunt, & boni videri volunt, ne ſoli ſint mali: Mali videri timent, ne parum ſint mali; Etenim minus ſemper malitia palam nocuit, nec unquam bonus, niſi boni ſimulatione deceptus eſt.

S. Greg. in mor. IV. Quid eſt vita hypocritæ, niſi viſio quædam phantaſmatis, quæ hic oſtendit in imagine, quod non habet in veritate.

Idem in Reg. V. Quid dicturi ſumus, qui iniqua operibus docemus, & ſola voce ea, quæ ſunt juſta, prætendimus? Oſſa jejuniis atterentur, & mente turgemus: corpus deſpectis veſtibus tegitur, & elatione cordis purpuram ſuperamus; jacemus in cinere, & excelſa non aſpicimus, doctores humilium, duces ſuperbiæ, ovina facie lupinos dentes abſcondimus.

Gregor. in Moral. VI. Vult Hypocrita ſcire divina eloquia nec tamen facere, vult recte loqui, nec tamen vivere.

Idem ſuper cant. VII. Hypocrita ſanctus eſſe non appetit, ſed vocari.

Idem 8. Moral. VIII. Hypocritarum facies rationalis, ſed corpus beſtiale eſt.

Idem Ib. IX. Hypocrita in cunctis ſuis operibus nil aliud ſperat, niſi reverentiam honoris, gloriam laudis, a melioribus metui, ſanctus ab omnibus vocari.

Bern. ſuper Cant. ſerm. 23. X. Hypocriſis malum abſcondit quod eſt, & bonum quod non eſt mentitur.

Idem. XI. Hypocritæ volunt eſſe humiles ſine deſpectu, bene veſtiti ſine ſolicitudine, delicatæ pacis poſſeſſores ſine labore, aliis detrahentes, mordaces ut canes, doloſi ut vulpes, ſuperbi ut leones, Intrinſecus autem lupi rapaces, mellis dulcedinem, id eſt inanis gloriæ & latentis laſciviæ ut urſi quærentes, volunt eſſe ſine auctoritate judices, ſine viſu teſtes, poſtremo falſi accuſatores & omni veritate carentes.

Fuga.

XII. Hypocrita, ſi bonum eſt, bonum eſſe, ut quid vis apparere, quod non vis eſſe? ſi malum eſt, malum eſſe, ut quid vis eſſe, quod non vis apparere? ſi bonum eſt, bonum apparere, melius eſt bonum eſſe. Si malum eſt, malum apparere, pejus malum eſſe, ergo aut apparere, quod es; aut eſto, quod appares. *S. Chryſ. apud Fab. con. 2. in Do. 12. poſt Pent. S. Greg. l. 8. mor.*

XIII. Non indues veſtem ex lana linoque contextam; per lanam ſimplicitas, per linum ſubtilitas deſignatur. Et nimirum veſtis, quæ ex lana linoque contexitur, linum interius celat lanamque exterius demonſtrat. Veſtem ergo ex lana linoque contextam induit, qui in actione vel locutione, qua utitur, intus ſubtilitatem malitiæ cooperit, & ſimplicitatem foris innocentiæ oſtendit.

Damnum.

XIV. Nulla res ſic exterminat bonum, ſicut ſimulatum bonum; nam manifeſtum malum quaſi malum fugitur & cavetur; malum autem ſub ſpecie boni celatum, dum non cognoſcitur, nec cavetur, ſed quaſi bonum ſuſcipitur. *S. Chryſ. ho. 20 in Matth.*

XV. Sicut prope ſumma & divina virtus eſt, neminem decipere; ita ultimum vitium eſt, quemlibet decipere. *S. Aug. in l. 83. qu. 33.*

XVI. Si caſtum me eſſe ſimulo, & aliud eſt in conſcientia mea, habeo non gloriam mercenaris, ſed ſupplicia peccatoris. Et in comparatione duorum malorum levius malum eſt aperte peccare, quam ſimulare, & fingere ſanctitatem. *S. Hier. l. 7. in c. 16. Iſ.*

XVII. Hypocriſis ſubtile malum, ſecretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea ſanctitatis. Hypocriſis ſecreta ſimulat, proſpera fallit: curioſa mentitur, & crudelitate virtutes truncat mucrone virtutum. Jejunium jejunio perimit, oratione orationem vacuat, miſericordiam miſeratione proſternit. Hypocriſis cognata febri, frigido poculo extinguit ardorem. *S. Petrus Chryſ. in ſer.*

XVIII. Fratres, fugiendum eſt vulnus, peſtilentia cavenda, quæ remediis creat morbos, conficit de medicinis languorem, ſanctitatem vertit in crimen, placationem facit reatum, generat de propitiatione diſcrimen. Theſaurum, qui non abſcondit, prodit: Virtutes proditæ non manebunt. Virtutes ſuos proditores deſerunt, ſuos inſtant cuſtodire cuſtodes. *Idem in ſerm. 7.*

XIX. Væ peccatori terram ingredienti duabus viis. Duabus quippe viis ingreditur, quando & Dei eſt, quod opere exhibet, & mundi, quod per cognitionem quærit. *S. Greg. l. 1. mor.*

XX. Hyprocrita quot vitiis eſt plenus, quaſi tot ſtercoribus in conſpectu æterni Judicis illius pectus fœtet. Hypocritarum corda diabolus tacitus tenet, & quaſi quietus ibi dormit, ubi eos quos poſſidet, quieſcere non permittit. *Idem.*

§. IV. EXEMPLA CATHOLICA.

Qualitas.

I. CAin per ſimulationem fraterni conſortii educens fratrem in agrum, interim odium in corde fovens crudeliſſime interemit, &, quaſi Deum facinus horrendum lateret, interrogatus, innocentem ſe ſimulavit. *Gen. 4.*

II.

2. Reg. 20. II. Joab Amasan officiose salutans, amplectensque amicorum more, lethale interea vulnus corpori infligit, misereque perimit.

2. Reg. 13. III. Absalon fratrem suum Amnonem diligere & honorare se velle simulans, dum ad convivium invitat, inebriatum crudeliter occidit.

Matt. 26. IV. Judas hypocritarum Antesignanus Christum osculo salutans & Magistrum vocans, perfidiosissime inimicis tradit.

S. Chrys. super cap. 2. Matth. V. Herodes Christum infantem se adorare velle simulans devotionem promittit, sed gladium acuit, & malitiam cordis depingit colore humilitatis: hujus personam repræsentant hypocritæ, qui, dum ficte Deum quærunt, illum numquam merentur invenire.

Engelgr. in Dom. . post Pent. VI. Antonius Picenas Religiosus tantam sibi famam sanctitatis comparaverat, ut omnibus persuasum esset, ei post quadraginta dierum jejunium, absque cibo & potu transactum, Angelos perinde ut Christo cibum ministrasse; cum tamen interea ille ingentem cereum, qui clam intrita phasianorum, caponum, & similium gulæ illecebrarum copia fuerat, ad manum haberet, crassumque ac rotundum cingulum aromatibus infartum portaret, unde vitam furtim sustentabat; inter execrandas demum blasphemias in Christum & B. Virginem emissas vitam finivit miserrime.

Drex. p. 3. Phat. c. 24. §. 4. VII. Ecebolius Sophista Juliani Apostatæ Præceptor linguam habuit ad omnem hypocrisin eruditissimam, velut plicatile cochlear omni loco usurpandum. Hinc sub Constantio Arrianum, sub Juliano Paganum, sub Jovaniano Catholicum se simulavit.

Joan. 8. VIII. Pharisæis volentibus Jesum capere in sermone increpavit eos, dicens: Quid me tentatis hypocritæ?

Fuga.

1. Pet. 2. v. 22. IX. De Christo, quantopere hoc vitium fugerit, S. Petrus testimonium ferens ait: Qui peccatum non fecit, non inventus est dolus in ore ejus. Matth. 23. Patetque amplius ex severa oratione qua hypocriticos Pharisæos apud S. Matthæum exagitavit.

Job. 2. v. 3. X. De Jobi averso ab hypocrisi animo ipse Deus ad Satan dixit: Numquid considerasti servum meum Job, quod non sit ei similis in terra, vir simplex & rectus?

2. Matth. c. 6. XI. Eleazar Machabæus monitus ab amicis, ut simulata carnis porcinæ comestione discrimen capitis averteret, respondit, mori se malle, quam tali simulatione malum aliis exemplum relinquere, & per hoc maculam, atque execrationem suæ senectuti conquirere.

Jo. 1. v. 47. XII. De Nathanaele Christus ipse Apostolis suis dixit: Ecce vere Israelita, in quo dolus non est.

Tu'am in Pan. V. Hypocr. XIII. S. Anastasius Martyr Persa rogatus a Duce Persarum, ut vel unico verbo suam religionem inficiaretur simulando, post fusas preces respondit: Neque tu, neque alius mihi persuadebitis, ut hoc faciam, nomenque Dei mei vel in speciem etiam negem.

Damnum.

XIV. Cum ex duobus studiosis pauperibus alter se mortuum simularet, alter eidem adstans eleemosynam a S. Epiphanio peteret pro socio sepeliendo, is, qui mortuum se finxerat, post datam a S. Epihanio eleemosinam vere obiisse compertus est.

XV. Monachus quidam a Fratribus pro sancto habitus, vita cum jamjam ex hac discessurus esset, accedentibus Fratribus, ut monitum salutis acciperent, dixit, se ob hypocrisin, qua sanctitatem simulabat; & jejunare creditus occulte manducabat, draconi, qui cauda sua genua pedesque colligens caputque ejus ore concludens, animam mox extracturus esset, devorandum datum esse. Quo dicto, statim sine pœnitentia obiit. S. Greg. l. 4. Dial. cap. 39.

XVI. S. Gregorius Turonensis narrat, mulierem quamdam in Galliis sub specie Religionis vacasse jejuniis, orationibus institisse, vigilasset constanter, & Sacra loca obiisse, aurumque pro redimendis captivis corrogasse, verum oculte illud in sua cella defodisse. Ob quam causam post mortem damnata, e sepulchro has voces terribili cum ejulatu frequentare audita est: Me miseram, me infelicem, auri consumor incendio. Post triduum vero aperto tumulo visum est aurum resolutum sulphureæ instar flammæ in os ingredi. S. Greg. Tur. l. 1. de Glor. Mar. cap. 106.

XVII. Alia quæpiam fœmina, cum ad sanctitatis famam aucupandam in omni confessione se improbam & gravem peccatricem profiteretur, Confessarius ejus sanctitatem probaturus dixit, se quoque ab aliis hoc ipsum audivisse, tempus proinde esse, ut serio se emendet. Quo audito, illa turbari, irasci, convitia in eos, qui talia spargere ausi essent, jacere incipiens, satis ostendit, non nisi falsam fuisse sanctitatem, quam præseferebat. Nic. Lerent apoph. p. 239.

XVIII. Cassianus refert, Monachum quemdam peregrinum, cum ad orationem cum aliis faciendam, pedumque ablutionem permittendam, a Serapione Abbate invitatus, utrumque recusaret, indignum se dicens, qui communi cum reliquis fratribus charitate frueretur; postea vero ab eodem Abbate monitus esset, ne multum evagaretur, sed intra cellam suam quietus permaneret, sibique ipsi attenderet, graviter indignatum, claro indicio prodidisse, non nisi simulatam fuisse humilitatem, quam prius prætulerat. Spec. ex. V. Fictio.

XIX. Vereticus Rex Walliæ, cum sæpe a S. Patritio de tyrannide omittenda admonitus, semper emendationem sponderet, & monitiones astu eluderet, orante eodem sancto in vulpem transformatus aufugit, & nusquam amplius comparuit. Engelgr. in Do. 9. post Pent. §. 1.

XX. Cum Alphonsus Rex Aragoniæ & Neapolis esset apud Ænariam, in quam una cum victoria Africanum morbum intulerat, & inaudito genere pestis laboraret exercitus: renunciatur ei, inter cæteros Antonium Picentem Ordinis Eremitarum nobilitatum post mortem hypocritam, per summos cruciatus animam exhalasse, jactando plurima convicia atque blasfemias in Christum Dominum, & Virgi- Anton. Panorm. l. 2. de gest. Alph. c. 9.

nem

nem ejus matrem. Hic est ille Antonius, qui quadraginta dies, & noctes jejunare ferebatur, qui Italiam Siciliam atque Hispanias compleverat nomine sanctitatis & abstioentiæ pluribus locis, cella præclusus, & a custodibus observatus, nihil edens aut bibens quam in prævisa ac prætenta cella, in qua nihil quod vel observare liceret inesse videretur. Cæterum Angelos ei quotidie ministrare ac confabulari solitos opinabatur. Verum ipsi intus in cella erant candelæ grassiores, exterius quidem & superfusoriæ ceratæ, sed in quibusdam fistulæ cannarum colludebantur farioa infartæ, quæ ex contritis phasianorum ac caponum carnibus saccharo ac aromatibus immixtis condiebantur. Ajunt & cingulum gestasse fistulatum, plenum nectare, quod hypocraticum vocant. His epulis clanculum vescebatur, vir habitus æque sanctus & mortalium omnium, qui unquam fuerunt, aut essent, vulgi opinione abstinentissimus. Is igitur, cum Regi renunciaretur vermiculis & acerbissimo genere mortis absumptus, dixisse fertur; Propterea Deum in hypocritas tantopere sævire, quod dum homines decipiunt, interponunt Deum ipsum tanquam sceleris mediatorem: ideoque ut plurimum viventes adhuc plecti in oculis hominum, quos Dei nomine fefellissent, ut intelligant mortales, a tali monstro maxime sibi cavendum esse, quod Deum ipsum, nedum post mortem, sed etiam in vita ipsa, haberent indubitatum ultorem.

Gabriel. Prateol. ex Bern. Lutzu. Burgensi in Catal. Haret. XXI. In Episcopatu Brixiensi erat vir quidam tanta sanctitate & vitæ puritate præditus, ut plerique videbatur, ut alter Joannes Baptista ab illis haberetur. Adeo quidem ut ejus nominis fama & celebritate plerique omnes ejus provinciæ allecti, ad eum velut ad sanctum Dei hominem gregatim confluerent: qui tamen hæretica pravitate infectus erat. Cum autem ille vita functus, & honorificæ sepulturæ demandatus esset, post aliquod tempus, fidei inquisitor per testes fideles examine diligenti peracto, repetit illum fuisse hæreticum: ideoque de consilio Episcopi & aliorum prudentium virorum, sancitum est, ut ejus cadaver effoderetur, & ossa igni cremarentur. Populo itaque circumstante, ejus ossa in ignem conjecta sunt, quæ mox dæmones ex eodem igne in aerem attollentes, ea suspensa super ignem tenebant, non tamen illi videbaotur. Ex quo effectum est, ut populus exclamaret, Episcopum cum suis esse necandum, qui invidia sanctum Dei virum exurere præsumpsisset id Deo nolente neque permittente. Qua re exterritum Episcopum sui bono animo esse deprecati sunt in hæc verba prorumpentes: Domine Episcope, ne ultra refrangaris, quæsumus, quandoquidem hic pro fidei tuitione adsumus; sed ad sacrum faciendum te potius prępara, visuri experientia ipsa, num Deus aliquod miraculum super hac re exhibiturus sit, ne fides in discrimen veniat, ac periclitetur. Missa ea fuit de B. Virgine; cumque corpus Dominicum sursum ab Episcopo levaretur, dæmones in aere exclamare auditi sunt, hunc in modum: O Guido de Lacha: te huc usque quantum potuimus, descudimus, sed amplius non possumus, quia major nobis adest: moxque in ignem ossa ceciderunt, & combusta sunt, & fides ab omnibus exaltata. Ex quo diaboli dolus facili negotio perpendi potest, qui hæreticum hominem vita functum defendit, quo plures animas decipiat.

§. V. EXEMPLA PROFANA.

I. PTolomæo Regi Ægypti, quia discendi cupidus videbatur, adulatores ei familiares de lingua, de versiculo, de historiola digladiantes, ad mediam usque noctem reluctabantur: at vero sævienti, ferocieoti, vectigalibus populum oneranti, nullus e tam multis resistere ausus est. *Plutarch. lib. de discrim. adul. & amic.*

II. Anacharsis Scytha de Græcis notavit, quod præclare loquerentur, & nihil facerent, ideoque similes essent illis, qui oumismate ad nihil aliud, nisi ad numerandum, uterentur. *Idem de profectu morum.*

III. Senex quidam in Ludis Olympicis diu multumque inter Græcos perambulans, nec locum inveniens, ad Lacedæmonios taodem pervenit, ubi non solum pueri omnes illi assurrexerunt, verom etiam viri multi locum dederunt. Id factum cum Græci, quotquot aderant, magno applausu approbassent, exclamans senex: Heu miseriam, inquit, omnes Græci norunt, quid sit honestum, sed eo soli utuntur Lacedæmonii.

§. VI. SIMILITUDINES.

Qualitas.

I. SIcut polypus, cuicumque saxo adhæret, illius colorem suscipit, itaque pisces ad ipsum tanquam ad saxa adnatantes capit: ita hypocritæ, quod cuique placet, suam omnino sententiam esse dicunt, ideoque cvitari facile non possunt, cum pravitas eorum fucata & adornata sub pietatis prætextu profunde lateat. *S. Basil. in Hexam.*

II. Sicut sepulchrum, quamdiu clausum est, pulchrum videtur; si vero fuerit apertum, horribile est, sic & simulatores bonorum, quamdiu non cognoscuntur, laudabiles sunt; cum autem cogoiti fuerint, abomioabiles inveniuntur. *S. Chrys. hom. 45. in Matt.*

III. Sicut meretrix, cum nativa pulchritudine destituta est, ad colores, pigmenta, & fucos confugere solet: ita hypocrita, cum specie solidæ perfectæque virtutis careat, adumbrationem quamdam externam pietatis simulat, qua eorum oculos retinet, qui adumbrata virtutis simulatione capiuntur. *S. Greg. Naz. in or. funeb. Patris.*

IV. Sicut crabro, dum insidet flori, silet, cum avolat, in amœnum murmurat; sic hypocrita, dum mellis aliquid affunditur, tacet, aut ficte loquitur, cum vero a melle & flore abest, & egresti & barbaro fremitu tumultuatur. Unde Job ait: Cum dulce fuerit in ore ejus malum, abscondet illud sub lingua sua. *Drex. in Phaeth. p. 2. c. 14. §. 2.*

V. Sicut cygnus plumis quidem candicat, sed carnem nigram habet duramque: sic hypocrita plumulas verborum habet mollissimas & pulcherrimas, sed animum politica fugiene iofectum gerit. Hinc Salomon: Profert mendacia versipellis. *Job. 20. v. 12.*

VI.

[*Ibid.*] VI. Sicut ſtruthio volandi ſpeciem habet, ſed uſum volandi non habet; ſic hypocrita cunctis intuentibus imaginem ſanctitatis inſinuat, ſed tenere vitam ſanctitatis ignorat.

[*Prov. 24. v. 33.*] VII. Sicut Simon Cyrenæus Chriſti crucem tulit angariatus, non volens; ſic hypocrita alienum onus pro Chriſto nolens portat, exequens foris, quod intus non amat.

[*S. Greg. l. 2. mor. c. 3.*] VIII. Sicut iis, qui moſcho indolgent, animam plerumque fœtentem habent; ſic hypocritæ, qui plurimam pietatis ſpeciem exhibent, intus fœdiſſime ſordent.

[*S. Ber. in ſ. de bened.*] IX. Sicut vulpes ſimulat ſe mortuam, ut gallinas capiat ſecure accedentes; ita hypocrita mortificationem ſimulat, ut ſimplicibus imponat, & ſub pietatis prætextu prædam capiat.

[*Langius in Polyanth.*] X. Sicut labruſca colorem habet uvæ, ſed non ſaporem; ſic opera hypocritarum colorem habent pietatis, ſed Deo inſipida ac ingrata ſunt.

[*Stapl. in Dom. 3. Pent. ser. 2.*] XI. Sicut Patroclus Achillis arma induens, & equos in pugnam educens, haſtam Peliacam non auſus eſt contingere; ſic hypochritæ verba & voces Sanctorum concinne reſonant, facta non attingunt.

[*Ibid. Ibid. Idem ser. 4. in Dom. 2. Adv.*] XII. Sicut moſtroſum eſt, ut homo habeat majorem linguam, quam manum; ſic cujus majora ſunt verba, quam opera, præter naturam facit.

Damnum.

[*S. Aug. l. 4. de doct. Christ.*] XIII. Sicut, cujus pulchrum eſt corpus, & deformis animus, magis dolendus eſt, quam ſi deforme habeat corpus; ita qui ſancte loquitur, & male vivit, magis miſerandus eſt, quam cujus vita improba verbis reſpondet.

[*Stapl. ser. 1. in Dom. 3. post Pent.*] XIV. Sicut Panthera deforme caput abſcondit, & reliquum corpus oſtendit, ut illius pulchritudine & grato odore animalia alliciat, & devoret; ſic hypocritæ multos externa ſanctitate alliciunt, ſed eoſdem interna improbitate corrumpunt, vel in ſuum æmolumentum trahunt.

[*Ibid.*] XV. Sicut luctatores corpus humiliant, ut alios dejiciant; ſic hypocritæ ſeipſos humiliando alios ſupplantant.

[*Langius in Pol.*] XVI. Sicut brevis mulieris fucatæ gratia eſt, quia habitu populari fucus difflatur, & maculæ magis apparent; ſic qui melioris vitæ fucum aſſumunt, facile eam in converſatione amittunt, & vitioſi magis apparent.

[*S. Greg. l. 8. mor. c. 28.*] XVII. Sicut fœnum tectorum in alto naſcitur, ſed nequaquam radice ſolidatur, ideoque mox exareſcit; ſic hypocrita ſumma quidem agere cernitur, ſed non in eis ex cordis puritate roboratur; quia cum ſine intentione rectæ cogitationis bona ſtudeat agere, ea amittens indicat, ſe ſine radice floruiſſe.

[*Luc. 12.*] XVIII. Sicut fermentum totam maſſam corrumpit; ita hypocriſis univerſa hominis opera inficit ac perdit.

[*Hector. Pintus in c. 9. Iſaiæ*] XIX. Sicut in magno mari pernicioſiores ſunt ſcopuli, qui brevi aqua operti triſtem ac cæcum & miſerabilem non obſervantibus inferunt interitum, quam ſuper eminentes, utpote quas nautæ facile vitare poſſunt; ſic hypocritæ, qui in animi receſſibus, & latebris malitiam retinentes ſpeciem pietatis foris oſtendunt, tetriores & capitaliores ſunt improbis illis, qui ſunt ab omni virtutis ſimulatione alieni, quoniam horum peſtem facile poteris fugere, illos autem non facile potes devitare.

§. VII. MOTIVA.

I. QUia *diabolicum* eſt vitium: nam huic proprium eſt in Angelum lucis ſe transformare, uti Apoſtolus teſtatur, ideoque mendax & pater mendacii a Chriſto vocatur. [*2. Cor. 11. v. 14.*]

II. Quia *odioſiſſimum* eſt vitium: quis enim non odit & deteſtatur Judam fallaci oſculo Chriſtum inimici prodentem? quis non Judæus prætorium, ne contaminaretur, ingredi metuens, & tamen graviſſimo ſcelere mortem Chriſto procurare non verens? atqui his ſimilia, imo majora crimina hypocritæ committunt. [*Joh. 18.*]

III. Quia *inexcuſabile* vitium eſt: nam, ut S. Gregorius ſapienter dixit, hypocritæ ante diſtrictum Judicem excuſationem de ignorantia habere non poſſunt, quia, dum ante oculos hominum omnem modum ſanctitatis oſtendunt, ipſi ſibi ſunt teſtimonium, quia bene vivere non ignorant. [*S. Greg. l. 10. mor.*]

IV. Quia *pernitioſum* admodum vitium eſt: quia, teſte S. Chryſoſtomo, nulla res ſic exterminat bonum, ſicut ſimulatio; nam manifeſtum malum quaſi malum fugitur & cavetur, malum autem ſub ſpecie boni celatum, dum non cognoſcitur, nec cavetur, ſed quaſi bonum ſuſcipitur. Sic ſervi diaboli tunc peſſime Chriſtianitatem corrumpunt, quando ſe ſimulant Chriſtianos, de quibus Chriſtus monet ſuos & nos: Attendite a falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ovium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. Quia magna virtus hominum eſt cognoſcere malum, & firma tutela ſalutis eſt ſcire, quem fugias. [*S. Chryſ. in c. 7. Mat.*]

V. Quia *duplicatum* vitium eſt: nam, ut ſupra ex S. Auguſtino dictum eſt, ſimulata æquitas eſt duplex iniquitas, quia iniquitas & ſimulatio; & præterea hypocrita duas inordinatas actiones committit, intendendo ſcilicet finem malum, & opus bonum ad talem finem ordinando. [*S. Aug. in Pſ. 63.*]

VI. Quia *curatu difficilimum* eſt vitium: tum quia hypocritæ fateri culpas ſuas nolunt; tum quia corrigi recuſant; nam teſte S. Gregorio, paratiores ſunt mori, quam redargui. [*S. Greg. in moral.*]

VII. Quia *vanum & inutile vitium eſt*: nam hoc ipſo, dum per illud opera mala intentione fiunt, vacua & inania redduntur; unde non male ejuſmodi opera pomis juxta mare mortuum creſcentibus comparantur, quæ extrinſecus quidem ſpecioſa ſunt, interius vero omni ſucco carent, &, ſi vel modice tangantur, in cineres vertuntur. [*Fab. con. 2. in Dom. 22. post Pent.*]

§. VIII. MEDIA.

I. COnſiderare, quantopere hoc vitium quemvis hominem dedeceat; ſi enim quodvis *oris mendacium* adeo deteſtabile videtur ho-

homini ingenuo, ut nihil gravius ei accidere queat, quam si pro homine mendaci habeatur: quanto magis hypocrisis, quæ *facti mendacium* est, dedecere hominem ingenuum credetur?

II. *Perpendere*, quantopere Deo abominabile sit hoc vitium; id quod vel ex ipsius Christi testimonio colligi poterit, qui nullum aliud vitium tantopere exagitavit, totiesque væ ingeminavit, quam super hypocrisim, & simulationem Pharisæorum.

III. *Considerare* ruborem, quem aliquando sustinebunt hypocritæ, si remota fictionis persona corum malitia detegetur; si enim olim Senatores Romani a Nerone in theatra facie personata saltare jussi, quia ad ejusdem Imperatoris mandatum a satellitibus larvæ ademptæ sunt, tam ægre tulerunt hanc prostitutionem; ut aliqui illorum præ dolore mortui sint; quantum ruborem & dolorem sentient hypocritæ, si coram toto mundo dolosa illis larva a Deo ipso detrahetur.

Ps. 52. v. 6.

IV. *Considerare*, quod nihil minus obtineant hypocritæ, quam quod intendunt; cum enim omnis eorum intentio eo feratur, ut magnam sibi apud homines opinionem comparent, plerumque justo judicio Dei contingit, ut vel maxime displiceant, sicque impleatur, quod S. David prædixit: Deus dissipavit ossa eorum, qui hominibus placent, confusi sunt, Deus sprevit eos.

Cicero l. 2. de offi.

V. *Considerare*, quod, ut sapienter Cicero dixit: compendiaria via ad gloriam fit, ut qualis quisque haberi vult, talis sit; sic enim ad veram sanctitatem comparandam incitabitur, atque per hanc sibi non modo temporalem, sed æternam etiam gloriam comparabit.

Thom. Kemp. l. 2. c. 6. §. 3.

VI. *Considerare*, quam vanum sit gaudium, quod ex aliorum opinione de nostra sanctitate concipitur; cum omnis Gloria Filiæ Regis ab intus sit; &, ut bene Thomas Kempensis dixit, nemo sit sanctior, si laudatur; nec vilior, si vituperatur. Sed hoc sit, quod est; nec major dici valeat, quam Deo teste sit. Unde recte monuit S. Augustinus: Nemo se falsa spe circumveniat, quia Christiani nominis non facit sola dignitas (aut opinio hominum Christianum) nihilque prodest, quod aliquis Christianus vocetur in nomine (aut æstimetur) si hoc non ostendat in opere.

S. Aug. f. gh. de sanctis.

§. IX. ASCETICA.

I. DE hoc vitio tria potissimum scienda sunt Ascetæ. 1. Quam infestum fit non modo sæcularibus personis, sed religiosis etiam & perfectionis studium profitentibus, & quidem tanto magis, quanto magis sciunt, suæ professionis esse sanctitatem profiteri. Certe Sanctus Hieronymus aperte dixit: Quamvis aliis vitiis carere possimus, hypocriseos tamen maculam habere non posse, aut paucorum est, aut nullorum. Nec dissentit S. Augustinus dicens: Quam multos hypocritas sub habitu Monachorum usquequaque dispersit callidissimus hostis, circumeuntes provincias omnes petunt, omnes exigunt, aut sumptus lucrosæ egestatis aut simulatæ pretium sanctitatis. Voluit (ut S. Bernardus alicubi distinctius explicat) humiles esse sine despectu, pauperes sine defectu, patientes sine tribulatione, obedientes sine coarctatione, pœnitentes sine afflictione, virtuosi sine labore, abstinentiam præferre, & pasci delicate, bene vestiri sine sollicitudine, laudari sine virtute, amari sine bonitate, honorari sine sanctitate.

S. Hier. l. 2. contra Pelag.

S. Aug. de oper. Monach.

II. Alterum est, ut bene cognoscere studeat hoc vitium; nam, ut sapienter Sanctus Basilios advertit, qualibet virtutis janua similimam in vitia ferentem utrinque speciem aperit; ut, qui ad virtutem ingredi nititur, ejus primum januæ assistens, dum hanc se pulsare arbitratur, aperta sibi hinc aut inde altera ex vitiorum januis deceptus maxima similitudine ingrediatur, veluti virtutis domum. Hinc audax & temerarius habetur fortis: prodigus liberalis: avarus abstemius ac temperans &c. Ut ergo hanc fraudem cognoscat, duo poterit indicia attendere. 1. *Perseverantiam*: nam, ut S. Ambrosius sapienter dixit, nihil simulatum & fictum diuturnum esse potest; in principio vernat, in processu tamquam flosculus dissipatur & solvitur. Et, ut Seneca ait, nemo potest fictam personam diu ferre: ficta in naturam suam cito recidunt. Quibus autem veritas subest, quæque ex solido nascuntur, in majus melitisque procedunt. Id quod Stapletonus apta similitudine declarat dicens: Inter veram ovem & lupum in vestitu ovis hoc discrimen est, quod vera ovis, si tondeatur, semper tamen lanam gerat, quia hæc in proprio & naturali subjecto facile denuo succrescit; at vellus, quo se vestit lupus, si tondeatur; numquam denuo succrescit, sed statim se prodit lupus. 2. *Tribulationes*: nam, ut S. Augustinus recte dixit, cum cœperint aliquibus tentationibus ea ipsa vel subtrahi, vel negari, quæ isto velamine coosecuti sunt, vel consequi cupierunt, tunc necesse est, ut appareat, utrum lupus sit in pelle ovina, an ovis in sua. Id quod in focata facie cernere est, quæ, si calida aqua abluatur, mox decorem suum amittit, & fœditatem ostendit; cum tamen facies, quæ propriam habet pulchritudinem, per ejusmodi perfusionem pulchior efficiatur.

S. Basil. l. de Vir.

S. Ambr. l. 2. offic.

Seneca ad Neronem.

S. Aug. in c. 7. Matt.

III. Tertium est, ut pariter bene apprehendat, quantopere hoc vitium Deus in omnibus quidem hominibus, sed præcipue perfectionis studiosis, detestetur; id quod Deus ipse in Apocalypsi S. Joannis ostendisse videtur, dum eidem præcepit, ut Angelo Laodiceæ Ecclesiæ scribat: Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus (id quod proprium est hypocritarum) utinam frigidus esses, aut calidus; sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam evomere te ex ore meo. Rationem vero hujus displicentiæ reddit S. Gregorius dicens: Hypocritæ, cum per accepta bona in sua laude se elevent, ipsis muneribus contra Largitorem pugnant; inde quippe contra Largitorem superbiunt, unde ei amplius humiles esse debuerunt. Sed eo postea sententia districtior illos percutit, quo nunc ingrati magis ea recipiunt, fitque eis amplitudo muneris incrementum damnationis. Ideo scirpo comparantur, qui exterius viret & crescit,

Apoc. 3. v. 15.

S. Greg. l. 8. mor. c. 27.

Event. Sylv. de dictis Alph. scit, intus vacuus est. Unde Alphonsus Rex audiens Antonium Picopam Ordinis Eremitarum, magnum hypocritam, jactando blasphemias in Christum & Matrem, vermiculis absumptum periisse, dixisse fertur, propterea Deum tantopere in hypocritas sævire, quod, dum homines decipiunt, interponant Deum tamquam sceleris mediatorem; ideoque ut plurimum viventes adhuc plecti in oculis hominum, quos Dei nomine se fellissent, ut intelligant mortales a talibus monstris maxime cavendum esse, quod Deum ipsum non tantum post mortem, sed etiam in ipsa vita haberent indubitatum ultorem.

§. X. CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Lud. Granat. in Silva loc. com. fol. 609. I. ETsi Ludovicus Granatensis in Silva locorum communium de hoc vitio agens recte notet, cum hoc nostro sæculo ne veræ quidem virtuti magnus honor tribuatur, atque adeo non habeant ambitiosi homines causam induendi falsam virtutis imaginem, non esse, cur modo tantopere Concionatores in hypocritas invehantur, præsertim cum vulgus audito hoc nomine non veros hypocritas, sed viros pietatem colentes intelligat, sicque fiat, ut hujusmodi doctrina pii animum contrahant, improbi vero cristas erigant & triumphent, & suam quodammodo causam agi arbitrentur; tamen quia constat, plerosque Christianos nomen potius, quam qualitates veri Christiani gerere, non oberit, si ad fervorem ipsorum excitandum etiam de hoc vitio quandoque concio instituatur. Itaque

Matth. 7. v. 15. II. Ex occasione thematis: *Attendite a falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium; intrinsecus autem sunt lupi rapaces*: possunt hypocritæ lupis comparari, simulque indicia ostendi, per quæ a veris ovibus cognoscantur, nempe. 1. *Ex voce*: Quia, ut ovis versus terram balans emittit vocem, lupus autem versus cælum ululat; ita veri sancti humiliter de se loquuntur, hypocritæ se extollunt, suasque dotes prædicant. 2. *Ex cibo*: Quia, ut ovis herbis contenta est, lupus vero carnibus, & quidem occulte plerumque pascitur; sic hypocritæ suas & carnis commoditates, plerumque in occulto quærunt, ne carnales judicentur; spernunt vero spiritualia pascua, quibus perfecti delectantur. 3. *Ex dentibus*; Quia, ut lupus dentes acutos atque ad rapinam ac lanienam in factos habet, non item ovis; ita hypocritæ aliorum famam lacerant, non item justi. 4. *Ex conversatione*: Ut enim lupus solus, vel cum paucis aliis graditur, oves vero societate gaudent; Ita hypocrita fugit societatem hominum, fingens se illorum pravis moribus offendi; non perinde homines boni. 5. *Ex pelle*: nam lupus duplicem gerit, foris ovinam, id est, lanam, quæ, si tondetur, non iterum succrescit, ut lana veræ ovis, intus lupinam; ita hypocritæ exterius fictam sanctitatem, interius malitiam occultam gerunt. Quæ omnia vide fusius apud Fabrum con. 7. in Dom. 7. post Pentec.

Matth. 7. v. 16. III. Ex occasione thematis: *A fructibus eorum cognoscetis eos*; possunt hypocritæ cum struthione comparari, sicut S. Job eos comparavit. *Job. 39. v. 16.* 1. Quia sicut struthio volandi speciem habet, sed usum volandi non habet; ita hypocrisis cunctis intuentibus imaginem de se sanctitatis insinuat, sed tenere vitam sanctitatis ignorat, teste S. Gregorio. *S. Greg. in cit. loc.* 2. Quia, sicut struthio derelinquit ova sua in terra, & obliviscitur, quod pes conculcet ea, aut bestia agri conterat, & duratur ad filios suos, quasi non sint sui; ita hypocrita ova bonorum operum cum dolore parit, ea tamen ab inani gloria eripi sibi sinit, nec fovet ova sua, id est, opere non complet. 3. Quia, sicut struthio latere se existimat, si collum frutice occultet; ita hypocritæ stulte arbitrantur, se suamque hypocrisim latere: si se coram hominibus humilient, cum tamen ab oculatis, & tandem ab ipsa etiam plebe cognoscantur. 4. Quia, sicut struthio alas erigit, ut videatur volare; ita hypocrita magnum se facit, licet revera non sit. 5. Quia struthio equo quovis est velocior, ideoque cervinos habet pedes; ita hypocrita laborem animo timido declinat. 6. Quia, sicut struthio venatorem deludit, & a se repellit, lapides pedibus versus illum projiciendo; ita hypocritæ calumniantes se lapidibus calumniarum fugant. Vide hæc omnia fusius apud Fabr. conc. 7. in Dom. 7. post Pent. n. 3.

Apoc. 3. v. 2. IV. Ex occasione thematis: *Non invenio opera tua plena coram Deo meo*: possunt alio modo indicia hypocrisis declarari, scilicet per similitudinem vacuorum vasorum; nam 1. Sicut vacua vasa aquis supernatant, fundum non petunt; ita hypocritæ in alto semper, non autem in fundo humilitatis detineri volunt. 2. Sicut res vacuæ sunt facile mobiles sic hypocritæ leves & inconstantes. 3. Sicut vasa vacua pulsata resonant; ita hypocritæ læsi remurmurare solent. 4. Sicut res vacuæ, cum terræ affiguntur, nullum vel modicum edunt sonum, secus vero si in alto detineantur; ita hypocritæ humilitati obmutescunt, elevati vero in altum omnia clamore suo complent, & jactantia. Vide Fabr. l. c. n. 3. & seqq.

Ps. 143. v. 5. V. Ex occasione thematis, *Tange montes, & fumigabunt*: potest ostendi, tribulationem esse potissimum medium, & quasi lapidem Lydium cognoscendæ hypocriseos. Eum in finem comparetur vera & falsa sanctitas fucatæ, & natura sua pulchræ imagini, & per varios actus hypocritarum, quomodo per tribulationem appareat ficta eorum sanctitas, nam 1. Devotio eorum, qui apparere magis, quam esse devoti volunt, mox evanescit, si desolationes consolationibus succedant. 2. Humilitas eorum, qui se nequiter humiliant, evanescit, si contemnantur, ut patet in Monacho, de quo supra §. 4. dictum. 3. Patientia aliquorum, qui certas tantum cruces a certis hominibus pati & portare volunt facile cognoscitur, si alia tribulatio ab alio homine supportanda occurrat. 4. Zelus fictitius patet, si ad alia loca, officia, personas quis mittatur vel applicetur. Quæ omnia facile pulchris exemplis & rationibus fusius declarare possunt.

Gen. 27. v. 22. VI. Ex occasione thematis: *Vox quidem vox Jacob, manus autem, manus sunt Esau*; potest dici: quod secundum exteriorem faciem videantur quidem hypocritæ similes Jacobo: tum propter no-

nomen, quia creduntur *Supplantatores* vitiorum: tum propter simulatam fugam mundi, benedictionem a Deo obtentam, fœcunditatem in filiis, ideft, operibus bonis: tum propter majorem matris (ideft Ecclefiæ vel Religionis) erga eos affectum; revera autem manus (id eft opera) Efau habeant, cum hifpidæ, ideft, immortificatæ fint eorum actiones: vendant primogenituram pro vili lenticula: benedictionem apud patrem amittant: odium, quo bonos perfequuntur, foveant: & quia patres Idumæorum dumtaxat (id eft terrenorum) funt: quæ omnia facile copiofius deduci poffunt.

Matt. 11. v. 7. VII. Ex occafione thematis: *Quid exiftis videre? arundinem vento agitatam?* comparari poffunt hypocritæ arundini. 1. Quia ficut arundo radicem habet in terra, & in aquis exiftit; ita hypocritæ cor in terra defixum habent, & inter aquas voluptatum fluxarum morari geftiunt. 2. Sicut arundo omni vento agitatur; ita hypocritæ ad omnem fortunæ auram fe flectunt. 3. Sicut arundo exterius viret, intus medulla & foliditate caret; ita hypocritæ foris fervorem oftentant, intus virtute carent. 4. Sicut arundo cito crefcit, & cito arefcit; ita hypocritarum gloria & gaudium breve eft. 5. Sicut arundo Chrifto in manus data ludibrio illum expofuit; ita hypocritæ operibus fuis Chriftum & ejus doctrinam villpendi faciunt.

§. XI. MISCELLANEA.

Qualitas.

Hug. Card. in c. 23. Luc. I. HUgo Cardinalis fuper illud: Vos eftis fepulchra dealbata, ait: Nota fepulcrum dici, quafi femipulchrum, tales funt hypocritæ, exterius nitidi, interius fœtidi.

Longius in Polyt. v. eodem. II. Fridericus III. Imperator, cum quidam diceret, fe in loca abiturum, in quibus nullus hypocrita effet, refpondit: Ultra Sauromatas ergo & glacialem Oceanum tibi eundum eft. Sed cum eo veneris, non omnino carebit hypocrifi locus, fi modo & tu homo non Deus es. Inter mortales enim nemo eft, qui non ex aliqua parte fictus fucatufque fit.

Dan. 14. III. Recte hypocritæ idolo Baal comparantur, quod foris inauratum, fed intrinfecus luteum & æreum erat; nam & illi intrinfecus lutei, & forinfecus aurei per fictam fanctitatem apparent.

3. Reg. 14. IV. Quod Uxori Jeroboam Ahias Sacerdos dixit, hoc plurimis hominibus applicari poteft: Ingredere Uxor Jeroboam, quare aliam te fimulas; ego autem ad te miffus fum durus nuntius.

Stapl. tent. 3. in Domin. 2. poft Pent. V. Similes funt hypocritæ tormentis bellicis per propugnacula difpofitis, quæ magnum quidem afpicientibus terrorem inferunt, fed pulvere & globis vacua funt, ideoque inania terriculamenta.

VI. Ut natura differt ab arte, ita vera juftitia ab hypocrifi; æque enim juftitia laborat in folis intrinfecis perficiendis, & hypocrifis in extrinfecis, ficut ars pictoria tantum exterius perficit, imaginem, natura vero etiam interiora producit.

VII. Diogenes Muficos in Jus vocabat, quod, cum lyræ chordas aptarent, animi mores inconcinnos haberent. Quidni idem de hypocritis fentiatur. Laert. l. 6.

VIII. Adolefcenti cuidam leviffimo de temperantia & fobrietate in Senatu Romano graviter differenti refponfum erat: Quis te ferat ædificantem ut Craffus, cœnantem ut Lucullus, loquentem ut Cato? applica ad hypocritas.

IX. Recte hypocritis dicitur, quod Spathario Regi Totilæ S. Benedictus dixit: Depone, fili, depone, quod geris, nam tuum non eft. Brev. Ro. in fefto S. Ben.

Damnum.

X. S. Greg. Turon. dicebat, hypocritas fimiles effe feli candidæ futoris, quæ in dies unum mufculum capiebat; cumque aliquando in atramentum futorium cecidiffet, mures exiftimantes eam velut monaftico habitu indutam carnibus vefci non audere; ideoque libere e cavernis progreffos omnes ad unum peremit. S. Greg. Tur. l. 2.

XI. Seneca ait, nullos pejus de omnibus mortalibus mereri, quam qui Philofophiam (multo magis Evangelicam doctrinam) velut aliquod artificium venale didicerunt, qui aliter vivunt, quam vivere præceperunt. Non magis poteft talis prodeffe, quam gubernator in tempeftate naufeabundus. Non eft loquendum, fed gubernandum. Sen. epift. 109.

XII. Qui docet, & non facit, duplex onus imponit, unum præcepti, alterum mali exempli. (Talis autem eft quivis hypocrita) nam, cum omne præceptum per fe grave fit, nifi charitas, quæ omnia levia facit, accedat; ita adhuc gravius eft, cum illud non ferunt, qui ad ferendum valentiores videntur. Staplet. tent. 2. l. 4. in Dom. 2. Adv.

XIII. Fertur, Nero olim Senatores Romanos rogaffe, ut in fui gratiam ludum populo facerent, & ludum hiftrionicum in foro Romano inter fe exercerent; quod cum negarent ut alienum a dignitate fua, faltem ut larvati id facerent, petiit; quod cum fubterfugere non poffent, faltufque leviffimos exercerent, fubito latentes fub cortinis fatellites profilierunt, & omnibus larvas detraxerunt, tanto eorum pudore, ut fuffecerit ad vitam auferendam. Dio. Lef. fius in Nerone.

XIV. Canna paluftris juxta aliam faccaream & melleam arundinem uno anno fic excrefcens, ut aliquot cubitis altior altera effet, comafque & folia late explicans, faccaream velut parvam & gracilem cum defpiceret, hæc modefte refpondit, non invidere fe excelfum verticem, nam excelfas arbores plerumque infrugiferas effe, ac ignis pabulum, fed & ipfam omni fructu vacuam brevi confringendam, ignique adjudicandam effe, fe vero in pretio habendam, ac in dulciffimis dominorum cellariis affervandam. Idem hypocritis olim eveniet. S. Cyrill. l. 3. apol. mor. c. 14.

XV. Achab, quia mutato habitu fe in aciem immifit, telo percuffus interiit. Idem timeant hypocritæ, fi alios fe fingant, bonifque admifceant. 3. Reg. 22.

§. XII. AXIOMATA.

I. REcte de hypocritis & moribus hujus temporis dixit nonnemo: Engelgr. in Dom. 2. poft Pent. §. 2.

Annis mille jam peractis,
Fides nulla eft in pactis,

Mel

Mel in ore, verba lactis.
Fel in corde, fraus in factis.

Langius in Polyan. V. tovil. II. Communi olim proverbio dicebatur; malum, ubi se novum simulat, ibi pessimum esse.

§. XIII. AUTHORES.

I. Josephus Langius in Polyanthæa. V. eod.
II. Joannes Busæus in Panario. V. eod.
III. Jacobus Marchantius in Tuba Sacerdotali tract. 1. lect. 5.
IV. Ludovicus Granatensis in Sylva locorum communium fol. 603.
V. Thomas Stapletonus in Promptuario text. 1. in Dom. 5. post Pent. & text. 5. Dom. 12. post Pent. & t. 1. Dom. 22. post Pent.
VI. Joannes Dadræus in locis commun. similium. V. eodem.
VII. Henricus Engelgrav. in Dom. 5. post Pent.
VIII. Josephus Mansi in Bibl. moral. tr. 33.

TITULUS LXXII.

INFERNUS.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

Pelag. Christ. p. 1. cap. 8. §. 9. I. EST locus iis destinatus, qui lethali peccato obnoxii, impœnitentes vita decedunt; ubi cum dæmonibus, beatifica Dei visione, & bonorum omnium æterna fruitione orbati, æternis autem grassantis flammæ ardoribus addicti, sine fine, requie, & intermissione ardebunt. Clarius alii sic describunt: Infernus est locus subterraneus damnatis angelis & hominibus paratus, in quo est omnis boni absentia, omnis mali præsentia, omnis pœnæ indesinentia. Vocatur etiam in Scriptura Gehenna, ob comparationem cum valle profunda prope Jerusalem, ubi Judæi Idolo Moloch filios suos in igne immolabant, & ne pereuntium ejulatus audiretur a parentibus, tympanum pulsabatur, qui locus Gehenna sive Tophet appellabatur.

Divisio.

S. Thom. 1. contr. gent. cap. 145. II. Dividitur hæc inferni pœna communiter in pœnam *damni*, & *sensus*; quarum prior privatione visionis beatificæ, posterior in dolorum sensibilium inflictione consistit; cum enim Divina Justitia secundum doctrinem D. Thom. æqualitatem postulet, in culpa autem duo interveniant, aversio a Deo, & conversio ad creaturas, quibus Deum postponit peccator, justum omnino videtur, ut nec in conspectum hujus beneficium unquam admittatur, nec a creaturis aliud, quam tormenta experiatur.

Pœnæ particulares.

Matt. 22. v. 13. S. Aug. in Ps. 6. III. Prima *tenebræ*, juxta illud Christi: Mittite eum in tenebras exteriores; ut, quemadmodum S. Augustinus discurrit, penitus extra Deum sit, quisquis, dum tempus est, corrigi noluerit. Hinc Isaias clamat: Tenebræ & palpatio factæ sunt super speluncas, usque in æternum. Atque adeo hortatur Jeremias: Date Domino Deo vestro gloriam, antequam contenebrescat. *Is. 33. v. 14. Jer. 13. v. 16.*

IV. Secunda, *Fletus*, juxta illud Matthæi: Ibi erit fletus & stridor dentium; fletus quidem, ut S. Bernardus ait, ob ignem, qui non extinguitur; stridor vero ob vermem, qui non moritur; de quo fletu recte S. Cyrillus, illic, ait: Ingemiscunt assidue, nec ullus miseretur: clamant de profundis, & nemo flectitur: lamentantur, & nullus eripit. *Matt. 13. v. 42. S. Bern. s. 8. in Ps. qui hab.*

V. Tertia est, *Fames*, & *sitis* juxta illud S. Davidis: Famem patientur ut canes. Et bibent de vino iræ Dei. Sicque implebitur Prophetia Isaiæ dicentis: Ecce servi mei comedent, & vos esurietis. Ecce servi mei bibent, & vos sitietis. *Psal. 58. v. 7. Apoc. 14. v. 10. Isai. 65. v. 13.*

VI. Quarta, *Fœtor*, juxta illud Apocalypsis: Pars illorum erit in stagno ardenti, igne, & sulphure. Quam gravis autem hic fœtor futurus sit, ex S. Bonaventuræ testimonio colligi potest dicentis: Si vel unius damnati cadaver in orbe hoc nostro sit, orbis totus ab eo inficeretur. *Apoc. 21. v. 8. Ap. Drex. c. 1. rog. dam.*

VII. Quinta, *Ignis*, juxta illud S. Marci: Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. De quo ipse Deus ignis, inquit, succensus est in furore meo; & ardebit usque ad inferni novissima. Et clarius S. Hieronymus: In uno igne omnia supplicia sentiunt in inferno peccatores. *Marc. 9. v. 46. Deut. 32. v. 22. S. Hier. in Pam.*

VIII. Sexta, *Vermis*, juxta citatum D. Marci textum, qui quidem duplex est, Innocentio teste, interior, qui radit cor: exterior, qui radit & urit corpus. Hic est vermis, inquit D. Bernardus, qui non moritur, memoria præteritorum. Semel injectus, vel potius innatus per peccatum, hæsit firmiter, numquam deinceps avellendus. Nec cessat rodere conscientiam, eaque pastus esca utique inconsumptibili, perpetuat vitam. Horreo vermem mordacem, & mortem vivacem. Horreo incidere in manus mortis viventis, & vitæ morientis. *Innoc. l. 3. de mi. cr. hum. vit. c. 2. S. Bern. lib. 5. de consid.*

IX. Septima, *Locus*, de quo Job: Dimitte me ergo, ut plangam paululum dolorem meum: antequam vadam, & non revertar ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine, terram miseriæ & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. De quo loco patetice S. Bernardus sic loquitur: O regio dura & gravis, regio extimescenda, regio fugienda, terra oblivionis, terra afflictionis, terra miseriarum, in qua nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitabit. Locus letifer, in quo ignis ardens, ubi frigus rigens, vermis immortalis, fœtor intolerabilis, mallei percutientes, tenebræ palpabiles, confusio peccatorum. Totus tremo atque horreo ad memoriam istius regionis, & concusse sunt omnia ossa mea. *Job. 10. v. 21. S. Bern. s. de quinque neg.*

X. Octava, *Societas*: nam ut Cassianus ait, ibi atroces fene Angeli commorantur, quorum brachia sunt ut capita Draconum, quorum oculi ignea ex se sagittas emittunt, quorum dentes ut Elephantis prominent, & simulant *Cassian. in confess. Theol. p. 3.*

ad tormentum ut caudæ Scorpionis, quodam aspectus dolorem inducit, tremorem, ac mortem: *Eccl. 39. v. 33.* Et hi nempe sunt Spiritus illi, qui, teste Siracide, ad vindictam creati sunt, & in furore suo firmaverunt tormenta sua; ut, quemadmodum Liranus loquitur, qui fuerunt illis voluntarie subjecti io culpa, eis involuntarie subjiciantur in pœna. Nec credat, quis solatium se ex eo capturum, quo multo se in his tormentis socios habere videat, nam consolatio, ut sapienter advertit S. Augustinus, quæ a malis aliorum originem trahit, in mediocri tantum afflictione locum habet; quando autem magnus est cruciatus, & anima nimium vexata, adeo fluctuatur, ut seipsam quoque ignorare videatur, nullum ex aliorum consortio solatium percipere potest; id quod ex Podagrico colligere licet, qui, si acutis doloribus cruciatur, etsi mille offerantur vehementius dolentes, ne respicere quidem dignabitur.

Jer. 30. v. 12. XI. Nona, *Desperatio*: damnatis quippe illud Jeremiæ vaticinium convenit: Insanabilis est fractura vestra, pessima plaga vestra, plaga inimici percussi estis, castigatione crudeli, insanabilis est dolor vester. Quæ pœna merito gravissima censeri potest, cum juxta commune proverbium, ultima omnium malorum sit æterna desperatio.

Matt. 25. v. 41. Ezech. 21. v. 5. XII. Decima, *Æternitas*, juxta illud Christi. Discedite a me maledicti in ignem æteroum. Ut sciat omnis caro, qui ego Dominus eduxi gladium meum de vagioa sua irrevocabilem.

§. III. EX S. SCRIPTURA.

Qualitas.

Ps. 48. I. SIcut oves in inferno positi sunt, id est, inquit Michael de Bononia, ponentur post ipsorum mortem: sicut ovis ignoranter ducitur ad mortem, sic isti ignorantes vitam futuram, io infernum ducuntur.

1. Reg. c. 2. S. Greg. in cit. loc. II. Dominus deducit ad inferos, & reducit, quod S. Gregorius sic explicat: Omnipoteoti Deo ad inferos ducere, est, peccatorum corda æternorum cruciatuum consideratione terrere. Et quoque ab inferis reducere, est, territas pœnitentium, atque commissa lugentium mentes spe vitæ indeficientis attollere. Tum quippe peccare desinimus, cum superna gratia mollitis cordibus futura tormenta formidamus.

Psal. 4. Job c. 20. III. Descendant in Infernum viventes; ne, ut nonnemo ait, descendant morientes; dolores ejus revisant, ut horreant, & refugiant.

S. Greg. l. 15. mor. c. 17. IV. Devorabit eum ignis, qui non succenditur; Super quæ verba S. Gregorius ait: Miro modo paucis verbis expressus est ignis gehennæ, Omnipotentis justitia futurorum præscia, ab ipsa mundi origine geheooæ ignem creavit, qui in pœna reproborum esse semel inciperet, sed ardorem suum etiam sine lignis nunquam fioiret.

Is. c. 30. V. Flatus Domini, sicut torrens sulphuris succendens eum.

Ib. c. 34. VI. De cadaveribus eorum ascendet fœtor.

Job c. 16. VII. Collegit furorem suum in me, & comminans mihi, infremuit cootra me dentibus suis, hostis meus terribilibus oculis me intuitus est.

VIII. Omnis dolor irruet super eum. *Ib. c. 20.*

IX. Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & devorabit eos ignis. *Ps. 20.*

X. Dolores inferni circumdederunt me, præoccupaverunt me laquei mortis. *Ps. 17.*

XI. Videntes turbabuntur timore horribili. *Sap. c. 5.*

XII. Abscondam faciem meam ab eo, & erit in devorationem, invenient eum omnia mala. *Deut. c. 31.*

XIII. Terra miseriæ, & tenebrarum, ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. *Job c. 10.*

XIV. Quærent mortem, & non invenient eam, & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. *Apoc. c. 9.*

XV. Dabit ignem, & vermes in carnem eorum, ut urantur, & sentiant usque in sempiternum. *Judith. c. 16.*

XVI. Lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditiooem, & multi sunt, qui intrant per eam. *Matt. 7.*

XVII. Juxta multitudinem adinventionum suarum, sic sustinebit; qui enim, ait S. Gregorius, multa adinvenit ad culpam, novis adinventionibus cruciatur in pœna. *Job 20. 18. S. Greg. l. 15. mor. c. 11.*

XVIII. Pluet super peccatores laqueos, ignis, & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum. *Ps. 10. v. 7.*

XIX. Ad nimium calorem transeant ab aquis nivium: & usque ad inferos peccatum illius. *Job 24. v. 19.*

XX. Filii regni ejicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium. *Matt. 8. v. 12.*

XXI. Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? aut quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis? *Is. 33. v. 14.*

XXII. Ecce ego cibabo populum istum absynthio, & potum dabo eis aquam fellis. *Jer. 9. v. 15.*

XXIII. Si quis adoraverit bestiam & imaginem ejus, & acceperit characterem ejus in fronte sua, aut in manu sua, hic bibet de vino iræ Dei, quod mixtum est mero. *Apoc. 14. v. 9.*

XXIV. Ecce enim dies veoit succensa quasi caminus, & erunt omnes superbi, & omoes facieotes impietatem, stipula, & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercitum, quæ non derelinquet eis radicem & germen. *Malach. 4. v. 1.*

Qualitas.

XXV. Potentes potenter tormenta patieotur. Ex fortioribus fortior instat cruciatio. *Sap. 6. v. 6. & 10.*

XXVI. Quantum se glorificavit, & in deliciis fuit, tantum date illi tormeotum & luctum. *Apoc. 18. v. 7.*

XXVII. Reddite illi, sicut & ipse reddidit vobis & duplicate duplicia secundum opera ejus: in poculo, quo miscuit, miscete illi duplum. *Ib. v. 6.*

Æternitas.

XXVIII. Etenim sagittæ tuæ transeunt: vox tooitrui tui in rota. *Ps. 76. v. 19.*

XXIX. Ibunt hi io supplicium æternum: Justi autem in vitam æternam. *Matt. 25. v. 46.*

XXX. In sempiternum ascendet fumus ejus, *Is. 34. v. 10.*

a ge-

a generatione in generationem desolabitur: in sæcula sæculorum nullus erit transiens per eam.

Ibid. 66. v. 24. XXXI. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.

Apoc. 9. v. 6. XXXII. In illa die quærent homines mortem, & non invenient eam: & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.

Jer. 51. v. 39. XXXIII. Inebriabo eos, ut sopiantur, & dormiant somnum sempiternum, & non consurgant.

Jer. c. 15. XXXIV. Factus est dolor meus perpetuus, & plaga mea desperabilis renuit curari.

Psal. 48. XXXV. Non dabit Deo placationem suam: laborabit in æternum.

Job. c. 20. XXXVI. Luet, quæ fecit, nec tamen consumetur.

Mat. c. 25. XXXVII. Discedite a me maledicti in ignem æternum.

Is. 5. v. 14. XXXVIII. Dilatavit infernus animam suam, & aperuit os suum absque ullo termino.

§. II. EX SS. PATRIBUS ET DOCTORIBUS.

Veritas.

Innoc. de cont. mun. c. 10. I. NUllus sibi blandiatur, & dicat, quia Deus non in finem irascetur, neque in æternum indignabitur, sed miserationes ejus super omnia opera ejus. Quia cum iratus est, non obliviscetur misereri, nec quia, quidquam eorum, quæ fecit Deus, odivit. Assumens in errorem argumentum, quod ait Dominus per Isaiam Prophetam: Congregabuntur in congregatione unius fascis in lacum, & claudentur in carcerem, & post multos dies visitabuntur. Homo namque peccavit ad tempus, non ergo puniet Deus in æternum. O spes inanis! O falsa præsumptio! non credat frustra errore deceptus, quod aliquo pretio sit redimendus, quoniam in inferno nulla est redemptio. Congregabuntur ergo peccatores in lacum, & claudentur in carcerem, scilicet in inferno, in quo sine corporibus usque in diem judicii torquebuntur, & post multos dies, postquam videlicet resurgent cum corporibus suis in novissimo die, visitabuntur, non ad salutem, sed vindictam, quia post diem judicii gravius punientur.

S. Aug. lib. 21. de Civ. Dei c. 10. II. Dixit hoc infinita Dei Sapientia: &, quæ damnatos punit, est infinita Dei potentia, quod facit miris, sed veris modis.

Qualitas.

S. Aug. de fide ad Petrum. III. In inferno, etsi erit stimulus pœnitudinis, nulla tamen erit correctio voluntatis, a quibus ita culpabitur iniquitas propria, ut nullatenus ab iis diligi possit vel desiderari justitia.

S. Greg. l. 9. moral. IV. Illa ultrix flamma concremationem & lumen non habet, quia quo illos gehennæ flamma devorat, a visione veri luminis cæcat, ut foris eos dolor combustionis cruciet; & intus pœna cæcitatis obscuret, quatenus qui Authori suo corpore & corde deliquerunt, simul corde & corpore puniantur, & utrobique pœnas sentiant, qui, dum hic viverent pravis suis delectationibus ex utroque serviebat.

Lobner Biblioth. Tom. III.

Id. c. a. sup. Mat. V. Ejicientur in tenebras exteriores, ut illic dentibus strideant, qui hic de edacitate gaudebant: nam fletus de ardore, stridor de frigore excitari solet. Ibi duplex esse ostenditur gehenna, scilicet nimii frigoris & intolerabilis fervoris.

Ibid. l. 1. de summ. bono. VI. Ignis gehennæ lucebit miseris ad augmentum, ut videant, unde doleant; & non ad consolationem, ne videant, unde gaudeant.

S. Greg. l. 15. mor. c. 8. VII. Affligetur relictus in tabernaculo suo. Iniqui tabernaculum caro est, quia ipsam lætus inhabitat, &, si sit possibile, optat, ut eam numquam relinquat. Quam videlicet carnem cum in resurrectione receperit, cum ea gehennæ igni traditus ardebit; tunc ab ea educi appetit, tunc ejus tormenta evadere, si valeat, quærit, tunc incipit velle vitare, quod amavit. Sed quia eamdem carnem Deo præposuit, judicante Deo agitur, ut ex ea amplius in igne crucietur. Hic itaque eam relinquere non vult, & tamen ab ea abstrahitur; illic eam relinquere appetit, & tamen ab ea propter supplicia servatur. Ad augmentum itaque tormenti & hic corpore nolens educitur, & illic in corpore tenetur invitus; & propterea de talibus dicitur: Affligetur relictus in tabernaculo suo.

Hugo l. 4. de anima. VIII. Infernus lacus est sine mensura, profundus sine fundo, plenus ardore incomparabili, plenus fœtore intolerabili, plenus dolore innumerabili, ibi miseria, ibi tenebræ, ibi ordo nullus, ibi horror æternus, ibi nulla spes boni, nulla desperatio mali.

S. Bern. serm. 4. Quadr. IX. Gehennam meruimus, ibi nullus unquam cibus est, nulla consolatio, nullus terminus, ubi guttam aquæ dives postulat, & accipere non meretur.

Greg. 9. moral. X. Gehenna ignis cum sit incorporeus & in se missos reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur, sed creatus semel, durat inextinguibilis, & succensione non indiget & ardore non caret.

Id. c. 9. sup. Mat. XI. In inferno erit frigus intolerabile, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, fœtor intolerabilis, tenebræ palpabiles, flagella cædentium, horrida visa dæmonum, confusio peccatorum, desperatio omnium bonorum. Erit enim miseris mors sine morte, defectus sine defectu, quia mors semper ibi incipit & deficere nescit.

Pœna sensus.

S. Bern. l. 3. sup. Salve Regina. XII. Time gehennam, contremisce a dentibus bestiæ infernalis, a ventre inferni, a rugientibus præparatis ad escam. Time vermem rodentem, fumum & vaporem, & sulphur, & spiritum procellarum; time tenebras exteriores, & dicito: Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, ut præveniam fletibus fletus, & stridores dentium.

Bellovac. spec. mor. p. 3. l. 2. dist. 2. XIII. Sciendum est, quod reprobi, quia & anima simul & carne peccaverunt, illic in carne patiuntur, & in anima cruciantur; Unde bene per Psalmistam dicitur: *Pones eos ut clibanum ignis, in tempore vultus tui, Dominus in ira sua conturbabit eos, & devorabit eos*

 ignis;

ignis; nam clibanus intrinsecus ardet, is vero qui devoratur ab igne, ab exteriori parte incipit concremari; ut ergo sacra eloquia reprobos ardere interius & exterius demonstrarent, eos ab igne devorari, & ut clibanum poni, testantur, ut per ignem devorentur in corpore, & per dolorem ardeant in mente.

Ibidem. XIV. Si ante oculos cordis nostri positus sit homo, exempli causa, qui tam in ipsis oculorum suorum pupillis, quam etiam in singulis membris ferrum ignitum & candens infixum habeat, ut nec medullæ, nec intestina, nec omnino quidquam in toto ipso cruciatu immanitate careat, vel eam levius, quam in oculis aliquatenus sentiat, quid dicam? angustiatur: quis hunc sanæ mentis æstimet inter ista? si tanta erit acerbitas in uno tormento, quid ergo in tanta diversitate & pluralitate tormentorum, quæ simul concurrent in uno damnato?

S. Greg. ap. Mansi disc. 37. n. 8. XV. Deum recognosco, Job sedentem in sterquilinio, Joannem esurientem in eremo, Petrum pendentem in patibulo, Jacobum decollatum Herodis gladio, cogito, qualiter Deus in futurum cruciabit, quos reprobat, qui ita dore affligit, quos amat. Si cum intimis amicis sic agitur tempore gratiæ, quid hostibus fiet tempore vindictæ & justitiæ?

Quantitas.

Idem l. 9. moral. XVI. Licet gehenna una sit, non tamen cunctos uno, eademque qualitate succendit; quia, quod hic dispar agit valetudo corporum, hoc illic exhibet dispar causa meritorum.

Orig. h. 8. in l. num. XVII. Si peccator sum, numquid eadem mihi erit pœna, si semel peccavi, quæ, & si secundo, & tertio, & si frequentius peccemus? non ita erit, sed pro modo, & numero, & mensura peccati, etiam pœnæ quantitas metienda est. Deus enim dabit nobis panem lacrymarum, & potabit nos lacrymis; sed in mensura: mensura autem hæc erit, quam sibi quisque vel minus, vel amplius peccando quæsierit.

S. Greg. in c. 13. Mat. XVIII. Colligite primum zizania, ait: Fasciculos ad comburendum ligare, est eos, qui æterno igni tradendi sunt, pares paribus, sociare, ut, quos similis culpa inquinat, par etiam pœna constringat.

Æternitas.

Id. l. 9. moral. XIX. Quisquis ad toleranda inferni mala descendit, nequaquam ulterius ad lucem redibit; quia nequaquam ultra misericordia parcentis liberat, quos semel in locis pœnalibus justitia judicantis damnat.

Idem. XX. Ad districti Judicis justitiam pertinet, ut numquam careat supplicio, qui numquam in hac vita voluit carere peccato; & nullus detur iniquo terminus ultionis, quia, quamdiu valuit, habere noluit terminum criminis.

S. Bern. in ep. 252. XXI. Ob hoc inflexibilis & obstinatæ mentis malum punitur æternaliter, licet temporaliter perpetratum, quia quod breve fuit tempore, vel opere, longum esse constat in pertinaci voluntate; ita ut si numquam moreretur, numquam velle peccare desineret; imo semper vivere vellet, ut semper peccare posset.

Dio. Car. in Specula amat. mundi. XXII. Elapsis decem millibus annorum, adjicientur centum millia, post hæc centum millia, tot jungentur myriades & miliones, quot in firmamento sunt stellæ, & in litore maris arenæ. Post quæ longissima annorum spatia quasi nihil de pœnis nostris accisum esset, sic iterum ab initio pati tormenta incipiemus, atque ita sine interruptione, sine fine, sine modo, volvetur assidue nostrorum tormentorum rota.

S. Euseb. Emiss. h. 1. de ep. XXIII. Expiatura illic erit inextinguibilis concrematio, quidquid hic non studuerit sanare correptio. Ardens inferni puteus aperietur; descensus erit, reditus non erit; de hoc puteo Propheta commemorat: *Neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum*. Ideo autem dixit, *neque urgeat super me os suum*, quia cum susceperit reos, claudetur sursum, & aperietur deorsum, dilatabitur in profundum, nullum spiramen, nullus liber anhelitus, claustris desuper urgentibus, reliquetur. Detrudentur illic valedicentes rerum naturæ, ultra nescientur a Deo, qui Deum scire noluerunt.

S. Aug. l. de fide ad Petr. c. 26. XXIV. Qui in hac vita fructuosam non fecerit pœnitentiam, habebit quidem in alio sæculo pœnitentiam de malis suis, sed indulgentiam in conspectu Dei non inveniet; quia etsi ibi erit funiculus pœnitudinis, nulla ibi erit correctio voluntatis; a talibus enim ita culpabitur iniquitas sua, ut nullatenus possit ab eis diligi, vel desiderari justitia. Sicut illi, qui cum Christo regnabunt, nullas in se malæ voluntatis reliquias habebunt: ita illi, qui erunt in supplicio ignis cum diabolo & angelis ejus deputati, sicut nullam habent requiem, sic bonam nullatenus poterunt habere voluntatem.

S. Firm. Lactant. l. 7. XXV. Ibi (nempe in inferno) nec qui torquet, aliquando fatigatur, nec qui torquetur, aliquando moritur; sic enim ignis ibi consumit, ut semper reservet; sic tormenta aguntur, ut semper renoventur.

Raban. l. 9. c. 3. in Eccl. s. XXVI. Isaias Propheta de reprobis, & supplicio mancipatis longe ante prædixit: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt usque ad satietatem visionis omni carni*. Quid enim horribilius dici, quid cogitari potest, quam damnationis vulnera suscipere, & dolores vulnerum numquam finire? In hujus vitæ tormentis timor dolorem habet, quia nequaquam mentem metus cruciat, cum pati jam cœperit, quod metuebat. Inferni ignibus reprobi traditi, & in suppliciis dolorem sentiunt, & in doloribus angustia pulsante, semper pavore feriuntur, ut, quod timent, tolerent, & rursum, quod tolerant, sine cessatione pertimescant. Hic metus amittitur, cum tolerari jam cœperit, quod timebatur; illic & dolor dilaniat, & pavor angustat.

Lug. Car. in c. 18. Luc. XXVII. Non cessabit exactor in culpa, ideo non cessabit tributum in pœna. Quamdiu durabit vestis, durabit tinea; Quamdiu erit cadaver,

ver, erunt vermes; Quamdiu erit anima, erit ignis, cujus ipsa est materia.

S. Greg. l. 17. mor. c. 11. XXVIII. Flammis ultricibus traditus semper moritur, quia semper in morte servatur: non enim in morte consumitur, quia si consumeretur vita morientis, cum vita etiam pœna finiretur, sed ut sine fine crucietur, vivere sine fine in pœna compellitur, ut, cujus vita hic mortua fuit in culpa, illic ejus mors vivat in pœna. Dicat ergo: *luat, quæ fecit anima, nec tamen consumetur*, quia cruciatur, & non extinguitur, moritur & vivit, deficit & subsistit; finitur semper, & sine fine est. Hæc solo auditu valde sunt terribilia, quanto magis passione? (Job 20. 18.)

S. Bernardinus to. 1. s. 11. a. 2. c. 3. XXIX. In eadem pœna nec acerbitas æternitatem, nec æternitas tollit acerbitatem; unde Psalmista: *Sicut oves in inferno positi sunt, mors depascet eos*; Scilicet mors æterna: Sicut enim animalia depascunt herbas, quia penitus non eradicant eas, sed remanent radices, unde iterum crescit herba; sic miseri in inferno corroduntur a morte, sed afflicti iterum reservabuntur ad pœnas.

Idem l. c. a. 1. s. 4. XXX. Plerique solam immensitatem divinæ misericordiæ considerantes, magnitudinem divinæ justitiæ non attendunt, cum nec minor, nec minus æterna sit Dei justitia, quam ejus misericordia; nec minor, nec minus æternus debet esse ipsius effectus misericordiæ in salvandos & beatificandos.

Ib. c. 3. XXXI. Debent damnati æternaliter cruciari ratione utilitatis; nobilissimus enim fructus, & utilitas magna est divinarum Scripturarum, æternas pœnas comminantium transgressoribus suæ legis; ex hoc enim fortius, cautius, sollicitius nos cohibemus a malis, & ejus judicia amplius metuimus, & humilius, & timoratius reveremur, atque ejus præceptis obedientius & reverentius & subjectius cohæremus.

Idem tit. a. 5. c. ex. mardin. XXXII. Duo sunt in pœna, duratio, & intensio; Intensio respondet intensioni libidinis, quæ finita est; Duratio vero respondet durationi peccati, & in hac vita, quoad voluntatem, & in alia quoad obstinationem; quia in inferno in ea voluntate, qua discedit, in ea remanet: peccatum enim licet sit finitum, tamen durat in infinitum, ideo punitur pœna infinita duratione, acerbitate tamen finita.

Aug. in serm. ad Eremitas. XXXIII. In inferno nulla est redemptio, quoniam qui illic damatus & demersus fuerit, ulterius non exibit.

Æquitas.

S. Chrys. l. de Prov. Dei. XXXIV. Quid autem dicam pressuras hujus temporis, cum non minus ipsa quoque gehennæ comminatio, quam promissio regni, ineffabilem ipsius clementiam commendet, nisi enim ille gehennam minatus esset, non facile quisquam cælestibus bonis potiretur, neque enim sufficit sola gaudiorum promissio, ad excitandos ad virtutem animos, nisi etiam eos pœnarum timor impellat, qui negligentius ad eam affecti sunt.

Id. ho. 26. XXXV. Nisi fuisset intentata gehenna, in eam omnes cecidissemus: nisi prænuntiatus ignis fuisset, ignem fugisset nemo, si nunc enim timore animas nostras concutiente, sunt aliqui tam facile peccantes, tanquam nec ipsa sit; si nihil horum dictum fuisset, aut intentatum, quid mali non fecissemus.

Gravitas pœnæ damni.

XXXVI. Intolerabilis quidem res est gehenna, quis nesciat? & supplicium illud horribile, tamen, si mille aliquis ponat gehennas, nihil tale quid dicturus est, quale est ablatæ illius gloriæ honore repelli, exosumque esse Christo, & audire ab illo: non novi vos. Idem ho. 24. in c. 7. Matth.

XXXVII. Multi inferni ignem timent, sed ego maxime amaram dico amissionem gloriæ: nam qui non novimus magnitudinem cælestis boni, non possumus intelligere, quantum sit malum illo privari. Idem ho. 47. ad po.

XXXVIII. Si pœna sola esset, quanta in inferno minima cogitari potest, perire a regno Dei, exulare a civitate Dei, carere tam magna multitudine dulcedinis Dei, quam abscondit timentibus se, perfecit autem sperantibus in se, tam grandis est pœna, ut ei nulla possint tormenta, quæ novimus, comparari, si illa sit æterna, ipsa autem sint quamlibet multis sæculis longa finienda. S. Aug. enchir. c. 112.

XXXIX. Qui dulcedinem sapientiæ & veritatis utcumque sentire cœperunt, noverunt, quod dico, quanta pœna est, tantummodo a facie Dei separari. Qui autem illam dulcedinem non gustaverunt, si nondum desiderant, Dei faciem timeant, vel ignem, supplicia terreant, quem præmia non invitant. Vile tibi est, quod Deus pollicetur? contremisce, quod minatur. S. Aug. in Ps. 4.

XL. Summa profecto miseria est, eum illo non esse, sine quo non potest bene esse, illa simul miseriæ & tenebrarum terra est, quia quisquis ad ejus mala toleranda descenderit, ad divinæ claritatis aspectum ulterius nullo modo redibit. Bellov. l. 6. dist. 1.

§. III. EX LIBELLO DE IMITATIONE CHRISTI.

I. QUid aliud ignis ille devorabit, nisi peccata tua? quanto amplius tibi nunc parcis, & carnem sequeris; tanto durius postea lues, & majorem comburendi materiam reservas. L. 1. c. 24. §. 1.

II. In quibus homo peccavit, in illis gravius punietur. Nullum vitium erit, quod suum proprium cruciatum non habebit. Ib. §. 4.

III. Ibi acediosi ardentibus stimulis pungentur, & gulosi ingenti siti ac fame cruciabuntur. Ibi luxuriosi & voluptatum amatores, ardenti pice & fœtido sulphure perfunduntur. Et sicut furiosi canes præ dolore invidiosi ululabunt. Ibi superbi omni confusione replebuntur, & avari miserrima egestate arctabuntur. Ibid.

IV. Ibi erit una hora gravior in pœna, quam hic centum anni in amarissima pœnitentia. Ibi nulla requies est, nulla consolatio damnatis. Ibid.

V. Disce nunc in modico pati, ut tunc a gravioribus valeas liberari: Hic primo proba, quid possis postea. Si tunc tam parum vales su- Ib. §. 6.

ſuſtinere, quomodo æterna tormenta poteris ſufferre ac ſuſtinere? ſi modo modica paſſio tam impatientem efficit, quid gehenna tunc faciet?

Ib. §. 7. VI. Bonum eſt, ut, ſi necdum amor a malo te revocat, ſaltem timor gehennalis coerceat.

Lib. 2. c. 2. §. 3. VII. Si futuras inferni pœnas cordialiter perpenderes, credo, quod libenter laborem & dolorem ſuſtineres, & nihil rigoris formidares.

Lib. 3. c. 12. §. 2. VIII. Ut æterna futura ſupplicia poſſis evadere, mala præſentia ſtudeas pro Deo æquanimiter tolerare.

§. IV. EXEMPLA SACRA, ET CATHOLICA EXTERNA.

Qualitas.

Manſ. di-ſc.4. n. 7. I. GUlielmus Pariſienſis ſpiritualem quamdam, quæ ſuggeſtionibus inimici opponere debeamus, praxim exhibeat in verba ſequentia: In illo igne ſempiterni ardoris, ardores concupiſcentiarum extinguo; In omni æſtu tentationum mearum, fornacem illam infernalem refrigerium mihi facio; & quod eſt mirabilius, ad illam fugio: Quantum ab illa fugio, tanto ipſa eſt mihi fortius refugium, atque ſecurius: Quanto enim magis illam timeo, tanto ab illa magis ſecurus ſum.

Ib. diſc.9. n. 1. II. Narrat Innocentius Tertius qualiter defunctus quidam Diſcipulus, diſponente Deo, nocte quadam ſuo apparens Magiſtro, ſe in æternæ damnationis barathrum præcipitatum eſſe dixerit; nec interitum diſcipuli obſtupuit præceptor, utpote cujus peſſimam vitam, ſimili terminandam exitu, probe noverat. Cum autem inter argumentantes facile primus fuiſſet, dum viveret, eum interrogavit, utrum etiam in inferno diſputationes locum haberent; cui miſer: Apud inferos ſolum quæritur, quid non ſit pœna; cumque, qua ratione quæſtio hæc reſolveretur, interrogaſſet, reſpondit Diſcipulus, pro parte negativa; per hoc inſinuare volens, nihil adeo in inferno exile eſſe, quod dolore & exceſſivo careat tormento; Ideoque omnes merito damnati ingemiſcere poſſunt, perpetuo dicentes: circumdederunt nos mala, quorum non eſt numerus. Supra eos paradiſus eſt, ſed æternum ipſis occluſus; ſub iis abyſſus eſt, ſed nunquam aperienda, ne fugæ pateat locus; ante ſe æternitatem videbunt omnium tormentorum perpetuo tolerandorum; a tergore illos amariſſima cruciabit indelebiliter præteritarum voluptatum memoria, ad dextram dæmones experientur carnifices, furibundos, indeſeſſos, & malignos tortores; ad ſiniſtram innumerabiles habebunt culparum comites, qui pœnas augebunt; intus nunquam moriturus ream conſcientiam mordebit vermis, & deſperatiſſima deſperatio; hinc B. Laurentius Juſtinianus, poſtquam damni pœnam in inferno fuſius conſideraſſet, ſubjungit dicens: Illis autem addicta eſt ſocietas dæmonum, horrendus ipſorum aſpectus, ardor inextinguibilis ignis, ſtridor dentium, palpabiles tenebræ, interiores lacrymæ, improperiorum vociferatio, intolerabilis ſitis, ſulphureus fœtor, conſcientiæ vermis, carcer abyſſi, evadendi deſperatio, interminabilis divinæ viſionis carentia.

III. S. Bernardinus de ſe ipſo fatetur: Contremiſco a dentibus beſtiæ infernalis, a ventre inferi, a rugientibus præparatis ad eſcam, horreo vermem rodentem, & ignem torrentem, fumum & vaporem, & ſulphur, & ſpiritum procellarum. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, ut præveniam fletibus fletum, & ſtridorem dentium, & manuum pedumque dura vincula, & pondus catenarum frementium, ſtringentium, urentium, nec conſumentium? *S. Bernardinus ſ. 26 in Cantic.*

IV. S. Antoninus narrat, quod quidam Pariſiis ſtudens, dum in mortem incideret, cum lacrymarum abundantia confeſſus, & Sacramentis munitus fuerit; ſicque diſcedens, opinione omnium ad ſalutem pertigiſſe credebatur; Quidam vero Doctor, qui ejus fuerat Magiſter, eumque ſæpius inviſerat, a vivente petierat inſtanter, ut ſi Deo ita placeret, ei ſtatum ſuum poſt mortem manifeſtaret. Elapſo itaque aliquo tempore, nocte quadam ei apparuit veſtem indutus ex pergameno, plenam ſophiſmatibus, igneque contextam; quem ubi recognoſceret præceptor, quis ejus ſtatus eſſet, interrogavit, cui hic ſe damnatum eſſe aſſeruit: Tunc ille obſtupeſcens, cauſam requiſivit interitus, cui reſpondit damnatus: Pœnitentia mea, intellige extra Sacramentum, & lacrymæ non fuerunt ex amore Dei, & principaliter propter Deum offenſum, ſed propter timorem inferni, ne ad illum deportarer, & ideo mihi non valuit. Præceptori autem myſterium dictæ veſtis interroganti reſpondit damnatus; Eam ſibi in ſuperbiæ & vanæ gloriæ, quam in argumentando & diſputando habuit, obtigiſſe ſupplicium, eamque longe ſibi ponderoſiorem eſſe, quam ſi vaſtiſſimam portaret turrim. Ignis autem veſtimenti in pœnam ei datus erat vanitatis, quam in veſtitu quæſierat vivens; ſoderatura ignis ſibi erat pompa veſtium. Cumque Doctor tantarum pœnarum accerbitas peteret indicium; tunc miſer, aperi, inquit, tu manum tuam, & ſuper eam imponam unam guttam ſudoris ex fronte mea egredientis, quod cum ille feciſſet, & guttam parvam ſudoris immiſiſſet, perſenſit ille pœnam intolerabilem, ad mortem uſque inducentem. Sic ardeo, exclamans, diſparuit. *S. Anton. p. 4. tit. 14. c. 8.*

V. Dæmon aliquando, ut narrat Severus Sulpitius, ſpecioſam indutus formam, in capite coronam, in corpore deferens purpuram, Sancto apparuit Martino, eique dixit: Vide nunc, quo me honore proſequi debeas; Ego enim ſum Chriſtus: Moxque Sanctus fraudulenti ſerpentis fraudem cognoſcens, reſpondit: Dominus meus non ſe in hac forma appariturum promiſit, ſed ſanguineum, ſpinis coronatum, inque cruce pendentem, ſe videndum exhibet; Et ideo Regem hunc peregrinum non agnoſco. Quibus dictis, dæmon diſparuit, talemque poſt ſe reliquit fœtorem, ut S. Martinus ſe in inferno poſitum eſſe putaret, diceretque apud ſe: Si vel diabolorum unus ſic fœtet, quis tam diabolorum, quam damnatorum fœtor erit? nec mirum, quia, *Severus Sulpit. in vita S. Martini.*

ut

ut S. Chrysologus veraciter testatur: dæmones pascuntur cadaveribus, putredine saginantur, deliciantur fœtore.

Pr. florid. p. 1. l. 3. c. 24.

VI. In Prato florido refertur, quod S. Dominicus spiritus infernales, qui certum quemdam dæmoniacum possidebant, interrogarit, quinam inter Christianos potissimum damnarentur; moxque dæmoniacus e naribus edere inceperit sanguinem immundum & crassum; ex auribus vero lutum deforme, venenosum edens fœtorem: e faucibus denique spumam evomuerit horribilem, & supra modum fœtentem. Tuncque Sanctus vir Dei malignis spiritibus, ne inde decederent, præceperit, nisi prius ad propositam quæstionem responderent. Quapropter magnam ostendentes renitentiam, tandem ululando responderint: Nos ingentem possidemus Prælatorum Ecclesiæ, & Principum multitudinem, rusticorum vero aliorumque opificum paucos habemus; quia tametsi hi quoque ad perfectionem non contendant, tot tamen tamque gravium malorum rei non sunt, sicuti hujus sæculi viri potentes. Verum quidem est, quod agricolæ pessimum de se spirent odorem propter continuos sudores, quibus laborando perfunduntur; veruntamen, qui aut plurimum vitam innocentia Christiana conspicuam agunt, in naribus divinis bono odore fragrant; putredo autem, quæ cloacam infernalem graveolentem efficit, sola est illa, quæ ex peccato oritur, quo magis abundant illi, qui inter divitias, & sæculi hujus delicias vitam agunt.

Mendoza f. 1. Dom. Quadrag. n. 24.

VII. Mendoza in sermone quodam refert, Deum cuidam servo suo die quadam pœnas monstrasse infernales, quas dum ille consideraret, miser quidam reprobus in easdem perductus fuit, ad quem omnes dæmones magno cum gaudio accurrentes, compedibus pedes ejus strinxerunt, ejus insuper collari ferreo collum, manicis vero item ferreis manus onerantes, quem postea in lectum igneum procumbere fecerunt, & quasi illum ex itinere defatigatum refocillare volentes, calicem ei propinarunt ardentibus carbonibus refertum, eumque pariter ad cantandum invitarunt, utpote qui vivens tantopere cantionibus lascivis delectatus fuisset que quibus cum miser responderet. Eheu! quomodo hic cantabo, cum fauces meæ ex ignitis carbonibus succensæ ardeant? nequaquam, responderunt dæmones, sed cantare oportet, prout potes, quin potius, respondit infelix reprobus: plangam & ululabo; & hoc nobis sufficit, responderunt diabolici carnifices; quapropter in hunc modum suum exorsus est lamentum: Maledicta sit dies illa, in qua natus sum; maledicti sint mater, quæ me peperit, & pater, qui me generavit; maledictæ sint deliciæ, in quibus hactenus vixi; maledicti amici, qui me seduxerunt. Cui unus illorum respondit; & hos tibi ex latere vicinos habes; progressus est infelix ille ulterius dicendo: Maledicta sint peccata, quæ patravi: sed ad quid tibi hoc lamentum servit? dixit alter. Maledictus, subjunxit reprobus, sit Creator, qui me creavit; Redemptor qui me redemit; Judex, qui me condemnavit. Et quantum existimatis dæmonum esse gaudium, ejuscemodi blasphemias audientium? ad has damnatos incessanter instigant, ut acerbissimorum suppliciorum divinæ justitiæ contra illos adaugeatur congeries, crescatque odium adversus Deum, illos hoc modo torquentem.

S. Bernardinus t. 1. f. 18. extraord.

VIII. Usurarius quidam duos habebat filios, quorum unus cum patre in sæculo parmansit, alter vero Religionem ingressus in eadem permansit; paulo post vero mortuus est pater, cui successit filius, qui in sæculo permanserat, qui tamen nec ipse diu post patrem in vita superstes mansit. Filius autem Religiosus cupidus sciendi statum patris, necnon & fratris in altera vita, Deum, ut hanc ei gratiam concederet, ardenter rogavit, quam & obtinuit; nam, ut præfatus S. Bernardinus ait, raptus ad infernum neminem videbat, & cum diligenter inspiceret, egrediebantur de uno puteo inflammati, & ligati, & sibi invicem maledicentes: Pater dicebat filio: Maledictus tu sis filius, quia fui usurarius propter te, & hanc pœnam intravi. Filius vero dicebat patri: Maledictus tu sis pater, quia si tu usurarius non fuisses, & injuste non exegisses, ego injuste non possiderem, & hanc pœnam non sustinerem.

Cesterus in Dom. 21. post Pent.

IX. De mercatore quodam legitur, quod cum morti proximus sana adhuc mente vigeret, in præsentia testium sequens condiderit testamentum dicendo: Relinquo corpus meum terræ, animam vero diabolo consigno, quia hæc propter injustitias meas ad ipsum pertinet. Huic insuper consigno animas uxoris & filiarum mearum, quæ, dum superbis indui voluerunt vestimentis, me coegerunt, ut ad illa requisitas per fas & nefas congregarem pecunias. Commendo quoque eidem diabolo animam confessoris mei, qui mihi absolutionem impertitus est a peccatis meis, nec tamen me unquam ob illa reprehendit, aut ad restitutionem inique partorum adstrinxit.

Revel. 4. 6. c. 52.

X. Inter alias S. Birgittæ revelationes legitur, Sanctam hanc viduam vidisse quamdam damnatæ animæ horribilem speciem, quæ instar umbræ cujusdam e caliginoso quodam lacu egrediebatur sine corde, detruncatis labiis, semidevoratis naribus, oculos habentem in genas usque pendulos, pectusque a vermibus jugiter corrosum; hæc anima admodum lamentabatur de filia, quam in sæculo reliquerat, quamque pessimis exemplis, dum in hac mortali vita degeret, imbuerat, mæstaque voce gemens dicebat: Heu, heu filia, non filia, sed lacerta, veneno fœtidissima! miseram me, quæ te genui? miseram, quæ te exemplo meo peccare docui! Quoties enim pessimos meos imitata mores etiamnum peccas? quoties hæc inferni, quæ propter te patior, tormenta novis auctibus recrudescunt?

V. Beda l. 3. hist. Ang. c. 19.

XI. B. Furseum Hybernum, Peronensium in Picardia Divum Tutelarem, inferni cruciatus, quos semel in mentis raptu viderat, tam acriter deinceps afficiebant, ut plena hyeme, simplici quamvis veste tectus, eorum recordatione statim guttatim toto corpore sudaret.

Vincent. spec. hist. l. 25. c. 88.

XII. Anno Domini 1090. defunctus quidam sodali apparens narravit, se ad inferni pœ-

nas

nas damnatum esse, eo quod de animæ immortalitate dubitans, plenas vitiis habenas laxasset. Ut autem suppliciorum, quæ tolerabat, acerbitatem illi explicaret, manu frontis sudorem absterfit, ei guttam unicam in alterius carnem immisit; quæ ipso temporis instanti tanta vi illam penetravit, ut ingenti cum cruciatu foramen nucis avellenæ recondendæ capax fecerit; hæc illi subinde dixit: Sit hoc vivum tibi, & perenne infelicitatis meæ monumentum, & ad meliorem frugem stimulus. Et si tibi consulis, ad sanctum religiosæ vitæ asylum a S. Melanio meloten accepturus confugies.

Spec. ex. v. Ap flamen ex. 37. XIII. Inferni pœnas ostensura mater filio Religioso, tam horrendum porcorum grunnitum fecit eum audire, ut nullum ei tormentum comparari posset, videreturque juveni cælum scindi, & super caput cadere; quo audito maluit rigorem Ordinis, quem deserere voluerat, sustinere, quam eundem deserendo in tanti mali periculum se præcipitare.

Vit. v. Fæ- risa Dom. XIV. Religiosus quidam ad extrema deductus cum duos dæmones ad infernum rapere ipsum volentes vidisset, tantum ex hoc aspectu horrorem concepit, ut diceret, si esset ignis ex ære & sulphure mixtus, qui ad finem mundi duraret, se libentius per illum transiturum, quam adhuc semel dæmones aspecturum.

S. Greg. l. 4. Dial. c. 31. XV. S. Gregorius narrat præparatum vidisse scelerato cuipiam parari rogum, cujus cacumen a terra usque ad cælum porrigi videbatur.

Cæsar. l. 12. c. 5. XVI. Cum quidam nobilis Waltherus nomine in villa Endenius prope Bonnam decumberet, diabolum secus lecticam caprinis cornibus, & simiæ facie stantem conspexit; ex quo cum percontaretur, quatenus infernalis ignis esset? respondit ille: Nostis arces illas in vicino septimontio dictas Wolckenberg & Drackenfeld? quo annuente, subdidit dæmon: Etsi arces hæ & montes ferrei essent, projecti tamen in infernum momento citius liquefierent.

Annual. Soc. Jesu, an. 1596. sub coll. Mexicano ad Gen. P. Greg. XVII. Memoratu dignum est, quod in Mexicana provincia contigit Anno Domini 1596. Erat in oppido quodam medicus indigena, tanta morbi pressus gravitate, ut die quadam sensibus omnibus destitutus, pro mortuo haberetur, jacuit exanimi similis horas multas: ad eum vocatus noster Sacerdos, qui loca illa peragrabat ægrotos levandi causa, cum explorato renarum pulsu, nullum in eo vitæ residuum sensisset, ratus illum esse mortuum, quando nihil aliud supererat, funebrem illi ex forma Ecclesiæ psalmodiam, cæremoniamque persolvit, ut cum maturum esset, terræ mandaretur. Interim alios ejusdem oppidi ægrotos adit, cum ecce ibi post duas horas, exanimo ille ægrotus, quasi somno experrectus, Sacerdotem, cui peccata confiteatur, accersi postulat, advenit pater admirationis plenus, ægroti excipit confessionem; qua peracta, rogat Sacerdotem ægrotus, ut quæ in eo mentis excessu viderit, audire ne gravaretur. Narravit se in latam quandam viam & spatiosam esse deductum, per quam innumerabiles homines iter facerent; hanc autem quo longius tenderet, eo magis in arctum coarctari, donec in vastum quoddam hiatum immensamque voraginem desineret, quo cum descendisset, in eas angustias devenisse, unde se non posset expedire, omni tum progrediendi, tum regrediendi adempta potestate. Conjectis inde oculis in objecta præcipitia vastam quasi calcariam fornacem vidisse ingenti igne succensam inde has voces accepisse se; nunc scelerati ebrietatis, turpitudinis & rapinarum pœnas luetis; nunc illatas pauperibus injurias ulciscemur. Harum vocum terrore percussum sese a viro admiranda specie in manu apprehensum, ex angustiis illis impeditisque ac confragosis salebris ereptum, in summum montis jugum, indeque aspera & lapidosa semita in latissimam amœnissimamque planiciem, perpetua viriditate, gratissimaque florum specie vernantem esse deductum; inde in locum clariore lumine lucentem devenisse, ibi portam majore adhuc splendore fulgentem intrare conatum a Duce suo retentum esse, monitumque iterum rediret in vitam animique sordes confessione perpurgaret, tunc ipsi intra eam portam ingressum expeditum fore. Admone igitur, subjecit ille, vetificam illam popularem turbam horum suppliciorum, quæ vidisti, mortem properam illi imminere, æternaque supplicia fornacis, quam spectasti, nisi animum malæ actæ vitæ pœnitudo subeat. Quæ cum narrasset, omnium Sacramentorum præsidio munitus, triginta tantum vixit horas.

XVIII. Circa annum Domini 1557. contigit ut Anabaptista quidam nomine Adrianus, matrem suam adhuc Catholicam conaretur in suam sectam pellicere. Accidit autem Anabaptistam illum in carceres conjici, ultimoque supplicio adjudicari, ad quod cum jam deducendus esset, accessit ad eum mater rogans, ut post obitum sibi appareret, seque de statu suo certiorem redderet, quem si felicem cognosceret, se in eandem doctrinam concessuram. Filius supplicio affectus paulo post matri apparuit in forma teterrimi, nigerrimique canis, ajens se esse filium suum ac perpetuo damnatum. *Tilmannus, Eulo l. 3. coll. Sat. c.46.*

XIX. Theodoricum Italiæ Regem, ne in interitum rueret æternum, sua tenere vis, susque non valuit potentatus. Quem solitarius quidam in Lipara Siciliæ insula Deo serviens, in foveam illam, quæ flammas eructat, vinctum dejici vidit a Joanne Papa Symachoque Patritio, quos ille Catholicam tuentes fidem non multo ante occiderat. Merito ab ipsis præcipitari visus est, quos ipse præcipitatos in mortis ignominiam putavit, dum martyrio coronarentur: deprehensum quoque est, eodem die ipsum interiisse, quo talia de illo solitarius viderat. *S. Greg. Magn. l. 4. dialog. c. 30.*

Quantitas.

XX. Quidam in spiritu hominis cujusdam mundani, & carnalis animam tali modo cruciatam vidit. Primo conspexit dæmones animam illius rapere, & ad Principem tenebrarum adducere, qui in ignea sella prædam suam expectabat, cui jam præsentata dicebat: Volo, te magnifico hoc sedili honorare, postquam in magno honore apud homines fuisti, & *Ludov. Gran. l. 1. memor. c. 7.*

fem-

femper gloriam ambivifti. Quæ mox funeftum hunc honorem lamentabili voce deflevit. Tum alii dæmones aderant offerentes ei poculum amariffimo & fœtidiffimo potu plenum, & cogebant eam bibere dicentes: Ita decet; fuifti enim amicus nobiliffimorum vinorum: proba nunc vinum illud, quod nos bibimus in hac regione. Hos fecuti alii duo, qui duas tubas igne plenas inflabant in aures, vociferantes: Hunc concentum tibi præparamus, fciebamus enim te, cum viveres, harmoniarum amatorem; poft hos alii duo in pectus illius viperas injiciebant dicentes: Quia fuifti appetitor amplexuum & ofculorum impudicorum, his nunc voluptatibus te oblecta: his fruere iftarum loco, quas in mundo habuifti.

Innoc. de contempt. mundi l. 3. c. 9. XXI. Innocentius refert, olim Difcipulum quemdam fuo magiftro apparuiffe, & cum hic quæreret, an etiam apud inferos quæftiones moverentur, refpondiffe apud inferos quæri tur folummodo quid non fit pœna.

Faber. conc. 3. in Dom. 10. poft Pent. XXII. In Japonia cum dæmon in obfeffo adjuratus, juffus fuiffet fpecimen infernalium tormentorum exhibere, refpondit, damnatos maxime a frigore & igne pati, dumque ita loqueretur, repente obfeffus factus eft totus candens, quafi carbo ignitus, & cœpit toto corpore fumare ac fudare. Paulo poft cœpit dentibus ftridere, toto corpore tremere & rigere, quafi in media glacie diu perftitiffet.

Veritas.

Spec. Ex. v. confeff. ex. 37. XXIII. Princeps quidam peffimam vitam ducens, cum fæpius ab uxore moneretur, ut confeffionem faceret, femper ex timore pœnitentiæ injungendæ id recufavit. Cum vero objiceret uxor, graviores effe pœnas inferni, quas fuftinere olim deberet; iterum refpondit ille, fruftra infernum timeri, ut qui Sacerdotum duntaxat fit inventum. Paulo poft duo Dæmones eum ex lecto cum abripuiffent; uxorque petiiffet a Deo ut ftatum Mariti revelare dignaretur, mane furgens, cadaver totum denigratum, atque in manu hanc fchedam habens reperit: Jam certificatus fum, quia infernus eft, & timor, quem habui ad pœnitentiam agendum, me illuc deportavit.

Prat. flor. p. 1. l. 4. c. 19. XXIV. In Prato florido impius quidam die quodam ad tabernam acceffiffe fcribitur, fefeque circulo immifcuiffe plurium aliorum, quorum unufquifque, quidquid occurreret, eructabat; quos inter unus memorare cœpit, qualiter Parochus ejus in fermone quodam mirabilia prædicaffet de altera vita, & qualiter animæ noftræ Deo præfentandæ fint, ut rationem reddant de omnibus perpetratis malis. Quibus auditis ille novus advena præ reliquis temerarius & impudens, ait: Ne nugis credatis Sacerdotum illorum, quia mille vendunt mendacia, ut populum fuis attrahant novitatibus; quibus dictis, omnes in effufum foluti funt rifum; quorum ille applaufum aucupatus docere cœpit, nec dæmonia, nec infernum, nec animarum effe immortalitatem; inter hæc fupervenit diabolus formam humanam indutus, ftaturæque fublimis, qui cum iis affidens, novum juffit portari vinum, & circumftantes ad bibendum invitans, quid rerum loqueretur, interrogavit: cui facrilegus ifte: Ego fodalibus meis recenfebam, qualiter Sacerdotes noftri millenas de animabus, dæmoniis, inferno, aliifque fimilibus inventionibus venditant novitates. Sane, quod me concernit, hanc fi quis animam meam comparare vellet, pro amphora vini eam venderem, quin & hanc ipfam cum fociis meis ebiberem. Tunc omnibus ahis in rifum effufis, fubjunxit dæmon: Ego hujufmodi quæro venditores, inque hujufmodi mercaturæ genere delector. Mox itaque inter eos iniquus factus eft contractus, & juxta infelicis illius hominis difpofitionem, omnes iterum bibere cœperunt; poftque aliquantuli temporis inducias circumftantes interrogavit dæmon, an non juftum foret, ut, qui comparavit equum, capiftrum quoque jure fibi vindicet, quo ligatur equus? quibus omnibus affirmative refpondentibus, fubjunxit ille: Tempus eft, ut finguli fingulas repetant ædes; tunc mifer ille rifum in tremorem convertens, fibi dici audiit a diabolo: Veni mecum amice mi, & difce, utrum anima, infernus, & alia fit vita. Moxque eum rapuit per aera, nec amplius comparuit.

Utilitas confiderati Inferni.

XXV. S. Joannes Damafcenus in hiftoria de S. Jofaphat, de S. hoc Juvene refert, quod, cum ex incantationibus Teudæ Magi concitatus in procinctu effet, ut uni puellarum coram fe congregatarum in prædam cederet, eique fub fpeciæ & colore eamdem ad fidem convertendi defponfaret, fubito in extafin raptus, ad pœnas infernales contemplandas, ab Angelo ductus fuerit, mox ab extafi fibi reftitutus, omnem in fe ignem fenfualem extinctus effe compertus fuerit: nam ftatim ad fefe rediens, toto corpore contremifcebat; lacrymæ fluminum inftar, ex ipfius oculis fluebant, atque omnis impudicæ illius puellæ, reliquarumque aliarum pulchritudo, quovis cœno & fanie fœtidior ipfi vifa eft. *S. Dam. in vit. S. Jofaph.*

XXVI. Drexelius de quodam Belga, cui nomen Bertrandus, narrat, feroci, turbido, vitiofo & bellicofo, quin & crapulæ & ebrietati, lufibus, choreifque dedito adolefcente. Hic enim dum pridie cinerum conviviis, faltationibufque vacaret, interius fe tangi advertit a Deo, radioque illuftrari æternitatis; hinc fub prætextu refpirandi fub aere liberiori, tantifper fe fubduxit a reliquis; quem paulo poft fequentes fodales dum triftem offenderent, unanimiter exhortati funt, ut depulfa melancholia ad choreas & convivium rediret; Ille vero de morte, de rigorofiffimo judicio, deque æternitate difcurre cœpit: quod circumftantes merum effe jocum exiftimantes, facile contempferunt; fed ubi feria verba effe adverterunt, attentiores præbuere aures, quibus ille in hunc cœpit proteftari modum: Definitum eft mihi, focii, deinceps alium agere hominem, hifce ludicris abftinere, mutare mores priftinos, legibus Chriftianis vivere. Et certe fi fapio nullam impofterum occafionem negligam confequendæ falutis, nec puto fero nimis refipifcere; quamvis doleo, non citius huic *Drexel. in Rhadam'nt. cap. 17.*

huic cogitationi animum adjecisse, cum jam satis intelligam, fugacissimis his volutatibus unam imminere æternitatem. Sic pergo, vos singuli rem vestram agite. Hisque dictis a Sodalibus suis se sequestravit, quos ob subitaneam mutationem omnino reliquit attonitos. Eodem vero tempore ibidem præsens erat frater Eleutherius Pontanus Soc. Jesu Religiosus, qui olim Bertrando optime notus in domum ejus hospes diverterat, cujus improvisam præsentiam cernens, sine mora ejus se pedibus advolvens, in Societatem Jesu admitti ardenter postulavit; Unde post aliqualem vocationis suæ factam experientiam anno 1602. in eamdem Lovanii receptus fuit, ubi magna cum exemplaritate, & bonitate vitæ non vulgari vixit.

Mansi dis. 4. n. 9. XXVII. Homo quidam doctus familiari amico suo post mortem apparuit, eique retulit, qualiter in agone, dum cum morte luctaretur, inimicus generis humani secum in materiis fidei nostræ disputans eumdem seduxerit, ideoque ad infernum æternaliter damnatus fuerit. In ignem, inquit, abire jussus sum, quem, etsi maximus sit, utcumque tamen tolerabilem judicarem, si post mille annorum millia finiendus esset; sed æternus est, idemque tantus, quantum apud nos nulla conspexit ætas. Maledicta scientia, quæ me in tam immane præcipitium dejecit. Dixit, & in auras abiit. At vero qualem existimatis amicum ejus ex hac apparitione collegisse fructum? Superstes alter, tum rei novitate, tum amici exilio æterno motus, amicissimos quosque, qui super ea re io melius consulerent, interrogavit; moxque aliter vixit, sanctius obiit.

Ibid disc. 6. n. 7. XXVIII. S. Bernardus una cum patre in villam quamdam suam profectus, ibidem sub antiquo quodam trunco in conspectu patris sui prædicavit, vidensque patrem in obstinatione sua persistere, præcepit circumstantibus, ut ad viridem illum truncum ignem applicarent; apposita tamen prius circumquaque sufficiente lignorum siccorum strue, quæ subito conceperunt incendium: Truncus vero tarde circa medium ab extremis emittens humorem fœtidum, & fumum teterrimum, diu ignem servavit. Tunc incepit Sanctus loqui de pœnis inferni, dixitque patri, quod esset similis illi trunco, quia hic non poterat igne diurno succendi, nec flere peccata, nec suspirare ad Deum, sed ipse in inferno, nisi pœnitentiam ageret, in æternum arderet, fleret, & fœtentem fumum emitteret; ad quæ verba pater compunctus, eum secutus est, & Monachus factus.

Ibid. disc. 28. n. 3. XXIX. P. Jeremias Drexelius, se a viro fide digno audivisse refert, quod Theodoricus Episcopus Trajectensis servum quemdam habuerit, Eberbach nomine, qui, licet domino suo ob egregiam prudentiam, industriam & fidelitatem acceptissimus esset, nihilominus æmulorum suorum perfidia victus, ut se de illis vindicaret, semetipsum desperatus in dæmonis tradidit potestatem. Elapsis vero aliquot annis mortuus est, ejusque anima in mare quoddam flammarum conjecta fuit, a quibus adeo excessive vehementem patiebatur dolorem & pœnam, ut sæpius protestatus fuerit, malle se igne ex omnibus totius mundis lignis excitato, ad novissimum judicii diem usque ardere, quam in hoc flammarum mari per unam horam cruciari. Dum vero in maximis tormentis esset, Angelus quidam ei apparens, dixit illi: hanc esse retributionem, quam dæmon dare solet illis, qui ultro se ejus potestati devoverunt; Veruntamen confestim subjunxit: Dic sodes, quid si Deus hanc tibi gratiam concederet, ut in vitam denuo mortalem redire posses; facturusne esses sinceram de peccatis tuis pœnitentiam? Imo vero, respondit infelix, & quidem asperrime me pœnitentia afficerem; cum igitur cadaver ejus etiamnum insepultum domi consideret, defunctus e feretro resurgens, rediit ad vitam, & pœnitentiam agere cœpit adeo rigorosam, ut Ottonem Episcopum in terram Sanctam comitatus, nudis pedibus post equum illius inter silices & sentes cucurrerit, sanguisque e pedibus ejus abundanter manarit, pauperibus quoque omnes facultates suas distribuit, quotidie in pane & aqua jejunavit; monitusque a nonnullis, ut hunc vitæ rigorem nonnihil temperaret, se atrociores passum fuisse pœnas respondit; Unde vitam professus est religiosam, in qua inter austeritates excessivas ad finem usque perseveravit.

XXX. Abbas Olympius aliquando interrogatus, qualiter speluncæ suæ inhabitare posset angustias, & excessivos supportare calores, præter apum, muscarum, & culicum sanguinem continuo elicientium morsus & puncturas? Respondit: Culices sustineo, quia vermem timeo immortalem; flocci facio calorem, qui ignem pertimesco æternum. Hæ afflictiones finem habebunt, non illæ. *S. Clim. in scala Paradis.*

XXXI. Colonellus quidam in bello Mantuano 1630. post plurimam collectam prædam mortuus est, prius condito testamento, ut exequias quam sumptuosissime sibi facerent. Reliquum omne mox a funere cæteri legionis illius ministri lasciviendo & luxuriando obligurirent, nec finem prius facerent, quam omnia absumpsissent. Executi sunt graviter mandatum defuncti Ducis commilitones. Cumque nocte quadam vino & luxu maderent, ortus subito strepitus est, quasi innumeræ per gradus catenæ traherentur, donec ad compotantium conclave turba & horror pervenit. Cohorruere omnes, præsertim ubi sponte janua reserata ingentem ante fores conclavis ignem, & inter ignis flammas quemque sibi ipsi exhibuit. Ex quo pavore turbatus conventus, alii paucis post diebus mortui, alii post menses aliquot; ita tamen, ut omnes intra aoni unius (nisi fallor) spatium obierint, uno excepto, qui adhuc vivit tragœdiæ oculatus testis, narratque ipse palam. *Ex literis Nicolai Mohr.*

XXXII. Subulcus pecus nocte reducens, cum pecus stabulum introire nollet, jussit istud ex impatientia, ea celeritate in haram se conferre, qua Juristæ infernum intrant; illi mox imperata faciunt. Vidit hoc e turri mœniorum Jo. de Florentia Advocatus, & conversus, altero mox die Franciscanorum familiam inivit. *S. Anton. tr. 3. hist. tit. 24. c. 9.*

XXXIII. Novi quemdam, ait P. Gasparus Tausch,

Tausch. in sup. Chris. c. 14. §. 6. Tausch, qui ob apprehensam injuriam ab alio sibi factam, quæ ex se levis erat, adeo obstinavit, eum e medio tollere, ut diceret: Si hiantem ante se videret infernum, prius tamen illum occisurum, tum mox ad infernum insulturum.

Ven. Bed. l. 5. hist. angl. cap. 13. XXXIV. Inferni tormenta Drechelmus a morte redivivus cum vidisset, severissimam vitam duxit, & sæpe frigido lacui se immersit. Quærentibus vero quomodo tantum rigorem sustinere posset? Id unum respondit: Acerbiora vidi.

S. Jo. Damasc. in hist. Barl. c. 30. XXXV. Indorum Rex Josaphat, visis infernis cruciatibus, in alium virum repente mutatus est, & in eremum concessit.

S. Clim. gr. 4. XXXVI. S. Joannes Climacus cum coquum quemdam apud ignem assiduo flentem vidisset, causam hujus fletus ex eo quærens intellexit, quod quoties ignem istum intueretur, toties æterni ignis, atque eorum, qui ibi cruciantur, memoria subiret, quorum proin tam miserandam sortem non posset non deflere.

Drex. in rogo dam. c. 37. epil. XXXVII. Olympius Abbas interrogatus, qua ratione speluncam habitare, tantosque æstus, & cyniphum morsus tolerare posset? respondit, se omnia hæc facile sustinere, eo quod vermem immortalem, & æternos ignes assiduo in mente haberet, & formidaret.

Lud. Gr. in loc. com. f. 833. XXXVIII. Ludovicus Granatensis dicere solebat: Multi variis modis gehennæ pœnas numerant, & amplificant, me vero nihil magis terret, quam quod ibi gloriosum Christi & intemeratæ Virginis nomen sine ulla intermissione conviciis afficitur, & blasphematur.

S. Greg. l. 4. Dial. XXXIX. S. Gregorius refert, Petrum Eremitam defunctum, & protinus corpori restitutum narrasse, se inferni supplicia, & innumera flammarum loca spectasse, cumque jam ipse etiam iisdem immergi deberet, subito ab Angelo apparente ereptum fuisse, qui eum his verbis allocutus est: Regredere, & qualiter tibi posthac vivendum sit, cautissime attende.

Discip. in Promp. lit. P. ex. 30. XL. Jordanus Generalis Ordinis S. Dominici, cum diu frustra juvenis nobili suaderet ingressum sui Ordinis, tandem ei dixit: *Rogo te, inspice manus tuas, & membra corporis tui tam formosa*: & cogita, quantum damnum sit, ista membra fieri *pabulum æterni ignis*. Quod ille faciens commotus, Ordinem ingressus est.

Morell. l. 3. XLI. Monachus quidam natione Iberus, cui Petro nomen fuit, cum non satis monastice viveret, mortem obiit, mox autem corporis restitutus, dixit, se vidisse inferorum tormenta, perpetuumque gehennæ ardorem, cumque prope esset, ut & ipse in ignem projiceretur, ab Angelo fuisse ereptum, & ad mortalem vitam, quam reliquerat, redire jussum: hoc addito, ut jam disceret, qualiter sibi deinceps vivendum esset. Intantum itaque postea immutatus est, ut ipsa corpus maceratione se vere vidisse testaretur, quod tantopere timeret.

Multitudo damnatorum.

XLII. Eremita quidam raptus in alteram vitam, vidit animas sicut nivem densissimam in infernum incidere, sed ad Paradisum tres dumtaxat evolasse, scilicet Episcopi cujusdam, Prioris Carthusiani, ac viduæ cujusdam Romanæ. Quod cum ad se rediens Innocentio Cardinali narrasset, ille missis hinc inde Nuntiis, personas illas eodem tempore mortuas esse comperit. *Spec. Ex. V. damnatus ex. 1.*

XLIII. Sed & Decanus Ecclesiæ Lingoniensis post mortem suo Episcopo apparuit, & his verbis eum allocutus est: Age pœnitentiam, emenda vitam, corrige conscientiam, dimitte superbiam simul & avaritiam, aliter numquam habebis cælestem gloriam; non enim tam facile est salvari hominem, sicut creditur; quoniam dum ego præsentarer tremendo Dei judicio, affluerunt ibi triginta millia animarum, de quorum numero S. Bernardus & ego salvati sumus, tres in purgatorium descenderunt, reliqui omnes damnati sunt. Quo dicto disparuit. *Ib. ex. 2.*

XLIV. Cancellarius quidam Parisiensis facundissimus Orator, post triginta dies a morte, Episcopo, uti ab eo petierat, apparens, postquam dixisset, se propter superbiam & carnis voluptates damnatum esse, quæsivit ab eo, quot anni a morte sua effluxissent. Cumque audivisset, non nisi triginta dies interea elapsos fuisse, cum ejulatu exclamavit: Væ, væ, credebam ipsam jam diem judicii esse consummatam, quia sicut nix de cælo cadit, ita animæ cadunt in infernum. His dictis valedicens Episcopo disparuit. *Ib. v. Infernus ex. 14.*

§. V. EXEMPLA DOMESTICA.

I. S. Franciscus Borgias dicebat, se, quoties iter faceret, duos prodromos præmittere ad hospitia, in quibus diversurus esset, scilicet cognitionem suorum peccatorum, & contemplationem pœnarum inferni, quas meritus fuisset suis peccatis, sicque fieri, ut omnia diversoria optime semper præparata inveniret, etsi omnia necessaria deessent. *Vita l. 4. c. 8.*

II. P. Josephus Cuissotus, licet in summa apud homines existimatione esset, non alio tamen loco, quam inferno, se dignum judicabat. *Annua Provinc. Tolet.*

III. P. Sebastianus a Campo, cum in morbo de Beatorum præmio, quo illum Deus remuneraturus esset, loquentes audiret, parum attendebat, tamquam indignus illo, de inferno vero loquentibus faciles aures præbebat. *Annua Sardiniæ 1629.*

IV. P. Leonardus Lessius gravissimis calculi doloribus vexatus, exclamare solebat: O peccatores, si Deus hic in uno membro ita torquet, quid in inferno erit? ubi nec membrum, nec musculus, nec nervus sine cruciatu erit? *Engelg. in Luca Lud. 2. post Epi. §. 3.*

§. VI. EXEMPLA PROFANA.

I. Bellov acensis narrat, qualiter Titus Vespasiani filius in obsidione Jerosolymitana, dum suos milites ad intrepidum certamen *Bellovac. spec. mor. p. 3. lib. 2. dist. 4.*

men aoimare vellet, exemplum iis propofuerit Leonidis, qui unus fuit e fociis Alexandri Magni; cum enim magnus hic Capitaneus ionumerabilem Perfarum contra fe adventare cerneret exercitum, feque nonnifi trecentos numerare Lacedæmonios, ita eos allocutus eft: Prandeamus hodie io terris, quia fumus cœnaturi apud inferos; quod dictum militibus tam generofum fuggeffit animum, ut nullus uno excepto, a prælio fe fubtraxerit, fed adeo generofe pugnarint, ut victores gloriofe evaferint: A quibus Bellovacenfis ad nos tranfitum facieos, ita fubjungit: Qui cogitat, quam mala fit cœna inferni, viriliter dimicat, ne vincatur, & victus, & captus ad illam perducatur.

Caraffa in Th. myft. to. 1. Ex.

II. Ariftoteles poft mortem cuidam fuorum difcipolorum apparens dixit: Ex omnibus, qoorum haboi notitiam & fcientiam, hujus folius recordor, quod in æternum poniar.

Stephan. Bio.

III. Machiavellus morti proximus Florentiæ, cum de damoatione follicitus effet, & in mentem veniret, Ariftotelem, Platonem, Alexandrum damnatos, Apoftolos autem mifellos homines pauperes in cælo; ait: Malo cum illis illuftribus damoari, quam cum his vilibus in cælo degere.

Mart. Zeiler. Cent. 1. ep. 16.

IV. Tiberius hominem jocularem, qui mortuo, qui efferebatur, imperavit clara voce, ut Augufto nuociaret, legata ab ipfo facta Romaoo populo, nondum effe perfoluta, ad fe vocavit, eique legatam portionem dedit, ac inde duci ad capitale fupplicium juffit, ut patri Augufto rei veritatem exponeret.

Plut. l. de fera vindicta o.

V. Plutarchus quemdam afferentem inducit, homines teterrimos, fcelerumque maculis notatiffimos poft mortem in obfcurum quemdam locum, qui referari nequeat, intrudi.

Socrat. apud Xenocrat.

VI. Socrates ait; impii animum in locum occoltom fub terra migrare, & regionem illam æneis catenis undique vinciri.

Ovid. l. 4. Metam.

VII. Tantalus apud inferos a Poetis perpetua fame ac fiti torqueri fingitur, aquis & pomis ori immioentibus, quæ tameo deprehendere ooo poterat. Quo tormento vehcmentiffimam ioferorum fitim ac famem indicabant.

Ibid.

VIII. Sifyphus ab iifdem Poetis fingitur faxum perpetuo ad montis verticem volvere, & relabentem revolvere. Quo figmento interminabilem pœnarum revolutionem & æternitatem fignificare voluerunt.

Ibid.

IX. Ad eamdem tormentorum perennitatem fignificandam etiam Ixiooem Theffalum Regem rotæ innexum perpetuo volvi finxerunt. Hinc Illud Ovidii:

> Volvitur Ixion, & fe fequiturque, fugitque.

X. Titium quoque gigantem, ob Latonam Apollinis matrem de ftupro ioterpellatam, ab eodem Apolline fagittis confoffum, & apud inferos ea lege alligatum fingunt, ut jecur a vulturibus dilaniaretur, & coofumptum femper renafceretur. Quo figmento vermem damnatorum nunquam morientem innuebant.

§. VII. SIMILITUDINES.

Qualitas.

I. Sicut boni habebont feptem booa, in quibus eorum coofiftit gloria; tria ex parte animæ, quatuor ex parte corporis; fic & mali in inferoo feptem dotes horribiles habebunt. Et in primis quidem odium Dei, contra amorem & dilectionem, quam habebunt Beati, cæcitatem mentis & intellectus, contra claram Divinæ effentiæ vifionem; triftitiam & pavorem perpetuum, contra animarum glorificatarum gaudiom. Contra vero dotes corporum Beatorum, fequentes damnatorum opponit, dicens: Contra claritatem habebunt obfcuritatem; contra agilitatem, ponderofitatem; contra formofitatem & fubtilitatem, deformitatem & denfitatem. *Hugo Cardin. in c. 7. Eccl.*

II. Sicut unus fol non omnia corpora æqualiter calefacit; ita illic unus ignis animas pro qualitate criminum diffimiliter exurit. *Manfi difc. 9. n. 10.*

III. Sicut Deus creaturas illas, quæ ad nobis benefaciendum formatæ fuot, per infinitam fapientiam & potentiam fuam eo elevat, ut omnem propriam exfupereot naturalem virtutem, ut videre eft in aquis baptifmalibus, quæ ad mundandas & purificandas animas a macula culpæ originalis, imo & actualis in adultis per difpofitionem divioam elevaotur; ita quoque juftitia vindicativa Dei ignem infernalem adhibet, ut per eum omni cum feveritate impios puniat, idque citra proprium ignis vigorem, fiquidem cum ignis nofter elementaris in abyffo illa nonoifi corpus cruciare poffet, infernalis ipfas quoque excruciat animas: Cum enim ex communi Philofophorum axiomate ignis nofter fit calidus ut octo; quidni Deus per omnipotentiam, & voluntem fuam, juxta fcelerum & flagitiorum proportionem efficere poterit, ut ignis infernalis ad 30. 60. imo centum & plures pertingat, excedatque caloris gradus, juxta divioæ iræ proportionem? quia quis novit poteftatem iræ fuæ, & iram fuam dinumerare? Nam S. Paulus ait: *Horrendum eft, incidere in manus Dei viventis.* *Manfi difc. 9. n. 3.*

IV. Sicut Romani olim in Theatris publicis feras irritabanr, atque exacerbabant, ut tanto magis ferocientes defævirent in Martyres; Ita & Deus nofter abfque ulla compaffione voraciffimam igni illi, tanquam juftiffimi furoris fui inftrumento conferet activitatem: Unde alibi damnatis exprobrat, dicens: Ignem fuccendiftis in furore meo, ufque in æternum ardebit. Ex quibus verbis clare deducitur, ignis hujus folles effe furorem Dei. *Ib. difc. 9. n. 4.*

V. Sicut in Beatis erit perfecta fanitas, tam in fingulis membris, quam io toto corpore; fic in corporibus reproborum, & fingulis eorum membris, erit infirmitas iocurabilis, & dolor incomparabilis. *S. Anf. apud Manfi difc. 13. n. 4.*

VI. Sicut, fi effet unus pater cum feptem filiis moriturus ipfe pater haberet dolorem fuum, & omnium filiorum fuorum, & e contrario, & dolor unius tranfiret ad alium participatione; ita quod haberet & fentiret fuum dolorem, & participaret de dolore aliorum filio- *S. Bernardin. to. 4. fer.*

filiorum suorum, & e contrario; sic & in inferno apud damnatos; Et hoc est, dicit: Quod fumus transibit de sæculo in sæculum.

S. Aug. ser. 5 de verb. Do. VII. Sicut anima est vita corporis, sic animæ est vita Deus; & sicut respirat corpus, cum animam amittit, sic exspirat anima, cum Deum amittit; Deus amissus, mors animæ, sicut anima amissa mors corporis est.

Dion. Carthus. in Ps. 48. VIII. Sicut oves repente & improvise ad mortem ducuntur, & occiduntur; ita maligni subito & inopinato condemnabuntur.

S. Greg. l. 4. mor. c. 19. IX. Sicut in domo Patris mansiones multæ sunt pro diversitate virtutis; sic damnatos diverso supplicio gehennæ ignibus subjicit disparilitas criminis.

S. Hier. l. 6. in c. 3. Is. X. Sicut, quamdiu cadaveris materia est, & aliquis humor in cadavere, vermes nascuntur ex putredine; sic ex materia peccatorum, quæ in damnatis nunquam consumitur, assiduus vermis conscientiæ nascitur.

Idem in c. 20. Job. XI. Sicut electis ignis ardet ad solatium, & tamen ad supplicium ardere nescit; ita e diverso gehennæ flamma reprobis nequaquam lucet ad consolationis gratiam, lucet tamen ad pœnam.

Fab. co. 2. in Dom. 19. post Pent. XII. Sicut aurum & Salamandra in igne persistunt, nec dissolvuntur; ita damnati in inferno ardebunt, nec tamen corrumpentur.

Is. 30. v. 33. XIII. Sicut ventus excitat perpetuum Æthnæ incendium; ita decretum damnationis succendet ignem inferni non secos, si torrentem sulphuris continuum expueret in illum. Unde Isaias dicit: Flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens illam (gehennam).

Matt. 13. v. 40. XIV. Sicut colligitur zizania, & igni comburuntur; sic erit in consumatione sæculi; mittet Filius hominis Angelos suos, & colligent de regno ejus omnia scandala & eos, qui faciunt iniquitatem: & mittent eos in caminum ignis.

S. Greg. l. 4. Dial. c. 28. XV. Sicut Electos beatitudo lætificat; ita credi necesse est, quod a die exitus sui ignis reprobos exurat.

S. Aug. de contrit. cord. c. 24. XVI. Sicut nullum gaudium rerum temporalium ex aliqua parte simile potest invenirl vitæ æternæ, quam Sancti accepturi sunt; ita nullus cruciatus pœnarum temporalium potest sempiternis iniquorum ignibus comparari, aut par excogitari.

Diversitas.

S. Greg. l. 4. & l. 9. mor. c. 47. XVII. Sicut in hoc mundo multi sub uno sole consistunt, nec tamen ardorem æqualiter sentiunt; ita in inferno unus est quidem ignis, non tamen omnes æqualiter cruciabit; quia quod hic agit dispar valetudo corporum, hoc illi exhibet dispar caosa meritorum.

Isidor. l. 3. de sum. bono c. 12. XVIII. Sicut fasciculi lignorum ad comburendum de similibus colliguntur, ita in judicii die similis culpæ rei, suis similibus junguntur, ut ex æquo pœna constringat quasi in fasciculum, quos actio similes fecit in malum.

Ibid. XIX. Sicut unusquisque sanctus in futuro judicio pro quantitate virtutum glorificabitur; ita & unusquisque impius pro quantitate facinorum condemnabitur, nec deerit in supplicio futuro damnationis ordo, sed juxta qualitatem criminum, Propheta affirmante, discretio erit pœnarum.

Æternitas.

XX. Sicut pœnitentibus Judex debet justitiam præstare; ita obstinatis & contumacibus nullam debet veniam tribuere. *S. Hier. apud Inchinum de nov. p. 1. c. 10. Ps. 48.*

XXI. Sicut herba pastus partim abscinditur, partim radicibus nixa relinquitur, ut iterum reparata pascatur; ita mors depascet eos, qui in inferno positi sunt, teste Davide; mortis enim nomine summus cruciatus, pastus vero æternitas ejus designatur.

XXII. Sicut consumitur nubes, & pertransit; sic qui descenderit ad inferos, non ascendet. *Job. 7. v. 9.*

XXIII. Sicut, qui censu perpetuo subjecit domum suam pro mutuo accepto, v. g. mille florenorum, etsi intra viginti annos totidem solvat, adhuc capitalem summam debet; ita cum damnati sint inimici Dei, nunquam debitum suum persolvere possunt, sed semper antiquæ pœnæ obnoxii sunt. *Faber conc. 2. in festo S. Cathar. n. 1.*

XXIV. Sicut qui in flumen lapsus est, nave discedente, quocumque manus extendat, non invenit nisi liquidam & fugitivam aquam, quæ non sublevat mergendum, sed suffocat; ita damnati, quocumque veniant opem petituri, actum agunt, quia tempus gratiæ & auxilii elapsum est. *Ib. n. 6.*

XXV. Sicut in infinitum peccavit; sic pœnam habeat peccator æternam, sed quia infinitam non potest habere intensione, habeat tunc saltem infinitam duratione. Unde Psalmista ait: *Laboravit in æternum, & vivet adhuc in finem.* *S. Bernard. ser. 18. extr.*

XXVI. Sicut herba ab ovibus carpitur, sed non radicitus evellitur, ut continue renascatur, ut sic semper sit, quod carpatur; sic homo in inferno moritur, & ut semper mori possit, ad vitam continue reparatur. *S. Bonav. ser. 1. de S. Laur.*

Necessitas.

XXVII. Sicut Chirurgus ad vulnus sanandum primo utitur lenitivis & corrosivis medicamentis; ubi vero hæc nihil proficere viderit ad eruendam saniem, ferro utitur & igne; eodem pariter stylo uti debet spiritualis animarum medicus, quando enim se per vicem amoris, vel per motivum æternæ remunerationis animam a vitii putredine liberare non posse videt, ad consequendum sanitatis spiritualis inteotum necessum est, ut æterni supplicii quoque ignem adhibeat. *Mansi di. sc. 3. n. 8.*

Utilitas.

XXVIII. Sicut si quis virgam viridem distortam rectam facere cupiat, ignem adhibere solet; dum enim virga calorem sentit, in quamlibet sibi libitam partem eandem flectit; eodem modo quaotumvis Christianus aliquia dissolutus sit, & scandalosus, si tamen per seriam considerationem in flammas æternas respiciat, perversos mores suos sine mora reformabit: Evigila igitur, inquit Sanctus Augustinus, ex dolore tuo, corrigere ex cruciatu tuo. Ligno male curvo nosti calorem solere adhiberi; corrigat te dolor iste, mundus *S. Aug. de Ovibus.*

est

est flamma ignis æterni tamquam calor foci admotus curvo cordi tuo, ut hinc admoneatur, & corrigatur.

Bellov. spec. mor. p. 4. l. 2. dist. 4.

XXIX. Sicut ignis, & fumi propinquitas fletum & lacrymas provocat; sic meditatio ignis & fumi infernalis lacrymas compunctionis extorquet; unde quidam dixit: Si non potes habere lacrymas, pone oculos tuos ad fumum inferni, & ardorem ejus, & ad vehementiam aquilonis, a quo panditur omne malum, & sic habebis.

S. Greg. l. 21. mor. c. 19.

XXX. Sicut cum fluctus tumentes imminent, cumque eam, quam deferunt mortem, minantur, nulla tunc navigantibus rerum cura temporalium, nulla carnis delectatio ad mentem reducitur; ea quoque ex navi projiciunt, pro quibus longa navigia sumpserunt, cunctæ res in despectum mentis veniunt. Eumdem prorsus effectum operatur suppliciorum æternorum consideratio, hæc enim thesaurorum, sceptrorum, deliciarum, delectationum nos facit concipere nauseam; ac proinde Job a divitiis, a filiis & imperiis adeo se exhibuit alienum, ut diceret: *Nudus egressus sum de ventre matris meæ, & nudus revertar illuc.*

§. VIII. MOTIVA,

Ad Memoriam inferni refricandam.

S. Chry. lib. 1. de Provid. Divina tom. 4.

I. NEcessitas; nam ut S. Chrysostomus ait: non minus gehennæ comminatio, quam promissio regni ineffabilem ipsius clementiam commendat. Nisi enim ille gehennam minatus esset, non facile quispiam cælestibus bonis potiretur: juxta illud Syracidis: Si non in timore Domini tenueris te instanter, cito subvertetur domus tua. Hinc Tertullianus: Peccati cessatio, radix veniæ: gehennæ meditatio, principium salutis.

Eccl. 27. v. 4.

Rabanus T. 6. l. 3. de modo pœnit. c. 10.

II. *Utilitas multiplex*; *Primo ad tentationes vincendas*, uti Rabanus suasit dicens: Illum gehennæ ignem, his, quæ te nunc exagitant, flammis libidinis & cupiditas oppone; est enim hoc miserabile quoddam medicamenti genus, ut ignes ignibus extinguantur; si enim extinctæ non fuerint libidines istæ, quæ te nunc exagitant, illos ibi æternos ignes acriores, & inextinguibiles reddent. Hic de S. Antonio scripsit S. Athanasius: Hic ultrices gehennæ flammas, & dolorem vermium recordans, ingestæ sibi libidini opponebat. Unde & S. Bernardus suasit: Ardor gehennæ extinguat in te ardorem luxuriæ, major ardor minorem ardorem superet, stridor flammarum horribilis amorem depellat libidinis. *Secundo, ad peccata vitanda*; nam ut S. Chrysostomus testatur, nihil est æque utile, ac de gehenna disserere (quidni & cogitare) fieri enim non potest, ut anima de gehenna sollicita cito peccet. Audi enim optimam admonitionem: *In memoria revoca novissima tua, & in æternum non peccabis.* Quia, ut idem alibi ait, quanto quis vehementius metuit pœnam, quam meruit, tanto acerbius plangit culpam, quam fecit. Hinc etiam S. Gregorius dixit: Dum culpa blandiri inchoat, ad quem interitum mens trahatur, necesse est, agnoscat. *Tertio, ad patientiam conservandam*; nam ut S. Augustinus recte dixit: Dura sunt, molesta sunt, horrent, quando narrantur, qua quisque gravia valde patitur in hac vita; in comparatione autem æterni ignis non prava, sed nulla sunt. *Quarto, ad inferni dæmones vincendos*; quod Mansi sic ostendit: Teste Sapiente, Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit incursum, & tamen qui eum perterrefacere intendit, ignem objiciat ferocienti, moxque deposito furore atque ferocia profugiens, intra specum sese recludit. Leo iste dæmon est, dicente Apostolo Petro: *Tamquam leo rugiens circuit, quærens, quem devoret*; qui igitur contra eum victoriam reportare desiderat, meditatione se armet ignis infernalis, plurimi oamque per hoc unicum medium suam emendantes vitam atque mores, se e servitute eripuerunt dæmoniaca. *Quinto, ad gehennam effugiendam*; nam ut S. Chrysostomus ait: Si minis gehennæ non essemus territi, omnes forte in gehennam præcipitaremur. Hinc idem alibi ait: Nullus ex his, qui gehennam habet ante oculos, incidet in gehennam; nullus ex his, qui gehennam despiciunt, effugit gehennam. E contrario vero, multi dum se recreare volunt, efficiuntque, ut gehennæ non meminerint; per hanc securitatem, metusque vacuitatem, in magnum interitus se barathrum imprudentes immittunt, & ideo rogo, ut gehennæ memineris, de gehenna loquaris.

S. Bern. ser. 21. de modo bene vivendi. — S. Chrys. hom. 2. in epist. ad Thessal. — S. Greg. apud Mansi dis. 4. n. 6. — S. Aug. ser. 109. de temp. — S. Chrys. tom. 6. de Judicio. — Idem hom. 2. in ep. 2. ad Thessal. — Idem in ps. 11. tom. 1.

S. Chrys. hom. 44. in Mat.

III. *Jucunditas*: si enim, ut S. Chrysostomus ait, nihil jucundius est sermone, quo de gehenna disseritur, quia hæc audiendo anima in se convertitur, & cautior facta effertur altius, & volat sublimius, ac malignæ cupiditatis expellit tyrannidem, quidni idem etiam de cogitatione gehennæ dicatur?

MOTIVA.

Ad timorem Inferni concipiendi, eumque fugiendum.

S. Aug. ser. 109. — S. Bonav. in Diæt. t. 10. c. 1.

IV. *Gravitas*; nam teste S. Augustino, paulo ante citato: quæ quisque gravia valde patitur in hac vita, in comparatione æterni ignis, non tantum parva, sed nulla sunt. Et confirmans id ipsum S. Bonaventura, gravissima, inquit, pœna, quæ in hoc mundo potest tolerari, minor est pœna purgatorii, ut ait Augustinus, quanto magis pœna inferni.

Astensis in Psal. 10.

V. *Multitudo*; quam indicavit Astensis, dum explicans illa verba: Pluet super peccatores, ait: Quare dixit, pluet? quia innumerabilia tormentorum genera super peccatores effundet, a quibus semel detenti, numquam amplius expediri poterunt. Hactenus ille & vere. Nam datur ibi

S. Aug. in Ps. 40.

VI. *Omnium malorum præsentia*: si enim unicum grande malum, v. g. acutus dolor dentium, aut podagræ intolerabile nobis videtur, quid de tot malorum præsentia sentiendum erit? nam, ut S. Augustinus ait, non erit iste ignis, sicut focus tuus; quo tamen si manum mittere cogaris, facies, quidquid voluerit, qui hoc minatur.

Ibid.

VII. *Omnium bonorum absentia*: de qua ita loquitur S. Augustinus: Si non venerit ignis

diei

diei judicii, & sola immineret peccatoribus separatio a facie Dei, in qualibet essent affluentia deliciarum, non videntes, a quo creati sunt & separati ab illa dulcedine ineffabilis vultus ejus, in qualibet æternitate & impunitate peccati, plangere se deberent.

S. Greg. sup. Mat. c. 8.
Hugo Victor. l. de Sacr. fid. p. 16. c. 4.

VIII. *Omnium pœnarum indesinentia, & æternitas*: nam ut S. Gregorius ait, erit miseris mors sine morte, defectus sine defectu, quia mors ibi semper incipit, & deficere nescit. Porro ignis corporeus, teste Hugone de S. Victore, ut esse ignis valeat, corporeis indiget fomentis, qui cum necesse habeat, ut servetur, per congesta ligna procul dubio nutritur. At contra gehennæ ignis cum sit corporeus, & universos reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur, sed creatus semel, durat inextinguibilis, & successione non indiget. Quod confirmans Eusebius Emyssenus, hanc solam, inquit, debet damnato homini rationabilis ille ardor, ac vindex flamma reverentiam, ut traditos sibi reos cum possit punire, non possit extinguere, sed deputata in pabulum suum corpora & consumat, & nutriat. Cujus ulteriorem rationem assignans Tertullianus, longe alius, inquit, est ignis, qui usui humano, alius, qui Dei justitiæ deservit; Hic enim non absumit, quod exurit, sed dum erodit, reparat. Quid mirum, si æternaliter ardebit? æterna erit materia, æternum pabulum anima & peccatum. Quod ipsum clarius insinuans Innocentius III. Impius, ait, quia semper habebit in se reatum ex culpa, sentiet contra se cruciatum ex pœna, quia quod ipse per pœnitentiam non delevit, Deus per indulgentiam non remittet.

Euseb. Emiss. h. 2. de symb.
Tertull. in Apolog.
Innoc. III. cap. 10. de mundi contem. ptu.

Hugo de Sacr. fid. to. 3. l. 2. p. 16. c. 3.

IX. *Societas*: de qua Hugo de S. Victore sic loquitur: Illa ultrix flamma vitiorum cremationem habet, lumen non habet. Ille ignis ad consolationem non lucet, & tamen ut magis torqueat, ad aliquid lucet; nam sequaces quoque suos secum in tormento reprobi, flamma illustrante, visuri sunt, quorum vivi amore deliquerunt, quatenus quorum vitam carnaliter contra præcepta Conditoris amaverant, ipsorum quoque intuitus eos in augmento suæ damnationis affligat. Ejusdem societatis molestiam S. Chrysostomus his verbis indicat: Si quis ex iis, qui liberaliter sunt educati in carcerem conjectus, fœtoram solum, & jacere in tenebris, & in vinculis esse cum homicidis, quavis morte ducit esse gravius, cogita, quid sit, quando utimur cum hujus terræ homicidis.

S. Chrys. hom. 1. ad Hebræ.

Inn. 3. de contempt. mundi l. 3. c. 2.

X. *Vermis triplex conscientiæ*; de quo Innocentius III. loquitur: Vermis conscientiæ tripliciter lacerabit; affliget memoria exacerbabit pœna, torquebit angustia; venient enim in cogitatione peccatorum suorum timidi, & traducent illos ex adverso iniquitates eorum, dicentes: Quid profuit nobis superbia & jactantia divitiarum, quid contulit nobis? transierunt omnia. Cum ingenti turbatione recogitabuntur, quæ cum nimia delectatione gesserunt, ut stimulus memoriæ pungat ad pœnam, quos aculeus nequitiæ stimulavit ad culpam. Cujus vermis gravitatem etiam explicat Josephus Mansi his verbis: Deus enim damnatis aperte infinitam revelabit innumerabilium offensarum gravitatem, quibus eum injuriati & contumeliati fuerunt, sibique viva peccatorum cognitio & apprehensio semper manebit, ut ream conscientiam incessanter rodendo affligat: Vermis eorum non morietur; eritque hic vermis morsus, non spina tantum, sed & clavus corda, & animas impiorum incessanter transfigens; adeoque in infernum, in centro terræ situatum, alium quemdam secum deferent Infernum, qui est mala conscientia, de qua S. Bernardus inquit: Infernus quidam, & carcer animæ, rea conscientia est.

Mansi disc. 13. n. 10.

Sap. 5.

XI. *Invidia animum lancinans*, quam Salomon indicavit, dicens: *Videntes turbabuntur timore horribili, dicentes intra se, & præ angustia Spiritus gementes; hi sunt, quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperii; nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam; ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter Sanctos sors illorum est.* Quam clarius explicans S. Antoninus ait: Invident enim gloriæ Beatorum, quam in generali intelligunt, etiamsi fuerint amici, & consanguinei in mundo, & tanta est perversitas eorum, quod vellent omnes secum esse damnatos. Iste zelus invidiæ finem non habet, permanens jugiter sine fine, ut dicit Glossa super Epistolam ad Corinth. Et quanto ille, cui invidetur, successu majore proficit, tanto majoris livoris incendio mundus inardescit. Radicem vero hujus invidiæ indicat S. Bonaventura his verbis: Invidia exurgit ex defectu charitatis, & amore proprii boni, sed utrumque in damnatis est; ergo in eis est maxima invidia. Si ergo invidus nollet aliquem videre bonum, nec beatum; ergo damnati vellent, quod omnes cum eis essent damnati. Dentibus suis frement, & tabescent, quoniam vigebit in eis odium, & invidia; & vehementer tristabuntur, & tabescent in gloriam electorum, & ideo ad faciendam suam impiissimam æmulationem, vellent nullos esse bonos, imo omnes miseros: & quia nec ipsi ad beatitudinem possunt pertingere, nec alios possunt a statu beatitudinis removere; ideo in se ipsis vehementer tabescunt, & confunduntur.

S. Anton. p. 4. tit. 14. c. 9. §. 6.
S.Bon. in 4 dist. 10.

S. Cypr. l. de Ass.

XII. *Desperatio*; quæ, ut S. Cyprianus advertit, omni tormento atrocius condemnatos affliget, non miserebitur ultra Deus, neque tunc audiet pœnitentes. Unde locus damnatorum a Gentilibus Lethes dicitur, & interpretatur oblivio, quia scilicet sui, id est, ejus, qui est damnatus, tradunt eum oblivioni, & Deus etiam videtur eorum oblivisci. Quibus consentiens Innocentius III. Non humiliabuntur, inquit, reprobi jam desperati de venia, sed malignitas odii tantum in illis excrescet, ut velint illum omnino non esse, per quem sciunt, se tam infeliciter esse. Quam gravis vero sit hæc pœna, indicat Dionysius Carthusianus his verbis: Desperatio sempiterna præ cæteris pœnis deprimit, transfodit, excruciat mentem. Hoc quoque præ aliis pœnis transverberat cor damnati, quod in tot tormentis scit, & perpendit, se sine spe evadendi mansurum.

S. Anton. l.c. cap. 8. Inn. c. 3. de citat. cap. 10.
Dio. Cart. ap Mansi d. 24. n. 6.

S. Anton. 4 c. §. 11.

XIII. *Separatio ab omnibus charis*; nimirum subtractio omnium subsidiorum a Deo, seu Personis Divinis, ab Angelis a Sanctis, a notis, ab Ecclesiæ suffragiis, a bonis peractis, a locis sacris. In vita præsenti habent etiam maximi peccatores subsidium multiplex a Deo, præcipue pœnitentiam, per quam placatur, in qua Pater cor lapideum frangit per potentiam contritionis, Filius illuminat per manifestationem confessionis, & Spiritus S. dignificat per fructum satisfactionis; sed damnatus non dabit Deo placationem suam, ut dicitur Ps. 48. quia pœnitere non potest.

Innoc. 3. lib. 3. de cont. mun. c. 7.

XIV. *Cæcitas animi*; nam ut Innocent. III. ait, tantam in pœnis reprobi sustinebunt angustiam, ut nihil cogitare valeant, præter pœnas, sed illuc dirigent impetum cogitationis, ubi sentient vim doloris, Salomone dicente: *Nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia est apud inferos, quo tu properas.* Deus namque animabus damnatis vivacissimam, eamque continuam imprimet, pœnarum infinitarum, quas per omnem æternitatem sufferunt, & sufferant, apprehensionem, absque eo, quod vel ad minimum temporis momentum se ad alia divertere possint.

S. Albert. Magn. l. de mulie. re fort. c. 26. §. 4.

XV. *Bellum continuum corporis ad animam, & e converso*, En quod corpus convitiatur animæ, quod ipsa debebat regere ipsum ad bonum, & direxit ad malum; anima autem corpori e converso, quod delectationes corporales seduxerunt eam, & quod prona fuit ad malum caro omni tempore, ad bonum autem pigra & infirma. Quod etiam S. Bernardinus confirmans, anima, ait, odiet corpus, & corpus odiet animam, & ipsam abhorrebit; & omnes partes corporis similiter ad invicem erunt discordes, & appetent separari ab invicem, nec poterunt dissolvi; unde oportebat affligi utrumque; corpus, quia a sua anima torquebitur in æternum; anima vero, quia recoiet, & intelliget corpus suum in æternum torqueri, & diliget naturaliter habere gloriam, quam desperabit attingere.

S. Anton. p. 4. tit. 14. c. 9. §. 10.

XVI. *Pœna damni*, cujus gravitatem explicans S. Antoninus: Sancti, inquit, ex beatissima visione consequuntur maxima gaudia; delectationes in dextera tua usque in finem. Dextera Dei est vita æterna. Augustinus: Delectationes sunt ex visiona Dei usque in finem, id est, usque ad perficiendum omnem appetitum. E contra damnati ex privatione hujus visionis habent summam tristitiam; & sicut Beati ex omni parte supra, intus, infra, extra, & circumcirca pleni sunt gaudio, propter quod dicitur cuilibet illorum: *Intra in gaudium Domini tui*; Ita damnati ex omni parte circumdati sunt dolore, ex consideratione præmiorum, quæ amiserunt. Cui assentiens S. Laurentius Just. ait: Interminabilis Divinæ visionis carentia, quæ dolores supereminet universos. S. Bonaventura vero dicere ausus est: Si mille gehennas mihi proponas, non tantum reputo, sicut ab illius gloriosa Societatis jucunditate expelli, & exosum fieri Creatori. O anima, terribilis est gehenna, sed terribilior facies Judicis irata.

S. Laur. Justin. de vit. solit. c. 10.

S. Bonav. sol. solil.

§. IX. MEDIA

Ad evitandum Infernum.

S. Aug. tr. 81. in Joann.

I. CHaritas *Divina*: Nam ut S. Augustinus dixit: Unum de duobus palmiti congruit, aut vitis, aut ignis; si in vite non est, in igne erit; ut ergo in igne non sit, in vite sit; Quænam autem est vitis illa? Salvator noster ipse, hic namque de semetipso dicit: *Ego sum vitis vera, & vos palmites*; Si itaque tamquam veri palmites huic viti vivere volumus uniti, igne ardeamus oportet charitatis; quoniam *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*. Quod confirmans S. Bernardus: Qui perfecte, ait, vivit, non habet, unde in inferno damnetur, sed unde in cælo coronetur; qui perfectam in se habet charitatem, non timet in Inferno puniri, sed sperat in cælo cum Deo glorificari.

S. Bern. fo. 4. de modo bene vivendi.

Ex litt. An. 1614. c. 26.

II. *Amor & fiducia erga B. Virginem*; Uti mulier conjugata in Paraquaria indicavit, a vitæ probitate ac sanctimonia omnibus nota, ut quæ innocentiam in baptismo acceptam nunquam graviori delicto fœdarat. Marito peste sublato, eadem & ipsa afflata, cœpit Dei videndi desiderio æstuare, crevitque æstus usque ad supremum spiritum; jamque moritura patri hæc paucula dixit: Ineffabili gaudio delibuta morior; oro te, ut pro animi mei solatio semel ad aram facias: ego in cælo beneficii memor ero. Quæ dum dixit, expiravit. Lugentibus omnibus, ad se redit, vocatur pater, reperit eam cælestibus gaudiis affluentem, & ligneum crucifixum osculantem. Ubi autem patrem vidit: Scito, inquit, mi pater, nocte hac certo me mortuam fuisse, deductaque sum ab Angelo, ut viderem damnatorum supplicia, in quibus plures mihi notos agnovi. E Sodalium B. Virginis cœtu vidi neminem. Quod confirmatur ex eo, quod etiam clienti cuidam singulariter colenti S. Annam, B. Virgo cum Christo & S. Anna apparuit, & dixit: Ego sum soror tua, & nos inferni portas claudemus, nec illuc intres, eo quod semper honoraveris Matrem meam. Ita est profecto: nam S. Anselmo teste, impossibile est, ut pereat qui ab hac respectus est.

Nadasi 26. Jul. in anno Cælesti.

III. *Amor Dei*. Non enim se compatiuntur ignis amoris divini & ignis infernalis.

S. Chrys. ho. 20. in 1. ad Cor.

VI. *Præmeditatio, & consideratio crebra inferni*; Nam si cum in carcerem quemdam ingressi sumus, inquit S. Chrysostomus, atque alios squalore confectos, alios catenis vinctos, ac fame laborantes; alios in tenebris clausos conspicimus, animis commovemur, atque perhorrescimus, nihilque non facimus, ut ne in eum locum incidamus; cum ad ipsos gehennæ æquuleos trahemur, quinam futuri sumus? Non enim vincula illa ex ferro confecta sunt, sed igne perpetuo ardente. S. Bernardinus id ipsum quoque sic declarat: Satis suave est jacere in uno lecto, & mundo; & tamen si alicui posito in tali statu diceretur: Jace, & quiesce, quia oportebit te ita jacere viginti annis, ipse responderet: Potius vellem esse mortuus. Quid ergo de illo, qui erit in igne ardenti,

S. Bern. t. 4. sr. 18. extraor.

& scit,

& scit, se ibi mansurum non per mensem, & annum, sed per infinita sæcula sæculorum; Hinc merito S. Ephrem hortatur: [S. Ephr. paran. 47.] Meminerimus infirmitatis naturæ nostræ, quid culice minus aut vilius? & hujus minas sufferre nequimus. Quid ergo adversus venenatum, & non quiescentem vermem faciemus?

V. *Memoria crebra Inferni;* [S. Prosper l. 3 de vita cont. c. 2.] Sic enim S. Prosper suasit, qui postquam ingentem tormentorum infernalium texuisset congeriem, tandem concludit dicens: Hæc & multa similia cogitare, nihil est aliud, quam vitiis omnibus repudium dare, & omnia blandimenta carnalia refrænare. [Mansi disc. 2 n. 7.] Quod confirmans Josephus Mansi, unus, inquit, ignis ad alium ignem compescendum, ne noceat, remedium est, juxta illud: Ignis igni remedium est; sic enim experientia docet, quod, dum caminus ex concepto igne iuculentas flammas edit, unius dumtaxat sclopeti explosione flamma illa confestim extinguatur. [S. Bern. in lib. de ord. solit.] Quod si gehennæ quis semper meminisse laboret, omnem mortem deridebit; & non præsenti tantum angustia liberabitur, sed ab illa flamma eripietur. Gehennam enim continue timens, numquam in gehennæ ignem decideret, continue hoc castigatus metu, ait teste S. Chrysostomus; cui consentiens S. Bernardus, a cella ait, in cælum sæpe ascenditur, nisi sicut dici Psalmista: Descendant in infernum viventes, videlicet ne descendant morientes. Hoc enim modo sæpe cellarum incolæ in infernum descendunt. Sicut enim revisere amant gaudia cælestia, ut ea ardentius appetant; sic & dolores inferni, ut horreant & fugiant.

VI. *Sæpe loqui & concionari de inferno:* [S. Chrys. ho. 2 in 2. Thess.] Quia, teste Divo Chrysostomo, nihil est æque utile, atque de gehenna differere, quovis argento puriores nobis efficit animas.

VII. *Dolor de peccatis:* [Idem de conv. ad Cler. c. 6.] Nam, ut Sanctus Bernardus ait, optimum est tunc sentiri vermem, cum possit etiam suffocari. Itaque mordeat nunc, & moriatur, & paulatim desinat mordere. Mordendo rodat interim putredinem, ut rodendo consumat, & ipse pariter consumetur, ne fovere incipiat in immortalitatem.

VIII. *Fuga peccati:* [Eccl. 9.] Juxta consilium Siracidis dicentis: Fili, ne semines mala in sulcis injustitiæ, & non metes ea in septuplum.

IX. *Misericordiæ exercitium:* [Matt. 25.] Soli enim immisericordes audient illud: Ite maledicti in ignem æternum; e contrario vero beatos dicit Christus misericordes, quoniam misericordiam consequentur.

X. *Voluntatis propriæ abnegatio;* [S. Bern. s. 3. de resurr. Dom.] Juxta illud S. Bernardi: Cesset voluntas propria, & infernus non erit.

XI. *Humiliatio:* [Eccl. 7. v. 19.] Uti Ecclesiasticus monuit dicens: Humilia valde spiritum tuum, quoniam vindicta carnis impii ignis & vermis.

§. X. ASCETICA.

I, IN *primis nosse debet Asceta quid sit infernus:* Nimirum quod sicut gloria Paradisi definitur, quod sit status omnium bonorum aggregatione perfectus; ita quoque pœnarum illarum acerbitatem definire possumus dicendo, quod sit status omnium malorum excogitabilium; est etenim carcer aliquis in centro terræ positus, fumo & caligine, igne, fœtore, &, ut verbo dicam, omni miseria plenus, qui æternam in se includit omnium bonorum privationem, estque aggregatum quoddam malorum omnium excogitabilium. In illo sunt, ut S. Bonaventura ait, [S. Bonav. ser. 2. in sexag.] septem pœnæ, ignis, vermis, fœtor, fumus, tenebræ, vincula, frigus. In illo horribili loco in supplicium reproborum adimplebitur, quod in libro Sapientiæ dicitur: *Pugnabit pro illo orbis terrarum contra insensatos;* nam omnibus creaturis, ut Lyranus inquit, utetur ad afflictionem reproborum; Divina namque Justitia omnia elementa, velut suppliciorum suorum instrumenta adhibebit. Non solum ignis reprobos inflammabit, inquit S. Bonaventura, sed & cætera elementa confusa, & permixta in reprobos convertentur; ita quod erit ibi ignis ardens, aqua congelans, aer inquietus & perturbatus, & terræ fœtor.

II. *Nosse debet, ob quem finem creatus sit Infernus:* id quod S. Chrysostomus breviter indicavit dicens: [S. Chrys. hom. 3. in Gen.] Gehennam propterea condidit, ut metus pœnæ, intolerabilisque cruciatus ad regnum nos cogat.

III. *Nosse debet, cur Infernus secunda mors dicatur:* Nimirum ob causam a S. Bernardo indicatam, [S. Bern. lib. 5. de consid. c. 12.] dum dixit: Horreo mortem vivacem; horreo incidere in manus mortis viventis, & vitæ morientis: Hæc est secunda mors, quæ numquam occidit, sed semper occidit. Quis det illis semper mori, ut non moriantur in æternum? Clarius vero S. Augustinus, [S. Aug. l. 19. de Civit. Dei c. 28.] secunda mors, inquit, dicitur, quia nec anima ibi vivere dicenda est, quæ a vita Dei alienata erit, nec corpus, quod æternis doloribus subjacebit; ac per hoc ideo durior ista secunda mors erit, quia finiri morte non poterit. Et alibi: ubi mors quæritur & non invenitur. Quare in inferno mors quæritur & non invenitur? [Id. ser. 30. de temp.] Quia quibus in hoc sæculo vita offertur, & nolunt accipere, in inferno quærunt mortem, & non poterunt invenire. Hinc ulterius infert: Si ergo labore tanto, tanto conatu, tantis impendiis, tanta instantia, tanta vigilantia, tanta cura agitur, ut aliquantulum plus vivatur, quomodo agendum est, ut semper vivatur? Et si prudentes dicuntur, qui omnibus modis agunt, ut differant mortem, & vivant paucos dies, ne perdant paucos dies, quam stulti sunt, qui sic vivunt, ut perdant diem æternum?

IV. *Nosse debet, cur tam graves accidant pœnæ damnatis:* Id quod S. Augustinus sequentibus verbis declarat: [S. Aug. de Civit. Dei l. c.] Quod bellum gravius, aut amarius excogitari potest, quam ubi voluntas sic adversa est passioni, & passio voluntati, ut nullius earum victoria tales inimicitiæ finiantur, & ubi sic confligit cum ipsa corporis natura vis doloris, ut neutrum alteri cedat? Hic enim quando contingit conflictus, aut dolor vincit, & sensum mors adimit, aut natura perdurans vincit, & dolorem sanitas tollit. Ibi autem & dolor permanet, ut affligat, & natura perdurat, ut sentiat:

tiat: quia utrumque ideo non deficit, ne pœna deficiat.

Mansi disc. 35. n. 8. V. *Nosse debet*, *cur pœna æterna damnatis sit constituta*. Quod Josephus Mansi sic explicat: Sicut debitor aliquis, qui ob æs alienum carceris vinculis constrictus tenetur, numquam dimittitur, quamdiu pecunia illi deest, qua creditori suo satisfacere possit; Ita quoque hæc est indeclinabilis damnati infelicitas, quod ex inferno numquam sit dimittendus, quia nec habet, nec unquam habere poterit summam infinito peccati debito exsolvendo necessariam; census enim, quo Divinæ satisfit justitiæ pro culpa commissa, est aversio a creatura, & conversio ad Creatorem; At vero voluntas damnati in odio Dei irrevocabiliter obstinata, ad eum converti numquam poterit, & ideo semper in æternum audiet: *Non exibis inde, donec reddas novissimum quadrantem*. Circa *Abul. q. 618. in c. 16. Matt.* quæ verba Abulensis sic discurrit: Verum est, quod peccatores detruduntur in infernum, quia debitores sunt, & donec solvant, ibi manent: & tamen, quia numquam solvent, manebunt in æternum; Non solum numquam persolvent totum debitum, sed etiam numquam incipient solvere minimam partem debiti. Solvere debitum peccatorum, est satisfacere Deo, in quem peccaverunt, & ad satisfaciendum Deo, oportet, quod ille acceptet ea, quæ offeruntur: sed Deus non acceptat factum aliquod, vel toleratum a peccatore, quia extra charitatem est; ergo numquam poterit satisfacere, neque incipere satisfacere, sed manebit semper de-*S. Bern. epist. 353.* bitum integrum. Sanctus Bernardus rationem assignat, cur peccatum in hac vita commissum, & præteritum, æterno subjici debeat supplicio; dicit enim: Ob hoc procul dubio inflexibilis & obstinatæ mentis sumitur æternaliter malum, licet temporaliter perpetratum, quia quod breve fuit tempore, vel opere, longum esse constat in pertinaci voluntate. Illa namque contumacia, & mentis obstinatio, qnacum peccator in hac vita Deum offendit, nisi illam in hac vita corrigat, in perpetuas æternitates incorrigibiliter perseverabit.

Mansi disc. 22. n. 11. VI. *Nosse debet*, *cur pœna damni tam gravis censeatur*: Nimirum ob causam a Mansi indicatam, dum ait: In parabola de decem virginibus Incarnata Sapientia præminm animarum electarum in virginum prudentum ad nuptias ingressum, præscitorumque supplicium in inferno stultarum virginum exclusione nobis manifestatura, duobus dumtaxat verbis universam innumerabilium omniumque atrocissimorum suppliciorum circumscripsit congeriem, dicens: *Nescio vos*. Nonne longe graviora eas animas, manebant tormenta? Nequaquam, qnia in hac unica pœna, scilicet damni, omnes aliæ virtualiter & eminenter *S. Chrys. ho. 24. in Matt.* recluduntur; Ideoque idem D. Chrysostomus in alia quadam homilia inquit: Si mille aliquis ponat gehennas, nihil tale dicturus est, quale est a beatæ illius gloriæ honore repelli, exosumque esse Christo, & audire ab illo: Non novi vos. Si id non possumus sermone demonstrare, nihil est omnino mirandum; neque enim novimus illorum beatitudinem præmiorum, ut infelicitatem qnoque de illorum amissione scire possimus. Nos autem hanc absque dubio discemus, cum experimento cœperimus doceri. Itaque tunc aperientur oculi, tunc auferetur velamen, tunc enim ingenti dolore impii videbunt, quid inter bonum æternum & summum, & hæc caduca & fragilia discriminis sit.

VII. *Nosse debet*, *quæ causa sit*, *cur tam multi in hanc pœnam damni incidant*: Nimirum sola bonorum terrestrium nosque decipientium aviditas, quia scilicet hæc perdere recusamus, ut non paucos proinde senioribus illis Susannæ insultantibus, simillimos dixerim, de quibus Daniel scribit: *Everterunt sensum suum*, *& declinaverunt oculos suos*, *ut non viderent cælum*, *neque recordarentur judiciorum justorum*. *Daniel c. 13.* Imo in nos, dum vivimus, illud quadrat Psalmistæ dictum: *Supercecidit ignis*, *& non viderunt solem*. Ignis namque concupiscentiæ nostræ impedit nos, quo oculos nostros in Solem desigamus æternum, qui tribus luminibus in uua luce resplendet. S. Gregorius tamen hæc eadem verba ita explicat, dicens: Ignis super impios eadit, sed Sol *S. Greg. l. 9. mor. c. 38.* igne cadente non cernitur, quia illos, quos gehennæ flamma devorat, a visione veri luminis cæcat.

VIII. *Nosse debet*, *cur misericordia Dei respectu damnatorum sit implacabilis*: Nimirum ob causam a S. Bernardo indicatam, dum dixit: Nec ulla omnino credenda est erga im- *S. Bern. s. 6. in Psal. Qui habitat.* pios futura miseratio, ubi nec ulla speranda est correctio. Unde gemunt, teste S. Cyrillo, *S. Cyrill. orat. de exitu anim.* sine intermissione, sed nullus est, qui misereatur; vociferantur ex profundo, sed nullus est, qui exaudiat; lamentantur, sed nullus est, qui liberet; exclamant & plangunt, sed nullus est, qui commoveatur.

IX. *Nosse debet*, *cur tam multi damnentur*: *S. Cyrill. ex Ep. 18. ad S. August.* Nimirum, quia ad æternorum gaudiorum patriam deveniendi arctissima, & sine ambiguitate aliqua, a paucissimis certe cognita extat via; eundi ad perditionem, iter latissimum. Quod confirmans S. Aug. sic discurrit: Neque *S. Aug. l. 21. de Civ. Dei c. 12.* enim utrumque demonstraretur in omnibus, quia si omnes remanerent in pœnis justæ damnationis, in nullo appareret misericors gratia redimentis; rursus si omnes a tenebris transferrentur in lucem, in ullo appareret severitas ultionis, in qua propterea multo plures, quam in illa sunt, ut sic ostendatur, quid omnibus deberetur; quod si omnibus redderetur, justitiam vindicantis juste nemo reprehenderet.

X. *Nosse debet*, & firmiter credere, quod Ecclesia & SS. Patres de qualitate, quantitate, & æternitate infernalinm pœnarum credendum proposuernnt. Quem in finem discursus S. Gregorii proderit sic loquentis: Si esse Sanctorum animas in cælo, sacri eloquii testifi- *S. Greg. l. 4. mor. c. 38.* catione credidisti, oportet, ut per omnia esse credas & iniqnorum animas in inferno, quia ex retributione æternæ justitiæ, ex qua jam justi glorificantur, necesse est per omnia, ut & injusti crucientur; nam sicut electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est, quod in die exitus sui ignis reprobos exurat.

XI.

XI. *Nosse debet* æquitatem hujus pœnæ: quæ potissimum ex obstinatione voluntatis desumitur. Cum enim voluntas damnati, ut loquitur S. Gregorius & Innocentius, licet amiserit potestatis affectum, semper tamen retineat malignitatis effectum, voluissetque sine fine vivere, ut sine fine potuisset in iniquitatibus permanere, justum est, ut, qui in suo æterno peccavit in Deum, in æterno Dei puniatur.

XII. *Nosse debet*, quod licet præcipue studere debeat, ut ad omnes actiones suas ex purissimo Dei amore moveatur, non omittere tamen debeat, etiam ex inferni consideratione solidos aliquot fructus referre, qui quidem triplex est potissimum. 1. Ut timore inferni, tamquam efficaci fræno utatur, per quem se ab omni peccati periculo cohibeat; nam, ut sapienter S. Bernardus dixit, hæc qui pavet, cavet: qui negligit, excedit. 2. Ut per ejusdem inferni considerationem te ad patientiam exstimulet; quæ enim quisque gra-
S. Aug. s. 109. via valde patitur, inquit S. Augustinus in comparatione æterni ignis non tantum parva,
Idem in Ps. 63. sed nulla sunt. Et alibi: quis non bibat temporalis tribulationis poculum, metuens ignem gehennarum? & quis non contemnat dulcedinem sæculi, inhians dulcedini vitæ æternæ? majore timore minora contemnimus, & majore æternitatis cupiditate, omnia temporalia fastidimus. 3. Ut ardentem in se zelum animarum excitet, videns, in quanti mali periculo versentur peccatores, ex quo, si posset, etiam canem liberaret.

§. XI. CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Matt. 25. v. 46. I. EX occasione thematis: *Ibunt hi in supplicium æternum*: potest gravitas hujus supplicii explicari, eumque in finem sententia
S. Chrys. l. de reparat. S. Chrysostomi usurpari: nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus offendentibus se. Et 1. ostendi, quanta viderit oculus tormenta in hoc mundo, & tamen hæc omnia, ut idem Sanctus ait, nec umbram esse ad illa tormenta inferni. 2. Ostendatur, quanta tormenta & dolores vel afflictiones audiverit auris, quomodo, ut iterum ait S. Chrysostomus, criminosos trahant, ligent, faces tormentis admoveant, & tamen hæc omnia ludicra & risus sint ad illa supplicia. 3. Ostendatur, quanta in cor ascendere possint tormenta, & tamen hæc omnia levia sint respectu illorum suppliciorum: sicut enim propter perfectam Sanctorum beatitudinem, nihil erit in Beatis, quod non sit gaudii materia; ita nihil in damnatis, quod non sit eis materia & causa tristitiæ, nec aliquid ad tristitiam pertinens, deerit, ut sit consummata eorum miseria. Quæ omnia fusius explicata videri possunt apud Engelgr. embl. 21. Luc. Evang.

Matt. 25. v. 41. II. Ex occasione thematis: *Discedite a me maledicti in ignem æternum*: potest explicari gravitas pœnæ æternalis, ex Ignis hujus cum nostro igne comparatione. Et 1. quidem dici, quod infinities quasi gravior quoad *intensionem*, id quod ex eo intelligi potest, quod noster ignis, teste S. Augustino, pictus dumtaxat videatur respectu ignis infernalis, & tamen eheu, quam acerbus & intolerabilis est noster ignis! 2. Ostendi potest, quod longe horribilior sit, ac sævior *quoad extensionem*, ut qui non corpus dumtaxat, sed animam etiam, miris quidem, sed tamen veris modis, ut loquitur S. Augustinus, torqueat. 3. Ostendi potest, quod infinities sit acerbior ac crudelior *quoad durationem*, cum inextinguibilis a Christo vocetur, & de eo Jeremias testetur: *Jer. 17. 4.*
Ignem succendistis in furore meo; usque in æternum ardebit. Ut adeo merito S. Augustinus dixerit, quæ quisque gravia valde patitur, in comparatione æterni ignis non tantum parva, sed nulla sunt.

III. Ex occasione thematis: *Per quæ quis peccat, per hæc & torquetur*: potest 1. osten- *Sap. 11. v. 17.*
di, quod omnia fere peccata per quinque sensus externos committantur, ut adeo vere de damnatis ad mortem æternam dici queas: Ascendit mors per fenestras, ingressa est domus nostras. 2. Quomodo homo peccator in iisdem sensibus speciales pœnas patiatur; id quod inductione ostendi potest, uti fuse probant Mathias Faber conc. 6. in Domin. 3. post Epiph. & Jeremias Drexelius in rogo damnatorum cap. 2. 3. 4. & 5. *Jer. 9. v. 21.*

IV. Ex occasione thematis: *Vado parare vobis locum*: potest narrari, quod supra §. 6. de *Jo. 14. v. 2.*
S. Francisco Borgia narratum est, quod nempe ad singula diversoria duos Prodromos, cognitionem peccatorum suorum, & considerationem inferni præmiserit, & per hos effecerit, ut omnia diversoria, quantumcumque vilia, optime semper instructa viderentur. Ostendatur ergo 1. quomodo hunc Prodromum ægri ad suos lectulos mittere, &, sicut Drithelmus olim nimiam ipsius in corpus suum sævitiam admirantibus dixit: Acerbiora vidi; ita ipsi dicere debeant: Acerbiora sum meritus. 2. Ostendatur, quomodo hunc Prodromum pariter mittere debeant ad tuguriola sua pauperes, ut paupertatem, & incommoda inde sequentia, æquo animo sufferre discant. 3. Ostendatur, quomodo hunc Prodromum ad persecutores suos mittere debeant ii, qui graves persecutiones & injurias sunt passi. Hi quippe omnes experientur hujus Prodromi beneficio id, quod supra ex S. Augustino relatum est, scilicet omnia, quæ patiuntur, in comparatione infernalium tormentorum, parva aut nulla esse.

V. Ex occasione thematis: *Ecce ejicis me hodie a facie terræ, & a facie tua abscondar*: *Gen. 4. v. 14.*
potest gravitas pœnæ damni explicari ex consideratione faciei, a qua damnati excluduntur. 1. Ergo ostendatur, quam *pulchra* sit facies, idque ostendatur, tum ex desiderio Angelorum, & hominum desiderantium eam aspicere; tum ex assertione diaboli affirmantis, libenter se omnia Inferorum tormenta tolerare velle, ut unico momento aspicere Dei faciem liceat. 2. Quam *amœna & jucunda* sit facies, ut quæ tanta dulcedine & hilaritate animam replet, ut nihil huic delectationi in terris comparari queat. 3. Quam *beatifica* sit facies, plenam omnium desideriorum satietatem in-

inducens; quamque adeo merito damnati cum Anna Tobiæ matre irremediabilibus lacrymis defleant orbitatem suam, dicantque: Omnia in te uno habentes non debeamus dimittere te. De qua materia videri potest fusius discurrens Petrus Bessæus conc. 5. de Inferno. Item Drexelius in rogo damnatorum cap. 2. §. 2. & seqq.

Joan. 20. v. 29. VI. Ex occasione thematis: *Beati, qui non viderunt, & crediderunt*: dicatur recte olim dixisse Joannem Avilam, plerosque homines aut Inquisitionis carcere, aut stultorum cavea dignos sibi videri; aut enim credunt, inquiebat, quæ Deus de cælesti gloria & Infernorum suppliciis, revelavit, aut non credunt; si posterius, Hæretici sunt, & proin ad Inquisitionis carcerem ablegandi; si prius, stultissimi plane sunt, si nihilominus peccare, & se in tam manifestum periculum æternæ gloriæ amittendæ, pœnæque infernalis accerfendæ periculum præcipitare pergant. Cum ergo pronum sit arbitrari, multos non firmiter satis, aut saltem non viva fide credere atrocitatem tantarum pœnarum, eamdem se variis testimoniis probaturum, ut in ore non duorum dumtaxat aut trium, sed multorum testium stet hoc verbum veritatis, cujus assertio tantopere necessaria, ac salutaris est hominibos. 1. Ergo probetur Authoritate *Dei*, eumque in finem aliquot ad hunc finem magis idoneæ sententiæ ex Sacra Scriptura supra §. 2. citatæ afferantur. 2. Authoritate *Christi* tanta passi, ideoque merito ad mulieres compatientes dicentis: Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? 3. Authoritate *Sanctorum*; ex quorum felicitate sic discurrit S. Gregorius: Si esse Sanctorum animas in cælo sacri eloquii testificatione credidisti, oportet, ut per omnia esse credas & iniquorum animas in inferno, quia ex retributione æternæ justitiæ, ex qua justi jam glorificantur, necesse est, per omnia, ut injusti crucientur. 4. Authoritate *Ecclesiæ* hunc articulum in symbolo proponentis, & firmissime semper contra Hæreticos propugnantis, ut ex variis Conciliis, præcipue Florentino in litteris unionis, patet. 5. Authoritate *SS. Patrum*: quorum aliquot selectiora testimonia ex §. 3. desumi possunt. 6. Authoritate *Justorum*, In terris adhuc degentium: quam ut S. Gregorius iterum discurrit: Electos Dei cernimus pia agere, & crudelia tolerare. Hinc ergo colligitur, districtus Judex quanta illic feriat districtione, quos reprobat, si hic cruciat, quos amat. 7. Authoritate *Damnatorum*: qui, cum hic non crederent illas pœnas, post mortem apparentes, nimis veras esse, se proprio nunc damno experiri confessi sunt. 8. Authoritate *Ethnicorum*, Tantali, Ixionis, Titii & Sisyphi pœnas æternas fingentium. 9. Authoritate *Naturalis luminis*: nam ipsa ratio dictat, æquissimum esse, ut numquam careant supplicio, quorum mens in hac vita numquam voluit carere peccato, & ut nullus detur iniquo terminus ultionis, quia, quamdiu valuit habere noluit terminum criminis. 10. Authoritate *Historicorum*, tam horrenda de ignibus Vesuvii, & Æthnæ montium ejectis referentium, ut merito binæ inferni fauces credantur. Quæ omnia fusius diducta apud Fabrum conc. 2. in Dom. 20. post Pent. videri possunt.

Luc. 23. v. 31. | S. Greg. l. 4. Dial. c. 28. | S. Greg. 3. mor. (marginal references)

§. XII. CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Qualitas.

I. Ignis erit vehementior & fortior apud inferos etiam naturaliter, quam alibi; nam ignis fortificatur ex conditione rei ignitæ, nam quanto res ignita est solidior, & compactior, tanto est actio fortior, & intensior caliditas. Alia etiam intensionis causa est, per antiperistasin, qualis ibi erit. Nam erit illa concavitas Inferni in corde terræ, & quia est locus valde frigidus, cum terra sit nimis frigida, & ibi sit elongata ab omni calore, frigiditas totius terræ circumstantis faciet congregari virtutem ignis, & erit efficacior in actione, & intensior in calore. Abul. 4. 170. in c. 25. Matt.

II. Ad hoc propositum revocandæ sunt in memoriam ingentes illæ Babylonicæ fornacis flammæ, de quibus Danielis 3. dicitur: *Effundebatur flamma super fornacem cubitis quadraginta novem*. Quonam enim mysterio Spiritum Sanctum adeo distincte hunc cubitorum numerum, in quo ignis ille excreverat, expressisse existimatis? Omnia in figura contingebant illis; hæc enim flamma, ignis gehennæ flammas præfigurabat; potuisset quidem Deus, utpote naturæ Author efficere, ut flammæ illæ ad quinquaginta & amplius cubitos, qui perfectus est numerus, pertingerent; verumtamen ob certum mysterium illas ad hunc numerum nequaquam pertingere; sed in quadraginta novem cubitis terminari voluit, ut per hoc insinuaret, quod, cum numerus quinquagenarius remissionis, veniæ & indulgentiæ sit indicativus (siquidem ad annum Jubilæi alludit, qui quinquagesimo quoquo anno celebrabatur, in quo tempore omnia debita, quibus unus alteri adstringebatur, remittebantur) ignis ille infernalis per omnem æternitatem, ne quidem per figuram, vel per umbram quacumque etiam crudelissima inflicta pœna, pro minimo etiam peccato expiari, aut remitti possit. Spes enim impiorum peribit, quia in Inferno nulla est redemptio. Mans. dist. 20. n. 1.

III. Apud Ezechielem de vindice Divinæ Justitiæ ense legitur: *Ut sciat omnis caro, quia ego Dominus, eduxi gladium meum de vagina sua irrevocabilem*. Porro quamdiu in hac vita degimus, Deus ensem suum in vagina sua reconditum tenet, quia patiens est, & ad pœnitentiam nos expectat; post hanc vitam vero in Inferno gladium suum stringere incipit, idque irrevocabiliter. Unde S. Augustinus æternam condemnationem incommutabilitatem Divinæ sententiæ appellat. Ibid. n. 4.

IV. Albertus M. circa Evangelicam divitis Epulonis historiam hanc habet considerationem: *Magnum chaos firmatum est*, inquit Abraham, *ut hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint*. In quo tangitur, quod, etsi Sancti ex inclinatione naturæ, quæ perfectissima est S. Albert. M. in c. 8. Luc.

est in eis (qui volunt transire ultra Chaos, compassionis affectu, quia sicut dicitur Ecclesiastici 44. *sunt viri misericordiæ*) ad vos damnatos juvandos descendere vellent, non possunt, propter congratulationem justitiæ, cui adhærent; lætabitur justus, cum viderit vindictam.

Mansi l. 6. n. 4. V. Apud Sophoniam sex dierum fit mentio, quibus impii in æternæ perditionis profundo barathro cruciabuntur; dicit enim: *Dies iræ, dies illa*; Ecce primum diem: *Dies tribulationis & angustiæ*; Ecce secundum: *Dies calamitatis & miseriæ*; Ecce tertium: *Dies tenebrarum, & caliginis*; Ecce quartum: *Dies nebulæ & turbinis*; Ecce quintum; *Dies tubæ & clangoris*; Ecce sextum. At vero quodnam in eo latet mysterium, quod nulla diei septimæ mentio fiat? nimirum ratio est hæc, quia Sabbatum dies erat Deo dedicatus, & destinatus quieti, damnati autem nullam in pœnis habituri sunt quietem, ideo in mediis tenebris illis ne minimum quidem cælestis luminis videbunt vestigium. Confirmat id ipsum Rupertus Abbas dicens: Quia de septima die nihil ibi erit, nihil de Sabbato Domini, sed sine requie, sine ulla requietionis spe tribulabitur.

Alb. Mag. cap. 20. Apoc. VI. Memoratus S. Albertus M. ingeniose notat titulum, quem S. Joannes inferni barathro attribuit, inquiens: Missi sunt in stagnum ignis & sulphuris; quærit enim, cur non potius illud torrentem, lacum, vel pelagum, appellaverit? Et respondet, quia tormentum inferni stabile est, & immobile, ut stagnum plenum ardore, & fœtore. Enim vero hujus vitæ cruciatus cito transeunt, & ideo semper spes superest, ut unius vel plurium annorum decursu fortuna mutetur; hæc autem spes desperatos illos consolari in æternum non poterit. Non longitudo temporis mollit dolorem, inquit D. Chrysostomus, quomodo enim cum flamma perpetuo illos premat, num spes liberationis? est enim æternum supplicium; num mortis expectatio? est enim pœna æterna; & sunt etiam, quæ puniuntur, corpora immortalia.

S. Chrys. in ps. 49.

Salmeron to. 7. tr. 27. n. 27. VII. Salmeron verba in Evangelii: *Ligatis manibus &c.* sic exponit: Postquam quilibet fuerit convictus de merito damnationis, jubetur ligari manibus & pedibus, quo vel morem expressit Magistratuum, facinorosos in vincula conjicientium, vel secundum Theophylactum, significare voluit, quod post hanc vitam non sit amplius futura potestas operandi aliquid, quo vel bonum vel malum promereamur, quia scriptum est: Venit nox, quando nemo potest operari. Vel ne valeat seu pœnis manibus defendere, vel pedibus effugere, quas necessario cogitur considerare, & pati; affectu etiam necessario vult operari mala, ideo etiam pedibus ligatus est.

Mansi dl. sc. 27. n. 24. VIII. Josephus Mansi de qualitate pœnarum infernalium sic discurrit: Nescio sane, si ullus Regni integri possessionem omnino pacificam ad viginti annos adire vellet, cum hoc duntaxat adjecto pacto oneroso, ut per centum annos in morbido quodam lecto extensus jaceret, ita ut ne digitum movere, nec pupillam elevare posset, sub pœna perdendi jus ad dictum regnum. Sane etiamsi omnes ibi adhiberentur musicæ harmoniæ, refocillationes, honores, recreationes, similesque mentem divertentes gaudiorum circumstantiæ: nihilominus tanto tempore ingens hoc tædium nequaquam tolerare posset, neque dictam acceptaturus esset conditionem. Quanta igitur tot, tantorumque est stultitia, de quibus dicitur: *Lassati sumus in via iniquitatis, ambulavimus vias difficiles*; qui, inquam, in suis impietatibus desudant, non ut regnent in cælis, sed ut per omnem æternitatem super lectum ignis infernalis distendantur, regnum perdant beatum.

Æternitas.

IX. S. Gregorius interrogatus, quomodo justum sit, ut culpa, quæ cum fine perpetrata est, sine fine puniatur? Respondet: Hoc recte diceretur, si districtus Judex non corda hominum, sed facta pensaret. Iniqui enim ideo cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt, nam voluissent utique, si potuissent sine fine vivere, ut potuissent sine fine peccare. Ostendunt enim, quia in peccato semper vivere cupiunt, qui nunquam desinunt peccare, dum vivunt, ad magnam ergo justitiam judicantis pertinet, ut nunquam careant supplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato. *S. Greg. ap. Mansi disc. 10. n. 1.*

X. Vincentius Bellovacensis pariter ad malitiam voluntatis reprobæ, non vero ad actum peccaminosum recurrens, illam a justitiæ æquissimo pondere trutinari his verbis dicit: Deus non tantum extrinsecas considerat actiones, verum etiam intrinsecas voluntates, nec considerat quantum, sed ex quanto in ejus Sacrificio quis impendit; vel in flagitio, quod committit. Cum igitur impius ex improba voluntate non ponat modum in delectatione peccati, nec tantam delectationem unquam invenire potest, quin vellet semper, si posset, amplius delectari; ideo Deus, qui corda pensat, non facta, pœnas infligit non secundum delectationem habitam sed quæsitam. *Bellov. spec. mor. l. 2. p. 4. dist. 2.*

Utilitas memoriæ Inferni.

XI. In Arles quemdam Joannem Berle fuisse accepimus, qui, cum admodum longo tempore a Medicis deploratus; lecto affixus ex paralysi jacuisset, quadam die in domo sua ignem conspicatus fuit, qui cum jamjam tabulatum cubiculi sui lamberet, ac popularetur, repente ille horrore perculsus & jam mortem sibi instantem animo imprimens, ita spiritus animales perculit, nervorumque contractorum nodos abrupit confestim, ut lecto exilierit, & fenestra forte fortuna apprehensa, animoso per eam saltu, se ejecerit, & velut metu ac terrore persequente, & ignem, & paralysin diuturnam effugerit. Ita quoque plurimi velut congelati, inque malorum habituum suorum lethargo sepulti jacent, Dei, alteriusque vitæ prorsus immemores, totidem sane paralytici spiritualiter; ad quos excitandos (siquidem hora est jam nos de somno surgere) efficacissimum remedium est, seria ignis infernalis ap- *Ludov. Richeom. in valedic. anim. coll. 2.*

S. Chrys. ho. 11. ad pop. Ant.

apprehensio, dicente D. Chrysostomo: Itaque si futuræ sensus gehennæ nos teneret, & intolerabiles illas cogitaramus pœnas, etiamsi rem & animam, & corpus Dei legibus tradidissemus; non doleremus, scientes, quod majora lucrabimur, a futuris malis liberationem.

Mendi dist. 2. c. n. 7.

XII. Joannes Baptista a Deo electus erat, ut vias dirigeret, id ast, perversos reformaret Hebræorum mores, pararet viam Domini, rectas faceret semitas ejus; idque per prædicationem suam operari debebat, dicente S. Luca: *Factum est Verbum Domini super Joannem Zachariæ filium*, hoc est, subjungit Albertus Magnus: *Vade, prædica;* seu ut Theophilactus interpretatur, per verbum, intellige Spiritum sanctum; Spiritus itaque sanctus præceperat ei officium prædicandi; ideoque venit in omnem regionem Jordanis prædicans, sed quale putatis eum ex Spiritus sancti instinctu habuisse thema? prædicans Baptismum pœnitentiæ. Sed ut populum hunc ad veram induceret pœnitentiam, ut genimina viperarum in columbas transmutaret, quibus aum argumentis, quibus rationibus, quave Rhetorica usum fuisse putatis? *Exibat ad eum Jerosolyma, & omnis Judea, & omnis regio circa Jordanem, & baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua.* Publicani atiam certatim accurrebant, in dictis se abluentes aquis? Venerunt autem & Publicani ut baptizarentur; imo milites, de quibus Poeta cecinit ab initio (*Nulla fides, pietasque viris, qui castra sequuntur*). Venerabundi, & trementes interrogabant eum. Quid faciemus & nos? Quot aquidem in sæculis præteritis Prophetæ in austeritatibus, prodigiisque magnis Verbum Dei annunciaverant, & nihilominus toto eo tempore tantam non potuere colligere messem, quam Baptista diebus paucis: Quæ tantæ operationis differentia? Illi temporalia iræ justitiæque Divinæ supplicia intentabant in vita præsenti inferenda; Baptista vero atrocitatam prædicabat inferni, inquiens: *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur: paleas comburet igne inextinguibili.* Hinc S. Chrysostomus, stupendam hanc conversionem admirans ita discurrit: Quid factum est, quod, cum impiorum essent filii, tamqua nequiter educati, susceperunt subito pœnitentiam? Unde hæc facta est repente tanta conversio? Quis vulnera immedicabilia curavit? Ignis infernalis curavit plagas; ideoque subjungit Sanctus: Considera, quemadmodum illos ab ipsis principiis attonitos reddiderit, da gehenna scilicet inferendo sermonem; Huncque ignis infernalis timorem tanto incutiebat majorem, quanto dictam pœnam viciniorem non vero remotam esse doceret, in deserto illo exclamans: *Jam securis ad radicem arboris posita est.*

Matth. 3.

Luc. 3. 9. & 10.

S. Chrys. hom. 11. in Matt.

S. Thom. Villanov. conc. 1. de judicio.

XIII. S. Thomas Villanov. Inferno ingeniosum quidem, sad parum plausibile attribuit, epithetum, Inquiens: O vare necessariam gahennæ pœnam, vere decoram inferni pyram! At vero inquies, qua ratione illam carbonum ignitorum simulque tenebrosorum & obscurorum catastam, pulchram & decoram appellare potuit? Ratio hujus epitheti esse potest; quia timor ignis illius animas nostras purificat pariter & venustat, ut idem S. Archipræsul subdit: Vere decoram inferni pyram, quæ Creatoris sui injurias vindicat, & inordinata per culpam reordinat par pœnam. Vere pulchram creaturam, mundoque utilissimam post reatum, quæ si post culpam deesset, defectuosus & imperfectus Mundus maneret. Nulla potest quidem Regno cælorum excogitari pulchrior, & opulentior fabrica, nec deformior & horribilior abysso infernali; & tamen D. Chrysostomus inquit: Etsi cælorum est regno gehenna contraria, ad unum tamen ambo finem respiciunt, hominum salutem, illud quidem ad se allicians, hæc autem ad se compellans, & timore corrigens se negligentius habentes. Idem quoque S. Doctor l. 1. de providentia divina, non minus admirandam esse dicit Dei clementiam, dum cælum nobis promittit, quam dum nobis comminatur infernum; Non minus inquit, gehennæ comminatio, quam promissio Regni ineffabilem ipsius clementiam commendat. Nisi enim ille gehennam minatus esset, non facile quispiam cælestibus bonis potiretur.

S. Chrys. ho. 7. ad pop.

S. Chrys. l. de Provid. to. 6.

§. XIII. MISCELLANEA.

Qualitas.

Apud Fab. l. c.

I. REfert Giraldus Cambrensis in mari Hyberniam alluente Insulam visam, quæ si quis ad eam appellere volabat, mox alio sa transferebat, donec quidam Juvenes consilio quorumdam instructi igneas sagittas in illam conjecerunt, tunc enim immobilis consistebat. Talis fugitiva Insula cor hominis ast. Quare si volumus illud sistere, & stabilem Deo sedem in eo parare, igneæ sagittæ, id est, timor inferni in illud, jaciendus est.

Cedrenus apud Fab. conc. 3. in Do. 19 post Pent. n. 3.

II. Zeno Imperator, quem Uxor in ebrietate vivum sepeliri jusserat, lamentabili semper voce clamat: Ah miseremini, & aperite mihi. Cumque Custodes responderent; alium jam regnare, nihil, ille ajebat, curo, vos, aperite duntaxat, & in Monastarium me abducite. Sed cum non aperiretur, farunt, postea inventum præ fame caligas & brachia sua ac lacertos absumpsisse. O quam gement damnati in inferno sepulti.

Cedrenus n. 4.

III. S. Macarius a Fratribus de Monte Nitriæ rogatus, ut salutari monito eos instrueret, cum lacrymis dixit: Ploremus o Fratres; & lacrymas oculi nostri producant, antequam eo binc migremus; ubi lacrymæ comburunt corpora. Qua quidem adbortatione ita moti sunt Fratres, ut & lacrymas copiose profunderint, & in genua prostrati ad S. Macarium dixerint: Pater, ora pro nobis.

Faber conc. 2. in Dom. 18. post Pent.

IV. Provarbium est Italis: Aspettar, & non venir: giacer, & non dormir: servir, & non gradir, son tre cose da morir. Id est, expactare, & non venire: jacere, & non dormire servire, & non placere, sunt tria, quæ possunt mortem accelerare: quod nimis verum damnati experiuntur.

Gran. loc. cit. f. 837.

V. Lysimachus Rex a Scythis obsessus, cum ob potum aquæ se hosti tradidisset, eadem absumpta dixit: O quam brevis voluptatis causa, & regnum & libertatem amisi! Ah quid

ge-

reprobi dicent, cum se propter momentaneam voluptatem & regno cælesti privatos, & ad tanta supplicia damnatos viderint!

Drex. in rogo dam. VI. Bion Philosophus dicebat, viam ad inferos planissimam ac tritissimam esse oportere, cum plerique illuc clausis oculis eant.

VII. Quæ vitia potissimum ad infernum deducant, Thomas Morus hoc distycho indicavit:

Si quis ad infernos properat descendere Manes,
Huc iter accelerant, balnea, vina, Venus.

Inchin. p. 1. c. 10. VIII. Quemadmodum olim Jacob Patriarcha manum dextram Ephraimo juniori filio Joseph, sinistram vero Manassi filio seniori imposuit; ita Deus ad dextram olim eos, quos mundus postponebat, ad lævam eos, quos ille præferebat, collocabit.

Æquitas.

Daniel. 4. IX. Daniel, ubi visum de Nabuchodonosore septem annis inter bestias victuro audivit: sic expavit, ut ad horam mutus staret, quid nos si damnatos æternum inter dæmones & tormenta victuros credamus?

Utilitas.

Lipsius l. de Cruce. X. Afri, ut leones a se arcerent, alios a se captos suspenderunt, quibus visis reliqui silvis exire non sunt ausi, quanto magis ad infernum accedere verebuntur homines, si damnatos tantopere cruciatos intueantur.

Te aut conc. de Infern. XI. Democritus Philosophus docere solebat, orbem duobus mediis contineri, amore præmii, & timore supplicii, quæ duo Cyrus Rex Regis brachia appellabat. Recte autem de præmio regni cælestis; & supplicio inferni intelliguntur per hæc enim vel maxime homines in officio continentur.

Vita PP. l. 9 §. 107. XII. Cum Ascета quidam Achillem Monachum rogasset, unde accideret, quod in cella otio ac torpore marcesceret: respondit is, id inde provenire, quod nec quietem, quam speramus, nec tormenta, quæ timemus, animo volveret: hoc enim si faceret, etiamsi cella vermibus plena esset, libenter in ea mansurum.

Æternitas.

Bessæus conc. 6. de Inf. p. 2. XIII. Etsi flamma fornacis Chaldeæ usque ad quadraginta novem cubitos se porrexerit, quinquagesimum tamen jubilæarii numeri non attigit, quia figura erat ignis infernalis, ubi nullum jubilæum spel & gratiæ datur.

Prud. contra Marcionit. XIV. Recte quoque Prudentius canit:

Vermibus & flammis, summis cruciatibus ævum
Immortale dedit, senio ne flamma periret.

§. XIV. AXIOMATA.

S. Bern. I. Cessat voluntas propria, & infernus non erit.
II. Facilis descensus averni.
III. Qui vivus cum Christo descendit ad inferos,
Moriens cum eo ascendit ad cælos.
IV. Procul ab aula, procul ab inferno,
V. Momentaneum, quod delectat,
Æternum, quod cruciat,
VI. Memorare novissima, & in æternum non peccabis.

§. XV. AUTHORES.

I. Petrus Bessæus de quatuor novissimis.
II. Gabriel Inchinus de quatuor novissimis part. 3.
III. Jeremias Drex. in rogo damnatorum.
IV. Philippus D'Outreman in Pædagogo Christiano p. 1. c. 8. §. 9.
V. Ludovicus Granatensis in locis communibus fol. 826.
VI. Joannes Lopez Epit. l. 9. c. 3.
VII. Petrus Canisius de novis. c. 5.
VIII. Matthias Faber conc. 8. in festo S. Catharinæ. Item conc. 6. & 7. Dom. 3. post Epiph. Item conc. 2. & 3. Dom. 19. & conc. 2. Dom. 20. & conc. 7. Dom. 21. post Pent.
IX. Thomas Stapletonus tex. 10. in Dom. 3. & tex. 8. in Dom. 5. post Epiph. Item tex. 9. in Dom. 19. post Pent.
X. Henricus Engelgrave in Luce Evang. Dom. 5. post Epiph.
XI. Josephus Langius in Polyanth. tit. eod.
XII. Jacobus Salianus de Timore Dei l. ult.
XIII. Dionysius Carthusianus de quatuor novissimis c. 35.
XIV. Georgius Reeb in regulis prudentiæ p. 1. c. 3.
XV. Bartholomæus Saluthius in septem tubis, tuba 6. tota.

TITULUS LXXIII.

INGRATITUDO.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

I. EST culpabilis negligentia in debitæ gratitudinis officio persolvendo: Seu brevius: Est culpabilis omissio gratitudinis debitæ. Jos. Lang. V. eadem.

Actus.

II. Beneficium acceptum negare. Staps.
III. Beneficium collatum dissimulare.
IV. Beneficium acceptum non compensare.
V. Beneficii accepti penitus oblivisci.
VI. Beneficium collatum maleficio rependere.

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Qualitas.

I. NON est inventus, qui rediret, & daret gloriam Deo. Luc. 17. v. 17.
II. Filios enutrivi, & exaltavi, ipsi autem spreverunt me. Is. 1. v. 2.
III. Cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui: Israel autem me non cognovit, & populus meus non intellexit. Is. 1. v. 4.
IV. Quid est, quod debui ultra facere vineæ Is. 5. v. 4.
meæ,

meæ, & non feci? ao quod expectavi, ut faceret uvas, & fecit labrufcas?

Jer. 18. v. 20. V. Numquid redditur pro bono malum, quia foderunt foveam animæ meæ?

2. Tim. 3. v. 1. VI. Hoc autem fcito, quod in noviffimis diebus inftabunt tempora periculofa; eruot enim homines feipfos amantes, cupidi, elati, fuperbi, blafphemi, parentibus non obedientes, ingrati, fcelefti.

Deut. 32. v. 6. VII. Hæccine reddis Domino popule ftulte & infipiens? numquid non ipfe eft Pater tuus, qui poffedit te, & fecit, & creavit te?

Damnum.

Prov. 17. v. 13. VIII. Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo ejus.

Sap. 16. v. 29. IX. Ingrati fpes tanquam hybernales glacies tabafcet, & difperiet tanquam aqua fupervacua.

Jer. 17. v. 9. X. In die illa erunt civitates fortitudinis ejus derelictæ ficut aratia, & fegetes, quæ derelictæ funt a facie filiorum Ifrael, & eris deferta, quia oblita es Dei Salvatoris tui, & fortis adjutoris tui non eris recordata.

§. III. EX SS. PATRIBUS.

Damnum.

S. Bern. f. 32. I. INgratitudo eft inimica animæ, exinanitio meritorum, virtutum difperfio, beneficiorum perditio, ventus urens, ficcans fibi fontem pietatis, rorem mifericordiæ, fluenta gratiæ.

S. Aug. c. 18. folil. II. Recolam ad mentem meam omnia bona, Domine, quæ fecifti mihi a juventute mea, in omni vita mea. Scio namque, quod ingratitudo multum tibi difpliceat, quæ eft radix totius mali fpiritualis, & ventus quidam deficcans & urens omne bonum, obftruens fontem mifericordiæ tuæ fuper hominem, quia & mala jam mortua oriuntur, & viva jam opera moriuntur.

S. Ambr. f. 62. III. Si accipientes divina munera taciti & immemores fuerimus, tanquam ingrati & indigni eorum fubminiftratione fraudabimur.

S. Aug. l. de pæn. IV. Ingratus extitit, qui plenus virtutibus Deum non omnino timuit. In hoc enim quifque peccator fit culpabilior, quo eft Deo acceptior. Ideo enim Adam plus peccavit, quia omni bono abundavit.

S. Chryf. fup. Mat. V. Quanto majora beneficia funt hominibus collara, tanto graviora peccantibus judicia conftituta.

S. Bern. f. 1. in 6. jejunii. VI. Gratiarum ceffat difcurfus, ubi recurfus non fuerit. Nec modo nil augetur ingraro, fed & quod accipit, in perniciem ei vertitur.

S. Aug. in Pf. 34. VII. Retribuebant mihi mala pro bonis. Ego attuli fœcunditatem, ipfi retribuebant fterilitatem: ego viram, ipfi mortem: ego honorem, ipfi contumelias: ego medicinam ipfi vulnera: & in his omnibus, quæ retribuebant, utique fteriles erant. Hanc fterilitatem in arbore maledixit, ubi fructum, cum quæreret, non invenit.

Bernar. fup. Cant. VIII. Ingratitudo peremptoria, res eft & hoftis gratiæ, inimica falutis, quoniam nihil ita difplicet Deo, quemadmodum ingratitudo.

Ambr. in Offic. IX. Si gratiam homini non referre fimile eft homicidio, quantum crimen eft Deo non referre?

X. Grave oimis eft, ut fructus laboris fui fraudetur induftrius, & cui debet pro fedulitate conferri præmium, difpendium patiatur injuftum. Et malorum omnium probatur extremum, ut inde quis cogatur detrimenta fufcipere, unde credebat auxilium provenire, moleftiam pati fine caufa, pœnam fine culpa, damna fine delictis. *Caffiod. l. 4. Ep. 31.*

XI. Si qua gravis neceffitas prefferit, tunc Dei recordatur. Si belli terror infremuerit, fi morborum peftifera vis incubuit, fi alimenta frugibus longa ficcitas denegavir, fi tempeftas, fi grando ingruat, ad Deum confugitur, a Deo petitur auxilium, Deus ut fubveniat oratur. Si quis in mari vento fæviente jactatur, hunc invocat. Si ad extremam mendicandi neceffitatem deductus, victum precibus expofcit, Deum folum obteftatur, per ejus unicum atque divinum nomen hominum fibi mifericordiam quærit. Nunquam igitur Dei meminerunt, nifi dum in malis funt. Poftquam metus deferuit, & pericula recefferuot, Deo, quem ante in fua ipfa neceffitate implotaverant, ne verbo quidem gratias agunt. *Lactant. Firm. l. 2. de divin. inftit. adverfus gentes.*

§. IV. EXEMPLA CATHOLICA.

Qualitas.

I. PIncerna Pharaonis fuccedentibus profperis oblitus eft beneficii a Jofepho accepti, ideoque ipfe fe redarguit, ac accufat dicens: Confiteor peccatum meum; quod videlicet oblitus benefactoris mei oon fim locutus Pharaoni pro illius liberatione. *Gen. 41.*

II. Dedit Deus eam gratiam in oculis Hebræorum, ut eos omni auro & argento rebufque pretiofis fpoliarent; at illi ex his fpoliis fibi vitulum aureum conflaverunt, quem, vero Deo relicto, adoraverunt. *Exod. 10.*

III. Quibufdam Agarenis per cellam S. Sabæ tranfeuntibus & famentibus, cum ipfe radices tantum & corticcs arundinum appofuiffet, illique paulo poft rediiffent, & cafeos dactilofque attuliffent, exclamavit hic fanctus: Heu mihi! Barbari ifti, parvi noftri beneficii memores referre gratiam munifice ftuduerunt; nos autem, qui quotidie fruimur bonis Creatoris, nullam ei viciffim ftudemus referre gratiam per mandatorum obfervationem. *Surius in vita t. 6. f. 91.*

IV. Frater Ægidius S. Francifci Difcipulus cum divitem quendam pro beneficiis acceptis ingratum vidiffet, cum hoc argumento ingratitudinis convicit: Incidi, ioquit, in hominem manibus & pedibus truncum, oculifque orbatum, eum cum benigne percontatus effem, quid reponere vellet, fi manum, pedes & oculos ei aliquia reftitueret? refpondit: Servum me ille perpetuum confecrarem. Tum ad divitem converfus: Cum ergo & tibi, inquit, Deus oculos & manus, ac pedes cæteraque corporis membra integra & illæfa tot annis fervaverit, tu iis in contemptum abuteris? *Engelgr. in Dom 6. p. ft Pent.*

V. Anno 1482. Daotifci latro juvenis fufpendendus, ope P. Guardiani Francifcanorum, qui eum olim e facro fonte levarat, vita donatus, peffimam vicem retulit: eundem enim poftea a tergo adortus & caput medium fcidit *Ibidem.*

Ca-

Captus, & ideo capite damnatus, ultima verba locutus dixit: Utinam omnes, qui a suspendio me suis precibus nuper liberarunt, simili morte peremissem.

Alphons. de Ovilles in relat. hist. Chili. l. 4. c. 6. VI. Columbus post occupatas in India Insulas quatuor, jam Vice Rex ab æmulis fuit accusatus, velut Indos baptizatos non foveret, studeret potius mancipia ex iis, quam Christianos facere, eos occupari in effodiendo auro, non habita ratione, eos sustentandi: Unde Rex Franciscum de Bobadiglia cum potestate misit, qui in Columbum inquireret; Qua de re Rex eum moneri litteris cæterum officiosis jussit; ne quæsitori obsisteret. Is non auditis, eum ac fratres post multas criminationes jubet in vincula dari, & ferro oneratos in Hispaniam mittit. Cum vincula essent Columbo injicienda, diu nemo præ reverentia ausus est id exequi: donec vilis homuncio, ejusque adeo coquus id fecit. Ubi Columbus a servo suo vidit sibi vincula injici, ingemuit. Et ita, inquit, mundus eum tractat, qui ei servit; hoc præmium est humanæ spei, & laborum? Sepeliar, si morior, cum his vinculis, ut sint testes, solum Deum facere gratiam, cujus eum non pœniteat, mundus mentitur, & fallit. Ubi fuit in Hispaniam delatus, Rex id ægre tulit; neque enim id volebat. Adductus ad Regem & conjugem ejus præ lacrymis diu loqui non potuit; tandem rationem factorum dedit. Reges consolati hominem, comperta demum veritate cum potestate priori eum ac fratres in Indiam remisere, bonis omnibus ante confiscatis, denuo illis redditis.

S. Aug. l. 21 de civ. cap. 17. VII. De Adamo primo parente nostro sic loquitur S. Augustinus: Quanto magis homo fruebatur Deo, tanto majora impietate dereliquit Deum, & factus est malo dignus æterno, qui hoc in se premit bonum, quod posset esse æternum.

S. Chrysost. in S. contra Jud. VIII. De Judæis quoque S. Chrysostomus: Vultis cognoscere, quanta Judæis fecit Deus? & permanserunt semper ingrati. Septuaginta & quinque animæ ingressæ sunt Ægyptum, & factæ sunt sexcenta millia. Mortuus est Joseph, & surrexit Rex alius immemor Joseph, qui valde illos afflixit, clamaverunt ad Dominum, qui eduxit eos per Moysen ex Ægypto, & duxit in desertum. Et queruntur Moysi: Eduxisti nos in desertum, ut occideres, quasi non sint sepulchra in Ægypto. Cognosce ingratitudinem. Sed rem majorem vide. Quadraginta annis fuerunt in deserto, capillusque illorum non crevit, neque unguis, neque vestis sordidata, nec calceus attritus, non seminaverunt; nec messuerunt: non pinsuerunt, nec coxerunt panes; sed panem de cælo comederunt, & post tot beneficia dixerunt Aaroni: Da nobis Deos, qui nos præcedant.

S. Ambr. l. 1. de Vir. IX. De Juda S. Ambrosius ait: In proditore Dominus hoc gravissimum invenit, quo ejus condemnaret perfidiam, quod gratiæ vicem non repræsentaverit, & conviciis amicitiæ venenum malitiæ miscuerit.

S. Hier. in Isaiam lib. 11. X. Tradunt Hebræi, teste S. Hieronymo, ideo ægrotasse Ezechiam, quod post inauditam victoriam Judæorum & Assyrii Regis interitum non cecinerit laudes Domino, quas cecinit Moyses Pharaone submerso, & Debbora interfecto Sisara, & Anna genito Samuele.

Jonæ. 4. XI. Jonas, quia non gratias Deo egerat ob hederam tam subito productam, mox sub diluculum præparavit Deus vermem, qui arrosit & arefecit illam.

B. Fulg. lib. 5. XII. Insigni ingratitudine erga fratrem Isaac Imperatorem Constantinopolitanum, a quo unice diligebatur, Alexius usus est. Nam quanquam a Turcis culpa sua captus, ab Isaac fratre statim magno auri pondere redemptus, dominum suum, nedum fratrem tanti muneris authorem vir perfidus ingratusque oculis atque imperio simul privavit.

Idem ib. XIII. Ingratitudine Philippus Dux Mediolanensis erga Beatricem conjugem non caruit; nam cum adolescens esset, & propter Joannis fratris immanitatem paterni imperii parte amissa, pars quæ superaret, in magno discrimine versaretur, omnium egens Beatricem Facini Canis militarium copiarum suarum ducis uxorem ipsius Facini hortatu, qui paulo post decessit, in matrimonium duxit, quia & militum animos, qui ei assueverant, & pecuniam qua Facinus abundabat, cum nuptiis secum trahebat. Ejus igitur ope compositis rebus, quia ætas longe dispar erat, neque Philippo conjux, sed avia superinducta videbatur, ut se gravi matrimonio liberaret, Philippus turpitudinis insimulatam, clam, ut ajunt, judicio tamen ante facto interimi jussit.

§. V. EXEMPLA PROFANA.

Qualitas.

Plutarc. in Apoph. I. Athenienses a Philippo in bello capti, iterumque dimissi, tam ingrati fuerunt, ut etiam vestes & stragula a Macedonibus repeterent, eosque propterea in jus vocarent.

Baron. an. 886. II. Basilius Imper. cum in venatione cervi cornibus per zonam arreptus in sublime ferretur, & quidam ex famulis ejus liberandi caussa cingulum ense discecuisset, pro munere, quod ei debebat, caput illi præcidi per summam ingratitudinem jussit, quod contra Imperatorem gladium strinxisset.

Sabellic. l. 7. c. 2. III. Athenienses, licet Socratem Apollinis indicio omnium sapientissimum declaratum, suamque juventutem præclare ab eo institutam scirent, nihilominus tamen ob levem causam veneno oblato sustulerunt.

Laug. V. eodem in Polyanth. f. 574. IV. Justinianus Imper. licet Bellisarii ducis sui auxilio, Persas in Oriente, Wandalos in Africa, & Gothos in Italia superasset; horum tamen omnium immemor eum exoculari jussit, unde is postea stipem petens dicebat: Belisario nummum date, quem virtus extulit, & in imum invidia (& ingratitudo præcipitavit).

Berzl. in festo S. Matth. tent. 1. V. Cæsar cum inter eos, quorum manibus interemptus esset, etiam Brutum, quem tam paterne educaverat, & ad summos honores evexerat, vidisset, hoc solum quasi dolens dixit; Et tu Fili?

Ibid. VI. Valerius Maximus merito ingratum animum Pompilii exaggerat, quod a Cicerone prius defensus, postea, cum nemo Antonio in ejus

ejus cæde obtemperare vellet, ille solus tanti facinoris executionem susceperit.

Ibid. VII. Claudius Nero decrevit, ut, si dominus quispiam servum ægrotantem non omni cura foveret, aut domo ejiceret, hoc ipso servus libertati restitutus foret.

Majol. p. 2. coll. 1. VIII. Recenset Sabas Castilioneus in libello quodam, cui titulus: Ricordi, in Brutiis olim statutum, ut is, qui vellet agere contra ingratos, certam campanulam ad id destinatam pulsaret, ad cujus pulsum mox quidam Senatores conveniebant. Accidit forte, ut quis equum cæcum & strigosum ob senium domo expulerit, qui equus forte stabulum ratus, sacellum illud intrat, in quo dicta campana pendebat: ex qua cum frondes, nescio quo casu penderent, equus quippe jejunus decerpendo campanam movit, & Senatorum aures, ut mox ad causam dicendam confluerent, excitavit, sed reperto tantum ad campanam equo, ut viderunt, cujus antea fuisset, domino suo restituendo, ut eadem lege equum aleret, qua cautum est, esse cuiquam ingrato.

Vellejus l. 2. Valer. IX. P. Scipio Africanus Æmilianus M. Aquilio, & C. Sempronio Conf. post duos consulatus, duosque triumphos & bis excisos terrores Reipublicæ, mane in lectulo repertus est mortuus, ita ut quædam elisarum faucium in cervice reperirentur notæ. Ab hinc annos centum quinquaginta, ait Vellejus, de tanti viri morte nulla habita est quæstio; ejusque corpus velato capite elatum est, cujus opera super totum terrarum orbem Roma extulerat caput; seu fatalem, ut plures, seu conflatam insidiis, ut aliquæ prodidere historiæ, mortem obit.

Vellejus l. 2. c. 2. X. Livius Drusus vir nobilissimus, eloquentissimus, sanctissimus, cum Senatui priscum restituere cuperet decus, in iis ipsis, quæ pro Senatu moliebatur, Senatum habuit adversarium; tum corversus Drusi animus, quando bene cœpta male cedebant, ad dandam civitatem Italiæ. Quod cum moliens revertisset e foro, immensa illa & incognita, quæ eum semper sequebatur, multitudine cinctus, in atrio domus suæ cultello percussus, qui affixus lateri ejus relictus est, intra paucas horas discesserit. Sed cum ultimum redderet spiritum, intuens circumstantium, mærentiumque frequentiam; effudit vocem convenientissimam conscientiæ suæ: *Ecquando*, inquit, *propinqui*, *amicique*, *similem mei civem habuit Respublica*.

B. Fulg. lib. 2. XI. Ut omnibus aliis in rebus immania horrorisque plena Caligulæ principia scelera fuerunt, ita ingratitudinis quoque crimine non alios modo mortales, verum feras quoque ipsas immanitate insignes superavit; id in eo præcipuum erat, quod omnes, a quibus amabatur, odio habebat, magis hoc patuit, cum pro ejus valetudine, quæ in discrimine erat, quidam sese pugnaturum vovisset; morbo enim liberatus, ut votum solveret, exegit, neque abire campo nisi victorem passus est, omni arte enixus, ut qui pro ejus servanda salute discrimini vitam obtulerat, pro gratia mortem reportaret.

Max. lib. 5. XII. M. Cicero Cneum Popilium Lenatem Picenæ regionis rogatu Marci Cœlii non minore cura, quam eloquentia defendit; eumque causa admodum dubia fluctuantem salvum ad penates suos remisit. Hic Popilius postea nec re nec verbo a Cicerone læsus, ultro M. Antonium rogavit, ut ad illum proscriptum persequendum & jugulandum mitteretur, impetratisque detestabilis ministerii partibus, gaudio exultans, Cajetam cucurrit, & virum, omitto quod amplissimæ dignitatis, certe salutis ejus authorem, studio præstantis officii privatim sibi venerandum, jugulum præbere jussit, ac protinus caput Romanæ eloquentiæ, & pacis clarissimam dextram per summum & securum otium amputavit, eaque sarcina tanquam opimis spoliis alacer in urbem reversus est: neque ei scelestum portanti onus succurrit illud se caput ferre, quod pro capite ejus quondam peroraverat: Invalidum hoc monstrum suggillandum literæ, quoniam quis qui talem Ciceronis casum satis digne deplorare possit, alius Cicero non extat.

XIII. Neminem Lycurgo aut majorem utiliorem virum Lacedæmon genuit, utpote cui Apollo Pythius oraculum petenti respondisse fertur, nescire se, utrum illum hominum an deorum numero aggregaret: huic tamen neque vitæ summa sinceritas, neque constantissimus erga patriam amor, neque leges salubriter excogitatæ ausilio esse potuerunt, quominus infestos aves experiretur. Sæpe enim lapidibus petitus, aliquando ejectus, furore etiam privatus oculo, ad ultimum ipsa patria pulsus est. Quid aliæ facient urbes? ubi etiam illa, quæ constantiæ & moderationis & gravitatis sibi laudem eximiam vendicat, tam ingrata adversus tam bene meritum extitit. *Ibid.*

§. VII. SIMILITUDINES.

Qualitas.

I. Sicut hedera arbores, quarum auxilio in altum assurgit, corrumpit; & destruit; ita ingrati suos benefactores pessundant. *Plut. in Mor.*

II. Sicut dementissime ageret, qui tutorem filio relinqueret pupillorum spoliatorem; ita pessime beneficia collocat, qui ea ingratis confert. *Senec. l. 4. ben. c. 27.*

III. Sicut siphinius lapis oleo excalefactus durescit, alioqui mollissimus; ita quosdam benefactis reddas deteriores. *Idem in Emil.*

IV. Sicut nubes solis virtute in altum subvectæ solem postea offuscant; ita ingrati a Deo exaltati gloriam ejus obscurant. *Stapl. e. 7. in Do. 11. post Pent.*

V. Sicut mare omnes dulces aquas recipit, & salsas a se remittit; ita ingrati mala pro bonis reddunt. *Ibid.*

VI. Sicut mulus a matre lactatus calcibus illam ferit; ita ingrati a Deo impinguati recalcitrant. *Ibid.*

VII. Sicut muscæ in tersissimis speculis reptantes labuntur, in asperis locis hærent; ita homines multi beneficiorum immemores, injuriarum tenaces sunt. *Ibid.*

Damnum.

VIII. Sicut si Rex quotannis mille aureos dari

Teaplet. text. 9. in Dom. 1. post Ep. dari cuipiam juberet, ille vero eos omnes in venenum vel arma, quibus eum tolleret, impenderet, utique gravem iniquitatem commisisse, milleque mortes promeruisse censeretur; ita non minore pœna digni censendi sunt, qui Dei dona in occasionem peccandi vertunt.

Th.m. Kemp. l. 2. c. 10. n. 2. IX. Sicut mendicis gratias pro eleemosyna dicere negligentibus, nullam deinceps stipem porrigere solemus; ita non possunt in nobis dona gratiæ fluere, quia ingrati sumus Authori, nec totum refundimus fontali origini, ut bene notavit pius Author.

§. VII. MOTIVA.

Isaiæ c. 1. I. QUia vitium hoc vehementer Deus detestatur: hinc primum peccatum, quod Isaias a Deo populo Israelitico exprobare jussus erat, ingratitudo fuit, dum dixit: Audite cæli, & auribus percipe terra, quoniam Deus locutus est: Filios enutrivi, & exaltavi, ipsi autem spreverunt me.

Seaplet. tex. 2. in Dom. 11. post Pent. II. Quia etiam *Natura* humana velut monstrum detestatur hoc vitium; sic enim naturale est amantem redamare, quia amori solus amor digne rependitur; ita monstruosum est, amanti ac benefacienti gratum se non præbere.

III. Quia etiam *Bestiæ* hoc vitium oderunt; cum tam ex variis historiis, quam experientia quotidiana constet, quantumvis feras bestias beneficiis collatis cicurari. Sed & memorabile est, quod Geminianus de pelicano refert, quod scilicet, dum ob effusum super pullos sanguinem, quem pro ipsis vivificandis rostro ex pectore excivit, ita debilitatur, ut a pullis ali debeat, diligenter attendat, quinam hoc officium majori solicitudine præstent, & hos velut gratos foveat, reliquos velut ingratos & abortivos nido exturbet. Hinc merito S. Ambrosius exclamavit: Quid de canibus loquar, quibus insitum est natura quadam referre gratiam, & solicitas excubias, pro dominorum salute prætendere? Quis non erubescat gratiam bene de se merentibus non referre, cum videat etiam bestias refugere crimen ingrati? Et illæ impertitæ alimoniæ servant memoriam, tu non servas salutis acceptæ. S. Ambr. l. 6. in Hexam. c. 4.

S. Bern. — f. 32. IV. Quia summe *perniciosum* est hoc vitium: eum non tantum exsiccet fontem pietatis, rorem misericordiæ, & fluenta gratiæ, ut S. Bernardus dixit; sed etiam gravissimarum pœnarum reum faciat, cum tanto majora ingratis supplicia sint constituta, quanto plura beneficia prius sunt collata.

§. VIII. MEDIA.

I. SÆpe *considerare*, quantopere nobis doleat, si nobis pro minimis licet beneficiis debitæ gratiæ non agantur; hinc enim colligemus, quantopere Deo displiceat, si pro tot, tamque magnis beneficiis ingrati existamus.

II. *Exempla brutorum quotidiana ponderare*: Quæ ob unum alterumve bonum datori blandiuntur, aliaque gratitudinis signa exhibent.

III. *Desiderium cælestium donorum concipere*; sic enim incitabimur ad ingratitudinem, quæ talium donorum impetrationem impedit, totis viribus detestandam.

IV. *Beneficiorum Dei magnitudinem & multitudinem frequenter meditari*; ex hujus enim meditationis neglectu plerumque ingratitudo oritur.

V. *Beneficia potiora a Deo accepta annotare*; certaque tempora, quibus recolantur, sibi præscribere, maxime autem in primo puncto nocturni examinis ferventius se in gratiarum actione exercere.

§. IX. ASCETICA.

I. TRia sunt præcipua, quæ circa hoc vitium ab Asceta observanda sunt. Primum est, ut bene advertat, quod S. Augustinus alicubi sapienter pronunciavit, nimirum cultum Dei in hoc præcipue constitutum esse, ut anima ei non sit ingrata; unde in ipso verissimo & singulari Sacrificio Domino Deo nostro gratias agere jubemur. Deus enim bonorum nostrorum non indiget. S. Aug. l. de spir. & lit.

II. Secundum est, ut pariter bene apprehendat, nullum perinde vitium tantopere displicere Deo, ac subjectum ad Divina dona accipienda ineptum reddere; quare ingratitudinem, ac proinde specialiter ab Asceta fugiendam esse, ne illud de Juda dictum audire cogatur: Tu vero homo unanimis, Dux meus & notus meus, qui semper mecum dulces capiebas cibos, &c. Psal. 54. v. 14.

III. Tertium est, ut sciat, non modo pro secundis rebus, sed etiam pro adversis cavendam esse ingratitudinem; nam, teste S. Hieronymo, Christianorum propria virtus est, etiam in his, quæ adversa putantur, referre gratias Creatori.

§. X. CONCEPTUS PRÆDICABILES.

I. EX occasione thematis: *Non est inventus, qui rediret, & daret gloriam Deo*: Ingratorum hominum multitudo ostendi potest, seu, quod idem est, quam commune hoc vitium sit omnibus hominibus, id quod facile præstabitur, si tres gradus ad perfectam gratitudinem requisiti ob oculos habeantur, videlicet, ut beneficium magni æstimetur, ore deprædicetur, & facto compensetur; quæ sane tria officia respectu Dei saltem a paucissimis observantur, cum plerique donis Dei ad contemptum & offensam Dei abuti soleant. Vide Fabr. conc. 1. in Dom. 13. post Pentec. Luc. 17. v. 27.

II. Ex occasione thematis: *Qui reddit malum pro bonis, non recedet malum de domo ejus*: Possunt explicari mala, quæ obvenire plerumque solent ingratis. Nimirum 1. Malum *negatæ benedictionis* in rebus temporalibus, quia gratiarum cessat discursus, ubi recursus non fuerit. 2. Malum *infamiæ*, quam merito incurrit ingratus apud Deum, & homines, utpote qui negligit officium, quod ipsa bruta tam solicite solent præstare. 3. Malum *culpæ*, cum, teste S. Augustino, ingratitudo sit radix totius mali spiritualis, & ventus omne bonum deficcans. 4. Malum *pœnæ*: Quia quanto majora cuique beneficia sunt collata, tanto majora quoque ingrato supplicia sunt constituta, ut S. Chrysostomus dicere solebat. Vide Fabr. conc. 3. in Domin. 13. post Pentec. Calof. 3. v. 32. S. Aug. c. 22. Sol. S. Chrys. sup. Mat.

III. Ex occasione thematis: *Filios enutrivi, & exaltavi, & ipsi spreverunt me*: Ostendi potest, quam Isaia 1. v. 2.

quam juste hæc verba Deus etiam nostris temporibus usurpare possit, immo longe potiori titulo. 1. Quia longe majori solicitudine enutrivit, alens cibo & potu longe præstantiori corporis scilicet & sanguinis sui, medicinam quoque pretiosiorem longe per Sacramentorum institutionem offerens, & majorem sapientiam communicans per clariorem sui, rerumque cælestium cognitionem instillatam. 2. Quia etiam copiosius longe exaltavit, dum plura & efficaciora media suppeditavit ad virtutes, per quas solas verus honor & gloria obtinetur, ad perfectionem obtinendam, majoremque cum ipso amicitiam, qui supremus dignitatis gradus est, comparandam. Ostendatur dein, quam gravem oporteat esse contemptum eorum, qui post tot tantosque favores ac honores collatos, nihilominus adhuc ipsum odio prosequi & spernere ausi sunt, cum tamen ipsa bruta ad nocendum a natura impelli solita, parvo quandoque cibo cicurentur, & ad beneficia potius, quam damna inferenda pertrahantur. Juvabit hunc in finem adducere illa Psalmistæ verba: *Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique, &c.* cum sequentibus paulo fusius explicare. *Ps. 54. v. 14.*

IV. Ex occasione thematis: *Pro eo, ut me diligerent, detrahebant mihi:* Ostendatur, quam vere ingratitudo *detractio* dicatur, tum respectu Dei, cujus beneficentia & amor erga Christianos minoris longe æstimatur apud Gentiles & alios Ecclesiæ hostes, si videant ipsos Christianos in æstimandis beneficiis specialibus a Deo collatis tam negligentes esse. Deinde pariter ostendatur, quam gravis maledictio maneat ejusmodi ingratos Christianos, illa nimirum, quam David in citato psalmo expressit, dicens. 1. *Constitue super eum peccatorem & diabolus stet a dextris ejus*, qui eum ab uno peccato in alterum præcipitet. 2. *Cum judicatur*, (maxime in extremo judicio) *exeat condemnatus. Oratio ejus fiet in peccatum*; quia locutus est adversus me labiis dolosis, & sermonibus odii circumdedit me. 4. *Fiant dies ejus pauci*: Quia, cum non agnoscat beneficia Conditoris & Conservatoris sui, non meretur illis diutius frui. 5. *Nutantes transferantur Filii ejus, & mendicent*: Quia ipse urentem super bona sua temporalia induxit. 6. *Diripiant alieni labores ejus*; Justo Dei judicio in digniores & magis gratos dispensantis. 7. *Non sit illi adjutor, nec sit, qui misereatur pupillis ejus*: Quia indignus est adjutorio, qui tam parvi illud æstimat. 8. *Dispereat de terra memoria ejus*: Quia equum est, ut hominum oblivionem incurrat, qui tanti benefactoris sui oblivisci ausus est. *Ps. 108. v. 4.*

§. XI. MISCELLANEA.

Qualitas.

I. INter plurima, maximaque vitia nullum frequentius est, quam ingrati animi, ut jam olim recte advertit Seneca. *Senec. l. v. de benef. c. 1.*

II. Diogenes quærenti, quid apud homines celerius senesceret? beneficium, inquit; dici enim vix potest, quanta beneficii accepti apud plerosque sit oblivio. *Stobaus ap. Lang. in Polyan. fol. 173.*

III. Temistocles Atheniensibus ipsum contumelia afficientibus, quid tumultuamini, inquit, adversus eos, a quibus sæpenumero commodis fuistis affecti? Ajebat autem se similem platanis, sub quarum umbra accurrunt homines afflicti tempestate, & easdem mox, ubi serenitas rediit, vellunt, & lacerant. *Plut. in apoph.*

IV. Plato Aristotelem mulum vocare solebat, eo quod, sicut mulus post lac a matre acceptum, eandem calce ferit; ita ille quoque post lac sapientiæ a Platone haustum peripateticam scholam contra ipsum instituerit. *Ælian. l. 4. de var. hist.*

V. Alphonsus Rex objurgatus, quod in Alvarum Lunam hominem ingratissimum tot beneficia contulisset, quorum ipse ne meminisset quidem, respondit: An ignoratis, ne ingenti beneficio non nisi ingenti ingratitudine satisfieri. *Panor. de reb. Alph.*

VI. In veteri lege holocaustum, quod offerebatur pro gratiarum actione, non erat in crastinum servandum, ut per hoc ostenderetur, gratiarum actiones non differendas esse. *Lev. 7.*

VII. Per Ezechielem præcepit Deus, ut qui templum ingrediebatur, per aliam portam egrederetur, ne Propitiatorio alioqui terga verteret; quo ritu docere voluit, non esse Deo beneficia conferenti per oblivionem terga vertenda. *Ezech. c. 46.*

VIII. Guilielmus Parisiensis dixit, ingratitudinem esse magnum diaboli miraculum, cum sit vel maxime contra naturam. *Guil. Par. l. 1. de Rhet. div. c. 4.*

IX. Fridericus Imperator dicere solebat, ex iis, quos extulisset, quam paucissimos gratos fuisse, idque muneribus suis actum esse, ut ex fidelibus infideles fierent.

Damnum.

X. Seneca notavit, humanis legibus nullam ingratitudini pœnam constitutam esse, quia tanta ejus est iniquitas, ut soli Dei justitiæ rigidissimæ puniendam relinquatur. *Senec. l. 3. de benef. Ep. 81.*

XI. Publius Mimus dicere solebat: Dixeris maledicta cuncta, si ingratum dixeris. *Busæus in Panar.*

XII. Cicero quoque de ingratitudine dicebat: In ingratitudinis vitio nihil mali non inest. *Cicer. ad Attic. 8.*

XIII. Recte cecinit nonnemo:

Pertusum vas est ingratus homuncio semper
Omne, quod infundis, perfluit in nihilum. *Carmen. vitus.*

XIV. Cerva quæpiam cum fugiens venatores sub vite se abscondisset, & iis prætergressis pampinos carpere cœpisset, venatores strepitu excitati redierunt, & deprehensam armis suis occiderunt. Quæ moriens dixit: Merito mihi hæc accidunt, quia violare servatricem meam non horrui. *Langius in Pol. fol. 174.*

§. XII. AXIOMATA.

I. Non male cecinit Catullus:

Omnia sunt ingrata, nihil fecisse benignum est. *Catullus.*

II. Quod facis ingrato, certo perit undique facto. *Bucher.*

III. Acerbum est, pro benefactis malorum messem metere. *Florileg. p. 1.*

§. III.

§. XIII. AUTHORES.

I. Joannes Busæus in Panario. V. eodem.
II. Josephus Langius in Polyanth. V. eod.
III. Thomas Stapletonus in Promptuario text. 5. in Dom. 23. post Pent. & text. 5. in Dom. Palm.
IV. Laurentius Beyrlinck in Festo S. Mathiæ Apostoli text. 3.
V. Mathias Faber conc. 1. in Dom. 13. post Pent.
VI. Josephus Mansi in Bibl. moral. tr. 30. disc. 19. & seq.

TITULUS LXXIV.

INTENTIO BONA.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

I. EST actus voluntatis, quo actiones hominis ad finem aliquem supernaturalem diriguntur. Ipsa virtutum omnium finis, initium, decus, & ornamentum est. De qua locutus est Sponsus dicens: Vulnerasti cor meum Soror mea Sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum (id est, ut Honorius explicat, in una intentione, quando unam tantum rem petit anima a Domino, ut inhabitet in domo Domini omnibus diebus vitæ suæ) & in uno crine colli sui, hoc est in una cogitatione intellectus, qua intelligit, Deum esse summum bonum.

Divisio.

II. Triplex potissimum est intentio bona. 1. Qua quis bonorum operatur pœnæ æternæ formidine. 2. Qua quis spe præmii æterni bene
Serm. 4. agit. 3. Qua quis Deo propter suam bonitatem servit, seu puram Dei gloriam quærit. De quibus sic S. Dorotheus loquitur; Tres sunt conditiones & status, ut D. Basilius ait, quibus grati esse possumus. Si enim pœnam formidamus, in servili statu sumus. Si vero mercedis lucra consectantes, utilitatis & proprii commodi gratia, divina mandata peragimus, mercenariis assimilamur. Sin autem bono & honesto propter seipsum adhæreamus, in filiorum genere sumus. Filius enim ubi ad prudentiam discretionemque pervenerit, paterna vota exequitur, non timore plagarum, non etiam mercedis & præmii cupiditate, sed amore, pietate, observantiaque erga patrem: persuasus enim satis est, suum fore, quidquid patris est. Subdividitur autem quævis ex istis intentionibus in virtualem, & actualem; hæc est, quæ ex se refert opus ad finem; illa est, quæ in virtute præcedentis actus aliquod opus ad finem ordinat.

Actus Intentionis optimæ.

Esth. 14. v. 18. III. Primus est, *In omnibus rebus unicum Dei honorem quærere*, ad exemplum Estheris de se ipsa fatentis: Tu scis, Domine, quod numquam lætata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum, usque in præsentem diem, nisi in te Domine. Nam, ut recte S. Augustinus dixit, minus te amat, Domine, qui tecum aliquid amat, quod propter te non amat.

Secundus est, *Seipsum oblivisci, & in sola Dei voluntate acquiescere*, ad exemplum Davidis dicentis: Confitemini Domino, quoniam bonus. Et hoc est, quod ipse Salvator suasit, dum dixit: Nesciat sinistra tua, quid faciat dextra tua. Nam, ut sapienter S. Chrysostomus advertit, nihil æquæ inania reddit beneficia, disperditque, quam eorum, quæ nos recte fecimus, memoria: duo enim parit mala, negligentiores facit, & in arrogantiam tollit. Ps. 117. v. 1. Matt. 6. v. 4. Hom. 12. in ep. ad Philip.

Tertius est, *servire Deo, non solum ut id ipsi placeat* (hoc enim nescio quid humani etiamnum retinet, teste Drexelio) *sed quia sibi sic serviendi placet Deus*, seu, quia tam bonus est Deus, ut nostrum obsequium dignetur approbare, eoque se capi ac delectari ostendat. De quo gradu S. Bernardus sic exclamat: O amor sanctus & castus! o dulcis & suavis affectio! O pura & defæcata intentio voluntatis! eo certe defæcatior & purior, quo in ea de proprio nihil jam admixtum relinquitur: eo suavior & dulcior, quo totum divinum est id, quod sentitur. Sic affici, deificari est. L. 1. de rect. int. c. 7. §. 2. De dil. Deo.

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Qualitas.

I. POne me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum. Cant. 8. v. 6.
II. Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. 1. Cor. 10. v. 31.
III. Quærite Dominum, & confirmamini: quærite faciem ejus semper. Ps. 104. v. 4.
IV. Sapientis oculi in capite ejus. Stultus in tenebris ambulat. Eccl. 2. v. 14.
V. Cor mundum crea in me Deus: & Spiritum rectum innova in visceribus meis. Ps. 50. v. 12.
VI. Omne, quodcumque facitis in verbo aut in opere; omnia in nomine Domini nostri Jesu Christi, facite gratias agentes Deo & Patri per ipsum. Coloss. 3. v. 17.
VII. Servi obedite dominis carnalibus cum timore & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo. Eph. 6. v. 5.
VIII. Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea: faciem tuam, Domine, requiram. Psal. 26. v. 8.
IX. Anima mea illi vivet, & semen meum serviet illi. Ps. 21. v. 31.
X. Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est. Ps. 53. v. 8.
XI. Omnis æstimatio siclo Sanctuarii (id est, gloriæ divinæ) ponderabitur. Lev. 27. v. 25.
XII. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextra tua, ut sit eleemosyna tua in abscondito. Matt. 6. v. 3.
XIII. Ecce enim in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis. Job. 16. v. 20.
XIV. Noli timere, Abraham, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis. Gen. 15. v. 1.
XV. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, Matt. 6. v. 19.

tetra, ubi ærugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt, & furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo, ubi neque ærugo, neque tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt, nec furantur. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est cor tuum.

Necessitas.

Matt. 6. v. 22. XVI. Lucerna corporis tui est oculus tuus; si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit; si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit.

Is. 42. v. 8. XVII. Gloriam meam alteri non dabo.

Prov. 16. v. 4. XVIII. Universa propter semetipsum operatus est Dominus.

2. Par. 15. v. 13. XIX. Si quis non quæsierit Dominum Deum Israel, moriatur, a minimo usque ad maximum, a viro usque ad mulierem.

Eccl. 2. v. 14. XX. Væ duplici corde, & labiis scelestis! id est; qui labiis honorant Deum, cor autem eorum longe est ab eo.

Utilitas.

Cant. 4. v. 9. XXI. Vulnerasti cor meum, Soror mea Sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, scilicet bonæ intentionis, quem solum, ut sagittarii sagittas ad scopum jacentes apertum habuisti.

Deut. 4. v. 29. XXII. Cum quæsieris Dominum Deum tuum, invenies eum, si tamen toto corde quæsieris.

1. Esdra. 8. v. 22. XXIII. Manus Dei nostri est super omnes, qui quærunt eum in bonitate.

Ps. 68. v. 31. XXIV. Quærite Deum, & vivet anima vestra.

Prov. 3. v. 9. XXV. Honora Dominum de tua substantia, & de primitiis omnium frugum tuarum, & implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabunt.

Joan. 8. v. 29. XXVI. Et non reliquit me solum, quia quæ placita sunt ei, facio semper.

Rom. 11. v. 16. XXVII. Si radix sancta, & rami.

Dignitas.

XXVIII. Nihilque erat in templo, quod

3. Reg. 6. v. 22. non auro tegeretur (id est, nihil in anima justi atque perfecti hominis, quod non auro perfectissimæ charitatis fuerit exornatum).

Sap. 5. v. 16. XXIX. Justi autem in perpetuum vivent, apud Dominum est merces illorum, & cogitatio eorum apud Altissimum.

Ps. 44. v. 14. XXX. Omnis gloria ejus Filiæ Regis ab intus.

Jucunditas.

Joan. 4. v. 34. XXXI. Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, & perficiam opus ejus.

Luc. 2. v. 14. XXXII. Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

Is. 48. v. 18. XXXIII. Utinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua, & justitia tua sicut gurgites maris.

Mala intentio.

Prov. 3. v. 32. XXXIV. Abominatio Domini est omnis illusor, & cum simplicibus sermocinatio illius.

Ezech. 16. v. 18. XXXV. Non bonam rem facis. Stulto labore consumeris.

1. Reg. 11. v. 2. XXXVI. In hoc feriam vobiscum fœdus, ut eruam omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium in universo Israel.

XXXVII. Gladius super brachium ejus, & super oculum dextrum ejus: brachium ejus ariditate siccabitur, & oculus dexter ejus tenebrescens obscurabitur. *Zach. 11. v. 17.*

§. III. EX SS. PATRIBUS.

Qualitas.

I. TUnc solum Deo vera obsequia reddimus, cum eum propter amoris fiduciam non timemus: cum nos ad bona opera non metus dirigit, cum malum menti nostræ non placet. *S. Greg. in moral.*

II. Oblata Deo non pretio, sed affectu pensantur. *Salvianus ad Eccl. Cath.*

III. Si gratiam ideo tibi dedit Deus, quia dedit gratis, gratis ama: noli ad præmium diligere Deum: ipse sit præmium tuum.

IV. Nescit Religio nostra personas accipere, nec conditiones hominum, sed animos inspicit singulorum. *S. Aug. super Joan.*

V. Non valde attendas, quid homo faciat, sed quid, cum facit, aspiciat. *S. Hier. ep. 14. ad Celant.*

VI. Quare voluntarie? quia gratis amo, quod laudo. Laudo Deum, & in ipsa laude gaudeo; ipsius laude gaudeo, quo laudato non erubesco. Gratuitum sit, & quod amatur, & quod laudatur. Quid est gratuitum? ipse propter se, & non propter aliud. Quod præmium a Deo accepturus es, o avare? non tibi terram, sed seipsum servat, qui fecit cælum & terram. *S. Aug. in Ps. 53.* *S. Aug. v. 8. in Ps. 53.*

VII. Opera probant, quæ cernunt; sed unde prodeant, non discernunt. *S. Ber. tr. de gra.*

VIII. Quid per oculum exprimitur, nisi opus suum præveniens cordis intentio? quæ, priusquam se in actione exerceat, hoc jam, quod appetit, contemplatur. Et quid appellatione corporis designatur, nisi unaquæque actio, quæ intentionem suam quasi intuentem oculum sequitur? Lucerna itaque corporis est oculus; quia per bonæ intentionis radium, merita illustrantur actionis. *homil. 9. S. Greg. l. 28. mor. c. 6.*

IX. Deus cor, & non substantiam pensat: nec cogitat quantum, sed ex quanto quis operetur. *Idem.*

X. Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus: tunc bases in fundamento sunt, cum intentionea nostræ in Christo roborantur. *S. Greg. in c. 38. Job.*

XI. Sic sit opus in publico, quatenus intentio maneat in occulto, ut & de bono opere proximis nostris præbeamus exemplum; & tamen per intentionem, qua soli Deo placere quærimus, semper optemus secretum. *Idem ho. 11. in Evang.*

XII. Holocausta medullata offeram tibi. Quid est medullata? intus teneam charitatem tuam: non erit in superficie: in medullis meis erit, quod diligo te. Nihil enim interius medullis nostris. Quisquis ergo in superficie colit Deum, magis placere vult hominibus, quam Deo. *S. Aug. in Ps. 65. v. 15.*

XIII. Quomodo perfecte diligis, aut diligeris, si in summorum desiderio ad superna non raperis? Collige teipsam ad temetipsam, & in solo Divinitatis desiderio requiesce. *S. Ber. de dom. inter. c. 69.*

XIV. Prima vox, prima cogitatio, primus affectus divinam resonet laudem, ignitam ad Deum dirigat supplicationem. *S. Laur. Justin. de disc. mon. c. 10.*

XV. Quoniam Scriptura loquitur, Deum omnia fecisse propter semetipsum, erit profecto, *S. Per. in Ps. de dil. Deo coll. 10. & 12.*

ﬅo, ut factura ſe quandoque conformet & concordet Auctori. Oportet proinde in eundem nos affectum quandocumque tranſire, ut, quomodo Deus omnia eſſe voluit propter ſemetipſum, ſic nos quoque nec nos ipſos, nec aliud quid feciſſe vel eſſe velimus niſi æque propter ipſum, ob ſolam videlicet ejus voluntatem, non noſtram voluntatem.

S. Hier. in ep. ad Lucif.
XVI. Conveniat unuſquiſque cor ſuum, & in omni vita inveniat, quam rarum ſit, fidelem animam inveniri: ut nihil ob gloriæ cupiditatem, nihil ob rumuſculos hominum faciat. Neque enim ſtatim, qui jejunat, Deo jejunat; aut extendens pauperi manum, Deo fœnerat. Vicinia ſunt vitia virtutibus: difficile eſt, Deo Judice, eſſe contentum.

S. Greg. l. 28. mor. c. 6.
XVII. Vigilanti cura per cuncta opera intentio noſtra penſanda eſt, ut nihil temporale in his, quæ agit, appetat, totam ſe in ſoliditate æternitatis figat.

S. Bern. ſo. ſ. 117.
XVIII. Pura erit intentio, ſi in omni actione noſtra, aut honorem Dei, aut ædificationem proximi, aut bonam conſcientiam quæramus: Duo quidem in intentione neceſſaria requiruntur, res & cauſa, id eſt, quid intendas, & propter quid. Ex his ſane duobus animæ vel decus, vel deformitas indicatur.

S. Greg. l. 22. mor. c. 8.
XIX. Omne, quod datur Deo, ex dantis mente penſatur, unde ſcriptum eſt: *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus*; neque enim ſacrum eloquium dicit: reſpexit ad munera Abel, ad Cain autem non reſpexit, ſed prius ait, *quia reſpexit ad Abel*, & deinde ait, *ad munera ejus*.

Idem ho. 5. in Ev.
XX. Cor & non ſubſtantiam penſat, nec perpendit quantum ejus Sacrificium, ſed ex quanto proferatur.

S. Ambr. l. 3. d. Jacob. & vit. beat. c. 8.
XXI. Operationes bonæ commendantur affectu, neque enim minus beatus Elias, quam Moyſes, cum alter cibi indigus, melota vili, ſine filiis, ſine ſumptu, ſine comite; alter populi Dux, lætus ſobole, ſuccinctus potentia, diverſo genere meritum æquale fundarunt, quando cum Domino in transfigurationis gloria refulſerunt.

Lyranus in Luc. 11. 34.
XXII. Hæc eſt locutio metaphorica, quia corpus hic accipitur pro congerie operationum; ſicut corpus materiale eſt quædam aggregatio membrorum diverſorum, & ideo ſicut oculus dirigit membra ad operandum, ut pedem ad ambulandum, manum ad ſcribendum; ſic intentio recta, prout includit fidem, & charitatem, dirigit varias operationes in finem debitum, ideo ſubditur: *Si oculus tuus ſimplex fuerit* id eſt, intentio tua recta, ſine plica falſæ ſimulationis, *totum corpus tuum*, id eſt, congeries operationum tuarum, *lucidum erit*, id eſt, meritorium vitæ æternæ.

S. Laur. Juſt. de comp. & compl. Chr. perf. gol. 19.
XXIII. Rarus profecto reperitur, qui ſolo teſtimonio contentus ſit divino. Hoc probatiſſimorum virorum eſt proprium, qui in luce veritatis introrſus gradientes, Deo placere tantum concupiſcunt. Talis Apoſtolus erat, cujus jam converſatio in cælis habebatur; ideo dicebat: *Mihi pro minimo eſt, ut a vobis judicer, ſeu ab humano die*. Et alibi: *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ*.

Greg. l. 10. Moral.
XXIV. Humanæ aures talia verba noſtra judicant, qualia foris ſonant; divina vero judicia foris audiuntur, qualia ex intimis proferuntur.

Idem.
XXV. Sicut fabrica columnis, columna autem baſibus innituntur; ita vita noſtra in virtutibus, virtutes autem in intentione intima ſubſiſtunt.

Idem l. 5. Moral.
XXVI. Valde laborioſum eſt cuſtodire, ne mala homo facere audeat, ne in bonis actibus per intentionem titubet: & inter recta opera ſiniſtra cogitatio illudat.

Chryſ. in tractatu de ſymb.
XXVII. Cauſa actum poterit decorare, ſi aut neceſſitate ſubſiſtat, aut utilitate vigeat, aut honeſtate ſplendeſcat, aut cum effectu mentis tota valeat ſubſtantia operis tolerari, opus non ex ſe ſed ex cauſa, ſit crimen, nec aliqua virtutis oſtentatione clareſcit, cui voluptas originem præbet.

Æquitas.

S. Chryſ. ho. 12. in 1. Corint.
XXVIII. Quomodo non eſt hoc extremæ ſtultitiæ, hominum mente corruptorum gloriam quærere, cum oporteat ad oculum Dei, qui ſemper eſt inſomnis, confugere, & ad illius ſententiam omnia dicere & facere? Nam iſti quidem, etiamſi laudaverint, nihil vos juvare poterunt. Ille autem, ſi ea quæ fiunt, fuerint ei accepta, & hic reddet claros & illuſtres, & in die futuro impertietur bonis ineffabilibus.

Neceſſitas.

S. Bern. l. de præc. de diſpen.
XXIX. Neceſſaria eſt charitas in intentione; cujus ratio eſt, quia charitas intentione ad omnia illa, quæ ad finem ſunt, principaliter intenta dirigit, & extendit, & per hoc arctius unit, cum in omnibus unum intendit, ad unum tendit, & omnia, quantum poteſt, cum illo unire quærit.

S. Aug. ſuper Matth. 6.
XXX. Quod bona intentione non facis, non tibi proderit; quia quomodo feceris, non quomodo illi evenerit, tibi imputabitur.

S. Greg. in moral.
XXXI. Si ſemel cor intentione corrumpitur, ſequentis actionis medietas, & terminus ab hoſte ſecure poſſidetur, quoniam totam arborem ſibi ferre fructus conſpicit, quam veneni dente in radice vitiavit. Summa cura vigilandum eſt, ne vel operibus bonis ſerviens mens reproba intentione polluatur.

S. Bern. de conſid.
XXXII. Ut interior oculus vere ſimplex ſit, duo illi arbitror eſſe neceſſaria, charitatem in intentione, & veritatem in electione. Sic oculum nequam duo e regione mala conſtituunt, cæcitas, qua fit, ut veritatem non cognoſcat: & perverſitas, qua fit, ut diligat iniquitatem.

Rich. de ſtatu int. hom. c. 9.
XXXIII. Quod eſt corpus ſine vita, hoc eſt opus ſine intentione bona.

S. Laur. Juſt. de regim. Prel. c. 22.
XXXIV. In cunctis operibus quicumque animi ſalutem exoptat, intentionis ſuæ componat obtutum, & ad illum, quem divina lex mandat, dirigat finem, ut non caſſo labore deſudet.

S. Aug. conc. 11. in Pſ. 118.
XXXV. Magni intereſt, cum aliquid boni facimus, cujus rei contemplatione facimus; officium quippe noſtrum non initio, ſed fine penſandum eſt, ut ſcilicet non tantum ſi bonum

eft, fed præcipue fi bonum eft, propter quod facimus, cogitemus.

Orien. de fing. Cler. XXXVI. Non bene fuccedit, quidquid agitur paffim, & fanctum non eft, quod agitur fanctum, nifi fancte, quod fanctum, eft peragatur.

Utilitas.

S. Chryf. hom. 2. in ep. ad Rom. XXXVII. Ne putemus, nos præmio carituros, fi pro præmio non laboremus: imo ob hoc ipfum præmium erit majus.

Ifaac. Ab. apud Caf. coll. 10. c. 7. XXXVIII. Tunc Deo dilectio perfecta, qua prior ipfe nos dilexit, in noftri quoque cordis tranfierit affectum, cum omnis amor, omne defiderium, omne ftudium, omnis conatus, omnis cogitatio noftra, omne, quod videmus, quod loquimur, quod fperamus, Deus eft.

S. Chryf. XXXIX. Hæc debet effe omnis intentio noftra, ut imaginem futuræ beatitudinis in hoc corpore poffidere mereamur, & quomodo arrham cæleftis illius converfationis & gloriæ incipiamus in hac vita prægustare. Hic, inquam, finis totius perfectionis eft, ut eo ufque extenuata mens ab omni fitu carnali, ad fpiritualia quodammodo fublimetur, donec omnis ejus converfatio, omnis volutatio cordis, una & jugis efficiatur oratio.

S. Anfel. in c. 13. ep. 1. ad Cor. XL. Omnia vilia cum charitate facta, fiunt aurea atque divina.

S. Aug. f. 297. de tem. XLI. Vox hujus Cantoris fervor eft fancti amoris. Amemus, gratis amemus: Dominum enim amamus, quo nihil melius invenimus. Ipfum amemus propter ipfum, & nos in ipfo, tamen propter ipfum.

S. Anfel. f. 32. de temp. c. 4. XLII. Nec illud, quod tibi pro magno præftat Deus, præponas illi, qui præftitit: quod enim dulcius a Deo præmium, quam ipfe Deus?

S. Bern. de inter dom. c. 8. XLIII. Totum meritum eft in voluntate, quantumvis tantum mereris: fac ergo magnam voluntatem, fi vis habere magnum meritum.

S. Ambr. l. de viduis ante med. XLIV. Uberior eft nummus e parvo, quam thefaurus e maximo, quia non quantum detur, fed quantum refideat, expenditur; non ergo quid faftidio expuas, fed quantum devotione conferas, æftimandum eft.

S. Chryf. hom. 5. in ep. Rom. XLV. Major tibi merces, fi citra mercedis fpem feceris.

S. Bern. f. 83. in Cant. XLVI. Magna res amor, fed funt in eo gradus: Sponfa in fummo ftat: Amant enim & filii, fed de hæreditate cogitant: quam dum verentur quoquo modo amittere, ipfum, a quo expectatur hæreditas, plus reverentur, minus amant. Sufpectus eft mihi amor, cui aliquid adipifcendi fpes fuffragari videtur. Infirmus eft is, qui forte fubtracta fpe, aut extinguitur, aut minuitur. Impurus eft, qui & aliud cupit: fcilicet fecundario remunerationem: purus amor, mercenarius non eft. Purus amor, de fpe vires non fumit, nec tamen diffidentiæ damna fentit. Sponfæ hic eft, quia hoc fponfa eft, quæcumque eft. Sponfæ res, & fpes, unus eft amor. Hoc fponfa abundat, hoc contentus eft fponfus. Nec is aliud quærit, nec illa aliud habet.

Dignitas.

XLVII. Nihil erat in templo, quod non effet ex auro puriffimo confectum, vel faltem deauratum; atque ita in templo vivo animæ noftræ nihil debet effe, quod non fit charitas, vel ornatum cum charitate: quapropter non tantum oculos debes conjicere in id, quod facis, fed in id, quod intendis; nam vilia & minima opera, dum divino fpiritu fiant, & intentione recta, maximi funt valoris, & e contra maxima & heroica opera, fi debita intentione, & recto fine careant, nullius funt valoris & ponderis. *Did. Stel. in c. 19. Luc.*

XLVIII. Si omnino dignus fueris, agere aliquid, quod Deo placeat, & aliam adhuc, præter hoc ipfum, quod placere meruifti, mercedem requiris, vere ignoras, quantum bonum fit placere Deo. Si enim fcires, numquam aliquid aliud extrinfecus mercedis, aut muneris expeteres. *S. Chryf. l. de comp. punct.*

XLIX. Dominus & illum, qui de quinque talentis decem fecerat, & qui de duobus quatuor, fimili recepit gaudio, non confiderans lucri quantitatem, fed ftudii voluntatem. *S. Hier. in Matt. c. 25.*

Mala intentio.

L. Cum perverfa intentione vel rectum quid agitur, etfi fplendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni Judicis obfcuratur. *S. Greg. l. 28. mor. c. 6.*

LI. Væ portantibus crucem, non ficut Salvator fuam, fed ficut ille Cyrenæus alienam. Duplici quippe contritione conteruntur, qui hujufmodi funt, quando & hic pro temporali gloria temporaliter fe affligunt, & in futuro pro interna fuperbia ad fupplicia æterna pertrahuntur. Laborant cum Chrifto, fed non regnant cum Chrifto. De torrente bibunt in via, fed non exaltabunt caput in Patria: lugent nunc, fed tunc non confolabuntur. *S. Bern. in epil. ad Guilelm. Ab.*

LII. Cum bonum opus non bona intentione fumitur, huic adverfantes fpiritus ab ipfo cogitationis exordio principantur, tantoque eam plenius poffident, quanto & per initium dominantes tenent. *S. Greg. l. 1. mor. c. 39.*

§. IV. EX LIBELLO DE IMITATIONE CHRISTI.

Qualitas.

I. Fili, ego debeo effe fupremus finis tuus, & ultimatus, fi vere defideras effe beatus. Ex hac intentione purificabitur affectus tuus, fæpius ad feipfum, & ad creaturas male incurvatus. *Lib. 3. c. 9. §. 1.*

II. Non te conturbent alienæ phantafiæ, de quacumque materia ingeftæ. Forte ferva propofitum, & intentionem rectam ad Deum. *Lib. 3. c. 6. §. 1.*

III. Fili oportet te adhuc multa addifcere, quæ necdum bene didicifti. Ut defiderium tuum pœnas totaliter fecundum beneplacitum meum, & tui ipfius amator non fis, fed meæ voluntatis cupidus æmulator. *Lib. 3. c. 11. §. 1.*

IV. Duabus alis homo fublevatur a terrenis, fimplicitate fcilicet, & puritate. Simplicitas intendit Deum, puritas apprehendit & guftat. *Lib. 2. c. 4. §. 1.*

Uti-

Utilitas.

Lib. 1. c. 14. §. 1. V. Si Deus semper esset pura intentio nostri desiderii, non tam faciliter turbaremur pro resistentia sensus nostri.

Lib. 2. c. 4. §. 1. VI. Si nihil aliud, quam Dei beneplacitum & proximi utilitatem intendis, & quæris, interna libertate persueris.

Lib. 3. c. 31. §. 2. VII. Quanto purior fuerit intentionis oculus, tanto constantius inter diversas itur procellas.

Necessitas.

Lib. 3. c. 37. §. 2. VIII. Qui aliud quærunt, quam pure Deum, & animæ suæ salutem, non invenient nisi tribulationem & dolorem.

Lib. 3. c. 11. §. 1. IX. Desideria te sæpe accendunt, & vehementer impellunt: sed considera, an propter tuum commodum, an vero propter honorem meum magis movearis. Si ego sum in causa, bene contentus eris, quomodocumque ordinavero: Si autem de proprio quæsitu aliquid latet, ecce hoc est, quod te impedit & gravat.

§. V. EXEMPLA CATHOLICA EXTERNA.

Qualitas.

Joan. 8. v. 50. & 29. I. CHristus Dominus de seipso dixit: Ego non quæro gloriam meam. Et iterum: Et non reliquit me solum, quia quæ placita sunt ei, facio semper. *Blosius inst. spir. 39.* Hinc & S. Gertrudem monuit, ut sua omnia opera minutatim offerret, usque ad characteres, quos lectura aut scriptura, & bolos, quos sumptura, & anhelitus, quos vigilans vel dormiens ductura esset.

Esth. c. 14. v. 18. II. Esther dicebat: Domine, tu scis, quod numquam lætata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum usque in præsentem diem, nisi in te, Domine.

Vita 7. Mart. apud Sur. III. D. Thomas Aquinas post mortem apparuit pulcherrima stella in pectore conspicuus, qua condecoratus est propter purissimam intentionem, quam omnibus suis operibus præfixit; unde interrogatus a Christo, quam mercedem peteret pro tam fideli servitio & labore? non aliam, respondit, nisi te, Domine.

Paulus Barry in sod. sanct. 16. Jan. IV. S. Honoratus Abbas Lyrinensis tanto studio Dei amorem, obsequium, gloriamque sectabatur, ut non solum interdiu, sed noctu quoque omnes cogitationes illius eo spectarent: inter dormiendum enim de Deo diligendo breves calidosque sermones habuit. Sed & somnia de Dei dumtaxat amore, de virtute, de pietate erant.

Drex. in gymn. l. 1. c. 1. §. 2. V. Fuit e priscis Asceta unus aliquis, qui, quotiescunque operis aliquid erat aggressurus, subsistebat aliquantisper cogitanti similis. Interrogatus quid hoc ageret? opera nostra, respondit, ex se nulla sunt, velut informis trabs, nisi recto fine sinceraque intentione velentur ac vestiantur. Et velut qui sagittis ad scopum ejaculandis certant, non emittunt ante sagittam, quam oculo collinearint ad metam; sic & ego, quidquid demum acturus sim, ad Deum finem nostrum ultimum, intentionem meam dirigo, & hoc est, quod ago, dum subsisto; id enim Deus a nobis exigit.

VI. B. Magdalena de Pazzis dicere solebat: *Vit. c. 17.* Si crederem, me uno solo verbo dicto ob alium finem, quam ob amorem Dei, etiamsi non esset ejus offensa, posse evadere Seraphinum, numquam illud dicerem. Hinc etiam assiduo *Cap. 44.* inculcabat suis Monialibus, ut omnes etiam minimas actiones purissime referrent ad Deum; & ne hæc doctrina excideret, crebro inopinato quærebat ex illis, cur hoc illudve facerent? quod si audiret, casu aut ex consuetudine factum aliquid sine intentione supernaturali, dicere solebat: Non videtis vos meritum perdere? Deus talibus operibus non pascitur.

VII. S. Gertrudis Virgo, quando etiam ob indigentiam suam aliquid expendit, gaudebat *In fin. div. piet. l. 1. c. 12.* mirum in modum, perinde ac si in Dei honorem illud super altare obtulisset, aut erogasset in pauperes. Dominum enim in se ipsa contemplabatur, cui se providisse gaudebat. Ideo sive dormiret, sive manducaret, sive aliud quid commodi, aut requiei suo impenderet corpori, non aliter quam si Domino id fecisset, exultabat. Nam Dominum in se, & rursus se in illo intuebatur. Ideo in se, quoque illi, & sibi propter illum, servire & bene facere gestiebat, quo impleret Dominicum illud: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis*: se etenim existimabat & minimam, & vilissimam omnium creaturarum. Ideo quicquid sibi impendit, minimo, qui ad Deum pertineret, arbitrabatur se impendisse.

Utilitas.

VIII. Cum S. Gertrudis semel labore quodam *Loc. cit. in fin.* gravatum caput cuperet resocillare, & propterea species, quas aromaticas vocant, ad Dei laudem in ore teneret, tunc Dominus sua benignitate se ad illam inclinavit, quasi hausturus ex ea odoris fragrantiam, simulans odore hoc specierum se egere & confortari. Nam paulo post idem se denuo erigens, suavissimum emittebat anhelitu suo odorem. Deinde lætabundo vultu, quasi gloriaretur de hoc, ad omnes Sanctos loquebatur: Ecce nunc quid novi a sponsa mea receperim. Veruntamen incomparabiliter majori reficiebatur hæc Sancta gaudio, quando beneficii quid ejusmodi in proximum locasset, quam gaudere soleat avarus, si pro uno denario centum recipiat marcas.

IX. Eadem cum ex multimoda consolatione *Ib. c. 17.* præsentiæ Domini, & spiritualium intellectuum exercitatione, nimis esset debilitata, accipiens uvas nocte quadam recreavit se tali intentione, qua ipsum Dominum in se ipsa reficeret. Quod Dominus magnifice acceptans ait: Modo fateor mihi recompensatam amaritudinem illam, quam de spongia in cruce pro amore tuo bibi; quoniam pro ipsa jam de corde tuo indicibilem dulcedinem sugo. Et quanto tu prius ad laudem meam corpus recreaveris, eo suavius ego me profiteor in anima tua refectum. Hinc cum illa pelliculas & acinos uvarum in manu congregatos, in medium domus projiceret, adfuit, & Satan omnis boni persecutor, qui hoc, quod ista abjecerat, recolligere conabatur, quasi ad testificandum culpam infirmæ, quia ante matutinas contra Religio-

ligionem comedisset. Cumque onam de iisdem pelliculis velut duobus digitis vix attigisset, illico intolerabili cruciatus ardore combustus, terribiles mittendo latratus, de domo coocitus prosiliit, diligentissime observare studens, ne aliquid ultra pedem contingeret, ex cujus tactu cruciatum persenserat tam intolerabilis pœnæ.

Ibid. l. 4. c. 14. X. Alia vice, cum feria sexta aote bacchanalia, post matutinum audivisset in coquina pulsari servis laboraturis ad prælibandum, illaque ingemiscens dixisset: Heu me, mi Domine, quam maoe surgunt homines ad infestandum te cibo? Ad quod Dominus blande quasi subridens dixit: Noli ingemiscere chatissima, quia hi, quibus modo pulsatur, non sunt de numero illorum, qui contra me crapula sævlunt, quia per hanc prælibationem ipsi vocantur, & incitantur ab laborem. Unde & ego delector in eorum cibo, quemadmodum, quis delectatur in refectione sui jumeoti, quod pabulo pascit ad ministrandum sibi.

S. Clim. grad. 15. XI. Præclarum illud Sancti cujusdam Coci, qui a B. Joanne Climaco interrogatus, quomodo in taota rei culinariæ occupatione, quæ ducentis triginta Religiosis, præter externos & peregrinos, alendis sufficeret, tam esset tamen æquo semper, compositoque & collecto animo? respondit, id ex eo fieri, quod omoia tamquam Deo faceret.

Blosius in monil. c. 9. XII. Christus quondam B. Mechtildi dixit: Quando quis somnum capere vult, meditetur aliquid de me, aut mecum loquatur. Ita enim licet corpore dormiat, mente tamen vigilabit ad me. Etiam, dormiturus quisque desideret, ut singulas respirationes, quas nocte ille faciet, tamquam eximiam mei laudem suscipiam, & ego qui sanctis votis piæ amantisque animæ deesse non possum, in veritate desiderium ejus implebo.

Lib. 5. in spec. c. 13. XIII. Hermannus Laicus in purgatorio existens apparuit, dixitque, inter alia levamina sua etiam hoc fuisse, quod intercessores ejus omnes quod agebant per bonam intentionem dirigebaot ad laudem Dei, ut est laborare, comedere, dormire & similia.

Lib. 4. in fin. c. 4. XIV. S. Gertrudi quondam dixit Christus: Quicumque studuerit singula commoda sua in bibendo, comedendo, dormiendo, & similibus, ea sumere intentione, ut dicat corde vel ore: Domioe, huoc cibum vel aliud qoodcumque suscipio in illo amore, quo tu ipsum eumdem sanctificasti, cum io tua sanctissima humanitate consimili absuteris ad laudem Dei Patris, & totius generi humani orans, ut io unione divini amoris tui, cedat in augmentum solatil omnibus cælestibus, terrestribus, & purgandis; ille singulis vicibus qoibus tali conventione aliquod suscipit commodum, ostendit coram me quasi scutum quoddam firmissimum, quo contra diversas molestationes, quibus a mundanis infestor, quasi protectus defendor.

3. Reg. 21. v. 29. XV. De ipso Achab Rege quantumcumque malitioso dixit Deus: Nonne vidisti Achab humiliatum coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus.

Mala intentio.

Num. 16. v. 35. XVI. Seditiosi ducenti quioquaginta Proceres synagogæ licet cum Aarone thus in proprio quisque thuribulo obtulerint; quia tamen pessima id intentione (scilicet ut Moysen & Aaronem in odium populi traherent) fecerunt, descenderunt vivi in iofernum, operti humo, & perierunt de medio multitudinis.

Matt. 2. XVII. Herodes licet perinde Christum invenire & videre ardentissime desideravit, atque tres Magi, quia tameo non adorandi, sed occidendi causa id desideravit, supplicium potius, quam præmium eodem suo desiderio promeruit.

2. Reg. 15. v. 2. XVIII. Absalon primo diluculo stetit ad portam regiam, & ubi quispiam accessit salutaturus illum, extendebat manum suam, & apprehendens osculabatur illum. Sed & a parente veniam abeundi petiit, sacrificium & peregrinationem vovisse se simulans: verum quia hæc omoia pessima, intentione, scilicet ut patrem de solio dejiceret, patravit, scelus immatura morte luit.

3. Reg. 18. v. 26. XIX. Sacrificuli Baalis bovem quidem imposuerunt aræ, ut Elias, & a primo mane usque ad meridiem clamabant: Baal exaudi nos: sed & incidebant se juxta ritum suum cultris & lanceolis, donec perfunderentur sanguine, nihil tamen effectum dabant, quia radix boni successus, bona videlicet inteotio deerat.

Luc. 23. v. 33. XX. In monte Golgotha duo juxta Christum latrones pendebant, & æquale supplicium tuleruot; quorum tamen alter Paradiso, alter Tartaro exceptus est, quia dispar utriusque in tolerando supplicio intentio fuerat.

§. VI. EXEMPLA DOMESTICA.

Hist. Soc. p. 1. l. 16. n. 209. I. SIgnatius in singulis actionibus cum reflexione quadam animi operam dedit, ut io quam maximam Dei gloriam redundaret. Sed & assiduo in ore & calamo habebat tritum illud: Ad majorem Dei gloriam; certe in solis constitutionibus ducenties, bis & quadragies, numerante P. Lancizio, hunc finem inculcavit. *Opusc. 13. l. 3. c. 1. nu. 337.*

Vita l. 3. c. 12. II. Franciscus Xaverius in periculo tempestatis evidenti, divina consulatione repletus petiit a Deo, io plures tales aut majores tempestates conjici, dummodo suis periculis aliquam divinæ gloriæ navaret operam.

Lancic. opusc. 1. c. 1. n. 80. III. S. Franciscus Borgias dicebat semper sibi suas conciones succedere, etsi non placerent quandoque sibi & aliis, ob defectum vel materiæ, vel dispositionis, quia pure propter Deum eas parabat, & faciebat, quantum poterat. Ægrotante uxore solus aliquando conclave remotis arbitris iogressus obnixe lacrymis fusis obtestabatur Deum, salvam conjugem superstitemque servare vellet: Cum ecce ibi vocem quamdam internam clare audire visus est, ut post ipse retulit, quæ diceret: Uxorem si diutius superesse vis, arbitratu tuo fiat, at tibi non expedit. Qua re turbatus, minime dubitavit, Dei vocem esse: Parendum itaque: Tacite enim redargui, quod, quid peteret, ignoraret, Rursus vero in lacry-

lacrymas dixit, hisce admissis vocibus: Domine Deus, unde hoc mihi, ut arbitratu committas meo, quod in tua solius est potestate? Mea permagni refert, tuam sequi in omnibus voluntatem. Quis enim te novit rectius, quia e re mea sit? tua itaque voluntas fiat; nec de uxore solum, sed de liberis etiam statuas supplex oro: Observantium conjugis morbum statum quemdam tunc tenuisse; ut dubitarent Medici, meliusculene, an deterius haberet. Post has vero preces ad desperationem medicorum laborare cœpisse.

Vita l. 2. c. 7. IV. P. Petrus Faber decem sibi fines in horis canonicis (haud dubie etiam in aliis functionibus) proponebat. 1. Unam Dei gloriam. 2. Sanctorum honorem. 3. Incrementa justorum. 4. Liberationem eorum, qui mortiferis noxis essent implicati. 5. Catholicæ rei progressum. 6. Mutuam inter Catholicos Principes pacem atque concordiam. 7. Sanitatem ægris impetrandam. 8. Solatium eorum, quos animi quæpiam vexat sollicitudo. 9. Moribundorum confortationem. 10. Animarum purgantium liberationem.

Vita pag. 226. V. Joannes Berckman ante opera potiora sic suam intentionem formabat: O Deus meus & omnia, cui omnes creaturæ serviunt, gratias ago divinæ bonitati tuæ, quod me usque ad hanc horam conservare dignatus sis, & propono per gratiam tuam hoc opus & omnes reliquas diei hujus & vitæ totius actiones facere ad nominis solius tui gloriam, ut tibi maxime placeam & B. Virginem, Patronosque meos, Angelumque custodem lætificem, & nominatim illum, quem hodie colo; & protector me nullam præter hanc ab hostibus suggestam admittere intentionem.

§. VII. SIMILITUDINES.

Qualitas.

S. Greg. in moral. I. Sicut fabrica columnis, columnæ autem basi innituntur; ita vita nostra in virtutibus, virtutes autem in intentione intima subsistunt.

S. Greg. l. 6. c. 8. II. Sicut conjux reduci ex via marito aut filio pedes abluens, simul & servit, & serviendo actum amoris exercet; ita & Domesticus Dei per opera quotidiana simul & servire Deo, & illum amare debet.

Drex. in amuss. l. 2. c. 5. §. 4. III. Sicut homo potulentus, quoties fere bibit, toties combibonum uni propinat; ita homo probus ad cujusque operis initium Deo illud consecrat.

Idem l. 2. c. 7. IV. Sicut aqua ex alto defluens, quamvis multis ambagibus cursum suum exerceat, tandem tamen ad primæ originis altitudinem ascendit, & cum ortu suo æquatur; ita actiones hominis licet ex Deo altissimo originem sumentes in profundum defluant (id est, ad humillima objecta se demittant) semper tamen per intentionem ad Deum recurrere debent.

Senec. ep. 71. V. Sicut nemo, quamvis paratos habeat colores, similitudinem reddet, nisi constet, quid velit pingere; ita nemo actiones suas rite componet, nisi prius, cui ideæ eas conformare debeat, cognoscet.

Paschas. l. 4. in VI. Sicut oculis istis carnalibus omnia corporis membra ordinate ad operationes dirigun- *mar. col. 119.* tur; ita intentione mentis & luce fidei cuncta virtutum genera, ut lucidum corpus perficiant, illustrantur.

S. Gertr. l. 3. in- sin. c. 54. VII. Sicut usurarius avarus (dixit Christus ad S. Gertrudem) invitus negligeret, si saltem unum denarium lucrari posset; sic ego, qui delicias meas statui habere in te, multo invitius permitterem mihi unum cogitatum, sive motum extremi digiti tui propter me factum, sic perire, quod ipsum non in summam laudem meam converterem ad tuam salutem æternam.

Pædag. Christ. p. 2. c. 9. VIII. Sicut sagittarius ut certius collimet, dextrum tantummodo oculum in scopum aperit, clauso sinistro; ita & nos, quo divinam ex omnibus rebus gratiam promereamur, unum sinceræ mentis oculum omnibus in rebus apertum habere debemus, & Deum spectare in omnibus: Siquidem universa propter semetipsum operatus est Dominus. Ad quod apposite S. August. Ut tibi totus servirem, omnia quæcunque fecisti, in meum servitium tradidisti. Et Basil. virtus ac ratio vivendi, inquit, unum scopum sibi propositum habet, nempe gloriam Dei.

Necessitas.

Nierenb. de Ador. l. 2. c. 21. IX. Sicut inutilis est dolabra scribæ ad scribendum, aut calamus scriniario ad lævigandum; ita inutilis quoque homo ille est mundo, qui ad finem suum, id est, majorem Dei gloriam non tendit.

Drexel. 2. c. 13. §. 2. X. Sicut ager, quem messibus onerare quis timet, cessante cultu, sponte se inutilibus herbis exhauriet; ita homo, nisi per assiduas actiones bonas, id est, cum bona intentione factas se excolat, vitiis scatebit.

S. Greg. l. 17. mor. XI. Sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus fulciuntur; ita vita nostra virtutibus, virtutes vero in intima intentione subsistunt.

Utilitas.

Drex. in amuss. l. c. XII. Sicut si quis virgam haberet, quæ lapides in aurum converteret, omnem diligentiam in hac virga custodienda & usurpanda adhiberet; ita cum similem effectum bona intentio habeat, omnesque actiones nostras aureas & meritorias efficiat, merito ad singulas aut potiores ejusmodi actiones extendenda est.

Lud. Gran. in Duce pecc. p. 2. f. 379. XIII. Sicut qui ludunt lusum, cui nomen: *qui vincit, perdit*: perdendo lucrantur, & lucrando perdunt; ita & homo quanto minus lucrum & commodum suum in actionibus propriis quærit, tanto plus meriti cælestis obtinet.

S. Ber. in sent. Ps. 44. v. 14. XIV. Sicut decor corporis in facie; ita decor totius operationis animæ consistit in intentione. Hinc S. David ait: Omnis gloria Filiæ Regis ab intus.

S. Laur. Justin. de disci. mor. c. 43. col. 3. XV. Sicut auri exigua massa, magnum superexcedit cumulum vilis cujusque metalli; ita pauca opera peracta cum incendio puræ charitatis, in conspectu Conditoris magis fulgent, & gratiora fiunt, quam multorum exercitia laborum prodeuntia ex radice negligentiæ, & de fonte intentionis incultæ.

S. Greg. l. 10. mor. c. 4. XVI. Sicut radix truncum, ramos, frondes, flores, & fructus, medulla, virore, calore, sapo-

ſapore, temperie, & quocumque alio locupletat bono, quo ipſa gaudet; ita bonæ rectæque intentionis radix quemcumque voluntatis, cordiſque in Deum fixi actum & deſiderium, verba, cogitationes & opera noſtra meritoria eſſe facit; ac proinde S. Gregorius intentioni epitetum radicis attribuit.

Manſ. tr. 17. diſc. 1. n. 1. XVII. Sicut charta aliqua parvula parum vel nihil valet, aut æſtimatur; at vero quando Regis vel Principis ſubſcriptione aut ſigillo ſubſignata eſt, omois eidem exhibetur reverentia & obedientia; ſic quoque multæ operationes noſtræ nullius futuræ eſſent meriti, ad conſequendam vitam æternam, vel ad augeodam, & acquirendam gratiam; at vero quando conjuoctæ ſunt, & ſignatæ ſigillo rectæ intentionis, meritoria fiunt, & a Deo magnopere remunerantur. Vult enim Deus, ioquit Didacus Stella, ut opera noſtra in ipſum dirigamus, & ut ſigillo rectæ intentionis ea deſignemus, ne ea amittamus.

Idem n. 6. XVIII. Sicut ſi poma ex arbore in terram decidant, ſubito deficiunt, & marceſcunt, non vero ſi ſuper arborem colligantur; inque loco elevato collocentur remoto a terra, ſic enim per longum durant tempus; ita quoque plurima opera noſtra, ſi ad ſupernaturalem finem per intentiooem ordinentur, æternitatem acquirunt, conſervantque beatam.

Jucunditas.

Vit. PP. l. 5. n. 187. XIX. Sicut apis quocumque vadit, mel operatur; ita & Monachus, quocumque pergit, ſi propter opus Dei perrexit, dulcedinem bonorum actuum ſemper poteſt perficere.

Mala Intentio.

Drex. l. 1. de int. c. 8. XX. Sicut fellis aut aceti modicum, totum vini optimum dolium corrumpit; ita vel parva mala intentio ſufficit ad omnes hominis actiones corrumpendas.

Idem c. 10. XXI. Sicut Salamandra tantum veneni ſecum vehit, ut ſi radicem arboris contingat, omnes fructus in radice jugulet; ita ſi malæ intentionis vel minimam particulam tartareus ſerpens actionibus noſtris immiſceat, omoe eorum meritum & efficaciam tollit, juxta notum illud: Cum perverſa eſt intentio, quæ præcedat, parvum eſt opus omne, quod ſequitur.

Nieremb. vit. div. c. 21. XXII. Sicut ſi Pincerna phiala ad uſum Regis parata, ut ex ea bibat, pro vaſe immundo abuteretur, & ſordibus impleret: merito hæc phiala, & ipſe Rex gravi injuria ſe affectos quererentur; ita de oon minori injuria expoſtulare poterit Deus & actiones noſtræ, ſi has ad cultum ſupremi Regis deſtinatas, ad creaturarum ſolatium ſervitiumque applicemus.

Nier. ib. XXIII. Sicut fructus quarumdam arborum talis ſunt naturæ, ut facile ſi terram attigerint, computreſcant; ita & actiones hominum, ſi terreſtrem ſibi finem iis præfigamus, omnem ſuum vigorem & meritum amittunt.

Drex. in auruſſ. l. 2. c. 10. §. 7. XXIV. Sicut ſi cuipiam ſitienti lactis optimi florem quis propinent, e tali tamen catino, in quo plurimæ muſcæ innatent, indignationem potius, quam gratiam reportabit; ita nec actiones hominis utcumque alioqui præſtantes, gratæ Deo eſſe poterunt, ſi muſcæ morientes intentionum terreſtrium earum ſuavitatem perdant.

XXV. Sicut erodius avis ad aves aqua ſe mergentes advolat, & capita illarum morſu tam diu corripit, dooec capturam extorqueat; ita dæmon hominum actiones ſuas obeuntium, & per hoc ſpiritualem alimooiam providentium caput, id eſt, intentionem impetit, ut hac via totum actionis meritum abripiat. *Idem l. 1. n. 1. §. 2.*

§. VIII. MOTIVA.

I. *Æquitas*: quid enim æquius, qoam ut, ſicut gratis Deus nos dilexit, & beneficia contulit, ita viciſſim ipſum gratis diligamus, debitumque ei ſervitium exhibeamus: juxta illud Chriſti: Gratis accepiſtis: gratis date. *Oſeæ 14. v. 11.*

II. *Neceſſitas*: juxta illud Chriſti: Attendite ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis; alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum, qui in cælis eſt. *Matt. 10. v. 6.*

III. *Utilitas:* quia juvat ad vitam æternam *certius* (juxta illud Chriſti, qui reliquerit domum &c.) & alia ſua privata cummoda (propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit) *citius* (quia, ut B. Magdalenæ da Pazzis Chriſtus ipſe revelavit, puræ intentioois crebra repetitio, eſt optimum medium ad purgatorium evadendum) & *copioſius* obtinendam; quia juxta menſuram intentionis, creſcit meritum actionis. *Ib. c. 6. v. 1.*

IV. *Jucunditas*: quid enim jucundius, quam Deum & totam curiam cæleſtem pro ſpectatoribus habere; pro quavis cogitatione, verbo, aut actione infinitum & ideo inexplicabile præmium ſperare? *Matt. 19. v. 29.*

V. *Facilitas*: quid enim facilius, quam unicam cogitationem operibus potioribus præmittere? maxime cum tam ingentibus etiam ad eam lucris incitemur.

VI. *Securitas:* cum enim hæc intentio occulta ſit, periculo vanæ gloriæ non ita expoſita eſt, ac aliæ actiones, atque adeo integrum operanti præmium ac merces manet.

VII. *Dignitas:* quæ enim major excogitari digoitas poteſt, quam Deo ſervire, Deo placere, Deo uniri, a Deo amari? vero omnis gloria Filiæ Regis (id eſt, animæ Criſtianæ) ab iotus, id eſt, ab iſta intentione dependent. *Pſ. 44. v. 15.*

§. IX. MEDIA.

I. M*Agna æſtimatio*: quæ quidem ex conſideratiooe prædictorum motivorum & ultimi præſertim facile coocipietur. *Pſ. 50. v. 12.*

II. *Cor mundum procurare*: ita enim docuit regius Pſaltes, dum dixit: Cor mundum crea in me Deus, & Spiritum rectum (intentionis rectæ ad cælum tendentis) innova io viſceribus meis: ſicut enim pluma, ſi ab omni pulvere lutoque munda fuerit, facile in altum ſe attollit; ita & cor ab omni peccati macula

cula

cula liberum haud difficulter ad cælum elevatur.

III. *Charitatis divinæ ſtudium*: cum enim anima magis ibi ſit, ubi amat: ſuapte ſponte in Deum per intentionis ardentiſſimæ impetum rapietur, ſi dictæ charitatis diviniſſimo igne ardentius fuerit accenſa.

Apoc. 12. v. 1.

IV. *Sua opera libenter & ſtudioſe abſcondere*: exemplo mulieris illius Apocalypticæ, quæ peperit filium maſculum, & raptus eſt filius in ſolitudinem, ubi habuit locum paratum a Deo.

V. *Intra opus omnes vanæ gloriæ inſidias ſtudioſe declinare*, illud S. Bernardi frequenter repetendo: Propter te non cœpi; propter te non deſinam.

VI. *Sæpe ponderare*, quantum præponderet ſolius Dei judicium & beneplacitum omnium hominum, etiam collective acceptorum, uti & Angelorum omnium judicio & laudi.

Pſ. 113. v. 9. heb. 115. v. 1. 2. Reg. 12. v. 28.

VII. *Aſſueſcere*, crebro tam ſub ipſo opere quam eo finito, omnem illius fructum ac laudem Deo adſcribere, ac cum Davide dicere: Non nobis, Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam; ad exemplum Joabi ab eumdem Davidem per nuntium dicentis: Nunc igitur congrega reliquias populi tui, & obſide civitatem & cape eam, ne, cum a me vaſtata fuerit urbs, nomini meo adſcribatur victoria.

§. X. ACETICA.

I. QUatuor ſunt, quæ in hac materia præcipue ſcienda ſunt Aſcetæ, aliiſque per eum inculcanda. Primum eſt, ut bene intelligat naturam rectæ intentionis, quem in finem triplex ei ſimilitudo ſervire poteſt. 1. *Rectæ columnæ*: ut enim hæc tunc vere recta dicitur, quando ſine ulla inclinatione adverſus terram, ſurſum erigitur; ita nunc quoque intentio recta dicitur, per quam ſola Dei gloria & beneplacitum, abſque ullo proprio emolumento aut ſolatio intenditur, ita ut, quemadmodum S. Bernardus loquitur: *Delectet nos non tam noſtra vel ſopita neceſſitas, vel ſortita felicitas, quam quod ejus in nobis & de nobis voluntas adimpleta videatur.* 2. *Oculi ſimplicis*: qua ſimilitudine Chriſtus uſus eſt, dum dixit: *Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit*, atque ſignificare voluit; tum demum parem intentionem noſtram fore, ſi unicum nobis divinæ gloriæ & beneplaciti finem proponamus, neque alium, ob quem intentio duplex potius, quam ſimplex dici deberet, admiſceamus. 3. *Manus dextræ*: qua ſimilitudine Chriſtus iterum uſus eſt, dum dixit: *Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua.* Ubi per dextram Auguſtinus intelligit amorem & puram intentionem ad Deum; per lævam obliquum oculum ab umbras falſæ gloriæ.

S. Bern. tr. de dilig. Deo col. 21.

Matt. 6. v. 22.

Serm. 61.

II. Alterum eſt, ut bene cognoſcat indicia bonæ intentionis, quorum quidem ſequentia potiora ab Aſcetis aſſignantur. 1. Si quis non ægre ferat, quando opera ſua male ſuccedunt, aut non laudantur ab aliis; nam ut S. Chryſoſtomus prudenter advertit, quemadmodum illi, quos divites eſſe juvat, ſi quando in paupertatem inciderint, mœrore afficiuntur; & qui deliciis aſſuevere, tenuem ac ſimplicem victum tolerare non poſſunt; ita qui laudem amore capti ſunt, non ſolum cum injuſte vituperantur, ſed etiam cum ab aliis aſſidue non laudantur, quaſi fame quadam animum conficiunt. 2. Quando, ut S. Baſilius loquitur, magnum apud laudantes ſtudium, quis præfert, nec apud vituperatores lentior efficitur. Si enim vere habet in animo placere Deo, idem erit ubique & illud efficiet, quod dictum eſt: Per arma juſtitiæ a dextris & a ſiniſtris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, ut ſeductores & veraces. 3. Si cum alii præclara patrant opera, tantam quis percipiat animo voluptatem, ac ſi ipſe ſimilia perpetraſſet, & juxta exemplum Moyſis dicat: Quid æmularis pro me? quis tribuat, ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus ſpiritum ſuum? 4. Si ad omnia officia, honorifica æque ac humilia, eamdem in ſe promptitudinem atque alacritatem advertat; id quod Philippus III. Hiſpaniarum Rex ſymbolo ſuo expreſſit, in quo leo ſtabat dextro pede crucem & oleam, altero equeſtrem haſtam præferens, cum inſcriptione: ad utrumque paratus. 5. Si non angatur quis, aut diſtrahatur ab agenda in curas, quæ a precibus, cura conſcientiæ, Dei memoria avocent; qui enim ſinceræ intentionis eſt, hoc agit, ut facultati, & viribus ſuis convenienter agat.

S. Chryſ. l. 2. de Sacer.

S. Baſil. p. 31. Brev.

Num. 11. v. 29.

Drex. l. 2. amuſſ. c. 9. §gu. 1.

III. Tertium eſt, ut convenientem de hoc exercitio bonæ intentionis æſtimationem concipiat; id quod facile obtinebit, ſi meminerit, beneplacitum Dei, eſſe præmium omnium, quæ in terris aut cælis optari vel expectari poſſunt, præſtantiſſimum; habet enim in ſe conditiones quæ ad præmium undequaque perfectiſſimum, ſummamque mercedem requiri poſſunt. Eſt enim 1. merces *magna nimis*: utpote quam ipſi etiam Beati gloriæ ſuæ gaudioque præferunt parari potius beatitudinem ſuam amittere, quam ut Dei beneplacitum in ſe non adimpletum viderent. 2. Eſt merces *præſentiſſima*; id eſt, eo ſtatim momento perſolvenda, quo opus bonum peragitur; & (quod non parum æſtimari debet) uſque adeo conſtans & permanens, ut nulla amplius ratione auferri poſſit, cum fieri nequeat, ut Deus in opere aliquo, in quo ſemel ſibi complacuit, per totam æternitatem non complaceat. 3. Eſt merces *facillime obtinenda*: nam, ut bene S. Chryſoſtomus dixit: *Non parantur hæc ſumptu, non labore, non ſudore: ſufficit velle & confecta ſunt omnia.*

S. Chryſ. h. 24. in ep. ad Hebr.

IV. Quartum eſt, *non ſufficere, ut opus virtute referatur in Deum, ſi quis ad initium anni, vel menſis, generali quadam intentione referat omnia ſua futura opera in Deum, ſed neceſſe eſſe, ut illud ipſum opus particulare referatur in Deum, quod poſtea faciendum eſt.* Tunc enim dicuntur opera virtute in Deum relata, cum intentio præcedens eſt vera cauſa operum, quæ poſtea fiunt. Ut, ſi quis apud ſe certo conſtituat aliquam nummorum ſummam propter Deum pauperibus erogare; & po-

S. Ber. in 2. diſt. 40. ar. 1. q. 1.

postea summam illam oblata occasione eroget, is dicetur virtute referre opus suum in Deum, etiamsi dum pecunias illas distribuit, nihil de eo cogitet.

§. XI. CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Matt. 20. v. 8. I. EX occasione sententiæ: *Redde illis mercedem*; ostendi potest magnitudo mercedis, quæ illis, qui nihil aliud, quam solum Dei beneplacitum inquirunt, offertur, eumque in finem servire possunt ea, quæ præced. §. n. 3. sunt dicta. Vide Drex. in amuss. l.2. c.10.

II. Possunt auditores doceri, quomodo verum aurum spirituale conficere debeant. Atque adeo in prima parte ostendi potest, quam recte opera bona seu meritoria auro comparentur, præcipue vero ob dignitatem, utilitatem (ad cæleste regnum emendum, imo etiam in hac vita ad omnia necessaria obtinenda *Matth. 6. ver. 33.* juxta illud Christi: Quærite primum regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis. *1. Tim. 4. v. 8.* Et illud S. Pauli: Pietas ad omnia utilis est) & jucunditatem; plus enim recreant, & confortant cor, maxime in agone, quam ullum aurum; nam, ut recte dixit Thomas Kempensis: Gaudebis semper *L. 1. c. 25. §. ult.* vespere, si diem insumas fructuose. In secunda parte ostendi potest, quid requiratur ad aurum hoc conficiendum, scilicet. 1. *Materia bona*: id est, opus saltem indifferens, quale *Sen. ep. 82.* Seneca descripsit sequentibus verbis: Indifferentia dico esse, nec bona, nec mala, tamquam morbum, dolorem, paupertatem, exilium, mortem: horum nihil per se gloriosum est, nihil tamen sine his. Illa in medio posita sunt: interest, utrum malitia illis, an virtus manum admoverit. *1. Cor. c. 13. v. 13.* 2. *Ignis amoris seu gratiæ*: nam, ut S. Paulus recte advertit: Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, nihil mihi prodest. 3. *Lapis Philosophicus rectæ intentionis*; qui ultimum complementum addit; nam, ut recte dixit Seneca: Omnes res, quod non habuit, *Epist. 82.* decus virtute addita sumit. Cubiculum lucidum dicimus, hoc idem obscurissimum est nocte: dies illi lucem infundit, nox eripit. Vide Drex. in amuss. lib.2. c.10. concl.1. & seq.

Psal. 44. v. 11. III. Ex occasione sententiæ: *Omnis gloria Filiæ Regis ab intus*: ostendi potest. 1. Quam vere dicatur, totam gloriam & pulchritudinem animæ esse ab intus, scilicet ab intentione interna. 2. Ostendi potest, quam vel ex hoc capite æstimanda & frequentanda sit praxis bonæ intentionis; si enim corporalis pulchritudo æstimatur, ut nihil non per illam obtineri posse credatur, ideoque Sponsa de Sponso dixerit: Accingere gladio tuo, potentissime. Specie tua & pulchritudine tua intende, prospere procede, & regna; quanto major æstimatio de spirituali pulchritudine animæ concipienda est, quæ tantum excedit corporalem, quanto anima corpus dignitate sua præstantiaque sua antecedit. Certe de hac verius dici potest, quod Regina quædam formoso juveni litteras commendatitias petenti dixit: Ito, & faciem tuam ostendito, & per eam potentius animos, quam per diploma expugnabis, efficaciusque quod petieris, obtinebis.

IV. Ex occasione sententiæ; *Præceptor, tota nocte laborantes nihil cœpimus*: ostendi potest. *Luc. 5. v. 5.* 1. quam vanus sit labor eorum, qui in nocte, id est, sine bona intentione, aut etiam omnino cum mala laborant. 2. Quam fructuosus sit labor eorum, qui de die & ad mandatum Christi id est, cum bona intentione laborant, idque ex quantitate triplicis fructus in opere bono reperiri soliti, scilicet meritorii, satisfactorii, & impetratorii probari potest. Quem in finem l. 2. c. 6. & l. 1. c. 4. servire potest ex amussi Drexel.

Cantic. 1. v. 1. Ex occasione thematis: *Osculetur me osculo oris sui*: explicari potest triplex intentio per triplex osculum, nempe. 1. *Servilis*, per osculum pedum Salvatoris, quia per hanc pedes Christi exosculatur operans, ne ab iisdem repellatur, & audire cogatur: Ite maledicti in ignem æternum. 2. *Filialis*, per manuum osculum, quia ab his præmium & hæreditatem vitæ æternæ expectat. 3. *Maritalis*, per oris osculum, quia per hanc solum Sponsi dilecti beneplacitum intenditur. Quæ omnia fusius diduci, eumque in finem legi potest S. Bernardus in Canticorum vetlic. 1. & Drex. l. 1. c. 2.

§. XII. ALII CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Qualitas.

Mansi tr. 17. disc. 1. n. 4. I. CErti quidam discipuli, teste S. Joanne, servitio Salvatoris se dedicare decreverant, quos ego primos autumo fuisse Christianos, quia primi omnium Christum secuti sunt; conversus autem Jesus, & videns eos sequentes se, dicit eis: *Quid quæritis*, nonne ipse intima noverat, & secretissima cordium omnium, quorsum igitur, quid vellent, interrogat, utpote probe sciens, clareque discernens placitum meum? Doctor Angelicus Christum hac interrogatione intentionem rectam, qua cum sequelam ejus exorsi fuerant, declarare voluisse autumat; insuper observans hæc ipsa verba prima fuisse, quæ S. Joannes in Evangelio suo retulit de Christo, in quibus, quanta solicitudine rectam finium nostrorum dilectionem urgeret, ostendit. Notandum, inquit ille, quod hoc est primum verbum, quod Christus in isto Evangelio loquitur, & congrue, quia primum, quod quærit Deus ab homine, est recta intentio. Hinc & Ecclesia sancta in Prima officii divini a nobis recitari jubet verba illa: *Et sit splendor Domini Dei nostri super nos, & opera manuum nostrarum dirige super nos*; illa namque de rectitudine intentionis, quæ omnia opera nostra, ut Deo grata sint, & accepta comitari debet, intelliguntur; hinc & mox prosequimur dicentes: *Oremus. Dirigere & sanctificare, regere & gubernare dignare Domine Deus Rex cæli & terræ, hodie corda & corpora nostra, sensus, sermones & actus nostros in lege tua.*

Ibid. n. 8. II. Sanguis victimarum offerendarum olim ante Altare profundi debebat, adepsque earum honori & cultui divino consecrari, prout ex his in Levitico contentis colligitur verbis: *Omnis adeps Domini erit jure perpetuo in generationi-*

bus

bus & cunctis habitaculis vestris, nec adipem, nec sanguinem omnino comedetis. Nonne Deus noster per Psalmistam potestatur: *Numquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Immola Deo Sacrificium laudis & redde Altissimo vota tua.* Cor, affectum, intentionem a nobis exigit Deus, quorsum igitur dictum de sanguine & adipe immolanda præceptum? Dubium hoc in suis super Leviticum Commentariis resolvit S. Cyrillus Alexand. in hæc verba: Sanguis sedes animi; qui sanguinem, & animum adimit. Voluit ergo Deus in omni Sacrificio, voluntatem, cor, intentionem velut sanguinem effundi coram se, nec guttula in alios usus reservata: Quando igitur Deus totam victimæ pinguedinem ita solicite sibi deposcit, nil aliud præter intentionem, rectumque in operibus & oblationibus nostris in honorem ejus factis, exigit, prout his verbis clare docet Hesychius, dicens: Quia adipem in æternum præcepit Domino offerri, manifestum est, quia consecrari Deo nostrum desiderium vult. In æternum autem hoc, ne ad Deum illud, & ad mundum dividamus.

Ibid. n.4. III. Sponsa in Canticis, per quam omnes animam clectam intelligunt, a cælesti Amatore in vultu, & quidem quoad ambas genas speciosa dicitur: *Facies tua decora, pulchræ sunt genæ tuæ*, per faciem vero intentio denotatur; Unde S. Greg. de quatuor mysticis animalibus apud Ezechielem quadrigam Altissimi post se trahentibus differens, ait; Facies eorum & pennæ eorum extentæ desuper describuntur, quia omnis intentio, omnisque contemplatio Sanctorum super se tendit, ut illud possit adipisci, quod in cælestibus appetit. Sive enim bono operi, sive invigilet contemplationi, tunc veraciter hoc, quod agit, bonum est, quando ei complacere concupiscit, a quo est.

Ibid. n.5. IV. Præstabunt tibi fortasse præcepta, ut, quod oportet, facias; non præstabunt, ut, quemadmodum oporteat; & si hoc non præstant, ad virtutem non perducunt. Facit, quod oportet monitus, concedo; sed id parum est, quia non in facto laus est, sed in eo, quemadmodum fiat.

Senec. l. 1. de benef. c. 6. V. Seneca sapienter dixit: Non quid fiat, aut quid detur refert, sed qua mente. Quia beneficium non in eo quod fit, aut datur, consistit, sed in ipso dantis aut facientis animo.

Mansi tr. 81. dist. 4. n. 1. VI. Cum Naas Ammonites cum incolis Jabes Galaad pugnaret, iique se prosternendos & profligandos esse metuerent, cum Naas pacisci cœperunt, & pacem postularunt, dicentes: *Habeto nos confœderatos, & serviemus tibi*, quibus superbus Naas respondit: *In hoc feriam vobiscum fœdus, ut eruam omnium vestrum oculos dextros.* Idque ea intentione faciebat, quia cum oculus sinister sub scuto absconditur, si dexter eorum oculus erutus fuisset, consequens omnino erat, ut quasi utroque oculo destituti in caligine ambularent. Idem quoque pactum Tyrannus Tartareus cum suis paciscitur, nimirum ut intentio, quæ dexter animi oculus est, obfuscetur, id est, depravetur, quia quantumvis opera, quæ exercentur, bona sint, si tamen finis, propter quem fiunt, terrenus est illa nihil prorsus ad meritum vitæ cælestis valitura novit. Lyranus in moralitate hujus textus ita scribit: Per Naas, qui serpens interpretatur, diabolus intelligitur; hic autem quærit erucre oculos dextros virorum Jabes, quæ calor interpretatur, nam viris charitate ferventibus malignus insidiatur, per oculum autem significatur intentio. Matth. 6. *Si oculus tuus simplex fuerit*, id est, intentio tua, secundum Augustinum. Per oculum igitur dextrum ad bona spiritualia, per sinistrum autem ad temporalia designatur; per hoc igitur, quod Naas oculos dextros virorum Jabes quærebat eruere, significatur, quod diabolus intentiones virorum in charitate servientium quærit a bonis spiritualibus totaliter evertere.

VII. S. Antoninus de hac materia differens & sequentia Cantic. verba: *Caput ejus aurum optimum*, adducens inquit: Caput designat intentionem, quia sicut caput est principium corporis, ita intentio est principium operis. Et paulo post subjungit: Aliqui habent caput terrenum, qui scilicet non intendunt, nisi congregationem substantiæ in suis operibus, etiam de genere bonorum propter iejunant, orant, & hujusmodi faciunt, ut prosperentur. Alii caput carneum, qui intendunt tantum satisfacere naturæ, ut ea, quæ fiunt propter parentelas, vel sensualitatem; ut multi sub specie spiritus multa faciunt propter præsentiam corporalem personarum. Alii habent caput aureum; isti sunt Sancti, qui omnia, quæ faciunt, faciunt propter amorem Dei, & amore ejus; charitas enim aurum significat Apoc. 3. *suadeo tibi emere aurum*, idest, charitatem, quia sicut aurum excellit omnia alia metalia, ita charitas omnes alias virtutes, & quanto quis ex majori intentione charitatis aliquid facit, tanto magis est Deo gratus, & meretur. *S. Ant. p. 4. tit. 3. c. 4. in 1. Cant.*

VIII. Dignissimum est, quod notetis, & porro demiremini, inquit S. Petrus Damianus, quod, cum quatuor fuerint, qui Christum in mortem tradiderunt, eorum tribus æternas hoc nomine debeamus laudes, & gratiarum actiones, cum quartum exccremur, & maledictis gravissimis ferociter impetamus, nec satisfieri posse probris existimemus. Pater æternus tradidit in mortem Filium suum, de quo S. Paulus Rom. 8. 32. *Etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Et Filius tradidit semetipsum pro me*, inquit iterum Paulus ad Galat. 2. 20. & Propheta Evangelicus: *Oblatus est, quia ipse voluit.* Isa. 53. 7. Spiritus S. suo quodam modo etiam tradidit Christum, juxta illud Sap. 1. 6. *Benignus est Spiritus sapientiæ, & non liberabit maledictum a labiis suis* (vulgata Sixtiana habent *maledicum*) Spiritus S. per os Prophetarum loquitur, ex illo Prophetæ mortem Christi annunciarunt, *Christus* autem *nos redemit de male dicto legis, factus pro nobis maledictum*, Galat. 3. 13. Cum ergo Spiritus S. semel prædixisset, Christum futurum esse pro hominibus maledictum, non liberavit maledictum, non liberavit eum a labiis suis, sed in mortem tradidit, ut fieret maledictum, sicut prænunciaverat. Ita fere exponit hæc, quem diximus, Sanctus Petrus Damianus. Jam & Judas tradidit Dominum, qui ob eam injuriam his tam sua suavibus verbis amantissime cum illo expostulabat: *Juda, osculo Filium hominis tradis?* Luc. 22. 48. Ecce hic quatuor, clamat S. Petrus Damianus, qui *Didacus Ni Tenut in Dom. 32. post Pent. S. 1.*

Chri-

Christum tradiderunt in mortem, ii sunt Pater, Spiritus Sanctus, Filius ipse, & Judas. Quid est, quod ex communi opere tanta redundant in Sanctissimam Trinitatem elogia, & tanta congeruntur in Judam convitia, probra, maledicta? Si Pater tradidit Filium, & ipse se tradidit Filius, insuper & Spiritus S. Judas quid mali fecit? Facta est traditio a Patre, facta est a Filio, nec non a Spiritu S. facta est & a Juda, inquit beatissimus Cardinalis; Cur non in consortium laudis admittitur Judas, qui bonam partem executus est communis operis, hoc est, traditionis? Respondet insignis Cardinalis opusc. 4. c. 13. Quia quod Deus omnipotens ex charitate, hoc Judas fecit ex pecuniæ acquirendæ cupidine; quod Deus fecit ad salutis nostræ remedium, hoc ille fecit ad explendum insatiabilis avaritiæ votum. Vides ergo, quia non, quid homo faciat, debemus attendere, sed quo animo, & voluntate faciat, diligenter examinare.

Mans. tr. 17. disc. 1. n. 6. IX. Salvator noster cum Samaritana muliere circa novæ legis Evangelicæ dogmata prolixe discurrit, inter alia vero hanc ei utilissimam doctrinam proposuit: Venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu, & veritate; nam & Pater tales quærit, qui adorent eum, in Spiritu & veritate oportet adorare. Ubi Cajetanus ait: Hinc habes, erudite Lector, quod exterior cultus non propter se ipsum gratus est Deo, sed pro quanto ordinatur ad interiora, qui fit in Spiritu & veritate, hoc est in corde interno.

Necessitas.

S. Thom. de Villanova f. de S. Nicola. X. S. Thomas de Villanova rationem assignans, cur tanta inter fideles bonorum operum sit penuria, defectum talem sterilitati hujus radici attribuere non dubitat, dicens: Unde fratres, putatis, tanta in nobis sterilitas, & ad omne opus bonum tanta & tam gravis difficultas, nisi ex siccitate radicis. Ad quod & S. Paschasius alludere voluisse videtur, dum ait: Voluntas si bona fuerit, & recta intentio, fructus malos non facit, sicut nec mala bonos facere potest. Quia omnia opera, licet bona videantur, vel mala, radicis suæ succum ad feminis virorem trahunt.

Mans. ib. disc. 7. n. 7. XI. Certum est, quod Deus omnia in sapientia fecerit, nihilque sine mysterio operatus fuerit; prima autem & præcipua creatura, quam brachium omnipotentis artificis formavit, lux fuit: fiat lux; hæc enim confusum mundi chaos distinguere debebat, omnibusque aliis operibus, complementum & pefectionem suam tribuere. Quæ enim utilitas & venustas eminuisset in mundo absque luce? Solem e mundo si tollitis, quantis mox obscuræ caliginis tenebris miseri infelices involveremur; ita quoque, nisi opera nostra a recta intentione, & fine bono lumen accipiant, tenebrosa, id est, infructifera, imo & sæpius tenebris infernalibus digna erunt: hinc nobis consulebat Apostolus dicens: *Abjiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis.*

Utilitas.

Mans. ib. disc. 1. n. 6. XII. Cum Julius Cæsar Sacrificiis dans operam moneretur; quod interiora victimarum infausta ominarentur auspicia; Respondit: Erunt bona cum volo. Idem quoque dicere potest, quisquis voluntate & intentione bene uti novit; ex qualibet enim ærumna & adversitate magnum lucrum spirituale nobis comparare possumus, agnoscendo divinam super nos manum extensam; ferulamque osculando, qua percutimur; Unde Apostolus ait: *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Enim vero bonum illud, quod nos fecimus, quod terrenos fecisse vellemus, & propter quod non factum affligimur, veniamque a Deo postulamus, Deus nihilominus nobis adscribit ad meritum. Unde B. Mechtildis dixisse fertur: Ajo igitur, & quidem constanter, quia per voluntatem possum omnia, omnium labores sustinere, omnium bona opera exequi, & quicquid demum boni excogitari potest. Si enim hæc perfecte volo, & sola deficit exequendi facultas, omnia coram Deo fecisse arbitrabor; quando enim sic voluntas est affecta, ut, quidquid potest facere, velit id quoque non solum nunc; sed etiam si mille adhuc annis superviveret, tunc plane coram Deo totum hoc illi imputabitur, quod tanto interim annorum spatio perfici posset.

XIII. S. Gertrudis divinitus edocta est, quod, quandocumque aliquis scribit, vel alios docet ea intentione, ut laus Dei per hoc promoveatur, & profectus animarum, tunc omnis profectus, quem aliquis unquam ex illa scriptura, seu doctrina, etiam post mille annorum millia consequetur, totaliter cedit in illius salutem, quia sua intentione hoc Domino primitus prælibavit. Hoc quoque Christus Dominus aperte confirmavit S. Birgittæ dicens: Etiam illud tempus, quod impenditur subveniendo corporis necessitati, si id rationabiliter fiat, inter spiritualia reputari. *Lib. 4. insin. c. 11.*

Dignitas.

Mans. tr. 17. disc. 7. n. 6. XIV. Deus noster sponsam suam quoad hanc rectitudinem variis in occasionibus laudibus extulit, specialiter vero in c. 4. Cant. ubi ait: *Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa, in uno crine colli tui.* Enim vero si sponsus hoc loco se a fulmine, vel a lapide, vel explosو sclopeto vulneratum fuisse dixisset, facile intelligi mens ejus potuisset, at vero unicus dumtaxat capillus, quomodo cor ejus penetrare & vulnera potuit? Respondetur per hunc capillum Sponsum exprimere voluisse intentionis unitatem; hæc enim est, quæ cor Dei sibi rapit. Unus crinis colli, inquit Ricardus de S. Victore, est unica cogitatio, & præcipua intentio, qua laboras. In testu hebræo loco, *vulnerasti*, legitur, *rapuisti cor meum.*

§. XIII. MISCELLANEA.

Qualitas.

Kisselius t. 1. con. 5. §. 12. I. CHristus docuit B. Mechtildem, ut, quoties arteria micaret, amorem offerret: Dicatur ergo:

O Je-

O Jesu, quoties corde mihi vena micabit,
Tu toties post hac sis benedictus amor.

Blosius in monil. spir. c. 3. II. Vellem electis meis (dicebat Christus S. Gertrudi) persuasum esse, quod eorum bona exercitia & opera mihi omnino placeant, quando mihi serviunt expensis suis. Illi autem serviunt expensis suis, qui, licet saporem devotionis minime sentiant, fideliter tamen (ut possunt) orationis & alia pia exercitia sua peragunt, confidentes de pietate mea, quod ego illa libenter & grate suscipiam.

Sen. ep. 71. III. Proponamus oportet finem summi boni, ad quem nitamur, ad quem omne factum nostrum dictumque respicit; velut navigantibus ad aliquod sydus dirigendus cursus est. Vita sine proposito, vaga est.

Ibidem. IV. Non in facto laus est, sed in eo, quemadmodum fiat. Eadem res si gulæ datur, turpis est: si honori, repreheosionem effugit. Amico ægro assidet quis? probamus, at hoc si hæreditatis causa facit, vultur est, cadaver expectat.

Publ. Mimo apud Drexel. in amuss. l. 1. c. 2. §. 2. V. Malus est vocandus, qui sua causa est bonus.

Drex ib. c. 14. VI. Deus Summum Sacerdotem tam splendide olim vestiri jussit, ut Siracides de eo vestitu dicat: Si pulchra ante ipsum non fuerunt talia usque ad originem. Gloria honoris & opus fortitudinis: desideria oculorum ornata: hinc etiam trecenta sexaginta sex aurea tintinnabula huic vesti appendebantur, ut omnium oculos in se converteret. Applicatio fieri potest ad Christum Summum Sacerdotem.

Ibid. c. 3. §. 4. VII. Mulieres in Oriente olim prodibant facie aperta, oculo detecto; sic anima Deo fidelis, & casta.

Ibidem. VIII. Deus Abrahamo præcipiens, ut aves & alios animantes offerret, has quidem divisas & concisas in frusta; illas autem indivisas offerri voluit, ut significaret, curas quidem alias dividi posse, non item intentionem, quam aves significabant.

Cant. 7. 13. IX. Sponsa dixit sponso: Omnia poma nova (id est opera ex amore Dei facta) & vetera (nempe naturæ opera) servavi tibi.

Pallad. c. 23. X. Cum Palladius Macarium Alex. adiret, & quæreret, quid faciendum esset, dum cogitationes importunæ ipsum affligunt, & dicunt: Nihil facis, recede hinc frustra sunt omnia: Respondit S. Macarius: Dic tuis cogitationibus, propter Christum parietes custodio.

Sen. ep. 81. XI. Nemo mihi videtur pluris æstimare virtutem, nemo illi magis esse devotus, quam qui boni viri famam perdidit, ne conscientiam perderet.

Judith. 7. v. 20. XII. Milites Gedeonis dum contra hostem moverunt, id unum assiduo clamabant, Domino ac Gedeoni; idem dicendum cuivis Christiano in omnibus actionibus.

Exod. 20. v. 6. XIII. Deus de altari sibi faciendo loquens, dixit: Quod si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus. Si enim levaveris cultrum super eo, polluetur. Ratio videtur fuisse, quia cum lapides secentur, ut videntur, voluit indicare Deus, magis sibi placere opera, quæ non videntur, quam quæ publico conspectui sunt exposita, cæteris paribus.

XIV. Sponsa de sponso dixit: Læva ejus sub capite meo, & dextra illius amplexabitur me; quia læva sub capite cerni non potest, amplexantem vero dextram cernitis, qui amplexu stringitur. In sponsi læva divitiæ sunt & gloria sed cum tempore peritura, in dextra vero longitudo dierum & beatissima æternitas, hæc proinde per intentionem videri & appeti debet, non illa. *Cant. 2. v. 6. Drex. in amuss. l. 1. ar. 9. §. 4.*

XV. Epictetus uni ex consortibus scribens dixit: Hæc ego non multis, sed tibi: satis enim magnum alter alteri theatrum sumus. Quanto potiori jure hoc quivis homo Deo dicat. *Sen. ep. 7.*

XVI. Narrant in urbe Colchin Elephantem fuisse, qui operas diurnas præbere solitus erat ad portum, & res marinas. Hunc cum laborem in navi ad mare deducenda constanter abnuaret, Præfectus, ut saltem in gratiam Regis Lusitaniæ id faceret, oravit. Quo audito statim Elephas dixit: Hoo, hoo, quod Malabarum lingua idem significat, ac volo, volo, sicque navem statim ad mare deduxit. An homo in gratiam Dei laborem detrectabit? *Drex in amuss. l. 2. c. 8. §. 2.*

XVII. Egregie Theologus quidam dixit, Christianos cælum non per verba, sed per adverbia adipisci; quia non tam quid faciant, sed quam bene attendit Deus. Et, ut Salvianus ait, oblata Deo non pretio, sed affectu placent. *Ibid. c. 8.*

XVIII. Dum Moyses virgam in terram projicit, in colubrum vertitor, quæ tamen, dum iterum eam extendit, & tenuit, in virgam reversa est, ad miracula quæque patranda idoneam; sic intentio si terram attingit, veneno malitiæ opera inficit, si cælum versus porrigitur, ad optima quæque prodest. *Ibid. l. 1. c. 1.*

XIX. Non est ingrata Deo, quæ visa fuerit ab hominibus, eleemosyna, sed quæ ideo facta est, ut visa sit. *S. Chrys. hom. v. in Matt.*

XX. Si times spectatores, non habebis imitatores, videri debes, sed non ad hoc facere, ut videaris: opus publicum, intentio secreta.

Necessitas.

XXI. Non potest quisquam beate degere, qui se tantum intuetur, qui omnia ad utilitatem suam convertit; alteri vivas, oportet, si vis tibi vivere.

XXII. Julius Cæsar, teste Appiano, eo die quo in Curia occubuit, senatum ingressurus, de more fecit: aperta victima cor defuit. Extispice nescio quid vaticinante de Imperatoris obitu, irrisit Julios, & aliam admoveri jussit, sed & hæc corde caruit. Perinde opus nostrum sine intentione mortis est nuncius, aut mortuum, inutile, nullum. *Drexel. in amuss. l. 1. c. 4. §. 4.*

XXIII. S. Chrysostomus illum in seipsum crudelem Tyrannorum judicat, qui potest alio contentus esse præmio, quam Deo. *S. Chrys. ho. 71. in Matth.*

Utilitas.

XXIV. Idem enim dixit: Quod, quandocumque aliquis scribit, vel alios docet ea intentione, ut laus Dei per hoc promoveatur, *Lib. 4. insign. c. 23.*

& pro-

& profectus animarum, tunc omnis profectus, quem aliquis unquam ex illa scriptura, sive doctrina, etiam post mille annorum millia consequitur, cedit in illius salutem, quia sua intentione hoc Domino primitus prælibavit.

Dignitas.

Drex. in Amuss. l. 1. c. 4. §. 1. XXV. Quærit Cyrillus Alexandrinus, cur Deus victimæ sanguinem vetuerit edi, illumque jusserit ad aram effundi? & respondet: sanguis est sedes animi; qui sanguinem, is & animum adimit. Voluit ergo Deus in omni sacrificio voluntatem, cor, intentionem velut sanguinem coram se effundi, nec guttula in alius reservata.

Sen. ep. 5. XXVI. Magnus ille est qui fictilibus sic utitur, quemadmodum argento: nec ille minor est, qui sic argento utitur, quemadmodum fictilibus.

Lud. Bles. in instit. spirit. c. 1. XXVII. Si quis propter Deum voluntati suæ etiam in minimis rebus reluctetur, rem ipsi Deo gratiorem præstat, quam si multos mortuos ad vitam reducat.

Mala intentio.

Drex. in Amuss. l. 1. c. 8. §. 2. XXVIII. Quia statua a Nabuchodonosore Rege visa, pedes tantum luteos habebat, unicus illam lapillus facile dejecit, omniaque sic contrivit, ut in favillam, quasi æstivæ arcæ, quæ a vento rapitur, sint redacta. Sic mala intentio quodcumque bonum opus conterit, ut nihil penitus relinquat boni.

Idem l. 1. c. 8. §. 1. XXIX. Etsi idem fuerit osculum, quo B. Virgo, B. Maria Magdalena, & Judas fuerunt osculati, impar tamen longe singulorum fuit meritum; nam B. Virgo divini favoris & amoris ingens augmentum, Magdalena delictorum veniam, Judas gehennam illo mercatus est.

Idem l. 1. c. 9. XXX. Exploratores terræ sanctæ magna promissa fecerunt Rahab hospitæ suæ, sed ea conditione adjecta: si non prodideris nos. Simili modo opera nostra bona ingentes nobis gratiarum & gaudiorum cumulos pollicentur; sed & ipsa addunt: si non prodideris nos dolo, iniquitati, fraudi per malam intentionem.

Idem l. 1. c. 12. §. 5. XXXI. Equi cæci in fullonica licet currant toto die, vesperi tamen in eodem sunt loco, quia in orbem acti sunt. Sic qui carent vera intentione, cæci sunt, & in virtutibus progressum nullum faciunt quia semper in eodem loco laborant, id est, sine intentione bona operantur.

Idem l. 1. c. 9. §. 3. XXXII. Cum Diogenes media hyeme se frigidissima lavaret aqua, & ideo aliqui ejus miserti rogarent, ut parceret sibi: Plato inter spectatores exclamavit: Si misereri vultis, abite. Sciebat quippe eum talia ob vanam laudem captandam facere.

§. XIV. AXIOMATA.

S. Ber. de domo interi. c. 43. I. Quidquid agant homines, intentio judicat omnes.

Rom. 4. II. Quod olim de pecunia, hoc rectius alii de intentione canunt.

Tertull. cap. 7. de præscrip. Et genus, & formam regina intentio donat.

S. Bonav. in cap. 14. Luc. III. Tale erit opus tuum, qualis fuerit intentio tua.

IV. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.

V. Nec bonitas sine ratione boni.

VI. Intentio operi tuo nomen imponit.

S. Chrys. VII. Deus coronat voluntatem, si non invenit facultatem.

Ovidius. VIII. Si desint vires, tamen est laudanda voluntas.

§. XV. AUTHORES.

I. Jeremias Drexelius in Amussi.

II. Theophilus Bernardinus de perseverantiæ præsidiis.

III. Eusebius Nierembergius lib. 4. doct. 3. Ascetica. Item l. 2. de ador. c. 22.

IV. Praxis bonarum intentionum Gallice edita, & postea latinitati tradita & Coloniæ excusa.

V. Philippus D' Ootreman in Pædagogo Christiano p. 2. cap. 10.

VI. Alphonsus Rodriquez de perf. Christi p. 1. tr. 3.

TITULUS LXXV.

INVIDIA.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitur.

S. Bonav. Sentiloq. p. 1. sect. 10. I. Definitur sic Invidia a S. Augustino: *Invidia est odium felicitatis alienæ*; a Remigio sic: *Invidia est dolor de alieno bono*; a Damasceno: *Invidia est tristitia de alienis bonis*; a Philosopho: *Invidia est tristitia in apparenti felicitate alicujus inimicorum*. Item aliter: *Invidia est dissensio ab alieno bono existimato diminuere proprium*. Doctor autem Angelicus definitionem S. Joannis Damasceni adducens, eam his suse explicat verbis: Dicendum, quod objectum tristitiæ est malum proprium. Contingit autem id, quod est alienum bonum, apprehendi ut malum proprium, & secundum hoc de bono alieno potest esse tristitia, sed hoc contingit dupliciter. Uno modo, quando quis tristatur de bono alicujus, in quantum imminet sibi ex hoc periculum alicujus nocumenti, sicut cum homo tristatur de exaltatione inimici sui, timens, ne eum lædat; & talis tristitia non est invidia, sed magis timoris effectus, ut Philosophus dicit, 2. Rhetor. Alio modo alterius bonum æstimatur, ut malum proprium, in quantum est diminutivum propriæ gloriæ & excellentiæ, & hoc modo de bono alterius tristatur invidia. Dicitur autem juxta S. Bernardinum, invidia non videndo, quia non potest videre aliorum bona. Unde invidere, quasi non posse videre: nam odium boni, quod latet in corde, etiam inadverteoter monstratur in facie. Proinde Seneca ait: Quidquid mente fugimus, ingesta oculis vix videmus. Depingitur ut *Fœmina* (quia infirmi animi vitium est; & in fœminis maxime reperitur) *Annosa* (quia ab initio mundi ætas ejus) vipe-

S. Thom. 2. 2. q. 36. a. 1. 2.

S. Bern. t. 3. f. de ex. malig. sp. a. 2. c. 2.

Vide Marchant. tr. 4. tabe Sall. lect. 4.

vipereas carnes manducant, quia non nisi alienis pascitur malis, & ut vipera detrahere gaudet famæ proximi: *macie & pallore confecta*, quia invidus perpetuis curis & tristitiis intabescit: *cor proprium edens*, quia suum proprium subjectum consumit: *oculos habens obscuros & lividos*, quia mentis oculum confundit, rectumque judicium obnubilat.

Divisio.

Abulensis apud Nysen §. 3. fer. 1. post Dom. 1. Quadr.

II. Duplex est genus Invidiæ, unum laude, alterum vituperio dignum. Vitiosa & vituperabilis invidia est, quæ facit, ut de alieno vel bono doleas, vel malo gaudeas. At laudabilis invidia importat dolorem de defectu proprio, in comparatione ad aliquem habentem id, quo iste caret. Cum quis dolet de alieno bono, non ob id, quod eo alius gaudeat: sed quia ipse suo merito illo careat, ea commendabilis est invidia. Atque isto modo invidebat Rachel, quod infœcunda esset, sorori suæ, inquit Tostatus, eamque invidiam non condemnat, sed plurimum etiam prædicat Scriptura sacra, dicit nempe in sequentibus: *Recordatus Dominus Rachelis, exaudivit eam, & aperuit vulvam ejus, sublataque sterilitate fructum ei benedictionis impertivit.* Ex quo intelligamus, ut quis sua apud Deum negotia feliciter pertractet, & subita in ejus domo incrementa faciat, ei hanc tenendam esse viam, ut non invideat gratiæ, nec de splendore aliorum doleat, quando ipse gradum inferiorem tenet, sed exigua sua merita deploret, per quæ fit, ut loco augustiore & sublimiori sit indignus. Unde & S. Paulus cum ad profectus studium exstimulare Corinthios vellet, hæc ad eos scribit: *Æmulamini charismata meliora*, 1. Cor. 12. v. 31. Verbum *æmulamini*, videtur scrupulum movere posse, quod servos Dei æmulationes dedeceant. Bene illud, si Apostolus, invidet, & non, æmulamini diceret; nam invidia ab æmulatione in hoc distat, quod invidia, ut loquitur Aristoteles lib. 2. Rhetoric. cap. 1. est improbum, & improborum æmulatio, probum quidem, & proborum, quam post hæc enucleatius sic describit: *Æmulatio est dolor quidam quoniam bona & honorabilia, quæ quoque assequi posset, natura similibus adesse videantur, non quoniam aliis sunt, sed quoniam non ipsi quoque.* Hæc ille; ex cujus sententia ille proprie æmulatur, qui hoc nomine tantum alios felices dolet, quod non ipse iis æque felix est. Et hoc laudem meretur. Secundum hæc, cum jubemus æmulari Charismata meliora, id nobis dicitur, ut eadem a Deo obtineamus, id non alia ratione commodius, promptiusve fieri, quam si hæc penes alios doleamus, non quia iis alii sunt ornati, sed quoniam nos hactenus non admodum laboravimus, neque modis omnibus conati sumus, ut eadem nobis obvenirent. Hæc est præstans ratio status, hic optimus modus tractandi sua apud Deum negotia, ut non invideamus fortunæ aliorum secundæ, sed de nostra sinistra doleamus.

III. Ab aliis dividitur in eam, quæ tristatur de bono alieno, in quantum est *perniciosum* sibi vel alteri: & eam, quæ tristatur de bono alieno, *quatenus nobis deest*: & eam, quæ tristatur de bono alieno, *in quantum possessor ejus indignus est*: & eam denique, quæ tristatur de bono alieno, *in quantum aliquem excedit alter in illo*; & hæc species proprie Invidiæ nomen meretur.

Actus.

IV. *Tristari & indignari de bono alterius*: Sicut Cain tristatus est, quod Deus Sacrificium Abelis respexerit.

V. *Lætari de malis alterius*: Uti S. Prosper his verbis expressit: De bonorum malis gaudent, de profectibus lugent, & inimicitiis gratuitis ardent. *S. Prosper l. 3. de vit. cont. c. 9.*

VI. *Bona aliorum silentio tegere*: nam sicut vultures per amœna & odorata prata volantes ea despiciunt, & prætereunt; ita invidi non nisi illa, quæ alterius gloriam imminuere possunt, observant.

VII. *Manifestam aliorum virtutem calumniari*; nam ut S. Basilius recte advertit, fortitudinem audaciam potius appellant; modestum, sine sensu hominem; justum, immitem & nimium severum; prudentem, astutum; magnificum, vastum; liberalem, ut prodigum taxant: domestice frugalem, avarum dicunt. Denique omnis virtutis species in vicina vitiorum omnia convertunt. Quæ omnia in Pharisæis, Christi actiones observantibus, & male interpretantibus videre est; hinc illæ voces: Non est hic homo a Deo, qui Sabbatum non custodit. Quare cum peccatoribus & Publicanis manducat magister vester? In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia. *S. Basil. in orat. de invid.* *Jo. 9. v. 16. Matth. 9. v. 11.* *Luc. 11. v. 15.*

VIII. *Aliorum bona opera impedire*: Idque vel detractionibus eorum famam obscurando; vel propriis laboribus occasionem bene agendi illis præripiendo. Hinc Apostolus dicebat: Quidam propter invidiam & contentionem; quidam autem & propter bonam voluntatem Christum prædicant. *Philipp. 1. v. 15.*

IX. Paulo aliter hos videtur assignasse S. Bernardinus, dum dixit: Hic spiritus (invidiæ) cum exercitu suo exagitat, atque impellit animas ad quinque invidiæ filias, videlicet ad odium, ut invicem homines velint sibi malum, & nolint bonum: ad exultationem in proximorum adversis: ad afflictionem in proximorum prosperis: ad susurrationem latentem: ad detractionem patentem; ad tantam enim contrarietatem hic spiritus nequam seducit suos sequaces, ut ita Deo adversarii sint: ut, sicut Deus tam bonus est, quod etiam de malis eliciat bonum, sic e converso isti tam mali sunt, quod de bonis eliciunt malum: Et sicut boni etiam mala cooperantur in bonum, ita invidi omnia bona cooperantur in malum. S. Albertus Magnus illum Amos textum: Mittam ignem in Theman, & devorabit ædes Bosræ; ita ad præsens pariter exponit de invidis, quorum tria & quatuor scelera sunt. Primum quidem parvitas cordis omnia enim parva reputat, quæ habet, quamdiu alium in prosperis videt. Job 5. *Parvulum occidit invidia.* Unde in libro Esther c. 3. Aman, qui iniquus interpretatur, cum omnia haberet, nihil reputavit, quia vidit Mardochæum sedentem ante fores palatii. Secundum est tristitia de bono alterius; torque- *S. Bern. ser. apud Mansi tr. 18. disc. 2. v. 1.* *S. Albert. M. in Amos 1. 12.*

quetur enim invidus in bonis proximi. Tertium est machinatio continua. Prov. 6. *Corde machinatur malum, & omni tempore jurgia seminat*. Isti sunt tres spiritus. Apoc. 16. *Vidi de ore draconis, & de ore bestiæ, & de ore Pseudoprophetæ exire spiritus tres immundos in modum ranarum*; sunt enim spiritus dæmoniorum. Quartum est pertinax fratrum impugnatio, quafcilicet fine fcelere fratres impugnant.

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Quantitas.

Jac. 4. Eccl. 18. I. AD invidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis.

II. Eris invidus vitæ tuæ.

Eccl. 31. c. 14. III. Memento, quoniam malus est oculus nequam (de quo Siracides dicit Nequam est oculus lividi) nequius oculo quid creatum est?

Il. c. 31. IV. Rursum contemplatus sum omnes labores hominum, & industrias animadverti patere invidiæ proximi, & in hoc ergo vanitas, & cura superflua est.

1. Cor. 3. v. 3. V. Cum sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?

Sap. 2. v. 24. VI. Invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum; imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius?

Sap. 2. v. 12. VII. Circumveniamus justum, quoniam inutilis est nobis,& contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ.

Eccl. 14. 8. VIII. Nequam est oculus invidi, & avertens faciem suam, & despiciens animam suam.

Fuga.

Prov. 23. v. 6. IX. Ne comedas cum homine invido, & ne desideres de cibis ejus, quoniam in similitudine arioli & conjectoris æstimat, quod ignorat. Comede & bibe, dicet tibi, & mens ejus non est tecum.

Prov. 24. v. 17. X. Cum ceciderit inimicus tuus ne gaudeas, & in ruina ejus non exultet cor tuum, ne forte videat Dominus, & displiceat ei, & auferat ab eo iram suam.

1. Petr. 2. v. 1. XI. Deponentes igitur omnem malitiam & invidias, & omnes detractiones sicut modo geniti infantes, rationnabiles, & sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem.

Gal. 5. v. 26. XII. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.

Sap. 6. v. 25. XIII. Neque cum invidia tabescente iter habebo: quoniam talis homo non erit particeps Sapientiæ.

Damnum.

Jud. v. 11. XIV. Væ illis, qui in via Cain abierunt. Propter quid (enim) Cain occidit Abel; quia opera ejus erant maligna, fratris autem ejus justa.

Prov. 17. v. 5. XV. Qui in ruina lætatur alterius, non erit impunitus.

Jac. 3. v. 16. XVI. Ubi zelus & contentio, ibi inconstantia & omne opus pravum.

Jac. 1. v. 16. XVII. Vita carnium, sanitas cordis, putredo ossium invidia.

Prov. 14. v. 30. XVIII. Qui sibi invidet, nihil est illo nequius; & hæc est redditio malitiæ illius.

Eccl. 14. v. 6. XIX. Noli æmulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem; quoniam tamquam fœnum velociter arescent, & tamquam olera herbarum cito decident.

Psal. 36. v. 1. Eccl. c. 30. XX. Zelus & iracundia minuunt dies, & ante tempus senectam adducent.

§. III. EX SS. PATRIBUS ET DOCTORIBUS.

Qualitas.

S. Cypr. de Zel. I. HUic (invido) vultus minax, torvus aspectus, pallor in facie, in labiis tremor, stridor in dentibus, verba rabida, effrænata convitia, manus ad cædis violentiam prompta, etiamsi a gladio interim vacua, odio tamen furiatæ mentis armata.

S. Laur. Just. de li. scip. M. n. c. 11. II. Insanabilis est prorsus ipsorum livor; non enim placantur blanditiis, non mulcentur obsequiis, non rationibus acquiescunt, quin potius quemadmodum ignis accenditur additione lignorum, ita & horum passio augetur multiplicatione virtutum.

S. Prosper. de vi. con. temp. c. 9. III. Bonis utitur invidus male, quia omnibus bonis, quæ miser execratur, adjunctus, animi sui supplicio relinquetur affligendus. Et quis ei poterit subvenire, qui se sibi exhibet invidendo carnificem? aut unde sibi parebit salutem, qui de salute male utendo faciat perniciem?

S. Zeno s. de livore. IV. Nihil his inimicitiis difficilius, quæ ex invidiæ amarissimo fonte descendunt; quandoquidem his, qui ex aliis actionibus inimici sunt, si alter forte aggrediatur alterum vincere beneficiis, continuo ferocitas mitigatur; in invidum autem si beneficia conferantur, multo amplius inflammatur, & quanto plura fuerit consecutus, tanto majoribus incendiis conflagrabit, magis enim irascitur & dolet, quod ab eo boni aliquid consequitur, quem nollit quicquam boni vel habere, vel posse præstare.

S. Chrys. ho. 44. ad pop. Ant. S. Gregor. Nazianz. V. Invidi pejores sunt feris, dæmonibus autem pares, & fere deteriores; nam feræ esca indigentes, vel a nobis irritatæ adversus nos armantur; Invidi vero etiam beneficiis allecti benemeritos maleficiis profecuti sunt. Dæmones quoque licet contra nos bellum exerceant impacatum, consortibus tamen generis non insidiantur; Invidi vero neque naturæ communionem reveriti sunt, neque sibi pepercerunt.

S. Cypr. apud Fer. in festo S. Jo. Bapt. VI. Invidia non solum multos, sed & optimos tangit.

ser. 2. Taljanus l. 5. de prov. VII. Quale malum est, quo Angelus cecidit? quo circumveniri & subverti alta illa sublimitas potuit? quo deceptus est, qui decipit?

S. Cypr. l. de Zelo & livor. VIII. Prosperitas aliena illi (Invido) supplicium est; & parum est, sit felix, nisi alter fuerit infelix.

August. de v. erb. Domini. IX. Invidia filia est Superbiæ, sed ista mater Superbia nescit esse sterilis, ubi fuerit, continuo parit, suffoca matrem & non erit filia.

X. In-

Gregor. X. Invidi color pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, membra frigescunt, sic in cogitatione rabies, in dentibus stridor.

Chrysost. sup. Matt. hom. 41. XI. Invidus alienas jacturas suos quæstus existimat.

Fuga.

XII. Nihil magis Christiano cavendum, nihil cautius providendum, quam ne quis invidia & livore capiatur; ne quis, dum zelo in fratris odia convertitur, gladio suo nescius ipse perimatur.

S. Basil. h. 11. XIII. Fugiamus intolerabile malum, serpentis id est præceptum, diaboli inventum, inimici satio, punitionis arrhabo, pietatis impedimentum, via ad gehennam, regni cælorum privatio; nam & ipso fatentur ore hoc vitium invidi. Aspectus illis est aridus & obscurus, gena subtristis, supercilium demissum, anima ipso morbo suffusa, prudentia destituta.

S. Aug. s. 18. de temp. XIV. Consideret unusquisque conscientiam suam, & si se videat de prosperitate proximi sui Invidiæ veneno percussum, evellat de pectore suo spinas & tribulos, ut in eo semen Domini quasi in fertili agro multiplicata segete luminis concipiatur, ut amaritudo invidiæ, Christi dulcedine leniatur.

Ambros. lib. de fuga sæculi. XV. Fuge Invidiam, quæ non solum alienos, verum multo magis eum, quem possederit, lacerare consuevit.

August. sup. Jo. XVI. Tolle Invidiam, & tuum est, quod habeo; tolle Invidiam, & meum erit, quod habes.

Damnum.

S. Hier. ad Demetr. XVII. Oro te, quid Invido delectationis præstat Invidia; quem secretis quibusdam conscientia ungulis livor ipse discerpit, & alienam felicitatem tormentum facit.

S. Greg. l. 5. mor. XVIII. Parvulus est, qui Invidia occiditur, (teste Jobo) quia nisi ipse inferior existeret, de bono alterius non doleret.

Ibid. XIX. Quamvis per omne vitium, quod perpetratur, humano cordi antiqui hostis virtus infunditur, in hoc tamen nequitia sua tota viscera commovit serpens, & imprimendæ malitiæ pestem vomuit.

S. Chrys. sup. Matt. XX. O Invidia, quæ semper sibi inimica est; nam qui invidet, sibi quidem ignominiam facit; illi autem, cui invidet, gloriam parit.

S. Prosp. l. 3. de vit. XXI. Tantos Invidus habet justæ pœnæ tortores, quantos invidiosus habet laudatores.

S. Basil. ho. n. 11. XXII. Invidia est interitus vitæ, pestis naturæ, adversa omnibus bonis ex Deo venientibus, demum ipsi Deo contraria.

S. Cypr. s. de Zelo & livor. XXIII. Invidia radix est malorum omnium, fons cladium, seminarium delictorum.

S. Chrys. ho. 44. ad pop. Ant. XXIV. Grave quid invidia, grave & simulatione plenum. Hoc mundum innumeris replevit malis. Ex hoc morbo litibus plena sunt tribunalia, ex hoc pecuniarum amor, ambitio & inanis gloria. Hinc urbes obsidentur, & mare piratas habet. Hinc per orbem cædes, hinc genus nostrum dissipatum est. Quodcumque malum videris, ex hac radice producitur. Jam enim & in Ecclesias, bacchata est, & prius innumera patravit mala.

XXV. Invidia sibi primum nocet, primum Auctorem suum mordet, menti officit, cor quasi pestis depascit, animum urit. *S. Isi. sol. 2.*

XXVI. Hæc est hospes, qui apud suum hospitem inhospitaliter hospitatus, sui hospitis labefecit hospitium. Hæc est possessio suum possidens possessorem; quæ, dum alios detractionum latratibus vexat, sui possessoris animum intestino morsu profundus inquietat. *S. Greg. l. 2. mor. c. 31.*

XXVII. Quisquis ille est, quem in zelo suo persequitur invidus, subterfugere eum forsitan poterit, & vitare; invidus vero fugere non valebit. Ubicumque fuerit adversarius suus, secum est hostis in pectore semper inclusus. *S. August. ser. 83. de temp.*

XXVIII. Admonendi sunt invidi, ut perpendant, quantæ cæcitatis sunt, qui alieno profectu deficiunt; aliena exaltatione contabescunt; quantæ infelicitatis sunt, qui melioratione proximi deteriores fiunt, dumque augmenta alienæ prosperitatis aspiciunt, apud semetipsos anxii, afflicti cordis sui peste moriuntur? quid istis infelicius, quos dum conspecta felicitas afficit, pœna nequiores reddidit? Aliorum vero bona, quæ habere non possunt, si diligerent, sua facerent. *S. Greg. p. 3. past admon. 11.*

XXIX. Hoc solum invidus bene agit, quod se cruciat; cætera peccata in futurum punienda servantur, invidia ob magnitudinem sceleris, etiam in præsenti digna accipit. Invidia, quod malum hosti optat, sibi ipsa facit, quia igne, quo urit, uritur. *Laur. præsid. apud Man? dis. 14. n. 5.*

XXX. Quid invidus hominibus est miserabilius, quibus, cum liceat gaudere, & fructum lætitiæ suæ capere, ipsi tamen malunt propter alienas felicitates dolere, & cum dolore ipso pœnam a Deo & supplicium intolerabile accersere? *S. Chrys. to. 1. h. 11.*

XXXI. Invidia animum cruciat; invidus enim de lætitia tabescit, de lenitate languescit, de pinguedine macrescit. O Insania & stultitia! invidia de alieno vulnere suum vult sanare vulnus, sanitatem quærit de aliena infirmitate, bonum in alieno malo; quod idem est, ac si quæreret ignem in aqua, & aquam in igne, in spinis uvas, in tribulis ficus. *Be Isv. l. 3. spec. p. 4. dist. 3.*

XXXII. Quanta hominum gaudia sunt, tanti invidorum gemitus. Tales significantur per bufones, qui moriuntur floribus vinearum. *S. Albert. M. in apoc. 16.*

XXXIII. Quotidie (dæmon) invidiam suggerendo, conatur fraternam charitatem diffipare. Inde Joannes Papa ait: Conatur versutus hostis ab initio ruinæ suæ, Ecclesiæ unitatem scindere, charitatem vulnerare, & bonorum operum dulcedinem felle invidiæ inficere, & omnibus modis, quibus potest, humanum genus evertere, & perturbare. Dolet enim satis, & erubescit, charitatem, quam ipse nequivit habere, id est, conservare in cælis, homines constantes ex lutea materia possidere in terris. Et tanta est malitia invidiæ ejus, ut, cum ex tentationibus, quibus nos infestat, augeatur ei pœna accidentalis inferni, tamen potius eligit sibi illam augeri, tentando nos, ut urere faciat, quam illa carere, desistendo a tentationibus. *S. Anton. p. 2. tit. 8. c. 3. §. 2.*

XXXIV.

S. Ambr. l. 4. in Luc. c. 4. XXXIV. Hoc exemplo, Christi nullam in Nazareth virtutem facere potentis, pariter & oraculo declaratur, quod frustra opem misericordiæ cælestis expectes, si alienæ virtutis fructibus invideas; aspernator enim Domious iovidorum est, & ab iis, qui divina beneficia in aliis persequuntur, miracula suæ potestatis avertit.

S. Greg. l. 5. mor. c. 31. XXXV. Cum devictum cor livoris potredo corruperit, ipsa quoque exteriora indicant, quam graviter animum vesania instigat. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, & membra frigescunt: fit in cogitatione rabies, in dentibus stridor, cumque in latebris cordis crescens absconditur odium, dolore cæco tenebrat conscieotiam vulnus inclusum.

S. Cypr. de livore. XXXVI. Inde, ex invidia, odium surgit, animositas inde procedit, avaritiam zelus inflammat, dum quis suo non potest esse contentus, videns alterum ditiorem. Ambitionem zelus excitat, dum ceroit quis alium in honoribus auctorem, zelo excæcante sensus nostros, atque in ditionem suam mentis arcana redigente, Dei timor spernitur, magisterium Christi negligitur, Judicii dies noo providetur; instat superbia, exacerbat sævitia, perfidia prævaricatur, impatieotia coocutit, furit discordia, ira fervescit.

S. Greg. Nyss. l. de vit. Mosaicæ. XXXVII. Invidia mortifer stimulus, mucro reconditus, naturæ morbus, bilis venenosa, tabes sponte adhibita, telum amarum figens animam clavis, flamma cordis, intestinorum ignis. Hanc qui habet, non suis malis, sed alienis boois infelix est, & cootra non suo bono, sed malis proximi felix est; invidus eoim felicitate aliorum dolet, calamitatibus gaudet.

S. Aug. c. 3. de ser. Dom. c. 5. XXXVIII. Servo Dei, cui subrepserit superbia, continuo ibi est invidia, non potest superbus esse non invidus, invidia filia est superbiæ; sed ista mater oescit esse sterilis; ubi fuerit, continuo parit.

Idem s. 35. ad Frat. XXXIX. Invidia est illa pessima tinea, quæ purpuramenta virtutum demolitur; ærugo, quæ thesaurum sapientiæ deprædatur: bruchus, qui terrarum virentia comburit, quia, quidquid boni operis virescit in homine, pene pestis invidiæ perdit.

S. Zeno s. de livore. XL. Quid hoc morbo tetrius? quid humanæ vitæ perniciosius? quid tam naturæ inimicum? quid tam Deo ipsi adversum? Nec mirum: & ipsum malitiæ Principem diabolum adversus humanum genus nihil aliud, quam invidiæ morbus accendit; per hanc oamque stimulatus, etiam Deo ausus est repugnare. Etenim adversus Deum indignans, pro his donis, quæ homini concesserat, quoniam in ipsum Deum nihil poterat, homini, quem diligebat, perniciem, mortemque molitus est.

S. Cyp. de Zelo & livore. XLI. Hinc Dominicæ pacis vinculum rumpitur, hinc fraterna charitas violatur, hinc adulteratur veritas, unitas scinditur, ad hæreses atque schismata prosilitur; dum obtrectatur Sacerdotibus; dum Episcopis invidetur; dum quis aut queritur, non se potius ordinatum, aut dedignatur alterum ferre præpositum.

S. Zeno l. c. XLII. Omnia mala ex radice nascuntur invidiæ, & hoc uno validissimo mucrone usus ab initio mundi usque ad consummationem ejus, diabolus omnes pene animas trucidavit.

XLIII. Invidia pestiferum malum, hominem in diaboli conditionem ac in dæmonem immitissimum convertit, per eam mors venit in mundum, propter ipsam Abel est interemptus, David cædis periculum subiit, & Judæi Christum interfecerunt. Invidi adversa aliorum fortuna, ut scarabei aliorum stercore nutriuntur. *Chrysost. in h. 6.*

§. IV. EXEMPLA SACRA EXTERNA.

Qualitas.

I. SAul, ubi audivit cantantes mulieres: percussit Saul mille & David decem millia, iratus est nimis, & displicuit io oculis ejus sermo iste, nec rectis oculis aspiciebat David a die illa, & deinceps. *1. Reg. 18.*

II. Lucifer, postquam intellexit, decretum esse a Deo, ut Filius Dei naturam humanam assumat, invidens ei talem dignitatem, rebellionem cum complicibus incepit. *S. Bern. s. 7. in Cant.*

III. Esau odit semper Jacob pro benedictione, qua benedixerat ei pater, dixitque in corde suo: Venient dies luctus patris mei, & occidam Jacob fratrem meum. *Genes. 27.*

IV. Palæstini invidentes Isaac, quod ita benedicerctur a Domino, puteos ejus obstruxerunt. *Genes. 26.*

V. Filii Jacob invidebant fratri suo, nec poterant ei quidquam pacifice ioqui, quod a patre plus aliis diligeretur. *Genes. 30.*

VI. Cum in aula Principis cujusdam Siculi duo essent milites, quorum uous invidus erat, alter vero avarus, ambo vero omnibus hisce criminibus noti, Princeps die quadam se cum aulicis suis recreare volens, ambos ad se accersiri facit, & in conspectu omnium eorum sibi præstita beneficia magnificans, eademque grato animo remunerare voleos, illos a se petere jussit, quidquid vellent, paratum enim se ad eorum desideriis satisfaciendum, ita tamen, quod, postquam primus pro voto accepisset petita, alter eadem duplicata acciperet. Tacebant ambo, & nullus volebat esse primus; oam cogitabat avarus, si sum primus, recipiam minus, quam si essem secundus, cum duplum sit ei promissum, quam primo postulanti. Cogitabat iovidus, si primus respondeo, iste socius meus, plus me recipiet, numquam hoc pateretur animus meus, potius volo dimittere petitionem meam, & coosecutionem alicujus boni; cumque inter se disceptarent, alter alterum præponeret in petendo; demum voluit dominus, quod invidus esset primus in petendo. Cœpit iste cogitare intra se, quid petere possum, ut iste socius non excedat me in donis? Si petam unam vestem, vel equum, iste duo habebit; si mille florenos, iste duo millia; si unum castrum, iste unam civitatem obtinebit. Sustinere hoc non possum; potius volo eligere aliquod malum pati, ut & ipse duplum habeat, quam obtinere bonum, in quo ipse me superet. Dixit ergo, domine mi, ego peto ut unus oculus mihi eruatur, & sic socio *S. Anton. p. 2. tit. 8. c. 2. §. 2.*

duo

duo extrahantur. Quid inde factum sit, non dicitur, sed bene fuisset invido factum, ut uno oculo evulso socius evasisset illæsus, ex quo tam diabolica conditio fuit in eo.

Anton. p.2. tit.8. c.1. §.2. VII. Tametsi discipuli præcursoris Joannis Baptistæ eum adeo ab honore & dignitatibus humanis alienum esse scivérint, ut etiam altissimam Messiatus dignitatem repudiarit, attamen impulsum sequentes naturalem, sibique invidiam prædominari sinentes, Christum majorem honorem accipere, quam Joannem tolerare non poterant. Unde S. Antoninus ait? Discipuli Joannis Baptistæ invidebant aliquantulum Christo, eo quod haberet majorem concursum & famam, quam Magister eorum, unde zelantes pro ipso dixerunt ei: *Is cui testimonium perhibuisti, plures discipulos faciat.*

S. Chrys. Ser. 6. VIII. In toto mundo nullus populus veri Dei lumen notitiamque habebat, sicuti Judaicus, in quo cultus Dei, veraque fides & religio perseveravit. Et nihilominus quis nescit, quoniam depravatus, justissimæ Dei iræ evasit scopus, unius vitio invidiæ, dicente S. Chrysostomo: Hæc Abrahæ progenies, populum sanctitatis, ad Authoris sui cædem, ad mortem sui Salvatoris armavit.

Jud. 12. IX. Post mortem Josue filii Israel simul convenerunt, his Deum verbis interpellantes: *Qui ascendit ante nos contra Cananæum, & erit Dux belli?* At vero numquid ipsimet immediate & directe hanc electionem perficere poterant? Cur igitur jussum præstolabantur? *Abulens. c.22. Jud. q.13.* Abulensis causam fuisse respondet, invidentiam de alterna præeminentia; nam de quacumque tribu tunc sumeretur Princeps, illa tribus videbatur prælata cæteris, & ex hoc erat invidia, quæ valde vitanda erat in tali actu, ubi oportebat omnes esse unanimes; cum enim a Deo illuminati intelligerent, minime convenire, ut pro electione unius omnes alii mutuam adversus se invidiam provocarent, tametsi æquali resignatione, & generositate præditi essent; hanc autem invidiam sciebant se timere non posse, si Deus quoad eligendum Divinam suam voluntatem manifestaret; hæc nempe ad compescendum livorem & æmulationem, quæ etiam inter viros virtuosos sæpe se insinuat, aptissima erat.

Procop. l. 1. Bello Pers. X. Belisarius summus Justiniani Imperatoris præfectus, vir manu strenus atque animi magnitudine, aliisque virtutibus nemini sua ætate comparandus. Adeo res preclare gessit, ut Justinianus Imperator ei meritum virtutis præmium repræsentaret, præter infinitos honores illi delatos, monetam cudi curavit argenteam, in cujus altero latere imago impressa fuit Justiniani, in altero Belisarii, cum hoc elogio: Belisarius decus Romanorum. Hunc tamen tot & tantis honoribus ornatum, propter levem & frivolam affectati regni suspicionem, ab æmulis gloriæ suæ suscitatam, non tantum omnibus honoribus privavit; sed etiam erutis oculis eo calamitatis induxit, ut e vili tuguriolo stipem sibi mendicare coactus sit, inquiens: Date obulum Belisario, quem virtus extulit, invidia obcæcavit.

Damnum.

XI. Comes quidam Bonifacius pro favore, quo apud Valentinianum Imperator. valebat, *Paul. Diac. hist. misc. l. 14.* Proregis dignitatem in Lybia occidentali assecutus, Ætii viri in Imperatoris aula præcipui, ita invidentes oculos perstrinxerat; ut hic tantam istius fortunam ferre nequiens, calumniose eum apud Imperatorem occultæ, quam moliretur, in imperium rebellionis, deferret. Ideoque talis ab Imperatore habitus, & publice nominatus est. Quod non ferens Bonifacius, ad Wandalos transfugit, ac per eos magnum toti Africanæ Ecclesiæ cladem intulit. Hæc sub an. 427. acciderunt. Anno porro 432. cum in gratiam Imperatoris restitutus, Romam militiæ Magister reduxisset, iterum ab Aetio impetitus, & sive duello, ut vult Paulus Diaconus, sive alio modo gravi ab Ætio accepto vulnere, ut scribit Marcellinus, occisus est. Sublato itaque æmulo, multis annis res suas feliciter promovit Ætius, qui devicto etiam Attila Hunnorum Rege, a Valentiniano Consul creatus est, an. 454. Huic anno, atque huic summi honori gradui servabatur Divinæ vindictæ, crudelis viri invidia, nimirum Maximus quidam Senatorii Ordinis, e Maximi Tyranni illius stirpe, quem Theodosius senior Imper. e medio sustulit, novi Consulis fastum impatienter ferens, confictis calumniis, perinde ac si in Cæsaream Majestatem quidpiam machinaretur, ita ejus apud Imperatorem per Eunuchos, gratiam succidit, ut vel ab ipsomet Imperatore, vel aliis ejus jussu, sit interfectus; Periturus citius (ut certa revelatione vir quidam Sanctus cognovit) nisi piæ uxoris ad limina Apostolorum, pro mariti salute quotidie supplicantis precibus servatus fuisset.

XII. Lugduni paucos ante annos accidit, ut *Pædag. Christ. p. 2. c. 3. §. 2. n. 4.* honestæ, & nobilis matronæ conjux, ab alia item nobili, turpiter adamaretur; cumque ille summa pace & amore cum optima uxore a pluribus annis viveret, ista legitimis, castisque invidens amoribus, ut concordes horum conjugum animos divideret, uxoris castissimæ fidem apud maritum in suspicionem, tam verisimilibus vocavit indiciis, ut innocens domo exturbata, & inhumanis modis a conjuge habita, non prius in gratiam redierit, quam multis post annis, tanti mali incentrix justo Dei judicio, gravissimo medicisque incognito afflicta morbo, cui nulla uspiam inveniretur medicina, ne morte quidem (mori enim non poterat) memor, quantam perniciem quietissimo conjugio attulisset, convocatis conjugibus veniam rogavit, fassa palam, ab se summam calumniam invidiamque, conficta esse omnia ea, quibus sanctum inter illos casti thori amorem impie distraxisset. Quibus dictis animam efflavit.

XIII. Anno 1643. ante Cineralia Parisiis, *Engelgr. Do. quinquag. §. 1. p. 2.* Regali luxu nuptias celebrari in æde viri præ nobilis accidit, qui puellam duxerat, quam plures proci deperierant. Hi indignati, sibi prædam ereptam, funestam plane tragœdiam adornant. Mensis remotis, omnes larvati, histrionum in morem subintrant; sponsum actu in vi-

vicinum cubiculum fevocatum ftrangulant, ac veftibus continuo exutum, aliifque mortuariis indutum, ac larva perfonatum, in convivantium cœtum humeris fuis inferunt; faltumque funebrem exorfi mire omnes oblectant; dum tandem figno dato, avolant, & fe Euro ocyus ex ædibus proripiunt, relicto fuper pavimento, ut putabatur, focio larvato, qui mortui partes egerat. Hunc jam cæteris dilapfis, convivæ trudunt, velunt, ut affurgeret; ad hæc omnia immoto, fponfa forte larvam detrahit, & o ludum infolentem! O ferales nuptias! ecce fponfus verum funus exhibetur, compertumque a lavernionibus, ob fponfam fibi præreptam morte crudeliffima præfocatum, ac omnibus oftentui & ludibrio expofitum fuiffe.

Marck. in hort. paft. tub. Sac. tr. 4. lect. 8. f. 2239. XIV. Lutherus erat Monachus Auguftinianus, cumque ab Archiepifcopo Moguntino ad colligendas pro bello contra infideles eleemofynas Indulgentiæ Cruciatæ promulgarentur ipfe concurfum ad Ecclefias Dominicanorum multo majorem, quam ad fuas effe videns, inde exafperatus, talem concepit difplicentiam & furorem, ut calamum fuum ad inftar gladii acuens, contra authoritatem Romani Pontificis, nec non contra Indulgentias fcribere cœperit, & hinc originem fuam duxit ejus rebellio, quot alios una fecum in tot errorum barathrum perduxit.

Efther 7. XV. Aman Agagites invidens gloriæ Mardochæi, quæfivit ab Affuero Rege delerl totum genus Judæorum, & ipfum Mardochæum in ligno præparato fufpendi; Sed mediante Regina Efther verfa eft fententia contra eum, ut illo die fufpenderetur in ligno ab eo præparato, & omne genus fuum.

Sap. 2. XVI. Invidia diaboli primi parentes feducti funt, & mors in orbem terrarum introivit.

Gen. 4. XVII. Cain ob invidiam erga Abel conceptam primum homicidium perpetravit.

Marc. 15. v. 10. XVIII. Propter invidiam Pontifices Chriftum tradiderunt, & morti adjudicari petiverunt.

Spec. ex. dist. 2. ex. 249. XIX. Invidus quidam Monachus de Pfalterio furto fublato Paphuntium falfo accufans, a dæmone fic obfeffus eft, ut a nullo alio (licet plures in illo conventu gratiam pellendi dæmones habuerint) expelli potuerit, quam a Paphnutio.

Ib. dist. 9. ex. 233. XX. Aulicus quidam, cum æmulum fuum apud Regem de adulterio cum Regina commiffo falfo accufaffet, eoque rem deduxiffet, ut Rex mandatum Calcariis daret, ut primum Aulicum, qui ad ipfos venturus effet, in fornacem projicerent, jufto Dei judicio, (quia æmulus ejus prius ad Calcarios miffus, interea ad Sacellum Miffam auditurus diverterat) primus ad ipfos venit, & in fornacem conjectus periit.

S. Greg. l. 3. Dial. XXI. Invidus Sacerdos Florentius quia S. Benedicto venenum dedit, & feptem nudas puellas in ejus confpectu choreas ducere juffit, mox repentina morte interiit.

Pædag. Christi p. 3. c. 7. §. 5. ex Baronio t. 6. ann. 451. n. 10. XXII. Lugduni cum puella quædam maritum quempiam turpiter deperiiffet, eumque in finem uxorem ejus, fœminam honeftiffimam in fufpicionem commiffi adulterii pertraxiffet, occulto quopiam morbo graviffime correpta eft, nec citius mori potuit, quam crimen ex invidia admiffum fateretur.

XXIII. Dathan & Abiron ex invidia populum Ifraeliticum in deferto adverfus Moyfen concitarunt, quos novo & inaudito fupplicii genere terræ hiatus abforbuit, corpufque fimul cum anima in tartara præcipitavit. *Num. 16.*

XXIV. Anno Domini 1118. Philippus Francorum Rex pervenit ad obfidionem Acon; poft cujus adventum aliquot diebus tranfactis, Ricardus Rex Angliæ devicta infula Cypri, & bonis omnibus fpoliata, ad eandem obfidionem pervenit. Venit autem cum eifdem Regibus, omnium incentiva malorum filia diaboli, potentiffima Regina inferni, difcordia: & fedit in medio eorum cum forore fua primogenita macilenta & livida, Invidia fcilicet, & tam ipfos Reges, quam totum Chriftianorum exercitum in diverfas voluntates & actiones diftraxit. Cum enim Francorum Regi pugna contra civitatem placeret, Anglico difplicebat, & quod placebat Anglico, difplicebat Franco: & in tantum hujufmodi aucta eft difcordia ex invidia quod fere inter fe inteftinum moverent bellum. *Abbas Urperg. in Chron. sub An. 1118.*

Fuga.

XXV. Cum duo viri in caftris prophetarent, Jofueque Moyfi id nuncians rogaret, ut id prohiberet illis, refpondit Moyfes: Quid æmularis pro me; utinam omnes prophetent. *Num. 11.*

XXVI. S. Gregorius Nazianzenus cum videret Ecclefiam propter fuos æmulos perturbatam, dixit: Abfit a me, ut mei caufa unquam aliqua fimultas inter Dei Sacerdotes oriatur. Illud Jonæ ufurpabo. Si propter me orta eft tempeftas, mittite me in mare. *Marck. tr. 3. tub. 5. lect. 5.*

XXVII. Michael Angelus Bonarottus, cum juvenis Florentia Romam veniffet, & Raphael Sanctius Urbinas arti illius invideret. Bacchium unum cum Satyro ludentem affabre effinxit, quem brachio mutilavit, & nomen fuum bafi infculptum cæmento opplevit, ac ftatuam fuligine tingens, in vinea cujufdam civis, ubi domum brevi extruendam fciebat, defodi curavit; cumque poft annum ab iis, qui fundamenta jaciebant, ftatua reperta effet, & ad Pontificem delata, omnes artem mirari, antiquitatem extollere; folus Michael diffimulabat, jam lite inter illos exorta, Sanctio affirmante opus perfectiffimum omne pretium, excedere, nifi mutilum foret: Michael nomen exhibuit, cœmento amoto & brachium attulit, quo fingulare fibi ex invidi Sanctii fententia nomen comparavit. *Engelgr. fol. 117.*

§. V. EXEMPLA PROFANA.

I. Diogenes quondam interrogatus, quonam modo quis de inimico fuo fe vindicare poffet, refpondit: Veritate, & argutia, id eft, bene & virtuofe fe habendo in cunctis operibus fuis; hoc enim modo efficiet, ut cor & vifcera adverfarii fui per invidiam dirumpantur. *Manf. d. 13. n. 6.*

II. Periander nemini invidebat, dicere folitus, quo magis quifque alteri invidet, eo majorem fieri caufam bonorum ei, cui invidet. *Anton. in Meliff. p. 1. f. 61.*

III.

Stobaeus f. de inv. III. Theophrastus invidos reliquis hominibus infeliciores censebat, eo quod alii suis tantum in calamitatibus dolerent; invidi vero præter sua mala bonis etiam alienis contristari solerent.

Æmil. Probus. IV. Themistocles ob honores Miltiadi cosfatos, quod Barbaros in Marothone superasset, tanta invidia correptus est, ut noctes insomnes consumeret, rogatusque quam ob rem tam sæpe excitaretur, Miltiades, respondit, trophæis suis me excitare.

Stobaeus f. 36. V. M. Cato dicebat, eos, qui fortuna moderate, sobrieque utuntur, minime peti invidia; non enim, inquiebat, nobis, sed bonis, quæ nobis circumstant, invident homines.

Baron. an. 446. VI. Solymannus Turcarum Imperator quatuor habuit filios. Natu maximus Mustaffa de Persis victor rediens, dum a Bizantinis ingenti plausu ac triumpho excipitur, invidus pater filium ad se alacrem reversum in conclavi strangulari jussit, ejusque cadaver militibus objici, addito Præconis edicto: Unus in cælis Deus, unus in terris Solymannus. Frater minor, quod ideo ploraret, biduo post veneno sublatus est. Tertius ad Persas confugerat, sed per Legatum dedi jussus, securi palam percussus est.

Sueton. in Imp. VII. Caligula Cæsar pulchros & comatos, sed quos obvios haberet, occipitio raso deturpatos præ invidia fieri curavit.

Engeler. Domin. 5. post Epip. num. 2. VIII. Theophylus Imperator jamjam moriturus, ne Theophobus, quem ex invidia in carcerem conjici jusserat, superesset, caput illius præcidi, sibique offerri jussit; quod exangui manu apprehendens, & cum gaudio contemplans dixit: Ego posthac non ero Theophylus, nec tu Theophobus: & hoc dicto expiravit.

Ælian. l. 12 hist. IX. Alexander Magnus odit Perdicam, quia bellicosus erat: Lysimachum, quia militandi peritus: Seleucum, quia magni animi: Ptolemæum, quia omnia prospere ei evenerunt.

Sueton. X. Cambyses Rex Persarum fratrem interfecit, quia arcum validius, quam ipse attraxerat.

Justinus. XI. Gobrias Darii Regis socer ut inimicum a tergo se amplectentem interficeret, seipsum ense transfodit.

Laurent. in Polya. f. 104. XII. Cum Apollo a Jove ad explorandos hominum animos missus, in avarum & invidum incidisset, jussissetque quemvis aliquid petere, ea tamen conditione; ut alteri idipsum duplicatum daretur, avarus nihil petere voluit, invidus autem petiit, ut sibi unus, alteri uterque oculus erueretur.

Cassiod. Serm. 9. XIII. Est hoc civitatum peculiare malum, unde discordiæ, seditiones, intestina bella sæpe orta. Affectat invidia felicitatem, nuncque contis vestigio hæret, nunc ex obliquo assistit, occursatque a fronte, nec patitur solidum esse fructum, qui ex rerum successu percipiendus est: idem sane affectus aut solus aut præcipuus Cimonem tam infestum reddidit Pericli, Anytum Alcibiadi, Epaminondam Pelopidæ, Hannonem Annibali, Fabium Maximum Scipioni, Marcellum Cæsari, prætexuit (scio) alius aliam causam suo odio, sed dissidii origo aut ex odii fonte orta est, aut liventibus fuit aquis respersa.

§. VI. SIMILITUDINES.

Qualitas.

I. Sicut ille, qui primus ejusdem mali peste corruptus nec medelam pœnitentiæ, nec fomentum alicujus curationis admisit; ita & hi, qui iisdem se percutiendos morsibus tradiderunt, omnem opem sancti incaotatoris excludunt. Cass. coll. 19. c. 17.

II. Sicut proprium Dei, liberalitas & largitas, ita proprium est diaboli livor & invidia; & ideo observemus fratres, vitii hujus incursum, ne forte participes operum diaboli efficiamur, & pari cum eo sententia condemnemur. S. Zeno f. de livore.

III. Sicut omnes virtutes (si tamen virtotes sunt veræ) constituunt hominem membrum Christi; sic, juxta sententias Doctorum, peccata constituunt hominem membrum diaboli: & sicut charitas est membrorum Corporis Christi connexio, ac etiam ligamentum; sic Invidia est malorum ligamentum, dæmonis scillcet, capitis. Sicut igitur membra, quæ per charitatem sunt connexa Christo, non possunt esse sine debita operatione; sic membra, quæ per invidiam dæmoni connectuntur, quiescere non possunt, quin suo capiti conformiter operentur. S. Aur. Pat. f. in fer. 4. post.

IV. Sicut acanthides maxime adultis jam frugibus & rosis florentibus incumbunt; ita invidia maxime adoritur bonos, & ad virtutem proficientes, atque gloriam. Plutarch. de invid.

V. Sicut muscæ, omisso sano corpore, ubi vulnus est, concitæ, præcipitesque conveniunt; ita & invidi, si quid ab aliquo in hac vita bene gestum est, si quid præclarum in actibus, in verbis probabile, in moribus admirandum est, nihil prorsus vident, nihil retractant; si autem quid ut culpabiliter gestum, aut incauto sermone prolatum, ut accidere hominibus solet, hoc loquuntur, hoc proferunt, hoc in publicum venditant. S. Zeno l. 6.]

VI. Sicut aranea, quidquid sugit, in venenum convertit; sic invidus omnia bona proximorum in deteriorem partem interpretando corrumpit. Bello. sp. h. 1. p. 4. dist. 1.

VII. Sicut flammam augmentat, magisque votacem efficit injectorum lignorum copia; ita & æstum invidiæ, profectus & augmentum virtutis, gloriæque, meritique amplificat, ut proinde D. Chrys. sequentibus in livorem non dubitarit invehi verbis: O Invidia! perturbationis plena, ignis, qui nulla ratione extinguatur. S. Chrys. in Ps. 10.

VIII. Sicut sues lutuosa immunditia, & dæmones nostris damnis lætantur; sic Invidi calamitate Proximorum exultant, alienas jacturas suos quæstus existimant. Nonne igitur tales homines lapidibus petendi? nonne omni cruciatu torquendi? non aliter profecto, quam rabidi canes, dæmonisque atroces furiæ. S. Chrys. ho. 41. in Matth.

IX. Sicut in sole ambulantes umbra sequitur; ita in honore & felicitate ambulantes Invidia; ubi nullum lumen, umbra nulla; sic ubi nulla felicitas, nulla invidia. Hinc illud Poetæ: Mart. ep. 4. sub. Sat. lett. 1.

Invidiosa meæ nempe umbra pedissequa vitæ
Ostendit rebus lumen inesse meis.

Plutarch. in mor. X. Sicut flammam primum emicantem multus comitatur fumus, qui quidem evanefcit, ubi ea convaluerit, pleneque fe explicuerit; ita res egregias aggredientem initio multa premit invidia, donec aucta gloria invidiæ fumum difcutiat, nam fumus gloriæ invidia eft.

Ibidem. XI. Sicut malus Confiliarius omnia depravat affidens; ita invidia, nulla magis damnat, quam quæ funt optime dicta.

Scapl. tent. 2. in Dom. 3. Quadr. XII. Sicut ignis græcus in aquis magis inardefcit, & noctua luce media magis caligat; fic invidus in aquis gratiarum fortius exardefcit, unde deberet extingui; & luce bonorum operum magis excæcatur, unde deberet illuminari.

S. Epiph. har. 40. XIII. Sicut fcarabæus unguentum fucci balfalmi, aut nardi, aut alium quemvis odorem bonum non fuftinet, fed in ftercore femper verfatur; fic invidia non nifi vitia aliorum notat, & eorum virtutes odit.

Fuga.

S. Chryf. ho. 14. in Matth. XIV. Sicut, cum aliquem videris vinctum cervice, manibufque ferratum, non invides, fed mifericordia illius tangeris; ita & cum videris divitem cunctis omnino rebus circumdatum, noli propterea illum putare locupletem, propter quæ debes eum infelicem vocare.

Lipfius erudit. l. 2. c. 4. XV. Sicut fi mendicum in fabula vides, qui Regis perfonam fuftinet, auratum & pulchrum vides fed non invides; Quia latere fub auro illo fcis fcabiem; ita idem exiftimare debes de cunctis Magnatibus mundi male viventibus.

Damnum.

Valer conc. 6. in Sept. XVI. Sicut papiliones lucernam extinguere volentes, fe ipfos comburunt; ita invidi volentes aliis radios divinæ bonitatis eripere, fibi potius quam illis nocent.

S. Bafil. orat. contra invid. XVII. Sicut viperas dicunt abrupto matris ventre nafci; fic invidia concipientem fe animam corrodit ac tabefacit.

Prov. 25. v. 20. XVIII. Sicut tinea veftimento, & vermis ligno; ita triftitia viri nocet cordi.

Lucret. l. 4. c. 3. X X. Sicut ferrum abfumitur rubigine: ita invidi fuo ipforum vitio, etfi a nemine læ-dantur, contabefcunt.

S. Chryf. ho. 14. de livore. XX. Sicut furentes fæpenumero gladios in fe convertunt; ita invidi folam invifi perniciem intuentes propriam negligunt falutem.

Erafmus Roter. in apopht. 332. XXI. Sicut apes poffunt quidem infigere aculeum, fed eo relicto ipfæ etiam pereunt; ita invidi, dum alios lingua dolofa lædunt propria ipfi quoque malignitate contabefcunt.

Eurelgr. in Dom. 4. poft Epiph. §. 2. XXII. Sicut navis incendiaria ad hoc constructa eft, ut feipfam perdendo etiam alias perimat; ita invidi ut malum alteri creent, feipfos perdere non verentur.

Ibid. ex S. Hieron. XXIII. Sicut Tigris mufico concentu audito crudelius fævit, & dilaceratur; fic profpero jufti eventu peccator irafcetur, & propriam dilacerabit animam.

S. Zeno l. 4. XXIV. Sicut omne jaculum, quod vehementius fuerit intortum, fi forte in aliquod folidum & durum corpus illiferit, in eum continuo, qui jecerat, repercuffum retorquetur, & refilit; ita etiam invidentis motus, & animorum telum, cum nihil nocuerit ei, cui intenditur, vulnus tamen intendentis efficitur.

XXV. Sicut bonis mala cooperantur in bonum, ita invidis bona cooperantur in malum; unde tales aurum convertunt in cuprum, gemmas in lutum, granum in paleam, vinum in aquam, mel in fel, diem in noctem, balfamum in fterquilinium, electuarium in venenum. *S. Bonav. comp. Th. l. 3. c. 16.*

XXVI. Sicut homo ex charitate meretur in omnibus fuis, & aliorum operibus; in fuis operando, in aliorum complacendo, vel congaudendo; ita invidus in omnibus demeretur. *Bellov. l. c.*

XXVII. Sicut bafilifcus omnium ferpentium eft peftilentiffimus; ita & invidia inter omnia vitia fcelus eft maxime perniciofum, atque execrabile, ita ut S. Bernardus dicere non dubitarit: Noffe cupis oculum venenatum, oculum nequam, oculum fafcinantem? invidiam cogitato. Quid vero invidere, nifi malum videre eft? Nemo alterius bonum invido afpiciat oculo. Bafilifcus venenum in oculo portat, fuoque inficit, mortemque infert irreparabilem folo obtutu. Bafilifcus venenum in oculo gerit, inquit dictus mellifluus, peffimum animal, & præ omnibus execrabile. *Mansi d. 2. n. 3.*

§. VII. MOTIVA.

I. QUia Deo directe contrarium eft hoc vitium; uti S. Cyrillus oftendit, dicens: Cum odis invidentia quempiam propter bonum, jam principaliter ipfius hoftis es boni, quoniam cujus gratia eft unumquodque, & illud magis: fed cum ipfum bonum fit Deus, a quo tanqoam a fuo fonte, vena bonitatis manans in omnia derivatur, hinc fane convincitur, quod tu hoftis Dei, & boni fis, & tui ipfius, & omnium inimicus. Cæterum cum malitia bonitati fit contraria, vide, quanta te depravavit malignitas, cui tota bonitas eft adverfa. *S. Cyrill. Al. apud Manfi d. 6. n. 1.*

II. Quia dæmone pejorem facit; ut S. Chryfoft. afferit, dicens: Invidus ipfo diabolo magis diabolus eft; invidet fatan, fed hominibus, non fociis: tu vero homo cum fis, invides hominibus, odium adverfus genus, naturamque communem exerces, quod nec fatan quidem fecit. Et dæmones in nos quidam implacabile odium habent, iis autem, qui ejufdem generis cum ipfis, non infidiantur: Hi vero neque naturæ communitatem reverentur, neque propriæ faluti parcunt, fed ante illos, quibus invident; fuas ipfi animas pœnis afficiunt. *S. Chryf. in Jo. ho. 45.* *Et ho. 6. eglog. de invid.*

III. Quia brutis facit viliorem: nam uti iterum S. Chryfoft. dixit: Feræ efca indigentes, vel a nobis irritatæ, adverfum nos armantur, invidi vero beneficiis affecti, benemeritos maleficiis profecuti funt. *S. Chryf. h. 44. ad pop.*

IV. Quia per fe vilem facit; nam tefte Guerrico Abbate, hæc eft illa, quæ non magnos, fed parvos femper torquet, dicente S. Job: Parvulum occidit invidia. In eo enim, quod aliquis alicui invidet, minorem fe oftendit ei, cui invidet. Hinc & Petrus Bleffenfis ait: Nunquam invidiffes, fi quæ tibi ineffet generis, mentifve nobilitas, quia teftimonio poetæ. Livor, iners vitium, mores non exit in altos, utque latens ima vipera ferpit humo, Rationem vero *Guerricus in die Purif.* *Petr. Blefenf. ep. 72.*

ulte-

S. Greg. l. 1. mor. c. 14. ulteriorem S. Gregorius reddit, dicens: Invidere non possumus, nisi eis, quos nobis in aliquo meliores esse putamus. Parvulus ergo est, qui livore occiditur, quia ipse sibi testimonium perhibet, quod & minor sit eo, cujus invidia torquetur. Hinc est, quod hostis callidus primo homini invidendo surripuit, quia amissa beatitudine minorem se immortalitate illius agnovit: hinc est, quod Cain ad perpetrandum fratricidium corruit: quia despecto suo Sacrificio, prælatum sibi infremuit, cujus Deus hostiam accepit, & quem meliorem se esse exhorruit, & ne utrumque esset, amputavit.

V. Quia radix inimicitiarum est, teste S. Ambrosio dicente: Quæ causa inimicitiarum, nisi invidia? Sicut Salomon ait: *quia invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum.* Invidiæ autem causa, beatitudo hominis in paradiso positi. Et ideo quoniam ipse diabolus acceptam gratiam tenere non potuit, invidit homini, eo quod figuratus est limo; ut incola paradisi esset, electus est. Considerabat animo diabolus, quod ipse, qui superioris fuisset naturæ, in hæc sæcularia & mundana ceciderat, homo autem inferioris naturæ sperabat æterna. Hoc est ergo quod invidet, dicens: Ista inferior adipiscetur, quod ego servare non potui? Iste de terris migrabit ad Cælum, cum ego de Cælo lapsus in terram sim? S. Amb. l. de Par. rad. c. 12. Sap. 2. 24.

VI. Quia radix detractionis est, uti S. Laur. Justin. indicat dicens: Frequenter fax illuminationis, & invidiæ livor quorumdam accendit animos. Repleti autem hujusmodi diabolica malignitate, & invidiæ sagitta transfixi, profectum fratrum suorum proprium judicant detrimentum. Propterea instigante livore detractionibus linguæ habenas laxant, & vitam proximorum murmurationibus dilaniara non cessant, observant gressus, verba discutiunt, & mores illorum, quibus invident, sempee dijudicant, eorum derogant devotionibus, eorum virtutibus lacessuntur, eorumque bonis operibus affliguntur. S. Laur. Just. ap. Maaß d. 21. n. 3.

VII. Quia reprobationis signum est; Hinc S. Zeno monet: Fugiamus invidiam, obicem pietatis, obstaculum Regni Cælorum, viam gehennæ, pignus & primitias quasdam pœnæ perpetuæ. Et id ipsum confirmans S. Gregorius Nyssenus, quæ, inquit, desperatorum lethalia signa sunt, ea sæpenumero in iis qui invidia contabescunt, existunt. S. Zeno de livore. S. Greg. Nissen. l. de beatit. c. 8.

VIII. Quia majora mala sibi conciliat, quam illi, cui invidet; Quid enim Abeli nocuit Cain, inquit S. Chrysostomus, nonne illum citius quidem ad regnum invitus transmisit, se ipsum vero innumeris malis confodit? Quid Jacobo damni attulit Esau? nonna illa quidem dives erat, atque innumerabilibus perfruebatur bonis. hic vero paterna etiam domo ejiciebatur? Fratres Josephi quod gravius malum ipsi intulerunt, maxime cum ad sanguinem usque pervencrint? Nonne illi quidem famem passi sunt, & externa pericula adiarunt, hic vero Rex universæ terræ Ægypti factus est. Quanto enim magis invides, tanto majora bona ei, cui invides, procuras. Hoc enim omnis invidus, ut S. Isidorus ait, alienis virtutibus præstat, quod B. Jobo satan præstitit; nam dum æmulatur prosperitatibus, commovit adversa; sed dum credidit eum diabolus posse prosterni, inde ejus aucta sunt merita, inde clarurunt probatiora patientiæ documenta. S. Chrys. t. 6. eolog. de invid.

IX. Quia ordinarie invidus cadit in foveam, quam altari struxit; hinc Blessensis ait: Sustine, quod invidi & æmuli tui se ipsos occidant, ut gladius eorum intret in corda ipsorum. Sane Goliath interfectus est gladio, quo David exitium intentabat. Aman suspansus est in patibulo, in quo supplicium destinaverat Mardochæo. Varbum Salomonis est: Pet. Bless. ep. 85.

Qui mittit lapidem in altum, super caput ejus cadat.

Nec enim lex æquior ulla est,
Quam necis artifices arte perire sua.

X. Quia semal concepra animo difficulter deponitur, ut S. Cyprianus testatur, dicens: Ab invidis numquam livor deponitur, diebus ac noctibus pectus obsessum fine intermissione laniatur. Mala cætera habent terminum, & quodcumque dalinquitur, delicti consummatione finitur. In adultaro cessat facinus, perpetrato stupro; in latrone conquiescit scelus, homicidio admisso, & prædoni rapacitatem statuit præda possessa, & falsario modum imponit fallacia impleta; Zelus terminum non habet, permanens jugiter malum, & sine fine peccatum. Et confirmans id ipsum S. Laurentius Justinianus, insanabilis, inquit, est prorsus ipsorum livor, non enim placantur blanditiis, non mulcentur obsequiis, non rationibus acquiescunt, quin potius, quemadmodum ignis accendutur additiona lignorum, ita & horum passio augetur multiplicationa virtutum. S. Cypr. de Zelo. S. Laur. Just. c. 13. de discip. Monast.

XI. Quia irrationabile vitium est; uti S. Thomas Villanova insinuat, dicens: Hoc peccatum diabolicum est, & purum malum, nam alia vitia & peccata aliquod bonum prætendunt, licet inordinate. Nam ambitiosus quærit honores, avarus divitias, lubricus voluptates, gulosus sapores, accediosus quietam, & hæc omnia bona sunt, si non nimis & præter divinæ legis, & rationis ordinem quærerentur: Sed invidia pura malitia est, nihil habens commodi, sed tormenti plena, nihil voluptatis. Hinc & D. Chrysostomus, an ignorans, inquit, omni venia hoc peccatum carere? Ac merito illud quidem, etenim fornicator cupiditatem prætendere potest; fur inopiam, & homicida iram frigidas quidem causas, & minime justas, habent tamen, quas dicant; tu vero quas causas commemoraberis? dic mihi? Nullas, nisi vehementem tuam improbitatem? Si enim inimicos diligere jubamur; quam. persolvemus pœnam, si amicos quoque odio prosequamur. Nam si is, qui amantes se diligit, nihil melius se habet, quam Ethnici, quam habebit veniam, qui nullam injuriam inferentes vexat? S. Thom. Villan. s. in fer. 4 ass. S. Chrys. t. 6. eolog. de invidia.

§. VIII. ALIA MOTIVA.

I. Quia vitium hoc maxime adversatur *Bonitati divinæ* utpota omnia sua bona summa cum charitata communicanti.

II. Quia *statui beatorum* in cælis repugnat; nam & hi de felicitate mutua gaudent, nec minor majori gloria invidet suam,

S. Cypr. ho. 43. ad pop. Antioch.

III. Quia *dæmonibus similem facit*: cujus invidia mors in mundum introivit, &, ut S. Cyprianus ait, ille Angelica Majestate subnixus, ille Deo acceptus & charus, postquam hominem ad imaginem Dei factum conspexit, in Zelum malevolo livore prorupit, non prius alterum dejiciens instinctu Zeli, quam ipse Zelo ante dejectus: captivus ante, quam capiens: perditus ante, quam perdens: dum stimulante livore homini gratiam datæ immortalitatis eripit, ipse quoque id, quod prius fuerat, amisit. Imo, teste S. Chrysostomo: Invidus ipso diabolo est magis diabolus; nam satan invidet quidem hominibus, sed socio nemini; invidus vero homo cum sit, etiam hominibus invidet.

S. Chrys. ho. 36. in c. 33. Gen.

IV. Quia, teste S. Chrysostomo, tale malum invidia est, quia *nulla unquam malignitas pejor invenitur*. Id quod in specie magis declarans S. Cyprianus, non est, inquit, quod aliquis existimet, malum istud una specie contineri, aut brevibus terminis, & angusto fine concludi. Late patet Zeli multiplex & fœcunda pernicies, radix est omnium malorum. Inde odium surgit, animositas inde procedit, avaritiam Zelus inflammat; dum quis non potest suo esse contentus, videns alterum ditiorem. Ambitionem Zelus excitat, Dei timor spernitur, Magisterium Christi negligitur, judicii dies non prævidetur. Inflat superbia, exacerbat sævitia, perfidia prævaricatur, impatientia concutit, furit discordia, ira fervescit. Nec se potest jam cohibere, nec regere, qui factus est potestatis alienæ; hinc Dominicæ vinculum pacis rumpitur, hinc charitatis fraterna violatur, hinc adulteratur veritas, unitas scinditur, ad hæreses ac schismata prosilitur, dum obtrectatur Sacerdotibus, Episcopis invidetur.

S. Cypr. or. de Zelo.

S. Chr. s. h. 44. ad pop. Antiochen.

V. Quia hoc vitium *omni excusatione caret* apud Deum, ut S. Chrysost. sapienter advertit; nam Fornicator quidem concupiscentiam prætendere potest, Fur paupertatem, Homicida furorem; tu vero (o Invide) quam prætendes causam? nullam penitus, nisi tantum intensam nequitiam. Hoc vitium fornicatione pejus est & adulterio. Hoc enim in operato tantum sistit, invidiæ vero vis totam subvertit Ecclesiam, & toti nocet terrarum orbi.

VI. Quia vitium hoc *propemodum incurabile* est: Nam quemadmodum oculi difficulter curantur, quia teneri sunt & reconditi; ita & invidia tam fœdum malum est, ut Invidus ipse se prodere non audeat, sed potius gaudium simulet, & tacite secum rumpatur. Ob quam causam nec medicinam facile invenit teste S. Basilio. Idem etiam Cassianus confirmans, usque adeo incurabilis, inquit, est ista pernicies, ut blandimentis exasperetur, inflatur obsequiis, muneribus irritetur, quia, ut Salomon ait: nihil sustinet Zelus. Unde idem author de hoc vitio illud Jeremiæ Vaticinium, dictum putat: Ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio & mordebunt vos.

S. Basil. or. de inv. coll 18. c. 19.

VII. Quia Invidus *ipse suus est carnifex*: nam, teste S. Gregorio Nazianzeno, invidia tabes est possessorum, virus ac rubigo eorum, qui ea agitantur, sola æquissima simul iniquissima.

S. Greg. Naz. op. Dre in Joseph. c. 3. §. 3.

VIII. Quia *stultum* est vitium; quippe per id obscuratio famæ proximi quæritur, cum tamen constet, plerumque per invidiam clariorem fieri eum, cui invidetur. Hinc D. Chrysostomus: Ne ad principium eorum, quibus invidetur, sed ad finem respice, & attende, quia malitia invidentium eos, quibus invidet, clariores efficit.

S. Chrys. ho. 4. in Gen.

IX. Quia *tristissimum* est vitium; nam talibus non cibus lætus, non potus potest esse jucundus. Suspiratur semper & ingemiscitur, ac doletur diebus ac noctibus, pectus obsessum, sine intermissione laniatur. Hinc Hippias Philosophus dicebat, tales homines duplo magis, quam cæteros calamitosos esse, cum & propriis ex malis tristitiam capiant, & alienis.

S. Aug. ser. 83. de temp.

X. Quia etiam in altera vita *gravissimam pœnam meretur*, uti S. Bernardus insinuavit dicens: Considerate, obsecro, qualiter Invidos punitura sint mala sua, quos etiam bona puniunt aliena.

XI. Ætius Syncerus rari vir ingenii, magnæque nobilitatis, cum in conspectu Federici Regis inter Physicos quæstio, quid præcipue conferret oculorum perspicuitati? Alii fœniculi afflatum dicerent; alii vitri usum, alii aliud. At ille: ego invidiam ajo. Obstupuerunt hoc dicto Medici adeo, ut ab auditoribus derisui haberetur. Tum ipse: an non invidia majora & pleniora omnia invidere facit? quid autem oculis magis præsentaneum, quam ut via ipsa aspiciendi major reddatur, atque vegetior; protulitque statim Ovidianos illos versus:

S. Bern. s. de nino. fol. præf. vitæ fol. 191. Majol. f. 186.

Fertilior seges est alieno semper in agro,
Vicinumque pecus grandius uber habet.

§. IX. MEDIA.

I. *Oratio crebra*; uti Cassianus suasit, dicens: Quapropter ne totum, quidquid in nobis vividum est, & quasi vitali vegetatione S. Spiritus animatur, uno tantum hujus mali morsu basiliscus interimat, Divinum (cui nihil impossibile est) jugiter imploremus auxilium. Quod ipsum etiam S. Chrysostomus suasit his verbis: Quænam morbi hujus medela inveniri queat? conjunctim omnes preces fundamus, unam eamdemque pro ipsis vocem, tamquam pro energumenis edentes: Hi enim hoc infeliciori sane conditione sunt, quod furor hic nonnisi a certo animi proposito ortum habet.

Cassian. col. 18. c. 17.

S. Chrys. ho. 3. ad Rom.

II. *Dilectio fraterna*; uti S. Laurentius Justinianus suasit, dicens: Qui ab hac pestifera tentatione liberari desiderat, proximum, tamquam cælestis Regni cohæredem diligat, & complectatur intimis visceribus charitatis. Hæc enim dilectio erga proximos non solum expellet a nobis omnem timorem, verum etiam meritorum proximi participes efficiet, ejusdem nobis gratiam & benevolentiam conciliabit. S. Gregorius malignos detestatur invidos, qui ex aliorum bonis sibimetipsis malum acquirunt, cum tamen gaudendo de iis, ex motivo charitatis, illius boni, cui invident, bonam sibi partem acquirere possent, dicit enim: Quid infelicius istis, quos dum conspecta felicitas afficit, pœna nequiores reddit? Aliorum vero bo-

S. Laur. Just. c. 11. cit.

S. Greg. p. 3. past. adm. 11

bona, quæ habere non possunt, si diligerent, sua facerent. Hinc pensent invidi, charitas quantæ virtutis est, qui in alieni quoque laboris opera nostra facit sine labore. Qui ergo hoc monstrum ab animo suo eliminare contendit, non opus ei est ferro, nec ut lorica accingatur, neque ut galea caput suum contegat; sed solum si cor ejus charitate ardeat, sufficit; hanc enim suadet S. Isidorus dicens: Adversus invidiam charitas præparetur. Hinc & S. Chrysostomus ait: Non es dicendo laudem assecutus, sed tu, dum ei gratularis majorem es laudem adeptus, quam ille; si enim charitas est res magna, & caput omnium, tu eam, quæ ex ipsa paratur, accepisti coronam; ille eam, quæ acquiritur ex arte dicendi, tu eam, quæ acquiritur ex vehementi amore. Ille ostendit vim verborum, tu per facta dejecisti invidiam, & conculcasti livorem, quamobrem multo magis, quam ille, fueris coronatus; Certamen tuum est præclarius, non solum conculcasti invidiam, sed etiam aliquid fecisti; ille unam solum habet coronam, tu vero duas, & duas illas una splendidiores. Quænam sunt hæ? unam suscepisti adversus invidiam, altera est, qua fuisti redimitus ex charitate, non enim collætari solum est indicium, quod sis mundus ab invidia, sed etiam quod habeas charitatem, quæ radices egerit.

S. Isid. l. 2. synon. ap. 9. — *S. Chrys. ho. 11. ad Coloss.*

III. *Exemplum Sanctorum*; Nam teste S. Augustino, id etiam beata civitas illa magnum in se bonum videbit, quod nulli superiori ullus inferior invidebit, sicut nunc non invident Archangelis Angeli cæteri, tanquam nollet esset unusquisque quod non accepit, quamvis sit pacatissimo concordiæ vinculo ei, qui accepit, obstrictus. Et S. Bonaventura S. Anselmi similitudinibus authoritatique innixus ait: Ibi erit tam perfecta & beata charitas justorum, quod unusquisque in tantum diliget proximum suum, quantum seipsum, ex quo illud inæstimabile sequitur bonum, quod ita unusquisque de alterius bono vel gaudio gaudebit, sicut de proprio; proinde cum inenarrabilis sit numerus electorum, quis, putas, narrare sufficiat gaudia beatorum?

S. Aug. l. 22. de civit. 30.

IV. *Æternorum bonorum æstimationem procurare*; Nam ut Richardus de S. Victore ait: Quantum æterna cognoscimus tantum transitoria despicimus, & damnamus; hæc est enim illa pretiosa margarita, quam qui invenerit, quæ prius, amaverat, libenter cuncta derelinquit.

Rich. a S. Victore p. 2. in Cant. c. 9.

V. *Se infimum omnium æstimare*; Qui enim ab hoc morbo alienus est, inquit S. Ephrem, nunquam aliorum profectu cruciatur, de honore alterius non turbatur, neque de dignitate dolet, cunctos enim se meliores præstantioresque ducit, indigniorem se aliis; omniumque infimum reputans: gloriam propriam non quærit, non sectatur honores, gaudet cum gaudentibus, adjuvat proficientes, & cum præclare incedentibus exultat, & bene beateque viventes laudibus celebrat.

S. Ephrem de vit. & virt.

VI. *Damna, quæ secum affert invidia, serio ponderare*; Nam ut S. Chrysostomus ait: Si quem videremus ignem manibus ac ligonem gestantem, hanc ædem una cum altari demoliri, evertere, incendere, nonne fieret, ut ab omnibus iis, qui rem forte spectarent, lapidibus obrueretur, tanquam impius, & exlex? quid igitur? si quis flammam gestat, hoc, quo utimur, igne edaciorem, invidentiam dico, non lapidum ædificia demolientem, neque aureum altare evertentem, sed quod longe, & altari, & lapidibus pretiosius est, præceptorum ædificium subvertentem, ac devastantem, hic qua demum venia dignus esse queat? Et iterum alibi: Illud etiam tecum semper verte, quia non majorem illi, cui invides, quam tibi ipsi facis injuriam, cum te ipsum versus mucronem impellas.

S. Chrys. ho. 7. ad Rom. — *S. Chrys. 41. in Matth.*

VII. *Serio ponderare, quam difficulter curabile sit hoc vitium*: Id quod Cassianus sequentibus verbis ostendit: Cunctis perniciosiorem, atque ad purgandum difficiliorem esse constat invidiam, quæ ipsis remediis, quibus reliqua extinguuntur, accenditur. Nam v. g. qui damnum sibi illatum dolet, largitatis compensatione curatur; qui de illata indignatur injuria, humilitatis satisfactione placatur. Quid illi facias, qui hoc ipso magis, quod te humiliorem ac benignorem sentit, offenditur? quem non ad iracundiam cupiditas, quæ præmio delinitus, non injuriæ læsio, aut amor ultionis accendit, quæ officiorum vincitur blandimentis; sed successus tantum alienæ prosperitatis irritat, cui consentiens S. Chrysost., sane præstat, inquit, serpentem in visceribus provolutum habere, quam invidiam interne latentem; etenim ille medicamentorum auxilio sæpe evomi, & alimenti ope mitigari potest; at invidia non in visceribus se volutat, sed in animæ sinu versatur, eaque est hujus morbi natura, ut ægre deleri, atque extingui possit.

Cassian. ap. Mansi dis. 27. n. 8. — *S. Chrys. ho. 27. in 2. ad Corinth.*

VIII. *Consideratio creaturæ universalis*, Nam, teste S. Antonino, omnis creatura communicat se ipsam suo modo, sol omnibus præbet lumen suum, & lunæ, & stellæ; terra communicat fructus suos omnibus animalibus, & nihil sibi retinet; membra in corpore humano se invicem juvant, nec invidet pes oculos, quia nobilior est eo, & eminentiorem locum tenet, scilicet in capite.

S. Antoninus 2. p. t. 8. c. 2. §. 2.

IX. *Terrena bona contemnere*; Nam, ut S. Gregor. dixit, tanto quisque plus invidet bona præsentia, quanto minus ea ipse contempserit.

S. Greg. l. 1. mor.

X. *Ad cælestia bona anhelare*: Ita idem S. Gregorius suadet his verbis: Qui livoris peste carere desiderat, illam hæreditatem diligat, quam cohæredum numerus non angustat, quæ de omnibus una est, & singulis tota, tanto largior esse ostenditur, quanto ab hac percipientium multitudo dilatatur.

S. Greg. l. 5. mor. c. 32.

XI. *Omnes proximos ut membra ejusdem corporis mystici intueri*: Sic enim, ut nullum membrum alteri de sua sanitate vel felicitate invidet: sed congaudet potius, ita & nos de Fratrum nostrorum felicitate gaudebimus potius, quam tristabimur; ita S. Gregorius iterum suasit dicens: Sic sunt universi consistentes in fide, sicut multa membra uno continentur in corpore, quæ per officium quidem diversa sunt, sed eo, quo sibi vicissim congruunt, unum sunt. Unde fit, ut pes per oculum videat, & per pedes oculi gradiantur, uti auditus au-

S. Greg. l. 3. past. adm. 10.

rium ferviat, & ad fuum auribus oris lingua concurrat, fuffragetur venter manibus, ventri operentur manus. Nimis itaque turpe eft, non imitari, quod fumus.

S. Aug. de verb. Dom. XII. *Radicem invidiæ tollere*: nam, ut S. Aug. dixit, invidia eft filia fuperbiæ; fed ifta fuperbia nefcit effe fterilis: ubi fuerit, continuo parit. Suffoca matrem, & non erit filia.

XIII. *Credere, se omnibus Dei donis indignum effe*; Sic enim facile tolerabitur, fi alii in donis excellere videantur.

XIV. *Perfectum voluntatis fuæ cum divina conformitatem procurare*; Sic enim dicet cum Pfalmifta: *Particeps ego fum omnium timentium te, & cuftodientium mandata tua.*

§. IX. ASCETICA.

S. Th. 2. 2. q. 36. a. 3. I. IN *primis noffe debet Afceta, quando mortale peccatum fit hoc invidia*: Id quod S. Thomas fic explicat: Dicendum, inquit, quod invidia ex fuo genere eft peccatum mortale; genus autem peccati ex objecto confideratur. Invidia autem fecundum rationem fui objecti contrariatur charitati, per quam eft animæ fpiritualis vita, fecundum illud primo Joannis 3. *Nos fcimus, quoniam tranflati fumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres*. Utriufque autem objectum, charitatis, & invidiæ, eft bonum proximi, fed fecundum contrarium motum, nam charitas gaudet de bono proximi, invidia autem de eodem triftatur.

S. Th. a. 4. II. *Noffe debet naturam invidiæ*, quam ex fequentibus S. Thomæ verbis colliget: In conatu invidiæ eft aliquid tanquam principium, & aliquid tanquam terminus. Principium quidem eft, ut aliquis diminuat gloriam alterius, vel in occulto, & fic eft fufurratio, vel manifefte, & fic eft detractio, medium autem eft, quia aliquis intendens diminuere gloriam alterius, aut poteft, & fic eft exultatio in adverfis; aut non poteft, & fic eft afflictio in profperis, terminus autem eft in ipfo odio, quia ficut bonum delectat & caufat amorem, ita triftitia caufat odium.

S. Bonav. in Diat. p. 2. c. 4. III. *Noffe debet caufam, cur adeo noxium hoc vitium cenfeatur*, quia nimirum fpoliat hominem omni bono, & caufa eft, quia odit & impugnat omne bonum. Alia vitia opponuntur uni virtuti, ut fuperbia humilitati, luxuria caftitati, avaritia largitati, & fic de aliis: Invidia vero opponitur omni bono.

S. Cyp. de Zelo & invid. IV. *Noffe debet cur tam difficulter curetur invidia*. Id quod S. Cyprianus commode oftendit, dicens: Facilis eft cura, ubi plaga perfpicua eft, & cito ad fanitatem, medela fubveniente, producitur vulnus, quod videtur. Zeli vulnera abftrufa funt, & occulta, nec remedium curæ medentis admittunt, quæ fe intra confcientiæ latebras cæco dolore clauferunt.

S. Zeno de livore. Imo ut S. Zeno ait: Nec interrogatus poteft indicare languorem; erubefcit enim annunciare in publicum, qui tabefcit invidia, quia amici bonis & fucceffibus proximi ipfe confumitur, quia lætis bona, fua mala funt; hæc enim dicturus eft fine dubio, fi velit, quæ vera funt, dicere; verum quoniam erubefcit, horum aliquid confiteri, recondit, & celat intrinfecus morbus, ipfa ejus interna vifcera confumentem. Neque ergo medicum languoris fui affumere, neque remedii aliquid invenire poteft, cum præcipue omnes Scripturæ repletæ fint verbi Dei medicamentorum, quibus poffit ifta curari, fed inde quidem remedium non requirit.

V. *Noffe debet, cur Chriftianum præcipue hoc vitium dedeceat*, nimirum quia tota lex Evangelica, quam adimplere debemus, in charitate & dilectione proximi fundatur, cui invidia directe opponitur, & ideo per charitatem Deus nobifcum commoratur? *Deus enim charitas eft, qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*. Si quis penitius infpiciat, inquit Cyprianus, inveniet nihil magis Chriftiano cavendum, nihil cautius providendum, quam nequis invidia & livore capiatur. S. Cyp. l. c.

VI. *Noffe debet, quam difficile fit, evitare alienam invidiam*: Id quod S. Hieronymus his verbis oftendit: Sed dicet aliquis quifquis vitare invidiam cupit; timeat pluribus innotefcere, vel placere. Ecce juftus Abel nullos habuit, quibus innotefceret, vel placeret, & tamen invidiæ odium vitare non potuit. Errat enim, quicumque abfque hominum amicitiis contrahi non poffe opinatur invidiam, cum illa non tam humanas amicitias, quam folam Dei amicitiam profequatur. Unde ne ille quidem abfque invidiæ infeftatione effe potuit, qui vel foli Deo placere geftierit; fufficit enim ad invidiæ ftimulos incitandos, fi fe illi placere cognoverit, ultra quem alius effe non poteft. S. Hier. to. 2. ep. 4. ad Marcell.

VII. *Noffe debet etiam perfectionis ftudiofis hoc vitium non parum infidiari*, id quod claris verbis S. Hieronymus docuit dicens: Ut foli Deo puram clementiam derelinqui, Filiorum Zebedæi confideremus exemplum, pro quibus cum Mater mota pietatis affectu nimis grandia poftulaffet, reliqui decem difcipuli indignati funt. Quod etiam confirmavit S. Bernardus, dum dixit: Metientes nofmetipfos nobis, fentimus aliqui noftrum pro noftræ infirmitatis experientia, quam rara fit virtus alienæ non invidere virtuti, necdum gaudere ad illam, necdum etiam tanto plus, quam ad propriam quemque gratulari, quanto fe perpenderit in virtute fuperatum. S. Hier. ep. 146. ad Dam. S. Bern. f. 42. in Cant.

VIII. *Noffe debet folidum medium evitandi invidiam*; quale præ cæteris offert S. Bernardus, dum fupra citatis verbis fubjungit: Et quando, ais, ego proficere poffum, qui Fratri invideo proficienti? Si doles, quod invides fentis, fed non confentis. Paffio quandoque eft fananda, non actio condemnanda. Tantum non illic refideas, iniquitatem meditans in cubili tuo, qualiter videlicet foveas morbum, fatisfacias pefti, perfequaris infontem, bene ab illo gefta calumniando, deprimendo, pervertendo, atque impediendo gerenda. Non parum etiam proderit, fi bene ponderetur, quod bonum, ob quod alteri invidendum incitamur, per fugam invidiæ noftrum facere poffimus, uti bene S. Auguftinus advertit dicens: Tolle invidiam, & tuum eft, quod habeo: tolle invidiam, & meum eft, quod habes. Ibid. S. Aug. Jup. Jo.

IX. *Noffe debet*, ut, quoniam tefte Salomone, calumnia conturbat fapientem, & perdet robur cordis illius, maxime fi ab invidia procedat, ma- Eccl. 7. v. 8.

mature se ad ejusmodi tela invidiæ ab aliis sustinendæ præparet; quis enim unquam virtutis amicus exercitio hoc carvit, inquit recte Petrarcha? percurre animo omnes terras, omnia sæcula, cunctas historias evolve, vix insignem virum hac immunem peste reperies. Postea modum effugiendi docens sic loquitur: Tolle mali materiam, malum omne sustuleris. Nimiis opibus pone modum; quidquid eximia specie inflammare animos potest, abjice vel absconde. Si quid est, quo carere nolis, aut nequeas, modeste utere, invidiam, quam insolentia exasperat, humilitas lenit.

Petrarcha Dial. 35.

§. XI. CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Eccl. 26. v. 6. I. EX occasione thematis: *Qui invidet nihil est illo nequius*; potest explicari gravitas hujus vitii. 1. Quia *summe perniciosum est corpori*, quod sicut tinea corrodit, & sicut putredo ossium consumit, *Animæ*, quia sicut invidia Diaboli mors in orbem introivit ita & in animam intrat, & velut radix omnium malorum, fons cladium, & seminarium delictorum, extreme calamitosum facit *Famæ*, quia, ut supra ex S. Chrysostomo dictum est, ipsis feris & Dæmonibus deteriorem facit. 2. Quia *summe calamitosum* est vitium; nam, ut sapienter Card. Bellarminus advertit, nihil eo est miserius; cæteris enim vitiis aliqua vel utilitas, ut Furto, vel voluptas, ut Luxuriæ, vel honor, ut Ambitioni, comparatur; Sola invidia nihil præter continuum acerrimumque dolorem habet. 3. Quia *tenacissimum* est vitium: nam, ut S. Gregorius recte dixit, mala cætera habent terminum, & quodcunque delinquitur, delicti consummatione finitur; in Latrone conquiescit scelus homicidio admisso, & prædoni rapacitatem statuit præda possessa. Invidia terminum non habet, permanens jugiter malum, & sine fine peccatum. Vide Henric. Engelgr. in Dom. 5. post Epiphan. Tom. 2.

Bellar. in Psalm 9c. conc. 20.

S. Cypr. in ser. de Zelo.

Sap. 2. v. 24. II. Ex occasione thematis: *Invidia Diaboli mors introivit in orbem terrarum*: ostendi potest, quam commune sit hoc vitium, quamque adeo vere dixerit quispiam: Invidia in cælo concepta per Luciferum: in aulis nata (hinc enim ars primum Regum est; posse invidiam pati) in Monasteriis educata (ubi vel maxima est occasio spiritualibus bonis invidendi) in Xenodochijs mortua est; quæ omnia fusius apud Engelgr. l. c. §. 3. explicata vide.

Matt. 20. v. 15. III. Ex occasione thematis: *An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* potest dici recte dictum esse a Siracide: Nequam est oculus (magis autem animus) lividi; atque adeo merito illi applicari commune illud proverbium: Qui sibi nequam cui bonus? Non enim 1. Bonus est Deo; cujus providentiam taxat & calumniatur, dum ea proximo invidet, & non data fuisse optat; imo ex Dei bonitate occasionem malitiæ sumit, quod signum est perditissimæ nequitiæ. Nec 2. bonus est *Proximo*: utpote cui bona invidet, minuit, calumniatur, eripere conatur; mala autem optat, & totis viribus procurat, Nec 3. bonus est *sibi*: quia, ut l. c. Siracides dixit, nequam est oculus invidi, avertens faciem suam, & despiciens animam suam, quam in hac vita & altera gravissimis cruciatibus cruciari facit. Quæ omnia fusius explicata videri possunt apud Fabrum conc. 6. in Dom. Sept.

IV. Ex occasione thematis: *Ne comedas cum homine invido*; possunt proponi remedia procuranda invidiæ morbo, videlicet 1. *Contemptus omnium*, quæ homines in mundo æstimare solent: nam sic materia invidiæ tollitur. 2. *Æstimatio rerum cælestium*; facile quippe aliis relinquit terrestria, qui meliorem sibi in cælo hæreditatem paratam esse novit. 3. *Amor proximi*: hic enim faciet, ut omnium aliorum bona communia judicentur, atque adeo proximo non invideantur. 4. *Amor Dei*: Sic enim voluntas ejus, qua omnia sua dona cum summa Sapientia dividit, sufficit, ut nullum cuiquam bonum invideamus. Vide hæc omnia fusius apud Fabrum conc. 7. in Sept. Prov. 23. v. 6.

V. Ex occasione thematis: *Noli æmulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem*; post breve compendium omnium doctrinarum ad vitium invidiæ pertinentium proponi. Et 1. quidem dici potest, munitionem invidiæ in triangulo esse ædificatam, ex quorum uno angulo respicit altam civitatem; ex altero latissimam & fertilissimam planitiem; ex tertio profundam vallem; quia invidus tres species hominum odit: Superiores, quia non est illis æqualis: Æquales quia sunt æquales: Inferiores, ne fiant æquales. 2. Dici potest eam habere tres portas, quarum prima defendatur a Cain Duce eorum, qui alteri gratiam Dei invident: altera a Fratribus Josephi propugnetur, benedictionem rerum temporalium invidentibus: Tertia a Pontificibus Christum accusantibus possideatur, qui propter honores & dignitates alteri invident. 3. Dici potest, eam habere tres laterales muros ad tres filias seu actus principales illius significandos, nempe odium, detractionem, & gaudium de malo alterius. 4. Dici potest arcem ipsam esse fœdissimam, & telis aranearum, quæ sunt Symbolum invidorum, repletam. 5. Eam esse merito totis viribus impugnandam, eo quod per illam gravissima damna corpori, animæ & bonis temporalibus inferantur. 6. Optimum autem ad eam expugnandam medium esse, si ignis injiciator geminæ charitatis, Dei scilicet & proximi. De quibus vide fusius Marchantium in tuba Sacerd. tr. 3. lect. 6. 7. & 8. Ps. 36. v. 1.

§. XII. ALII CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Qualitas.

I. QUærunt nonnulli, cur Redemptori pro crimine læsæ Majestatis non imputarint, quod Ministris publicæ justitiæ sese opposuerit, siquidem haud improbabiliter præsumi poterat, quod Petrus intimus ejus Discipulus vel ipso sciente, vel saltem ad minus ratificante, auriculam Malcho, qui lictorum caput erat, amputarit; at vero in promptu est, responsio, si consideretur, quod probandum corpus delicti necessum fuerit, simul etiam publicare miraculum a benignissimo Redemptore pa- Mansi dis. 52. n. 7.

patratum in ejusdem auriculæ restitutione; quia igitur miraculum istud justificate potuisset ejus innocentiam, sanctitatem, omnipotentiam, divinitatem, satius esse duxerunt, si prætensum delictum istud sub silentio præterirent, ut suam tanto commodius invidiam explere possent; nam invidiorum lingua, bona nullatenus profari potest.

Ibid. diſ. 4. n. 1. II. Aptissima est illa ab Aquila desumpta similitudo, quæ Deo attribuitur: Aquila enim pullos suos ad radios Solis, an sui sint, explorat; quod si enim irretortis oculis lucis illius reflexum constanter sustinere possint, eos tanquam filios suos agnoscit, & nutrit; secus vero, tanquam adulterinos a se rejicit, & derelinquit. Deus noster in Deuteronomio c. 32. aquilæ his verbis comparatur: *Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans.* Hic igitur eos, quos felicitatis alienæ lucem constanter & irretortis oculis adspicere posse videt, blande recipit, & tanquam filios adoptivos delicate demulcet; aliis vero, qui splendorem boni alieni videre nequeunt, tanquam filiis adulterinis gratias suas subtrahit, & desolatos relinquit.

Au. imp. hom. 4. III. Author operis imperfecti rationem assignat, cur Spiritus S. super Jordanem formam sibi columbæ assumpserit: indeque motivum sibi eruit probandi, quod, ubi charitas est: ibi diabolica nidificare nequaquam possit invidia: Ideo Spiritus Sanctus specie columbæ suscipit, inquit, quoniam præ omnibus animalibus hæc cultrix est charitatis, omnes enim species justitiæ, quas habent servi Dei in veritate, possunt habere & servi diaboli in simulatione. Habet enim diabolus & mansuetos, & humiles, habet castos: & eleemosynarios, & jejunos; & omnem speciem boni, quam creavit Deus ad salutem hominum, ipsam speciem & diabolus introduxit ad seductionem, ut inter bonum verum, & bonum simulatum confusio fiat, ut simplices homines, qui boni veri, & boni simulati differentiam intelligere caute non possunt, dum quærunt bonos Dei viros, incurrant in seductores diaboli. Solam autem charitatem Spiritus S. non potest immundus spiritus imitari. Omnis ergo species justitiæ in impostoribus invenitur, sola autem gratia vera charitatis non invenitur, nisi in solis servis Dei. Ex quo discursu certam hanc dedocere possumus conclusionem, quod, ubi invidia est, charitas & amor Dei ac proximorum esse non possit; ac proinde secure, non vero temere judicabimus, si credamus, quod in anima hominis invidi dæmon, non vero Deus habitet. Id quod sequens Richardi de S. Victore, proposito nostro congruentissima confirmat sententia, dicentis: Invidia non penetrat pectus, quod charitatis perfectione munitum invenerit.

IV. Certum est, nonnullos ex spiritibus rebellibus a Deo in aera collocatos esse, ibique manere, hoc enim verba illa Apostoli insinuant: *Contra spiritualia nequitiæ in cælestibus.* At vero, inquies, quid pœnæ in se habet, in aere demorari illos, qui inexpiabilia, & atrocissima tormenta merentur? Advertendum igitur, spiritus illos relegatos esse in talem locum, ubi in medio inter Ecclesiam triumphantem paradisi, & militantem, quæ in terris est, positi degunt; ubi proinde sursum aspicientes gloriam coangelorum suorum, quos in cælis reliquerunt, & animarum beatarum, ex horum corporum luto egressarum ad occupandas sedes, a quibus ipsi infeliciter prolapsi sunt, deorsum vero respicientes, quotidie vident ascendentes ex nobis mortalibus ad gloriam, intensissimam experiuntur pœnam, propter invidiam, qua bonum nostrum æmulantur. Unde S. Bernardus ait: Diabolus in pœnam suam locum in aere medium inter cælum & terram sortitus est, ut videat, & invideat, ipsaque invidia torqueatur. Hinc S. Antonius dixit: Magnam pœnam faceret Deus invido, si ipsum poneret in gloria paradisi, quia ibi totaliter excæcaretur a gloria proximorum, & a luce beatitudinis ipsorum; experiretur enim in paradiso quemdam perpetuarum ærumnarum infernum, quia totidem habiturus esset carnifices, quot sunt innumerabiles Angeli, & animæ beatæ, quæ visione beatifica fruuntur. S. Bern. s. 24. in Cant. S. Anton. de pass. in ser. 4.

V. Luc. 16. legitur, quod Epulo infernalis elevans oculos vidit in sinu Abrahæ Lazarum, æternæ felicitatis primitiis perfruentem. *Pater Abraham*, inquit: *miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam.* Ubi quærendum venit, quidnam infelix hic Epulo sublevaminis ex unica aquæ stilla linguæ ejus immissa sperare potuerit, siquidem per experientiam videmus, quod stillæ aquæ in ignem ardentem conjici soleant, ad augendum potius quam ad diminuendum flammæ ardorem? Dubium hoc solvit D. Chrysologus inquiens: Ut video, quod agit dives, non est novelli doloris, sed livoris antiqui? & zelo magis incenditur, quam gehenna. Est grave illis malum, est illis incendium, non ferendum, quos aliquando habuere contemptui, videre felices. Ubi speciali consideratione digna sunt verba illa: Zelo magis incenditur, quam gehenna. Mittatur ex una parte bilancis pœnarum infernalium atrocitas & æternitas, & ex altera parte livor & pœna, quam annexam habet invidia; hoc enim facto, inquit D. Chrysologus, hanc in reprobo præponderare videbis. Dic sodes, cur non petiit, ut sibi liceat adire Lazarum; eique suam necessitatem proponere, sed potius petiit, ut Lazarus mitteretur ad ipsum; Lazarum mitte, quo? ad infernum de gremio, de solio sublimi ad profundissimum chaos, ad tormentorum stridorem de sancta quiete. Notandum quoque est, quod sacer Textus dicat: *Videns Lazarum in sinu ejus.* Ubi D. Chrysostomus ait: Diviti mortuo augebat exitium accubitus in gehenna, & prospectu delectationis Lazari, ne solum tormentorum natura, sed & collatione honoris illius intolerabilius sentiret supplicium. Deus igitur ex industria ita disposuit, ut dives Epulo ex inferno videret felicitates & gaudia Lazari, ut in illis invidens, plus ab illis, quam flammis cruciaretur; Zelo magis incenditur, quam gehenna. S. Chrys. ser. 122. S. Chrys. conc. 2. de Lazar.

VI. Sanctus Vincentius Ferrerius circa latus Re- S. Vinc. Ferr. in Dom. 2. post Epiph.

Redemptoris lancea apertum sic discurrit: Septimum opus Christi in cruce fuit lanceatio. Dic, quomodo post mortem unus militum aperuit lancea latus ejus. Joan. 19. Quare voluit hoc fieri? Respondeo, quod ad dandum nobis exemplum, & instructionem vitandi peccatum invidiæ; alia vulnera voluit Christus recipere, dum viveret, sed vulnus lateris post mortem. Ratio, quoniam alia peccata mortalia omnia habent quid boni, vel apparens bonum. Dic v. g. de omnibus. Primo de superbia, quia delectabile videtur superbo, quod honoratur &c. & sic de aliis. Sed peccatum invidiæ nullam habet rationem boni, totum est mors, quia invidia non est nisi dolor de bono alterius, qui in corde consistit, licet etiam ostendatur lingua; item de aliis plagis Christi exivit solum sanguis, de ista sanguis & aqua; Ratio est, quia calefit invidus, gaudendo de malo proximi, ideo exivit aqua ad refrigerandum. Secundo frigescit in amore & bono proximi, ideo sanguis exivit ad calefaciendum.

Did. Niss. 4. 2. in Sabb. post Dom. 3. Quadr. VII. Veterum commentum est, evocatas in pugnam a Syrenibus Musas, ut de canendi suavitate certarent. Cantarunt utrimque, triumpharunt canoræ Musæ, eæque Syrenibus plumas avulserunt, e quibus sibi coronas confecerunt in victoriæ signum; inquit Claudius Minoe in emblem. Alciati. Omnia hæc finxerunt veteres, ut significarent, quidquid falsæ, & fallacis Syrenæ contra doctas Musas, vel invida penna scripserunt, vel æmula lingua effutierunt, quo inclytorum hominum amplissimas virtutes, & præclara facinora obscurarent, id in illorum gloriam majorem cedere, coronarique eos ad pompam pennis, quibus obsuscando, æmuli sperabant, quæ detegunt plurimum, & illustrem faciunt, quem detrahere, & obscurare volunt homines.

Ibid. VIII. S. Paulus ut prævaricatores Galatas intellexit, atque obedientiam, quam debebant Evangelio, desciviffe, neque Deo quæ illi debita exsolvisse, hæc illis scripsit: *O insensati Galatæ, quis vos fascinavit, non obedire veritati?* Gal. 3. Fascinare proprie significat malum ab infestis oculis profectum, quod Hispani mal de ojo, malum oculorum, & aojar a uno, hoc est, oculis intentis aliquem inficere dicunt, juxta illud Virgili in Georg.

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agros.

Cum ergo Apostolus ait: *Quis vos fascinavit*, tale est, ac si dixisset, quis vos infestorum oculorum contagio corrupit, sive infecit? Græcus Textus apud Theophylactum habet: *Quis vobis invidit?* Itaque invidere, & intentis oculis fascinare, idem sunt. Quæro nunc. Quonam tendit fascinum, quove noxii spiritus ab invidentis oculis profecti vadunt; In fœdasne res, an in pulchras? Experientia docet, numquam res sordidas fascino obnoxias fuisse, & risum excitaret, si deformem mulierem fascinum passam intelligeremus, cum eos solos, quos liberaliori forma benevolentior natura ornavit, fascinum inflectetur. Itaque species quædam assentationis est hæc infirmitas, & quoddam boni genus hoc malum, gratiamque inire apud fœminam possis, si fascinatam dicas, postquam hoc fascini malum solo elegantioris formæ bono est infestum. Ergo cum Apostolus invidiam fascinum vocavit, velut adulatus invidiosis fuit, & a quadam formæ præstantia ac dignitate eos tacite commendavit, nisi enim eximia essent specie, numquam eos malum illud appeteret, aut invaderet. Itaque S. Paulus, ut vult Theophylactus, cum Galatas fascinum & invidiam passos dicit, eodem verbo multa præclara ab illis fieri, aut gesta fuisse, indicavit, invidia enim dentes nonnisi talibus rebus infigit; Cum dicit, quis invidit, indicat illos res dignas invidia committere.

IX. Est cuidam ægre ex invidia, quam sustinet, aliena, dolet suam ægritudinem, ejusque curandæ desiderio rationem consulit, quæ nobilis medicus est sanandarum animæ passionum, paratas, semper, easque efficaces, & salutares habens medicinas. Eheu, miserum me! clamet æger, cui omnes invident; quapropter etiam omnes me persequuntur, sumque & linguarum scopus, & calamorum negotium, & unicum omnium confabulationum argumentum. Occurrit hinc anxietati ratio, compescit suspiria, respondet quærimoniæ dicens: De qua te miser & ignave expostulas, cujus tanta est felicitas? Gloriosissimus dolor est, quem pateris, nobilissima ægritudo, qua gravaris, honorificentissimus morbus, quo laboras, & saluberrima infirmitas, quam sustines. O quam feliciter infirmaris! O quam sublimis jaces, qui ex hujusmodi malo decumbis! Cum enim tuus ille de aliorum invidentia natus sit dolor, non est alius cui magis invidere queat. Vix insignem virum as immunem peste reperies, inquiebat Petrarcha lib. 2. de remediis utriusque fortunæ, dialogo 32. cunctas historias evolve, non possunt ignoti tibi esse quam plurimi, quorum comitatu non solum consoleris, sed & glorieris; velut dixisset: Quid fortem tuam tam misere deploras; Quid de malo, quod pateris, tam acerbe quereris, cum invidiosus factus ex eo ægre habeas, quo laborarunt viri ex toto terrarum orbe inclytissimi, & celebratissimi, quique in sacro famæ templo locum editissimum magno suo merito gloriosissime occuparunt? *Did. Niss. 3. Polit. l. 2. c. 2.*

X. S. Symmachus singulari cuidam suo amico, hæc præter alia scribebat: Gratulare mihi de magna felicitate, quæ mihi Romæ obtigit, fortunatiorem me nulla sæculorum superiorum ætas vidit. Quænam illa prosperitas tanta Symmachi fuerit? Varias multis hominibus statuas Romæ erexerant, factum autem, ut ipsius simulacrum nocte quadam dejectum fuerit, cæterorum statuis salvis, & inconvulsis. Dicebat ergo suo familiari Symmachus: Gratulare mihi de tam felici eventu, de tam benevolente fortuna. Ergone volebat, ut de hac re sibi gratulatum veniret amicus, quod statuæ gloria nudatus esset, quæ omnibus aliis manserat integra, unumque ac solum ipsius simulacrum ex omnibus humi dejectum? Imo vero hoc magis postulare videbatur, ut quis illum misereretur, & deploraret sinistrum ejus casum, & tam insolens facinus vehemen- *Ibid.*

ter

ter vindicaret. Quid ergo Symmachus tunc gratulationem expetiit, quando injuriarum depulsionem, & vindictam postulare debuerat? Causam, cur sibi gratulationem fieri voluerit, magnus Senator reddit, dicens: Quod ego solus torqueo corda liventium, solus meæ gloriæ clavis configo invidorum animos, cujus solius demoliti sunt statuam, cæterorum signa reliquerint suis basibus subnixa, vel inconcussa. Cur immane quorumdam odium sanguinariis dentibus erectam mihi statuam invasit? Quia studia rerum magnarum me occupatum habent, quia virtutibus antecello, & de praeclaris aliorum facinoribus triumpho. Ergo cum simulacrum meum dejecerunt, me ad altiorem gloriæ gradum extulerunt; cum imaginem meam solo affixerunt, me in editioris fastigii celsitudinem evexerunt; cum effigiem meam luto platearum oblitam conspurcarunt, virtutum mearum picturam penicillo livoris & invidiæ illustrarunt. Itaque gratulare mihi de probro, quod me honestat; de infamia & ignominia, quæ nobilitat; de una vero vel maxime dejectione statuæ, quæ me exaltat: Nam cum sim invidiæ signum & scopus, procul dubio etiam Phœnix sum gloriæ. Quamobrem gratulare mihi, quod ego solus torqueo corda liventium; lætare de invidia, quam patior, si me fortunatum videre cupis. Quæ namque major felicitas, quam ipsiusmet invidiæ manibus vapulare, & afflictari.

Ibid. XI. Didacus Nyssenus in Politico ait, sua sententia, invidere & magnificare aliquid, sic unum idemque esse, ut videatur, non posse magnitudinem rei cujuspiam melius declarare, quam si invisam sive invidia exagitatam fuisse affirmes. Sic accipio dictum quoddam S. Zenonis, incliti Martiris Veronensis, qui dum animorum robur apud se reputaret valentissimorum illorum trium Juvenum a Barbaro Rege Nabuchodonosore in ardentem fornacem conjectorum, quæ his adornata erat, qui statuam illius adorare recusarent, ajebat: *Rex non inviderat pueris, si non eos præcepisset ardere*. Hæc ille serm. 8. de Daniel. Quid sibi vult, quod ait extra invidiam Regis fuisse heroicos illos pueros, nisi jussu ejusdem flammis ustulandi traditi essent? quid illi egerunt inter medios flagrantium flammarum globos? Pectoris fortitudinem & magnitudinem animi ostenderunt tantam, quanta ad id tempus visa nulla fuerat. Qui horrorem fornacis istius contemnebant, & flammantem istius ignis draconem aspernabantur, & ardentis monstrum incendii ridebant, ii fortitudinis humanæ limites communes longe excesserant. Res autem ista æque & miserum Regem pudefaciebat, & valentissimos juvenes honestabat, sic ut in eadem fornace proderet se, & horum invicta fortitudo animi, & illius imbecilitas pectoris, virium infirmitas, cujus arrogantiam incomparabili sua audacia subegerunt, & compresserunt. Itaque Rex cum eos igni tradidit, excelsitatem animi eorum, & præstantiam illustriorem reddidit, quo enim gravius periculum, eo amplior gloria ejus, qui illud subit; quo efferatius aliquod, & terribilius monstrum, eo majorem splendorem confert suo domitori; quo potentior hostis, eo magnificentior virtus illius, a quo subigitur. Propterea S. Zeno ejusmodi gloriæ occasionem, & triumphi talis causam, vocat invidiam dicens; Rex non inviderat pueris, si non eos præcepisset ardere, hoc est, non magnificarat, non illustrarat, non eminentissimo gloriæ gradu eos collocarat, nisi incendio fornacis subjecisset. Nam invidere cuipiam, & in cælum illum laudibus efferre, prorsus idem est. Quod enim quis invisus est, id a magnitudine meritorum illius nascitur, & ab ornamentis virtutum, quibus affluit. Invidia ergo gloriam adfert inviso, probrum suo Authori.

Damnum.

XII. Serpens, qui Evam convenit, nomine generico a Moyse serpens appellatur: *Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ*; hunc autem basiliscum fuisse, verisimile est, quia *invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum*. Unde S. Ambrosius ait: Si non esset basiliscus, numquam per ejus invidiam mors intrasset in orbem terrarum. Invidia namque dæmonem ad præcipitandos Protoparentes nostros exstimulavit; quæ eadem passio & hos, dum in scientia & essentia inferiores proprio Creatore haberi nollent, ut manum ad pomum extenderent, induxit, credentes, ita se Divinitatem & sapientiam Dei participaturos, cujus vitii progressum S. Antonius discutiens, inquit: Omnes errores hominum processerunt ex primo errore primorum parentum, quem seminavit diabolus ex invidia; Unde dicitur Sap. 2. *Deus creavit hominem inexterminabilem*, qui scilicet non potuisset errore decipi, vel corpore deficere, si obedisset; *Invidia autem diaboli mors*, scilicet animæ & corporis, *introivit in orbem terrarum*; nam ex invidia sua, ut hominem dejiceret, errorem & falsitatem proposuit, dicens *Nequaquam moriemini*. Ecce falsitas, *Scit enim Deus*, &c. quasi dicat; Ex invidia Deus hoc prohibuit, ne efficiamini ei similes in scientia. Ecce error; sicque exinde errores in mundo multiplicati sunt. *S. Ambr. in c. 1. Gen. v. 1.*

XIII. S. Patriarcha Abraham, cum in terra Palæstinorum moraretur, ita auctus est divitiis, ut certaret cum opulentissimis terræ illius de facultatum affluentia. Viderunt hoc Palæstini, & inviderunt fortunæ illius, æmulique tantæ felicitatis dixerunt cum suo Rege: *Recede a nobis quoniam potentior nobis factus es valde*, Genes. 26. S. Joannes Chrysostomus non satis potest admirari dictum hoc ab Abimelech Rege, quare attonitus exclamat: Magna malevolentia! Quis parem vidit stultitiam? cujus gratia abigis justum? Numquid aliqua in re tibi nocuit? num injuriam tibi intulit? Oportebat eum, quem omnium Deus tanta gratia prosequebatur, Dei exemplo magis fovere, ei serviendo, ut honore in illum collocato, etiam ipsis divinum sibi favorem conciliarent. Quare vero Abrahamum, pro exemplo Dei, non modo non fovent, neque tantum non favent illi, aut serviunt, verum etiam inhumanos se exhibent, & cedere loco jubent? Quid cæcavit illos? quid rem tam *S. Chrys. in c. 26. Genes.*

in-

inhonorificam suasit? Quis vero tam malus consultor esse poterat, quam invidia? Sic se habet invidia, inquit ibidem Chrysostomus: quæ nihil cum ratione operatur. At si ex arbitrio invidiæ agebant, quid mirum, quod nihil recte facerent, sed in omnibus errarent.

Ibid. XIV. Narrabat somnium suum Joseph fratribus de manipulis, scilicet vidisse per soporem, quasi pariter ligassent manipulos, suus autem manipulus altius omnibus consurrexisset. Indignabantur fratres illius, & quod talia audirent, & quod illum patri se chariorem viderent, hinc oderant illum; neque jam vel æquis oculis aspiciebant, vel pacifice, humaneque alloqui poterant. Factum ergo, ut, cum illis ruri agentibus cibos ferret, & procul inde visus fuisset, mutuo dicerent: *Ecce somniator venit, venite occidamus eum, & tunc apparebit, quid illi prosint somnia sua*, Genes. 37. 20. S. Basilius Magnus fratres Josephi tali dilemmate convenit, & convincit, de magna inopia judicii, quorum tale fuerit de fratre judicium: Si vera essent Josephi somnia, qua ratione potuit effici, ut non omnino ea evenirent, quæ prædixit? Sin falsa, cur invidebant erranti, & decepto? hæc ille hom. de Invidia. Si ex vero Deo erant somnia, ejusque decreto præfinita, adeo futura, quæ per somnium præviderat, frustra iis per occisionem fratris occurrebant, quem Deus resuscitare poterat: sin falsa erant, hoc est, mera somnia tantum, stultissime ei iovidebant Regiæ Majestatis dignitatem, quam tantisper, dum somniabat, habere putabat. Quare ergo innocentem puerum vendiderunt, & potestati Ismaelitarum oegotiatorum ceu vile mancipium pro tam vili pretio tradiderunt? S. Basilius dicit: Sic in Josephum erant animati, ut quid facerent, nescirent. Nemini cæcitas horum videatur mira, nam quos occuparat, regebatque invidia, qui illi recte, atque ordine poterant? Quomodo deliberare in re licet aperta & manifesta? Ubi invidia, ibidem confusio imperat, & omnia occupat. Aut si non est ita, videte quid egerint; Postquam vendiderunt illum, ut diximus, tulerunt tunicam ejus polymitam, quam Pater illi fecerat, & in sanguine hœdi, quem occiderant, tinxerunt, ut doli nescius Senecio laniatum a bestia filium crederet. Integram, atque ex omni parte illæsam transmiserunt Patri tunicam, ut ex sacro Textu constat. Quam fatue ergo factum, quod talis tunicæ indicio discerptum a fera puerum demonstrare volebant! Quomodo enim occidere illum, & fero morsu dilaniare bestia potuit, sine offensa vestis, quæ contexerat? Quomodo vero rem tam perspicuam non considerabant, sic erant animati, ut, quid facerent, nescirent. Miraculum fuisset, si directore usi invidia, recte quicquam agere, & peccatum suum quoquo modo palliare scivissent.

§. XIII. MISCELLANEA:

Qualitas.

Marck. tr. 1. tab. Sec. lett. 2. I. ARistoteles interrogatus, quid sit invidia? respondit, fortunatorum Antagonista.

II. Quod illa, quæ proximi sunt, rudiores pleraumque cum invidia contemplari soleant, indicat notum distichon: *Ibid.*

Fertilior seges est alienis semper in arvis,
Vicinumque pecus grandius uber habet.

III. Ipsam Invidiam pulchre Ovidius sic describit, *Ovid. l. 2. metam.*

Pallor in ore sedet, macies in corpore toto,
Nusquam recta acies, livent rubigine dentes,
Pectora felle virent, lingua est suffusa veneno,
Risus abest omnis, nisi quem fecere dolores:
Nec fruitur somno, vigilantibus excita curis,
Sed videt ingratos, intabescitque videndo
Successus rerum, carpitque, & carpitur una,
Suppliciumque suum est.

IV. Themistocles adhuc adolescens dicebat, se nihil adhuc præclari fecisse, quod homines necdum sibi inviderent; nam sicut Cantarides vegeto maxime tritico innascuntur, & rosis pulchre floretibus; sic invidiam præcipue viros in sapientia & doctrina, ac virtute profectos invadere. *Lansius in Petr. fol. 592.*

V. Publius Mutium hominem invidum & in primis malevolum conspicatus, aut Mutio, inquit, malum quodpiam obtigit, aut alteri cuipiam bonum. *Ibid.*

VI. Actius Sincerus, cum in præsentia Regis Friderici questio orta esset: quid præcipue ad oculorum aciem acuendam conferret; aliis alia sentientibus, pro invidia sententiam tulit, hanc enim præ reliquis rebus hanc vim habere, ut majora faciat videri bona, quæ aliis videmus obtingere. *Ib. f. 593.*

VII. Canis quispiam cum juxta præsepe bovum jacens latratu suo a pabulo arceret, eorum unus quaota hæc, inquit, invidia est, non pati te, ut eo cibo vescamur, quem tu capere nec velis, nec possis. Qua fabula recte invidiæ malignitas designatur. *Ib. f. 594.*

VIII. Canis Sophis Indorum Regis in certamine cum Leone admissus, fauces illius adeo tenaciter invasit, ut, licet ab initio cauda, dein crura ac postremo reliquum corpus a capite abscissum sit, ipsum tamen caput adhuc Leoni inhærens remanserit. Idem facit invidus perire maleos, quam alterius morsu abstinere. *Ælian l. 8. anim. c. 1.*

IX. Dives Epulo dixit in inferno: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum: de quo dicto sic loquitur B. Petrus Chrysologus: Ut video, quod agit dives, non est novelli doloris, sed livoris antiqui, & zelo magis accenditur, quam gehenna. Non se ad Lazarum duci postulat, sed ad se Lazarum vult deduci. O vere dura sicut infernus æmulatio. *S. Petrus Chrys. s. 122.*

Fuga.

X. De hac recte dixit Seneca: Invidiam effugies, si te non ingesseris oculis; si bona tua non jactaveris, si sciveris in sinu gaudere. *Senec. ep. 17.*

XI. Idem dixit: Si non invideris, major eris (forte, quia habes id, quod tuum est: & simul, quod alterius est) nam qui iovidet, minor est. Scito autem, quod nulli invidet vir bonitate præditus. *Ibid.*

De-

Damnum.

Hugo in c. 23. Pr.

XII. Invidia est illa fera pessima, de qua dixit Jacob: Fera pessima devoravit Joseph.

S. Hier. in c. 18. Gal.

XIII. Recte cecinit nonnemo:

Justius invidia nihil est, quæ protinus ipsum
Authorem rodit, discrutiatque suum.

Marchi. in tuba Sac. tr. 4. lect. 3.

XIV. Marchantius illa verba Jobi: Fiduciam habet, quod Jordanis influet in os ejus: applicat diabolo, aitque habere hunc sensum: Diabolus invidus sperat, quod baptizati Christiani (hi enim per Jordanem, ubi baptismus suam originem sumpsit, significantur) ab ipso facile sint per suas artes absorbendi.

Horat. in epist.

XV. Recte Horatius de invidia cecinit:

Invidia Siculi non invenere Tyranni
Tormentum majus.

Drexel. in Joseph. c. 2. §. 8.

XVI. Anacharsis invidiam animæ feram appellavit, utpote quæ eam miserrime in multas partes dividat, fœdeque laceret.

§. XIV. AXIOMATA.

I. Figulus figulo invidet, Faber Fabro.
II. Una domus non alit duos canes.
III. Optat ephippia bos piger: optat arare caballus.
IV. Aliena nobis, nostra plus aliis placent.
V. Ipsum me comedo ut Polypus. Quia Polypus non modo alios, sed etiam se fertur comedere.
V. Christo annuente, nil cui nocet livor.

§. XV. AUTHORES.

I. Joannes Busæus in Panario V. eodem.
II. Jacobus Marchantius tr. 4. Tubæ Sacerdotalis.
III. Hieremias Drex. in Josepho c. 2.
IV. Josephus Langius V. eodem in Polianthæa.
V. Petrus Canisius Tom. 3. de Justitia Christi §. 6. f. 81.
VI. Bernardinus Rosignolius lib. 2. de disc. Christi c. 22.
VII. Ludovicus Granatensis in Duce Pecc. c. 7. f. 648. & in Locis comm. f. 384.
VII. Philippus d'Outreman in Pædagogo Christiano p. 1. c. 7. §. 5.
IX. Matthias Faber conc. 6. & 7. in Dom. Septuag.
X. Henricus Engelg. in Dom. 5. post Epiph. to. post.
XI. Jacobus Alvarez to. 2. l. 1. p. 1. c. 11. & seq.
XII. Thomas Stapletonus text. 2. in Dom. 3. Quadr.
XIII. Laurentius Beyrlinck. text. 2. in Festo Nativ. S. Jo. Bapt.
XIV. Joannes Dadræus in locis communibus similium. V. eodem f. 293.
XV. Josephus Mansi in Bibl. moral. tract. 38.

TITULUS LXXVI.

IRACUNDIA.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

I. EST inordinatus vindictæ appetitus juxta S. Thomam. *S. est habitus ad inordinatum appetitum vindictæ inclinans.* Vel, ut S. Augustinus definivit, turbulentus appetitus auferendi ea, quæ facilitatem actionis impediunt. Differunt autem inter se indignatio, ira, & iracundia, quod indignatio sit stimulus quidam brevis ac subitus, acutusque passionis vapor. Ira vero permanens ac diuturna tristitia, & veluti libido quædam se vindicandi. Iracundia denique habitus & consuetudo irascendi. Unde Antiqui eandem sub specie Martis sive hominis furentis, in curru sedentis, galeam in capite gerentis, cum flagello in dextra, lupoque præcedente pingebant, teste Marchantio. Instar Martis quidem, quia Mars furibundus Deus belli dictus est, & stella illa, quæ Mars appellatur, complexioni cholericæ dominatur, & ad iram movere dicitur. *In curru sedentis*: ad volubilitatem ejus significandam; nam propter complexionem cholericam & ignem prædominantem ab uno in aliud volutatur; hinc merito Siracides de eo dixit: Præcordia fatui quasi rota carri, quasi axis versatilis cogitatus illius. Rotæ illius (quæ sunt inquietudo, impetuositas, præsumptio, audacia) quasi impetus tempestatis. *Caput galea coopertum gerentis*: quia iratus judicium rationis obtectum & obnubilatum habet, notus ille versus indicat.

S. Th. 2. 2. q. 46. a. 2. S. Aug. ep. 113. ad Nebridium. Marck. in tuba Sac. tr. 6. lect. 2. Eccl. 33. v. 5.

Impedit ira animum, ne possis cernere verum. Cum flagello in dextra. Quia sicut flagellum est instrumentum percussionis livorem faciens, sic ira per vindictam percutit ac punit. Hinc Ecclesiasticus, flagelli plaga, inquit, livorem facit, plaga autem linguæ comminuet ossa. *Cum lupo præcedente*: quia iratus, sicut lupus, nemini parcit, omnes invadit, laniat, devoratque. Unde Ezechiel de ejusmodi furiosis Principibus ejus quasi lupi rapientes prædam. Et ideo jam olim etiam Marti lupus consecratus fingebatur a Poetis.

Eccl. 28. v. 21. Ezech. 22. v. 27.

II. Ira ut S. Bonaventura ait, *est motus & fervor sanguinis circa cor ex evaporatione fellis, propter appetitum vindictæ.*

S. Bon. in declar. term. Th.

Divisio.

III. Duplex est species iræ, quædam bona, & quædam mala; mala quidem quando inordinate tendit in vindictam, scilicet contra justitiam; bona vero, quando in vindictam debitam, quando scilicet quis irascitur, quando oportet, cum quibus, & quantum oportet. De utraque potest exponi illud Davidis: *Irascimini, & nolite peccare*; si de mala, hic est, sensus: non præcipit, sed permittit, quasi dicat: Si sic est, quod motus iræ insurgat (quod humanum est) *nolite peccare*, id est, nolite per-

S. Thom. in cap. 4. Ephes.

perducere ad effectum per consensum; si autem exponatur de bona, sic tenetur non solum permissive, ut primo, sed imperative; irascimini, scilicet contra peccata vestra, sumpta ultione de se ipso peccante: & sic pœnitentia est quædam vindicta, quam homo facit, & capit de seipso; & hæc est bona ira, & de hac dicitur imperative: Irascimini, scilicet contra peccata vestra, & nolite peccare de cætero, nec talia committere, contra quæ iterum oporteat irasci. Hinc S. Chrysostomus recte dicit: Ne nos temere irascamur; ira enim in nobis ideo insita est, ut non peccemus, sed ut alios peccantes prohibeamus: non ut fiat animi perturbatio, & ægritudo, sed ut sit ægritudinum & perturbationum remedium. Cogita apud te, quam sit insigne vitium, quando medicamentum venenum efficitur; quando per quod aliorum vulneribus medendum est, per id vulnera nobis infligimus: quemadmodum si quis accepto ferro, ut, quæ in aliis putrefacta sunt, rescindat, se ipsum ubique concidat, se per totum corpus saucians, vel gubernator per clavum cymbam submergat, per quem ventorum impetentium impetum oportebat cohibere. Hujusmodi est etiam ira utile instrumentum, ut nostram excitet somnolentiam; ut animum nostrum intendat, viresque, & robur addat; ut nos acriores efficiat, ut pro his indignemur, qui sunt affecti injuria; vel ad pœnas de insidiatoribus sumendas nos moveat; ea de causa dicit: *Irascimini & nolite peccare*. (*S. Chrys. in Ps. 4.*)

(*S. Thom. 2. 2. q. 46. a. 8.*) IV. Dividitur a S. Thoma in tres species, non quidem ratione objecti, sed subjecti, seu secundum ea, quæ dant augmentum iræ. Nimirum 1. In *fel* seu *exscandescentiam*, eo quod hæc ira cholericorum propria ob spirituum subtilitatem velociter exurgat, iterumque abeat, unde ira brevis, & ejusmodi irati *acuti* ab Aristotele vocantur. 2. In *maniam*, eo quod ex tristitia præcedente causata, diu in memoria maneat, sibique & aliis sit permolesta, & amara; unde tales iratos Aristoteles *amaros* appellat. 3. In *furorem*, eo quod non quiescat, donec vindictam exercuerit; hi tali ira *inveterata*, & tali modo irati a Philosopho *difficiles & graves* vocantur, ut qui nec persuasionibus, nec temporis diuturnitate, sed sola vindicta mitigantur. Eodem plane modo S. Gregorius Nyssenus, tres, ait, sunt irascibilitatis (malæ videlicet) species, scilicet ira, quæ vocatur fellea, & mania, quæ vocatur insania; & furor. Item felleam dicit esse, quæ principium & motum habet, quod Philosophus attribuit acutis. Maniam vero dicit esse iram, quæ permanet, & in vetustatem devenit, quod Philosophus tribuit amaris: furorem autem dicit esse iram, quæ observat tempus in supplicium, quod Philosophus attribuit difficilibus. (*S. Greg. Nyss. ap. Mans. tr. 99. dis. 9. n. 6.*)

(*S. Greg. l. 5. mor. c. 32.*) V. Aliter adhuc iracundiæ & iracundorum species proponit itidem S. Gregorius quando 1. inquit: *Nonnulli citius accenduntur, facilius deserunt*; & hi accensis calamis sunt similes, quia, dum vocibus obstrepunt, quasi quosdam accensionis suæ sonitus reddunt, & citius quidem flammam faciunt, sed protinus in favilla frigescunt. 2. *Alii tardius commoventur, sed diutius tenent iram*: Suntque lignis gravioribus humidisque non dispares, quæ tardius accensionem suscipiunt, attamen semel accensam diutius flammam fovent. 3. Alii (*quod est nequius*) *& citius iracundiæ flammas concipiunt, & tardius deponunt*; lignis aridis ac durioribus assimilandi, quæ & accenduntur facile, & diu ardent. 4. *Alii tarde irascuntur, & cito placantur*: humidis calamis similes, qui ob humorem tardius ignescunt, sed ob tenuitatem materiæ cito consumuntur.

Actus.

VI. Primus actus iræ, quatenus est in corde juxta S. Thomam *indignatio*, per quam iratus eum, qui læsit, indignum reputat, ut talem læsionem ipsi procuraret. (*S. Th. 2. 2. q. 158. a. 4.*)

VII. Secundus est *Tumor mentis*, per quem offensus varias vindictæ vias excogitat, & talibus cogitationibus replet.

VIII. Tertius, quatenus ira per os ostenditur, est *Clamor*, seu inordinata & confusa locutio, quam Christus in Evangelio per vocem *Raca* expressit.

IX. Quartus sunt *verba injuriosa*, vel contra Deum (ut est blasphemia) vel contra homines prolata, & communiter *contumelia* nominatur.

X. Quintus, quatenus ira procedit ad factum, sunt injuriæ, per quas intelliguntur omnia documenta, quæ iracundia impellente proximo inferuntur. Atque hi actus hoc ordine assignati, etiam *Gradus* iracundiæ dici possunt, quia experientia teste, ira ab initio mente concipitur, dein voce proditur, & tandem facto ipso seu damno illato perficitur, & completur, ideoque Cælo fulminanti non male comparatur, quod primum fulgurat, post tonat seu murmurat, & tandem omnino fulmine ferit.

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Qualitas.

I. IMpii, quasi mare fervent, quod quiescere non potest, & redundant fluctus ejus in conculcationem, & lutum. *Is. c. 57.*

II. Ira viri justitiam Dei non operatur. *Jac. c. 1.*

III. Homo homini reservat iram, & a Deo quærit medelam. *Eccl. 2. v. 28.*

IV. Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo expugnatore urbium. *Prov. 6. 16.*

V. Fatuus statim indicat iram suam: qui autem dissimulat injuriam, callidus est. *Ib. c. 12.*

VI. Qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum proclivis. *Ib. c. 29.*

VII. Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor; & impetum concitati spiritus quis ferre poterit? *Prov. 27. v. 4.*

VIII. Ira & furor utraque execrabilia sunt, & vir peccator continens erit illorum. *Eccl. 27. v. 33.*

IX. Spiritum ad irascendum facilem quis poterit sustinere? *Prov. 17. v. 14.*

X. Vir iracundus provocat rixas: qui patiens est, mitigat suscitatas. *Prov. 15. v. 18.*

XI. Melius est habitare in terra deserta, quam cum muliere rixosa & iracunda. *Prov. 21. v. 19.*

XII.

Job. 15. v. 25. XII. Tetendit (iratus) adversus Deum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est.

Fuga.

Eccl. 28. v. 8. XIII. Mamorare timoris Domini, & non irascaris proximo.

Eph. 4. 26. XIV. Sol non occidat super iracundiam vestram: nolite locum dare diabolo.

Jac. 1. v. 19. XV. Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Ira enim viri Justitiam Dei non operatur.

Prov. 22. v. 24. XVI. Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso, ne forte discas semitas ejus, & sumas scandalum animæ tuæ.

Eccles. 7. v. 10. XVII. Ne sis velox ad irascendum, quia ira in sinu stulti requiescit.

Eph. 4. v. 31. XVIII. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio & clamor, & blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia.

Rom. 12. v. 19. XIX. Non vosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum iræ: Scriptum est enim: Mihi vindictam & ego retribuam.

Lev. 19. v. 18. XX. Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum.

Matth. 5. v. 19. XXI. Ego dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram.

Rom. 12. v. 17. XXII. Nulli malum pro malo reddentes. Sed semper, quod bonum est, sectamini ad invicem, & in omnes.

Ps. 36. v. 8. XXIII. Desine ab ira, & derelinque furorem: noli æmulari, ut maligneris:

Damnum.

Eccl. 30. v. 26. XXIV. Zelus & Iracundia minuent dies, & ante tempus senectam adducet cogitatus.

Prov. 29. v. 22. XXV. Vir iracundus provocat rixas, & qui ad indignandom facilis est, erit ad peccandum proclivior.

Prov. 27. v. 3. XXVI. Grave est saxum, & onerosa arena, sed ira stulti utroque gravior.

Matth. 5. 22. XXVII. Ego autem dico vobis: quod omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit judicio.

Job. 5. v. 2. XXVIII. Virum stultum interficit iracundia, & parvulum occidit invidia.

Prov. c. 29. XXIX. Cum iracondo non facias rixas, & cum audace non eas in desertum, quoniam quasi nihil est ante eum sanguis, & ubi non est adjutorium, elidet te.

Luc. c. 28. XXX. Certamen festinatum incendit ignem, & lis festinans effundit sanguinem, & lingua testificans adducit mortem; si sufflaveris in scintillam, quasi ignis exardebit.

XXXI. Angelus crodelis mittitur contra eum, scilicet iracundum.

Eccl. cap. 25. XXXII. Non est caput nequius super caput mulieris: & non est ira super iram mulieris.

Pr. c. 30. 33. XXXIV. Qui fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum, & qui vehementer emungit, elicit sanguinem: & qui provocat iras, producit discordias.

Ira bona.

XXXV. Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis. *Eccl. c. 7.*

XXXVI. Irascimini & nolite peccare. *Ps. 4.*

Ira Dei.

XXXVII. Ad iracundiam concitatus est, quia provocaverunt eum filii & filiæ. *Deut. c. 32.*

XXXVIII. Cum exarserit in brevi ira ejus, beati omnes, qui confidunt in eo. *Psal. 2.*

XXXIX. Ira in indignatione ejus, & vita in voluntate ejus. *Psal. 29.*

XL. Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei. *Mich. c. 7.*

XLI. Quis novit potestatem iræ tuæ; & præ timore tuo iram tuam dinumerare? *Ps. 89.*

XLII. Qui cum iratus fueris, misericordiam facies. *Tob. c. 3.*

§. III. EX SS. PATRIBUS ET DOCTORIBUS.

Qualitas.

I. PLerumque per silentium clausa ira intra mentem vehementius æstuat, & clamosas tacita voces format. Verba sibi, quibus exasperetur, objicit, & quasi in causæ examine posita durius exasperata respondet. *S. Greg. l. 5. mor.*

II. Aliquando iracundus manus non exigit, sed in maledictionis jaculum lingua vertit. Fratris namque interitum precibus exposcit, & hoc Deum perpetrare expedit. *Ibid.*

III. Nihil iracundo homine insuavius, nihil gravius, nihil infestius, turpius nihil, sicut contra nihil iracundi nescio jucundius. Feræ potius, quam iracundo homini cohabitandum est; nam illa, cum semel mansuefacta fuerit, suam servat legem; hunc autem quoties mitigaverit, rursum efferatur. *S. Chrys. hom. 29. ad pop.*

IV. Noli æmulari, ut maligneris: æmulatur ut malignetur, qui sic irascitur peccato, ut irascatur & fratri: Qui sic æmulatur legem, ut malignetur proximo. *Ps. 36. v. 3.*

V. Quando semel iræ perturbatio mentem præcipitans imperium animæ sumpserit, hominem penitus in feram convertit, nec hominem, qui rationis sit compos, esse sinit. *S. Basil. ho. 10. ex var.*

VI. Cum iracundia rationem depulerit, & dominatum animæ occupaverit, hominem penitus efferat, nec amplius hominem esse sinit. Quod enim bestiis, quæ venenum emittunt, est venenum, hoc hominibus exacerbatis est ira, insaniunt tamquam canes, impetum faciunt, ut scorpiones, mordent veluti serpentes. *Id. ora. 9.*

VII. Aliquando ira perturbato animo quasi ex judicio silentium indicit; & quo se foras per linguam non exprimit, intus deterius ignescit, ut iratus quisque collocutionem suam proximo subtrahat, & nihil dicendo, quam sit accensus dicat. *S. Greg. l. 5. mor. c. 30.*

VIII. Commonet (S. David) ne per iram peccetur; solemus enim modum egredi, dum irascimur, & non invenimur ipsi peccare, qui peccantes arguimus, dum plus irascimur, & amplius oneramus peccantem, quam meretur. *S. Amb. in Ps. 4.*

IX. Non mediocre est mitigare iracundiam, *Amb. 2. officior.*
non

non inferius quam animo non commoreri, hoc nostrum est, naturæ illud.

Greg. 10. Moral. X. Ira plus in vindicta exigit, quam injuria accipit.

Hier. ad Demetr. XI. Quid iracundo furor suus confert, quem sævissimis exagitarum stimulis conscientia, ita ab omni consilio ac mente deturbat, ut dum irascitur, insanire credatur.

Fuga.

s. Aug. ep. 11. XII. Quoties ira animum invadit, mentem edoma, vince te ipsum, differ tempus foroiris, & cum tranquilla mens fuerit, quod placet, vindica: ira enim in vindictam malorum sequi debet rationem animi, non præire, ut quasi ancilla justitiæ post tergum veniat, & non lasciva ante faciem prorumpat. Aliquando vero ostendenda est, & non exhibenda; aliquando exhibenda, sed numquam sequenda; quando enim in executione justitiæ placata mente irascimur, iracundiam, & non sequimur, & exhibemus. Ira enim quæ animum perturbat, quanta consideratione cavenda est, monstratur, de qua scriptum est: *Sic omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.*

Cassian. l. 8. de Spir. ira c. 1. XIII. Iræ mortiferum virus, de recessibus animæ nostræ funditus eruendum. Hac enim in cordibus nostris insidente, & oculum mentis noxiis tenebris obcœcante, nec judicium rectæ discretionis acquirere, nec honestæ contemplationis intuitum, nec maturitatem consilii possidere, nec vitæ participes, nec justitiæ tenaces, sed nec spiritualis quidem ac veri luminis capaces poterimus existere, quia perturbatus est, inquit, præ ira oculus meus.

s. Basil. h. de ira. XIV. Si ab animo sapienti amaram perturbationis radicem extirpare poteris, multa cum hoc principio perturbationis semina facile extingues; nam & dolus, & suspicio, & infidelitas, & malignitas, & insidiæ, & audacia, & omnia his similia, hujus vitii germina sunt, atque appendices. Itaque fratres amantissimi, ne, obsecro, tantum nobis malum inducamus, animæ morbum, rationis tenebras, a Deo alienationem, oblivionem familiaritatis, principium bellorum, plenitudinem calamitatum, dæmonem pessimum nostris animis innatum, incolam quemdam impudentem, nostra interiora possidentem.

Œcumenius in cap. 4. Eph. XV. Amarulentiam vocat præparationem ad iram, tumor autem iræ generativus est; ex ira vero procedit vociferatio, & ex hac maledicentia sive convitium. Hæc igitur omnia tollantur a vobis, non dicit cohibeantur, aut puniantur, sed omnem eorum significans ablationem, tollantur, inquit, cum omni malitia; quandoquidem enim nonnulli sunt homine more canum clam mordentes, qui neque vociferantur, neque manifestam faciunt iram, sed in animo eam servantes, data occasione ulciscuntur se de eo, qui contristavit.

s. Aug. ser. 9. ad FF. XVI. Fugiamus iram, quæ rationem suffocat, mensuram justitiæ ignorat, solem justitiæ nescit, amicitias rumpit, de facili aufert pacem mentis, sapientiam calcat, sapientes infatuat, gravitatem in pastoribus dilacerat.

XVII. Sciendum nobis magnopere est, quia quoties turbulentos motus animi sub mansuetudinis virtute restringimus, ad similitudinem redire Conditoris conamur; nam cum tranquillitatem mentis ira diverberat, dilaniatam quodammodo, scissamque perturbat, ut sibimetipsi non congruat, ac vim intimæ similitudinis amittat. Quanta ergo sit iracundiæ culpa, pensemus, per quam dum mansuetudo amittitur, supernæ imaginis similitudo vitiatur. *s. Greg. l. 2. mor. c. 10.*

XVIII. Displiceat tibi alterius ira; quod tibi in altero displicet, in te ipso quoque displiceat. Noli te æqualem stulto facere, quia ira in sinu stulti requiescit. Si tu irasceris contra eum, eritis duo mali, tu, & ille. Melius est te esse bonum, quamquam ille sit malus; cur tu ex alterius malitia malus efficieris. *Alcuinus l. de vir. & vitt. c. 24.*

XIX. Resiste iræ, si potes; cede, si non potes. Si prævenerit, & præoccupaverit mentem tuam iracundia, & descenderit in te, non relinquas locum tuum: locus tuus patientia est. *s. Ambr. lib. 1. de offic.*

XX. Irasci hominis est, iram non perficere Christiani. *Salvian. ep. 9.*

XXI. Ponamus, si placet, iram quoque esse bestiam quamdam; quantum igitur ab aliis erga mitigandum leonem studium commodatur; tantum tu erga iracundiam impende curam, & effice hujusmodi cogitationem mansuetam ac mitem; siquidem & hæc fera unguibus sævissimis armatur & dentibus; & nisi illam sollicite mansuefeceris; cuncta simul disperdet, & lacerabit. *s. Chrys. ho. 4. in Matth.*

XXII. Ne, fratres dilectissimi, malum malo curate, nec contendite invicem calamitate mutua vincere. In rixa enim is inferior est, qui victor est, ac peccatis longe gravior discedit. *s. Basil. in ho. de ira.*

XXIII. Si non potes iram vitare, tempera, si non potes furorem cavere, cohibe. *Isid. l. 1. de soliloq.*

Damnum.

XXIV. Per iram sapientia perditur, ut quid, quove ordine agendum sit, nesciatur. Per iram justitia relinquitur, quia, dum perturbata mens judicium sine ratione exasperat, omne, quod furor suggerit, rectum putat. Per iram gratia vitæ socialis amittitur, quia, qui se ex humana ratione non temperat, necesse est, ut bestialiter vivat. Per iram mansuetudo amittitur, per iram concordia rumpitur, per iram lux veritatis amittitur, quia cum menti iracundia confusionis tenebras incutit, huic Deus radium suæ cognitionis abscondit. *s. Greg. l. 5. mor.*

XXV. Janua vitiorum omnium iracundia est, qua clausa virtutibus intrinsecus dabitur quies: aperta vero ab omne facinus armabitur animus. *s. Hier. in Prov. l. 3. c. 29.*

XXVI. David personam in se infirmorum sumens ait: Turbatus est præ ira oculus meus. Atque ex ipsa perturbatione quid sequatur, adjungit dicens: Inveteravi inter omnes inimicos meos. Ex ira quippe cum turbatus fuerit oculus cordis inter inimicos nostros ad vetustatem redigimur, quia inter malignos spiritus ad vetusti hominis similitudinem revocamur. *s. Greg. l. 5. Reg. c. 11.*

XXVII. Neque injurias illatas vindicare cupiamus, neque hostiliter in proximum affecti simus. Nihil enim omnium Deus ita odit & aversatur, *s. Chrys. epist. 6.*

fatur, ut hominem ultionis avidum, & in animo suo perpetuas servantem inimicitias. Tantum enim ejus peccati damnum est, ut Dei misericordiam revocet, nec locum habere sinat.

S. Chrys. hom. 18. ad pop. Antioch. XXVIII. Satius est, viperam vel anguem in corde tuo latere quam iram & rancorem. Illa namque nos repente relinquunt, hæc autem semper remanet, dentes infigens, infundens venenum, graves adducens cogitationes.

Ibid. XXIX. Quantum esse putas tormentum homini iracundo quotidie, qualiter inimicum ulciscatur, consideranti? Priorem semetipsum & punit & castigat, intra semetipsum tumens, adversus se pugnans & exardescens.

S. Petrus Dam. l. 4. epist. 17. XXX. Per omne vitium, quod ab hominibus perpetratur diversis utique modis misero cordi veternosi hostis virus infunditur; in Iracundiæ vero peste, tota sua viscera serpens concutit, omnem fellis amaritudinem evomens fundit.

S. Aug. Ser. 9. ad FF. XXXI. Ab ira procedit rancor, a rancore odium, quod est ira inveterata in animo; inde nascitur homicidium, & si non opere, saltem voluntate; inde contumelia, inde detractio, inde susurratio, suspicio, & injuria, quæ sunt opera carnis & diaboli.

S. Bonav. de pug. spir. c. 4. XXXII. Est nociva bestia, sibi nocens, & alios scandalizans, virus mortiferum, animam interficiens, & Spiritum S. expellens. Cum autem vim irascibilem obtinuit, statim introducit ibi suam familiam, quæ sunt rixa, furor mentis, contumelia, clamor, indignatio, & blasphemia.

S. Basil. h. de ira. XXXIII. Ob iram ensis acuitur, inquit S. Basilius, mors homini ex homine venit, fratres inter se ignorantur, parentes ac liberi naturæ obliviscuntur, sed ante omnia se ipsos haud agnoscunt irati.

XXXIV. De ira nota specialiter tria: scilicet odiosam ejus effigiem, ejus ruinosam perniciem, & ejus vitiosam propaginem. *S. Bonav. in diæt. c. 7.*

S. Basil. l. c. XXXV. Superne accensa facie alio aspectu visendum exhibet iratum, eam formam, quæ omnibus consueta est, & nota, quasi larva quadam, ut in scena fieri solet, prorsus immutans: oculi consueti non apparent, sed ignei micantesque: dentes acuunt, veluti sues grassantes; vultu sunt liventi, sanguine suffuso, oris tumore increbescente, venæ obturbati intra viscera spiritus angustiam disruptæ: Vox aspera & intensa, sermo inconstans, & confusus, ac temere cadens, nec concinne, nec significanter, nec ex parte quidem prolatus.

S. Petrus Dam. l. 4. ep. 17. XXXVI. Per iram certe S. Spiritus splendor excluditur: hujus scilicet habitaculum fieri mens improba non meretur; unde per Prophetam dicitur: *Super quem requiescit Spiritus meus nisi super humilem, & quietum, & trementem sermones meos;* Nam cum humilem dixit, quietum consequenter addidit; quia, dum ira menti quietem simul & humilitatem subtrahit, suam Sancto Spiritui protinus habitationem claudit.

Bellov. Spec. p. 2. c. 3. dist. 2. XXXVII. Ira vel odium aufert imaginem Dei, & characterem filiorum Dei, quem imprimit Charitas, imprimens characterem bestiæ, id est, diaboli. Hic character imprimitur in corde, quando mens intrinsecus perturbatur: in fronte vero, dum per signum extrinsecus demonstratur: in manu autem, quando ad proximi læsionem manus extenditur.

XXXVIII. Si vituperatus vicissim vituperas, superatus es, non quidem ab homine, sed, quod turpius est, ab affectu illiberali, ira scilicet commotus; si vero tacueris, vicisti, & citra laborem trophæum erexisti, & infinitos habebis, qui te coronent. Ergo ira abstinendum est (consulit prudentissime Seneca) sive par est, qui lacessendus est, sive superior, sive inferior: nam cum pare contendere, anceps est: cum superiore, furiosum; cum inferiore, sordidum, pusilli hominis & miseri est, repetere mordentem; mures & formicæ, si manum admoveris, ora convertunt; imbecillia se lædi putant, si tangantur. *S. Chrys. ho. 24. de ira. Sen. l. 2. de ira c. 14.*

XXXIX. Sicut acetum corrumpit vas si diutius ibi fuerit, sic ira corrumpit cor, si in alium diem duraverit. *August. in Epist.*

XL. Ira homicidii radix est. *Chrysost. sup. Matt. hom. 26.*

XLI. Quanta sit iracundiæ culpa pensare possumus, per quam dum mansuetudo amittitur, superna imaginis similitudo vitiatur. *Gregor. 2. Moral.*

§. IV. EXEMPLA CATHOLICA EXTERNA.

Qualitas.

I. DUm imperante Henrico Tertio, eodemque in urbe Moguntina festum Pentecostes devote peragente, familiares Archiepiscopi, & Abbatis Fuldensis propter præcedentiam (de qua inter se Archiepiscopus & Abbas contendebat) manus consererent, Templi pavimentum effuso utrinque sanguine conspersum fuit: at vero mox Episcopis & aliis advolantibus: pax inter dissidentes composita est; cumque post templi profanati repetitam benedictionem, Missa solemnis in eodem celebraretur, hæcque verba recitarentur: *Hunc diem gloriosum fecisti:* audita est ex aere resonans vox dicens: *Hunc diem bellicosum ego feci;* quam vocem Imperator audiens, facile sibi dæmonis vocem esse persuasit, prout, revera erat, ac proinde respondit: Tu omnis malitiæ incentor & inventor diem bellicosum, & arrogantibus luctuosum fecisti, sed per gratiam Dei, qui illum gloriosum fecit, pauperibus gratiosum faciemus: jussit igitur lautissimos mensæ suæ cibos inter pauperes distribui, quibus ipsemet Cæsareis manibus suis ministravit. *March. in Tuba sacerd. tr. 6. lect. 1.*

II. Inter alia exempla, quæ de antiquis Patribus leguntur, celebre est illud, quod de quodam illorum refertur; qui, cum ad iram proclivis esset, solitarius vivere statuit, ne haberet occasionem qua ad furorem iracundiæ concitaretur. Cum vero die quadam hydriam suam aqua implere vellet, hæc mox, ut aqua impleta fuit, eversa est; secunda igitur vice eamdem reimplevit, & hydria impleta denuo corruit: cumque tertia vice eamdem impleſſet, hydria eversa denuo omnem aquam effudit, unde ira percitus hydriam in minutas partes confregit. Tandem vero in se re- *Mansi disc. 2. n. 2.*

reversus agnovit, quia ab eodem dæmone iracundiæ sit illusus, & dixit: Ecce ego solus sum, & vincit me: revertar in congregationem, quia ubique labore & patientia opus est, & maxime adjutorio Dei.

Spec. Ex. dist. 1. ex. 116. III. Iracundiæ deditus frater, cum putaret, per fratres suos occasionem iræ sibi ministrari, in solitudinem fugit; sed cum ibi etiam a dæmone ter ei vas aquarum eversum esset, ideoque iratus ipse in terram illud allideret, demum videns, intus in animo latere radicem iræ suæ, ad Monasterium rediit, atque ad dictam radicem extirpandam animum applicarit.

Hist. dist. 6. ex. 47. IV. Iracunda quædam mulier, cum propter hoc vitium omnibus esset importabilis, & tandem a filiis ad S. Macarium adducta, & suasu illius, peccata sua confessa fuisset (quod numquam prius se fecisse responderat) repente tam mitis & mansueta evasit, ut nullis damnis aut contumeliis exasperari posset.

1. Reg. 22. V. Saul Rex Judæorum cum audisset Davidem sibi odiosum ab Abimelecho in Nobea civitate hospitio susceptum, ira & odio civitatem & hospitem incendit, incolis utriusque sexus interemptis.

1. Reg. 25. VI. David Rex alioquin benignissimus, qui velut ex professo hostes suos diligere videbatur, Nabalis tamen superbiam & ingratitudinem cum ferre non posset ira incensus eum cum tota familia ad internecionem delevisset, nisi Abigail Nabalis uxor ipsum placasset.

1. Reg. 20. VII. Considerans Jonathas filius Saul nequitiam patris sui contra David, surrexit a mensa ira furoris sui, & non comedit panem illa die.

Fuga.

Lud. Bl. 6. 4. mon. spir. VIII. Christus aliquando S. Birgittam propter iræ motum leniter reprehendens eidem dixit: Ego Creator & Sponsus tuus propter te sustinui verba, tu vero impatiens adeo fuisti, ut verba portare non potueris. Ego stans ante Judicem tacui, & non aperui os meum; sed tu acerbius respondendo, & exprobrando vocem tuam nimis exaltasti: Tu debueras omnia patienter tolerare propter me, qui clavis affixus fui pro te: debueras per patientiam eum, qui erravit, ad meliora provocare. Sis ergo post hæc cautior, ubi ab aliquo ad iram provocata fueris, non facile loquaris, donec ira ab animo tuo recedat. Transacta autem animi commotione, & causa ipsius commotionis diligenter pensata, poteris loqui cum mansuetudine. Quod si loquendo nihil proficeres, & tacendo non peccares, melius faceres, & majus meritum acquireres, si fileres.

IX. Abbas Agathon dicere de se solebat: Numquam litem habens cum aliquo dormivi, sed nec permisi aliquem mecum litem habentem dormire, quantum ad virtutem meam pertinuit, nisi prius cum illo in pacem redirem.

Cass. l. 5. instit. c. 27. X. Cum Joannes Abbas ab antiquo suo sodale Pesio in eremo vastissima commorante quæreret, quid per quadraginta annos ibi egisset; illeque respondisset: Numquam me sol reficientem vidit; subjecit: Nec me unquam iratum; licet magna fratrum multitudini præfuissem.

XI. De S. Martino scribit Severus Sulpitius: Nemo unquam Martinum vidit iratum, nemo mœrentem, nemo ridentem. Unus idemque semper cælestem lætitiam vultu præferens. *Surius in vita 11. Nov.*

XII. Cum S. Spiridioni ad aulam a Constantino Imperatore vocato quidam eum in lacera veste incedentem conspicatus, alapam infregisset, ille consilium Christi secutus mox alteram quoque genam porrexit, itaque hoc facto cor percutientis permovit, ut illico ad pedes procidens veniam petierit. *Idem 14. Dec.*

XIII. S. Ephrem dicitur primum iracundiæ intemperanter subjectus fuisse, & ob eam causam monasticam vitam exercuisse, ne a quopiam irasci videretur. Cum igitur illi, ubi plures dies more suo jejunasset cibum minister afferens ollam fregisset, & hunc pudore ac metu teneri cerneret, bono sis animo, inquit, ad cibum nos eamus, quandoquidem ille usque ad nos non venit, & fragmentis ollæ assidens pransus est. *Sozom. l. 3. hist. Eccl. c. 16.*

XIV. Post mortem illustris Imperatricis Placillæ, Theodosius pro suo in illam amore, nec non propter ejus excellentem virtutem, statuam æneam erigi jusserat Antiochiæ; quam populus (ob novum tributum indictum) tumultuans dejecerat. Unde Imperator ad eam injuriam vindicandam milites convocavit. Sed Macedonius vir divina gratia plenus, ad aulæ Principes his verbis est usus: Ut mandata hæc ad Imperatorem referatis, dilecti filii, oro. Meminisse te, o Imperator, oportet, non solum Principem, sed hominem etiam te esse. Proinde non ad Imperii tantum amplitudinem respice, sed naturam ipsam considera. Quum enim homo sis, hominum tibi Imperium commissum est, qui cum ejusdem tecum sint fortis, & conservi adeo tui; jam ab ipsa creatione, imagine Dei cohonestati sunt. Itaque ne tam vesana audacia adversus divinam imaginem grasseris, vide; imaginis enim Dominum ad iram concitabis, si in eos, qui imaginem illius gerunt, sævias. Tum autem illud etiam te displicere decet, te propter æream imaginem multitudini infensum, crudeliter in eam animadvertere velle. Quanto autem imago animata inanimatæ præstet, quid dicere opus est? Nam id eis etiam, qui vel mediocrem obtinuerint mentem, constat: illud præterea fac, cogites, nobis quidem perfacile esse, plures ex ære facere imagines pro una illa, quam vecordi temeritate insana plebs comminuit: te autem nequaquam efficere posse, quamtumvis contendas, ut vel capillum unum eorum, qui cæsi sunt, creare valeas. Hæc illi a sene sapiente audita, sicuti simpliciter dicta erant, ita Imperatori renunciarunt. Non parum etiam Flaviani Episcopi legatio illis profuit, ut iræ flamma in Imperatore extingueretur. Postea namque ira & minis omissis communem populo scripsit defensionem, crimen illis condonavit. *Niceph. l. 12. c. 44.*

XV. S. Petrus Damianus Prælatus & Cardinalis dignissimus, ex naturali indole sua iræ deditus erat: sciens autem, qua in illa di- *S. Petrus Dam. l. 4. epist. 47.*

dignitate necessaria sit mansuetudo, audite quidnam in Epistola quadam a principio allegata de semetipso scripserit; Postquam enim ibidem damna ab ira proficiscentia prolixe exposuisset, subjungit: Porro autem, & me, qui hæc utcumque scribo, naturalis iracundiæ conspersio stimulat, ac sæpe levissima qualibet offensa concussa meæ quietis arcana perturbat, ut in me plerumque, quod vix est ac, vel spina leviter punctum, phalarico telo mihi videatur esse perfossum. Sed hæc intrinsecus: quantom vero ad opus, dicat ira quod vult, frendeat, fremat, dentibus strideat in omnibus his, quæ mihi interius suggerit, in qoantum negare potuero meum extrinsecus adjutorium non habebit, licet inflata turgeat, sufflet, furat, fæviat, intumescat; ego illi membra mea non dabo, ut per ea quasi per arma, quod conatur, efficiat. Nolite, inquit Apostolus, exhibere membra vestra, arma iniquitatis peccato. Non enim illi do manum meam, ut per eam inflata percutiat, vel aliquid capiat. Non linguam, non labia moveo, ut per eam suis fellis amaritudinem fundat. Dum ego itaque fævienti iræ penitus hæc auxilia denego, necesse est, ut mox velut sine pabulo flammam flaccescat, aut prorsus intereat, aut tamquam ventus inoffenso aere inaniter transeat, dum obstaculum deest, in quo præcipitanter impingat.

Mans. dis. 14. n. 9. XVI. S. Joannes Eleemosynarius Patriarcha Alexandrinus aliquando propter pauperes cum Niceta contenderat, Imperatoris cliente, non parum indignatus, quod inopes videret pessumdari, nihilominus se ipsum de hac alteratione reprehendere cœpit, seque ita loqui: Non vides, quoniam sol ad occasum vergit? non recordaris præcepti Apostolici? moxque vocatis sacerdotibus, eos ad Nicetam ablegavit, ut dicerent: Sol ad occasum est. Quo hic audito, intenerascere cœpit, ita ut mutuam, longe strictiorem, quam unquam, renovarit amicitiam.

Vit. PP. l. 4. p. 2. XVII. In Patrum antiquorum vitis de Sancto quodam seniore, cui nomen Isidorus, legitur, quod aliquando, cur dæmonibus adeo formidabilis esset, interrogatus, responderit: Ex quo factus sum Monachus, studeo, ne permittam iracundiam usque ad facies meas ascendere.

XVII. Fuit quidam Monachus in eremo Scithi; venit autem ad visitandos S. Patres in loco, qui dicitur Cellia, ubi multitudo Monachorum divisis habitat cellis: Cumque non invenire ad præsens cellulam, ubi posset manere, quidam de senioribus babens aliam vocantem cellulam, dedit ei dicens: Interim repausa in hac cellula, donec invenias, ubi possis manere. Cumque ad visitandum eum convenirent quamplurimi fratres, desiderantes ab eo audire verbum salutis æternæ: habebat enim spiritualem gratiam docendi verbum Dei. Videns ille senior, qui ei ad habitandum præstiterat cellam, invidiæ livore cor ejus vulneratum est, & indignari cœpit, ac dicere: Quoniam ego tantis temporibus in loco habito, & ad me non veniunt fratres, nisi rarissime; & hoc in diebus festis, & ecce ad istum impostorem pene quotidie fratres quamplurimi vadunt; dixitque discipulo suo: Vade, & dic ei, ut egrediatur de cellula illa, quoniam necessaria mibi est. Cum autem perrexisset discipulus ejus ad illum fratrem, dixit ei: Mandavit Abbas meus sanctitati tuæ; jube ei per me mandare, qualiter habeas, audivit enim te infirmari. Ipse vero remandavit ei, dicens: Ora pro me, Domine, quia valde stomachum doleo. Reversus autem discipulus dixit Abbati suo: Nimis rogat sanctitatem tuam, ut vel duos dies jubeas ei inducias dare, ut possit sibi aliam cellam providere. Transactis autem tribus diebus, iterum misit discipulnm suum, dicens: Vade, dic ei, ut egrediatur de cellula mea: Nam si rursus distulerit, dices ad eum; qoia continuo venio, & cum baculo cædendo expello eum de cella mea. Pergens autem discipulus ad supra dictum fratrem dixit ei: Quoniam valde sollicitus est Abbas meus de infirmitate tua, ideo misit me requirens, si melius habeas. At ille respondens dixit. Gratias ago, Domine sancte, charitati tuæ, quia sollicitus de me, veruntamen precibus tuis melius habebo. Reversus autem discipulus dixit Abbati suo: Etiam & nunc deprecatur sanctitatem tuam, dicens, ut usque ad diem Dominicum expectes, & statim egredietur. Cum autem advenisset Dominicus dies, & non egrederetur; accipiens vectem senior, inflammatus invidiæ, & iracundiæ spiritu, pergebat, ut cædendo expelleret eum de cellula sua. Accedens autem discipulus ejus dixit ei: Si jubes Pater, præcedo te, & video, ne forsan aliqui fratres ad salutandum eum venerint, & si viderint te, scandalizentur. Præcessit ergo discipulus, & ingressus ad eum dixit: Ecce Abbas meus venit ad salutandum te, egredere ergo celerius, & cum gratiarum actione occurre ei, quia pro nimia charitate & dilectione venit ad te. Qui statim surgens cum nimia alacritate occurrit ei. Cumque vidisset eum, antequam approximaret ad eum, prostravit se pronus in terram, adorabatque senem, cum gratiarum actione dicens: Retribuat tibi Dominus, charissime Pater, bona æterna pro cellula tua, quam mihi propter nomen ejus præstitisti, & in cælesti Jerusalem inter Sanctos suos Christus Dominus tibi gloriosam & splendidam præparet maosionem. Hæc autem audiens senior, compunctus est corde & projiciens baculum recurrit in amplexus ejus, & osculatus est eum, & invitavit illum in cellulam suam, ut pariter cum gratiarum actione sumerent cibum. Vocavit autem senior supra memoratum discipulum suum, & interrogavit eum, dicens: Dic mihi, fili, si dixisti verba isti fratri, quæ propter cellulam mandavi, ut diceres ei. Tunc discipulus ejus confessus est ei, dicens: Vere Domine dico, quia propter humilitatem, quam tibi exhibere debeo, tamquam Patri, & Domino, ideo non audebam respondere tibi aliquid, quando me mittebas ad eum. Verumtamen ui-

nihil eorum dixi ei, quæ mandabas ad eum. Hoc audiens senior, statim prostravit se ad pedes ejus, dicens: Ex hodierna die tu meus Pater esto, & ego discipulus tuus: quoniam te festinante & moderante: ac cum timore & charitate Dei agente, & meam & illius fratris animam de peccati laqueo Christus Dominus liberavit.

Damnum.

Ibid. disc. 9. n. 6. XIX. De Mathia Rege Hungariæ legitur, quod, cum ipsi ad mensam accumbenti diceretur, legatum Franciæ adesse, ut ipsum Regis sui nomine veneraretur, servis suis recentes apponere ficus jusserit: cui cum servi nullas ficus superesse responderent, adeo vehementer iratus fuerit, ut subito ex apoplexia mortuus conciderit.

Ibid. XX. In Historiis de Wenceslao Rege Bohemiæ sequentia leguntur. Cuidam subito offensus morti eum adjudicare parabat, itaque ab iracundia est superatus, ut brevi paralysi convulsus, membrorum officio destitutus, in terram caderet, pauloque post moreretur.

Ibid. XXI. Valentinianus Imperator expeditionem in Sarmatas & Quados facturus, legatis eorum pacem rogantibus, simul intellexit, quod rogarat, eos videlicet suæ gentis honoratissimos esse, tantopere ob indignationem eorum, imperium suum exagitantium, stomachatus est, ut ruptis venis atque arteriis sanguine exhaustus, mortuus subito corruerit.

Ibid. disc. 3. n. 9. XXII. In quadam historia Patavina funestus hic legitur eventus, de duobus antiquæ & nobilis familiæ fratribus, ex familia nimirum Liminæa Patavina antiquissima. Duci enim sub intempesta nocte vice quadam foris extra domum consistentes, cælum suspicerent stellatum, unus eorum dixit: utinam tot boves haberem, quot in cælo sunt stellæ; alter vero ex joco subjunxit: Utinam cælum pratum quoddam esset, & in mea proprietate & dominium positum, in quo tu votivos hosce boves tuos pascere cogereris. Subjunxit alter, in tuone prato ego boves meos pascam. Respondit ille, quid si ego nollem? subdebat alter, etiam te invito illos in pascua tua ducerem. Itane, inquit alter in meum despectum hoc faceres? tandem joco in furorem mutato, a verbis ad verbera, a verberibus ad enses deventum fuit, quibus unus alterius viscera transfegit.

Marcb. l. c. XXIII. Longe deplorabilior est alter quidam casus, qui nostro hoc contigit sæculo, si authori illum referenti fidem habere volumus. Audi igitur, quod novissimus de facto contigisse ævo nostro, inquit ille, quidam ira quasi furia infernali agitatus, cum in hostem incidisset, pedibus suis terebat diu prostratum, quasi deliberando, quanam via, furori, & odio concepto satisfacere posset. Tandem urget, ut Deum abneget, alioquin mucrone jam jugulo incumbente se illum confossurum esse asserit; spem autem evadendi ei dabat, si modo abnegaret. Hærebat ille sub pugione trepidus, & mortem horrebat imminentem, quam sperans evadere, & peccatum postmodum pœnitentia diluere, in Dei obnegationem ore sacrilego prorumpit, verum id malo suo æterno & irrevocabili; Mox enim eum alter perfudit, ubi ab-

negationem extorsit; hancque adjecit consolationem satanicam: Jam tandem satiabor: Jam in eo me solabor, quod tibi non solum corporis, sed & animæ perennem salutem ademerim.

XXIV. In vita Divi Chrysostomi de Eudoxia Imperatrice refertur, quod cum sancto huic Episcopo irata esset eumdem hæreseos coarguere conata fuerit, ut in exilium ipsum proscribere posset; hoc igitur fine Epiphanium Episcopum Cypri partibus suis adsciscere satagit, qui dum illam hortaretur, ut secum S. Doctore reconciliaret, illa rabie & furore plena respondit: Nisi tu, Epiphani, adjuveris, ut Joannes exilio mulctetur, ego clausa idolorum templa aperiam, omnibusque ea adoranda proponam. *Marcb. disc. 3 n. 9.*

XXV. Abbas Stephanus cum totus ejus ager ad messem paratus ab improbo quodam vicino succensus esset, & alius, ut hoc nuntiaret, ad eum accurrens diceret: Væ, væ, Pater Stephane totus ager tuus incendio absumptus est? respondit: Imo, mi Frater, væ illi, qui hoc fecit; me enim parvo, seipsum vero maximo damno affecit. *S. Greg. l. 4. Dial. c. 19.*

XXVI. Aleator quidam cum omnem lusu pecuniam perdidisset, tanto furore correptus est, ut post gravissima convitia in collusores, ac horrendas blasphemias in Deum, cælitesque prolatas, ipsas denique in Sacello quopiam Christi crucifixi, B. Virginis, aliorumque Sanctorum statuas aggressus, gladio in multas partes dissecuit. Ex quibus vulneribus cum non aliter sanguis, ac si viva forent corpora, profflueret, ille attonitus, in loco tamdiu stetit, donec deprehensus in fragranti crimine, & paulo post in Urbe Moguntina exustus est. *Marcb. tub. Sac. tr. 6. lc. 9. 2.*

XXVII. Abbas Moyses sanctitatis fama celebris, quia iracundiori verbo S. Macarium perstrinxerat, subito a dæmone possessus est. *Cassian. col. 7. c. 27.*

XXVIII. Cum in Brabantia quoodam Jacobo de Vitriaco Cardinale, expeditionem adversus Barbaros promulgante, quidam in publica concione veniam ab altero peteret, isque adhuc pertinaciter negaret, paulo post is eodem in loco in terram corruit, oculos horrendum in modum rotavit, oreque sanguinem tamdiu spumavit, donec a Cardinale accurrente, & cum populo in preces effuso, a terra levatus atque ad mentem revocatus, in collum inimici ruit, & veniam petiit. *Thomas Cantip. l. 2. apum. c. 16. p. 2.*

XXIX. In monte Calvariæ cum anno 1419. mulier quædam ab adolescente quopiam per nimiam multitudinem truso, levi impulsu ad terram prostrata fuisset, & illo veniam, flexo poplite ac junctis manibus petente pertinaciter negasset, toto populo inspectante, a dæmone abrepta, & in puteum dejecta est. *S. Bernardinus serm. 12. Quadr.*

XXX. Cum Sanctus Franciscus in loco Portiunculæ quadam vice orationi vacaret, vidit totum Monasterium a copioso dæmonum exercitu circumdatum, nec tantum ullum eorum intrare potuisse ob sanctitatem Fratrum, donec tandem a Fratre quopiam, qui vindictam & odium adversus alterum conceperat, ostium uni diabolorum apertum est; qui tamen, ubi Frater ad S. Franciscum vocatus, culpamque sassus deprecatus est, mox iterum aufugere debuit. *Ib. V. ira cr. 3.*

Baronius ad annum 300. XXXI. Theodosius Imperator cum in populari tumultu unus ex Aulicis illius occisus fuisset, adeo vindictæ cupidine exarsit, ut cives sub spectaculi specie convocatos, quorum septem millia fuerant, inaudita barbarie ad unum omnes occidi jusserit. Quam ob causam a S. Ambrosio communione Fidelium privatus, nec nisi post integrum fere annum, publicamque pœnitentiam ac veniæ petitionem restitutus est.

B. Fulg. l. 9. XXXII. Gothorum Rex Totila, recepta urbe Roma, quam ei Belisarius a Justiniano in Italiam missus ademerat, oratores ad Justinianum Constantinopolim misit petitum, ut ipsius Justiniani auspicio ac nomine obtinere ac regere urbem ipsam liceret: cum autem accepisset, conditionem repudiare, repente immanem Regem atrox ira ita impulit, ut urbem, quam mortales alii spectando admiratione capiebantur, quæ orbis terrarum erat caput, & cujus jam possessor erat, incendio ruinisque totam deformaret, muris quoque nudatam quadraginta diebus feris, ut in ea stabularentur, donec denuo ipsa Belisarius potiretur.

Idem. XXXIII. Eo bello, quod cum Belisario Gothi gesserunt, cum unus militum Constantini Tribuni, Romano juveni insignem specie ensem ademisset, atque Constantinum Belisarius reprehenderet, quod tam insolenter agi a sui ordinis milite pateretur, reprehensionique minas pro imperio adderet, nisi gladius repræsentaretur, adeo indigne eam rem Constantinus tulit, ut præ magnitudine iracundiæ Belisarii dignitatis ac vitæ suæ immemor, pugione quo accinctus erat, Belisarii pectus peteret, propter quod facinus statim comprehensus, ac laqueo enectus fuit.

§. V. EXEMPLA DOMESTICA.

Ribad. l. 5. Vit. c. 2. I. S. Ignatius ita iram suam perdomuerat, ut, cum calidus natura, constitutione biliosus esset, propter summam tamen lenitatem, quam in omni sermone, vitæque consuetudine adhibebat, frigidus ipsis medicis, lentusque potius videretur.

Hist. Soc. 4. l. 21. n. 29. II. Joannes Ferdinandus cum Amanguzii, ad populum verba faciens, salivam a Japone quodam in os conjectam excepisset, nihil tanta injuria commotus est, sed solo strophiolo salivam absterfit, & dicere perrexit.

Biblioth. Script. S. J. III. P. Franciscus Suarez, licet sæpe in publicis disputationibus occasionem haberet iram concipiendi, nulla tamen unquam verborum acrimonia aut aculeo usus, nullum commoti animi signum dedit.

Annal. Eborac. 1608. IV. P. Ferdinandus Rebellus, etsi sæpe asperis verbis inter disputandum acrius pungeretur, numquam tamen vel licentius respondit, vel ullum irati animi signum dedit, ita ut ab Academicis alter Job diceretur.

Hist. Soc. p. 2. l. 6. n. 95. V. P. Paschasius Broettus cum socio Lutetiæ prope messores transiens, cum ab iisdem conviciis appeteretur; baculo suo inhixus tamdiu perstitit, donec illi pudore, & fatietate abstracti conviciari desinerent; tum enim se erigens, suavissimeque illos intuens: Deus benigne vobis faciat, filii, ac benedicat: simulque crucis signo facto eisdem benedixit.

§. VI. EXEMPLA PROFANA.

Qualitas.

I. Augustus Cæsar cum quondam in mari gravi tempestate jactatus, vitæ periculum vix evasisset, Neptunum maris Deum ad certamen provocavit, ejusque imaginem e Deorum numero auferri jussit. *March. tub. 3. c. et 9. lect. 1.*

II. Cambyses Cyri Regis filius eum a quodam privatim moneretur, non esse decorum Regi, in quem alii velut spectaculum oculos conjiciunt, nimio potu, ut assolebat, se ingurgitare, tantopere exarsit, ut monitoris Filium adduci coram se jusserit, sumptoque arcu & sagitta cor ejus transfixerit dicens: Vide, an Regis ebrii certa sit manus & oculus. *Ib. lect. 1.*

III. Judex quidam, cum miles quispiam accusatus fuisset de morte commilitoni illata, eo quod simul jussi fuissent iter conficere, & solus ipse reversus esset, mox eumdem ad mortem damnavit. Cum vero eo ad supplicum ducto alter miles compareret, ideoque Centurio, cui reus traditus fuerat, cum velut innocentem ad Judicem cum commilitone reduceret, hic ira accensus, omnes tres ad mortem damnavit, primum, quia jam condemnatus erat: Commilitonem, quia socio mortis causa erat: Centurionem, quia militem occidere jussus, id executus non fuerat. *Ibid.*

IV. De Cajo Caligula Imperatore refertur, quod, cum pretiosissima ingenti pompa, sumptuumque dispendio præparasset spectacula, eodem vero die, quo exhibenda erant, continuæ de cælo decidentes pluviæ, tonitrua, & fulgura, omnia ejus destruxissent Consilia, indignatus acerbissime, ipsummet Jovem in duellum provocavit, dicendo cum Homero: Aut tolle me, aut ego te. Magnis quoque injuriis Jovem affecit, suis namque militibus, ut suas in cælum sagittas evibrarent, præcepit, licet hæ in terram recidentes, magnam in populo stragem effecerint. *Mans. dist. 1. n. 8.*

V. Cum Babylonem oppugnaturus Rex Cyrus festinaret ad bellum, cujus maxima momenta in occasionibus sunt, Gynden late fusum omnem vado transire tentavit; quod vix tutum est, etiam cum sensit æstatem, & ad minimum deductus est. Ibi unus ex his equis, qui trahere regium currum alibi solebant, abreptus, vehementer commovit Regem; juravit itaque, amnem illum regiis equis meatum auferentem, eo se redacturum, ut transiri, calcarique etiam a fœminis posset. Huc deinde omnem transtulit belli apparatum, & tamdiu assedit operi, donec centum, & octoginta cuniculis divisum alveum in CCC. & IX. rivos dispergeret, & siccum relinqueret in diversum fluentibus aquis. Periit itaque & tempus magna in vanis rebus jactura; & militum ardor, quem inutilis labor fregit, & occasio agrediendi imparatos, dum iste bellum indictum hosti cum flumine gerit. *Senec. l. 3. de ira c. 21.*

VI. C. Cæsar iratus cælo quod obstreperet Pantomimis, quos imitabatur studiosius, quam spectabat, quodque commessatio sua fulminibus terreretur, ad pugnam vocavit Jovem: Quanta de- *Idem l. 1. c. 16.*

dementia fuit! Putavit, aut sibi noceri ne a Jove quidem posse, aut se nocere etiam Jovi posse. Non puto parum momenti hanc ejus vocem ad incitandum conjuratorum animos addidisse: Ultimæ enim patientiæ visum est, eum ferre, qui Jovem non ferret.

Sabel. l. 8. VII. Ira (etsi temulentia mixta?) Alexandrum Macedonem totius Orientis victorem, in Clytum nutricis suæ filium, a quo fuerat ad Granicum amnem servatus perniciose armavit, & quem provinciæ præfecerat, convivio adhibuerat, subita ira accensus, ferro trajecit.

Ibidem. VIII. Pyrrhus Rex, Sicilia relicta, primo in Italiam appulsu in Mamertinorum Phalangem incidit, qui non ausi Regem a fronte lacessere, extremum agmen adorti, duos elephantos, & eos qui circa belluas dimicabant, prius quam Rex eo occurrerit, oppressere, & jam cœperat turbari extremus ordo, cum Pyrrhus suorum periculo commotus, in medium sese certamen injecit: hic accepto vulnere, ægre hostem a se propulsabat, anceps itaque erat pugna, cum Mamertinorum unus procera statura armis fulgens, atque in medio stans Regem, si viveret, ad pugnam provocat: ea demum contumelia Rex inflammatus, ei occurrit, ac tam valido ictu hostem percussit, ut ferrum capiti adactum ita ad ima descenderit, ut magno spectantium stupore dimidiatum corpus in duas partes abierit.

Fuga.

Senec. l. 3. de ira c. 38. IX. Diogeni de ira differenti adolescens protervus inspuit, tulit hoc ille leniter, ac sapienter: non quidem, inquit, irascor; sed dubito tamen, an irasci oporteat.

Ibid. X. Catoni causam agenti, cum in frontem mediam, quantum poterat, attracta pingui saliva, inspuisse Lentulus ille, Patrum nostrorum memoria factiosus, & impotens, abstersit faciem, & affirmabo, inquit, omnibus Lentule, falli eos, qui te negant os habere.

Sen. l. 1. de ira c. 15. XI. Architas Tarentinus Philosophus ad villicum suum, qui ei indignationis occasionem præbuerat; dixit: O te felicem quoniam egregie te punirem, nisi iratus essem.

March. l. 6, lect. 5. XII. Alexander Magnus, cum a matre Olympiade vindictæ ardore incensa ad condemnandum virum innoxium impelleretur, respondit: Pete aliud mater; vita enim hominis nulla alia re compensari potest.

Ravisius Textor in officin. l. 1. c. 21. XIII. Cotys Rex Thracum, cum ad iram proniorem se adverteret, accepta quondam dono vasa fictilia valde pretiosa confringi jussit, ne, si à Ministris frangerentur, ipse ad iram moveretur.

XIV. Qua ratione Ausonius Poeta iram suppresserit, ipse sequenti disticho confessus est:

Irasci promptus properavi condere metum,
Atque mihi pœnas pro levitate dedi.

Damnum.

Nicetas Choniates in Annal. l. Eccl.-E. temp. l. 24. 29. n. 6. XV. Isaacus Calo Joannis Imp. Constantinopolitani filius imperio excidit, prælato ei fratre Manuele natu minore tantum ideo, quod, ut pater ipse moriens monuerat, ad iracundiam pronior esset, & quavis de causa effervescente bile moderari animo non posse. Id quod alioqui sic expressum memini, quod Imperio exciderit prælato ei fratre minore, eo quod ad iracundiam esset proclivior: sic enim pater jam moriturus ad proceres Imperii inter cætera ait: Filii mei, quamvis eodem patre nati, tamen diversis præditi sunt igeniis, qui, etsi ambo & viribus corporum, & dignitate vultuum, & animarum gravitate præcellunt, tamen natu minor Manuel ad Imperii administrationem mihi aptior videtur. Nam Isaacus sæpius ira percitus mihi adstitit, & quavis de causa bile effervescente, moderari animo non potest, quæ res inimicissima consilio sapientes perdit.

March. l. 6. lect. 5. XVI. Julianus Apostata, quia nimia in Christianos ira odioque flagrans, omnes tollere decreverat, jamque ideo bellum illis inferret, subito sagitta de cælo missa vulneratus, inter illas voces: Vicisti, Galilæe, vicisti. Saturare, Nazarene, saturare: misere expiravit.

Matt. 2. XVII. Herodes Rex, cum delusum se a Magis videret, adeo exarsit, ut omnes infantes a bimatu, & infra, in omnibus Urbibus Bethlemiticis horrenda nece perimi jusserit.

§. VIII. SIMILITUDINES.

Qualitas.

S. Chrys. So. 13. ad pop. I. Sicut humorum immoderatio stomachum vexans, ut plurimum omnia ejicit; ita immodicus fervor animam vexans ea tegere, quæ tacere bonum est, non permittit.

Eccl. 28. v. 12. II. Sicut secundum ligna silvæ exardescit ignis; sic homo secundum virtutem & substantiam suam exaltabit iram suam.

Arist. l. 4. Eth. III. Sicut debilis stomachi est, duriorem cibum non posse concoquere; ita pusillanimi est, verbum durisculum non posse sustinere.

S. Chrys. Ho. 33. ad pop. IV. Sicut in maris tempestate tumultus multus, clamor magnus reperitur, nec ibi quis philosophandi tempus habet; ita nec in ira.

Stapl. t. 2. in Dom. 5. post Pent. V. Sicut nec solis radius cernitur, cum commotæ nubes cæli faciem obducunt, nec turbatus fons inspicientis imaginem reddit, quam tanquillus ostendit; sic animus ira commotus nihil videt.

Stapl. in Dom. Pass. t. 7. VI. Sicut fur ad furandum noctem obscuram diligit: lupus turbulentum tempus, quo gregem invadat, expectat: piscator fluvium quærit turbidum ad rete tenendum; ita dæmon rapacissimus prædo, vorax lupus, & piscator astutus, iracundiæ tempus observat, ipseque interdum ad iracundiam movet, ut ejus occasionem in mille mala hominem præcipitet.

Ibid. VII. Sicut arboris trunco commoto & agitato frondes & rami mira statim celeritate agitantur, sic corde per iracundiam turbato, illico omnia corporis membra celerrimam agitationem patiuntur; lingua garrit, oculi inflammantur; crura tremunt, manus & brachia ad ultionem armantur, saxa volant, furor arma ministrat.

Ibid. VIII. Sicut si fera interiores machinas laxatas turbatasque habet, ac aperiri, nec claudi potest; ita si præ iracundia interius animus conturbatur, neque ad ea, quæ rationi consentanea sunt percipienda, neque ad verum ipsum discernendum aptus est.

Ibid. IX. Sicut superior pars mundi omni tumultu & tempestate caret: inferior autem ventis agitatur, & fulgure feritur; sic sublimis animus semper sibi similis est; imbellis autem & ignavus iracundiæ aliarumque passionum motibus subjectus est.

Longius in Polyanth. f. 609. X. Sicut naves egregiæ sunt, non quæ sereno cælo navigant, sed quæ tempestati resistunt, & servantur; sic homines iræ resistentes magni & fortes censendi sunt.

XI. Sicut olla ebuliens undique effundit aquam fervidam, nec facile tangi se patitur; ita cor iracundia æstuans neminem admittit monitorem, & correctorem. Hinc Sapiens ait: Os fatuorum ebullit stultitiam. *Prov. 15. v. 2.*

S. Clim. grad. 8. XII. Sicut in humanis corporibus febris quidem una est, sed multas habet ardoris causas; sic iræ motus & incendium, uti reliquorum vitiorum morbi, multas & varias origines habent & fontes. Quot namque iræ vitiosæ sunt causæ, totidem disordinationes & mala sunt, quæ eidem sociantur.

S. Anton. Pad. f. in fer. 5. post Dom. 3. Quad. XIII. Sicut quando ignis non potest evaporare, & ipsi non subministratur materia, quam absumat, crudescit in seipsum; sic iracundus creparet, nisi evaporaret, & respiraret per verba contumeliæ.

S. Bonav. in Diat. c. 2. XIV. Sicut aper ex furore impingit, & currit contra gladium; sic iracundus currit ad peccatum, scilicet contentionem, injuriam, & homicidium.

Orig. in divers. hom. 3. XV. Sicut canis insanus saxo percussus, dum percutientem sequi non prævalet, ad ipsum furore convertitur lapidem, quem pedibus, dentibusque dissipare perquirit: non aliter Herodes sua præcipitatus iracundia: solitoque suæ mentis furore, in infantium cæde versatus, & concitatus est.

S. Chrys. hom. 15. ad Eph. XVI. Sicut sævissima etiam bellua, quamdiu quidem continetur infractis carceribus, etiamsi efferetur & vociferetur, neminem poterit lædere; quando vero iræ dominatus invaluerit, perfractisque, quæ interjecta erant, repagulis, poterit exilire, omni tumultu, & conturbatione replet civitatem, & omnes abigit; ita etiam in bile, quamdiu quidem continetur suis finibus, nobis non magnum facit malum; postquam autem rupta est, quæ eam continébat, membrana, nihil vetat, quo minus de cætero in universam diffundatur naturam.

S. Cyrill. Alex. l. 6. contr. Jul. XVII. Sicut si lapis in præceps ceat, contra omne, quod invenit, impetu fertur; ita etiam asper, audax; si ferocitatis & furoris vim ferat, a nullo vel verbo, vel opere abstinebit, Deum etiam, sicut hominem linguæ suæ immoderantia & iræ impotentia invadet.

Senec. l. 1. de ira c. 1. XVIII. Sicut furentium certa indicia sunt, audax & minax vultus, tristis frons, torva facies, citatus gradus, inquietæ manus, color versus, crebra & vehementius acta suspiria; ita irascentium eadem signa sunt. Flagrant, & micant oculi, multus ore toto rubor, exæstuante ab imis præcordiis sanguine, labia quatiuntur, dentes comprimuntur, horrent, ac subriguntur capilli, spiritus coactus ac stridens, articulorum seipsos torquentium sonus, gemitus, mugitusque & parum explanatis vocibus sermo præruptus, & complosæ sæpius manus, & pulsata humus pedibus, & totum concitum corpus, magnasque minas agens, fœda visu & horrenda facies depravantium se, atque intumescentium. Nescias, utrum, magis detestabile vitium sit, an deforme.

XIX. Sicut canes catulos suos cæcos parturiunt; ita quoque cogitationes, desideria, affectus, consilia iracundorum cæca sunt, omnisque luminis, vel rationis, vel discursus expertia. Unde S. Nilus ait: Iracundia canum in morem cæcas cogitationes parit. *S. Nilus orat. de ira.*

XX. Sicut Hippocrates ait, eum morbum esse gravissimum, qui faciem ægrotantis, quam maxime mutet in diversum; ita conspiciens alios ob iram maxime sibi excedere, & vultum immutantes, colorem, incessum & vocem in diversum vertere. *Plutarch. de cohib. ira.*

XXI. Sicut adversus pestilentiam nihil prodest firmitas corporis, & diligens valetudinis cura: promiscue enim imbecilla, robustaque invadit; ita ab ira tam inquietis moribus periculum est, quam compositis & remissis. *Senec. l. 1. de ira c. 5.*

XXII. Sicut ex collisione duorum corporum elicitur ignis, *quia sicut ex collisione*; ita ex amaris verbis, aliquorum ira concitatur, Prov. 15. *Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem.* *S. Albert. M. l. 11. Cath. ver. c. 17.*

Damnum.

S. Chrys. hom. de non adeund. spectac. XXIII. Sicut si insles in scintillam ignis, excitas incendium; contra vero si inspuas, extinguis, & utrumque tibi in manu tua est; sic si inflatos & vecordes inferas sermones, excitas ignem iracundi hominis: sin mites ac moderatos admoveas, priusquam excandescat, iram omnem extinxeris.

Bernhardinus apud Mansi disc. 9. n. 6. XXIV. Sicut apes eodem tempore, quo iracundiæ aculeum iis, quos invadunt, affigunt, simul quoque semetipsas interficiunt; sic, cum iracundi multoties taliter irascuntur; quod absque judicio rationis ad lædendum alios animantur, sæpe fit, quod quantum ad Deum, & quantum ad mundum, corpus & animam perdere dignoscuntur.

S. Nilus de oct. vit. cogit. XXV. Sicut vir honestus & gravis obscœnum diversorium aversatur; sic Deus iracundi pectus; & ut fumus oculos turbat, sic ira animum.

Bellov. l. 3. spec. 1. p. 2. dist. 3. XXVI. Sicut equo operiuntur oculi, ut circumeat in molendino; & sicut Philisthiim Samsonis oculos eruerunt, & clausum in carceres molere fecerunt; ita per iram gratiæ lumen amittitur, quia mentis oculos excæcat.

S. Ephr. de tim. Dei. XXVII. Sicut venenum aspidum, ita se habet iracundia, quoniam & formam atque aspectum immutat, & mentem conturbat, & nervos dissolvit, & ad operandum imbecillitatem affert.

S. Isidor. Pelus. l. 2. epist. 479. XXVIII. Sicut vinum, cum ultra satietatem infunditur, omnes sensuum meatus, ac cerebri membranas implet, mentemque in dementiam convertit; ad eumdem modum iracundia extra metas suas prosiliens, mentem temulentam reddit, eam videlicet furore afficiens.

Arist. ap. Stobæum s. 13. XXIX. Sicut adamas si confringitur, in minutissima dissilit frusta; ita arcta necessitudo,

do, si quando contingat dirimi, in summam vertitur simultatem, & ex arctissimis fœderibus, si rumpantur, maxima oascuntur dissidia; nam supra modum incandescit semel victa lenitas.

Stapl. serm. 7. in Dom. Passion.
XXX. Sicut ruinæ cum eo, quod oppresserunt, pariter frangitur; sic iratus non tantum alios, quibus irascitur, sed etiam seipsum lædit.

Ibid.
XXXI. Sicut vespa semel irritata, non tantum in homines sed saxa etiam impingit, sed sibi potius, dum aculeum lædendo perdit, quam aliis nocet; sic iratus cæco judicio furens obvios quosque invadit, sed majore suo, quam illorum detrimento.

Plut. in moral.
XXXII. Sicut, juxta Hippocratis sententiam, morbus est periculosissimus, in quo ægrotus subinde mutat oris habitum, ac sui dissimillimus redditur; ita nullus est animi morbus periculosior, quam ira, quæ vultum, vocem, incessum sic immutat, ut idem alius esse videatur.

Idem de cohib. ira.
XXXIII. Sicut per nebulam corpora majora videntur, quam revera sint; ita per iram quoque omnes injuriæ majoris apparent, quam in sinceri judicii libra reperiantur.

S. Aug. ep. 88.
XXXIV. Sicut acetum corrumpit vas, si diutius ibi fuerit; sic ira corrumpit cor, si diu in eo asservetur.

S. Chrys. ho. 14. in Epist. ad Eph.
XXXV. Sicut, si quod aeri nebulosum ac deorsum per noctem accessit, diurno calore sol nec dissolvere poterit, nec dissipare, causam ac materiam tempestatis exhibet; sic injuria, nisi per charitatem aut patientiam dissolvatur, grandem in corde tempestatem iracundiæ excitabit.

XXXVI. Sicut torrentes ad loca curva decurrentes secum obvia quæque trahunt; sic & iratorum impetus violenti, & instabiles omnia similiter percurrunt, ac obruunt.

Berol. in prompt. in festo Omn. SS. text. 3.
XXXVII. Sicut ad lapidem, ad quem quis impegit, non facile aliquis, aut certe non sine cautela accedit; ita si quis ab iracundo vel iracundia læsum meminit, deinceps consuetudinem ejus, quantum potest, declinat. Unde Sapiens suadet: Noli esse amicus homini iracundo.

Prov. 22. v. 4.

XXXVIII. Sicut si quis phyltro te ad insaniam redigere vellet, utique illud recusares, aut si inscius bibisses, mox per apta remedia expellere conareris; ita si injuriam tibi quis intulit, & per eam ad iram te perducere satagit, aut repellere, aut per oblivionem aliaque efficacia media ex corde rejicere debes: nam teste Seneca, inter insanum & iratum nullum discrimen est; alter semper insanit, alter semper irascitur.

Seneca l. de ira.

S. Chrys. ho. 23. ad pop.
XXXIX. Sicut bestiam, maxime efferatur, omnes fugimus: Nautæ, cum vehemens ventus spirat, vela demittunt: equi sessorem præripientes, non retrahuntur, ne vires incassum exhauriat; igni fomes non præbetur; ita nec iracundus animus magis efferandus, mutuisque injuriis magis accendendus est.

Idem ho. 7. de fide Annæ.
XL. Sicut Gubernator ventis in mari agitatus portum petit, ut a periculo liberetur; ita qui iracundiæ impetum sentit, ad rationis clavum & portum confugere debet, ne naufragium patiatur.

mor.
XLI. Sicut equis non in ipso cursu frænum injicimus, sed ante cursum; sic qui propensi sunt ad iram, prius rationibus frænandi sunt, quam ab ira abripiuntur.

Socrat. in mor.
XLII. Sicut non utimur aqua turbata, nisi cum constiterit; sic nec animo commoto utendum, nisi cum ad se redierit.

Jon. Alvar. l. 3. p. 2. c. 10. de extinct. vit.
XLIII. Sicut flamma candelæ emunctorio compressa statim extinguitur; ita interior iræ commotio silentio & dissimulatione cohibita, paulatim elanguescit.

Arist. apud Stobæum s. 18.
XLIV. Sicut nutrices dicunt pueris: ne plora, & accipies; ita dicendum animo commoto: nec clama, ne festina, ac melius quævis consequeris.

§. VIII. MOTIVA.

Bellov. spec. l. 3. p. 1. dist. 1.
I. *Quia hoc vitium est contra naturam*, uti Bellovacensis recte advertit dicens: Hoc vitium maxime videtur contra naturam, cum homo sit animal mansuetum natura, quod manifeste patet ex hoc, quod natura non armavit hominem cornibus, nec unguibus, nec dentibus, sed dedit ei minores ungues & deotes, quam alicui animali suæ quantitatis, nec dedit ei rictum, sed risum.

S. Basil. ho. 7. de laud. jejun.
II. *Quia ira mentis est temulentia*, ut S. Basilius ait: Eamque a sobrietate excutit, haud aliter quam vinum; considera mihi hominem ira percitum, quam temulentus sit eo morbo. Non est sui compos, non novit semetipsum, non novit qui adsunt, vel velut in pugna nocturna tentat omnia, impingit in omnia, inconsiderata loquitur, non potest cohibere, convitiatur, cædit, minatur, vociferatur, clamore disrumpitur.

Bellov. l. c. p. 8.
III. *Quia iracundi multis stultitiis laborant*; nam primo quidem stultus est, qui illatam injuriam appetit vindicare; quia, sicut dicit Augustinus, de aliena pœna quærit sibi medicamentum, quia acquirit sibi grande tormentum, simile est quasi in aqua quærerct ignem. Stultus est insuper, quia potius vult morti corporis quandoque, animæ semper & æternæ se exponere, ut occidat, & puniat asinum inimici sui, id est, corpus, quam expectare Dominum justissimum qui ita judicabit eum de hoste, & asino simul, quod totus mundus videns admirabitur, & satiabitur. Ut confirmans idipsum Dionysius Cartusianus eo ipso, ait, quod, quis iram non solum admittit, sed etiam intra se retinet, stulto assimilatur, & luce sapientiæ caret; & stultus est, non solum eo modo, quo omnis, qui in mortali est culpa, stultus asseritur; sed & tanto specialius, quo ira mentem intus magis excedit, & hominem in apparatu vultus exteriorique gestu, stulto, imo furioso facit similiorem.

S. Dion. Carthus. in c. 3. Eccles.

Idem in c. 9. Job.
IV. *Quia Deo disformem facit*, ut idem Author insinuavit dicens: cum scriptum sit: *Tu dominator Domine, cum tranquillitate judicas*, ira facit hominem in judicando speciali Deo difformem; dum homo cum turbulentia judicat; quod maxime indecens est.

S. Clim. grad. 8.
V. *Quia Spiritus S. fugat*: Si enim, ut S. Climacus discurrit, Spiritus sanctus pax animæ & dicitur, & est; ira vero cordis perturbatio est, & appellatur, necessario sequitur, nihil adeo

adeo Spiritus sancti præsentiæ repugnare, quam iram; non quod ipsa Spiritus sancti substantia contristari possit, cum habeat æternam atque immutabilem beatitudinem: Sed quia ita in Sanctis habitat, ut eos impleat charitate; charitas autem iræ contraria existit, atque ideo incompatibiles sunt ira & charitas, quæ primus est fructus Spiritus sancti, ut recte Sedulius advertit.

Laurent. Just. c. 5. de dist. man. VI. *Quia diaboli opus est*, uti S. Laurentius Justin. advertit dicens: Qui contentiosus existit, antiqui hostis in se immissiones admittit, diaboli ministerium operatur, disrumpit pacem, rixas concitat, parit odium, furorem nutrit, denigrat honestatem, sapientiam perdit, rationem confundit, oculum mentis obnubilat, gratiæ lumen repellit, fraternam dilectionem frangit, & ipsam cælestem in se occidit charitatem; unde & alius quidam antiquus Author ait: Ira placet diabolo, quia per iram multum dominatur diabolus homini, non enim timet homo iratus facere, quod diabolus præcipit sibi, quantumcumque magnum sit peccatum, non parcit patri, nec matri, nec uxori, nec filiis, quin quandoque projiciat eos in ignem iracundiæ. Placet ira diabolo, quia cum hoc vitio non lucratur diabolus unum & unum, sed aliquando totam domum, aliquando totam civitatem, & aliquando regnum.

S. Ephrem l. de vir. & virt. VII. *Quia sanitatem corporis lædit*, teste S. Ephrem dicente: Iracundus semper in perturbationibus vivit, animi tranquillitate ac pace, commodaque corporis valetudine carens semper illi corpus illius contabescit, & animus angitur, caro marcescitur, oboritur pallor, & mens perturbatur, sensus debilitatur, cogitationes fluminis instar scaturiunt.

S. Chrys. hom. 4. in Matth. VIII. *Quia sanitatem animæ perdit*; nam, ut S. Chrysostomus recte dixit, nullos leo, nulla sic vipera queunt laniare, ut homini iracundia ferreis quibusdam ungulis universa confodiens; neque enim solummodo corpori nocet, sed ipsius etiam corrumpit animæ sanitatem.

S. Petrus Dam. l. 4. ep. 17. IX. *Quia societatem humanam dissolvit*, uti S. Petrus Damianus recte advertit, dicens: Quanta sane sit iracundiæ pestis, in hoc patenter exprimitur cum nobis iracundi hominis societas prohibetur, & quasi per antiquæ scripturæ sententiam, quadam jam, ut ita fatear, Excommunicatione percellitur, dum a proximorum suorum contubernio separatur: ait enim Salomon: Noli esse assiduus cum homine iracundo, ne discas semitas ejus, & sumas scandalum animæ tuæ. Et idipsum confirmans Dionysius Carthus. Per iram, inquit, socialis vita confunditur, concordia dissipatur, societas aggravatur, juxta illud Prov. *Spiritum ad irascendum facilem quis poterit sustinere?* nam qui irascuntur, non agnoscunt præsentes; non memores sunt cogitationis, non amicitiam, non consuetudinem, non dignitatem, neque quiddam aliud in mentem accipiunt, sed iræ vi pressi, in præceps miserabiliter feruntur. (Dion. Carthus. in c. 9. 10.)

S. Chrys. ho. 33. in Gen. X. *Quia mutuam dilectionem tollit*; nam tales, teste Bellovacensi, tunicam Christi inconsutilem nituntur dividere, quam Dominus indivisam voluit remanere; per hanc tunicam significatur charitas, in qua, & per quam unitas Ecclesiæ conservatur, ad quam hortatur Apostolus Eph. 4. *Soliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis*. Tales sunt directe contrarii Christo, qui Christus venit ut dispersos congregaret in unum: de diabolo autem, vel de impio membro ejus dicitur Joannis 10. *Lupus rapit, & dispergit*. (Bellovac. Spec. p. 5. l. 4. disp. 1.)

S. Ber. de prec. & dispens. c. 16. XI. *Quia ad sacrificium Deo offerendum indispositum facit*; hinc S. Bernardus sequens proponit dubium: Sitne videlicet tutum ira commoto accedere ad altare, an se subtrahere interius debeat, donec compescatur commotio? & respondet: Numquam mihi contingat turbatum ad pacis accedere sacrificium, cum ira & disceptatione contingere sacramentum, in quo Deus indubitanter est mundum reconcilians sibi: certe non recipitur munus quodcumque meum, quod desero ad altare, nisi ante placato fratre, quem me forte læsisse meminero, quanto minus si me ipsum non placavero prius?

Bellovac. l. c. XII. *Quia utilissimum facit hominem*, uti iterum Bellovacensis testatur, dicens: Per iram homo vilis efficitur. Magna vilitas est irasci, vel contendere cum fato, vel ægro, aut de talibus vindicare se velle? talis autem est, qui tibi fecit, injuriam injuste. Magna vilitas est, pugnare cum vilibus personis, quorum pugnam abhorret nobilis animus. In quorum confirmationem, illum ex proverbiis textum adducens subdit: Honor est homini, qui separat se a contentionibus. E contra vilitas est, inquinare os suum contumeliis & convitiis; & quanto major est persona quæ irascitur, tanto vilius & indecentius est irasci.

S. Chrys. ho. 24. in Genes. XIII. *Quia ira moderatio, est signum perfecti viri*, uti Sanctus Chrysostomus pronunciavit, dicens: Hoc certissimum est signum, quo internoscitur vir ratione præditus, si mansuetus fuerit, si lenis, si mitis, si modestus, & quietus, si non quasi servus ducatur, & trahatur, aut ab ira, aut ab aliis affectionibus, sed ratione vincat internos illos incompositos motus, nobilemque suam generositatem servet, ne in brutorum ferociam negligentia degeneret. Et ut discas, quantum mansuetudinis & lenitatis sit robur, & quod sola hæc virtus possit, se colentem diligenter ineffabilibus laudibus dignum reddere, audi B. Moysen hinc potissimum prædicari, & ex hac ei coronam plecti: Moyses, inquit, erat mitissimus omnium hominum, qui orant super terram. Vidisti encomii magnitudinem omni eum humano generi parem pronunciat, imo omni hominum generi præfert. Similem in modum etiam Seneca discurrens, nullum, inquit, est argumentum magnitudinis certius, quam nihil posse, quo instigeris, accidere. Pars superior mundi & ordinatior, appropinqua sideribus, nec in nubem cogitur, nec in tempestatem impellitur, ne versatur in turbinem, omni tumultu caret, inferiora fulminat. Eodem modo sublimis animus, quietus semper, & in statione tranquilla collocatus, intra se premens, quibus ira contrahitur, & modestus & venerabilis est, & compositus: quorum nihil invenies in irato. (Seneca l. 3. de ira c. 6.)

§. IX.

§. IX. ALIA MOTIVA.

S. Greg. l. 5. mor. c. 33. I. Quia hoc vitium iræ *exuit hominem similitudine Dei* qui cum tranquillitate judicat; dilaniat enim mentem, ut nec sibimetipsi congruat. Hinc S. Chrysostomus dixit, feræ potius cohabitandum esse, quam iracundo homini; nam illa, cum semel mansuefacta fuerit, servat suam legem; hunc autem quoties mitigaveris, rursum efferatur. *S. Chrys. ho. 29. ad pop.*

Matth. 11. II. Quia *Christo dissimilem facit, & quasi ex Schola illius excludit*: Utpote in qua non nisi mansuetudo & humilitas discitur. Si ergo tam probrosum censetur ex aliquo Gymnasio terrestri sua culpa excludi, quantum dedecus erit ex Schola & Gymnasio tanti Magistri ejici?

S. Greg. l. c. III. Quia per iram, teste S. Gregorio, S. *Spiritus splendor excutitur*: Quoniam scriptum est: Super quem requiescet Spiritus meus, nisi super humilem & quietum? si ergo ira quietem mentis subtrahit, suam Spiritui sancto habitationem claudit.

Ibid. IV. Quia *gravissima animæ damna infert*: Utpote cui Justitiam, Gratiam, Pacem aufert: Memoriam confundit, intellectum excæcat, voluntatem totam pervertit, & denique ipsam mortem affert; Unde S. Chrysostomus: Ignis est vehemens ira, inquit, omnia devorans, nam & corpus perdit, & animam corrumpit. *S. Chrys. ho. 29. ad pop.*

V. Quia *Corpori quoque graviter nocet*: Nam, ut iterum S. Gregorius testatur, iræ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti. Imo etiam teste S. Basilio, ob iram ensis acuitur, & mors homini ex homine venit. Membrorum mutilationes, vulnera, mortis præmium pugna ferunt. *S. Greg. l. 5. mor. c. 31.* *S. Basil. ho. 10. de ira.*

Prov. 18. v. 14. VI. Quia *societatis humanæ pestis est*: Utpote cujus summum bonum, & arctissimum vinculum, scilicet concordiam & socialem vitam tollit. Hinc scriptum est: Quis potest habitare cum homine, cujus spiritus facilis est ad irascendum.

S. Chrys. ho. 29. ad pop. VII. Quia, ut S. Chrysostomus recte pronuntiavit: *Nihil iracundo homine insuavius, nihil gravius, nihil infestius, turpius nihil.* *S. Basil. ho. 10. de ira.* Quod clarius explicans S. Basilius, Scriptura, inquit, tibi dicit: Vir iracundus turpis est. Quomodo turpis? Quia humanam quasi figuram amittit, feræ speciem indutus. Considera parumper iratum. Furit, debacchatur, immutantur oculi, turbidi, sanguineique fiunt, cor accenditur, sanguis commovetur. Hunc videas ut aprum dentes acuentem. Hinc recte Seneca infert: Qualem putas esse animum cujus externa imago tam fœda est? *Seneca l. 2. de ira c. 35.*

§. X. MEDIA.

S. Greg. l. 5. mor. c. 31. I. *Præmeditatio adversorum*: Ita S. Gregorius suasit, dicens; Solerter animus ante actionis suæ primordia, cuncta debet adversa meditari, ut semper hæc cogitans semper contra hæc thorace patientiæ muniatur, &, quidquid acciderit, providus superet; &, quidquid non acesserit, lucrum putet. Certe inexpectata, teste Seneca, plus aggravant, novitas addit calamitatibus pondus, ideo nihil improvisum esse debet: in omnia præmittendus animus, cogitandumque non quid soleat, sed quid possit accidere. *Seneca de tranquill.*

S. Greg. l. c. II. *Dilatio iræ*: Ita iterum S. Gregorius suasit, his verbis: Quoties ira animum invadit mentem edoma, vince teipsum, differ tempus furoris. Cum tranquilla mens fuerit, fac quod placet. Quod confirmans S. Ambrosius: Resiste iræ, inquit, si potes; cede, si non potes, quia scriptum est: Date locum iræ. Ergo si prævenerit mentem tuam iracundia, ne relinquas locum tuum. Locus tuus sapientia est: locus tuus ratio est: locus tuus sedatio indignationis est. *S. Ambr. l. 1. offic. c. 21.*

S. Isidor. l. 2. sol. III. *Quietis & silentii usus*: Ut S. Isidorus monuit, dicens: Si non potes iram vitare, tempera: si non potes furorem cavere, cohibe: tene silentium patientiæ, tacendo citius vincis. Scriptum quippe est: In silentio & spe erit fortitudo vestra. Idem suasit S. Basilius his verbis: Si aliquid animo pateris, saltem in te conde tristitiam. In me turbatum est cor meum, inquit Propheta, hoc est, non extra turbationem ostendi, sed veluti quamdam intra littus abruptam undam retinui. Turbatus sum, & non sum locutus. Et alibi: Si contra maledicta irasceris, jam te corroborasti. Quidnam est ira stultius? si vero quietus & immobilis persistas, pudorem maledicenti magnum intulisti, cum reipsa prudentiam, modestiamque ostenderis. Nam, ut etiam S. Chrysostomus dixit: Neutiquam febribus laboranti, aut gravi inflammatione quispiam irascitur, sed his modis affecti, sui misericordiam, & lacrymas movent; hujusmodi est iratus animus, qui si in te prosiliat, tace, & opportunam ei plagam infliges. *Isaia.* *Basilius de ira.*

Ephes. 4. v. 26. IV. *Matura suppressio*: Juxta Apostoli monitum: Sol non occidat super iracundiam vestram. Nolite locum dare diabolo. Nam, ut Sanctus Ambrosius ait, ira inveterascens fit odium, dum quasi justi doloris admixta dulcedo diutius eam in vase detinet, donec totum acescat, vasque corrumpat. Quapropter multo melius nec juste cuiquam irascimur; quam velut juste irascendo in alicujus odium iræ occulta facilitate delabimur; in recipiendis enim hospitibus ignotis ista solemus dicere, multo melius esse, malum hominem perpeti, quam forsitan per ignorantiam excludi bonum, cum cavemus, ne recipiatur malus. Sed in affectibus animi contra est: nam incomparabiliter salubrius est, etiam iræ justæ pulsanti non aperire penetrale cordis, quam admittere non facile recessuram, & perventuram de surculo ad trabem. Audet enim imprudenter crescere citius, quam putatur, non erubescit enim in tenebris, cum super eam sol occiderit. *S. Ambr. ep. 100.*

S. Greg. l. 5. moral. V. *Propriæ infirmitatis consideratio*: considerata quippe infirmitas propria, teste S. Gregorio, mala excusat aliena; patienter namque injuriam illatam tolerat, qui pie meminit, quod fortasse adhuc habeat, in quo debeat & ipse tolerari. Et quasi aqua ignis extinguitur, cum surgente furore animi, sua cuique ad mentem culpa revocatur, quia erubescit sibi peccator non parcere, qui vel Deo, vel proximo sæpe se recolit, parcendo peccasse.

IV.

Seneca l. 2. de ira c. 36.

VI. *Meditatio fœditatis*: Ita Seneca consulit dicens: Quibusdam, ut ait Sextius, iratis profuit, aspexisse speculum; perturbavit illos tanta mutatio sui. Si enim, ut S. Gregorius Nazianzenus narrat, Dea illa cantu fistulæ delectari solita, ejusdem usum detestata est, dum deformitatem in flatione resultantem in fonte forte conspexit, quidni idem ab iracundo sperandum sit, si turpitudinem vitii sui consideret.

S. Greg. rat. 4.

S. Chrys. hom. de David. & Saul.

VII. *Mansuetudo Christi, aliorumque Sanctorum considerata*: Nam, ut sapienter S. Chrysostomus advertit, quemadmodum qui laborant oculis, si spongias ac vestium cyaneo colore pannos tenentes, frequenter in ea intueantur, ex eo colore nonnullum capiunt morbi levamen: similiter & si tu Davidis (multo magis Christi) imaginem præ oculis habeas, & in hanc assidue defigas oculos, etiamsi milles obtundat ira menti, oculos perturbans, ad hoc virtutis exemplar respiciens, perfectam consequeris sanitatem, puramque animi Philosophiam ac tranquillitatem. Hoc enim est, quod David ait (teste Sancto Basilio) Paratus sum, & non sum turbatus. Oportet itaque motus animi insanos ac præcipites exemplo Sanctorum ac beatorum præceptorum memoria cohibere. Hinc & Apostolus suos Hebræos animans ait: Recogitate eum, qui talem sustinuit adversus peccatores in semetipsum contradictionem ut ne fatigemini animis vestris deficientes. Hoc medio Sanctus Elzearius usus est, de quo scribitur, quod tametsi familiam & aulam haberet frequentissimam, quam tum ad suum servitium, tum ad justitiæ administrationem stipendio conduxerat, numquam tamen subditis suis iratus visus fuerit; Unde conjugi suæ mansuetudinem ejus admiranti respondit. Quid mihi prodest irasci? dicam tamen veritatem. Quandoque insurgit in me indignatio in molestiis, at mox mihi ob oculos pono injurias, quas a me & pro me Redemptor tulit, & tunc in meipso sic loquor: Etiamsi famuli tui tibi barbam evellerent & colaphis cæderent, oportere te tolerare; nihil enim istud est in comparatione ejus, quod Dominus pro te tulit. Hæc vero consideratio animum meum mox reddit pacatum.

S. Basil. hom. 20.

Heb. 12. v. 3.

Surius in vit. c. 23.

S. Chrys. hom. 4. in Matth.

VIII. *Exemplum bestiarum ante oculos habere*; Nam, ut S. Chrysostomus ait: Illæ quamquam naturaliter sæviant, si humana tamen arte palpentur, plerumque mansuescunt; Tu autem, qui illarum profecto naturalem feritatem, in eam quæ contra naturam est, mansuetudinem sæpe commutas: tuam mansuetudinem naturalem in feritatem, quæ naturæ tuæ est inimica, convertis: leonem quidem mitigas, reddisque tractabilem, furorem vero animi tui omni prorsus efficis leone sæviorem. Et certe cum ibi sint duo impedimenta vel maxima, quod fera ipsa & ratione privatur, & longe omnium alterius generis animalium excedit furorem; tu tamen de copia donatæ tibi a Deo sapientiæ, ipsam superas arte naturam, qui igitur naturam vincis bestiis, cur in temetipso naturæ obfuscas bonum, dum malum adamas voluptatis? Itaque si, ut alium hominem mansuefaceres, juberem, nihil hic quidem impossibilem viderer imponere, quamquam excusare posses, non te esse dominum voluntatis alienæ. Nunc vero tua hæc propria fera est, & cui certissimo jure domineris: Quam igitur habes apologiam? quemnam reperies honestum excusationis colorem, qui cum solerti studio hominem quodammodo facias de leone, tu tamen negligens leo efficiaris ex homine?

Idem ho. 47. in Joan.

IX. *Supplicium iracundi considerare*. Uti idem sanctus suasit, dicens: Injuria affecto in mentem veniat, quod illi supplicium maneat, & non modo nulla in proximum ira fereris, sed deplorabis vicem ejus.

S. Hilar. in Ps. 128.

X. *Hostem instigantem attendere*: Uti S. Hilarius monuit: non his irascendum est, inquit, a quibus aliqua perpetimur, sed quoties ad contumeliam ab iracundia provocamur, quotiescumque per convitia ad lites exhortamur, agnoscendus est hostis ille, per quem hæc operum & dictorum incentiva præbentur. Neque irascendum est hominibus alienæ instigationis operariis, sed potius in his detestandi officii intercessio fœda miseranda est, quod sint vasa diaboli, satanæ ministerium, latrocinantium telum, & alienæ malitiæ ac nequitiæ apparitores.

Seneca l. 3. de ira c. 36.

XI. *Examen conscientiæ quotidianum*; quod Seneca commendavit, dicens: Omnes sensus perducendi sunt ad firmitatem: Natura patientes sunt, si animas illos desinat corrumpere: qui quotidie ad rationem reddendam vocandus est. Faciebat hoc Sextius, ut consummato die, cum se ad nocturnam quietem recepisset, interrogaret animum suum: Quod hodie malum tuum sanasti? Cui vitio obstitisti? Qua parte melior es? Desinet ira, & erit moderatior, quæ sciet, sibi quotidie ad judicem esse veniendum. Quid ergo pulchrius hac consuetudine excutiendi totum diem?

Idem l. 1. c. 20.

XII. *Suspicionem, velut radicem tollere*: Ut idem Seneca suasit dicens: Quod accidere vides in animalibus mutis, idem in homine deprehendes: frivolis turbamur & inanibus. Taurum calor rubicundus excitat, ad umbram aspis exurgit, ursos, leonesque mappa proritat: Omnia, quæ natura fera ac rabida sunt, consternantur ad vana. Idem inquietis & stolidis ingeniis evenit, rerum suspicione feriuntur.

S. Clim. grad. 8.

XIII. *Humilitatis exercitium*: Nam, ut S. Climacus ait: Sicut ad solis ortum fugiunt tenebræ, ita ad odorem humilitatis omnis ex animo evanescit amaritudo, & extinguitur iracundia. Superbia, existimatio, & præsumptio nostri ipsius sæpissime efficiunt, quod nos offensos esse existimemus, licet in veritate offensi non simus. Doctor Angelicus ait: Quidnam sunt magni & elati animi, qui facile provocantur ad iram; quod ideo est, quia ira est appetitus vindictæ ex præcedenti offensa proveniens; quanto autem aliquis est magis elati animi, tanto ex leviori causa se putat offensum, & ideo facilius provocatur ad iram. Hinc & S. Antoninus ait: Remedium contra iram est, tollere occasiones, videlicet dura verba, & ea quæ magis accendunt iram; est enim ira accensio sanguinis; incendium autem ignis diminuitur per subtractionem lignorum, vel infusionem aquæ. Ligna, quæ magis accen-

S. Th. in c. 3. Job.

S. Anton. p. 2. summa. tit. 7. c. 1. §. 3.

cen-

cendunt, sunt duræ responsiones, dura verba, quæ dici non debent, sed taceri.

XIV. *Opinionem contemptus tollere*: Nam causa iracundiæ, teste Seneca, opinio injuriæ est, cui non facile credendum est, nec apertis quidem manifestisque statim accedendum. Quædam enim falsa veri speciem ferunt. Dandum semper est tempus; veritatem dies aperit; quæ inviti audimus, libenter credimus; & antequam judicemus, irascimur. *Seneca l. 2. de ira c. 22.*

XV. *Curiositatem vitare*: Uti iterum Seneca suasit, dicens: Non vis esse iracundus? ne sis curiosus. Qui inquirit quid in se dictum sit, qui malignos sermones, etiamsi secreto habiti sint, eruit, se ipse inquietat. *Seneca l. 3. de ira c. 11.*

§. XI. ASCETICA.

I. IN *primis nosse debet Asceta, quid sit discrimen inter iram & indignationem*, Nam, teste S. Basilio, sicut differentia nomina sunt indignationis, & iræ, sic & ab ipsis significantia plurimum invicem differunt. Est enim indignatio stimulus quidam brevis & subitus, acutusque passionis pavor. Ira vero permanens ac diuturna tristitia, aptaque sese otiose ulcisci, veluti libido quædam se vindicandi. *S. Basil. ho. de ira.*

II. *Nosse debet, quando ira peccaminosa sit*: Id quod Sanctus Thomas sic explicat: Si ordinem rationis excludat, mala est; ordo autem rationis ita potest attendi, quantum ad duo. Primo quidem quantum ad appetibile, in quod tendit, quod est vindicta; unde si aliquis appetat, quod secundum ordinem rationis fiat vindicta, est laudabilis iræ appetitus, & vocatur ira per zelum: si aliquis appetat, quod fiat vindicta qualitercumque contra ordinem rationis, puta si appetat puniri eum, qui non meruit, vel ultra quam meruit, vel etiam non secundum legitimum ordinem, vel non propter debitum finem, qui est conservatio justitiæ & correctio culpæ, erit appetitus iræ vitiosus, & nominatur ira per vitium. Alio modo attenditur ordo rationis circa iram, quantum ad modum irascendi, ut scilicet motus iræ non immoderate fervescat, nec interius, nec exterius: quod si prætermittatur, non erit ira absque peccato. In articulo vero sequenti examinans: An omnis ira sit peccatum mortale, hanc statuit conclusionem: Ira qua quis injustam appetit vindictam, peccatum mortale est; ira vero ex passione, & qua in modico vindictam expetimus, veniale est. Quam propositionem his verbis declarat: Ex genere suo ira est peccatum mortale, quia contrariatur charitati & justitiæ, potest tamen contingere, quod talis appetitus sit peccatum veniale propter imperfectionem actus; quæ quidem imperfectio attenditur, vel ex parte appetentis, puta cum motus iræ prævenit judicium rationis; vel etiam ex parte appetibilis, puta cum aliquis appetit in aliquo modico se vindicare, quod quasi nihil est reputandum; ita etiam quod si actu inferatur, non esset peccatum mortale, puta si aliquis parum trahit aliquem puerum per capillos, vel aliquid hujusmodi. Alio modo potest esse motus iræ inordinatus, quantum ad modum irascendi, utpote si nimis ardenter irascatur interius, vel si nimis exterius manifestet signa iræ; & sic ira secundum se non habet de suo genere rationem peccati mortalis; potest tamen contingere, quod sit peccatum mortale, puta si ex vehementia iræ aliquis excidat a dilectione Dei & proximi. *S. Thom. 2. 2 q. 158. a. 2.* Cui consentiens S. Antoninus, tunc ait: Ira est peccatum mortale, quando scilicet quis appetit injustam vindictam, seu punitionem proximi notabiliter damnosam, & hoc secundum deliberatam rationem. Ex parte autem modi, quo quis irascitur interius, si ita ardenter irascitur, quod ex vehementia iræ decidat a dilectione Dei vel proximi, quod solet contingere, quando ira transit in odium, tunc esset mortale. *S. Anton. p. 2. sum. tit. 7. c. 5. §. 2.*

III. *Nosse debet duplicem esse iram; unam, quæ fit per vitium; secundam quæ fit per zelum*. Prima est, quæ fit per vitium, & de hac inquit: *Irascimini & nolite peccare*, id est, si primus motus iræ insurgat, nolite peccare, scilicet consentiendo in corde, vel ad effectum perducendo in opere, vel diu retinendo in mente. Quod necessitatis est, permittit, quod vero culpæ est, interdicit. Secunda autem ira est, quæ fit per zelum, secundum enim Gregorium l. 5. Moral. in fine super illud Job. c. 5. 2. virum stultum interficit iracundia: Ira per vitium oculum mentis excæcat, ira vero per zelum oculum mentis ad tempus conturbat. *S. Bernardin. t. 3. ser. de triplic. a. 2. c. 2.*

IV. *Nosse debet effectus & filias iræ*. *Prima est rixa*: hæc est audax voluntas vindicandi injuriam factam per se: 2. *Est tumor mentis*; hæc est voluntas vindicandi causa fugiens adversantem, ne cum eo colloquium habeatur, propter æstimatas inimicitias. 3. *Est contumelia*, quæ est voluntas se vindicans per exprobrationem malorum. 4. *Est clamor*, quæ est voluntas se vindicans in exaltando vocem per vitoperium exprobratum, & ad aliorum aures perveniens. 5. *Est indignatio*, quæ est voluntas se vindicans per signum molestiæ exterius declaratum. 6. *Est blasphemia*, quæ est voluntas se vindicans per opprobrium Deo, vel Sanctis illatum. *S. Albert. M. l. 5. Theol. ver. c. 17.* Alio modo eosdem effectus explicat S. Basilius, dicens: Primo jaciuntur contumeliæ inter iratos, & sic durant, donec contumeliæ, sicuti sagittæ deficiunt; deinde omni contumelia per linguam consumpta, ad manus venitur, & pugnam; ira namque certamen excitat, certamen vero convitium, convitium verbera, hæc vulnera, ex quibus & mortes sæpe sequuntur. *S. Basil. ho. de ira.*

V. *Nosse debet gradus iræ*, quos S. Augustinus sequentibus verbis indicat: Gradus itaque sunt in istis peccatis, ut primo quisque irascatur, & eum motum retineat corde conceptum. Jam si extorserit vocem indignantis ipsa commotio non significantem aliquid, sed illum animi motum ipsa eruptione testantem, qua feriatur ille, cui irascitur, plus est utique, quam si surgens ita silentio premeretur. Si vero non solum vox indignantis audiatur, sed etiam verbum, quo jam certam ejus vituperationem, in quem profertur, designet & notet, quis dubitet amplius hoc esse, quam si solus indignatione sonus ederetur? itaque in pri- *S. Aug. de ser. in monte c. 9.*

§. XII. CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Ephes. 4. v. 26. I. EX occasione thematis: *Sol non occidat super Iracundiam vestram:* potest ira ignitis globis, quibus in orbes conjectis incolæ expugnari solent, comparari, atque adeo in prima parte ostendi, quam merito ira ejusmodi globis comparetur, cum ut illi ignem undique expuant, magna vi omnia perrumpant & frangant, ingenti fragore terreant, omnia vastent, & in cineres redigant. In secunda parte ostendi potest, quomodo hi globi declinari possint; aut sine damno excipi, nimirum aut cedendo per silentium, aut pelle charitatis & mansuetudinis eosdem sopiendo, & obruendo. Vide Fabrum conc. 5. in Dom. 5. post Pent.

Eccl. 28. v. 8. II. Ex occasione thematis: *Memorare timoris Domini, & non irascaris proximo:* possunt damna iræ per venenati poculi similitudinem explicari; & 1. ostendi, quomodo alteret hominem in corpore, cruciatus gravissimos creet, ad insaniam redigat, & demum omnino violente perimat. 2. Qualis theriaca contra hoc venenum adhiberi debeat, scilicet Passio Christi cogitata, uti S. Elzearius Comes & plures alii suo exemplo docuerunt. Ostendatur ergo paulo fusius, quomodo hæc theriaca in praxi adhiberi debeat. Vide Marchantium tub. Sacr. tr. 6. lect. 9.

Job. 5. v. 2. III. Ex occasione thematis: *Virum stultum interficit Iracundia:* potest Iracundia triplici lanceæ comparari (qui corde, ore, & opere perficitur) qua Joab Absalonem in arbore pendentem interfecit. Ostendatur proin, quomodo per iram perinde ut per illam triplicem lanceam triplex vulnus & mors, in bonis externis (puta fama, divitiis, fundis) corporis, & animæ infligatur. Et quomodo se quisque contra hanc lanceam triplicem triplici ære seu lorica, nempe consideratione Dei & longanimitatis, quia injurias nostras tolerat: *Proximi*, qui aut a Deo pro instrumento ad nos paterne castigandos adhibetur: *Sui* & fragilitatis propriæ amare, ac defendere debeamus. Quæ fusius videri possunt apud Fabrum conc. cit. & March. tr. c. lect. 7.

Ps. 4. v. 5. IV. Ex occasione thematis: *Irascimini, & nolite peccare:* potest explicari modus legitime irascendi, dicique, quod peccatum quodvis duas habet facies, scilicet offensam Dei, & lapsum peccatoris, & secundum priorem quidem detestandum sit, non item secundum posteriorem, sicut pater castigat Filium, non odit. Hoc est, quod David dixit: Perfecto odio oderam illos; hoc est, nec propter vitia homines odisse, nec propter vitia homines diligere; sed quanto magis naturam hominis amas, tanto magis vitium odisse, quod naturam a te sic adamatam fœdavit.

§. XIII. ALII CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Qualitas.

S. Ephr. s. de Jona. I. POstquam Jonas datum sibi a Deo ordinem de annunciando Ninive exterminio implesset, e civitate egressus exitum præstolatus est suæ prædicationis, dicente scriptura: *Fecit sibimet umbraculum, & sedebat subter illud in umbra, donec videret, quid accideret civitati, & præparavit Dominus Deus hederam. Et ascendit super caput Jonæ, ut esset umbra, & protegeret eum.* Sed quo successu? vermis intra noctem unicam, arborem istam arefecit, & exsiccavit, ideoque sol & ventus urens caput Prophetæ infestare cœperunt, ita ut peteret animæ suæ, ut moreretur, & dixerit: Melius *est mihi mori, quam vivere.* Ecce vobis vesaniam hominis, non lacrymabatur, non vastæ adeo deplorabat urbis desolationem, non innumerabilis ruinam populi, sed mori petit, quia herba, quæ ipsi umbram præstabat, fuerat exsiccata. Causamne nostis? eam ipse sacer textus in principio hujus capitis præmisit, dicens: *Afflictus est Jonas afflictione magna, & iratus est* ac furore tanto, ut etiam a Deo interrogatus: *Putasne bene irasceris tu super hedera?* Responderit: *Bene irascor ego usque ad mortem.* Ubi Sanctus Ephrem ad Jonam conversus ait: Cucurbita tibi nunc loco magistri efficitur, ex qua sapientiam & prudentiam addisce: tugurium abjectum quæris, & urbem funditus evertis; ubi rectum judicium tuum, o Jona? cucurbitam civitate potiorem ducis? super vili cucurbita commiserationis affectum ostendis, & in civitatem durissimum & severissimum te exhibes.

Fuga.

II. Seneca præclare ad fugam iræ sic monet: Num is, cui irasceris puer est? ætati donetur; nescit, an peccet. Pater est? aut tantum profuit, ut illi etiam injuriæ jus sit: aut fortassis ipsum hoc meritum ejus est, quo offendimur. Mulier est? errat. Jussus est? Necessitati quis, nisi iniquus, succenset? Læsus est? Non est injuria, pati quod prior feceris. Judex est? Plus illius credas sententiæ, quam tuæ. Rex est? Si nocentem punit, cede justitiæ: si innocentem, cede fortunæ. Mutum animal est, aut simile muto? imitaris illud, si irascaris. Morbus est, aut calamitas? levius transiliet sustinentem. Deus est? tam perdis operam, cum illi irasceris, quam cum illum alteri precaris iratum. Bonus vir est, qui injuriam fecit? noli credere. Malus? noli mirari. Dabit pœnas alteri, quas debet tibi; & jam sibi dedit, qui peccavit. *Senec. l. 2. de ira c. 30.*

III. S. Anselmus super ea verba: *Sol non occidat super iracundiam vestram:* discurrens sic loquitur: Noster sol Christus est, qui veritas, & sapientia, & justitia est, cujus luce anima humana illustratur; sed hanc lucem definit mens videre, cum perturbatione iracundiæ fuerit tamquam nubilo superata, & tunc quasi occidet super iracundiam hominis sol, quia cum menti iracundia confusionis tenebras incutit, huic Deus radium suæ cogitationis abscondit: propter quod multum cavenda est iracundia, per quam lux veritatis amittitur, qua amissa, princeps tenebrarum diabolus locum in homine sibi invenit. Unde sequitur: *Nolite locum dare diabolo:* Iratus enim mala cogitat, & sic se diabolo ingerit, atque pandit, ut cogitata perficiat; pandit ostium cordis, & hostem sinit introire. *S. Ansel. in c. 4. ad Eph.*

IV.

S. Isidor. Pelus. l. 2. Ep. 189. IV. Sanctus Isidorus Pelusiota in Epistola quadam hominem ad iram proclivem, ad mansuetudinem S. Pauli afferto hortari conatur, dum inquit: Quoniam, cum iracundia rationis, quæ aurigæ munere fungitur, habenas infringit, hominis mentem extra naturæ terminos plerumque transversam agit, idcirco Paulus hujusmodi lapsus excogitata, non modo optima, sed etiam celerrima medicina his verbis usus est: *Sol non occidat super iracundiam vestram*: hoc est, antequam sol in occasum vergat, naturam agnoscite, furorem extinguite, arrogantiam comprimite, cognationem, ac propinquitatem, quæ etiam feris dominantur complectimini, ne nox interjecta morbum immedicabilem efficiat. Nam tum diabolus idoneum tempus nactus, ea quæ contigerunt, magis inflammat, ad ultionem irritat, ad inimicitiam extimulat, ad accusationes excitat, injuriarum memoriam parit, innumeraque hinc mala procreat.

V. Propheta Regius querebatur se arcte circumdatum ab hostibus, rogabatque ab eis liberari, inquiens: *Exurge, Domine, in ira tua: & exaltare in finibus inimicorum meorum.* Ps. 7. v. 7. In his illud notandum, quod Propheta Dominum ad iram inflammare, indignationemque ejus acuere velle videtur, dicens: *Exurge in ira tua.* At videamus, quo consilio velit tam stomachosum exurgere in ira Dominum: Consumetur nequitia peccatorum, inquit ibidem v. 10, propterea ergo rogabat, ut iracundus ad vindictam erumperet, ut, dum pœnas inferret, auferret malitiam, & scelera.

S. Chrys. in Ps. 7. n. 7. Sanctus Joannes Chrysostomus hoc in illis Prophetæ verbis annotavit, dicens: Vide autem charitate plenam justi animam, quomodo quærit, ut peccatum de medio tollatur, non ut sumat pœnam de inimicis, sed ut inimici cessent ab improbitate. Hic vero, hic pulcher est expetendæ vindictæ modus, hæc sancta ira, & prudens indignatio, optare, & curare, ut consumatur nequitia peccatorum, perfequi peccata, ut liber evadat peccato. At qui peccatorem impetit, non peccatum, illius non est Dei ira, sed mali dæmonis furor, ac rabies: Quærit, ut peccatum de medio tollatur, non ut sumat pœnas de inimicis. Hoc David, hoc quisquis justus quærit: Verum diabolus facit, quod fulmen, feritque gladium, salvam relinquens vaginam. Non vult ille peccatoris emendationem, sed peccati perseverantiam. Ira Dei e contra in peccatum sua spicula intorquet, non in peccatorem.

Ness. in vit. Abra-ham. l. 3. c. 8. VI. Quando S. David dixit: *Irascimini, & nolite peccare:* arripiunt hinc occasionem omnes Interpretes affirmandi, posse esse iram absque peccato, neque hoc tantum, sed etiam nonnunquam necessarium esse irasci. Propterea Rex pœnitens consulit, ut, quando aliter fieri nequit, quin irascamur, saltem citra Dei offensam id agamus. Quare alii vertunt: *Irascimini, & nolite errare.* Sed quid sibi hæc volunt? Id quod collineanti in scopum dicere solemus, vide, ne aberres a signo. Sic nunc ait Propheta: Irascimini, sed attendite, quonam ira vestra vadat: in quem indignatione moveamini; cum enim debeatis soli succensere peccato, errabitis plurimum, si in peccatorem feratur jaculum; in vos enim sagitta resiliet. In hunc sensum ea Psalmistæ verba interpretatur Euthymius in c. 7. Matth. dicens: *Irascimini, & nolite peccare*, hoc est, ne irascendo erretis, ira male utentes; abuti autem ira, est succensere peccatori, cum soli peccato indignari debeamus: ut felicem jactum faciamus. Alconem Cretensem dexterrimum sagittarium imitari debemus cujus filium, cum draco invasisset, tanta arte direxit sagittam, ut ea in vulnere serpentis deficeret, & ad filium non perveniret, simulque & illum perimeret, & hunc servaret incolumem. Refert hoc post multos alios Ambrosius Calepinus. Tantundem agere debemus, inquit Mauritius Hilaretus, quoties proximum nostrum culpa draco spiris sui involutum tenet, ut, quanta possumus, dexteritate in draconem intorqueamus jaculum, proximo autem nihil offensionis adferamus. In inimicis occide errorem, sed fove charitatem, inquit ille in fer. feriæ 6. post cineres; Qui hoc fecerit, illi feliciter cadet suus jactus, proque illius merito in cælum invehetur, quod Alconi illi Cretensi propter interemptum, illæso filio, draconem, accidisse, apud Manilium fabulatur, antiquitas. Voluerunt nihilominus veteres commento illo significare qui ad eum modum ira uti sciat, ut peccatum configat, & conficiat, peccatori autem male non velit, illum tali artificio promereri, ut in cælo æternum beatus vivat, postquam hic vivere desiit.

VII. Peracute dicit Seneca: Utendum est ira, non ut duce, sed ut milite, id est, quamdiu manet consilium, & deliberatio; quæ pertinet ad ducem, nunquam debet inesse ira; postquam autem deliberatum est, ira convenienes est, sicut miles ad executionem belli. Ducis est, de futura pugna deliberare, militis vero pugnam inire, & exercere. Quod ergo ille ait: Ira ut milite utendum, non ut duce, tantundem est, ac si dixisset: Consultationes debere esse tranquillas, pacatas, sedatas, & cunctabundas, ut sunt tardi, & cunctatores, cum deliberant, duces, executiones vero debere esse militum similes, quibus ira dominatur, impetusque, & præceps furor familiaris est: Re enim vera prospere, & feliciter omnia eveniunt iis, qui consultationibus utuntur ut ducibus, & ira ut militibus, qui longulum tempus dant deliberationibus, properanterque perficiunt, quod morose decretum fuit: Utendum est ira, non ut duce, sed ut milite. *Idem in Pharn. l. 4. cap. 2.*

VIII. Stylo pereleganti describit Moyses Christum in persona pulcherrimi Joseph. Habebat Josephum præ oculis, sed corporis; at Christum præ oculis mentis, & fidei, dum ait: *O ter maxime Joseph; quasi primogeniti tauri pulchritudo ejus, cornua rhinocerotis, cornua ejus. Pulcher es, o Joseph, pulcher, velut taurus primogenitus, levis luxurians: cornua tua, cornua rhinocerotis.* Hoc omnes demirantur. Cur enim comparando Joseph, quo ad corpus tauro, non etiam comparet tauri cornibus, sed unicornis? In S. Scriptura cornu significat fortitudi- *Nuzz. s. l. s. n. 46.* *Deut. 33. 17.*

tudinem ac potentiam. Quia animalibus cornutis, totum robur consistit in cornibus: Sic voluit explicare quamdam Josephi prærogativam virtutis. Pulcher fuit adspectu, & quia talis, injecit domina sua oculos in illum, quinimo obambulante eo per plateas & vicos civitatis, prospiciebant mulieres per fenestras, ejus faciei allectæ venustate: hoc enim significatur per illud: Filiæ discurrerunt super murum; veruntamen laudat, quod ejus cornua non fuerunt ut cornua tauri, sed ut unicornis. Hoc interest inter utrumque discriminis, quod taurus robur suum ostentet & diffundat in aere, arripiens hominem, & in aere sustollit, cadentem inter cornua recipit, rursumque in aere ventilat altius, nec desistit, donec hominem in aere membratim discerpat: Nullus alius est fructus, nec aliam speres de tauro utilitatem, quando eorum cursum intueris, præterquam luctatores, seu venatores in aere discerpi, diffringi vestes, chlamydes &c. in aere, e contra robur, quod rhinoceros ostendit suo unico cornu, vergit in multorum utilitatem: illo quippe cornu venenum aufert aquarum, & illas purificat, quo animalium sitientium succurrit necessitati, ovium, vaccarum, passerum.

§. XIV. MISCELLANEA.

Qualitas.

Senec. in Proverb. S. Chrys. ho. 3 de David, & Saule. I. IRacundiam, qui vincit, hostem superat maximum, inquit recte Seneca. Hinc & S. Chrysostomus, quid esse possit, inquit, hoc Propheta beatius, qui brevi temporis momento sic hostem e furore ad sobrietatem composuit & animum nactus cædis ac sanguinis sitientem repente ad lamenta ac ejulatus composuit? Non perinde miror Moysen, quod a saxo prærupto fontes elicuerit aquarum, ut admiror Davidem, quod ex oculis lapideis fontem eduxerit lacrymarum. Siquidem ille vicit naturam, at hic vicit animi decretum: ille virga percussit lapidem, hic sermone perculit cor, non ut contristaret, sed mansuetum redderet.

Vita PP. de patient. & humil. II. Cum aliquando fratres quemdam in præsentia S. Antonii collaudarent, hic autem eum probans, adverteret, injuriam sustinere non posse, dixit ei: Tu quidem, o frater, similis es ædificio, quod habet ingressum ornatum, per postica tamen a latronibus impugnatur.

Ibid. III. Quidam senex dixit: Si quis linguam suam non tenuerit in tempore iræ, nec passionem carnis suæ aliquando poterit continere.

Fab. conc. 6. in Dom. 8. Pent. IV. Henricus Comes Hollandiæ leoni cum rugitu & ferocia sibi obvianti interritus dixit: Quiesce carnis feroa. Qua voce coosternatus leo, ad pedes ejus se prostravit, & manu apprehensus in caveam ductus est.

Ib. conc. a. n. 2. V. Augustinus semper in manu annulum gestabat, in quo cancer marinus, qui utraque manu papilionem, præcipitantiæ typum, gerebat, sculptus erat, quo seipsum admoneret, ne in ira præceps esset.

Plut. in apopht. VI. Cato Priscus ajebat, iratum ab insano nonnisi tempore distare.

VII. S. Basilius interrogatus, cur maledici diligendi essent? respondit: Quia eorum opera beatitudinem illam consequimur, de qua Christus dixit: Beati estis, cum maledixerint vobis homines mentientes propter me. *S. Basil. in reg. fus. q. 376.*

VIII. Recte cecinit Horatius: *Horat. l. 1. ep. 2.*

Ira furor brevis est, animum rege, qui nisi paret
Imperat. Hinc frænis, hunc tu compesce catena.

IX. Plato interrogatus, per quid cognoscatur sapiens; respondit: Sapiens, cum vituperatur, non irascitur: cum laudatur, non extollitur. *Laertius in vita.*

Damnum.

X. Quo minus presseris iram, ait Seneca, eo magis ab illa premeris. Tunc enim incipimus aliis irasci, cum nobis desinimus. Finis namque iræ est initium pœnitentiæ. *Senec. in Prov.*

XI. S. Ephrem suasit Monacho, ut potius optet gladio invadi, quam iracundia corripi. *S. Ephr. in doctrin. de perfect.*

XII. Ictus ab apicula ursus, ira incensus in apiarium irruit, & alvearia depopulatur. Tunc apes pleno agmine in ipsum irrunt, a quorum aculeis elapsus, quanto satius fuerat, inquit, unum pati apiculæ vulnus, quam tantum in me exercitum ira mea concitare. *Langius in Polyo. f. 604.*

§. XV. AXIOMATA.

I. MUltum deliras si pectore concipis iras. *Barbierus V. eodem.*
II. Res parient diras, nisi mox excluseris iras.

III. Iræ dilatio, mentis pacatio.

IV. Gora & mora sunt primæ iræ medicina.

Hinc Athenodorus Philosophus ex Cæsaris Augusti aula discessurus, eidem documentum petenti suasit, ut, ubi ira inflammatum se sentiret, nihil statueret, vel imperaret, donec omnes Alphabeti litteras percurrisset. Quam doctrinam tanti fecit Cæsar, ut Athenodorum dimittere noluerit, dicens, eum diutius sibi necessarium esse. *Pluta c. in Vita r. Augusti. Sallustius in Jugurtha. Bias apud Laert. Senec. de ira. Flor. p. 2. Ibid.*

V. Imbellium animorum est cito irasci.

VI. Cupido & ira pessimi sunt Consulatores.

VII. Ira ac præcipitantia.
Destruunt bona consilia.

VIII. Ubi multa iracundia, multa quoque insania.

IX. Iratus nemini magis nocet, quam sibi.

X. Potissimus iræ fructus pœnitentia.

XI. Ira cedendo, non cædendo extinguitur.

§. XVI. AUTHORES.

I. Joannes Busæus in Panario V. eodem.
II. Jacobus Marchantius in Horto Pastorum Tub. Sac. tr. 6.
III. Petrus Canisius tom. 3. de Just. Christ. §. 8.
IV. Bernardinus Rosignol. lib. 2. de discipl. Christ. perfec. c. 17.
V. Philippus D' Outreman in Pædagogo Christiano p. 1. §. 7.

VI. Jacobus Alvarez tom. 2. de perfect. l. 1. p. 2. c. 9. & 10.

VII. Cassianus l. 8. de Justit. renunc.

VIII. Ludovicus Granat. in Duce Peccatorum l. 2. c. 9.

IX. Josephus Langius in Polyanth. V. eod.

X. Franciscus Petrarcha l. 1. Dial. 107.

XI. Æneus Seneca lib. de Ira.

XII. Mathias Faber con. 5. 6. & 7. in Dom.

XIII. Thomas Stapletonus text. 2. in Dom. 5. & post Pent. & text. 3. ac 7. in Dom. Pass.

XIV. Joseph. Mansi in Bibl. Morali tr. 59.

TITULUS LXXVII.

JUDICIUM EXTREMUM.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

Hebr. 9. v. 27. I. EST exactio rationis super vitam ab Angelis & hominibus viatoribus institutam: De qua S. Paulus ad Hebræos dixit: Statutum est hominibus semel mori: post hoc autem judicium. Clarius vero id ipsum *2. Cor. 5. v. 10.* alibi indicavit dicens: Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.

Divisio.

II. Dividitur in *Particulare*, *& Universale*: illud est, quod cuique in ipso mortis articulo subeundum est, hoc est, quod in fine Mundi instituetur. Utriusque testimonium affert S. *S. Chrys. c. 5. in c. 1. Thess.* Chrysostomus, dum ait: An non uniuscujusvis consummatio est vitæ suæ terminus? Audi Paulum dicentem: Ipsi namque exacte scitis, diem Domini ut furem in nocte, ita venturum. Non solum communis ille, sed & uniuscujusque proprius ita veniet; iste quippe illum imitatur. Est enim & iste cognatus illi. Quod enim ille simul & summatim, hoc iste per partes facit.

Partes.

Joel. 2. v. 30. III. Prima pars Judicii ex *signis* antecedentibus constituitur: de quibus jam olim Deus per Prophetam Joelem dixit: Dabo prodigia in cælo & in terra, sanguinem & ignem, & vaporem fumi: Sol convertetur in tenebras, Luna in sanguinem antequam veniat dies Domini magnus & horribilis. Sed & Christus de *Luc. 21. v. 25.* iisdem apud S. Lucam prædixit: Et erunt signa in Sole, & Luna, & Stellis: & in terris pressura Gentium præ confusione sonitus maris & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ pervenient universo orbi, nam virtutes cælorum movebuntur.

Matt. 24. v. 30. IV. Secunda pars est *Congregatio judicandorum, & adventus Judicis*: De quibus Christus apud S. Matthæum dixit: Tunc apparebit signum Filii hominis in cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa & Majestate. Et mittet Angelos suos cum tuba & voce magna: Et congregabunt electos ejus a quatuor ventis, a summis cælorum usque ad terminos eorum. Quod autem sit signum istud, explicat S. Thomas, *S. Th. in 1. c. Matt.* dum ait: Signum Crucis intelligamus, ut videant juxta Zachariam, in quem pupugerunt. Apparebit autem signum Crucis ut Judæorum inverecundiam confutet; adveniet enim Christus, in judicio, non vulnera solum sed mortem exprobratissimam ostendens. Unde S. Chrysostomus ait: Apparebit Crux Sole *S. Chr. 77. in Matt.* luculentior, & non opus erit accusantibus, cum Crucem viderint.

Matt. 25. v. 31. V. Tertia pars erit ipsum *Examen*: De quo iterum Christus apud S. Matthæum dixit: Cum autem venerit Filius hominis in Majestate sua, & omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem Majestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes Gentes, & separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hædis, & statuet oves quidem a dextris suis, hædos autem a sinistris. Tunc dicet his, qui a dextris ejus erunt: Venite benedicti Patris mei, & possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi; esurivi enim, & dedistis mihi manducare &c.

VI. Quarta tandem pars erit *Sententiæ prolatio* a Christo per illa verba: Venite benedicti, & discedite maledicti indicata, post quam ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam. De qua sententia jam olim Elin locutus & confessus videtur, cum eam in Spiritu prævidisset: Super hoc ex- *Job. 36. v. 1.* pavit cor meum, & emotum est de loco suo: audite auditionem in terrore vocis ejus, & sonum de ore illius procedentem. Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suæ, tonabit Deus in voce sua mirabiliter. Cum er- *Job. 26.* go, ut idem alibi ait, vix parvam stillam sermonis ejus audierimus, quis poterit tonitrum magnitudinis illius intueri?

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Veritas.

I. OMnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque *2. Cor. 5. v. 10.* propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.

II. Dixi in corde meo: Justum & impium *Eccl. c. 3. v. 16.* judicabit Deus, & tempus omnis rei tunc erit.

III. Et vidi mortuos magnos & pusillos, *Apoc. c. 20. v. 12.* stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt; & alius liber apertus est, qui est vitæ; & judicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum.

IV. Scito, quod pro omnibus adducet te *Eccl. c. 11. v. 9.* Deus in judicium.

V. Et erit in tempore illo scrutator Jeru- *Sophon. c. 1. v. 12.* salem in lucernis.

VI. Nolite judicare ante tempus, quoad- *1. Cor. c. 4. v. 5.* usque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.

VII.

Ps. 95. v. 13. VII. Judicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua.

Matt. 24. v. 30. VIII. Et tunc apparebit signum Filii hominis in cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt Filium hominis in nubibus *Matt. 26. v. 64.* cæli cum virtute multa & Majestate. Amodo videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cæli.

Joann. c. 5. v. 22. IX. Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. Et potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est.

Act. 10. v. 42. X. Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est a Deo judex vivorum & mortuorum.

Judæ v. 15. XI. Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis, facere judicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impie egerunt.

Matt. c. 24. v. 31. XII. Mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos ejus a quatuor ventis, a summis cælorum usque ad terminos eorum.

Rom. 14. v. 11. XIII. Omnes stabimus ante tribunal Christi. Ita unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo.

Job. 19. v. 29. XIV. Fugite ergo a facie gladii, quoniam ultor iniquitatum gladius est, & scitote esse judicium.

Eccles. 12. v. 14. XV. Cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in judicium, pro omni errato, sive malum sit.

Ps. 49. v. 6. XVI. Annuntiabunt cæli justitiam ejus, quoniam Deus judex est.

Act. 10. v. 42. XVII. Præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est a Deo Judex vivorum & mortuorum.

Qualitas.

Ezech. 18. v. 30. XVIII. Idcirco unumquemque juxta vias suas judicabo, domus Israel, ait Dominus Deus.

Act. 17. v. 30. XIX. Nunc annuntiat hominibus, ut omnes ubique pœnitentiam agant, eo quod statuit diem, in quo judicaturus est orbem in æquitate, in viro, in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum a mortuis.

Ezech. 7. v. 3. XX. Nunc finis super te, & immittam furorem meum in te, & judicabo te juxta vias tuas, & ponam contra te omnes abominationes tuas. Et non parcet oculus meus super te, & non miserebor, sed vias tuas ponam super te, & abominationes tuæ in medio tui erunt.

Matt. 26. v. 64. XXI. Dico vobis: Amodò videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cæli.

Matt. 19. v. 28. XXII. Amen dico vobis, quod vos qui secutis estis me, in regeneratione cum sederit Filius hominis in sede Majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.

Luc. 11. v. 32. XXIII. Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione hac, & condemnabunt illam, quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Jonæ.

XXIV. Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi, & traducent illos ex adverso iniquitates ipsorum. *Sap. 4. 20.*

XXV. Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet. *Matt. 24. v. 21.*

XXVI. Juxta est dies Domini magnus, juxta est, & velox nimis, vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies iræ, dies illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris super civitates munitas, & super angulos excelsos. *Sophon. 1. v. 14.*

XXVII. Magnus enim dies Domini, & terribilis valde, & quis sustinebit eum? *Joel. 2. v. 11.*

XXVIII. A Domino exercituum visitabitur (nempe multitudo sibi inimica) in tonitru, & commotione terræ, & voce magna turbinis, & tempestatis, & flammæ ignis devorantis. *Isaiæ c. 29. v. 6.*

XXIX. Ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ ejus, reddere in indignatione furorem suum, & increpationem suam in flamma ignis, quia in igne dijudicabit. *Ib. c. 66. v. 15.*

XXX. Eritque in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris, & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore, & expectatione, quæ supervenient universo orbi. *Luc. c. 21. v. 25.*

XXXI. Cum autem venerit Filius hominis in Majestate sua, & omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem Majestatis suæ: & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hœdis: & statuet oves quidem a dextris suis, hœdos autem a sinistris. *Matth. c. 25. v. 31.*

XXXII. Dominum formidabunt adversarii ejus, & super ipsos in cælis tonabit; Dominus judicabit fines terræ, & dabit imperium regi suo, & sublimabit cornu Christi sui. *1. Reg. c. 2. v. 10*

XXXIII. Ecce dies Domini veniet, crudelis, & indignationis plenus, & iræ, furorisque, ad ponendam terram in solitudinem, & peccatores ejus conterendos de ea. *Isaiæ c. 13. v. 9.*

Severitas.

XXXIV. Cum accepero tempus, ego justitias judicabo. *Ps. 74. v. 3.*

XXXV. Dico vobis: Quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii. *Matt. 12. v. 36.*

XXXVI. In cogitationibus impii interrogatio erit. *Sap. 1. v. 9.*

XXXVII. Si justus vix salvabitur, impius & peccator ubi parebunt? *1. Petr. 4. v. 18.*

Æquitas.

XXXVIII. Absit a Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei, & juxta vias singulorum restituet eis. *Job. 34. v. 10.*

XXXIX. Judicabit orbem terrarum in Justitia, & populos in æquitate. *Ps. 97. v. 9.*

XL. Non secundum visionem oculorum ju- *Is. 11. v. 3.*

dicabit, neque secundum auditum aurium arguet; sed judicabit in justitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansnetis terræ.

Sap. 12. v. 12. XLI. Quis dicet tibi: Quid fecisti? aut quis stabit contra judicium tuum? aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti? non enim est alius Deus, quam tu, cui est cura de omnibus, ut ostendas, quoniam non injuste judicas judicium.

Apoc. 19. v. 11. XLII. Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, vocabatur fidelis & verax, & cum justitia judicat, & pugnat.

Stabilitas.

Job. 34. v. 23. & 29. XLIII. Neque ultra est in potestate hominis, ut veniat in judicium ad Deum. Ipso enim concedente pacem, quis est qui condemnet? ex quo absconderit vultum, quis est, qui contempletur eum, & super Gentes, & super omnes homines?

Eccl. 11. v. 3. XLV. Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.

Prov. 6. v. 34. XLV. Zelus furor viri (Christi) non parcet in die vindictæ, nec aquiescet cujusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

Necessitas.

Ps. 10. v. 13. XLVI. Propter quid irritavit impius Deum? dixit enim in corde suo: Non requiret.

Ibid. v. 5. XLVII. Non est Deus in conspectu ejus:

Daniel 13. v. 9. XLVIII. Everterunt sensum suum, & declinaverunt oculos suos, ut non viderent cælum, neque recordarentur judiciorum justorum.

Ps. 9. v. 26. XLIX. Inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore: auferuntur judicia tua a facie ejus.

Utilitas.

Ps. 118. v. 120. L. Confige timore tuo carnes meas, a judiciis enim tuis timui.

Ibid. v. 175. LI. Vivet anima mea, & laudabit te, & judicia tua adjuvabunt me.

Is. 41. v. 5. LII. Viderunt judicia Dei Insulæ, & timuerunt, extrema terræ obstupuerunt: & appropinquaverunt, & accesserunt.

Ps. 96. v. 5. LIII Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini: a facie Domini omnis terra.

Locus.

Joel. 3. v. 2. LIV. Congregabo omnes Gentes, & deducam eas in vallem Josaphat: & disceptabo ibi cum eis.

Ib. v. 12. LV. Consurgant, & ascendant Gentes in vallem Josaphat, quia ibi sedebo, ut judicem omnes Gentes in circuitu.

Tempus.

LVI. De die autem illa vel hora nemo scit, neque Angeli in cælo; neque Filius hominis, nisi Pater. *Marc. 13. v. 32.*

LVII. Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate. *Act. 1. v. 7.*

LVIII. Et vos estote parati, quia, qua nescitis hora, Filius hominis venturus est. *Matt. 24. v. 44.*

LIX. Media nocte clamor factus est, ecce sponsus venit, exite obviam ei. *Jo. 25. v. 6.*

LX. De temporibus & momentis, Fratres, non indigetis, ut scribamus vobis: ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet. *1. Thess. 5. v. 1.*

§. III. EX SS. PATRIBUS ET DOCTORIBUS.

Qualitas.

I. Attende, quam cito veniet dies ultima. Præsentaberis ante tremendum Judicem, accusaberis multis & magnis offensis, non uno, aut paucis, sed innumeris criminibus, non dubiis, sed certis, non brevi accusatione, sed tam longa, quam longa est tota vita tua, non uno accusatore, sed tot, quot sunt delicta tua. Ipse Judex erit districtus accusator tuus. Omnes etiam Spiritus boni & mali coram Deo te accusabunt: boni, quia Deo debent æquitatem: mali, quia tuam servant iniquitatem. Tot Judicibus & populis adstabis, quot præcesserunt te in opere bono. Tot arguentibus confunderis, quot tibi præbuerunt bene vivendi exemplum. Omnibus populis nudabuntur iniquitates tuæ, & cunctis agminibus patebunt universa scelera tua. Multa vero peccata tunc prorucnt ex improviso; quasi ex insidiis, quæ modo non vides, & forsitan plura & terribiliora, quam sint quæ nunc vides. *S. Bern. 12. de int. dom. c. 22.*

II. A dextris erunt peccata accusantia, a sinistris infinita dæmonia, subtus horrendum chaos inferni, desuper iratus Judex, foris mundus ardens, intus conscientia urens, ibi vix justus salvabitur. Heu miser peccator sic deprehensus quo fugies? latere erit impossibile, apparere intolerabile. *S. Aug. de finali. mundi.*

III. Quid tam pavendum, quam ad judicandum adstare illi tam terrifico tribunali, & incertam adhuc expectare sub tam districto Judice sententiam? *S. Bern. in Ps. 90.*

IV. Time, o homo, quod in terribili judicio ei præsentandus es, in cujus manus horrendum est incidere, & ab eo examinandus, quem nihil latet. *Idem S. de prim. mod.*

V. In illo die nihil est, quod respondeamus, ubi cælum, terra, aer, aqua, & totus mundus stabit adversum nos in testimonium peccatorum nostrorum: & si omnia taceant, ipsæ cogitationes nostræ, & ipsa opera specialiter stabunt ante oculos nostros, nos ante Deum accusantes. *S. Chrys. in c. 24. Matth.*

VI. Quid judicii tempore facturi sumus, quando contra crucifixi Domini livores notæ peccatorum nostrorum, & maculæ libidinum proferentur? Quo vultu respiciet redemptio no- *S. Cæsar. h. 31.*

noſtra perditionem noſtram? tanto graviora erunt noſtra delicta, quanto majora ſe oſtenderint divina beneficia.

Euſeb. Emiſſ. h. 2. de jejun. VII. Qua fiducia ſtabit deſertor ante Regem ſuum? vulneratus ante Medicum ſuum? perditus ante pretium ſuum? unde miſericordiam petiturus eſt, primum de miſericordiæ contemptu judicandus?

S. Aug. ad Dioſc. VIII. In quo quemque invenerit ſuus noviſſimus dies, in hoc eum comprehendat Mundi dies noviſſimus, quoniam qualis in die iſto moritur, talis in die iſto judicabitur.

S. Bern. ſ. 55. in Cant. & S. Greg. l. 17. in Job. c. 19. IX. Quid in Babylone tutum, ſi in Jeruſalem manet ſcrutinium? ſi juſtus vix ſalvabitur, peccator ubi parebit? quid facient tabulæ, quando tremunt columnæ?

S. Baſil. in lib. de vera virg. X. Non confuſe, aut ſummatim, aut indigeſte peccata noſtra cernentur, ſed ſingula per partes ſuas, ut ſeſe habent, velut in pictura noſcentur. Exempli cauſa, quomodo ad patrandum quiſque adulterium properans e lecto ſurrexit; quibus paſſibus incedeos uſus eſt; quo motu corporis leotiore, an concitatiore; quem habitum, dum procederetur, aſſumpſit; & ex qua parte irrumpens uxorem alienam violavit; quo item ordine huic mulier ad nefarium opus ſe ſubſtravit. Hæc, inquam, omnia velut in tabula per partes diligenter expreſſa cernentur. Nec opus tantum externum, ſed & intimæ cogitationes.

S. Aug. ſ. 120. de temp. XI. Majus tormentum malis erit, furorem vultus divini tolerare, quam cruciatus infernales perpeti.

Hug Card. in c. 16. Jo. XII. Quot tribulationes, quot infirmitates patimur, tot ſtillas de Dei judicio ſentimus: Si ergo tanta eſt illa, quanta erit abyſſus multa.

S. Laur. Juſt. l. 4. de lign. vit. XIII. Accuſator quoque erit mundus; merito namque accuſator erit, quia offenſo Creatore offenditur totus mundus.

S. Thom. Vil. 1. conc. 2. in Dom. 3. Adv. XIV. Hi ſunt libri infallibiles & veri, quos nemo poteſt rejicere: Ipſa enim cujuſque conſcientia reatus ſui teſtimonium palam omnibus exhibebit. Ita ad amuſſim ibi diſcernentur non ſolum exteriores actus & opera, ſed radices quoque operum, intentiones & voluntates, meritorum quoque & demeritorum cauſæ, intentionumque & deſideriorum & fines, & circumſtantiæ, ut vix ulla reperiatur pura juſtitia, quæ non auxilio gratiæ & miſericordiæ egeat roborari.

S. Greg. l. 15. mor. c. 8. XV. Tanto amplius ſe animus in cogitatione dilatat, quanto illud eſſe terribile, quod imminet, penſat; & in diverſa mens rapitur quando modo mala, quæ egit, modo bona, quæ agere neglexit; modo reprehenſibilia, in quibus eſt; modo recta, quæ ſibi adhuc deeſſe conſpicit, ſolicito pavore perpendit.

Idem l. 24. mor. c. 7. XVI. Sæpe electis etiam volentibus in cogitatione ſurripitur, quod in ſe quidem ſolerter inſpiciunt, & ante Dei oculos, quanti ſit reatus, attendunt; & cum de his omnibus diſtricta judicia ſemper pertimeſcant, tunc tamen hæc vehementer metuunt, cum ad ſolvendum humanæ conditionis debitum venientes, diſtricto judici appropinquare ſe cernunt; & ſit tanto timor auctior, quanto & retributio æterna vicinior; ante oculos autem cordis nihil inane tunc tranſvolvat de phantaſmate cogitationis.

S. Isid. l. 1. Sent. c. 27. XVII. In judicio reprobi humanitatem Chriſti, in qua judicatus eſt, videbunt, ut doleant; Divinitatem vero ejus non videbunt, ne gaudeant; quibus enim divinitas oſtenditur, utique ad gaudium demonſtratur.

S. Bern. to. 3. ſ. 11. c. 3. XVIII. Totus ignis ille, qui præcedet faciem judicantis, & omnis caliditas ejus conglomeratos involvet, & attrahet ad inferos peccatores, & ſic præcipitanter ruent in ſupplicium ſempiternum.

S. Chryſ. tom. 6. ho. de caco. XIX. Cogita, quanta gloria, quantus honor, quanta corona illa futura ſit, cum Judex dixerit: Iſte verbum meum ſervavit, iſte fidem meam prædicavit, iſte pauperem meum non deſpexit, iſte avaritiam conculcavit, & juſtitiam illi prætulit: iſte mundum, quaſi non eſſet, deriſit, iſte verbum meum honore affecit.

S. Iſid. l. c. c. 27. XX. Pro diverſitate conſcientiarum, & mitis apparebit in judicio Chriſtus electis, & terribilis reprobis; nam qualem quiſque conſcientiam tulerit, tale judicium habebit, ut manente in ſua tranquillitate Chriſto illis terribilis appareat, quos conſcientia in malis accuſat.

Hier. & hab. 22. to. 1. exiſtimans quidem S. nec art. XXI. Non arbitrandum eſt in die judicii illos tantum a Deo Filio eſſe denegandos, qui in martyrio Chriſtum negaverunt, ſed & illos omnes, quorum opere, vel ſermone, vel cogitatione Chriſtus negatus negat, vel confeſſus confitetur.

Aug. de Civ. Dei. XXII. Manifeſtus veniet inter juſtos judicaturus juſte, qui occulte venerat judicandus ab injuſtis, injuſte.

Gregor. hom. 21. XXIII. Extremo die judicii, cum apertis cælis, miniſtrantibus angelis, conſedentibus Apoſtolis, in ſede Majeſtatis ſuæ Chriſtus apparebit, omnes hunc electi pariter & reprobi videbunt, ut & juſti de munere retributionis ſine fine gaudeant, & injuſti de ultione ſupplicii in perpetuum gemant.

Idem ſuper illud Matth. c. 24. & virtutes cælorum movebuntur. XXIV. In Majeſtate viſuri ſunt quem in humilitate videre noluerunt ut tanto diſtrictius Chriſti virtutem ſentiant, quanto cervicem cordis ad ejus præſentiam non inclinant.

Neceſſitas.

S. Aug. c. 14. Soliloq. XXV. Magna nobis eſt indita neceſſitas, juſte recteque vivendi, qui cuncta facimus ante oculos Judicis cuncta cernentis.

Cæſarius Arel. ho. 29. XXVI. Habet hoc infelix conſuetudo peccandi, ut quantum amplius unuſquiſque peccaverit, tanto minus peccata ipſe intelligat. Veniat illud, quod Propheta peccatoribus clamat: *Non eſt Deus in conſpectu ejus; Auferuntur judicia tua a facie ejus*; etenim quando ſubrepit peccandi delectatio, ſtatim futuri judicii diem abſcondit oblivio.

S. Aug. ſ. 50. in append. XXVII. Irremediabile periculum eſt ſic aliquem vitiis & cupiditatibus fræna laxare, ut ſe rationem Deo non meminerit redditurum. Puto, quod magna ſit peccati pœna, metum ac memoriam futuri perdidiſſe judicii.

Utilitas.

S. Chrys. ho. 10. in Joan. XXVIII. Judicium semper præ oculis habeamus, & ita semper virtuti vacare poterimus: nam sicut, qui diei illius obliviscitur, tamqnam fræno abjecto in præcipitium defertur (inquinatæ enim sunt, inquit, viæ illius omni tempore; & causam affert: *Auferuntur judicia tua a facie ejus*) ita, quem continuus hic percellit timor, modeste vivendi viam ingreditur.

Idem ho. 44. in Jo. XXIX. Si ditescere, si rapere, si absurdum aliquid facere voluerimus, e vestigio dies illa judicii animo inscribatur (etenim fræno vehementius absurdos affectus cogitatio hæc cohibebit) atque invicem & nobiscum semper dicamus: Horrendum illud nos judicium manet.

Ambros. lib. de offic. XXX. Nihil est, quod magis proficiat ad vitam honestam, quam ut credamus eum judicem futurum, quem & occulta non fallunt, & indecora offendunt, & honesta delectant.

Quantitas seu severitas.

S. Greg. l. 12. mor. c. 16. XXXI. Si taliter flagellatur Job, qui sic timuit, qualiter feriendus est, qui contemnit? ex verbere præsenti judicia æterna pensanda sunt: quomodo enim toleranda est pœna, quæ reprobat, si ferri non potest ira, quæ purgat?

Id. l. 29. mor. c. 26. XXXII. Per flagella hujus vitæ judicii nobis districtio commendatur; si enim ita districte modo percutit, quando parcit; quomodo percussurus est, quando non parcens judicabit?

Euseb. Emiss. ho. de symb. XXXIIII. Cum talis terror futurus sit advenientis, quis poterit terrorem sustinere judicantis? cum talis futura sit præsentiæ species, qualis erit forma sententiæ; ille ergo venit ad judicandos nos, qui se judicio meminit addictum pro nobis. Ille veniet ad discutiendam vitam nostram, qui eam restituit per mortem suam. Ille, inquam, pro commissa nobis salute nostra rationem exacturus est, qui pro nostra redemptione damnatus est. Qui tantum contulit, scit, quantum repofçat.

Æquitas.

S. Greg. l. 18. mor. c. 6. XXXIV. Supernæ æquitati convenit, injuste acta juste judicare, ut divina sententia ordinet in pœnam, quos inordinata actio traxit in culpam.

S. Bern. de 12. gr. XXXV. Cognoscetur recte Dominus justitiam faciens, qui nunc ignoratur misericordiam quærens.

Veritas, infallibilitas & immutabilitas.

S. Greg. l. 9. mor. c. 2. XXXVI. Non falli poterit, quia sapiens; nec vitari poterit, quia fortis robore. Nunc ut sapiens omnia prospicit: tunc ut fortis omnia punit.

S. Aug. lib. 1. de symb. XXXVII. Ille Judex nec gratia prævenitur, nec misericordia flectitur, nec pecunia corrumpitur, nec pœnitentia vel satisfactione mitigabitur. Hic dum tempus habet, agat anima pro se, qaamdiu locus est misericordiæ, quia ibi erit locus justitiæ.

XXXVIII. Modo enim licet tibi causam tuam componere. Ante ultimum judicium Dei compone causam tuam. Non est unde præsumas, cum ille venerit: nec falsos testes adduces, quibus ille fallatur: nec Patronos fraudulentis circumventionibus, & ingeniosis artibus adhibebis: nec ambies aliquo modo, ut Judicem possis corrumpere. Quid ergo ages apud talem Judicem, quem nec fallere, nec corrumpere poteris, & tamen est, quod agas? Tunc enim ipse erit Judex causæ tuæ, qui modo est testis vitæ tuæ. *S. Aug. l. de 10. Chor. Aisc. c. 2.*

XXXIX. Cum venerit judicii tempus, correctionis locus non erit, sed tantum damnationis. Et erit tibi pœnitentia, sed infructuosa, quia sera. Hodie hortatur te, ne judicet te: & qui Judex tuus futurus est, ipse est hodie Advocatus tuus. *S. Aug. in Ps. 32.*

XL. Veniet dies judicii, ubi plus valebunt pura corda quam astuta verba: plus conscientia bona, quam marsupia plena: quandoquidem Judex ille nec flectetur donis, nec falletur verbis. Quid faciet de injustis judiciis, qui ipsas quoque justitias judicabit? *S. Bern. epist. 1.*

XLI. Si credis Deum creatorem, aut gubernatorem mundi, non debes eum credere aut cæcum, ut ea quæ fiunt, non videat, aut, insipientem, ut si videat, non cognoscat; aut malignum, ut malum, quod videt, ei placeat, punire non valeat, aut injustum, ut nec bonis bona, nec malis mala retribuat. *Bellouac. spec. mor. dist. 4. l. 2.*

XLII. Sedebit judex, qui statit sub judice; damnabit vero reos, qui falso factus est reus. Nihil prohibet unum & idem deberi alicui ex diversis causis, sicut gloria corporis resurgentis debita fuit Christo non solum propter congruentiam Divinitatis, & propter gloriam animæ, sed etiam ex merito humilitatis passionis; & similiter dicendum, quod judiciaria potestas homini Christo competit, & propter divinam personam, & propter plenitudinem gratiæ habitualis, & tamen etiam ex merito eam obtinuit, ut scilicet secundum Dei justitiam judex esset, qui pro Dei justitia pugnavit, & vicit, & injuste judicatus est. *S. Thom. p. 3. q. 58. art. 2.*

Tempus.

XLIII. Frustra annos, qui huic sæculo remanent, computare ac definire conamur, cum hoc scire, non esse nostrum, ex ore veritatis audiamus. Quos tamen alii quadringentos, alii quingentos, alii etiam mille ab Ascensione Domini usque ad ultimum ejus adventum compleri posse dixerunt. Conjecturis quippe utuntur humanis non ab eis certum aliquid de Scripturæ Canonicæ veritate profertur. Omnium vero de hac re calculantium digitos resolvit, & quiescere jubet ille, qui dicit: Non est vestrum scire tempora, quæ Pater in sua posuit potestate. *S. Aug. l. 18. de Civ. Dei.*

Memoria judicii.

XLIV. Semper cor, & lingua tua de extremo judicio meditentur. Sive igitur operi, sive orationi intentus sis, sive ambules, sive sedeas, sive comedas, sive jejunes, sive in cubili tuo vigil jaceas, sive quid aliud agas, *S. Ephrem to. 2. par. an. 47.*

non

non desistat mens tua cogitare, & os tuum loqui de judicio.

S. Cæsar. Homil. 60. XLV. Rogo vos, fratres charissimi, ut lectionem istam attento corde audiatis, & memoriter retineatis; qui enim istam lectionem diligenti mente attendit, etiamsi reliquas scripturas, minime intelligat, ista sola lectio sufficere potest ad omne opus bonum faciendum, & ad omne opus malum fugiendum.

S. Hilar. in Ps. 118. XLVI. In omni vitæ nostræ genere memoria Divini Judicii inferenda & continenda est, ut cum aliquid agimus, residente in nobis judicii memoria, vel numquam potius abeunte, præceptis Dei opera nostra famulentur. Beatus erit, quisquis non sine memoria divini judicii omnia gesserit; quod de se profitetur Propheta, dicens: *Memoratus sum Judiciorum tuorum a sæculo, Domine, & consolatus sum.* Ps. 118. 52.

S. Bonav. t. 2. c. 1. Soliloq. XLVII. O Anima, numquam excidat a tua memoria: *Ite maledicti in ignem æternum*: *Venite benedicti, percipite regnum.* O! quid potest lamentabilius, & terribilius cogitari, quam, *ite?* quid delectabilius exprimi, quam, *venite?* Duæ sunt voces, quarum nihil orribilius una, & nihil jucundius altera poterit audiri.

§. IV. EX LIBELLO DE IMITATIONE CHRISTI.

L. 1. c. 1. §. 1. I. ADveniente die judicii non quæretur a nobis, quid legimus, sed quid fecimus; nec quam bene diximus, sed quam religiose viximus.

L. 1. c. 24. §. 1. II. In omnibus rebus respice finem, & qualiter ante districtum stabis Judicem, cui nihil est occultum, qui muneribus non placatur, nec excusationes recipit, sed quod justum est judicabit.

Ibid. III. O miserrime & insipiens peccator, quid respondebis Deo omnia tua mala scienti, qui interdum formidas vultum hominis irati? ut quid non prævides tibi in die judicii, quando nemo poterit per alium excusari vel defendi, sed unusquisque sufficiens onus erit sibi ipsi?

Ibid. §. 6. IV. Tunc plus lætificabit bona & pura conscientia, quam docta Philosophia. Tunc plus valebunt sancta opera, quam multa pulchra verba.

L. 2. c. 4. §. 1. V. Durus multis videtur hic sermo: Abnega temetipsum, tolle crucem tuam, & sequere Jesum; sed multo durius erit audire illud extremum verbum: Discedite a me maledicti in ignem æternum. Qui enim modo libenter audiunt, & sequuntur verbum Crucis, tunc non timebunt ab auditione æternæ damnationis. Hoc signum Crucis erit in cælo, cum Dominus ad judicandum venerit. Tunc omnes servi Crucis; qui se crucifixo conformaverunt in vita, accendet ad Christum Judicem cum magna fiducia.

§. V. EXEMPLA CATHOLICA EXTERNA.

Qualitas.

I. S. David solicite a Deo petebat: Non intres in judicium cum servo tuo Domine. Item: Confige timore tuo carnes meas: a judiciis enim tuis timui. *Ps. 142. v. 2. Ps. 118. v. 120.*

II. S. Job dicebat: Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me, & abscondas me, donec pertranseat furor tuus? *Job. 14. v. 13.*

III. S. Hieronymus fassus est, se, quoties diem illum consideravit, toto corpore contremuisse, & semper illam tubam: Surgite mortui, venite ad judicium, in auribus suis sonuisse. *Surius in vita 30. Octob.*

IV. S. Augustinus quoque de se confessus est, nihil aliud ipsum a profundiore voluptatum carnalium gurgite revocasse, nisi metum mortis & futuri judicii, qui numquam recessit de pectore illius. *S. Aug. l. 16. Conf. c. 16.*

V. S. Bernardus, quantopere timuerit judicium hoc, sequentibus verbis expressit: Paveo gehennam, paveo Judicis vultum, ipsis etiam tremendum Angelicis potestatibus. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, ut præveniam fletibus fletum? *S. Bern. f. 30. in Cant.*

VI. S. Vincentius, Ordinis Prædicatorum zelosissimus Concionator, plerasque conciones de judicio instituit. *Bessæus conc. 1. de judic.*

VII. Isaias quoque de se fatetur: Ad annuntiandum mansuetis misit me, ut prædicarem annum placabilem Domino, & diem ultionis Deo nostro. *Is. c. 61. v. 1.*

VIII. S. Teresia, cum Christus Judex in pulcherrima luce se illi spectabilem exhibuisset, & quædam venialia peccata ostendisset, tanto pudore confusa est ex eorum aspectu, ut pœnas Inferni tolerabiliores esse putaret, & undequaque quæreret, quo se absconderet. Unde intulit: Si tantilla lux tanto animum stupore consternavit, quid futurum est in die judicii, quando se clare ostendet illa Majestas, & foeditatem peccatorum ostendet? *Vita c. 40.*

IX. Elias Abbas, qui septuaginta annis sanctissime vixerat in deserto, dicere solebat iis, qui ad ipsum ventitabant: Tria timeo. Primum est, animæ e corpore discessio. Alterum, inevitabilis necessitas comparendi coram Deo. Tertium est, sententia, quam in me laturus est Judex. *Pallad. c. 14.*

X. Agathon cum sub finem vitæ per triduum oculis apertis cælum aspiceret, & ab astantibus quæreretur, ubi esset? respondit: In conspectu Dei sto. Cumque illi rursum interrogarent: numquid & tu times, Pater? respondit iterum: Quantum potui, mandata Dei servare studii, sed unde scio, opera mea Deo placuisse? alia sunt hominum, alia Dei judicia. Ideo nihil confido de gratia & favore Dei, donec sententiam in me ferendam audivero. *Ruffin. n. 181.*

XI. S. Arsenius annorum centum viginti senex, post vitam sanctissime actam cum in fatali lecto flere cœpisset, & ab astantibus interrogatus fuisset, num & ipse sibi a judice timeret? respondit: In veritate timeo: & iste timor, qui nunc mecum est, semper in me fuit, ex quo factus sum Monachus. *Ibid. n. 163.*

Pag. in festo Assumpt.

XII. Princeps Lusitaniæ Joanna cum post exactam in Monasterio sanctissime vitam, in morte luctaretur, & Monialis intima accedens diceret illi: ergone, o Domina, tuam de Deo confidentiam amittis, & quasi desperata loqueris? respondit: Charissima Soror, non de Deo despero, neque de illius infinita misericordia; bene tamen tibi dico; quod hoc non est ad domum Regis Patris ire, sed ante tribunal Dei tremendum.

Dion. Lo. vit. c. 8. §. 2.

XIII. Joannes Taulerus moribundus tam horribiles & pavendos gestus & aspectus præseferebat, ut omnes adstantes de salute sollicitos redderet. Verum post triduum amico intimo apparens dixit, Deum permisisse ipsum tam horribili morte defungi, ut propter hanc luctam expeditius ad cælum transiret. Et revera, inquiebat ulterius, in eas me angustias Dæmones conjecerant, ut viderer desperationi proximus. Et nisi mors interveniens vocem interclusisset, eos edidissem clamores; qui summos angores facile testari potuissent.

Fab. conc. c. in Do. 10. post Pent.

XIV. Religiosus quidam post mortem alteri apparens habitu vili & tristi vultu, quærenti causam tristitiæ, dixit: Nemo credit, nemo credit, quam districte Deus judicet, & quam severe puniat.

Jo. Mosch. in prat. spir. c. 99.

XV. Thallelæus Cilix, quod notatu dignissimum, annis sexaginta, quos in divino servitio exegit, assidue flevit, semperque dicere solitus est: Tempus hoc nobis ad pœnitentiam indultum est, & rationes valde severas postulabit Judex, si illud neglexerimus.

S. Ephrem tom. 3. de appar. Cruc.

XVI. De sanctitate S. Ephrem, S. Basilius egregium perhibet testimonium, præterquamquod, cujus ille Spiritus fuerit, ejus opera sufficienter demonstrent, & tamen audite, qualiter idem ille in pluribus librorum suorum locis de hoc timore locutus fuerit. Nam in capite 78. de apparitione Crucis in Judicio, inquit: Heu mihi, fratres mei in Christo dilecti; recordatus sum horæ illius, & contremui. Et paulo post: Hæc dum mecum cogito, timore corripiuntur membra mea, & dissolvor undique, oculi præ timore lacrymas fundunt, vox mihi deficit, labia mea quasi conglutinata hærent, lingua mea contremiscit. Idem quoque capite 80. de judicio extremo, & de compunctione disserens, ita scribit: Mihi sane cor tremit, & renes immutantur, dum cogito de actuum omnium manifestatione, cogitationumque ac sermonum exacta discussione, quæ ibi fiet. *Ibidem.*

Utilitas.

XVII. Sanctus Lucas, Sanctum Paulum, tanquam furibundum leonem, & Christi persecutorem nobis describit, qui adversus Evangelii sequaces, fulmina iræ suæ vibrare satagebat: Saulus adhuc Spirans minarum, & cædis in discipulos Domini: quem tamen eumdem paulo post in eodem capite nobis exhibet, velut agnum quemdam longe mansuetissimum, *Domine, quid me vis facere?* Valde illum ex tunc veneramur, tanquam vas electionis, Doctorem gentium, & Apostolum gloriosissimum, ad totius mundi conversionem specialiter destinatum: sed undenam orta est hæc tanta viri hujus mutatio? Ex consideratione finalis judicii. Audiamus hac de re loquentem S. Vincentium: quando inquit, Christus sibi dixit: *Saule, Saule, durum est tibi contra stimulum calcitrare*; cui Christus ostendit se, (ut dicunt Glossæ) sicut stabit in judicio, Paulus statim tremens, ac stupens, dixit: *Domine, quid me vis facere?*

S. Vincent. Ferr. s. 2. in Sexag.

Mans. Bib. Jo. 11. n. 2.

XVIII. De Sancta Elisabetha Ungariæ Regina refertur, quod, cum ei hospitalia sæpe frequentanti, infirmisque ibidem decumbentibus magna cum charitate, & compassione inservienti, pium hoc ministerium a pedissequis suis dissuaderetur, ipsa eas responso adæquato compescuerit, imo ad se sequendam & imitandam stimulos addiderit, dicendo. Ego me dispono, & præparo ad diem judicii, ut examinanti me Judici apte respondere possim: Dictura enim sum Christo: Recordare, quod tibi in hospitalibus infirmanti tanta cum charitate inservierim, ut pedissequæ meæ ab hoc pietatis officio me revocare conatæ fuerint.

Dan. c. 5.

XIX. Referunt sacræ paginæ, Regem Babyloniæ Baltassarem, cum adhibitis in convivium regni magnatibus, præcepisset afferri vasa aurea, & argentea, quæ asportarat Nabuchodonosor pater ejus de templo, quod fuit in Jerusalem, ut ex eis biberent, in eadem hora apparuisse digitos, quasi manus hominis scribentis, contra candelabrum in superficie aulæ regiæ: porro istud portentum intuentem Regem ita turbavisse, ut commutata sit ejus facies, & compages renum solutæ, genuaque ejus collisa ad se invicem. Ex quo ita mecum ratiocinor: Si trium verborum in pariete scriptorum indicium, etiam cum nondum eorum sensus intelligeretur, Regem potentissimum tantum exanimavit, quantus tum futurus est reprobis terror, quando severissimi Judicis terribilem istam sententiam audiant: *Discedite a me maledicti in ignem æternum.*

Pelagot. Christ. p. 2. c. 8. §. 8. n. 176.

XX. Legimus in vita SS. Barlaami & Josaphat apud Sanctum Joannem Damascenum, fuisse Regem quemdam in primis timentem Deum, cui vectus rheda, cum forte obvios habuisset duos, vili habitu, Monachos, & subito de curru exiliens, primum in complexus eorum ruisset, deinde etiam flexo genu benedici sibi ab eisdem petiisset, factum istud, tanquam a regia dignitate alienum, ab regis fratre ludibrio exceptum: Id cum Rex rescivisset, jussisse ferunt, ut sequenti die bene mane ante fratris ædes tuba eo sono inflaretur, quo mortis sententia in reum lata, eo loci designari solebat. Exhorruit ad buccinæ sonitum Regis frater, & lecto se effundens cum conjuge, ac liberis, nondum veste bene tectus, ad regem accurrit, ad pedes ejus provolvitur, veniam rogat, si quid, quod ignoret, abs se peccatum; hic Rex subridens, feminecem humo surgere jubet, itaque affatur. Itane, mi frater, itane te unius tubæ sonus, etiam crimine vacuum percussit, perturbavitque, & ad fratris tui pedes abjecit? Et rides, quando me horrisonæ illius, qua omnes nos

olim

olim multorum criminum rei, ad Dei tribunal evocabimur, buccinæ memorem, & de curru desiluisse me, & Monachis istis divini judicii præconibus ad pedes accidisse vidisti?

S. Vinc. Ferr. f. de noviss. XXI. S. Vincentius Ferrerius de quodam juvene, qui quantum pulcher aspectu, tantum moribus & conversatione turpis & deformis erat, refert, quod nocte quadam se coram tribunal Dei, ad reddendas vitæ suæ rationes præsentandum mox esse, somniando, adeo exhorruerit, ut sequenti diluculo omnes capilli capitis ejus perfectissime incanuerint.

Baron. A. 3. cat. n. 3. tom. 3. ex 1. XXII. Bogoris Rex Bulgarorum considerato in pictura (quam ei Methodius Monachus in nova domo pinxerat), judicio extremo, adeo commotus est, ut & ipse fidem Catholicam susceperit, & suos etiam Bulgaros, parva manu, prælato tamen Crucis signo devictos, ad eandem fidem perduxerit.

Vita PP. l. n. 216. XXIII. Quidam Religiosus cum mater illi mortua apparuisset, & negligentiam exprobrasset, summam pœnitentiam egit, causamque rogatus dixit: Si matris meæ improperium non portavi, quomodo Christi improperium in die judicii tolerabo.

Act. 24. v. 25. XXIV. Disputante Paulo de justitia, & castitate, & de judicio futuro, tremefactus Felix Præses respondit: Quod nunc attinet, vade, tempore autem opportuno accersam te. Ubi, teste S. Chrysostomo, tanta erat vis verborum, ut etiam Principem deterreret.

Climac. grad. XXV. Antiochus Monachus cum in Asiæ cœnobio ab Abbate suo nimis amanter tractaretur, & ideo abeundi licentiam petiisset, prima nocte, quam in Ponti cœnubio egit, vidit in somnio, se ad rationes exigendas citatum, centum librarum auri debitorem convictum esse, ideoque omnem conatum adhibuit, ut virtutum præstantissimarum, præsertim patientiæ & humilitatis, quarum occasionem injuriæ & contemptus eidem velut peregrino exhibiti abunde offerebant, exercitio hoc debitum deleret, quod & factum, nam post triennium decem libras, post alios vero decem annos, cum stultum se simulasset, & omnes cœnobii molestias pertulisset, omne debitum extinctum vidit.

Ven. Beda lib. 4. Hist. gen. tis Anglor. c. 3. XXVI. Scribit Venerabilis Beda Sanctum Ceaddam semper dum viveret, diem Domini solicitum expectasse, & quoties tonaret, aut fulguraret, aut vehementior aliqua procella ingrueret, solitum esse in memoriam revocare extremi judicii diem, & misericordiam Domini invocare, atque eam humano generi propitiare. Itaque paratum expectasse horam transitus sui, imo & mortis diem ei prænunciatam ab Angelis, quibus quoque comitantibus ad cælos emigravit. Promiserant enim Angeli se post dies septem ad eum redituros, secumque una ad cælum adducturos. Quod quidem, inquit Beda, ita ut ei prædictum erat, opere completum est. Nam confestim languor corporis factus est, & hoc per dies ingravescente, septimo ut promissum fuerat, die postquam obitum suum Dominici corporis & sanguinis perceptione munivit, soluta ab ergastulo corporis anima sancta ducentibus, ut creditas est, Angelis comitibus æterna gaudia petivit. Non autem mirum si diem mortis vel potius diem Domini lætus aspexit, quem semper usque veniret solicitus expectare curavit. Namque inter plura continentiæ, humilitatis, doctrinæ, orationis, voluntariæ paupertatis, & cæterarum virtutum merita; in tantum erat timori Domini subditus in tantum novissimorum suorum omnibus operibus suis memor, ut, sicut mihi frater quidam, nomine Trumbertus, referre solebat, si forte legente eo vel aliud agente repente flatus venti major assurgeret, continuo misericordiam Domini invocaret, & eam generi humano propitiari rogaret.

Simeon Metaph. vita D. Joannis Eleemosynarii & Sur. to. 1. XXVII. Petrus Constantinopolitanus, cognomento Telonarius, vir tanto majori admiratione dignus, quanto ante conversionem vixit nequius. Hic cum opum copia redundaret, dubitatum est, utrum ditior an avarior esset. Hinc inter mendicos ortum est certamen, unus profitebatur se ab eo eleemosynam elicitorum, cæteri id omnino fieri posse negabant. Qui rem facturum promiserat accessit cum multo precum ambitu, & dum hominem se urgere cœpisset, in iram concitavit, ita ut furore ardens repente arreptum panem (panes autem casu ancilla e fornace domum coemptos referebat) in faciem precantis extorqueret, qui cum declinasset ictum, sublato pane discedens, se tandem voti sui compotem factum sociis nuntiavit, Petrus vero postea adversa valetudine agitatus, cum postremo horis aliquot exanimis jacuisset & revixisset: narravit sibi interim visum fuisse, se ante Tribunal Dei in cælos sisti ab aliis accusari, ab aliis defendi, in altera libræ lance peccata quæ commiserat, appendi, in altera unicum panem illum, quem ipse quondam projecerat iratus. Et cum exequatum utrinque pondus staret reverti, ac pani aliquid superaddere, quod præponderaret, si multi reatus supplicia cuperet evadere, sibi jussum. Itaque cum convaluisset, quæ cupide conflaverat, liberaliter cœperat effundere, neminem indigentium opis suæ expertem fieri passus.

§. VI. EXEMPLA DOMESTICA.

I. P. Jacobus Velga initio morbi sui lethalis adeo horruit rationem, quam erat coram Deo in ejus judicio redditurus, ut valde anxie & solicite á Deo peteret, produci adhuc sibi vitam ad unum annum, ut ampliorem posset pœnitentiam agere. *Vita P. B. Alb. c. 47.*

II. P. Jo. Baptista Vaninus vir Sanctus & miraculis clarus, cum ad extrema venisset, elata voce ingeminabat: Justitia Dei. Cumque P. Rector identidem suggereret: Misericordia Dei. Tum ille ad P. Rectorem: Pater, ipsas justitias Deus judicat. Tandem se convertens & projiciens in divinæ misericordiæ abyssum sanctissime expiravit. *Annus memor. regal. 1099.*

§. VII. EXEMPLA PROFANA.

I. QUantopere Plato judicium Rhadamanti æstimarit, ostendit his verbis: Ego igi- *Plato in Gorgia.*

igitur, o Callicles, ab hujusmodi sermonibus flector, & confidero, qua ratione Judici sanctissimum animum ostendere possim. Quamobrem omnes populi spernens honores, veritatemque considerans, conabor revera, quam maxime potero, bonus vivere ac mori. Cohortor autem & cæteros omnes, quantum possum. Te quoque ad hujusmodi vitam revoco, atque certamen, quod equidem affero, præ aliis certaminibus in hac vita esse homini subeundum. Quapropter & te objurgo, qui non poteris tibi ipsi opem ferre, quando de te judicabitur, instabitque sententia, quam modo dicebam.

Seneca de consol. ad Marc. cap. ult. II. Etiam Seneca id agnovisse videtur, dum dixit: Cum tempus advenerit, quo se mundus renovaturus extinguat, viribus ista suis se cædent, & sidera sideribus incurrent, & omni flagrante materia, uno igne, quidquid nunc ex disposito lucet, ardebit. Nos quoque felices animæ æterna fortitæ, cum Deo visum fuerit, iterum ista moliri.

Bessaus concil. de judic. III. Ethnici finxerunt Rhamusiam Pean ultricem fandi & nefandi, fræna manu tenere, ut innueret, nihil efficacius esse ad retardandos mortales, a sceleribus, ac memoriam ultionis Dei & judicii.

Virgil. 6. IV. Sed & Rhadamanthum, Minoem, ac Æacum finxit antiquitas Judices in altero orbe constitutos, qui singulorum acta examinent, ac promeritis pœnis male facta castigent.

§. VIII. SIMITUDINES.

Qualitas.

Bessaus t. 1. de judic. I. Sicut tonitrua, fulminum sunt prænuntia; ita signa judicium præcedentia, secuturum ultimæ sententiæ fulmen prænunciabunt.

Ps. 59. v. 6. II. Sicut maris accolæ ex avium circumvolatu in litore colligunt, quando mare alluet, aut defluet, sic undosos judicii æstus horrida signa præcedent, ut homines sibi cavere possint juxta illud Psalmi: Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus.

Ib. apud Bess. III. Sicut, cum herus in agone pro deposito habetur, domestici in luctu, & squalore sunt, ipsique parietes ac sellæ atris pannis obducuntur, ita, dum homo Mundi dominus expiraturus est, omnia sensata & insensata lugebunt.

Ps. 77. v. 6. IV. Sicut Noe ex plantata a se vinea inebriatus dormiit, & nudatus risus est, at evigilans maledixit impio filio irridenti; Ita Christus amore Ecclesiæ ebrius, ac in Cruce nudatus, risusque, dissimulans peccata hominum, excitabitur tanquam dormiens, & quasi potens crapulatus a vino, & percutiet inimicos in posteriora, opprobrium sempiternum dabit illis.

S. Chrys. ho. 14. c. 4. Matt. V. Sicut illi, qui e carceribus educuntur, una cum ipsis catenis ad judicium protrahuntur; sic omnes animæ, cum hinc emigraverint, variis peccatorum pœnis implicitæ, ad terribile illud ducentur tribunal.

Drex. in Trib. l. 2. c. 1. §. 1. VI. Sicut vitrum Soli objectum secreta omnia, & penitissimas pandit rimulas; ita cum nos Soli Christo objiciemur, nostra omnia patescent.

VII. Sicut in diebus Noe, ita erit, & adventus Filii hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes, & nuptui tradentes usque ad eum diem, quo intravit Noe in Arcam, & non cognoverunt, donec venit diluvium, & tulit omnes; ita erit & adventus Filii hominis. *Matt. 24. v. 37.*

VIII. Sicut fur in nocte, sic dies Domini veniet; cum enim dixerint, pax & securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus. *1. Thess. c. 5. v. 3.*

IX. Sicut aquila immota aliquamdiu coturnicum morsus, & deplumationem patitur, sed tandem graviter injuriam ulciscitur, & obvias perimit, ita Deus diu patitur peccatorum injurias, sed suo tempore in judicio graviter se de illis vindicabit, ut ipse per Isaiam his verbis indicavit; Tacui, silui, patiens fui, sicut parturiens loquar: dissipabo & absorbebo simul. *Is. 42. v. 14.*

X. Sicut judex causas litigantium differt ad certum diem, in qua omnibus jus reddat, licet interim necessitate exigente, quandoque causas aliquas obiter expediat, & aliquos carceribus includat; sic Deus quasdam causas hic obiter expedit, reliquas in die universalis judicii expediet. *Fab. conc. 2. in festo S. Nic.*

XI. Sicut triumphatores olim captivos in triumphum duxerunt, & postea in carcerem vel ad mortem abduci jusserunt; ita Christus prius de peccatoribus in extremo judicio triumphum aget, & postea morti, & carceri æterno eos adjudicabit. *Ib. n. 2.*

XII. Sicut ii, qui pretiosa sunt ornati veste, cum forte intrinsecus quoque formosi ac venusti ex illo exteriori cultu putarentur, exuti tunica, undique in balneo conspecti, contra quam putabatur, ridiculi ac innumeris fere malis insigniti corporis continuo apparuerunt, ita multi, qui in hac vita justi & sancti apparebunt, in judicio gravissimis sceleribus vitiati videbuntur. *S. Basil. l. de virg.*

XIII. Sicut, dum ancillæ obiter tantum domum evertunt, dominæ postea accuratius easdem lustrantes sordes ab iis relictas cum gravi earum confusione producunt, & ostendunt; ita dum peccatores leviora duntaxat peccata confitentur, Deus eorum graviora delicta cum summo dedecore manifestabit olim in judicio. *Fab. conc. 1. in Do. 1. Adv.*

XIV. Sicut in hyme omnes arbores nudæ sunt, sed æstas frugiferas ab infrugiferis discernit; ita in hac vita nondum apparet, qui electi aut reprobi sint, sed Christi adventus id indicabit. *S. August. f. 55. de jejun.*

XV. Sicut ad terreni judicis tribunal citatur reus, ministri emittuntur justitiæ, ut eum captivum illuc ducant, qui si non sufficiant, militibus stipantur, bene armatis; sic etiam (ut Bellovacensis inquit) circa modum vocationis sciendum, quod illa voce terribili & tuba mirabili perstrepente, cælum & terra concutietur, & omnis creatura commovebitur, omnes ad judicium vocabuntur, & ad tribunal æterni Judicis citabuntur. *Bellov. l. 4. spec. hist. 4.*

XVI. Sicut cum Rex aliquis quandam civitatum suarum pacifice ingreditur, omnes *Mansi dis. 9. n. 5.*

præ-

præfidiarii milites tam eum, quam comitatum fuum, explofis in lætitiæ teftimonium fclopetis, reverenter falutant: at vero fi in civitatem paulo ante fibi rebellem ei ingrediendum fit, eamdem armato exercitu ftipatus ingreditur, ut eam caftiget: pari quoque modo quia primus Chrifti adventus eo fpectabat, ut fe naturæ noftræ defponfaret, pacemque univerfo mundo indiceret, ideo omnes mundi creaturæ ediderunt figna jubili & lætitiæ: Hodie per totum mundum melliflui facti funt cæli: Tunc exultabunt omnia ligna fylvarum a facie Domini, quia venit: in ftellis novæ ftellæ confpicuæ comparuerunt; tres vifi funt promicare foles: olei, & balfami turrentes terra fcaturivit: Angeli e cælis defcenderunt, ut canerent *Gloria in Altiffimis Deo, & in terra pax*. At vero quia in adventu ejus fecundo defcenfurus eft ad caftigandum humanam rebellionem, ideo folem, lunam, ftellas, & elementa adverfum nos armabit, atque adeo erunt figna in fole, luna, & ftellis, & in terris preffura gentium.

Hermo Alberdad. Epift. in Dom. 2. Adv. XVII. Sicut dum Rex feverum & diftrictum judicium in fubditos exercet, non folum illi timent, qui pro fuis meritis judicantur, fed etiam illi, qui ejus lateri adhærere folent; fic cum Deus omnipotens reprobos puniet in judicio, ut terror & diftrictio judicii oftendatur, etiam illi timere dicuntur, qui æterna ftabilitate firmati funt; unde bene per Job dicitur: *Columnæ cæli contremifcunt, & pavent*.
S. Greg. apud Manfi dif. 4. n. 5. Et merito exclamavit Sanctus Gregorius: Quid ergo facient tabulæ, quando tremunt columnæ? quid virgula deferti patitur, cum cedrus Paradifi concutitur?

S. Bern. fe. 2. f. 11. a. 3. c. 4. XVIII. Sicut homo manens in fupercilio montis, quando videt aliquam abforberi civitatem hiatu terræ, aut incendio concremari, quodam naturali inftinctu horret, licet videat periculum fibi non imminere; fic Angeli atque beati, videntes contra reprobos pugnare univerfum orbem, quodam naturali horrore commovebuntur.

Aut. oper. imperf. h. 49. XIX. Sicut patrefamilias moriente, tota domus ejus turbatur, omnis familia plangit, & confciffis tunicis fuis, nigris fe cooperiunt veftimentis; fic & humano genere, propter quod fuerant omnia creata, circa exitum conftituto, totus contriftatur mundus, univerfa cæli minifteria lugent & candore depofito, provestibus luctuofis, tenebris veftiuntur.

S. Ber. de grip. Mi. feris. XX. Sicut qui thefa rum fibi accumulare contendit, vaftam quamdam, firmiterque claufam & obferatam arcam fibi fabricari facit, eamque per multorum annorum decurfum varias auri monetas quotidie conjicit, donec tota repleta fuerit, quantoque diutius illam aperire diftulit, tanto thefauri cumulus majora incrementa fumit, adeo ut tandem eamdem omnem menfuram, omnemque numerum fupergredi deprebendat, dum illam aperit: pari quoque modo ad propofitum noftrum dicere poffumus: Pectus namque Chrifti eft veluti claufa quædam arca, in qua nobis occulta ejus occultantur judicia: In hujus pectoris arca reconduntur bonorum merita, & demerita impiorum: in hanc arcam impii quotidie per 30. 40. vel 60. annorum fpatium innumera projiciunt fcelera, nihil curantes, dum bibunt quafi aquam iniquitatem; neque enim de reddenda Judici fupremo fcelerum fuorum ratione unquam cogitant; at vero quando tandem tempus advenit, in quo arca hæc aperietur, id eft, quando exactiffimæ a nobis funt reddendæ rationes, non folum omnium culparum mortalium, verum etiam venialium, imo cujuslibet verbi otiofi, eheu! in quantum illorum fummam excreviffe deprehendemus? quantum in numero in fpecie, & malignitate, peccata innumera, & commiffas a nobis iniquitates excreviffe deprehendemus? vere tunc fupremus ille Judex dicere nobis poterit: Nonne hæc condita funt apud me, & fignata in thefauris meis? inque majorem terrorem, & confternationem noftram fubjunget: *Mea eft ultio, & ego retribuam in tempore*; Neque enim fibi perfuadere debent impii, fe peccata fua in facculum recondidiffe pertufum, & lacerum, nam ut S. Job ait: *Signafti quafi in facculo delicta mea, fed curafti iniquitatem meam*. *Job 14.* S. Bernardus in quodam fermone hunc textum his verbis declarat: Thefaurizas tibi thefauros iræ, pro prorogatis thefauris mifericordiæ, quos contemnis, & evacuas in te mifericordiam Dei. Quanto enim quis in hac vita pietate divina magis abutitur, non faciendo peccatorum fuorum pœnitentiam, tanto iratam fibi Dei Juftitiam magis experietur feveram & implacabilem.

XXI. Sicut fi cubiculum aliquod ingrediamur, apertis clarum feneftris, areem intuemur purum: aft ubi folis fubintraverit radius, fubito atomi & pulveres, quos primo non videramus, comparent. *Manfi dif. 22. n. 6.* Ita quoque multis accidet animabus, quæ variis operibus bonis & meritoriis fe vacaffe fibi videbuntur, ubi autem fol ille affulferit Juftitiæ, & examen diftrictiffimum, multi cognofcentur defectus; difcutietur enim, an Miffa debita cum attentione & devotione celebrata vel audita fuerit; fi officium divinum cum recollectione recitatum; fi Confeffio ftabilia non recidivæ habuerit propofita, actufque pœnitentiæ ferventes: fi Communio cum præparatione gratiarumque actione convenienti affociata fuerit, quia fcilicet, ut Ecclefiaftes inquit: *Qui timet Deum, nihil negligit*.

XXII. Sicut infirmus vocem Chirurgi aufcultans metuit, quia incifiones fibi adhiberi formidat, indeque fe aliquam corporis partem læfam habere indicat: e contra vero fi fanus eft, omnis eft expers timoris. *S. Greg. lib. 31. mor. c. 28.* Ita quoque quod timorem judicii extremi ratiocinari poffumus; qui enim bonam habet confcientiam, eftque capax amabiliffimæ hujus invitationis: *Venite benedicti Patris mei*, horam comparendi ad judicium nec videt, nec metuit: non vero item, qui confcientiam habet peccatis onuftam; nam ut S. Gregorius ait: Vifionem jufti Judicis, quam juftus vehementer expectat, injuftus venire formidat: ifte namque labores fuos confiderans, mercedem retributionis quærit, & caufæ fuæ meritum fciens, præfentiam Judicis expectat: ille vero qui injuftitiæ fuæ meminit, venire ad judicium perhor-

horrescit, quia damnari, si examinetur, se novit.

XXIII. Sicut ericius, quando venit hortulanus, & credit fugere, non potest onus excutere, sed capitur cum furto; sic mali capientur in peccatis suis. *Bellov. spec. lib. 2. dist. 8.*

Quantitas.

XXIV. Sicut ad mare rubrum venerunt Ægyptii & Israelitæ; sed hi innoxii transierunt, illi submersi sunt; ita ad judicium mali & boni perducentur; verum hi cum gaudio id subibunt, illi cum mœrore sententiam perditionis accipient. *Orig. ho. 1. in Ps. 36.*

XXV. Sicut aurora consurgens primum occupat montes; sic judicium ab excelsis & potentibus incipiet, ut potentes potenter tormenta patiantur. *S. Hier. in cap. 2. Joel.*

XXVI. Sicut, quo meliori discipulus ingenio ac talentis præditus est, tanto gravius examinatur; ita quo plura quis beneficia ac talenta a Deo accepit, tanto severior ab eo ratio exigitur. *Anon.*

Æquitas.

XXVII. Sicut cum civitas ab tyrannis pressa jugo, postquam semel illud excussit, in ipsos arma sumit pro libertate; ita cum a peccatoribus creaturæ sint quasi tyrannidem passæ, merito armantur denique ad ultionem inimicorum, & pugnabit cum Deo orbis terrarum contra insensatos, ut Salomon prædixit. *Weiss. conc. 2. de jud.*

XXVIII. Sicut specula tales ostendunt effigies, quales sunt vultus illis objecti, nec propterea culpanda sunt, si fœdam faciem repræsentant; ita justum Dei judicium nostris affectionibus assimilatur, qualiacumque a nobis commissa fuerint, tales nobis de suo præbens retributiones. *S. Greg. Nyss. or. 2. adv. usur.*

XXIX. Sicut nemo reprehenditur, quando paleas a tritico separat, & hoc quidem recondit, illas vero ut inutiles abjicit; ita nec Deus culpandus est, si a fidelibus separet infideles, qui non reficiunt ad gloriam ejus. *S. Chrys. hom. 3. op. imp.*

Utilitas.

XXX. Sicut, quando causa apud judicem dicenda est, quæ aliquem metum ex legibus habere videtur, ex omnibus vigiliis excubatur, & advocato Patrono munera præparantur; ita si credamus nos olim ante tribunal Dei staturos, causamque tam dubiam dicturos, merito & ipsum judicem Christum, & sanctos piis operibus conciliare conabimur. *Orig. ho. 3. in Levit.*

XXXI. Sicut is, qui Dei judicii obliviscitur, tamquam fræno abjecto in præcipitium defertur; ita quem continuus hic percellit timor, modeste vivendi viam ingreditur. Recordare novissima, inquit, & in æternum non peccabis. *S. Chrys. ho. 10. in Joan.*

XXXII. Sicut casta conjux non intrepide tantum, sed etiam cupide expectat reditum mariti sui, servens fidelis reditum domini sui; ita repentini judicii timor omnem prorsus tollit vitæ recte instituendæ dilationem. *Scapl. co. 2. in Dom. 1. Adv.*

XXXIII. Sicut Sol omnes stellas fulgore suo obscurat; sic solius judicii memoria terrore suo omnes concupiscentias extinguit. *Ibid.*

XXXIV. Sicut fortissimo milite domum custodiente, domus illa a latronibus nocturnis tuta est; ita timor futuri judicii ab imminentibus peccatorum periculis securos nos facit. *Ibid.*

XXXV. Sicut nauta non in prora, sed in puppi sedens navem bene dirigit, sic animus noster vitam suam bene reget; non si in prora præsentis vitæ, sed puppi potius futuri status constituatur. *Fab. con. 2. in Dom. 24. post P. nr. n. 14.*

XXXVI. Sicut cervæ tonante cælo pariunt, metu easdem resolvente; ita peccatorum animæ ad judicii tonitru scelera deponunt. *Bessæus conc. 1. de jud.*

§. IX. MOTIVA.

Ad Judicium universale timendum.

I. **P**Otentia *Judicis*: hinc ipse Christus dixit: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timete eum, qui potest & animam, & corpus perdere in gehennam. *Matt. 10. v. 28.*

II. *Sapientia Judicis*: quam ipse per Jeremiam indicavit dicens: Ego Dominus scrutans cor, & probans renes, qui do unicuique juxta viam suam & juxta fructum adinventionum suarum. *Jer. 17. v. 10.*

III. *Sapientia Judicis*: qui, cum acceperit tempus, justitias judicabit; hinc merito timens S. Job, quid faciam, inquit, cum surrexerit ad judicandum Deus, & cum quæsierit, quid respondebo illi? semper quasi tumentes super me fluctus, timui Deum, & pondus ejus ferre non potui. Verebar omnia opera mea, sciens, quod non parceres delinquenti. *Ps. 74. v. 3. Job 31. v. 14. ibid. c. 9. v. 28.*

IV. *Inflexibilitas Judicis*: non enim parcet in die vindictæ, nec acquiescet cujusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima. *Prov. 6. v. 35.*

V. *Majestas Judicis*: nam, ut Christus prædixit, tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa & Majestate. *Matt. 24. v. 30.*

VI. *Incertitudo Judicii quoad tempus*: hinc Christus monet: Vigilate (nescitis enim, quando Dominus domus veniat: sero, an media nocte, an galli cantu, an mane) ne, cum venerit, repente inveniat vos dormientes. *Marc. 13. v. 35.*

VII. *Incertitudo Judicii quoad eventum*: nam, ut Salomon ait, sunt justi atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, utrum amore, an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta. *Eccl. 9. v. 1.*

VIII. *Horribilitas Judicii*: est enim dies iræ, dies illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ; & tribulabitur ibi fortis, teste Sophonia. *Soph. 1. v. 15.*

IX. *Furor accusantium diabolorum*: dicens quippe, teste Eusebio Emysseno, ad Deum: Juste rerum arbiter, tuus quidem est homo per creationem, sed noster cœpit esse per culpam: tuus per naturam, noster per inobedientiam: qui maluit audire seductionem nostram, quam legem tuam: tibi debetur jure, nobis crimine: tuus est opere, noster voluntate, quia potuit præceptum tuum servare, sed noluit. *Eusebius Emiss. in hom.*

X. *Adstantium omnium hominum multitudo*: nam, ut bene Sanctus Chrysostomus dixit: Si no- *S. Chrys. hom. 48. ad pop.*

nostrum cujusque crimen occultum huic modo confessui innotesceret, oonne ficret, ut ille interire potius, ac terram dehiscere, quam tam multos peccati sui testes habere mallet: quid igitur tum nobis fiet miseris, cum omnia orbi universo palam facta, in tam aperto, tamque illustri theatro denudata, hominum partim nobis cognitorum, partim incognitorum oculis subjicientur?

S. Aug. s. 10. de 16. XI. *Propter Christi adventum terribilem*; Unde S. Augustinus dixit: Quantum possumus, totis visceribus laboremus, ut beneficia non nobis judicium pariant, sed profectum, ut cum tremendus Judicii dies, & tempus reddenda rationis advenerit, quidquid nobis Deus & Salvator noster contulit Judicatus, integrum inveniat judicaturus. Equidem ille cum venerit, redditurus est, quod promisit: sed requisiturus est, quod redemit, & quod in primo adventu contulit, exacturus est in secundo. Nam, ut Bellovacensis notat: ad eorum (impiorum) confusionem amplius cumulandam, & ut prorsus inexcusabiles videantur, ostendet eis Christus suæ passionis insignia: quanto benignior fuit, peccata nostra dissimulando, longanimior ad pœnitentiam expectando, promptior ad indulgendum, pronior ad gratiam conferendam, tanto tunc erit severior ad increpandum, gravior ad audiendum, implacabilior ad puniendum. *Bellov. s. 1. dist. 9.*

Idem ib. XII. *Propter examinis rigorem*; nam Judex improperabit eis non solum mala, quæ fecerint, & locuti fuerint, aut etiam cogitaverint; verum etiam bona, quæ omiserint, aut neglexerint, & beneficiorum suorum omnium immensam multitudinem, quæ ingrate susceperint, quibus abusi fuerint, quæ neglexerint, contempserint, aut abjecerint, castigationes, medelas, atque innumera remedia, quibus curari debuerint, & non sunt curati. Tunc condemnabitur, inquit, quidquid fuerit inventum operis & otii, sermonis & silentii, usque ad minimam cogitationem etiam; quod dixi, si non fuerit ad Dei voluntatem directum: sed & de bonis operibus inquiretur, qua intentione, & discretione facta sunt.

S. Chrys. s. 4. hom. de cruce. XIII. *Propter libri aperiendi qualitatem*; hinc S. Chrysostomus monet: ut animam tuam velut Dei habitaculum præpares, memento horrendi multum & tremendi illius diei, in quo omnes Christi throno assistentes, rerum hic gestarum rationes reddemus, ubi ante omnium oculos peccata nostra ponentur, & rursum revelabuntur, & ignorantibus ostendentur actiones, ubi omnia nuda & aperta, ubi cordium nostrorum libri aperientur, & in medio theatri manifesta legentur & occulta, nocturna & diurna, & ex inconsiderantia & oblivione facta. Idem quoque S. Doctor in alia quadam homilia super illa verba: *Libri aperti sunt*; inquit, libri in quibus scripta sunt mala, in quibus scripta sunt bona, in quibus scripta est cujusque vita. Libri autem vocantur, non quod pellis aut membrana sit apud Deum, & litteræ, sed quoniam apud te liber memoriæ est instrumentum, Dei memoriam tanquam in libro positam narrat, libro siquidem Deus non indiget; liber enim Deo est memoria.

Bellov. spec. mor. l. 2. dist. 7. XIV. *Propter confusionis & pudoris magnitudinem*, de qua sic loquitur Bellovacensis: Attende, quanta verecondia suffunderetur honesta mulier & pudica, si coram hominibus totius regni in suam ignominiam nudaretur, revera præ nimia confusione deficeret; adhuc longe magis horreret, si multa fœda & enormia in secreto cordis ejus jacentia coram omnibus divulgarentur; quanto igitur incomparabilius, imo ineffabilius qualibet anima confundetur, quando corpus omni deformitate turpius, & omni fœtore fœtentius omnibus ostendetur? Adhuc longe vehementius, quia cuncta ejus horrenda flagitia omnibus tam electis, quam reprobis hominibus nudabuntur, sed inæstimabiliter tolerabilius, quam se videri a summo Judice, confundentur.

Bollandus t. 2. Jan. l. c. 12. n. 77. XV. *Propter diaboli accusatione n*: nam Bollandus in vita S. Joannis Eleemosynarii refert, hunc Sanctum Patriarcham in memoria recenti teoere solitum fuisse, quidquid circa judicium particulare cuique animæ, quondam a S. Simeone Stylita audierat, videlicet: Obviat ei chorus dæmoniorum superbiæ, investigat eam, si habeat opera superbiæ. Obviat chorus spirituum detractionis, ut aspiciat, si quando oblocuta sit, & pœnitentiam non egerit. Obviant dæmones fornicationis, & scrutantur, si recognoscant in ea voluptates suas. Et quando a terra usque ad cælum misera anima positura rationem pervenerit, seorsim ab ea sancti Angeli stabunt: & non adjuvabunt eam nisi bonitates suæ. Et quidem credibile est, malignos hosce spiritus easdem oppositiones in judicio universali facturos esse contra præscitos, in conspectu omnium, ut os eis occludant, ne excusare se possint. Sanctus Augustinus testatur, dæmonem audacter coram Judice proditurum, eique dicturum esse: Æquissime Judex, judica, hunc esse meum per culpam, qui tuus ooluit esse per gratiam: tuus per naturam, meus per malitiam: tuus ob passionem, meus ob suasionem: tibi inobediens, mihi obediens: qui tecum noluit habere vitam, judica, ut mecum habeat gehennam. Quod etiam Sanctus Cyprianus confirmat, dicens: Ponat unusquisque ante oculos suos, diabolum cum servis suis, id est, cum populo perditionis ac mortis, in medium prosilire, plebem Christi, præsente & judicante ipso, comparationis examine provocare, dicentem: Ego pro istis, quos mecum vides, non alapas accepi, non flagella sustinui, nec Crucem pertuli, nec sanguinem fudi, oec familiam meam pretio passionis & cruoris redemi, sed nec regnum illis cæleste promitto, nec ad Paradisum restituta immortalitate denuo revoco. *S. Aug. contra Jud.* *S. Cyp. de oper. & e. 46. eleem.*

S. Bern. s. 19. de inter. do. XVI. *Propter aliorum quoque accusationem*: nam, ut S. Bernardus dixit, tot judicibus & populis astabis, quot præcesserunt te in opere bono: tot convinceris testibus, quot te monuerunt bonis sermonibus, & justis actionibus.

S. Bern. l. cit. c. 31. XVII. *Propter accusationem propriæ conscientiæ*: oam, teste Sancto Bernardo, in illa die, cum

eum Dominus ad judicandum venerit, uniuscujusque conscientia ad testimonium adducetur, & aperto libro conscientiæ omnis culpa ante oculos reducetur, atque ita cogente conscientia, unusquisque erit accusator & judex suus. Unusquisque, inquit, librum condemnationis suæ portabit, & apertum coram omnibus demonstrabit, qui omnibus aliis evidentior, & irrefragabilior testis erit, cunctisque, & ipso Judice tacentibus, id est, si tacerent, quin imo si pro ipso testimonium perhibere possent, & vellent, ipsum impium nihilominus condemnabit.

Filbe. l. c.

XVIII. *Propter sententiæ severitatem*: nam omnes perituros se absque ambiguitate sciunt, si remota pietate judicentur; hoc ipsum, quod juste videmur vivere, culpa est, si vitam nostram, cum judicat, hanc apud se divina misericordia non excusat, S. Bonaventura hac in sententia sex notabiles considerat circumstantias: Primo, *a Deo separationem*, cum dicit: *Discedite*. Secundo, *maledictionem*: *Maledicti*. Tertio, *Incarnationem*, per hanc præpositionem *In* designatam. Quarto, *pœnæ acerbitatem*, *Ignem*. Quinto, *Liberationis desperationem*, *Æternum*. Sexto, *dæmonum associationem*, *qui paratus est diabolo*, *& Angelis ejus*. Hinc S. Bernardinus exclamat: O infelix discessio, & separatio ab omnibus bonis! O verbum pertingens usque ad divisionem animæ a summo Deo, compagumque & medullarum, & interiorum cordis & corporis concussivum! O radicatio universorum malorum, cum nemo possit a Deo divelli, quin malis omnibus repleatur.

S. Greg. l. 8. mor. c. 11.

S. Ber. ... ser. 12. a. ... c. 2.

XIX. *Propter sententiæ irrevocabilitatem*: nam tempus flendi durat, quamdiu cæli moventur: at vero quando ad æternitatem pervenerimus; tempus non erit amplius, tunc enim Deus lacrymas, & preces nostras deridebit, quantumcumque illæ humiles & ferventes fuerint. *Vocavi*, inquiet Deus, *& renuistis; extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret; despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis; ego quoque in interitu vestro videbo, & subsannabo. Tunc invocabunt me, & non exaudiam, eo quod timorem Domini non susceperunt.* Salvianus super verba illa Ecclesiast. cap. 30. *Miserere animæ tuæ*, scribens, his animam verbis affatur: Vide pietatem erga te Domini nostri; vide, quam misericors sit Dominus Deus noster, qui nos ipsos pro nubis misericordiam rogat: *Miserere*, inquit, *animæ tuæ*, hoc est, dicere; miserere etiam illius, cujus vides miseratione me tangi. Rogat te, ut tu miserearis, & ad te non admittitur; dignatur te pro te petere, & a te non potest impetrare. Et quomodo, quisquis es, o miserrime homo, quomodo te postea supplicantem ille in judicio suo audiet, cum tu hic eum pro te rogantem audire ipse nolueris? Hinc & Sanctus Bernardus: Arctæ, inquit, & strictæ erunt tunc viæ omnium peccatorum, quando non poterunt negare, non excusare, non appellare, non fugere, non impetrare veniam, non habere refugium. Omnes enim viæ præoccupatæ erunt, contrahentur in angustiis suis.

Salvian. l. 3. ad Eccl. Ca. 16.

S. Bern. f. 54. in Cant.

§. X. MEDIA.

Ad Judicii sententiam malam evitandam.

I. *Passio Christi*: cujus efficaciam B. Philippus Benitius, Religionis servorum B. Virginis fundator, ac sanctitate & miraculis illustris expertus est, de quo in vita illius legitur, ipsum in agone mortis suæ terribilem quamdam habuisse visionem; in qua sibi se coram Tribunali Dei præsentari videbatur, ubi dæmon leves nonnullos defectus ei improperabat, ut eum ad desperationem induceret. Unde altum inclamare cœpit terrificis verbis, a circumstantibus suum postulando librum: Date mihi librum meum, exclamabat, quærite illum; quis illum mihi sustulit? Cur me eumdem auferendo, cruciatis? Accorrentes igitur omnes & singuli certatim dederunt ei alius hunc, alius illum librum, nec tam ei satisfacere valentes, unus suorum illum oculos suos ad parvulum crucifixum frequenter dirigere observavit, quasi indicare volendo; hunc esse suum librum, qui condem frequentissime in manibus suis portare solitus erat: Ideoque hunc ei crucifixum in manus dedere, moxque pristinæ serenitati mentis integre restitutus fuit; unde credere licet, sanctum hunc virum Christo crucifixo addictissimum, ad Apostoli imitationem dicere solitum fuisse: *Non judicavi me scire aliquid, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum.* Hinc recte Sanctus Augustinus: Si haberes, inquit, causam apud aliquem judicem agendam, & instrueres Advocatum, esses susceptus ab Advocato, ageret causam tuam, sicut posset, & si non illam finisset, & audires illum in judicio venturum Judicem, quantum gauderes, quia ipse potuit esse Judex tuus, qui fuit paulo ante Advocatus tuus? Et modo ipse pro nobis orat, ipse pro nobis interpellat, qui in illa die nos judicabit.

Vita c. 5. & 6.

S. Aug. f. 119. de temp. c. 3.

II. *Vita, & conscientia bona*: uti S. Ambrosius suasit, dicens: Ubi me ab ira ejus abscondam, qui conturbat profundum maris? *Si ascendero in cælum, ibi es, si descendero in infernum, ades*; non ergo falli potest, qui ubique est. Adest itaque judicii dies? Si vis non comprehendi, quotidie time, quotidie fuge, quæris, quomodo fugias? Ascende in montem, qui evangelizas Sion, ut excelsorum vertice possis eminere meritorum: Dens enim montium, & non vallium est. Sed & S. Augustinus, custodi, inquit, intus innocentiam tuam, ubi nemo opprimit causam tuam. Prævaluit in te falsum testimonium, sed apud homines, numquid apud Deum valebit, ubi causa tua dicenda est? Quando Deus judex erit, alius testis quam conscientia tua, non erit. Si causam malam non habueris, nullum accusatorem pertimesces, nullum falsum testem refelles, nullum verum requires, tu tantum bonam conscientiam affer, ut possis dicere: Quoniam in te, Domine, speravi, tu exaudies, Domine Deus.

S. Ambr. ... c. 11. Luc.

S. Aug. in Ps. 37.

III. *Spes & fiducia in misericordia Dei*: de qua Sanctus Thomas Villanov. sic loquitur: In hoc Judicio omnia terrent me, omnia me co-

S. Thom. Vill. conc. 1. in Dom. 2. Adv.

conturbant, neque fine timore nimio hujus tanti Judicii valeo recordari, sola hæc mihi relicta est consolatio: Domine mi, quia criminum meorum tu solus futurus es Judex, tu inquam, Redemptor meus, Advocatus meus, Pater meus, tota spes mea, & totum bonum meum & solatium. Quem in finem etiam S. Paulus dixit: *Non habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia pro similitudine, absque peccato.* Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ, ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus, in auxilio opportuno. Unde merito citatus S. Thomas Villanov. exclamat: Quanta hominibus fiducia? Quanta mortalibus spes in Judice isto? Quis non sperabit salutem, etiam si peccator sit, & indignus, quando a Patre piissimo ejus sententia ferenda est! Uude Apostolus: *Quis accusabit adversus electos Dei? Deus, qui justificat, quis est, qui condemnet? Christus Jesus, qui mortuus est, imo qui resurrexit, qui est ad dextram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*; quomodo condemnabit interpellator, qui, ne damnaret, ipse mortis subiit damnationem? quomodo Salvator damnabit, qui morte redemit?

S. Bern. s. 55. in cant. IV. *Frequens contritio & confessio:* ita Sanctus Bernardus suasit, dicens: Unum est tamen, si nosmetipsos judicaverimus, non utique judicabimur. Bonum judicium, quod me illi districto, divinoque judicio subducit, & abscondit. Prorsus *horreo incidere in manus Dei viventis*. Et iterum: Judicemus interim, fra- *(Idem s. 8. in Psal. qui habitat.)* tres, & terribilem illam expectationem præsenti studeamus declinare judicio. Non judicabit Deus bis in idipsum. Sed & S. Grego- *(S. Greg. l. 2. in dist. 4. ep. 29.)* rius: Judicemur inquit, in nostra cogitatione cum Deo, ne directe postmodum judicemur a Deo. Nam ut S. Thomas Villan. recte ad- *(S. Thom. Vill. conc. 2 in Dom. 1. adv.)* vertit: secundum Judicandorum conscientiam, Judex in se unus, varius apparebit, probis Agnus, improbis leo. Quo quisque districtior fuerit in se ipsum peccatorum vindex, eo illi mitior tunc apparebit Judex. Felix, qui dicere poterit in illo die: Feci judicium & justitiam, Domine, non tradas me calumniantibus me. Judicium facit contra se, qui se reum agnoscit, & confitetur, & judicat: Justitiam facit, qui peccata, quæ sententia damnat, pœnitentia punit. Hinc & Rupertus *(Rupert. Abb. l. 8. de op. S. Spir. c. 31.)* Abbas explicans illa Michææ verba: *Indicabo tibi, o Homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirat a te; utique facere judicium*; explicans, ait: Quid est judicium facere, nisi judicium Dei prævenire? Prævenis autem judicium Dei, si temetipsum prior judicas in conspectu Dei, ne a Deo judiceris: Merito *(S. Aug. in Ps. 49.)* ergo S. Augustinus hortatur: Modo tu fac, quisquis talis es, quod tibi minatur facere Deus. Tolle te a tergo tuo, ubi te videre non vis, dissimulans a factis tuis, & constitue te ante te: Ascende tribunal mentis tuæ; Esto tibi judex; torqueat te timor, erumpat a te confessio: Et dic de tuo: *Quoniam iniquita- (Idem in Ps. 74.) tem meam ego cognosco, & delictum meum ante me est semper*; quod erat post te, fiat ante te, ne tu ipse postea a Judice fias ante te, & non sit, quo fugias a te. Qui enim se conterit, ait idem alibi, irascitur sibi; ne habeat iratum, ut illum habeat propitium: se habet Judicem, ut illum habeat defensorem.

V. *Vigilantia sollicita*; uti idem S. Augu- *(Idem ep. 10.)* stinus suadet dicens: Vigilare debet omnis Christianus, ne imparatum eum inveniat Domini adventus. Imparatum autem inveniet dies ille, quem imparatum invenerit suæ vitæ hujus ultimus dies, de quo ultimo die citatus S. Doctor sic discurrit: Longe est quidem dies *(Idem s. 36 de ver. dom. c. 9.)* judicii, sed uniuscujusque hominis dies ultimus longe esse non potest, quia brevis est vita, & quia ipsa brevitas semper incerta est: quando sit dies tuus ultimus, nescis.

VI. *Conciliatio Patronorum*; nam, ut Mansi *(Mansi. disc. 29. n. 41.)* ait, dum litem habes, in qua omnes facultates tuæ, fama, & existimatio, vel vita periclitatur, die nocteque studes & laboras, ut defendere te possis, omnes exploras in favorem tuum servientes scripturas, ut Procuratores, Advocatos, Judices bene informes, ejusque, qui sententiam est pronunciaturus, gratiam & benevolentiam captare pro viribus niteris: Quid igitur tibi in hoc tribunali Christi faciendum erit, ubi causa tua tam ardua agitatur, unde æternitas vel beata, vel damnata unice dependet?

VII. *Frequens memoria judicii*; qui enim *(S. Greg. l. 10. mor. c. 40.)* venturum Judicem cogitat indesinenter, quotidie rationum suarum in melius causas parat. Hinc S. Bernardus monet: Judicium districti *(S. Bern. sup. Ps. 90. s. 15.)* judicis investigemus, fratres, & eo amplius frequentem in timore ac tremore ipsius considerationem, quo minus comprehendere possumus investigabilem abyssum judiciorum Dei, & irrefragabilem dispositionem.

VIII. *Assiduum misericordiæ exercitium*; *(Isa. c. 26. v. 27.)* Nullus enim est in futuro judicio, quantumcumque sit sanctus & irreprehensibilis, qui non timeat & contremiscat, solus tamen misericors & eleemosynarius in eo jucundabitur; unde Psalmista ait: *Jucundus homo, qui mi- (Psal. 111. v. 5.) seretur & commodat; disponet sermones suos in judicio, quia in æternum non commovebitur*; adque propter opera misericordiæ pauperibus exhibita, quæ in bilance S. Michaelis posita spem salutis certam & securam ei tribuent. Hinc & S. Ephrem sic discurrit: Cer- *(S. Ephr. t. 1.)* nens Christus in throno sedens, ad ipsum ingredientem, lætus excipiet, obviamque illi procedet hilari facie, & aspectu arridente, atque appellatione læta, & benigna allocutione hunc apprehensum amplectetur, & tamquam ex longinqua peregrinatione venientem amicum, seu filium deosculabitur, talibusque eum verbis compellabit: Bene venisti, o Amice bone, & fidelis: Bene venisti educator, & altor meus, hospes meus; Non sum oblitus charitatis tuæ. Memini, quanta mihi dona præstiteris; memini, quoties me refeceris: quæ dum ad eum ait Christus, tenet ipsum manu coram omni illa magna celebritate, coram Angelis & Archangelis & omni Principatu & Potestate, coram omnibus justis, & Prophetis, & Apostolis, & Sanctis, statuensque hunc in medio simul prædicat, & ostendit eum omnibus, ac dicit: Hic homo esurientem me aliquando conspexit, & pavit;

vit; ſitientem & potavit; frigeſcentem, & cooperuit me; hoſpitem, & ſuſcepit me, infirmum me vidit, & miniſtravit, geſtavit, & in domum ſuam introduxit; Merito ergo S. Chryſoſtomus ait: Eleemoſyna adſtat tribunali non tantum patrocinans, ſed & ipſi Judici perſoadens, ut reo patrocinium præſtet, & pro eo ſententiam ferat; [S. Chryſ. hom. 33. ad pop.]

[S. Greg. hom. 1. in Ev.] IX. *Timor Judicii*: nam, teſte S. Gregorio, adventum æterni judicis tanto ſecuriores quandoque videbimus, quanto ounc diſtrictionem illius timendo prævenimus.

[Eccl. 18. v. 20.] X. *Examinis frequens uſus*: ſic enim Siracides monet, dicens: Ante judicium interroga teipſum, & in conſpectu Dei invenies propitiationem. Et confirmans idipſum S. Paulus ait: [1. Cor. 11. v. 31.] Quod ſi nos ipſos dijudicaremus, non utique judicaremur. Peccata enim, ait S. Auguſtinus, [S. Aug. ſ. 210.] ſive parva, ſive magna, impunita eſſe non poſſunt, quia aut homine pœnitente, aut in judicio Deo puniente plectuntur. Ceſſat autem vindicta divina, ſi converſio præcurrat humana; amat enim Deus confitentibos parcere, & eos, qui ſemetipſos judicant, non judicare. Hinc merito exclamans S. Bernardus, [S. Bern. ſ. 55. in Cant.] bonum judicium, ait, quod me illi divioo, diſtrictoque judicio ſubducit & abſcondit. Prorſus horreo, incidere in manus Dei viventis, volo veluti iræ judicatus præſentari, non judicandus judicabo proinde mala, judicabo & booa. Scrutabor vias meas, & ſtudia mea, quo is, qui ſcrutatus eſt Jeruſalem in lucernis, nihil inſcrutatum in me, ſive indiſcuſſum inveniat, neque enim judicaturus eſt bis in idipſum.

[S. Greg. hom. 20. in Ev.] XI. *Pœnitentiæ ſeria*: nam a paradiſi gaudiis per oblectamenta diſceſſimus, ad hæc per lamenta revocamur. Unde neceſſe eſt, ut ſemper pavidi, ſemperque ſuſpecti, ponamus ante oculos cordis, hinc culpas operis, illinc judicium extremæ diſtrictionis. Nam, ut S. Auguſtinus ait, [S. Aug. ſ. 190. de temp.] in altera vita erit pœnitentia, ſed infructuoſa: erit ibi pœnitentia dolorem habens, medicinam non babens. Nunc eſt fructuoſa pœnitentia, quando correctio libera. Pœnitebit te ad vocem ſcripturæ, nam ad vocem præſentis judicis ſine cauſa pœnitebit te.

[S. Luc. 6. v. 37.] XII. *Non judicare alios*: nam ſic ipſe Chriſtus ſuaſit: Nolite judicare, & non judicabimioi: nolite condemnare, & non condemnabimini. Expertus eſt hujus medii efficaciam Monachus [Baron. an. 599. v. 20.] qui alioqui non admodum religioſus, hoc uno tamen charitatis actu ioſtructus, lætus mortem obiit, omniaque ſua peccata a duobus juvenibus venuſtiſſimis paulo ante a ſe conſpectis deleta dixit.

[Matt. 14.] XIII. *Miſericordiæ exercitium*: beati enim miſericordes, quoniam miſericordiam conſequentur; etenim eleemoſyna, teſte S. Chryſoſtomo, [S. Chryſ. hom. 33. ad pop.] Chriſti adſtat tribunali, non tantum patrocinans, verum & ipſi judici perſuadens, ut reo patrocinium præſtet, & pro eo ferat ſententiam.

XIV. *Fiducia erga Chriſtum paſſum*: ſic enim Elzearius [Surius 27. Sept.] expertus eſt, qui cum ad ultimam luctam ungeretur, ter repetiit verba illa: Per crucem & paſſionem tuam, libera me Domine: addiditque, hæc eſt ſola ſpes mea, in ea emori certum eſt. Subinde in habitu formidinis pleno aliquamdiu perſiſtens exclamavir tandem: magna vis eſt cacodæmonum, ſed eam mors Domini Jeſu, & virtus ex adverſo longe potentior fregit, & obtrivit.

XV. *Amor ſincerus B. Virginis*: nam ideo ipſa ab æterno Dei Mater præelecta eſt teſte S. Chryſoſtomo, [S. Chryſ. hom. in hyp. Domini.] ut, quem Deus ſalvare non poteſt per ſuam meritiſſimam juſtitiam, ipſa per ſuam pietatem & miſericordiam ſalvaret. Merito ergo exclamat Guilielmus Anglicos: Attendite Mariæ addicti ex toto corde, ait enim Sponſus: [Guil. Angl. in cap. 1. cant.] paſce hœdos tuos; ſuos quippe vocat, quia non omnes hœdi vocantur Mariæ, ſed qui Mariam colunt ac venerantur licet ſceleribus contaminati; qui enim peccatis irretiti ſunt, nec B. Virginem aliquo ſpeciali obſequio proſequuntur, nec preces aliquas in ipſius cultum fundunt, ut vel tandem aliquando reſipiſcant, hœdi profecto ſunt, non vero Mariæ, ſed ad ſiniſtram Judicis ſiſtendi, æternas pœnas ſubituri.

XVI. *Sanctorum conſtans veneratio*: hi enim ſunt amici, [Sur. & Dec.] quos conciliare nobis, Chriſtus hortatus eſt. Sic Andras nobilis Romanus S. Cæſarii precibus miſericordiam in judicio expertus, vitæque reſtitutus eſt. Sed & Gothorum tempore Matrona quædam, quæ crebro ad Eccleſiam SS. Martyrum Proceſſi & Martiniani [S. Greg. hom. 32. in Ev.] veniebat, dum egrediens duos Monachos ſtantes vidit, eiſque eleemoſyuam dari præcepit, eidem aſtiterunt, & dixerunt: Tu nos modo viſitas, nos te in die judicii requiremus, &, quidquid poſſumus, præſtabimos tibi; hoc dicto ab oculis ablati ſunt.

XVII. *Paupertas voluntaria*: de qua ſic Bernardus: [S. Ber. ſ. 8. in Pſ. 90.] Felix paupertas voluntaria, omnia relinquentium, & ſequentium, te Domine Jeſu. Felix plane, quæ tam ſecuros, imo glorioſos faciat in illo ſingulari fragore elementorum, & in illo tremendo examine meritorum, io illo tanto diſcrimine judiciorum.

§. XI. ASCETICA.

I. *IN primis noſſe debet Aſceta, quam juſte inſtitutum ſit boc univerſale judicium?* [S. Thom. in ſuppl. 3. p. q. 88. a. 1.] nam ratio dubitandi eſt triplex juxta S. Thomam & alios. Prima eſt, quia, ut apud Nahum Prophetam dicitur: *Non judicabit Deus bis in idipſum*; ſed nunc Deus judicat de ſingulis hominum operibus, cum poſt mortem uoicuique pœnas vel præmia pro meritis tribuit, & dum etiam quoſdam in hac vita pro bonis vel malis operibus præmiat, vel punit: ergo videtur, quod non ſit aliud Judicium futurum. Secunda dubitandi ratio eſt, quia in nullo tribunali executio condemnationis ipſo eſt anterior judicio: Sententia autem finalis Judicii vertitur vel circa conſecutionem regni, vel condemnationem ad abyſſum inferni, quorum alterutrum tam electi, quam reprobi per Judicium Particulare ſunt aſſecuti: Ergo alia ſententia aliove judicio opus non erit. Tertia difficultas eſt, quia cauſæ ideo in tribunalibus ventilantur, ut, ſi quæ ſunt dubia elucidentur, & veritas manifeſtetur; ſed hoc totum

tum unaquæque anima affecuta eſt in Judicio particulari, priuſquam adveniat dies noviſſimus; Ergo hic non erit neceſſarius. His vero rationibus dubitandi Angelicus Doctor per ordinem adæquate reſpondet. Ad primam namque obſervandum eſſe, dicit, hominem dupliciter poſſe conſiderari, vel ut perſona particularis, vel ut eſt pars totius humani generis; prout igitur eſt perſona particularis, ſic ei convenit judicium particulare; prout vero eſt pars generis humani, ſic ei judicium univerſale debetur. Ad locum ex Nahum adductum reſpondet his verbis: Nec tamen Deus judicabit bis in idipſum, quia non duas pœnas pro uno peccato inferet, ſed pœna, quæ ante judicium complete inflicta non fuerat, in ultimo judicio complebitur, poſtquam impii cruciabuntur quoad corpus & animam ſimul. Ad ſecundum argumentum reſpondet, propriam finalis judicii ſententiam in eo præcipue conſiſtere, ut per illam fiat univerſalis ſeparatio bonorum ab impiis, quæ utique idem judicium non præcedit; præterquam quod electorum remuneratio in judicio particulari perfecte non adimpleatur, quia etiam boni amplius poſt judicium præmiabuntur, tum ex gloria corporis adjuncta, tum ex numero ſanctorum completo; & mali etiam plus torquebuntur, ex adjuncta pœna corporis, & impleto in pœnis numero damnatorum: quia quanto cum pluribus ardebunt, magis ardebunt. Ad tertiam objectionem reſpondet: quod judicium Univerſale directe magis reſpiciat univerſalitatem generis humani, quam ſingulos homines in particulari: quamvis ergo cuilibet homini ante judicium erit certa notitia de ſua damnatione vel præmio, non tamen omnibus hominum damnatio vel præmium innoteſcit; unde judicium Univerſale neceſſarium erit, judicium enim & proceſſus, qui fabricatur, nec non ſententia uniuſcujuſque animæ in particulari, quæ in puncto mortis in particulari judicio pronunciatur, aliis eſt ignota, quia ſolum abſolvitur inter Deum & animam, ejuſque Angelum cuſtodem, ac proinde divina juſtitia merito diſpoſuit, ut tandem veniat tempus, in quo in conſpectu omnium manifeſtetur ſingulorum proceſſus, appareatque æquitas ejus, ſive in abſolutione, ſive in condemnatione; ſiquidem judicia Domini vera, juſtificata in ſemetipſa.

II. *Noſſe debet, cur dies Judicii dies magnus vocetur*, id quod Paulus de Palatio declarat dicens: Vocatur ille dies magnus, quia fient in eo maxima mirabilia, conflagratio mundi, tubarum ſonitus, mortuorum reſurrectio, Angelorum cum Chriſto deſcenſus, Chriſti cum omnibus Sanctis adventus, judicium omnium, ſupplicium damnatorum, gloria beatorum. *Paulus de Palat. in Joel.*

III. *Noſſe debet, quomodo notitia omnium operum cujuſque omnibus ſit communicanda*, qua in re notanda eſt doctrina Sancti Thomæ, qui habet pro inconvenienti, quod legatur aliquis liber materialis in judicio, in quo facta ſingulorum ſint ſcripta; eo quod nullus valeat æſtimare illius libri magnitudinem, vel quanto tempore legi poſſet; ſed ſimiliter etiam non poſſet æſtimari tempus, quantum oportet ponere ad conſiderandum omnia merita, & demerita ſua, & aliena ab aliquo homine, ſi ſucceſſive diverſa videant. Ac proinde Doctor Angelicus expedite dicit, ut unaquæque anima in breviſſimo tempore omnia videat; Unde hanc ſtatuit concluſionem: etſi in inſtanti aliquis viſurus non ſit ſingula, tamen breviſſimo tempore, auxilio divinæ virtutis, omnia particularia conſiderabit. Albertus Magnus eidem quoque opinioni ſubſcribit, inquiens: Liber apertus eſt, id eſt, quædam vis divina, oſtendens unicuique facta ſua. *S. Th. 1. p. q. 92. a. 1.*

IV. *Noſſe debet, quod Sanctam Birgittam Chriſtus die quadam interrogavit*: Potes querere, ſi in omni juſtitia habeo miſericordiam, quomodo miſericors ſum in damnatos? Et reſpondet ei adducta ſimilitudine judicis alicujus, pro tribunali ſedentis, coram quo dilecti fratris ſui cauſa agitur; hic enim, ſi judex rectus ſit, fratri ſuo utique dicet: Tu frater meus es, & ego judex tuus, & licet te intime diligo, tamen non potero, nec decet facere contra juſtitiam. Tu vides omnem juſtitiam in conſcientia tua ſecundum merita tua, ſecundum hanc oportet te judicari. Perque hanc ſimilitudinem Chriſtus Sanctæ ſponſæ demonſtrabat, quod licet ipſe per aſſumptam humanitatem frater noſter ſit, attamen ut judex conſtitutus, neceſſario juxta merita & demerita noſtra judicare debet. *Rev. S. Brig. l. 2. c. 12.*

V. *Noſſe debet, cur Chriſtus in humana natura judicaturus ſit*; cujus variæ aſſignantur rationes. Primam affert S. Thomas, dicens: Cum ultimum judicium hanc ob cauſam ordinetur, ut boni recipiantur in regnum cæleſte, mali vero ab eo arceantur: congruum eſt, ut Chriſtus ſecundum humanam naturam ſit Mundum judicaturus, cujus redemptionis beneficio ad regnum cælorum admittitur. Secundam affert S. Antonius de Padua dicens: Ad oſtendendam celſam potentiam, qui enim in forma hominis judicatus eſt, ne videretur hoc paſſus ex impotentia, idcirco in tali forma judicabit, juxta illud: *Ut vincas, cum judicaris*. Tertiam S. Auguſtinus ſequentibus verbis indicat: Cum enim boni, & mali viſuri ſunt Judicem vivorum & mortuorum, procul dubio eum videre non poterunt mali, niſi ſecundum formam, qua Filius hominis eſt, ſed tamen in claritate, in qua judicabit, non in humilitate, in qua judicatus eſt. Cæterum illam Dei formam in qua æqualis eſt Patri, impii eum non videbunt; non enim ſunt mundi corde. Quartam aſſignat idem dum ait: Forma illa erit judex, quæ ſtetit ſub judice, illa judicabit, quæ judicata eſt: judicata eſt enim inique, judicabit juſte: veniet ergo forma ſervi, & ipſa apparebit. Idipſum quoque in alio quodam ſermone replicans, adjungit: Audite, & intelligite: jam hoc Propheta dixerat: *Videbunt, in quem pupugerunt; ipſam formam videbunt, quam lanceæ percuſſerunt. Sedebit judex, qui ſtetit ſub judice*. Quintam S. Ant. Pad. exhibet, dum ait, Chriſtum in forma humana judica-

S. Thom. q. 90. ſup. pl. ar. 1. ad 3. — *S. Anton. Pad. ſer. poſt Dom. 2. Quadr.* — *S. Aug. lib. 1. de Trin. c. 13.* — *Id. tr. 20. in Jo. & S. 94. de verb. Do. c. 7.* — *S. Anton. Pad. l. c.*

caturum, ad exhibendum, & exercendum gratam clementiam, ut fit manifeftum, quod in mifericordia judicabit, puniendo citra condignum: Idcirco veniet in forma humana, ut ex his, quæ paffus eft, difcat mifereri. Sextam denique affert S. Bernardus, dicens: Denique ipfe Pater Deus dedit Filio judicii poteftatem, & non quia fuus, fed quia Filius hominis eft. O vere Patrem mifericordiarum! vult per hominem homines judicari, quo in tanta trepidatione, & perturbatione malorum, electis fiduciam præftet naturæ fimilitudo.

S. Bern.

VI. *Noffe debet caufas, cur diem ultimum hominibus abfconditum effe voluerit Deus:* nimirum ob plures rationes, quas Sanctus Bernard. affert, dum ait: Talis dies debet abfcondi, ficut & mortis, ex multiplici ratione. Primo, ut femper timeant. Secundo, ut femper fe præparent ad diem illum, tamquam de proximo imminentem. Tertio, ut tam in hoc, quam in plerifque aliis ignorantes fe nofcant, quod quidem eft perutile ad fuperbiam comprimendam. Quarto, ut arcana divinorum judiciorum magis revereantur. Quinto, quia non decet, Dei fecreta indignis & indifpofitis revelari. Sexto ad non impediendum opera & tempora præfcita, vel præordinata a Deo. Septimo ad excæcandum reprobos talium temporum; & ad hoc tale judicium Dei veniet fuper eos fubito, & improvife. Eamdem quoque difficultatem S. Hilarius in hæc verba difcutit: Cur autem diei fcientia abfcondita fit, non in obfcuro eft; namque cum monet nos irremiffa fides intentos femper manere, fecuritatem cognitionis ademit, ut pendulæ expectationis incerta mens follicita, feftinans, & adventus diem femper expectans, femper expectando fperaret curamque pervigilem incertum ipfum, non ambigendi tamen temporis detineret.

S. Bern. ferm. 2. f. 11. d. 2. c. 1. — *S. Hilar. de Trin. l. 9. f. 10.*

VII. *Noffe debet, qua ratione verum fit illud dictum Chrifti Marci 13. De die autem illa, vel hora nemo fcit, neque Angeli in cælo, neque Filius, nifi Pater.* Quibus verbis Chriftus fateri videtur, quod ne quidem ipfe fciat, quando ad Judicium Univerfale fit adventurus. Verumtamen idem fanctus Pater Sanctum Hieronymum allegat, prædictum textum in hæc verba exponentem: Cum omnia tempora fecerit Jefus, hoc eft Verbum Dei (omnia enim per feipfum facta funt) in omnibus autem temporibus cum dies judicii fit, quæ confequentia effe poteft, ejus ignorare partem cujus totum novit? Numquid Deus Pater cognitionem illius diei Filio denegavit, cum dicit: *Omnia mihi tradita funt a Patre meo?* Ergo non omnia, fi eft aliquid, quod negatur. Tandem idem Sanctus Bernardinus per authoritatem Sancti Auguftini concludit: Dicitur Chriftus fecundum Auguftin. illum nefcire diem, quia non facit homines fcire.

S. Bern. l. c. c. 1. allegans S. Hier. & Aug.

VIII. *Noffe debet, cur Chriftus toties, per Prophetas diem judicii prædici, & ipfe etiam de ejus adventu monere voluerit*, nimirum tefte S. Auguftino: Propterea fe Judex venturum minatur, ut non inveniat, quos puniat, cum venerit. Propterea illud cantant Prophetæ, ut corrigamur, fi damnare vellet, taceret. Unde & apud S. Lucam cap. 21. interrogantibus difcipulis: Quando hæc erunt, & quod fignum, cum fieri incipiet? Magifter cæleftis, qui Judex ipfe futurus erat, ad perpetuam memoriam in Evangelio figna aperte revelavit, quæ judicium præcedunt, diemque illum noviffimum, infallibiterque eventurum, maximis, indubitatis, adeoque manifeftis declaravit verbis, ut Gloffa feu interpretatione non indigeant ulla. Quapropter & Sanct. Gregorius in quadam homilia, quam frequenter in Officio divino de communi plurimorum Martyrum legimus, ita fermocinatur: Dominus ac Redemptor nofter perituri mundi præcurrentia mala prænunciat, ut eo minus perturbent venientia, quo fuerint præfcita; minus enim jacula feriunt, quæ prævidentur, & nos tolerabilius Mundi mala fufcipimus, fi contra hæc per præfcientiæ clypeum munimur. Sanctus Thomas Villanov. eadem in materia fubtilem hanc inftituit contemplationem, quod fcilicet alia fidei myfteria in Scriptura Sacra nonnifi a paucis fuerunt prædicta Prophetis: non item judicium finale, de quo tam vetus, quam novum Teftamentum clarum, patenfque perhibent teftimonium, prout ex textibus colligere licet fupra adductis. Quin imo infallibilis cæli providentia fecundum hunc Filii Dei judicaturi adventum ipfis etiam Sybillis revelare voluit. Id quod obftupefcens dictus Sanctus Præful, ad Deum converfus, quærit: Quare hoc Domine? refpondetque: Nempe ut nullus in judicio reus ullam tanti examinis futuri ignorantiam obtendat.

S. Aug. f. 109. de temp. — *S. Greg. h. 35 in Ev.* — *S. Thom. Vill. conc. in Do. 1. Adv.*

IX. *Noffe debet, cur Chriftus dixerit, fe in judicio folius mifericordiæ exercitæ rationem exacturum;* ad quod dubium Euthymius fic refpondet: Ab hac fola juftos homines dignos præmio judicat, peccatores fupplicio. Non quod cætera vel juftorum bona opera, vel peccatorum delicta fine examinatione, vel difcuffione relinquenda fint: omnium fiquidem cuncta inquiret, & opera, & verba, & cogitationes, ut ipfemet frequenter fua doctrina manifeftavit, fed nunc de fola hac virtute differit, confirmare volens, quod hanc maxime requirit, & hanc præ omnibus expetit, utpote Chriftianis maxime neceffariam, cujufcumque enim Chriftiani infigne, quo cognofci poteft, eft dilectio: hujus autem optima pars eft pauperum amor, & erga proximum mifericordia, & compaffio.

Euthym. cap. 25. Matt.

X. *Noffe debet, cur in citato Judicii proceffu referendo Chriftus nullam mentionem operum mifericordiæ fpiritualium, quæ perfectiora funt, fecerit.* Dubium hoc Abulenfis ventilat, inter cujus varia refponfa, frequentia ad noftrum in primis deferviunt propofitum, quando ait: Opera mifericordiæ fpiritualia funt majoris difficultatis, ad talia non ftatim afpirant imperfecti; corporalia poffunt pertinere ad omnes, fpiritualia non, Chriftus voluit ponere caufam falutis noftræ effe cuilibet facilem.

Abulenf. q. 1. in cap. 25. Matt.

XI. *Noffe debet caufas inftituendi judicii*, quas

Fab. coc. 2. in Fest. S. Nicol. *1. Cor. 4. v. 5.*

quas quidem ex triplici fonte desumit P. Matthias Faber. 1. *Ex parte Dei:* Ut justitia illius appareat; hinc Apostolus monet: nolite ante tempus judicare; quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum: 2. *Ex parte Christi*, ut ei honor ablatus publice restituatur, & compensetur judiciaria potestate. 3. *Ex parte judicandorum*; ut quisque completam mercedem, tam quoad corpus, quam quoad animam recipiat. Hinc iterum Apostolus monet: omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat nousquisque *propria corporis*, prout gessit.

XII. *Nosse debet timorem judicii fructuose usurpare, & per eumdem se ad perfectionem exstimulare.* Qui quidem fructus in duobus præcipue consistit. 1. Ut non existimet, sibi timorem hunc ideo deponendum, quod viam purgativam superarit, sed potius meminerit doctrinæ, quam S. Gregorius hac in parte dedit, dicens: Quanto quis sanctius vivit, tanto cautius expendit, quam districtus adveniat æternus Judex. Ita suum ipse terminum quotidie prospicit, & ante severitatem tantæ Justitiæ, quas rationes vitæ sit positurus, attendit. 2. Ut noverit apte misericordiæ & justitiæ considerationem miscere, juxta S. Augustini consilium, dicentis: Nemo ad impunitatem sibi de misericordia Dei blandiatur, quia est judicium. Et nemo in melius commutatus exhorreat judicium Dei, quia præcedit misericordia Dei.

S. Greg. 4. Dial. c. 9. *S. Aug. in Ps. 100.*

Fab. conc. 1. in Do. 21. post Pent.

XIII. *Nosse debet dignam de hoc judicio æstimationem concipere*, cumque in finem tria præcipue perpendat. 1. Multitudinem rerum, de quibus est reddenda ratio, quas quidem ad quatuor species revocat Bessæus, dum ait: Judex inquiet: Redde rationem villicationis tuæ de quatuor villis: mundi cum rebus creatis: corporis cum suis sensibus: Animæ cum donis suis & gratiis: crucis cum SS. Sacramentis. 2. Judicis examen & inquisitio accuratissima, & severissima. Ubi merito quisque exclamat: Quid sum miser tunc dicturus? quem Patronum rogaturus? cum vix justus sit securus? Gravissima æstimatio, quam Judex de rebus in judicem tractis formabat; ratione cujus etiam justitias judicare dicetur.

XIV. *Nosse debet solidum modum sese præparandi ad hoc judicium*, qui quidem in tribus præcipue consistit. 1. Ut semper paratus sit, cum semper dicere possit cum Jobo: Nescio quamdiu subsistam, & si post modicum me tollat Factor meus. 2. Ut semper conetur esse in gratia, juxta Siracidis consilium: ante obitum tuum operare justitiam. 3. Ut extraordinariis obsequiis Judicem sibi conciliare conetur, qualia præcedenti §. non pauca sunt indicata. Præcipue vero ut ad quæstiones a judice proponendas se præparet, videlicet an charitatem Dei & proximi servaverit, diligens Deum ex toto corde, anima, viribus & fortitudine, & proximum sicut seipsum dilexerit, atque adeo esurientes paverit, sitientes potarit &c. O quam diligenter ad quæstiones proponendas examinandi se præpararent, sique proponendæ sunt, ante examen cognoscerent.

Job. 32. v. 22. *Eccl. 14. v. 17.*

XV. *Nosse debet & cavere, ne si forte grandia ante conversionem peccata commisit, non nimium angatur, sed potius credat, etsi illa toti orbi manifestanda sint*, ut Lessius & alii probant, ac scripturæ conformius putat, ea tamen non in pudorem, fed ad magnam Dei glorificationem, propriamque congratulationem cessura, ut S. Anselmus docet aptaque similitudine demonstrat: Dum non tunc pro peccatis tuis te major angustia premet, scelerumque tuorum magis pudebit, quam aliquem olim magnis vulneribus fauciatum, jamque ex omni parte sanatum, aboliti sanguinis molestia premit. Vel numquid eorum, quæ in cunis positus infans egerat, nunc grandævum pudet? tunc quippe, cum integra sanitas, perfecta munditia, plena remissio, secura omnium offensionum impunitas tibi certo arriserit, cognitio vel recordatio peccatorum tuorum in nullo tibi magis horrori esse vel confusioni valebit, quam est modo B. Petro Apostolorum Principi abnegatio sua, vel B. Mariæ Magdalenæ peccata sua. Verum super hoc agnitis delictis, velut in enormi ac fœda infirmitate sua pietas, virtus, Sapientia Medici, qui te sanavit, sublimius a cunctis admirabitur, laudabitur, magnificabitur; laus autem & magnificentia gloriæ Dei, tua, si bene advertis, gloria est.

S. Anf. form. de beat.

§. XII. CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Jos. 19. v. 20.

I. Ex occasione thematis: *Fugite a facie gladii, & scitote esse judicium:* potest narrari, quod Tamberlanes Tartarorum Princeps fecisse dicitur, si civitatem oppugnavit, quod scilicet prima die tentorium, seu, ut alii volunt, vexillum album erigi jusserit, in signum securitatis & pacis; si obsessi se dederent. Secundo die rubrum in signum cædis futuræ, nisi illa die parerent. Tertia nigrum, quo significabat urbem penitus vastandam, si tertia adhuc die resistere vellet. Ostendatur deinde, eumdem morem Deum servare, ut qui prius per vexillum album, id est, prosperitatem & beneficia ad deditionem conatur movere hominem. Si hoc non proficiat, vexillum rubrum expandit, id est, tribulationes immittit. Et tandem si neque sic flecti se sinat, nigrum vexillum ultimæ sententiæ ipsi obvertit, & extremam calamitatem infert; quæ omnia facile aptis exemplis confirmari possunt.

Matt. 24. v. 27.

II. Ex occasione thematis: *Sicut fulgur exit ab oriente, ita erit adventus Filii hominis* : potest extremum judicium tempestati comparari. Et 1. ostendi, quomodo peccata, velut exhalationes, ascendant in altum, & ibi includantur in nube, id est, Christo, eamque percutiant, unde postea tonitru, id est, admonitio Dei, & sonus tubæ Angelicæ producitur, sequitur fulgur, id est, adventus Christi Judicis, vel ignis antecedens Christum; & tamen fulmen sententiæ ultimæ, quæ vere est fulmen *urens* corpus & animam; *denigrans*, id est, perpetuam infamiam inducens: & *dissipans*, id est, separans justos ab injustis. 2.

Ostendatur, quæ media contra hanc tempestatem adhiberi debeant, scilicet ut vel sub laurum, id est, Beatissimæ Virginis patrocinium confugiatur, vel subter terram se quis abscondat, id est, per humilitatem & pœnitentiam, se coram Deo humiliet: vel crucem Hispanicam pectori appendat idest, tribulationes multas propter Christum patitur.

[*Matth. 24. v. 16.*] III. Ex occasione thematis: *Tum qui in Judæa sunt, fugiant ad montes;* possunt ostendi varii montes, ad quos confugere debeant, qui judicium malum effugere volunt, nempe ad montem *pœnitentiæ* juxta illud S. Joannis: [*Matt. 3. v. 7.*] Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere a ventura ira? facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. [*S. Chrys. ho 167.*] Hinc S. Chrysologus ait: Currat pœnitentia, ne præcurrat sententia: ne judicemur, judices nostri simus. Ad montem *orationis*, [*Luc. 24. v. 36.*] juxta illud Christi: Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia quæ ventura sunt, & [*Tob. 4. v. 12.*] stare ante Filium hominis. 3. Ad montem *misericordiæ*: nam fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna, omnibus facientibus eam. [*Eccles. 1. v. 13*] 4. Ad montem *timoris*, maxime circa hoc judicium ad D. Hieronymi exemplum occupati, scriptum est enim, timenti Dominus bene erit in extremis. [*Pallad. ... Dom. 24. post Pent.*] Hinc Abbas Amon cuidam Fratri postulanti sermonem utilem, dixit: Vade, & fac talem cogitationem tuam, qualem faciunt illi, qui sunt in carcere. Illi enim interrogant homines, ubi est Judex, & quando veniet? & in ipsa expectatione pœnarum suarum plorant. Sic etiam debes animam tuam objurgare, dicens: Væ mihi, si non cogitavero, quomodo habeo astare ante tribunal Christi, & actuum meorum reddere rationem. Si sic semper meditatus fueris, poteris salvus esse. [*V. Beda hist. Ang. l. 4. c. 3.*] Hoc consilium secutus Ceadda Episcopus Merciorum in Anglia, quoties tonabat aut fulgurabat, aut vehementior procella ingruebat, diem judicii cogitabat, & misericordiam divinam humano generi propitiare conabatur. Hinc ab Angelis de obitu suo præmoneri meruit septem ante mortem diebus. 5. Ad montem *Calvariæ* seu *Passionis Christi*; ad exemplum illius Monachi, qui, quoties crucem transibat, Christum per angustias mortis suæ rogavit, ut sibi quoque in extremo mortis articulo adesse, & propitius esse dignaretur, meruitque sine Purgatorio hinc ad cælum transire. Nam, ut S. Augustinus dixit: Nihil tam ad mortem amarum est, quod meritis Christi non sanetur. Tota spes mea est in morte Domini mei, mors ejus meritum meum, refugium meum, salus, vita, & resurrectio mea: meritum meum miseratio Domini: non sum meritis inops, quamdiu ille miserationum Dominus non defuerit. 6. Ad montem *Patrocinii B. Virginis:* [*S. Bern. Med. c. 2.*] nam ipsa, teste S. Bernardo, ut Advocata nostra, & Judicis Mater, & ut Mater misericordiæ, efficaciter salutis nostræ negotia tractabit. Hinc S. Anselmus dicere solet: Sicut a te despectus & aversus necesse est, quod pereat, sic ad te reversus, & a te respectus, impossibile est, quod pereat. Filioli, hæc peccatorum scala, hæc mea maxima fiducia, hæc tota ratio spei meæ. Videri potest de hac materia fusius discurrens Faber cit. conc. 5. in Dom. 24. post Pent.

IV. Ex occasione thematis: *Sit lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus Dominum suum*: [*Luc. 12. v. 35.*] potest explicari, quomodo quisque ad futurum judicium se præparare debeat, nimirum 1. *Lumbos præcingendos*, id est, desideria rerum terrenarum constringendo, ut nihil in via salutis & perfectionis impediat. 2. *Lucernas ardentes*: ferendo, nempe charitatem Dei & proximi, non verbo dumtaxat, sed opere monstratam. 3. *Expectando Dominum*, id est, semper in oculis & mente habendo adventum ejus, & præmia, quæ justis; & supplicia, quæ peccatoribus decernit. Venit quippe Dominus, inquit S. Gregorius, [*S. Greg. ho. 13. in Ev.*] cum ad judicium properat; pulsat vero, cum per ægritudinis molestias mortem esse vicinam designat. Cui confestim aperimus, si hunc cum amore suscipimus: aperire enim Judici pulsanti non vult, qui exire de corpore trepidat, ut videre eum, quem contempsisse se meminit, Judicem formidat. Qui autem de sua spe & operatione securus est, pulsanti confestim aperit, quia lætus Judicem sustinet, & cum tempus propinquæ mortis advenerit, de gloria retributionis hilarescit.

V. Ex occasione thematis: *Exibunt Angeli & separabunt malos de medio justorum*, [*Matt. 13. v. 49. Ev.*] ostendi potest, quam acerba sit hæc separatio futura ob quinque effectus, quos in corde malorum producet, nempe 1. *Ob stuporem*: nam, ut Sapiens ait, [*Sap. 5. v. 2.*] mirabuntur in subitatione insperatæ salutis dicentes intra se: Hi sunt, quos habuimus aliquando in derisum &c. ecce quomodo computati sunt inter filios Dei. 2. *Ob livorem*: videbit enim peccator gloriam electorum & irascetur, dentibus suis fremet, & tabescet: 3. *Ob pudorem*: implebitur enim in istis, quod Deus in Deuteronomio prædixit: [*Deut. 28. v. 43.*] Advena, qui tecum versatur in terra, ascendet super te, eritque sublimior; tu autem descendes, & eris inferior: ipse erit in caput, & tu eris in caudam. 4. *Ob dolorem*: quem sentient, si se videbunt a Deo, Sanctis, carissimis amicis, ipsaque felicitate æternum separari. Quinto. *Ob timorem* secuturæ sententiæ, & detrusionis ad æternos carceres & supplicia. Hortetur proin, ut hos effectus in quinque digitis alios quinque effectus in Electis producendos, scilicet gratulationem, exultationem, gratiarum actionem, exaltationem, expectationem. Quæ videri possunt fusius apud Fabrum conc. 3. in Dom. 3. Adv. num. 2.

VI. Ex occasione thematis: *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet*; [*Matt. 24. v. 21.*] potest horrendus processus Judicii per sequentem Parabolam explicari. Die quodam sub vesperem vir opulentus, & magni nominis cum familia secesserat in villam omni suppellectile & deliciis abunde instructam. Ubi tamen dum hilari convivio se recreat, famulus quidam perfidus tam ipsi, quam conservis lethargum miscuit. Dum autem sic gravissimo sapori sunt immersi, laverniones & prædones in domum immittit,

qui

qui eam totam exspoliantes, Domioum quoque ipsum velut mortuum exportant, & campo medio depositum destituunt. Interea cælum fœdis tempestatibus misceri, micare fulgura, mugire tonitrua, nimbi præcipitare; quibus excitatus herus lethargicus, mirari incepit, se extra domum in nuda humo, sine famulis, sine ope, inter turbines & procellas destitutum, miseriamque suam vehementer, se frustra deplorare nam fulmine ictus interiit. Applicetur subinde parabola Peccatori; nam vesper hanc vitam; villa locum, in quo otio & luxui vacat: servus corpus: lethargus socordiam in salute procuranda; prædones mortem & diabolum: campus vallem Josaphat: tempestas judicium extremum: fulmen ultimam sententiam: Discedite a me maledicti in ignem æternum, denotat. Unde facile apparet, quam miser sit Peccatoris status.

§. XIII. ALII CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Mansi tr. 41. disc. 1. n. 7. I. Consideratione dignissima est miraculosa illa mutatio, quæ in unico momento circa bonum latronem facta fuisse noscitur, qui pedem suum Paradiso ante S. Joannem Baptistam intulit, qui prædicando dixerat: *Appropinquavit regnum cælorum;* imo & ante S. Petrum, cui claves cæli consignatæ fuerant a Christo, qui porta cæli erat: *Ego sum ostium;* primus omnium mortalium sibi dici audivit: *Hodie mecum eris in Paradiso;* Et tamen quis est, qui ipsum vitam suam inter continuata latrocinia traduxisse ignoret? Imo paulo ante simul cum suo criminis & supplicii collega Redemptorem nostrum blasphemaverat. Quam difficultatem Sanctus Ambrosius movet, dicens: Videamus, cur tantorum criminum reus, tam cito a Salvatore Paradisum promeretur, cum alii multorum temporum lacrymis, frequentibusque jejuniis vix delictorum suorum veniam consequantur. Inter alias vero subitaneæ hujus conversionis causas, quas adducit, una est, quia judicium finale vivaciter apprehendendo compunctus, postulavit veniam, nec tamen ideo subito paradisum sibi donari aut dolores & cruciatus, quibus angebatur, mitigari sibi petiit, sed solum in die finalis judicii, bonam sui memoriam haberi rogavit. Devotione fidei, inquit præfatus sanctus Doctor, tam repente mutatus est, ut præsentem pœnam despiceret, ac de futuri veniam precaretur, & magis crederet utile sibi esse de æterno judicio petere, quam de temporali supplicio supplicare. Reminiscens enim scelerum suorum, & pœnitudinem gerens, plus incipit dolere, quod sperat, quam sentire, quod patitur; potuit enim, nisi de futuris amplius cogitasset, qui in Christum semel crediderat, de præsenti magis supplicio deprecari.

S. Ambr. c. 3. l. 44. de S. Lat.

Mansi d. 2. n. 2. II. Prima omnium vice, qua calamus Spiritus S. ad exarandam nobis scripturam se movit, Deum nobis simul non solum ut Creatorem totius universi, verum etiam ut Judicem ob oculos statuit, dum ait: *In principio creavit Deus cælum & terram.* Ubi, ut Cajetanus & alii observant, in Hebræo, loco Deus, hæc dictio Elohim ponitur; subdit vero idem Cajetanus: Appropriate utitur hoc nomine, significat enim Deum, quatenus judicem. Quamobrem vero Spiritus S. ab initio, dum vix universum creatum fuisset, Deum nobis immediate ob oculos tamquam judicem statuit? in promptu causa est, inquit idem Cajetanus, ut unus atque idem Deus credatur Creator Mundi, & Judex universorum. Voluit nimirum increata Dei sapientia a prima nostrum productione, imo ab ipsis Mundi primis natalibus, firmam judicii extremi insinuare memoriam, ut illud continuo in mente & corde nostro haberemus insculptum.

III. De S. Elia Propheta legimus, quod, dum in spelunca delitesceret, inde a Deo egredi jussus fuerit: *Egredere, & sta in monte coram Domino, & ecce Dominus transit, & spiritus grandis & fortis subvertens montes, & conterens petras.* Simul tamen aliam vocem audivit, Dominum in impetuoso vento minime esse præsens: *Non in spiritu Dominus.* Post hunc vero ventum, ingentem quamdam audivit commotionem: *Et post spiritum commotio:* Nec tamen in hac commotione Dominus aderat: *Non in commotione Dominus.* Post hanc vero commotionem, comparuit ignis: *Et post commotionem ignis:* sed neque in igne Deus erat; *Non in igne Dominus:* Et post ignem Sibilus auræ tenuis, moxque vocem audivit Dei: *Et ecce vox ad eum.* Hugo de S. Victore historiam hanc nostro adaptans proposito, inquit: Ecce præambulos Dei spiritus, commotionem, & ignem: non venit Dominus ad te, nisi prius isti veniant. Spiritus est terror judicii æterni, qui si in cor peccatoris impegerit, & montes superbiæ dejicit, & petras duritie dissolvit, sed hic nequaquam Deus esse dicitur, quia anima, quam adhuc timor perditionis afficit, modum perfectæ charitatis dulcedinem nondum sentit. Post Spiritum commotio sequitur, quia terrore judicii concussa mens, mox a sua stabilitate movetur. Post commotionem vero ignis sequitur quia post anxietatem futuri sæculi, adversus se sæviens: animus ardore compunctionis inflammatur. Postremo igni Sibilus auræ lenis succedit; quia post longa compunctionis incendia purgata mens, afflata spiritu, consolationis refrigerium sentit. Hug. Vict. t. 3. Misc. l. 11. Origenes.

IV. In Exodo dum vestes sacerdotales a Deo ordinabantur, simul etiam præceptum fuit, ut in earumdem extremitatibus certa quædam tintinnabula suspenderentur: Deorsum vero ad pedes ejusdem tunicæ per circuitum, quasi mala punica facies ex hyacintho & purpura, & cocco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis. Per hæc autem tintinnabula Origenes prædicationem intelligit, ministerio Sacerdotali annexam, simulque eorumdem situm vel posituram observat, quia illa circa extremitatem corporis, id est, circa pedes, pariterque in extremitate vestis appendi volebat ad pedes ejus, ad denotandum, quod præcipuum Prædicationis sacerdotalis argumentum tangere debeat ultimum & extremum Judicii diem; sic enim ingentem in ani- Ho. 29. in Exod.

animabus effectum producere poterunt. Et hæc tintinnabula, quæ semper sonare debent, in extremo vestimento sint posita; idcirco credo, ut de extremis temporibus & fine mundi numquam sileas, sed inde semper sones, inde disputes, & loquaris, secundum eum qui dicit: *Memor esto novissimorum, & non peccabis*.

S. Anton. p. 4. tit. 14. c. 11. §. 2. — V. S. Antoninus considerans, quod, sicut Deus in mundo Omnipotentiam suam manifestavit in productione creaturarum, in incarnatione vero & justificatione peccatorum Misericordiam suam; ita quoque conveniens sit, ut manifestet pariter in toto mundo Justitiam suam; siquidem hæc proprie est dos illa, quæ gloriosum illum principem facit, & dignum judicem, quia in lib. Sapientiæ cap. 1. dicitur: *Diligite Justitiam, qui judicatis terram*: Justitia autem Dei in hac vita in multis rebus abscondita latet, ac proinde, cum ad illam pertineat, ut boni præmientur, malique castigentur, sæpe tamen in hac vita omnino experimur hujus contrarium; Unde deploramus justorum persecutiones, & oppressiones pauperum, & de impiorum prosperitate plurimum scandalizamur.

S. Bonav. in 4. dist. 48. unic. — VI. S. Bonaventura multa refert horribilia signa, quæ Judicium sunt præcessura. Etenim primo die mare 15. cubitis elevabitur super altitudinem montium, persistendo hoc modo solidum & constans instar muri validi. Secundo die iterum adeo profunde subsidebit, ut videri vix possit. Tertio die monstra marina superficiem se erigentia horrendos edent mugitus. Quarto die succendetur mare, & bulliet, eodemque die quævis alia aqua ardebit. Quinto die herbæ & arbores humorem quemdam scaturient sanguineum. Sexto die omnia ædificia solo æquabuntur, & perfectam facient planitiem. Septimo die omnes petræ allidentur ad invicem, & confringentur in octo partes, & qualibet partium allidetur ad alteram. Octavo die erit quidam terræmotus adeo horrendus, ut omnia animalia simul cum hominibus prosternabuntur in terram. Nono die montes & colles complanabuntur, omnesque redigentur in pulverem, fiet universa terra plana & æqualis. Decimo die egredientur omnes, qui in cavernis terræ latebant, & tamquam insani discurrent, nec loquetur unus ad alterum. Undecimo die omnia mortuorum ossa resurgent, seque e monumentis levabunt, quæ omnia aperientur, ut cadavera restituant. Duodecimo die stellæ e cælo decident. Decimo tertio die omnes in vita superstites morientur, ut in societate aliorum resurgere possint. Decimoquarto die cælum & terra conflagrabunt. Decimoquinto die fiet cælum novum, & terra nova, & resurgent mortui secundum virtutes, merita & demerita. Tandem vero idem Seraphicus Doctor, concludendo discursum suum, dicit omnia hæc signa, velut citationes quasdam, futura esse, quibus omnes judicandi invitabuntur ad judicium. Ista signa erunt quædam peremptoria citatio, & terribilis, cum executione sententiæ, fine omni excusatione ad judicium vocatio.

VII. Sanctus Antoninus ex Sancto Gregorio ita scribit: Si quæris, quis te accusabit, dico: totus mundus; offenso enim Creatore offenditur totus mundus. Idem quoque auctoritatem citat D. Chrysostomi, dicentis: In illa die nihil erit, quod respondeamus; ubi cælum & terra, aqua, luna, & sol, & dies & noctes, & totus mundus stabunt contra nos ad accusandum. Quod si terra, inquit idem Sanctus Doctor, ratione asset prædita, utique in illa die reprobis dictura esset: Ego super me hosce reprobos sustinui, virentes illi subministravi herbas, alegantes flores, fructusque suavissimos, multa in illorum commodum nutrivi animalia, variaque & pretiosa a visceribus meis produxi metalla, ut communi Creatori servientes, gratos se exhiberent; illi vero omnibus hisce in ejus sunt abusi offensam, ac proinde merito a me absorberi marentur. Aqua pariter dicere posset: Ego peccatoribus servivi ad temperandum ardorem, & restinguendam illorum sitim, ad abluendas corporis & supellectilis ipsorum sordes: Sacramentis materiam exhibui, ut exinde a peccatis purificarentur; dedi eis marium commoditatem, ut ex una provincia ad aliam navigare, mercesque suas devehere possent; pisces quoque in cibum illorum generavi & nutrivi: at ipsi in malum usi sunt, & ideo a me submergentur. Aer pariter opponere poterit: Ego hisce impiis per continuam respirationem, vitam subministravi, dedi illis pluvias opportunas, variarumque avium ingentem multitudinem; & quia Conditorem suum & nostrum non cognoverunt, in me suspendantur, suffocentur. Ignis similiter objiciet: quia sine meo calore victuri non fuissent, & tamen usui meo fuerunt ingrati, ex me accendantur & perpetuo ardentes, consummentur numquam; sol, luna, & stellæ, & cæli cælorum, quia lumine nostro non sunt usi ad quærendum lumen æternum, eo privati, perpetuis tenebris occupentur. — S. Anton. p. 4. sum. tit. 14. c. 11. §. 12.

VIII. Mater mea fœmina Sancta erat, inquit S. Augustinus, orationibus, jejuniis, aliisque devotionibus plurimum dedita; sed væ etiam laudabili vitæ hominum, si remota misericordia, clementia & pietate Deus discutiat eam. In illa namque die non solum nobis rationes reddendæ sunt, quomodo virtuose operati fuerimus; an scilicet convenientibus & debitis cum circumstantiis, verum etiam bonum illud examinabitur, quod facere neglexsimus; ita enim meditatur S. Bernardus: Quis considerare valeat, quanta mala per momenta perpetramus, & quanta bona facere negligimus? Sicut enim peccatum est perpetratio mali, sic delictum est desertio boni. — S. Aug. l. 9. conf. c. 13.

IX. S. Bernardinus hæc verba: *Venite Benedicti*: considerans, in hos affectus prorupit: O vox omni jucunditate ac suavitate repleta, qua invitantur ad visionem, ad possessionem, ad fruitionem totius Sanctissimæ Trinitatis! Primo invitat eos ad glorificationem, dicens: *Venite*. Venite inquam, ad me fontem vitæ indeficientem, ad me lucem gloriæ vivificantem, ad me torrentem voluptatis inebriantem, ad me plenitudinem ubertatis inundantem. — S. Bern. to. 1. s. 11. & art. 2. c. 1.

X. S.

f. Greg. l. 15. mor. c. 6. X. S. Gregorius verborum illorum, cogitationes justorum, judicia, sensum sic declarat: Accedunt ad Secretarium Judicis intra sinum cordis, considerant, quam districte quandoque feriat, qui diu patienter expectat, metuunt in his, quæ se egisse meminerunt, & puniunt flendo, quod perpetrasse se intelligunt. Ibi adversum se, quicquid se impugnat, enumerant. Ibi ante oculos suos omne, quod defleant, coacervant. Ibi, quidquid per iram districti Judicis decerni possit, inveniunt. Ibi tot patiuntur supplicia, quot pati timent: nec deest in hoc judicio mente concepto omne ministerium, quod punire reos suos plenius debeat. Nam conscientia accusat, ratio judicat, timor ligat, dolor excruciat. Quod judicium eo certius punit, quo interius sævit.

f. Bern. S. de ver. Adv. XI. Mysteriis plena sunt verba illa Jobi: *Vitam & misericordiam tribuisti mihi*: ubi advertendum quod non dicat, animam & misericordiam, sed vitam & misericordiam, quia licet divina pietas animæ se associet, quamdiu hæc corpori huic unita est; non tamen, postquam a corpore resoluta erit, pietas enim & misericordia solum durat, quoad usque vita durat, non vero, quamdiu durat anima, quia post hanc vitam sine ulla misericordia examinabitur, quando justus vix salvabitur, tunc enim opera illorum sequuntur illos. Valde igitur opportunum est illud S. Bernardi consilium, dicentis: Utilius & multo salubrius est, hodie audire eum consulentem, consolantem, docentem, admonentem, corripientem, increpantem, quam in die illa tam amara, tam lugubri, audire judicantem, indignantem, ulciscentem, sævientem, condemnantem. In primis igitur ipsum auscultemus consulentem, per inspirationes internas, quibus nos instigat ad mores emendandos, ad terendam non solum latam præceptorum viam, verum etiam consiliorum semitam. Audiamus consolantem, id est, si modo iojustas patimur persecutiones, si infirmitates toleramus, si paupertate divexemur, & calumniis, aures præbeamus Christo promittenti nobis, quod tandem aliquando venturus sit dies ille, in quo nos, & opera nostra liberaliter remunerabit, dicendo suave illud verbum: *Venite Benedicti &c.* Auscultemus docentem, dum per verbum suum prædicatum & scriptum nos erudit, qualiter ipsum, misericordiæ operibus mediantibus, propitium nobis reddere valeamus. Audiamus admonentem per superiores, confessores, prædicatores, librorum spiritualium lectiones.

f. Aug. tr. 9. in Ps. 96. XII. Animam aliquam amore Dei ferventer ardere, ex nullo evidentiori indicio colligere possumus, quam si ignem, qui judicem præcessuros est (Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus) nequaquam timeat, eo quod alius quidam ignis longe ferventior, id est, amoris divini, in ejus corde vehementer ardeat, de quo scriptum est: *Deus ignis consumens est*. Unde S. Augustinus ait: Quisquis fiduciam habet in die judicii, non timere debet, ne veniat dies judicii: date operam, intus agite vobiscum, ut desideretis diem judicii, aliter non probatur perfecte charitas, nisi cum cœperit ille dies desiderari; ille autem eum desiderat, qui fiduciam habet in illo; ille autem fiduciam habet in illo, cujus conscientia non trepidat in charitate perfecta atque sincera. Porro ad acquirendam hanc puram conscientiam, ad accendendum in corde charitatis ignem, ad excludendum omnem judicii timorem, nullum est efficacius medium, quam si quis continuo de futuro judicio cogitet.

XIII. Nota passim omnibus est illa nuptiarum parabola, ad quas illos Rex invitari præcepit, qui in exitu viarum deprendebantur: *Ite ergo ad exitus viarum, & quoscumque inveneritis, vocate ad nuptias.* Miserat quidem & alios servos, ad invitandum alios, sed sine ullo subsecuto fructu: in his autem nullam reperit resistentiam, quia hi, qui de novissimo judicio, de ultimo hoc fine, deque reddendis ibi rationibus continuo cogitant, semper reperiuntur dispositi, qui veste nuptiali charitatis ornati, nuptiis assideant Sponsi cælestis: dicente Alberto Magno: Illi sunt in exitibus viarum, qui mortem suam jugiter prospiciunt. Tales dignos se efficiunt, ut ad Christi nuptias introire mereantur. Quicumque enim mortis suæ efficaciter recordantur (idem de judicio universali dicendum, quod a particulari dependet) student esse contioentes, patientes, obedientes. f. Alb. f. 14. in Dom. 20. post Pent.

XIV. S. Isidorus Pelusiota in quadam epistola, in eos, qui mysterium hoc tractant, credunt, nec controvertunt; ex alia tamen parte quasi ludus foret, ut peccatorum tenebris caligant, acriter invehitur, dum ait: Absurdissimum meo quidem judicio illud est, eorum quidem, in quibus externi sapientes & scripturæ sacræ inter se diffident, magnam rationem habere, eorum in quibus consentiunt, exigua. Etenim judicii extremi, tametsi & rationi consentaneum, & justum, & ratione præditis congruens, atque a nobis, & ab ipsis confessum ac receptum sit, tamen paucos inducit, ut ea, quæ officii ratio postulat, faciant. Plerique enim (nec vero me quisquam iracundia commotum hæc dicere arbitretur) non secus ac si nec Judicium futurum sit, ne providentia ulla rebus præsit, atque humanas actiones conspiciat, velut in densissimis noctis tenebris ea faciunt, quæ faciunt. f. Isid. Pelus. l. 3. ep. 13.

XV. S. Antoninus inter cætera ait: Sciendum, Judicium illud fore justissimum: cujus has reddit rationes. Humanum pervertitur Judicium timore, cupiditate, avaritia, odio, & amore amicitiæ, vel consanguinitatis. Addit glossa tres alios defectus, scilicet imperitiam seu ignorantiam, nimiam compassionem miseriæ alterius, rigorem, severitatem: sed nihil horum poterit esse in Christo. Citatque authoritatem S. Hieronymi, modum, quo iram & furorem huic Judicio inesse intelligi debeat, in hæc verba explicantis. Ira Dei non est concitati animi furor, ut nostra, sed justi supplicii constitutio. f. Anton. p. 4. tit. 14. c. 2. §. 8.

XVI. Ecclesiasticus ait: *In fine hominis denudatio operum illius*. In fine, hoc est, ut multi exponunt, postquam vivendi finem o- f. Did. Nis. § 1. fer. 2. post Dom. 5. Quad.

R 4 mnes

mnes homines fecerint, & universale judicium inceperit, & libri vitæ singulorum explicati fuerint, ubi tunc nudabuntur cujusque opera. Notate: Tabernam nundinatoriam nobilis, uneque pauper obeunt. Ille divite vestitu, hic vulgari, lacero, sordido amictu. Instituunt Publicani scrutinium, quantum quisque ferat. De nobili haud dubium, quin æstiment, tam venire auro argentoque onustum, quam amictu, & corporis habitu est splendidus; inopem vero præter centones suos, & obsoletos panuntios nihil conferre. Cum ad rem veniunt, & quemque seorsim explorant, plurimum se lapsos judicio inveniunt, quem enim opulentum existimabant, illum pauperem & absque nummis reperiunt, solaque exterior specie, quam ostentabat, fulgentem; quem vero inter mendicabula recensebant, apud hunc nullum deprehendunt in paupere vestitu assumentum, quod non sit scutato, aut purissimi auri ducato insertum. Quis hoc sibi persuasisset? Tale quid est, quod dicit Sirach: *In fine hominis denudatio operum illius*. Multam in hac vita fraudem oculi patiuntur humani, & plurimum errant hominum judicia. Sed cum ad emporium judicii universalis appulerint, detegenturque, & expendentur mores singulorum, tunc intelligetur, quantum aberrarint; quos enim hic admodum sanctos putarunt, eos fuisse insignes peccatores videbunt, & fuisse sanctos, quos suspicabantur improbos.

1. Ec. XVII. Ob id dicebat S. Ambr.: Sunt multa fucis illita, quæ luce purgentur tua. O Deus, quam multa habet hæc vita, quot vitas hic mundus fucis imbutas, accersito, & peregrino ornatu tectas, & quam necesse habemus, ut lux universalis Judicii tui adveniat; ut quæ sit ficta, aut picta, quæ sincera, & integra sanctitas palam fiat! Duas per compita videas mulieres, ambas formæ, & vestitus elegantia præstantes, una propriis, altera commodato acceptis monilibus oneratur; una suum sibi mundum ex urbe Granatensi, vel a Turcis coemit, alteri Deus liberaliter impertivit, & suam absque vicinorum, aut vicinarum subsidio accepit venustatem. Qui neutram novit, utramque divitem; & formosam censet, nec emendicatam aliunde formæ gratiam ab alterutra cogitat, nec inter veram, mentitamque elegantiam discernit. Hoc est, quod ait D. Ambrosius: Sunt multa fucis illita. Est plurima animarum elegantia vera, & sincera, est etiam plurima fucata; est nitor genuinus, est simulatus, & fictus. Discrimen justum hic statuere inter cerussatam, & solidum, inter apparens, seu larvatum, & genuinum, verumque non valemus; in obscura hujus vitæ nocte positi sumus: Verum, ubi Deus supremi Judicii lucem accenderit, ibi singulorum ora, vultusque patentia cernemus, & qualis quisque fuerit, intelligemus. Quæ luce purgentur tua.

Ibid. XVIII. Apud Davidem, ubi de ratione agit, qua Deus omnes homines judicabit, hæc æquus hic Judex ait: *Cum accepero tempus, ego justitias judicabo*, Ps. 74. v. 3. Cui dicto S. Textus hæc mox subjicit: *Liquefacta est terra, & omnes, qui habitant in ea*. Quidam non vulgaris eruditionis Author inquit: Quo sensu dicitur, quod colliquescent cum terra omnes incolæ, quando ad judicandum Dominus veniet? Respondet appositissime in rem nostram, metaphoram subesse dicto, sumptam a monte, quem nix, quantus est, operit; Dum ita est, ut sæpe in partibus, & in totis frigidioribus regionibus accidit, non lapides ab arboribus, nec itinera a cavernis secernuntur, contegente omnia nive, donec sol æstuans, tepidiorque aura illam solvat, & cujusque rei speciem nudet, atque ostendat. In supremo mundi die tale quid evenit. Liquefacta est terra, & omnes, qui habitant in ea. Tunc enim sol justitiæ divinus liquefaciet nivem, hoc est, auferet larvas, vela detrahet, quæ veram agnitionem vitæ cujusque occultabant, itaque luculente, & distincte, qualis quisque fuerit, intelligemus.

XIX. Quærunt nonnulli, cur de Christo venturo Judice Malachias dicat: *Orietur vobis timentibus nomen meum, sol justitiæ*, & respondent, id fieri ad differentiam hujus materialis solis, a quo illuminamur: Quoniam si hic sol tantum tribuit malo, quantum bono, Christus e contra faciet, quia tunc quemque pro meritis suis patefaciet, distinctionemque personarum faciet, & improborum quidem flagitia deteget, proborum vero virtutes manifestabit, & suo quisque pretio æstimabitur, & veritas conspicua fiet. Itaque ut a corporeo sole secernatur, qui eodem modo omnes habet, Christus Judex sol justitiæ dicitur. In hac cogitatione fuit doctissimus P. Franciscus de Ribera, in ea verba Prophetæ sic commentatus: Dicitur in die Judicii Christus sol justitiæ, quia claritatem suam & lætitiam reddet justitiæ, id est sanctitati, quæ ante obscurata erat laboribus, & calamitatibus, quibus justi affligebantur, ac si mali essent. Ibi plurimas videbimus detectas fraudes; ibi fient explorata, quæ olim dubia, ubi intelligemus, quibus artibus conquisitæ facultates; qua integritate definitæ lites, pronunciatæ sententiæ; qua ratione officio suo Palatinus satisfecerit; quomodo Rex subditorum suorum profectus, & emolumenta curarit; quomodo Episcopi necessitatibus pauperum succurrerint; denique ibi videbimus, quomodo aliorum quisque muneris sui partes expleverit, & quis rerum suarum fategerit. Ibid.

XX. Dilectus Discipulus vidit quondam suum Magistrum specie tam formidabili, ac terribili, ut exanimi similis ad pedes ejus prolapsus fuerit: Cum vidissem eum, inquit ipse Apoc. 1. 17. *Cecidi ad pedes ejus tanquam mortuus*. Quid fuit in divino Magistro, quod tantum horrorem injecit tam chari discipuli generoso pectori? Quid illi sic omnem fregit, & ademit animum, ut tanquam vita ac sensibus destitutus coram eo, quem loquentem audiebat, corruerit? Magna, haud dubium, tam magni terroris causa fuit. An forte præferentem manu flagra vidit, ut propterea violentum illius rigorem formidarit? Nihil tale vidit. Quid ergo habebat in manibus Dominus, quod metu tam vehementer Joannem perculit, tantumque non exanimavit? Ipse hoc exponit, inquiens: *Et habebat in dextera sua stellas septem*, ibid. vers. 16. Itane vero, quod stellas in manibus ejus vidit, contremuit: Si vidisset Idem S. a Dom. 2. Adv.

vi-

vibrantem radios, stringentem gladios, intentantem lanceas, nihil miraretur: At quid in stellis, illustrissimis, & jucundissimis illis sideribus vidit, quod eum in tantas angustias compingere potuit? Lauretus, Antonius Ricciardus, Petrus Berchorius, Joannes a S. Geminiano, & alii plures ajunt, stellas esse symbolum gratiarum, quibus Deus animam exornat, & lucis, qua eam perfundit. Quod si ita est, quid mirum, quod Joannem in confinia mortis adduxit stellarum intuitus? Servis enim Dei nihil parem tremorem adfert, ac beneficia Dei, dum secum attenti reputant, strictissimas eorum rationes olim coram summo, & æquissimo, formidabilissimoque tribunali reddendas.

Ibid. XXI. Huic proposito opportunum est ænigma quoddam gladii, qui ad cotem oleo tinctam olearum acuitur, cum hac adscriptione: Lenimine acutior, subaudi, redditur. Quis lani oleo obtusum exacui posse ferrum cogitasset? Id vero in illo supremo die primum insigniter fiet, oleum namque misericordiarum, & gratiarum, & dolorum, quibus hic a Deo perfusi, ac delibuti fuerunt ingrati peccatores, acuet tunc ejusdem indignationem, inflammabitque iram, ut gravioribus suppliciis eos mactet, qui oleo beneficiorum deliniri noluerunt, ut ad vitæ melioris studia converterentur.

XXII. S. Epiphanius de Augustissima cælorum Regina ait: Ipsa est nubes tonitruiformis, quæ fulgur interius in utero gestat. Neque hoc affirmasse satis arbitratus, etiam ex Canticis sententiæ suæ suffragium accersit, inquiens: Sermoni meo attestatur divina scriptura, dum ait: *Venter tuus acervus frumenti, vallatus liliis*. Cant. 7. 2. velut dixisset: Quod Maria nubes sit, quæ alvo sua fulgur complectitur, quis dubitet, quando sacrum oraculum perspicue affirmat, uterum illius persimilem esse cumuli triticei liliis obsepti? Hinc-na autem fit, quod illa fulgor apud se habeat? Imo vero aliud quidvis potius inde consequi videtur. Quid enim amabile tritico & formidabili fulguri? Quid ignibus illis cælestibus cum albicantibus liliis? Admirabilis fuit hac de re, & percommoda præsenti causæ divi Epiphanii sententia. Quid enim? Nonne Maria in utero suo acervum tritici coronatum liliis habuit, quo tempore in castissimis suis visceribus Filium Dei gestavit, illum omnibus gratiis refertissimum, quibus mundum cumulaturus erat? Nonne in alvo sua benedicta portabat triticum, ex quo tota animarum alimonia conficienda, & panis ille pinsendus, qui de seipso ajebat: *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi*. Jo. 6. 41. Non est, qui hoc nesciat. Dicit ergo nunc Epiphanius: Ex hoc posteriore illud prius necessario conficitur, estque hæc infallibilis consecutio, Maria panem de cælo in alvo gestabat, ergo fulgor; portabat lilia, itaque ignis, fulgor interius in utero gestat. Quid in illo extremo ultimi judicii die quid misero, atque ingrato peccatori erunt dona, quæ hic illi Deus plenis manibus addidit, nisi iræ illius fulgetra? quid dulcis panis temporalium beneficiorum, nisi ignis æternorum supplicorum? quid lilia gratiarum male expensarum, nisi materia flammarum sempiternarum?

XXIII. Dionysius Uticensis ait: Ilices & quercus multum fructum ferentes, diuturniorem hyamem fora significant. Mirum prognosticon: itane vero abundantiores earum arborum fructus certo indicio sunt hyemis & prolixioris, & molestioris? Quid ea res nobis portendit, nisi ut omnes, quotque Deus suarum gratiarum fructibus cumulat, & onerat, admoneantur, magno studio, diligenter, ac sollicite animadvertere, quomodo in animarum suarum usum, & tam munifici Domini, officia recte illius beneficia vertant; nam pro gravitate munerum non bene curatorum, erit magnitudo pœnarum, & multum fructum ferentes diuturniorem hyemam significant; quod luculentioribus verbis S. Greg. hom. 9. sic expressit: Dum crescunt dona, rationes etiam crescunt donorum, & ponderibus gratiarum acceptarum, & neglectarum, paria erunt pondera cruciatuum. *Dion. V. tic. l. 4. agri. c. 4.*

XXIV. Probrosissima morte defunctus fuerat Dominus noster, jamque in vitam gloriosius redierat, & totos quadraginta dies adhuc exegit in Mundo, antequam in cælum abiret, crebro invisens Apostolos, & quæ de regno cælorum illos scire oportebat, docens: Quibus & præbuit seipsum vivum post passionem suam in multis argumentis, *per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei*. Ita S. Lucas Act. 1. 2. 3. Hic cuivis vel mediocriter docto dubitare in mentem veniet, cur Dei Filios non statim a morte ad Patris sui dextram ascenderit, cum mox, ut in vitam rediit, possessionem solii gloriæ adire merito debuisse videatur? Cur ergo suum ascensum in diem quadragesimum suspendit? Cur tam diu procrastinavit? Respondet sacer Ravennatum Archipræsul, S. Petrus Chrysologus verbis quam præclaris, ac gravibus, tam commodis & rei præsenti, & nostræ institutioni, dicens: Christus quadraginta diebus residet, & remoratur in terris, & si dici fas est, Patris occursum differt, Patris suspendit amplexum, donec totum fa revelet, & reformat suæ ascensionis in gloriam. Hæc ille serm. 85. Admirabilis loquendi modus! Pendita in his illud diligentar, quod dicitur, donac sa revelet, & reformet suæ ascensionis in gloriam. Eratne in Christo quidpiam, quod reformari vel deberet, vel posset? Et qua ille præparationa opus habebat, ut Patris dextram peteret? quid totos in hanc tem quadraginta dies expendere necessum erat, ut Patris occursum differret, & suspenderet amplexum, quoad usque tot dies suæ reformationi, & præparationi dedisset; Nil habebat Christus, quod reformari deberet, quod emendatione egeret, nec ulla illum a cælo retardabat necessitas; differebat tamen ascensionem, ut pulcherrimum nobis relinqueret documentum. Nam si ille, qui nulla opus habebat reformatione, & quoad omnia perfectissimus, consummatissimusque erat, se formare videtur, & perpolire, priusquam Patrem adiret; Qui tam multa habet, quæ plurimum requirat reformationem, & amendationem, & emundationem, multa, quæ plurimam desiderent circumspectionem, quomodo is audebit coram illo *S. Petrus Chrys. S. 85.*

lo apparere? quomodo tot peccatis onustus, tot flagitiis prægravatus, & contaminatus, adire tribunal judicis, qui, tametsi nunc patienter ferat, & conniveat, & dissimulet, demum tamen tam non parcet, sed pro severioris justitiæ ratione in illum acerrime vindicabit, & gravissima supplicia decernet?

Oleaster apud Reff. l. 6. XXV. Felici reliquorum suorum operum prognostico primam ex creaturis produxit Dominus lucem: dixit Deus: *Fiat lux, & facta est lux, & vidit Deus lucem quod esset bona.* Gen. 1. 3. 4. Animadverte, & considera diligenter locum hunc, inquit Oleaster, qualiter non fat fuerit Deo lucem pulcherrimam creare, nisi & eam, postquam condita erat, examinet. Quæ de manibus Dei prodeunt opera, ea integritatis suæ, & perfectionis suam secum adferunt contestationem. Cur ergo lucem Dominus tam studiose circumspexit, tam curiose arbitratus fuit, tam diligenter consideravit? Quid nævi, quid obscuritatis in luce esse poterat? Quid nobis illa disquisitione significare voluit? Respondet Oleaster: Existimo hoc mihi dicere velle, ut examinem, & discernam ego tenebras meas, siquidem ille tam studiose examinat lucem suam. Judicio ergo laborare probat, qui non tota diligentia, omnique sollicitudine ad futurum Dei judicium se comparat, quando & Judex ipse suo exemplo præmonstravit, quid hac in re agere debeamus, si justitiam illius evadere, & effugere vindictam volumus.

Harrisch. Conc. vast in Dom. Advent. XXVI. Neronem, Romanæ narrant historiæ, Consulibus & Senatorum Principibus persuasisse, ut, posito tantisper supercilio, missisque feriis, larvas subirent, & in Cæsaris gratiam, Romano in foro saltum histrionicum ducerent: Armatæ fuerunt Cæsaris preces, quibus adacti Senatores larvas deridiculas induunt, in forum prosiliunt, choreas agunt, verum medio in saltu submissi a Nerone satellites, personas saltatoribus detrahunt, & senatoriam producunt levitatem. Quod dedecus tam grave confusis accidit, ut nonnulli pudore exanimati corruerint in mortuos, alii perpetua rotati amentia, non prius resipere cœperint, quam vivere desierint. Quantus ergo pudor, furor, timor, in die judicii peccatores occupabit, cum præsertim membra illa, quibus abusi contra Deum & naturam sunt, turpissima & stigmatica videbunt, ut velut in viva tabula, omnia legantur scelera?

§. XIV. MISCELLANEA.

Qualitas.

Jos. 6. I. JOsue septem diebus cum Arca circuibat muros civitatis Jericho, tuba clangens, quod figura erat Judicis; nam & tunc ante, quam mundus per Lunam (quam Jericho significat) figuratus pereat, sol & alia sidera, quæ sunt militia cælestis, ipsum insolito cursu circuibunt, signaque dabunt.

Eccl. 10. v. 2. II. Cor sapientis in dextera illius, & cor stulti in sinistra ejus, ait Salomon, quia justus omnia sua cogitata refert ad dexteram Judicis ac Dei gloriam; stultus vero cogitationibus ad sinistram se vertit.

III. De minimis non curat Prætor, ajunt Juristæ; sed vel maxime Deus, quia, teste S. Bernardo, nihil inscrutatum relinquet oculus ejus. *S. Bern. s. 55. in Cant.*

IV. Si duo folia sumantur, & in altero quidpiam aqua, in altero quid succo citri scribatur, nihil quidem in utroque apparebit, sed si ad ignem applicentur, multa in posteriore, nihil in priore folio scriptum reperietur; sic se res cum conscientia Justorum, & injustorum habebit, nam in illa, quia per aquam tribulationum scribitur, nihil in judicio mali apparebit, plurima autem peccata in conscientia malorum legentur. *Incbin. p. 2. c. 5.*

Quantitas.

V. Cum Philippus II. Hispaniarum Rex duos e magnatibus in templo garrientes vidisset, & post rem divinam ad conclave rediens dixisset ad illos: Vos in conspectum meum amplius non venite, adeo hæ voces illos turbarunt, ut alter mœrore sensim contabuerit, alter stupido similis in omnem vitam manserit. Ad quem effectum illa Christi verba: Discedite a me maledicti, producent. *Drex. in trib. cap. 9. l. 2.*

VI. Recte ratiocinatus est S. Fulgentius: Si sanguinarius Herodes timuit infantiam in fœno cubantis, quanto magis timere debemus omnipotentiam judicantis. *S. Fulg. ser. 5. de Epip.*

VII. Ubi Joseph dixit fratribus: Ego sum Joseph frater vester, quem vendidistis in Ægypto, non potuerunt respondere, nimio terrore perterriti; quid dicent peccatores, si Christum in judicio dicentem audient: Ego sum Frater vester, quem vos crucifixistis, & vilissimo peccati pretio toties vendidistis. *Gen. in loc. com. f. 821.*

VIII. Hæretici quidam accepta mortis sententia, ne in publicum prodire cogerentur, sibi ipsis mortem consciverunt. Quam acerbum erit coram toto mundo damnationis sententiam audire. *Idem*

Utilitas.

IX. Asina Balaam viso mucrone Angeli, retro cessit; num visa Judicis romphæa, peccator ad scelera progreditur? *Num. 22.*

X. Rex Sicambrorum Basanes in insignibus suis nudum ensem cum laqueo habebat addita Epigraphe: Discite Justitiam moniti. Ita Deus gladium & arcum, teste Davide dicente: Nisi conversi fueritis, gladium suum vibravit, arcum suum tetendit, & paravit illum. *Ps. 7. v. 13.*

XI. Hosius Episcopus Cordubensis ad Constantinum Imperatorem coercendum scripsit: Desine, memineris te mortalem esse, reformida diem judicii, serva te in illam diem purum, ne te misceas Ecclesiasticis. *Bessæus in co. 2. de judic.*

XII. Anachoreta quidam interrogatus, cujus libri lectione potissimum teneretur? nullius, respondit; nisi trifoliaris, cujus folio nigro moneretur mortis: candido beatitudinis; rubro judicis. *Ibid.*

XIII. Myssteniæ mulieres hoc uno timore a seipsis perimendis abstinebantur, quod propalatum fuerit, eas nudas ad sepulchrum rapiendas. *Plutar. de virt. mulier.*

XIV. Ludovicus Pius Imperator, cum anno octingentesimo trigesimo septimo Cometa ap- *Baron. an. 738. & 840.*

appareret, sciens, his fere signis mortem Principum portendi, dixit; Non alium timere debemus, præter illum, qui nostri & hujus sideris Creator est. Sed ejus clementiam non satis laudare, & imitari possumus, qui nostram inertiam, cum simus peccatores, & impœnitentes, talibus indiciis dignatur admonere; Quia ergo, & me, & omnes communiter hoc ostentum tangit, omnes pro posse ad meliora festinemus, ne forte misericordiam illo prorogante, & nostra impœnitudine impediente, nos illa inveniamur indigni. His dictis noctem illam pervigilem duxit, & mane largissimas eleemosynas pauperibus erogavit. Missasque, per quos potuit, celebrari fecit. Triennio post in lethalem morbum incidit, per dies quadraginta quotidie Eucharistiam sumpsit, thesaurum privatum pauperibus distribuit, rebelli filio injurias remisit, pectus cruce munivit, dæmones apparentes fugavit, & elatis in cælum oculis Spiritum Deo reddidit.

§. XV. AXIOMATA.

Drexel. in Trib. d. 2. c. 7. I. Non judicari vis? te ipsum judica.
II. Amans de amante judicans, non judicat.
Judicio amantis nil indulgentius.
Luc. 6. v. 37. III. Nolite judicare, & non judicabimini.
Anon. IV. Qui timet Judicem, caveat culpam.
Eucbl. V. Judicis est recti, nec munere, nec prece flecti.

§. XVI. AUCTORES.

I. Jeremias Drexelius in Tribunali.
II. Gabriel Inchinus de Novissimis p. 2.
III. Petrus Canisius tom. 4. de Noviss.
IV. Petrus Bessæus de Noviss. p. 5.
V. Philippus D' Outreman in Pædagogo Christiano, p. 2. c. 8. §. & 7.
VI. Ludovicus Granctensis in locis commun. fol. 816.
VII. Thomas Stapletonus text. 1. in Dom. 1. Adv. & text. 9. Dom. 5. post Epiph. & tex. 4. Dom. 4. Post Pasch. & tex. 6. & 7. Dom. 4. Pent.
VIII. Mathias Faber. conc. 3. 4. 5. 6. 7. in Dom. 1. Adv. & conc. 2. ac 3. in Dom. 2. Adv. item conc. 3. in Dom. 3. & 4. Adv. iterum conc. 8. in Dom. 21. & conc. 5. ac 6. in Dom. 24. post Pent.
IX. Joannes Dadræus in locis simili. V. eod.
X. Josephus Langius Polyanth. V. eod.
XI. Joannes Major in magno Spec. Exempl. V. eod.
XII. Joannes Lopez in Epitome. V. eod.
XIII. Jacobus Salianus de timore Dei lib. penult.
XIV. Gregorius Reb. in reg. Prud. p. 1. c. 2.
XV. Dionysius Carthus. de 4. Noviss. a c. 16.
XVI. Lodovicus Gran. in Duce Peccatorum c. 8.

TITULUS LXXVIII.

JUDICIUM TEMERARIUM.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

I. EST actus intellectus, quo alienos mores & facta sine legitima authoritate & causa judicamus; Nam si constet de facto, & ex officio incumbat, illius correctionem suscipere, non modo non peccatur illud judicando, sed laudabilis etiam Justitiæ & Charitatis fraternæ actus exercetur. St. text. 2 in Dom. 4 post Pent.

Divisio.

II. Dividitur in *Temerarium* & *Usurpatum* a Stapletono. *Temerarium* est, quando ob leves conjecturas & indicia actio aliena mala ac peccaminosa judicatur, & ab aliquibus *Detractio interna* appellatur, eo quod vere famam alterius in mente sinistre judicantis imminuat; de qua Christus in Evangelio locutus est, dum dixit: Nolite secundum faciem judicare, sed rectum judicium judicate. *Usurpatum* vocat citatus Author, quando quis de crimine quidem comperto, sed sine legitima authoritate judicat; ut si quis actum alterius malum ex odio, fasta, libidine reprehendendi judicandum suscipiat; de quo S. Paulus locutus est, dum dixit: Tu quis es, qui alienum servum judicas? De priore tamen, quoniam crebrius ab hominibus exercetur, potissimum deinceps sermo erit. Ibid. Joan. 7. v. 24. Rom. 14. v. 4.

Actus.

III. Primus est, *ex sola externa facie alium criminosum judicare*; quomodo Socratem olim quis ebriosum temere judicavit, eo quod faciem solito rubicundiorem haberet.

IV. Secundus est, *actionem de se indifferentem perverso fine factam interpretari*; Ut si quis Sacerdotem in domum suspectæ mulieris intrantem judicet ex intentione eum ea peccandi ingressum esse, cum tamen is ad ejusdem confessionem excipiendam intrarit.

V. Tertius, *de actione alterius apparenter bona & virtuosa sinistrum judicium ferre*, quemadmodum Heli olim Annam Samuelis matrem ferventius orantem in Templo, merobibulam, vinoque ebriam judicavit.

VI. Quartus, *alienam actionem minus, quam censeri oporteret, bonam ac laudabilem judicare*; ut si quis aliquem eleemosynas dantem videns, judicet ex alieno marsupio dedisse. 1. Reg. 1.

VII. Quintus, *ex actu vitioso unico commisso proximum habitualiter talem esse judicare*; ut si quis alterum semel ebrium advertens, temere judicet, ebriosum, vinoque multum deditum esse.

VIII. Sextus est, *ex facto unius personæ vitioso totam aliquam communitatem vitiosam judicare*; ut si quis Religiosos certi Ordinis, avaros aut luxuriæ deditos judicet, eo quod unum in simili crimine deprehensum audiat.

§. II.

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Qualitas.

Psal. 57. v. 2. I. SI vere utique Justitiam loquimini, recta judicate filii hominum.

Rom. 14. v. 4. II. Tu quis es, qui alienum judicas servum? Domino suo stat, aut cadit.

1. Cor. 5. v. 12. III. Quid mihi de iis, quæ foris sunt, judicare?

Eccl. 10. v. 3. IV. In via stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat.

Fuga.

Matth. 7. v. 2. V. Nolite judicare, ut non judicemini; in quo enim judicio judicaveritis, judicabimini.

Joan. 7. v. 24. VI. Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate.

Rom. 14. v. 4. VII. Non ergo amplius invicem judicemus: Sed hoc judicate magis, ne ponatis offendiculum vel scandalum Fratri.

1. Cor. 4. v. 5. VIII. Nolite ante tempus judicare, donec veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.

Rom. 2. v. 1. IX. Propter quod inexcusabilis es, o homo, omnis, qui judicas; in quo enim judicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis, quæ judicas.

Isaiæ 5. v. 20. X. Væ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.

§. III. EX SS. PATRIBUS ET DOCTORIBUS.

Qualitas.

S. Amb. in Psal. 118. I. Grave est de alio judicare. Unde etiam scriptum est: Nolite judicare, & non judicamini; cum enim unusquisque sit suorum conscius peccatorum, quomodo potest de alterius judicare peccato? Judicet de alterius errore, qui non habet, quod in seipso condemnet. Judicet ille, qui non agit eadem, quæ in altero putaverit, punienda.

Cassian. l. 5. c. 30. II. Ob hoc judicare de aliis periculosum est, quod ignorantes vel necessitatem, vel rationem, qua illi hæc, in quibus offendimus, aut recte coram Deo, aut venialiter agunt, invenimur eos temere judicasse, & per hoc admittimus non leve peccatum.

S. Gregor. in mor. III. Stulti tanto intensius de alieno judicant, quanto sua profundius ignorant.

Idem l. 14. mor. c. 8. IV. Humanæ mentis est proprium, hoc sibi fieri suspicari quod facit.

S. Doroth. serm. 6. V. Comparavit (Christus) proximi peccatum festucæ, judicium vero trabi, usque adeo grave & insuave est, proximum judicare, ut fere omne peccatum excedat.

S. Aug. s. 47. de temp. VI. In homine carnali tota regula intelligendi, est consuetudo cernendi.

S. Greg. in mor. VII. Sunt aliqui, qui de omnibus male judicant. Dicunt enim, si quis studet humilitati, hypocrita est: si recreationi, gulosus est: si patientiæ, timidus est: si justitiæ, impatiens est: si simplicitati, fatuus est: si prudentiæ, malitiosus est: si maturitati phlegmaticus est: si jucunditati dissolutus est: si Religioni, singularis est: si societati sæcularis est: si silentio & paci, dissimulator est: si aliorum correptioni, præsumptuosus est: si instat vigiliis & orationibus, indiscretus est: si dormitioni, somnolentus est: si prædicationi & aliorum saluti, appetitor laudis est: si desistat, negligens est: si habet gratiam hominum, adulator est: si adulari renuit, superbus est.

VIII. Videntur tales amare malum fraternum: constat enim, quod judicium, quo indefinite asserunt esse malos eos, ex affectu inclinante eos, trahit ad sentiendum male de eis. Includit igitur, & nutrit absconditum venenum & odium. *S. Bernar. serm. sup. 4. 2. fer. 14. art. 4. c. 3.*

IX. Quid magis aversatur & abominatur Deus, inquit S. Dorotheus, quam crimen hoc, ut præclare omnes asserunt Patres nostri? quandoquidem nihil pejus, nihil deterius, quam proximum judicare censuerunt. *S. Doroth. ser. 6.*

X. Adeo grave, & molestum est, de quovis peccato judicare, ut Christus in Evangelio apte dixerit: *Hypocrita ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc poteris ejicere festucam de oculo fratris tui.* Comparavit proximi peccatum festucæ, judicium vero trabi, usque adeo grave & insuave est, proximum judicare, ut fere omne peccatum excedat. *Ibidem.*

XI. Maxime hi temere judicant, qui demeritis aliorum facile reprehendunt, qui magis amant vituperare, & damnare, quam emendare, & corrigere: quod vitium vel superbiæ est vel invidiæ. *August. s. Dom. in monte.*

Fuga.

XII. Nolite hominem criminose arguere, nolite judicare servum Domini, suo enim Domino stat, aut cadit. Ejus est judicium, qui scrutatur renes & corda, qui scrutatur Jerusalem in lucernis, cui cogitatio hominis confitetur. Et soli relinquatur judicium, cui omne judicium dedit Pater. *Petr. Bles. ep. 43.*

XIII. Sunt homines, qui ea facilitate alios de malo judicant, ac si quæ in corde eorum sunt, eo acumine viderent, quo Deus scrutatur renes & corda; quos locus iste arguere videtur, qui non permittit, Sacerdotem facile hominem leprosum judicare, sed prius multis diebus includere, & judicium suspendere. Quod si Dominus non sinit Sacerdotem suum statim de lepra, quam oculis cernitur, discernere, quomodo te permittet de cordis malitia proximum temere judicare? *Olraster in c. 13. Sap.* *Lev. c. 13.*

XIV. Quid nobis de proximo? Quid nobis de alieno & malo peccato? Habemus in nobis, quod curemus; habemus, quid cogitare, & satagere debeamus, unusquisque nostrum attendat sibi ipsi, & sua ipsius mala caveat. *S. Doroth. l. c.*

XV. Debet quisque proprias virtutes perpendere, & pro qualitate virium curam aliorum suscipere, ne, dum delectatur bono gloriæ, fiat subditis author ruinæ; & qui gravatur pondere suarum, velit fieri judex alienarum culparum; durum enim est, ut, qui nescit tenere moderamina vitæ suæ Judex fiat vitæ alienæ. *S. Greg. sup. Eccl. 7.*

XVI. Aliter hominum livor, aliter Christus *S. Hier. ep. 13.*

ctus judicat; non eadem est sententia tribunalis ejus, & anguli susurronum. Multæ vitæ videntur hominibus justæ, quæ postea reperientur pravæ. Et in testaceis vasis aurum sæpe reconditur. Petrum ter negantem amaræ in suum locum restituere lacrymæ. Cui plus dimittitur, plus amat.

S. August. l. 2. c. 28. XVII. Duo sunt, in quibus temerarium judicium cavere debemus; cum incertum est, quo animo quidque factum fuerit: vel cum incertum sit, qualis futurus sit, qui tunc vel bonus, vel malus apparet. Non ergo reprehendamus ea, quæ nescimus, quo animo fiant; neque ita reprehendamus, quæ manifesta sunt, ut desperemus sanitatem.

S. August. sup. Psal. 147. XVIII. Quid perdo, si credo, quia bonus est? si incertum est, utrum sit malus, licet quidem, ut caveas, ne forte verum sit, non tamen damnes, tamquam verum sit. Hoc pax jubet. Quære pacem, ait, & sequere eam.

Ambros. super illud Beati immacul. XIX. Judicet ille de alterius errore, qui non habet in se ipso quod condemnet; judicet ille qui non agit eadem, quæ in alio putaverit esse punienda, ne cum de alia. Judicat in se ipsum sententiam ferat: judicet ille qui ad pronunciandum nullo odio, nulla levitate ducitur.

Damnum.

S. Aug. l. 2. in Ser. Dom. in monte. XX. Temerarium judicium plerumque nihil nocet ei, de quo temere judicatur; ei autem, qui temere judicat, ipsa temeritas necesse est ut noceat.

S. Chrys. hom. 24. in Matth. XXI. Malum est, propria peccata non cernere, duplex jam aut triplex peccatum est, judicare alios, & in suo oculo trabem absque dolore gestare: omni quippe trabe gravius est.

D. Chrys. tom. 2. f. 92. XXII. Peccavit aliquis, & alium idem committentem peccatum condemnavit. Is in die illo valde amaro non eam pœnam luet, quam peccati natura exposcit, sed majorem, quam duplicem & triplicem, non propter id, quod ipse peccavit, sed quod alium judicavit; & ideo in eum sententiam feret Deus.

XXIII. Qui se ad judicandum exercet, inquit S. Cyrillus, non tantum divinum & al-
S. Cyrill. Alex. in c. 8. Deut. tissimum thronum invadit; sed in ipsam inesfabilem gloriam se peccare sciat, quæ nonnisi recte & juste judicare novit.

S. Doroth. l. c. XXIV. Nil adeo provocat Deum ad iram, nihil ita hominem spoliat, & omni præsidio ac virtute denudat, nec ad summum discrimen adducit, ut proximum judicare, & condemnare, & nihili eum ducere.

Did Stel. apud Mans. tr. 43. dis. 1. n. 1. XXV. Fieri non potest, quin in manum divinæ iræ incidas, quandoquidem tam audax es, ut judicium Dei fureris. Homo quippe videt, quæ foris sunt, Deus autem intuetur cor.

S. Chrys. tom. 1. §. 17. XXVI. Quod si is (Pharisæus Evangelicus) qui nihil peccavit, & peccantem alium (qui manifestus erat omnibus) verbo brevi condemnavit, tantum jacturæ fecit, & in tantum est punitus: qui multum quotidie peccant, aliorumque vitam condemnant, cogita quantam substinebunt pœnam? quomodo omni venia excident? in quo enim judicio judicatis, inquit, condemnabimini.

XXVII. Nos miseri citra delectum judicamus, fastidimus, odimusque, ac nihili facimus, quidquid videmus, quidquid audimus, quidquid tandem suspectum habemus; & quod longe gravius est, non malo ac damno nostro contenti, cæteros in communem ruinam pertrahimus. Quemcumque enim ex fratribus nostris obvium habuerimus, confestim illum alloquimur, ac dicimus: Illud & illud effectum est, eique pariter nocemus, dum cordis ejus pravas cogitationes, lutulentasque cloacas ingerimus; nec eum timemus, qui dicit: Væ, væ illi, qui proximo suo turbidam subversionis potionem propinat. Cæterum dum hoc agimus, dæmonis peragimus munus ac opus; Neque id curæ prorsus nobis. Quod enim opus aliud agit dæmon, quam ludere, & obturbare quemquam? Itaque dæmonum sumus coadjutores, & cooperatores, in nostram ipsorum ac proximorum perniciem, & ruinam. *S. Doroth. serm. 6.*

§. IV. EX LIBELLO DE IMITATIONE CHRISTI.

Qualitas.

I. IN judicando alios homo frustra laborat, sæpius errat, leviter peccat; seipsum vero judicando & discutiendo semper fructuose laborat. *Lib. 1. c. 14. §. 1.*

II. Sicut nobis res cordi est, sic de ea frequenter judicamus; nam verum judicium propter privatum amorem faciliter perdimus. *Lib. c. 14.*

Fuga.

III. Ad teipsum oculos reflecte, & aliorum facta caveas judicare. *Ibid. § 2.*

IV. Quid ad te? utrum ille sit talis vel talis? aut iste sic vel sic agit, vel loquitur? tu non indiges respondere pro aliis, sed pro te ipso rationem reddes, quid ergo te implicas? *Lib. 3. c. 24. §. 1.*

§. V. EXEMPLA CATHOLICA EXTERNA.

Qualitas.

I. HEli Sacerdos Annam Elcanæ Conjugem, dum Dominum in templo, toto corde deprecatur, ex labiorum motu temulentam judicans his verbis allocutus est: Usquequo ebria eris? digere paulisper vinum, quo mades. *1. Reg. 1. v. 14.*

II. Christus Judæis dixit: Venit Joannes Baptista, neque manducans panem, neque bibens vinum, & dicitis: Demonium habet. Venit Filius hominis manducans & bibens, & dicitis: Ecce homo devorans, & bibens vinum, amicus Publicanorum & peccatorum. *Luc. 7. v. 33.*

III. Simon Pharisæus videns Christum permittere, ut Maria Magdalena procidat ad pedes ejus, eosque rigare lacrymis, capillis extergere, & osculari, dixit intra se: Hic si Propheta esset, sciret utique, quæ, & qualis est mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix est. *Luc. 7. v. 39.*

IV. S. Catharina Senensis de seipsa testata est, se subjectam fuisse huic vitio, dum dixit:

xit: Tradidisti mihi medicinam optabilem contra quamdam occultam ægritudinem, quam ignorabam, nec illam agnoscebam, instruendo me, ne ullatenus ego judicare præsumam aliquam rationalem creaturam, & præcipue servos tuos, de quibus aliquando velut ex cæcitate, & ignorans, hic eram infirmitate corrupta; quia sub colorata specie tui honoris, atque salutis animarum, temere judicabam.

S. Greg. l. 3. Dial. c. 6. V. Rex Totila cum Cassium Narviensem Episcopum facie rubicunda præditum conspexisset, ideoque ut potui assiduo deditum contempsisset, malignus spiritus Spatharium illius invasit, nec ante vexare destitit, donec ad S. Cassium adductus, ab eo liberatus est.

In vita Patrum cap. 21. apud Rosweyd lib. 1. in vita S. Jo. Eleemos. fol. 97. n. 35. VI. In vitis Patrum de sene quodam sexagenario, & consummatæ perfectionis viro narratur, quod in Alexandriam concedens, omnium celebriorum meretricum in ea urbe existentium, conscripserit cathalogum, & per quotidiani laboris mercedem ad singulas illarum sibi fecerit aditum, datisque illis stipendiis, easdem induxerit, ut per noctes ad suum illas haberet arbitrium. Ipse vero stabat a vespere in uno angulo cellulæ, ubi dormiebat mulier, psallens & orans pro ea, & mittens genuflexiones usque ad auroram. Unde meretrices frequentans, omni cum studio finem abscondebat rectum, quem in stipendiandis hisce mulieribus habebat, nimirum ne corpora sua prostituerent, iisdemque, ne id ipsum manifestarent, serio prohibebat; interea vero in urbe Alexandrina male audiens, finister de vita ejus conceptus quotidie magis invalescebat, adeo ut illum calumniarentur, in præjudicium quoque aliorum Monachorum, dicentes: Vere & ipsi homines sunt, ut omnes. His vero, qui ipsi persuadere conabantur, ut a mulierum istarum familiaritate, quam malam esse suspicabantur, imo judicabant, se subduceret, respondebat: Quid vultis ex me? Numquid Judices constituti estis super me a Deo? Ite, de vobis curam habetote, vos pro me Deo non reddetis rationem. Unus est Judex, & sancta dies Judicii, qua singulis reddet secundum opera eorum. Tandem apud S. Joannem Eleemosynarium Patriarcham accusatus fuit, qui tamen ejus cum meretricibus initam familiaritatem malam esse, numquam sibi persuadere potuit, sicut re ipsa mala non erat, sed sanctissima & plane irreprehensibilis. Convertit enim Vitalius (hoc senis hujus nomen erat) per continuatam hanc familiaritatem multas meretrices; Accidit vero, quod, dum matutino tempore domum cujusdam meretricis egrederetur, vir quidam fornicarius eandem ingrediens, validam illi impegerit alapam cum dictu: Usque quo, pessime illusor Christi, non emendas te ab his nequitiis tuis? qui dixit ad eum: Crede mihi, accipies alapam a me humili, ut tota Alexandria colligator ad clamores tuos. Paulo post vero Vir sanctus in cella sua mortuus est, absque eo, quod ullus de morte ipsius certior fieret. Interea vero alter quidam dæmon ad instar Æthiopis ei, qui illum percusferat, apparens insignem quoque ei colaphum retulit dicendo: Suscipe alapam, quam misit tibi Vitalius Abbas: & cadens statim cœpit spumare. Hæc autem alapa tanto cum rumore a circumstantibus audita fuit, ac si sclopetum explosum fuisset, unde illuc cucurrit civitas; ipse vero serios pœnitentiæ actus exercens, & quia a spiritu maligno atrociter vexabatur, resipiscens, ad cellam S. Vitalii accurrit, ut liberaretur, ubi & protinus ad solum cellæ illius aspectum desideraram obtinuit gratiam. Dum vero porta cellulæ aperiretur, sanctum virum Dei genibus innixum veluti animam exspirantem invenerunt, in pavimento autem legebantur digito inscripta hæc verba: Viri Alexandrini, nolite ante tempus aliquid judicare, quoadusque veniat Dominus.

VII. Idem S. Patriarcha, alia quadam vice deceptus fuit, ut fidem adhibuerit accusationibus, quæ coram eo de Monacho quodam deponebantur, qui sæpius cum muliere quadam juvencula per civitatem incedere visus, fama publica laborare cœpit, ac si ea tanquam concubina sua abuteretur. Sanctus itaque Patriarcha eum pariter & juvenculam acerbe fustigatos in carcerem retrudi præceperat, verum eadem nocte pius ille Monachus ei in somniis apparuit, eique humeros & dorsum lividum ostendens, his verbis eum est affatus: Hac una vice errasti, ut homo: crede mihi, quia de proximo est vita & mors; hisque dictis confestim disparuit. Illucescente diluculo experiri volens, an Monachus, quem in carcerem conjici fecerat, similis esset illi, quem viderat in somno, eum ad se accersiri jussit, cumque Monacho, qui sibi apparuerat, simillimum videns, Eunuchum; mulierem vero Hebræam esse intellexit, quæ in Gaza Monachum conveniens, ab ipso in Fidei mysteriis instrui, & baptismi lavacro tingi petierat. Insuper dictus Monachus S. Joanni seriatim verba recensuit, quibus hanc sibi ab eo gratiam fieri postulaverat: Cœpit narrare (inquiebat) verbis horribilibus, ut non permitterem perire eam; timens itaque ego judicium Dei, sumpsi eam æstimans, quod non immittet tentationem satana spadonibus. Illa igitur baptizata, tantam hinc inde conquisivit pecuniam, quæ eam in monasterium quoddam collocandam sufficere poterat. Cum hæc audisset Patriarcha, dixit: Papæ! quot absconsos servos habet Deus, & nescimus nos humiles! *Mansi dis. 6. n. 4.*

VIII. Theus Guerrius Senensis, vir valde illuminatus, pietate notissimus, S. Philippo Nerio valde familiaris, maximeque ab eodem æstimatus, cum ad negotia Romam venisset, a S. Philippo hospitio exceptus, vidit vespere S. virum Dei una cum quibusdam Prælatis hilariter admodum se gerere, simulque risus miscere: Quam ob rem ratus isthæc puerilem redolere levitatem, tentatione actus est, num revera tanta Sanctitate florerent, quanta vulgus arbitrabatur. At cum mane insequenti ad S. Virum culpas expiaturus accederet, quam de eo conceperat opinionem, omnino reticuit. Ad quem is: Caveas, inquit, O Thee, *In vit. S. Phil. Nerii l. 1. c. 6. n. 7.*

nè

ne fifte ad confessionem accedas, culpamque vel levissimam humanis de causis silentio involvas: Et cur, subjecit, confessus non es, quod heri vesperi de me perperam cogitasti? Admiratus est Theus, remque omnem aperuit, atque hominis sanctitatem veneratus, altiorem de eo opinionem animo defixit.

Surius in vitis. IX. Surius in vita S. Severini Archi-Episcopi Coloniensis refert, quod dominus quidam, magni natalibus oriundus, in die nuptiarum suarum ab Angelo quodam, ad se sequendum eum invitante, in eremum quamdam ductus fuerit, in qua vitam per multos annos transegit austerissimam. Huic die quadam scire desideranti, quale sibi pro vita hac tam austera in cælo præmium præparatum esset, Deus revelavit, eum pari præmio donandum, quo Archiepiscopus Coloniensis. Quare ut illum, ejusque conversationem videret, Coloniam profectus, Sanctum Severinum in throno quodam magnifico sedentem invenit, atque post finitam Missam, una cum aliis personis illustribus lautissimo convivio accumbere vidit; Tunc Eremita perterritus timere cœpit, ut hactenus ab eo in summa austeritate transacta vita, Deo parum grata fuisset, utpote pro qua altiori non esset præmio donandus, quam is, quem in summa majestate & deliciis sedere conspexerat; Deus igitur, ut illum ab hoc errore liberaret, Angelum quemdam ei submisit, qui eum moneret, majori ipsum affectu, suspensæ ad cingulum lagunculæ adhærescere, quam Archiepiscopum omnibus dignitatibus & felicitatibus humanis, quibus ipsum propitius mundus locupletare potuisset.

S. Ambr. lib. 2. de virg. X. Celebris est illa S. Ambrosii de S. Theodora a Tyranno in prostibulo exposita, descripta historia; si quis vidisset ad Sanctam hanc Virginem ingredientem juvenem dissolutum, & militari vitæ addictum, quem sibi conceptum formaturus fuisset? Et tamen audiamus, qualiter novellus hic Martyr Dydimus Sanctam hanc Virginem allocutus fuerit. Frater huc veni, inquit, salvare animam, non perdere; serva me, ut ipsa serveris. Quasi adulter ingressus, si vis Martyr egrediar. Vestimenta mutemus, sume habitum, qui abscondat fœminam, trade, qui consecret Martyrem.

Baron. Anno 593. n. 8. XI. Cardinalis Baronius ex Anastasio Sinaita Episcopo Antiocheno sequentem de Monacho quodam refert historiam. Hic enim cum in otio, magnaque negligentia suam transegisset vitam, tandem infirmitate correptus, cum morti vicinus esset, non solum non timebat, verum etiam perlibenter, gaudens, Deoque gratias agens ultimum suum expectabat vitæ finem, quem nonnulli ejusdem monasterii Religiosi, qui cum ipso familiariter egerant, convenientes, dixerunt ei: Frater, unde tanta hæc tua procedat securitas, scire haud quaquam possumus, utpote qui hactenus te usque in præsentem horam cum summa negligentia vixisse vidimus. Quibus moribundus respondit: Vere ita est, negligentissime inter vos vixi, veruntamen scire vos velim, Angelus Domini in hac eadem hora quamdam ad me attulisse chartam, omnia a me admissa peccata continentem, qui ea, quæ post dimissam sæcularem vitam commisi, mihi prælegentes me interrogarunt, an ea a me commissa esse agnoscerem, quibus ego subjunxi: Imo vero hæc omnia negare non possum, veruntamen certiores estote, quod ab ea hora, qua factus Monachus mundum reliqui, neminem unquam temere judicaverim, neque illatas mihi injurias recordari unquam voluerim. Ac proinde spero, ac Deum rogo, ut in me quoque verificentur verba illa Domini, dicentis: *Nolite judicare, & non judicabimini;* nec non & illa: *Dimittite, & dimittetur vobis.* Quibus a me dictis, Angeli protinus dictam scripturam dilacerarunt, & ideo lætus & securus hinc recedo ad Dominum, & post hæc verba placide suum spiritum emisit.

XII. S. Dorotheus de sene quodam Monacho, nomine Amon, refert, quod, cum quidam zelo ardentes cum furore abiissent ad accusandum quemdam Monachum, qui mulierem quamdam in cellam suam introducere præsumpserat, ut vero idem Dorotheus ostenderet viscera charitatis Amonis, in hæc verba proruperit: Bone Deus, quæ miserationis viscera ostendit, quantam præ se tulit anima illa sanctissima charitatem? Cum enim non ignoraret sub pithacio absconditam haberi, latereque ibi; ingressus cellam super pithacium sedit, jussitque ut cellam universam fratres perscrutarentur, sed cum nihil penitus invenissent, dixit ad eos: Parcat vobis, fratres, Deus; Quo facto illos pœnæ confusos dimisit, præmonuitque, ne facile quidquam adversus proximum crederent. Illum vero fratrem correctione sua modestum ac sobrium reddidit. *S. Doroth. d. 4.*

XIII. E cælo impetrarat Daniel Ægyptius Abbas fœcunditatem matronæ haud ignobili, cæterum quia frequens in ea domo servabatur, vicini Abbatis congressu mulierem gravidam esse factam arbitrato, percrebuit is rumor, quo plus nimio commotus Daniel, puerum nuper editum jussit in publicum portari, multisque mortalibus ad id spectaculum vocatis aliis sua sponte affluentibus, infantem per Deum adjurat, ut dicat, quo esset patre genitus: hoc miraculo factum, ut pueri liquido testatus sit, se legitimo toro, non adulterino natum. *Sabel. l. 10.*

XIV. Beatus Franciscus etiam obliquæ suspicionis culpam in fratre castigarit. Cum enim pauperculo quodam sibi obviam facto nuditatem ejus dolens identidem ingemisceret, & frater quocum una iter agebat, dixisset: Pater etsi ille rebus pauper est, fortasse rerum concupiscentia dives est: continuo ipsum tunicam suam exuere, & pauperem operire jussit, ut quem lingua læserat, ei beneficio satisfaceret. Pravæ igitur suspicionis, cum præsertim de crimine nihil constat, sedulo vitandæ sunt, & licet semper vitari nequeant, quoniam homines sumus, ibi saltem commoriantur, ubi orta fuerint, linguam contineamus, si cogitationes non possumus. *Ibid.*

XV. S. Joannes Episcopus illos etiam, qui pu-

publice peccaverant, absentes carpi taxarique prohibuit, fieri enim posse, ut peccatum pœnitendo diluissent, & iniquum esset, id ab homine petulanter exprobari, quod a Deo clementer condonatum esset. Itaque domesticos suos graviter increpuit cum quendam virginis raptorem duxissent. Et qui scitis, inquit, si ille jam peccare destitit, cum fortasse vos non peccare cessetis?

Ibid. XVI. Germana Monasterii Thebaidis soror sorori Euphrasia per hebdomadam interdum perducta jejunia, quæ admirari dabuerat, vitio dedit, ausa dicere iis ab illa nihil aliud, quam viam affectari, ut cæteris præsit, eo quod hoc jejunii genus nulla alia præter Abbatissam attentasset. Tantam in judicando temeritatem Abbatissa nequaquam impunitam dimisisset, nisi Euphrasia de se obloquenti protinus veniam suis precibus exorasset. Qua sane ergo æmulam benignitate ostendit, quam quoque sincero in Deum animo jejunaret, tanto tamen Germana male judicans discessit confusio, quanto Euphrasia male audiens patientior. Et profecto inexplabilis pœna invidiæ crimen est, ob hoc virtutum aliquam in altero mordere, quod eam ipsa assequi posse desperet. Nam etiam Spiritui Sancto injuriam facit qui donum ajus in illo, cui datum est petulanter suggilare contendit.

Fuga.

1. Reg. c. 16. XVII. Cum Deus olim Samuelem Prophatam in Bathlehem ad domum Isai ablegasset, ad consecrandum Regem, qui Sauli successurus erat, nec tamen in specie declarasset ei, quemnam ax filiis Isai speciatim ungera deberet, videns coram se Eliab, qui statura altus erat, hunc a Deo electum fuisse sibi persuasit, unde Deum interrogavit Propheta: *Num coram Domino est Christus ejus?* Qui respondit servo Dei: *Ne respicias vultum ejus, neque altitudinem staturæ ejus, quoniam abjici eum, nec juxta intuitum hominis ego judico; homo enim vidit ea, quæ parent, Deus autem intuetur cor.* Quo loquendi modo Deus insinuare nobis voluit, quam facile decipiamur, si secundum externam apparentiam judicare valimus. Cum enim operationis humanæ malitia secundum actus internos metiri dabeat, certum est, quod hos solos Deus videre & ponderare possit, utpote qui manifestat consilia cordium, homo autem nonnisi externa judica-

S. Chrys. ho. 42. in Genes. re potest. Sed & S. Chrysostomus, explanans verba illa Genesis: *Descendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint;* sic discurrit: Docara nos vult, quod opus sit magna diligentia, & non auditu solo peccatores condemnandi sunt, neque sententiæ ferendæ, nisi comprobatio præcedat. Audiamus hæc omnes; non enim solum hi, qui pro tribunali sedent observare hanc legem debent; sad & nullus unquam ad nudam accusationem proximum condemnet. Idcirco anim & posthæc B. Moyses Spiritus Sanctus afflatus admonet dicans: *Auditum vanum ne accipias*: & B. Paulus scribens clamabat: *Tu autem cur judicas fratrem tuum?*

XVIII. S. Matthæus priusquam referret, qualiter S. Josepho B. Virginem gravidam esse, ignotum fuerit, hæc verba præmittit: *Joseph autem cum esset justus.* Hæc enim vitæ justitia & innocentia afficiebat, quod, licet Josepho in gravido Virginis utero partem se non habere sciret, nossetqua insuper, ax lege adulteras lapidandas esse, nihilominus se minimam, in præjudicium Virginitatis Sponsæ suæ, suspicionam concipere præsumpserit. Quod velim, audiant temerarii, inquit S. Paschasius, & discant inter causarum incerta diu secum, & reverentia timoris Dei, deliberare negotia, ne discrimine levitatis pressi, in detarius cadant. Porro factum hoc Josephi, Authorem operis imperfecti induxit, ut in hæc verba exclamaret: O inæstimabilis laus Mariæ; magis credebat castitati ejus, quam utero ejus, & plus gratiæ, quam naturæ; Conceptionem manifeste videbat, & fornicationem suspicari non poterat. Possibilius esse credebat, mulierem sine viro posse concipere, quam Mariam posse peccare. *S. Pasch. l. 3. in c. 1. Matth.* *Auth. op. imper. h. 1.*

XIX. David quantopere hoc vitium detestatus fuerit, ipsemet indicavit dicens: *Detrahentem secreto proximo suo hunc persequebar.* Judicium igitur temerarium, quod in mentis cordisque nostri secreto formamus, occultæ detractionis est species, quia scilicet, dum ipsum intra nos absque ulla manifestatione externa nihil facimus, injuste apud nosmetipsos & temerarie absque sufficienti fundamento, bonum conceptum, bonamqua proximi nostri (qui non minorem reputabit offensam & injuriam, dum suam apud te, quam apud quemcumque alium bonam perdidit æstimationem) eluimus, & annihilamus famam. *Ps. 100. Mans. tr. 41. dis. 1. n. 6.*

XX. Christus, atsi peccata inimicorum suorum intime perspecta haberet, nihilominus tamen aa excusans ad Patrem dixit: Pater dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt. *Luc. 23. v. 34.*

XXI. Joseph videns uterum Sponsæ suæ intumescere, neutiquam tamen judicavit eam adulteram esse, sed maluit suspendere judicium, & miraculosa conceptam prolem suspicari. *Matt. 1.*

XXII. S. Maria Magdalena de Pazzis vidit quandam monialem per sedecim dies fuisse purgatam, sed eas pœnas ob tres virtutes non modice fuisse imminutas. 1. Ob sollicitam curam, quam samper habuit puritatem & simplicitatem suæ Religionis conservandi. 2. Ob magnam charitatem, quam omnibus Monialibus exhibabat. 3. Quia semper omnia in bonam partem trahebat, & bene interpratabatur. *Vit. Cepar. in vita c. 24.*

XXIII. Monachus quidam cum post vitam suam in otio aliisque vitiis male traductam, nihilominus in morte perquam lætus esset, quæsitus, quæ causa affet hujus lætitiæ? respondit, paulo ante Angelum sibi adsuisse, omniaque sua peccata, quæ in tabula descripta habebat, spongia delevisse, eo quod per totam vitam neminem judicasset, adeoque verificari meruisse promissum Christi: Nolite judicare, & non judicabimini. *Baronius an. 390.*

XXIV. S. Joannas Elaemosynarius cum aliqui in præsentia illius de raptu Monialis ab adolescente quopiam facto murmurarent, compe- *Vit. apud Rosweid. c. 40.*

scuit

fcuit illos dixitque: Nolite, filii, nolite fic agere, nam oftendam vobis, quia & vos duo peccata facitis, onum, quia tranfgredimini mandatum dicens: Nolite judicare, & non judicabimini. Deinde, quia nefcitis certo, fi ufque hodie peccent & non pœniteant. Multoties enim peccatum fornicationis vidimus, pœnitentiam vero ejus quam fecit occulte, non afpeximus.

Vita Patrum p. 2. XXV. Abbas Moyfes accerfitus, ut fententiam in Fratrem lapfum diceret, advenit facco arena pleno onuftus, rogatufque, quid ferret? refpondit peccata mea, quæ quoniam vix portare valeo, multo minus aliena portare poffum.

Ibid. XXVI. Abbas Paftor interrogatus, qua ratione quietem in hoc fæculo & futuro obtinere quis poffet? refpondit: Si in omni caufa diceret: quis fum ego? non judicet quemquam.

S. Doroth. doctr. 8. XXVII. Anachoreta quidam, fi aliquando fratris cujufpiam fui lapfum cognovit, cum gemitu dixit: Hei mihi; ille hodie, ego cras.

Damnum.

Num. 12. XXVIII. Maria foror Moyfis, quæ temere fratrem fuum propter uxorem Æthiopiffam judicaverat, mox lepræ fupplicio caftigata eft.

Vitæ PP. p. 2. XXIX. Abbas Ifaac, quia fratrem quemdam temere judicaret, regreffus ad Eremum, ab Angelo aditu cellæ prohibitus eft. Cumque intellecta hac caufa, Angelo fupplex factus veniam peteret, refpondit Angelus: Surge, ignofcit tibi Deus, fed deinceps ne judices quemquam ante, quam fit judicatus a Deo.

Caffian. l. 5. c. 37. XXX. Abbas Machetes faffus eft, tria fuiffe, in quibus alios judicarit ac reprehenderit, fed in omnia tria paulo poft ipfummet incidiffe. Unde hortabatur unumquemque, feipfum tantummodo judicare, non autem aliorum vitam difcutere, eo quod manifeftum fit, iifdem vitiis obligari Monachum, in quibus de aliis judicare præfumpferit.

Lanciz. opufc. 19. c. 2. n. 4. XXXI. Senex quidam cum a Juvene ipfum vifitante de fratre quodam finiftræ famæ interrogaret, an necdum ab ea liberatus effet? eoque negante, Oh exclamaffet, vifus eft ftatim in exftafi coram Chrifto in monte Calvariæ in medio latronum pendente confiftere, cumque accedere ad adorandum Chriftum vellet, hanc ab Angelo vocem audire: Ejicite illum foras, quia Antichriftus mihi eft: priufquam enim ego judicem, ipfe fratrem fuum judicavit. Itaque cum ejiceretur, pallius ejus in janua hæfit, ftatimque ex fono & exftafi evigilans narravit omnia fratri, adjecitque, hoc pallium divinam protectionem fignificare, qua ob judicatum fratrem privatus fuit. Quare feptem integris annis a confortio humano pane, & tecto abftinens, orationi vacavit, donec iterum Chriftum in monte Calvariæ vidit, palliumque recepit.

Num. 16. XXXII. Difpofuit olim divina juftitia fevere caftigare, Core, Dathan & Abiron; quodnam vero fuit illud fupplicium, quod illis cœlitus immifit! Dirupta eft terra fub pedibus eorum, & aperiens os fuum, devoravit illos, defcenderunt vivi in infernum. At vero quonam hæc inaudita, & a principio mundi ad illud ufque tempus numquam practicata pœna collimavit, ut fcilicet præfciti illi, vivi in infernum commigrarent? Nimirum pœna ipforum culpæ condigne refpondit. Ipfi namque ut Lyranus & Abulenfis afferunt, adverfus duos fratres Moyfen & Aaron malignati fuerant, dum illos temere judicarunt, ac fi eo propriæ ambitionis motivo, populo Dei dominari, in eumque tyrannidem exercere voluiffent. Ideoque priufquam in abyffum deturbarentur, Moyfes caufam fuam juftificare volens, inquit: In hoc fcietis, qood Dominus miferit me, ut facerem univerfa, quæ cernitis, & non ex proprio ea corde protulerim. Si confueta hominum morte interierint, non mifit me Dominus. Si autem novam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os fuum deglutiat eos, defcenderintque viventes in infernum, fcietis, quod blafphemaverint Dominum.

XXXIII. S. Antoninus de duobus fratribus, qui fervitio Dei cum fervore intenti eremum incolebant, refert, eos ad tantam perveniffe puritatem & perfectionem, ut fæpe unus fuper capite alterius fplendidiffimos viderit lucis radios, clara fupernæ gratiæ indicia. Accidit autem, quod dum Sancti Patres illius folitudinis, in qua demorabatur, illos inviferent, unus ex duobus hifce fratribus Monachum quemdam in die Veneris ad horam tertiarum, manducantem confpiciens, illum jejunium, quod tunc haud fecus ac fi præceptum fuiffet, inviolabile effe cenfebat, trangreffum fuiffe, temere judicarit. Qui, cum ad eellulam fuam reverteretur, frater ejus natu major folitos fuper ejus caput fplendores minime videns, illum, an confcientia alicujus culpæ illum redargueret, interrogavit, eo quod nullus fuper eum lucis radius fplendere confpiceretur! Qui rigidum circa fe ipfum examen inftituens, nihil aliud invenit, præterquam temerarium illud judicium, quod de illo Eremita fibi formaverat; Intellexit ergo major natu, illud temerarium judicium fuiffe caufam illius fubtractionis gratiæ: juftam enim caufam potuit habere ille folvendi jejunii. *S. Anton. p. 2. tit. 8. c. 8.*

XXXIV. In vita S. Auxentii Presbyteri Archimandritæ, Bollandus de impio quodam homine refert, quod, cum ab amico fuo rogaretur, ut fecum ad Sanctum illum Archimandritam ad recipiendum falutis monitum concederet; ille diabolico quodam inftinctu ab eo alienus, non folum non fuit perfuafus, ut iret, fed etiam eum cœpit maledictis inceffere, & irridere, eum vocans impoftorem. Cumque nihilominus ambo ad Sanctum virum Dei acceffiffent, ab eodem fumma cum charitate accepti fuere; veruntamen illum, qoi incredulus erat, ne verbo quidem affatus eft, propter quod is ab inde recedens, pluribus rurfum maledictis B. Auxentium infectatus eft, ut qui gloriæ caufa, & non virtutis, quidquam faceret. At vero quamnam fuæ hujus temeritatis pœnam retulit? Nimirum in itinere obvium qoemdam filiorum fuorum habuit, qui veftem fibi lacerans inconfolabiter plo- *Bolland. t. 2. Feb. 14. f. 779. l. 2. c. 24*

rabat, a quo cum fletus sui causam interrogaret, neque is eam pandere auderet, tandem patris importunitate victus dixit, filiam ejus fortiter a dæmone vexari. Tunc ille stimulo motus conscientiæ cœpit faciem suam percutere, & vellere capillos suos, & magna voce clamare: Væ meæ incredulitati! Cumque ad pœnitentiam reductus, ad Sanctum Dei virum recurrere, & erroris sui veniam postulare moneretur, hic bona aliorum consilia sequens, subito filiam suam a spiritu maligno, se vero ab ejus malignitate liberum esse factum, expertus est.

In vita S. Phil. Ner. l. 3. c. 16. XXXV. In vita S. Philippi Nerii scribitur, quod anno 1559. adversus visitationem septem Ecclesiarum, quas ille instituerat, quasque cum ingenti hominum concursu ad hæc usque tempora feria 5. post Dominicam sexagesimæ, ad declinanda Bacchanaliorum pericula, Patres Congregationis ab eo institutæ, continuare solent, sæva suscitata fuerit persecutio, siquidem arguebant eum, quod ex superbia, tanta populi multitudine congregata, totius urbis oculos ad se niteretur convertere, crevitque hic persecutionis strepitus eo usque ut ad Vicarium Summi Pontificis in alma urbe rumor ille tandem pervenerit, qui malevolorum sermonibus promotus, Philippum accersiri jubet & accedentem acrius his verbis objurgat. Non te pudet, inquit, hominem, qui mundi contemptum profiteris, ut auram popularem colligas, tanta stipatum turba per urbem incedere, tibique his retibus Ecclesiæ dignitates aucupant. At vero quemnam res hæc tandem finem habuit? Nimirum Prælatus iste, prout ei prædictum fuerat, intra quindecim dies miserabiliter mortuus occubuit, sicque persecutio cessavit, Sanctique viri Dei bona & recta intentio omnibus per signa miraculosa manifesta evasit.

L. 2. Reg. c. 6. v. 16. XXXVI. Michol Regem conjugem suum in processione solemni coram Arca saltantem videns, despexit eum in corde suo, hisque probrosis & convitiis est aggressa: *Quam gloriosus hodie fuit Rex Israel, discooperiens se ante ancillas servorum suorum, & nudatus est, quasi si nudetur unus de scurris.* Et tamen constat, quod omnes SS. Doctores hanc solam Davidis actionem omnibus victoriis & triumphis ab inimicis suis reportatis generosiorem esse asserant. Unde celebris est illa Gregorii Magni sententia: Ego David plus saltantem stupeo, quam pugnantem. Advertendum est autem, quod subito condignum Michol uxorem suam, eum irridentem, exceperit supplicium, siquidem sterilitate punita fuit, quæ illo tempore in populo Dei manifestum erat divinæ maledictionis indicium; unde sacer textus, postquam sinistrum hoc Michol judicium retulisset, confestim subjungit: *Igitur Michol filiæ Saul non est natus filius usque in diem mortis suæ.* Porro incomparabiliter majora pœna fuit,

L. 2. Reg. c. 10. & c. 12. a vers. 30. quæ Ammonitis immisisse legitur, ob judicium quoddam sinistrum, quod de legatis David formaverant, dum eosdem regionis Ammonitarum exploratores esse censuerant. Quid vero Regiis Legatis intulerint, notum est omnibus, quia contra jus gentium ministros publicos pessime tractarunt; David, licet de mansuetudine sua gloriari non dubitarit, dicendo: *Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus:* nihilominus adeo atroci pœna mulctavit, ut atrocior in historiis tam sacris quam profanis hactenus numquam lecta fuerit, nec legetur deinceps.

XXXVII. In Prato florido legitur, quod in Regno Lusitaniæ, Juvenis quidam fuerit in religione conspicuus, multisque virtutibus dotatus, & orationis exercitio plurimum deditus, qui tamen ad contemnendum alios, eorumque actiones sinistre dijudicandas, pronus & facilis fuit. Hic igitur post mortem amicis suis apparens dixit, quod, tametsi ob conservatam virginitatem, multasque effusas lacrymas in salvo esset, nihilominus in purgatorio graviter arderet ob nimis pronam alios judicandi, & contemnendi, consuetudinem. *Pratum florid. p. 2. l. 4. c. 15.*

XXXVIII. Ibidem Author aliud quoddam valde peregrinum narrat vindictæ divinæ in sinistre judicantes exemplum; Sibi namque a multis Scriptoribus, quos nominatim specificat, relatum fuisse dicit, quod, an vere, ut scribitur, acciderit, prudentis lectoris fidei arbitrandum relinquo. Margarita enim olim Hollandiæ Comitissa pauperculam quamdam fœminam duobus infantibus, quos uno partu enixa fuerat, onustam videns, eam illos ex adulterio genuisse temere judicavit; & tamquam adulteram publice calumniata fuit. Quæ calumniam hanc sibi inustam cum dolore audiens, Comitissæ respondit: Ego tametsi pauper & egena sim, mulier tamen sum boni nominis & honesta, neque hujus mihi injusti criminis vel minimum conscia, ac proinde Deum obsecro, ut ad innocentiæ meæ tutandæ testimonium circa te disponat, ut tot filios unico partu enitaris, quot sunt dies in anno. Nec diu suspensum est justum Dei judicium, qui in hujus temerarii judicii pœnam post non multos menses, trecentos sexaginta quinque filios unico genuit partu, qui omnes vivi simul ab Ottone Episcopo sacri Baptismatis undis abluti fuere. *Ibid. c. 10.*

XXXIX. Celebre quoque est, quod S. Greg. in dialogis suis de Totila recenset, qui S. Cassium sanctitate insignem, in vultu rubicundum nimis esse cernens, ruborem hunc a nimio vino potato processisse judicavit; Deus autem servi sui causam tueri volens, disposuit, ut dæmon scutiferum ejus ingrederetur, qui cum a S. Episcopo miraculose a tartareo hoc hospite liberaretur, Totila judicium suum, quod de viro Dei temere formaverat, agnovit & damnavit. *S. Greg. l. 3. Dial. c. 6.*

XL. B. Dorotheus historiam adducit in vitis Patrum contentam; Ast priusquam eam commemorare incipiat hæc præmittit verba: Cur Dei judicium nobis usurpamus? Quid ad nos creaturæ ejus? nonne contremiscere debemus, cum id, quod magno seni illi accidetit, audiamus? Qui cum audisset quemdam ex fratribus in fornicationem incidisse, dixit, o quam male egit. An nescitis, quam horrenda res de ipso narratur in libro Seniorum? Nam Angelus sanctus animam illius, qui peccarat, cum jam ex hac vita migrasset, ad *S. Doroth. serm. 6.*

se-

fenem tunc detulit, & ait illi: Ecce quem judicasti, vita functus est, quo igitur animam ejus jubes deferri? ad cælorum Regnum, an ad pœnas æternas? Moxque idem Sanctus finem, quem Deus in feniore hoc, quantumvis Sancto, fed ad finistre judicandum proclivi, habuit, interpretari fatagit, dicens: Quid quæso aliud innuere feni volebat Angelicus fermo, quam hoc? Quoniam tu jam Judex ac cenfor es justorum, fimul & peccatorum, quid fieri jubes de hac mifera anima? cenfesne mifericordia dignam, an pœna & cruciatu. Qua quidem horrenda visione adeo perculsus est fenex ille fanctissimus, ut reliquum vitæ fuæ tempus, in gemitibus, & lacrymis, in innumeris ærumnis, & laboribus egerit, Deum affiduis precibus fatigans & pulfans, ut veniam tanti fceleris, & erroris concederet. Ad pedes itaque Angeli fe prosternens, veniam petiit de culpa, moxque ab eodem audiit: Ecce oftendit tibi Deus, quam grave fit, proximum judicare, ne posthac amplius rem hanc commiseris.

Vit. l. 3. c. 7. n. 30. XLI. Hoc ipso temerarii judicii opprobrio, vituperio dæmon nos onerare fatagit. Quemadmodum ex vita colligitur S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis Carmelitanæ, cujus fanctæ virginis finistrum ut in fororibus fundaret conceptum, ejus assumpsit figuram; Et quia in pane & aqua jejunare folita erat, impostor culinam ingreditur, & in coquæ abfentia partem carnis e lebete aufert, moxque obvius cuidam moniali grave præbuit fcandalum; Nec mora, mox enim rumor facti per totum vagari cœpit monasterium; ast ferpentis maligni difcoopertum fuit stratagema; fiquidem eo ipso tempore Sanctam in domo Capitulari pro Communione facienda fuisse, compertum fuit. Alia pariter vice eamdem diabolus assumens formam, tempore nocturno res abstulit aliquas comestibiles; Sed & ex Novitiæ cujufdam relatione, omnes certificatæ fuerunt forores, Sanctam toto illo tempore, quo dictum furtum memorabatur admiffum, numquam ex novitiatu Oratorio egreffam fuisse.

Mansi dif. 2. n. 6. XLII. S. Henricus Imperator communi confenfu virginitatem perpetuam coluit cum Imperatrice Cunegunde Uxore fua, & nihilominus non una, fed vicibus trinis, ex Conjugis thoro quemdam exire vidit in forma militari, unde & finistrum formare cœpit conceptum; fed dæmonis, qui ut malum de fancta judicium fuscitaret, dictum habitum induerat, illusionem fuisse, tandem didicit; quando S. Conjugis innocentia miraculo probata est.

§. VI. EXEMPLA DOMESTICA.

Ribad. l. 1. vit. c. 6. I. S. Ignatius, fi quod alicui fociorum alienum vitium in communi fermone excidisset, vel elevabat factum, vel excufabat animum & voluntatem. Quod fi rei atrocitas excufandi, minuendique omnes aditus præluderet, eo perfugiebat: Nolite ante tempus judicare. Deus folus intuetur cor. Domino fuo quifque ftat, aut cadit. Cum graviffime: ego quidem certe hoc non feciffem. Ut illud Domini præceptum penitus in ejus animo Incediffe videretur: nolite judicare, & non judicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini. Hinc ob confuetudinem hanc S. Patris natum domi nostræ proverbium fuit, ut, fi quid vel fimpliciter dictum aut factum credebatur, *Interpretationes Patris* vocarentur, quemadmodum Ludovicus Gonfalvus apud Lancizium testatur. *Lancig. ep. 10. c. 20. n. 240.*

II. De B. Aloyfio ad probandam ejus fanctitatem Auditores Rotæ Romanæ inter alia etiam hoc afferunt pag. 31. quod aliorum dicta vel facta in meliorem partem excufaret, vel interpretaretur. *Idem ep. 19. n. 195.*

§. VII. EXEMPLA PROFANA.

I. Socrates, fi occafio fe offerebat, de rebus ad fe non pertinentibus judicandi, dicere folebat: Quæ fupra nos, nihil ad nos. *Laert. l. 6.*

II. Hippomachus pugillandi magister, cum quidam ex ejus difcipulis fpecimen artis exhiberet, ideo populus ei applauderet, virga eum percuffit, dicens: Si bene te geffiffes, non hi te collaudarent; quo dicto, innuere voluit, eos, qui bene aliquid gerere, ideoque laudari cupiunt, id non a plebe, fed a magistris illius artis expectare debere. *Ælian. hist.*

III. Apelles tabulas a fe pictas ante domum exponere, hominumque de iis judicia audire folitus, cum aliquando futor quifpiam crepidas non rite factas diceret, patienter tulit. Ubi vero etiam de crure aliifque membris judicium ferre cœpit indignatus profpexit, dixitque: Sutor, ne ultra crepidam. *Langius in Polyan. fol. 617.*

IV. Creditus est Titus Vefpafiani filius, quia Jerofolymis everfis, non illico Romam venisset, de regno meditari. Credidit id pater, crediderunt & multi; Cæterum Titus omnium opinione celerius ad ejufmodi falfos de fe rumores coarguendos fefe patri ex improvifo obtulit. Veni inquit pater. Veni, per quæ fufpicio difcuffa est, principique & civitati vana opinio merito exprobrata. *Fabel. 10.*

§. VIII. SIMILITUDINES.

Qualitas.

I. Sicut difficile aliquem fufpicatur malum, qui bonus est; fic difficile aliquem fufpicatur bonum, qui malus est. *S. Chrys. serm. sup. Matth.*

II. Sicut bonus & probus uvæ lector matura acina comedens, acerba legere numquam patietur; fic grati, & probati viri animus quotquot in aliis virtutes infpexerit ftudiofiffime notabit; infipiens vero querelas defectufque perfcrutabitur.

III. Sicut columna in templo fi steterit recta accepto pondere amplius confirmatur, fi autem modice obliqua fuerit, accepto pondere non folum non confirmatur, fed amplius vadit ad latus; fic & cor hominis, fi rectum fuerit, videns opera viri alicujus justi, aut audiens, per doctrinam fapientiæ ejus amplius confirmatur; fi autem fuerit perverfum eor, videns opera viri alicujus justi, aut audiens, non folum non confirmatur, fed magis ad invidiam excitatur, & magis pervertitur. *S. Chrys. h. 38. ad pop.*

IV. Sicut corpora mali humoris, quidquid fi- *S. Doroth. doct. 24.*

cibi ſumpſerint, quodammodo perimunt; ſic animæ male diſpoſitæ unaquæque res quamvis bona & utilis, ſuo vitio nocet.

Seneca ep. 47. V. Sicut ſtultus eſt, qui equum empturus non ipſum inſpicit, ſed ſtatum ejus, & fræna; ſic ſtultiſſimus eſt, qui hominem aut ex veſte, aut ex conditione, quæ veſtis modo nobis circumdata eſt, æſtimat.

Engelgr. s. 1. Dom. 3. poſt Pent. §. 2. VI. Sicut phantaſia in cælo Leonem, Scorpionem, variaque ſpectra effinxit cum ſint lucidiſſimæ conſtellationes; ita plerumque homines, ſceleratiſſimos judicant eos, qui lucent tamquam ſtellæ firmamenti.

Ibid. §. 3. VII. Sicut per vitrum rubrum aut flavum proſpiciens, omnia judicat rubra aut aurea; ita pro affectione animi de aliis judicamus.

Stapl. in Dom. 3. poſt Pent. 3. 2. VIII. Sicut cucurbitæ, quod in carne deterrimum eſt, ad ſe trahunt; ſic improborum animi deterrima quæque cogitando & ſuſpicando ad ſe trahunt.

Ibid. IX. Sicut, qui impetigine laborat, perpetuum affrictum deſiderat; ſic quovis pravo deſiderio affectus idem alteri affricare cupit; ut vel aliorum malis quaſi ſimilibus ſe oblectet; vel ſua mala ex aliorum comparatione juſtificet, aut communione alleviet.

Ibid. X. Sicut algent viſcera, cum naturalis calor ad externa corporis membra diffunditur; ſic circa alienos defectus notandos ideo ſolliciti ſumus, quia noſtra negligimus.

Ibid. XI. Sicut ii, quibus domi nullum eſt negotium, in foro obambulant; ſic qui in exploranda vita ſua negligentes ſunt, in aliena Judicanda curioſi ſunt.

Ibid. XII. Sicut venti illi omnium ſunt moleſtiſſimi, qui pallia nobis avellunt; ſic illi quoque homines, qui temere judicant, & ſecretiſſima violenter expandunt, merito præ cæteris odio habentur.

Manſi d. 2. n. 4. XIII. Sicut qui infirmum habet palatum omniſque cibi patitur inappetentiam: omnis cibus, quantumvis ſit delicatus & ſapidus, illi inſulſus & inſipidus eſſe videtur; ita quoque, ut S. Chryſoſtomus ait: Donec inter nos malevolum gerimus animum, & vox audita nobis aliter ſonat, & ipſam faciem corrupta mente aſpicimus.

Auth. imperf. h. 3. XIV. Sicut difficile aliquem ſuſpicatur malum, qui ipſe eſt bonus; ſic difficile aliquem ſuſpicatur bonum, qui ipſe eſt malus.

S. Bonav. ſer. 7. de Prof. Rel. l. 6. 2. 7. XV. Sicut non videmus aliorum cogitationes, ita nec intentiones eorum, quare hoc, vel hoc, fiat. Unde quidquid aliquo modo poteſt excuſari, ſemper ad meliorem partem interpretemur, ſi volumus tranquillum cor nobiſcum habere, & cum aliis, & alios non turbare, & Deum non offendere: quia ſæpe judicamus malum eſſe, quod in ſe non eſt malum.

Manſi d. 2. n. 7. XVI. Sicut ex eodem pulchro, venuſto, atque odorifero flore mel colligitur, ſuave & ſalutiferum, necnon venenum amarum, & mortiferum. (Quæ tanta rei hujus differentia? forſitan in flore conſiſtit? Nequaquam; ſed totum penes animalia, quæ iis inſident, eſt diſcrimen. Apis mel ſugit, aranea vero virus, quia aranea eſt.) Ita quoque homo virtute & charitate præditus, omnia, quamtumvis apparenter mala, in meliorem interpretatur partem, aut indifferentia reputat, aut judicium ſuſpendit; qui ſcilicet, ut Apoſtolus inquit, *charitas non cogitat malum*, *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, etiam peccata, ut gloſſa ſubnectit. Contra vero cor malignitate plenum, ſemper ad malum inclinatur, licet actio proximi indifferens ſit, dicente Scriptura: *Impii autem replebuntur malo*.

Jo. Climac. grad. 10. XVII. Sicut contrarius eſt ignis aquæ, ita quemque velle judicare, repugnat illi, qui de ſuis peccatis vult ex animo pœnitere.

Manſi d. 10. n. 8. XVIII. Sicut qui imaginem Chriſti in luto jacentem invenit, reverenter eam levat, lavatque, & in luto nequaquam manere permittit: Eodem modo, qui veram charitatem habet, & proximum noſtrum qui eſt imago Dei, nonnumquam defectui vel vitio alicui manifeſto immerſum eſſe deprehendit, illum corrigere ſtudet, eique compatitur, & ſi defectus non ſint publici, eos pro viribus celat. Si vero ſint incerti, male de illis non judicat, quia charitas operit multitudinem peccatorum.

Damnum.

S. Bern. ſen. 10. 4. ſ. 27. XIX. Sicut magna utique, & omni ſeveriſſimo ſupplicio digniſſima arrogantia foret, ſi ſubditus aliquis Regi, in throno ſedenti, & diademate regio redimito, ſceptrumque in manibus ferenti, coronam & ſceptrum violenter eriperet: hoc autem facit omnis, qui proximum de occultis cordis ſui temere judicat. Audiamus eundem Sanctum Bernardinum id clare his verbis dicentem: Quando tu judicas, accipis ſceptrum de manu Dei, & iſte eſt modus præſumptuoſus, & huic dicit Paulus: *Tu qui es, judicas alienum ſervum, quia Domino ſuo ſtat*, ſcilicet judicare, ſi bene vel male facit, quia tibi non eſt datum judicare, ſed poteſtatibus in hoc mondo per juſtitiam, & Deo ſuper omnia.

XX. Sicut deficiente ſtomacho calore naturali ad cibum gerendum requiſito, quamtumvis cibus delicatus & ſubſtantioſus ſit, illum tamen in bilem, & malos humores convertit; E contra ſtomachus vigoroſus alimentum cæteroquin crudum & noxium in bonam tranſmutat ſubſtantiam: Ita quoque in caſu præſenti afferere poſſumus: Nam anima charitate ardens licet actionem quamdam proximi ſui ſecundum exteriorem apparentiam mala videat, attamen non cogitat malum, quia charitas operit multitudinem peccatorum, convertitque in virtutem, quod oculo vitium eſſe videtur, excuſat actionem illam, eamdemque recta cum intentione factam fuiſſe, interpretatur; At vero qui animam depravatam, & cor malignum, ac charitatis expers habet, actus quoque revera virtuoſos ſiniſtre interpretatur. Unde S. Auguſtinus inquit: Maxime hi temere judicant de incertis, & facile reprehendunt, qui magis amant vituperare, & damnare, quam emendare, atque corrigere.

S. Aug. l. 4. de ſer. Dom. in Monte l. 2. c. 1. 8.

Manſi d. 2. n. 1. XXI. Sicut quando radix arboris alicujus vitioſa eſt, videmus per experientiam, quod humorem ſuum vitiatum in ramos & germina tranſmittens, malam qualitatem illis pariter communicet. Eadem quoque ratio eſt

cor-

cordis, & mentis humanæ, quando enim hæc veneno odii & aversionis erga proximum suum est obnoxia, quidquid sic boni operatur, defectui adscribitur.

S. Chrys. hom. 22.

XXII. Sicut, si quis solem, authorem tenebrarum existimat, sibi, non illi detrahit; ita, qui bonos homines, pravos judicat, sibi non illis nocet.

S. Doroth. doctr. 26.

XXIII. Sicut modicum fellis aut absinthii totum vasculum melle plenum corrumpit; ita modica amaritudo mentis, qua judicamus proximum pro statu mentis nostræ, totum proximi bonum corrumpit.

Seneca l. 2. de ben.

XXIV. Sicut stomachus morbo vitiatus, & bilem colligens, quoscumque accepit, cibos immutat, & omne alimentum in causam doloris trahit; ita animus cæcus, quidquid illi commiseris, ad onus suum & perniciem, & occasionem miseriæ facit.

§. IX. MOTIVA.

S. Doroth. tr. 6.

I. QUia Deum fugat Judicium temerarium; Quam, teste S. Dorotheo, tanto quisque ad Deum proxime accedit, quanto magis in amore, & benevolentia Christiana proximo suo adhæserit. Docet vero experientia, quod, dum qui male de proximo suo judicat, manifeste per hoc indicet, se ab eo esse aversum, alias enim non tam facile sinistrum de eo formaret conceptum.

S. Bonav. in stim. amoris c. 20.

II. *Quia pestis occulta est*, ut S. Bonav. ait, sed gravissima, quæ Deum fugat, & fraternam lacerat charitatem; Pestis enim est venenum quoddam occultum, quod ad cordis regionem serpendo, vitam homini eripit; vita autem animæ in charitate consistit, quia qui non diligit, manet in morte; ac proinde judicium temerarium venenum quoddam & pestis est, quæ charitatem extinguit, quam proximo debemus, quia fraternam lacerat charitatem.

S. Thom. op. Manst d. 2. a. 8.

III. *Quia mater contemptus & detractionis est*, & de contemptu quidem testatur S. Thom. dicens: Ex hoc, quod habet aliquis malam opinionem de aliquo, & absque sufficienti causa injuriatur ei, & contemnit ipsum in mente sua. Nullus autem debet contemnere proximum, vel quodcumque nocumentum inferre, absque causa urgente, quia hoc est contra charitatem proximi. De detractione vero S. Bernardinus dicens: Decimus fructus (scilicet judicii temerarii) est detractio, nam tale jucium temerarium radix est, & fomentum omnis detractionis.

S. Bern. Sen. t. 4. s. 24. a. 3.

S. Aug. t. 1. ep. 137.

IV. *Quia diaboli fœtus est*, ut qui hoc venenum quovis sæculo in universam humanam progeniem transfundere molitus fuit; Propter quod S. Augustinus in epistola quadam ita scribit: Qui timetis Deum, mementote, quod ait Apostolus Petrus, *quoniam adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret*; quem non potest devorare, seductum ad nequitiam, famam ipsius inquinare conatur, ut, si fieri potest, opprobriis hominum, & malignarum linguarum detractione deficiat, & sic in ejus fauces ruat. Si autem nec famam innocentis maculare potuerit, hoc persuadere tentat, ut per malevolas suspiciones de fratre suo judicet, & sic ab illo implicatus absorbeatur.

Jerem. c. 17. 9.

V. *Quia turpiter fallit*; uti Deus ipse per Jeremiam indicavit, dicens: *Pravum est cor omnium, & inscrutabile: quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor, & renes probans*. Quis igitur corda humana, illorumque sinum penetrare, denique jurisdictionem sibi usurpare præsumit præterquam lucifer; qui temere de se gloriatus est, dicens: Ascendam super altitudinem nubium, ero similis Altissimo?

S. Bern. t. 4. s. 18. 2. par. princ.

S. Laur. Just. de vit. solit. c. 8.

VI. *Quia Deo gravem injuriam infert, dum ei gloriam suam aufert*; nam, ut S. Bernardinus dixit, duo sunt, quæ sibi Deus retinuit, & spectant ad ipsum solum, scilicet gloria & judicium; Gloriam meam nemini dabo: judicium dedit ei Pater facere. Atqui Dei gloriam deprædari videtur, quicumque humanarum mentium assuescit arcana perquire. Ipsi soli hominum cogitationes, sicut notæ sunt, ita judicandæ ab illo. Hinc idem S. Bernardinus ait: Judicis injuria est, si ante ejus judicium a servo procedat sententia. Sed notandum est, quod talis judicii usurpatio tanto gravior est, quanto summo judici judicandi authoritas usurpatur. Quibus accedit S. Laurentius Justinianus dicens: Hinc quorumdam præsumptuosorum est redarguenda temeritas, qui nedum proximorum opera discutiunt, verum etiam alieni cordis se faciunt judices. Volunt quippe judicare, quales sint hominum cogitationes, quibus ducantur affectionibus, qua intentione operentur, quove spiritu moveantur, quod omnino non licet, cum nemo scire valeat, quid agatur in homine, nisi spiritus hominis, qui in illo est, quamque persæpe, contingat, quod sibi ipsi ignotus sit. Divinam in se tales reflectunt authoritatem, quæ interiorum sola est capax, dum intentionum cogitationumque abdita penetrare posse se putant. De his legitur sic: Ambulabant in tenebris, sicut in meridie. Porro, quemadmodum in meridie, ita illi in tenebris ambulare dicendi sunt, qui mentium proximorum profunda consilia curiosa investigatione perlustrant. Et ex hoc judicia temeraria contingentes, in nocte ignorantiæ ambulantes, meridiem se aspexisse exultant. Opus enim malitiæ implet extremæ, dum falsa proximo opprobria affigit & crimina, & invadit magistri locum, cum non sit dignus tenere discipuli.

S. Bern. Sen. t. 2 s. 14. art. 3. c. 2.

S. Laur. Just. l. de anim. interitu.

S. Chrys. h. 42. in Gen.

Tert. apol. c. 7. n. 102.

VII. *Quia etiam fama, cui judicium plerumque innititur, falacissima est*, uti Tertullianus indicavit dicens: Natura famæ omnibus nota est; nam juxta Vigilium *fama malum quo non aliud velocius ullum*; cur fama malum? quia velox; an quia plurimum mendax? quæ ne tunc quidem, cum aliquid veri affert, sine mendacii vitio est; detrahens, adjiciens, demutans de veritate. Quid? quod ea illi conditio est, ut nonnisi, cum mentitur, perseveret. Fama, nomen incerti, locum non habet, ubi certum est. An vero famæ credat, nisi inconsideratus; quia sapiens non credit incerto.

S. Clim. gr. 10.

VIII. *Quia incertum est, quem exitum habitura sit vita hominis*. Hinc S. Clim. reflectens se

se ad illam mutationem, quæ in Juda, & latrone in breviſſimo tempore viſa fuit, ita ſcribit: Quin & hoc attende, & penitus abſtinebis a judicando, ſi quem videris peccantem; Judas in Collegio diſcipulorum erat, latro vero in numero homicidiarum, & mirandum eſt, quanta rerum uno momento facta ſit conversio. In vita Sancti Philippi Nerii (qui corda penetrandi dono pollebat, aliorumque obſcœnam impuritatem ex ſolo ſentiebat odore) legitur, quod cuidam malam ejus detexerit conſcientiam, dicendo ei, quod peſſimum faciei præſeferret colorem, ad peccatum alludens, quo inquinatus erat; hic autem ſeorſim ſe ſubducens, cum in corde ſuo compunctionis actus excitaſſet, ad præſentiam Sancti Philippi denuo rediit, cui tunc ſanctus vir dixit: Fili, vultus tui mutaſti colorem, jucundiorem enim refers faciem, quam antea. Idem Sanctus Climacus ibidem ait: Vidi, qui palam peccaret, & clam pœniteret; & quem ego ut impurum nequam damnaveram, jam apud Deum temperans & pudicus habebatur, cum per ſinceram emendationem Deum ſibi propitiaſſet. S. Ephrem quoque ita ſcribit: Si fratrem peccantem aſpexeris, & poſtero die eumdem videris, ne ipſum peccatorem tecum reputes, ignoras enim, an te abſente poſt lapſum bene operatus ſit, & ſuſpiriis atque gemitibus Dominum placaverit.

Vita S. Phi. Ner. l. 1. c. 8. n. 28.

S. Ephrem t. 1. de timore Dei.

IX. *Quia prior vita non noſcitur*; hinc Sanctus Dorotheus in quodam ſermone ſuo de hac eadem judiciorum temerariorum materia fuſe tractans, alia inter monita hoc pariter ſtatuit: Si contigerit, ut deflectat, & labatur unde quæſo tu noſti, quanta ille pertulerit prius, quo certamine ſudaverit, aut quanto ſanguine maduerit? Fortaſſe fieri poteſt, ut error illius coram Deo tamquam juſtitia reputetur; intuetur enim Deus agonem, & laborem illius, & afflictionem, quam pertulit, antequam errorem illum, & caſum incurrerit, proindeque miſeretur & ignoſcit. Itaque Deus miſeretur, & veniam illi præſtat; tu vero condemnas, & animam tuam perdis. Unde, quæſo, tu noſti, quam largas, & uberes effuderit ille pro ſuo delicto lacrymas ante conſpectum Domini? Bene igitur D. Bernardinus ait: De quo deſperamus, ſubito convertitur, & fit optimus; de quo multum præſumpſeramus, deficit, & fit malus, nec timor noſter certus eſt, nec amor. Quid ſit hodie quiſque homo, vix novit ipſe homo. Sic agebat hæc conſiderans frater Bernardus de Quintavalle, Sancti Franciſci ſocius, ſcintillantes inſtar duarum ſtellarum habebat oculos. Perque divinam revelationem intellexit frater Leo, ideo eſſe oculos ejus radiantes, quod, quidquid videret, ſemper in meliorem partem interpretaretur, & neminem aſpiceret, quem ſe meliorem non judicaret. Unde ſi quem paupercula opertum videbant veſte, dicebat intra ſe: Hic patientius paupertatem tolerat, quam tu Bernarde; ſi pretioſam videbat clamydem: Hic forte ſub veſte delicata melior eſt, quam tu ſub tunica rudi, Bernarde.

S. Doroth. ſer. 6.

S. Bern. ap. Manſi d. 8. n. 8.

Ibid. diſ. 20. n. 4.

X. *Quia fuga illud ad Judicem Chriſtum conciliandum conducit*, juxta illud Chriſti promiſſum: *Nolite judicare, ut non judicemini. In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini.*

Matth. 7. v. 1.

XI. *Quia præcepto charitatis proximi eſt ſumme contrarium*; cum enim hoc exigat, ut proximum ſicut nos ipſos diligamus; nos autem nihil magis optemus quam ut omnes de nobis bene ſentiant, & loquantur, recte colligitur, graviter hoc præceptum violari ab eo, qui proximi actiones ſiniſtre interpretari præſumit.

XII. *Quia & niſi Authori graviter pernicioſum eſt hoc vitium*: nam in primi juſto Dei judicio plerumque contingit, ut, qui alios judicant, in eoſdem defectus, quo aliis imputarunt, cadant: Deinde vero, etiamſi in illos non cadant, tamen eadem pœna digni ſunt, uti Chriſtus Sanctæ Mechtildi revelavit, dum eidem dixit magni eſſe criminis, cum homo judicat proximum ſuum, quem ſi injuſte judicaverit, reus erit tanti ſceleris, quanti eſſet is, qui feciſſet hoc malum, quod de alio judicatur. Quod ſi homo etiam fecit id, quod de eo dicitur; tamen qui neſciens intentionem facientis ſecundum cor ſuum & ſenſum eum judicat, tam reus erit ex ipſo judicio, quam ille, qui rem ipſam perpetravit; & niſi pœnitendo diluat, ſimili pœnæ quam ille promeruit, qui hoc malum fecit, & ille ſubjacebit.

S. Mecht. l. 1. c. 7.

§. X. MEDIA.

I. RAdicem tollere: quam quidem ſat clare S. Auguſtinus indicat, dum dixit: Maxime hi temere judicant, qui merita aliorum facile reprehendunt; quique magis amant vituperare, & damnare, quam emendare & corrigere; quod vitium eſt ſuperbiæ vel invidiæ.

S. Aug. de ſer. Dom. in monte.

II. *Propria peccata conſiderare*: Sic enim Chriſtus ipſe ſuaſit, dum dixit: Quid vides feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo. Et merito, nam, ut ſapienter Sanctus Gregorius dicit, qui ſemetipſum prius non judicat, quod in alio rectum judicet, ignorat. Et ſi novit forte per auditum, quod recte judicare debeat, recte tamen judicare aliena merita non valet, cui conſcientia innocentiæ propriæ nullam Judicis regulam præbet. Hinc eſt enim, quod inſidiantibus quibuſdam, & puniendam adulteram deducentibus dicitur: Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat. Ad aliena quippe peccata punienda ibant, & ſua reliquerant. Quod ipſum egregie confirmavit ſenex ille, qui a fratre rogatus, quæ cauſa eſſet, cur aſſidue judicaret fratres Monachos? reſpondit: Quia necdum teipſum cognoviſti: nam qui ſeipſum novit, fratrum vitia non aſpicit. Idem medium ſuadet etiam Sanctus Bonaventura dicens: Quandocumque aliquid videris fieri, quod tibi diſpliceat, antequam judices facientem, primo reſpicias temetipſum, utrum in te invenias aliquid reprehenſibile, quod ſi inveneris, tunc in illo, in quo alium judicas, temetipſum condemnas, dicendo eum Propheta: *Ego ſum qui pec-*

Matth. 7. v. 3.

S. Greg. l. 14. mor. c. 75.

Jo. 8. v. 7.

S. Bonav. ap. Manſi diſ. 21. n. 4.

peccavi; *ego qui inique egi*, & non sis sicut hypocrita, qui numquam respicit defectus suos, sed præsumit de se, & condemnat alios, detrahit & judicat, & vult videre festucam in oculis eorum, trabem autem, quæ est in oculo suo, non considerat; quem veritas reprehendit, dicens: *Hypocrita*, *ejice primum trabem de oculo tuo*, *& tunc perspicies*, *ut educas festucam de oculo fratris tui*. Hinc & Sanctus Climacus ait: Quicumque sua ipsius vitia sine amoris proprii velo accurate perspexit, nullius rei alterius humanæ cura suscipiet, ut qui intelligat, nullum tempus ad sua peccata deflenda sufficere, etiamsi centum annos viveret, videretque totum Jordanem in lacrymas versum ex oculis suis dafluere.

S. Climac. gr. 10.

III. *Dilectio proximi*: ita suadet Sanctus Gregorius dicens: Sed quare hoc grave videtur nobis asse in proximo, nisi quia nec nos sicut proximum, nec proximum conspicimus sicut nos? Si enim nos sicut proximum aspiceremus, nostra reprehensibilia districte videremus; & rursum, si proximum aspiceremus ut nos, numquam ejus actio appareret intolerabilis, qui sæpe fortasse talia egimus. Idem medium approbavit Sanctus Augustinus, dicens: Non judicat personaliter, qui diligit æqualiter. Et ut bene discurrit Stapletonus, ubi charitas, & misericordia habitant, ibi frater non judicatur. Lex fidelium mercatorum est, ut socii sint non minus in damno, quam lucro. Hoc fit in tota fidelium societate. Sicut enim charitas aliena bona facit sua juxta illud: Particeps ego sum omnium timentium te: atque ita multum lucratur; ita misericordia aliena mala facit sua, fratribus compatiendo juxta illud: Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Quod alibi apposita similitudine confirmant, dum ait: Sicut fluvius magnus & alte patens omnes rivulos ad se venientes sinu excipit, & complectitur; & sicut ignis omnia comburit, & in se convertit; ita charitas dilatata omnes aliorum actiones in bonam partem accipit, & ubi factum non potest, intentionem excusat.

S. Gregor. l. 1. ho. 4. in Ezech. — S. Aug. er. 30. — Stapl. in Dom. 1. post Pent. s. 2. — Psl. 118. v. 63. — Dom. 3. in quadr. scut. 3.

IV. *Intentionem occultam attendere*; nam, teste Sancto Augustino, in disciplina nostra non tam quæritur, utrum pius animus irascatur, sed quare irascatur; nec utrum sit tristis, sed unde sit tristis? nec utrum timeat, sed quid timeat? Irasci enim peccanti, ut corrigatur; contristari pro afflicto, ut liberetur; timere periclitanti, ne pereat, nescio utrum quisque sana consideratione reprehendat. Hinc Cassianus quoque ait: Etiam ob hoc judicare de aliis, periculosum est, quod ignorantes vel necessitatem, vel rationem, qua illi hæc, in quibus offendimur, aut recte coram Deo, aut venialiter agunt, invenimur eos temere judicasse, & per hoc admittimus non leve peccatum. Cui etiam consentiens Sanctus Bernardinus, est nobis, inquit, aliquod dubium ex ignorantia principii; Nam principium boni vel mali operis, est intentio vel voluntas, unde cum incertum sit quo animo, vel qua intentiona opus sit factum temerarium judicium debemus præcavere.

S. August. de Civ. Dei l. 14. c. 9. — Cassian. l. 5. cap. 30. instit. — S. Bernar. t. 2. s. 14. ar. 1. c. 2.

V. *Assuescere*, *omnia proximi opera bene interpretari*; juxta illud S. Bernardi consilium: Excusa intentionem, si opus non potes: puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum. Et monitum Apostoli dicentis: Nonne de iis, qui intus sunt, vos judicatis?

S. Bernar. ser. 4. in Cant. — 1. Cor. 5. v. 12.

§. XI. ASCETICA.

I. IN *primis nosse debet radicem hujus vitii*, quam S. Dorotheus indicavit dicens: Unde autem isthæc patimur, nisi ex eo, quod charitate vacamus? nulla enim, vel admodum tenuis, & exigua nobis inest charitas. Nam charitas non cogitat malum, omnia suffert, ac tolerat, omnia credit. S. Antoninus quoque id confirmans, provenit, ioquit, hoc ex eo, quod quis male afficitur ad alterum. Cum anim quis contemnit alium, vel odit, vel irascitur, val invidet; ax levibus signis opinatur male de ipso, quia unusquisque faciliter credit, quod appetit; quia igitur male affectus ad alium appetit illi malum, promptus ast ad cogitandum malum de eo.

S. Doroth. ser. 6. — S. Ant. p. 2. tit. 1. c. § 1. 1.

II. *Nosse debet fundamentum hujus malitiæ*; Nam proximus noster jus habet, bonum nomen bonamque famam tam apud nos, quam quemcumque alium exigendi, modo malis suis, iisque manifestis, & patentibus actionibus conceptum bonum non destruxerit; illi itaque injuriamur, dum absque conjecturis & argumentis sufficientibus in contrarium, sinistrum formamus affectum; Atque ita charitatem, imo & justitiam, cujus debitores sumus, non ostendimus; hinc Dionysius Carthusianus sequeos statuit monitum: Sicut tu grave damnum infers proximo, apud alterum ejus famam, & bonam opinionem lædendo, ita & apud te ipsum: quia non minus optat proximus apud te existimari probus, quam apud alterum.

Mansf. d. 1. n. 7.

III. *Nosse debet*, *quando graviter peccetur per hoc vitium*. Tum scilicet, quando non ex certæ rationis dictamine, sed ex affectu, & corrupta passione proximus judicatur. Plenius rem explicat Abulensis, dicens: ad radicem, unde derivatur, attendendum esse. Hæ autem ut plurimum tres sunt. Prima est, quando quis in seipso malus est, talis namque alios sibi reputat similes, difficile æstimans facto, ut quis ab iis vitiis remotus sit, quibus ipsa immersus hæret. Secunda judicii temerarii radix est malignitas atque odium, quod quis concipit contra proximum a passione invidiæ, contemptus, aut indignationis traductus; Talis enim vel ex levissimis movebitur indiciis, ut quodcumque de proximo formet judicium; quilibet enim faciliter credit, quod appetit; Tertia radix in longa fundatur experiantia, quam quis de malis alterius habet actionibus, & inclinationibus. Tunc enim facilirer movetur ad credendum malum. Unde Aristoteles l. 2. Rhetorices, senes ut plurimum præ reliquis suspiciosos asse astruit, quia majorem da juvenibus experientiam habent. Hisque præmissis, tandem concludit Abulensis in hæc verba: Primæ duæ radices judicandi malæ sunt, quia manifeste pertinent ad perversitatem judicantis, scilicet ad pravum judieium, & malum affectum; Nam quod quis judicet, alios malos

Abulens. in cap. 7. Matth.

los esse quia ipse malus est, pravitas judicii est. Quod vero mala judicat, quia mala cupit, iniquitas voluntatis est; Ideo istis duobus modis judicare, semper peccatum est. Judicare autem tertio modo, habet aliqualem rationem, quia experientia præteritorum certificat hominem aliqualiter circa ea, quæ contingunt, & in quantum causat aliquam certitudinem, tollit vel diminuit conditionem suspicionis. Quæ doctrina magna ex parte ex S. Thoma desumpta est, qui tres suspicionis gradus in hæc distinguit verba: Primus gradus est, ut homo ex levibus indiciis de bonitate alicujus dubitare incipiat, & hoc est veniale, & leve peccatum; pertinet enim ad tentationem humanam, sine qua vita ista non ducitur. Secundus gradus est, cum aliquis pro certo malitiam alterius æstimat ex levibus indiciis; & hoc si sit de aliquo gravi, est peccatum mortale, in quantum non est sine contemptu proximi. Citatque glossam, sequens suggerentem consilium: Si suspiciones vitare non possumus, quia homines sumus, judicia tamen, id est, definitas & firmas sententias continere debemus. Tertius gradus est, cum aliquis Judex ex suspicione procedit ad aliquem condemnandum, & hoc directe ad injustitiam pertinet, unde est peccatum mortale. *S. Thom. 2.2. q. 60. art. 3.*

IV. *Nosse debet primarium fundamentum, & rationem, ob quam neminem judicare temere oportet*, quam quidem S. Hieronymus sequentibus verbis indicavit: Non enim conscientiæ latebras hominibus scire, aut nudare permissum est, dicente Scriptura: Homo in facie videt, Deus solus intima & secreta circumspicit, sed manifesta est vox Domini monentis: a fructibus eorum cognoscetis eos. *S. Hier. in ep. 7.*

V. *Nosse debet, quantopere hoc vitium specialiter ab Asceta perfectionis studioso sit fugiendum*; id quod a S. Raymundo discet, qui, cum plura alia monita vice testamenti suis filiis & filiabus spiritualibus reliquisset, inter alia specialiter hortatus est, ne quem unquam judicarent, dixitque, hoc esse necessarium ad veram mentis puritatem, ut in omnibus Dei voluntati attenderetur, qui omnia permittit ad bonum finem. *Vita l. 3. c. 13.*

VI. *Nosse debet solidum & efficax medium, hoc vitium effugiendi* quale quidem S. Climacus sequentibus verbis perapte assignavit: Qui celeres, nimiumque diligentes proximi delictorum Judices sunt, hoc idcirco patiuntur, quia nondum suorum peccatorum fixam atque perfectam memoriam, curamque susceperunt. Nam si quis amoto proprii amoris velamine, mala sua diligenter inspiciat, nullius jam rei alterius in hac vita curam geret, id apud se reputans, tempus sibi sufficere non posse, quo seipsum lugeat, etiamsi centum annos vixerit: etiamsi Jordanem fluvium in lacrymas conversum ex oculis manare conspexerit. *S. Clim. gr. 10.*

VII. *Nosse debet & curare, ut non modo ipse similia judicia non ferat, sed & aliarum judicia fortiter spernere addiscat*, dicatque cum S. Paulo: Mihi autem pro minimo est, ut a vobis judicer, aut ab humano die. Hinc recte S. Gregorius Nazianzenus dixit: Quid mea interest, qui rei veritatem magis curo, imo solum curo? hoc enim me vel condemnaverit, vel absolverit, hoc miserum vel beatum reddiderit. At quid aliis videretur, nihil ad vos, quemadmodum nec alienum somnium. Non ita aliis videretur, ais: Quid vero? an iis, qui vertigine correpti sunt, terra fixa, & stabilis esse videtur? Quocirca fac prius fidem, sanos eos esse, qui de nobis ita sentiunt, & tunc nos admone, ut meliorem mentem induamus. Recte ergo S. Hieronymus concludit: Spernentes hominum judicia, nec laudibus eorum extollamur; nec obtrectationibus contristemur, sed ingrediamur rectam viam, & tritas a SS. Prophetis semitas. *1. Cor. 4. v. 3. S. Gregor. Nazian. in or. pro seipso. S. Hier. l. 1. c. 1. in Isaiam.*

§. XII. CONCEPTUS PRÆDICABILES.

I. Ex occasione thematis: *Nolite judicare, & non judicabimi*: possunt explicari causæ, ob quas judicia temeraria vitari debeant: nimirum 1. Quia *gravis* per tale judicium committitur *stultitia*; nam stultorum proprium est, teste Siracide, cor in sinistra manu habere, id est, omnia sinistre interpretari. 2. Quia *gravis* etiam per illud contrahitur *culpa*; nam, ut S. Dorotheus ait, omne fere peccatum excedit, ideoque trabi a Christo comparatur. 3. Quia etiam *pœna* per illud *gravissima* incurritur, ut scilicet in eosdem labatur defectus & peccata, qui judicat; quæ pœna merito gravissima judicari debet. Accedit, quod in judicio coram Deo fit inexcusabilis, ut qui eadem agit, quæ in altero condemnat. Vide Fabrum conc. 4. in Dom. 18. post Pent. *S. Doroth. f. 6.*

II. Ex occasione thematis: *Nolite ante tempus judicare*: afferri possunt aliæ rationes, ob quas vitandum sit judicium temerarium: nimirum. 1. Quia *non licet*: cum hæc potestas soli Deo sit reservata. 2. Quia *non decet*: cum indecens sit, ut judicium ferat, qui omnes rei judicandæ circumstantias necdum cognovit: intentionem autem, quæ potissima est actionum nostrarum judicandarum regula, nemo cognoscere queat. 3. Quia *non expedit*: cum ipsi plurimis vitiis obnoxii, simus, atque adeo nos ipsos potius, quam alios judicare debeamus. Vide Fabrum loc. cit. *1. Cor. 4. v. 5.*

III. Ex occasione thematis; *Tu quis es, qui judicas proximum*; possunt afferri causæ, quæ ex parte solius Judicantis se habent. Itaque quæratur, Tu quis es? & respondeatur. 1. *Homo reus*: ergo ipse judicandus, atque adeo non nisi cum magna temeritate ac impudentia assumpturus Judicis officium. 2. *Homo cæcus*, ideoque ineptus ad judicium de coloribus alienorum factorum ferendum. 3. *Homo fragilis*; cui proinde merito dicatur illud pii Ascetæ: Stude patiens esse in tolerando aliorum defectus, quia & tu multa habes, quæ oportet ab aliis tolerari. Vide iterum Fab. l. c. n. 1. a. 3. *Jacob. 4. v. 13.*

IV. Ex occasione thematis: *Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate*: possunt proponi aliquot media ad temerarium judicium vitandum, & quidem ex Deo desumpta. Et 1. quidem *ob ejus potentiam*: ratione cujus illi soli convenit judicia- *Joan. 7. v. 24.*

ria

Rom. 14. v. 4. ria potestas: hinc S. Paulus dixit: Tu quis es, qui alienum judicas servum? Domino suo stat, aut cadit: 2. *Ob ejus sapientiam*: ob quam de eo dictum est: Tu nosti solus cor omnium; unde homo non nisi ut cæcus de coloribus judicat, si actiones humanas dijudicare præsumit. 3. *Ob ejus bonitatem*, qua hominum omnium peccata dissimulat, & supportat: quidni ergo homines ipsi simili cum charitate, & patientia mutuos defectus supportent? (1. Reg. 8. v. 39.)

V. Ex occasione thematis: *Non ergo amplius invicem judicemus*: possunt alia remedia ex parte hominis judicantis se tenentia proponi: nimirum 1. *Consideratio naturæ propriæ*, ob quam quisque est commembrum alterius hominis, atque adeo tegere potius, & occultare deberet alterius nuditatem, quem revelare. 2. *Consideratione propriæ fragilitatis*, quam decet aliorum onera & peccata leviora patienti animo tolerare, eo quod graviora longe in nobis ipsis supportare debeant: 3. *Consideratio Justitiæ divinæ*, tum opera prava punientis, tum actiones bonas præmiantis, quam conciliare nobis facilius non possumus, quam si ab aliis judicandis abstineamus. (Rom. 14.)

VI. Ex occasione thematis: *Mihi autem pro minimo est, ut a vobis judicer, aut ab humano die*: potest ostendi, cur, & quomodo judicia humana contemni debeant. 1. Quia *impossibile* est, omnibus placere; cum nec ipse Christus id potuerit. 2. Quia *vanum* est humana judicia timere; cum quis non fit sanctior, si laudatur: nec deterior, si vituperatur. 3. Quia *noxium* est, ob sinistra aliorum de nobis judicia turbari; quia sic multa inordinate & imperfecte fient, aut omnino omittentur, quemadmodum quotidiana experientia docet. Vide Panarium Busæi fol. 257. (1. Cor. 4. v. 3.)

§. XIII. ALII CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Mans. d. 1. n. 9. I. IN libro Job cap. 35. eundem Job ab Eliu reprehensum fuisse legitur; dicit enim sacer Textus: *Igitur Eliu hæc rursum locutus est*: *Numquid æqua videtur tibi hæc tua cogitatio, ut diceres*: *Justior sum Deo*? At vero qua ratione de tam humili & modesto viro, qualis Job erat, (qui alias dixerat: *Verebar omnia opera mea*) tam sinistrum judicium formare potuit? Septuaginta Interpretes, ut Pineda notat ex Hebræo, ita vertunt: Quare hoc existimasti in judicio? At vero inquit idem Author: Ubi nam Job dixit se justiorem Deo? Nusquam, ut apparet; Idque plurium Interpretum Latinorum authoritate probat; Ac proinde Eliu mentitum fuisse concludit, dum hanc imposturam Jobo innocenti affinxit; Quia id semper moris est accusatoribus, ut dubia pro certis, conjecturas pro re ipsa, verisimile signum pro necessario afferant contra reum. Potuit itaque Eliu ex eo, quod Job asseruit se justum coram Deo imponere quod dixerit se justiorem. Nec mirum, quia malum adversus Jobum animum gerebat, ideoque hoc judicium temerarium de ipso formabat. Nazianzenus in oratione de laudibus S. Basilii ita scribit: Neque enim hoc quidam male tradiderunt, virtutibus finitima, & quodammodo vicina esse vitia, nihilque facilius esse, quam ut ab illis, qui hujusmodi rerum scientiam non tenent, res quædam aliud esse judicetur, quam revera sit. (S. Gregor. Naz. in tit. 21.)

II. Author quidam modernus super verba illa luciferi: *Ascendam super altitudinem nubium*, ingeniose ita scribit: Nubes quasi velata sunt corda hominum, eorumque cogitationes & intentiones, quas naturaliter Angeli non possunt cognoscere, nisi voce aut signo prodantur; cum vero actiones hominum, quæ ex natura sua malæ non pendeant ex intentione agentium, consequens est, ut, qui de illis pravum fert judicium nubes transcendere, & Dei similitudinem attribuere sibi velit. Qui hoc conatur facere, luciferinæ temeritati suam similem, seque asseclam illius esse demonstrat.

III. Naas Ammonites contra incolas Jabes Galaad præliari constituerat, qui expavescentes subito ad pacta bonæ confœderationis convolarunt, dicentes: *Habeto nos fœderatos, & serviemus tibi*. Ast ille superbus, quid opinamini, responderit? In hoc feriam vobiscum fœdus, ut eruam omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium in universo Israel. Per hunc igitur tyrannum Dionysius Carthusianus ad intentum nostrum, dæmonem intelligit dicens: Diabolus respondet fidelibus. Ast quinam illi dextri sunt oculi, quos eruere intendit satan? oculi interiores, scilicet judicii rectitudo, cujus apud S. Lucam fit mentio, cum dicitur: *Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit*. Quamvis utroque oculo (subnectit dictus interpres) excæcari majus fuisset damnum, tamen dextro privari fuisset majus opprobrium. Dictos igitur habitatores coram universo Israel infames prostituere volebat. Quod probrum in quo consistat, David ostendit, quando ad Deum conversus, in hæc supplicat verba: *Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum, quia judicia tua jucunda*. (1. Reg. c. 11.)

IV. An aliquando ad responsum, quod satan Deo dedit, reflexionem fecistis? *Numquid considerasti* (dicebat Dominus ad satanam) *servum meum Job, quod ei non sit similis in terra, homo simplex & rectus, & timens Deum, & recedens a malo*? quid enim temerarium hunc respondisse existimatis? Hoc nimirum quod ad malum de aliis judicandum proclives discere solent: *Numquid Job frustra timet Deum? Nonne tu vallasti eum, ac domum ejus, universamque substantiam per circuitum*? Nimirum ut Olympiodorus ait, simulatam Jobi ostentat religionem; quasi dicere voluisset: Nil mirum est, quod Job fidelem se tibi exhibuerit, quia, quidquid faciebat, id totum fecit, ut in bonis temporalibus prosperaretur; Non autem id in fine recto faciebat, scilicet ob bonitatis & Divinitatis tuæ meritum; ac proinde: Extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi. S. Augustinus super illa verba: Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum, quia judicia tua ju- (S. Aug. in Ps. 118.)

jucunda, dicit: Hominum judicia de occultis hominum non suavia esse, quia temeraria, & ideo suum dixit opprobrium, quod de aliis suspicatus est, hoc opprobrium volebat auferri, ut non esset diabolo similis, qui de occultis Sancti Job suspicatus est, quod non gratis Deum coleret; prosequens vero id, quo Jobo evenit, subjungit: *Inventum est autem falsum judicium diaboli, & opprobrio plenum dum temere judicavit.*

1. Reg. c. 6. V. Viri Bethsamitæ olim tanta cum severitate, subitanea morte fuere puniti, eo quod per curiositatem non profanam, sed devotam potius, Arcam Domini fuissent intuiti; Percussit autem de viris Bethsamitibus, eo quod vidissent arcam Domini, & percussit de populo septuaginta viros, & quinquaginta millia plebis. Sed hæc omnia in figura contingebant

Didac. Stella in Luc. 6. illis. Unde Didacus Stella ex prædicta historia sequentem deducit moralitatem: Quanto obsecro secretius est ipsum hominis cor, quam ipsa arca? Quanto major temeritas penetralia cordis hominis judicare, quam secreta loca Arcæ illius? Maxime igitur tu, qui hunc pessimum morem habes, ut semper alienam vitam inquiras, timere debes, ne in te Dominus mittat similem punitionem, & majorem.

S. Ber. Se. 10. 2. s. 14. a. 3. c. 2. VI. S. Bernardinus ex verbis S. Apostoli *Tu quis es, qui judicas alienum servum?* Apostolum tria præcipue tangere observat, Primo, judicantis nihilitatem, dicens: Tu quis es? id est, cujus authoritatis es, cum nihil a te sis, & vis rapere judicium a Filio Dei, cui dedit Pater judicium facere, quia Filius hominis est? Secundo, judicantis rapacitatem, vel temeritatem; ibi. Qui judicas alienum servum. Exodi 2.: *Quis te constituit Principem super nos?* Tertio, judicantis authoritatem, dicens: Domino suo stat, aut cadit. Citatque textum illum Apostoli prima Corinth. 3. *Qui autem judicat me, Dominus est*; & superius dixit: *Sed neque me ipsum judico*, quasi dicat: Quanto minus tu, qui interiora mea non nosti?

Mans. d. 4. n. 4. VII. Cum Apelles insignem quamdam publicæ censuræ exposuisset a se artificiose depictam tabulam transiensque sutor de calceo quodam inibi expresso suum ederet judicium, illum non bene factum esse dicendo, Apelles post tabulam delitescens, sutorisque judicium audiens, libenter accepit censuram; Ast quando etiam ad alias picturæ partes considerandas progressus est, præsumptionem retulit, dicendo: Ne sutor ultra crepidam. Idem omnino multi accini potest; quamdiu namque de rebus judicant, sibi & apud alios manifestatis, & dependentibus a sensibus, recusationi locus esse potest; Ast ubi finem & intentionem pariter internam discutere præsumpserint, singulis exprobrari potest dictum Apostoli verbum: *Tu quis es, qui judicas &c.*

S. Petr. Dam. s. 2. de S. And. VIII. S. Matthæus scribit, quod in secunda pretiosi unguenti super caput Salvatoris effusione a Magdalena facta, videntes Discipuli indignati sunt, dicentes: *Ut quid perditio hæc?* E contra vero S. Joanes solum traditorem de hujus unguenti effusione conquestum fuisse scribit, de aliis vero Discipulis nihil meminit. Sed cur ita differenter utrumque Evangelistam hac de re scripsisse existimans? Cur Joannes solius traditoris mentionem facit? Respondetur, quod, tametsi forsan alii quoque de Magdalenæ liberalitate obmurmurarint, existimantes ex fine recto & sincera intentione, pretium hoc melius in subsidium pauperum adhiberi potuisse: veruntamen quia Judas ex solo avaritiæ motivo de Magdalenæ liberalitate scandalizabatur, denarium illum bursæ suæ eripi doleos, ideo Evangelista, cujus calamus Spiritu Sancto dirigebatur, id ipsum detegere nobis voluit ad nostram instructionem, ut intelligeremus, quod in ferendo de aliis judicio, primo loco examinanda sit inrentio & motivum, ob quod proximi operantur; Certum autem est, quod hoc solus Deus assequatur & penetret, non vero homines.

IX. Apud eundem Sanctum, Paterfamilias Evangelicus rogabatur a servis, ut liceret ipsis zizania ab inimico bono semini superseminata, ex agro evellere. Qui porro huic eorum petitioni consentire renuit; Servi autem dixerunt ei: *Vis, imus, & colligimus ea? Et ait, non, ne forte colligentes zizania eradicetur simul cum eis triticum.* Circa quam parabolam bene observandum est, eos, qui hanc mala herbam eradicandi licentiam postulabant, non fuisse agricolas, qui agrum illum excoluerant, quippe proinde germinis tam boni, quam mali aliquem habere potuissent notitiam & discretionem, sed servos agriculturæ parum peritos, qui facile errare potuissent; siquidem zizania hanc habet proprietatem, quod, quoadusque virescit, & germinat in agro, frumento simillima sit, ideoque facile errare poteraot, loco lolii evellendo frumentum; Quæ omnia in figura contingebant, nam ille Paterfamilias, qui Incarnatam præfigurabat sapientiam, per hoc nobis indicare voluit, quod ad discernendum frumentum & zizania, necessarium sit exspectare messem, id est, novissimum Judicii diem; in illo enim apparebit, quid sit zizania, quid vero frumentum; Nolite ante tempus judicare, quoad usque veniat Dominus &c. Quamdiu enim zizania, id est quamdiu in hac vita moramur, fines & intentiones occultas operantium penetrare non possumus, nisi forte dono Prophetiæ, & discretionis spirituum a Deo donati simus, sicut multis Sanctis id contigisse constat; optime igitur monet S. Laurentius Justinianus inquiens: ubi opus ambiguum est, & quo fiat animo, ignoratur, definitum judicium evitandum est, ne efficiatur homo temerariæ sententiæ reus, dum quod rectum est, arbitratur esse obliquum. Mans. d. 3. n. 3.

X. Neminem risus latet Abrahæ, & Saræ conjugis ejus; Et nihilominus hanc dumtaxat, non vero illum reprehendit Angelus; undenam hæc differentia, siquidem ex una eademque causa, tantus jubilus, atque lætitia utriusque derivabatur? Ecce vobis rationem; diffidentiam prætendebat Sara, reputans se in senili ista ætate concipere & parere non posse, ideoque ridebat, dicente S. Augustino: Illius risus admirationis & lætitiæ fuit, Saræ dubitationis; & ab illo dijudicari potuit, qui corda hominum noverat. Hic itaque actus internus S. Aug. q. 90. in Gen.

nus erat, quem instinctum divino manifestavit, reprehenditque Angelus.

S. Aug. to. 4. in ep. ad Rom. XI. S. Augustinus exponens verba illa S. Pauli: *Alius judicat diem inter diem, alius judicat omnem diem*, inquit: Non de duobus hominibus mihi videtur dictum, sed de homine & Deo. Qui enim alternos dies judicat, homo est, potest enim hodie aliud, cras aliud judicare, id est, ut quemcumque hodie malum, convictum, confessumque damnaverit, cras bonum inveniat & correctum; vel e contra, cum hodie aliquem justum laudaverit, cras inveniat depravatum. Qui autem judicat omnem diem, Deus est, quia non solum qualis quisque sit, sed etiam qualis omni die futurus sit, novit. Unusquisque ergo in suo intellectu abundet, inquit, id est, quantum humano intellectui, vel unicuique homini concessum est, tantum audeat judicare. Qui sapit, inquit, diem, Domino sapit, id est, hoc ipso quia ad præsentem diem bene judicat, Domino sapit. Hoc est autem bene judicare ad diem, ut noveris, non esse de correctione ejus desperandum in futurum, de cujus culpa manifesta in præsentia judicaberis.

Mans. d. 20. n. 2. XII. Considerabilis admodum est illa Geneseos Historia ubi Abraham, postquam in Mambre tres illos Angelos hospitio excepisset, se iis ad demonstrandam viam associasse legitur; quo tempore Deus supplicium, quo quinque infames civitates statuerat, manifestavit. Moxque Abrabam pessimam illius populi vitam se ignorare adeo constanter asseruit, ut multos etiam perfectione & virtute insignes inibi dimorari crederet, inquiens: *Nunquid perdes justum cum impio? si fuerint quinquaginta justi in civitate, peribunt simul?* Et nihilominus ne quidem decem justus reperire erat; quin potius fœtor peccatorum nefandorum gentis illius usque ad Empyreum ascenderat; clamor Sodomorum venit ad me. Quanto igitur magis ad Mambre, vicinum ad pauca milliaria locum, pertigisse debuerat, præsertim cum verisimile sit, mutuum inter habitatores utriusque loci viguisse commercium. Imo bonum adeo de Sodoma conceptum formarat Abraham, ut non in plurali (cum impiis) sed in numero singulari malos designaret, dicens: *Numquid perdes justum cum impio?* Maximam Patriarcha ille servorum habebat familiam 318. adeoque de pessimis populorum illorum poterat informatus esse moribus; Dubium nobis accommode resolvit Procopius, dum ait: Justus cum foret, & cæteros justos esse credebat, quisque enim ex suo ingenio etiam alios judicat.

Ibid. n. 5. XIII. Postquam Salvator vice quadam loquelam, auditumque mutuo, & surdo cuidam restituisset, circumstantes acclamarunt dicentes: *Bene omnia fecit; & surdos fecit audire, & mutos loqui.* Ast si Christus in præsentia illorum unicum dumtaxat fuerat operatus miraculum, qualiter inde intulerunt populi, quod omnia bene fecerit? gratitudinem obstupefactis populi, infusamque iis divinitus notitiam: Quanto eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant, & eo amplius admirabantur. Populi namque illi justas denotabant animas, quarum proprium est, vel ex unica laudabili, & virtuosa in aliis conspecta actione consequentiam deducere ad omnes, cæterasque similes judicare: E contra maligni, si vel unicum in proximo malum observant factum, cætera pariter omnia defectuosa esse concludunt.

XIV. S. Basilius in homilia quadam hanc esse sturnorum proprietatem dicit, quod, licet cicutam, quæ venenosa est, manducent, talem tamen babeant viscerum constitutionem ut exinde nocumentum non recipiant. Cicuta quidem, inquit, sturni vescuntur, & tamen propter cordis constitutionem a veneno non occupantur. Cum enim per tenues ad corda penetrantes meatus transeat, fit, ut antea devoratam cicutam concoquant, quam inde letbale gelu ad præcordia pervenerit. Quam eamdem sturnorum proprietatem justis applicare, indeque hunc in modum discurrere possumus: Cicuta, id est, venenum operationis vitiosæ proximi nostri, animæ nostræ tunc minime perniciosum erit, si de proximis nostris sinistre nihil opinetur, si in nobis ardeat calor charitatis: aliorum defectus excusemus, dissimulemus, iisque ex corde compatiamur: Charitas enim non cogitat malum, & qui non diligit, manet in morte; E contra vero si hanc virtutem non exercuerimus, venenum ad cor usque serpendo procedet. B. Dorotheus ait: Quis ita abominatur, & odio prosequitur peccata, ut Sancti viri? Et tamen peccatorem non abominantur, neque item dijudicant, aut illius facta disquirunt, sed condolescunt potius, admonent, hortantur, medentur. *S. Basil. h. 3. in Hexam.* *S. Doroth. serm. 6.*

§. XIV. MISCELLANEA.

Qualitas.

I. Recte in temerarios Judices invectus Horatius cecinit: *Horat. l. 1. ser. 3.*

Cum tua pervideas oculis malalippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius?

II. Dixit quidam ex Senioribus: Si videris aliquem peccantem, ne mittas culpam in eum, sed in eum, qui impugnat ipsum & dicito: Væ mihi, quia iste nolens victus est, sicut & ego: & plange, & inquirere Dei solatium, quia omnes decipimur. *Vita PP. l. 5. n. 210.*

III. Aliena vitia in oculis habemus, a tergo nostra sunt; ut recte dixit Seneca. *Senec. l. 2. de ira c. 28.*

IV. Deus Pater olim S. Catharinæ Senensis dixit: Miser homo semetipsum ignorando vult agnoscere pariter & judicare cor & affectum proximorum: & ex quadam operatione sive minimo verbo statim inconsulte damnabiliter judicat ea, quæ sunt hominibus occulta: Sed amici mei semper judicant in bonum, quia fundati sunt in me summo bono. Hujusmodi vero miseri semper judicant in malum, quia fundati sunt in miserabili malo. *Dial. 8. 91.*

V. Non male iterum Horatius cecinit: *Horatius l. 1. sat. 3.*

Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam,
Nam vitiis nemo sine nascitur: optimus ille,
Qui minimis urgetur.

VI. Stratonicus Ptolomæo Rege secum de Mu- *Erasm. l. 6. apophi.*

Musica disceptante, aliud est, inquit, o Rex, sceptrum, aliud plectrum; Significans, non esse regium cum Musico de Musica disputare.

Granat. In loc. com. f. 191. VII. Æsopus dicebat, unumquemque duas peras secum ferre; unam ante, alteram a tergo; & in anteriore quidem aliorum peccata reponere, in posteriore vero nostra.

Fuga.

Dia. cap. 100. VIII. Deus S. Catharinæ Senensi dixit: Ut attingere possis ad unionem ac puritatem istam, numquam judices in re aliqua, quam videris ab aliquo fieri sive dici contra te, sive contra alium. Et si videres etiam peccatum expressum, extrahes ab ista spina rosam odoriferam, videlicet eos offerendo coram me per veram & fraternam compassionem, & isto modo perveniens ad puritatem perfectam.

Erasmus l.e.apoph. IX. Stratonicus Minnaco Fabro de Musica secum disputanti dixit: Non advertis te supra malleum loqui.

Discipul. Prompt. Lit. O. ex. 11. X. Miles quidam in Saxonia valde dives & potens, ministralis domini Henrici Ducis Saxoniæ. Hic habebat uxorem nobilem, & dilectam. Die igitur quadam cum sermo haberetur de culpa Evæ (cœpit illa, ut mos est mulierum) eidem maledicere, & inconstantiam animi judicare, eo quod pro modico pomo gulæ suæ satisfaciens tantis pœnis ac miseriis omne genus humanum subdidisset. Cui maritus respondit: Noli illam judicare, tu forte in tali casu simile fecisses. Ego volo tibi aliquid præcipere, quod minus est; & propter amorem meum minime poteris illud custodire. Respondente illa: Quid est hoc mandatum? Ait miles; ut die illa, qua balneata fueris, paludem curiæ nostræ ne ingrediaris nudis pedibus; aliis vero diebus, si libet, intres. Erat enim aqua putrida & fimosa ex sordibus totius curiæ collecta. Illa subridente, & præcepti transgressionem abhorrescente: subjunxit miles: volo autem pœnam addere. Si fueris obediens, quadraginta marchas argenti a me recipies; si autem non, totidem mihi solves, & placuit ei. Ille vero ipsa ignorante secretos custodes paludi adhibuit. Mira res! ab illa hora matrona tam honesta, & tam verecunda numquam per curiam transire poterat, nisi ad prædictam paludem respiceret, & quoties balneabatur, de eadem pallude tentabatur. Die vero quodam exiens balneum dixit pedissequæ suæ: Nisi ingressa fuero palludem hanc, moriar. Statim succingens se cum circumspexisset, & neminem videret; comitante ancilla ipsa aquam fœtidam usque ad genua intravit, & huc illucque deambulando bene concupiscentiæ suæ satisfecit, quod statim nunciatum est militi. Ille gaudens mox, ut eam vidit, ait: Quid est, domina, fuistine hodie bene balneata? Respondente, fui. Adjecit: in dolio, vel in palude? Ad quod verbum tacuit confusa, cognoscens suum excessum, ei non latere. Tunc ille: Ubi est, domina, constantia vestra? Eva vilius tentata fuistis, tepidius restitistis, turpius cecidistis. Reddite ergo, quod debetis: & cum hæc non haberet, unde solveret; omnia ejus vestimenta pretiosa tulit, & per diversas personas distribuit, sinens per aliquod tempus eam bene torqueri.

§. XV. AXIOMATA.

I. Prima virtus Monachi est, hominum de se judicia contemnere. *S. Hier. ep. 20.*
II. Quæ supra te, nihil ad te.
III. Cæcus de colore non judicat.
IV. Quod tua non refert, precontari desinas.
V. Medice, cura teipsum.

§. XVI. AUTHORES.

I. Joannes Busæus in Panario. V. eodem.
II. Nicolaus Lancizius opusc. 9. toto.
III. Jeremias Drexelius in Amussi lib. 2. cap. 7. Consecut. 5.
IV. Ludovicus Granatensis in locis communibus fol. 389.
V. Henricus Engelgrave in part. 1. Lucis Evang. emblem. 29.
VI. Matthias Faber conc. 4. in Dom. 18. post Pent.
VII. Thomas Stapletonus text. 2. in Dom. 3. Quadr. & Dom. 1. post Pent.
VIII. Josephus Langius in Polyanthæa V. eodem fol. 616.
IX. Josephus Mansi in Bibl. morali tr. 4a.

TITULUS LXXIX.

JURAMENTUM.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

I. EST tacita vel expressa Dei, tamquam primæ & infallibilis veritatis, in testem alicujus rei vitiosa invocatio. Et consistit in eo, quod jurans, sine legitima causa, quantum est in se, cupiat, ac velit, Deum id, quod jurat, testari (sive in hac, sive in altera vita) & manifestare, tamquam quod ab ipso sit cognitum ac verum. *Euseb. l. 3. tr. 2. c. 2. ex S. Tho. 2. 2. q. 89. a. 1.*

Divisio.

II. Dividitur 1. in *Invocatorium*, seu *Contestatorium*, & *Execratorium* seu *Imprecatorium*. Illud est quo Deus simpliciter in testem invocatur; istud est, quo non solum ut testis, sed etiam ut vindex vocatur, cum scilicet jurans aliud quidpiam Deo puniendum subjicit, si aliter se res habet, quam ipse affirmaverit, vel negaverit. Dividitur 2. in *Assertorium* & *Promissorium*: Illud est, quo præterita vel præsentia simpliciter affirmantur, aut negantur; hoc autem, quo aliquid futurum promittitur. Dividitur 3. in *Temerarium*, quando sine judicio, id est, necessitate aut utilitate juratur: *Injustum*, quo res illicita juramento confirmatur: & *Perjurium*, quo Deus in testem rei falsæ invocatur. *Ibid.*

Actus & Gradus.

III. Primus est, *solis verbis simpliciter prolatis Deum in testem invocare*; uti facere solent, qui per animam jurant.

IV. Secundus est, *etiam corporale signum in* con-

conteſtationem ſui Juramenti adhibere; ut eum quis digitis binis erectis, aut ſuper Evangelium poſitis jurat.

V. Tertius eſt, *etiam pœnæ cujuſpiam imprecationem adjicere*: ut eum quis ait, ſe cupere, ut Deus æternæ damnationi eum adjudicet, ſi falſum dixerit.

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Qualitas.

Iſaiæ 65. v. 16. I. QUi jurat in terra, jurabit in Deo, amen.

Jer. 4. v. 2. II. Et jurabis: Vivit Dominus in veritate, & juſtitia, & judicio.

Heb. 6. v. 6. III. Homines per majorem ſui jurant, & omnis controverſiæ eorum finis ad confirmationem, eſt juramentum.

IV. Non eſt ſcientia Dei in terra, mendacium, furtum, perjurium innundaverunt.

Fuga.

Exod. 20. v. 7. V. Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum; nec enim inſontem habebit Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtra.

Levit. 9. v. 1. VI. Non perjurabis in nomine meo, ut nec pollues nomen Dei tui.

Deut. 5. v. 11. VII. Non uſurpabis nomen Dei tui fruſtra; quia non erit impunitus, qui ſuper re vana nomen ejus aſſumpſerit.

Matt. 5. v. 33. VIII. Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non perjurabis; reddes autem Domino juramenta tua. Ego autem dico vobis: Non jurate omnino, neque per cœlum, quia thronus Dei eſt; neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum ejus.

Jac. 5. v. 12. IX. Ante omnia, fratres mei, nolite jurare, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum. Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt: non, non, ut non ſub judicio decidatis.

Damnum.

Eccl. 3. v. 9. X. Jurationi non aſſueſcat os tuum; multi enim caſus in illa. Nominatio vero Dei non ſit aſſidua in ore tuo, & nominibus Sanctorum non admiſcaris, quoniam non eris immunis ab eis.

Ibid. XI. Vir multum jurans implebitur iniquitate, & non diſcedet a domo ipſius plaga.

Eccl. 27. v. 15. XII. Loquela multum jurans, horripilationem capiti ſtatuet: & irreverentia ipſius obturatio aurium.

Zach. 5. v. 3. XIII. Hæc eſt maledictio, quæ egreditur ſuper faciem terræ, quia omnis fur, ſicut ibi ſcriptum eſt, judicabitur, & omnis jurans ex hoc ſimiliter judicabitur.

§. III. EX SS. PATRIBUS.

Qualitas.

S. Chryſ. hom. 9. in acta Ap. I. AGe dic, ob quam cauſam introductum eſt juramentum? Fecit olim pacta Abraham, & immolavit victimas, & nondum erat juramentum. Unde igitur ingreſſum eſt? quando mala creverunt, quando omnia ſimul ſurſum ac deorſum confuſa ſunt, quando ad Idololatriam inclinarunt, tunc ſane quod infideles apparuerunt, invocabant Deum teſtem quaſi fidejuſſorem dantes dictis ſatisfacturum. Juramentum enim eſt fidejuſſio, ubi mores fidem non habent.

S. Aug. l. 2. de ſer. Dom. in monte c. 10. II. Si jurare cogeris, ſcias de neceſſitate venire infirmitates eorum, quibus aliquid ſuades; Quæ infirmitas utique malum, unde nos quotidie liberari deprecamur, cum dicimus: Libera nos a malo. Sed nemo novit, niſi qui expertus eſt, quam difficile ſit, conſuetudinem jurandi extinguere, & numquam temere facere, quod nonnumquam facere neceſſitas cogit.

S. Aug. in Pſ. 88. III. Bene prohibetur homo jurare, ne conſuetudine jurandi, quia poteſt homo falli, etiam in perjurium prolabatur. Deus ſolus ſecurus jurat, quia falli non poteſt.

S. Hieron. in Ezec. l. 7. c. 17. IV. Qui contemnit Juramentum, illum deſpicit, per quem juravit; illique facit injuriam, cujus nomine credidit adverſarius.

S. Aug. in Pſ. 7. V. Jurare per execrationem graviſſimum Jurisjurandi genus eſt.

Iſidor. de ſummo bono. VI. Quacunque arte verborum quis juret, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ſic illud accipit, ſicut ille jurator intelligit.

Id. ſuper Pſ. 88. VII. Dei juratio, promiſſionis eſt confirmatio.

Chryſ. h. ſup. Ep. ad Epheſ. ſer. 2. VIII. Juramentum magis indicium incredulitatis eſt, quam fidei.

Auguſtin. ſuper. Pſ. Domini eſt terra. IX. In dolo jurat, qui aliter facturus eſt, quam promittit, cum perjurium ſit, nequiter decipere credentem.

Fuga.

S. Chryſ. hom. 9. in acta. X. Si ſimpliciter nominare Deum, non omnibus (Hebræis olim) fas erat, hoc certe quod in teſtimonium vocatur, quantæ audaciæ, dic, oro, quantæ inſaniæ? quomodo enim non abſurdum, ſervum quidem non audere Dominum nominatim, & ſine honoris præfatione appellare, Angelum vero Dominum temere, & contemptim ubique jactare?

S. Aug. ſ. 11. de decoll. S. Jo. Bapt. VII. Laborare debetis, & confligere adverſus conſuetudinem veſtram malam, malam, malam, valde malam, & tollere jurationem de oribus veſtris. Cavete a falſa juratione, cavete a temeraria juratione. Ab his duobus malis ſecuriſſime cavebitis, ſi conſuetudinem jurandi a vobis abſtuleritis.

Id. ſ. 28. de verbis B. Jacob. XI. Vis longe eſſe a perjurio? jurare noli. Falſa juratio exitioſa eſt, vera juratio periculoſa eſt: nulla juratio ſecura eſt.

S. Hie. ad Chelant. XII. Mentiri & jurare lingua tua prorſus ignoret, tantuſque in te ſit veri amor, ut, quidquid dixeris juratum putes.

S. Am. ſ. 4. in Pſ. 118. X. Multo tutius numquam juratur, non quia peccatum eſt verum jurare, ſed quia graviſſimum peccatum eſt falſum jurare, quo citius cadit, qui conſuevit jurare.

Auguſt. l. de mendacio. XIV. Dico vobis non jurare omnino, ne ſcilicet jurando ad facilitatem jurandi veniatur, de facilitate ad conſuetudinem, de conſuetudine in perjurium decidatur.

Damnum.

S. Ephr. de morbo linguæ. XV. Si Jurisjurandi vis tanta fuit, ut ab Eſau potuerit auferre primogenituram; cum enim juraſſet ſolum, noluit perjurii notam incurrere; quibus tradentur ſuppliciis, qui non

ſolum

solum jurejurando se obstringunt; sed etiam perjuriis jusjurandum violant? Si Esau ab iis, quæ cum damno suo pepigerat, recedere noluit, quomodo tu pacta, quæ pro salute tua fecisti, rumpere audebis?

S. Aug. s. 30. de verb. Dom. XVI. Tantum mali habet juratio, ut, qui lapides colunt, timeant falsum jurare per lapides. Tu non times Deum præsentem, Deum videntem, Deum scientem, Deum manentem, Deum in contemptores vindicantem.

S. Chrys. ho. 11. in acta. XVII. Non ita pungit ensis, sicut juramenti natura; non sic occidit gladius, sicut juramenti plaga. Scribe super parietem domus tuæ, & super cordis tui parietem, falcem illam volantem, & hanc ad maledictionem volare puta, & continuo ipsam recogita, sive alium jurantem videas, cohibe, veta, & curam tuorum gere servorum.

Idem ho. 19. ad pop. XVIII. Vides & tyrannidem, & filii cædem, & bellum civile, & pugnam, & jugulationes, & cruores, & infinita cadavera ex uno patrata juramento? Vides, quot homines tum volentes, tum invitos perjurio obnoxios unum fecit juramentum? quot mala molitum est? quot cædes patravit. Cum his autem omnibus audisti Christi sententiam dicentem, quod non pejerare tantum, sed jurare quomodocumque diabolicum est, & tota maligna machinatio. Audisti, quod utique juramenta sequantur perjuria. Hæc, inquam, omnia congregans inscribe cordi tuo.

Ibid. XIX. Utinam mihi liceret frequenter jurantium animas exuere, & ipsorum oculis subjicere vulnera & cicatrices, quas quotidie capiunt a juramentis. Nec admonitionis, nec consilii indigeremus: quoniam vulnerum aspectus omni sermone potentius huic improbæ consuetudini adhærentes a malitia abducere posset.

Idem ho. 37. ad pop. XX. Falx volans (quam S. Joannes in manu Christi vidit) velocissimum ultionis incursum significat juramentum sequentem: multorum vero cubitorum longitudo & latitudo vehementiam indicat & magnitudinem malorum. At ex cælo volare significat e superno tribunali judicium ferri; falcata vero forma inevitabilem designat supplicii sortem. Sicut enim quocumque falx incurrerit, non solum secum arripit, verum & caput amputat, ita & pœna jurantibus ingruens est difficillima, nec prius absistit, quam quod suum est tollat.

Idem in Matth. XXI. Talium (jurantium) substantia aut ipsis viventibus est peritura, aut malis hæredibus est ventura; non enim potest ad bonum proficere, quod congregatum est de malo.

Aug. de soliloq. XXII. Assiduitas jurandi perjurii consuetudinem facit, usus jurandi ad perjurium inducit, veritas juramento non indiget, firma sit sacramenti tui fides.

§. IV. EXEMPLA CATHOLICA.

Fuga.

S. Aug. s. 10. de Sanctis. I. S. Augustinus de seipso sic loquitur: Timendo Deum abstulimus jurationem de ore nostro. Ecce vobiscum vivimus. Quis nos audivit aliquando jurantes? Numquid non consueveram quotidie jurare? at ubi legi, & timui, luctatus sum contra consuetudinem meam, in ipsa luctatione invocavi Dominum adjutorem. Præstitit mihi Dominus adjutorium non jurandi. Nihil mihi facilius est, quam non jurare. Hoc ideo admonui charitatem vestram, ne dicatis, quis potest? O si Deus timeatur, O si perjuri expavescant! lingua frænatur, veritas tenetur, juratio tollitur.

II. S. Gregorius Nazianzenus, ut longius a juramento abesset, etiam voto se adstrinxit, se non juraturum; quod laudabili constantia ad ipsam usque tumbam servavit. *Drexel. in Phaeth. p. 10.*

III. Laontius Antistes vitam S. Joannis Eleemosynarii describens ait: Primum & præcipuum ejus bonum fuit, quoniam omnimodis non juravit, quia Christus suis præcepit: Sit sermo vester; est, est, non, non, quod autem his abundantius est, a malo est. *Ibid.*

IV. Comes Ariani Eleazarus non tantum ipse non juravit, sed nec in ullo famulorum suorum jurandi licentiam vel minimam tulit. *Ibid.*

V. Duo Mercatores Colonienses cum in vendendis mercibus mentiri & multum jurare soliti, suadente Confessario, per annum a mendacio & juramento abstinentes, nihil propemodum vincere possent, ideoque Confessario hoc damnum questi, ab eo ad constantiam animati essent, ob continuatam abstinentiam usque adeo omnes emptores ad se traxerunt, ut brevi tempore ditissimi fuerint effecti. *Cæsarius l. 3. c. 17.*

VI. Olyssipone Catechismus in maximo puerorum virorumque grege, non in templis tantum, sed in vicis, triviisque traditur: quanta cum utilitate, vel puerorum educatio testatur. Ex his unus, cum audisset virum jam ætate provectum jusjurandum temere usurpantem, propere accurrit flexisque genibus: Per Deum, inquit, na posthac jurato: nec enim istud leve paccatum est. Vir rubore suffusus abeuntem revocat puerum, & quod ei nomen esset, & quibus natus parentibus sciscitatur: cum ei puer nihil referre dixisset: Non tu inquit puer es, sed Dei Angelus, qui tam salutare didisti consilium, atque sic habeto, me non commissurum in posterum, ut mihi excidat jusjurandum. *Ex litt. Annual. Societ. an. 1574. Pro Lusit.*

VII. Tutuslymenus Hipponensis, cum quidam ipsi negasset quod ei debebat, commotus provocavit eum ad jusjurandum. Juravit ille, iste perdidit, sed isto perdente ille penitus periit. Dicebat ergo iste Tutuslymenus homo gravis & fidelis ipsa nocte exhibitum se fuisse ad Judicem, & cum magno impetu & terrore se parvenisse ad præsidentem excelsum quendam & admirabilem virum, cui parebat officium similiter excelsorum: istum fuisse perturbatum retro revocari & interrogatum fuisse his verbis: Quare provocasti hominem ad jurationem, quem sciebas falsum esse juraturum; Respondit ille: Negavit mihi rem meam. Responsum est illi; Et nonne melius erat, ut rem tuam, quam exigebas perderes; quam animam hominis istius falsa juratione perimeres? Prostratus jussus est cædi, cæsus est tam graviter ut in dorso evigilantis vestigia plagarum apparerent. Sed dictum est illi, posteaquam amendatus est: Parcitur innocentiæ tuæ, de cætero cave ne facias: Fe- *Aug. s. 1. de Sanct.*

Fecit ille quidem peccatum magnum & emendatus est. Sed multo gravius peccatum faciet, qui post istum meum sermonem, & istam meam admonitionem & exhortationem, tale quid fecerit. Cavete a falsa juratione, cavete a temeraria juratione; Ab his duobus malis securissime cavebitis, si consuetudinem jurandi a vobis abstuleritis.

Damnum.

1. Reg. 14. v. 24. VIII. Saul antecessor Davidis, quia inconsiderato juramento obstrinxerat se ac populum, quod panem de mane usque ad vesperam gustaturi non essent, se quidem in gravissimum periculum homicidii, filium vero in manifestum vitæ discrimen adduxit.

Jud. 11. v. 31. IX. Jephte, quia temere juraverat, voveratque, se, si victor de bello rediret, Deo, quidquid primum reduci occurret oblaturum, propriam filiam ob reverentiam Juramenti occidere coactus est.

Matth. 14. v. 7. X. Herodes Rex quia saltatione filiæ delectatus, cum juramento promiserat dare, quodcumque postulasset ab eo; cum magno suo dolore caput S. Joannis Baptistæ in disco offerre debuit.

Drex. in Phaet. c. 28. XI. Virgo quædam in Saxonia, cum Juvenis tenuis fortunæ, sed elegantis formæ nuptias promisisset, ipsoque cautionem exigente, dixisset: Si alteri nupsero, diabolus in ipsis nuptiis vivam me abripiat: ipso nuptiarum cum altero ditiore contractarum die a dæmone inter saltus abrepta, nec uslibi amplius conspecta est.

March. tr. 2. Hor. Past. prop. XII. Cum aliquando ad Sanctum Maxentium Abbatem duo homines morbo elephantiaco laborantes venissent, opemque petiissent, ipse sic eos allocutus est: Nostis, fratres, qua de causa ita Deus in vos defæviat? vos frequenter levissimis de causis sacrum ejus nomen sumitis, ac pejeratis, ideoque justo Dei judicio vos hæc calamitas premit, sed jam peccatum agnoscite, ac ad mentem redite, ut sanitatem consequamini. Quo dicto omnes ad orationem hortatus est, & oleo Sancto eos inungens, sanos dimisit.

Surius in vita S. Audom. 20. Sept. XIII. Audomari, cum civis quidnam pecunias ab alio mutuas accepisset, certoque iterum dia se restituturum, cum juramento promisisset, id autem constituto tempore non servasset, sed potius dixisset, se supra corpus Audomari juramentum probaturum, quod nihil debeat; Creditor ad sepulchrum sancti cum eo tendens ante fores templi dixit: Ne, quæso prophanemus sancti viri sepulchrum, hic mihi jura, nullam a te pecuniam acceptam. Ad quæ verba cum ille converso ad templum vultu pejerare sublata manu vellet, humi collapsus, rotansque oculos, omnibus membris captus, post tertium diem infelicem animam evomuit.

Delrio l. 3. de mag. p. 1. q. 7. XIV. In Germania cum hospes quidam militi pecuniam, quam asservandam isti dederat repetente negaret, se eam accepisse, & coram Magistratu dæmoni se devoveret, si aliter se res haberet, a diabolo spectabili forma ejus patronum agente, de perjurio convictus, & cum corpore animaque abductus est.

Ribad. in vita S. Edward. 5. Jan. XV. Cum Godovinus Regis Eduardi Socer ab eo ad mensam adhibitus, & necis Alfredo Principi illatæ insimulatus dixisset: Si ego hujus mortis conscius sum, panis iste fauces mihi obstruat; post factum a Rege crucis signum super panem ita fauces perjuri occupavit, ut intercluso spiritu, in ipso loco extinctus sit.

Vincent. Spec. hist. l. 24. c. 24. XVI. Tempore, quo corpus S. Salvii apud Valchianas revelatum est, Carolo Magno, duæ sorores cujusdam Ducis Francorum ad Regem venerunt conquerentes de fratre suo, quod hæreditatem suam eis auferret. Conventus super hoc a Rege, respondit, se nihil eis auferre. Rex autem fecit eum jurare super corpus S. Salvii, quod nihil sororibus deberet de his quæ petebant. Qui cum jurasset lætus, statum medius crepuit & per secretum alvi stercora proruperunt, & exivit sanguis ex oculis ejus & auribus & ore & naribus & post duas horas vitam finivit.

Jo. Cuspinianus in Michaele cubiculari Romano. XVII. Michael Cullcularius cum Joe Regina Romani Argyropoli uxore stupri commercium habebat. Imperator ad se vocato Michaele de amore Reginæ interrogavit. Qui omnia inficiatus juramento per sacra interposito fidem fecit, diris se ac execrationibus devovens, ut Regem falleret. Qui cum illi fidem haberet, aliorum sermones calumnia putabat. Ob quam dejerationem Michael morbo sacro correptus est; qui usque ad ejus mortem duravit.

§. V. EXEMPLA PROFANA.

Fuga.

S. Basil. in ho. de leg. i. gen. I. CLinias e Pythagorea secta, licet per juramentum verum mulctam trium talentorum evadere potuisset, maluit tamen injuriam pati, quam jurare.

Valer. Max. l. 9. II. M. Attilius Regulus Imperator populi Romani, cum a Carthaginensibus captus, Romamque missus esset, ad impetrandam Carthaginensium militum manumissionem, prius tamen contractus, quod Carthaginem redire vellet, si, quod volebant minime peregisset, ivit quidem Romam, sed, post quam contrarium Senatoribus Romanis suasisset sponte pro servando juramento ad hostes rediit, ab iisque angusto, & undique acuminato ligno inclusus, misere obiit.

Livius l. 12. III. Saguntini ne fidem & juramentum præstitum Romanis violarent, fame contabescentes, & ne etiam captivi in manus Annibalis pervenirent, rogum ardentem accendentes, se mortuosque suos combusserunt.

Suidas ap Drex. in Phaeth. c. 30. IV. Prisci adeo parcebant Diis suis, ut, ne per eos jurarent, sæpe dicerent: Per hanc rugosam pellem meam, per aridam hanc arborem, has fores testor, per hunc gladium, hoc sceptrum aut telum juro.

Plutarch. in apoph. V. Pericles amico roganti, ut pro ipso perjurium diceret, respondit, se quidem amicum esse, sed tantum usque ad aram.

§. VI.

§. VI. SIMILITUDINES.

Qualitas.

Marchan. in Horto Past. tr. 3. lect. 6. I. SIcut, si quis sigillum alicujus sibi commissum ad confirmandum falsum applicet, merito falsarius judicatur; sic qui nomine Dei quod tamquam sigillum nobis relictum est ad confirmationem veritatis abutitur ad confirmationem veritatis, nomen Dei infamans, recte dicitur & ipse falsarius.

Faga.

S. Chrys. ho. 4. ad pop. Antioch. II. Sicut vestimentum reliquis melius habentes, diligenter cavemus, ne illud quotidie aut crebro induentes corrumpamus; ita non minus vitandum est, ne nomen Dei omni veneratione dignissimum ubique temere, & prout occurrit, usurpemus.

S. Ber. de modo bene viv. s. 32. III. Sicut mentiri non potest, qui non loquitur; sic pejerare non poterit, qui jurare non appetit.

S. Aug. de Verb. S. Jacobi ante omnia &c. IV. Sicut is, qui in alto loco ambularet, ubi a parte dextra spatiosa foret terra, a sinistris vero grande esset præcipitium haud dubie ad dextram potius, quam sinistram tenderet; ita pariter consultius est, ut numquam jurans securus a perjurio quis vivat, quam frequenter jurando periculum præcipitii in gravia peccata incurrat.

Damnum.

S. Chrys. ho. 44. ad pop. V. Sicut pueri funiculum longum & corruptum ex contrario inter se trahentes, cum multo impetu supini omnes cadunt, funiculo per medium dirupto, & hi quidem capite, illi alia corporis parte feriuntur; sic & inter se contraria jurantes juramento pro rerum necessitate dirupto, in perjurii barathrum utrique cadunt, hi quidem pejerando, illi perjurii caussam illis præbendo.

Eccl. 23. v. 11. VI. Sicut servus interrogatus assidue a livore non minuitur; sic omnis jurans & nominans in toto a peccato non purgabitur.

S. Chrys. ho. 12. in c. 5. Matt. VII. Sicut is, qui facit consuetudinem frequenter manu sua percutiendi, necesse est, ut injuste aliquando percutiat; sic qui facit consuetudinem jurandi in rebus idoneis, frequenter & in rebus superfluis etiam nolens, consuetudine trahente perjurat.

§. VII. MOTIVA.

I. QUia grave admodum est hoc peccatum, Deoque valde injuriosum, Si enim, ut *S. Chrys. ho. 4. ad bapti.* S. Chrysostomus ait hominis ingenui, & aliqua dignitate muniti, in publico non audemus de rebus majoribus, multo minus de frivolis testimonium postulare; quanta erit irreverentia, Deum cœlorum Regem, Angelorum Dominum, in testem ejusmodi rerum invocare; hinc merito S. Jacobus dixit: Ante omnia nolite jurare, ut præ cæteris attendamus & vigilemus, ne subrepat consuetudo jurandi.

Jac. 5. v. 12. II. *Quia scandalosum admodum, proximoque nocivum est hoc vitium*: nam alios quidem ad pariter jurandum exemplo suo invitat, alios vero timentes Deum graviter offendit, utpote tam gravem Dei contumeliam cum indignatione audientes; hinc in illos cadit comminatio Christi, quod magis expediat, ut suspendatur mola asinaria in collo talium hominum, & demergantur in profundum, quam ut jurandi assuetudine alios tantopere scandalizent.

III. *Quia ipsis etiam jurantibus admodum perniciosum est.* Quia non modo se exponant periculo fidem fallendi, & pejerandi, sed etiam se, ac alios infament, ut S. Hieronymus notavit, se quidem, quia indicant, se esse mendaces, nec dignos, quibus credatur, nisi teste Deo; alios vero, quia judicant illos esse suspiciosos & incredulos, utpote quos oporteat tam potenti argumento, & testimonio ad credendum induci. *S. Hier. ep. 22.*

IV. *Quia sicut facile declinabile, ita & parum excusabile apud Deum est hoc vitium*: nam, ut, S. Chrysostomus recte dixit: Quis, quæso, labor est, juramentum fugere? numquid opus est pecuniis? num sudore & ærumna? Satis est tantum velle, & actum est. Si vero mihi consuetudinem objicis, propter hoc ipsum maxime facile meritum esse dico. Si te namque in aliam transtuleris consuetudinem totum præstitisti. *S. Chrys. ho. 28. ad pop.*

§. VIII. MEDIA.

I. POEna pro transgressionibus irrogatio voluntaria: Sic S. Chrysostomus suasit dicens: Vis discere quomodo ab impia consuetudine liberari liceat? Ego te quemdam docebo modum, quem si tenueris, superabis omnino. Cum videris teipsum, aut alium quemque servorum vel filiorum, aut uxorem hoc malo captos, & continue commonefactos, neque correptos, jube non pransos cœnare, & hanc tibi, illisque damnatione impone, damnationem non damnum, sed lucrum ferentem; talia enim spiritualia & lucrum ferunt, & celerrimam correctionem; lingua enim vel nemine commonente sufficientem capit admonitionem, si fame vel siti vexetur. Sic teste Nidero, nobilis quidam carnis abstinentiam, alius guttam sanguinis stylo ferreo e manibus eliciendam, alius vini carentiam sibi toties obeundam quoties jurasset, imposuit, & penitus hoc vitium extinxit. Imo & Deus confirmavit favore hoc medium; uti in milite illo apparet, qui, cum osculum terræ figere ob singula juramenta decrevisset, eo ipso, quo osculum figebat, momento, a globo, qui ipsum occidisset, prætervolante liberatus est. *S. Chrys. ho. 5. ad pop.* *Nider. l. 4. Formicarii c. 4.*

II. *Examinis particularis diligens & constans usus*: Quod remedium idem Sanctus Chrysostomus his verbis suasit: Ut igitur hoc crimine liberemur, invicem admoneamur, insitum tempus constituamus, & tempus dierum decem. Volentibus enim, & vigilantibus hi sufficiunt dies, quo penitus hoc crimine liberemur, & post decem dies nihilominus si illaqueati reperiamus, pœnam nobis constituamus. Cum autem hoc corrigere cœperis, sive semel, sive secundo, sive tertio, sive vigesimo legem transcenderis, ne desperes, sed iterum surge, & studium assume, & victor eris. *S. Chrys. ho. 28. ad baptiz.*

III. *Consuetudo contraria assumpta*: nam, ut S. Chrysostomus ait, sicut consuetudo prava *Ibid.*

va

va possidet, ita poterit melior obtinere, ut & volentem te jurisjurandi lapsibus non permittat evinci; nam revera multum consuetudo prævalet, & jura didicit immutare naturæ.

Ibid. IV. *Censores & monitores constituti*: Si namque domi multos ubique custodes constituas, inquit iterum S. Chrysostomus, puta servum, uxorem, amicos, ab omnibus facile compulsus atque coactus a mala consuetudine recedes. Sic certe Pædagogus ille correctus est, qui, ubi schedam a Discipulo suo scriptam reperit, & in ea hæc verba pro confessione notata legit: Pædagogum meum temere jurantem non correxi: Sic erubuit, ut deinceps ab omni juramento abstinuerit. Sed, & Ulyssiponæ, cum puer aliquem procacius jurantem audiens, in genua procubuisset, rogassetque, ne Deum jurando tam graviter offenderet; is adeo hoc facto permotus est, ut seriam emendationem decreverit. *Drex. in Phaeth. c. 10. §. 9.*

S. Chryf. ho. 19. ad pop. V. *Opinionem difficultatis circa emendationem tollere*: id quod fiet, si cogitemus multo difficiliora ab hominibus sine ulla mercede superari, ut recte discurrit S. Chrysostomus: Quid enim difficilius est, quam rotæ more totum flectere corpus, & in pavimento versari, quod multi Juvenes faciunt? gladios alternatim in aere jaculantes, & omnes rursum per manubrium capientes, quem non confundant nullum pro virtute laborem suscipere volentium? Vel quid de illis dicas viris, qui contum in fronte gestantes, velut arborem in terra radicatam, sic immotum conservant? Quid quod puer super funem angustissimum tanta ambulat securitate, cum quanta supinos percurrentes campos? Hæc quæ & mentibus impossibilia videntur, facta sunt arte possibilia; quid horum in juramentis prætendere possumus? Et iterum alibi: Considera, inquit, quemadmodum Gentilium aliqui blæsi quarumdam syllabarum non bene exprimentes sonum, offendentem sæpe linguam longa meditatione limaverint. Postquam enim per Scripturas vobis non potest persuaderi, ab externis monere vos cogor. Cogitate Gentilium Philosophos, & tunc scietis, quanto simus digni supplicio despicientes divinas leges, cum illi quidem pro humana honestate tanta laboraverint, vos vero neque pro cælesti regno studium adhibeatis. *Hom. 18. ad pop.*

§. IX. ASCETICA.

I. DE hoc vitio tria præcipue bene notanda sunt Ascetæ. Primum est, ut norit, hoc vitium omnes quidem homines, sed speciatim eos, qui perfectionis studium profitentur, summopere dedecere; cum eorum hi ab omni mendacio alienissimi credantur, hoc ipso, si Deum in testem invocent, ostendunt, se, uti minus dignos, quibus sine juramento credatur, ita nec perfectionis adeo cupidos esse.

Jer. 4. v. 2. II. Alterum est, ut bene quoque cognoscat conditiones ad licitum juramentum requisitas, quas quidem Jeremias indicavit, dum dixit: Et jurabis, vivit Dominus, *in veritate* (ut nempe verum sit, quod juramento confirmatur) *in judicio* (id est, cum circumspectione, an necessitas vel utilitas aliqua ejusmodi juramentum exigat) & *in justitia* (ut nihil cum juramento promittatur, quod bonis moribus, & præceptis divinis repugnet) quo in casu, ut recte S. Ambrosius dixit, est contra officium, solvere promissum, Sacramentum custodire. *S. Ambr. l. 3. offic. c. 10.*

III. Tertium est, ut bene apprehendat quatuor illa capita, quæ linguam jurantem in præcipitium trahunt, & a Jeremia Drexelio enumerantur, videlicet. Primo, *Affectus seu libido jurandi*, qualis fuit, S. Augustino teste, eorum, quorum plura sunt Juramenta quam verba. Secundo, *Assiduitas & quotidiana consuetudo jurandi*, a qua absterrens Siracides dixit: Jurationi non assuescat os tuum; multi enim casus in illa. Tertio, *Facilitas jurandi*. Uti faciunt ii, qui immediati & incogitantes otiosa temeritate jurant, contra expressum Dei mandatum, vetantis nomen Domini frustra usurpari. Quarto, *Rerum creatarum & dæmonis in testem invocatio*: inde enim facilis est ad alia juramenta transitus. *Drex. in Phaet. c. 10. §. 1.* *Eccl. 23.*

§. X. CONCEPTUS PRÆDICABILES.

I. EX occasione thematis: *Et jurabis, vivit Dominus, in veritate judicio, & justitia*: explicari potest fusius, quando licitum & illicitum sit jurare; quem in finem March. in Horto Pastorum tr. 3. lect. 6. videri potest. *Jerem. 4. v. 2.*

II. Ex occasione thematis: *Jurationi non assuescat os tuum; multi enim casus in illa*: possunt explicari injuriæ, quæ Deo, proximo, & sibi ipsi per juramenta vitiosa inferuntur; uti apud eundem authorem fusius videre est. *Eccl. 23. v. 9.*

III. Ex occasione thematis: *Vir multum jurans implebitur iniquitate, & non discedet a domo illius plaga*; possunt explicari plagæ ob ejusmodi juramenta illicita inferri solitæ. Primo, *in bonis spiritualibus*: Quia, sicut per creaturas juratur, & peccatur, ita & per easdem Deus plectere plerumque solet, eisdem auferendo, aut, ut ab aliis destruantur, permittendo. Secundo, *In bonis famæ*: Quia ut sæpius dictum est, vere tales seipsos de animo veritatis parum studiosos faciunt suspectos, efficiuntque, ut alii minorem de ipsis, quam ante habuerant, æstimationem concipiant. Tertio, *in bonis spiritualibus*: Quia, cum per hoc peccatum graviter inhonoretur, & offendatur Deus, hoc ipso indignos suis donis judicabit eos, qui tam ingrati sunt eorum Authori, gravibusque injuriam sibi allatam pœnis vindicabit. *Ib. v. 12.*

IV. Ex occasione thematis: *Non usurpabis nomen Dei tui frustra*: poterunt media ad vitandam male jurandi consuetudinem proponi, potissimum vero timor triplicis pœnæ. Primo, a seipso toties infligendæ, quoties in eam consuetudinem lapsus fuerit. Secundo, a Magistratu decernendæ, vel ab ipso Deo in hac adhuc vita juranti imponendæ. Tertio, in altera vita subeundæ: quæ omnia facile exemplis §. 4. enarratis confirmari possunt. *Deut. 5. v. 11.*

V. Ex occasione thematis: *Ego autem dico vobis, omnino non jurare*: proponi possunt, & *Matt. 5. v. 33.*

fol-

solvi excusationes, quibus plerumque ii, qui consuetudinem jurandi habent, excusare se solent, si ad emendationem incitentur. Nimirum Primo, *Consuetudine conveterata*: Sed ostendatur, quam facile per aliam meliorem consuetudinem corrigi queat. Secundo, *Authoritatis defensio*: Quod scilicet alioqui nemo credat asserenti. Ostendatur, quam futilis hæc quoque sit excusatio, cum potius suspecta fiat per juramenta similia veracius jurantium, atque adeo minus eisdem credatur. Tertio, *Quod gravibus juramentis non utantur*. Sed & refutetur excusatio ostendendo, quod nec ista fiant absque peccato, & periculum contineant, in graviora prolabendi. Vide has & plures excusationes fusius apud P. Drexel. in Phaet. c. 30. refutatas.

§. XI. MISCELLANEA.

Qualitas.

Ælian. l. 4. var. hist. I. Agesilaus de Barbaris, qui jusjurandi religionem violabant, dicere solebat, eos nulla re Deos magis sibi infestos reddere, quam si Sacrosanctum jusjurandum temere violassent.

Plutarch. in Numa. II. Numa maximum jusjurandum Romanis statuit fidem.

Idem in probl. III. Plutarchus dicere solebat: Juramentum homini libero (quanto magis Christiano) pro tormento est.

Fuga.

Joseph. l. 11. Jud. ant. c. 8. IV. Hebræi nomen Jehova numquam pronunciare audebant, sed nomen Adonai substituebant. Sed & moderni Judæi non per totum nomen, sed per litteras divisas jurare solent, dicereque Juro per Jod, He, Vau, & Jod.

Epictet. in Enchir. V. Epictetus inter alias hanc doctrinam dabat: Juramentum deprecare, siquidem fieri potest, omnino: Sin minus, saltem quoad ejus potest.

Isocrat. ad Dem. VI. Bonos viros decet, ut eos mores adferre videantur, qui sunt jurejurando firmiores.

§. XII. AXIOMATA.

Jam. vet. I. QUI sæpe jurat; sæpe oportet, pejeret.

§. XIII. AUTHORES.

I. Joannes Busæus in Panario. V. eodem.
II. Jeremias Drexelius in Phaetonte c. 28. 29. 30.
III. Philippus D'Outreman in Pædagogo Christiano p. 1. c. 5. §. 1.
IV. Joannes Major in Speculo magno Exemplorum. V. eodem.
V. Antonius Dauroltius in Floribus Exemplorum c. 3. tit. 24. 25. & 26.
VI. Josephus Langius in Polyanthæa verbo eodem.
VII. Joannes Dadræus in locis communibus similium & dissimilium.
VIII. Jacobus Marchantius in Horto Past. tract. 3. lect. 5. & 6.

TITULUS LXXX.

JUSTITIA.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

I. EST habitus voluntatis inclinans ad suum cuique tribuendum. Vel, ut fusius clariusque describit S. Bernardus, est virtus, quæ nihil alienum vendicat: quæ cuilibet dat, quod suum est, quæ negligit propriam utilitatem, ut servet communem æquitatem. Prima justitia est in Deum: Secunda in patriam: Tertia in parentes: Quarta in omnes. Vel, ut S. Anselmus: Justitia est animi libertas, tribuens unicuique suam propriam dignitatem: Majori reverentiam, pari concordiam, minori disciplinam, Deo obedientiam, sibi sanctimoniam, inimico patientiam, egeno operosam misericordiam. *S. Bern. lib. 4. de Offic.* *S. Ansel. de Libr. Dent. b. ...*

Divisio.

II. Dividitur communiter in *legalem*, quæ respicit justum & æquum, quatenus Reipublicæ aut bono communi est conducibile: *distributivam*, qua bona communia inter personas communitatis, servata proportione, distribuuntur: & *commutativam*: qua particulares personæ inter se in commutationibus & contractibus æquitatem custodiunt; ad quas suo modo *vindicativa* revocari potest, qua superior subditum suum condigna pœna pro delictis suis punit.

Actus.

III. In genere duo sunt. 1. Quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu aliquando alteri facias. 2. Omnia quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. *Tob. 4. v. 16.*

IV. In specie vero justitiæ *legalis*, prout est in superioribus, actus sunt. 1. Zelare pro legibus. 2. Justa præcipere. 3. Bene gesta præmiare. 4. Delicta punire. 5. Subditorum commodis prospicere. 6. Pericula & mala arcere. Prout vero in subditis est, ejus actus sunt. 1. Legibus obedire. 2. Concordiam cum aliis servare, neminem lædere, commune bonum proprio præferre, & procurare. *Matth. 7. v. 12.*

V. Justitiæ distributivæ actus sunt. 1. Juxta necessitatem aut alios titulos proportionem certam exigentes bona communia inter partes distribuere. 2. Pœnam ipsam juxta quantitatem delicti, & delinquentis qualitatem infligere. In subditis. 1. Nihil ultra necessitatem petere. 2. Ad dignitates se importune non ingerere, præcipue eas, quæ sunt ultra meritum.

VI. Justitiæ commutativæ actus sunt. 1. Nemini damnum inferre, verbo, consilio, facto, in bonis, honore vel corpore. 2. Omnia proximi facta bene interpretari. 3. Bonum alterius pro viribus promovere.

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Qualitas.

Matt. 22. v. 21. I. REddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.

Eccl. 4. v. 33. II. Pro justitia agonizare pro anima tua, & usque ad mortem certa pro justitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos.

Epist. ad Rom. 13. v. 1. III. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; non enim est potestas, nisi a Deo; quæ autem sunt, a Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, ordinationi Dei resistit.

IV. Diligite justitiam, qui judicatis terram.

Utilitas.

Ps. 105. v. 3. V. Beati, qui custodiunt judicium, & faciunt justitiam omni tempore.

Ps. 84. v. 11. VI. Misericordia & veritas obviaverunt sibi, justitia & pax osculatæ sunt.

Sap. 8. v. 7. VII. Si justitiam quis diligit, labores hujus magnam habent virtutem.

Prov. 16. v. 8. VIII. Melius est parum cum justitia, quam multi fructus cum iniquitate.

Prov. 14. v. 34. & 16. IX. Justitia elevat gentes: & justitia firmatur solium.

Necessitas.

Deut. 25. v. 13. X. Non habebis in sacculo diversa pondera, majus & minus: nec erit in domo tua modius major & minor. Pondus habebis justum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi, ut multo vivas tempore super terram.

Prov. 20. v. 10. XI. Pondus & pondus, mensura & mensura utrumque est abominatio apud Deum.

Justitia vindicativa.

Eccles. 7. v. 17. XII. Noli esse justus multum: neque plus sapias, quam necesse est.

2. Par. 19. v. 6. XIII. Videte, quid faciatis: non enim hominis exercetis judicium, sed Dei, & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit.

Exod. 23. v. 2. XIV. Non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in judicio plurimorum acquiesces sententiæ, ut a vero devies.

Deut. 25. v. 2. XV. Pro mensura delicti erit & plagarum modus.

Eccles. 7. v. 6. XVI. Noli quærere fieri judex, nisi virtute valeas Irrumpere iniquitates, ne forte extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in æquitate tua.

Exod. 23. v. 7. XVII. Insontem & justum non occides, quia aversor impium.

Deut. 16. v. 20. XVIII. Juste, quod justum est, persequeris, ut vivas, & possideas terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi.

Levit. 19. v. 15. XIX. Non facies, quod iniquum est; nec injuste judicabis. Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis; juste judica proximo tuo.

Is. 5. v. 23. XX. Væ, qui justificatis impium pro muneribus, & justitiam justi aufertis ab eo.

§. III. EX SS. PATRIBUS.

Qualitas.

Cassiod. sup. Ps. I. JUstitia non novit Patrem, veritatem novit, personam non accipit, Deum imitatur.

Bernard. II. Vigor justitiæ semper fervidus sit, sed nunquam præceps.

Greg. l. 5. moral. III. Humana justitia divinæ justitiæ comparata, injustitia est, quia & lucerna in tenebris fulgere cernitur, sed in solis radiis posita tenebratur.

Aug. de vera Rel. IV. Hæc est perfecta justitia, qua potius potiora & minus minora diligimus.

Bernard. in Annunciatione B. Mariæ s. 1. V. Justitiæ prima portio est non peccare, secunda per pœnitentiam damnare peccatum.

Necessitas.

S. Aug. l. 4. de civ. c. 4. VI. Remota justitia quid sunt regna, nisi magna latrocinia? quia latrocinia quid sunt, nisi prava regna?

S. Ambr. de offic. VII. Qui non repellit a socio suo injuriam, si potest, tam est in vitio, quam ille, qui facit.

S. Aug. de ver. rel. VIII. Nimia justitia incurrit peccatum, temperata justitia facit perfectos: Salsitudinem correptionis amor Christi temperet, & dilectionem proximi sal justitiæ condiat.

S. Greg. l. 9. mor. IX. Sancti viri, quando cum personis minoribus contentionum negotia subeunt, dum gravare vel in minimis timent, ipsi contra justitiam gravari nequaquam refugiunt.

Utilitas.

S. Aug. 2. de civ. X. Justitia Respublica sustentatur.

S. Ber. s. 4. in Dom. Epiph. XI. Justitia via est, per quam ad justitiam pervenitur.

Aug. de vera religione. XII. Nimia justitia incurrit peccatum, temperata justitia facit perfectos.

Dignitas.

In vit. PP. XIII. Cui nocetur, aut injuriatur, & voluntate parcit proximo, hic secundum naturam Christi est: qui nec lædit, nec læditur, hic secundum naturam Adæ est: qui nocet, calumniam ingerit, aut usuras exigit, hic secundum diabolum est.

S. Amb. l. 1. de offic. XIV. Magnus justitiæ splendor, quæ aliis potius nata, quam sibi, communitatem, & societatem nostram adjuvat, excelsitatem tenet, ut suo judicio omnia subjecta habet, opem aliis ferat, pecuniam conferat, officia non obruat, pericula suscipiat aliena.

S. Greg. ad Franc. reges. XV. Summum in Regibus bonum est, justitiam colere, ac sua cuique jura servare, & subjectis non sinere, quod potestatis est fieri, sed quod æquum est, custodire.

Ibidem. XVI. Amanda est justitia & in hac amanda gradus sunt proficientium; primus est, ut amori justitiæ non proponamus omnia quæ delectant.

Justitia Vindicativa.

S. Amb. s. 20. in Ps. 118. v. 4. XVII. Bonus Judex nihil ex arbitrio suo facit, & domesticæ proposito voluntatis, sed juxta leges & jura pronunciat, scitis juris obtemperat. Non indulget propriæ voluntati, sed sicut audit, ita judicat: & sicut se habet negotii natura, decernit; obsequitur legibus, non adversatur. Examinat causæ merita, non mutat.

Ibid. XVIII. Discite Judices sæculi, quem in judicando tenere debeatis affectum, quam sobrietatem, quam sinceritatem. Dominus omnium di-

dicit: Non possum a me facere quicquam, sed, sicut audio, judico, hoc est, non ex mea potestate decerno, quod libitum, sed ex judicandi religione, quod justum est, ideo judicium meum verum, quia non voluntati meæ indulgeo, sed æquitati.

Ibid. XIX. Audi, quid verus judex afferat: Non quæro voluntatem meam, hoc est, homines: quæ vel odio dirigitur, vel studio intenditur, vel gratia inflectitur, vel aliorum judicio depravatur. Scriptum est enim: Omnis homo mendax; sed voluntatem, inquit, quæro ejus, qui me misit, hoc est, divinæ cognitionis formam veni docere; ut in judicando magis cordi sit veritatis custodia, quam obedientia voluntatis.

§. IV. EXEMPLA CATHOLICA EXTERNA.

Qualitas.

Sap. 12. v. 15. I. DE Deo dixit Salomon: Cum sis justus, juste omnia disponis: ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnare, exterum æstimas a tua virtute. Virtus enim tua justitiæ initium est; & ob hoc, quod omnium Do-*Ib. v. 18.*minus es, omnibus te parcere facit. Et iterum: Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate judicas, & cum magna reverentia disponis nos.

Job. 29. v. 14. II. S. Job de se dicit: Justitia indutus sum, & vestivi me sicut vestimento & diademate, judicio meo.

Tob. 2. 21. III. Tobias audiens hædum balantem dixit: Videte, ne furtivus sit, sed reddite eum Dominis suis. Quia non licet vobis aut edere ex furto, aut contingere.

Æneas Sylvius l. 3. c. m. inter de justis. IV. Rudolphus Imperator, cum quidam venisset, & Othaccarum Regem Bohemiæ, atrocem ejus hostem, in venatione occisurum promitteret, si facto præmium esset, egregie respondit: Etsi noster hostis est Othaccarum, numquam tamen efficiet, ut justitiæ & moderationis fines transeamus.

R. aric. Eccl. l. 15. V. Robertus III. Scothorum Rex, cum Romæ coronandus esset, & concursu populi Canonicorum segetes conculcarentur, grandem statim pro illis pecuniam persolvit. Cum oppido aliquo excederet, vocatos per Præconem obsoniorum venditores ac Œnopolas rogabat, num quispiam ex aula sua non reposito omnium emptorum pretio abivisset. Pauperum querelas æquissimis animis audiebat, & damna liberaliter resarciebat.

Jud. Cor. co. 3. l. 2. c. 32. VI. Ludovicus XI. Galliæ Rex edicta publicari volebat legibus Galliæ vetustis contraria, addens hanc clausulam: *Nam ita est voluntas nostra*. Sed concilium seu Parlamentum Parisinum publicationem recusavit, etiam ter jussum a Rege id facere: etsi postremo Rex mortem iis minaretur. Tum Præsens Senatus Lanacrius multis comitatus Senatoribus, omnes in purpureis togis Magistratus insignibus Regem accesserunt, eique edictorum illorum iniquitatem & minas sibi factas exprobrarunt. Rex visa gravitate, habitu & dignitate personarum, quas officio & vita exuere volebat, & ultro paratæ erant, vitam potius & munus ponere, quam iniqua edicta probare, obstupuit, & eorum auctoritatem reformidans, ipsis præsentibus edictum sustulit, jussitque eos posthac pergere, justitiam tueri: juravit etiam, se posthac nihil decreturum, quod sit æquitati & rationi contrarium.

VII. Erat vir quidam nobilis valde, & potens, tantusque amator justitiæ, ut nullam in judiciis respiceret personam. Hic cum cognovit infirmitatem, lectoque decumberet, in proxima camera clamorem, tumultumque fœmineum audivit, qui cum de causa sciscitaretur, nullus ei circumstantium veritatem dicere præsumpsit: Tunc mittens unum de pueris ait: Præcipio tibi sub interemptione oculorum tuorum, ut dicas mihi meram veritatem. Cui iste pavens respondit: Domine domicellus meus, filius sororis vestræ fœminam ibi opprimere voluit, & hæc fuit causa clamoris. Ad quod verbum valde commotus, dixit quibusdam militibus: Ite, & suspendite illum; milites igitur obedientiam simulantes, postquam egressi sunt, dixerunt invicem: Si occiderimus hunc juvenem nobilem, & Dominus, sicut satis opinabile est, mortuus fuerit, vel morte mulctabimur, vel erimus extorres. Omnia tamen juveni intimantes, & ut pœnitentiæ avunculi se subtraheret, commonentes, post horas aliquot sunt ad Dominum regressi, se ejus mandatum implevisse dixerunt. Quinto vero postmodum die juvenis æstimans, avunculum de culpa esse placatum, vel immemorem, aperto ostio introspexit, quem cum infirmus conspexisset, verbis blandis eum advocans juxta se sedere præcepit. Uno vero brachio collum ejus stringens, & manu altera cultellum ejus clam extrahens gutturi ejus infixit, & occidit. Qui cum planctu & ejulatu multorum elatus toti provinciæ incussit horrorem. Sed & ipsi Achibaldo militi, qui sic vocabatur, additus est dolor super dolorem, adeo ut invalescente infirmitate pro Episcopo mitteret, petens sacrum Corpus Christi sibi afferri, qui cum venisset, ille cum multis lacrymis & contritione cordis, omnia peccata sua confessus est tacita tamen juvenis interfectione. Super quo Episcopus miratus respondit: Quare subticetis homicidium, quod commisistis in cognatum vestrum? dicente illo: fuit & hoc peccatum? Subjecit Episcopus: etiam crudele nimis. Et ille: ego neque peccatum judicio, neque a Deo mihi remitti deposco. Respondente Episcopo: Ego vobis Corpus Christi non tradam, nisi homicidium idem confiteamini. Subjunxit vir nobilis: Sciatis me, Domine, illum non occidisse ex aliquo rancore, aut motu iræ, sed solummodo timore Dei, zeloque justitiæ. Numquam plus filium sororis suæ aliquis diligere potuit, sicut ego illum dilexi. Sic ergo Corpus Christi negaveritis; ego illi corpus & animam committo. Hoc enim dixit & egit propter exemplum; ne justitiæ & judicio derogare videretur. Vix enim Pontifex limitem domus egressus fuerat; & ecce ægrotus revocabat eum dicens: Revertimini, Domine Episcope, revertimini: videatis si in pixide habeatis Corpus Domini. *Discipul. Promp. lib. 1. ex. 18.*

Quod

Quod cum fecisset, nec aliquid in ea reperisset, subjunxit ille: Ecce, quem mihi negastis, ipse se mihi non negavit. Apparuitque hostia in ore ejus: & impletum est eo, quod per Sapientem dictum est: *Diligite justitiam, qui judicatis terram: servite Domino in bonitate, & simplicitate cordis quærite illum; quoniam invenitur ab his, qui non tentant illum: apparet autem eis, qui fidem habent in illum.* Episcopus vero pavens, tantum miraculum ubique divulgavit.

Specul. Exemp. l. dist. 2. ex. 11. VIII. De affectum carnalium parentum triumphans Abbas Pastor pro filio sororis a Judice comprehenso, intercedere noluit, rogatus vero ut saltem litteras deprecatorias scriberet; scripsit monens Judicem, ut diligenter causam inquirat; & si reum suum avunculum deprehenderit, pro merito puniat, ut in hac vita exsolvens pœnam peccati, in altera liber sit.

Specul. exemp. dist. 2. ex. 199. IX. Vidua quædam cerevisiam coquere & vendere solita cum oppidum Duschberch totum casu incensum fuisset, & ignis domui ejus appropinquaret, omnia sua vasa, quibus cerevisiam aliis mensurare solebat, ad ostium domus ponens sic ajebat; Deus justus & misericors, si unquam his mensuris aliquem decepi, volo ut domus hæc comburatur, precor justitiam tuam, ut mihi & supellectili meæ parcere digneris. Dixit, & flamma nihil de ejus supellectili attigit, licet omnia in circuitu devoraret.

Judic. 1. 7. X. Adonibezec Rex comprehensus a filiis Israel dixit: Septuaginta Reges amputatis manuum ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias: Sicut feci ita reddit mihi Dominus.

Tob. 2. XI. Audiens Tobias hædum balantem, dixit: Videte, ne furtivus sit; quia non licet vobis aut edere ex furto, aut contingere.

Dan. 6. & 14. XII. Darii Regis jussu Danielis accusatores in lacum leonum missi non pervenerunt ad pavimentum, priusquam arriperent eos leones, & omnia ossa eorum comminuerent.

2. Mach. 4. XIII. Impius Jason, qui insepultos abjecerat multos, ipse illamentatus & insepultus abjicitur, nec propria nec peregrina honoratus sepultura.

B. Fulgos lib. 6. XIV. Insigne inter justitiæ egregia facinora illud fuit, quod Ferdinandus Rex Aragoniæ patravit. Hunc Henricus frater Castilionensis Rex tutorem filio puero reliquit. Is autem regnum tanta justitia rexit, quod in magno Castilionensium conventu actum est, ut ad ipsum Hispaniensis Regni titulus deferretur, quem honorem cum se accepturum ostendisset, omnesque in locum rei agendæ designatum convenissent, ipse ingenti clamyde regio more amictus, qui nepotem puerum occultum tenebat, cum omnium sententiam postulasset, quæ ejusmodi fuit, ut ad ipsum Hispaniarum Regnum deferretur, repente nepotem parvum e clamyde extulit, & cum collo suo imposuisset, exclamavit; En Castilionenses Regem vestrum: cui restituto postea regno, actisque omnibus rebus, ostendit, quam in eum justus fuisset.

Damnum neglectæ Justitiæ.

XV. Quidam frater e familia Minorum valde religiosus in quadam extasi vidit aliquem in medio flammarum prostratum, e cujus ventre arbor alta processit. In cujus ramis homines diversi masculi, atque fœminæ sursum pedibus, & capite deorsum penduli erant, atque flamma ab imo prorumpente acerrime torquebantur. Ille vero, qui jacebat, omnium maxime cruciabatur. Frater ex Angelo quæsivit, quinam hi essent? respondit: *Ille, qui jacet, pater fuit, & principium generationis istorum omnium, fuit pauper, atque per usuras ditatus emicuit. Alii autem sunt hujus filii, & nepotes imitati paternum scelus, & per usuras acquisita non restituerunt, ideo cum eo dant pœnas; gravissime vero pater videns eos, qui per ipsum in ista tormenta devenere; ex quo pœna ei pro his omnibus augetur, ac intenditur.* Kepplr. l. c. l. 21.

§. V. EXEMPLA DOMESTICA.

I. S. Ignatius adeo Justitiæ rationem habuit, ut, quo magis obstrueret viam zelo temerario, & malevolæ falsitati, nullius accusationem de re gravioris momenti aliter, quam scriptam admitteret. De domesticorum erratis mirum servabat silentium, neque si quid admissum esset ab aliquo minus decenter, cuipiam aperiebat, nisi emendationis gratia; & tunc quidem tam modeste atque amice id agebat, ut, si unus testis satis esset ad remedium, plures non adhiberet, nudamque culpam poneret ante oculos, absque omni contentione verborum aut reprehensione. Certe quondam in confessione se accusabat, quod erratum cujusdam coram tribus evulgavisset, cum tamen duo suffecissent. Sed & cuidam Patri, quod de infirmo quodam nostro extra domum dixisset, ipsum præ vehementia febris delirare, injunxit, ut se publice per spatium trium Psalmorum cæderet. Et aliis undecim publicam disciplinam præcepit, quod quidam jocose quædam detractoria, & falsa de altero narranti credidissent. Lanciz. opusc. 22. c. 4. n. 21. ibid. c. 8. n. 70. Ib. c. 5. n. 48.

II. S. Franciscus Borgia cum Gothalaniæ Prorex creatus esset, nihil duxit antiquius, quam ut munus feliciter obiret, Dei ante omnia Justitiæ Authoris ope implorata. Prima vero cura fuit viam regiam a latrociniis tutam reddere, ut merces importari, & exportari commode possent. Vita l. 1. c. 9.

III. P. Jacobus Laynes duo potissimum hominum genera detestari se ajebat, Hæreticos, sub falsa Religionis specie Regna & Provincias devastantes; & eos, qui Simonis Magi labe infecti, Christi patrimonium pretio & emerent, & venderent, pauperum panem devorarent, & sanguinem haurirent. Vita l. 3. c. 14.

IV. P. Bernardinus Realinus dum Fiscalis munere fungebatur, duo hæc sane difficillima, ut Fisco, & iis, quorum intererat, satisfaceret, ita conjungebat, ut ne obulum quidem in suum commodum, præter salarium sibi assignatum converteret. Sed & aliis subinde officiis functus, adhuc in sæculo existens, in modo regendi erat semper sui simillimus; ab omni munere castas semper integrasque abstinuit manus; identidem dictitans, vix ullum Vita c. 4.

lucrum dignitatemque suam simul tueri posse. In sententiis ferendis pensiculatior, causæ merita, non affectum aut favoris gratiam appendebat: Reos longo carcere minime exhauriebat, sed, ut primum poterat, aut absolvebat omnino innoxios, aut culpa reos jure damnabat; dum ratio pro pœnæ mitigatione suppeteret, ad benignitatem se referebat. Si postulabat æquitas, ut gratiæ aliquid indulgeretur, id non putide sibi arrogabat, sed Patronis tribuebat, ad se solam Justitiæ administrationem pertinere existimans.

§. VI. EXEMPLA PROFANA.

Bejerl. vir. Justit. fol. 2491. I. QUintus Mutius Scævola Pontifex Maximus filius P. Mutii, Proconsul Asiam tanta integritate administravit, ut imposterum in eam Provinciam ituris Magistratibus in exemplum & formam fuerit propositus.

Ibid. II. Domitianus Imperator tantam curam Magistratibus coercendis adhibuit, ut neque modestiores unquam, neque justiores extiterint.

Ibid. III. Apud Athenienses novem Principes erant, quibus, Respublica concredita erat, qui, cum eligerentur, religiose jurabant, neque munera se accepturos, neque auream statuam publice erecturos.

Alex. ab Alex. l. 3. c. 5. IV. Areopagitæ litium controversias non interdiu, sed noctu judicabant, ut procul ab omni affectu, qui animos in diversum agit, ferre possent Judicium. Sed & lege apud eosdem cautum erat, ut qui causam diceret, nec præmio uteretur, nec ad misericordiam aut invidiam Judices adduceret, ne cui plus in misericordia, quam in causa spei esset.

Plutarch. in Lacon. V. Acrotasus Parentibus postulantibus, ut sibi in re quapiam injusta adesset, audacter respondit: Quamdiu apud vos eram, nullam habebam Justitiæ scientiam: ast dum me Patriæ, & patriis legibus tradidistis, insuper & Justitiam & honestatem pro viribus docuistis, huic magis, quam vobis conabor obtemperare. Quandoquidem ergo hæc est voluntas vestra, ut, quæ sunt optima, faciam: optima vero sunt, quæ justa sunt tum homini privato, tum præcipue principatum gerenti, quæ vultis faciam: quæ dicitis negabo.

Polyant. vir. Justit. f. 630. VI. Titus Manilius inter Macedones accusatores, & filium constitutus, audita causa sic pronunciavit: Cum probatum sit, Silanum filium meum pecuniam accepisse, ipsum repudio: & prole mea indignum judico, protinusque a conspectu meo abire jubeo.

Caussinus in aula sancta l. 3. c. 28. n. 3. VII. Andronicus Comænus unum ex intimis Aulicis publico supplicio ob delictum affici præcepit, simulque illis, qui Justitiam parum curabant, nuntiari jussit: aut injustitiam, aut vitam relinquere.

Ibid. n. 6. ex Chron. Alex. VIII. Theodoricus Rex cum Juvenalis honesta Matrona ei quæsta esset, causam suam per integrum jam triennium a Judicibus protrahi, his ad se vocatis præcepit, ut intra biduum expedirent, quod cum illi intra biduum præstitissent, omnes velut læsæ justitiæ reos, capitis damnavit.

Faber in conc. Th. 3. in fest. IX. Cambyses Rex Persarum, Judici iniquo, & muneribus corrupto pellem detrahi, & judicum tribunali insterni jussit, ut vel hujus exempli severitate moti justius judicarent.

S. Bonav. Cæsarius l. 11. hist. c. 46. X. E contrario vero Advocatus quidam, qui multas causas injustas susceperat, & tractarat, post mortem sine lingua inventus est, justo Dei judicio, quo effectum, ut linguam perdiderit moriens, quam vivens toties vendiderat.

Val. Max. l. 5. c. 5. de jur. XI. Zaleucus urbe Locrensium a se saluberrimis legibus munita, cum filius ejus adulterii crimine damnatus, secundum jus ab ipso constitutum utroque oculo orbari deberet, ac tota civitas in honorem Patris pœnæ necessitatem adolescenti remitteret, aliquandiu repugnavit, demum precibus populi victus, suo prius deinde filii oculo eruto, mirabiliter temperamento officium misericordis Patris & justi legislatoris conjunxit.

Sabel. l. 4. XII. Servavit Capitolium Marcus Manlius, sæpius in acie stetit, pro patria strenue dimicavit, accepit adversa vulnera, cives servavit, præmia tulit, & in toga multos alieno levavit ære; & nihilo secius populi suffragiis damnatus, quia supra fortunam privati civis aliquid optare crederetur. Adeo nullum civem ab initio ferre potuit Romanus populus, qui legibus, cum esset opus, cogi non posset.

Mal. l. 8. XIII. Timochares Ambraciensis Fabritio Consuli pollicitus est, se Pyrrhum veneno per filium suum, qui potionibus ejus præerat, necaturum. Ea res cum ad Senatum delata esset, missis legatis Pyrrhum monuit, ut adversus hujus generis insidias cautius se gereret, memor urbem a filio Martis conditam, armis bella non venenis gerere debere. Timocharis autem nomen suppressit, utroque modo æquitatem amplexus, qui nec hostem malo exemplo tollere, nec eum, qui bene mereri paratus fuerat, perdere voluit.

§. VII. SIMILITUDINES.

Qualitas.

Cic. l. de finibus. I. SIcut theatrum cum commune sit, recte tamen dici potest, ejus esse illum locum, quem quisque occupavit; ita in mundo licet omnia communia sint, non tamen adversatur juri, ut proprium sit cuique, quod legitimo possidet titulo.

Bencevr. v. Justitia. n. 61. II. Sicut lingua stateræ, ut officio suo bene fungatur, justamque mensuram judicet, in medio consistere debet; ita justitiæ quoque officium est, medium ubique tenere, & neque per timorem tormentorum, neque per spem munerum ad alterutram partem se magis inclinare.

III. Sicut cingulum corporis, medium tenet locum inter partem corporis superiorem & inferiorem, & non nisi violenter ad unam alteramve partem magis inclinatur; ita Justitia inter potentem & humilem, divitem & pauperem media consistit; & eo solum se inclinat, quo majus æquitatis pondus eam trahit. *Id. n. 5.*

IV. Sicut a centro ad circumferentiam majorem, major & longior protenditur linea, ad minorem, vero minor, ita a justitia distributiva, quæ est quasi centrum medium, linea amoris & liberalitatis producta ad illam, qui ma- *Id. n. 7.*

majorem virtutis aliorumque meritorum habet ambitum, major quoque esse debet, quam illius, qui minor est in ejusmodi meritis.

Erasm. l. 1. apophe. V. Sicut in bello, quo tuta sit tota aliqua Provincia, privata interdum ædificia aut agros destrui necesse est: ita Justitia bono communi prospiciens, particularium interdum Personarum emolumentum negligat, oportet.

§. VIII. MOTIVA.

I. *Quia hanc specialiter requirit Deus, juxta testimonium Michææ dicentis*: *Mich. 6. v. 8.* Indicabo tibi, o homo, quid sit bonum; & quid Dominus requirat a te: utique facere judicium, & justitiam.

Prov. 14. v. 34. & 25. v. 5. II. *Quia etiam bonum Reipublicæ specialiter eam requirit*; cum Justitia sit quasi protectrix, & conservatrix illius, juxta Salomonem: cum juxta hunc justitia elevet Gentem, & thronus Regum per eam firmetur.

III. *Quia particulare cujusque hominis bonum pariter eam exigit*; ut enim nulli membro bene esse potest, nisi capiti aliisque membris apte cohæreat; ita nec homini ulli bene esse potest, nisi per justitiam cum suo Magistratu, velut capite, & aliis hominibus velut commembris conjungatur.

Sap. 8. v. 7. IV. Quia, teste Salomone, si justitiam quis diliget, hujus labores magnas habent virtutes; sobrietatem enim (id est, temperantiam) & prudentiam docet, & justitiam, & virtutem (id est, fortitudinem) quibus utilius nihil est in vita hominibus.

V. Quia summam possessori suo dignitatem honestatemque conciliat; nam justus ut palma florebit, & sicut Cedrus Libani multiplicabi-*Ps. 91. v. 13.* tur, teste S. David. Hinc, & Demosthenes eos *Fulgus in Verid. v. Justit. c. 2.* homines in primis laude dignos pronuntiavit, qui nullam anteponerent justitiæ utilitatem. Pecunias enim quisque possidere potest; at justitiæ gloria pecuniis non emitur.

VI. Quia justitiæ amator invictus adversus omnes casus sinistros efficitur; nec enim, te-*Prov. 12. v. 21.* ste Salomone, contristabit justum, quidquid ei acciderit; & ut Horatius cecinit:

Horat. 3. Carm. 3.
Justum & tenacem propositi virum,
Non Civium ardor prava jubentium,
Non vultus instantis Tyranni
Mente quatit solida, neque Auster
Dux inquieti turbidus Hadriæ,
Nec fulminantis magna Jovis manus,
Si fractus illabatur Orbis,
Impavidum ferient ruinæ.

§. IX. MEDIA.

Mans. 1. I. *Præsentia & timor Dei*: sic enim Zeno interrogatus, qua ratione possent ipsius familiares justitiam colere, nihilque injuriæ facere? respondit: Si semper me vobis præsentem existimabitis: quanto magis hoc de Dei præsentia dici poterit. Hinc & Josaphat Judicibus a se constitutis dicebat: Videte, quid faciatis, non enim hominis exercetis judicium, sed Domini: Sit timor Domini vobiscum.

2. Par. 19. v. 6. II. *Sapientiæ studium*: quia hæc fortius ad bene & juste agendum, quam lex alia quæcumque adstringet; hinc Antisthenes negabat sapientem virum obstrictum esse legibus ab homine promulgatis.

III. *Amor ordinatus amicorum*; sic enim non *Laert. l. 6.* facile aut incitabimur ad malum alteri inferendum, aut ab alio inferri patiemur; id quod sapienter P. Rutilius advertit, dum amico cuidam, quod rem injustam ei negasset, querenti, dicentique: quid mihi opus est tua amicitia, si quæ abs te rogo, non impetrem? respondit: Et imo quid mihi tua opus est amicitia, si me urgere cupis, ut in justitiæ leges tua causa peccem?

IV. *Amor pacis atque concordiæ*: sic enim suasit S. Augustinus, dum dixit: Interroga o- *S. Aug. in Psal. 84. v. 11.* mnes homines: vultis pacem? uno ore tibi respondet totum genus humanum, opto, cupio, volo amo. Ama & justitiam, quia duæ amicæ sunt justitia & pax. Si amicam pacis non amaveris, non te amabit ipsa pax, nec veniet ad te.

V. *Inculpata & intrepida mens*: nam, ut recte S. Gregorius dixit, lucem debet aspicere, *S. Greg. in homil.* qui vult de tenebris judicare. Et iterum: Noli quærere Judex, nisi valeas virtute irrumpere.

VI. *Oratio fervens*: sic enim Salomon eam *3. Reg. 3. v. 9.* impetravit, dum jussus petere, quidquid vellet, dixit: Dabis servo tuo cor docile, ut populum tuum judicare possit.

§. X. ASCETICA.

I. Tria sunt, quæ specialiter Asceta circa hanc virtutem observare debet. Primum est, ut cum justitia sit virtus ad jus suum cuique tribuendum inclinans, bene cognoscere studeat, quod sit jus illud, quod variis Personis tribuere debeat. Nimirum 1. Deo amorem, reverentiam, obedientiam, gratitudinem. 2. Sanctis cultum, fiduciam, imitationem. 3. Superioribus reverentiam & obedientiam. 4. Parentibus pietatem, honorem & gratitudinem. 5. Benefactoribus beneficiorum gratam memoriam, prædicationem & compensationem. 6. Senioribus & Majoribus observantiam. 7. Æqualibus concordiam & affabilitatem. 8. Subditis prudentem directionem, & liberalem sustentationem, discretam correctionem. 9. Pauperibus compassionem, misericordiam, & liberalitatem.

II. Secundum est, ut magnam de necessitate & utilitate hujus virtutis æstimationem tum ipse concipiat, tum aliis ingeneret: id quod triplici ex testimonio obtinere & efficere poterit. 1. S. Scripturæ seu Salomonis dicentis: Rex justus erigit terram, Rex qui judicat in veritate pauperes, thronus ejus in æternum firmabitur. 2. Sapientium Ethnicorum; nam, Plutarcho teste, nihil tam egregium, nihil tam proprium Regis (quidni cujusvis etiam Christiani)? esse videtur, quam justitiæ opus. Ciceronis judicio, jus & æquitas sunt vincula civitatum, & fundamentum perpetuæ commendationis & famæ est justitia, sine qua nihil potest esse laudabile. Imo juxta Augustinum, Pietate & justitia Principes Dii fiunt omnium hominum: nam, ut Cicero recte advertit, tanta hujus virtutis vis est, ut nec il quidem, qui maleficio ac scelere pascuntur, possint sine

ulla particula Justitiæ vivere. Hinc Hesiodus prudenter conclusit:

Hoc uno Reges olim sunt sine creati,
Dicere jus populis, injustaque tollere facta.

III. Tertium est, ut regulas quasdam discat doceatque ad Justitiæ perfectionem obtinendam opportunas, quales sequentes a Lipsio in Politicis assignantur. 1. Nihil in penatibus venale sit, aut ambitioni pervium; quia hæc duo vitia sunt extremi hostes justitiæ. 2. Causas reosque semper audire oportet: quia inauditi ac indefensi, tanquam innocentes pereunt, Tacito teste. 3. Novæ leges parce ferendæ: nam & illud verum Taciti effatum. Corruptissima Republica plurimæ leges; certe si hoc ævum aspicias fateare, ut antea flagitiis, sic nunc legibus laborari. 4. Leges ab ipso Legislatore accurate observentur: nam in his, juxta Aristotelem, salus Reipublicæ sita est. Et, ut sapienter notavit Seneca: Minimum decet libere, cui nimium licet. 5. Justitiæ rigor clementia temperandus: nam invisa imperia nemo retinuit diu.

Prov. 20. v. 26. IV. Si tamen pœna infligenda sit, juxta sequentes regulas exigatur. 1. Tarde veniendum ad supplicia: prope enim est, ut libenter damnet, qui cito, Seneca teste, præstatque, Cicerone monente, vitiosas partes sanare; quam exsecare. 2. Non nisi publica utilitate suscipiendas aut certe, si propria res vindicantis agitur dissimulet, ac vultum induat tanquam invitus, ac cum magno tormento ad castigandum veniat. 3. Ad exemplum omnia referenda, non ad ultionem: itaque ab ira abstineatur, nam quis membra sua odit, cum abscindit. 4. Pœna sint e moribus receptoque usu: nam lædit, quidquid in his novum aut nimium; crudelesque merito censentur, qui puniendi causam habent, non modum: oportet inquit Aristoteles, supplicia more Patrio sumi. 5. Æqualitas servetur: nisi, forte aliud in nobilibus prudentia suadeat; nam & a medicis quamquam in adversa valetudine nihil servi a liberis differant, mollius tamen liberi clementiusque tractantur, ut sagaciter advertit Plinius. 6. Nunquam Legislator ipse per se supplicia exigat: nam suadente Xenophonte, ubi pœnarum aut coercitionis res est, aliis id delegandum; præmiorum aut munerum, ipsi obeundum; hinc Nero, Seneca teste, subtraxit oculos, jussitque supplicia, non spectavit. 7. Si rarum supplicium a multitudine exigendum sit, omnes uno ictu feriantur, Lipsio, Tacitoque suasoribus; nam repetita & frequens vindicta, paucorum odium reprimit, omnium irritat. Incide semel, inquit Lipsius, quidquid incidendum est, & tum malagmata adhibe hæc bina: prius beneficiis in alios auctam lenitatem tuam testificare; & tum vindictam in rerum atrocium ministros derivato; gaudet enim vulgus, recidisse iram in iræ ministros, nec ullam potentiam scelere quæsitam cuiquam esse diuturnam.

§. XI. CONCEPTUS PRÆDICABILES.

I. EX occasione picturæ, qua justitiæ virtus cum Libra in manu pingitur, explicare potest naturam justitiæ, & officia illius, dicereque 1. in pertica lances sustinente scriptum esse: Qua mensura mensi fueritis, eadem remetietur vobis. 2. in Lingula libræ scriptum esse: In medio consistit virtus, justitiæ præsertim. 3. In tergo dextræ lancis; Quod tibi vis fieri, vide, ut alteri feceris. 4. In tergo alterius: Quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu aliquando alteri facias. 5. In Manubrio sustinente libram: Statera dolosa abominatio est apud Deum: & pondus æquum voluntas ejus. Vel Germanice: *Recht Gwicht vont uns begehret Gott: Falsche Waag ist der Seelen Tode*, Vel brevius: *Fasch Gwicht streng Gericht*. Quæ omnia fusius explicari, & practicis exemplis confirmari possunt. *Luc.* 6. v. 38. *Matt.* 7. v. 22. *Tob.* 4. v. 16. *Prov.* 11. v. 1.

II. Ex occasione thematis: *Pondus habebis justum & verum, ut multo vivat tempore super terram:* explicari possunt quatuor illi contractus innominati a Theologis & Juristis assignari soliti, in quibus tota fere justitiæ praxis consistit. Dicatur ergo primum pondus seu lapidem pro libra justitiæ esse: *Do, ut facias*, cui lapidi inscripta sit hæc sententia: Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarii apud te non remaneat. Hunc ad Dominos, qui famulos aut operarios constituunt, pertinere ostendatur, simulque demonstretur, quam æquum sit, debitam mercedem statim illis offerre; quam iniquum vero & crudele, victum aut salarium illis negare, vel parcius offerre, juxta illud S. Jacobi: Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est a vobis, clamat; & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit. Secundum pondus aut lapis est: *Facio, ut des*: cui inscriptum est: Si justitiam quis diligit, labores hujus magnas habent virtutes: estque adhibendus a famulis & operariis, ut quemadmodum illi sibi a Dominis cupiunt largam mercedem offerri, ita ipsi vicissim debitas operas liberaliter exhibeant; illud S. Pauli semper in memoria habentes: Quæcumque facitis, ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus, scientes quod a Domino accipietis retributionem. Ostendatur proin, quantas habeat virtutes labor tali modo susceptus, tam in hac, quam in altera vita. Tertium pondus seu lapis est: *Do, ut des*: cui inscriptum est: Melius est parum cum justitia, quam multi fructus cum iniquitate: atque in emptione & venditione adhibendus est. Ostendatur proinde, quam vere melius sit parum cum justitia *ante mortem* pro temporali benedictione obtinenda; *in morte*, dum cum gaudio usurpabit illud S. Pauli: Aurum & argentum, aut vestem nullius concupivi: *post mortem*, quia ab auditione mala non timebit, sed in memoria æterna erit justus. Cum semine eorum permanent bona; hæreditas sancta nepotes eorum. Quia tamen interdum potest quid charius vendi; ideo triplex est hoc pondus, pium, moderatum, rigorosum. Et præterea grana, id est, causæ excusan- *Deut.* 25. v. 15. *Tob.* 4. v. 15. *Jac.* 5. v. 4. *Sap.* 8. v. 7. *Eph.* 6. v. 6. *Prov.* 16. v. 8. *Act.* 20. v. 33. *Ps.* 111. v. 7. *Eccl.* 44. v. 11.

fantes ab injustitia adjici possent, nempe. 1. Si emat in gratiam venditoris vut viciffim. 2. Si multa emat. 3. Lucrum cessans. 4. Damnum emergens. 5. Affectus fingularis erga rem emptam. 6. Raritas rei vendendæ. Quartum pondus seu lapis est: *Facio, ut facias*, cui inscriptum est: Non dimittitur pecca um, nisi restituatur ablatum: Servitque pro restitutione vel solutione rei promissæ vel debitæ solvenda. Ubi semper meminisse oportet sententiæ Servatoris: Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid adversus te: relinque ibi munus tuum ad altare, & vade prius reconciliari fratri tuo. Usurpari etiam debet in votis Deo
Eccl. 5. v. 3. reddendis juxta illud Ecclesiastis: Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere; displicet enim ei infidelis & stulta promissio. Excitentur itaque Auditores, ut hoc pondere studiose utantur, sicque quærentes ante omnia regnum Dei & justitiam ejus, mereantur cætera adjici sibi.
Cap. 8. v. 9. III. Ex occasione sententiæ: *Si quis justitiam diligit, labores hujus magnas habent virtutes*: ostendi potest multiplex fructus Justitiæ. 1. Quia singulariter conducit ad bona tempo-
Matt. 6. v. 33. ralia augenda, juxta illud Christi: Quærite primum regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis. 2. Quia similı modo conducit ad bonam famam augendam & conservandam, juxta illud S. Davidis supra citati: In memoria æterna erit justus, ab auditione mala non timebit. 3. Quia jucunditatem bonæ conscientiæ conciliat, juxta illud Salo-
Prov. 17. v. 1. monis: Melior est buccella sicca cum gaudio,
Eccl. 13. v. 30. quam domus plena victimis cum jurgio. Bona quippe est substantia, cui non est peccatum in conscientia. 4. Quia singulariter conducit ad gloriam æternam obtinendam & augendam:
Prov. 10. v. .. quia, teste Salomone, opus justi ad vitam; fructus autem impii ad peccatum. Et: non
ibid. 11. v. 4. proderunt divitiæ in die ultionis: justitia autem liberabit a morte, nempe æterna.
Matt. 22. v. 21. IV. Ex occasione thematis: *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo*, ostendi potest, quomodo hanc sententiam varii status observare debeant. 1. Clerici, reddendo Deo, quæ Dei sunt, id est, cultum divinum per accuratam officiorum Ecclesiasticorum administrationem. 2. Judices, observando puncta in tribunali Urbis Patavinæ scripta: Excute manus ab omni munere, patienter partes audi, benigne responde, juste judica. 3. Hospites & Mercatores, ut dando Cæsari, quod Cæsaris est (id est, Principes censionem, *en Aufschlag*, vel vectigal) & emptoribus, quod ipsorum est, non corrumpendo merces, non imminuendo mensuram, non pretium injuste augendo, nec merces malas offerendo; eumque in finem bina axiomata in mente af-
Prov. 16. v. 8. fiduo habeant: male dilabuntur. Et melius est parum cum justitia, quam multi fructus cum iniquitate. 4. Operarii, & artifices, ut Deo reddant, quæ Dei sunt, non negligentes propter laborem officia religionis & cultus divini, ex altera tamen parte etiam fideliter laborantes, & a nimia mercede exigendæ sedulo caventes, ne damno suo experiri cogantur, quod hæreditas, ad quam festinatur in princi-

pio, in novissima benedictione carebit. 5. Patresfamilias, non impediendo famulos & ancillas, quo minus debitum Deo cultum exhibere queant; e contrario autem victum, & salarium fideliter persolvendo, quem in finem sæpius animo volvant tremendam illam S. Pauli sententiam: Si quis autem suorum, & maxi- 1. Tim. 5. v. 8.
me domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior. Et illam Siracidis: Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi Eccl. 33. v. 31.
anima tua: quasi fratrem sic eum tracta. 6. Servi & ancillæ; ne permittant se a cultu divino impediri, & ut fideles Dominis suis servitium præstent, non ad oculum servientes, sed ex animo operantes sicut Deo. Quæ omnia facile amplificari, & variis rationibus & exemplis probari possunt.
V. Ex occasione sententiæ: *Et appropians* Luc. 10. v. 34.
alligavit vulnera ejus, infundens oleum & vinum: ostendi potest, quomodo correctio velut actus Justitiæ vindicativæ suscipi, & oleum cum aceto misceri debeat: nimirum 1. Si bene Superior studeat cognoscere errorem, & ab ipso etiam reo agnosci faciat. 2. Si nunquam nisi pacato animo & bona intentione puniat. 3. Si ad radicem errorum evellendam tendat. 4. Si in spiritu lenitatis procedat, & sicut cælum, ab initio serenam, mox turbidam faciem, tum tonantem verbis, fulgurantem minis, & tandem omnino fulmine pœnæ convenientis puniat. 6. Si Consiliarios libenter adhibeat, & admittat. 7. Si ubi effectus non respondet, non immodice turbetur, sed divinæ voluntati suosque subditos penitus committat.
VI. Ex ejusdem thematis occasione ostendere potest, quam multi non bene fungantur officio curationis, dum vel solum oleum, vel solum acetum infundunt. Itaque in prima parte ostendatur, quinam solum oleum affundant, nimirum. 1. Magistratus, quia omnia dissimulant. 2. Concionatores & Confessarii vitia palpantes, aut certe reprehendere non audentes. 3. Parentes, qui omnia liberis permittunt, aut certe non nisi verbis obiter castigant, ut Heli. 4. Patresfamilias dissimulantes domesticorum delicta, atque ad officium Christiani præstandum non adigentes. 5. Præceptores & Ludimagistri non corrigentes discipulos. 6. Quilibet alius potens juvare ad correctionem proximi, sine suo gravi incommodo, & non faciens. In secunda parte ostendatur, quinam sint, qui solum acetum infundunt, nimirum. 1. Qui ob delicta non satis probata vel cognita puniunt. 2. Qui in ira castigant. 3. Qui ipsum reum ira æstuantem corripiunt. 4. Qui nimis frequenter, & quasi assidue pœnas expetunt. 5. Qui nec temporis, nec loci rationem habent. 6. Qui asperitate verborum aut verberum excedunt. 7. Qui statim desperant de correctione. Excitentur primo Auditores, ut Samaritanum imitantes, oleum aceto miscere studeant.
VII. Ex occasione verborum: *Juste, quod* Deut. 16. v. 20.
justum est, persequeris: explicare possunt tres conditiones ad justum Judicem & judicium requisitæ. Quarum prima indicatur per verba: *quod justum est*: scilicet ut sciat *substantiam* officii

officii sui in eo consistere, ut jus & factum bene intelligat, neque personas unquam respiciat, nisi ubi ratio & æquitas id persuadet. 2. Per verbum *Juste*; scilicet ut sciat *modum* & *finem* sui officii, qui est, solam Dei gloriam, Reipublicæ bonum, pacem, & concordiam, civiumque utilitatem quærere: ex qua intentione duæ aliæ virtutes magni momenti oriuntur, nempe vigilantia, & officium suum bene administrandi. 3. Per verbum, *persequeris*: innuitur, scilicet constantia & perseverantia in exequendo eo, quod justum est, ita ut, ubi justitia exigit, dura, (id est, inflexibilis) fiat infernus, fit ejus æmulatio legis. Quæ omnia fusius explicata videri possunt apud Ludov. de Ponte t. 2. de perf. tr. 4. c. 11.

Exod. 18. v. 21. VIII. Ex occasione verborum a Jethro olim ad Moysen dictorum: *Provide tibi viros de omni plebe, & de cuncto Israel, potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam, qui judicent populum omni tempore*: explicari possunt aliter proprietates Judicum, & dici, quod 1. debeant esse *Selecti* ex plebe. 2. *Potentes*, id est, magna authoritate prædıti. 3. *Timentes Deum*, non homines. 4. *Veritatis*, id est, recti judicii amantes. 5. *Odio avaritiam prosequentes*, ne patiantur se muneribus corrumpi. 6. *Omni tempore* paratos ad judicandum, neque litem injuste protrahentes, quæ fusius digesta videri possunt apud Lud. de Ponte t. 3. de perf. tr. 4. c. 10.

§. XII. MISCELANEA.

Qualitas.

S. Bern. l. 9. de consid. I. Judicii censuram ira enervat, mollior affectus præcipitat.

Stob ser. 44. II. Bias damnaturus quempiam ad mortem, lacrymatus est ob miseriam hominis, & deplorandam fortunam. Verum cum dixisset quidam: Quid est, quod defleas, cum in tuo sit arbitrio, condemnare, aut liberare reum? respondit ille: Necessarium quidem esse, naturæ condolere, a lege autem & justitiæ regula discedere, magis perniciosum esse.

Plutarch. in apoph. III. Photion ab Antipatro rogatus, ut aliquid injusti faceret, non potes, inquit, simul me amico, & adulatore uti: amicus enim usque eo obsecundat amico, quousque justitia, & æquitas patitur.

Idem. IV. M. Cato dicebat, Magistratum nec pro justis orandum (cum oporteat ultro favere bonis) nec pro injustis exorandum esse, quia pro his orare humanitatis, exorari autem, deflectentis a justitia est.

Pier. l. 17. p. 69. V. Herodotus vulturem pro justitiæ symbolo assignat, cum nihil, quod vivit, attingat, nec ullum animatum occidat, ut Aquilæ & accipitres faciunt.

Longius in Poly f. 613. VI. Statuæ Thebanorum Magistratuum sine manibus, & oculis clausis fingebantur, ut significarent, Judicem nec manus ad accipienda munera, nec oculos apertos ad respiciendas personas habere debere.

Textor. in theat. l. 4. c. 75. VII. Aristides interrogatus, quid esset Justitia? respondit, nihil alienum desiderare.

Idem. VIII. Mycerinus Cleopis filius Ægypti Rex adeo Justitiæ erat amans, ut, si quis conquereretur de re quapiam injuste ablata, sua pecunia jacturam resarciret.

IX. Glaucus Lacedæmonius tam celebris fuit justitiæ zelator, ut ad eum videndum multi alienigenæ Spartam venerint. *Idem.*

Utilitas.

X. Camillus, cum ad ipsum Phaliscos obsidentem Ludimagister pueros civium, sub titulo ambulationis extra urbem ductos tradere vellet, non solum sprevit perfidiam, sed Magistrum revinctis post terga manibus, pueris dedit verberandum, & ad parentes cum plagis reducendum. Ob quod factum Phalisci sponte deditionem fecerunt. *Idem.*

XI. Leo Larycratidis filius, cuidam percontanti, in qua urbe tum vivere posset? respondit: In ea, in qua Incolæ neque nimis multum, nec nimis parum possident, & ubi justitia viget. *Plutarch. in Lacon. apoph.*

Dignitas.

XII. Agesilaus rogatus, utra virtus esset præstantior, fortitudo, an justitia? graviter respondit, fortitudinis nullum esse usum, nisi justitia adsit. Quod si omnes essent justi, nihil opus foret fortitudine. *Ibid.*

XIII. Trajanus Imperator justitiam & æquitatem primaria duo Principum ornamenta dicebat esse. Hinc ipse in omnium conspectu Præfecto urbis porrigens gladium dixit: Cape ferrum, & vel pro me, si bene justitiam administravero, vel contra me, si male id fecero, utere. *Niceph. Callist. l. 3. hist. Ec. c. 25.*

Justitia Vindicativa.

XIV. Moysen, & Aaron virgas gestarunt indices regiminis, sed aridas, quæ ex terra nihil humoris attrahere poterant; ut insinuarent, Judices, nihil ex bonis litigantium ad se trahere debere. *Faber in auct. ib. 3. in festo S. Barth.*

XV. Salomon porticum, in quo tribunal erat, cedrinis lignis a pavimento usque ad summitatem texit, ut indicaret, Judices, perinde ut cedros, rectos & incorruptos esse debere. *3. Reg. 7.*

XVI. Athenienses ante Judicum consessum porcellum mactare jubebant, eoque sedilla Judicantium aspergi, ut scirent, innocentium sanguine se aspersum iri, si innocentem fonderent. *Sig. apud Caus. l 4.*

XVII. Cum Ptolomæus aleis ludens, puerum, nomina damnaturum ad mortem, legentem audiret, Berenice uxor e manibus chartam puero eripuit, dicens, non similem esse tesserarum, & corporum causam. Quo audito Ptolomæus multum delectatus, nunquam postea inter lusum de capitalibus causis decrevit. *Ex Ælia. l. 14. var. hist. c. 43.*

XVIII. Deus ipse dixit: Descendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint: an non est, ita ut sciam: ut doceamur, inquit Philo, ne quis homo de absentibus, & futuris, & incertis putet se facere posse conjecturam, sed prius maxime prospicere debeat. *Gen. 18. v. 21. De conf. lingu.*

§. XIII. AXIOMATA.

I. Fiat justitia, pereat mundus.
II. Justitia sola Respublica sustentatur.
III. Summum jus, summa injuria.

§. XIV.

§. XIV. AUTHORES.

I. Ludov. de Ponte t. 4. de perf. tr. 4. cap. 5. & 6. Item cap. 11.
II. Joannes Busæus in Viridario virtutum. V. Justitia.
III. Jacobus Alvarez t. 2. de perf.
IV. Petrus Sanchez in Regno Dei p. 6. c. 7.

TITULUS LXXXI.

LABOR.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

Cicero l. 2. Tusc. qu. I. EST juxta Ciceronem, functio quædam animi vel corporis, gravioris operis vel muneris. Vel brevius: est seria occupatio hominis.

Divisio.

II. Dividitur in laborem *mentalem* & *corporalem*; ille est, quo animus seu mens potissimum exercetur, uti est studium, meditatio, &c. iste est, quo corporeæ vires præcipue occupantur, uti sunt artificum, & opificum, aut operariorum ac servorum occupationes.

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Qualitas.

Gen. 2. I. TUlit ergo Deus hominem, & posuit eum in paradisum voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum.

Prov. 6. v. 6. II. Vade piger ad formicam, & considera vias ejus, & disce sapientiam: quæ, cum non habeat Ducem, nec præceptorem, nec Principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat.

Eccl. 7. v. 16. III. Non oderis laboriosa opera, & rusticationem creatam ab Altissimo.

Prov. 10. v. 5. IV. Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem stertit Æstate, filius confusionis.

Eccl. 11. v. 6. V. Mane semina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua: quia nescis, quid magis oriatur, hoc aut illud: & si utrumque simul, melius erit.

1. Thess. 4. v. 10. VI. Rogamus vos fratres, ut abundetis magis, & operam detis, ut quieti sitis, & ut vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis: & ut honeste ambuletis ad eos, qui foris sunt, & nullius aliquid desideretis.

Necessitas.

2. Thess. 3. v. 10. VII. Cum essemus apud vos, denunciabamus vobis, quoniam si quis non vult operari, non manducet.

Job. 5. v. 7. VIII. Homo nascitur ad laborem, & avis ad volatum.

Gen. 3. v. 17. IX. Quia audisti vocem uxoris tuæ, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbam terræ. In sudore vultus tui vesceris pane.

X. Quæ in juventute tua non congregasti, quomodo in senectute invenies? *Eccl. 25. v. 5.*

Utilitas.

XI. Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium (id est, laborantium) divitias parat. *Prov. 10. v. 4.*

XII. Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est. *Prov. 12. v. 11.*

XIII. Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis serviet. *Ib. v. 24.*

XIV. Vult, & non vult piger: anima autem operantium impinguabitur. *Prov. 13. v. 4.*

XV. Labores manuum tuarum, quia manducabis: beatus es, & bene tibi erit. *Ps. 127. v. 2.*

XVI. Fratres mei dilecti, stabiles estote, & immobiles, abundantes in opere Domini semper, scientes, quod labor vester non est inanis in Domino. *1. Cor. 15. v. 58.*

XVII. Videte oculis vestris, quia modicum laboravi, & inveni mihi multam requiem. *Eccl. 51. v. 35.*

Dignitas.

XVIII. Bonorum laborum gloriosus est fructus. *Sap. 3. v. 15.*

XIX. Justum deduxit Dominus per vias rectas: honestavit illum in laboribus, & complevit labores illius. *Sap. 10. v. 10.*

Jucunditas.

XX. Dulcis est somnus operanti, sive parum, sive multum comedat: saturitas autem divitis non sinit eum dormire. *Eccl. 5. v. 11.*

XXI. Vita sibi sufficientis operarii condulcorabitur, & in ea inveniet thesaurum. *Eccl. 40. v. 18.*

§. III. EX SS. PATRIBUS.

Qualitas.

I. SErius animus, & prudens ad omnem se comparat laborem, nec in eo dissolvitur, sed per eum magis in seipsum colligitur, qui semper præ oculis habens non tam quod agit, quam quod agendo intendit, omnis consummationis attendit finem. *S. Bern. de vita solit.*

II. Ad laborem cum veneris, sic temperabis opus agendum, ut sollicitudo operis intentionem animi tui ab iis, quæ Dei sunt, non avertat. *Idem de doctrin.*

III. Labor noster inanis, nisi manus Domini adjuvet. *Hier. sup. Gen.*

IV. In omnibus laboribus fructus semper pensandus est. *Hor. lib. 1. Greg. 11. Moral.*

Necessitas.

V. Qui in labore hominum non sunt, in labore profecto dæmonum erunt. *Idem sup. Cant.*

VI. Deus posuit hominem ab laborandum, artusque ejus ad hoc effinxit. Idcirco otiosus ab ordine suo, & creatione deficit. *S. Chrys. in 2. ad Thess. 3.*

VII. Qui nobis vires idoneas ad laborandum suppeditavit, in die judicii parem quoque in laborando industriam reposcet. *S. Basil. in reg. 37. fusior.*

VIII. Homo ad laborem nascitur, & avis ad volatum, quia inde mens ad summa volat, unde caro in infimis diutius laborat. *S. Greg. l. 7. mor. c. 4.*

IX. Laborandum est ut victus paretur. *Aug. de op. mon.*

X. Sine

X. Sine labore transire non possumus æstum hujus sæculi. *Gregor. in Epistr.*

Bernard. in Decl. XI. Homo ad laborem natus est; si refugit laborem, non facit id ad quod natus est.

Hier. in Jovin. XII. Aliquod opus facito ut te diabolus inveniat occupatum; non enim ab illo facile capitur qui bono vacat exercitio.

Utilitas.

S. Bern. l. 2. de Nativ. XIII. Agnoscant homines, quod qui in laboribus hominum non sunt, visitari ab Angelis non merentur. Agnoscant, quam placeat Superis civibus labor, cujus spiritualis intentio est.

Cass. l. 5. instit. c. 2. XIV. Labor carnalis, Spiritus contritioni conjunctus, acceptissimum Deo sacrificium, dignumqua sanctitatis habitaculum, puris, mundisque recessibus exhibebit.

S. Greg. in moral. XV. Sancti Viri, quot labores nunc veritati commendantes exibent, tot jam remunerationis suæ pignora intra spei suæ cubiculum clausa tenent.

S. Hier. in Epist. XVI. Nullus labor durus, nullum tampus longum videri debet, quo gloria æternitatis acquiritur.

Chrysost. super Ps. Cuis est Hom. 8. Idem super Mat. hom. 48. Psal. 87. v. 16. S. Basil. const. mon. cap. 5. XVII. Labor malos mores corrigit.

XVIII. Laborantibus finis dulcis est.

§. IV. EXEMPLA.

Qualitas.

I. CHristus in laboribus fuit a juventute sua. Quod idem etiam confirmat S. Basilius dicens: Christus prima sua ætate Parentum suorum imperio subjectus fuit, & labores corporis æquo cum ipsis animo illis obediens toleravit. Verisimile enim est, ut homines illi essent, & justitiæ, & pietatis cultores, tenues tamen, neque necessariis ad vivendum copiis satis instructi (quod ex præsepio intelligi potest, in quo venerabilis ille fœtus est fotus) solitos eos in assiduis corporis laboribus versari, & hac ratione quotidianum victum quæritare. Porro Jesus cum in his, ut divinæ litteræ prædicant, esset subjectus, sine dubio in perferendis etiam una cum ipsis laboribus morigeram declarabat suam obedientiam.

In vit. S. Birgitt. c. 29. II. De B. Virgine Christus S. Birgittæ dixit: Mater omne tempus suum tribus distinxit temporibus; unum quo laudavit Deum ore suo: aliud, quo manibus ei serviebat: tertium, quo corporis infirmitati compatiens, necessaria tribuit ei juxta modum.

Act. 20. v. 33. III. S. Paulus ipsemet de se fatetur, se argentum, aut aurum nullius concupiisse, sed ad ea, quæ sibi opus erant, manus suas ministravisse.

S. Bern. de ejus ob. IV. S. Humbertus licet jam fere decrepitus, ad ultimum usque vitæ suæ triduum, laboribus manualibus se exercebat, uti S. Bernardus testatur.

Lanciz. opu. c. 22. n. 86. V. S. Franciscus Seraphicus, licet infirmæ admodum valetudinis, numquam sibi passus est a Fratribus ministrari, sed ipse suis manibus pavimentum purgavit, & laceras vestes refecit.

Surius in Junio. VI. S. Ulmarus Abbas Monasterium ingressus in se recepit curam boves pascendi, & ligna ad fratrum officinas portandi, & nocturnis horis, cum se fratres somno dedissent, omnium calceos purgandi.

Cassian. collat. 2. c. 1. VII. Paphnutius Presbyter nonsgenarius vas aquæ, quam per totam hebdomadem erat sumpturus, suis cervicibus per quinque millia passuum portabat ad cellam, & numquam passus est sibi a Junioribus deferri.

Rosvveid l. 1. f. 121. VIII. S. Pachomius suis manibus serebat olera, & irrigabat atque circa prandii tempus mansam parabat, & fratribus solita officia exhibebat.

Vita l. 1. c. 8. IX. S. Bernardus in virtute Spiritus simul & totus quodammodo laborabat extarius, & totus interius vacabat, in altero pascens conscientiam, in altero devotionem. Laboris tempore & intus orabat, seu meditabatur absque intermissiona axterioris laboris, & exterius laborabat absque jactura intcrioris suavitatis. *Lib. 1 c. 7.* Et, ut alio in loco dicitur, ita sese fecerat omnium servum, ac si toti genitus foret orbi: ita tamen liber ab omnibus conscientiæ suæ curam gerens, tamquam soli deditus curæ & custodiæ cordis sui.

Sozomen. l. 8. cap. 2. tripart. hist. X. Dorothæus Monachus quotidie lapides ad mare colligebat, annuatimque fabricabat hospitium pro ægrotis. Cumque aliquis illi diceret: Cur ita conficis corpus tuum? respondit: quia illud me occidit.

Cassian. l. 3. inst. c. 2. XI. Monachi Ægyptii, teste Csssiano, labore manuum incessanter se in cellulis exercebant, sed ita, ut Psalmorum quoque vel cæterarum Scripturarum Meditatio numquam penitus omittatur.

Panorm. l. 2. de reb. Alph. XII. Alphonsus Rex, cum a Matthæo Siculo eximiæ Sanctitatis viro reprehensus fuisset, quod manibus laboraret, subridens respondit: Numquid Deus & Natura Regibus frustra manus dederunt.

Salcl. l. 1. XIII. Christi Apostoli, cum prædicando Evangelium omne fere tempus absumerent; quoties ab ejusmodi operibus requies contigisset, manibus aliquid operari solebant. Tarsensis Paulus, ubi classicum illud inflarat, quo pacto maximam humanarum gentium partem ad Christi signa convertit, funes texuit. Petrus Bar-Jona & Joannes Zebedæi filii madio apostolatu piscati sunt; non quia non esset quod docere possent, aut non haberent quod utilius operarentur: sed ut sibi concessum otium verterent in negotium, satius essa rati aliquid agere, modo id quod ageretur, honeste fieret.

Ibid. XIV. Lucas Evangelista cælestium rerum meditatione fatigatus, aliquid semper depingere solitus est; declarant hominis studium in eo genere tabulæ, quæ hodie haud uno loco visuntur, cum Deiparæ iconibus ipsius manu affabre figuratæ.

Ibid. XV. Stephanus Anachoreta in eremo de palmis funes texuit. Majus tamen & severius Serapionis institutum, qui cum Abbas esset ita inter monachos comparavit, ut sibi quisque manu alimenta quæreret, si quid inde superesset, id egenis impartirant, iis præsertim, qui aut in vinculis jacerent, aut custodia tenerentur.

Marruli. l. 1. XVI. Hilarius Abbas manuum labore victitarit,

tarit, qui in monte Æmiliæ commorabatur atque ibidem suis impensis Ecclesiam construxerat; cum ergo corpus exercendo, animæ integritatem conservarit, & tandem cælestem beatitudinem consecutus sit, apparet verissimum esse illud in Ecclesiastico scriptum, vita sibi sufficientis operarii conculcabitur, & in ea invenies thesaurum.

Ibid. XVII. Elisabetha, quæ tam humilis vixit, quam clara est inter homines & illustris, regia fortuna, in qua orta fuerat, aut lanam carpere, aut texere, aut certe aliud serio operari ne per otium & quietem ullum sibi tempus elaberetur, nullam majorem jacturam arbitrata, quam temporis, in quo sita est villicationis ratio, quam Evangelica celebrat historia.

Utilitas.

Spec. E. Exempl. ex. 101. & Lanciz. op. 13. c. 5. XVII. B. Virgo Cistercienses Monachos, cum toto die in agro laborassent, in dormitorio dormientes invisere cum aliis duabus pedissequis conspecta est, vasculumque portans Cellario id videnti dicere: Meos ego hodie Monachos in agro invisi, eorumque sudores in hoc vasculum collegi, quorum odor & mihi, & filio meo suavissimus afflatur, dignos utique suo præmio & mercede.

Ibid. XIX. Alias Reinaldo vidente, ad fratres in agro laborantes descendere, atque singulos amplexata & osculata, sudorem a frontibus abstergere dignata est.

Ib. n. 70. XX. Sed & Cisterciensis Familiæ Coquo, cum tota die labore culinæ ob Hospites occupatus, noctu preces magnæ Matri persolvere vellet; sed ob urgentem somnum vix posset, adstitit, & his verbis allocuta est: Fili bone, satis tu quidem hactenus mihi fecisti, confer te nunc parum ad quietem.

Cæsarius l. 7. c. 52. XXI. Idem etiam Hermano Monacho officium præstitit, dum eumdem, cum e lecto ad horam, quam nondum dixisse meminerat, recitandum descendentem quiescere jussit, seque horam pro eo persoluturam spopondit.

Lanciz. op. 13. n. 74. XXII. S. Arsenius postquam diu in Monasterio vixisset, rogatus, in qua re maxime confideret? In eo, respondit, quod homines fugi, quod tacui, quod flevi; at in eo potissimum, quod manibus laboravi.

S. Clim. grad. 4. XXIII. Cum Menna Monachus 59. annis in humilibus laboribus summa cum diligentia & alacritate ministrasset, tertia die post mortem suavissimus odor ex sepulchro exhalare compertus est; quare aperto loculo repertum est ex duobus pedibus velut fontibus suavissimum unguentum profluere. Quo viso Abbas ad fratres conversus, videtis, inquit, ut fatigationem illius, ac laborum sudores quasi revera unguentum pretiosissimum oblati, susceptique a Deo sint.

Rosweid f. 387. XXIV. Cum Eremita quidam aquam per duodecim millia passuum apportare solitus, constituisset, cellam fonti propriorem facere, Angelus ipsum sequens, vestigia numeravit; quem cum Eremita conversus quæsivisset, quis esset? ille, Angelus sum respondit, missus numerare vestigia tua, ut competentem suo tempore mercedem recipias. Quo audito senex adeo roboratus est, ut cellam remotiori longe in loco ædificaverit.

§. V. EXEMPLA DOMESTICA.

Lanciz. op. 13. n. 15. I. CUm Alphonsus Rodriquez aliquando quemdam patrem ad longiusculum spatium ascensuque difficile comitatus fuisset, B. Virgo medio in itinere eidem apparuit, & frontem illius sudantem candidissimo linteo abstersit.

Ib. n. 20. II. Simon Murarius P. Petro Scargæ Rectori Collegii Vilnensis totus splendidus, sed in manibus præcipue apparuit, dixitque causam majoris splendoris, esse quod manibus illis specialiter pro Dei gloria laborasset.

Ib. n. 7. III. Vincentius Scortiglia, licet per triginta annos podagræ doloribus fuerit exercitatus, domestica tamen munia & labores cum magna charitate obivit; unde post mortem cum suavissimo concentu P. Julio Mancinello apparuit, & sequenti die inter cælites conspectus est.

An. 1603. Col. Cracov. Annal. IV. Paulus Vergius, licet quatuor minoribus Ordinibus jam initiatus, abdicatis studiis ultro se domesticis servitiis addixit, & ex his graviorem semper abjectioremque laborem deposcit, dicere solitus, quo quis diutius in Societate vixisset, tanto minus de otio & quiete illi cogitandum esse: Et qui perseverare ac mori in Societate velit, illi laboribus immoriendum esse.

Annua 1613. f. 139. V. Hubertus Vayemberg Lovaniensis laborem non minori voluptate, quam quietem, amplectebatur; unde cum post ea ob morbum in lecto hærere cogeretur, nihil ægrius ipsum habebat, quam quod laborare non posset.

Annua 1613. c. Prob. Sp. f. 155. VI. Leonardus Buechler summa semper animi quiete inter labores fruitus est, cui quieti pabulum pia inter labores commentatio subministravit, simulque omnes laborum molestias abstersit.

§. VI. EXEMPLA PROFANA.

Plin. l. 5. c. 11. I. APelles numquam diem aliquem prætermitti labi permisit, quin lineam duceret, artemque exerceret. Unde subducere se aliis negotiis solitus dixit: Hodie nullam lineam duxi.

Jos. Lipsius in Polit. II. Severus Imperator tantus amator laborum fuit, ut, quo alios quoque ad laborem incitaret, Tribuno Symbolum dari jusserit: laboremus.

7. col. Ib. III. Brachmanes Philosophi pueros impransos foras protrudebant, si nihil utilis operæ, vel Parentibus, vel suis rebus necessariis dedissent.

Ibid. IV. Parthi quoque Liberis suis non ante præbebant victum, quam cursus, jaculaodique certamine suscepto, sudore circa capita diffuso, fessi permaduissent.

Ibid. V. Rusticus quidam, ut Filios suos ad laborem incitaret, moriturus iisdem dixit, se thesaurum in vinea sua reconditum ipsis relinquere, ac proinde, ut eum sollicite quærant, hortari; unde illi totam postea vineam circumfodientes, thesaurum quidem non invenerunt, sed tamen ut effossa terra vites uberrimum fructum referrent, effecerunt.

VI. De-

Sabel. l. 1. VI. Demetrius qui Poliocertes cognominatus est, bellicas machinas & naves fabricare solitus est, cum a re bellica cujus fuit scientissimus vacaret: Pulchrius hic quam Æropus Macedoniæ Rex, qui si quid otii nactus esset, ut id in negotium verteret, lucernas & parvos fabrefecit abacos, vile opus & ridiculum, præsertim in Rege, sed sic melius, quam si nihil fecisset. Nihil magna ingenia minus ferunt quam otium.

Ibid. VII. Parthorum Reges ne desidia torpescerent, telorum cuspides acuere consuevisse traduntur, sedulo que id facere, ut non solum animi oblectationem ex ea re sibi quærerent sed & laudem.

Ibid. VIII. Cyrus Major mirifice est terræ cultu delectatus. Constat a Lacedæmonio hospite mortalium felicissimum judicatum, quod præter regnum, quod amplissimum illi fuit terram scientissime coleret.

§. VII. SIMILITUDINES.

Qualitas.

Erasmus in simil. I. SIcut non statim, postquam semen in terram conjectum fuit, frugem demetimus, sed messem multis mensibus cum magna patientia expectamus; ita non decet a labore cessare, etsi non statim appareat fructus, quem sperabamus.

S. Fern. s. 1. de att. & bapt. cordis. II. Sicut laborantibus manibus, nec oculus propterea clauditur, nec auris abstinet ab audita; sic, imo multo melius laborante corpore, mens quoque ipsa suo intenta sit operi, ut non vacet.

Necessitas.

Philo in l. de sacr. Abel. III. Sicut a cibo pendet tota vita cum suis actionibus & effectibus; ita etiam a labore pendet, quidquid in rebus bonum est.

S. Cypr. l. de abus. IV. Sicut fructus non invenitur in arbore, in qua flos prius non apparuit; sic in senectute fructus colligere non poterit, qui prius eosdem in juventute per laborem non comparavit.

Thrimer. in apoph. 3. V. Sicut agrum, qui ad sementem paratur, scindi, occari, sartiri, & aliis modis coli oportet; sic nos quoque dum ad virtutem erudimur, nulla laborum patientia decet frangi.

Philo l. c. VI. Sicut sine luce videre non possumus; ita nec sine labore, virtutum actiones exercere, cum labor perinde medius quasi sit inter mentem & bonum, quod desiderat, sicut lux inter objectum & oculum.

Utilitas.

Plutarch. in moral. VII. Sicut plantæ mediocri aqua aluntur, immodica suffocantur; sic animus moderatis laboribus adjuvatur, immoderatis obruitur.

Erasmus in simil. VIII. Sicut rosa flos gratissimus de spinis nascitur; sic e tristibus & asperis fructus laboris jucundissimus capitur.

§. VIII. MOTIVA.

I. CHristi exemplum: qui in laboribus fuit a juventute sua: non autem decet servum meliorem esse domino suo.

Horat. l. 1. Sat. 9. II. *Necessitas*: quia, teste Horatio, nil sine magno vita labore dedit mortalibus, nec deinceps dabit.

III. *Utilitas*: quia Dii laboribus omnia vendunt, & non minus labor, quam pietas ad omnia utilis est.

IV. *Securitas*: quia laborantem unus, otiosum innumeri oppugnant hostes.

V. *Jucunditas*: si enim agricolæ spes messis jucundum facit laborem; quid non efficiet spes præmii, & quidem tanti in cælo accipiendi.

§. IX. ASCETICA.

I. TRia sunt præcipue, quæ Asceta de labore specialiter nosse debet. Quid ante laborem observare debeat, nempe ut in nomine Domini eandem inchoet, id est, in gratia sit constitutus, propter Deum pergat; & auxilium divinum invocet; hos enim sensus patiuntur verba illa: in nomine Domini.

II. Alterum est, ut norit, quid sub labore observare debeat; scilicet ut diligenter, alacriter, & constanter eum peragat; hilarem enim datorem diligit Deus, ut in Christianis non exordia laudantur, sed finis coronatur. Itaque sic laborare decet, ut cum Christo dicere possit: Consummatum est.

III. Tertium est, ut pariter sciat, quid post laborem observare debeat, nempe, ut nihil suis viribus adscribat, gratias pro felici successu debitas persolvat, & omnem eventum Deo penitus relinquat.

§. X. CONCEPTUS PRÆDICABILES.

I. EX occasione thematis: *Præceptor, tota nocte laborantes, nibil cœpimus*: potest ostendi, qui in nocte laborent, nempe 1. ii, qui peccatis gravibus oneratam conscientiam habent; quamdiu enim in hoc statu manent, omni merito carent, atque adeo vani sunt eorum labores. 2. Qui prava intentione laborem peragunt; cum enim intentio sit oculus animæ, recte, qui bona intentione carent, in tenebris laborare dicuntur. 3. Qui sine invocatione divini auxilii laborant; cum enim sine hoc tam parum quis operari possit, quam homo in tenebris constitutus queat, etiam isti merito in tenebris ambulare dicuntur. Luc. 5. v. 5.

II. Ex occasione thematis: *Videte oculis vestris, quia modicum laboravi, & inveni mihi multam requiem*: potest explicari triplex requies, quam sedulo & piæ laborantes sibi comparant. Eccl. 51. v. 35.

1. *Ante mortem*: nam & corporalem sibi conciliant, dum faciunt, ut somnus jucundior accidat, juxta illud Ecclesiastis: Dulcis est somnus operanti. Et spiritualem, dum per laborem otium, & cum eo vitia profligantes, quietam & securam conscientiam, quæ est quasi juge convivium, procurant. 2. *In morte*: quia, cum sciant, se per vitæ tempus sedulo laborasse, cum gaudio mortem, velut vesperem excipiunt, & denarium gloriæ pro labore diurno se accepturos sperant. 3. *Post mortem*: quia tunc implendum illud Apocalypsis sperabunt: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis; opera enim illorum sequuntur illos. Eccl. 5. v. 11. Apoc. 14. v. 13.

III.

Luc. 5. v. 5. III. Ex occasione thematis: *In verbo tuo laxabo rete*: ostendi potest, quomodo labor fructuose suscipi debeat. Nempe 1. si in *verbo Dei*, id est, juxta voluntatem & beneplacitum Dei suscipiatur. 2. Si rete *ad dextram* mittatur, id est, si labores per bonam intentionem ad ultimum finem dirigantur: hoc modo enim quæritur ante omnia regnum Dei, & justitia ejus, & merito speratur, quod reliqua adjicienda sint. 3. Si fructus laboris non nostris viribus, sed Deo adscribatur, dicaturque cum Davide: Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam; sic enim gratiarum non cessabit cursus, si tam sincerus recursus fuerit. Ps. 113. v. 9.

Ps. 127. v. 2. IV. Ex occasione thematis: *Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es, & bene tibi erit*: potest ostendi, quod optimus modus se, suosque alendi sit labor. 1. Quia *efficacissimus* ad divitias, & opes obtinendas, uti Furius Cresinus docuit, qui cum labore suo magnas opes comparasset, veneficii accusatus apud Magistratum, filiam nobilem, & boves, & agriculturæ instrumenta secum adduxit, & hæc veneficii sui instrumenta esse dixit. 2. Quia *honestissimus* est: dum proprio labore & conatu opes necessariæ comparantur. 3. *Securissimus*: quia sic nullus clamare aut dicere cogitur, ne iste vel ille cibus appositus furtivus sit. 4. Quia *constantissimus* est; cum hoc medium a nullo hoste auferri potest. 5. Quia *jucundissimus* est, quia sanitatem conservat, & cibos, somnum, totamque vitam dulcem & suavem efficit: bonam quoque conscientiam conci-lians, verificari facit illud Salomonis proverbium: Melior est bucella sicca cum gaudio, quam domus plena victimis cum jurgio (malæ conscientiæ). Prov. 17. v. 1.

§. XI. MISCELLANEA.

Qualitas.

Virgil. 1. Georg. I. NOn male laboris efficaciam descripsit, qui dixit:

Labor omnia vincit
Improbus, & duris urgens in rebus egestas.

Insin. l. 3. c. 24. II. Cum S. Gertrudis pro quadam persona illiterata, & officii sui curis ab oratione non modice impedita oraret, tale a Domino accepit responsum: Ego non elegi eam ob hoc tantum, ut hora una mihi serviat, sed magis ad hoc, ut integra die mihi adsit, id est, ut omnia opera sua continue ad laudem mihi perficiat ea intentione, qua vellet orare. Et insuper hanc superaddat devotionem, ut scilicet in omnibus operibus, quibus in officio suo laborat, semper desideret, quod omnes, qui utuntur laboribus suis, non solum reficiantur in corpore, sed etiam attrahantur in Spiritu ad amorem meum, & confortentur in omni bono. Et hoc quotiescumque facit, toties quasi singula fercula operum & laborum suorum quadam saporitissima salsa mihi condire videntur.

Vit. p. 2. c. 27. III. S. Clara de Monte Falco dixit, se velle libenter occupari in vilissimis Monasterj officiis, eo quod experiretur, orationem non perdi in talibus officiis, sed augeri.

Necessitas.

IV. S. Birgittæ dixit Christus: In spirituali vita, qui perfectus esse desiderat, debet prius esse Martha laborando in honorem meum corporaliter. L. 4. rev. c. 65.

V. Cato Romanus neminem in Civem Romanum admittebat, quin prius manus illius contrectaret, quas si molles ac teneras deprehendebat, ut effeminatum rejiciebat: si vero duras & asperas, ut dignum jure Civitatis admittebat. Engelgr. p. 2. Luc. Ev. in D. sep. S. 2. Claud. in mapr.

VI. Recte & vere cecinit Claudianus:

Non quisquam fruitur veris odoribus,
Hyblæos latebris nec spoliat favos,
Si fronti caveat, si timeat rubos.
Armat spina rosas, mella tegunt apes,
Herculem duri celebrant labores.

Utilitas.

VII. S. Ignatius de quodam fratre murario dixit: Quot ponebat lateres in muro, quotidie tundebat eos suo malleo: quoties calcem apponebat, tot sibi ponebat coronas in cælo. Lancic. opusc. 11. n. 8.

VIII. P. Hieronymus Natalis dicebat, se duobus tantum hominum generibus in Statu Religioso invidere: primo Novitiis, qui nulli alteri rei, præterquam uni suo in spiritu profectui vacant, & intendunt: deinde fratribus domestica officia obeuntibus, quod liberam & exoneratam studiis & curis mentem habeant ad die tota orationi intendendum. Ib. n. 10.

IX. Christus dixit S. Gertrudi: In Resurrectione futura, quando corpus hoc mortale induet incorruptionem, tunc singula membra humana recipient singula præmia meritorum, pro singulis laboribus & exercitationibus, in meo nomine & pro meo amore peractis. L. 3. in g. c. 69.

X. Alias cum Procurator Claustri compatiens rogaret Christum, ut ipsi suos labores compensaret, responsum hoc accepit: Corpus illius, quod toties talibus laboribus pro me lassescit, est mihi quoddam thesaurarium, in quo tot drachmas argenteas repono, quoties ipse aliquod membrum movet ad necessaria sibi commissis acquirenda: & cor ipsius est mihi quasi arca, in qua tot aureas drachmas reconditas mihi habere gaudeo, quot ipse cogitationibus instigatur, solicite subditis providere ad laudem meam. Ibid.

XI. S. Bernardus cuidam fratri strenue laboranti dixit: Eja frater, perge sic laborare, quia nullum post hanc vitam purgatorium habebis. Cant. l. 1. Apum. c. 3.

Dignitas.

XII. Alexander Magnus dicere solebat, regium esse laborare; servile, otio & luxui vacare. Pomerm. lib. 9. de gest. Alp.

XIII. S. Gertrudi dixit Christus: Sicut præpotens aliquis Imperator non solum gaudet habere in palatio suo delicatas, ornataque puellas, sed etiam constituit, & ordinat Principes ac Duces, militesque, ac alios ministros diversis, operibus aptos, qui semper parati sint ad negotia ejus peragenda; ita & ego non solum delector in deliciis eorum, qui divinæ con- L. 3. in g. c. 69.

contemplationis quietem, me trahente, sequuntur, verum etiam allicior ad manendum cum filiis hominum, dum ipsi qualibet exercitia vilium negotiorum mei honoris, & amoris causa suscipiunt.

§. XII. AUCTORES.

I. Nicolaus Lancizius opusc. 15. c. 2. 3. & seqq.

II. Henricus Engelgrave in p. 2. Lucis Evangel. in Dom. septuag.

III. Josephus Langius in Polyanthæa. V. eodem.

IV. Laurentius Beyrlinck in theat. vit. hum. V. eodem.

TITULUS LXXXII.

LACRYMÆ.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

Iuxta commun. Phyl. explicat. I. Sunt humor excrementitius sero similis, in cerebro, venisque oculorum latens: & forti compressione dictarum venarum expressus.

Divisio.

II. Dividitur in *naturales & pias*; illæ sunt, quæ ex naturali aliqua causa exortæ, ad naturalem quoque finem ordinantur; istæ, quæ ex supernaturali aliquo motivo eliciuntur, similemque ad finem diriguntur. Cujus quatuor
S. Greg. l. 23. mor. c. 21. species assignat S. Gregorius sequentibus verbis: Quatuor sunt qualitates, quibus justi viri anima compunctione vehementi afficitur; cum aut malorum suorum reminiscitur, considerans, ubi fuit: judiciorum Dei sententiam metuens, & secum quærens considerat, ubi erit: aut cum mala vitæ præsentis attendens considerat, ubi est: aut cum bona supernæ patriæ contemplatur, quæ, quia necdum aspicitur, lugens considerat, ubi non est. Verum hoc loco de prima potissimum specie sermo erit, nempe de lacrymis, quibus peccata deflentur.

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Qualitas.

I. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis
Jer. 9. v. 1. meis fontem lacrymarum.

II. Lavabo per singulas noctes lectum meum,
Ps. 6. v. 7. lacrymis meis stratum meum rigabo.

III. Nolite flere super me, sed super vos
Luc. 23. v. 28. ipsas flete.

IV. Deus, vitam meam annunciavi tibi:
Ps. 55. v. 9. posuisti lacrymas meas in conspectu tuo.

Ps. 118. v. 136. V. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam.

Joel. 2. v. 12. VI. Convertimini ad me in toto corde vestro, in fletu & planctu.

Jer. 14. v. 17. VII. Deducant oculi mei lacrymam per diem ac noctem, & non taceant, quoniam contritione magna contrita est virgo filia populi mei, plaga pessima vehementer.

Utilitas.

VIII. Quando orabas cum lacrymis, ego *Tob. 12. v. 12.*
obtuli orationem tuam Domino.

IX. Contribulasti capita draconum in aquis. *Ps. 73. v. 13.*

X. Melius est ire ad domum luctus, quam
ad domum convivii. *Eccles. 7. v. 3.*

XI. Beati, qui lugent; quoniam ipsi conso- *Matth. 5. v. 5.*
labuntur.

XII. Qui seminant in lacrymis, in exulta- *Ps. 125. v. 5.*
tione metent.

XIII. Ascensiones in corde suo disposuit, in *Ps. 83. v. 7.*
valle lacrymarum.

§. III. EX SS. PATRIBUS.

Qualitas.

I. Irriguum superius accipit anima, cum se *S. Greg. in regist.*
lacrymis regni cælestis desiderio affligit; irriguum vero inferius accipit, cum inferni supplicia flendo pertimescit.

II. Uniuscujusque mens tantum pœnitendo *Idem in Pastor.*
compunctionis suæ bibit lacrymas, quantum se a Deo meminit amisisse per culpas.

III. Sterilis est omnis effusio lacrymarum, *B. Petrus Cellens. de panib. c. 12.*
quæ non effunditur propter regnum cælorum.

IV. Deus delinquentium gemitus esurit, sitit lacrymas peccatorum. *S. Chrysost. s. 91.*

V. Religiosa tristitia aut alienum peccatum *S. Leo ap. Beyrl. 2. 4.*
luget, aut proprium.

VI. Tantum peccatum ingeamus, omnia *in Festo Omn. SS.*
vero alia, sive paupertas, sive morbus, sive *S. Chrys. s. de dormiente.*
mors intempestiva, sive calumnia, sive exagitemur ab aliis, sive quodcumque aliud mali genus nobis acciderit, infracto animo feramus.

VII. Ex piis affectibus quædam flendi voluptas *Amb. de obit. Val.*
& plerumque graves lacrymas evaporat dolor.

VIII. Lacrymæ infantium, testes nostræ mi- *August. hom. 10.*
seriæ.

IX. Lugentes sunt aliqui, sed si ex corde *Bernard. de Adv. Dom. ser. 4.*
procederent lacrymæ, non tam cito solverentur in risum.

Utilitas.

X. Multus peccati ignis est, & modica la- *Idem s. 2. de pæn.*
cryma illum extinguit.

XI. Quanta vis in lacrymis peccatorum! ri- *Id. s. 93.*
gant cælum, terram diluunt, extinguunt gehennam, delent in omne facinus latam divina promulgatione sententiam.

XII. Dicam tibi, quid valeant lacrymæ. *Idem in Ps. 50.*
Martyres sanguinem fundunt, Peccatores lacrymas fundunt? Meretrix illa non fudit sanguinem, sed fontes lacrymarum profudit, & delevit peccata sua.

XIII. O aqua salutaris, per quam omne *S. Aug. s. 19. ad FF.*
peccatum destruitur! O felix lavacrum, quod toties valet ad purgandum, quoties purgandum indiget cor humanum.

XIV. Est & baptismus aliquis in lacryma- *S. Ber. s. 2. in oct. Pas.*
rum assiduitate; & quoniam baptismi Sacramentum iterari non licet, qui sæpe in multis offendimus, frequenti oportet ablutione suppleri.

XV. Vim facimus Domino non compel- *S. Amb. l. 5. in Luc. c. 5.*
len-

lendo, sed flendo: non provocando injuriis, sed lacrymis exorando.

S. Hier. c. 38. in Is. XVI. Oratio Deum lenit, sed lacryma cogit.

S. Amb. sup. Luc. l. 6. XVII. O lacryma humilis, tua est potentia, tuum regnum, tribunal Judicis non vereris, inimicorum tuorum accusationibus silentium imponis. Quid plura? vincis invincibilem, ligas Omnipotentem.

S. Greg. Nazia. orat. 3. XVIII. O felix diluvium! o felices lacrymas, quæ animum dolentem levant, & Peccatorem imo tartaro infimum sublevant in sublime.

S. Chrys. ser. 93. de Magd. XIX. Mutatur ordo rerum, pluviam terræ dat cælum semper; ecce nunc rigat terra cælum, imo super cælos, & usque ad ipsum Dominum imber humanarum prosilit lacrymarum, & juxta Psalmistam, & de aquis fletuum cantetur illud: Et aquæ omnes quæ supra cælos sunt, laudent nomen Domini.

S. Aug. ad FF. in Eremo. XX. O lacryma mentem purgans, intentionem fœcundans, confessionem irrigans, animam sanctificans. Hæc est lacryma sancta compunctionis soror, quæ motus illicitos extinguit, Paradisum aperit, infernum claudit. Hæc est herba cælestis illius Fullonis, qua vestes servorum suorum deturpatas, a sorde quotidie purgat.

Pet. Bles. Chrys. super Matt. XXI. Multis consolationi sunt lacrymæ, & ea parte maxima magnitudinem doloris minuunt, dolor siquidem speciem ignis gerit, qui dum plus tegitur plus ignescit.

Hier. in Epist. XXII. Sicut per vehementes imbres, mundus aer ac purus efficitur; ita & post lacrymarum pluvias, serenitas mentis sequitur atque tranquillitas.

XXIII. Vincit lacryma invincibilem, ligat Omnipotentem, inclinat Virginis filium.

Jucunditas.

S. Aug. in Psal. 127. XXIV. Dulciores sunt lacrymæ orantis, quam gaudia theatrorum.

S. Bern. Exegig. p. 2. cant. 24. XXV. Lacrymæ pœnitentium, vinum sunt Angelorum.

S. Chrys. h. 12. in ep. ad Colos. XXVI. Nihil est porro his lacrymis jucundius: quovis risu sunt hæ jucundiores. Sciunt, qui lugent, quantam hæc res habeat voluptatem.

S. Bern. in s. XXVII. Deliciæ Angelorum sunt lacrymæ nostræ, & delectabiles lacrymæ pœnitentis.

S. Chrys. ho. 12. ep. Coloss. XXVIII. Viderant Paradisum isti oculi, viderant tertium cælum; sed eos non tam censeo beatos propter hoc spectaculum, quam propter lacrymas, per quas viderunt Christum.

§. IV. EXEMPLA.

Qualitas.

Hebr. 5. v. 7. I. CHristus non solum super Jerusalem & Lazarum, sed etiam in cruce cum clamore valido, & lacrymis preces Deo Patri pro nobis obtulit. Imo sunt aliqui, teste Drexelio, qui putant, eum numquam sine lacrymis orasse. Unde S. Chrysostomus dixit: Flentem Christum frequenter invenies, numquam vero ridentem. *S. Chrys. ho. 9. in Matth.*

Job 16. v. 21. II. S. Job de se ipso fatetur: Ad Deum stillat oculus meus.

S. Amb. sup. Luc. III. De S. Petro testatur Ambrosius, dicens: Lacrymas Petri lego, satisfactionem non lego: non invenio, quid dixerit, sed quod fleverit. Imo juxta alios tanta assiduitate deflevit negationem Christi a se factam, ut sulci a lacrymis facti in vultu apparerent. Unde S. Leo has lacrymas extollens ait: Sancte Apostole, lacrymæ tuæ ad diluendam culpam negationis, virtutem habuere Sacri baptismatis. *S. Leo s. 9. de pass.*

Act. 20. IV. S. Paulus de se ipso testatur: Per triennium nocte, & die non cessavi cum lacrymis monens unumquemque vestrum. Unde S. Chrys. ait: Ex quo fonte tanta emanarunt fluenta, ut ex illius oculis lacrymæ? Quemnam fontem vis comparare cum his lacrymis? eumne, qui est in Paradiso, qui rigat universam terram? sed nihil dicis æquale.

S. Hier. ep. 22. ad Eust. V. S. Hieronymus quoque de se fatetur: Mens desideriis æstuabat in frigido corpore, & ante hominem suum, jam carne præmortua, sola libidinum incendia bulliebant. Itaque omni auxilio destitutus ad Jesum confugiebam, pedes rigabam lacrymis: memini me clamantem, diem crebro junxisse cum nocte, donec rediret animo tranquillitas.

Ejus vita c. 4. VI. B. Aloysius Bertrandus assiduo flebat, & interrogatus dicebat: Cur non fleam amarissime, cum non certo sciam, an æternæ salutis compos sim futurus.

Fab. conc. 7. in Do. 3. post Pasch. VII. Arsenius Abbas sine intermissione lacrymabatur, eo quod tamdiu a cælestis Patriæ ingressu suspendi se videret.

Fab. conc. 4. in Festo S. Mag. n. 8. VIII. Sanctus Bernardus dicebat: Firmum est mihi propositum numquam ridendi, quousque audiam ex ore Dei illa verba: Venite benedicti. Neque a fletu desinam, donec liber sim ab illa sententia: Ite maledicti in ignem æternum.

S. Hier. in ep. ad Eustoch. IX. De Eustachii matre Paula scribit Sanctus Hieronymus: In ea fontes crederes lacrymarum, ita levia peccata plangebat, ut eam crederes gravissimorum criminum ream. Cumque a nobis crebrius moneretur, ut parceret oculis, turpanda, respondebat, est facies, quam contra Dei præceptum purpurisso & cerussa, & stibio sæpe depinxi: affligendum corpus, quod multis vacavit deliciis: longus risus perpeti compensandus est fletu.

S. Bonav. c. 1. ult. X. Sanctus Franciscus, cum ob assiduitatem lacrymarum visum hebetaret; ideoque moneretur, ut oculis parceret, respondit, haud tanti se facere functiones sensuum, ut eorum causa velit languescere devotæ mentis vigorem, qui suspiriis alitur, & per lacrymas sibi accessum ad Deum parat.

Reg. 8. XI. Elisæus videns Azaelem coram se cœpit flere, propter mala, quæ ille facturus filiis Israel, cum esset futurus Rex Syriæ.

Reg. 22. XII. Cum audisset Josias Rex Juda comminationes scriptas in libro legis Domini propter peccata, scidit vestimenta sua & flevit & multum Deo placuit.

2. Esdræ. 9. XIII. Judæi ex captivitate Babylonica reversi cum librum legis ab Esdra Sacerdote lectum audivissent, ob transgressiones suas plorabant.

Nehem. 1. XIV. Cum audisset Nehemias miserabilem statum Jerosolymorum flevit diebus multis & jejunavit & oravit ante faciem Dei cæli.

Luc. 22. XV. Postquam Petrus tertio Christum ne-

negasset & Christos misericordiæ suæ oculis respexisset, egressus foras flevit amare.

P. Theodoric. de Appoli. l. vita ejus c. 4. XVI. S. Dominicus Fratrum Prædicatorum Antistes, optabat se totum impendere saluti proximorum, tum se revera Christi fore membrum existimans, si ejus se exemplo animabus lucrandis prorsus manciparet. Plenum erat sanctissimis affectionibus pectus ejus, atque erga omnia tum prospera tum adversa proximorum mira pietate movebatur, pauperum penuria & miserorum calamitatibus torquebatur, atque in primis pereuntium animarum zelo mire angebatur, & mente sauciebatur. Ita nimirum instar prophetæ Dominus peccata hominum & afflictorum miserias contemplans æstuabat animo intrinsecus, & flens largissime, latentem commiserationis affectum per lacrymas prodebat foris. Hanc excellentissimam charitatis gratiam specialiter habebat a Deo donatam, flendi scilicet pro peccatoribus & miseris atque afflictis omnibus condolendi; sed quantum illi angoris & mæroris erga calamitosos condolentia, tantum profectus piorum hominum, quibus mire gratulabatur, ceu quædam pigmenta odorifera eum consolabantur. Inter hæc quæ sursum sunt, quærens, agebatur in Deum homo divinus gloriam sanctorum contemplans & ad illam veram patriam anhelans lugebat profuse diuturnum sui exilii incolatum.

Utilitas.

S. Atha. in vit. XVII. S. Antonius, cum Monachi illius aqua indigerent, vix primam pro ea impetranda lacrymam fudit, & mox in ipso orationis loco fons ebulliens erupit.

Vita S. Cathar. Sen. XVIII. Cum Raymundus Capuanus Confessarius S. Catharinæ Senensis ab ea peteret, ut bullam plenariæ Indulgentiæ a Deo impetraret, & illa facturam se hoc recepisset, ipsoque opere præstitisset, sequenti die Raymundus cum ea de ingratitudine colloquio instituto, tantam vim lacrymarum profudit, ut periculum fuerit, ne cor & pectus rumperetur. Tum virgo, hæc, inquit, est bulla Indulgentiæ, quam tibi Dominus misit: esto igitur gratus gratiæ Dei.

Engel. b. l. 24. p. 2. XIX. S. Mamertus, ubi urbem Viennensem in Gallia flammis accensam vidit, monuit assiduo, aqua potius oculorum; quam fluminum restinguendam.

S. Chryf. f. 91. XX. Dum S. Maria Magdalena Dominicos pedes lacrymis lavat, crinibus tergit, in peccatricis caput purgandis criminibus refluebat unda, ut suo fonte mulier in novum baptisma suorum dilueret illuviem peccatorum, ut Sanctus Chrysostomus loquitur.

Caf. l. 2. epum. c. 2. XXI. Parisiis cum juvenis quidam nefanda, quæ commiserat, crimina confiteri erubesceret, imo ob nimiam contritionem intercepta voce non posset; ideoque scripto porrigeret; Confessarius obstupescens gravitatem criminum dixit: Non sufficio solus tibi dare consilium: si per te licet, conferam cum Abbate meo. Verum dum Abbati schedam porrigit, omnia peccata deleta vidit.

Lib. de Virg. ill. inst. Or. XXII. Cum Frater quidam ex ordine Cisterciensis assiduo peccata sua defleret, tandem nocte quadam vidit Christum sacris vestibus indutum, & Sacrificium offerentem: fed cum ad populum se vertens nihil aliud, quam calicem, in quo lacrymæ Sanctæ Magdalenæ in domo Simonis fusæ asservabantur, ostenderet, & frater causam hujus ostensionis quæreret, respondit Christus, se hoc fecisse, ut sciant omnes, quantum placeat cordis contritio; atque ideo etiam ad exemplum pœnitentium tamdiu lacrymas hujus peccatricis servasse. *din. Cifterc.*

Henric. Sommalius in annot. ad c. 24. Parad. animæ. XXIII. Illustre exemplum de virtute lacrymarum ex Anastasiæ Sinaitæ oratione in Psalm. 6. extat. Fuit latronum Princeps quidam in Traciæ partibus, crudelis, qui omnia itinera obsidebat; quem cum capere multi conarentur, idque fuit ad Mauritium Imperatorem delatum, per quemdam adolescentem ei nuntiat, sua cuique servanda, & custodienda. Latro reveritus Imperatoris sermonem, divina quadam vi urgente, abjecto prædatorio animo, cum lenitate, oviculæ in morem descendit criminaque confitens, ad pedes Imperatoris accedit. Post paucos dies in febrim incidit, & decumbit in valetudinario, quod Sampsonis dicebatur. Hic vini etiam potu usus, phrenesi insuper correptus est; sed paulo post factus sobrius & ad se insuper reversus est; ut vidit se premi morbo, ingruente jam nocte, ad Deum se convertit, cum lacrymis sua scelera confitens, eorumque veniam petens, multis verbis, & lacrymis ad pluras horas: Lacrymas autem sudario abstergebat donec tandem spiritum efflavit. Medicus autem quidam primarius hospitalem domum visitare solitus, vidit domi suæ in somnis ea ipsa hora, qua latro vivere desiit, Æthiopes multos ad latronis lectum accedentes cum plurimis chartis, in quibus peccata ejus descripta erant, & post eos duos lucidos Angelos forma virili. Sumpta vero trutina cum Æthiopes illi latroni chirographa omnia, in lancem alter immisissent, mox ea depressa est, vacuaque altera in altum sublata. Dicunt itaque duo lucis Angeli: Siccine nos nihil hic habemus? Tum eorum alter: Et quid habemus, cum nondum decimus dies sit, postquam cedes latronumque latibula reliquit? quid autem ex hoc quærimus? Ut vero hæc dixerunt, visi sunt manu vestigare aliquid, ac quærere in lecto ejus, si forte & ipsi boni aliquid invenirent. Cum alter autem strophiolum illud invenisset, quo latro fletum absterserat, ad socium ait: Hoc profecto lacrymarum ipsius strophiolum fuit. Mittamus illud in alteram lancem una cum Dei benignitate; & omnino aliquid tandem erit. Quo facto, depressa est vacua & levis lanx, dissipatis omnibus omnino, atque dispersis chirographis. Ad quæ Angeli una voce exclamaverunt: *Eja vicit Domini benignitas*: arreptaque latronis anima, secum eam duxerunt; Æthiopes autem illi pudore suffusi effugerunt. Hæc ubi vidit Medicus, quam primum evigilavit, ad hospitale currit. Ubi ad lectum latronis accedens reperit quidem calens etiamnum corpus, sed animam ad Dominum demigrasse: Strophiolum autem lacrymis plenum super oculos ejus ja-

jacabat. Mox etiam ex iis, qui in propinquo jacebant, didicit criminum confessionem, quam Deo latro fecerat. Rapto itaque strophiolo ad Imperatorem contendit, ostendens illi, ac edisserens, tum quæ in somnis viderat, tum quæ a decumbentibus audierat.

Ex lib. 1. Conf. D. Aug. c. 12. XXIV. Pii fletus pro alio quanta vis sit, testatur Monica D. Augustini mater cui pro filio Manichæa hæresi implicato multum lugenti atque oranti divinitus dictum est, ubi ipsa esset, ibi & illum futurum. Ab Episcopo etiam, quem ut pro illo oraret, cum fletu rogaverat, audivit, fieri non posse, ut tantarum lacrymarum filius periret. Qui tandem Ambrosii Episcopi prædicatione conversus, non solum errorem omnem abjecit, sed etiam errantibus viam veritatis monstravit obscura quæque declarando, dubia edisserendo, certa confirmando, prava falsaque omnia plenissime confutando tantum profecit matris pro filio lugentis assidua solicitudo.

§. V. EXEMPLA PROFANA.

Laert. l. 9. c. 1. I. HEraclitus Philosophus ad omnem hominum occursum flevisse dicitur: dolebat enim, nihil sani esse in hac vita, nihil in homine non caducum, fluxum & peribile.

Ælian. l. 14. hist. II. Princeps quidam nomine Trisous cum esset in subditos crudelis, ideoque ab illis timeretur, omne in primis illis inter se colloquium interdixit. Quare ipsi per nutus confabulari cœperunt; quod cum similiter prohibuisset, cives in foro considentes lacrymas una ciere incœperunt. Cum autem hoc sibi in majorem cessurum perniciem crederet Trisous, ideoque id prohibiturus in forum descenderet, a lacrymantibus jugulatus est.

Senec. in consolat. ad Polyb. III. Seneca de seipso dixit: Cur fleam, scio, nempe ob meipsum: nondum reperi, cur rideam.

§. VI. SIMILITUDINES.

Qualitas.

Stapl. to. 1. in Do. 9. post Pe. cost. I. SIcut hydria, si liquore plena fuerit, subito revoluta, liquorem fundit; sic pium cor lacrymarum plenum, ex subita peccati compunctione, quasi a summo ad imum revolvitur, & lacrymas uberes profundit.

Pineda l. c. 26. Job. II. Sicut vapores calore Solis rarefacti ad cælos ascendunt; ita lacrymæ a charitate Dei velut cælestis Solis radiis calefactæ, in cælum levantur.

Utilitas.

S. Chrys. ho. 6. in Matt. III. Sicut post vehementes imbres mundus ac purus aer efficitur; ita etiam lacrymarum pluvias serenitas mentis sequitur, atque tranquillitas, omnisque illa de peccatorum tenebris offusa caligo dissolvitur.

Emy. p. 2. embl. 24. §. 1. IV. Sicut aquæ diluvii aquam elavaverunt a terra in sublime; ita animus in limo profundi & luto peccatorum defixus, extollitur exundantia lacrymarum.

Stapl. t. 2. in Do. 9. post Pent. V. Sicut nummus in pelvi aqua plena melius cernitur; sic peccata cujusque in lacrymis, & per lacrymas multo evidentius apparent.

Lancic. opusc. 9. n. 336. VI. Sicut manifestatio injuriarum amico facta minuit sensum doloris; sic lacrymæ ob apprehensas afflictiones fusæ, molestum naturæ sensum.

Necessitas.

S. Bern. s. de nim. fall. vit. VII. Sicut aquæ inopia non modo aridum, sed & sordidum facit, dum non est, quo laveris; sic & humanum cor lacrymas nesciens, non modo durum, sed & impurum esse necesse est.

Stapl. lib. sup. c. VIII. Sicut cum domus incendio flagrat, qui eam volunt eripere, ad aquas confugiunt; ita cujus anima cupiditatum flammis accenditur, ad pœnitentiæ lacrymas confugiat, oportet.

§. VII. MOTIVA.

S. Chrys. ho. 22. in Gen. I. ÆQuitas: si enim faciem corporis tui, inquit D. Chrysostomus, quotidia abluis, ne qua forte macula faciei inhærens fœde appareat; quanto magis animæ cura habenda, & quotidie lacrymis abluenda est.

II. *Necessitas*: si enim ii, qui gravibus morbis subjecti sunt; tam solicite acidulas bibunt, aut thermas, aut aquas distillatas usurpant; quanto magis ad curandos animæ morbos saluberrima hæc aqua lacrymarum sedulo usurpanda erit.

Stapl. l. c. III. *Utilitas*: ut enim ille qui se in natatoria Siloe lavit, a cæcitate corporis curatus est; ita qui se in lacrymis lavant, oculos mentis sibi aperiri advertent.

Idem. IV. *Jucunditas*: si enim jam olim dixit Poeta, est quædam flere voluptas; quanto magis de spiritualium lacrymis mentem serenantibus magna quæpiam voluptas sperari poterit. S. Hieronymus de seipso testatur, quod nonnumquam post lacrymas Angelicis interesse choris sibi visus sit.

§. VIII. ASCETICA.

I. TRia sunt præcipue, quæ Asceta de hac materia bene nosse, & observare debet. Primum est. Etsi interdum donum lacrymarum sit specialis quædam & extraordinaria gratia, majoribus Dei Amicis concessa, extra hunc casum fere imperfectionis cujusdam indicium esse, uti Christus ipsemet quondam Sanctæ Catharinæ Senensi sequentibus verbis dixit: *S. Cath. Sen. dial. 20.* Quando homo privatur consolatione sua extra vel intra, videlicet intus consolatione mea, vel extra mediante creatura, sive supervenientе diabolica tentatione, vel hominum persecutione, cor inde pœnam habet, oculus vero, qui sentit amaritudinem atque dolorem cordis, effundit illico lacrymas ex quodam tenero gemitu, quo sibimetipsi compatitur amore proprio atque naturali, quia voluntas propria totaliter abnegata & conculcata non est. Et ita lacrymæ sensuales effunduntur, videlicet ex passione naturali, quarum tibi supra narravi plenius imperfectionem. Hinc B. Henrico Susoni ob linguarum maledicentiam adversus se exercitam flenti, dixit Christus: Proh pudor! *Vita c. 47.* visne in fœminæ morem lacrymari? certe tibi

 ipsi

ipsi apud omnes cæli Cives ignominiæ notam inures. Terge oculos, & hilarem vultum exhibe, ut neque Deus, neque homines animadvertant, afflictionis causa te plorare.

II. Alterum est, ut cognoscat, etsi ab externis lacrymis, ut paulo ante dictum, omni studio abstinendum sit, internas tamen cuivis homini salutis suæ studioso summe necessarias, atque adeo continuo fovendas esse, id quod aliqui Christum indicasse volunt, dum dixit : *Matt. 18. v. 3.* Nisi efficiamini sicut parvuli (qui plus lacrymis, quam robore virium obtinent) non intrabitis in regnum cælorum.

III. Tertium est, ut bene cognoscat causas lacrymandi, quales quidem variæ assignantur. 1. *Peccata propria* : ut quæ merito primum inter lacrymandi causas locum obtinere debent. 2. *Peccata aliena* : id quod perfectorum proprium est, qui, teste S. Gregorio : Tanto sciunt de alienis damnis ingemiscere, quanto jam edocti sunt non dolere de suis. *S. Greg. 22. mor. c. 24.* Quamvis & aliis hæc causa negligenda non sit, cum, ut idem Sanctus ait : Aliena plangentes sæpe plus nobis ipsis subvenimus, quia apud Deum perfecte diluit propria, qui pure plangit aliena. 3. *Dei cultus neglectus* : ob quam causam B. Jacoponus assiduo lacrymabatur, eo quod amor non amaretur. 4. *Passio Christi* : de qua causa sic Divus Cyprianus loquitur : Vide quomodo his, qui Christi commemorant passionem, inter sacra officia quasi per quosdam canales de interioribus fontibus egrediantur torrentes ; Anima hic se fletibus abluit, & lacrymis se baptizat. Quam vero utilis, Deoque grata sit hæc lacrymarum effusio, testatur in primis Sanctus Augustinus dicens : *S. Aug. ap. Engel. in D. m. Quinqu. §. 3.* Magis meretur, vel unam solum lacrymam emittens ob memoriam Passionis Christi, quam si usque ad Terram Promissionis peregrinaretur. Deinde confirmat idipsum Ludolphus de Saxonia his verbis : Si quis dolores Christi revolvendo lacrymas ex compassione effuderit, tanti ponderis ac momenti apud Deum erunt, ac si Martyr inter supplicia eas profunderet. 5. *Dilatio cælestis gloriæ* : sic Sanctus David gemebat, dicens : Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est ! Et S. Arsenius perpetuo flebat ob desiderium cælestis Patriæ.

§. IX. CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Jer. 9. v. 1. I. EX occasione thematis : *Quis dabit capiti meo aquam?* possunt lacrymæ aquis pretiosis distillatis comparari. Et 1. earum excellentia ostendi *ob modum & instrumenta* ad distillandum adhibita ; nam fornax est cor, ignis charitas, herbæ motiva ad lacrymas incitantia. 2. *Ob effectum* ; quia hæ sordes animi abluunt, morbosque animæ curant, imo & a manifesto æternæ mortis periculo liberant. 3. *Ob odoris suavitatem* : quo non modo ipse pœnitens, sed etiam Deus & Sancti mirifice delectantur.

Matt. 18. v. 3. II. Ex occasione thematis : *Nisi efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in Regnum cælorum* : potest cum Sancto Chrysologo dici Christum hac sententia ad lacrymas incitare voluisse, eo quod sicut viri robur suum habent in lacertis, ita parvuli in lacrymis. Unde 1. cogunt lacrymis ad miserationem, veniamque ob delicta concedendam. 2. Ad dona, quæ desiderant, impetranda. 3. Ad pericula, & mala, quæ illis occurrunt, ab iis propulsanda. Quæ omnia, quomodo per lacrymas pias multo copiosius obtineantur, facile potest ex hactenus dictis demonstrari.

§. X. MISCELLANEA.

Utilitas.

I. CErvos ajunt, quantumcumque fatigentur a canibus, pristinas vires recipere, si aquis se immergant ; sed & Medicis familiare est, lassata membra balneorum fomentis restituere. Sed multo magis lacrymæ confortant, & recreant in via iniquitatis lassatos. *Beyrl. tx. 4. in Festo S. Magd.*

II. Cum Henricus Imperator Trojam, urbem Apuliæ obsideret, ac civium injuriis lacessitus juraret, se nec parvulis veniam daturum, Cives puerile agmen, præeunte Cruce ex urbe dimiserunt, qui lacrymis suis Imperatorem ad misericordiam, & veniam promoverunt. *Raderus in aula S. Theod.*

III. Cum Antipater Alexandro Magno graves calumnias de Matre scripsisset, Rex lectis litteris, ignorat, inquit, Antipater, unam Matris lacrymam, multarum calumniarum epistolas esse deleturam. *Eng. emb. 24. §. 1.*

IV. S. Chrysostomus narrat, servos quosdam fugitivos, pedes ferrea catena colligatos ejusmodi aquis immergere, in quibus ferrum adeo mollescat, ut saxo confringi compedes queant. Talis aqua lacrymæ sunt. *S. Chrys. ho. 9. ad pop.*

V. Sedatur lacrymis, egeriturque dolor, non male canit Poeta. *Ovid l. 3. de Ponte eleg. 1.*

VI. Et S. Chrysostomus : Fletus compressus disrumpit, effusus relevat. *S. Chrys. ho. 18. ad pop.*

§. XI. AUTHORES.

I. HEnricus Engelg. p. 2. Luc. Evangel. embl. 24.

II. Nicolaus Lanciz. opusc. 9. c. 6. n. 225.

III. Mathias Fab. conc. 7. in Dom. 3. post Pascha & conc. 3. ac 2. in Dom. 9. post Pent. Item conc. 4. in Festo S. Mariæ Magdalenæ.

IV. Thomas Stapletonus text. 1. in Dom. 9. post Pentec. & text. 1. in Dom. 4. post Pascha.

V. Jeremias Drexel. p. 2. de Christo moriente cap. 8. §. 2.

VI. Laurentius Beyrlinck text. 4. in Festo S. Magdalenæ.

VII. Ludovicus Granatensis in locis commun. fol. 660.

VIII. Josephus Langius in Polyanthæa V. eodem.

TITULUS LXXXIII.

L A U S.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

Arist. l. Rhet. I. EST juxta Aristotelem, sermo elucidans virtutis magnitudinem. Vel, ut alii voluot, vox populi recta de aliquo loquentis, unde a Græco nomine, ἀπὸ τῶ λαῶ dictum volunt.

Divisio.

Prov. 31. v. 31. II. Dividitur 1. in *veram & falsam*; illa est, quæ ex virtute, & operibus honestis oritur; de qua Salomon dixit: Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis (id est, locis publicis) opera ejus. Ista est, quæ ex alio quocumque titulo minus honesto oritur; de qua Isaias dixit: Popule meus,
Isaiæ c. 3. v. 12. qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant.

Prov. 27. v. 2. III. Dividitur 2. *in propriam, & alienam*: illa est, qua quis seipsum ob propria facta laudat; ista est, qua quis alienas dotes aut facta collaudat; de utraque vero locutus est Salomon dicens: Laudet te alienus, & non os tuum; extraneus, & non labia tua.

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Qualitas.

Eccl. 44. v. 1. I. LAudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua.

Ib. v. 15. II. Sapientiam ipsorum narrent populi, & laudes eorum nuntiet Ecclesia.

Ib. c. 11. v. 30. III. Ante mortem ne laudes quemquam: quoniam in filiis suis (id est, operibus bonis, ut Rabanus explicat) cognoscitur vir.

Ib. c. 27. v. 8. IV. Ante sermonem non laudes virum: hæc enim tentatio est hominum.

Prov. 27. v. 21. V. Quomodo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum, sic probatur homo ore laudantis.

1. Cor. 4. v. 5. VI. Tunc laus erit unicuique a Deo.

Ps. 63. v. 11. VII. Laudabuntur omnes recti corde.

2. Cor. 10. v. 18. VIII. Non qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat.

Prov. 10. v. 7. IX. Memoria justi cum laudibus, & nomen impiorum putrescet.

§. III. EX SS. PATRIBUS.

Qualitas.

S. Aug. de serm. Dom. in monte. I. LAus humana non appeti a Sapiente, sed subsequi debet Sapientem, & recte facientem, ut illi proficiant, qui etiam imitari possunt, quod laudant.

Idem in Ps. II. Securitas laudis in laude Dei. Ubi laudator securus est? Ubi non timet, ne de laudato erubescat.

Idem in Joan. III. Bonum laudare, non laudato, sed laudantibus prodest.

Idem ad Dios. IV. Non hujus laudis vires sentit, nisi qui ei bellum indixerit: quia etsi cuique facile est laude carere, dum negatur, difficile est ea non delectari, dum offertur.

V. Esse humilem, est nolle laudari in se. Qui ergo in se laudari appetit, superbus esse convincitur. Idem in Psal. 1.

VI. Quis dives possit hic sine trepidatione laudari, qui & de præterito meminit se habere, quod doleat; & de futuro videt sibi superesse, quod timeat. S. Ambr. in natal.

VII. Plures in hoc ipso placere cupiunt, quod contemnunt, & mirum in modum laus, dum vitatur, appetitur. S. Euseb.

VIII. Sæpe bono operi, dum laus humana obviat, mentem operantis immutat, quæ, quamvis quæsita non fuerit, tamen oblata delectat. S. Hier. in epist.

IX. Laus sua justos cruciat, iniquos exultat; sed justos, dum cruciat, purgat; iniquos, dum lætificat, reprobos monstrat. S. Greg. in moral.

X. Gloriosis gratiora sunt præconia, quam tributa; quia stipendium & Tyranno impenditur, laudis autem prædicatio non nisi bono Principi debetur. Idem.

XI. Odium, quo apes fumum prosequuntur, significat, eos, qui Deo mellificant, re nolla æque offendi, quam humanarum laudum fumo. Hier. ad Cel.

XII. Si vere laudabilis esse cupis, laudes hominum non requiras, quia quamvis alicui sit facile laudem non curare dum negat: est tamen difficile non delectari cum offertur. Greg. 22. moral.

XIII. Valde perfectorum est, sic ostento opere gloriam quærere authoris, ut illata laude nesciat privata exultatione gaudere. Bern. in serm.

XIV. Non recti plane sed perversi animi est laudem quærere, & non exercere virtutem, & velle coronari, qui non legitime certaverit. Chrysost.

XV. Laudes humanæ simul apparent & evanescunt. Aut. cr. o. super Ep.

XVI. Laus a conscientia non a vulgo æstimanda est. S. Joan.

XVII. Laus est in bonitate causæ non in pœnæ acerbitate. 11. super Ps. 34.

Utilitas.

XVIII. Præcipuum beneficium est, in rebus honestis laudari. Laus enim parit æmulationem, æmulatio virtutem, virtus felicitatem, quæ finis est omnium, quæ desiderantur, & quo omnis viri boni motus refertur. S. Greg. Nazianz. in serm.

XIX. Justum est, ut bene gerentibus laudis tribuatur assensus. Nam si equorum cursus clamoribus incitatur hominum, & insonantium manibus agitatur, quantum inde homines stimulari posse credimus, quos ad laudis aviditatem singulariter incendimus. Cassiod. l. 1. epist.

XX. Injustus audita laude sua polluitur, justus purgatur; pavet enim, si talis Deo non ostenditur, qualis ab hominibus putatur. S. Greg. 22 mor. c. 9.

Damnum.

XXI. Cum per accepta bona reprobi in sua laude se elevant, ipsis muneribus contra largientem pugnant; inde quippe contra dantem superbiunt, unde ei amplius humiles esse debuerunt. S. Greg. l. 2. moral.

XXII. Qui inchoatæ virtutis ab humano hono- Ibid.

nore laudem receperit, quasi plantati ligni fructus ante tempus comedit.

Ibid. XXIII. Cum pro recto opere laus transitoria quæritur, æterna retributione res digna vili pretio venumdatur.

S. Aug. apud Lanc. op. 8. c. 10. n. 60. XXIV. Quisquis se apud homines jactat, & ita venditat bona opera sua, ut finem eorumdem operum in laudem hominum ponat, eamdemque laudem quasi mercedem computet, operum suorum, necdum Christi servus est.

S. Chrys. ho. 12. in 2. Cor. XXV. Ne requiramus laudes aliorum, hoc enim Domino injuria est; si, tamquam non sufficiat ad nos laudandum, eo omisso ad servos festinemus.

Id. ho. 3. in Matth. XXVI. Si te ipse laudaveris, nequaquam laudaberis a Deo; ita e regione si te ipsum quasi miserum lugeas, numquam te ille prædicare cessabit.

S. Aug. in medit. XXVII. Qui laudari vult, Domine, de tuo dono, & non quærit in illo tuam gloriam, sed suam, hic, licet propter donum tuum laudetur ab hominibus, a te tamen vituperatur, quia de dono tuo suam, non tuam gloriam quæsivit. Qui autem ab hominibus laudatur, vituperante te, non defendetur, ab hominibus judicante te, nec liberabitur condemnante te.

Greg. in Reg. XXVIII. Si laudibus erigimur, vituperationibus humiliamur.

Chrys. de laud. Paul. hom. 5. XXIX. Extrema dementia est, nulla iminente necessitate rerum & necessitate violenta propriis laudibus velle decorari, non est secundum Dei loqui judicium, est potius infamiæ; hoc enim nobis omnem mercedem evacuat.

§. IV. EX LIBELLO DE IMITATIONE CHRISTI.

Lib. 2. c. 6. §. 2. I. MAgnam habet cordis tranquillitatem, qui nec laudes curat, nec vituperia.

Ib. §. 8. II. Non sanctior, si laudaris: nec vilior, si vituperaris.

Lib. 3. c. 14. §. 4. III. Quomodo potest erigi vaniloquio, cujus cor in veritate subjectum est Deo? non eum totos mundus eriget, quem veritas subjecit; nec omnium laudantium ore movebitur, qui totam spem suam in Deo firmavit.

§. V. EXEMPLA.

Fuga.

S. Aug. ep. 7. I. S. Augustinus cupiam scribebat: Non mihi placet, cum a charissimis meis talis esse existimor, qualis non sum. Profecto enim non me, sed per me alium sub meo nomine diligunt, si non, quod sum, sed quod non sum, diligunt. *Epist. 136.* Et alteri: Quod de nobis tam bene existimas, ut fideles Dei servos non esse credas, idque ipsum in nobis corde purissimo diligas, gratulandum potius tuæ benevolentiæ, quam tibi gratiæ agendæ sunt, tibi enim prodest, ipsam diligere bonitatem, quam profecto diligit; qui eum diligit, quem credit bonum, sive ille talis sit, sive non. Quapropter tibi de hac re gratulandum est. Quales autem nos simus, quantumque non solum de homine bono, sed homine ipso non potest errare judicium. Gratias vero tibi uberes agimus, quod nos, cum laudas tamquam tales simus, mirabiliter hortaris, ut tales esse cupiamus.

II. S. Julianus renuebat, propalam se vivente propalari, draconem a se signo Crucis interfectum esse; hæc enim, inquiebat, celanda sunt, quæ ad arrogantiam & fastum incitant. Sed si ego hinc excessero, & ab ejusmodi animi perturbationis fuero liberatus, non veto, quo minus dicas, & narres vim divinæ gratiæ. *Theodor. f. 2. rel. hist.*

III. S. Marcianus, quamvis magna posset facere, & faceret miracula, studebat tamen celare virtutem, prædonis virtutis suspectas habens machinas. *Ibid.*

Vide plura infra tit. Vana gloria.

IV. Joannes Zebedæi filius fuit longe expers hujus vani affectus, id cum omnis ejus vita facile demonstrat; tum quod bis septennos annos de suo in cælum raptu mortales celavit omnes, nec prius id arcanum detexit, quam Corinthios commonefacere coactus est, ne sibi non veros Apostolos præferrent, prava opinione decepti. *Tabel. l. 30.*

V. Antonius Abbas non misit oleum salutare, quin Marciano Præfecto militum opem filiæ, quæ a dæmonio vexabatur, implorante, negavit a se quia peccator esset, oportere auxilium sperari: iret & salutem puellæ a Christo, qui Deus esset, precaretur: precatus ille est, & confestim puella immundo spiritu est soluta. Magna Antonii demissio, sed Præfecti militum fides major, curatio præsentissima. *Ibid.*

VI. Laudabatur a quodam impensius Gregorius Romanorum Pontifex, visusque est sibi ea laudatione non ornari, sed graviter onerari. Precare, inquit, hospes Deum, ut fiam aliquando iis dignus. *Ibid.*

§. VI. SIMILITUDINES.

Qualitas.

I. SIcut aurum & argentum igne explorantur; sic vir ore laudantium probatur. *Prov. 27.*

II. Sicut non oportet titillare eos, qui natura sua ad risum proclives sunt; ita non oportet laudare eos, qui laudis suapte sponte sunt appetentiores. *Plut. in mor.*

III. Sicut crescente vel decrescente umbra, corpus, cujus est umbra, nec crescit, nec decrescit; ita nec melior fit quisquam, dum vulgo laudatur; nec item pejor, dum vituperatur. *Plin. in Lamia.*

IV. Sicut difficile est, in taberna aromatibus referta nullo odore imbui; ita difficile quoque est, laudes suas audire, nec delectari iisdem. *Theatrum apoph. 113.*

V. Sicut, qui vehementi laborat fame, si aliud, quod edat, non habet, proprios artus aggreditur; ita, qui laudis cupidus est, si alii laudatores desint, seipsum laudare incipit. *Plut. in mor.*

Utilitas.

VI. Sicut, cum segetes creverunt, optatur ventus, quo grana turgescant, & grandiora fiant; ita solidam virtutem juvat laus, ut animus justi ad ejus pulchritudinem magis accendatur. *Staplet. text. in Dom. 12. post Pent.*

VII.

Ibid. VII. Sicut Lunæ lumen a Sole mutuatum, licet obscurum sit, quatenus tamen inferiora illuminat; sic proximorum facta, si laudentur; etsi tenuia sint, aliquantum tamen ad virtutem excitant.

Damnum.

S. Chrys. ho. 22. in 1. Cor. VIII. Sicut is, qui relicto magno theatro Regis, parvum rusticorum eligeret, grandem ei injuriam faceret; sic qui in conspectu Dei certantes, inde sibi hominum famam quærunt, majori omisso theatro, minoris cupiditate, magnum supplicium accersunt.

Ruff. in vita PP. l. 3. n. 143. IX. Sicut thesaurus manifestus minuitur; ita & virtus deperit publicata.

Ibid. X. Sicut cera a facie ignis solvitur; ita & anima per laudem resoluta, perit ab intentione sua.

§. VII. ASCETICA.

I. QUatuor sunt præcipua, quæ de laude specialiter nosse, & observare debet Asceta. Primum est, ut, quantum est de se, ex animo laudem contemnat humanam. Quid *S. Chrys. in Psal. 5.* enim, ut recte S. Chrysostomus advertit, damni accipit homo, si homines contemnant, & universus Orbis terrarum, quando Dominus Angelorum eum laudat, & prædicat? quemadmodum si ipse non benedicat, etsi omnes laudant, qui terram, & mare habitant, ei nihil prodest. Dicat ergo in omnibus operibus suis ad Deum cum Epicuro: Hæc ego non multis, sed tibi: satis enim magnum alter alteri theatrum sumus.

II. Alterum est, ut fundamentum, cur laudes humanæ spernendæ sint, bene apprehen- *S. Aug. l. 5. de Civ. Dei.* dat; quod quidem bene assignasse videtur S. Augustinus, dum dixit: Remotis obstaculis vanæ opinionis opera nuda inspiciantur, fallacia & tegmina, & vanæ laudes & gloria auferantur, & apparebunt miseriæ peccatorum. *S. Greg. 22. mor. c. 9.* Et paulo clarius S. Gregorius: Electorum animus magno laudum suarum igne eruciatur, atque ab omni torporis sui rubigine mœrore cogitationis excoquitur; cauta enim consideratione trepidat, ne aut de his, de quibus laudatur, & non sunt, majus Dei judicium inveniat; aut de his, de quibus laudatur, & sunt, competens præmium perdat. Unde prudenter suadet Drexelius, in cunctis Dei operibus duo consideranda esse, utilitatem & dignitatem, & hanc quidem Deo relinquendam, illam homini concedendam, sicuti Pictores semper subscribunt: Apelles Protogenes pingebat, & utilitatem imaginis aliis relinquunt.

III. Tertium est, ut, quo remotior sit ab omni vanæ laudis quærendæ periculo, opera sua, quantum potest, occultare studeat; nam *Ibid. l. 8. mor. c. 30.* ut Sanctus Gregorius recte dixit: Qui in itinere deprædari formidat, abscondat, necesse est, bona, quæ portat. Imo hoc Christianæ *S. Mac. apud Lanc. t. epusc. 8. n. 80.* Religionis signum est, teste Sancto Macario, ut, qui Deo probatus est, homines celare cupiat, etsi vel universos Regis thesauros possideat, illos occultare velit, ac ubique fateri, inquiens: Thesaurus meus non est, sed alius illum apud me deposuit; ego enim mendicus sum, & cum volet ille, repetet a me.

IV. Quartum est, ut, ubi justa causa id exigit, non horreat sua bona opera manifestare; nam, ut S. Gregorius recte ait: Qui ne- *S. Greg. 26. mor. c. 2.* cessitate cogente, vera de se bona loquitur, tanto magis humilitati jungitur, quanto & veritati sociatur. Imo S. Chrysostomus ait: Quem- *S. Chrys. in illud S. Pauli, Utinam sustineretis.* admodum suas virtutes recitare, extremæ videtur dementiæ, si nulla superest necessitas; ita necessitate violenter incumbente, propellenteque, proditio est, ea tacere, quæ quis studiose perfecit. Porro causas, cur aliquis hoc facere possit, S. Thomas sequentibus ver- *S. Thom. 2. 2. q. 132. art. 1.* bis indicat: Ut aliquis ab aliis cognoscatur, potest appeti, quantum est utile ad aliquid: vel ad hoc quod Deus ab omnibus glorificetur: vel ad hoc, quod homines proficiant ex bono, quod in alio cognoscunt: vel ad hoc, quod ipse homo ex bonis, quæ in se cognoscit per testimonium laudis alienæ, studeat in eis perseverare, & ad meliora proficere; & secundum hoc laudabile est, quod aliquis curam habeat de bono nomine, & quod provideat bona coram Deo, & hominibus, non tamquam in hominum laude inaniter delectetur: Hinc S. Augustinus explicans illud Christi: *S. Aug. tr. 8. in ep. 1. Jo.* Cavete facere justitiam vestram coram hominibus, ut videamini ab eis, ait: Numquid voluit hoc dicere, ut, quæcumque bona facimus, abscondamus ab oculi hominum, & timeamus videri? Si times spectatores, non habebis imitatores: Debes ergo videri, sed non ad hoc debes facere, ut videaris. Noli ad laudem tuam operari bonum, quod agis, sed ad laudem illius, a quo habes, ut bonum agas.

§. VIII. MISCELLANEA.

Fuga.

Persius 4. I. PRudenter suasit Persius:

Respue, quod non es, tollat sua munera, Cerdo,
Tecum habita, & noris, quam sit tibi curta supellex.

II. Et iterum:

Idem 1.

Usque adeone
Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter?
At pulchrum est digito monstrari, & dicier: hic est.

Seneca ep. 41. III. Quid stultius est, inquit Seneca, quam in homine aliena laudare? quid eo dementius, qui ea miratur, quæ ad alium transferri protinus possunt? nemo gloriari, nisi de suo debet.

Idem l. de mor. IV. Bonum est laudari, sed præstantius est esse laudabilem. Neminem cito laudaveris, neminem cito accusaveris. Vitium est, omnia credere, vitium est, nihil credere.

Erasmus l. 1. c. 16. V. Temistocles theatrum petens, interrogatus, cujus vocem libentius audiret? respondit, ejus, a quo sua virtus prædicaretur.

Ant. in melissa p. 1. s. 31. VI. Antagenes dicebat, ita vivendum esse hominibus, ut vivi laudabiles sint, mortui autem beati judicentur.

Idem. VII. Idem, cum audisset, quantum ab hominibus laudaretur, dixit: Cum multi me laudant, tum me nullius pretii esse judicio; cum pauci, bonum & egregium virum me esse puto.

Plut. in Lacon. VIII. Agesilaus dicebat, sibi jucundum esse laudari ab his, qui & vituperare non vererentur, si quid displicuisset. Tales enim, si quid laudant, judicio laudant, non metu, aut adulatione. Idem dicebat, non minus laudatoris inspiciendos esse mores, quam ejus, qui laudatur, significans, raro contingere, ut quis alia laudet, quam quæ moribus suis conformia sunt.

Laert.l.6. c. 1. IX. Antisthenes audiens ab improbis quibusdam se laudatum, vereor, inquit, ne imprudens mali quid fecerim, sentiens a talibus neminem laudari, nisi ob insignia malefacta.

§. IX. AUTHORES.

I. Nicolaus Lancizius opusc. 8. c. 10.

II. Ludovicus Granatensis in locis communibus fol. 584.

III. Thomas Stapletonus text. 1. in Dom. 12. post Pent.

IV. Jeremias Drexelius in Amussi l.2.c.4.& 5.

V. Josephus Langius in Polyanthæa V.eodem.

TITULUS LXXXIV.

LECTIO SPIRITUALIS.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

Jac. Alvar. to.3. l.2. p.4.c. 31. DEscribitur lectio Spiritualis ab Alvarez hoc modo: *Lectio Spiritualis est cum S. Scripturarum paginas, aut Sanctorum Doctorum libros evolvimus, non solum ut sciamus, sed ut Spiritu proficiamus, & Dei voluntatem intelligentes, eam opere exequamur.* Et Idem to. 2. l.3.p.3. sect. c.2. iterum alibi: *Spiritualem*, inquit, *Lectionem vocamus, qua mysticos libros, & Spirituales tractatus evolvimus, in quibus non solam rerum Spiritualium notitiam, sed multo magis earum gustum & affectum quærimus.* Porrò quid sit Nigronus tr. 3. Asc.c.1. n. 8. sapor & gustus Spiritualis, Julius Nigronus in tractatu de lectione Spirituali sic explicat: Sapor iste non est aliud, quam qualitas seu perfectio supernaturalis, quæ in rebus Spiritualibus delitescit, & a spirituali palato percipitur. Quam Gullielmus Parisiensis duplicem assignat. Alteram in intellectu sublimato, quam divinæ bonitatis sapor ac suavitas perfundit; quemadmodum pulchritudo spectata delectat oculum, quoniam omnem operationem cujusvis potentiæ in objecto congruente occupatæ delectatio comitatur tamquam perfectio. Alteram declarationem ponit in voluntate & appellat delectationem affectionis & amoris. Etenim ex eo, quod oculus pulchritudinem aspexit, oritur in affectu amor ejusdem, & sapor seu gustus delectationis in illa. Pari modo in lectione Sacra ex eo, quod intellectus percipit res, sensa, sententias, promissiones divinas, & alias suavitates, quas sapores dicimus, voluntas ad amorem excitatur, ipseque amor delectat, quoniam jucundum est amare, ut S. Augustinus & Aristoteles testantur, cum quotidiana experientia. At hæc delectatio gustus Spiritualis dicitur, sapor, & amoris affectus, ad quem S. David invitavit, dum dixit: *Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus.*

Divisio.

II. *Dividitur hæc lectio* a Nigrono & aliis *in præceptivam, exemplarem, & affectivam.* Ibid. t. 6. c. 3. n. 7. *Præceptivam vocant*, qua doctrinæ & dicta sanctorum ad disciplinam nostram pertinentia evolvuntur. *Exemplaris est*, qua gesta & exempla Sanctorum perleguntur. *Affectiva*, qua voluntas persuadetur, tum ad præcepta, tum ad exempla, quæ lecta sunt, observanda, & imitanda.

III. Idem Nigronus alio adhuc modo *Lectionem in ordinariam & extraordinariam* dividit: Et *ordinariam* quidem vocat, cui quotidie certum tempus impenditur, *extraordinariam* vero appellat, quæ præter ordinariam in certis occasionibus & temporibus instituitur, & diutius continuatur, uti fit, cum secessus octiduanus, aut semestris collectio suscipitur, cum gravis aliqua tentatio simile remedium exigit, & cum Festis diebus ob vacationem a laboribus plus otii ad lectionem conceditur, quæ Lectio, ait Nigronus, fructuosior videtur, tum quia attentius & accuratius libri leguntur sine solicitudine aliarum occupationum: tum quia Deus pro more suo, per Climacum observato, plus gratia sua illis diebus, quos sibi cultuique suo dedicavit, affecturus & laborem huc spiritualem benedicturus videatur.

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Lectionis usus.

I. ATtende lectioni, exhortationi & doctrinæ. Noli negligere gratiam; quæ in te est per occasionem legendi a Deo oblatam. 1. Tim. 4. v. 13.

II. Verbum Christi habitet in vobis abundanter. Coloss. 3. v. 16.

III. Ipsi (scilicet Authores, & libri) docebunt te, loquentur tibi, & de corde suo proferent eloquia. Job c. 8. v. 10.

IV. Intravit in Synagogam, & surrexit legere, & traditus est illi liber, & revolvit librum. Luc. c. 4. v. 16.

Necessitas.

V. Erudire Jerusalem, ne forte recedat anima mea a te, ne forte ponam te terram desertam; quæ verba Turrecremata ad animam devotam & Lectionem spiritualem applicat. Jer. c. 6. v. 8.

Utilitas.

VI. Interpretabatur (Christus) illis in omnibus scripturis, & aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum. Luc. c.24. v. 28.

VII. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Ps. 11. 8. v. 105.

VIII. Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat parvulis. Ib. v.130.

IX. Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris. 2. Petri c. 1. v. 19.

X. O.

[2. Tim. 3. v. 16.] X. Omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum.

[Ib. v. 15.] XI. Sacras litteras nosti, quæ possunt te instruere ad salutem.

[Joan. c. 5. v. 39.] XII. Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere.

Jucunditas.

[Psal. 118. v. 103.] XIII. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo.

[Apoc. c. 10. v. 9.] XIV. Accipe librum, & devora illum, & faciet amaricari ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tamquam mel. Et accepi librum de manu Angeli, & devoravi illum, & erat in ore meo tamquam mel dulce.

§. III. EX SS. PATRIBUS ET DOCTORIBUS.

S. Scripturæ Commendatio.

[S. Ephr. de patient.] I. SAcrarum litterarum lectio donat in Deum cognitionem; scriptum est enim: *Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus.* Audis frater, quod Dei scientiam accipiat, qui simplici, veroque corde divinis vacat Scripturis; idcirco, mi frater, vide, ne negligas animam tuam, sed lectioni sedulo incumbe, ut mens tua illuminetur, fiasque perfectus & integer, in nullo deficiens.

[S. Joann. Damasc. l. 4. orth. fid. c. 18.] II. Nihil animarum saluti conducibilius, quam divinas Scripturas scrutari; Quemadmodum enim lignum plantatum secus decursus aquarum; ita etiam anima divinæ Scripturæ fluentis irrigata saginatur, fructumque tempestivum, hoc est, rectam fidem profert, ac perpetuo virentibus foliis, id est, Deo gratis actionibus exornatur.

[Cassiod. de div. lect. c. 16.] III. Ubique in eis veritas regnat, ubique divina virtus irradiat, ubique panduntur humano generi profutura.

[S. Hier. ad Rust.] IV. Numquam de manu tua, & oculis tuis recedat liber. Ama scientiam Scripturarum, & carnis vitia non amabis.

[S. Chrys. hom. 3. in Gen.] V. Non solum thesauro similia sunt divina eloquia, sed fonti quoque largis, perennibusque scaturienti fluentis &c. hæc spiritualium fluminum natura est, ut hoc magis scaturiant, & accrescat spiritualis gratia, quo quis magis inde haurire studet.

[S. Laur. Just. c. 19. de cast. connub.] VI. Est sacra pagina sapientiæ verbi speculum, & divinitatis armarium. Quis non Dei miretur sapientiam, cum tot mysteriorum Sacramenta, tot veritates sub litteræ cortice esse videt contenta?

[S. Greg. l. 2. mor. c. 1.] VII. Est autem scriptura cor Dei, os Dei, lingua Dei, calamus Dei; liber scriptus intus & foris, unde in Psalmo dicitur: *Eructavit cor meum verbum bonum, dico ergo opera mea Regi. Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.* Cor Deus, os Pater lingua Filius, calamus Spiritus S.

[Auth. op. imp. hom. 34.] VIII. Qui ignarus est, inveniet ibi, quod discat. Qui contumax est & peccator, inveniet ibi futuri judicii flagella, quæ timeat. Qui laborat, inveniet ibi glorias & promissiones vitæ perpetuæ, quas manducando amplius excitetur ad opus. Qui pusillanimis est & infirmus, inveniet ibi mediocres justitiæ cibos, qui etsi pinguem animum non faciunt, tamen mori non permittunt. Qui magnanimus est & fidelis, inveniet ibi spirtuales escas continentioris vitæ, quæ perducunt eum prope ad Angelorum naturam.

[S. Chrys. hom. 35. in Gen.] IX. Ingens bonum est, divinarum scripturarum lectio; Hæc facit animam optimis moribus præditam; Hæc in cælum mentem transfert; Hæc memorem reddit beneficii hominem; Hæc facit, ne quidquam ex rebus præsentibus admiremur, sed ut perpetuo in alia vita, mente nostra versemur, & ad Domini mercedem respicientes, omnia operemur, alacritateque magna virtutum labores aggrediamur.

[S. Hier. in Psalm.] X. Habet Infans, quid lactet; Puer, quid laudet; Adolescens, quid corrigat; Juvenis quid sequatur; Senior quid precetur; Hinc discant fœminæ pudicitiam; Populi pietatem; Viduæ judicem; Pauperes protectionem. Hæ tristem consolantur; lætum temperant, iratum mitigant, omnibus se suspicientibus apta medicamenta tribuunt.

[S. Anton. Pad. Do. 2. post Pasch.] XI. Sicut vitrum & speculum est Sacra Scriptura, in cujus splendore nativitatis nostræ vultum debemus considerare. Vultus nativitatis nostræ est, unde nati sumus, quales, & ad quid; Unde nati, quantum ad utilitatem materiæ, quales, quantum ad fragilitatem substantiæ; Ad quid, quantum ad dignitatem gloriæ, in qua si factores verbi fuerimus ex vicinitate veri solis lucebimus. In speculo sacræ doctrinæ ista tria reperiuntur. De utilitate materiæ, Geneseos tertio: *Cinis es, & in cinerem reverteris*: De fragilitate substantiæ, Psalmista ait: *Anni mei, sicut aranea meditabuntur.* Quid araneæ tela fragilius, quid vita hominis corruptibilius? In hoc speculo miser homo, cum nativitatis suæ vultum considerat, scilicet qualiter natus, quam fragilis, quam vilis, vel quid futurus aliquando, compunctionem & pœnitendi voluntatem contrahit.

[S. Tho. in 2. Tim. c. 3. v. 16.] XII. Commenda scripturas ratione principii, si enim consideras principium, habet privilegium super omnes, quia aliæ sunt traditæ per rationem humanam, sacra autem scriptura est Divina. 2. Petri 1. *Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.* Job 32. *Inspiratio Dei dat intelligentiam.*

[S. Aug. l. 1. de consens. Evang. c. 35.] XIII. Nequaquam dicendum est, quod ipse non scripserit, quandoquidem membra ejus id operata sunt, quod dictante capite cognoverunt. Quidquid enim ille de suis factis ac dictis nos legere voluit, hoc scribendum illis, tamquam sui manibus imperavit.

[Idem in præf. gloss. ord.] XIV. Jure itaque Sacra Biblia definiens Summus Ecclesiæ Pastor Gregorius, eas vocat Epistolam, Dei viventis ad creaturas missam. Et Augustinus, litteræ, inquit, quæ de civitate cælesti nobis venerunt, ipsæ sunt Scripturæ. Easdem divinæ sapientiæ fontes, puteumque aquæ salientis in vitam æternam, cen-

censet Philo Carpatius. Alioqui enim, unde tantum authoritatis & dignitatis culmen toto orbe obtinuissent, tot linguæ, tot gentes, tot ætates pro divinis oraculis illas suscepissent, in his totius salutis proram, puppimque collocassent, easque hæreticis ut muros aheneos opposuissent, ac pro illarum veritate tot subiissent martyria? Quis unquam pro Socratis, Platonis, vel Aristotelis summorum Philosophorum placitis, ad ignes, ad bestias, ad cruces usque decertavit?

Greg. in moral. XV. Divinas Scripturas sæpius lege, imo numquam de manibus tuis sacra lectio deponatur, in scripturis divinis, per quas solas potes plane Dei intelligere voluntatem: prohiberi quædam, præcipi quædam, concedi aliqua, suaderi nonnulla, prohibentur mala, præcipiuntur bona, conceduntur media, suadentur perfecta.

Idem. XVI. Omnem scientiam atque doctrinam Sacra Scriptura transcendit, ut taceam, quod vera prædicat, quod ad cælestem patriam invitat, quod a terrenis desideriis cor legentis revocat, quod dictis obscuriores fortes exercet, & parvulis humili sermone blanditur. Nec igitur clausa est, ut pavesci debeat, nec si patet ut vilescat, sed usu fastidium tollit, & tanto plus diligitur quanto amplius meditatur.

Chrys. super Matt. c. 24. XVII. In Scripturis ignorans invenit quid dicat, contumax quid timeat, laborans præmia, pusillanimis mediocris justitiæ cibos, qui etsi pinguem non faciunt, animam mori tamen non permittunt. Qui autem magni est animi invenit ibi spirituales escas, quæ perducunt eum prope ad Angelorum naturam; qui vero est vulneratus a diabolo, invenit ibi cibos medicinales & salutem per pœnitentiam.

Utilitas Lectionis.

Smarag. Abb. c. 4. Reg. S. Bern. XVIII. Lectionis sacræ cognitio, cultoribus suis sensus acumen ministrat, intellectum multiplicat, torporem excutit, otium amovet, vitam componit, mores corrigit, salubrem gemitum facit, & lacrymas compuncto corde producit, loquendi tribuit facundiam, æterna laborantibus promittit præmia, spirituales divitias auget, vaniloquium, vanitatesque compescit, & desiderium Christi, patriæque cælestis accendit.

S. Greg. l. 2. mor. c. 1. XIX. Ibi sentimus quantum proficimus. Narrat autem gesta sanctorum, & ad imitationem corda provocat infirmorum; dumque illorum victricia facta commemorat, contra vitiorum prælia, debilia nostra confirmat, fitque verbis illius, ut eo mens minus inter certamina trepidet, quo ante se positos tot virorum fortium triumphos videt. Nonnumquam vero non solum nobis eorum virtutes asserit, sed etiam casus innotescit, ut & in victoria fortium, quid imitando arripere & rursus videamus in lapsibus, quid debeamus timere.

Petr. Cellensis l. 2. epist. 12. XX. Discurre scripturarum amœnissimos campos, lege tamquam apis, & reconde in alveolo memoriæ suavissimi odoris flores, castitatis lilium, olivam charitatis, patientiæ rosam, uvas spiritualium charismatum.

XXI. Perspicuum est, spirituali lectione animam sanctificari, & gratiam spiritus sancti affatim infundi. *S. Chrys. ho. 31. in Jo.*

XXII. Qui sacrorum studiosus librorum, jure etiam dici potest amator Christi, secundum quod dictum est a Domino: *Qui diligit me, sermones meos servat: & qui diligit me, diligetur a Patre meo.* *Idem ho. de Pseudoproph.*

XXIII. Ubicumque verbum Dei legitur, ibi Spiritus S. occulte operatur, qui malos de peccato redarguit, & bonos per spem & consolationem scripturarum confortat, ut amplius proficiant. *Thom. Kemp op. de discip. c. 3.*

XXIV. Non mediocriter solet illustrare, & colligere mentem lectio, verba enim Spiritus sancti sunt, & lectores omnino dirigunt & moderantur. *S. Clim. grad. 27. c. 39.*

XXV. Sacramenta scripturæ, quæ exterius videntur arida, intus sunt viva, & hoc dixit Salvator Judæis: *Scrutamini scripturas, in quibus vos putatis vitam æternam habere*: nulla alia Scriptura vitam dat nisi hæc, unde Psalmista ait: *Vivifica me secundum eloquium tuum.* *S. Bonav. s. 14. Hexam.*

XXVI. Hæc est illa *Turris David, quæ ædificata est cum propugnaculis, mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium*; nulla est enim tentatio, nulla adversitas, nullum infortunium, nulla calamitas, cui non Sacra Scriptura medeatur, & succurrat consolatione, consilio, vel alio quopiam remedio. *S. Thom. Vill. conc. 3. in Do. 1. Quad.*

XXVII. Mens tua divinis se voluminibus occupet; his intenta pervigili semper instantia perseveret; his antiquus insidiator, cum te videt intentum, velut hostem fugit armatum, & timet continuus aggredi, donec te conspiciat his telis, & impenetrabili, ut ita fatear, lorica muniri. *S. Petrus Dam. lib. 6. ep. 20.*

XXVIII. Lectio Scripturarum, munitio est adversus peccatum. *Chrys. super Luc.*

Damnum

Lectionis obscœnæ.

XXIX. Tu, qui pro tuo proprio & speciali peccato tam gravia passurus es, quam graviora pro multorum peccatis expectas, quorum innocentiam argumentosæ libidinis astutia subvertisti, illud ad cumulum tuæ perditionis accedit, quod cum princeps factus sis Sodomorum & Gomorrhæ, immunditiæ tuæ discipuli post te sedebunt in cathedra pestilentiæ, serpetque pestis cancerosa in multos, ut veniat super te omnis sanguis eorum, quos corrupisti. *Petrus Bless. de conf. Sacr.*

XXX. Quis æstimare sufficit, quam execrabiliter damnabilis sit apud Deum & hominem Herodiana crudelitas, quæ pueros occidit, atque malitia Pharaonis, qui submersit parvulos Hebræorum? Et ille quidem non animarum, sed corporum homicidæ fuerunt. Quanto ergo detestabilius est eorum non dicam homicidium, sed parricidium, qui tot innocentum animas occiderunt! Proculdubio, quanto excellentior est anima corpore, tanto infeliciores Pharaone sunt proditores, & damnabiliores Herode. Putas, quod dissimulando transeat, & non requirat Deus de manu tua, quod in concupiscentiis, & immunditiis tuis nobilissima ejus periit creatura? *Ibid.*

§. IV.

§. IV. EXEMPLA SACRA.

Usus.

Mansi tr. 44. disc. 1. n. 1.

I. CUm omnis Christi actio, nostra sit instructio, haud immerito affirmari posse videtur, quod Christus ad legendum, Scripturasque Sacras explicandum, Synagogam ingrediens, insinuare nobis voluerit, se pro stabilimento & incremento fidei, bonorumque morum Ecclesiæ suæ, cujus Synagoga figura erat, de sacris prospexisse voluminibus, suoque exemplo ad eorumdem lectionem non invitasse.

S. Aug. s. 21. de Nat. B.V.

II. B. Virgo quando legatum illum cælestem excepit, qui Verbi incarnationem eidem annunciavit, lectioni prophetiæ Prophetæ Evangelici actualiter intenta erat, unde ad eam se convertens S. Augustinus inquit: Revolve, o Maria, Propheticam lectionem, quæ ipsam plenitudinem parituram est Prophetarum; Recole in libro Isaiæ Virginem, quam legisti, & gaude, quia tu esse meruisti.

In remarques sur le dessein du livre §. 2.

III. Novi, inquit Barry, quemdam e Societate nostra, qui ante mortis articulum affirmavit, se nihil unquam aut legisse, aut audisse de rebus gestis Sanctorum, quod non aliquoties in vita conatus fuisset exercere, eo modo, quo vitæ suæ conditio tolerasset.

Rapt. Fulg. lib. 8.

IV. Tractarunt alii divinarum rerum lectionem solertius fortasse, suntque ob eam rem majus nomen adepti, sed qui Hilarione religiosius fecerit, fuit (ut fertur) nemo; quippe qui Davidicum carmen & prophetica aliorum scripta tanquam præsente numine recitabat: sæpe ac multum testatus, religiose & considerate ea esse legenda, quæ ab almo Spiritu profecta.

Ibid.

V. Quanto tutius servulus vir mendicus, æger, omnisque litterariæ disciplinæ adhuc expers, qui ex mendicata pecunia sacrarum literarum mercatus est opuscula, quæ aliis sibi explicanda tradidit, usque adeo lectioni intentus, ut audiendi assiduitate curaque & diligentia percipiendi ea, quæ legerentur sanctionis doctrinæ gnarus, oppidoque sciens evaserit.

Ibid.

VI. Cæcilia patricia domo Romæ orta, sedulo Evangelicæ historiæ librum aut legit aut in gremio habuit obvolutum, ne non semper presto esset, in quo mens cælo addicta cum vellet, velut concentu quodam suavique harmonia reficeretur.

Ibid.

VII. Magnum studium magnusque studii affectus fuit in Marcella nobili Quiritii generis: quæ cum incredibili cura divina lectitaret, illud est postremo assequuta, ut semper in ejus ore Davidicum illud esset: abscondi in corde meo eloquia tua.

Utilitas.

S. Aug. l. 8. confess. cap. 12.

VIII. S. Augustinus hæresi Manichæorum imbutus, & fidei Catholicæ inimicus, ad perfectam Dei notitiam illis verbis, *Tolle, lege*, inductus tandem, ut ipsemet dicit: Arripui, aperui, & legi, quasi luce serenitatis infusa cordi meo, omnes dubitationis tenebræ ceciderunt; mox enim, ut Epistolas Sancti Pauli legere cœpit, aliquod animæ suæ lumen communicari sensit, cui cooperando, illos postea sapientiæ fulgores sibi acquisivit, quibuscum universam illuminavit Ecclesiam.

IX. Eunuchus Reginæ Candacis, cum non haberet sive Christi, sive novæ legis Evangelicæ notitiam, ac proinde Spiritus sanctus eum per S. Philippum Diaconum in hac erudiri volens, disposuit, ut actualiter lectioni Isaiæ Prophetæ se applicaret. Quam historiam idem D. Chrysostomus ponderans, ait: Cum nondum haberet, qui viam commonstraret, tamen legebat, eoque citius consecutus est ductorem. Novit propensam illius animam Deus, studiumque amplexus est, misit illi Doctorem illico, verum non adest Philippus, sed Spiritus, qui monuerat Philippum, adest.

S. Chrys. apud Mansi dis. 2. n. 5.

X. S. Justinus Martyr de semetipso in dialogo contra Triphonem refert, quod, cum adhuc Philosophus gentilis existens, antiquorum doctrinis deceptus, in sacra Biblia incidisset, eaque assidue pervolveret, ab ejus mente & intellectu omnes infidelitatis tenebræ fugatæ fuerint, lumenque & notitiam veri Dei sibi acquisierit.

Bar. ann. 130. n. 4.

XI. Victorinus celebris illius sæculi orator, in cujus etiamnum viventis honorem, Romæ publice erectæ fuerunt statuæ, ut Sanctus Augustinus in suis Confessionibus testatur, postquam prius in infidelitatis præcipitiis oberrasset, tandem sacrosanctis libris pervolutatis, ejusque intellectu ab æterna veritatis luce illustrato, victas dans manus, per sacrosanctum Baptismi lavacrum, sub Christi vexillo conscribi se fecit.

S. Aug. l. 8. conf. cap. 2.

XII. De S. Eugenia similiter legitur, quod, cum antea Philosophiæ operam dedisset, tandem in Epistola S. Pauli incidens, ejusque dogmata in illis legens, intellectu suo ita iis adhæserit, ut cognita Idolorum falsitate, aquis se abluerit Baptismalibus, tandemque pro fidei confessione suum in tormentis sanguinem prostituerit & vitam.

Mansi l. cit.

XIII. S. Domna Virgo infidelis, primaria superstitionum idololatricarum presbytera, ut annales perhibent Ecclesiastici, pariter ad Christum conversa fuit, per Actuum Apostolicorum lectionem. Unde postmodum in dogmatibus Evangelicis a sancto Cyrillo Episcopo Nicomediensi instructa, & simul cum Eunucho quodam in sacrosancto lavacro regenerata fuit. Immo sanctorum librorum lectio ita in eam illuminavit, calefecit, atque inflammavit, ut ea, quæ in Actibus Apostolicis legerat, imitari certa, totam substantiam suam, inter pauperes distrahendam, ad dicti Episcopi pedes detulerit. Mortuo autem Sancto Episcopo illo, in locum ejus substitutus fuit Antimus, tempore cujus inde Eunuchus (hoc namque illi nomen erat,) & dicta Domna, eo quod Christiani essent, delati sunt; quare Præfectus cubiculum illius ingressus, opes inquirere cœpit, sed delusus, nil nisi figuram reperit Crucis a fidelibus asservari solitam, librum Actuum Apostolicorum, duas super pavimentum explicatas floreas, thuribulum fictilem, lucernam & pyxidem ligneam, in qua sanctissimam asservabat Eucharistiam, ut juxta sæculorum

Bar. ann. 291. n. 1.

illo-

illorum consuetudinem, ferociente persecutione se ipsam communicaret. Ecce vobis admirabilem ex codicum Sacrosanctorum lectione haustum fructum; Vere equidem in præsenti verificatum fuit illud Psalmistæ dictum: *Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat parvulis*. Immo non modo veri Dei notitiam & lumen libri illius lectio sanctæ isti attulit Virgini, sed & insuper martyrii desiderio succendit.

Marth. in Hortop ast. XIV. Cum Sanctus Bonifacius codicem Evangeliorum secum portare solitus, eumdem quoque ad martyrium contulisset, isque dum Carnifex ensem in caput martyris impingere moliretur, libri objectu ab ictu gladii se tueri pararet, illustri miraculo factum est (ut Author quidam nostri temporis scribit) quod, licet ense peracuto per medium sectus sit liber, nulla tamen littera ea sectione sit abolita, quem ego librum in prænobili Fuldensi monasterio in Germania propriis oculis conspicere merui.

Bellov. l. 29. spec. c. 14. XV. S. Dominici sanctitatem & perfectionem, illiusque principia & progressus, Bellovacensis collationum Joannis Cassiani lectioni præcipue attribuit, dicens: Beatus Pater noster Dominicus, ut in ejus vita legitur, librum illum, qui collationes Patrum inscribitur, studiose legens, ac vigilanter intelligens, salutis in eo rimatus semitas, magnum perfectionis apicem apprehendit.

Mansi di. sc. 1. n. 7. XVI. Celebris quoque fuit modus ille, quo divina providentia usa fuit, ut Sanctum Ignatium de Lojola Ecclesiæ suæ compararet, quod factum est per libri cujusdam spiritualis lectionem. Quod vero ad præsentis materiæ, de qua agimus, propositum vel maxime servit, est, quod lectio hæc animos in illo generosos excitaverit. Nam inter ipsam lectionem, ubi quippiam insigne cognoverat, sistere secum ipse cœpit, deliberans: Quid sit præclarum hoc Sancti Dominici facinus? Quid si hoc Sancti Francisci Deo fretus aggredior? Neque vero, cum hæc & alia sibi multa proponeret, res occurrebat ulla tam ardua, tamque difficilis, quam non perficere sese posse generosa quadam alacritate confideret.

Petr. Abbat Clun. l. 1. mir. c. 11. XVII. B. Petrus Abbas in nocte Dominicæ Nativitatis, sequentem circa S. Hugonem Abbatem pariter Cluniacensem obtigisse refert visionem. Diabolus ab omnibus monasterii officinis propulsatus esse videbatur, ad quas fuerat molitus aditum: a capitulo excludebatur, quia ibi Monachi suas circa disciplinæ monasticæ observantiam confitebantur culpas; exulabatur e Dormitorio, propter honestatis & vigilantiæ continuæ merita: In Refectorium quidem tentavit ingressum, ubi gulæ prædominari solet, sed etiam & inde maxima cum confusione proscriptus fuit. Ast in virtute cujus quid factum fuisse putatis? Audite ipsummet Authorem: Sed ibi etiam tot obices ex divinorum lectione librorum, tot trabes ex devotionibus auditorum, tot repagula offendit ex charitate sibi servientium, ut nullo modo ultra procedere prævalens, retro cogeretur redire.

Vita S. Francisc. XVIII. In vita Sanctæ Franciscæ Romanæ legitur, cum sancta hæc spirituales aliquos haberet libros, dæmones in hoc solicite incubuerunt, ut, si possibile foret, aliqua eorum folia resolveret, & abjiceret; quin & alia quadam vice librum, quem manu continebat spiritualem matrona sanctissima, quemque actu legebat, spiritus nequam eidem auferre conati fuere. Roma. l. 1. c. 11. & 39.

XIX. In actis Sancti Saturnini sequens legitur conspicuum miraculum: In medio foro civitatis Abitinensis cœlum ipsum pro divinis scripturis dimicavit; cum enim Fundamus, ejus urbis quondam Episcopus, eas scripturas Magistratui exurendas tradidisset, & Magistratus sacrilegus jam igni apponeret, subito imber sereno cœlo diffunditur, ignis scripturis sacris admotus extinguitur, grandines adhibentur, omnisque regio ipsa, pro scriptoris Dominicis, elementis furentibus devastabatur. Surius 11. Febr.

XX. Æquitius Valeriæ urbis Monasterii Abbas, ne qua die deesset quod legeret, quocumque ibat scorteas manicas libris referta secum deferebat: nec illi oneris hujus molesta erat gravitas, dum lectionis sacræ compensatur utilitas: Sic nec militem strenuum ferrea lorica, cassis, ensisque gravant, quæ sibi saluti fore sperat: ut qui iis munitus in eertamen prodire & confidenter eum hoste congredi solet: ita qui sese lectionibus divinis libenter instruit, omnia diaboli machinamenta facile contemnit. Ibid.

XXI. Bernardinus, cujus prædicationibus Fratrum Minorum collegium crevit, primum quidem Pontificii juris disciplinis operam dedit: postquam autem ad Theologiam animum applicuit, ei studio se prorsus totum tradidit, adeoque ipsum delectavit de Deo sermo, ut mox relicto sæculo religionem sit ingressus. Itaque jurisperitia virum quidem bonum constituit, sed Theologiæ ratio etiam perfectum reddidit. Altera neminem offendere docet; altera semetipsum quoque abnegare & Crucem tollere, & Christum sequi omnibus suadet, multisque persuadet. Ibid.

XXII. Basilius ille magnus cum primitus mundanæ Philosophiæ studiis plurimum delectaretur, uti deinde scientiæ spiritualis dulcedinem gustare cœpit, illa contempsit, & huic soli se dedit, sunt, qui eum dicant, panis ac vini usum sibi interdixisse, donec mysteriorum intelligentiam plenius perciperet: Parum erat sæcularem sapientiam Divinæ postposuisse, duo præcipua vitæ humanæ sustentamenta, panem & vinum a se abdicavit, dum cibos colligit vitæ æternæ. Quorum suavitatem Propheta quoque admiratur, dicens: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine. Manuscr. lib. 2.

Damnum profanæ Lectionis.

XXIII. Sanctus Hieronymus de se ipso sic scribit: Cum ante annos plurimos domo, parentibus, sororibus, & quod his difficilius est, consuetudine lautioris cibi, propter cœlorum me regna castrassem, & Jerosolymam militaturus pergerem, bibliotheca, quam mihi Romæ summo studio confeceram, carere non poteram. S. Hier. in reg. mon.

ram. Itaque miser ego lecturus Tullium jejunabam. Post noctium crebras vigilias, post lacrymas, quæ præteritorum recordatione peccatorum ex intimis visceribus fluebant, Plautus sumebatur in manus. Si quando in memetipsum reversus Prophetam legere cœpissem, sermo horrebat incultus: & quia lumen cæcis oculis non videbam, non oculorum putabam culpam esse, sed Solis. Dum ita me antiquus serpens illuderet, in media ferme quadragesima medullis infusa febris corpus invasit exhaustum, sine ulla requie (quod dictu quoque incredibile sit) infelicia membra depasta est, ut ossibus vix hærerem. Interim parantur exequiæ, & vitalis animæ calor toto jam corpore frigescente, in solo tantum tepente corpusculo palpitabat, cum subito raptus in Spiritu, ad tribunal Christi pertrahor, ubi tantum luminis erat, & tantum ex circumstantium claritate fulgoris, ut projectus in terram, sursum aspicere non auderem. Interrogatus de conditione, Christianum me esse respondi, at ille, qui præsidebat, mentiris ait; Ciceronianus es, non Christianus, ubi enim thesaurus tuus, ibi & cor tuum. Illico obmutui, & inter Verbera (nam cædi me jusserat) conscientiæ magis igne torquebor, illum mecum Versiculum repetens: In inferno autem quis confitebitur tibi? clamare tamen cœpi, & ejulans dicere: Miserere mei, Domine, miserere mei, hæc vox inter flagella resonabat. Tandem ad præsidentis genua provoluti, qui astiterant, precabantur, ut veniam tribueret adolescentiæ, & errori locum pœnitentiæ daret, exacturus deinde cruciatum, si gentilium aliquando litterarum libros legissem. Ego qui in tanto constrictus articulo vellem etiam majora promittere, dejerare cœpi, & nomen ejus obtestans, dicere: Domine, si unquam habuero codices sæculares, aut si legero, te negavi. In hæc Sacramenti verba dimissus revertor ad superos, & mirantibus cunctis, oculos aperui, tanto lacrymarum imbre perfusus, ut etiam incredulis fidem facerem ex dolore. Nec vero sopor ille fuerat, aut vana somnia, quibus sepe deludimur. Testis est tribunal illud, ante quod jacui; Judicium testis, quod timui; ita mihi nunquam talem contingat incidere quæstionem: nam fateor vulneribus habuisse plenas scapulas, plagas sensisse post somnum, & tanto dehinc studio divina legisse, quanto mortalia ante non legeram.

Baron. ann. 419. XXIV. Sophronius sequentem narrat historiam: Abbatem Cyriacum die quadam juxta Jordanem convenientes, hanc ab ipso accepimus relatam visionem; viderat enim Abbas ille in somno mulierem quandam in vultu honestissimam, purpura amictam, atque ex utroque latere a duobus præclaris viris stipatam, quorum unus S. Joannes Baptista, alter vero Sanctus Joannes Evangelista erat. Egressus igitur e cella, instanter ab ea petii, ut ingrederetur, sed invitantem me repulit; dum vero preces meas solicite repetens, dicerem, ne quæso avertatur humilis factus consusus, ipsa ferventem supplicantis affectum videns, vultu ad severitatem composito respondit: Habes intra cellam inimicum meum, & vis ut ingrediar? & his dictis abscessit. Ego vero animo afflicto, intra me ipsum discurrere cœpi, quonam peccato hanc repulsam comerui, non me accusat conscientia alicujus contra ipsam commissæ transgressionis, certusque sum in cella mea neminem præter meipsum reperiri; demum vero diligenti circa me ipsum facto examine nihil inveni, quod ipsam potuisset offendere. Sed quo putatis ipsum consilio usum fuisse, ut se consolaretur? Nimirum sciens in libro 1. Machabæorum scriptum esse: *Habentes solatio sanctos libros, qui sunt in manibus nostris*; ad illos Sanctus Abbas recurrens, pro consolatione afflicti animi librum quemdam spiritualem legere cœpit. Quid autem inde consecutum fuerit, ex propriis ejus verbis percipere libebit, dicit enim: Cum ergo vidissem me nimio mærore absorberi, surgens cœpi librum, ut legerem, ut per hujusmodi lectionem dolorem meum, cogitationesque repellerem; Librum autem illum mutuo acceperam a D. Hesichio Presbytero Jerosolymitanæ Ecclesiæ, evolvensque librum, inveni duos Nestorii libros in fine voluminis scriptos, moxque agnovi hunc esse inimicum illum Sancti Domini nostri Genitricis semper Virginis. Tunc surgens abil, librumque illum ei, qui mihi accommodaverat, reddidi, dicens illi: Accipe librum tuum, frater, neque enim ex eo tantum utilitatis accepi, quantum detrimenti; cum vero ille detrimenti ipsius causam sciscitaretur, omnem illi rei ordinem retuli, qui zelo succensus, protinus illos duos Nestorii libros ex volumine præcidit, eosque igni tradidit, dicens: Non manebit in cella mea Dominæ nostræ Sanctæ Dei Genitricis semper Virginis inimicus.

XXV. Sanctus Ignatius quoque fervores suos intepescere sensit, quando Barchinonæ Grammaticæ studiis intentus erat, cumque cui causæ tepor ille adscribendus esset, ignoraret, tandem unicam hujus tepiditatis causam esse advertit, quia videlicet Erasmum de milite Christiano manibus tenebat, idque ob tersam libri latinitatem, ex Confessarii sui consilio pariter & licentia. Quod cum simpliciter fecisset, observavit illius libelli lectione refrigescere in se Spiritum Dei, & devotionis sensim ardorem restingui; qua re animadversa librum de manibus omnino rejecit, & ita est aversatus, ut nec amplius legerit ipsius anthoris libros, & passim a Societate nostra legi vetuerit; & tamen ille de milite Christiano differebat; sed licet materia pia esset, author tamen illius impius erat. Mansi disc. 16. n. 2.

§. V. EXEMPLA PROFANA.

Utilitas.

I. Alcoranus Turcarum sub pœna capitis, omnibus Turcis omne librorum genus prohibet; cujus ratio est, quia hoc modo omni superiori lumine & notitia, quæ a libris sacris & spiritualibus addiscitur, destituti, facilius se in tenebris ignorantiæ positos, ad quævis præcipitia perduci permittant. Mansi disc. 2. n. 8.

II. Dio-

Laert. in vita Zenoni. l. 7. II. Diogenes Laertius narrat, quod Zenoni oraculum consulenti, quomodo vitam suam ita dirigere posset, ut Diis, & hominibus in cunctis actionibus suis placeret, ab eodem oraculo responsum fuerit, hunc se finem assecuturum esse, si sæpe cum mortuis ageret, quorum verborum sensuum hunc esse facile intelligebat, utscilicet libros, quorum authores ut plurimum mortui sunt, assidue pervolveret.

Damnum.

Mansi disc. 1. n. 9. III. Nabuchodonosor horrendo plane modo in belluinos mores transformatus fuisse legitur: Diocletianus prius corporis tabe, lingua vermibus corrosa, mentisque insania correptus vim sibi ipsis intulit: Et Proculus Genserici Vvandalorum Regis minister, sibi frustulatim linguam dentibus lacerans, fœdaque morte sublatus est, eo quod sacra Volumina flammis voracibus publice concremaverit.

Idem disc. 16. n. 13. IV. Henricus Octavus Rex Angliæ dæmonis instinctu ab Ecclesia recedens, ut Religionem Catholicam tanto irreparabilius profligaret, Carthusianos (qui veluti validum quoddam propugnaculum, ad eamdem fidem defendendam, superstites remanserant) pariter seducere volens, primo quidem non blandimentorum usus est lenociniis, non stragibus, nec exiliis, vel aliis similibus persecutionibus, non bonis temporalibus eos destituit, nec in vincula conjecit, sed ut fidei integritatem ab illis quoque totaliter eradicaret, omnes libros sacros illis auferri præcepit, firmiter sibi persuadens, quod hoc thesauro illis erepto, excellentissima quoque fidei margarita pariter eripienda foret. Hac tamen librorum rapina non contentus, plurimis postea vitam crudelissime eripuit.

§. VI. SIMILITUDINES.

Qualitas.

S. Ephrem to. 1. de vita spir. n. 91. I. SIcut famem sentire, bonæ valetudinis corporis indicium est; ita divinos sermones studiose, libenterque audire, sanitatis animæ maximum argumentum est: E contra vero quando stomachus cibum nec appetit, nec retinet, malæ est dispositionis indicium; nam juxta illum medicorum aphorismum, omnis nauseatio mala, panis autem pessima. Eodem quoque modo, qui libros spirituales & devotos legere nauseat, animam suam perditæ salutis esse indicat. Unde S. Ephrem ait: Quando te a lectione rerum spiritualium abhorrere videris, admonitionesque spirituales fastidire, tunc animam tuam in gravem incidisse morbum noveris.

S. Basil. ep. 2. ad Naz. II. Sicut nervi animæ sunt orationes, ita pariter nervi, per quos oratio subsistit, sunt libri spirituales, eorumque lectio: forsitan id ipsum affirmare voluit Basilius Magnus, quando ad Nazianzenum ita scripsit. Jam vero orationes lectionibus succedentes, recentiorem animum, vegetioremque accipiunt; Cum enim lectio orationem præcedat, hæc ab illa novos & vigorosos fortitur spiritus. Unde Cardinalis Turrecremata de lectione sacra inquit: Valet ad vires replendas.

III. Sicut una & eadem species Mannæ aliis vermes & putredines generabat, aliis vero salubrem cibum conferebat, & vitæ necessarium; ita & nostrum Manna est verbum Dei, & apud nos sermo Dei, aliis efficitur ad salutem, aliis ad pœnam. *Origenes tom. 9. in Num.*

IV. Sicut aqua impetuose decurrens, terram non fœcundat, sed potius semen suffocando, sterilem efficit; ita quoque multorum librorum præpropera lectio, absque reflexione ulla facta, non fœcundat animam spiritu, & devotione; imo quandoque eam opprimit & confundit. *Mansi disc. 17. n. 7.*

V. Sicut florum, reliquis quidem usque ad odorem vel colorem est usus, apes autem mel ex ipsis excerpere noverunt; sic & qui diligentes in legendo existunt, non solum quod dulce, jucoudumque fuerit, in eorum libris prosequuntur, sed quamdam ex eis utilitatem animo referre contendunt. *S. Basil. ho. 22.*

VI. Sicut apes non omnibus floribus similiter insident, neque ex eis, ad quos accedunt, omnia auferre conantur, sed quantum ipsis ad opus necessarium fuerit, comprehendentes, reliquum dimittunt; sic nos etiam ut sobrii, sapientesque, quantum congruum nobis, propinquumque veritati ex ipsis fuerit, persequemur, reliquum prætereamus. Et sicut in legendis rosis sentes vitamus; sic in talibus sermonibus, quidquid est utile, carpentes, noxium vitemus. *Ibidem.*

VII. Sicut David Goliathum quinque lapillis e torrente sublatis, eodem modo, inquit Villanovanus, Christus dæmonem tribus authoritatibus superavit. Eadem quoque comparatione Glossa his verbis utitur: David Goliathum tribus lapidibus e torrente prostravit, & Christus diabolum tribus testimoniis de lege: David lapides e torrente selectos in peram suam pastoralem reposuit; ita quoque Christianus in lectione librorum spiritualium seligere debet orationes jaculatorias, & dogmata utilia, eaque in mente & memoria sua reponere, ut in obviis occasionibus, tentationibus infestatus, præsumptuosum illum & superbum Gigantem prosternere valeat. *Mansi disc. 16. n. 1.*

VIII. Sicut pictores industrii, cum ex imaginibus imagines ad unguem, ut dicitur, exprimere nituntur, frequenter ad exemplar aspiciunt, lineamenta ex illo omnia ad suam artem summopere transferre molientes; ita ei, qui se cupit omnibus partibus esse virtutis ornatum atque perfectum, tamquam ad statuas quasdam animatas ac mobiles jugiter in Sanctorum vitas & mores intendendum est, illorumque probos actus sibi consciscendum, per imitationis studium. *S. Basil. ep. de form. honesta vita.*

IX. Sicut ferrum, nisi usum habuerit, æruginem generat; ita & anima, nisi divinis exerceatur lectionibus, nascentur illi peccata. Hinc est, quod Psalmista hunc dicat beatum, qui die nocteque legem Domini meditatur. *S. Aug. 22. ex utroque test. qu. 120.*

X. Sicut columbæ juxta fluenta residere solent, ut volatilium avium in aqua umbram videant, & sic ungues vitant; sic Sancti in scripturis frau- *Glossa in c. 1. Cant.*

fraudes dæmonum prospiciunt, & ex deceptione, quam attendunt, quasi ex umbra, hostem cognoscunt, & fugiunt.

S. Ambr. apud Mansi disc. 19. n. 5. XI. Sicut in dura hyeme Monachi libenter vadunt ad calefactorium; ita viri sancti frigore hujus mundi durante, stant libenter juxta libros, ut illos legendo, & audiendo calefiant in amore cælesti.

S. Aug. s. 112. de temp. XII. Sicut in carnalibus escis alitur caro; ita ex divinis lectionibus homo nutritur, & pascitur.

Author. op. imperf. ho. 41. XIII. Sicut qui mittit in os suum fragmentum panis, aut qualemcumque cibum, primo molit eum dentibus, & ita demittit in stomachum, sic & cum audimus omne verbum (dicamus nos, cum legimus) necesse est ipsum meditari in ore sensus, & quasi quibusdam dentibus, id est, tractatibus molere, & videre, quid est, quod dicit, aut propter quam rem dicit. Nam quemadmodum qualemcumque cibum nisi masticaverimus dentibus, non sentimus saporem ejus; ita & verbum, nisi masticaverimus, ipsum tractantes in nobis, non possumus intelligere virtutem verbi illius.

S. Ephr. depr. & consum. fac. XIV. Sicut tuba sonans congregat milites; sic & divinæ Scripturæ ad nos clamantes, cogitationes nostras congregant ad timorem Dei. Quemadmodum enim tuba, belli tempore sonans, strenuorum militum alacritatem in adversarios excitat; ita & divinæ scripturæ te promptiorem ad omne opus bonum reddunt, teque adversus improbas passiones ac vitia magis animant corroborantque.

§. VIII. MOTIVA.

Cassiodorus apud Mansi disc. 1. n. 2. I. QUia utilitas ingens oritur ex hac lectione, quem Cassiodorus sequentibus verbis indicat: Modo Charitatem Dei & proximi monet; modo, ut sæculi peritura contemnas, insinuat; modo ut illam patriam recorderis, in qua es perpetuo mansurus, infundit. Patientiam monet, spem tribuit, humilitatem proficuam laudat, superbiam ruinosam semper accusat, pias eleemosynas creberrime fieri persuadet. S. Chrysostomus quoque ait: S. Chrys. ho. 1. in Gen. Merito thesauro confertur divinarum scripturarum lectio; nam sicut ex illo, quisquis vel parvum fructum capere vellet, multas sibi pararet divitias; ita & in sacra scriptura, etiamsi in brevi dictione, variam sententiarum vim, & immensas divitias invenire licet. Recte ergo Cassiodorus ait: Libros sacros vocavit utilitatem Christianorum, thesaurum Ecclesiæ.

Turrecr. in reg. S. Bened. c. 73. n. 178. II. *Quia in specie utilis est ad perfectionem obtinendam*, uti Torrecremata indicat, dicens: Cæterum ad perfectionem conversationis, quo festinant, sunt doctrinæ sanctorum Patrum; Horum enim verborum hunc dicit esse sensum: Doctrinæ sanctorum Patrum sunt, in quibus legendum est; & a quibus exempla sumenda sunt ab his qui cæterum, id est, ad majorem perfectionem conversationis festinant, quarum scilicet doctrinarum observatio perducit hominem ad celsitudinem perfectionis; quæ enim pagina, aut quis sermo divinæ authoritatis veteris ac novi Testamenti non est certissima norma vitæ humanæ? Id quod brevius S. Thomas quoque indicavit, dicendo: Effectus hujus scripturæ est duplex, scilicet quia docet cognoscere veritatem, & suadet operari Justitiam. S. Bonaventura ob quatuor fines concessam nobis sacram Scripturam docet. Primo ad gratiam commendandam. Secundo ad introducendam fidem. Tertio ad referandam sapientiam, quæ solum est ista. Quarto ad restaurandam salutem, quæ in illa solummodo est, & in nulla alia scientia est salus. S. Th. in 2. Tim. c. 3. S. Bonav. l. 14. hex.

III. *Quia utilis est ad optima consilia danda*: uti Alphonsus Rex Aragoniæ indicavit, dicere solitus, optimos Consiliarios esse mortuos, libros videlicet designans, a quibus sine metu, sine gratia, quæ nosse cuperet fideliter audiret. Unde Theophilactus: Quocirca: ait, si velis perfectus esse, & sanus, neque in tristibus contractus, has habe consultrices, scilicet litteras sacras; Ad imitationem Machabæorum, qui licet undique ab inimicis premerentur, nihilominus gloriantes dicebant: *Summo habentes solatio sanctos libros, qui sunt in manibus nostris*. Quam eamdem lectionis sacræ proprietatem & D. Chrysostomus in quadam super Genesim homilia adducit, dum ait: Vidisti, quomodo quacumque calamitate humanam naturam premente, convenien ex scripturis antidotum accipere liceat, ut omnis vitæ hujus repellatur anxietas. Ant. Panor. l. 1. c. 1. Theophilactus 2. Tim. c. 3.

IV. *Quia utilis est ad dæmonis insidias cognoscendas, & effugiendas*; nam, ut iterum Turrecremata dixit, talis lectio est sicut alveus, per quem fluit aqua, in qua solent resultare imagines avium rapacium; & ideo viri sancti libenter legunt in libris sanctis, ut intuentes in eis fallacias dæmonum, melius caveant. Hinc S. Bernardus quoque dicere solitus est: Lectio & oratio sunt arma, quibus diabolus expugnatur. Turrecr. in reg. S. Benedicti c. 4. n. 61. S. Ber. s. 20. ad fratr.

V. *Quia utilis est ad animam reficiendam*: uti S. Ambrosius advertit, dicens: Negligit famem corporis, qui pabula lectionis intendit; nec ventris curam habere poterit, qui alimentum verbi cœlestis acquirit; ipsa est enim refectio, quæ saginat animam, quæ impinguat viscera, cum de divinis scripturis cibum eloquii perennis accipimus: Ipsa est esca, quæ vitam æternam tribuit. Similiter S. Isidorus Pelusiota divinarum scripturarum lectionem viaticum esse dicit, quo in hoc præsentis vitæ ad patriam cœlestem instituto itinere sustentamur: Ita enim scribit: Sacrarum scripturarum lectionem salutis viaticum esse existimat, ut, quæ eorum, qui eam studiose & diligenter audiant, probitatis amorem, ac virile robur, præclaris ac illustribus exemplis pascat. Quod ipsum etiam Origenes confirmans ait: Si ad Ecclesiam frequenter venias, aurem litteris divinis admoveas, explanationem mandatorum cœlestium capias, sicut cibis & deliciis caro, ita spiritus verbis divinis convalescet, & robustior effectus, carnem sibi parere coget, ac suis legibus obsequi. Nutrimenta igitur spiritus sunt divina lectio, orationes assiduæ, sermo doctrinæ. His alitur cibis, his convalescit, his victor efficitur, quod quia non facitis, nolite conqueri de infirmitate S. Ambr. l. 13. de jejun. Domini. S. Isid. l. 1. ep. 72. Origen. ho. 6. in Lev.

tate carnis. Hinc recte Hugo Vict. monet: Quoties nobis divina scriptura legitur, aut exponitur, cogitare debemus, quia esca spiritualis est, quæ a Deo nobis mittitur ad reficienda corda nostra.

VI. *Quia utilis est ad Spiritualia colloquia instituenda.* Hinc S. Ambrosius monet: Et ideo divinas lectiones tali desiderio & legere, & audire debetis, ut de ipsis in domibus vestris, & ubicumque fueritis, etiam loqui, & alios docere positis; & verbum Dei velut munda animalia cogitatione assidua ruminantes, utilem fucum, id est, spiritualem sensum & vobis sumere, & aliis Deo auxiliante propinare possitis, ut in vobis impleatur illud, quod scriptum est: *Et calix meus inebrians, quam præclarus est.*

S. Ambr. f. 33. in die cin.

VII. *Quia libri sacri & spirituales, sunt Epistola, & locutio Dei*, uti S. Gregorius innuit, dicens: Imperator cæli, Dominus Angelorum & hominum pro vita tua Epistolas suas transmittit, & tu illas ardenter legere negligis? Quid est enim sacra scriptura, nisi quædam Epistola omnipotentis Dei ad suam creaturam? Hinc & S. Ephrem dixit: Glorientur alii de Magnatum, Principumque ac Regum familiaritate, & colloquio; at tu coram Angelis Dei gloriare colloquens, & cum Spiritu S. per sacras litteras conferens, nam Spiritus S. est, qui loquitur per eas.

S. Greg. l. 4. ep. 84.

S. Ephr. de patient. & consum. sec.

VIII. *Quia varias habet prærogativas præ concionum auditione*: Nam 1. libris sacris scripturæ per veritatem infallibilem assistit Spiritus S. cujus tamen assistentia, quoad eos, qui verbum Dei viva voce annunciant, adeo certa non est: Etenim non de sacrarum litterarum interpretibus & commentatoribus, sed scriptoribus vel auctoribus S. Gregorius ait: Scriptores sacri eloquii, quia repleti Spiritu S. super se trahuntur, quasi extra semetipsos fiunt; & sic Dei sententias quasi se ab iis proferunt. 2. Non facilem adeo cum prædicatoribus verbi divini, quantumcumque exemplaribus & spiritualibus, ad bona illorum exempla apprehendenda, conversandi, nanciscì possumus occasionem: aut enim solitudinem amant, aut in contemplativa occupantur, vel aliis corporalibus & spiritualibus vacant misericordiæ operibus. Hæc igitur librorum bonorum est prærogativa, quod eos tempore nobis quocumque beneplacito pervolvere possimus; quodque dum nobis maxime arridet, cum sanctis eorum authoribus conversemur, horumque imbibamus spiritum & devotionem, v. g. S. Hieronymi, S. Bernardi, S. Augustini, S. Gregorii, aliorumque similum. 3. Concio ut plurimum nullum in auscultante, quando is distractus est, affert fructum; Interea namque totum, quod dicitur, præterit & evanescit, quantumcunque cum spiritu & energia veritatem inculcare nitatur prædicator, præterquam quod labilis sit Auditoris memoria, vel etiam minime accedat dispositus ad divinum illud in cordis sui terra radicandum semen; cum tamen e contra doctrinæ affectus, Maximæ pietatis Christianæ, veritate æternæ, ad placitum nostrum in chartis, quæ non prætervolant, indelebiliter reperiantur impressæ; Un-

S. Greg. præfat. in Job c. 23.

Mans. disc. 10. n. 3.

Quint. inst. or. l. 11. c. 1.

de Quintilianus ait: Lectio libera est, nec actionis impetu transcurrit, sed repetere sæpius licet, sive dubites, sive memoriæ penitus affigere velis. Hinc & Cillibertus Abbas sapienter dixit: Bonum est, si scribantur verba, volat enim irrevocabile verbum nisi scripto mandetur. Scriptura verbum & stabile facit, & visibile. Mandatum paginæ reposcetur, cum voles. Bonus depositarius est liber, integre, quod acceperit, resignans: cum voles, sumes: ubi voles, leges: quamdiu voles, moraberis. Scriptura memoriæ reparatrix est, quia verbi repræsentatrix est. Tuto verbi medicamenta illic condis servantur enim illæsa. Si verbum medendi vim habet, cum dicitur: cur non habet, cum legitur? Si bona curatio, cum dicis: cur non bona, cum legis? 4. Quod Prædicatores Magistros spirituales, exhortationes & conferentias sacras viva voce factas in nostro non habeamus arbitrio, siquidem hæc omnia tempus, & locum, congregationesque illis præscriptas habent, non vero libri, quos quovis tempore, & ubicumque nobis placet, cum attentione & profectu legere possumus, ipsi docebunt te, loquentur tibi, & de corde suo proferent eloquia. 5. Libri omni cum libertate & indifferentia, deposito omni timore & humano respectu, eos, a quibus leguntur, reprehendunt & corrigunt; cum tamen ex alia parte per experientiam videamus, quod viris etiam zelosissimis nonnumquam animus desit, ut alios, & maxime personas in dignitate positas, earum scandala & iniquitates, velut alter quidam Joannes Baptista, sermone perstringant. Hinc libri speculo comparantur, quod uniculque sine adulatione, omnique cum fidelitate & sinceritate proprios faciei defectus patefacit, dummodo illud inspiciat. 6. Verbum Dei prædicatum alteri quoque subjacet incommodo, cujus libri sacri & spirituales sunt expertes, videlicet defectibus eorum, qui illud annunciant. Nam, ut Cassianus ait, numquam erit efficax instituentis authoritas, nisi eam effectu operis sui cordi infixerit audientis. In dubium nequaquam revocari potest, quin, quod Sanctus Hieronymus v. gr. S. Bernardus, vel S. Augustinus, aut alii SS. Patres & Scriptores in libris suis tradiderunt, ipsimet operibus suis strenue fuerint executi. Hanc autem certitudinem in iis, qui prædicant, minime habemus, imo cum summo Ecclesiæ malo sæpe numero experimur, quod bene quidem verbum Dei prædicent, & tamen pessime vivant. Optime proinde S. Isidorus Pelusiota ait: Vita sine sermone magis prodesse solet, quam sermo sine vita; nam illa etiam tacens prodest, hic autem etiam clamans molestiam adfert. Libri vero prædicatores sunt muti pariter & loquaces, quia ad cor nobis loquuntur: Loquetur tibi, & de corde suo proferent eloquia: Imo libros spirituales legentibus non jam libri, sed ipsemet Deus libris tamquam instrumento utens prædicat, & ad virtutem & profectum illos excitat. 7. Prædicatores nonnumquam plausibilibus magis student conceptibus, ostentationi ingenii, facundiæ, memoriæ, & do-

Gillibertus Abbas f. 47. in Cant.

Mans. c. n. 4.

Ib. n. 5.

Cassianus coll. 11. c. 4.

S. Isid. l. 3. ep. 253.

ctri-

ctrinæ, magis ut auditoribus placeant, quam ut spirituali animarum profectui deserviant, adversus quos Gillibertus Abbas calamum suum his verbis exacuit: Student magis alta, quam apta dicere, facientes apud infirmas intelligentias miraculum sui, non ipsorum salutem operantes. Ex libris autem unusquisque eligere potest illos, qui suæ sunt proportionati capacitati, magisque proficui; libri quoque de vanitate vel applausu suspecti non sunt, sed veritatis & devotionis sunt instrumenta. Præterea ex prædicatoribus multi sunt, qui potius ob interesse proprium, quam ob salutem animarum, prædicationi vacant. Contra quos Hugo Cardinalis, ad illa se reflectens verba Numerorum. 8. *Sume tibi duas tubas argenteas*: ita scribit: Prima tuba est verbum prædicationis, secunda est exemplum boni operis. Tuba per quam designatur prædicatio, non resonat nisi vacua; & prædicator debet esse vacuus per rerum terrenarum neglectum. Tales autem prædicatores sunt libri, qui aliud interesse non habent, præterquam animarum nostrarum salutem. D. Chrysostomus postquam vanos rejecisset Auditorum applausus, tandem protestabatur, dicens: Mea laus est, & summus plausus, si quis a vitiis ad virtutem convertatur. Hunc autem finem libri sacri infallibiliter assequuntur, de quibus proinde S. Bernardus ait: Per lectionem vitia destruuntur, & virtutes in anima nutriuntur.

Gillibert. Abbas in ser. 30. in Cant.

S. Chrys. h. 14. in Gen.

S. Bern. S. 10. de modo bene viv.

§. VIII. MEDIA

Ad lectionem utiliter peragendam.

I. ORatio, hinc Dacrianus Abbas dicebat: Sicut Patres testati sunt, utile est a lectione ad orationem seu meditationem transire, & rursum ab oratione ad lectionem recurrere, ut, dum oratio lectioni, & lectio orationi laudabili vicissitudine succedit, tollatur fastidium, animusque velut recens ad opus propositum semper vigeat, & ex utraque fructus copiosior referatur. Et quid vetat, quo minus in ipsa etiam lectione breviusculas quasdam orationes subinde formes, & ad Deum per sancta desideria adspires?

Dacrianus Abbas in Spec. Monach.

II. *Certis horis certæ lectioni vacandum est*: fortuita enim & varia lectio, & quasi casu reperta, non ædificat, sed reddit animam instabilem, & leviter admissa, levius recedit a memoria. Quapropter & Seneca moralis, a Bellovacensi citatus, in epistola 2. ait: Illud autem vide, ne lectio ista multorum auctorum, & omnis generis voluminum, habeat aliquid vagum & instabile; certis ingeniis immorari, & innutriri oportet, si velis aliquid trahere, quod in animo fideliter sedeat. Pauloque post adducit hanc similitudinem: Nihil æque sanitatem impedit, ut remediorum crebra mutatio, distrahit animum librorum multitudo. Itaque cum legere non possis, quantum habueris, sat est habere, quantum legas; fastidientis stomachi est, multa degustare. Citatque aliam quamdam ejusdem Senecæ epistolam, quæ est 45. in ordine, ubi ita scribit: Non refert, quam multos libros, sed quam bonos legas; lectio certa prodest; varia delectat. Varro ad Themidem inquit: Sic multi libros degustant, ut convivæ delicias, sed cito transcursa, citius labuntur.

S. Bern. de vita sol.

Bellov. l. 2. spec. c. 11.

III. *Continuatim, & non saltando legere*: sæpe enim intelligentia posterior dependet ex primis, & quia sicut unoquoque opere curatur inveniri substantia; ita universæ doctrinæ & disciplinæ noverca est negligentia.

Turrecr. in reg. S. Benedict. c. 48.

IV. *Eo affectu legere libros, quo scripti sunt*; numquam enim ingredieris in sensum Pauli, donec usu bonæ intentionis in lectione ejus & studio assiduæ meditationis spiritum ejus imbiberis: Numquam intelliges David, donec ipsa experientia ipsos Psalmorum affectus indueris. Sicque de reliquis.

S. Bern. l. de Vita solit.

V. *Cum humilitate legere*: nam, ut Mansi recte advertit: Intelligentia sacrarum litterarum humilibus promissa fuit, quia licet mysteria altissima & imperscrutabilia revelentur iis, qui divinis in litteris student, magis tamen eis, qui in assistentia divina confidunt. Unde Salvator ait: *Abscondisti hæc a sapientibus, & revelasti ea parvulis*: Et Thomas a Kempis monet, inquiens: Si vis profectum haurire, lege humiliter.

Mans. disc. 12. num. 2.

VI. *Bene vivere*: uti monuit S. Athanasius dicens: Ad scripturarum imaginem, verumque intellectum opus est vita proba, animo puro, & virtute, quæ secundum Christum est. Et paulo post subdit: Sine pura mente, & Sanctorum imitatione, nemo comprehenderit Sanctorum verba. Quemadmodum si quis intueri velit solis jubar, oculos plane detergit, atque in splendorem redigit, quantum potest ad ejus similitudinem, cujus conspiciendi desiderio tenetur sese purificans, ut ita oculus jam lumini redditus, lumen solis contempletur.

S. Ath. l. de inc.

VII. *Ruminari lecta*: uti Joannes Ximens Coadjutor e Soc. Jesu facere solebat; hinc ad Lectionem se conferens dicebat: Eamus nunc ad ruminandum: Ovis enim nisi ruminaret, non pinguesceret. Id ipsum etiam suasit S. Ambrosius, considerans præceptum illud a Deo populo suo electo traditum: *omne, quod ruminat in pecoribus, comedetis*, inquit: Non ergo perfunctorie transeamus quæ legimus, ut tunc tantum cum legimus ea, in memoriam eorum redire videamur, sed etiam cum abest codex manibus, tamquam animantia, quæ probantur, & munda habentur in lege, etiam cum non pascuntur, ruminare consueverunt, ex semetipsis alimenta sibi recondita proferentes; Ita & nos de nostræ memoriæ thesauro, de interioribus nostris ruminandum nobis pabulum spirituale promamus. Hinc aliqui suadent, ut lectores columbam imitentur, quæ bibitura cælum versus caput elevare solet, posteaque iterum bibere; ita & anima virtuosa, postquam libros devotos legit, aliquemque applicationi dignum offendit sensum, mentem ad Deum elevet; oportet lecta meditetur, posteaque ad lectionem redeat, quod ad propositum Sanctus Bernardus accommodam hanc adducit similitudinem: In omni scriptura tantum distat studium a lectione, quantum amicitia ab hospitio; socialis

Vita Al. varez. c. 41.

S. Ambr. in Ps. 118.

S. Bern. cap. 6. in Cant.

affectio, & fortuita salutatione. Quem eumdem supervacaneæ circa multorum librorum lectionem applicationis abusum, Seneca pariter detestatur eadem similitudine, dum inquit: In peregrinatione vitam agentibus hoc evenit, ut multa hospitia habeant, nullas amicitias. Idem accidit necesse est eis, qui nullius se ingenio familiariter applicant, sed omnia cursim & properanter transmittunt.

Senec. Ep. 2.

§. IX. ASCETICA.

I. IN *primis laborare debet Asceta, ut dignam de S. Scripturæ excellentia æstimationem concipiat*, quem in finem serviet illi, quod SS. Patres pronunciarunt, & specialiter S. Bonaventura, qui dixit: Liber scripturæ est reparativus totius mundi, ad Deum cognoscendum, laudandum, amandum. Sed S. Laurentius Justinianus, sancta paginæ, inquit, potissime bonitatem Conditoris commendant. Nostram voluit per has Deus erudire ignorantiam, informare fidem, spem solidare, ablactare a visibilibus, & invisibilibus pascere. Prorsus totus cæcatus esse Mundus absque adminiculo scripturarum, quæ confundunt errores, iniquis supplicia minantur æterna, Justisque præmia pollicentur perpetua. Singulariter vero hoc in genere notandum est, quod S. Thomas Villanov. sapienter pronunciavit, qui, cum ante dixisset: Ars artium est, servire Deo; suprema sapientia, scire bene vivere; si hanc nosti, etiamsi cætera nescias, sapientissimus es; qui hanc nescit, quidquid sciat, ignorantissimus est; hanc omnes Christiani profitentur. Quid enim aliud est Christianismus, nisi ars docens homines pie vivere, placere & servire Deo? postea hæc verba subjungit: Nam hujus artis regulas & præcepta docet Evangelium, & Scriptura sacra.

S. Bon. f. 13. in Hexamer. — *S. Laur. Justin. de cast. connub. c. 14.* — *S. Thom. Villanov. conc. 3. in Domin. 4. Quadr.*

II. *Nosse debet, quos libros præcipue tum ipse legere, tum aliis suadere debeat*: quos quidem Nigronus ad tria revocandos putat, nempe ad S. Scripturam, quæ, sicut alios libros dignitate & utilitate longissime antecessit, ita merito etiam præ reliquis suadenda est illis, qui capaces sunt: Ad SS. Patres, de quibus loquebatur S. Philippus Nerius, quando dicebat, legendos esse libros, qui a littera S incipiunt, in horum enim lectione pietas & devotio non solum non vacillat, sed magis stabilitur, & augetur. Et tandem ad libros aliorum scriptorum, præcepta Ascetica & exempla salutaria continentes, inter quos Collationes & vitæ Patrum præcipue commendantur; quid enim hæ aliud sunt; inquit S. Benedictus, nisi bene viventium & obedientium Monachorum exempla, & instrumenta virtutum? Hinc ex eorum lectione S. Thomas Aquinas, Sanctus Dominicus, S. Fulgentius, S. Philippus Nerius, Spiritum sanctitatis præcipue hausisse scribuntur. Sed & libellus de imitatione Christi a Venerabili Patre Thoma Kempensi scriptus præ reliquis commendari meretur. Est enim, teste Bellarmino, opusculum utilissimum, & jure in tota Ecclesia summo omnium consensu receptum, & frequentatum, & in omnes linguas conversum. Ego certe ab adolescentia, & usque in senectam hoc opusculum sæpissime volvi, & revolvi, & semper mihi novum apparuit, & nunc etiam mirifice cordi meo sapit. Georgius Mayr nostræ Societatis, qui cum Græcum fecit, in omnes propemodum variarum nationum extra Europam ubique sparsarum linguas translatum esse affirmat. Qui Directorum exercitiorum conscripserunt, tanti æstimant hunc librum, ut eum unum legi permittant ab eo, qui facit exercitia in hebdomada prima, quo tempore quævis alia lectio interdicitur. Ludovicus Pontanus in vita Baltassaris Alvarez tradit his verbis illius viri spiritualis de hoc libro magnam opinionem: Ejus sententiis frequenter utebatur in exhortationibus, eo quod cordi adhærescant, Deusque illas imprimat bono affectu legentibus. Et cum esset visitator provinciæ Aragoniæ, fecit, ut in ea agnoscerent ejus libri usum, cujus emolumentum experientia illi perceperunt, invenientes singuli, quacumque ex parte eum aperirent, quod animæ suæ conveniebat. De eadem fortuita libelli hujus apertione & lectione cum aliquo spirituali proventu, extat item testimonium Hermanni Hugonis scribentis hæc verba: Multos dicere frequenter audivi solitos, se ex libello Thomæ a Kempis sic (fortuita lectione) quærere in mœrore consolationem, neque fere unquam falli. Multa quoque de laudibus hujus libelli Henricus Sommalius noster in epistola dedicatoria illi præposita: Inter cætera, totius Christianæ Philosophiæ compendium eo contineri, non nisi parum pio displicere posse; non modo familiarem, sed etiam ducem vitæ, ac magistrum esse oportere. Quod de M. Tullio Quintilianus pronunciavit: Ille se profecisse sciat, cui Cicero valde placebit, dici posse verius de hoc auctore: Ille in perfectione religiosa se profecisse sciat, cui de Imitatione liber hic valde placebit. A viris Religiosis laudari hunc libellum rationabile est, sed valde mirum apud infideles in pretio esse. Narrat idem Henricus, quemdam ex ordine nostro navigasse redimendorum captivorum gratia, Argirium Mauritaniæ (quod oppidum Alger vulgo dicitur, estque piratarum Maurorum receptaculum mari Tyrrheno infestissimum) ab Rege, qui Christianus fuerat, in Bibliothecam introductum; porrectos illi varios codices videndos, atque in his libellum hunc de Imitando Christo vulgari Turcarum lingua conversum. Qui Rex illud adjecit memorabile: Pluris sese unicum illum facere, quam reliquos omnes Mahumetanorum. S. Ignatius noster, quod aliis suadebat faciendum, ipse præstabat, qui quotidie ante prandium caput unum ex hoc libello legebat eo, quo dispositа sunt, ordine; post prandium alterum, quod fortuita codicis apertio dabat, inveniens in eo semper materiam statui præsenti accommodatam. Traditum hoc est memoriæ posterorum a Ludovico Gonzalez, qui Joannis III. Lusitaniæ Regis rogatu, S. Ignatii vitam ac mores observaverat. In archivio Romanæ domus hæc observatio manuscripta conservatur. Addit Petrus Ribadeneira, eidem S. Ignatio pla-

S. Bened. in cap. 7. reg. — *apud Nigron. tr. 3. cap. 9. f. 119.*

placuisse adeo lectionem hujus libri, ut multorum judicio, vita ipsius facta esset Imago viva doctrinæ libello inclusæ.

Nieremb. l. 1. de ascet. cap. 3. & 4. III. *Nosse debet, quid de profanorum librorum lectione sentiendum sit, videlicet si salutaria principia moralia contineant, posse eos licite & cum fructu legi;* sic enim suadet in primis authoritas multorum Patrum spiritualium, qui magni fecerunt Philosophorum de virtutibus doctrinam. De S. Basilio nihil attinet dicere, qui docet modum exprimendæ ex illis utilitatis; quoties S. Hieronymus axiomata Philosophorum producit, ad probationem suarum conclusionum? quoties S. Gregorius Nazianzenus, atque Ambrosius? S. Dorotheus in domesticis cohortationibus, tanquam apis argumentosa, dicta Philosophorum decerpebat, atque discipulis porrigebat. Neque vero Patres antiquiores tantum id præstiterunt, sed etiam recentiores Magistri. S. Bernardus ad fratres de Monte Dei, præcepta scribens vitæ religiosæ, monitum de viro gravi, sibi tamquam pædagogo & custode cogitatione constituendo, videtur a L. Seneca sumpsisse verba; iam ejusdem Philosophi sua fecit, ubi disseruit de lectione spirituali. Umbertus pariter, Joannes Turrecremata, Ludovicus Granatensis, Senecæ sententiis suos spirituales tractatus aspserserunt, suadet id ipsum deinde etiam fructus spiritualis, quem a se collectum e lectione Philosophorum moralium, Sancti viri testantur. B. Augustinus agens de lectione libri Tulliani, qui dicebatur Hortensius, & continebat exhortationem ad Philosophiam, inter alia multa, quæ de commotione animi sui ad amorem sapientiæ, & ejus immortalitatis, excitata per eum librum, hæc ait: Ille vero liber mutavit affectum meum, & ad te ipsum, Domine, mutavit preces meas, & vota ac desideria mea fecit alia. Viluit mihi repente omnis vana spes, & immortalitatem sapientiæ concupiscebam, æstu cordis incredibilis, & surgere jam cœperam, ut ad te redirem. De Sancto Carolo Cardinali tres ejus vitæ scriptores, Augustinus Valerius Cardinalis, oculatus testis, Carolus a Basilica Petri Episcopus Navariæ, ac Joannes Petrus Glussianus tradunt, eum delectatum cum aliorum bonorum Philosophorum moralium doctrina, tum præcipue Stoicorum sententia; lectitasse frequenter Enchiridium Epicteti, cum Cardinalis Romæ juvenis degeret, ejusque præcepta per id tempus observare visum. Horum librorum lectione atque studio fatebatur se mirifice incitatum ad comprimendas animi perturbationes ac perfectam ejusdem moderationem comparandam. Pudet Religiosum quemque, nisi factus sit effrons, attente considerantem documenta vitæ melioris, quæ de Philosophia morali petuntur, rationi non parere, quam Philosophi non pauci sine lumine Evangelii ducem ac magistram sequebantur. Erubescit vir ingenuus ac perfectionis amans, legens heroicas virtutum actiones quorumdam Philosophorum, nec finit se patientia incommodorum a Socrate, contemptione rerum humanarum a Diogene, studio paupertatis ab Epicteto, amore veritatis ab Aristotele superari. Quis vero modus in his Authoribus legendis sit observandus in simili lectione, prudenter indicavit Sebastianus Barradius dicens: Legendi quidem sunt Ethnicorum libri, non quidem lascivi ac turpes, sed ii, qui aliquid utilitatis, non lasciviæ, Christianis adferre possunt; *Barradius t. 1. l. 1. c. 11. n. 43.* quo autem modo sint legendi, Hieronymus docet, proposita similitudine ex Libro Deuteronomii, capite 21. quo loco præcepit Dominus, ut captam in bello pulchram fœminam, uxorem nemo ducere audeat, nisi prius cæsariem raserit, ungues circumciderit, vestemque, in qua capta est, deposuerit. Idem in libris Ethnicorum faciendum: Radenda sunt & explodenda multa, quæ a Christiana fide vel castitate abhorrent, multaque circumcidenda inutilia. Audiamus Hieronymum: Quando, inquit, Philosophos legimus, quando in manus nostras libri veniunt sapientiæ sæcularis, si quid in eis utile reperimus, ad nostrum dogma convertimus: si quid vero superfluum, de idolis, de amore, de cura sæcularium rerum, hæc radimus, his calvitium inducimus, hæc in unguium morem ferro acutissimo desecamus. Sed & Sanctus Franciscus Salesius ejusdem fuit sententiæ, hinc scripsit sequens monitum: *S. Franc. Salef. lib. 2. Epist. ap. Mans. disc. 11. n. 3.* Et de historiis profanis quid dicam? bonæne sunt, an malæ? bonæ sunt utique, sed utendum est illis, quemadmodum fungis, id est, valde raro, & solum ad excitandum appetitum; & tunc quidem etiam convenit, ut bene sint digestæ, & præparatæ, &, ut Sanctus Hieronymus ait, præcidendi sunt illis ungues & capilli, quemadmodum Israelitæ mulieribus captis, quando eas in uxores accipere volebant, solebant facere, id est, totaliter accomodandæ sunt Evangelio, veræque virtuti Christianæ, auferendo ab illis, quidquid est reprehensibile actionum profanarum, hominum gentilium, & ut Sacer Textus ait: *separandum est pretiosum a vili.*

IV. *Nosse debet, quis præcipue finis lectionis huic præfigendus sit,* nimirum is, qui ab Alcuino indicatus est, dicente: *Alcuin. l. de virt. & vit. c. 5.* Ille beatus est, qui divinas scripturas legens, verba vertit in opera. Hinc & S. Hieronymus hortatur: *T. Hier. ap. Mans. disc. 11. n. 3.* Memineris, Dei illa verba esse, qui legem suam non solum sciri, sed etiam impleri jubet. Quid enim prodest, inquit Sanctus Bernardus, *T. Bern. de Scala claustr. apud Mans. disc. nu. 10.* lectione continua tempus occupare, Sanctorum gesta & scripta legendo transcurrere, nisi ea etiam masticando & ruminando, succum eliciamus, & transglutiendo usque ad cordis intima transmittamus? Certe, qui sacras litteras legit, neque quod legit, ad actionem confert, similis est ei, qui crebro seminat, metit nunquam; Itemque mulieri, quæ parit semper, sed natos illico sepelit; ut recte quidam contemplativus dixit.

V. *Nosse debet, quæ ordine sibi subserviant lectio, meditatio, & oratio:* quem quidem Sanctus Bernardus indicavit, dum dixit: *S. Bern. l. c.* Lectio quasi solidum cibum ori apponit, meditatio masticat, & frangit, oratio saporem acquirit. Unde & alibi dicit: Sed & de quoti-

X a dia-

diana lectione aliquid quotidie in ventrem memoriæ dimittendum est, quod fidelius digeratur, & sursum revocatum crebrius ruminetur, quod proposito conveniat, quod intentioni proficiat, quod detineat animum, ut aliena cogitare non libeat.

Item de vit. solit. VI. *Nosse debet causas, quæ fastidium creant lectionis, ut eas removere possit*, quas breviter indicavit Hugo Victorinus, dum dixit: Lectio duobus modis fastidium ingerere solet, & affligere spiritum, qualitate videlicet, si obscurior fuerit; & quantitate, si prolixior extiterit, in quo utroque magno uti moderamine oportet, ne quod ad refectionem quæsitum est, fumatur ad suffocationem. *Hugo Vict. l. 3. erud. did. c. 7.*

VII. *Nosse debet, quid dicendum sit illis, qui objiciunt, se non intelligere satis, quæ legunt.* Quem ad finem conducet, quod in vitis Patrum legitur, quod scilicet quidam Monachus apud Sanctum Arsenium conquerebatur, sibi sacrarum litterarum, quas & nosset & didicisset, intellectum perdifficilem esse, & re ipsa experiri se, quod exilis admodum consolatio ex iis ad se redeat, eaque de causa animam suam vehementer turbari. Ad quæ Arsenius: Fili mi, necesse est, ut magno cum ardore meditationi divinæ doctrinæ insistas: Audivi enim ex Abbate Pœmene, aliisque Patribus, quod serpentium incantatores ipsimet verba, quibus serpentes effascinant, non intelligant, serpentes autem audientes verba ea intelligant, eorum vim percipiant, eisque obediant. Idem & nobis faciendum est, etiamsi virtutem & efficaciam sacrarum litterarum plane non intelligimus, attamen virtutem verborum diaboli percipiunt, & fugantur.

§. X. MISCELLANEA ET CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Qualitas.

S. Chrys. ho. 21. in Matth. I. D. Chrysostomus considerans, quod Hebræi prima vice miraculosum & inusitatum Mannæ cibum videntes attoniti dixerint: *Manhu, Manhu?* id est, quid est hoc? ad nostrum profectum, sequentem inde eruit moralitatem; Ut quotiescumque audimus verbum, vel etiam quotiescumque legimus verbum, admoneat nos ipsum nomen requirere, quid est hoc quod audimus? vel quid est hoc, quod legimus?

S. Bern. de scal. claust. II. Deus olim in Levitico, hoc populo suo divinum præceptum imposuit: Omne quod habet divisam ungulam, & ruminat in pecoribus, comedetis; quia omnia in figura contingebant illis; ideo Philo hebræus illius præcepti declarans mysterium, Deum hoc præcepto insinuare voluisse dixit, non sufficere, ut cibus verbi Dei, quo nostra alitur anima, deglutiatur, sed insuper necessum est, ut ruminetur ad hoc, ut in nostram convertatur substantiam, & alimentum: Unde & Diogenes Laertius, Philosophus moralis, de bonis libris per nos lectis agens, id ipsum pulcherrima hac confirmat sententia: Oportet ista animo potius, quam chartis inscribere. Ast præ omnibus veritatem hanc quam clarissime *Diog. Laertius.* expressit D. Chrysost. dum ait: Hortor, ut lectioni vacetis, sensus imbibatis; eosque vestris inscribatis mentibus, quod cum Judæi neglexerunt, libros manibus ferre jubebantur; Nos vero non in manibus, sed domi habeamus, immo cordibus, ut oportet, inscribamus; hoc enim pacto abstersis vitæ præsentis sordibus, futura bona consequemur. *S. Chrys. ho. 32. in Joan.*

Utilitas.

III. Panes doctrinæ sunt quinque verba, quibus tota scriptura comprehenditur; Quæ sunt hæc? crede, fuge, age, time, appete; Crede in Deum; Fuge vitium; Age bonum; Time supplicium; Appete præmium, volo quinque verba hæc sensu meo loqui. *S. Bon. ser. 1. in Dom. 4. Quadr.*

IV. Sapiens (Lector) teste S. Hieronymo, nunquam solus est, babet secum omnes, qui boni sunt, & fuerunt; & animum liberum, quocumque vult, transfert; quod corpore non potest, cogitatione complectitur, & si hominum inopia fuerit, loquitur cum Deo, nec unquam est minus solus, quam cum solus fuerit. *S. Hier. in reg. Monac.*

V. Obtentu orationis (monet S. Isidorus) ne perdideris lectionem, quia non semper eam quilibet paratam potest habere, cum orandi potestas in promptu sit, ne putes parvam nasci utilitatem ex lectionis auditu, siquidem oratio fit ipsa pinguior, dum mens recenti lectione saginata, per divinarum rerum, quas nuper audivit imagines, currit; Nam & Maria soror Marthæ, quæ sedens ad pedes Jesu, sorore neglecta, verbum intentius audiebat, bonam partem sibi elegisse Domini voce firmatur. *S. Isidor. l. 2. de offic Eccl. c. 10.*

VI. Sapientissimus quidam aliquando dixisse fertur: Summa sapientia, loqui cum sapientioribus sine voce. Quo & Hugo Victorinus, ubi de Christianæ disciplinæ & scientiæ sacræ profectu tractat, respexisse videtur, ait namque: Hæc vero scientia duobus modis comparatur, videlicet exemplo & doctrina, utrique autem bonorum librorum studium & lectura opitulatur; Exemplo, quando Sanctorum facta legimus; Doctrina, quando eorum dicta ad disciplinam nostram pertinentia discimus. *Vict. l. 5. de erud. didasc. c. 7.*

VII. In Luciferi contra se insultibus, Salvator noster, ne succumberet, non una, sed trina vice sacram objecit scripturam. Hisque armis dexterrimis vicit, fugavitque inimicum infernalem: *Vade satana &c.* tunc reliquit eum diabolus. Certum vero est, quod omnis Christi actio, nostra sit instructio; Ac proinde a dæmone se tentari permisit, cujus victor effici voluit, sacros ei libros objiciendo, ut nos doceret, quod per hosum librorum lectionem astuti serpentis evadere possimus insidias & infestationes. Unde Cajetanus, ait: Discamus hic omnes arma nostra esse sacras scripturas. Cornelius Jansenius exinde eandem pariter deducit moralitatem, inquiens, nulla contra diabolum efficaciora esse arma, quam scripturarum meditationem, & verbum Dei, quod est gladius spiritus, omnes facile resecans *Hugo Mans. di. fe. 16. n. 3.*

cans cupiditates carnis, suggestionesque diaboli. S. Thomas de Villanova in concione in primam Dominicam quadragesimæ, eamdem ponderationem his verbis proponit: Valde nobis in hoc Christus commendavit sacram Scripturam, dum omnes istos diaboli conflictus sacræ Scripturæ authoritatibus superavit.

S. Thom. à Villanov. 1. in Dom. 1. quadr.

Damnum vetitæ Lectionis.

Origenes ho. 7. in Josue.

VIII. Nota est historia, quam liber Josue tradit de Achan, qui furto suo contra Dei præceptum admisso, populi illius, qui magnis passibus ad terræ promissæ acquisitionem properabat, victoriosum sistit cursum. Circa quod factum admirabundus Origenes, talem format discursum: Videamus peccatum ejus quale sit; furatus est regulam auream, & posuit eam in tabernaculo suo. Non puto, in illo furto parvi auri, tantam vim fuisse peccati, ut tam numerosam Domini Ecclesiam macularet. Sed videamus, ne forte interioris intelligentiæ sit tanta ac tam gravis acerbitas ista peccati. Multus decor est in verbis, & multa in Philosophorum vel Rhetorum sermonibus pulchritudo, qui omnes de civitate Jericho, id est, hujus mundi homines. Si ergo invenias apud Philosophos perversa luculenti sermonis assertionibus decorata, ista est regula aurea: sed vide, ne te decipiat fulgor operis, ne te rapiat sermonis aurei pulchritudo. Memento, quia Jesus anathema jussit esse, omne aurum, quod in Jericho fuerit inventum. Si poetam legeris, modulatis versibus & præfulgido carmine Deos, Deasque texentem, ne delecteris eloquii suavitate, regula aurea est; si eam sustuleris, & posueris, in tabernaculo tuo, si introduxeris in cor tuum ea, quæ ab illis afferuntur, pollues omnem Ecclesiam Domini. Hoc fecit infelix Valentinus & Basilides, hoc fecit & Marcion, Haretici.

IX. Quærunt nonnulli, cur dæmones a corpore hominis obsessi, a Christo exire jussi, potius ab eodem petiere licentiam ingrediendi in porcos, velut in centrum ipsorum, quam in alia nobiliora animalia? Hujus utique causa non est alia quam quia libri obscœni & turpes, sapidissimus sunt dæmonum cibus, quibus sicut porci glandibus satiantur, quibus S. Hieronymus in epistola quadam ad S. Damasum, libros lascivos similes esse dicit; ac proinde Petrus Blessensis in epistola quadam, ad ejusdem nominis M. Petrum Blessensem, eum a lectione librorum profanorum, in sacrorum & spiritualium lecturam exhortans, his eum verbis affatur: Exi, quæso, de fœditate porcorum, ut pascaris in deliciis domus Dei; mensa enim sacræ Scripturæ contra omnes spirituales nequitias tibi parata est; Ideo mensa Tabernaculi ad Aquilonem posita memoratur, propterea scriptum est: *Parasti in conspectu meo mensam adversus eos, qui tribulant me.*

Petrus Blessens. ep. 76.

Mansi disc. 16. n. 23.

X. Persona quædam fide dignissima retulit, quod, cum eo tempore, quo energumenus quidam exorcizabatur, ad eundem quoque locum curiositatis causa Juvenis quidam studens convenisset, dæmon eidem cum magna benevolentiæ significatione occurrit, dicens: Beneve-

neris, mi dilecte Presbyter, qui Missale meum in sinu tuo semper tecum defers, alludendo ad poema Ariosti, quod semper secum habebat, quocumque iret: Unde non sine causa author quidam se lectionem profanam supra modum detestari ait: Sicut enim Christus suos habet Evangelistas, ita quoque dæmon Evangelio tot poetas & authores obscœnos & profanos, veluti totidem Evangelistas suos opponere nititur.

XI. S. Joannes Apostolus in Apocalypsi hanc sibi visionem in spiritu ostensam esse scribit: *Vidi, & de ore draconis, & de ore bestiæ egressos spiritus tres immundos, in modum ranarum.* Porro per hunc draconem Rupertus Abbas dæmonem intelligit, inquiens: Draconis nomine diabolus significatur; At vero quid hæ ranæ denotabant? Idem Venerabilis author scribens super caput trigesimum secundum Lib. primi Exod. & super præfatum Apocal. textum, per hasce ranas lascivorum Poetarum libros, & tractatus intelligendos esse, dicit; De his enim idem Rupertus ait: Rogitant spiritus immundos aspirare sibi, sacrilega præsumptione Deos appellantes, cum dæmones sint. Hi autem ex ore draconis infernalis egrediuntur, quia libri, & poemata illorum veri sunt dæmonis partus.

Ibid.

Damnum neglectæ Lectionis sacræ.

XII. Holofernes Bethuliam invasurus, quo putatis usus fuerit stratagemate? dum circuit per gyrum, reperit, quod fons, qui influebat, aquæductum illorum a parte australi extra civitatem dirigeret, & incidi præcepit aquæductum illorum. Philisthæi pariter populum electum devincere volentes, omnes gladiorum & lancearum fabros & artifices e terra Israel evocarunt. Porro faber ferrarius non inveniebatur in omni terra Israel: caverant enim Philisthiim, ne forte facerent Hebræi gladium aut lanceam. Nunc igitur tam Holofernes, quam Philisthæi, inimicos figurabant infernales, qui aquæductus incidere conantur, armaque auferre; scilicet librorum sacrorum lectionem, aut abolere, aut impedire: Ita namque Glossa dictum libri Judith Textum, & illum alium libri Regum interpretatur, dum ait: Hoc enim maxime diabolus studet, ut doctrinæ fluenta, & virtutum arma auferat, & sic sævitiam suam in interitum servorum Dei velociter expleat.

Judith. c. 7. v. 6. Mansi ib. n. 6.

TITULUS LXXXV.

LIBERALITAS.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

I. EST virtus, ad liberas largitiones pecuniarum, sine spe retributionis, inclinans. Vel, ut alius definit, est habitus virtuosus in quærendis erogandisque pecuniis decorum servans; atque adeo inter ava-

S. Aug. de defin.

avaritiæ & prodigalitatis extrema consistens. Pecuniæ autem nomine intelligitur, quicquid pecuniis æstimari potest. S. Ambrosius notat, eam etiam Benignitatis & Beneficentiæ nomine appellari; Benignitas quidem, si præcise in affectu consistat (neque enim satis est, inquit, benefacere, nisi id ex bono fonte, hoc est, ex bona voluntate proficiscatur). Beneficientiæ vero, si effectum cum affectu jungat, ad quem hortatur Apostolus, dicens: Nunc vero & facto perficite, ut quemadmodum promptus est animus voluntatis: ita sit & perficiendi ex eo, quod habetis.

L. 1. de Offic. c. 28. & 30.

2. Cor. 8. v. 11.

Divisio.

Duo sunt genera liberalitatis, Cicerone teste, unum est in dando beneficio, alterum in reddendo. Illud in nostro est arbitrio, hoc negare non licet viro bono, siquidem sine gravi damno præstare possit.

Lib. 1. de Offic.

Actus.

II. Bona sua Christo, pauperibusque ad usum sine tædio communicare.

III. Eadem pro Dei honore, & proximi utilitate, liberaliter impendere.

IV. Esse fugitantem litium, abhorrentem a jurgiis, & suo jure potius cedere, quam aliena jura pulsare.

V. Prævenire preces alterius; nam ut recte Poeta cecinit:

Gratius est donum, quod venit ante preces.

VI. Liberali & benevolo affectu offerre; nam Liberalitas, teste S. Ambrosio, non cumulo patrimonii, sed largitatis definitur affectu.

De Viduis.

VII. Cito offerre, quod dare quis decrevit; nam, ut Seneca recte dixit, duplex fit bonitas, cum accedit celeritas.

VIII. Non diu differre negationem, si dari non potest, quod petitur; nam, teste Cassiano, honestius est negare, quam longos terminos dare; quia minus decipitur, cui celeriter negatur.

In Epist.

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Qualitas.

I. IN omni dato hilare fac vultum tuum: & in exultatione sanctifica decimas tuas.

Eccl. 35. v. 11.

II. Bono animo redde gloriam Deo: & non minuas primitias manuum tuarum.

Ib. v. 10.

III. Noli offerre munera prava, neque enim suscipit illa (Deus).

Ib. v. 20.

Utilitas.

IV. Munus absconditum extinguit iras, & donum in sinu indignationem maximam.

Prov. 21 v. 14.

V. Qui odit avaritiam, longi fient dies ejus.

Ib. 28. v. 16.

VI. Beatius est magis dare, quam accipere.

Act. 20. v. 35.

VII. Alii dividunt propria, & ditiores fiunt: alii rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.

Prov. 11. v. 24.

VIII. Da Altissimo secundum datum ejus, & in bono oculo adinventionem facito manuum tuarum; quoniam Dominus retributor est, & septies tantum reddet tibi.

Eccl. 35. v. 12.

Dignitas.

IX. Oblatio justi impinguat altare, & odor suavitatis est in conspectu Altissimi.

Eccl. 35. v. 8.

X. Sacrificium justi acceptum est, & memoriam ejus non obliviscetur Dominus.

Ib. v. 9.

§. III. EX SS. PATRIBUS.

Qualitas.

I. AFfectus divitem collationem facit, aut pauperem, & pretium rebus imponit. Hinc Christus duo æra viduæ illius divitum muneribus prætulit, quia totum illa, quod habuit, contulit.

S. Amb. lib. 1. de Offic.

II. Non est perfecta liberalitas, si jactantiæ magis causa, quam misericordiæ largiaris. Affectus tuus nomen imponit operi tuo. Quomodo a te proficiscitur, sic æstimatur.

Ibid.

III. Nemo plus tribuit, quam qui nihil sibi reliquit.

Id. l. de Viduis.

IV. Nemo invitus benefacit, etiamsi bonum est, quod facit: quia nihil prodest spiritus timoris, ubi non est spiritus charitatis.

S. Bern. ad Lugen.

V. Etiam bonorum operum sumptibus immoderatum esse non decet. Pulchra liberalitas etiam erga pauperes mensuram tenere, ut abundantes pluribus, non conciliandi favoris gratia ultra modum fluere.

S. Ambr. de Offic.

VI. Numquam est vacua manus a munere, si arca cordis repleta est bona voluntate.

S. Greg. l. 19. mor.

VII. Nulli parvus est census, cui magnus est animus: nec de rei familiaris mensura pendet modus pietatis.

VIII. Majora quidem sunt impendia divitum, & minora mediocrium: Sed nec discrepata fructus operum, ubi non deest affectus operantium.

IX. In liberalitate modus adhibendus est rerum, & personarum: rerum, ut non omnia uni, sed singulis quædam præstentur, ut pluribus prodesse possimus: personarum, ut primum justis, deinde peccatoribus, quibus tamen prohibemur dare non quia homines, sed quia peccatores sunt. Modus liberalitatis tenendus est, ut quod benefacis quotidie facere possis.

Greg. in Regist.

Ambros.

X. Largitas, liberalitas & beneficentia regiæ laudes sunt.

Lactant.

XI. Hilaris dator non solum a Deo diligitur, sed & qui tribuit in simplicitate.

Bern sup. Can. Ser. 27.

XII. Qui liberalis benignusque est, officium non fructum sequitur.

Aug. l. meditat.

XIII. Dandum est, quod nec tibi nec aliis noceat.

Id. de s. Dominic.

XIV. Beneficia pauperibus magis quam divitibus eroganda.

Ambr. l. 2. Offic.

Utilitas.

XV. Non putemus aliud, dum benefacimus aliis, quam quod magnum quoddam beneficium apud Deum deponamus. Nam ipsi fumus, qui beneficio fruimur, & multum lucri inde nobis conciliamus.

S. Chrys. ho. 27. in Gen.

XVI. Parva ex voto offerentis fiunt magna mu-

Valer. in serm.

munera: consumunt autem authorem suum, quæ constiterint extorta.

Dignitas.

Lactant. l. de ira Dei. XVII. Justitia & beneficia tam immortales sunt, quam mens & anima, quæ bonis operibus similitudinem Dei assequitur.

S. Greg. Nyss. in orat. de pauper. amand. XVIII. Nihil tam divinum habet homo, quam de aliis bene mereri, tametsi ille majora, hic minora beneficia conferat, uterque nimirum pro viribus.

XIX. Hæc est felicitatis comes: hæc est omnium virtutum laudatissima: hæc assidet Deo & magna est cum ipso necessitudine conjuncta.

§. IV. EXEMPLA CATHOLICA.

Jovius in Leon. X. l. 4. I. LEO X. nulla in re ardentius & effusius quam ad liberalitatis gloriam anhelavit, eos principe loco indignos existimans, qui non benefica manu facultates suas erogarent. Purpuream crumenam quotidie aureis nummis sibi repleri jubebat, ad incertas exercendæ liberalitatis occasiones. Magnum veteranorum militum ac exulum alebat numerum: nihilque vehementius contendebat, quam ut nemo calamitatem & fortunæ adversæ mala & incommoda pateretur. Tanta agrestium populorum gratulatione atque lætitia acciplebatur, ut cuncti ejus adventum se vel fertilissimis messibus fertiliorem sentire faterentur, utpote qui senibus ac pueris effusis in viam, ac rustica munera offerentibus non modo pecuniam largissima manu offerebat, sed etiam appellando, quanam in re acrius premerentur; & virgines quidem dote præbita sublevaret: affectis autem morbo & ætate, vel numeroso familiæ onere prægravatis æs alienum protinus dissolveret.

Sur. in vita e. Dec. II. S. Nicolaus Myræ Episcopus, cum cognovisset, civem quemdam tres filias suas ob inopiam prostituere cogitasse, per trinas noctes tantum pecuniæ clanculum in ejus domum injecit, quantum abunde sufficiebat ad omnes tres dotandas.

Baron. Tuig. l. 4. III. Cum Richardus Britanniæ Rex Natalitiis Christi Salvatoris diebus auro gemmisque sacram ædem, quam in palatio habebat, pro more exornasset, atque Aquenis Episcopus Bonifacii Pontificis Legatus mane in ea sacrificium peregisset; dum is Pontificias exueret vestes ex aræ ornamentis nihil moveri Rex jussit, apprehensoque postea humane per manum Legato, cum ad aram accessisset, dixit æquum non videri Pontificium Legatum in aliena veste, ornamentisque sacrificare, propterea quæcumque in ea æde essent ei dono se dare.

Ibid. IV. Clemens Pontifex viduarum, orphanorum & reliquorum Christi pauperum nomina in codicillo seriatim descripta lectitabat, ne quem die ullo præteriret, cujus miseriam non sublevaret, & (quod majus est) ad longinquas regiones transmittebat indigentibus subsidia. Neminem ex his, quos ad veritatem ab errore converterat, passus est mendicare, ut qui se auctiore jam Christo viverent, se quoque authore famem non timerent.

Ibid. V. Usuvaldus Britanniæ Rex miserorum turbam quotidie ad se in atrium confluentium alere solitus perhibetur, & quo die quodam major esset mendicantium multitudo, quam ciborum copia, ne eos, qui superfuerant, vacuos dimitteret, totidem argenti fragmentis aurea lancea comminuta donavit. Forte aderat Adrianus Indisfranensis Episcopus, & liberalitatem miratus, apprehensam Regis dexteram dum deosculatur, ait: tam promptam in dando manum senescere prorsus non debere. Hinc ajunt, adhuc integram in monumento, illibatamque ostendi, ut quam merito id olim ab Episcopo prolatum fuerit, tam certus eventus testis etiam posteris foret, ipsius animam fulgere in cælo, cujus corporis pars tot jam annos incorrupta permanere cerneretur in sepulchro.

VI. Carolus Magnus, ut Adrianum Pontificem adversus Desiderii Longobardorum arma tueretur, bis in Italiam descendit, domitaque Longobardorum rabie, dono data a Pipino patre confirmavit, eisque haud contemnendam Hetruriæ partem addidit, quæ omnia si voluisset, retinere sibi poterat. *Ibid.*

§. V. EXEMPLA DOMESTICA.

I. S. Ignatius minutissima quæque inquirebat ad necessitatem subditorum spectantia. *Lancic. opusc. 12. n. 32.* Et cum P. Polancus admiratus tantam diligentiam quæreret, cur non immediatis Superioribus tales curas relinqueret? respondit ille: Scias, Polance, me ita erga omnes affectum esse, ut libenter scirem, si possem, quoties pulex mordeat in nocte unumquemque e Fratribus meis. Ex eadem charitate & liberalitate emptori Domus Professæ præcepit, ut *Num. 35.* ex tribus veluti classibus rerum venalium in foro nihil emeret pro cibo & potu nostrorum, quod esset in prima classe pro solis Cardinalibus aliisque ejusmodi viris Principibus expositum, nec ex tertia pro solis pauperibus & mendicis; sed ex media, ex qua pro mediæ sortis hominibus cibus potusque emi consuevit.

II. Franciscus Borgias iter ingressurus Comiti negotium dabat, ut de tenui viatico quemvis mendicum obvium indonatum abire ne sineret, ea tamen moderatione adhibita, ut a mendico etiam profectam eleemosynam appareret. *Vita l. 4. c. 3. n. 1.* Si nihil, quod aliis largiretur, suppeteret, animo lætus, quod sponte inopiam esset amplexus, mente hæc agitabat: Si esset, quam libenter tibi darem.

III. Cum P. Franciscus Villanova, ut Domesticis, quos regebat, melius provideret, *Hist. Soc. p. 2. l. 1. n. 116.* parcius alios, licet idoneos, in Societatem admitteret, visus est fontem divinæ pietatis obstruxisse; nam subsidia ne consueta quidem cum omni diligentia conquisita acquirebat. Unde laxatis cancellis liberalitatis tantam mox omnium rerum necessariarum affluentiam expertus est, ut in posteriores quoque annos redundaret.

IV. Cum P. Bernardinus Realinus Vice-Rectoris officio functus, jussisset abundanter dare *Vita c. 14.* vinum exteris infirmis, & domesticis fabris; septemque ideo urnæ ex dolio exhaustæ essent, P. Franciscus Riviera Minister cum Fratre fe-

cio cellam ingressus, dolium pleniffimum invenit, quod diu duravit, & contra morem climatis femper melius inventum eft.

Lanciz. opusc. 12. n. 31. V. Alphonfus Rodriquez vidit quondam dæmones nube denfa, protrufa fupra vineam, illam grandine frequenti penitus deftruxiffe; ideoque juffus eft a Deo fuperiori fignificare, id ob defectum fpei, & parcitatem ipfius contigiffe.

Vit. c. 31. fol. 260. & 269. VI. P. Baltaffar Alvarez, quoniam experiebatur valde expedire, liberaliter dare fubditis, quæ erant corporalia, ut liberius illi fpiritualibus attenderent; ideo valde liberalis erat, ac folicitus, ut omnibus daretur, quod ad cibum & veftitum erat neceffarium. Quamobrem ipfemet fingulis menfibus cum veftium cuftode fingula cubicula vifitabat, & quærebat, quid cuique deeffet, ut ei profpiceret: id curabat fcripto notari, & rationem poftea exigebat, an effet executioni mandatum. Hinc tam liberaliter Deus Collegio, quod regebat, profpexit, ut exiguis redditibus, & abfque contractis debitis, fexaginta aut feptuaginta perfonas aleret.

§. VI. EXEMPLA PROFANA.

Lampridius apud Langium in Polyan. f. 646. I. ALexander Severus nullum diem prætermifit, quo non pium aliquid liberale, humanumque fecerit, publici tamen ærarii ratione habita, ut, quamvis imperaret, fciret tamen moderatum fe prudentemque Reipublicæ difpenfatorem effe debere.

Alex. ab Alex. l. 3. c. 21. II. Clemens & Ptolemæus Ægyptiorum Reges, adeo benefici erga alios extiterunt, ut inde Beneficiorum cognomina deportarint: Evergæ dicti.

III. Cyrus Perfarum Rex nullum in fuos liberalitatis genus prætermifit: non pecuniam, fed amicos, quibus ipfe plurimum divitiarum contuliffet, fuos effe thefauros ducens.

Bap. Fulgos. l. 4. IV. Admodum liberalis fuit Ptolemæus Philadelphus Ægyptiorum Rex. Nam quod Judæorum legem in Græcam ex Hebraica lingua transferri per Eleazarum Principem facerdotum curaverat, ut hujus operæ gratiam interpreti ferret, ultra ingentem vim auri dono Hierofolymorum templo datam, Judæorum quoque gentis captivos omnes per totam Ægyptum conquifitos fub prioribus Regibus bello captos (quanquam centum millium numerum æquarent): pecunia fua a dominis omnes redemit, ac libertate donavit, ut fine populorum jactura, quod ab omnibus Regibus fit, ipfius liberalitas exerceretur. Magnum profecto liberalitatis argumentum & Ptolemæo Rege dignum: etfi tanta res in longe quoque potentiore plusquam ingens videri debuit.

Ibid. V. Magna liberalitate erga Romanos ufi funt Maffilienfes, cum audita clade, qua Romanos Galli affecerant, publico funere mortuos Romanos profequuti aurum quoque Romano populo miferunt, ut facilius fe a Gallis redimerent, quod cum Maffilienfes egerint, nondum aliqua focietate aut fœdere Romanis conjuncti, procul dubio & amoris & liberalitatis laudes ferre majores debent.

§. VII. SIMILITUDINES.

Qualitas.

S. Greg. Nyff. in or. de pau. I. SIcut illi, qui in certaminibus ftultitiæ præmia proponunt, tuba liberalitatem fuam indicantes omnibus in palæftra decertantibus pecuniæ largitionem pollicentur, atque denunciant; ita beneficentia omnes in miferiis pofitos ad fe vocat, non vulnerum aut plagarum præmia, fed ærumnarum & incommodorum remedia accedentibus impertiens.

II. Sicut in telis eadem ferri vis eft, fed in infinitum intereft, utrum excuffo lacerto torqueantur, an remiffa manus effluant; ita illud, quod datur; fcilicet intereft, quomodo detur, an tarde, an cito. *Senec. l. de offic.*

III. Sicut fæva & acerbiffima eft crudelitas, quæ trahit pœnam, & mifericordiæ genus eft, cito occidere; ita major eft muneris gratia, quæ minus diu pependit. *Ibid.*

Utilitas.

IV. Sicut fruges non tam ingenio foli, quam cæli beneficio, melioreque temperie lætius exuberant; ita & meliores artes eximiaque ingenia benignitate, humanitateque Principum virorum evocantur, & excitantur. *Juftus Epifc. in Cant.*

V. Sicut quo quis fæpius docet eo evadit doctior, ita quo plura quis liberaliter aliis largitur, tanto ditior efficitur. *Lang. in Pol. fol. 696.*

Dignitas.

VI. Sicut divitum filii ornatus gratia aureum monile geftant io collo, nec id unquam deponunt velut nobilitatis fignum circumferentes & oftentantes; ita & nos oportet beneficentia femper indutos effe, declarantes, quod filii fumus ejus, qui mifericors eft & folem fuum exoriri facit fuper bonos & malos. *S. Chryf. ho. 3. in ep. ad Philip.*

§. VIII. MOTIVA.

I. QUia *Natura* eam fuadet; neque enim, tefte Cicerone, quidquam eft naturæ accommodatius. *Cicero l. 1. de offic.*

II. Quia *Æquitas* eam exigit, cum enim hæc fuadeat, ut, quod quifque vult, alii ipfi faciant, id ipfe quoque aliis præftet: quid magis æquum eft, quam ut liberaliffimos nos erga alios oftendamus, cum nemo non alios quoque erga fe liberaliffimos effe exoptet.

III. Quia *Utilitas* fingularis eam promeretur, neque enim quidquam fere adeo aptum eft ad divitias augendas, quam liberalitas, uti fapienter advertit Boetius, dum dixit: Tunc folum pretiofa eft pecunia, cum ufu largiendi definit poffideri. Hinc Alex. Magn. a quodam interrogatus, ubi fuos thefauros haberet? In fcriniis iftis, inquiebat, amicos demonftrans; quia fummam femper liberalitatem erga illos oftenderat. *Boet. de confolat. Mas. f. 6.*

IV. Quia *Dignitas* rara eam commendat; id quod pulchre & breviter S. Greg. Naz. indicavit, dum dixit: Nihil tam divinum homo habet, quam de aliis benemereri, maxime inimicis; tunc enim fimiles efficimur Patri noftro, qui in cælis eft, qui folem fuum oriri facit fuper bonos & malos, & pluit fuper juftos & injuftos. In quæ verba recte S. Chryfoft., ne igitur, inquit, negligentia noftra talibus nos fraudemus bonis & premiis, quæ etiam rationem tranfcendunt. *S. Greg. orat. de paup. amore.* *S. Chryf. ho. 21. in Matth. 5. v. 44.*

V. Quia ipfa etiam *Jucunditas* ad eam invitat; quid enim jucundius, quam multorum fincera amicitia frui? atqui verus & præcipuus fructus beneficii, tefte S. Bernardo, eft benevolentia. Id quod & Cicero fentit, dum dixit: Liberalitate qui utuntur, benevolentiam fibi conciliant; & quod aptiffimum eft ad quiete vivendum, charitatem. *Cicero l. 2. de fin.*

§. IX.

§. IX. MEDIA.

I. F*Irmiter sibi persuadere, quod, quidquid proximo damus, ipsi Deo offeramus*, qui, cum & ditissimus sit, & liberalissimus, non patietur se liberalitate vinci ab homine; quo argumento S. Ignatius Loyola suos ad liberalitatem excitavit, dum dixit: Et in universum loquendo quanto aliquis se arctius Deo astrinxerit, & liberaliorem erga summam Majestatem se præstiterit, tanto eum in se liberaliorem etiam experietur, & ipse in dies magis idoneus erit ad gratias & dona spiritualia uberiora recipienda. (*P. 3. constit. c. 1. §. 22.*)

II. *Meminisse, quod respectu divitiarum nobis creditarum dispensatores dumtaxat simus*: quis autem dispensator sciens divitem & liberalem Dominum se habere, non liberaliter quoque dona sibi concredita aliis largiretur, & præcipue si & Domino vehementer id placere, amplumque sibi ob talem largitionem præmium promissum sciret? atqui talis Dominus Deus est, ut ipse Christus apud S. Lucam indicavit dicens: Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram? Beatus ille servus, quem, cum venerit Dominus, invenerit sic facientem. (*Luc. 12. v. 42.*)

III. *Proximos suos, ut amicos, immo ut Patres intueri;* cum enim amicorum (quanto magis fratrum?) omnia sint communia, quis non vel maximum inde stimulum sentiet, ad sua bona alteri quoque, quoad fas est, communicanda?

§. X. ASCETICA.

I. TRia de hac virtute bene discere, & docere debet Asceta. Primum est, ut sciat, erga quos præcipue liberalitatem suam ostendere debeat, nempe 1. & primario erga Deum, utpote, qui tam liberalitate sua præcedente, tot beneficiis comprobata; tum futurorum amplissima promissione, tantopere nos excitat ad mutuam liberalitatem. 2. Erga inimicos juxta illud Christi monitum: *Diligite inimicos vestros, & benefacite his, qui oderunt vos, ut sitis Filii Patris vestri, qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos*. (*Matth. 5. v. 44.*) 3. Erga eos, qui magis indigent, nam in collocando beneficio, inquit Cicero, si cætera paria sunt, hoc maxime officii est, ut quisque maxime opis indigeat, ita ei potissimum opitulari. (*Cicero l. 1 de Offic.*) Optime autem societas hominum conjunctioque servabitur, ut si quisque erit conjunctissimus, ita in eum benignitatis plurimum conferatur. Quales autem hi sint, pulchre S. Ambrosius explicavit his verbis: *Est etiam probanda liberalitas, ut proximos seminis tui non despicias si egere cognoscas: melius enim est, ut ipse subvenias illis, quibus pudor est, sumptus ab aliis deposcere. Consideranda etiam in largiendo ætas atque debilitas; nonnumquam etiam verecundia, quæ ingenuos prodit natales, ut senibus plus largiaris, qui sibi labore non jam queant victum quærere. Similiter & debilitas corporis, & hæc juvanda promptius. Tum si quis ex divite cecidit in egestatem, & maxime si non vitio suo, sed aut latrocinii, aut proscriptione, aut calumniis quæ habebat, amisit.* (*S. Ambr. l. 1. de offic. c. 30.*)

II. Alterum est, ut modum seu circumstantias in liberalitatis exercitio observandas bene cognoscat, nimirum. 1. ut *animo bono & sincero* exerceatur; nam, ut bene S. Ambr. advertit: Hoc primum quæritur, ut cum fide conferas, fraudem non facias de oblatis: ne dicas te plus conferre, & minus offeras. Quid enim opus est dicere: In tua potestate est largiri, quod velis. Fraus fundamentum solvit, & opus corruit. (*S. Ambr. l. 1. de offic. c. 30.*) 2. Ut ordinarie exerceatur; nam, teste S. Aug. *Omnes quidem homines æque diligendi sunt: sed cum omnibus prodesse non possis, his potissimum consulendum est, qui præ locorum & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus constrictius tibi, quasi quadam sorte junguntur.* (*S. Aug. l. 1. de doctrin. Chr.*) Hinc recte Seneca: *Videbo*, inquit, *quando dem, & cui dem, quemadmodum, quare: nihil enim sine ratione faciendum est, non est autem beneficium, nisi quod ratione datur: quoniam ratio omnis honesti comes est.* (*Senec. l. 4. de ben.*) 3. Ut *gratis* exerceatur: nam, *id*, teste S. Aug. *pie fit & humaniter, quod sine spe recipiendi feceris.* (*S. Aug. l. 6. medit.*) 4. Ut *hilariter* præstetur; nam quod mœsto animo defertur, aut necessitate extorquetur, ingratum est, parumque gloriosum, ut S. Greg. Naz. testatur. 5. Ut *cito* conferatur; nam *omnis benignitas properat*, Seneca teste, *& proprium est libenter facientis, cito facere. Tarde velle nollentis est.* Immo, ut S. Greg. Naz. ait, *congeminatur beneficii gratia promptitudine, & celeritate.* (*S. Greg. or. de paup.*) 6. Ut *personæ*, cui datur conditio æstimetur; *quædam enim*, inquit recte Seneca, *minora sunt, quam ut exire a magis viris debeant, quædam accipiente minora sunt.* (*Senec. l. 2. de benef. c. 9.*) 7. Ut vel *occulte* detur si fieri potest, aut certe oblivione sepeliatur, quod collatum est; nam *perfecta liberalitas est*, inquit S. Ambr. *ubi silentio qui tegit opus suum, & necessitatibus singulorum occulte subvenit: quem laudat os pauperis, & non os suum.* (*S. Greg. l. c.*) (*S. Ambr. l. 2. offic. c. 9.*) Non male tamen Seneca discrimen facit inter beneficia, dum ait: *Præcipiunt Auctores sapientiæ, quædam beneficia palam danda, quædam secreto. Palam, quæ consequi gloriosum est, ut militaria dona & honores, & quidquid aliud notitia pulchrius fit. Rursus, quæ non producunt, nec honestiorem faciunt, sed occurrunt infirmitati, egestati, ignominiæ, tacite danda sunt, ut nota sint solis, quibus prosunt. Quid enim opus est se loqui? quid alienum occupare officium? est, qui illud facere honestius possit, quo narrante, & hoc laudabitur quod ipse non narras. Hæc beneficii inter duos lex est, alter statim oblivisci debet dati, alter accepti nunquam.* (*Senec. l. 2. de benef. c. 9.*)

III. Tertium est, ut bene cognoscat fontes, ex quibus hæc liberalitas oriri solet, quos quidem Valerius Maximus non incommode assignasse videtur, dum dixit: Liberalitatis duo maxime sunt fontes probabiles, verum judicium, & honesta benevolentia; nam cum ab his oritur, tunc demum ejus ratio constat. (*Valer. Max. l. 4. c. 8. de liberal.*) Porro judicii hujus veritas in consideratione circumstantiarum superiori numero explicatarum consistit: benevolentia vero in promptitudine voluntatis, ad bona sua liberaliter aliis communicanda; quæ quidem facile obtinebitur si serio perpendat quis, certoque sibi persuadeat, nullam fere esse virtutem, quæ Deum hominesque æque conciliat, atque in sui amorem trahat, ac liberalitas.

§. XI.

§. XI. CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Matt. 13. v. 3. I. EX occasione verborum*: Exiit, qui seminat, seminare semen suum*: possunt beneficia per liberalitatem collata semini comparari, & ostendi, quod etiam hoc semen varios effectus sortiatur. Et 1. quidem aliquod cadat secus viam, nimirum quod ex vanagloria aut alio simili modo censetur. 2. Aliud cadat super petrosa, nimirum illud, quod ex rapina aut furto comparatum expenditur. 3. Aliud cadat in spinas, nempe quod in ingratos conjicitur. 4. Aliud in terram bonam, nempe quod ex se habet omnes conditiones ad beneficium requisitas, hoc enim si in eos, qui vicissim benefaciunt, spargitur, fructum trigesimum affert, si in eos, qui non benefaciunt, sexagesimum: si in eos, qui malum pro bono rependunt, centesimum producit. Quæ omnia fusius probari, & exemplis illustrari possunt.

Luc. 6. v. 38. II. Ex occasione sententiæ*: Qua mensura mensi fueritis, eadem remetietur vobis*: ostendi potest, quomodo mensuram optimam in bonis temporalibus & spiritualibus obtinere valeamus, si scilicet prius, & nos simili mensuræ liberales nos exhibeamus. Ostendatur ergo, quænam sit hæc mensura, scilicet ea, quæ quatuor conditiones a Christo indicatas habet. 1. Ut sit *bona*, qualis erit: si sit res aut actio aliqua Deo non displicens, & proximo utilis. 2. Ut sit *conferta*: id est, cum sincero animo & intentione facta. 3. Ut sit *coagitata*: id est cum magno fervore & alacritate exercita sit. 4. Ut *supereffluens*: ut non obstantibus gravibus difficultatibus aut adversitatibus constanter ad exitum perducatur. Ostendatur deinde, quomodo vicissim Deus has conditiones in suo præmio, maxime æternæ beatitudinis observaturus, atque adeo vere mensuram bonam, confertam coagitatam, & supereffluentem in sinum nostrum daturus sit.

III. Ex occasione sententiæ a S. Bernardo prolatæ: *amat charitas, amat immensitas, & nos vicem rependimus cum mensura*: ostendi potest 1. quam liberalem se Deus erga nos homines ostenderit, dum scilicet omnia fere beneficia *optimo modo* contulit, uti pater præcipue in creatione (dum dedit perfectissimum entis gradum, scilicet *intelligere*) justificatione (dum hanc per ens nobilissimum, gratiæ videlicet fusionem peragit) institutione SS. Eucharistiæ (dum in ea corpus & animam, humanitatem & divinitatem per intimam & stupendam unionem communicat) redemptione (dum pro hac vitam, & famam omnem, cum sanguine impendit) glorificatione dum per visionem & fruitionem Deitatis suæ, qua nihil in terris & cælis perfectius aut præstantius reperitur, beatus nos facit. Ostendatur proinde, quam æquum sit, ut nos quoque sine mensura, seu optimo, quo possumus, modo serviamus, faciendo scilicet, semper, *quæ, quo modo, & quia Deo magis placent*, seu quod idem est, optima quoad *substantiam, modum, & finem*, ut suo modo etiam de nobis dici queat: vidit cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.

§. XII. MISCELLANEA.

Qualitas.

I. NEc aurum, nec argentum, nec quicquam eorum, quæ a proximis accipiuntur, beneficium est, sed ipsa tribuentis voluntas. Animus est, qui parva extollit, sordida illustrat, magna & in pretio habita dehonestat. Senec. l. 1. de Benef. c. 5. & 6.

II. *Si bene quid facias, facias cito, nam cito factum*
Gratum erit, ingratum gratia tarda facit. Ausonius.

III. Officio fungitur suo, qui tantum dat, quantum per fortunam licet. Eberensis in com.

IV. Odiosum est genus hominum officia exprobrantium, quæ meminisse debet is, in quem collata sunt, non commemorare qui contulit. prior. sen. Cic. in Lelio.

V. *Munera, crede mihi, cum ingentia, Posthume, dones,*
Authoris pereunt garrulitate sui. Mart. l. 5.

VI. Interdum & ipse, qui juvatur, fallendus est, ut habeat, nec, a quo accepit, sciat. Arcesilaus, ut ajunt, amico pauperi, & paupertatem suam dissimulanti: ægro autem, & ne hoc quidem confitenti, deesse sibi sumptum ad usus necessarios, cum clam succurrendum judicasset, pulvino ejus ignorantis subjecit, ut homo inutiliter verecundus, quod desiderabat, inveniret potius, quam acciperet. Senec. l. 1. de offi. c. 9. & 10.

Utilitas.

VII. Theophrastus interrogatus, quidnam vitam conservaret humanam, respondit, beneficentia. Stobæus ser. 41.

VIII. Melius puto apud pauperes, quam apud divites magnos collocari beneficium; nam qui locupletes sunt, beneficio obligari nolunt, aut certe aliquid a se expectari arbitrantur; cum vero inopi bono benefacis, nihil simile timendum est. Cicero l. 2. offic.

IX. Beneficium dando accipit, qui digno dedit. Publ. Mimus.

X. Beneficium sæpe dare, docere est reddere. Idem.

XI. Munera, crede mihi, placant hominesque Deosque, Ovid. 3. de arte amandi.
Placatur donis Juppiter ipse suis.

XII. Sæpe Jovem vidi, cum jam sua mittere vellet
Fulmina, thure dato sustinuisse manum. Mart. l. 5.

XIII. Extra fortunam est, quidquid donatur amicis,
Quas dederis, solas semper habebis opes.

XIV. Dionysius senior cum ad filium ingressus, vidisset magnam vim aureorum & argenteorum vasorum, non est, ajebat, in te regius animus, quibus poculis a me acceptis neminem tibi amicum fecisti. Nempe sentiebat absque civium benevolentia regnum nec teneri, nec parari, hanc autem muneribus maxime conciliari. Plutarch. in apoph.

Dignitas.

XV. Pythagoras rogatus, qua ratione homines Diis similes haberi possent, respondit: Ælian. c. 19. Var. hist.

Si

Si veritatem amplecterentur, & cunctis benefacerent.

XVI. Qui dat beneficia, Deos imitatur, teste Seneca, qui repetit, fœneratores. *L. 3. de benef. c. 15.*

XVII. Si Deos imitaris, da etiam ingratis, nam & sceleratis sol oritur, & piratis maria patent. *Id. l. 4. c. 24.*

Jucunditas.

XVIII. Unum bene positum beneficium multorum amissorum solatur damna. Beneficium est benevola actio, tribuens gaudium, capiensque tribuendo. *Plut. in Lacon. apoth.*

XIX. Agesilaus sibi multo jucundius esse dicebat, si milites suos ditaret, quam si ipse ditesceret.

§. XIII. AUTHORES.

I. Bernardinus Rosignolius de Disciplina Christ. Perfect. l. 4. c. 38.

II. Jacobus Alvarez de Paz. tom. 2. operum Spirit. l. 2. p. 2. c. 7. §. 12.

III. S. Albertus Magnus in Paradiso animæ c. 17.

IV. Ludovicus de Ponte a. de perfect. Christ. tract. 3. cap. 3.

TITULUS LXXXVI.

LINGUA.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

I. EST membrum animalis, ad cibum gustandum, vocemque formandam, a Natura ordinatum. De qua Hugo: Lingua dicitur, quia lingit adulando, mordet detrahendo, attrahit mentiendo. Ligat, & ligari non potest: labilis est, & non teneri potest, sed labitur, & fallit. Labitur ut anguilla, penetrat ut sagitta, tollit amicos, multiplicat inimicos, movet rixas, seminat discordias, uno ictu multos percutit, & interficit. Lucius Apulejus ait, linguam aliis animantibus ad explendam victus necessitatem, inferendasque ventri copias datam, homini autem, ut etiam sit promptuarium rectæ rationis, & suavissimæ orationis, ut, quæ prudentia corde concepit, ea sensu promat oratio. Sive lingua humana (de hac enim solummodo hic est sermo) est membrum præcipuum hominis ad alimentum hominis discernendum, mentisque conceptus articulate exprimendos a Deo illi concessum. *Hugo l. 2. de anim.* *Luc. Apulejus de dogm. Platon.*

Divisio.

II. Dividitur in *bonam* & *malam*, uti Æsopus indicavit, qui interrogatus, qui esset bonum, & malum? lingua respondit: nam, ut S. Jacobus ait, in ipsa benedicimus Deum & Patrem, & in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt. Porro bona lingua est, quæ bona bene loquitur, id est, modo & intentione bona; nam, S. Gregorius recte advertit, in omni, quod dicitur, necesse est, ut causa, tempus, & persona pensentur, si verba sententiæ veritas roboret; si hanc tempus congruum postulet: & si veritatem sententiæ & congruentiam temporis, personæ qualitas non impugnet. Hinc & S. Hieronymus monet, ut verbis sit jugum & statera, atque mensura, ut sit gravitas in sensu, sermone pondus, atque in verbis modus. Mala lingua est, quæ mala aut bona male loquitur: quod, teste S. Hieronymo contingit, quoties aut in non opportuno tempore, aut non in opportuno loco, aut non ut convenit audientibus, loquimur. Quæ a Sancto Jacobo inflammare rotam nativitatis dicitur, quia sicut laminæ ferreæ ignitæ affiguntur a ferro ad rotas, easque undique ambiunt; ita lingua mala totum vitæ nostræ cursum occupat. Hanc divisionem linguæ in malam & bonam, indicavit clare etiam S. Hieronymus, dum dixit: Lingua nil medium habet, aut grande bonum est, aut grande malum. *Maxim. de loq.* *Jac. 3. v. 9.* *S. Greg. l. 8. mor.* *S. Hier. sup Ezz.* *Idem l. c.* *Apud Drex. l. 2. Phaet. c. 41.*

III. Sanctus Thomas aliam adhuc accidentalem assignat divisionem per hæc verba: Scriptura ponit linguas, per quas significantur peccata diversa, quæ committuntur per linguam. Prima est lingua dolosa, quæ est in duplicibus & proditoribus. Jerem. 9. *Sagitta vulnerans lingua eorum locuta est*. Secunda est lingua magniloqua, quæ est in superbis & arrogantibus Ps. 11. *Disperdat Dominus universa labia dolosa, & linguam magniloquam*. Tertia est lingua serpentina, & venenosa, quæ est in invidis & detractoribus Psal. 139. *Acuerunt linguas suas sicut serpentis*. Quarta est lingua mendax, in pejerantibus, & mentientibus & falsis testibus Prov. 6. *Sex sunt, quæ odit Dominus*, inter quæ sex enumerat quoque linguam mendacem, proferentem mendacia, testem fallacem, & eum, qui seminat inter fratres discordias. Quinta est lingua blanda, quæ est in mendicantibus, de hac dicitur in Proverbiis 6. *Custodiam te a blanda lingua*. Sexta est lingua tertia, quæ est in lenis & leonibus; de hac Ecclesiasticus inquit: *Lingua tertia mulieres viratas ejecit*. Septima est lingua injqua, quæ est in adulatoribus. Octava est lingua gladiosa, quæ est in iracundis, qui conviciis occidunt multos. Nona lingua fallax, quæ est, in malis mercatoribus & deceptoribus. Decima est lingua blasphema. Undecima est lingua Acharis, id est, sine gratia, quæ est in histrionibus & derisoribus. *S. Thom. ser. in Dom. 4. p. Paj.* *Eccl. 28. v. 19.*

IV. Sed & Gregorius aliam affert divisionem, dicens: Tria sunt hominum genera, quæ gradatim ductis ad se qualitatibus differunt; sunt namque alii, qui & ad loquendum prava concipiunt, & a locutione sua, nulla silentii gravitate refrænantur; & sunt alii, qui, cum prava concipiunt, magno se silentii rigore restringunt; & sunt nonnulli, qui virtutum usu roborati, usque ad eam celsitudinem provehuntur, ut ad loquendum ne in corde quidem perversa concipiant, quæ silendo compescant. Eliphaz itaque, ex quo sit ordine, ostenditur, qui conceptum sermonem tenere se non posse testatur; quia in re & illud innotuit, quod se loquendo offensurum novit; neque *S. Greg. l. 5. mor. c. 23.*

que enim retinere verba, quæ non potest, vellet, nisi per hæc se vulnera inferre prænosceret. Boni enim viri fræno consilii retinent præcipitationem verbi, & caute considerant, ne relaxantes linguæ lasciviam, auditorum conscientiam incauta locutione transfigant. Unde bene per Salomonem dicitur: *Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum*; aqua quippe dimittitur, cum linguæ fluxus effrænatur, sed dimissior aquæ, caput jurgiorum efficitur, quia per linguæ incontinentiam discordiæ origo propinatur. Igitur sicut pravi in sensu leves sunt, ita in locutione præcipites, & reticere pertractando negligunt, quæ loquuntur; sed quod levis conscientia concipit, levior protinus lingua prodit.

Actus bonæ linguæ.

V. Primus est, Deum *benedicere, gratias agere, prædicare, orare*, uti Sanctus David insinuavit orans: Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. *Ps. 50. v. 17.*

VI. Secundus, *proximum instruere, corrigere, consolari*: de quorum primo Apostolus ait: Fratres, si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis. De secundo autem & tertio idem dixit: Rogamus autem vos, fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. *Gal. 6. v. 1. 1. Thess. 5. v. 14.*

VII. Tertius, *suos sensus & affectiones pro corporis, animæque salute proponere*; nam, ut bene Plato advertit, propter hoc nobis datus est sermo, ut præsto forent mutuæ voluntatis indicia. *Plato in Timæo.*

Actus malæ linguæ.

VIII. Hos P. Jeremias Drexelius per Alphabetum explicavit, fusiusque descripsit. Sunt autem sequentes fere: Adulatio, Blasphemia, Convitium, Detractio, Exprobratio, Fraus, Garrulitas, Hypocrysis, Imprecatio, Calumnia, Lascivia, Mendacium, Nugacitas, Ostentatio, Perjurium, Querimonia, Rixa, Susurratio, Turpiloquium, Vituperatio.

Circumstantiæ in loquendo observandæ.

IX. Quinque potissimum ab Ascetis assignantur. Prima est, *Quid* sit loquendum; ut scilicet, quemadmodum Hugo ait, numquam in sermonibus otiosa adhibeantur verba.

Ibid. X. Secunda est, *Cui* loquendum, ubi idem Hugo ait, considerandum esse, an propter se, vel illum quis loquatur. Si propter se, videat, ut ille talis sit, de cujus colloquio utilitas sibi provenire possit. Si propter illum loquatur, caveat, ne talis sit ille, qui vel sua exhortatione non indigeat, vel ita etiam in malo sit obstinatus, ut exhortatione alterius corrigi non permittat. Si ergo sic est, numquam nisi ad nostram vel aliorum eruditionem loqui debemus.

Ibid. XI. Tertia est, *Quomodo* sit loquendum; qui quidem modus in eo consistit, ut loquentis gestus sit modestus, & humilis: sonus demissus, & rebus accomodatus, ut sic exhortemur ad constantiam timidos, ad timorem superbos, ad frugalitatem prodigos, ad liberalitatem avaros, & omnino, quidquid dicere volumus, ex ipsa prius sermonis nostri qualitate colligamus.

XII. Quarta est, *Ubi* loquendum; quædam enim sunt loca, in quibus silentium est servandum; quædam, in quibus intelligentia, & ex ratione scripturarum collationes, cum disciplina tamen & reverentia, hoc est, sine contentione & clamore verborum haberi possunt: Quædam, in quibus pro instructione morum verba habenda sunt; quædam, in quibus magis loquendi licentia laxatur, ita ut non solum de spiritualibus, sed etiam de exteriorum dispositione & provisione sermones admittantur: loca autem, in quibus vana & superflua dici possint, invenire non queo.

XIII. Quinta est, *Quando* loquendum; est enim tempus, quando nihil: & est tempus, quando aliquid est dicendum. Nullum vero tempus est, quando omnia dicenda sunt. Tempus enim tacendi debet præcedere tempus loquendi; propterea non ait Salomon, tempus loquendi, & tempus tacendi, sed tempus tacendi & tempus loquendi, quia prius per silentium tempus tacendi discitur, quod postea per verbum tempore loquendi profertur. Sapiens enim æque cavet, ne tempore, quo loqui debet, per negligentiam sileat; quam ne in omni tempore, quo loqui licet, per licentiam concessam in multiloquium cadat. Recte ergo tempus loquendi discernitur, si homo non semper, quando loqui debet, sileat; nec semper, quando loqui licet, loquatur. *Ibid.*

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Qualitas.

I. Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, & ostium circumstantiæ labiis meis. *Ps. 38. v. 2. Ps. 14. v. 3.*

II. Sermo vester semper in gratia sale conditus sit, ut sciatis, quomodo oporteat vos unicuique respondere. *Col. 4. v. 6.*

III. Erunt labia tua, sicut borri vineæ, & odor oris tui, sicut odor malorum. Guttur tuum, sicut vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labiisque & dentibus ejus ad ruminandum. *Cant. 7. v. 8.*

Parcitas.

IV. Sit omnis homo velox ad audiendum: tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. *Jac. 1. v. 19.*

V. Noli esse verbosus in multitudine Presbyterorum. *Ec. 7. v. 15.*

Garrulitas.

VI. In multiloquio non deerit peccatum. *Prov. 10. v. 19.*

VII. In multis sermonibus invenietur stultitia. *Ec. 5. v. 2.*

VIII. Vidisti hominem velocem ad loquendum? stultitia magis speranda est, quam illius correptio. *Prov. 29. v. 20.*

IX. Vir linguosus non dirigetur in terra. *Ps. 139. v. 12.*

X. Terribilis est in civitate sua homo linguosus, & temerarius in verbo suo odibilis erit. *Ec. 9. v. 25.*

XI. Ubi verba sunt plurima, ibi frequenter est egestas. *Prov. 14. v. 23.*

XII. Os lubricum operatur ruinas. *Pr. 26. v. 28.*

Ne-

Necessitas.

Eccl. 28. v. 29. XIII. Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito stateram, & frænos ori tuo rectos, & attende, ne forte labaris in lingua tua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.

Jac. v. 26. XIV. Si quis putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam, hujus vana est religio.

Matt. 12. v. 36. XV. Dico enim vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die Judicii. Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

Utilitas.

Prov. 12. v. 14. XVI. De fructu oris sui unusquisque replebitur bonis.

Prov. 21. v. 23. XVII. Qui custodit os suum, custodit ab angustiis animam suam.

Eccl. 6. v. 5. XVIII. Verbum dulce multiplicat amicos, & lingua Eucharis in bono homine abundat.

Petr. 3. v. 10. XIX. Qui vult vitam diligere, & dies videre bonos, coerceat linguam suam a malo, & labia ejus ne loquantur dolum.

Prov. 18. v. 21. XX. Mors & vita in manibus linguæ: qui diligunt eam, comedent fructus ejus.

Prov. 16. v. 21. XXI. Qui dulcis est eloquio, commendatiorem reddit doctrinam.

Dignitas.

Jac. 3. v. 2. XXII. Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir, potens etiam fræno circumducere totum corpus.

Pr. 17. v. 27. XXIII. Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est. Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur; & si compresserit labia, intelligens.

Prov. 22. v. 11. XXIV. Qui diligit cordis munditiem, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum Regem.

Damnum.

Prov. 25. v. 28. XXV. Sicut urbis patens & absque murorum ambitu; ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.

Ib. 11. v. 28. XXVI. Os impiorum redundat malis.

Eccl. 28. v. 22. XXVII. Multi ceciderunt in ore gladii; sed non sic quasi interierunt per linguam suam.

Eccl. 10. v. 13. XXVIII. Labia insipientis præcipitabunt eum: initium verborum ejus stultitia, & novissimum oris illius, error pessimus.

Sap. 1. v. 8. XXIX. Qui loquitur iniqua, non potest latere: nec præteriet illum judicium corripiens.

Eccl. 28. v. 23. XXX. Beatus, qui tectus est a lingua nequam, qui in iracundiam illius non transivit, qui non attraxit jugum illius, & in vincula illius non est ligatus; jugum enim illius jugum ferreum est, & vinculum illius vinculum æneum est. Mors illius mors nequissima, & utilis potius infernus, quam illa.

Ec. 5. v. 15. XXXI. Honor & gloria in sermone sensatis; lingua vero imprudentis subversio illius.

Tempus.

XXXII. Homo sapiens tacebit usque ad tempus: lascivus autem & imprudens non servabunt tempus. *Eccl. 20. v. 7.*

XXXIII. Tempus tacendi, tempus loquendi. *Eccl. 3. v. 7.*

XXXIV. Priusquam audias, ne quid respondeas: nec verbo dicentem interpelles. *Eccl. 11. v. 8.*

XXXV. Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo. *Prov. 25. v. 11.*

Materia.

XXXVI. Omnis enarratio tua sit in præceptis Altissimi. *Eccl. 9. v. 21.*

XXXVII. Omnis sermo malus ex ore tuo non procedat, sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus. *Eph. 4. v. 29.*

XXXVIII. Si quis loquitur, quasi sermones Dei. *1. Petr. 4. v. 11.*

XXXIX. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum: ex abundantia enim cordis os loquitur. *Luc. 6. v. 45.*

Usus.

XL. Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. *Ps. 50. v. 17.*

XLI. Domine dedit linguam eruditam, ut sciam sustentare eum, qui lapsus est verbo. *Isaia c. 50. v. 4.*

XLII. Ori tuo facito ostia, & seras. *Ec. c. 28. v. 28.*

XLIII. In lingua sapientia dignoscitur. *Ib. c. 4. v. 29.*

XLIV. Omnis enim natura bestiarum, & volucrum & serpentium, & cæterorum domantur; & domita sunt a natura humana; linguam autem nullus hominum domare potest. *Jac. c. 3 v. 8.*

XLV. Hominis est animam præparare; & Domini gubernare linguam. *Pr. c. 16. v. 1.*

XLVI. Est tacens, non habens sensum loquelæ; & est tacens, sciens tempus aptum; homo sapiens tacebit usque ad tempus. *Eccl. c. 20. v. 6.*

XLVII. Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, ut non cadam ab ipsis, & lingua mea perdat me. *Ib. c. 22. v. 33.*

XLVIII. Ex verbis tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. *Matt. 12. v. 37.*

Usus bonus.

XLIX. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua. *Ps. 14. v. 3.*

L. Labia deosculabitur, qui recta verba respondet. *Pr. c. 24. v. 26.*

LI. Respondete, obsecro, absque contentione, & loquentes id, quod justum est, judicate. *Job. c. 6. v. 29.*

LII. Os justi meditabitur sapientiam, & lingua ejus loquetur judicium. *Ps. 36. v. 30.*

LIII. Justi sunt omnes sermones mei, non est in eis pravum quid, atque perversum, recti sunt intelligentibus, & æqui invenientibus scientiam. *Pr. 8. v. 8.*

Usus malus.

LIV. Labia imprudentium stulta narrabunt, verba autem prudentium statera ponderabuntur. In ore fatuorum cor illorum; & in corde sapientium os illorum. *Eccl. 21. 28.*

LV. Si justificare me voluero, os meum condemnabit me. *Job. 9. v. 20.*

LVI. Facti sunt quasi arcus dolosus, cadent *Osea c. 7. v. 16.*

dent in gladio Principes eorum a furore linguæ fuæ.

Prov. c. 26. v. 28. LVII. Lingua fallax non amat veritatem, & os lubricum operatur ruinas.

Psal. 13. v. 3. LVIII. Venenum aspidum fub labiis eorum, quorum os maledictione & amaritudine plenum eft.

Prov. c. 13. v. 3. LIX. Qui confideratus eft ad loquendum, fentiet mala.

Eccl. c. 10. v. 12. LX. Verba oris fapientis gratia, & labia infipienti præcipitabunt eum.

Eccl. c. 4. v. 13. LXI. Lingua imprudentis fubverfio eft ipfius.

Prov. 12. v. 13. LXII. Propter peccata labiorum, ruina proxima ad malum.

Psal. 51. v. 6. LXIII. Dilexifti omnia verba præcipitationis, lingua dolofa: propterea Deus deftruet te in finem.

§. III. EX SS. PATRIBUS ET DOCTORIBUS.

Qualitas.

S. Hier. I. LApis emiffus fermo prolatus; ideo diu, antequam proferatur, cogitandus.

S. Greg. Naz. ep. ad Thal. II. In primis magno ftudio id comparandum habemus, fcite ut fermocinari poffimus, ut nec contentiofius percunctemur, nec affectantius refpondeamus, ut differenti non obloquamur, nec interfari, ac interpellare geftiamus, abfurda oftentatione, feftumque præfeferentes.

S. Chryf. in cath. ad illum. III. Idcirco Deus linguam velut duplici muro voluit circumdari; nam dentium tegmine, & labiorum cuftodia continetur, ne verba improvida garrulitate proferantur.

S. Greg. Nyff. apud Lantz. ep. 2. n. 202. IV. Idcirco & tenuis illa membranula, quæ cum ipfa lingua mentum interius devincit, frænum dicitur, ne inepte loquatur, & inconcinne.

S. Aug. in Pf. 38. V. Non fruftra lingua in udo eft, quia facile labitur.

S. Amb. l. 1. de offic. VI. Sapiens, priufquam loquitur, multa confiderat, quid dicat, cui dicat, quo loco & tempore dicat.

S. Greg. l. 2. mor. VII. Lingua fub magni moderaminis liberatione fervanda eft, non infolubiliter obliganda, ne aut laxata in vitium defluat, aut reftricta etiam ab utilitate torpefcat.

Caffiod. fup. illud Pf. Dixi cuftod. VIII. Difficilis res eft, in lubrico faucium conftitutam veritatis rigidæ tenere menfuram, cui fi incaute fræna laxentur, frequenter contra fe loquitur, facilius enim culpa tacendo refugitur, quam loquendo.

S. Aug. de var. & grat. IX. Ante te eft æquitas, unam linguam habes, ad quodvis eam vertes. Quare ergo potius ad iniquitatem, & non ad æquitatem? Cibos amaritudinis non das ventri, & cibos iniquitatis das linguæ tuæ malignæ: ficut eligis, quo vefcaris, fic elige, quod loquaris.

S. Petrus Dam. ap. Fab. c. 2. in Do. 11. poft Pent. X. Auceps non emittit accipitrem, nifi anferem videat: dedignatur venator catulum folvere, nifi lepus appareat: arcus flexis cornibus fruftra non intenditur; & rationale os ad effundenda irrationabilia paffim relaxatur.

XI. Vanus fermo vanæ confcientiæ eft index: mores hominis lingua pandit; qualis fermo oftenditur, talis animus approbatur, quoniam ex abundantia cordis os loquitur.

Hugo l. 2. de anim. Sid. l. 3. ep. XII. Quibus citra honeftatis morem lingua polluitur infrænis, his confcientia quoque fordidiffima eft, quia facilius contingit, ut quifpiam feria loquens vivat obfcœne, quam valeat oftendi, qui pariter exiftat improbus dictis, & probus moribus.

S. Hier. ad Nepot. XIII. Verba volvere, & apud imperitum vulgus admirationem fui facere, indoctorum hominum eft. Nihil tam facile, quam vilem plebem & indoctam volubilitate linguæ decipere, quæ, quidquid non intelligit, plus miratur.

S. Chryf. ho. 6. de fide & leg. nat. XIV. Dedit ei linguam, quæ loqueretur, Deum laudaret, divina caneret, pulchritudinem naturæ interpretaretur. Differit de cælo & terra, parva linguæ caruncula, neque duorum digitorum habens latitudinem, & quid inquam digitorum? Neque extremitatis unguis, fed fummum illud parvum & vile, de cælo & terra loquitur.

S. Bern. tr. 3. de multil. c. 1. c. 7. XV. Lingua claufa, & quafi in loco carceris pofita eft, circumdatur enim atque munitur a duobus muris, videlicet a dentibus, qui funt quafi murus, propugnaculis offium munitus, & labiis ignei coloris, quæ funt quafi antemurale linguæ, cum cæteri fenfus in aperto fint omnes.

Ib. c. 2. XVI. Lingua radicatur in corde, ut confideret homo, quod loqui decet, quod fentit in corde, fi utile eft; aut fi veritas non eft utilis, tacere, & nunquam mentiri; quafi natura ipfa humana clamet, cum corde unitatem effe debere, in corde & ore; & ficut unicum cor, fic fit unica lingua.

Hugo l. 2. de anima. XVII. Lingua dicitur, quia lingit adulando, mordet detrahendo, attrahit mentiendo: ligat & ligari non poteft, labilis eft, & teneri non poteft, fed labitur & fallit. Labitur ut anguilla, penetrat ut fagitta, tollit amicos, multiplicat inimicos, movet rixas, feminat difcordias, uno ictu multos percutit & interficit, blanda eft, & fubdola & parata ad exhaurienda bona, & mifcenda mala.

Cuftodia.

S. Aug. f. 3. ad Fr. XVIII. Lingua noftra fenfum noftrum fequatur, & rationem, non voluntatem, non debemus tantum oculos claufos fervare, fed & linguam intra dentes fervare illæfam; fermo enim vanus, vanæ confcientiæ index eft. Qualis enim es, tales fermones loqueris, talis & mens comprobatur, & qualis fueris in factis, talis comprobaberis in verbis.

S. Chryf. in Pf. 140. XIX. Os noftrum perpetuo cuftodiamus, ei rationem, tanquam claves adhibentes, non ut perpetuo claudatur, fed ut convenienti tempore referetur, nonnunquam enim filentium eft loquela utilius, quemadmodum loquela quoque filentio: & ideo dicebat ille fapientiffimus: Tempus tacendi, & tempus loquendi; etenim fi oporteret ora perpetuo patere, non factæ effent portæ; Si autem perpetuo claufa effent, non opus effet cuftodia, ut faciamus fingula tempore convenienti. Unde & Plutarchus in moralibus fuis ait: Ut ædium odio ca-

carentium nulla est utilitas, ita multo magis oris claustro carentis nullus est usus.

Ibid. XX. Noli pati linguam sordescere: quo enim pacto pro te deprecabitur, si libertatem propriam amittat? Orna eam humilitate, atque modestia; dignam fac Deo, qui per eam rogatur.

S. Hieron. ep. 14. XXI. Nefas est, ut labia illa, quibus Dominum confiteris, rogas, benedicis, & laudas, alicujus polluantur sorde peccati. Nescio qua conscientia, & lingua quis Dominum rogat, qua aut mentitur, aut maledicit, aut detrahit.

Bell. l. 3. dist 3. p. 1. XXII. Attendat ergo unusquisque, quanta sit ingratitudo, quanta iniquitas, quantum flagitium, membrum tam nobile, tantis dotatum prærogativis, & privilegiis adornatum, inquinare sordibus peccatorum, & quod est instrumentum Dei, in tam dignis & divinis officiis, facere diaboli instrumentum.

S. Ambr. lib. 1. de virg. XXIII. Januam Sponsus ipse vult clausam esse, dum pulsat; Janua nostra os nostrum est, Christo propemodum soli debet aperiri, nec aperiatur, antequam pulsaverit Verbum.

S. Aug. s. 215. XXIV. Ante omnia, ubicumque fueritis, sive in domo, sive in itinere, sive in convivio, sive in consessu, verba turpia & luxuriosa nolite ex ore vestro proferre, sed magis vicinos & proximos vestros jugiter admonete, ut semper, quod bonum est & honestum, loqui studeant, ne forte detrahendo, male loquendo, cantica luxuriosa & turpia proferendo, de lingua sua, unde debuerant Deum suum laudare, inde sibi vulnera videantur infligere.

Hugo l. 2. de anima. XXV. Qui custodit linguam suam, custodit animam, quoniam mors est vita in potestate linguæ est.

Ambros. lib. 1. de officiis. XXVI. Alliga sermonem tuum ne luxuriet, ne lasciviat, qui multiloquio peccat sibi colligat, sit restrictior, & ripis coerceatur, cito lutum colligit amnis & ondas; jugum sit verbis tuis & statera atque mensura, ut sit gravitas in sensu, in sermone pondus, atque in verbis modus.

Utilitas.

Bell. l. 6. XXVII. Dedit Dominus nobis linguam ad consecrandum sua Mysteria, & Ecclesiastica Sacramenta, quibus sanctificantur creaturæ visibiles per verbum Dei; & oratione vivificantur, & consecrantur animæ spirituales, morbi curantur, divina offensa remittitur, gratia infunditur, remedia conferuntur, dæmones effugantur, &, quod majus est, & mirabilius, & efficacius, etiam in Christi Corpus creaturæ visibiles convertuntur. In istis non solum pares sumus Angelis, immo excellimus, quia non eis contulit Sacramentorum suorum mysteria dispensanda.

S. Laur. Just. in fasc. div. am. c. 11. XXVIII. Obstructo siquidem inutilium verborum meatu, inclusus amoris ignis cogitationes modificat, compungit animum, fugat vitia, lacrymarum educit fontes, custodit ostia, sectatur pacem, sursum erigit cor, Deoque conjungit. Tunc composita proferuntur eloquia sale condita, & consideratione circumspecta.

S. Laur. Just. de in. & reg. Præl. c. 8. XXIX. Lingua prudenter exercitata fit decor animæ, conscientiæ speculum, index cogitationum, charitatis vinculum, nutrimentum pacis, honor hominis, honestatis exemplar, morum decus; reconciliatrix hominum, amica sapientiæ, spiritualis vitæ magistra, fraternæ dilectionis custodia, nulli onerosa, omnibus semper amabilis, universisque proficua.

XXX. Si tuam linguam custodieris, dabitur tibi a Deo gratia, compunctio nempe cordis, in qua videbis animam tuam, & in hac egredieris in gaudium spiritus: si autem lingua te vicerit, crede mihi, quod dico tibi, numquam poteris tenebris mentis emergere. *S. Climac. Schol. 31. ad gr. 8.*

XXXI. Hæc (lingua) si moderatur, reddit hominem moribus ornatum, mente tranquillum, conscientia sincerum, & cunctis amabilem. *S. Laur. Just. c. 15. de discipl. mon.*

XXXII. Recte oris officio uti, & diligenti cautione moderari linguam, observando, quid dicendum sit, quid reticendum, divinum plane munus est, & res haud parvi pendenda, iis certe, qui cum laude vitam ducere student. At contra illa præceps in loquendo temeritas, & effrænatus ad nugas effundendas impetus, periculo non caret. *S. Cyrill. Al. c. 4. l. 1. adv. Nestor.*

Damnum.

XXXIII. Quæ igitur venia nobis dabitur, immo vero quæ supplicia non pendemus, quando linguam nostram, qua Dominicam degustavimus carnem, diaboli sponte linguam efficimus? *S. Chrys. h. 70. in Matt.*

XXXIV. Præstat saniem ex ore emittere, quam verbum obscœnum. At nunc si fœteat, ne ad communes quidem cibos admitteris; cum autem anima usque adeo fœteat, heus tu sumere mysteria non dubitas? Ac siquidem aliquis vas impurum acciperet, atque in mensa tua collocaret, fustibus quoque cæsum illum exigeres; Tu vero Deum cum in ipsis (mensa enim ipsius os nostrum est, cum gratiarum actione plenum est) quovis impuro vase fœtidiora, & execrabiliora verba profers, quæso te, non eum ad iracundiam abs te provocari putas? Et qui aliter fieri queat? *Id. h. 6. in 2. ad Corinth.*

XXXV. Christus ad nos ingreditur, cum communicamus. Nostis vos, qui mysteriorum participes estis, quid dicam. Neque enim vulgari quodam honore os nostrum afficimus, cum Corpus Dominicum excipit. Audiant, qui obscœna loquuntur, qui convitia proferunt, ac cohorrescant cogitantes, quale os turpent, & dedecorent. *Id. h. 30. 2. ad Corinth.*

XXXVI. Linguam custodi a contumeliosis mundam, & turpibus verbis, blasphemia, perjurio, & omnibus aliis hujusmodi: Etenim perniciosum est, tam tremendis ministrantem mysteriis linguam, & sanguine tali purpuratam, & factam aureum gladium, ad convitia & contumelias, & scurrilitates transferre. Reverere honorem, quo Dominus ipsam honoravit, nec ad peccati usum ipsam deducas, sed rursum animadvertens, quod post manum & linguam cor suscipit tremendum illud mysterium, ne unquam in proximum consuas dolum. *Id. h. 11. ad pop.*

XXXVII. Inde nobis mors, inde lapsus, inde perditio, inde naufragium præparatur, nam & mentium lapsus ex linguæ garrulitate venien- *Id. h. 39. ad illum Catech.*

nientes quidem declarans, ait: Multi ceciderunt per gladium, sed non tanti, quanti per linguam; & gravem casum demonstrare festinans, ait: Lapsus de pavimento potius, quam lapsus de lingua. Quod dicit tale est. Conducibilius est ruere, & corporis sentire jacturam, quam verbum tale proferre, unde anima poterit deperire, neque lapsus tantum attingit, sed & suadet multam adhibere cautelam, ne supplantemur, dicens: Fac ori tuo ostium & seram.

S. Aug. s. 7. ad Fr. XXXVIII. Inflammati linguæ mobilitas innocentia, ad jocosa; in virili ætate, ad fraudulenta; in senili, ad detractoria.

S. Ephr. de lingua mala. XXXIX. Plurimis licet signis atque miraculis claruisset Moyses, ubi modice lingua lapsus est, e terra promissionis excidit. Num. 20. Exod. 14. *Magnum & horrendum mare viam ei præcludere non potuit, sed verbum unicum inique ab eo prolatum, velut murus aliquis ei obstitit, ne ulterius progredi posset.* Si Moysen, qui Dei instar factus est Pharaoni, vel solum verbum exclusit a terra promissionis, quanto magis nos maledicentia linguæ nostræ, quam in Deum & homines quotidie exacuimus, ac stringimus, a regno Dei arcebit?

Rich. Vict. in c. 29. n. XL. Quot superfluis verbis maculas contraxerit; tot de gratiæ dulcedine exsiccabit. Per oris ergo custodiam servat cordis munditiam, & ex cordis munditia foris format verba; Commendat Christus in sponsa hanc custodiam, & coccino comparat, quia informatur charitate, & propter Deum, non pro humana laude vel honestate scit eloqui.

S. Petr. Dam. sem. 3. ser. de vitio lin. XLI. Illud etiam quantæ formidini, quanto nobis debet esse terrori, quod Veritas ait: *Omne otiosum verbum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Judicii.* Audiat lingua vaniloqua, audiat lingua otiosa, audiat lingua scabiosa. Scabiosa, inquam, lingua, quæ velut scabiem quamdam atque pruritum patitur, nisi semper acuto quodammodo supervacuæ locutionis ungue sculpatur. Audiat & pavescat, intelligat, & tam terribilem sententiam perhorrescat, audiat terrorem judicis, de ore ipsius judicaturi.

Anonym. ap. Marsi d. 19. n. 4. XLII. Grande nefas ducimus, si vas Eucharistiæ asservandæ deputatum, in profanos usus liquetur, cæleturque adulteriis; & tamen inter levissima piacula habemus, si linguam corporis Dominici velut patenam, diaboli hac sanie perfundamus, & ad impium ministerium quasi consecremus, ut vel spurcis cantiunculis, vel narratiunculis inhonestis deserviat.

S. Chrys. h. 49. in Math. XLIII. Quare non abs re quispiam facere poterit, si ora istorum, qui versantur in foro, qui sæcularium rerum rabie furiunt, cloacis sordidissimis comparet. Si quis autem moleste ferat, quod multitudinis ora sordium cloacas appellaverim, is parce nimium me dixisse non ignoret; non enim hac mentura, sed acerbiori similitudine scriptura: *Sepulcrum* inquit, *patens est guttur eorum: linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum.* *Ps. 13. v. 3.*

S. Petr. Dam. l. 2. ep. 16. XLIV. Omnia ferarum genera in lingua reperiuntur, ibi quippe est levitas volucrum, ibi ferocitas bestiarum, ibi fraus virulenta serpentium; volatiles enim sunt, qui proferunt in cælum os suum, & quorum os locutum est vanitatem, quasi volucrum levitatem; Feroces bestiæ sunt, quæ exacuerunt ut gladium linguas suas; serpentes, de quibus dictum est, quia venenum aspidum sub labiis eorum.

XLV. Illa (lingua) domos domibus committit, & urbibus urbes. *S. Gregor. Naz. car. var. n. 14. de silent. &c.*

Protinus, id nullo cumque labore facit.
Committit populum Regi, Dominumque subactis,
Ut stipulam incendit mox levis igniculus.
Illa ratis socios, fratres, natosque Patresque.
Illa viros armat, participesque thori.
Illa malum insontem reddit, justumque nocentem.
Rursus id invertit. Quis rogo tanta potest.

XLVI. Consideremus, quot modis nocet. *S. Ber. ib.* Nocet occulte & manifeste, de prope & de longe. Occulte, ideo serpenti assimilatur, sicut Propheta ait: *Acuerunt linguas suas sicut serpentis, venenum aspidum sub labiis eorum.* Nocet manifeste, ut puta in commiпationibus, in irrisionibus, in contentionibus, & modis similibus. Nocet de prope, propterea talis lingua gladio, qui de prope lædit, assimilatur; Unde prophetavit: *Exacuerunt ut gladium linguas suas, lingua eorum gladius acutus.* Nocet de longe; proinde sagittæ assimilatur, quæ de longe vulnerat, Jerem. 9. *Sagitta vulnerans lingua eorum.*

XLVII. Sermo unus est, qui loquitur & unum verbum tantum profert, & tamen unum verbum uno momento multitudinis audientium aures inficit, & animas interficit. *Ibid.*

XLVIII. Hoc habet semper lingua malitiosa commercium, ut lites ferat, odia moveat, mortes acquirat, ita in hoc loco Salomone dicente: *Lingua multos conturbavit pacem habentes, civitates destruxit, & domos effodit.* Falluntur profecto, qui putant nihil esse ferro fortius, nihil veneno violentius. Quamvis enim ista in perficiendis mortibus habeant peculiare naturæ beneficium, cedunt tamen in contentione verborum. *S. Val. h. 1.*

XLIX. Nihil est sævius, nihil violentius, amaris asperisque sermonibus, quorum vulnera tanto difficilius curantur, quanto facilius proferuntur. Ferri spicula per cælum volantia facilius scuti objectione contemnis, verborum vero jactus nec revocari potest, nec prohiberi, multo enim velociores sunt sagittis; quæ autem sibi propugnacula subveniant, aut quæ munitio tam parata succurrat, ubi emissum telum pene ante percutit, quam procedit. *Idem.*

L. Lingua maledica vipera est ferocissima, quæ lethaliter inficit tres uno ictu, illum qui loquitur, & de quo loquitur, & quem verbis scandalizat. *S. Be n. f. de tripl. cust. Disc.*

LI. Multo magis nocet lingua, quam manus; quia manus parcunt absenti, sed non lingua, quæ nocet absenti, & etiam mortuis, & in secreto. *Stell. in c. 19. Luc.*

LII. O lingua nequam, o impia odii & invidiæ proles; o pestifera lepra! tu es, quæ discordias seminas, tu sola conculcas bonos, diffamas justos, paris scandala, perjuria, testimonia falsa, occasiones iniquas multiplicare *S. Fer. Ser. 3. in S. S. 13. ar. 3. c. 2.*

non

non cessas. Tu lingna sæva punis insontes, inter conjuges scandala ponis, infamas viduas, defloras virgines, tu pias & sacras religiosas confundis, simplices conscientias turbas. Tu rancores, tu jurgia, tu livores & iras, contentiones & rixas & contumelias, & scissuras suscitare non cessas; divisiones & partialitates nutris & lactas. Tu sola proditiones generas, incendia foves, homicidia patras. Tu fratridia, parricidia, & cæteras crudelitates virulenta impietate committis. Tu sola fœdera frangis, in conjurationibus occuparis, separas amicos, multiplicas inimicos. Tu sola dissipas civitates, destruis regna. Tu charitatem extinguis, deprimis justos, magnificas impios, fidem destruis, spem quoque frangis, cæterasque virtutes impia crudelitate persequeris.

S. Laur. Just. c. 11. de discip. mon. LIII. Nihil sic dissolvit mentem, compunctionem dissipat, confusionem adducit, denigrat honestatem, & interioris gustus dulcedinem tepefacit, sicut inanis, & præsumptuosa loquacitas.

S. Ambr. l. de Virg. LIV. Ingreditur mors per ostium tuum, si falsum loquaris, si turpiter, si procaciter, postremo si, ubi non oportet, loquaris.

S. Greg. l. 1. mor. LV. Quot supervacuis verbis mens a silentii sui censura dissipatur, quasi tot ruinis extra se ducitur. Unde redire interius ad sui cognitionem non sufficit, quia per multiloquium exterius sparsa vim intimæ considerationis amittit.

S. Bern. in quad. s. LVI. Levis quidem sermo, quia leviter volat sed graviter vulnerat. Leviter transit, sed graviter urit. Leviter penetrat animum, sed non leviter exit. Leviter profertur, sed non leviter revocatur. Facile volat, ideo charitatem facile violat.

S. Chrys. hom. ad pop. LVII. Dæmon undique nobis insidias præparare consuevit, sed facilius lingua & ore peccante. Nullum enim æque congruum illi organum in ministerium est interitus atque peccati; nam inde nobis mors, inde lapsus, inde perditio, inde naufragium præparatur; nam & mentium lapsus ex linguæ garrulitate venientes quidam declarans ait: Multi ceciderunt per gladium, sed non tanti, quanti per linguam. Refræna igitur linguam, & si non patitur reticere, dentium morsu quiescat, & tamquam carnifici tradatur dentibus.

S. Bern. s. 43. de int. dom. LVIII. Vanus sermo cito polluit, & facile agitur, quod libenter auditur.

Ibid. LIX. Sermo vanus non erit absque judicio, quia ab omni rectitudinis statu depereunt, qui per verba vana dilabuntur.

Greg. 7. Mor. LX. Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die judicii: otiosum quippe verbum est, quod aut justa necessitatis aut intentione pie utilitatis caret.

Tempus.

S. Greg. l. 7. mor. LXI. Tempus tacendi & tempus loquendi: discreta vicissitudine pensanda sunt tempora, ne aut, cum restringi debet lingua, per verba se inutiliter solvat; aut cum loqui utiliter potest, semetipsam pigre restringat.

Idem l. 6. Mor. LXII. In omni quod dicitur, necesse est, ut causa, tempus, & persona pensetur: si verba sententiæ veritas roboret, & congruentiam temporis personæ qualitas non impugnat.

Materia.

LXIII. Felix lingua, quæ non novit, nisi de divinis texere sermonem. *S. Hier.*

§. IV. EX LIBELLO DE IMITATIONE CHRISTI.

I. Vellem me pluries tacuisse, & inter homines non fuisse. *L. 1. c. 10. §. 1.*

II. Si loqui licet & expedit, quæ ædificabilia sunt, loquere. *Ibid. §. 2.*

III. Malus usus & negligentia profectus nostri, multum facit ad incustodiam oris nostri. *Ibid.*

IV. Juvat non parum ad profectum spiritualem devota spiritualium rerum collatio, maxime ubi pares animo & spiritu in Deo sibi sociantur. *Ibid.*

V. Dixit quidam: Quoties inter homines fui, minor homo redii. Hoc sæpius experimur, quando diu confabulamur. *L. 1. c. 20. §. 2.*

VI. Facilius est omnino tacere, quam verbo non excedere. *Ibid.*

VII. Nemo secure loquitur, nisi qui libenter tacet. *Ibid.*

§. V. EXEMPLA CATHOLICA EXTERNA.

Custodia.

I. B. Virgo, quæ eximio hoc epitheto: Sedes Sapientiæ, honoratur, postquam intra sacra viscera sua æternum hoc Patris Verbum concipere meruit, prout ex sacris litteris constat, parum & raro locuta fuit; neque id admirandum est, siquidem in Libro Sapientiæ scriptum est: *Dum silentium quietum contineret omnia, Omnipotens sermo tuus de cælo a Regalibus sedibus venit. Unde verbum Patris in silentio conceptum fuisse constat.* Ideo Guerricus Abbas ait: Nunc quoque si silentium medium teneant omnia interiora tua, omnipotens sermo tibi secretus illabetur de sede paterna. *Mans. d. 4. n. 11.*

II. S. Job etsi gravissimis tribulationibus a Deo, & dæmone exercitatus, in omnibus tamen his non peccavit labiis suis de eodem prima, æternaque veritas asseruerat, ipsum omnes in sanctitate mortales superare, & nihilominus is de seipso profitetur dicens: *Si justificare me voluero, os meum condemnabit me.* *Job c. 9. v. 20.*

III. S. Ephrem e vita decedens dixit: Nullo modo in omni mea vita contumeliosus adversus Dominum fui, nec sermo stultus egressus est ex labiis meis. In omni vita mea neminem maledictis affeci, & omnino cum nullo homine Christiano contendi. *Mans. d. 5. n. 4.*

IV. Lingua S. Antonii de Padua, quæ tot annis laudando Deum, innumerisque animabus per prædicationem suam convertendis intenta fuit, singulari Dei providentia, ab omni corruptione mansit illæsa, sana, pulchra, vivax, & rubicunda, de qua S. Bonaventura, dum eam ex loco suo foras in publicum educeret, cum teneræ devotionis lacrymis dixit. O lingua benedicta, quæ Dominum semper benedixisti, aliof- *Mans. d. 1. n. 4.*

aliosque benedicere docuisti, nunc liquet; quam grata ei fueris, quantique apud eum meriti exstitisti.

Cantipr. lib. 2. Apum c. 33. §. 3. V. Hafflígenium Monasterium Ordinis S. Benedicti in Brabantia Religione probatissimum est, & in charitate præcipuum; in hoc Cœnobio Monacus erat ita silentio deditus, quod infra sexdecim annos ab ore ejus, nec una verbi syllaba per tantum tempus audiretur. Contigit autem, sicut a Monachis ibidem audivimus, ut in claustro gravissimum ignis incendium grassaretur; tunc idem Monachus videns, humanum auxilium non valere, mox se contulit ad divinum oransque paululum in silentio, linguam diu mutam in hæc verba laxavit: Stes, ignis, hac hora, flamma penitus conquiescas. Mira res! vim virtutis suæ oblitus est ignis, stetitque in verbo viri sancti, & flamma penitus est extincta.

Bellov. spec. mor. l. 1. dist. 8. p. 1. VI. Refert Bellovacensis, quod mulier quædam contentiosum domi habens maritum, vetulam quamdam, quæ magiæ fama apud vicinos laborabat, consuluerit, quid ei facto opus esset, ut cum marito pacifice vivere, seque a verberibus & pugnis, quibus sæpe a marito atrociter vapulabat, eximere posset; quia vero prudens anus inquietudinem hanc, qua a marito molestabatur, nec non omne malum e petulantia & procacitate linguæ ejus procedere solum, probe sciebat, eidem suasit, ut matutino tempore summo diluculo hortum suum ingrederetur, ibidemque eundo, stando, & redeundo continuum servaret silentium, facieque orientem versus posita tres recitaret orationes Dominicas, totidemque salutationes Angelicas, trinis quoque vicibus ab herba quadam, quæ Sturo appellabatur, sciscitaretur, quid sibi faciendum, ne a marito vapularet, certam illam esse jubens, quod optatum ab herba reportaret oraculum. Vetula autem mulierem hanc præveniens, subque dicta herba se abscondens, cum mulier trinies sciscitaretur, quid pro hac gratia obtinenda exequendum sibi esset, vetula primo quidem voce submissa, postea vero non nihil alta, & in fine elatissima respondit: Tace, & pacem habe. Et redeundo non loquaris. Cum vero mulier domum reversa a vetula de eventu subsecuto interrogaretur consiliumque ab herba sibi suggestum exponi sibi posceret, tandem omnibus a muliere per ordinem recensitis, subjunxit vetula: Vere filia bene dictum est tibi, si tacueris, & viro redeunte domum, linguam tenueris, pacem habebis cum eo.

Drexel. Phaet. de ling. contentiosa c. 10. §. 4. Phaet. VII. Similem quamdam facetiam P. Jeremias Drexelius de alia quadam recenset muliere, quæ, cum insultus mariti sui contendentis & indigne illam tractantis, cum domum ut plurimum ebrius rediret, diutius sustinere non posset, a viro quodam sapiente, ut cum marito pacifice & quiete deinceps vivere posset, remedium postulavit; qui eidem suasit, ut ex fonte domui suæ vicino aquam hauriret, eamque viro domum redeunte ori immissam tamdiu in eo retineret, donec maritus obdormisset: Mulier igitur suggestum sibi salutare consilium prompte executa est, & deinceps cum marito suo pacem habuit.

VIII. Ut Vitæ tradunt Patrum, Monachus quidam aliquando ad Abbatem Pastorem se contulerat in secunda Quadragesimæ septimana, suum ei cor aperturus, suamque ad recipienda documenta salutaria manifestaturus conscientiam; ad S. igitur Abbatem accedens, ait hospes: In modico impediri habui, ne venirem ad te hodie; dixit ei senex: Quare? Et ille dixit: Metuebam, ne propter Quadragesimam mihi non aperiretur. Et respondit ei Abbas Pastor: Non didicimus januam ligneam claudere, sed magis linguæ januam cupimus clausam habere. *Vita PP. l. 3. n. 3.*

IX. Agatho Abbas lapillo assidue ori indito, tacere didicit; idque ab eo annos tres observatum, ne etiam cum fari vellet, expeditum sibi foret, legerat quippe illud in proverbiis. Qui custodit os suum, custodit animam suam, qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala. *Mar. l. 4.*

X. Pambo Abbas Theopilo Episcopo se adeunti aliquando & aliquo sermone ab ipso spiritualiter refici petenti respondit, si taciturnitate mea non reficeris, nec sermonibus refici potes. Hinc quidem die vitæ suæ jam supremo audacter affirmavit, ex quo eremum incolere cœpisset, nullum se unquam protulisse verbum, quod prolatum nollet. Perfecit ergo quod initio promiserat. Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. *Ibid.*

XI. Severus Sulpitius presbyter cum multa catholice scripsisset in senectute, a Pelagianis deceptus, & agnoscens loquacitatis culpam, silentium usque ad mortem tenuit, ut peccatum, quod loquendo contraxerat, tacendo penitus emendaret. *Ibid.*

Qualitas.

XII. S. Vicentius mulieri mutæ, & miraculo panem & usum linguæ petenti, panem quidem concedendum dixit, usum vero linguæ negandum, eo quod vitam animæ & corporis sua loquacitate esset perditura. Unde mox iterum muta facta est. Hanc Historiam Mansi etiam sequentibus verbis recenset: S. Vicentio Ferrerio in urbe Valentina in die Nativitatis S. Joannis Baptistæ prædicanti, mulier quædam paupercula & multa ex numerosissima auditorum suorum turba præsentata fuit; quæ a S. viro Dei interrogata, quid vellet? Respondit: Panem, & linguam, o Domine; Cui S. Vincentius dixit: Panem quotidianum, dum vixeris, habebis, officium linguæ non impetrabis. Tu vero gratias age divinæ bonitati, quæ tibi negat obfutura; lingua tua nisi sic esset ligata, esset mordacissima, animæ corporique interitum allatura. *Daur. c. 6. in Cat. hist. tit. 46. n. 8.* *Mansi l. 32. n. 4.*

XIII. Abbas Pastor cum aliquando Abbatem Agathonem, juvenem adhuc religiosum, Abbatem vocasset, causam dicti rogatus dixit: Quia os suum fecit eum appellari Abbatem. *Spec. Ex. dist. 2. ex. 166.*

XIV. Cum quidam fratres ad Antonium eadem navi cum sene quoppiam tenderent, & de variis rebus locuti fuissent, hic postea, cum S. Antonius illis diceret; Bonos fratres habuisti ad comitatum. Abbas respondit: Sunt quidem boni, sed habitatio eorum non habet januam: quicumque enim vult, intrat in stabu- *Ib. ex. 97.*

bulum, & ſolvit aſinum. Hoc autem dicebat, quia quodcumque aſcendebat in corda ipſorum, non loquebantur.

Pallad. & Hiſt. Eccl. p. 2. l. 4. c. 2. XV. Pambus Monachus cum ab alio monita ſalutis expetens, hunc verſiculum recitari ſibi audiviſſet: Dixi, cuſtodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea: noluit plus ſibi dici, aſſerens, ſatis fore, ſi hoc bene didiciſſet; cum vero poſt quadrageſimum nonum annum iterum quæſitus fuiſſet, an nondum lectionem ſibi traditam calleret? reſpondit, ſe vix dum eam tenere.

Pelag. l. 4. n. 10. XVI. Abbas Siſoius de ſe dixit: Crede mihi, jam triginta annis Deum deprecor, & hoc unicum oro: Domine Jeſu, protege me a lingua mea.

Drex. in Phaet. c. 41. §. 3. XVII. Cum quidam Juvenis a viro religioſo cilicium pro carne domanda petiiſſet, hic os digito ſignans dixit: Vere, mi Juvenis, optimum eſt cilicium, vigilanter attendere, quid per oſtium hoc egrediatur.

Chron. p. 1. l. 1. c. 39. XVIII. S. Franciſci Alumnos ſuos frequenter ad diſſerendum de divinis convocabat, quo illud inter alia conſecutus eſt, ut aliquando illis confitentibus, Chriſtus ſub ſpecioſiſſimi Adoleſcentis forma ſeſe medius inſinuarit, placidiſſimoque vultu ſuam illis benedictionem dederit.

Rodr. p. 2. tr. 2. c. 13. XIX. S. Catharinæ Senenſi ſermocinationes de Deo tam jucundæ extiterunt, ut æquo animo videre non poſſet, ſi quempiam res mundi ludicras ſerio tractantem conſpexiſſet.

Surius in vit. D. Tho. XX. S. Thomæ Aquinatis tota converſatio in Sanctis ejuſmodi colloquiis fuit traducta, ex quo illud emolumentum eſt conſecutus, ut, ſi quando cogeretur cum ſæcularibus etiam prophana tractare, ſeipſum mox nullo labore recolligere, conſuetiſque mentis exercitationibus totum ſe impenderet.

Caſſi. l. 5. Inſt. c. 29. XXI. Abbas Machetes multis qua lachrymis, qua precibus a Deo obtinuit, ut in colloquiis ſpiritualibus, etſi toto die durarent, numquam; in ſæcularibus, otioſis & impertinentibus a ſomno ſtatim occuparetur.

Vita Patr. p. 1. c. 39. XXII. Quidam vir magnus, cum fratres inter ſe de S. Scripturis colloquerentur, vidit SS. Angelos adſtantes, & plurimum ſe colloquiis illis oblectantes; cum autem aliud quidvis loquerentur, ſtatim SS. Angeli longius recedebant, & porci ſordidiſſimi veniebant, & volutabant ſe inter eos. Dæmones enim in ſpecie porcorum delectabantur eorum vaniloquiis. Beatus autem ſenior hæc videns, commonebat per monaſteria fratres dicens: Cohibete a multiloquio, & ab otioſis ſermonibus linguam, per quam malus interitus animæ generatur.

Surius in vit. XXIII. S. Nicetius Epiſcopus Lugdunenſis nulla verba niſi pia & ſancta loquebatur, otioſa vel jocoſa numquam: contumelioſa vero in alios vel in ſe conjecta, negabat eſſe audienda, eo quod ex animi perturbatione prolata eſſent.

Damnum malæ linguæ.

Daur. in Cat. hiſt. tit. 46. ex. 9. XXIV. Sacerdos quidam & Judex, impudica coram S. Walerico ſe cum ſuis in domo Sacerdotis frigefacente, loquentes, graviter mox puniti ſunt, & Sacerdos quidem utroque orbatus eſt lumine. Judici vero membra genitalia computruere.

XXV. Sacerdos alius malevole homines diſſamare ſolitus, ante mortem in furiam actus, tanta in ſe cæde bacchatus eſt, ut propriis dentibus linguam ſibi laniarit. *Spec. Ex. diſt. 9. ex. 92.*

XXVI. Duranus Epiſcopus Toloſanus cum ſæpe verba riſum moventia incautius proferret, & ab Hugone Abbate admonitus non deſiſteret, poſt mortem Siguino Cappellano ſpumoſo ore (ut Hugo ei prædixerat,) apparens, cum magno fletu auxilium petiit. Quam ob cauſam Hugo pro eo commune ſilentium per hebdomadam fieri jubens, eum tandem ex purgatorio liberavit. *Ibid. hiſt. 4. ex. 14.*

XXVII. S. Gertrudis teſtatur, numquam per novem annos ſubtractam ſibi fuiſſe præſentiam Chriſti, niſi per undecim dies, quod ipſa putabat ob ſermonem quemdam mundialem contigiſſe.

XXVIII. Tarcagnotta in Hiſtoriis ſuis refert, qualiter Monarchia Ottomanica, quæ tot a ſæcolis evoluti hactenus duræ ſervitutis jugum majori totius univerſi, imo (quod deplorabilius eſt) Chriſtianiſmi parti impoſuit, ſuam acceperit originem. Nimirum unicum verbum non otioſum, ſed injurioſum & pungitivum, inadvertenter fortaſſe prolatum, tot ruinis originem dedit. Cum enim Heraclii Imperatoris tempore, Miniſtri ejus ob exhauſtum ærarium, debita Saracenis ex Arabia appulſis ſolvere ſtipendia non poſſent, & theſaurarius Cæſareus illa totius militiæ nomine a ſe poſcentibus, ſe panem canibus ſubminiſtrandum non habere, reſpondiſſet, verbum hoc injurioſum & aſperum animam illorum adeo vehementer penetravit, ut in generalem militiæ Ducem, Mahometum eligentes, atque ab Imperii obedientia ſe ſubtrahentes, deſperate adverſus Chriſtianos dimicare, taleſque progreſſus continuo facere cœperint, ut parum abſuerit, quin S. Patri naviculam totaliter inverterint. *Manſi d. 10. n. 3.*

XXIX. in Vitis Patrum quidam ex Sanctis illis ſenioribus ſic lamentatus fuiſſe dicitur: Quando congregabamur initio ad invicem, & loquebamur aliquid, quod utile eſſet animabus noſtris, efficiebamur ſeorſum, & ſeorſum, & aſcendebamus in cœlum; Nunc autem congregamur & in obtrectationibus occupamur, & unus alterum trahimus in profundum. *Vit. PP. l. 5. n. 101.*

XXX. Cum S. Wallericus Abbas, hyberno tempore, ab eo loco quem Caldem vocant, ad ſuum monaſterium rediret, in ipſo itinere ob nimiam frigoris acerbitatem ad presbyteri cujuſdam domicilium cum ſuis ſeſe calcfactu- *In vita S. Wall. Abb. Sur.*
rus divertit. At illi qui tantum hoſpitem ſ-
mopere venerari & reverenter excipere-
bant, ut ejus ſacris ſermonibus inſt-
rentur, ad turpia & obſcæna ja- ...nni
una cum ejus loci judice, pro in die
contra uti conſueverat, pu- contempto
hominum vulneribus ſa- & impuriores
cataplaſmata adhibeb- vo-
audiviſtis, filii, ill-
verbo otioſo re-
judicii? Ea r-
viro Dei r-

vomebant sermones. Tum ille, volui quidem, inquit, in tam acri frigore nonnihil corpusculum meum ad ignem refovere, sed vestræ id non sinunt linguæ impurissimæ, quæ me etiam frigore afflictum abire compellunt. His dictis excusso in eos pedum suorum pulvere, abscessit. Ecce autem in procaces & spurcos illos mox ultio divina grassatur, & presbyter quidem repente utroque orbatus est lumine, & judicis membra genitalia computruerunt. Tum illi præsentem Dei vindictam male experti, conantur verbis supplicibus ad se virum sanctum revocare, sed frustra. Et alter quidem cæcus permansit, alter vero contracto corpore, & putrescente inguine extinctus est.

§. VI. EXEMPLA DOMESTICA.

Vita l. 5. c. 6. I. S. Ignatius ita loquebatur, ut sermo ejus esset semper sententiis gravis, simplex, parcus, consideratus, & narratio potius, quam amplificatio, aut confirmatio, aut contentio. In rebus alicujus ponderis diu hærebat, levibus prætermissis. Audiebat prolixe & libenter usque ad finem sine interpellatione. Neque ex una materia in aliam transiliebat casu, sed consulto. Viros graves numquam Authores proferebat, nisi in rebus gravibus & certis. Audiens aliquid, quod ad iram vel turbidiorem aliquem motum incitare potuisset, statim se colligebat jungebatque cum Deo, & quid responderet, accurate meditabatur. Unde numquam rationem præcurrebat inconsiderantia, & semper in tranquillitate manebat. In laudando parcus, parcior in vituperando, superlativis vix utebatur. PP. Salmeroni & Laynio Tridentum ituris suasit, ut in omni collocutione privata cogitarent, se in publico habere sermonem.

Hist. Soc. p. 1. l. 5. n. 23. II. S. Franciscus Xaverius in Japoniam navigans, ut Noroniam navis Præfectum sibi conciliaret, omni usus comitate & affabilitate sermonis, subinde etiam honeste ludentes spectabat, & super ludum salse dicta miscebat. Unde Noronia, qui necdum virum noverat satis, cum familiaribus de illo colloquens, ajebat, unum e populo sibi videri Xaverium, nec illius sanctitatem viri sermonibus respondere. Verum cum dein appulso navigio audivisset, Xaverium in secessu quodam alienatum a sensibus orare repertum, mox sententiam mutavit. Unde addit Orlandinus, comitatem periculosam esse, nisi eximia ei Sanctitas adjungatur. *Hist. Soc. p. 1. l. 9. n. 164. & l. 3. vit. c. 18.*

Ex l. Ingolst. c. 11. §. 6. III. P. Antonius Aaloz tanta erat suavitata & pietate in colloquiis cum fratribus, ut ejus colloquia calamo exciperentur.

Vit. p. 2. pag. 69. IV. Joannes Berckmam quæsitus, quid faceret, quod numquam verbis peccarit; respondit: numquam nisi præfinito verbum facio, ac Deo prius commendatum, ne quid illi ingratum proferam.

§. VII. EXEMPLA PROFANA.

Mansi d. 6. n. 13. I. SOcrates interrogatus, utrum silentium ejus stultitiæ, aut ignorantiæ, adscribendum foret? respondisse fertur: Nemo stultus tacere potest. Quapropter S. Hieronymus dicere consueverat: Bene loqui nescio, quia tacere non novi.

II. Adolescens quidam in Academia de stultis quibusdam negotiis loquebatur, cui Zeno dixit: Nisi lingua in mentem intincta differueris, adhuc multo amplius dicendo delinques. *Stob. s. 36. de garr.*

III. S. Clemens Alexandrinus refert: Anacharsim Scytham dormientem sinistra quidem continuisse pudenda, os autem dextra, significantem oportere quidem utrumque coercere, sed majus esset, linguam cohibere, quam voluptatem. *Cle. Ale. l. 4. Str.*

IV. Narratur de quodam, quod, cum haberet uxorem suam in mari, dum imminente tempestate clamatum esset a nautis, quod graviora de navi projicerentur, ille exhibuit uxorem, dicens: Quod in tota navi non erat aliquid gravius lingua ejus. Hæc est causa, quare multi habent uxores suas exosas, & male tractant eas, quia malas habent linguas. *Bello. sp. mor. l. 3. d. 1. p. 1.*

V. Cum Augustus Cæsar aliquando judicio præsedisset, & causa legitime judicata, hominem injuste delatum absolvisset, ille gratias agere volens, alta voce dixit: Gratias tibi, Imperator, habeo, quod male & injuste judicasti; cum vero adstantes graviter indignarentur, hominemque corripere vellent, desistite ab indignatione, inquit, neque enim linguam ipsius, sed animum expendere oportet. *Lucian. v. hi. l. 3.*

VI. Zeno audiens adolescentem multa garrientem, dixit illi: Memento, ob id binas nobis aures, & os unicum a natura datum, ut meminerimus, multum audiendum, parum loquendum esse. *Laert. l. 7. c. 1.*

VII. Isocrate Orator cum Locutulejus quidam in disciplinam ejus recipi vellet, duplicem mercedem postulavit. Illi vero causam roganti respondit: alteram peto, ut loqui discas, alteram ut tacere. *Stob. s. 34.*

VIII. Chilon Lacedæmonius dicebat, linguam, cum alias semper, tum præcipue in convivio continendam quod illic cibus & potus invitet ad intemperantiam. Porro ubi plus est periculi, major etiam cautio adhibenda est. *Laert. l. 1. c. 4.*

IX. Theophrastus dicebat, potius esse fidendum effræni equo quam verbo incomposito; nemo autem non metuit insidere affræni equo; at plus est periculi ab effræni lingua. *Id. l. 5. c. 2.*

X. Demosthenes audiens in convivio hominem loquaculum, si multa saperes, dixit, non multa loquereris. *Stob.*

XI. Charilius interrogatus cur Lacedæmoniis tam paucæ leges a Lycurgo datæ essent? quoniam, respondit, pauca loquentibus, paucis legibus opus est. *Plut. in Lac.*

§. VIII. SIMILITUDINES.

Qualitas.

I. SIcut Paterfamilias, qui domi servum haberet rebellem, qui in ipsum Dominum insurgeret, eumque vulnerare auderet, merito carceri includeret, & tempore bene longo jejunare sineret; ita & linguam suam merito labiorum & dentium ostio concludet quivis homo, si, quanta sibi, aliisque damna crearit, accuratius consideret. *Anonym.*

II. Sicut lingua bovina, dum adhuc in bove vivit, cruda & insipida est, parvique penditur; mortua vero & igne excocta, variisque condimentis præparata, gratissimus homini cibus *Idem.*

effi-

efficitur; ita & hominis lingua, quandiu vivit, id est, libera & ad nocendum aliis prona est, Deo, hominibusque insulsa & ingrata erit; mortificata vero, & igne charitatis Dei & Proximi a cruditatibus vitiorum liberata, ac variis virtutum condimentis condita, Deo, Hominibusque saporem & oblectamentum singulare conciliat.

Lud. Gra. in Duce. pecc. l. 2. p. 2. f. 792. III. Sicut nautæ omnia periculosa loca in mappis delineata habent, ut illa declinare queant; ita servus Dei omnia malorum sermonum genera perspecta habere debet, ne in ea incautus impingat.

Id. in le. com. f. 982. IV. Sicut fructum arboris, cultus indicat, & scaturiens fontis aqua naturam terræ, per cujus meatus transit, ostendit, ita sermo corda hominum manifestat.

S. Cypr. apud Rodrig. p. 2. tr. 2. c. 8. V. Sicut homo sobrius & temperans nihil trajicit in stomachum, quod ante non bene præmandarit, dentibusque contriverit; ita & virum prudentem decet nihil loqui, quod non prius in corde perfecte ruminarit.

S. Vinc. & S. Bon. Ibid. VI. Sicut loculos pecunia refertos non prius aperimus, quam evidentem pecunias expendendi necessitatem aut utilitatem advertimus; ita nec linguam prius reserare deberemus, quam perpenderimus, quid, cui, quo modo ac tempore sit loquendum.

Fab. conc. 2. in Do. 11. post Pent. n. 1. VII. Sicut monetas aureas ante, quam accipiamus, vel expendamus, accurate ponderamus; ita & verba diligenter prius ponderanda sunt, quam in publicum proferantur.

Ibid. VIII. Sicut cibos sale cum magna consideratione conspergimus, cavemusque, ne nimium salis apponendo insulsos reddamus; ita & sermo noster sale discretionis considerate aspergendus est, monente Apostolo.

S. Aug. in Ps. 22. IX. Sicut eligis, quo vescaris; sic elige, quod loquaris.

Fab. l. c. X. Sicut egressurus domo undique prius circumspicit; an vultu & vestitu satis decoro prodeat; ita locuturus videat, quam decora sint verba, quæ in publicum emissurus est.

Ibid. n. 3. XI. Sicut equus, qui olim Joanni Papæ a Domina quapiam commodatus est, nullum deinceps alium sessorem admittere voluit, quam dictum Pontificem; ita & lingua Christiani, quæ toties Christum in Eucharistiam sessorem habet, merito nulli alteri, quam illi servire velle deberet.

Id. conc. 2. n. 4. XII. Sicut molendinum talem reddit farinam, qualem frumentum est molæ affusum; sic lingua loquitur, quæ mens pertractat.

Mansi d. c. n. 2. XIII. Sicut Medici febris, alteriusve mali, seu morbi qualitatem discernere volentes intimius, infirmi sibi exhiberi jubent linguam, ex eaque in notitiam deveniunt gravitatis mali, quia inter alias linguæ venas, una ad cor, alia terminatur ad cerebrum, quæ nobiliores, maximeque vitales sunt hominis partes; Ita quo spiritu, qua virtute, aut judicio quisque polleat, ex ejus discursu concludere licet; dicente Ecclesiastico: *In lingua sapientia dignoscitur*, & Seneca in Proverbiis, Imago animi sermo est; qualis vir, talis oratio.

S. Clim. grad. 26. XIV. Sicut, qui fert aromata, etiamsi nolit, ex odore proditur; ita & qui spiritum Dei habet, ex verbis suis agnoscitur.

Mansi l. c. n. 4. XV. Sicut dum ædes occlusæ manent, nequaquam, quod in iis continetur, videri potest; patefactis autem foribus, si quis oculos in eas conjecerit, videt, quod ante in abscondito publicum subterfugiebat conspectum; ita pariter interiora hominis minime patere possunt, ast si portam aperuerit, id est, linguam solverit, mox in notitiam devenitur intimorum affectuum & passionum, aut vero virtutum, bonorumque sensuum, & cogitationum ejus. Unde S. Laurentius Justinianus de disciplina & perfectione conversationis tractans, ita de lingua scribit: Est janua, per quam sæpe diabolus ingreditur ad cor, & per quam patet omnis interioris hominis status; ubi enim incomposita est lingua, ibi nil potest esse occultum.

Id. dif. 7. n. 8. XVI. Sicut piscis in aquis positus semper natando discurrit, & in continuo est motu; ita quoque lingua semper in faucibus nostris volvitur inquietudine continua.

S. Clim. grad. 11. XVII. Sicut difficile est, aquam sine cataractis coercere; ita difficilius linguam & oris intemperantiam refrænare & domare. Et paulo post idem Author subjungit: Ut sunt pauci: imo perpauci, qui aquarum impetum coercere possunt, nisi prius aggeres struant, quomodo enim prohibeant? Ita pauciores sunt, qui effræne os retundere possunt. Aquam per agerem prohibent, linguam per continentiam vincunt.

Custodia.

Vit. PP. l. 7. c. 4. n. 10. XVIII. Sicut valde monstrosum esset, si vitis aliqua uvarum loco spinas produceret; ita quoque paradoxum est, si lingua, quam Deus nobis ad ipsum laudandum & benedicendum dedit, in maledictiones & blasphemias prorumpat, vel alio quovis modo proximum contumelietur.

S. Anton. Pat. S. 2. in Pent. XIX. Sicut creatio linguæ est ad gustandum humiditates, & ad sermocinandum, & lingua hominis est absoluta, valde mollis & lata, ut utatur in duabus operationibus, gustu scilicet & sermone. Et lingua mollis, & lata est, conveniens ad bonitatem sermonis, quoniam exteoditur & contrahitur, & gyratur circumquaque in ore modis diversis. Sicut ergo creatio linguæ est ad gustandum & sermocinandum, sic duplex est linguæ confessio, scilicet laudis & criminis. In confessione laudis, utpote in officiis & Psalmodiis, quæ si devote agimus, gratiam compunctionis, & dulcedinem contemplationis degustamus. In confessione criminis debemus sermocinari, id est, absolute, nude, & aperte peccata confiteri, & hoc docet ipsa natura fieri, quia lingua hominis est absoluta, mollis & lata; sic criminis confessio debet esse absoluta in omni circumstantiarum manifestatione, & firmi propositi non relabendi stabilitate. Talis linguæ confessio facit animam extendi usque ad cælum.

S. Chrys. ap. Mansi d. 13. n. 3. XX. Sicut oportet thuribulum nihil habere immundum, sed solum ignem, & suffitum; ita etiam linguam nullum oportet verbum proferre, quod sit ulla macula, aut labe respersum. Sit os tuum thuribulum, vide autem, ne id fimo impleas; tales enim sunt, qui loquuntur verba turpia, & immunda.

Id. in Ps. 140. XXI. Sicut nihil juvat domus, non urbs, non mœnia, non portæ, non ostia, nisi sint, qui ea cu-

custodiaot, & sciant, quando oportet ea quidem claudere; quando vero aperire; ita etiam oris & linguæ nulla est utilitas, nisi sit ratio, cui scienter, accurate, & circumspecte ea claudere, & aperire permissum sit, & sciat, quæ sint efferenda, quæ vero retinenda.

Eccl. 28. v. 29. XXII. Sicut in ponderando argento & auro, majori circumspectione utimur, quam in ponderando quovis alio metallo, vel re quopiam minoris valoris; ita quoque necessum est, ut magna cum circumspectione verba ponderemus, priusquam illa exprimamus.

Salmeron t. 16. d. 4. XXIII. Sicut vel minima etiam a pulvere tormentario sollicitissime arcetur ignis scintilla, utpote sufficiens ad totum eum absumendum; ita & lingua custodienda est atque refrænanda, ne vel unicum petulans, derisorium, aut pungens proferat verbum, siquidem magnam odiorum & irreconciliabilium ioimicitiarum excitare potest ioceodium.

Utilitas.

S. Chrys. t. 7. h. 4. ad pop. XXIV. Sicut ab igne ingentes capimus utilitates & commoda; siquidem in tenebris illuminat, obscuritatem & caliginem noctis fugat; in asperrimis frigoris rigoribus nos calefacit; panem, cibos, & epulas sapida coquendo præparat; metalla in varios usus liquefacit, saxa in calcem redigit, ut iode erigantur ædificia; & sic de aliis quamplurimis commodis & emolumentis, quæ inde recipimus, discurrere licet. Eodem prorsus modo de lingua discurrere possumus, tametsi eoim verum sit, quod mors sit in manu linguæ, attamen id ipsum astruens Sapiens, simul quoque dicit: *Vita in manu linguæ*; in nostra enim potestate positum est, ut lingua multorum bonorum operum, virtutum, meritorum, & gratiæ sit instrumentum. In nostra potestate est, inquit D. Chrys. unumquodque membrorum nostrorum sive malitiæ, sive justitiæ instrumentum facere. Audi igitur, quomodo linguam hi quidem peccati, illi vero justitiæ arma fecerunt: *Lingua ipsorum gladius acutus*; alter vero quidam de sua dicit lingua: *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis*; illa mortem operata est, hæc divinam legem scribebat; propterea illa quidem gladius, calamus autem hæc erat, non secondum propriam naturam, sed secundom utentium electionem; Linguæ enim natura & hujus & illius una erat, operatio autem non una. Et de ore rursus idem cernere licet: etenim hi quidem habebant os sanie & improbitate plenum, propterea accusans dicebat: Os ipsorum amaritudine & maledictione plenum est, Ipsius vero non tale, sed os meum, inquit, loquetur sapientiam, & meditatio cordis mei prudentiam.

Salmer. ap. Mans. dif. 1. n. 4. XXV. Sicut lingua nervo parvo, per eam, & palati anteriorem partem sparso, omnes sapores discernit, ut malum & noxium projicias, bonum & dulce amplectatur; eadem ratione habens Spir. S. quæ Dei suot, gustat; quæ vero carnis sunt ac sensus, expuit & declinat.

S. Iac. c. 3. XXVI. Sicut is, qui equo frænum imponit, totum illius corpus facile regit; sic & homo, qoi linguam suam frænat, seipsum facile ad omnem virtutem circumducet.

Damnum.

XXVII. Sicut ignis licet parvus, magnum excitat incendium; sic lingua, licet parvum in se sit membrum, maxima tamen inferre damna consuevit. *S. Jac. c. 3.*

XXVIII. Sicut fornax, cujus os semper apertum est calorem retinere non potest; ita nec cor gratiam devotionis in se conservare poterit, cujus os non diligeoter suo tempore fuerit conclusum. *S. Bern. de pass. Dom. c. 21.*

XXIX. Sicut is, qui compositionem thymiamatis fecerat olim ad usum profanum, perire de populo jubebatur; ita qui linguam ad Dei laudem, propriamque utilitatem concessam ad alios fine usurparit, impunitus non abibit. *Fab. con. 1. n. 6.*

XXX. Sicut si vitrum, in qoo liquores distillati, v. gr. aqua vitæ, vel alii similes continentur, non firmiter obturetur, sed relinquatur apertum, subito ejusmodi liquorum spiritus evanescunt, & disperduntur; ita quoque accidit spiritui & devotioni; si enim semper pateat, & male custodiatur, omnes spiritus & devotio penitus amittitur. *Mans. d. 1. n. 2.*

XXXI. Sicut si vento spirante, duo conclavis alicujus ostia e diametro sibi opposita pateant, veoti impetus majorem semper sibi acquiri vigorem; alterutro vero illorum clauso, ventus subsidet & evanescit; ita pariter, si duobus inter se contendentibus, alter illorum furori cedens taceat, victasque det maous: alterius quoque furor protinus mitigatur. *Id. d. 10. n. 6.*

XXXII. Sicut arcus fraudulenti taliter fabricati sunt, ut, dum quis sagittam in adversarium contorquere se existimat, semetipsum feriat; ita quoque lingua malevola damno parentat proprio, dum non modo animam loquentis plaga cruentat mortali, sed etiam contra se vindictas provocat plurimorum. *Osee c. 7. v. 16.*

XXXIII. Sicut venenum, dum malignitate sua ad cor usque penetrat, illud calore & motu, omnesque alias corporis partes vita destituit: ita lingua primo ictu illam vulnerando virtutem, quæ omnibus aliis vigorem subministrat, charitatem videlicet, dum (ut S. Bernardus ait) violat & vulnerat, omnia quoque opera bona prosternit, & inutilia efficit. *Mans. d. 23. n. 2.*

XXXIV. Sicut in naturali corruptione ab ore incipit mors; constat enim, ut ait Plinius lib. 11. cap. 37. os primo emori in homioe, cor novissime; ita etiam in spirituali animi interitu mors fere ab ore incipit. *Anno 9. 16. n. 1.*

XXXV. Sicut modicum fermentum corrumpit totam massam, & sicut parva scintilla ignis magnam sylvam incendit; ita lingua sine fræno Dominos & Præpositos, æquales & socios, subjectos & parvulos & omoes scandalizat, & ad iracundiam provocat. *S. Bern. s. 17.*

XXXVI. Sicut amygdalus in emittendis floribus & germinibus suis omoes alias arbores anticipat, ac proinde facilius quoque a pruina & gelu superveniente læditur; ita cum lingua inter alia membra nostra omnium prima in campum prosilire præsumit, prima quoque est quæ io venatoris retia, id est, io prævaricatiooes corruit. *s d. 7. n. 3.*

XXXVII.

S. Petr. Dam. ser. de visit. ling. XXXVII. Sicut turdela ex eo, quod digerit, moritur. Et ejus quippe stercore planta nascitor, de cujus humore viscus conficitur, quo postmodum & ipsa capiatur, atque ex eo agitur, quod id, quod prius fuerat cibus suus, efficiat, ut & ipsa postmodom fit cibus alienus; ita ergo, cum immunda quæque ac vana proferimus, quid aliud quam laqueos nobismetipsis loquendo compingimus, quibus ab astutis aucupibus, hoc est, a malignis spiritibus postmodum capiamur.

S. Chrys. ho. 32. in Matth. XXXVIII. Sicut unicus pulveris atomus pupillam obsuscat, lumenque impedit; ita vel unicum ex levitate prolatum verbum irreparabilis damni potest esse causa, charitatemque penitus extinguere.

Porq. in Jac. c. 3. §. 1. XXXIX. Sicut David, dum oram chlamydis præscidit Sauli, eam diminutam & imperfectam fecit; sic multoties contingit viris non vulgaris perfectionis, qui si non occidunt, oram ac fimbriam saltem vestis abscindunt, detrahendo scilicet de fama, & honore alicujus, quem non omnino exuunt, sed minuunt.

Mansi d. 33. n. 1. XL. Sicut ignis absque ullo cujusque respectu suam exercet voracitatem in centones & purpuram, in plumbum & aurum, in arundines & ebenos: ita & lingua nulli penitus parcens, resolvitur, atque in Principum & subditorum, in Dominorum & servorum, in divitum & paoperum, in Doctorom & ignorantium, & quorumcumque aliorum exacuitur indifferenter præjudicium.

Ibid. n. 7. XLI. Sicut quoquo pervenerint ignis, omnes in cinerem coovertit sericas vestes, & apparatus ditissimos, suppellectilem quamcumque pretiosam, & quodcumque aliud, quomodolibet excellens. Eamdem lingua exercet violentiam, quia, ut S. Thomas super illa S. Jacobi verba (*magnam sylvam incendit*) exponit, magnam materiam operum perire facit; quod idem Venerab. Beda diu ante in hæc expresserat verba: Sicut a modica scintilla ignis excrescens, magnam sæpe sylvam incendit; ita incontinentia linguæ, suis nutrita levitatibus, magnam bonorum operum materiam multos vitæ spiritualis fructus, ubi attaminaverit, & innumera plerumque quæ optima videbantur locutionis folia consumit.

Ibid. n. 6. XLII. Sicut quo majori ignem foverimus alimento, tanto magis redditur insatiabilis; ita & lingua, quanto magis exercetur, & quo uberius ei præbetur motivum, tantum insolentius voluotatem auget & pruritum loquendi.

Tempus.

Prov. 25. XLIII. Sicut malum ex auro fictum, reticulo argenteo inclusum longe pulcherius apparet, quam si nudum foret; ita verbum in tempore prolatum gratius longe erit, quam si non opportuno tempore proferretur.

Fab. con. 3. in Dom. 21. post Pent. n. 1. XLIV. Sicut ad perfectum Musicum spectat, non tantum canere, sed etiam pausare posse; ita ad perfectam loqoendi artem non tantum spectat suo tempore loqui, sed etiam tacere posse.

Ibid. XLV. Sicut Militi non datus est gladius, ut eum semper in vagina reconditum servet, sed ut suo tempore illum extrahat, & utator; ita nec lingua data est homioi, ut semper taceat, sed ut ea suo tempore utatur.

§. IX. MOTIVA.

Ad custodiendam linguam.

1. Quia lingua Christi est, uti S. Chrysostomus indicavit, dicens: In superioribus me dixisse memini, manum esse linguam nostram, quæ pedes Dei attingat; nunc vero majus quiodam adjicio, quia lingua nostra est lingua Christi. Christi linguam imitamur, si diligentiam adhibemus, ut illa loquamur, quæ ille præcipit. Et iterum alibi. Non sunt tua labia, sed Domini; ipse enim non fecit ea, ipse construxit, ipse vitam inspiravit. At tu habes: Sed non omnia, quæ habemus, nostra sunt. Pecunias enim habemus, quas alii apod nos deposuerunt, & agros conductos habemus, quos alii nobis dederunt. Ita hæc etiam tibi locavit Christus, non ut feras spinas, sed ut convertas semina ad id, quod est utile; non ut arrogantiam, non ut dolum, sed ut humilitatem, & laudem, ac benedictionem & dilectionem facias per eam germinare. Quomodo autem dicis: Labia nostra sunt apud nos, quando ea peccati serva feceris, quando fornicationis, quando immunditiæ? Quis est noster Dominus? O verbum diabolicum! O animam dæmoniacam! Vides, o homo, universam creaturam prædicare Domini tui potentiam, sapientiam, curam, providentiam, corpus tuum, anima, vitam, quæ sub aspectum cadunt, & quæ non cadunt, omnia propemodum vocem emittentia: Laudare potentiam artificis: & dicis, quis Dominus noster est? Hoc est furoris, hoc stuporis, hoc corrupti animi. — S. Chrys. ho. 79. in Matth. — In Ps. 11. v. 5.

II. *Quia soli homini rationali concessa est*; Unde infert S. Antoninus: Si igitur soli creaturæ rationali est concessa lingua loquax, rationabiliter ea uti debet, non bestialiter: & hoc etiam ostendit ipsa dispositio naturalis oris & linguæ: & hoc est, quod dicit Psalmista 144. *Laudationem Domini loquetur os meum*; id est, dispositio oris mei bene considerata, docebit, me recte loqui secundum rationem, & sic consequente Deum laudare. — S. Anton. par. 2. c. 4.

III. *Quia lubrica admodum est lingua*; uti S. Bernard. indicavit, dicens: Est membrum pronissimum omni malo, quod quidem natura ipsa ostendit, cum in lubrico, id est, in humido posita sit. Hinc Elias Cretensis ait: Quantæ difficoltatis sit, linguam frænare, tum a Propheta demonstratur, cum ab ipsomet Deo labiorum atque oris custodiam petit; tum ex ipsa procreationis nostræ ratione constat, ut, quæ duplicem murum, hoc est, dentium & labiorum, linguæ dederit. — S. Bernar. Sen. 22. s. f. de multiloq. art. 3. 7. — Elias Cret. in or. 2. S. Naz.

IV. *Quia vilem admodum facit lingua male custodita*, uti S. Augustinus breviter indicavit, dicens: Summa verecundia est, & depressa dejectio, non posse linguam refrænare, & vile ligare non posse verbum. — S. Aug. s. 2. ad FF.

V. *Quia graviter etiam nociva est loquenti*, ut S. Bernardinus notavit, qui & addidit, oullam bestiam vel feram taotum hominibus nocere, — S. Bernar. Sen. 1. c. art. 2.

S. Hieron. ad Dem. cere, quam linguam malignam; Unde & S. Hieronymus monet: Sollicitam fatis ori tuo custodiam pone, non enim eſt quidquam in nobis, quo facilius peccare poſſumus, quam lingua. Clarius vero hoc explicans nocumentum, idem S. Bernardinus ait: Nocet loquenti tripliciter. Primo reſpectu Dei; Secundo reſpectu ſui; Tertio reſpectu proximi: Reſpectu Dei quia gratiam Dei ab anima tollit. Unde Bernardus ait: Levis eſt ſermo, ſed graviter vulnerat. Secundo reſpectu ſui, quia bonam famam amittit, unde Eccleſiaſtici 5. *Honor & Gloria in ſermone ſenſati; Linguæ imprudentis ſubverſio eſt ipſius*. Tertio reſpectu proximi; quia gratiam hominum tollit. Nocet audienti, quia mentem ejus inficit & corrumpit, atque ſcandalizat, ſcilicet mendaciis, adulationibus, conſiliis, & ſuaſionibus pravis, ſeminatione diſcordiarum, diffamationibus, turpiloquiis, murmurationibus, perjuriis, detractionibus, blaſphemiis, & ſermonibus aliis contagioſis. De quibus omnibus 1. Corinth. 15. *Corrumpunt bonos mores colloquia prava*.

Lyranus int. 3. Jac. VI. *Quia incurrabilis propemodum eſt linguæ incuſtodia*; uti Lyranus in cap. 3. Jacobi inſinuat, dicens: Hic oſtendit, quod inficit incurabiliter, quia lingua mala non eſt domabilis, ſicut cætera membra, quæ poſſunt ligari, & a ſuis actibus impediri; non ſic autem lingua, niſi præſcindatur. Et confirmans id ipſum S. Valerianus ait. Non difficile eſt medico, ulcera quantumvis tumentia in oculis poſita, herbarum beneficio caſtigata mollire. Habet & vis veneni remedium ſuum, quod hauſtum quamvis in ultima viſcerum ſede dominetur, ſalutaris tamen poculi unda perquiritor in tantum, ut miretur aliquoties artifex ſcelerum ſuperveniente medicina, nihil oris ſui incantationem valuiſſe. Linguæ vero inſanabilis plaga eſt, quæ, quamvis leviter percutiat, alta tamen ſemper movet pectoris dolore ſuſpiria.

S. Chryſ. hom. 5. ad baptiz. VII. *Quia præcipuum dæmonis inſtrumentum eſt*, uti S. Chryſoſtomus teſtatur, dicens: Quod, licet dæmon omnibus ſenſibus noſtris abutatur, ut nos ad Deum offendendum inducat, nihilominus nullum a dæmone habeatur inſtrumentum, quo majori cum facilitate, & frequentius prævaricari nos faciat, quam per linguam. *Dionyſ. Carth. in c. 3. Jac.* Hinc Dionyſius Carthuſianus ait, diabolus dicitur linguam inflammare, in quantum ad verba vitioſa incitat hominem; quod idem Beda diu ante ipſum his verbis dixerat: A gehenna, dicit, ideſt a diabolo & angelis ejus, propter quos gehenna facta eſt.

S. Bernar. Sen. l. c. VIII. *Quia nocet in corporalibus*; quot quæſo, homines, inquit S. Bernardinus, per violentam mortem pereunt, ex accuſationibus falſis, ex infamiis datis, ex mendaciis inventis, ex detractionibus pravis, ex perjuriis impiis, ex contentionibus ſtultis, ex diviſionibus nequiſſimis, & ex diſcordiis fatuis, perditionibus diabolicis, contumeliis contrariis, & conſimilibus verbis? *Multi ceciderunt in ore gladii* (verba ſunt Eccleſiaſtici) ſed non ſic quaſi qui interierunt per linguam ſuam. Beatus, qui tutus eſt a lingua nequam.

Id. 13. 3. ſ. 21. ar. 1. c. 1. IX. *Quia Angelos & primos Parentes in ruinam traxit*, uti S. Bernardinus indicavit, dicens: Tu Angelos in dæmones convertiſti, atque de cæleſti Regno in æterna ſupplicia dejeciſti, & profundaſti; primoſque Parentes noſtros, ac cum eis totum genus humanum de paradiſo deliciarum ad æternas & temporales miſerias deſtinaſti.

X. *Quia linguæ cuſtodia multum conducit ad omnia membra regenda*, teſte S. Beda dicente: *V. Beda in c. 3. Jac.* Si quis lapſum linguæ, qui pene inevitabilis eſt, cavet, hic conſuetudine ſiſa ejuſdem continentiæ etiam cætera corporis membra, quæ facilius caſtigari poſſunt; ne a recto itinere divertant, diſcit obſervare.

XI. *Quia ad perfectionem aſſequendam eſt præcipuum inſtrumentum*. Hinc S. Bernardus, *S. Bernar. ſ. de tripl. cuſtod.* quod ſi dixeris, ait, rarus eſt, qui ſermones ſuos in judicio diſponere videatur, vel ex hoc diſces, quam ſit rara perfectio, cum nec perfectum inveneris eſſe commune. Ac proinde in ſermone quodam, de modo bene vivendi, ſororem ſuam his verbis monet: Linguam tuam refræna, & eris religioſa, quia ſi eam non refrænaveris, religioſa non eris. Sed ſi forſitan mihi non credis, audi Jacobum dicentem: Si quis putat ſe religioſum eſſe, non refrænans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, hujus vana eſt religio. E contrario vero S. Laurentius Juſtinianus: *S. Laur. Juſt. c. 11. de diſcur. mon.* Nihil ita incongruum homini Deo famulanti, & ad perfectionem tendenti reperitur, ſicut effrænata lingua, nullo conſiderationis moderamine religata, quæ omnem mentis unitatem diſſipat, & occidit.

XII. *Quia ex verbis præcipue colligitur ſtatus hominis*; Nam ut S. Baſilius ait: *S. Baſil. de vera virg.* Fluentum ſermoni, quod miniſterio linguæ ad exteriora deducitur, fontis, ex quo manat, index & teſtis eſt. Et confirmans id ipſum Paulus de Palatio, eſt enim, inquit, vicarium reſponſum inter verba ori & mentis: *Paul. de Palat. in Matth.* quod enim mens cogitat, vult, cupit, naturali conſequentia ſit ſtatim verbum in ore; ideo cor & os unum cenſentur, eſt enim canalis apertus ex corde ad os, neque fere aliud eſt, in quo cor apertius cognoſcatur, quam in ore.

§. X. MOTIVA.

Ad linguam refrænandam.

I. NEceſſitas ad damna, quæ ex linguæ malo uſu oriri ſolent, avertenda; ob quam *Eccl. 22. v. 33.* cauſam merito quiſque cum Siracide exclamant: Quis dabit ori meo cuſtodiam, & ſuper labia mea ſignaculum certum, ut non cadam ab ipſis, & lingua mea perdat me?

II. *Utilitas*: nam qui moderatur labia ſua, *Prov. 12. v. 13. & 2.* & doctus & prudens eſt, (hinc tanta doctrina bovis muti; S. Thomæ Aquinatis) & de fructu oris ſui unuſquiſque replebitur bonis. Certe mors & vita in manibus linguæ.

III. *Dignitas*: nam qui non labitur in verbo, *Id. 13. v. 3.* hic perfectus eſt vir, tantoque majori dignior honore, quanto difficilior eſt *ars bene loquendi*, quantoque pauciores reperiuntur, qui eam perfecte didicerunt.

IV. *Jucunditas*: quam S. David indicavit, dum eum, qui vult vitam, & diligit dies videre bonos, ad linguam coercendam hortatur. *Pſ. 33. v. 14.* Sed & Sa-

& Salomon verba composita, favum mellis dixit.

[Prov. 16. v. 24.] V. *Æquitas*: quid enim æquius, quam ut quisque optimum de seipso testimonium ferat? atqui quotiescumque aliquid dicturus es, scire debes, morum tuorum te chirographum exhibere, ait sapienter Wido. [Wido de tranquill.]

§. XI. MEDIA.

Ad linguam refrænandam.

[Prov. 16. v. 1.] I. *Oratio & invocatio gratiæ divinæ sedula*: nam hominis est præparare animam, & Domini gubernare linguam, teste Salomone. Hinc & S. Jacobus dixit, linguam nullus hominem domare potest. [Jac. 3. v. 8.] Neque hoc, teste S. Augustino, ideo dixit, ut hujus in nos mali dominationem per negligentiam permanere patiamur, sed ut ad domandam linguam divinæ gratiæ poscamus auxilium; non enim ait: linguam nullus domare potest, sed: Nullus hominum, ut cum domatur Dei misericordia, Dei adjutorio, Dei gratia fieri, fateamur. [S. Aug. l. de natura & gratia.] Conetur ergo anima domare linguam, &, dum conatur, poscat auxilium; & oret lingua; domante illo, qui dixit ad eos, non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. [Idem T.4.] Et clarius alibi: Si linguam nullus hominum domare potest; ad Deum fugiendum est, qui domet linguam nostram; si enim tu eam domare volueris, non potes, quia homo es, linguam nullus hominum domare potest. Attendite similitudinem ab ipsis bestiis, quas domamus. Equus non se domat, Leo non se domat, Camelus, non se domat, sed ut dometur Equus, Bos, Camelus, Elephas, Leo, quæritur homo; Ergo Deus quæratur ut dometur homo. Sed & S. Bernardinus id confirmans ait: Ad custodiam linguæ non sufficit custodia vitæ, nisi adsit adjutorium divinæ gratiæ, ideo Propheta auxilium a Domino ad hoc postulabat. [S. Bern. Sen. ser. 1. ar. 1. c. 2.]

II. *Eucharistiæ frequens perceptio*: nam ut bene S. Maria Magdalena de Pazzis dixit, sicut ii, qui vinum copiose biberunt, eructant illud; ita anima Christi sanguine inebriata, eructat ex ore divinas laudes, gratiarum actiones, & præ amoris vehementia, qui regnat in corde ejus, prorumpit lingua in verba sancta & exemplaria proximis, & quidquid dicit, redundat in honorem Dei, & utilitatem animarum. Imo audebo dicere, numquam audietur loqui verba infructuosa & vana. Hinc S. Chrys., quo non oportet, inquit, te esse puriorem, fruentem tali sacrificio? quo solari radio, non splendidiorem manum, carnem hanc dividentem? os, quod igni spirituali repletur? linguam, quæ tremendo nimis sanguine rubescit? [S. Chrys. h. 83. in Matth.] facessat ergo, ait S. Petrus Damianus, ab ore militis Christi, omnis vani rumoris ineptia, & lingua, quæ immaculati Agni, imo summi Verbi rubet sanguine dedignetur otiosi sermonis sese fecibus inquinare. [S. Petrus Dam. ep. 49. c. 10.]

III. *Amor Dei*: nam, ut recte Plato dixit, homines fiunt amore facundi ad loquendum de rebus, quas amant. [Plat. apud Bu-Jaeum in Panar.]

IV. *Præsentia Dei*: sic enim jam olim Seneca [Seneca ep. 10.] suasit dicens: Sic vive cum hominibus tamquam Deus videat: sic loquere cum Deo, tamquam homines audiant. [Luc. 14. v. 27.] Merito ergo quisque sibi imaginatur Christum in medio stantem & dicentem: Quos sermones confertis ad invicem?

V. *Amor silentii*: nescit enim secure loqui, qui prius non didicit tacere, teste Thoma Kempensi. [L.1. c.20.] Quod medium etiam S. Laurentius Justinianus commendavit, sequentibus verbis: Nemo, quomodo Deo, quid proximo dicat, scire sufficienter meretur; nisi prius dedicerit ori suo ponere silentium. [S. Laur. Just. de casto conn. c.10.] Oportet, ut assuescat lingua taciturnitati, deinde sermocinationi. Os, quod silere novit, facile fari prudenter discet, qui vero incontinens est, multa profert (præter voluntatem) & redargutione digna. Salubre quidem est, non ex noxiis tantum, verum etiam ab utilibus interdum linguam cohiberi sermonibus. *Obmutui a noxiis, & silui a bonis* (ait Citharædus S.) *& dolor meus &c.* [Ps. 38. 3.]

VI. *Radicem garrulitatis tollere*: quam Idem Thomas Kempensis indicavit, dum dixit: Quare tam libenter loquimur, & invicem fabulamur? cum tamen raro sine læsione conscientiæ ad silentium redimus? [L.1. c.10.] Ideo tam libenter loquimur, quia per mutuas locutiones ab invicem consolari quærimus, & cor diversis cogitationibus fatigatum, optamus relevare. Et multum libenter de his, quæ multum diligimus, vel cupimus, vel quæ nobis contraria sentimus libet loqui & cogitare.

VII. *Multam sibi pro transgressionibus injungere*: sic Norimbergiensis civis jejunio, alius Augustanus carnis propriæ incisione, Memminganus quidam, teste Fabro, abstinentia a vino, quoties jurassent, imperata, jurandi consuetudinem superarunt. [Fab. conc. 2. in Do. 11. post Pent.]

VIII. *Frequens collatio de rebus spiritualibus*: sicut enim qui rem odoriferam manu versat, quo amplius tenet, hoc fragrantiores odores sentit; ita quo quis tractationem rerum spiritualium frequentius in colloquium adducit, hoc magis excitatur ad easdem animo & ore versandas. [Bosuet in Panar. f. 91.]

IX. *A Deo laudem quærere*; Nam frænum linguæ, est laus Dei, inquit Hugo Cardinalis; unde Isaiæ c. 48. dicitur: *Laude mea infrænabo te*. [Hugo Car. in c. 3. Jac.] Cum enim lingua instar effrænis equi in continuo sit motu, ne sine fræno in prærupta transgressionum corruat, eumque, qui illam creavit, offendat, eamdem hoc divinarum laudum fræno coercere, & reprimere voluit; ideo dicit: *Laude mea infrænabo te*.

X. *Ponderatio verborum*, ut S. Antoninus insinuat, dicens: Non ex omni parte clausa est (scilicet lingua) sed habet aperturam oris, etsi cum claustura dentium, vel labiorum; quia etiam reprehensibile esset semper tacere, propter quod dicit Isaias: *Væ mihi, quia tacui!* sed prius frangenda sunt verba dentibus examinationis; [S. Antoninus p. 2. tit. 2. §. 3. 4.] Et hoc est, quod dicit Callistus Papa: Ponderet unusquisque sermones suos, & quod sibi non vult loqui, alteri ne loquatur.

XI. *Bona vita*: uti S. Bernardinus suasit dicens: Præmisit merito custodiam vitæ, custodiæ linguæ, quia nisi diligenter homo custodiat [S. Bern. Sen. t. 4. ser. 1. de div. Inst. art. 3. c. 1.]

dit vitam suam, non potest custodire & refrænare linguam suam. Quinimo secundum quod labitur in vita, labitur & in lingua, juxta illud Matthæi 12. *Malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala*, scilicet opera atque verba; ait ergo: Ut non delinquam in lingua mea. Unde S. Petrus Damianus dixit: Si viri perfectio in verbi custodia ponitur, profecto patet, quia per effrænatæ loquacitatis incuriam omni etiam perfectæ vitæ compositio dissipatur.

S. Petr. Dam. ser. de vit. ling.

XII. *Rationis usus*: de quo sic loquitur S. Bernardinus: Tegimen operculi vel ligatura, est censura disciplinæ, qua qui non premitur, quasi vas immundum reprobatur. Hoc operculum postulabat Propheta, dicens: *Pone, Domine, custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis*; & quid per operculum & custodiam, nisi illuminata ratio designatur, qua gubernari & regi debet in homine lingua carnis. Merito ergo Ecclesiasticus ait: *Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, ut non cadam ab ipsis; & lingua mea perdat me.*

S. Bern. Sen. to. 1. s. de mal. viloq. a. 3. c. 2.

XIII. *Vigilantia assidua*, quam S. Augustinus suasit, dicens: Quanto illa citius & facilius movetur, tanto tu adversus illam fixus esto; domabis, si vigilabis; vigilabis si timebis; timebis si Christianum te esse cogitaveris.

S. Aug. de ver. Ap. s. 38. c. 11.

XIV. *Humilitas*, uti S. Laurentius Justinianus indicavit dicens: Eris plane tunc humilis, si ori tuo custodiam, & cordi adhibueris prudentiam, est autem lingua membrum parvum, & magna exaltat, de se pompatice loquitur, nunc inania, nunc scurrilia profert; illam optime compescit humilitas, quæ silentium diligit, fuit mendacia, omnemque abhorret tumorem.

S. Laur. Just. de vit. solit. c. 14.

§. XII. ASCETICA.

I. **I**N *primis nosse debet Asceta triplicem finem, ob quem illi a Deo lingua data fuit*, quem breviter S. Bonaventura indicavit, dicens: Data est ad tria homini loquela, scilicet ad laudandum Deum, ad ædificandum proximum, & ad accusandum se ipsum. Quod etiam Cornelius a Lapide confirmans hic, ait: Est finis linguæ, ob quem nobis a Deo est indita, scilicet ut illa Deum glorificemus, aliosque glorificare doceamus. Et S. Bernardinus: Lingua nostra nobis donata quasi amplius, quam cætera membra divinis obsequiis mancipata.

S. Bonav. in cap. 11. Luc.

Cornel. a Lap. in c. 3. Jac.

S. Bern. s. de mal. viloq. c. 2.

II. *Nosse debet, cur lingua inferius ligata sit, & superius libera*, ad innuendum scilicet, ut S. Bernardinus ait, quod humanus sermo debet liber esse ad loquendum de Deo, atque proximo, nec non de superioribus, & æternis, sed arctatus atque ligatus esse ad loquendum de transitoriis & terrenis.

S. Ber. ib.

III. *Nosse debet, cur tam facilis sit homo ad linguam laxandam*, nimirum quia vicina est cerebro, sicut & os phantasiæ adeo propinquum est, ut, quod in hac volvitur, ad linguam protinus dilabatur; quia verbum oris, est partus verbi mentis, sermo est fructus cogitationis. Cum igitur lingua cum corde & cerebro connexa sit (siquidem Anatomistæ ajunt) duæ venæ a lingua protenduntur, quarum una ad cerebrum, ad cor altera tendit; consequens est, quod merito nullum a nobis proferri debeat verbum, nisi per judicium, discursum, rationem & prudentiam recte fuerit ponderatum.

Mans. d. 1. n. 2.

IV. *Nosse debet, cur dentibus & labiis sit munita*; nimirum ob tres rationes a S. Bernard. assignatas. Primo propter fragilitatem; Secundo propter malignitatem; Tertio propter sanctitatem vel bonitatem, res pretiosa siquidem diligenter claudi & custodiri solet. Magna profecto est pretiositas humanæ linguæ; cum in humano corpore humanæ rationis sit instrumentum; unde in bonum propter tria maxime sic munita est. Primo propter laudem Dei; Secundo propter salutem sui; Tertio propter ædificationem proximi. Primo, propter laudem Dei, quod quidem officium magnam sanctitatem requirit in ipsa lingua, nam ut Eccles. c. 5. attestatur: *Non est speciosa laus in ore peccatoris*. Secundo, propter salutem sui. Nam cum lingua sit tenuis, & lata quasi pala, aptissima est ad evacuandam malitiam cordis; Unde data est homini, ut possit per confessionem purgare peccata sua, & assumere Santissimum Sacramentum.

S. Bern. s. de tripl. custod.

V. *Nosse debet, cur carnea sit*; videlicet, ut aperte clarescat, quod homo loqui cum tractabilitate, & humilitate debet, sicut Prov. 25. scriptum est: *Lingua mollis confringet duritiem*. Quod etiam S. Antoninus confirmat dicens: Nota, quod lingua est carnea, non ossea, & inde multum ductilis, & volubilis hinc inde per os, ut ex hoc intelligas, te in locutione non debere esse durum, & pertinacem, sed ductilem ad retractandum, si quid male dixisti; ad petendum veniam, si alium male offendisti, & non protervum & durum, ad defendendam tuam opinionem.

S. Anton. p. 2. t. c. 4. §. 1.

VI. *Nosse debet, cur tam delicata sit*; nimirum, ut inde instruatur homo, quod loqui debet cum benignitate, juxta illud Ecclesiastici 6. *Linguæ eucharis*, id est, bonæ gratiæ, *in bono homine abundabit*.

S. Bernardinus l. c.

VII. *Nosse debet cur flammea sit*; nempe ut mystice demonstretur, quod homo loqui debet cum charitate, de charitate, & propter charitatem. Loqui debet cum charitate; sin, absque fructu salutis æternæ loquitur homo; unde 1. Corinth. 13. ait Apostolus: *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens*. Secundo loqui debet de charitate, scilicet Dei & proximi. Dulcis sermo omni acceptione dignus loqui de charitate, quod maxime convenit dilectoribus charitatis.

Ibid.

XIII. *Nosse debet, cur semper per salivam madefacta sit*; qua de re sic loquitur S. Antoninus: Est lingua quasi semper madefacta & mollis, & hoc vel a saliva procedente a stomacho, vel a phlegmate a capite descendente, vel putredine in pectore congregata; ad significandum, quod locutio tua debet esse, vel verbis divinis, tamquam ex cibis spiritualibus acceptis ex sacra scriptura, & retentis in stomacho memoriæ; vel de opprobriis & passionibus Christi, qui est caput nostrum; vel de pec-

S. Antoninus l. c.

peccatis tuis propriis, tamquam salivis in pectore voluntatis aggregatis, juxta illud Prov. 28. *Justus prior accusator est sui.*

S. Bas. de vera virg. IX. *Nosse debet, cur una tantum lingua homini sit data*; id quod S. Basilius indicat dicens: Natura loquendi, audiendique modum ad proportionis regulam metiens, duas aures, linguam unam nobis affinxit, quasi & duplum disciplinæ causa audire debeamus, & ad ea, quæ rogamur, sesquialtera proportione contractum referre sermonem. Et id ipsum confirmans S. Bernardinus: Homini, inquit, sola unica lingua datur, cum dederit ei duas aures, duos oculos, duas nares, pedes cum digitis multis, & plura alia duplicata membra, ut discat anima rationalis plura audire, quam loqui; plura bona operari, plura videre aut similia; Nam etiam Seneca inquit: Auribus frequentius, quam lingua utere. S. Ber. t. 1. c. 2.

X. *Nosse debet, quomodo verum sit Jacobi effatum: Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir*; qua in re facem præbet Dionysius Cartusianus, sic loquens: Quia non excessisse in verbo, signum est magnæ custodiæ cordis, magnæ sapientiæ mentis, magnæ perfectionis interioris; siquidem ea, quæ sunt, in voce earum sunt, quæ sunt in anima, conceptionum affectionumque notæ: idcirco linguam perfecte reprimere, signum ac opus est perfectionis, ac grandis illuminationis mentalis, ac supra vires humanas. Dyon. Carth. in 3. Jac.

XI. *Nosse debet pariter, quam verum sit illud: Nullus est, qui non deliquerit in lingua sua.* Eccl. 19. ubi dicit Glossa: Ast contra opponi potest, quod Psalmista dicat: *Dixi custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea.* Sed respondetur: Potest servari a delicto gravi, sicut doli, detractionis, jactantiæ, sed non a levi semper, imo omnes offendunt, vel superflue vel otiose loquendo, nisi per specialem Dei gratiam a tali lapsu custodiantur. Glos. in c. 19. Ecc. 16.

S. Isidor. Pelus. l. 1. ep. 109. XII. *Nosse debet, cur Religiosis præcipue cura esse debeat custodia linguæ*; id quod Isidorus Pelusiota indicat, dum ostensurus, in quam periculoso statu sit ille, qui, postquam ad disciplinam transit religiosam, linguam non domat, sequens adducit exemplum, inquiens: Ad monasticum studium te contendisse audio: quod quidem nihil aliud est, quam murum firmum, atque hostibus inaccessum extruere ipsisque portam ad ingressum relinquare. Quod si & murum ab omni periculo liberum servare cupis, atque hostibus te firmum ac robustum ostendere, linguam, quam maxime poteris, in potestate tene, a qua & celeres & ingentes ruinæ contingunt.

S. Bonav. in Ps. 118. XIII. *Nosse debet, cur breviloquium sit amandum*: de quo S. Bonaventura sic discurrit super illa verba: Et respondebo exprobrantibus mihi verbum. Non ait, verba, sed verbum, ut adnotaret breviloquium; quod tribus de causis est multiloquio præferendum: videlicet ad evitandam stultitiæ suspicionem, animæ læsionem, & ipsius perditionem. Quorum primum pertinet ad infamiam; Secundum ad culpam; Tertium ad pœnam. De primo Ecclesiastici decimo: *Stultus verba multiplicat*, unde verborum multiplicatio videtur stultitiæ suspicatio. De secundo: *Qui multis utitur verbis, lædit animam suam*: unde verborum multiplicatio videtur animæ læsio; De tertio: *Verbum custodiens filius extra perditionem erit.* Quis est verbum custodiens nisi breviloquus.

XIV. *Nosse debet, an & quousque verba ridicula sint licita*; ad quam quæstionem S. Laurentius Justinianus sic respondet: Sunt tamen multa verba, quæ si in se ridiculosa, & vana esse videntur, quæ interdum prudenter, & opportuno dicuntur tempore, vel pro propria sublevanda fragilitate, vel proximorum avertenda tristitia. Hæc nempe talia ab infirmis mentibus nequaquam redarguenda sunt, quia otiosa non sunt. Plerumque hujusmodi magis fructificant, quam spiritualia & divina: non autem in consuetudinem deducenda sunt, sub intentione subductoria, & raro, suo loco & tempore pronuncianda. Id ipsum Plato per aptam quamdam a medicina desumptam similitudinem exponit, quod, sicut medicina ad hoc, ut sanitati conducat, in pondere & mensura, loco item & tempore convenienti sumi debet; ita quoque jocus adhibendus est, observata usus ejus occasione, ut tamquam medicinæ loco adhibeatur. Hinc S. Thomas, qui in ludo, inquit, ita deficiunt, quod nec ipsi aliquod ridiculum dicunt, nec faciunt, vel dicentibus & facientibus molesti sunt, vitiosi censentur. S. Laur. Just. de vit. dis. ssip. c. 11. Plat. l. 2. de Rep. c. 4. S. Th. 2. 2. q. 168. ar. 2.

XV. *Nosse debet, septem discretiones in linguæ usu observandas*, quas S. Bernardinus indicavit dicens: Septem profecto discretiones observandæ sunt cuilibet, qui prudenter & discrete desiderat loqui, justa quod Ecclesf. c. 28. admonet dicens: *Verbis tuis facito stateram.* Prima discretio est, quare homo loquatur. Secunda, quis loquitur. Tertia, quid loquatur. Quarta, quibus loquatur. Quinta, quando loquatur. Sexta, quomodo loquatur. Septima, quantum loquatur. Nam teste Hieronymo, in pondere verborum, prolatio existit humanæ vitæ necessaria. S. Bernar. s. de mal-tilog. ar. 1. c. 2.

XVI. *Nosse debet, quomodo semper lingua Deum laudare queat*; id quod S. Basilius sic explicat: Videtur rem impossibilem polliceri Propheta; quomodo enim semper Dei laus in ore hominis esse potest? Quando enim ea depromit, consueta ad corporis necessitatem respicientia colloquia, utique non jam in ore habet Dei laudem; quando item dormit, penitus silet; bibens quoque aut comedens, quomodo ore concinit laudem Dei? Ad hoc dicimus, os esse quoddam spirituale, & intellectu præditum hominis istius interni, nempe mentis, quo nutritur; quisquis particeps divini sit verbi; de hoc ore etiam Propheta loquitur: *Os meum aperui, & attraxi spiritum.* Sana cogitatio, quæ de Deo est, semel impressa, & velut sigillo obsignata, in præcipua animæ parte, nimirum in mente, potest laus Dei recte appellari, semper in anima existens. S. Basil. in Ps. 33.

XVII. *Nosse debet, in quo consistat ars recte loquendi*, scilicet in eo præcipue ut lingua sua velut ostio utatur, prout S. David a Deo petivit, dum dixit: Pone, Domine, custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis; hac enim similitudine indicatur, quemadmodum Ps. 140. v. 3.

dum fedulus Janitor oftium interdum clausum, interdum apertum habere debet, ita idem circa linguam obfervandum effe. Porro ut cognofcat, quando hoc oftium aperire debeat, optimum erit confilium, fi exemplum Monachi illios fequatur, qui cellæ fuæ oftio hæc tria verba infcripfit: *Neceffitas*, *utilitas*, *charitas*: per ea indicare volens, non prius aperiendum oftium id effe, quam una ex tribus his caufis exigeret. Alii totam artem loquendi in illa S. Pauli fententia, fermo vefter fit fale conditos, contineri putant; per illa enim indicare voluit, omnibus verbis falem fapientiæ infpergendum, qua diligenter materia, finis, perfona loquens & audiens, tempus & modus obferventur, hoc enim effe oftium *circumftantiæ*, quod labiis fuis poni petiit S. David in citato verfu.

XVIII. *Noffe debet & curare, ut dignam de hac arte loquendi feu ufu linguæ æftimationem concipiat*, quam quidem tunc facile hauriet, fi meminerit quod S. Jacobus dixerit, videlicet, fi quis non delinquit in verbo, hunc perfectum effe virum; atque adeo perfectionis ftudiofo præ cæteris convenire, ut linguam fuam regere norit. Hinc idem Apoftolus in eadem Epiftola dixit: Si quis putat fe Religiofum effe, non refrænans linguam fuam, fed feducens cor fuum, hujus vana eft religio. Atque hoc totum S. Paulus in fe expertus eft, dum de feipfo dixit: Cum effem parvulus, loquebar ut parvulus, fapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus; quando autem factus fum vir, evacuavi quæ erant parvuli, aliter fcilicet loquens & agens, prout virum perfectum decebat.

Jacob. c. 3. v. 2.

1. Cor. 13. v. 11.

XIX. *Noffe debet fibique perfuadere, quemadmodum Afcetæ vel maxime convenit, frequenter, imo quantum fieri poteft affiduo, de Deo ac fpiritualibus rebus mifcere fermonem*: ita nihil ipfum magis dedecere, quam faceta, jocofa, ac rifum moventia verba, ut quæ tefte S. Bafilio, remiffionem, diffolutionemque animi erga res fpirituales inducant, devotionem enervent, & compunctionem cordis extinguant, & quod caput eft, moriones potius deceant, quam graves viros. Et fane S. Bernardus de Sacerdotibus dixit: Inter fæculares nugæ, nugæ funt: in ore Sacerdotibus blafphemiæ. Confecrafti os tuum Evangelio, talibus jam aperire illicitum, adfuefacere facrilegium eft; quanto magis de Religiofo ad perfectionis ftudium obligato, idipfum fentiendum erit? cujus rationem ulteriorem S. Clemens Alexandrinus fequentibus verbis affert: Cum verba omnia cogitatione & moribus emanent, fieri non poteft, ut verba aliqua mittantur ridicula, quæ non procedant a moribus ridiculis; ex abundantia fiquidem cordis os loquitur. Hinc S. Ignatius Loyola inter principalia juvandi proximi inftrumenta, colloquia pia & facra numeravit, eaque fuis omnibus etiam laicis fratribus mirifice commendavit, utpote quæ faciant, ut fæculares magnifice de nobis fentiant, exiftimantes nos Deo plenos effe, omnibufque donis cœleftibus abundare. Certe de S. Francifco Xaverio compertum eft, plus ipfum fructus feciffe privatis colloquiis, quam poblica verbi divini prædicatione. Unde merito S. Bernardus exclamans, o quantum, ait diftamus ab his, qui in diebus Antonii extitere Monachi! horum enim converfatio tota in cælis erat: Et hic rectus ordo erat quando digniori parti prius inferviebatur. Nobis autem convenientibus in unum (ut verbis Apoftoli utar) jam non eft Dominicam Cœnam manducare: panem quippe cæleftem nemo eft, qui requirat, nemo qui tribuat: nihil de fcripturis, nihil de falute agitur animarum, fed nugæ, & rifus, & verba proferuntur in ventum. Neque dicas, fic charitatem, affabilitatem, ac difcretionem requirere, ut quafi aftuti, fæculares capiamus; nam, ut idem Sanctus recte advertit, ifta charitas charitatem deftruit, hæc difcretio difcretionem confundit; quæ enim charitas eft, carnem diligere, & fpiritum negligere? quæve difcretio, totum dare corpori, & animæ nihil? Hæc tota S. Bernardi doctrina non modice confirmatur ex eo, quod Taulerus memorat, nimirum Chriftum infigni cuipiam Dei fervo apparuiffe, & feptem querelas adverfus Religiofos magno animi fenfu depofuiffe, inter quas fecunda erat, quod omnes illorum congreffus & colloquia vanis ineptifque narraciunculis extrahantur, de ipfo autem & cæleftibus altiffimum femper fit filentium.

S. Bafil. in conft. mon. c. 12.

S. Bern. apud Rodrig. p. 3. tr. 2. c. 12.

S. Clem. Alex. 21. l. 2. de Padag. c. 5.

S. Ign. p. 7. conft. c. 4. §. 8.

S. Ber. in apol. ad Guil. Abb.

Tauler. in c. 28. inft.

§. XIII. CONCEPTUS PRÆDICABILES.

I. EX occafione thematis; *Et loquebatur recte*; poteft ars recte loquendi doceri, eaque quatuor regulis comprehendi, quarum prima a S. Jacobo data eft, dicente: Sit omnis homo tardus ad loquendum; nemo enim fecure loquitur, nifi qui libenter tacet, ait pius Author. Hinc & Seneca: Summa fummarum, inquit, hæc erit, tardiloquum effe te jubo. Et merito; ficut enim ad beftias feroces continendas non eft efficacius medium, quam ut cavea conclufæ retineantur; ita & ad linguam (quæ, tefte S. Jacobo, difficilius domatur, quam beftiæ) continendam, filentium eft omnium opportuniffimum. Alteram Spiritus Sanctus per Siracidem obtulit, dicens: Noli citatus effe in lingua tua, quo fignificare voluit, *Confiderate* loquendum, linguamque, ut S. Ambrofius & alii monent, perinde ac loculos pecunia plenos, non prius aperiendam, quam evidentem utilitatem aperiendi cognofcamus. Tertia ab eodem fuggeritur: non duplices fermonem auditus, & eris vere fine confufione, & invenies gratiam in confpectu omnium hominum. Hinc non mentiendum, non æquivocandum, non jurandum; ut dici poffit cum Eliu, fimplici corde fermones mei, & fententiam puram labia mea loquentor. Quarta a S. Petro offertur dicente: Si quis loquitur, quafi fermones Dei. Quo indicatur, *charitative* loquendum (nam Deus omnia ex charitate agit) atque adeo ab omni verbo, quod vel Deum, vel proximum lædere poteft, ftudiofe abftinendum; fic enim ut lingua bovina dulce emblamate condita omnibus fapiet, cum verbum dulce, tefte Siracide, multiplicet amicos, & mitiget inimicos.

Matth. 7. v. 35.

Jac. 1. v. 9.

L. 1. c. 10.

Eccl. 4. v. 14.

Eccl. 42. v. 1.

Jo. 33. v. 1.

S. Petrus 4. 411.

Eccl. 6. v. 5.

II. Ex

Ps. 140. v. 3. II. Ex occasione thematis: *Pone Domine, custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis*: potest alio modo ars recte loquendi declarari dicique, eam a Spiritus Sancto per dictam sententiam fuisse indicatam, dum locutionem apertioni ostii declaravit; per hanc enim similitudinem insinuare voluit, quemadmodum ad hoc, ut domus custodiatur, duo sunt necessaria, nempe ostium & ostiarius, quia sine ostio non poterit arcere ostiarius eos, qui ingredi volent; sine ostiarios autem ostium semper vel apertum erit, vel clausum) ita ad recte loquendum, & animam per hoc custodiendam, necessarium esse studium loquendi suo tempore (quod per ostiarium intelligitur) & tacendi (quod per ostium indicatur.) Ostendatur ergo fusius 1. Quomodo ostiarius constitutus esse debeat, nempe *timoratus*, id est, metuens irem Domini si quem illi inimicum aut ingratum intrare permittat; *vigilans*, diligenter quærendo, quo tendat, quisque ingredi volens & cujus finis grati: & *fortis* seu *intrepidus*, omnem respectum hominum abjiciens. 2. Ostendat, quomodo ostium constitutum esse debeat, nempe *integrum*, alioqui per partem apertam se hostes insinuebont; *firmum & geminatum*, seu non facile removibile, quo tarditas loquendi iodicatur: & *aperibile*, ideoque impedimeoto clevem arcente carens, quale impedimentum foret obstioatus ad non loquendum, quando oportet, animus.

Eccl. 28. v. 28. III. Ex occasione thematis: *Ori tuo facito ostia & seras*: possunt explicari causæ & circumstantiæ loquendi. Et in prima quidem parte ostendi potest, quantopere expediat linguam arctissime custodiri, eo quod vita & mors in manibus linguæ constituta sit: & unusquisque de fructu oris sui repleatur bonis, & dies sortiri bonos possit. 2. Dicat Concionator, se ed hanc custodiam offerre feram pervulam multis circulis, litterisque inibi scriptis constantem (qua propositum firmissimum silentii, ubi opus est, servandi indicatur) quæ aperiri non possit, nisi uoum ex his tribus nominibus per circulos litterarum dispositis, *necessitas*, *utilitas*, *charitas*, prodeat; quæ proin tres causæ paulo fusius per practicos casus erunt explicandæ. 3. Dicat in menubrio feræ hujus scripta esse hæc verba Apostoli: Sermo vester sit sale conditus: ut significetur discretio, quæ diligenter discernit inter materias locutiooe exprimendas, inter personas elloquendas, & inter modos loqueodi, ut scilicet submisse, modeste, ac mansuete potius, quam clamose & aspere quisque loquatur.

Prov. 14. v. 23. IV. Ex occasione thematis: *Ubi verba sunt plurima, ibi frequenter & egestas*: explicentur damna, quæ ex neglecta linguæ custodia oriuntur, nimirum 1. Egestas *devotionis & collectionis internæ*; nam, ut bene advertit Diedochus, quod balneis, idem accidit loquecibus: si balnei ostium crebro patefiat, calore paulatim amisso frigescit; sic si quis multa sine necessitete loquitur, per oris januem, calorem internum exire necesse est. 2. Egestas *gratiæ & meritorum*: cum enim in multiloquio peccetum non desit, consequens est, ut etiam imminutio gratiæ ac meritorum non desit. Vas,

Diadoch. de perf. spir. c. 70.

ait scriptura, quod non habuerit operculum, immundum erit. Et ut domus illæ, quarum ostia semper eperta sunt, ut cauponum, plerumque perditis homioibus abundant; ita & corda illorum, quorum os semper per loquelam apertum est, vitiis plerumque implentur. 3. Egestas *Famæ*: quæ non modice imminuitur per loquacitatem; ut enim, si vas percussum, magoum sonum reddit, vacuum credimus; ita si quem valde loquacem advertimus, virtutibus & aliis donis ioeoem judicamus. Certe Apollonius rogatus, qui hominum sint optimi? qui in diceodo brevissimi, respondit. 4. Egestas *amicitiæ*: nam terribilis est in civitate sua homo linguosus, & temerarius in verbo suo odibilis, teste Siracide; quæ omnia facile fusius diduci possunt. *Num. 19. v. 15.* *Eccl. 9. v. 25.*

V. Ex occasione thematis: *Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille docebit vos omnia*: potest dicere Concionator; multos quærere, quæoam ars sit omnium difficillima: & varios varie respondere, sibi autem artem recte loquendi difficillimam videri, utpote quam cum Monechus Pambus discere cœpisset, post quadraginta novem ennos nec dum se didicisse confessus est. Merito itaque peritum Magistrum, scilicet Spiritum Sanctum pro ee discenda eligi, ideoque se his tribus diebus Pentecostes de hac arte locuturum, & primo die quinqoe damne, quæ per lioguam non custoditam inferuntur: altero quinque proprietates recte loquentis linguæ: tertio quinque media ad eam regendam allaturum. Itaque 1. ostendat, quanta demna Deo inferat effrænis lingue per blasphemias, murmurationes, & similia vitia. 2. Quanta *Christo*, certe major pars injuriarum tempore passionis iollictarum, linguæ ministerio illate est. 3. Quanta *Proximo*, superioribus videlicet, subditis, domesticis, vicinis, remotis; ita ut merito dixerit S. David: Filii hominum, dentes eorum arma & sagittæ, & liogua eorum gladius acutus, quia omnia penetrat. 4. Quanta propriæ *Personæ*: tum in corpore (qoia lingue mala, teste S. Jacobo, maculat totum corpus) tum in anima, quia sicut urbs patens abuodat malis hominibus; sic anima homiois garruli scatet vitiis. Hinc S. Arsenio viam salutis quærenti dictum est: Fuge, tace, quiesce. Hæc sunt principia salutis. 5. Quanta *rebus nostris*: præcipue divitiis & paci internæ, ac famæ, ut facile per varia exemple ostendi potest. Concludatur ergo merito in Magistrum eligi Spiritum Sanctum, qui doceet nos, perinde ut Apostolos, loqui magnalia Dei.

VI. Ex occasione thematis: *Cœperunt loqui variis linguis*: possunt quinque proprietates linguæ recte loquentis explicari, dicique, quod debeat esse. 1. *Divina*: ut nihil contra Deum loquetur, atque adeo blesphemiæ, murmurationes & similia vitia sedulo ceveantur. 2. *Catholica*: ut nihil contra fidem proferatur; nec verba sacre in jocum assumantur, aut alio modo irreverenter usurpentur, ne eveniat quod Balthasari Regi sacris vasis abutenti accidit. 3. *Humana*: id est, prudens & considerata, ideoque a levibus, inhonestis, jactabundis, affectatis verbis sedulo abstineatur. 4. *Dulcis*, id est, charitativa, ideoque detractiones, *Act. 2. v. 4.*

nes, contumeliæ, asperæ increpationes, agnomina, mordacia dicta pari cautela caveantur. 6. *Verax*: Hoc enim vel maxime Christianos & Germanos decet. Potest, si vult Concionator has linguæ proprietates variis linguis nostris comparare, v. g. 1. Hebraicæ. 2. Romanæ seu Latinæ. 3. Utpote gravem Hispanicæ. 4. Utpote amabilem Gallicæ. 5. Germanicæ.

Eccl. 28. v. 29. VII. Ex occasione thematis: *Aurum tuum & argentum confla, & verbis tuis facito stateram*: possunt per aurum & argentum varia media ad linguam continendam, utilia intelligi & proponi. Et 1. quidem *silentium*; præcipue in templo, cum alius nobis irascitur, aut de alienis defectibus fit sermo. 2. *Oratio*: quia Deus optimus est gubernator linguæ. 3. *Consideratio*: tum circumstantiarum, tum damnorum, quæ per incauta verba, Deo, Proximo, & sibi creantur. 4. *Firmum propositum non labendi cum decreto mulctæ pro lapsibus exigendæ*: Certe fecundum hoc propositum erit cursus profectus nostri in arte loquendi. 5. *Radicis extirpatio*: quæ quidem non alia est, quam inordinata concupiscentia. Hinc merito Spiritus Sanctus ad nos dicit: Qui non renunciat (affectu faltem) omnibus, quæ possidet, non potest meus esse Discipulus.

Jo.2.v.15. VIII. Ex occasione thematis; *Cum fecisset quasi flagellum de funiculis omnes ejecit de templo*; potest invectiva concio in vitium garrulitatis in templo institui solitæ, cum commune valde sit vitium, fieri. Dicat ergo Concionator, se ad hunc finem flagellum ex tribus funiculis facturum, atque adeo demonstraturum, quantopere Deus, proximus, & ipse, qui garrit, offendatur. 1. Itaque Deum graviter offendi ostendat ex eo, quod ejusmodi garrulitas sit blasphemia, facrilegium, idololatria; cum quivis humo in templum orationis causa ingressus os suum consecrarit Deo, atque adeo merito illud S. Bernardi dictum ei conveniat. Consecrasti os tuum Evangelio (& orationi) talibus aperire illicitum, adsuefacere facrilegium est. 2. Quod etiam proximum graviter lædat, ostenditur ex eo, quod talis gravitas summe displiceat Angelis altari, ut vidit S. Chrysostomus, adstantibus, hominibus devotis, quibus grave impedimentum in oratione, ac dolor creatur: Parvulis, qui graviter scandalizantur. 3. Quod etiam sibi graviter noceat, ostendi potest ex eo, quod talis patiatur gravem jacturam *famæ*, cum juxta S. Chrysostomum, is, qui non libenter orat, clarum det indicium, se nihil egregiæ dotis possidere: *meriti & benedictionis*, quæ sperare possunt ferventer orantes: *favoris & gratiæ divinæ*, per orationem conciliari solitæ. Hortetur ergo, ut hoc flagello castigati resipiscant, & monitum Ciceronis observent *Cicero l. 2. de leg.* dicentis: Ad Deos adeunto caste, pietatem tenento, opes amovento. Si quis secus faxit, Deus vindex esto.

§. XIV. ALII CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Qualitas.

I. Sponsa Cælestis, quæ quamvis denotat animam electam his verbis a Divino Amatore laudatur: *Sicut vitta coccinea, labia tua*; in quonam vero hæc laus consistat, Richardus de S. Victore ad propositum nostrum his verbis explicat: Solent vittæ, dum crines ligant, etiam caput ornare ipsumque ornamentum in mentibus demonstrare: Sic custodia & disciplina loquendi mentem decorat, quæ caput, quod principale est hominis membrum, & foris pulchram animam demonstrat. Verba enim dissoluta, & inepte prolata exterius deformant, & intus rectitudinem mentis dissipant; Quot enim superfluis verbis aliquis utitur, tot modis extra se ducitur, & a custodia sua dissipatur; ubi vero composita fuerint verba, & cum disciplina prolata, testimonium dant constantiæ mentis, prudentiæque atque discretionis. *Ric. Vict. p. 1. c. 19. in Cant.*

II. Idem Cælestis Sponsus in eodem Epithalamio de ornamentis ejusdem sponsæ loquens, inquit: *Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento*. Murenula autem genus quoddam est piscium, quod in circulum volvitur, in cujus forma olim inaures, aurium ornamenta effingebatur. Porro certus quidam Interpres mysterium prædictorum verborum Sponsi hunc in modum exponit: Ornamentum aurium nullum magis aptum, quam verba; ergo verba pisci assimilat; hoc autem significat parsimoniam in effundendo sermone; pisces enim, ut omnibus constat, muti sunt; ornamentum igitur animæ sanctæ, in quo Sponsus cælestis sibi plurimum complaceat, est sobrietas & continentia in loquendo. Origenes quoque mysterium indicat, cur inaures sponsæ aureæ, & argento vermiculatæ fuerint, videlicet quod aurum ad sensum, mentemque revocetur, argentum vero ad verbum eloquiumque referatur. Aurum quoque ad judicium alludit, quo verbum prius trutinandum est, priusquam enuncietur; Argentum vero ad sonum externum refertur, qui modestus esse debet, non strepitosus, neque elatus. *Mans. d. 1. n. 4.*

III. Quærunt aliqui, cur lingua inter omnia corporis nostri membra ultima sit, quæ suum exequatur officium, propter quod homini data fuit; videmus enim, audimus, dormimus, manducamus, ambulamus, aliaque opera naturalia diu ante exercemus, priusquam loquamur? Quantum præterit temporis, postquam homo natus, lactatus, & adultior factus est, donec verbum articulate proferat, & expedite discurrat? Nimirum per hanc sermonis tardationem natura insinuare voluit, quod ad hoc, ut lingua loquatur, prius necessaria sit ei acquisita maturitas & sapientia. *Idem dis. 2. n. 1.*

IV. Salmeron ingeniose observat, quod lingua nostra naturaliter saliva continuo aspergatur; dicit enim: Habet etiam salivam, qua perungitur, ut prudenter, & sapienter loquatur; saliva enim sapientiæ symbolum est, teste Dionisio Carthusiano, qui ait: Per salivam, *Salmeron apud eundem l. c.*

vam, sine qua verba formari non possunt, perfecte sapientia figuratur, sine qua nemo rationabiliter loquitur. Ac proinde priusquam Salvator noster muti illius linguam laxaret, ad expedite loquendum, prius illam sputo linivit; & expuens tetigit linguam ejus, & loquebatur recte. Porro saliva suam a sale etymologiam ducit, quia salsa est, ad denotandum, quod lingua cum sale, id est, cum judicio & prudentia loqui debeat. Et hæc est ratio, cur, dum per sacrosanctum Baptismi lavacrum regeneramur, inter alios ritus sacros sal linguæ superponatur, quia, ut idem Salmeron ait: Baptizati linguæ sal infunditur, ut nonnisi sale prudentiæ imbuta foras prodeat.

S. Hieron. ep. 140. V. S. Hieronymus verba illa Psalmi 44. *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis*, in hunc modum exponit: Pro quo interpretati sumus: lingua mea stylus scribæ velocis. Extrema pars Prologi est, & cum præcedentibus junge, quod sequitur: Eructavit cor meum in laudes Dei, sermonem bonum, & opuscula mea, quibus cum prædicaturus sum, ipsi potissimum consecravi. Debeo ergo linguam meam, quasi stylum & calamum præparare, ut per illam in corde & auribus audientium scribat Spiritus Sanctus.

S. Bern. de multiloq. ar. 3. c. 6. VI. S. Bernardinus acute observat, quod lingua sub tribus corporis sensibus collocatur, videlicet sub auribus, sub oculis, sub naribus. Primo sub auribus, ut consideret prudens homo, dum loquitur, quod in audiente potest esse auris, dextra & sinistra, dextra auris benevoli sunt; Proinde taliter loquendum est, quod non scandalizentur tales; nam, ut dicitur Sapientiæ 1. *Qui loquitur iniqua, non potest latere.* Auris autem sinistra sunt malevoli, invidi & maligni, aures erigentes, dum homo loquitur, avide expectantes, aliquid capere ex ore ejus, sicut Sap. 1. scriptum est: Auris zeli audit omnia. Ex hoc patet, quod os nostrum auribus audientium subjectum est, propterea debemus prudenter loqui. Est lingua sub oculis, ut cautus fiat homo, non loqui de vitio vel virtute, antequam intelligat, quid loquatur; vel ne, antequam noverit veritatem, laudet, vel vituperet quemquam. Lingua sub naribus sita est, ex quibus de capite humores defluunt, & inde cerebrum expurgatur, ut ex hoc insinuetur, quod homo sæpius ab humore duorum narium expurgare se debet, hoc est, frequentius confiteri peccata commissionis, & omissionis, exemplo Davidis, qui de se ait: *Delictum meum cognitum tibi feci, & injustitiam meam non abscondi.* Solet etiam homo sibi abstergere nasum, antequam loquatur, cum humores fluant ad os ex naribus ejus, ut marito indicetur, quod, antequam proximum nostrum, & ejus vitia lingua nostra corrigamus, nos ipsos a nostris criminibus emendemus.

VII. Deus olim de Paschate Hebræorum disserens, prohibuit, ne ullus advena aut peregrinus de agno, quem populus Hebræus manducare debebat, degustaret, nisi prius per circumcisionem ad Hebræorum se recepisset reli-

Exod. 12. 48. gionem; ita enim habet sacer Textus. *Quod si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phase Domini, circumcidatur prius omne masculinum ejus, & tunc rite celebrabit.* Verissimum vero est, quod hæc omnia in figura contingebant illis; Agnus, quem populus ille sacrificabat, haud dubie figura erat Agni Eucharistici, quo nos Christiani cibamur; ad hoc vero, ne de illo indigne participemus, necessum est, ut prius circumcidamur, id est, ut non solum omnibus renunciemus delectationibus carnalibus, verum insuper labia nostra circumcidamus. Unde ne quisquam dicere possit: Incircumcisus labiis ego sum, necessum est, ut linguam habeat ab omni verbo obscœno depuratam, quia expressum præceptum divinum est: Si quis circumcisus non fuerit, non vescetur ex eo. Quare optime S. Bonaventura ait: Circumcidi debemus ab incauta locutione, contra quod Moyses conqueritur: *En incircumcisus labiis ego sum*: hanc circumcisionem docet Apostolus, dicens: *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat.* Quidnam vero hæc circumcisio mystice significet, S. Augustinus, ab eodem Seraphico Doctore citatus, his verbis declarat: Circumcisio ista quid est, nisi castitas nostra, qua Deus delectatur? Enim vero S. Bonaventura quatuor distinguit circumcisiones spirituales. Quarum prima est cordis. Secunda linguæ. Tertia aurium. Quarta operum. Prima, inquit, circumcisio in corde. Secunda in ore. Tertia in aure. Quarta in opere. *S. Bonav. ser. 1. de circumc.*

Necessitas.

VIII. Sapiens Rex Salomon (cui Deus sublimiorem infudit sapientiam, quam ulli homini viventi unquam communicata fuit) in fabrica Templi Jerosolymitani operarios ita direxerit, ut, licet illud ex lapidibus, & marmoribus sectis & quadratis creatum, & constructum fuerit, nihilominus, ut veridicus Textus ait: *Malleus & securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo, cum ædificaretur.* *3. Reg. 6.* Sed quid retulisset, si inter strepitus artificum, totque innumerabilium operariorum ferramenti quoque sonus auditus fuisset? Quod si hanc diligentiam, omnem cavendi strepitum templo jam consummato adhibuisset, optime quidem factum fuisset, ne scilicet quies orantium interturbaretur, sed diligentia illa, durante fabrica, supervacanea esse videbatur. Veruntamen quia omnia in figura contingebant illis; ideo B. Petrus Damianus mysterium illius in sensu mystico exponens ait: Templum quippe Dei per silentium crescit, quia cum mens humana per exteriora se verba non fundit, in sublime fastigium spiritualis ædificii structura consurgit; tantoque succrescens in ulteriora sustollitur, quanto per silentii custodiam circumclusa sese extrinsecus fundere prohibetur. Custos enim justitiæ silentium. Et paulo post: Templum tui pectoris nunc per silentium crescat, virtutum spiritualium, tamquam cœlestium lapidum in te structura consurgat, ubi supernus ille Sponsus, quem totis visceribus diligis, velut in thalamo suo delectabiliter requiescat. *S. Petrus Dam. l. 7. ep. 6.*

Utilitas.

IX. Advertendum est, quod societas, qua Agnus immaculatus circumdatur, & stipatur *Mansi d. 1. n. 2.*

cujus

cujus in Apocalypsi fit mentio, ex meris constet puris animabus, atque virginibus, de quibus S. Joannes Apostolus ait: *Hi sunt, qui non sunt coinquinati, Virgines enim sunt, & sequuntur agnum, quocumque ierit*; At vero quodnam est horum Christi sequacium præcipuum encomium, quo ab eodem Apostolo honoratur? Hoc nimirum: *In ore eorum non est inventum mendacium: sine macula enim sunt ante thronum Dei*. Quasi dicere vellet, ideo sunt sine macula & digni, qui coram throno Altissimi sistantur, quia linguam suam ita custodierunt, ut nullius culpæ nævo eamdem commacularent.

Æquitas.

S. Ambr. in Ps. 38. X. Quisquis pretiosum aliquem thesaurum possidet, eumdem sub clave obseratum, imo etiam, si opus est, sub vigilum custodia observat. Thesaurus autem noster anima nostra est, habemus enim thesaurum illum in vasis fictilibus: hunc si conservare volumus, linguam nostram custodiamus; quia, ut Sapiens ait, *Qui custodit os suum, custodit animam suam*. Et S. Ambr. de Davide ita scribit: Posuit ori suo custodiam, sepsit aures suas spinis, vectem adhibuit foribus oris sui; servat thesaurum oris sui, ne quisquam prius fur in cor ejus aut perturbator irrumpat.

Damnum.

XI. David, qui in annis juvenilibus leones dilacerarat, & ursos, qui Goliath gigantem, qui universo exercitui Israelitico timorem incusserat, quantumcumque armatus esset, in funda & lapide in terram prostraverat. Hic inquam, timebat nihilominus & trepidabat; sed quænam timoris sui causa erat? Num forte truculentissimam Saulis metuebat persecutionem, aut vero innumeras Philisthæorum phalanges? Vel filii sui Absalonis rebellionem? Nihil horum; quia potius acutas formidabat malignantium linguas, ac proinde Deo exercituum, quia ab illis eum defenderat, & tutatus fuerat, devotas egit gratias dicens: *Protexisti me Deus a conventu malignantium*; sed quinam erant isti? Hi nimirum qui linguas suas in modum gladii exacuerant: Exacuerunt ut gladium linguas suas, intenderunt arcum, rem amaram, ut sagittent in occultis immaculatum. Quæ verba exponentem S. Hilarium auscultemus, ait enim: Non hic Propheta arma bellica, nec enses, aut jacula, aut tormenta arcuum pertimescit; omnis enim in lingua timor est; hujus gladios, & spicula metuit. *S. Hilar. in Ps. 63. v. 4.*

S. Chrys. ser. 122. XII. D. Chrysostomus merito vehementer admiratur, quod Epulo, quem Salvator noster, in inferno sepultum, & toto corpore flammis cinctum in Evangelio exhibet, solum pro lingua vehementer ardente refrigerium postulet, dicens: *Intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma*. Ait enim: Si te jam possidet totus ignis inferni, si te gehenna flamma complectitur, quare solius linguæ æstibus desideras subveniri? Lyranus respondet: Ibi plus cruciabatur, quia per eam plus peccaverat. Lingua enim gustus & sapores discernit epularum, ebrietatique & crapulis subservit, qua proinde abutebatur dives ille, qui epulabatur quotidie splendide. Unde S. Bonaventura ait: Hæc primo degustat cruciatus, quæ pretiosos cibos, & odorifera pocula degustavit, secundum illud: Per quæ quis peccat, per hæc & torquetur. Interlinearis observat, quod in conviviis, scurrilitatibus, & ineptiis eloquendis linguæ fræna licentiosius laxentur. Unde ait: In hoc nota, quia, sicut mos est, etiam inter convivia, loquacitati studuit. Idem S. Bonav. ait: Magis expressio fit de lingua, quam de alio membro, quod cruciatur & affligitur in inferno, quia ipsa in culpis est quasi fomes totius iniquitatis.

XIII. S. Petrus Damianus nonnullorum animalium adfert exemplum, quæ ideo facile capiuntur, quia os suum aperire non omittunt. Dicit enim: Numquam hostis fauces hydrus ingreditur, nisi cum Crocodillus oscitans invenitur: nam si clausum os teneat, insidiantis impetum non formidat. Anthalops cum exclamat, ignarus ad suum interitum gladios venatoris invitat, quod, donec obticuit, prosequentis industriam fugacis cursus opinione delusit. Atque ut hoc inferam, quod cancer ostreo, facit plerumque diabolus Monacho: Cancer enim quoniam ostreis vescitur delectabiliter, eorumque carnibus tamquam epulis saginator, operæ pretium est audire, quas illis struat insidias, nam cum avide sit appetens cibi, est argute prospiciens, & periculi; quoniam, cum sit difficilis, est periculosa venatio. Difficilis quidem, quoniam esca carnis interior validioribus testis includitur: periculosa vero, quia si chelas cancer immiserit, relabente protinus testarum dyptico, inevasibiliter coarctatur. Quid ergo facit, ut valeat obtinere, quod flagitat? Solerter explorat, si quando ostreum in locis ab omni vento remotis se contra radios solis aperiat, cum ergo calculum clandestinus incursator immittit, & conclusionem ostrei interjectu sufflaminis impedit, sicque biantia claustra reperiens tuto jam chelas ingerit, & viscera ostrei interna decernit. Quid igitur ostreum congruentius videatur significare, quam Monachum, qui nimirum vivit, dum sub silentii censura concluditur: perit autem, cum ad loquendum immoderatius aperitur. Ad instar scilicet ostrei, qui, cum non hiat, integer animam servat; cum effrænate loquitur, vitæ visceribus vacuatur, quasi quidam lapillus parvæ consuetudinis obstat, ne is, qui fabularum vacat ineptiis, a sua se vanitate recludat: Quid autem est per figuram cancer, qui post se naturaliter graditur, nisi apostata spiritus, qui postquam semel a Conditore recessit, in posteriora relabi numquam desiit. Unde & diabolus interpretatur deorsum fluens. *S. Petrus Dam. l. 1. ep. 18.*

XIV. S. Laurentius Justinianus inter alia dixit: Qui eruditam possidet linguam, tamquam turris David est, quæ ædificata est cum propugnaculis. Talem se arcem esse S. Job probavit, licet contra ipsum totus infernus omnibus esset viribus armatus; dicit enim: *Pelli meæ, consumptis carnibus, adhæsit os meum, & derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos*. Etenim si hoc loquendi modo Job lamentatur, *S. Laur. Just. c. 11. de discip.*

tatur, quod cum toto corpore a dæmone exulceratus fuerit, nihilominus labia circa dentes a dæmone illæsa permanserint. S. Propheta fine causa lamentatus fuisse videtur, quia longe deformior futurus fuisset, si etiam labia circa dentes ei sustulisset, prout apparet in craniis mortuorum, quæ tanto sunt turpiora, quanto magis dentes a labiis sunt denudati. Veruntamen quod Jobo labia circa dentes illæsa permanserint, minime implacabilis hujus Tyranni infernalis indulgentiæ attribuendum est, sed potius stratagema quoddam fuit; quia tametsi Jobi animam, velut inexpugnabile quoddam fortalitium, ex omni parte vallis & muri custoditum esse viderit, nihilominus per portam se in illud aditum habiturum esse minime diffidit, utpote quem labiis suis in aliqua blasphemiæ, desperationis, maledictionis vel impatientiæ verbum prorupturum esse sperabat. Unde sacer quidam Interpres super Jobum ita scribit: Hoc agere videtur diabolus, qui ingrediendi in eum non acceperat potestatem, cum jam illum totum variis cruciatibus consumpsisset, dentes, linguam, & labia, quæ sunt vasa verborum, reservat; Ex his enim sorialecus cordis promptuarium demonstratur, quod nobis sensus intrinsecus constitutos distinctionis suæ ministerio proferunt. Hæc ergo, inquam, diabolus in eo reservat, ut blasphemiam prolatam ejus ore cognoscat. Sed audiat Scripturam dicentem: *In omnibus his non peccavit Job labiis suis*. Quod ipsum S. Hieronymus diu ante præfatum interpretem his verbis scripserat: Ob hoc enim diabolus consumptis carnibus S. Job, labia ejus integra dereliquit, ut haberet positus in tormentis, quibus esset facile blasphemare; Ideo diabolus linguam reservavit, ut intelligere posset, si Job ob cordis simplicitatem blasphemiam proferret in labiis.

S. Hier. in c. 30. Job.

§. XV. MISCELLANEA.

Qualitas.

I. QUidam Rex Angliæ, cum tres suos filios interrogasset, quid quivis data optione maxime a Deo postularet; respondit primus, fortitudinem se petiturum, ut omnes subjugare posset: Alter pulchritudinem se postulaturum dixit, qua omnes in sui amorem alliceret. Tertius, & natu minimus, collum gruis potius se optaturum dicit, ut non nisi bene discussa verba depromeret. Qui proin cæteris prudentior visus patri, regnum ab eo accepit. *Spec. Ex. dist. 9. ex. 103.*

II. Dicente quodam fratre, desidero custodire cor meum. Respondit Abbas Sitoys: & quomodo possumus custodire cor nostrum, si lingua nostra januam apertam habeat? *Vita PP. l. 5. 102.*

III. Socrates, ut adolescentem quemdam recte cognosceret, dixit illi: Loquere adolescens, ut videam te. *Gran. in loc. com. f. 282.*

IV. Alexander Magnus Epistolam occultas accusationes in Antipatrum continentem cum accepisset a matre, & legendam Ephæstioni dedisset, ea perlecta annulum suum ori illius impressit, dixitque; Contine hæc, & ne eorum quid effutias. Quanto magis si Christus sigillum charitatis fraternæ ori nostro impresserit, & mandatum tacendi adjecerit, parere convenit. *Plut. ap. Fab. conc. 2. in Dom. 21. post Pent.*

V. Non male cecinit Poeta:

Nil melius lingua, lingua nil pejus eadem,
Tristia cum dulci toxica melle gerit.

Faustus ap. Lang. in Polya. v. eod.

VI. Non multis verbis opus est, inquit Seneca, sed efficacibus. Seminis modo spargenda sunt. *Senec. ep. 38.*

VII. Imago animi, sermo est. Qualis vir, talis oratio. Magnum est vocis & silentii temperamentum. *Lang. in Polyanth.*

VIII. Hesiodus Poetarum prudentissimus, linguam non vulgandam, sed recondendam esse dixit, perinde ut thesaurum, ejusque esse in promendo gratiam plurimam, si modesta, & parca, & moderata sit. *Gell. l. 1. attic. noct. c. 15.*

IX. Alphonsus Rex loquaculos homines utres vocitabat; quia sicut utres infusis humoribus extenduntur, donec humorem infusum respuant; ita loquaces inflantur, donec audita garriendo effutiant. *Pan. l. 4.*

X. Cum olim Hebræus Rabbi Jehuda in foro proclamasset, se habere domi aquam auream maximi pretii, quæ restituendis viribus, & producendæ vitæ plurimum conduceret, confluentibus ad ipsum undique emptoribus, ipse eos domum perduxit, & apertis Bibliis illa Psalmi verba recitavit: Quis est homo, qui vult vitam, diligit dies videre bonos? prohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum. Et hanc demum esse aquam vitæ auream dixit. *Drexel. in Phaet. c. 17. §. 1.*

Necessitas.

XI. Fuit, qui lautissimam supellectilem in domo aliena intuitus, aliquid adhuc deesse dixit instrumentum scilicet humanæ genti summe necessarium; quæsitus, quod illud esset? linguarium inquiebat, quo lingua custodiatur; neque enim ulla pars supellectilis tam necessaria est, ac ista. *Hist.*

XII. Abbas Lucius dicenti Longino se habere triplicem cogitationem. 1. Ut peregrinetur. 2. Ut sæpe jejunet. 3. Ut declinet hominum aspectus; respondit: Si non tenueris linguam, quocumque perrexeris, non eris peregrinus, sed refræna hic linguam, & eris etiam hic peregrinus. *Vita PP. l. 4 n. 13.*

XIII. S. Macarius fratri petenti sermonem, per quem salvari posset, dixit: Oportet fugere homines, in cella sedere, & pro peccatis jugiter lamentari, &, quod super omnes virtutes est, tam linguam coercere, quam ventrem. *Ibid. l. 3. n. 189.*

XIV. Diogenes ad juvenem formosum turpia loquentem dixit: Non te pudet ex eburnea vagina plumbeum gladium educere? idem multo magis dici poterit de Christianis, nisi linguam a malis sermonibus coerceant, cum hi ore suo Christum toties excipiant. *Fab. conc. 1. in Dom. 11. post Pent.*

Utilitas.

XV. Abbas Pœmen dixit: Si Monachus ventrem suum & linguam tenuerit, & vocationem non fuerit sectatus, confidat, quia non morietur, sed vivit in perpetuum. *Vita PP. l. 2. c. 2.*

XVI. Cum Arsenius a Deo peteret cognoscere viam, per quam salvari posset, audivit vocem: Arseni, fuge, tace, quiesce. Hæc sunt principia salutis. *Ibid. l. 3. n. 190.*

XVII. Xenocrates, cum maledico quorumdam sermoni summo cum silentio interesset, quæ- *Laertius ap. Lang. in Polya.*

quæſitus, cur id faceret? reſpondit: Quia locutum me eſſe pœnitet, tacuiſſe numquam.

Damnum,

Ibid. XVIII. Theophraſtus dicebat, potius effræni equo inſidendum, quam verbo incompoſito fidendum; eo quod plus periculi ab hoc, quam illo imminet.

Drexel. in Phaet. c. 57. §. 4. XIX. Suidas linguam alloquendo interrogat: quo vadis? cui illa reſpondet: Urbem everſura, aut inſtauratura.

Macrob. de loquac. XX. Pythagoras gladii plagam leviorem eſſe dicebat, quam linguæ; ille enim corpus, hæc animam vulnerat.

Hugo Ret. p. 1. c. 39. ſect. 7. XXI. Garrulorum ſymbolum oſtrea eſt, ut enim, dum hæc ſeſe aperit, cancer lapillum in eam projicit, & ſic eam capit: ita dum garrulus os improvide aperit, diabolus lapillum peccati in os ejus projicit, & ſic in interitum trahit.

§. XVI. AXIOMATA.

Matt. 24. v. 34. Prov. 18. v. 21. I. EX abundantia cordis os loquitur.

II. Mors & vita in manibus linguæ.

III. Bis ad limam, quam ad linguam.

IV. Qui multum fatur, ſtultiſſimus eſſe probatur.

V. Locutum fuiſſe multo pœnituit, neminem tacuiſſe.

VI. Frons aperta, lingua parca, mens clauſa, regnum tenent.

VII. Qualis vir, talis oratio.

Socrates. Quale avis roſtrum, talis & cantus.

Juris conſultus ap. Fab. conc. 2. Do. 13. poſt Pent. VIII. Non oportet multis verbis pauca dicere, ſed paucis multa.

§. XVII. AUTHORES.

I. JEremias Drexelius in Phaetonte.

II. Ludovicus Granatenſis in locis communibus f. 580.

III. Alphonſus Rodriq. p. 2. tr. 2.

IV. Joannes Buſæus in Panario. V. Colloquia otioſa.

V. Joſeph. Langius in Polyanth. V. eod. & V. Loquacitas.

TITULUS LXXXVII.

L U D U S.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

Beyrlinck v. eodem. I. IN genere definitor *dictum vel factum ad animi oblectationem pertinens*; in hoc loco tamen accipitur cum Theologis & Juriſtis pro contractu, quo duo vel plures inter ſe paciſcuntur, ut victori cedat, quod uterque depoſuit.

Diviſio.

Ibid. II. Dividitur præcipue in licitum, & illicitum; quorum prior eſt, qui regulas, & conditiones a Theologis requiſitas obſervat; poſterior eſt, qui aliquam ex dictis conditionibus ſcienter non obſervat. Secundario tamen, & accidentaliter ratione inſtrumentorum, quibus perficitur ludus, dividi poteſt in alearum, chartarum, conorum, trudicularum, & ſimiles ludos.

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Qualitas.

I. QUI ponitis fortonæ menſam, & libatis ſuper eam, numerabo vos in gladio. Quæ verba explicans S. Antoninus, ponunt, inquit, menſam fortuoæ, qui ludunt, exponentes ſe fortunæ, ſive per taxillos ludendo, ſive per chartas & iſti feriuntur gladio divinæ ultionis in inferno. *Iſaiæ 65. v. 11. S. Anton. p. 2. t. 1. c. 23. §. 8.*

II. Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. *Exodi 32. v. 6.*

Fuga.

III. Non ſedi in concilio ludentium. *Jer. c. 15. v. 17.*

IV. Numquam cum ludentibus miſcui me: neque cum his, qui in levitate ambulant, participem me præbui. *Tob. c. 3. v. 17.*

§. III. EX SS. PATRIBUS ET DOCTORIBUS.

Qualitas.

I. LUſor ludum facit Deum ſuum, eo quod illum in amore præponit ipſi Altiſſimo Deo; nam illud ab homine colitur, quod in amore præ cæteris honoratur. *S. Bern. p. 1. ſ. 42. c. 2.*

II. Plus honoris defert luſor tribus taxillis, quam oſſibus Jeſu Chriſti, quem in ludo ſæpius vituperando blaſphemat; propterea per Pſalmiſtam Dominus lamentabiliter de talibus ait: *Foderunt manus meas & pedes meos, & dinumeraverunt omnia oſſa mea*, ſcilicet variis contumeliis afficiendo. *Ibid. ſ. 2.*

III. Chriſtianus quicumque es, & alea ludis, hoc primo in loco credere debes, quia non Chriſtianum, ſed Ethnicum tibi numen eſt. *S. Cypr. de aleat.*

IV. Non eſt quaſi aliquod vitium, quod reddat homines ita infames & abominabiles ſicut ludus. Nullus confidit de luſore, nec vult eum in ſocium alicujus artis, quia ſemper timet, ne furetur, ut ludat. *S. Anton. p. 2. c. 23. ſ. 6.*

Damnum.

V. Vix eſt dare actum, in quo concurrant tot mala, & quot ex ludo; quot enim in taxillis ſunt puncta, tot ſcelera ex eo procedunt, unum gravius altero. *Idem.*

VI. Aleas tractare, non videtur multis peccatum eſſe manifeſtum, ſed infinita vitæ mala ſolet inferre. *S. Chryſ. h. 25. ad pop.*

VII. Sceleſti homines ſunt luſores; quid enim eſt ludus, niſi fomes iniquitatis, & cupiditatis. *S. Bern. ſer. c. 2. c. 16. a. 3. c. 2.*

VIII. Quis, quæſo, ingenuus, ſeu quis homo, & non potius trux bellua delectari queat ludi nomine, abundante nequitia, atque impietate fœdiſſima? Ubi præter hominum vultus *Petrarch. dial. 27. de remed. fort.*

ni-

nihil humani fit vultusque ipsi iracundia ac mœrore obsiti, confusisque clamoribus efferati, nec jam sint humani? Ubi non decor morum, non modestia sit verborum, nec amor erga homines, non erga Deum reverentia, sed jurgia, & rancores, & doli, perjuria, & rapinæ, vulnera, ad extremum, & homicidia quoque.

S. Bernardinus l. c. IX. Ludus est domestica prædatio, usuraria labes, mendaciorum, atque nugarum sedula mater, fons divinæ negationis, crudelis blasphemiæ pater, corruptio populorum, scandalum proximorum, pervicax inobedientiæ filius, amissio temporis, discordiarum, & homicidiorum multorum origo, immane desperationis barathrum, idolorum cultus, iners segnities, otii nutrimentum, diffamationis titulus.

Id. ro. 4. c. 33. X. Idem facit hominem apostatare, postponendo omnem delectationem amoris divini & suæ famæ, quia propter ludum efficitur infamis.

Berchor. in dict. v. ludere. XI. Aleatores in ludis suis non quærunt, nisi alienam pecuniam acquirere, socium fraudare, & decipere, jurare, blasphemare, & maledicere, & quandoque ad verba injuriosa, plagas & verbera prorumpere, & cum totum perdunt, quandoque desperationem incurrere, & finaliter ad rapinas, furta, & homicidia se convertere. Iste enim ludus est diabolicus, & certe, ut credo, per diabolum adinventus.

S. Cypr. de aleat. XII. Si quis aleator Christianus es, tuus, & hæreditatis tuæ inimicus es.

Petrarch. l. c. XIII. Taxillorum eventus nullus prosper, mali omnes & miseri; nam & qui perdidit, affligitur, & qui vincit, illicitur, inque insidias protrahitur.

S. Anton. p. 2. t. 1. c. 23. §. 6. XIV. Lusores propter hoc, ut habeant magis tempus ad ludendum, negligunt divina, missas & vesperas, & orationes & prædicationes, nisi forte orent, ut Deus faciat eos vincere; sed nescit divina justitia patrocinium dare criminibus.

S. Bern. t. 4. p. 1. f. 37. XV. Prima iniquitas est, quia ludus generat cupiditatem in lusore, quia ludendo accenditur cor suum, ut reludat propter recuperare perdita; & si lucratur, magis accenditur avaritia ad ludum, ut magis lucretur. Cum perdit homo, deberet desistere amplius ludere, at avaritia lucrandi trahit eum.

Nitovin. ap. Mans. d. 6. n. 3. XVI. Ludere, latinis auribus perdere significat, & amittere; perdit enim qui ludit, perdit frequenter sua, perdit non raro se, perdit semper tempus; Et lætari in ludo aliquis potest, qui in ludo semper aliquid perdit?

S. Cypr. de aleat. XVII. O manus crudeles, & ad periculum sui armatæ, quæ bona paterna, & opes avorum sudore quæsitas, ignominioso studio dilapidant!

S. Bern. t. 1. f. 42. c. 3. art. 1. XVIII. O denarii infernales! O lucrum maledictionibus plenum! O tremenda judicia, propter tales denarios super universa illorum bona justissime præparata; sicut ego in quibusdam, docente experientia, vidisse credo, quæ sunt testimonia credibilia facta nimis.

§. IV. EXEMPLA SACRA.

Qualitas.

I. CUM S. Bernardo in itinere constituto famosum quidam lusor occurrisset, Sanctum pro equo, cui insidebat, ad lusum invitavit, suam e contra in lusum offerens animam; plenissimo igitur consensu propositum acceptavit Sanctus, pacto præmisso, ut, quisquis plura jaceret puncta, victor remaneret. Totus hilaris itaque lusor ille taxillos jecit, & in punctorum numero prævaluit, dum maximum taxillorum assecutus est numerum, moxque equum veluti suum poposcit; ad quem Dei servus: Sustine, fili, donec & ego jecerim, siquidem plura puncta taxilli habent, jecit itaque Sanctus, duoque tali duodecim expressere puncta, tertius vero miraculose ruptus in duas partes apparuit: in quarum una sex erant puncta, quæ octodecim conficiebant, in alia vero parte divisa aliud se prodebat punctum, quapropter attonitus, miraculoque compunctus lusor non perdidit, sed suam lucratus est animam; siquidem se Sancti viri disciplinæ subdens monachum induit, & exinde virtuosam, perfectamque duxit vitam. *Mans. d. 6. n. 5.*

II. Cardinalis Baronius, in conscribendis præclarioribus annalium Ecclesiasticorum eventibus ad perpetuam memoriam & utilitatem posterum silendum esse non censuit, quod olim B. Petrum Damianum inter, & Episcopum Florentinum accidit; verba autem annalium in compendium redacta, sunt hæc sequentia: Fui aliquando comes itineris V. Episcopi Florentini, cumque vesperi ad hospitium pervenissemus, ego in cellam Presbyteri me subduxi, ille vero in ampla domo inter viatorum turbam substitit. Diluculo autem facto a mulione meo certior factus sum, Episcopum prædictum latrunculorum ludo se cum aliis immiscuisse. Quod verbum sagittæ instar cor meum transfigens, ad iracundiam me commovit, ac proinde tempus admonitionis opportunum nactus, illum conveniens, acriter ipsum reprehendi, discursum meum hunc in modum exordiendo: Etenim virgas proferens manus levavi, quasi verberare volens, dummodo esset, qui tergum submitteret; ille vero subjunxit, si culpam ostenderis, pœnitentiam non recusabo. Tunc ego: Ergone tibi benefactum, tuoque officio congruum esse videtur, subjunxi, quod heri vesperi latrunculis luseris, manumque tuam corpori Salvatoris offerendo assuetam, & linguam, quæ Deum inter, & populum mediatrix existit, sacrilegi ludi contaminatione deturpaveris? Tunc ille, ut erat mansueto animo, & perspicaci ingenio, rationibus a me allatis humiliter acquievit, simulque se similem defectum deinceps nunquam commissurum promittens, debitam a me postulavit pœnitentiam, cui subito ut trinies integrum recitaret Psalterium devote illud meditando, atque insuper duodecim pauperum pedes lavaret, præcepi, totidem illis monetas erogando, liberalique prandio eosdem recreando. Nimirum sicut culpa manibus, & verbis commissa fuerat; ita *Baronius 106. t. n. 48.*

quoque ille pauperum lavando pedes, manus suas a culpæ contagione lavavit, eosque ore suo osculando, quas ore contraxerat culpas, expiavit renovavitque pacem cum Deo, quem detestabili ludo offenderat. Verum enim vero, ex quo in sententia Sancti illius Doctoris, qui Theologiæ Angelus & oraculum Ecclesiæ merito appellatur ludum pro honesta recreatione licere diximus, cur B. Petrus Damianus hunc Episcopum tanta cum asperitate non solum reprehendit, sed & gravi pœnitentia mulctavit? Et quidem tanto id magis mirandum venit, quod idem Episcopus se coram S. Damiano quoad qualitatem ludi purgaverit; nam defensionis sibi faciens scutum, ait, aliud scachum esse, aliud aleam; aleas authoritas prohibuit, Schachos vero tacendo concessit. Ad hoc igitur responderi potest, credibile esse Episcopum hunc in ludo illo excessisse, vel ratione nimis diuturnæ continuationis, vel quia in multorum sæcularium societate, cum scandalo aliquo lusit.

Mansi d. s. 6. 1. III. De S. Joanne Evangelista scribitur, quod, cum de eo certus quidam vir scandalizaretur, eo quod ipsum cum discipulis suis jocantem & ludentem vidisset, ipse ut se defenderet, cuidam, ut arcum intenderet, præcepit, quod cum sæpius fecisset, interrogavit eum: An hoc semper sine intermissione facere posset; qui respondit: Si hoc continuo facerem, arcus frangeretur, subintulit S. Joannes, quod similiter animus hominis frangeretur, si numquam a sua intensione relaxaretur.

Thom. Cantip. l. 2. c. 49. §. 11. IV. Thomas Cantipratensis se a quodam Patre Dominicano, fide dignissimo, audivisse scribit, quod quidam in lusu taxillorum omnibus quæ habebat, ad camisiam usque deperditis, imposita in arcum sagitta, eamdem ad vulnerandam Christi Crucifixi imaginem evibrarit; mox vero sagitta reversa ante faciem jacentis sanguine recenti totaliter infecta reperta est, qui mox in maximas lacrymas resolutus, fratrem, qui mihi hæc narravit, ad duo milliaria quæsitum invenit, & confessus, vitam suam cum mira pœnitentia correxit.

Damnum.

Mansi d. 2. n. 2. V. In celebri quadam Lombardiæ civitate accidit: postquam certus quidam paterfamilias ingentia a filio suo perpessus fuisset damna, eo quod, ut sufficiens ad ludendum pecunia si suppeteret, quidquid in domo patris obvium habebat furaretur, ut venderet: tandem post sæpius adhibitam correctionum suavitatem, nec non reprehensionum austeritatem, eumdem filium ab hoc vitio retrahere, & in viam virtutis perducere studuit, quamvis incassum. Tandem eum in carcerem conjici fecit, e quo tamen paulo post per frequentes cognatorum instantias ereptus, habitationem quamdam paternæ domui vicinam conduxit, quam publicam lusuum officinam effecit. Demum vero cum nocte quadam immane patrasset homicidium, cadaver occisi hominis ante fores patris sui transtulit, scelusque tamquam ab aliis commissum, justitiæ publicæ denunciavit; moxque pater una cum filio minore in vincula conjectus, dum tormentorum violentia utrique adhiberetur, dolorem ferre non valentes, delictum licet minime ab illis factum, confessi sunt, indeque ad patibulum ambo condemnati fuere. Cujus tamen sententiæ executio ob carnificis absentiam aliquandiu dilata fuit, donec tandem pater, ut se a mortis supplicio eximeret, ad obeundum circa filium carnificis officium fuit requisitus, qui ne filium neci traderet, naturali patris affectu munus hoc exequi recusavit, sicut & alius filius minor, mori ipse innocens cum innocente patre maluit quam ejusdem a se patrando suspendio, vitam suam redimere. At vero discolus ille & degener filius (qui sceleris author & homicida occultus fuerat) oblatum sibi idem munus acceptavit, patremque simul & fratrem infami supplicio affecit. Qui tandem rei totius veritatem cuidam amico suo confidenter aperuit, ut illum ad patrem a patibulo post morem depositum, ad sepulturam raptandum induceret, qui ob rei indignitatem stomachatus, facti seriem superioribus indicavit, a quibus cum detestabilis hic homicida, fratricida, patricida examinantibus reus inventus fuisset, pariter & ipse infami patibuli supplicio delictum luere debuit.

VI. Quidam litteris Parmæ operam navans, de seipso retulit, qualiter bonam pecuniæ summam ex lusu lucratus, die quodam largam instituerit eleemosynam eo animo, ut divinam pro continuanda bona in ludo fortuna imploraret, & consequerctur assistentiam. Ab eo autem die semper perdidit, nulla posthac ei favente fortuna, cujus rei quam aliam, nisi illam S. Antonini assignare poterimus rationem: Nescit divina Justitia patrocinium dare criminibus. Id. d. 7. n. 6.

VII. S. Bernardinus suo tempore sibi de infelici quodam homine narratum fuisse scribit, quod animam suam ex desperatione lusus dæmoni ultro consignarit; cum vero ad vigilias noctis peragendas missus fuisset, dæmon ipsi muros civitatis per scalæ gradus ascendentis in specie gryphi apparuit, ipsumque ex posteriori parte chlamydis ad se attraxit, in ejusque signum eamdem transforavit; qui quidem in angustiis positus Deo se recommendavit, & de peccatis suis compunctus, eadem per confessionem expiare cœpit, at vero tantus illum terror invaserat, ut duobus abinde diebus mortuus fuerit. S. Bern. t. 1. f. 42. a. 2. c. 3.

VIII. P. Ottonelli sequentem casum, quem anno 1612. accidisse, a persona quadam fide digna relatum acceperat, hunc in modum recenset. Quidam postquam diu infeliciter lusisset, tandem furore, & ira percitus a collusoribus discessit, quendam chartarum lusoriarum secum deferens manipulum, quas in via sigillatim in minutas partes dilaceravit, impudenter dicendo: Utinam te, o Deus, eundem in modum dilacerare possem. Adjunxit, insuper, hodie quidem in Ecclesia Missam auscultavi, sed merito huic omnino abrenuntio, nec volo, ut quidquam me juvet; aliaque plura ejusmodi verba impietate plena eructavit. Contigit autem, quod dum in via ex colliculo descenderet, fallente pede, concidens collum sibi fregerit, ita tamen ut non tam subito inde moreretur. Mansi d. 5. n. 10.

Ni-

Nimirum Deus ipsi tempus resipiscendi, & actus pœnitentiæ in se excitandi, indulgere voluit, qua tamen Dei indulgentia nequaquam usus est impius, siquidem verissimum est illud: Impius cum in profundum peccatorum venerit, contemnit: dum enim hoc modo desperatus jaceret, oculis furibundis & iracundis velut alter quidam Julianus Apostata, cælum respiciens, digitos sibi præmomordit, simulque Deo & Sanctis etiamnum comminari non destitit, & sic infelicem animam exspiravit.

Ibid. IX. Idem quoque Author de alio quodam lusore refert, qui ludendo quidem Deum & Sanctos per blasphemias non offenderat, sed prospere semper ludendo, ingentem sibi pecuniæ quantitatem comparaverat. Verumtamen dum domum se recipere vellet, nonnulli, qui eum hanc pecuniæ summam secum deportare sciebant, illius aviditate instigati, illum aggredientes vulnerarunt & occiderunt, ipsumque omnibus, quæ secum habebat, exuentes, nudum deseruerunt, adeoque miser ille pecuniam simul & vitam, imo forsitan & animam infeliciter amisit. Ecce tibi jacturam irreparabilem, quam miser, etiam in ludo vicens, perpessus fuit. Similem quoque eventum idem Author de alio quodam lusore scribit, quod, cum ingentem pecuniæ summam ludendo fecisset, ludum deserere voluerit, ne ulterius ludendo fortunam experiretur contrariam, ammitteretque, quæ hactenus feliciter ludendo congregarat; collusor autem imperiose illi ut ludum prosequeretur præcepit; volebat enim, ut, qui hactenus victus remanserat, taodem in ludo victor evaderet, & recuperaret, quæ amiserat; Cumque ludum ille liberum esse, responderet, sibique proinde jus esse, ut ab eodem, quandocumque vellet, desistere posset, collusor ex amico inimicus factus, appreheosum pugionem in pectus ejus impegit, adeo atrociter, ut subito corruens mortuus fuerit.

Ibid. X. Idem pariter Author alium quemdam refert casum, qui Romæ in parte quadam Capitolii verissime accidit. Cum tres sodales ludendo se exercerent, permisit Deus, ut dæmon eos per horribiles appartitiones perterrefaceret, ex cujus spectri aspectu, omnes tres tanto fuerunt horrore perculsi, ut uni illorum omnes defluxerint capilli, alter vero misera morte vitam suam clauserit, tertius denique ad fenestram accurrens, inde se deorsum per ruinosum, & mortale præcipitium proturbarit.

Ibid. n. 3. XI. Aon. 583. Moguntiæ atrox crimen contigit, per certum quemdam perditæ salutis hominem, cui nomen Scellzoff erat, qui vilissimis ortus natalibus vitam suam in tabernis inter taxillorum & chartarum lusus transigebat; fuit enim appetentissimus ludi, ex quo pleraque vitiorum genera, tamquam vermes ex putri cadavere ubertim erumpunt; præcipue vero impietas erga Deum inde nascitur. Impius hic vir cum infeliciter ludendo omnium, quæ habebat, jacturam fecisset, cœpit graviter stomachari, & post convitia collusoribus dicta, Deum etiam, & Sanctos blasphemare. Sunt, qui referunt, eum hac ira & impietate succensum, palam fuisse minitatum, quamcumque Crucifixi Jesu imaginem primum obviam habuisset, ab ea se præsentis damni pœnas, & vindictam repetiturum. Quamprimum ad sacellum pervenit, imaginem Crucifixi diffecuit, ita ut nec ullatenus hæreret quidem. Mox D. Virginis, aliorumque Sanctorum signis cruci astantibus cæsim & punctim pleraque vulnera inflixit. Sed terrificus & admirabilis cruor, subito ex vulneribus a crudelissimo illo sicario passim illatis effluxit, ceu non lignea simulacra, sed vivi homines eam injuriam perpessi forent. Crederes, Deum ipsum tanto scelere appetitum, quodammodo indoluisse, tam stupendo miraculo, velut manifesta doloris confessione mortales ad vindictam faciendam animasse. Porro impius hic sicarius portento copiosi sanguinis ex vulneribus emanantis attonitus factus, toto corpore obriguit, adeo ut loco se movere non posset, unde infragranti crimine deprehensus, Moguntiam ad carceres perductus, vivusque ibidem ignibus consumptus est.

XII. Cæsarius Heisterbacensis terribilem quandam narrat historiam, quæ in civitate quadam diœcesis Coloniensis circa militem quemdam Tiemum contigit, qui ludo taxillorum adeo deditus erat, ut ludendo diem simul cum nocte conjungeret; Hic saccum quemdam pecuniis plenum secum portare solitus erat, ut unumquemque obvium ad ludendum incitaret, adeoque fortunatus erat, ut vinceret semper, numquam perderet; ut autem posteris ostenderetur, quantum Deo tales ludi (in quibus iræ, invidiæ, rixæ, & damna suscitantur, peccatique verba rotantur) contrarii forent, permissum est diabolo, ut cum eo luderet, qui multis illuserat, atque evisceraverat. Nocte igitur quadam spiritus malignus sibi personato habitu, in domum ejus ingressus est, qui sacculum pecuniis plenum sub brachio deferens, lusorem hunc ad colludendum invitavit, mensæque accumbens, extracta pecunia alearum jactum per totam noctem cum ingenti suo lucro in societate solemni hujus lusoris continuavit. Miles autem malam suam expertus fortunam, amissamque ludo pecuniam dolens indignabundus ait: Numquid non diabolus es tu? Et ille: Nunc satis est, appropinquat enim tempus matutinale, oportet nos ire; tollensque illum per tectum traxit, cujus viscera tegulis retrahentibus miserabiliter excussit; & quid de ejus corpore factum sit, vel in quem locum illud projecerit, usque hodie tam a filio ejus, quam a cæteris, qui illum noverant, ignoratur. Tandem vero Cæsarius his verbis concludit: Bene diabolus in hoc mundo suos ministros sinit prosperari, quos semper in fine decipit. *Cæsarius l. 2.*

XIII. S. Cyrillus Episcopus Jerosolimitanus aliud quoddam factum priori parum dissimile refert, quod idem pariter a S. Augustino describitur. Nam miles quidem civitatis illius, dives admodum & nobilis filium, quem habebat male agentem non solum non reprehendebat, verum potius malo illi prælucens exemplo, variis in vitiis, præcipue vero in lusibus edocebat; Hinc cum ad duodecimum ætatis annum pervenisset, die quadam cum patre suo chartis ludens, omniaque perdens, in hanc contra S. Hieron. prorupit blasphemiam: Faciat S. Hieron., quod libet, ego hinc non recedam, *Sylva bib. l. 7. tit. 6. cit. 6.*

donec ludendo victor evaserim; quibus verbis vix etiamnum pronunciatis, nonnulli comparuere dæmones, qui raptum filium in præsentia patris sustulerunt per aera; Ubi vero deinceps manserit, in hodiernum usque diem ignoratur.

Cæsar. l. 5. c. 6. XIV. Supra nominatus Cæsarius deplorabilem refert casum, qui Sacerdoti cuidam accidit, cui nomen Adolphus, qui Plebanus existens curæ animarum obnoxius erat; Ad hunc enim die quadam cum cognato suo chartis ludentem, alius quidam accessit, qui matrem ejus infirmam instanter Confessionem, & Communionem postulare, lacrymosis verbis exposuit: Respondente Sacerdote; Non veniam, nisi expleto ludo, cum ille instaret, asserens infirmam expectare non posse, commotus Sacerdos secum ludenti dixit: Cognate, ego conqueror vobis de homine isto, qui me quiescere non sinit. Videns ille se nihil proficere, tristis ac gemens discessit, & infirma sine confessione atque Viatico ab hac luce migravit. Die autem tertio is qui cum Sacerdote luserat, defunctæ filio occurrit, & Sacerdotis querimoniæ recordatus illum hoc causa occidit. Posthæc Sacerdos in peremptoria incidit infirmitatem, qui cum esset in desperatione, quædam cognata sua sedens coram illo, cum signum contritionis in eo nullum videret, tristis sic ait: Domine, debilis estis valde. Præparate vos propter Deum, invocate illum, ut peccata vestra vobis dimittat. At vero in miserabili hoc Sacerdote impletum est, quod S. Antoninus in hæc verba scribit: Sicut lusores reperiunt se in via diaboli esse, quæ est circuitus, ita & in termino cum eodem sunt, scilicet in inferno. Audiamus enim ex eodem Cæsario horrendum lusoris illius exitum. Desperatus respondit: Vides horreum illud magnum ex opposito nostri? Non sunt in ejus tecto tot calami, quot sunt circa me dæmones congregati, & hoc dicto mox agonizans exspiravit, eos videns adesse moriturus, quorum consilio viserat sanus.

Mans. d. 2. c. 6. XV. S. Franciscæ Romanæ in visione quadam demonstratum fuit, dæmones specialiter eo tendera, ut perversas lusorum animas in inferno cruciare possint; Si quidem sancta hæc matrona vidit nonnullas ostium ad lusores pertinentium partes, illasque super carbones ardentes volvi & revolvi, easdemque super ignitas ferreas tabulas elevari; insuper taxillos ferreos ardentes, nec non aurum & argentum liquefactum, pro quo luserant, faucibus eorum ad potandum infundi, denique eosdem virgis castigari acerbissimis, in quorum extremitatibus globi ferrei igniti suspensi erant; qui ex illis alios fraudulenter deceperant, suspendebantur; qui vero traditorea fuerant, in quatuor partes dilaniari videbantur.

Sylvan. Raz. de mirabil. B. V. XVI. Sylvanus Razius Monachus Camaldulensis in libro, quem de miraculis Matris Dei composuit, sequentem de quodam in Saxonia commorante, sacrilego, refert historiam, qui postquam ingentem pecuniæ summam infeliciter ludendo amisisset, membra Christi adeo horrende blasphemare cœpit, ut circumstantes obturatis auribus præ nimio pavore pectus in signum doloris percutiens, in fugam se receperint. Impius vero ab invisibili quodam ictu percussus, in terram cecit, & clamando, eheu! quis me percussit? misere extinctus fuit. Cum vero vestibus exueretur, inventum est vulnus quoddam, quasi a bicipiti gladio adeo horrende inflictum, ut omnia ejus interiora inde videri potuerint.

Beyrlinck in theatr. V. alea. XVII. Author Theatri vitæ humanæ de quodam lusore Budano refert, quod, cum in nomine Dei ludens, omnia, quæ habuerat, perdidisset; illius vero collusor in nomine diaboli ludum agens, constanter lucratus fuisset, ipse ira & furore percitus, & per cœmeterium se proripiens, Crucifixi frontem saxo petiit, quod in vulnere hæsit. Accidit vero, quod lanio quidam eidem loco vicinius, tametsi podagra laborans, dum dormiret, tribus vicibus repetitom a cælo præceptum audierit, quo e lecto jubebatur surgere, & primum sibi obviam confestim necare, quare expedite surrexit, & in ferventem aleatorem incidens, cultro lanario eum interfecit.

Ex Tho. Cantipr. l. 2. Apum c. 49 p. 10. XVIII. In Brabantiæ partibus urbe Lovanio, civis quidem generosus & bonus in nocte Sancta Parasceves ad matutinas surgens, transibat ante cellarium in platea, in quo perditissimi adolescentes ad ludum tesserarum sedentes, blasphemiis & juramentis invicem contendebant. Transiens autem civis invenit homines plateæ ante cellarium, qui magno murmure plangebant hominem quendam ignotum miserabiliter plagatum & sanguine cruentatum. Qui cum quæreret auctorem læsionis tantæ quis esset, responderunt: Isti, inquiunt, juvenes qui hic in cellario ad tesseras ludunt. Mox igitur ingressus civis improperat ludentibus tali nocte, & eos duris verbis interrogat, cur hominem ignotum ingressum ad eos tam crudeliter verberassent? Attoniti autem juvenes negant, nullum vero ab eis vel verbo vel verbere lacessitum. Et mox cum cive surgentes, omnes quærunt hominem cruentatum, nec inveniunt. Conversi itaque singuli ad seipsos, animadvertunt juramentis suis terribilibus in ludo prolatis rursum Christum Dominum contumeliis affectum, rursum improperiis cruciatum.

Ibid. XIX. Cum in quadam villa Campaniæ Judæus cum Christiano in Sacra nocte Parasceves in tesserarum ludo consedens multa pecuniam perderet, & ex hoc impatientius turbaretur, tandem in Christum retorquens injuriam blasphemavit. Et mox cum ad jactandum tesseras collegisset, manus ejus cum tesseris sit contracta. Qui reprobo furore succensus, cum ipsa contracta manu mensam lusoriam percutere niteretur, iterato in Christum & matrem ejus blasphemiam turpissimam evomens, statim eversis terribiliter oculis cecidit, & exspiravit. Christianus vero collusor illius pavore nimio in amentiam versus, elanguit & miseram vitam morte misera finivit.

Ex literis an. 1583. in Prov. Lusit. to Coll. Aug. XX. In Provincia Lusitaniæ miles cum templum peteret, ut de more sacris adesset, a comitibus avocatur ad ludum. Hic cum pecunias amitteret, sibi suisque provocatoribus mala omnia precatur, nec tamen ab alea, spe recuperandi quod perdidit, avelli poterat; Sed cum ea iterum male cederet, infernis sese devovet furiis, & dæmones, ut se

se rapiant infelicem, desperatis clamoribus invocat. An? inquit, auditis, an temere verba jacto, & præstigiis deceptus manibus dæmones revera non esse credo. Mira res! Subito dejectus in terram linguæ & aurium usu privatur; cumque dies aliquot jacuisset ut mortuus, ad valetudinarium perductus, instar furiosi canis in eos, qui se viserent, irruebat, mutaque erat lingua maledica, & imis demersa faucibus agitari suo arbitratu nutuque non poterat. Adit hominem unus e nostris, nutibusque ut divinam misericordiam ad memoriam redigat, cohortatur. Paruit monitis æger, & divina implorata clementia, melior est factus. Mox confirmatis utcumque viribus, urbis templa cum lacrymis circuire cœpit, & veniam pacemque a Deo precari. Nostri hominem sic instituunt non tam oratione quam scripto, quoniam nondum vis audiendi redierat, ut ad commune omnium perfugium cæli terræque Reginam preces frequenter adhibeat, ita fore, ut a Deo, quicquid posceret impetraret, nec inane consilium fuit; Sabbato enim, quem Ecclesia diem colendæ Dei Matri vetere instituto dicavit, ad ejus prostratus effigiem longas preces lacrymasque fundens, repentina & inusitata voluptate perfusus, percipere sibi ab ea munus aliquod videbatur. Inde in aliud Dei Matris sacellum immigrat, & lychni pensilis oleo fauces linit; tum ad preces recurrit ardens, & in ipso precationis æstu vox redit. Hic versus in Dei Deique matris laudes, beneficium acceptum prædicare, quid, ut se gratum memoremque præberet, remisso militiæ nuncio, B. Virgini se dicavit, cujus etiam ædis ministerio in perpetuum se addixit, tanto futurus contra dæmones, quibus se tradiderat tutior, quanto est ejus, quo se transtulit, tutela major.

§. V. EXEMPLA PROFANA.

Qualitas.

Idem l. c. I. DE Cajo Caligula Imperatore scribitur, quod, cum per omnem Galliam divites expilasset omni pecunia, eademque turpiter profudisset, alea ludere cœperit. Verum cum pecuniam sibi deesse intelligeret, ob eamque causam Gallos censeri, ac eorum locupletissimos interfici jussisset, ad collusores suos reversus ait: Vos quidem de parvo drachmarum numero contenditis, ego collegi aureorum sexagies centena millia.

S. Bern. t. 4. ser. 31. p. 1. II. Cum Lucifer per varias mundi partes, multas spirituum suorum legiones transmisisset, ut ubique maledictionum tentationumque seminarent zizania, accidit, quod circa tempus Natalitiorum Salvatoris nostri, se magnopere cruciari lamentarentur, utpote quo atrociores paterentur pœnas, quam totius anni reliquo tempore, quapropter in unum convenientes, expediverunt solemnem ad Luciferum principem suum legationem, in qua legari fuerunt Azardus, & Sbarainus: qui ad Luciferum venientes, se in nocte Natalis Domini & festis subsequentibus plus quam aliis diebus cruciari, querula voce espofuerunt. Lucifer autem causas hujus tormenti ab iis edisœre volens, sequens ab iis retulit responsum: illa nocte, dicebant, fideles omnes magna cum devotione frequentant Ecclesiam, omnes Sacerdotes tres celebrant Missas, Confessiones & Communiones insolito majori numero frequentantur, & successive diebus sequentibus veræ pœnitentiæ actibus sunt dediti; Unde graviter ab iis vapulantes, prævalere nec quidquam possumus. Mox Lucifer, quinam Sacerdotes Christiani, & quosnam ritus observarent, interrogavit: cui illi responderunt: Distinctas in Episcopatus habent provincias, cui unus præsidens, Episcopus appellatur, subditos habens Archipresbyteros, Presbyteros, Diaconos & Clericos: Sæculares autem divisi per Parochias, a Parochis gubernantur; qui Ecclesiis præfecti, in Sacro apparatu Missas celebrant, & panem in Corpus Christi transsubstantiant &c. Recensitis vero malis, ex Christianorum pietate & devotione, specialiter in diebus illis Natalitiis, in eis resultantibus, respondit Lucifer: Facilis mihi videtur modus, quem si fideliter observaveritis omnia, quæ in iis diebus fiunt, bonæ vos torquentia, inutilia efficiuntur. Volo igitur, quod illud, quod fit pro Christo, fiat pro meo nomine: faciatis, quod in omni civitate ædificetur unus Episcopatus in meo nomine, & vocetur Barataria, Episcopum volo esse dominatorem illius civitatis, quæ elocet ipsam Baratariam. Varia igitur, pro ludis trudiculariis instituendis, distribuit ministeria & officia, legatosque remittens, præcepit eis, ut spiritibus infernalibus a quibus missi fuerant, nomine suo dicerent: Quilibet reperiat diversos ludos, ut diversimode possit nobis sacrificari, & deberi sacrificium Christi. Unde, inquit S. Bernardinus, mota est a Lucifero hæc machina, ut specialiter in nocte Natalis Domini varii inventi fuerint lusus, ut sacrificaretur diabolo; asserit insuper idem Bernardinus, quod ludus Sbaraini repertus fuerit per diabolum, qui dicitur Sbarainus: lusus alearum fuerit repertus per Azardum dæmonem: Minoretus repertus fuerit per Minoretum dæmonem, & sic de aliis. Unde quicumque ludit istis ludis prohibitis, celebrat diabolo.

III. Ferunt Hunnorum populos omnibus bellum inferre nationibus, fœneratoribus tamen esse subjectos; &, com sine legibus vivant, aleæ solius legibus obedire, in procinctu ludere, tesseras simul & arma portare, & plores suis, quam hostilibus ictibus interire. In victoria sua captivos fieri, & spolia suorum perpeti, quæ pati ab hoste non noverint. Ideo nunquam belli studia deponere, quod victi aleæ ludo, cum totius prædæ munus amiserint, ludendi subsidia requirunt bellandi periculo; frequenter autem tanto ardore rapi, ut cum ea (quæ sola magis æstimant) victus arma tradiderit, ad unum aleæ jactum vitam suam potestati vel victoris, vel fœneratoris addicant. *S. Ambr. l. 1. in Tob. c. 11.*

IV. Plato juvenem aliquando propter lusum acriter reprehendisse legitur: Sed moniti impatiens puer replicavit: Sic objurgas ob rem parvam? Cui mox Philosophus: Parvum non est assuescere. *Bey, l. l. c.*

Ibid. V. Inventus est, qui, quasi parum fuerit in vita lusisse, testamento religiose caverit, ut ex ossibus suis tesseræ fierent, cute vero & membranis mensa, alveolus, fritillique, quanta fieri posset diligentia contegerentur; Nimirum ut quod vivus libentissime factitabat, mortuus etiam, quantum posset, obiret.

Arist. l. 4. Eth. c. 1. VI. Aristoteles in sua Ethica ludum taxillorum atque Chartarum, tanquam deformem contemnit, inhonestum, lusores, fures appellat, lucrumque inde comparatum homine indignum esse affirmat.

Mansi di. 12. 1. n. 4. VII. Agarenos seu Turcas, quocumque genere ludi, deposita pecunia instituti ludant, ignominia primum, deinde supplicio graviore affici, nonnulli testantur.

§. VI. SIMILITUDINES.

Qualitas.

S. Anton. p. 2. t. 4. & c. 5. §. 6. I. SIcut Deus invenit viginti & unam literas primo, nam aliæ postea sunt superadditæ ad componendam Bibliam, ubi est omnis Sapientia revelata; Ita invenit diabolus, taxillos, Bibliam suam, ubi posuit viginti & unum puncta, tanquam literas suas nigras, ubi in usu ejus reperitur omnis malitia peccati; Quid est enim malum, quod inde non sequatur.

S. Th. 2. 2. q. 68. a. 2. II. Sicut corpus, cum limitatum habeat vigorem, continuo laborare non potest, sed nonnunquam aliqua indiget quiete; ita quoque anima & mens nostra in continua operatione diu durare nequit, nisi recreatione sublevetur. Quies enim animæ est delectatio, & ideo remedium contra fatigationem animalem adhibetur per aliquam delectationem, intermissa intentione ad insistendum studio orationis.

Mansi d. 9 n. 2. III. Sicut enim medicina, ut salutem corpori afferat, in certa mensura & cum discretione exhibenda est, quia secus usurpata mortem adferret: Ita quoque ludus regulari debet secundum exigentiam & necessitatem personæ sublevandæ, quia si aliter fieret, in excessum prorumperet & vitium. *Ibid.*

IV. Sicut vinum forte & generosum modice potatum confortat & corroborat stomachum, viresque lætificat, & vivaces efficit; sine mensura autem sumptum, caput turbat, inebriat, sanitati officit, usum quoque rationis obscurat, & impedit; Ita etiam ludus pro recreatione, laboribus præcedentibus debita, brevi quoque tempore & cum modestia exercitus, conveniens est, laudabilis, & omnis culpæ expers; Si vero excedatur in illo, in vitium degenerat. Unde S. Ambr. recte monet: Caveamus, ne, dum relaxare animum volumus, solvamus omnem harmoniam, quasi concentum quendam bonorum operum. *S. Ambr. l. 1. de offic.*

Damnum.

S. Anton. l. c. §. 7. V. Sicut aranea se eviscerat ad faciendas telas, quibus capiat muscas; sic lusor consumit se ad excogitandas malitias, & operandum, quomodo possit alios decipere, & sibi acquirere.

§. VII. MOTIVA.

Ad ludum moderandum.

I. QUia Christianum valde dedecet; uti S. Cyprianus indicavit, dicens: Aleator quicumque es, Christianum te dices, quod non es, eo quod sæculi particeps es, nec amicus Christi potes esse, qui cum inimico Christi tenes amicitiam. *S. Cypr. de Aleat.*

II. *Quia diaboli inventum est*; uti idem Sanctus indicavit, dicens: Hostis ille antiquus circuit pulsans Dei servos, & non uno genere tentans: multæ enim sunt tentationes ejus. Ex quibus est aleæ tabula, quæ est diaboli laqueus manifestus, venenum portans lethale serpentis. *Idem.*

III. *Quia per quam noxius est*. 1. Reipublicæ, utpote latrociniorum & rapinarum origo. Unde non immerito S. Antoninus ita scribit: Qui sunt dediti ludo, cum non habeant ad ludendum, furantur, vel a parentibus occulte rapiendo, & furtum est, vel a vicinis, vel a magistris, si in exercitiis sunt artium mechanicarum; si vincunt, augent furtum; Unde & furata tenentur restituere. 2. Famæ, uti recte advertit Abulensis, dicens: Vita turpis inde nascitur, quia qui assuescunt ad ludum, omnem honestatem perdunt, unde efficiuntur viles. Et sic extr. de excef. prææl. c. inter dilectos, vocatur vilis persona, ille qui est aleator publicus. Unde Petrarcha, abjicienda est, inquit, delectatio inhonesta (Ludi) etsi non virtutis, at saltem famæ studio, & pudoris causa; nam vix aliud in actibus hominum invenias, ubi tam clare mores ac vitia detegantur. 3. Vitæ, uti idem Abulensis indicat his verbis. Decimum (damnum) est mortis causa: quia ludentes irascuntur, dum perdunt, & prorumpunt in verba injuriosa, & de verbis ad vulnera & homicidia. 4. Temporis; nam, eodem restante, ex ludo nascitur perditio temporis, quia non vacatur bonis operibus, & sic perduntur omnia illa, quæ posset interim facere, & tamen nullum est majus damnum quam temporis; quia damna rerum sunt recuperabilia, damnum autem temporis nequaquam maxime, quia Deus exactissimam rationem petet a nobis de tempore concesso ad vitam, & bene operandum, in quo fuerit expensum. Unde S. Antoninus merito exclamat: O quam male poterunt reddere rationem de tempore, qui totos dies, & aliquando etiam noctem adjungunt circa ludum, & non solum amittunt ipsi ludentes tempus, sed alios amittere faciunt, qui scilicet aspiciunt. *S. Anton. l. c. §. c.* *Abulens. q. 51. in c. 6. Matth.* *Petrarc. dial. 27.* *Abulens. q. 60.* *Id. q. 55.* *S. Anton. p. 2. t. 1. c. 21. §. 6.*

IV. *Quia aliorum infectivus est*: uti idem Sanctus indicavit, dicens: Hoc vitium videtur infectivum, cum enim quis videt alium ludere, ubi nihil cogitabat de ludo, inclinatur ad simile. Quod etiam Abulensis confirmans, corrumpuntur, inquit, proximi multipliciter videntes istos ludos, cum erudiantur ex hoc ad malum. *Id. Abul. q. 55. cit.*

V. *Quia consuetudo ludendi difficulter relinquitur*; nam, teste Aristotele, generatus habitus, adhuc ex iteratis actibus dilatatur, & fir- *Arist. in Ethic.*

firmatur magis, & dilatatus habitus in ejus actibus magis ac magis delectat, & delectatio perficit opus. Sic lusor frequentans ludos ita delectatur in eo, ut totam quasi suam felicitatem videatur ibi ponere. Et quia consuetudo est altera natura, sicut naturalia tolli non possunt, ita, quæ in consuetudinem ducta, ut a ludis vix possint homines avelli, quantumcumque perpendant ex hujusmodi vituperari, & consommari. Sed & Cantipratensis ait: Assueti talibus, de facili non desistunt: Ardor tantus inest lusoribus, ut omnem verecundiam perdant.

Cantipr. l. 2. c. 49. §. 8.

VI. *Quia usurarium facit hominem*; nam terribilior usura, quæ fit in mundo, & turpior quæstus est ludus. Nam ex eo, quod usurarius accipiat centum pro centenario in uno anno, tu facies illud damnum proximo tuo in hora una. Idem quoque S. Bern. t. 1. in serm. quodam dixerat: Satis hinc inde repensio, nec hucusque reperire novi in sæculo isto lucrum, tot impietatibus ac maledictionibus plenum, sicut est illud, quod per ludum acquiritur.

S. Bern. t. 1. 4-1-33 p. 8.

VII. *Quia per ludum immoderatum tres leges violantur*; Divina, quia virtuti charitatis immediate adversatur, si quis temporalia proximi bona cum ipsius damno desideret, & ideo hoc ipsum in ultimo Decalogi præcepto expresse prohibetur. Est quoque contra legem naturæ, quia lusor facit alteri, quod sibi fieri nollet, spoliando collusorem bonis suis, & sæpe etiam illis, quæ ei ad propriam & familiæ suæ sustentationem sunt necessaria. Est denique contra legem positivam, quia multæ leges Civiles, & Canonicæ in Republicæ commodum, lusus alearum & chartarum severe interdicunt.

Mansi d. 7. n. 4.

§. VIII. ASCETICA.

I. IN *primis nosse debet Asceta, quando licitus sit moderatus lusus*; id quod ex S. Thoma discere poterit, sic loquente: Attendendum est, sicut in omnibus humanis actibus, ut congruat personæ, tempori, & loco, & secundum alias circumstantias ordinetur debitas, ut scilicet sit tempore, & homine dignus.

S. Th. 2. 2. q. 68. art. 2.

II. *Nosse debet, quando ludus sit peccatum grave*; qua in re sic loquitur S. Anton. Nota secundo, quod ludus aleæ est peccatum mortale secundum Raymundum: quod probari potest ex pœna; nullus enim debet deponi vel excommunicari, nisi pro mortali vero, vel præsumpto; sed ludens ad aleas debet deponi vel excommunicari secundum illum Can. Episc. Ergo &c. Quod credo verum, quando ex cupiditate quis ludit, scilicet principaliter motus, non ab recreationem, sed ad acquirendum quid notabile per ludum.

S. Anton. l. cit.

III. *Nosse debet, ludum quoque in scripturis nonnumquam cum laude conjunctum esse*. Unde dicitur: *Egredietur de eis laus, voxque ludentium*; quia ludus debitis vestitus circumstantiis virtus est laudabilis, quæ a sacris Doctoribus Eutrapelia appellatur, de quo S. Thomas sequentem statuit conclusionem inquiens: Circa ludos & jocos, qui nonnumquam ad animi solamen necessarii sunt, si secundum rationem fiant, aliquam virtutem esse oportet, quam Eutrapeliam vocant.

Jer. 30. 19.

S. Thom. l. cit.

IV. *Nosse debet, quid Doctores de vitioso ludo sentiant*. S. Cyprianus aleam vocat mali alveum. S. Bernardinus, multarum stultitiarum ludibrium singulare, fomitem iniquitatis, & cupiditatis, Presbyterum diaboli comitatus, cunctorum vitiorum seminarium. Petrarcha vitiorum omnium regnum, & famæ nubem, & scelerum stimulum.

Ap. Mansi d. 1. & 1.

§. IX. MISCELLANEA ET CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Qualitas.

I. OBservandum est, quod S. Paulus de ludo, qui Ismaelem inter, & Isaac agebatur, cujus in Genesi c. 21. fit mentio, loquens, eundem persecutionis nomine appellarit, inquiens: *Sed quomodo tunc is, qui secundum carnem natus fuerat, persequebatur eum, qui secundum spiritum*, ita & nunc; sed quid dicit scriptura? Ejice ancillam, & filium ejus. Ubi primo advertendum est, ludi hujus authorem servæ cujusdam Ægyptiæ fuisse filium, ut inde servitutem colligeremus, quam vitium hoc suis insinuat sequacibus, servos suos illis efficiendo, suæque tyrannidi subjectos propria libertate privando. Lusum intellexit Sara persecutionem, inquit Gloss. ex mente S. Aug. Origenes quoque interrogat, inquiens, quid luserat aut quid nocuerat, si ludebat? Apostolum miror, qui ludum hunc persecutionem pronunciavit, dicens: *Sed sicut tunc is, qui secundum &c.* Cum nulla utique persecutio Ismaelis adversus Isaac mota referatur, nisi hic solus ludus. Verumtamen ludo proprium magis epithetum dari non poterat, quam quod persecutio appellaretur, quia major persecutio dari nequit, quam quæ per hoc vitium homini intentatur, utpote, quod tempus nobis eripit adeo pretiosum; facultates aufert, quas tantopere custodimus, famam & existimationem, quæ adeo quæritur, deprædatur, virtute quoque spoliat, imo nonnumquam & anima, tametsi pretiosissimus sit thesaurus, quem possidemus: & tamen adeo insani sumus, ut hanc persecutionem data opera quæramus, investigemus, promptaque pecunia, nec non innumeris periculis, & anxietatibus comparemus. Is qui semetipsum lacerat, & indigne habet, tanquam stultus & cerebro vacuus ligatur, & ab omni conversatione humana sequestratur; at vero talis est omnis lusor, utpote qui inimicus, & persecutor est sui ipsius, prout SS. Patres diversi optime probant.

Galat. 4. v. 29.

Origen. in caten.

II. Petrarcha quemdam, qui se in ludo vicisse gloriabatur, his verbis introducit: Lusi, & vici, cui tum ipsi respondet, inquiens: Bene, nisi in campum redis, alioquin nullus campus planior, nullo in campo volubilior est fortuna. Ludes iterum, & perdes; quod vicisti autem, hinc atque illinc mille diripient, & quod perdideris, nemo restituet. Hi, qui vincunt, inquit vir quidam sapiens, adeo sunt rari, ut corvus albus; hi vero, qui ex ludo depauperantur, adeo sunt innumeri, ut muscæ Apuliæ.

Petrarch. dial. 27.

TI-

TITULUS LXXXVIII.

L U X U R I A.

§. I. QUOAD ESSENTIAM.

Definitio.

[S. Th. 2. 2. q. 153. a. 1.] I. EST inordinatus appetitus venereorum, ut S. Thomas definivit; vel, ut alii, impuræ & libidinosæ voluptatis appetitus inordinatus. Desumptum est hoc nomen a luxu, qui est immoderata appetitio cujuscumque rei gratæ, rationi non obtemperans. Unde S. Thomas ait, luxuriam principaliter esse circa venereas voluptates, secundario autem excessum in alii dicere.

Divisio.

II. Dividitur in septem species, quarum 1. est *Fornicatio*, seu concubitus soluti cum soluta (quæ sit a voto, matrimonio, religione libera) ex mutuo consensu. 2. *Stuprum*, seu virginis defloratio, ipsa invicta facta. 3. *Raptus*, seu mulieris vi abductæ violenta violentia. 4. *Adulterium*, seu conjugis cum persona soluta vel conjugata concubitus. 5. *Incestus*, seu congressus cum consanguinea vel affine usque ad quartum gradum. 6. *Sacrilegium*, seu rei sacræ (sive locus sit, sive persona) violatio per actum venereum. 7. *Vitium contra naturam*, seu congressus a quo est impossibilis generatio; & subdividitur in quatuor alias species, nempe *Mollitiem*, quæ absque congressu voluntarie procuratur feminis fluxus: *Sodomiam*, seu congressus duarum ejusdem sexus personarum: *Bestialitatem*, seu concubitum cum alio subjecto, quam homine: & *Congressum innaturali*; cum scilicet debitus quidem sexus servatur, sed modus inordinatus sine legitima causa adhibetur.

Actus.

[Jac. 1. v. 14.] III. Primus est, *Cogitationes pravas*, licet absque delectatiooe morosa, fovere, de quibus S. Jacobus locutus est, dum dixit: Nemo, cum tentatur, dicat, quoniam a Deo tentatur, Deus enim intentator malorum est, sed unusquisque a sua coocupiscentia tentatur, abstractus & illectus.

[Jer. 4. v. 14.] IV. Secundus est, *Morosa delectatio in cogitationibus impuris*: de qua Jeremias dixit: Usquequo morabuntur in te cogitationes noxiæ?

[Jac. 1. v. 15.] V. Tertius est, *Consensus simplex in opus luxuriosum*: de quo idem S. Jacobus dixit: Concupiscentia, cum conceperit, parit peccatum.

[Job 31. v. 1.] VI. Quartus est, *Aspectus libidinosus*: de quo S. Job dixit: Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine; quam enim partem haberet in me Deus desuper.

[Eph. 5. v. 3.] VII. Quintus est, *Verborum impudicorum prolatio*: de qua S. Paulus dixit: Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet Sanctos.

[Ap. Marchan. tub. sac. tr. 3. lect. 1.] VIII. Sextus est, *Oscula impudica*: de quibus V. Beda sic loquitur: Qui verba vel oscula meretricis amplectitur, quasi januam jam gehennalis abyssi pulsat, citoque mergitur, si pedem cautus non retrahit; si non membra reliqua a vicina cohibet fovea pœnalis, in quam nullus omnino, nisi filius iræ labitur.

[Eccl. 13. v. 1.] IX. Septimus est, *Tactus & amplexus impudici*: de quibus illud Siracidis intelligi potest: Qui tetigerit picem, inquinabitur ab illa.

[Jac. 1. v. 15.] X. Octavus est, *Ipsius operis consummatio*: de qua S. Jacobus: Peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem.

[S. Aug. l. 8. conf. c. 5.] XI. Nonus est, *Consuetudo operis luxuriosi*: quam expertus S. Augustinus dixit: Suspirabam ligatus non ferro alieno, sed ferrea mea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me. Quippe ex voluntate perversa facta est libido, & dum servitur libidioi, facta est consuetudo.

[Idem l. c.] [S. Greg. h. 11. in Ev.] XII. Decimus est, *Necessitas quædam ex frequentatione orta*: de qua idem S. Aug. mox addit: Et dum non resistitur consuetudini, facta est necessitas; quibus quasi ansulis quibusdam sibimet innexis tenebat me obstrictum dura servitus; nam ut S. Gregorius bene advertit, usitata culpa obligat mentem, ut nequaquam surgere possit. Ad rectitudinem conatur, & labitur; quia, ubi diu sponte perstitit, ibi, & cum noluerit, coacta cadit.

§. II. EX S. SCRIPTURA.

Qualitas.

[1. Cor. 6. v. 18.] I. FUgite fornicationem; omne enim peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.

[Matth. 5. v. 28.] II. Ego autem dico vobis, quoniam omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.

[Prov. 6. v. 27.] III. Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta sua non ardeant, aut ambulare super prunas, ut non comburantur plantæ ejus? sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus, cum tetigerit eam.

[Jer. 5. v. 8.] IV. Equi amatores & emissarii facti sunt; unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat.

[Osee 5. v. 4.] V. Non dabunt cogitationes suas, ut revertantur ad Deum suum, quia spiritus fornicationis in medio eorum.

[Jer. 2. v. 24.] VI. Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris sui, nullus avertet eam. Nam onagra, cum semel naribus hausit odorem masculi, tam perdite eum insequitur, ut nullis viribus detineri queat.

Fuga.

[Eccl. 9. v. 2.] VII. Ne des mulieri potestatem animæ tuæ, ne ingrediatur in virtute tua, & confundaris.

[Ib. v. 6.] VIII. Ne des fornicariis animam tuam in ullo, ne perdas te & hæreditatem tuam.

[Tob. 4. v. 13.] IX. Attende tibi, fili mi, a fornicatione & præter uxorem tuam nunquam patiaris crimen feire.

X. Cum

Eccl. 9. v. 12. X. Cum aliena mulicre non ſedeas omnino, nec accumbas cum ea ſuper cubitum: & non alterceris cum ea in vino, ne forte declinet cor tuum in illam, & ſanguine tuo labaris in perditionem.

Ephes. 5. v. 3. XI. Fornicatio autem, & omnis immunditia & avaritia, ne quidem nominetur in vobis, ut decet Dei Sanctos.

1 Thessal. 4. v. 3. XII. Hæc eſt voluntas Dei, ut abſtineatis vos a fornicatione, ut ſciat unuſquiſque vas ſuum poſſidere in ſanctificatione & honore, non in paſſione deſiderii, ſicut & gentes, quæ ignorant Deum.

Eccl. 18. v. 30. XIII. Poſt concupiſcentias tuas non eas, & a voluntate tua avertere; ſi præſtes animæ tuæ concupiſcentias ejus, faciet te in gaudium inimicis tuis.

Rom. 13. v. 14. XIV. Induimini Dominum Jeſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſideriis.

1. Cor. 6. v. 15. XV. Neſcitis, quoniam corpora veſtra ſunt membra Chriſti? Tollens ergo membra Chriſti faciam membra meretricis? Abſit.

Damnum.

Eccl. 19. v. 3. XVI. Qui ſe jungit fornicariis, erit nequam, putredo & vermes hæreditabunt illum, & extolletur in exemplum majus, & tolletur de numero anima ejus.

Prov. 23. v. 27. XVII. Fovea profunda eſt meretrix, & puteus anguſtus aliena. Inſidiatur in via quaſi latro, & quos incautos videt, interficit.

Eccl. 9. v. 10. XVIII. Omnis mulier, quæ eſt fornicaria, quaſi ſtercus in via, ab omnibus prætereuntibus conculcabitur.

Prov. 16. v. 32. XIX. Qui adulter eſt, propter inopiam cordis perdet animam ſuam, turpitudinem & ignominiam congregat ſibi, & opprobrium illius non delebitur.

Amos 6. v. 4. XX. Væ, qui dormitis in lectis eburneis, & laſcivitis in ſtratis veſtris.

Gen. 6. v. 3. XXI. Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt.

Eccl. 47. v. 22. XXII. Inclinaſti femora tua mulieribus, poteſtatem habuiſti in corpore tuo, dediſti maculam in gloria tua, profanaſti ſemen tuum, inducere iracundiam ad liberos tuos, & incitari ſtultitiam tuam.

Prov. 2. v. 18. XXIII. Inclinata eſt ad mortem domus ejus, & ad inferos ſemitæ ipſius, omnes, qui ingrediuntur ad eam, non revertentur, nec apprehendent ſemitas vitæ.

§. III. EX SS. PATRIBUS.

Qualitas.

S. Auguſt. de Angul. Cleric. I. QUantos Leones domuit una infirmitas delicata, id eſt, luxuria, quæ cum ſit vilis & miſera, de magnis efficit prædam.

S. Hier. in ep. II. Qui luxuriatur, vivens mortuus eſt, & ferreas mentes libido domat, quæ majorem in virginibus patiatur famem, dum dulcius putant omne, quod neſciunt.

Ibid. III. Libido tranſacta ſemper relinquit ſui pœnitudinem, & numquam ſatiatur, & extincta reaccenditur, uſu creſcit & deficit; nec rationi paret, quæ impetu ducitur.

S. Ber. ſuper Cant. IV. Luxuriæ currus quadriga volvitur vitiorum, ingluvie videlicet ventris, libidine coitus, mollitie veſtium, otii corporiſque reſolutione; trahitur equis duobus, proſperitate vitæ, & rerum abundantia; & qui his præſident, duo ſunt, ignaviæ torpor & infida ſecuritas.

Hugo. V. O extrema libidinis turpitudo, quæ non ſolum mentem effœminat, ſed corpus enervat; non ſolum maculat animam, ſed fœdat perſonam; ſemper illam præcedunt ardor & petulantia, ſemper comitatur fœtor & immunditia, ſemper ſequitur dolor & pœnitentia.

S. Auguſt. VI. Qualis eſt in oculis hominum, qui inverſis pedibus ambulare videtur; talis eſt in oculis Angelorum, cui propria caro dominatur.

S. Amb. l. 2. c. 1. de Cain. & Abel. VII. Sævus criminum ſtimulus libido eſt, quæ numquam quietum patitur manere affectum, nocte fervet, die anhelat, de ſomno excitat, a negotio abducit, a ratione revocat, aufert conſilium, amentes inquietat, lapſos inclinat, nullus peccandi modus, & inexplebilis ſcelerum ſitis niſi morte amantis extingui non poteſt.

S. Auguſt. in lib. de bon. mul. c. 2. VIII. Inter omnia certamina Chriſtianorum ſola dura ſunt prælia caſtitatis, ubi quotidiana eſt pugna, & rara victoria; gravem namque fortita eſt caſtitas inimicum, cui quotidie reſiſtitur, & ſemper timetur.

S. Hier. in ep. IX. Venter mero æſtuans, cito ſpumat in libidinem; Venter enim & genitalia vicina ſunt, & unum alteri ſubminiſtrat. Ex vicinitate enim membrorum ſequitur confœderatio vitiorum.

Caſſiod. l. amicit. X. Cum cætera vitia ſe quibuſdam virtutum tegumentis oppallient, mens hujus turpitudinis conſcia, tantum prima fronte præfert ſuæ accuſationis horrorem, & non ſolum ea hora, qua impia caro pernicioſa voluptate perſtringitur, ſed etiam, quoties audit aliquid de turpitudine ſua, rubore perfunditur, abſentiamque captat, & immundi operis recordatione torquetur.

S. Auguſt. ſ. 250. de temp. XI. Quanta iniquitas, & quam lugenda perverſitas, ut animam, quam Chriſtus ſanguine ſuo redemit, luxurioſus quiſque propter unius momenti delectationem libidinis diabolo vendat. Vere enim nimium miſerenda & plangenda conditio eſt, ubi cito præterit quod delectat, & per diabolum in cruce manet, quod ſine fine cruciat. Libidinis impetus momento tranſit, & opprobrium infelicis animæ ſemper permanet.

Dio. Carthuſ. in c. 20. Job. XII. Omnis delectatio carnalium velut imperceptibile punctum, celerrimumque momentum eſt, reſpectu infernalium æternalium acerbiſſimorum ſuppliciorum, momentaneumque quod delectat in mundo, æternumque quod cruciat in inferno.

S. Thom. Villanov. conc. 2. de S. Ildeph. XIII. Avaros, ſuperbos, invidos, iracundos plures devotos invenies, & licet peccatores, tamen pii, & qui in Deum & Sanctos ejus piam & devotam habeant affectionem: Libidinoſus utique abſorptus eſt in libidinem, neque Deum, neque Sanctos reveretur, & diligit, nulla in eo devotionis ſcintilla, nullum ſpiritualis amoris veſtigium.

XIV.

S. Petr. 2. & J. 22. XIV. Luxuriosus comparatur porco; si enim ex una parte videret luti volutabrum, & ex alia parte lectum rosarum positum? eligeret in volutabro luti resolvi, quam in rosarum lecto; sic tales immunditiam luxuriæ deliciis Paradisi præponunt.

Aug. de Civ. Dei. XV. Luxuria non est vitium corporum pulchriorum vel suavium, sed animæ perversæ amantis corporeas voluptates neglecta temperantia, qua aptamur spiritualibus.

Greg. in moral. XVI. Malum luxuriæ & cogitatione perpetratur, aut opere; callidus enim adversarius noster, cum ab effectu operis expellitur, secreta cogitatione polluere nititur.

Bernard. in serm. XVII. Alia est carnis luxoria, qua in castitate corrumpimur, alia cordis, qua de castitate gloriamur.

Damnum.

S. Basil. in c. 2. Is. XVIII. Revera voluptates corporeæ similes sunt cœpis & alliis, multum enim pungitivæ acrimoniæ & irritamenti suggerunt, in amœnam vero graveolentiam, & vix elucibilem immittunt iis, quorum voragini se semel ingesserint, plurimum lacrymarum conciliant suis affectatoribus.

S. Laur. Just. de int. con. fl. Sus. c. 3. XIX. Laboriosa prorsus & ad superandum difficilis est carnalis illecebra, quæ die noctuque spiritui infesta sentitur, foris habet, cui adhæreat, & contra quem sæviat intus, propagatur in carne, coalescit in tempore, enutritur in vitiis, neglecta roboratur, &, dum dominatur, interimit, numquam rationis legibus cedit, numquam superata quiescit, semper floret, semper viget, serpit continuo ut cancer, sævit ut ignis, rapit ut leo, tumet ut coluber, insidiatur ut latro, cæno voluptatur ut aper, sat numquam dicit, ut infernus inflammat totum corpus nativitatis inflammata a gehenna, libidinum pruritus excitat, concupiscentias movet, fugat prudentiam, castitatem impugnat.

S. Hieron. epist. ad Ruff. XX. Sol hominum, Salomon thesaurus deliciarum Dei, sapientiæ singulare domicilium, crasso tenebrarum fuscatus atramento, lucem animæ suæ, gloriam domus suæ, odorem famæ suæ amisit amore mulierum, & postremo curvatus coram Baalim, ex Ecclesiaste Domini, mutatus est in membrum Zabuli.

S. Ambr. apol. de David. XXI. Sampson validus & fortis, leonem suffocavit, sed amorem suum suffocare non potuit; vincula solvit hostium, sed suarum non solvit nexus cupiditatum; messes incendit alienas, & unius ipse mulieris accensus igniculo, messes suæ virtutis amisit.

S. Hieron. ep. Mons. d. 21. n. 22. XXII. De nullo peccato legitur dixisse Deum quod pœnituit, se fecisse hominem, nisi de peccato carnis, pro quo totum mundum diluvio delevit.

S. Eusev. l. 6. XXIII. Luxuria comparatur gehennæ; Nam in gehenna sunt specialiter tria; Ignis ardens, vermis rodens & sulphur fœtens; sic in peccato luxuriæ est ignis concupiscentiæ, vermis, scilicet remorsus conscientiæ, & sulphur, scilicet fumus, & ideo, qui est in peccato luxuriæ, jam quodammodo est in supplicio gehennæ.

S. Laur. Justin. XXIV. Ut dæmon Christi impedire posset agonem, ad consueta concurrit muliebria arma, cum quibus olim strenuissimos debellaverat Duces. Adam quippe de paradisi amænitate dejecit; Loth in filiarum compulit stuprum; Sampson in manus Philisthiim dedit; David in adulterii atque homicidii crimen induxit; Salomonem etiam sapientia perdita alienigenarum Deos thurificare coegit; Apostolorum novissime Principem in Magistri negatione prostravit; hominum quoque redemptio, mediante Pilati uxore, ne fieret, laboravit.

S. Bernar. l. 4 l. 21. de lux. XXV. Non est aliquod vitium, per quod mundus tantum subjiciatur diabolo: hoc peccatum lætificat infernum, & quasi totum mundum trahit ad supplicium. Hic cadit exemplum de consilio luciferi, in quo dæmones per totum mundum dispersi referebant mala, quæ commiserant; & omnes percutiebantur, solum dæmon, qui per quadraginta annos monachum ad luxuriam provocaverat, fuit a lucifero coronatus.

S. Isidor. l. 2. sent. c. 39. XXVI. Magis per luxuriam humanum genus subditur diabolo, quam per cætera vitia; cum enim ille variis tentamentis illectos homines conetur pervertere, magis tamen mœchandi desiderium suggerit, quia utrumque sexum in hoc vitio amplius ægrotare intendit.

XXVII. Ipsæ quoque voluptates impudicæ animæ impediunt salutem, oblivionem Dei inducunt, a sapientia mentem retrahunt, sterilitatem bonorum operum inferunt, auferunt animi virilitatem, hominem impatientem faciunt, & spiritualibus deliciis cor privant.

S. Thom. a Villan. c. 1. de S. Joseph. XXVIII. Nihil in homine, quem possidet ignis hic, relinquit inustum, etsi fuerit quispiam in juventute sua omnium virtutum decore prætulgidus, & veluti paradisus Dei vernantibus undique & fragrantibus gratiarum liliis dealbetur, si semel intima ejus hic penetraverit rogus, totum funditus urit, totum absumit, totum redigit in favillam, ex amæno paradiso in desertum horridum, & ex Angelo reducit in belluam.

Discip. Stella in c. 15. Luc. XXIX. Luxuria est quidam ignis infernalis, cujus gula est materia, turpitudo flamma, immunditia cinis, infamia fumus, tormentum finis.

Eusebi. ep. ad Dam. XXX. Eadem corpus debilitat, & quasi semper ipsum morte destruit, famam denigrat, marsupia evacuat, furta instruit, homicidia causat, memoriam hebetat, cor aufert, oculos utriusque hominis cæcat, & præ cæteris iram Dei provocat. Pro nullo reatu tam manifestam justitiam exercuit Deus sine misericordia, quam pro isto.

Hugo de S. vict. de inst. Mon. l. 4. c. 10. XXXI. Luxuria gratuita tollit, animam inficit, corpori morbum paralysis ingerit, & cæcitatem oculis, corpus inquinat, famam deflorat, pecuniam tollit: inimica est proximo, fœtet Deo, placet diabolo, odibilis Angelis, ejus ignis descendit in infernum, fumus ejus vindictam petens ascendit in cælum.

Oleaster Numer. c. 25. v. 2. XXXII. Sunt quædam vitia sic colligata, ut quamprimum unum admittas, aliud te invadere necessum sit; trahit luxuria & libidinis ardor ad omnia, quæ vult, etiamsi maxima vitia sint & peccata.

XXXIII.

S. Thom. Villan. s. c. XXXIII. Nullus ad Dei contemptum promptior, nullus ad malum perpetrandum audacior, nullus ad persistendum in peccato tenacior, quam luxuriosus.

XXXIV. Luxuria est inimica Deo, inimica virtutibus; perdit omnem substantiam, & ad præsens voluptate deliniens, futuram non sinit cogitare paupertatem.

XXXV. O quam acerbus est fructus luxuriæ, amarior felle; crudelior gladio!

Idem. XXXVI. O ignis infernalis luxuria, cujus materia gola, cujus flamma superbia, cujus scintillæ prava colloquia, cujus fumus infamia, cujus cinis immunditia, cujus finis gehenna.

S. Greg. l. 21. mor. XXXVII. Quælibet alia fiant bona opera, si luxuriæ scelus non abluitur, immensitate hujus vitii obruuntur.

Hugo. XXXVIII. Quis ejus multiplices species enumerare valeat? hæc enim Pentapolim cum adjacente regione subvertit, Sichem cum populo interemit, hæc filios Judæ percussit, Judæum & Madianitidem pugione transfodit, tribum Benjamin pro uxore Levitæ delevit, filios Heli Sacerdotis in bello prostravit, hæc Uriam occidit, Ammon interfecit, plurimos lapidavit, hæc Rubem maledixit, Sampsonem seduxit, Salomonem pervertit. Verum est ergo: Propter speciem mulieris multi perierunt.

S. Greg. in moral. XXXIX. Ex quo luxuria semel mentem occupaverit, vix eum bona cogitare permittit: sunt enim desideria viscosa, quia ex suggestione oritur cogitatio, ex cogitatione affectio, ex affectione delectatio, ex delectatione consensus, ex consensu operatio, ex operatione consuetudo, ex consuetudine desperatio, ex desperatione peccati defensio, ex defensione gloriatio, ex gloriatione damnatio.

S. Greg. l. 31. mor. XL. De luxuria cæcitas mentis, inconsideratio, inconstantia, præcipitatio, amor sui, odium Dei, affectus præsentis sæculi, horror autem vel desperatio futuri generantur.

S. Remigius Rhemensis. XLI. Demptis parvulis, ex adultis propter carnis vitium pauci salvantur.

XLII. Computruerunt jumenta in stercore suo, inquit Joel. Jumenta autem computrescere, teste S. Gregorio, est, carnales homines in fœtore luxuriæ suæ vitam finire; non enim esse homines sed jumenta declarantur, de quibus per Prophetam dicitur: Unusquisque ad uxorem proximi hinniebat.

S. Greg. 24. mor. S. Isidor. or 11. c. 1. XLIII. Hos homicidis deteriores judico, nam mori præstat, quam ita ignominiose vivere, homicida enim a corpore animam divellit, hic vero animam simul cum corpore perdit, & quodcumque peccatum dixeris; nihil huic sceleri æquale reperies.

Beda de Tempio Salo. Ho. XLIV. Luxuria est immoderata carnis petulantia, dulce venenum, importuna lues, perniciosa potio, quæ humanum corpus debilitat, & virilis animi robur enervat.

Ibid. XLV. Venus est illecebrosa voluptas, adulterina jucunditas, quæ mel habet in ore, fel in corde.

Chrysost. sup. Matt. 24. ho. 4. XLVI. Luxuria homicidas facit.

Fuga.

XLVII. Fuge consilia inimici improba o homo, recordare tuorum cum Deo pactorum, & sanctificationem custodi, ut gratiam invenias coram Domino. Quos occidere in eremo morsus serpentum non potuere, hos Madianitarum fornicatio prostravit, ut etiam Idolorum victimas comederent. *S. Ephr. s. p. super. attende.*

§. VI. EXEMPLA CATHOLICA EXTERNA.

Qualitas.

I. Dulcitius Præses putans se rem habere cum SS. Virginibus Agape, Chione, & Hirene, ollas & sartagines amplexus est, totusque nigredine infectus omnium ludibrium factus est. *Spec. Ex. dist. 6. ex. 80.*

II. Theotimus quidam jussus a medicis congressu uxoris abstinere, ni luminibus privari velit, neglexit consilium, & in ipso congressu dicens: Vale amicum lumen, completa libidine oculis orbatus est. *Ibid. ex. 107.*

III. Luxuria tentatus Monachus quidam juvari non potuit a sene, qoia cooperari nolebat, & tentationibus resistere. *Vita PP. l. 3. n. 13.*

IV. S. Hieronymus de seipso fatetur; O quoties ego ipse in Eremo constitutus, in illa vasta solitudine, quæ exusta solis ardoribus, horridum monachis præstat habitaculum, putabam me Romanis interesse deliciis. Sedebam solus quia amaritudine repletus eram. Horrebant sacco membra deformia, & squalidæ cutis situm æthiopicæ carnis obduxerat. Quotidie lacrymæ, quotidie gemitus; & si quando repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa hærentia collidebam. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum tali me carcere ipse damnaveram, scorpionum tantum socius & ferarum, sæpe choris intereram puellarum, pallebant ora jejuniis, & mens desideriis æstuabat in frigido corpore, & ante hominem suum jam carne præmortua, sola libidinum incendia bulliebant. *S. Hieron. ep. 22.*

V. S. Pachomius optabat ferarum dentibus laniari, eo quod 40. annorum solitudine, jejuniorum, aliarumque rerum asperitate hunc hostem expugnare non potuerit, licet numquam penitus eidem succubuerit. *Pallad. c. 26.*

VI. Moyses e latrone Eremita, licet integro sexennio jejunia, vigilias, preces, multasque lacrymas adhibuerit, non potuit tamen lasciviam carnis domare, donec post multos labores exanilatos, benedictione patris sui spiritualis quietem aliquam, fremente licet satana, meruisset. *Ib. c. 22.*

VII. S. Catharina Senensis, si aliquando a persona aliqua loxuriæ dedita salutabatur, nihil respondit, sed tergum obvertit, dixitque, se ex anima illorum tantum fœtorem efflantem sensisse, ut ad vomitum provocaretur. *Raymund. in vi.*

VIII. S. Pachomius eum dæmoni, qui in specie Æthiopissæ ad scelus ipsum incitaverat, colaphum infregisset, fœtorem manu contractum vix duobus annis eluere potuit. *Pallad. c. 29.*

IX. S.

Surius 10. Jan. IX. S. Euthymius, si forte aliquis, qui turpi suggestioni consenserat, pone ipsum transibat, tantum fœtorem sensit, ut a dæmone possessus videretur.

Vitæ PP. l. 6. l. 5. n. 18. X. Angelus quidam cum juxta cadaver transiens nullum horrorem ostendisset, Juvene vero libidinoso, & floridum sertum gerente ipsi obviante nares obturasset, quæsitus a Cliente causam facti respondit, Juvenem illum in conspectu Dei plus fœtere, quam cadaver quantumcumque putridum.

Sabel. l. 4. XI. In Britaniæ insulæ parte, quæ recentiore nomine Scotia appellatur. Jacob Rex ejus gentis Genis dictus, publice quidem matrimonia non contraxit cum duabus sororibus, sed cætera quidem maritalia jura cum eis exercuit.

Ibid. XII. Fera prorsus libido fuit Fabriensis cujusdam civis, nam cum descifcente populo a Clavellis ejus urbis principibus, ne fœminis quidem populi rabies ferrumque pepercisset, ipse eum mortua Clavellorum virgine comiscere per luxuriam non erubuit.

Fuga.

Spec. Ex. dist. 8. ex. 30. XIII. Luxuria tentatus frater quidam, cum audisset, mulierem illam, cujus pulchritudine tentabatur, mortuam esse, accessit ad sepulchrum, & pallio suo fœtentem carnem mulieris extergens, naribus suis applicabat dicens: Ecce habes desiderium, quod requirebas, satia te ex eo. Et sic tentationem vicit.

Ibid. ex. 101. XII. Alius quidam similiter tentatus cum suasit patris Spiritualis in eremum secessisset, sicoque dumtaxat pane victitans assiduo se labore occupasset, dæmon in specie mulieris apparens, victum se confessus est, simulque fœtore horribili relicto ostendit, quam turpem & fœdam voluptatem monachus appetiisset.

Ibid. ex. 102. XV. Senex quidam, ut tentationem luxuriæ vinceret, omnes digitos manus igni applicuit, & mulierem tentantem repente mortuam precibus suis ad vitam reduxit.

Surius in Vita 7. Mart. XVI. S. Thomas Aquinas, cum pronax scortum in ejus cubiculum immissum fuisset, in primis ad orationem confugiens dixit: Ne sinas quæso, Domine Jesu, & tu Sanctissima Virgo & Mater, ut tam immani me scelere obstringam: postea accepto titione fugavit illud, & ostio clauso ab Angeli cingulo circa lumbos constringi in signum continentiæ promeruit.

S. Ambr. lib. 1. de Virg. XVII. Adolescens Etruscus, cum adverteret, ob admirandam oris pulchritudinem fœminas in amorem ejus accendi, totum vultum stigmatibus exaravit.

Pratum Spir. c. 10. XVIII. Virgo quædam Alaxandrina advertens adolescentem quempiam oculorum suorum pulchritudine captum eosdem sibi exuit, ac eidem submisit.

S. Hier. in Paulo & Doro. in Niceta. XIX. Nicetas in lectulo florido ligatus cum scortum ad lasciviam ipsum sollicitaret, præcisam linguam in faciem illius expuens, ac sic libidinis sensum succedente doloris magnitudine superavit.

Jacob. d. Vitriac. XX. Virgines Leodicenses, ne a militibus opprimerentur, cum alio fugere non possent, in cloacas se præcipitarunt.

XXI. S. Ursinus Presbyter, cum jamjam moriturus esset, accedente uxore, & num vitalem adhuc spiritum trahat, aures naribus ejus applicante, quanto valuit nisu, dicit: Recede a me mulier, adhuc igniculus vivit, paleam tolle. *S. Greg. l. 4. dial. c. 11.*

XXII. Venit aliquando quidam in Sene, ut fieret monachus, qui etiam accepit filium suum nuper ablactatum. Qui cum factus fuisset juvenis, cœperunt impugnatores dæmones sollicitare eum. Et dixit patri suo: Vado ad sæculum, quoniam non valeo carnales concupiscentias sustinere. Pater autem ejus consolabatur eum. Dixit ergo illi juvenis: Jam sustinere non valeo, pater, dimitte me redire ad sæculum. Dixit ei pater suus. Audi me, fili, adhuc semel, & tolle tibi quadraginta panes, & folia palmarum dierum quadraginta & vade in eremum quadraginta diebus, & voluntas Domini fiet. Qui obediens patri suo surrexit, & abiit in eremum, & mansit ibi laborans, & faciens plectas seu funiculos de palmis, & panem siccum comedens. Et cum ibi dies viginti quievisset, ecce vidit opus quoddam diabolicum venire super se, & stetit coram eo velut mulier Æthiopissa fœtida, & turpis aspectu, ita ut fœtorem ejus sustinere non posset, & abjiciebat eam a se. Et illa dicebat ei: Ego sum, quæ in cordibus hominum dulcis appareo, sed propter obedientiam tuam, & laborem, quem sustines, non permisit me Deus seducere te, sed innotui tibi fœtorem meum. Ille autem surrexit, & gratias agens Deo, venit ad Patrem suum, & dixit ei: Jam nolo ire ad sæculum, Pater, vidi enim operationem diaboli, & fœtorem ejus. Cognoverat autem Pater de hoc ipso, & dicit ei: Si mansisses quadraginta dies, & custodisses usque ad finem mandatum meum, majora haberes videre. *In vitis PP. de fornic. ex. 4.*

XXIII. Quidam Juvenis secrete S. Andreæ dixit: Mater mea pulchrum me videns, de opere illicito me attentavit, cui cum nullatenus assentirem, judicem adiit, volens in me crimen tantæ nequitiæ retorquere; sed ora pro me, ne moriar tam injuste. Nam accusatus penitus reticebo, malens vitam perdere, quam matrem tam turpiter infamare. Juvenis igitur vocatur ad judicium, & illico eum Andreas prosequitur. Accusat mater instanter filium, quod se voluerit violare. Interrogatus pluries juvenis, an res taliter se haberet, nihil penitus respondebat. Tunc Andreas Matri dixit: Crudelissima fœminarum, quæ per tuam libidinem filium unicum tuum vis perire. Tunc mulier Præposito dixit: Domine, huic homini filius meus adhæsit, postquam hæc agere voluit. Iratusitaque Judex jussit puerum in saccum linitum pice & bitumine mitti, & in flumen projici, Andream autem in carcere retervari, donec excogitaret supplicium, quo periret. Sed orante Andrea tonitru horribile omnes terruit, & terræ motus ingens cunctos prostravit, & mulier a fulmine percussa & arefacta corruit. Orantibus autem cæteris Apostolum, ne perirent, oravit pro eis, & omnia cessaverunt. Tunc Præpositus credidit, & domus ejus tota. *Vincent. Belov. in spec. Hist. l. 9. c. 63.*

XXIV. Refert S. Bernardinus, quod cum die *S. Bern. 10. 4. s. 10. de Lux.*

die quodam simul congregati essent frater Ægidius Assisinas, frater Simon, frater Ruffinus, & frater Juniperus, interque se collationem facerent spiritualem, frater Ægidius illos interrogavit: Quid fecistis vos cum tentationibus carnis? Cui frater Simon, se hujus peccati turpitudinem & deformitatem considerasse, ex eaque meditationem se ad illud efficaciter detestandum motum fuisse, respondet. Frater Ruffinus dixit: Ego me in terra prosterno, Deique & Sanctissimæ Matris ejus auxilium & clementiam per ferventem quamdam orationem eo usque imploro, donec ab iis liberatum me esse sentiam. Frater Juniperus respondit: Quando suggestiones diabolicas appropinquare experior, portas cordis mei per sanctas meditationes claudere, animæque fortalitio bonam adhibere custodiam satago, ne inimicus illud usquam subingredi, vel contra illud prævalere possit: Cum illæ suggestiones ostium cordis quasi pulsando percutiunt, ego respondeo ad intus: pro te nullatenus reserata erit: extra, extra, quia hospitium captum est, & ideo hic recipi non potestis, & sic numquam intrare permitto. Tandem frater Ægidius suum quoque consilium subjunxit, dicens: Tecum frater Junipere consilium teneo, quia cum illo peccato tutius & distinctius pugnatur fugiendo, ubi ab intus est provocatio carnis, appetitur ab extra, per sensus sentitur tantus & tam fortis hostium exercitus; nam aliter est tibi fortis pugna, & rara victoria.

Turpitudo.

Robert. Holcot. in Sap. l. 18. 102. XXV. Refert quidam Scriptor de quodam Necromantico, quod, cum more suo solito dæmonem invocasset, videretque, quod post toties iteratas incantationes minime compareret, de dæmonis perfidia graviter fuerit conquestus: cumque dæmon tandem quidem apparuisset, ita tamen, ut procul ab eo remotus subsisteret, Necromanticus causam moræ, nec non, cur non propinquius ad illum accederet, sciscitatus fuit, cui dæmon respondit; Fœtor luxuriæ tuæ non permittit accedere, magus namque ille paulo ante cum meretrice quadam turpe habuerat carnis commercium.

Vincent. l. 12. c. 59. 60. 61. & 62. XXVI. Legitur in vita SS. Virginum Agapis, Chionæ, & Hirenæ: Quoniam cum Imperator Diocletianus esset, rumores Sanctitatis Agapis & Chionæ Virginum, præsentatis eis sibi, promisit eis maritos de palatio suo, per quos illustres esse possent, si Christum negantes idola colerent. Cumque nullatenus a Christianitate flecti possent, jussit Præsidi Dulcitio diversis tormentis eas affligere. Cum autem præsentatæ essent, videns eas, captu oculorum astrictus, turpissimo spiritu agebatur, & fecit eas apud talem officialem tradi custodiendas, qui als libertatem promitteret, si captivæ ejus animo consensum præbuissent. Sed cum nec promissionibus, nec terroribus animum commutarent, ausus est ipse Præses cellulam ingredi, ubi illæ orantes noctem Christo pervigilem exhibebant, in quo loco omnia coquinæ utensilia reposita erant. Ingressus autem cum vellet perficere, ad quod eum ardor libidinis impellebat, alienatus mente cœpit ollas amplecti, & sartagines osculari. In quibus diu ludificatus, totus niger, & cacabatus talis cœpit esse vestibus, & in facie, qualis a diabolo possidebatur in mente. Tandem cum suis egressus est; qui eum cum luminaribus expectabant, visoque eo omnes fugerunt, videntes eum talem; nullam habentem corporis partem, quæ non esset inquinata, & in partibus scissa. Stantibus enim ancillis Dei, & psallentibus, nullum penitus per eum potuit diabolus impedimentum afferre. Videns ergo Præses se ab officio suo esse contemptum, nesciens, quid se factum esset, non est reversus in domum suam, sed cœpit concito cursus ire ad Palatium Diocletiani inquiens: Prosternam me invictissimis Imperatoribus, & dicam, me ita ab officio ludibrio habitum, ac cum irrisione, & clamoribus derelictum. Cumque mane apertum esset Palatium, & ille totus cacabatus intrare vellet ad Regem, alii virgis, alii pugnis, alii in faciem ejus exsufflantes eum impingebant, alii quoque ridentes, alii irascentes eum expellebant, & vix potuerunt eum servi ad domum suam ducere, dicentes: Respice te, & respice. Clauserat autem diabolus oculos ejus, nec poterat se ipsum attendere; sed videbatur ei, quod totus mundus esset nivels vestimentis indutus. Mens autem sana in eo erat, & soli oculi tenebantur a Satana, quibus Dei Martyres obscœna mentis conamine respexerat. Interea putans ancillarum Dei maleficiis evenisse, coram publico tribunali jussit eas exspoliari, ut corpora earum nuda aspiceret, sed ita fixæ inventæ sunt vestes earum, ut quasi coria corporibus juncta putarentur. Hæc attendens Dulcitius, & consternatus, ita obdormire cœpit in tribunali, ut nec a pulsantibus posset excitari, sed sic dormiens sublatus est in domum suam, & ibi evigilavit. Hæc audiens Diocletianus, tradidit eas Sisinnio, qui sacrificare nolentes jussit vivas incendi. Cum ergo in ignem missæ, nec vestimenta earum arderent, dixerunt: Domine Jesu, ne ab hac hora patiaris nos loqui cum his, qui te verum Deum negaverunt. His dictis prostraverunt se in oratione, & immaculatis corporibus, intactis crinibus, integrisque vestibus, digesto igne repertæ sunt, in crastino etiam jussit Hierenam locari in prostibulo, sed apparuerunt ducentibus eam duo milites dicentes: Misit nos Comes, ut ducatis eam ubi ego dico. Et duxerunt eam in supercilio montis. Tunc videns se delusum Sisinnius, eques perrexit ad montem, & videns eam orantem, tota die giravit eam, nec tamen potuit ad eam pervenire. Tetendit autem unus servorum ejus arcum, & jaculo perforavit eam. Et sic cum gloria pervenit ad Dominum. Quarum corpora Anastasia cum gaudio sepelivit, orans Dominum, ut earum particeps fieri mereretur.

Damnum.

XXVII. Thomas Cantiprat. de carnali quodam & lascivo viro refert, quod, dum per vi- *Th. Cantip. lib. 2. apum c. 30. n. 10.*

ride

ride pratum quoddam deambularet, omne gramen seu herba, quam pedibus suis attingebat, exficcata & arefacta mox fuerit invenit vestigia præeuntis in gramine quasi igne contacta manifestissime palluisse. Idem quoque in eodem capite sibi a persona quadam, quæ hujus rei oculatus, & fidelis testis est, relatum fuisse subjungit, se vidisse locum in gramine, ubi de vespere quidam Clerici hoc vitio infecti consederant, de mane omnibus circum locis abundantissimo rore in fusis, sine ullo rore, quasi sceleris conscium, siccissimum remansisse.

Bollandus. 5. Febr. n. 19. XXVIII. Bollandus in vita viginti sex Martyrum in Japonia crucifixorum refert, Taicosamam Imperatorem de se protestatum fuisse, facile se quoque collum suum fidei Christianæ submissurum, dummodo sibi deinde consuetis suis voluptatibus carnalibus uti & vacare liceret.

Mansi d. 6. n. 18. XXIX. In vita S. Francisci Salesii legitur, quod, cum is, Clemente VIII. Pontifice maximo suadente, Genevam se non sine ingenti vitæ discrimine contulisset, ut Bezam ab hæresi conversum Ecclesiæ Catholicæ denuo recuperaret, jamque illum habito cum eo discursu satis prolixo convictum lucratus fuisset, numquam tamen ad hoc illum permovere potuerit ut pedem suum e civitate Genevensi efferret; cumque Sanctus Præsul hanc ejus pertinaciam vehementer miraretur, Beza in sui excusationem juvenculam quamdam, quæ uxor ejus erat, coram sancto Episcopo prodire jussit, dixitque ei: Ecce obstaculum, quo ego retineor.

Rayn. Anno 1453. n. 30. XXX. In Galliis Guilielmus Edelinus inter Theologos emeritus, Prior S. Germani in Laya, magicæ impietatis crimine a Censoribus fidei damnatus est: Is ob laxatas libidini habenas, in tantum scelus lapsum se confessus est, furentemque impudicitiæ facibus ad satiandas cupiditates, quoties luberet, a maligno spiritu ad Magorum cœtum perduci solitum, & cacodæmonem arietis specie indutum adorasse, ut illustris fœminæ amoribus dæmonis ope potiretur.

Mansi d. 22. n. 22. XXXI. Joannes Manlius Norimbergensis sequentem casum refert, prorsus horribilem. Cum enim scholaris quidam ex habito cum vidua quadam carnali commercio suscepisset filium, hisque Baptismi suscipiendi causa delatus fuisset ad Ecclesiam, Parocho parentum nomina exquirente, nutrice vero ea edere detrectante, sine Baptismo suscepto, non sine utriusque parentis ignominia relatus est matri; quæ contremiscens, suumque delictum in famam publicam abiturum esse formidans, sine Baptismi lavacro accepto strangulavit infantulum, injectoque collo suo resti semetipsam suspendio enecavit; Scholaris autem utriusque mortis se reum esse agnoscens, infixo in pectus suum ferro vitam sibi propria manu ademit. Quæ funesta fama cum ad aures Parochi pervenisset, hic se infantem sine Baptismo domum remittendo, funestis his eventibus causam dedisse considerans, laqueum collo suo inferens, desperabundus vitam finivit. Tandem Author hujus historiæ ita concludit: Ergo oremus, & vigilemus, Satan non dormit; mille talia committuntur, sed tecta, tempore suo tamen in lucem eruenda.

XXXII. Bollandus in vita S. Antonini Abbatis Surrentini de Archipresbytero quodam refert, quod in pœnam lascivæ vitæ suæ a Deo contagiosa quadam, & pestilentiali peste percussus, horridissimam Elephantiæ lepram contraxit, adeo ut in totius corporis superficie, ne unum quidem naturalis coloris signum notare potuisset, omnes eum fugiebant, cuncti præ contagii timore vitabant. Cumque omnia humanorum remediorum genera frustra tentasset, tandem ad hunc Sanctum Abbatem confugit, qui eum nocte quadam in somnis curavit; at vero notate diligenter, quid ei dixerit: Sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat; cohibe vagam mentem, adstringe lubricam juventutem, abjice voluptatem prævaricatricem, & averte oculos tuos, ne videant vanitatem. *Bolland. 14 Febr. c. 6. n. 23.*

XXXIII. P. Hieremias Drexelius refert, quod Sacerdos quidam omnem possibilem adhibuerit conatum, ut libidinosum quemdam ad seriam induceret pœnitudinem, ac resipiscentiam; & primo quidem blandis illum ac charitatem spirantibus aggressus sit admonitionibus, cumque se per hasce nihil ab hoc lascivo homine obtinere posse cerneret, divinam illi posuerit justitiam, peccati illius rigidissimam ultricem, demum vero illi protestatus sit; se illi e cælo peccatorum veniam nequaquam promittere, aut Sacramentalem ei absolutionem dare posse; Unde infelix homo obmutescens, plangere & post singultus respondere cœpit, dicens: Pater mi, licet inferni portas mihi aperias, & dæmones ad me rapiendum in procinctu stans viderem, attamen in prompta & proxima peccati illius committendi occasione constitutus, ab hocce peccato me continere nequaquam possem, licet certo & evidenter me subito post commissum peccatum in ignem æternum præcipitandum esse scirem. *Drexel. in Talem.*

XXXIV. Princeps cujusdam civitatis Presbyterum habebat sanctæ conversationis virum, & in Divinis officiis, præcipue in solemnitate Missarum indesinenter assiduum. Qui cum quotidie sacris mysteriis reverenter insisteret, Angelus Domini ex consuetudine veniebat, & vidente Principe Sacramentum Dominici corporis ex offerentis manibus assumebat. Sed quæ criminalis hujus vitæ lubrica & incerta conditio! Nam qui Angelicis fruebatur mundis obsequiis, & in fœdæ luxuriæ voraginem repente prolapsus est. Quid plura? Peragendi sacri Mysterii tempus advenit, Presbyter consuetudine foris exigente compellitur, sed graviter intus conscientia remordente torquetur; attamen ornatur, ad altare accedit, trepidat, palpitat, & offerre præsumit. Ecce Angelus, ut assuetus fuerat, venit, inspectante Principe spongiam infectam aqua super caput illius expressit, totumque corpus illius tergendo purgavit. Expletis autem Mysteriis, eamdem spongiam rursus ex- *Specul. ex v. luxur. exempl. 3.*

expressit, omnesque fordes atque squalores, quos ex corpore illius ante contraxerat, membri ejus omnibus iterum superfudit. Viso Princeps admiratus obstupuit, Presbyterumque, semotis omnibus secrete convenit. Inquisitus itaque Presbyter, si novi aliquid criminis admisisset, primo quidem quasi perborrescens, facinus abnegat; Deinde sibi male conscius, ac Principis auctoritate compulsus, tandem, se corruisse nocte praeterita in quamdam cubiculariam ejusdem Principis confitetur.

Ib. ex. 6. XXXV. Erat quidam Monachus, cui habitaculum spelunca fuit, vir summae abstinentiae, quotidianum victum labore manuum suarum quaerens, in orationibus diu noctuque persistens, cunctis animi virtutibus florens: Sed hic laetis successibus elatus, confidere quasi in suis profectibus coepit, & non Deo totum, sed sibimetipsi, quod profecerat, deputare. Hanc autem ejus intuens animae praesumptionem, continuo tentator accedit, & laqueos parat. Quadam namque die ad vesperam fingit speciem decorae mulieris oberrantis per eremum, quae velut fessa post nimium laborem, accedens ad ostium speluncae Monachi, lassabundam se simulans ac fatigatam intrinsecus semetipsam projecit, & advoluta genibus viri, ut sui misereatur, exorat, dicens: Nox me infelicem in eremo latitantem comprehendit, jube me ergo requiescere in angulo cellulae tuae, ne forte efficiar nocturnis bestiis praeda. At ille primo miserationis obtentu recepit intra speluncam, requirens, quae ei causa errandi per eremum fuerit. Illa causam fingit satis accurate, & interim venena blandimentorum, atque illecebrae virus circa omnem textum narrationis interserit, & nunc se miserandam, nunc etiam defensione indignam ostendens, elegantia & suavitate sermonis inclinat animam hominis, & in affectum sui illecebroso amore deflectit. Hinc jam blandiora colloquia, jocus, risusque commiscentur, manus etiam procax ad mentum, barbamque quasi venerandi specie praetendit. Tum vero palpare coepit cervicem mollius, collumque leniter tangere. Quid multa? Ad ultimum mulier captivum ducit militem Christi. Continuo enim perturbari intra semetipsum, & libidinum fluctibus aestuare coepit. Nequaquam laborum praeteritorum, nequaquam professionis, ac propositi sui memor, pacificitur cum cordis sui concupiscentia, & intra arcana cogitationum suarum foedus cum falsa voluptate componit. Inclinat stultus latera sua, & efficitur sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, atque ubi obscoenos jam conabatur inire amplexus, illa ululatum deterrimum dirae vocis emittens, umbra ut erat tenuis, per manus amplectentis elabitur, ipsumque dedecorosis motibus inanes auras sectantem cum foetidissima irrisione deseruit. Tunc praeterea multitudo daemonum in aere ad hoc ipsum spectaculum congregata, clamore ingenti cum cachinno exprobrationis elata, dicebat: O Monache, qui te usque ad caelum extollebas, quomodo demersus usque ad infernum! disce, quia qui se extollit, humiliabitur. Tunc ille velut amens effectus deceptionis suae pudorem non ferens, gravius a semetipso decipitur, quam fuerat antea a daemonibus deceptus. Cum enim debuerit reparare semetipsum, & revocare certamen, ac satisfactionis suae lacrymis, & humilitatis fructibus prioris elationis culpam deflere, hoc miser non fecit; sed semetipsum desperans, sicut dicit Apostolus, *tradidit se omni immunditiae, & iniquitati*: Regressus est enim ad vitam saecularem, praeda daemonum factus. Refugit namque conspectum omnium Sanctorum, ne quis possit eum salutaribus monitis de praecipitio revocare. Si enim reddere semetipsum priori vitae & abstinentiae voluisset, & de immensa Dei misericordia (quae neminem despicit, nemini sinum claudit, sed omnes poenitentes benigne recipit) confisus fuisset, a Deo susceptus benigne & pie fuisset, & recuperasset sine dubio locum & gratiam suam.

XXXVI. Presbyter quidam nomine tantum Sanctus & castus, Monialem altioris ordinis juvenculam sub Religionis specie procurabat. Nacta ergo occasionem, cum socia seniore juvencula Monialis Presbyterum visitavit. Post lautos autem cibos, & potum immoderatum, Moniales in uno loco, Praesbyter in altero quieverunt. Mane facto, vetula Monialis sociam juvenculam ad matutini executionem officii nisa est excitare. Quam cum strepitu primo, quia silentium tenebat, deinde pulsationibus attentasset excitare, nec profecisset, surgens quaesivit sociam, nec invenit. Turbata ergo cum tota familia Monialis, cum factum prae confusione celare vellent, nec possent, cum horrore & scandalo multorum, sicut inventa fuerant, amborum simul cadavera sunt sepulta. *Thom. Cantipr. l. 2. c. 29. p. 20.*

XXXVII. Cum quadam die Palaemon & Pachomius ignem accendissent, frater quidam dixit ad eos: Si quis est fidelis ex vobis, stet super hos carbones, & orationem Dominicam sensim pronunciet; quem B. Palaemon intelligens superbiae tumore deceptum, commonuit dicens: Desine, frater, ab hac insania, nec tale quid ulterius loquaris. Qui correptionem senis non solum non profecit melius, sed plus elatione mentis inflatus stare coepit super ignem audacter, nullo sibi imperante; & cooperante diabolo, & Domino permittente, nullatenus ignis attactu adustus est. Hoc itaque cum factum esset, postero die idem frater mature proficiscens, ac velut exprobrans illi ait: Ubi est fides vestra? post non multum autem temporis cernens diabolus hunc sibi per omnia mancipatum, transfigurat se in speciem mulieris pulchrae, & coepit ostium cellulae vehementer extundere, qui cum aperuisset ei, ait ad eum diabolus in forma mulieris: Obsecro te, quia nimis a creditoribus urgeor, & metuo, ne mala me comprehendant, recipias me in cellam tuam, quoniam debitum solvere nequeo, Deus enim me direxit ad te. Qui caecitate mentis penitus obscuratus, nec intelligens, quis esset, qui talia sibi loqueretur, diabolum miser recepit in suum exitium. Tunc hostis videns eum ad *Caesarius l. 10. c. 9.*

ad omne fcelus proclivem, immifit in eum turpem concupifcentiam, qui mox cedens fuggeftioni ejus, quafi mulieris amplexus petivit. Quem fpiritus immundus invadens elifit atrociter, & refolutus fuper pavimentum, velut mortuus diu permanfit. Poft aliquot autem dies tandem in fe reverfus, & dementiæ fuæ fero pœnitens, ad S. Palæmonem venit, & cum magno fletu, quid fibi accidiffet, expofuit, dicens: Agnofco, Pater, agnofco, quod ego caufa perditionis meæ extitam. Et fubito correptus ab immundo fpiritu, de confpectu illorum profilivit, & per deferta difcurrens agebatur infrænis. Pervenit autem ad civitatem Panos, & ibi in fornacem fefe præcipitans, protinus incendio interiit.

S. Amb. fuper Lucam. XXXVIII. Refert S. Ambrofius fuper Lucam cap. 4. circa finem, quia fæpe faciente mala confuetudine etiam ea concupifcimus, quæ funt corpori atque fanitati, etiam ipfi vitæ omnino nocitura. Quoniam, inquiens, Theotimus, cum gravi oculorum incommodo laboraret, & amaret uxorem, interdicta fibi a medico facultate coeundi, cupiditatis impatiens, atque impetu libidinis raptus moderari nequiverat. Sciens enim & prævidens, quod oculos effet amiffurus, poftquam conveniret cum uxore, in ipfo æftu ferventis cupiditatis & confuetudinis apparatu: Vade, inquit, amicum lumen; ftatimque expleta libidine interdicta fibi, luminibus fuis orbatus eft.

Specul. Exempl. v. Luxuria ex. 16. XXXIX. De Benedicto Nono Papa narratur, quod, cum Waclus quidam iter ageret, & juxta molendinum tranfiret, repente monftrum immane confpexit, quo vifo fubito eum terror invafit, & ftupefactus intremuit. Videbatur autem monftrum illud dumtaxat in aures afelli, caudamque definere, cætera urfus erat. Cumque viator ad hac portentum territus obrigefceret, fugamque præcipitem formidolofus iniret, informe prodigium humanæ vocis verba formavit: Noli, inquit, o vir expavefcere, hominem me olim fuiffe, ficut & nunc es, proculdubio crede: fed quia beftialiter vixi, poft finem vitæ, beftiæ præferre fpeciem merui. Porro cum ille perquireret, quis fuiffet? Ego ait, folo nomine Benedictus fui, qui nuper Apoftolicæ fedis apicem indignus obtinui. Inquifitus autem, quid jam retributionis haberet? Hunc quidem ufque ad judicii diem per dumofa atque fqualentia, per fulphurea loca, & fœtores exhalantia, atque incendiis conflagrata rapior, & protrahor: Poft extremum vero judicium corpus meum, fimul & animam irremediabilis cruciatus, & gehennalis barathri me irrevocabilis olla deglutiet, ita ut nulla mihi fpes recuperationis in pofterum reftet. Poft hæc vero verba difparuit. Sed cum ego, cur ille in hac fpecie confpectus fit, indaginem quæro, non deeffe myfterium ab eo, quod vifum eft, deprehendo. Nam quia miferabilis ille ab illo funefti Pontificatus fui primordio ufque ad finem vitæ in luxuriæ cœno verfatus eft, non incongrue vifus eft ab auribus incipere, & in caudam afini definere.

Ibid. XL. Carolus Magnus, religiofus, Auguftus, cum quadam folemni die Miffam folita devotione audiret, Diaconus ejufdem Miffæ lecturus Evangelium præcedenti nocte mulierculæ impudicis amplexibus fe fœdare non timuit. Hoc itaque graviffimo piaculo cauteriatam habens confcientiam, Sanctum Evangelium legere præfumpfit, poftmodum etiam facris myfteriis fecundum officii fui exigentiam eadem impudentia minifterium manibus impuris exhibiturus fi non ultio divina obftitiffet. Ecce namque dum verba labiis pollutis depromeret, aranea defuper a laquearibus Oratorii fe per filum fuum femel, fecundo, & tertio fuper caput contaminati lectoris demittens, tertia vice ipfo Imperatore afpiciente caput obfcœnum pupugit, ac fine mora miferum extinxit.

XLI. B. Virgo Benedictæ infigni meretrici Florentinæ dixit: Penfa, filia, quod multi funt æternaliter damnati, qui non tantopere peccarunt, ac tu. Et hoc ipfo die puer fubmergetur, & damnabitur in Hifpania, qui octo annorum exiftens cum forore peccare voluit, etfi non potuerit id actu complere. *Mich. ab Inful. in tr. de Rof.*

XLII. Luxuriofus Presbyter, dum nequicquam dehortante Abbate, nuptias celebrat, thalamumque ingreditur, femen fimul & animam effudit. *Spec. Ex. dift. 2. ex. 96.*

XLIII. Lubecenfis quidam Juvenis, cum matrem irreverenter tractaffet, ut libidini vacare poffet, tandem ex materna domo in publicum proftibulum cum fcorto aufugiens, cum omnes pecunias confumpfiffet, fame & defperatione adactus cultro feipfum miferandum in modum interemit, ut fufius Drex. defcribit. *Drex. in Nic. c. ult.*

XLIV. Quidam claris natalibus in Picardia diu in puellæ turpi confuetudine vixerat, & patrato homicidio, cum illa in arcem Moyencurtiam ditionis Comitis de Sault confugerat, ubi, ne vivus in militum a Rege Henrico IV. mifforum manus veniret, nequicquam matre, fororibus ante caftrum lacrymantibus, & Regis nomine impunitatem promittentibus, fi veniam precaretur, maluit in infanis amoribus mori. Quare pyram inftruxit, cui fubjecto igne uterque imminens alter alterum, applicato ad caput fclopo glande trajecit, projectis in temporaneum ignem corporibus animis in æternum ignem præmiffis. *Ped. Chr. p. 1. c. 7. §. 3. n. 8.*

XLV. Ludovicus Goffredi Sacerdos Moffilienfis cum reperto inter Patrui libros Magico volumine, ex eo dæmonem evocaffet, eique fe ea conditione mancipaffet, ut per triginta octo annos & valetudinem integram fervaret, & cujufcumque mulieris ufum procuraret. Completis quatuordecim annis, quos diabolus loco triginta octo fubdole pofuerat & ipfe in omni licentia confumpferat, tandem ab ipfo dæmone ex ore obfeffæ puellæ proditus, ignique adjudicatus, fine pœnitentia mifere obiit. *Ib. hift. 3.*

XLVI. Frater quidam fenex cum in gravem incidiffet ægritudinem, timens, diutius effe moleftus fratribus, & nequicquam dehortante Abbate Moyfe, dicens mortuum effe corpus fuum, in Ægyptum abiit, ubi Virginem fibi fideliter miniftrantem, poftquam convalue- *Vit. PP. l. 6. l. de for. n. 12.*

luerat, corrupit, genitumque & ablactatum filium in humeros suscipiens, atque ad fratres rediens in Ecclesiam coram multitudine dixit: Videtis hunc infantem? Filius est inobedientiæ. Cavete ergo, fratres, quia in senectute hoc feci, & orate pro me.

Buling. in trium. Cast. die 2. c. 13.

XLVII. Adolescens amore Monialis insaniens, eo jam illam pellexerat, ut nocturnum tempus fugæ decerneret. Ad horam adest ille, & ecce templum apertum reperit, ingreditur: omnia lugubri cantu resonare, in ipso templi umbilico funus consistere, circum funalibus collucentibus advertit. Hinc illinc protensis super faciem cucullis considebant Monachi, officium defunctorum terrifico vocis sono persolventes, anxius igitur aliquem de his religiosis trahit, & cujus hæ sint exequiæ, rogat. Talis Domini, respondit alter, ipsum suo nomine compellando. Attonitus, alterum vellicat, idem audit. Hic ad nomen suum, & feralem pompam totus tremens se mox proripit. Unde vix pedem e templo extulit, cum ingentes duo, ac nigerrimi molossi in eum insiliunt, & Moniali e muro opportune spectanta miserrime discerpunt.

Annuæ Prov. Per colleg. Chuiq.

XLVIII. Chuiquisacæ in agro Peruano vir conjugatus decem totos annos Confessionis officium intermiserat pellici turpiter addictus. Cujus hominis statum Sacerdos Societatis Jesu cum rescivisset, eum ad Confessionem invitavit & hujus obeundæ diem dixit. At adulter promissi pœnitens tempus destinatum non observavit; quin tota urbe otiosus cum ad defatigationem vagatus esset, domum rediit, cui occurrunt repente sex simil teterrimo aspectu, ac minaci, quos pone sequens agebat squallidus homo, facie horrenda, oculis ardentibus, meram spirans crudelitatem. E vestigio jussit simios pallentem, ac pavore contabescentem hominem vinculis constringere, adstrictoque acerbe verbera infligere; quod liberalius etiam fecerunt, quam jussi esse videbantur, pessimeque affectum pro desperato reliquere. Forte uxor domo abfuerat, quæ reversa maritum humi jacentem, immo emorientem offendit, mox Confessarium evocat: qui protinus advolans, defectum sensibus cum reperisset, expectavit, dum se via ostenderet, qua juvari posset miser. Redit sensus, at linguæ vis loquendi defuit: oculis tantum omnia tacitus arbitratur, atque attonito similis, ubi esset ignarus, ac simiorum iterato aspectu perculsus, quo se verteret infelix, non habebat. Consilium erat bestiarum infernalium, tantum terroris desperationis incutere homini, ut eo statu animam inquinatissimam recta in Tartarum abripiendam emittere. Quare si quando oculos in crucem attollaret, circumstantia monstra atrocissima quæque misero minitabantur. Sacerdos iterim identidem lustrali aqua cubiculum aspersit; & tandem cum simii usque infestarent ægrum, depromptis S. Ignatii reliquiis ejus os ita attigit, ut linguam contingeret, postulantibus interim Divi suffragium circumstantibus. Secundum has preces statum æger vehementem pectore emisit, cujus graveolentia omni mephiti tetrior omnes procul abegit. Spiritus hic fœtens secum eduxerat vim animum occupantis stygii Tyranni, sed non universam: detumuerat lingua, vox redierat, rigebant tamen livide immodicis plagis brachia, ut nec erigi, nec colligi ad crucis signum efformandum possent. Verum ea iis admota S. Patris lipsana mox colorem ac dein vigorem omnem restituerunt. Agnovit adulter suæ impietatis & petulantiæ magnitudinem, proin resipiscens, omnem flagitiorum sentinam per confessionem ejecit, vitamque egit puriorem.

Scharg. Commer. rer. mem.

XLIX. Dominus quidam in Piemont suspectam conjugem de adulterio habens, cum simulato itinere noctu rediret, explorassetque, ingressus cubile armatus cum duobus aliis adulterum jubet a sua conjuge illico suspendi, ad quem finem ingentem clavum, quo axes curruum firmantur, afferri, trabique tabulati infigi: allataque scala adultera reo cogitur funem injicere, quam in rem vetula socia sceleris, & internuntia jussa est, operam conferre. Homine misere sublato infamis lectus comburitur, cubile vero omni supellectile elata, omnino vacuum, tantum straminis adhuc retinuit, quod pro duorum canum strato sufficeret; In hoc cubile conjux cum vetula clausa quæ fœtore suspensi illic cadaveris contabescerent; quem in finem januam fenestrasque omnes muro obduxit præter exiguum foramen, per quod aquam & panem captivæ acciperent; ita contabuere intra paucos dies.

Metaph. in vit. S. Pauli & Julianæ Mart. c. 27. apud Sur. 17. August.

L. Cum Aurelianus Imperator Julianam jussisset in lupanari constitui, multi qui circumstabant, scelesti & nefarii homines, certatim contendebant, qui ad eam primus ingrederetur, erant enim velut equi hinnientes, ejus puellæ forma compulsi. Mox vero Angelus Domini descendit de cælo & dixit: Ne timeas, Juliana, Dominus enim Jesus Christus quem tu colis, misit me, ut te protegam, & Sanctum nomen ejus notum faciam omnibus timentibus eum. Cum vero impudici illi a cœpto illo minime desisterent, Angelus excussit e pedibus suis pulverem, & in eorum oculos injecit, ita ut eos excæcarit. Quapropter neque amplius cernebant ubi essent, aut quo irent, neque ad illam accedere poterant: id cum Turba vidisset, quod admirabiliter factum fuerat, uno animo clamabat, Magnus est Deus Pauli & Julianæ, qui ubique eos servat & protegit qui illum timent. Qui autem excæcati fuerant, flexis genibus supplices ejus opem implorabant, dicentes: Juliana, serva Dei altissimi, peccavimus quidem contra te, cum stulte atque insipienter nos gesserimus; Sed tu da, quæsumus nobis veniam, ut Dei serva: & precare Christum tuum, ut nobis visum restituat. Eorum misericordia commota Juliana, paulum aquæ accepit, & cum oculos in cælum extulisset, Deum invocavit, ita dicens: Domine Jesu Christe auctor omnium salutis, exaudi me, & nunc etiam ostende miracula & prodigia quæ facis propter nos filios hominum: restitue his viris facultatem videndi, ut sanctum & gloriosum nomen tuum celebretur. Hæc cum dixisset aquam supra Turbam infudit, & omnes, qui excæcati fuerant, visum receperunt: Tum illi ad terram prostrati Deo gratias reddebant pœnitentiam a-

gentes. Cumque peccata sua confessi essent, Christiani facti sunt.

Ex Joh. Mag. Th. Pol. Ap. l. 6. c. 2. LI. Rodericus Gothorum Rex in Hispania Juliaui Comitis Calabriæ filiam per vim stupraverat. Qua injuria motus pater ingentes adversus eum Saracenorum & Maurorum copias in Hispaniam advocarit, a quibus Rodericus cum filio est interfectus. Quo factum est, ut imperium tum Gothi in Hispania amiserint. Feruntur autem cæsa ex utraque parte septies centena millia hominum; atque ita ruina & mutatio regni Gothici extitit a libidiois & luxuriæ pœna.

§. V. EXEMPLA DOMESTICA.

Fuga.

Vita. I. S. Franciscus Xaverius tantopere aversabatur hoc vitium, ut cootra impuram cogitationem in sommo obveoientem ad sanguinem usque certaret.

Vita. II. B. Aloysius adeo mulieres & luxoriam fugiebat, ut ei nativam cum his discordiam intercedere quis crederet: Nulla certe etiam consanguineam aspicere sustinebat.

Hist. Soc. 4.a.p.2.n. 210. III. P. Jacobus Laynes Romæ a femina ad flagitium allectus, tamquam sensus expers, & tamquam statua aliqua nihil sentiens, gravi oratione eam deterruit. Ipse tamen postea confessus est, consultius se facturum fuisse, si confestim aufugisset.

Annua 1611. IV. P. Matthæus Boys, cum adhuc Novitius mensæ adhibitus verba aliqua impudica audivisset, tanto mox dolore & iracundia exarsit, ut ex oculis lacrymæ, ex naribus sanguis copiose profluxerit.

Coll. Spir. V. P. Gabrieli de Logrono noctu vigilanti com obscæna cogitatio iocidisset, nudus prope a lecto prosiliens ad hydriam aqua gelida plenam accurrit, eaque a capite ad calcem usque maxima noctis parte se perfudit.

Prov. Rhen. VI. P. Laurentius Magius Romæ ad fæminam ægrotam vocatus, cum ab illa ad flagitium sollicitaretur, spatium secedendi petivit, facieque tota stercore oblita rediens, eo spectaculo & fætore, mulieris flammas extinxit.

Annua 1612. prov. Mex. Coll. Mexi. Ex Mis. VII. P. Ferdinandus Paterna vocatus ad confessionem ignotæ fæminæ; cum domum ingressus multas fæminas reperisset, blandis primum verbis, postea vero aperta vi ad peccatum allicientes, invocato Deo, eoque quo potuit, modo eas repellens, concitata demum fuga aufugit.

Annua 1604. Col. Car. VIII. Bartholomæus Mariana tantopere hoc vitium aversabatur, ut ne nomioare quidem id unquam voluerit, sed circuitione verborum sit usus, ne vel solo nomine labra contaminaret.

Annua 1598. Coll. Br. Prov. Ven. Vita p. 2. f. 72. & 81. IX. Joannes Berckmannus dicere solitus erat, eum, qui sit impurus, nequiorem fieri ipso diabolo; hinc non poterat confessiones S. Augustini unquam legere.

§. VI. EXEMPLA PROFANA.

Fuga.

I. Democles Adolescens formosus, cum lavaturus advertisset, Regem Demetrium sua forma captum, detracto vicini aheni operculo in ferventem aquam insiliit. *Plut. in vita Demetr.*

II. Sporina advertens formam suam ad inhonesta illicitum esse, oris decorem vulneribus confodit, maluitque tantam elegantiæ, quam minimam verecundiæ jacturam facere. *Drex. in V. Jul. c. 4.*

III. Democritus oculos licentiores evagari nec redire sine fædis cogitatiooibus deprehendens, seipsum utroque lumioe privavit, malens cæcus, quam impudicus esse. *Ibid.*

IV. P. Scipio Africanus captivam Virginem, & formæ excellentiam ævi sui miraculum, nec quidem videre voluit, ne a libidine vinceretur, qui tot civitates expugnasset. *Gell. noct. attic. c. 8.*

V. Baldinus Orientis Imperator absente conjuge, ne aspexit quidem ullam fæminam. Bis quavis hebdomada promulgari jussit, ne quis in Palatina domo dormiret, qui alienam fæmioam attigisset. *Drex. l. c.*

Qualitas.

VI. Proculus Imperator Romanus eo jactantiæ infamis prorupit, ut assereret, se spatio dierom quindecim centum Virgines in Sarmatia bello captas ingravidasse. *Marcb. tub. Sac. tr. 2. lect. 5.*

VII. Periaoder Corinthius inter septem sapientes numeratus adeo insatiabilis fuit luxuriæ, ut cum propria uxore Melissa, vel, ut aliis placet, meretrice post mortem ipsius congressus fuerit. *Herod. l. 5.*

VIII. Sigismundus Malatesta cum itinere speciosa fæmina illi occurrisset, & ipsa consentire in stuprum noluisset, eamdem mucrone occidit, & postea cum illa congressus est. Immo & cum propria filia commercium habuisse dicitur, idque etiam cum filio attentasse. *Marcb. l. c.*

IX. Dionysius Siracusanus Myrtam meretricem omnibus regni negotiis præficiebat. *Chumaffs de prud. l. 1. c. 8.*

X. Heliogabalus muliebri more colum gestabat & ducebat cum suis concubinis. *Fab. conc. in festo S. Magd.*

XI. Themistocles licet sanus medicinam fumebat cum concubina, & loco aquæ sanguine illius faciem abluebat. *Ibid.*

XII. Athenaricus Gothorum Rex, dum pectere tur a Pynthia, calceos illius interea purgabat. *Ibid.*

XIII. Artaxerses Persarum Rex, Darii filius adeo libidini fræna laxarit, ut non contentus tercentum ac sexaginta concubioas habere, omni naturali lege bonisque moribus despectis, Atossam atque Amistrim ambas filias duxerit uxores. *Ex Plut. B. Fulg. l. 9.*

Damnum.

XIV. Dyanippus Siracusanus temulentus dum nocte quadam filiam Cyanen propriam constuprat, illa non ferens tam execrandum facinus, Patrem prius & postea etiam selpsam interemit. *Marcb. tub. Sac. tr. lect. 3.*

XV.

Reviseus text. in offic. l. 3. c. 31. XV. Damon Peripolsa insigni forma Adolescens videns Romanum quemdam Præfectum, stuprum sibi per vim machinari, eomdem cum aliquot sociis fuligine tectis in foro sacrificantem interemit.

XVI. Quidam Thracum Princeps Timocliæ Thebanæ mulieri per vim inferens stuprum, ab ea ad puteum ductus est plurimum auri ibi latere mentiente, cui, dum pronus inhiat, ab ea in puteum præcipitatus, & lapidibus obrutus est.

Ibid. Sab. l. 4. XVII. Improba libido subegit Sextum Tarquinium ad stuprum Lucretiæ inferendum, in quo eo majus flagitium extitit, quo minus hæc alienæ libidini connivebat, cæterum exitus non minus isti (siquidem patria pulsus est) quam huic, quæ seipsam interemit, funestus fuit.

§. VII. SIMILITUDINES.

Qualitas.

Nierremb. in lib. de ador. I. Sicut si filius Regis purpura indutus in luto se volveret, merito insanus judicaretur; ita non minus insipiens censendus est, qui purpura gratiæ divinæ ornatus se in luto venerearum voluptatum volutat.

Vita PP. l. 7. c. 31. n. 1. II. Sicut si coctus laterculus in fluvium abjiciatur, diu ibi salvus permanebit; Secus vero si coctus non fuerit; sic homo divinæ charitatis igne accensus etiam in tentationibus subsistet; non item qui eo igne caruerit.

S. Ephr. orat. de abstin. a consuet. perv. III. Sicut spongia humida admota subjectam humiditatem haurit, participatque; ita quoque cogitationis infirmitate laborans, si ad carnales homines accesserit, aut multum cum his sermonum miscuerit, commune cum iis damnum participabit.

S. Chrys. h. 1. de Ozia Dr. in Tob. p. 1 c. 12. §. 2. IV. Sicut Nauclerus in portu naufragium faciens non meretur veniam; ita nec is, qui post nuptialem portum illicitæ libidini vacat, defensionem habebit.

V. Sicut oleum cutem mollit, sed interiora mordet; ita libido petulantiam carnis provocat & auget, sed animam stimulis conscientiæ pungit.

Fuga.

Caff. l. 6. c. 1. VI. Sicut certa ægritudine laborantibus prodest, ut cibi noxii ne oculorum quidem obtutibus offerantur; ita plurimum confert ad depellendam luxuriam, ut etiam ab aspectu objectorum allicientium caveatur, juxta illud: Procul ab oculis, procul a mente.

Dadraeus in loc. com. V. eod. VII. Sicut si quis aliquem eo pervenisse impudentiæ cerneret, ut nudus incedere, cœnoque corpus mergere non erubesceret, commiseratione potius, quam imitatione dignum censeret; ita & is, qui luxuriæ sordibus se inquinare sine rubore consuevit, deplorandus potius, quam imitandus est.

Damnum.

S. Greg. l. 24. mor. c. 6. VIII. Sicut animalia diu in stercore jacentia deturpantur, & computrescunt; ita homines in hoc vitio diu hærentes, Deo penitus abominabiles fiunt; jumenta quippe in stercore computrescere est carnales in fœtore luxuriæ vitam finire.

March. Hort. past. tr. 4. lect. 8. prop. 2. IX. Sicut cimex vivus magnam corpori, cui adhæret, molestiam creat, nec quiescere sinit: si vero comprimatur, tetrum odorem aflat, & maculam in cute relinquit; ita libidinis vitium carnem non sinit quiescere, donec turpitudinem operetur, quæ fœtorem & maculam in corpore & anima relinquit.

Ib. prop. 3. X. Sicut illi, qui post ebrietatem ad se redeunt, guttur ex vini fœcibus magna ariditate infectum experiuntur, ita ut vinum nauseant, & aquam desiderent; ita post usum luxuriæ cor amaritudine pœnitentiæ repletum detestatur voluptates præteritas, & lacrymas, quibus amaritudinem fuget, expetit.

S. Greg. l. mor. c. 31. XI. Sicut tinea sine sonitu perforat vestimentum; ita cogitatio prava sine eo, quod mens sentiat, eam aculeo admissi desiderii transfigit.

Jac. Alv. to. 3. l. 1. p. 2. c. 1. XII. Sicut hostis adversarium suum, si omnino occidere non potest, vulnerare saltem, quantum post, conatur; ita dæmon si non potest omnino in consensum aut morosam delectationem pertrahere, saltem simplici delectatione animum humanum corrumpere ac vitiare conatur.

Mansi d. 4. n. 4. XIII. Sicut spinæ meliorem, magisque substantiosum terræ humorem imbibunt, sterilemque & infœcundum bono semini relinquunt; ita pariter voluptates carnis intellectum, affectum, aliasque animæ potentias adeo absorbent, sibique attrahunt, ut pro applicatione sui ad res divinas omnino steriles remaneant, naturam nostram corruptam ad voluptates totaliter inclinant, ideoque a corporis maceratione, a jejuniis, disciplinis, oratione, solitudine, aliisque pietatis exercitiis horrorem & aversationem concipiunt, omniaque bona proposita deserunt; unde sequitur, quod, ut S. Philippus Nerius dicebat, quantum amoris creaturæ, quam amamus, tribuitur, tantumdem postea Creatori subtrahitur.

S. Bern. s. de S. Benedicto. XIV. Sicut caro porcina cum comeditur, nostræ adhæret carni, ut jam fit una caro: sic transgressor præcepti Dominici spurcos sibi sociat spiritus, & adhærendo eis, unus cum eis efficitur dæmon.

S. Basil. hom. 17. XV. Sicut perversi quidam & subdoli homines, quorum studium est, & propositum ex aliorum bonis ditescere, eam tamen potentiam non habent, ut aperta violentia utantur, vias insidiose obsidere solent, & si locum aliquem circa illas, aut convallibus profundis interruptum aut dumorum densitate obscurum viderint, in illum sese abdunt, & hujusmodi velamento viarum circumquaque conspectum, ne prævideantur, amoliti; exopinato illos adoriuntur, ne quisquam eorum laqueos periculosos videre prius queat, quam in illos incidat. Ita & satan infensus nobis & antiquus hostis, mundanarum oblectationum umbris sese insinuans, quæ periculose circa vitæ hujus viam latronem occulere solent, & latibula præbere insidiarum, inde improvisos nobis perditionis laqueos obsternit.

S. Euseb. Emiss. h. 3. de Ep. XVI. Sicut labra phialæ melle imbui solent, in qua potio aliqua medicinalis, & amara, valdeque fastidiosa propinatur, ut prælibata hac dulcedine, potio illa tanto avidius epotetur; ita & diabolus per rerum carnalium concupiscentias, & illicitas voluptates extrinsecus blanditur, intrinsecus insidiatur, interficit spiritum, dum oblectat affectum: modo delectat peccare, sed postmodum non delectabit ardere.

Presb. de conc. mundi. XVII. Sicut homo nobilis, cum in ebrietate oblivifcitur suæ nobilitatis, status ejus exhonoratur, & irridetur pretiositas ejus propter alienas cogitationes, quæ supervenerunt eidem ex vini virtute; ita castitas sacri viri turbatur ab incauta mulierculæ locutione, & eradicatur ab illa omne sustentaculum laudabilis status sui.

Hugo de S. Vict. l. de Mon. inst. c. 35. XVIII. Sicut corvus in cadaveribus primum oculos petit; ita diabolus in hominibus carnalibus intellectum discretionis extinguit, & sic per oculum cerebrum extrahit, quia extincto discretionis intellectu sensum mentis evertit.

S. Euseb. Episc. ad Dam. XIX. Sicut virginitas hominem æquat Angelis, immo plus eum facit, quam Angelum, ita luxuria hominem quasi bestificat, &, ut ita dicam, multo pejorem bestia ipsum facit. De nullo alio peccato legitur dixisse Deum, se pœnitere fecisse hominem.

Mansi d. 29. n. 2. XX. Sicut avis, quæ in viscum incidit, captam se esse sentit, & evadere quidem hinc inde millies nititur, nec tamen videt, quod per illas alarum concussiones & agitationes plumarum se visco tanto tenacius innectat: Idem quoque ei accidit, postquam rete ingressa fuit; tunc enim inde se quidem prorripere nititur, sed quanto id impensius facere conatur, tanto pluribus ipsa vinculis & funibus implicatur; Idem quoque circa hominem carnalem contingit, qui tametsi nonnunquam bonam habeat voluntatem, qua vellet deinceps non amplius per hoc peccatum offendere Deum, & se ipsum, nihilominus quo magis conatur evadere, tanto magis implicatur.

Hugo Car. in Eccl. c. 7. v. 27. XXI. Sicut sagena totum fluvium occupat, & nullus piscis effugit; sic cor mulieris totum vicum vel civitatem, vel regionem, in qua habitat, occupat, & omnes capit voluntate, & desiderio, licet multi effugiant eam, nullus tamen effugit cor ejus.

§. VIII. MOTIVA.

S. Chrys. h. 91. in Gen. I. QUia hoc vitium *amplitudine*, *diuturnitate & fœcunditate* omnia alia vincit; nam, uti recte S. Chrysostomus dixit, ex hoc malo quasi ex fonte nascuntur ebrietas, crapula, magna injustitia, avaritia & innumera alia mala.

Prov. 30. v. 16. II. Quia est *insatiabile*: hinc hydræ non immerito comparatur, cui, si unum caput absciderís, aliud excrescit. Clarius vero Salomon idipsum confirmans, tria sunt, inquit, insaturabilia, & quartum, quod numquam dicit, sufficit: Infernus, & os vulvæ, & terra, quæ non satiatur aqua. Ignis vero (præcipue luxuriæ) numquam dicit: sufficit. Quod etiam confirmans Idiota ait: Amor carnalis insatiabilis est, extinctus reaccenditur, & post copiam rursus inops fit, animumque virilem effœminat, & præter passionem, quam sustinet, nihil sinit aliud cogitare, quia rationis oblivio est. *Idiot. c. 34. de amor div.*

III. Quia est *immedicabile propemodum*: nam, uti recte Lactantius dixit, quasi clavis suffigitur anima corporeis voluptatibus, & cum semel adhæserit cupiditatibus demersa terrenis, difficile in altum potest, unde descendit, sine Dei favore revolare; actuum enim suorum vincta laqueis, & sæcularium deliciarum illecebris obnoxia jam tenetur. *S. Ambr. Luc. c. 4.*

S. Chrysostomus vero non horruit dicere, tam difficile esse luxuriosum castitati, quam mortuum vitæ restituere. Cujus rationem reddit S. Hieronymus, quia avaritia cum marsupio, superbia cum vestibus deponitur, at libido carni insita est; carnem vero quis deponet? Hinc sicut cum sylvam ignis corripit, non opus est pabulum opponere; ita nec libidini necesse est nutrimentum aliud sufficere, cum carnem ad manum habeat. Quam ob causam Oseas dixit: Non dabunt cogitationes suas, ut revertantur ad Deum, quia spiritus fornicationis in medio eorum est, & Deum non cognoverunt. Et Tertullianus luxuriam inenatabile excussis profundum, inextricabile impastis naufragium, & irreparabile devoratis Hypobrychium vocat. *S. Chrys. h. 21. ad pop.* *S. Hier. in reg. Monach.* *Osea 5. v. 4.* *Tertull. l. de idol. c. 24.*

Sed & S. Ambrosius sapienter advertit, in tantum anima agglutinatur corpori, ut in ipsomet momento nihil aliud cogitare homini liceat, aut intendere, quia ipsam mentem captivam subdit ipsa submersio & absorbitio libidinis, & concupiscentiæ carnalis. Et confirmans idipsum S. Hieronymus, cætera peccacata, inquit, post factum pœnitudinem habent, & licet invitent, tamen mordet conscientia: voluptas sola & libido etiam in ipso tempore pœnitendi, præteritos stimulos patitur, titillationem carnis & incentiva peccandi, ut per hæc, quæ corrigi cupimus cogitando, rursus fit materia delinquendi. Quod ipsum etiam Rupertus Abbas sensit dicens: Luxuria cum hominem imbuerit, numquam dicit, sufficit: & licet ad horam extinguatur sitis ejus, statim exardescit; ait ergo: Fornicati sunt, & non cessaverunt, nam & usque ad decrepitam ætatem in cœno libidinis computruerunt. *S. Ambr. in 1. Cor. 7.* *S. Hier. 3. ep. 147. ad Am.* *Rupert. Abb. l. 2. in Os.*

IV. Quia *bestiale*, *& Christiano homine indignum est*: hinc a Davide luxuriosi equis & mulis, quibus non est intellectus; a S. Petro sui in volutabro luti lotæ; a S. Juda Apostolo fluctibus feri maris despumantibus suas confusiones comparantur.

V. Quia *summe perniciosum est* (1) *Corpori* (cum, Avicenna teste, plus uno actu venereo debilitetur corpus, quam si quadragesies tantum emitteret sanguinis; hinc, ut S. Chrysostomus loquitur; luxuriosi resoluta circumferunt corpora, atque agmine quodam infirmitatum repleta; unde semper est eis vita cum Medicis & medicamentis, sensus autem ipsi tardi, graves, obtusi: & quodammodo sepulti) Et præterea *morbos gravissimos* *S. Chrys. in h. nemo lædi- tur.*

creat,

Pined. in c. 7. Eccl. *creat*, uti Pineda ostendit dicens: Exsolutio virium, cruditate stomachi, sensuum hebetudo, tremor & dolor articulorum, dolor renum, cerebri, capitis, dolor artuum, ilium, cordis, hepatis, pulmonis, dentium, oris graveolentia, alopecia, id est, capillorum defluxio, palpebrarum demissio, cæcitas, sputum sanguinis, ulcera, febris hectica, phtysis, apoplexia, paralysis, epylepsia, fæda scabies, atque omnia mala.

Job. 31. v. 12. (2) *Animæ* (est enim ignis usque ad perditionem devorans & omnia eradicans germina;) & ut Boetius dixit:

Habet omnis hoc voluptas,
Stimulis agit furentes,
Apiumque par volantum,
Ubi gratia mella fudit,
Fugit, & nimis tenaci
Ferit icta corda morsu.

Prov. 5. v. 3. Hinc Salomon: Favus distillans labia meretricis: novissima autem ejus amara quasi absynthium & acuta quasi gladius anceps.

Gen. 41. v. 18. (3) *Fortunis & opibus*, quas plerumque Luxuriosi ad exemplum filii prodigi cum meretricibus dissipant. Id quod aliqui recte deducunt ex visione, quam Pharao de septem vaccis Nili ripam pascentibus habuit, quæ pulchræ nimis obesis carnibus erant; *& ecce has sequabantur aliæ septem, in tantum deformes & macilentæ, ut numquam tales in terra Ægypti viderim, quæ devoratis & consumptis prioribus, nullum saturitatis dedere vestigium, sed simili macie, & squalore torpebant*; Omnia in figura contingebant illis. In Ægypto namque hujus mundi, vaccæ tenues, & macilentæ, devorant crassas, & obesas, dum lascivæ mulieres proficiunt, & ditantur in pecunia, munusculis, aliisque bonis terrenis, quæ de illorum manibus accipiunt, qui in illarum inhonesta societate turpes appetitus suos exsatiant, & explent; quia qui nutrit scortum, perdit substantiam.

S. Bon. in Diat. sal. 7.. S. Bonaventura breviter enumerat damna, dicens: Damna luxuriæ sunt sex. Primo hominem ducit ad maximam paupertatem, aufert gratiam & gloriam, & propriam substantiam. Secundo dejicit in pessimam servitutem, facit, quod vilior & turpior pars, quæ est in homine, dominetur ei. Tertio projicit hominem in maximam vilitatem, quia hominem, qui similis est Deo, & Angelis, facit esse parem brutis. Quarto privat hominem omni ratione, sicut alimalia bruta turpiter infatuat. Quinto acriter mortificat, occidit morte culpæ, infamiæ, gehennæ. Sexto fortiter illaqueat. Jacob Ruben filio suo dixit: *Effusus es sicut aqua, non crescas, quia ascendisti cubile patris tui*; at vero quænam est inter effusionem insipidi hujus elementi, & commissum a Ruben incestum proportio? *Genes. 49. v. 4.*

Prov. 29. v. 3. Hæc nimirum, quia sicut aqua dum e vase maxime vitreo effunditur, nihil in eo relinquit odoris, saporis, aut substantiæ; ita quoque hoc carnis vitium omnia bona ab homine tollit, judicium videlicet, rationem, prudentiam, spiritum, famam, facultates, sanitatem, conscientiam, imo etiam persæpe vitam. Dicit enim sapiens: *Qui nutrit scortum, perdet substantiam*, & ideo Terentius lascivam fæminam fundi calamitatem appellat.

VI. *Quia totum hominem pervertit*; uti S. Bernardinus ostendit, dicens: Per creaturam spiritualem Deus regit corporalem, per creaturam nobilem, ignobilem, per Angelos movet cælos, per cælos movet inferiora, per Principes & Reges regit populares: In luxurioso pervertitur hoc dominium, quia, cum anima deberet carnem regere, totus homo pervertitur, & homo efficitur caro, juxta illud Geneseos: *Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est*. Et fusius clariusque demonstrat S. Thomas, dum ait: Per vitium luxuriæ maxime appetitus inferior, scilicet concupiscibilis vehementer intendit suo objecto, scilicet delectabili propter vehementiam passionis & delectationis, & ideo consequens est, quod per luxuriam maxime superiores vires deordinentur, scilicet ratio & voluntas. Sunt autem rationis quatuor actus in agendis. Primo simplex intelligentia, quæ apprehendit aliquem finem ut bonum, & hic actus impeditur per luxuriam. Et ideo Daniel duobus illis Judicibus senibus libinosis dixit: *Species decepit te, & concupiscentia subvertit cor tuum*, utpote quæ cæcitatem in mente & intellectu inducit. Secundus actus est consilium de his, quæ sunt agenda propter finem; & hic etiam impeditur per concupiscentiam luxuriæ. Nam ut Terentius Author gentilis de luxuria inquit: Quæ res in se neque consilium, neque modum ullum habet, eam consilio regere non potes, & hinc nascitur præcipitatio, quæ consilii subtractionem importat. Tertius actus est judicium de agendis, & hic etiam impeditur per luxuriam. Unde Daniel de prædictis lascivis senibus loquens dicit: *Everterunt sensum suum, ut non recordarentur judiciorum justorum*; & hinc derivatur inconsideratio. Quartus autem actus est præceptum rationis de agendo, qui etiam impeditur per luxuriam, in quantum scilicet homo impeditur ex impetu concupiscentiæ ne exequatur id, quod decrevit esse faciendum, citatque eumdem Terentium in Eunucho, qui cuidam, qui amasiæ suæ reountiare statuerat, respondit: Hæc verba una falsa lacrymula restinguet. *S. Bern. to. 3. s. 12.* *S. Thom. 2. 2. q. 153. a. 5.*

VII. *Quia specialem Deo injuriam irrogat*; ut S. Augustinus pathetice sequentibus verbis ostendit: Imo quod gravius est, ipsi Deo injuriam & contumeliam infert; intelligat Sanctitas vestra: etenim, quod fieri tibi non vis, alii ne feceris, ad duo præcepta pertinet: quomodo pertinet ad duo præcepta? si homini non feceris, quod pati non vis ab homine, ad proximi præceptum pertinet, ad dilectionem proximi; si autem quod non vis pati ab homine, ipsi Deo vis facere, quid est hoc? non facis alteri, quod pati non vis? Charior tibi factus est homo, quam Deus? Ergo quomodo injuriam facio, inquis, ipsi Deo? corrumpis te ipsum; & unde injuriam facio Deo, quia corrumpo me ipsum? Unde facit tibi injuriam, qui voluerit forte lapidare tuam tabulam pictam, in qua tabula, tua imago est, in domo tua inaniter posita ad vanum honorem tuum, nec sentiens, nec loquens, nec vi- *S. Aug. l. 1. de 10. Chord.*

videns? si quis illam lapidet, nonne in te esse contumeliam factam attendis? cum vero imaginem Dei, quod es tu, corrumpis in te per fornicationes, & per diffluentias libidinis, attendis, quia ad nullius uxorem cessisti, & non attendis per libidines & illicitas fornicationes, cujus imaginem violasti.

Gloss. in c. 6. 1. ad Corin.

VIII. *Quia ipsis dæmonibus est exosa*, uti Glossa sequentibus verbis indicavit: fornicationis in opere totus homo absorbetur carne, ut jam dici non possit animus suus esse, sed simul totus homo possit dici caro; & ideo dicunt alii Doctores, quod sunt aliqui dæmones, qui memores antiquæ nobilitatis, tentare de luxuria dedignantur; & est signum ad hoc, quod Lucifer tentans Dominum, non dicitur eum tentasse de vitio carnis.

§. IX. MEDIA.

I. PRimum & præcipuum semper ab Ascetis æstimatum est *Fuga*, quæ quidem triplex esset debet. Prima *cogitationum* est *fuga*, ut scilicet quam primum tentatio hac in materia occurrit, statim ad alias cogitationes se tentatus convertat, & ut supra Exemplo XIX. ab Ægidio Franciscano factum vidimus, dicat: Extra, extra, quia hospitium captum est, & ideo hic recipi non potestis. Cujus rationem pulchram reddens S. Joannes Damascenus, quemadmodum, ait, corpori usus libidinis carnisque vicinitas, ita etiam menti memoria ejus penitus subtrahenda; satis enim perniciosum est adhuc infirmis, ægrisque pectoribus, vel tenuissimam recordationem hujus passionis admittere, ita ut nonnumquam eis etiam sub recordatione sanctarum fœminarum, velut sub faeræ lectionis historia noxiæ titillationis stimulus excitetur. Hinc recte S. Anselmus pronunciavit; cum aliis vitiis potest expectari conflictus, hæc fugienda est, quia aliter melius vinci non potest. Secunda *fuga occasionum* est; nam ut sapienter S. Basilius advertit, non in eo tantum laborandum est nobis, ut motus animi in cogitando moderemur, sed quoad fieri possit, ab earum etiam rerum congressu longissime fugiendum est cum primis, quocumque in conspectu nobis adductæ, refricata libidinum memoria, consilium, rationisque vim nobis perturbant, bellaque, & sollicitos in animo angores cient; etenim bellum, quæ præter voluntatem nostram incitant, nobis excipere fortasse necessarium sit, ipsum vere aliquem sibi voluntarie creare, summæ stultitiæ est. Hinc sicut Romani, inquit Josephus Mansi, olim cum nullo inimicorum pacem inire solebat, quamdiu hostis armatus erat; Unde qui cum Romanis de pace tractare volebat, huic necessario omnia armorum genera deponenda erant; eodem modo ad propositum nostrum dicere possumus, qui Deum sibi reconciliare, & stabilem cum eo pacem inire cupit, prius armis omnibus renuntiare & cedere, id est, prius omnes occasiones & incentiva peccandi a se arcere debet: Deponat arma iniquitatis peccati, nuntium suspectæ illi conversationi remittat, fenestram claudat, comburat amatorias litteras, abjiciat amasiorum effigies: Incerta victoria, est inquit S. Cyprianus, inter hostilia arma pugnare. Quam ob causam & Moyses olim, teste S. Ambrosio, comminuit vituli caput, illudque in pulverem redegit, ut omnia impietatis aboleret vestigia, vel potius ad propositum nostrum, ut omnia lasciviæ aboleret vestigia; vel ut interpres quidam modernus ait, ut significaret, ne pulverem quidem peccati in homine remanere deberet, sed omnia consumi opertere, quod quando homo non facit, sed aliquas occasiones relinquit, arbitrans illas parum nocere posse, quia minima sunt, ex illis occasionem & audaciam accipit diabolus, ut redeat. Tertia *fuga mulierum est*; nam quemadmodum splendorem lucernæ alit oleum, sic & colloquium mulieris ignem reaccendit voluptatis. Utique scintilla diutius si immoretur adhærens paleis, erumpit in flammam; sic memoriam cujusspiam muliercalæ, si vel tantillum duret, incendium excitat concupiscentiæ. Hinc recte monet Hugo Cardin. Noli commorari, nisi velis comburi, species enim mulierum, & eloquium, & gestus, & ornatus, & quidquid in ea, flamma est ignis. Imo ad ignem potius ardentem, ait S. Nilus, quam ad mulierem appropinqua, nam si ad ignem accesseris, dolore affectus celeriter resilies, at si fœminæ verbis incensus fueris, haud ita facile recedes. Sic Joseph Ægypti Prorex, ut impudicam Dominam evadere posset, pallium, quo apprehensus fuerat, reliquit, & fugit. Ergo contra libidinis impetum apprehende fugam (infert S. Augustinus) si vis obtinere victoriam. Non tibi verecundum sit fugere, si castitatis palmam desideras obtinere. Nam, ut recte Origenes dixit, ista fuga est, quæ habet salutem, ista fuga virtutis est, ista fuga beatitudinem confert.

S. Jo. Damasc. collat. 19. de fin. cœnobii. c. 16.
S. Ans. in c. 6. 1. ad Cor.
S. Basil. in constit. Mon. c. 6.
S. Amb. ad Rom.
S. Antioc. ho. 17.
Hug. Ca. ap. Mansi. disc. 3. n. 10.
S. Nil. de s. vita ass. Gen. 39. v. 12.
S. Aug. in S. 25. Dom. post Trin.
Orig. h. 8.

Hinc & aliqui finxerunt, Daphnidem Virginem, dum impudicum Leonem fuit, in Laurum conversam.

S. Amb. l. 1. de pen.

II. *Nutrimentum tollere*; uti S. Ambrosius suasit, dicens: Transiliamus ergo eam, ne nobis dicatur: Ambulate in igne flammæ vestræ, quam accendistis, quoniam sicut ille, qui alligat ignem in sinu, vestimenta comburet; sic qui ambulat per ignem, pedes comburat, necesse est, quoniam scriptum est: Ambulabit quis super carbones ignis: pedes autem non comburet? Libido gravis ignis est, ideo non demus illi alimenta luxuriæ; pascitur libido conviviis, nutritur deliciis, vino accenditur, ebrietate inflammatur.

S. Bern. ro. 6. s. 24.

III. *Orationi ferventer incumbere*: ut enim ignis igne, ita fervor carnis fervore ardentis orationis pellitur; qua in re pulchrum exemplum S. Chrysanthus Martyr reliquit: Hic enim Christianus factus, fidem Christi publice annuntiabat; quod cum in Patris sui notitiam devenisset, hic timens, ne ob id facultates suas pariter, & filium ob tyrannorum persecutionem amitteret, filium suum in obscurum carcerem conjectum pane tantum & aqua nutriri jussit; cum vero per hoc nihil proficeret, quin potius filius ejus constantior Christi con-

confessor per hanc Patris sui sævitiem evaderet, hoc Patri a certo quodam viro propositum est consilium: si filium tuum ab hac usurpatione conaris eripere magis eum deliciis & voluptatibus occupa, & cujuscumque elegantissimæ atque prudentissimæ puellæ conjugio trade, & cum didicerit esse maritus, obliviscetur esse Christianus. Audiens hoc Pater jubet serici vestibus strata parari, ipsum quoque conferos de squalida habitatione, vestibus fecit pretiosis indui, & ponere eum in triclinio, elegit quinque pulcherrimas Virgines ex ancillis suis, & accuratis vestibus & ornamentis composuit, & cum Chrysantho posuit, & comminatus est eis, nisi vos vestris jocis & amplexibus eum revocaveritis ab intentione Christianitatis, faciam vos diversis interimi suppliciis. Quoniam vero armaturæ genere sanctum hunc juvenem in hoc periculoso certamine usum fuisse existimatis? Jacebat in oratione immobilis, & oscula earum quasi viperas spernens, clamabat ad Dominum, dicens: Exurge Domine, adjuva me; adversus omnes hos sibi intentatos muliercularum insultus scutum sibi assumpsit orationis, & omnes illarum conatus gloriose devicit. Nimirum hoc genus dæmoniorum non ejicitur, nisi per orationem & jejunium. Hinc Salomon dixit Scivi, quia aliter non possem esse continens nisi Deus det. Et merito; sicut enim militiæ dux, cui castrum aliquod commissum est, videns illud ab hostibus, quibus imparem se credit, obsidione cingendum, mox ad castri Dominum litteras mittit, auxiliumque petit, ita idem in simili hoc casu agendum, dicendumque cum S. Augustino: O amor, qui semper ardes, & numquam extingueris. Charitas Deus meus, accende me. Continentiam jubes, da quod jubes, & jube quod vis.

Sap. 8. v. 21.

S. Aug. l. 10. conf. c. 29.

IV. *Tribulationibus exerceri*, quod medium S. Bernardus præcipue suasit, dicens: Sit ergo gaudium in tribulatione, & jam non habet malignus, unde titillet; non habet, unde dejiciat. Nihil proficiet inimicus in eo, quem Crux Christi delectat, si carnalem suggesserit delectationem.

S. Bern. s. de S. And.

V. *Pœnas luxuriæ destinatas ponderare*: uti Salomon suasisse videtur, dum dixit: Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis; quod claris exprimens S. Bernardus: Ardor gehennæ, inquit, extinguat in te ardorem luxuriæ, major ardor minorem ardorem superet, stridor flammarum horribilis amorem depellat libidinis. Quo medio Laurentius Fuccius Capuccinus usus est, de quo P. Joannes Rho refert, quod quia is Forolivii gravibus invecturis contra peccatum carnis detonarat, hinc quædam improborum & lascivorum hominum fex, quæ intra se contra ipsum conjurarat, nocte quadam in conclave, in quo ipse concionum studio incumbebat, conductam quamdam introduxerint meretricem, quæ eum ad carnis peccatum sollicitaret; sed quibusnam armis defensivis ipsum in periculoso illo certamine usum fuisse existimatis? Ubi flammam circa se animadvertit, libris intentus, immotusque, ac si nihil acturus esset, scorto ne quidem appellato, digitum lucernæ flammæ admovet, constanterque in illa tenens, donec caro difflueret, incredibili animi, pariterque corporis patientia. Merito ergo S. Isidorus hortatur: Propone tibi adversus præsentes carnis ardores, futuri supplicii ignes; superet æstum libidinis, recordatio æterni judicii; memoria ardoris gehennæ, ardorem excludat luxuriæ; fornicationis pœnam, metus gravioris supplicii vincat; fortior dolor dolorem minorem exceperit.

Eccl. 11.

S. Bern. s. 22. de modo bene viv.

Jo. Rho. l. 7. c. 2. S. 11.

S. Isid. l. 1. Synon.

VI. *Meminisse, se Christi membrum esse*; uti S. Anselmus suasit, diceas: Propter Christi reverentiam, cujus membrum est corpus ejus, contineat se ab hac turpitudine, magnam enim injuriam, magnumque contemptum Christo faciet, si ei meretricem prætulerit, separans se a Deo, & adherens scorto. Quod confirmans Ven. Beda, sic discurrit: Si est alienum corpus, non est in vestra potestate probro illud & injuria afficere, maxime cum sit Dominicum, neque polluere & inquinare templum S. Spiritus. Si quis enim privatam domum ingressus, cum eam sit ludificatus, & probro & injuria affecerit, extremum luet supplicium; qui Regis templum fecerit latronis receptaculum, cogita, quot mala sit passurus. Hinc merito S. Augustinus hortatur: Illicitum amorem cavete. Membra Christi estis, & Corpus Christi estis. Audite Apostolum, & terreamini: non potuit enim gravius dicere, non potuit vehementius, non potuit acrius deterrere Christianos ab amore fornicationum, nisi ubi dicit: *Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis?* ut autem hoc diceret, superius ait: *Nescitis, quia qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur?*

S. Ans. in 1. Cor. c. 10.

Ven. Bed. in cit. c. 16. 1. Cor.

S. Aug. ser. 22. de temp.

S. Aib. s. in Do. 1. Quad.

VII. *Mortis aliorumque extremorum recordatio*: nam, S. Gregorio teste, nihil sic ad edomandum desiderium appetituum carnalium valet, quam ut unusquisque hoc, quod vivum diligit, quale mortuum sit, penset. Sed & S. Isidor. calculo suo id probans ait: Quando impulsu Dæmonum mens ad delectationem fornicationis impellitur, divini judicii metus, & æterna tormenta incendii ante oculos proponantur, quia nimirum omnis pœna gravioris supplicii formidine superatur. Sicut enim clavus clavum pellit, ita sæpe recordatio ardoris gehennalis ardorem excludit luxuriæ. Hinc & S. Ephrem suasit hoc medium dicens: Inclinemus nos ad sepulchra, & conditionis nostræ occulta perspiciamus; ex cadaveribus permixtos ossium acervos, craniaque carnibus exuta, cum reliquis ossibus cernemus, & hæc considerantes, nosmetipsos in illis velut in speculo contemplabimur; ubi juventutis flos, & pulchritudo? ubi venustus ille genarum color? Hæc nobiscum cogitantes, carnis desideria fugiamus. Cujus medii efficaciam præ cæteris expertus est Bononiensis ille adolescens, voluptatibus carnalibus penitus immersus, de quo scribitur, quod, cum Religiosum quemdam patriotam suum ad se visitandi causa venturum fore intellexisset, eum quidem perhumaniter, magnaque cum benevolentia excepcrit, simul tamen, ut in discursu suo ab omni

S. Greg. l. 26. mor. c. 39.

S. Isid. l. 2. de summo bono c. 39.

S. Ephr. de vit. spirit. de n. 40.

Mans. d. 29. n. 5.

spirituali materia abstineret, obnixe rogarit; a qua proinde Religiosus ille, ut patriotæ morem gereret, pro tunc quidem abstinuit, veruntamen postquam viso omni deliciarum ejus apparatu, maxime vero molli lecto, superbisque lecti sterniis conspectis, jam in procinctu esset, ut abiret, pauca quidem, sed magnam in se energiam habentia verba protulit, dicens: Obsecro, ut lecti illius semper memor esse velis, quem tibi Deus per Isaiam infallibiliter promittit, dicens: *Subter te sternetur tinea & operimentum tuum erunt vermes*: quæ sententia huic lascivo juveni adeo tenaciter impressa remansit, ut protinus carnalibus voluptatibus abdicatis, paupertatem & austeritatem amplexus fuerit religiosam.

Cass. l. 6. inst. c. 2. VIII. *Perfecta humilitas & subjectio erga Deum*: utpote sine qua, teste Cassiano, nullius penitus vitii poterit triumphus acquiri, nam, ut S. Gregorius ait, si mens Deo subdi humiliter despicit, carnis suæ desideria dominando ac præeminendo non præmisit. *S. Greg. l. 5. in 1. Reg. c. 14.*

IX. *Sensuum accurata custodia*: nam, ut recte discurrit S. Gregorius, cum sit invisibilis anima, nequaquam corporearum rerum delectatione tangitur, sed per quinque corporis sensus quasi per fenestras interiora respiciens concupiscit. Hinc etenim Jeremias ait: *Mors ascendit per fenestras, ingressa est domus nostras.* Mors quippe per fenestras ascendit, & domum ingreditur, cum per sensus corporis concupiscentia veniens habitaculum intrat mentis. Ne ergo quædam lubrica in cogitatione versemus, providendum nobis est, quia intueri non decet, quod non licet concupisci. Nam, ut idem postea ait, præceps anima, dum ante non provident, ne incaute videat quod concupiscat, cæca post incipit desiderare quod vidit. *S. Greg. l. 21. mor. c. 2.* *Jer. 9. v. 21.*

X. *Otii detestatio*: nam, ut bene advertit S. Gregorius, cum duas simul res cogitare non possumus, fit, ut aliquid aliud cogitando, non cogitemus immunda. Hinc pergit adhortari: Inter opera & labores spirituales contra stimulos carnis fortes sumus: Sed si quasi fessi a solitæ conversationis rigore torpescimus, vel remittimus, dum paulatim negligimur; aculei carnis resurgunt, qui quasi depositis Moysis manibus Israelem vincunt. *S. Greg. l. 4. c. 1. in l. 1. Reg.*

Id quod apta similitudine nonnemo confirmat dicens: Ut avis quæ otiosa in ramo sedet, facile jaculo configitur; secus quando volat, & hinc inde saltat; ita idem de homine otioso sentiendum. Hinc S. Hieronymus monet: Aliquid boni operis semper facito, ut te diabolus inveniat occupatum. *Fab. conc. 2. in Do. 13. post Pent.* *S. Hier. in ep. ad Rust.*

XI. *Corporis castigatio*: nam, teste S. Ambrosio, libido gravis ignis est, & ideo non demus illi alimenta luxuriæ. Pascitur libido convivils, nutritur deliciis, vino accenditur, ebrietate inflammatur. E contrario vero abstinentia ciborum contra vitium hoc fortissima est, teste S. Gregorio; sicut enim castellanus fame subactus, castrum tradit ad libitum impugnantis; ita luxuria per famem domita corpus ad libitum hominis & rationis tradit, quemadmodum recte dixit S. Albertus Magnus. *S. Amb. l. 1. de pœn. c. 14.* *S. Greg. l. 3. c. 14. in 1. Reg.*

XII. *Præsentia Dei menti firmiter impressa*: cujus efficaciam sic ostendit S. Ambrosius: Detur mihi captus adulterinæ cupiditatis intemperantissimo æstu, qui nolit repugnae carnis suæ appetitui, incuriosus Justitiæ, tamen sollicitus fame, erubescens testimonium erroris, qui ipsum non erubescit errorem. Si quem forte spectatorem noverit facinoris sui, verecundia sequestrat intemperantiam, & pudore incœptum scelus deserit, quanto magis si Deum inspectorem cogitarit, abstinebit. Cite S. Basilius de pugnis adversus hoc vitium luxuriæ discurrens, hæc omnia, inquit, ei falia sunt; qui Deum semper præsentem aspicit. *S. Ambr. in 10. Matth.* *S. Basil. in 49. sic ex. 20.*

§. X. ASCETICI.

I. IN *primis nosse debet Asceta, quomodo excitentur ejusmodi turpes phantasiæ, ut tanto facilius iisdem occurrere possit.* Hoc autem S. Macarius Eremita sequenous verbis ostendit: Si pulchritudinem mulier conspexerit carnali cupiditate, mox vulneratus est, & ita postmodum susceptiva memori per fornicationis conceptum, pronamque meditationem depingit interius imagines eorum quæ cum affectu & libenter conspecta sunt; eaque ratione spiritibus malignis operam dantibus, miserum & affectibus adhuc deditum animum inquinant, quod superest; caro spinguis, si juvenilis, si humidior fuerit, hujusmodi memoriis ab affectu quamprimum excitata, mota pro libidine versatur circa ea, quæ reperit, in eis exercens immunditias, interdum in somniis, quandoque inter vigilandum. *S. Macar. Er. apud Mansi d. 16. n. 10.*

II. *Nosse debet, cur vitium hoc specialiter hominem Regni incapacem Dei faciat*; quod tripliciter ab rationem fieri ostendit D. Bernardinus: Primo, quia Regnum Dei est mundissimum, carnalis autem immundus. Secundo, quia Regnum Dei est incorruptibile, carnalis autem corruptibilis; quia amas corruptiones corruptibilis est, sed corruptio non possidet incorruptionem. Tertio, quia illud est ordinatissimum, carnalis inordinatissimus. *S. Bern. in 1. de Reg. cæli c. 5.*

III. *Nosse debet, cur peccatum hoc maximum vitiorum reputetur ab Ascetis*; id quod S. Bernardus ostendit, dicens; Inter cætera vitia fornicatio maximum scelus est, quia per carnis immunditiam templum Dei violat, & tollens membrum Christi, facit membrum meretricis? Luxuria inimica est Deo. Unde merito hortatur S. Chrysostomus. Reverere eum, qui in te inhabitat, is est enim Paracletus: formida eum, qui est tibi conglutinatus, est enim Christus. *S. Bern. l. 31. de mod. bene viv.* *S. Chrys. ho. 18. in 1. ad Cor.*

IV. *Nosse debet, cur vitium hoc præcipue spiritualibus & devotis viris sit fugiendum*; id quod Josephus Mansi sequenti discursu ostendit: Quodnam in eo putatis latere mysterium, quod Deus mel, liquorem adeo suavem & salutiferum, atque a virginibus fabrefactum in sacrificium sibi offerri prohibuerit? maxime cum cera, quæ ex melle nascitur, & mellis pars quædam est, in Dei honorem licite & laudabiliter ardeat; variæ quidem hujus prohibitionis assignari possunt causæ, veruntamen illam, quæ nostro proposito quam maxime adaptatur, tangit S. Pet. Dam. qui in melle voluptatem *Mansi d. 16. n. 20.*

tem carnalem symbolizari afferit; Per quod intelligitur, quod hi qui Deo vitæ suæ Sacrificium offerunt, nullam Deus carnalem vult inesse dulcedinem, nihil in eis vivere, quod ad carnalem pertineat voluptatem. Oleaster pariter super idem Levitici caput observat, quod, cum oblatio Sacrificii concremari deberit, huic autem liquori proprium sit, quod in ignem effusum gravem excitare fœtorem soleat, ideo ab Altari liquor ille mellis proscriptus fuerit: Forte ideo, quia combustum nullum emittit odorem, sed fœtorem potius.

S. Bonav. in Diæt. salut. tit. 8. c. 9.

V. *Nosse debet, cur vitium hoc tam difficulter curabile sit*: nam ut idem Mansi ex Anthoribus probat, & experientia compertum est, quod ii, qui tot annis, quibus Christus vixit, in hoc vitio perseverant, sint incurabiles, & quasi desperatæ salutis, nisi mira, rara, & extraordinaria Dei gratia eis succurrat; cujus rationem assignat S. Bonav. dicens: Nam ipse vendidit, & destruxit, quidquid habebat, scilicet Deum & Sanctos, animam, famam, gloriam, substantiam, & gratiam.

S. Cyp. de sing. Cler. n. 10.

VI. *Nosse debet, si in ullo alio, in hoc vitio diffidentiam in propriis viribus esse necessariam*: uti sapienter S. Cyprianus declaravit, dicens: Expedit plus bene timere, quam male de se fidere; & utilius est, ut infirmum se homo cognoscat, ut fortis existat, quam fortis videri velit, & infirmus emergat; & paulo post subdit: Inæstimabilis pietas, ut timendo fœminarum blandimenta vincamus.

S. Greg. l. 6. in 1. Reg. c. 15.

VII. *Nosse debet; quod vitium hoc peculiariter infestet ad perfectionem tradentes*: uti bene S. Greg. ostendit, dum ait: In via autem Israel Amalec restitit, quia libido ad perfectionem tendentibus arma voluptatis objicit, & corda, quæ potest, gladio immundæ suggestionis ferit. Et quia valde fortis & violenta est pugna fornicationis, restitisse perhibetur, non quomodolibet obviasse; resistere quippe forti expugnationi instare est.

L. 1. Reg. c. 15.

VIII. *Nosse debet, quousque huic Amalec resistere debeat*; scilicet implendo illud Dei mandatum: Non parcas ei, & non concupiscas illud aliquid, sed interfice a viro usque ad mulierem, & parvulum, & lactentem, & bovem & asinum, & ovem & camelum. Super quæ verba S. Gregorius ait: Parcit Amalec, qui blandimenta lasciviæ aut in locutione, aut per intentionem, aut in cogitatione tenet. Dicit non parcas ei, quia de tam nequissimo vitio nihil accendi debet in mente, nihil permitti debet in opere ardere. Non concupisces ipsius aliquid, ut penitus eradicetur a cogitatione.

Cass. coll. 2. c. 10.

IX. *Nosse debet quomodo, seu quibus armis resistere huic Amalec debeat, alterique suadere*, nimirum tribus præcipue. 1. *Manifestatione tentationis*; quia, ut Cassianus ait, non valebit ignorationi ejus callidus hostis illudere, qui universas cogitationes in corde nascentes, perniciosa verecundia nescit obtegere, sed eas maturo examine seniorum vel reprobat, vel admittit. Illico namque ut patefacta fuerit cogitatio maligna, marcescit, & ante, quam discretionis judicium profetatur, serpens deterrimus velut e tenebroso ac subterraneo specu virtute confessionis pertractus ad lucem, & traductus quodammodo ac dehonestatus discedit. Tamdiu enim suggestiones ejus noxiæ dominantur, quamdiu a nobis in corde celantur. 2. *Humilitate*, sed ea maxime, qua sibi penitus diffidens, & sperans in Deo, ab hoc auxilium petat, ac expectet; nam, teste S. Climaco, qui sudoribus ac laboribus suis adversus hujusmodi Adversarium pugnat, is ei similis est qui inimicum suum papyro ligavit: qui vero continentia ac vigiliis pugnat, ei similis est, qui catenis hunc devinxit. Porro is, qui altissima humilitate & vacuitate iracundiæ, sitique depugnat, is ei comparatur, qui occidit inimicum, atque in arena occubuit, arenam vero intellige humilitatem. 3. *Matura resistentia*: nam, quemadmodum miles domum ingressus facile totam domum occupat; ita carnis tentatio haud difficulter mentem subjugat, si semel eam occupare sinatur. Hinc S. Hieronymus monet: Nolo sinas cogitationem libidinis crescere; nihil in te Babylonium, nihil confusionis adolescat. Dum parvus est hostis, interfice. Nequitia, ne zizania crescat, in semine elidatur. Audi Psalmistam dicentem: Beatus, qui tenebit, & allidet parvulos suos ad petram. Quia impossibile est, in sensum hominis non irruere innatum medullarum calorem: ille prædicatur beatus, qui ut cœperit cogitare sordida, statim interficit cogitatus, & allidit ad petram; petra autem est Christus.

S. Climac. gr. 15.

S. Hier. in ep. ad Eustoch.

§. XI. CONCEPTUS PRÆDICABILES.

1. Cor. 6. v. 18.

I. EX occasione thematis: *Fugite fornicationem*: explicari potest causa primaria cur luxuria sit vitanda, scilicet quia est grandis & specialis injuria Dei tum in genere, tum in specie omnium trium Personarum. Et 1. *Respectu Dei* in genere, quia polluit & fœdat turpissime imaginem ipsius, ut præclare S. Augustinus indicavit, dum dixit: Facis injuriam Deo dum teipsum corrumpis. Et unde, inquis? Unde tibi facit injuriam, qui voluerit forte lapidare tuam tabulam pictam, in qua imago tua est? Quam vero imaginem Dei, quod es tu, corrumpis per fornicationes & per diffluentias libidinis non attendis, cujus imaginem violasti, cui contumeliam fecisti? 2. *Respectu Dei Patris*: qui creavit corpus nostrum erectum, ut esset domus munda digna animæ, quam tamen nos per luxuriam fœdamus, & haram porcorum facimus. Hinc Apostolus hortatur: Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, ut abstineatis a fornicatione; ut sciat unusquisque vas suum possidere in sanctificatione & honore, non in passione desiderii, sicut Gentes, quæ ignorant Deum. 3. *Respectu Filii*: qui redemit, & corpore suo Sacrosancto pascit nos. Hinc iterum monet Apostolus: An nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? tollens ergo membrum Christi, faciam membrum meretricis? Et iterum, Empti estis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore vestro. Corpus (scilicet, non fornicationi, sed Domino) tradendo, ut ibidem ait. 4. *Respectu Spiritus Sancti*: qui sanctificavit nos, & templum suum constituit, quod per luxuriam fœde polluitur. Unde S. Paulus ait: An nesci-

S. Aug. lib. 1. de symb.

1. Thess. c. 4. v. 3.

1. Cor. 6. v. 15.

Ib. v. 15.

Ib. v. 20.

Ib. v. 19.

nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui in nobis est? unde non introibit Spiritus ille in malevolam animam, nec habitabit in corpore subdito peccatis, ut Paulus ait; sed si quis violaverit templum Dei, disperdet illum Deus.

1. Cor. 3. v. 17.

II. Ex occasione ejusdem thematis potest luxuria Serenibus comparari, Et in prima quidem parte ostendi quomodo & blando aspectu, & suavi cantu ad sui amorem alliciat, & detineat, quem in finem mulieris a Salomne descriptæ artes enarrari possunt. In secunda parte fraus hujus Sirenis aperiri potest, quomodo scilicet navim, id est, salutem hominis evertat, & in profundum inferni demergat. In tertia ostendi potest, quomodo hujus Sirenis fraudes evitari debeant, scilicet sequendo factum Ulyssis, & aures mentis, cera timoris ac amoris Dei obstruendo.

Prov. 7. v. 10.

III. Ex occasione thematis: *Ne attendas fallaciæ Mulieris, favus enim distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur ejus; novissima autem illius amara quasi absynthium, & acuta quasi gladius biceps*: potest luxuria Dalilæ comparari. Et 1. ostendi, quomodo in sinum suum recipiat & blandiatur amorem simulando, 2. Quomodo ipsum tondeat, & fortitudine sua privet, id est, gratia divina, & Dei assistentia. 3. Quomodo eum tradat inimicis, & excæcari, in munitam civitatem (hoc est, servitium, & domum mulierum) duci, carceri (angustiarum) mancipari, vinculis ferreis (consuetudini) ligari, ad molam (laboris & infamiæ) damnari, scuticis (stimuli conscientiæ) cædi, & ab omnibus illudi, ac denique omnino opprimi faciat. Quæ omnia fusius apud Fabrum in auctario them. 2. in festo S. Matthiæ explicata videri possunt.

Prov. 5. v. 3.

IV. Ex occasione thematis: *Ignis est usque ad perditionem devorans, omnia eradicans genimina*: potest Luxuria igni devoranti comparari, & 1. ostendi, quomodo devoret *substantiam temporalem*: uti Filius prodigus expertus est. Unde merito Siracides monet: Ne des fornicariis animam tuam in ullo, ne perdas te, & hæreditatem tuam. Quod confirmans S. Augustinus ait: Luxuria perdit omnem substantiam, & ad præsens voluptate deliniens futuram non finit cogitare paupertatem. 2. Quomodo devoret *Famam*: hinc iterum Ecclesiasticus monet: Ne des mulieri potestatem animæ tuæ, ne ingrediatur in virtute tua, & confundaris. Sed & S. Augustinus id confirmans ait: Qualis est in oculis hominum, qui inversis pedibus ambulare nititur; talis est in oculis Angelorum, cui propria caro dominatur. 3. Quomodo devoret *sanitatem & vitam corporis*: cum nihil adeo corpus debilitet, vitamque abbreviet, quam luxuriæ frequentia. 4. Quomodo devoret *animam*: scilicet eam in æternum interitum præcipitando, uti Salomon indicavit, dum dixit: Fovea profunda est meretrix, & puteus angustus, aliena insidiatur in via quasi latro, &, quos incautos viderit, interficiet. Quæ omnia fusius explicata videri possunt apud March. in Hort. Past. tr. 4. lect. 8. prop. 2. & 3. & apud Fab. conc. 5. festo S. Mariæ Magdalenæ, ubi ob hanc causam comparant luxuriam bestiæ, quam Daniel sequentibus verbis descripsit: Ecce alia bestia similis urso in parte stetit, & tres ordines in ore ejus, & dentibus ejus. Et sic dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas.

Job. 31. v. 12. Eccl. 9. v. 6. S. Aug. de doctr. Christ. Eccl. 9. v. 2. S. Aug. Prov. 23. v. 27. Daniel. 7. v. 5.

V. Ex occasione thematis: *Viæ inferi domus ejus*: potest luxuria Inferno comparari; quia sicut in hoc tria specialiter reperiuntur, scilicet ignis ardens, vermis rodens, & sulphur fœtens: sic in luxuria, quoque reperitur ignis concupiscentiæ, vermis seu remorsus conscientiæ, & sulphur infamiæ. Unde & S. Hieronymus exclamat: O luxuria! o ignis infernalis, cujus materia gula, cujus flamma superbia, cujus scintillæ prava concupiscentia, cujus fumus infamia, cujus cinis immunditia, cujus finis gehenna.

Prov. 7. v. 27. S. Bonav. in dieta Sal. tit. 1. c. 9. S. Hier. apud Dresn. in Nicet. l. 1. c. 10.

VI. Ex occasione thematis: *Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta ejus non ardeant?* possunt afferri remedia pro luxuria vitanda, scilicet ea ipsa, quæ pro igne extinguendo adhibentur, quorum primum est, *aquæ frigidæ affusio* per quam corporis castigatio intelligitur. Alterum lignorum *subtractio*, seu fuga occasionum, aut rerum ad luxuriam incitantium. Tertium *Venerabilis Sacramenti aut reliquiarum sanctarum adversus ignem conversio*: seu Invocatio Christi & Sanctorum, præcipue Virginis sine macula conceptæ, cujus Patrocinium adversus hunc ignem luxuriæ, mire efficax fuisse, quotidiana experientia compertum est.

Prov. 6. v. 27.

VII. Ex occasione thematis: *Et cæperunt se omnes excusare*: proponi possunt, & refutari excusationes, quas luxuriosi prætendunt. Nempe 1. *Quod non possint se continere*: qui refutentur tum illo Dei effato: Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius: tum Exemplo S. Augustini, cui continentia cum grege puerorum & puellarum quasi subridens dixit: Potuerunt isti, & istæ, & tu non poteris? tum instantia potus venenati, quo etiam in summo æstu concupiscentiæ facile quis abstineret. 2. *Quod nulli injuriam faciant*: qui refutentur ex eo, quod grandis injuria fiat Deo, corpori proprio & alieno dum polluuntur; & animabus, cum ad servitium carnis deprimuntur. 3. *Quod Oseas ipse a Deo uxorem fornicationum assumere jussus fit*: qui refutentur ex eo, quod non fornicari jussus sit, sed uxorem quæ fornicata fuerat, per legitimum Matrimonium sibi copulare. Vide has refutationes fusius apud Marchant. in Horto. Past. tr. 4. lect. 8. prop. 3.

Gen. 4. v. 1.

§. XI. CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Qualitas.

I. THomas Villanov. lascivum hominem per Salamandram præfigurari dicit, quam scriptores in igne nutriri, & vivere asserunt. Totus a pestifero illo igne devoratus est, inquit de lascivo; nec illum quicquam præter flammas cogitare permittit, in igne solum velut Salamandra nutritur.

S. Thom. Villan. Conc. 2. de S. Ildeph.

Da-

Damnum.

F. Fiam. Strada l. 2. Prol. Acad. 2. II. In Urbe Nicosiensi, quæ totius regni Cypri primaria, & a Mustafa expugnata civitas, sive Metropolis est, cum puella quædam unicam tantum ignis scintillam in muoitionem pulveris tormentarii immisisset, universum quoque potentissimum illius exercitum igne combussit. Idem quoque de hoc carnalis concupiscentiæ igne dici potest, unica tantum scintilla, unicus obtutus impurus, unicum verbum, vel gestus aliquis nonnumquam ad accendendum ignem quemdam inextinguibilem sufficit, qui prodromus est ad infernum. Unica solum scintilla ad fomitem accendendum sufficit, dum is satis fuerit dispositus & siccus; ita quoque, inquit D. Chrysostomus: Voluptates si juventutem aggressæ fuerint, tum vere ignis cum igne miscebitur, stipula cum fornace jungetur, colloquium mulieris; ecce tibi favillam, quasi ignis exardescit, ecce tibi flammam succensam.

S. Clem. Roman. l. 9. recognit. III. Ingeniosus est ille Clementis Romani conceptus, per quem rationem reddit, cur increata, & incarnata Dei sapientia, de qua vere dici debet: Omnia in sapientia fecisti, sacrosanctum Baptismatis lavacrum potius in elemeoto aqnæ instituerit, quam in alia quapiam materia; Dicit enim ideo id factum esse, ut in aqna regenerati, ignem vetustæ nativitatis extinguerent; Prima enim nostra nativitas per ignem coocupiscentiæ descendit, & ideo dispensatione divina secunda hæc per aquam introducitur, ut restioguat ignis naturam: porro de quolibet homine dici potest: Nec est, qui se abscondat a calore ejus.

Seneca l. 99. natur. c. 40. IV. Seneca inter cætera ait: Nullum sine igne fulmen venit, sed hoc proprie igneum dicimus, quod manifesta ardoris vestigia imprimit, quod aut urit, aut infuscat.

S. Aug. l. 16. de Civ. c. 24. V. S. Augustinus rationem reddere volens, cur mundus in fine sæculorum potius ab igne desolandus, & consumendus sit, quam ab alia aliqua creatura, ideo id futurum esse dicit, quia in carnalis concupiscentiæ flammis continuo exarsit: Totus mundus in igne positus est, conveniens igitur erat, ut supplicium huic igni correspondere per ejusdem elementi incendium: Significatum est io fine sæculi per ignem judicandos esse carnales.

Job 18. c. v. 15. VI. In libro Job scribitur: *Aspergatur in tabernaculo ejus sulphur*; Quænam vero, dicet aliquis, est hæc cæremonia, quia hominis carnalibus volnptatibus dediti habitatio sulphur, quod fœtet, persumari jubetur. Mysterium hujusce passionis pulchre nobis explicat S. Greg. dum ait: Sulphur quid aliud, quam fomentum ignis est? quod tamen sic igoem nutrit, ut fœtorem gravissimum exhalet; quid itaque in sulphure, nisi peccatum carnis accipimus? quod dum perversis cogitationibus, quasi quibusdam fœtoribus mentem replet, æterna ei incendia præparat.

S. Greg. l. 14. mor. c. 10. VII. Quoties impudica mulier Dalila ex Samsonis ore elicere tentavit, in quonam præcipue ejus fortitudo consisteret? verumtamen sæpius repulsam passa, nihil obtinuit: At vero quando eum dormire fecit super genua sua, & in sinu suo reclinare caput, vocavit tooforem, & rasit septem crines capitis ejus, & cœpit abigere eum, & a se repellere; & mox Philisthæi accurrerunt, ut eum ligarent, dumque se pristina præditum fortitudine crediderit, ea se destitutum esse animadvertit, nesciens quod recessisset ab eo Dominus. Porro capilli bona denotant desideria (præcipue capilli Nazaræorum, qui speciali quodam ritu Deo consecrati erant) hos autem capillos Dalila, id est, affectio carnalis rescindit, quia omnem bonam cogitationem, orationem, meditationem, devotionem, omnemque ad exercitia spiritualia applicationem ab homine tollit. Cuncta cogitatio cordis intenta ad malum omni tempore; carnalis enim homo omnem suum amorem, omnemque mentis applicationem, objecto, quod diligit, immobiliter affigit. Unde S. Isidorus Pelusiota ad Zosimum ita scribit: Cum libido & corporis robur, & animi vires dejiciat, & adimat, eumque, qui hoc vitio captus est, omnibus illudendum, & irridendum proponat, quemadmodum excæcatus Sampson docet, eo quod tu voluntariam captivitatem accersis, nec naturale robur illæsum atque integrum servas, verum vitiosis affectionibus conficiendum te ultro præbes; & Deum, qui in vita tua, ubi caput reclinet, oon habet, mœrore afficis; & nos, qui pro tua salute vota facimus, oppugnas, & iojuriam tibi ipsi inſers, dum salutaria medicamenta repudias. *S. Isid. Pelus. l. 1. ep. 135.*

VIII. Quantum hoc carnis vitium in Ecclesiasticis detestabile sit, quodam Armenorum errore perspicue colligitur; Hi namque in ea opinione firmiter persistebant, quod Ecclesiacus plublicam, & privatam fornicationem committens, consecrandi amissa potestate, deinceps ad Sacramenta conficienda aptus non fit. E contra vero, si idem fieret Apostata, Hæreticus, Judæus, vel Mahometanus, sufficere credebaot, si talis ageret pœnitentiam, nec quicquam aliud requiri, ut talis ad gremium redeat Ecclesiæ. *Raynald. an. 1343. n. 10.*

IX. Beatus Petrus Damianus vulpem expressam dæmonis figuram esse dicit, cujus proinde hanc tradit esse proprietatem: Dum se mortuam fingit, mortem volucribus veraciter ingerit; nam dum esurit, & anxie requirenti, quod comedat, non occurrit, quærit ubi sit rubra terra, & dum reperit, toto corpore in ca pervolvitur, ut qnasi caro nuda, & cruenta videatur; mox sese in terram quasi mortuam projicit, flatum intra se reprimit, ut respiret, dumque hoc modo cruenta videtur & turgida, ab incautis volucribus non dubitatur extincta; descendunt itaque, ut eam comedant, sed illa repente prosiliens, arripit, easque veraciter devorat, quas ad se devorandum fallaciter invitabat. Hancque vulpis astutiam tartareo serpenti invido, pariter & astuto, egregie adaptat, dicens: Hujus deceptor antiquus specimen exprimit, qui carnalia lucra quærentibus se quasi mortuum fingit, illisque opera sua tamquam membra sua, quibus vescantur, exponit; *Manifesta enim sunt opera carnis, quæ sunt*, ut dicit Apostolus, *fornicatio, immun-* *S. Petrus Dam. c. 1. ep. 18.*

munditia, luxuria &c. Hæc plane sunt iniqui spiritus viscera, hæc reproborum, & carnaliter viventium quotidiana sunt alimenta, ad hæc dum perditi quique velut esurientes inhiant, eos malignus spiritus, tamquam volucres vulpes dolosa deglutit, eosque in sui corporis viscera trajicit.

Mansi dis. 7. n. 11.

X. Quando columbam, quæ symbolum est castitatis, a Noe post diluvium, ut in Genesi scribitur, emissa fuit, non invenit, ubi pedunculos suos figeret, ideoque ad Arcam reversa est, ut per hoc significetur, quod illi, qui honestatis & pudicitiæ cultores & zelatores sunt, omnem fugiant immunditiæ contrahendæ occasionem, & periculum; Non vero sic corvus, per quem dæmon & homo carnalis figuratur; hic enim ad nihil aliud intentus est, quam ad quærendas, & devorandas carnes, quas inveniens iis affixus hæret, & in luto quoque ipso quiescit.

S. Ant. de Pad. f. in Domin. 2. Quadr.

XI. S. Job sub titulo Behemot de dæmone loquitur, ostenditque quisnam lectus quietis ejus existat: *Sub umbra dormit in secreto calami, in locis humentibus.* Enim vero scire hoc loco perciperem, qualis hujus loci, in quo dæmon quiescit, & dulciter dormit, sit jucunditas & amœnitas? sed ecce Sanctus Antonius de Padua omne nobis quoad hoc dubium eximit; dicit enim: In locis humentibus, id est, in conscientia, quæ prius fuerit humida per immunditiam, suaviter obdormiscit, & dulciter quiescit. Idem quoque S. Antonius super illa Salvatoris nostri verba apud S. Lucam: *Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem, & non inveniens dicit:* Revertar in domum meam, unde exivi: Ita scribit: Scd nota, quod in aridis non invenit requiem; quia ibi non potest figere pedem suum.

Judic. c. 5. v. 25, 26.

XII. In libro Judicum Jahelem Sisaræ sitienti lac loco aquæ supposuisse legimus; sed considera, quo fine idipsum fecerit. Certe non alio, quam ut ei soporem conciliaret, ac tandem dormientis tempora crudeliter clavo transfigeret: Aquam petenti lac dedit, & in phiala Principum obtulit butyrum, sinistram manum misit ad clavum, & dexteram ad fabrorum malleos, percussitque Sisaram, quærens in capite vulneri locum, & tempora valide perforans. Idem quoque majori hominum parti a lenocinante mulierum sexu accidit. Dicit enim quævis lasciva mulier lenoni eam concupiscenti: Intra ad me, Domine mi, intra, ne timeas. Quot vero sunt, qui non cum ti- *Jud. 4. v. 29.* more, sed cum lætitia, & jubilo ingrediuntur, seque ob inventam hanc, & sponte oblatam carnalis peccati committendi occasionem felices existimant; at vero dum lactis suavitatem, id est, carnis delectationem gustaturos esse sperant, clavum ab adversaria sibi infixum esse experiuntur, non solum in corde per remorsum & vermem malæ conscientiæ, verum etiam frequenter in corpore & anima simul, per conciliatam sibi mortem temporalem pariter, & æternam.

Mansi dis. 10. n. 33.

XIII. Scribitur, quod mulier quædam Ægyptia, eo quod parvulum quemdam crocodilum penes se educabat, a vulgo felix, & beata existimata fuerit, eo quod domi suæ educaret numen divinum (tale enim Ægyptii esse credebant crocodilum, utpote quem veluti Deum adorabant) filius quoque hujus mulieris cum hoc crocodilo quotidie familiariter jocaretur, & luderet; accidit autem, quod bellua hæc crescentibus annis adultior facta, ad cognitam sibi sævitiem rediens, eumdem filium consuetis ludis cum eodem jocantem tandem immaniter occiderit, & dilaniarit; hæc fuit gratitudo, quam benefactrici, & nutrici suæ exhibuit; Idem quoque nobis accidit, qui infestissimum animæ nostræ inimicum (quia caro concupiscit adversus spiritum) delicate nutrimus, eique abblandimur, verumtamen cavete vobis, quia qui delicate nutrit servum suum, postea sentiet eum contumacem.

S. Bonav. c. m. 7. in Bibliot. paup. c. 9.

XIV. S. Bonaventura parabolam de magna cœna exponens, sic loquitur: Inter alias, qui vocati sunt ad magnam cœnam, nec iverunt, ille, qui uxorem duxit, non petiit se excusatum haberi, per quod patere potest, quam longe sint a cœna Dei luxuriosi homines, & immundi, si ducere uxorem ita hominem implicat & involvit, quod quasi nihil aliud cogitare possunt. S. Antonius de Padua quoque, in quodam sermone super hoc Evangelium, quærit: Quare duo primi rogaverunt excusationem; tertius vero non? Ad quod dicitur, quod voluptas carnis ita detinet hominem in deliciis, quod nec ad delicias æternas venire desiderat, nec excusari curat, & per hoc patet, quod Deum non diligat.

Berche. v. Luxuria.

XV. Berchorius scribit in Liciæ montibus, qui Ephestii dicuntur, certum quoddam ignis genus reperiri, qui omnia devorat & consumit, etiam lapides, neque aqua extingui valet, sed tunc solum extinguitur, quando terra aut fœnum ipsi super injiciatur, teste Plinio lib. 2. historiæ naturalis in fine. Qualenam desiderare potestis ignis libidinis aptius symbolum utpote cui proprium est, omnes virtutes, omnem gratiam, omne meritum, cuncta denique naturæ & fortunæ bona consumere? Ignis est usque ad perditionem devorans, omnia eradicans genimina; imo ipsos quoque consumit lapides, & durissimas petras, id est, viros in perfectione constantissimos, & solidissimos, quales fuerunt Sampson, David, Salomon, nec quicquam hunc ignem extinguere prævalet, quia divitiæ, dominia, sanitas, & fortunæ prosperitas, illum potius magis magisque accendunt, sæpe etiam sapientia, pietas, timor Dei, spiritualis vita ad hunc effectum extinguendi illius ignis pertingere nequeunt: At vero si homo ad considerandam terram sepulchri, aut cinerem, & pulverem, in quem hæc caro, quæ tantopere amatur, tandem reducatur, serio se applicaverit, si firmiter recogitet, quod omnis caro sit fœnum, jam facili negotio extinguetur. Nil quippe sic ad edomandum desideriorum carnalium appetitum valet, quam ut unusquisque hoc quod vivum diligit, quale sit mortuum penset.

Delrio de Magia l. 1. p. 2.

XVI. Huc spectat casus ille funestus, qui in Hispania celebri cuidam Prædicatori accidit, qui cum illustris cujusdam valdeque conspicui equitis domesticus esset, conjugis ejus amore

more accensus, illam sæpius ad illicitos sollicitare concubitus non erubuit; quem licet ista constanter a se repelleret, ille tamen a sollicitationum suarum violentia ob id minime destitit: illa lascivum hunc Prædicatorem decipere volens, omnia, quæ hactenus inter ipsum & illam intercesserant, marito aperuit, de cujus consensu pariter & consilio, certam huic lubrico viro horam & locum designavit, in quo nocturno tempore diu concupitis illius frui amplexibus posset, dumque circa illud tempus & locum maritus, cum bono numero armatorum servorum suorum scortatorem hunc in cubiculo vicino præstolaretur, tandem sacrilegus ille veste sæculari indutus, enseque & pugione accinctus & armatus advenit, & designatum locum ingressum uxor equitis in eamdem cameram secuta fuit, dumque vim illi inferre vellet, ipsa quidem pactis inter se, & maritum nutibus & signo, maritum, & armatos, ut accelerarent ingredi, advocavit, sed nemine illorum accurrente, ipsis ungibus, dentibus & calcibus omnem ei violentiam intulit, ut ab ejus se manibus proripere posset; at vero cum resistere non valens, ad femur ejus pugionem suspensum vidisset, eumdem e vagina clam extractum lateri ejus infixit, & occidit. Cumque hoc pacto ab ejus se violentia feliciter expedivisset, ad cameram, in qua juxta condictum maritus cum servis suis armatis sacrilegum expectare debebant, accurrens, ipsos immobiliter stantes, & mortuis potius, quam vivis similes invenit, eumque eorum auribus alta voce inclamasset, eorumque corpora hinc inde moveret, truderet, convelleret, magiam in hac re intercedere suspicata est, nec frustra; ad mortui igitur cadaver reversa, illud per nonnullos in forum publicum relicto in vulnere ferro deportari fecit. Viso autem a curia & agnito corpore, Gubernator loci illius, Priorem conventus illius, ad cujus familiam pessimus hic Religiosus spectabat, conveniens, totum ei rei gestæ eveotum a capite ad calcem usque distincte recensuit; Ingredientes igitur cellam ejus, faculam quamdam sub obscuro, & quasi mortuo lumine juxta caminum ardentem repererunt; eaque extincta, mox maritus, & servi ejus velut e profundo quodam lethargo evigilarunt, ambo conjuges coram judiee, qui cadaver sacrilegi in profanum quemdam locum sepeliri jussit, totam rei gestæ historiam seriatim exposuerunt.

Did. Niss. in vita Abraham. l. 2. c. 5. XVII. S. Ephrem Syrus in exhortat. spirit. ait: Quandocunque concupiscentia in animum sese insinuavit, mox ipsum cogitatione circumdat, & obsidet, & salutis ingressum præcludit; inferno ergo similis est illa turpis lasciviæ passio: nam quem semel tyrannicæ suæ potestati subjecit, ei spem omnem libertatis adimere videtur, nec modum relinquere, quo tam crudelem dominum, tam potentem tyrannum evadere possit. Huc sine dubio alusit Sanctus Augustinus apud Salazar. Proverb. 2. v. 29. num. 165. quando hoc fœdum vitium vocat æterni ignis æmulum. Dicitur autem *obscœna libido ignis æterni æmula*, quia, ut ille ignis, quem semel occupavit, adurit, & exurit, vehementi suo ardore affligit, nec consumit, mortali cruciatu immortaliter torquet, nec effugi unquam potest; sic lasciviæ flamma, quem semel corripuit, ejus intimum pectus & penitissimas medullas depascitur, videtur inferni quidam ignis esse, absque spe remedii: numquam relinquit eum, quem semel subegit, ac prostravit. Præclare hoc dixit Salonius Viennensis in expositione mystica Proverbiorum Salomonis, ubi habet ista: Qui verba meretricis libenter audit, & oscula ejus delectabiliter suscipit, quasi januam pulsat inferni. Qui mellea blandiloquentulæ lupæ verba avidis auribus cum voluptate excipit, suaviaque admittit, & labra labris hilariter permittit, væ misero illi. Quamobrem vero? quia quasi januam pulsat inferni, inferorumque fores sibi aperiri postulat, qui cum scortis consuescit, aut turpi libidinis vitio se tradit, quod nihilo mitius est inferno: Nam ut nullam habet portam, qua egrediatur, qui inferno semel est inclusus; ita ei qui venereæ se concupiscentiæ mancipavit, videtur omnis evadendi spes ablata.

XVIII. De Herode, cui S. Joannes Baptista dixerat: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui*: Sanctus Andreas Cretensis sic loquitur: Et ille quidem a ratione alienæ voluntariæ congressionis obrutus deliciis, neque se potuit erigere, neque aspexit ad lucem veritatis, sed mansit gravatus crapula libidinis; velut dixisset: Noli mirari, quod monita Sancti Joanois apud Herodem nihil effecerint: Nam, ut mortuum nemo alloqui, nemo movere potest, ut surgat, quantisvis vocibus quis eum inclamet, nisi cæli miraculo aliquo singulari fiat; atque ut homini, cui vinum rationis usum ademit, nemo persuadere sanum aliquid valet: sic cum Herodes esset, confectus præfervido luxuriæ vino, jacereque in tumulo libidinis sepultus, velut in deserto voces Joannes tunc dabat, quando illum a turpi, & incesta consuetudine sua dehortabatur. Nam ut est frustraneus labor, velle aliquid persuadere ebrio, & loqui defuncto, sic & vana opera est, quæ ad revocandum ab obscænis studiis suis libidinosum vertitur. Hinc æstimate, quanta sit vis hujus crudelis, & tyrannicæ passionis. *Ibid.*

XIX. Saul, ut habes 1. Reg. cap. 14. subigebat Regem Moab; & filios Ammon, & Edom, & Reges Soba, & Philisthæos, & quocumque se vertebat, superabat tamquam mites agni & inermes oves fuissent quicumque illius hostes: sed diligenter notandum id, quod sacer Scriptor mox subjicit, ac monet: *Congregatoque exercitu percussit Amalec, & eruit Israel de manu vastatorum ejus*, v. 48. Beatissimus Pater Gregorius in hæc ita inquirit: Quid est, quod contra Moab, & Ammon & regem Soba pugnasse & vicisse dicitur, non tamen exercitum congregasse, sed ut Amalec vinceret, exercitum congregavit? Respondet divinus Pontifex divine, fuisse in Amalec adumbratum luxuriæ vitium; Amalec enim idem est, quod populus lambens, populus qui blanditur, emollit, lambit, risuque ad gratiam ficto, & visu benevolentiore (pro illorum more, quos turpis libido incessit) pellicit. *Idem ser. 4. post Dom. 1. Quadr. §. 7.*

cit. Ergo quod cæteri populi tam facile superati feruntur, ut ad illos debellandos, non fuerit necessum, cogere exercitum, ad subigendum vero Amalec copias adhiberi oportuerit (congregato nimirum exercitu Saul percussit Amalec) tale est, ac si diceretur, reliqua vitia citra multum belli apparatum expugnari posse, ad luxuriæ vero nefas posterneodum (cum sit res maxime ardua) necessum esse, omnes coire, & fœderari virtutes, ut terræ affligant vitium, quod tam ægre eradicatur: Ad extinguendum enim fornicationis spiritum virtus una non sufficit, inquit magnus Papa, numeroso virtutum exercitu ad hanc rem opus est, atque ut Orationi insistas, & diuturna inedia te emacies, & solitudinem colas, humilitatem magnam, & plurimam ex Deo habeas, ut ab inimico liber evadas, qui difficilime exigitur loco, quem semel occuparit. Sed nota, quod, cum Amalec, turpis vitii symbolum, percussum sacer Textus refert, tunc illud commemorat: Eruit Israel de manu vastatorum ejus. Itane vero cum fudit Amalec, simul omnes evertit quicumque exitium adferebant Israeli? Immo. Quamquam enim homo cæteris vitiis omnibus subjaceat, soli autem luxuriei non sit deditus purus omnis sceleris videtur: Sed quem lascivia dedititium habet, tametsi a vitiis aliis liber sit, pejus est, quam si flagitiis aliis omnibus contaminatus esset, hoc unum nempe difficilius superatur, quam omnia reliqua, a quibus solutus videtur, dum non uno illo impeditus.

Fuga.

Mansi dis. 31. n. 10. XX. In Deuteronomio Deus Hebræis præcipit, ut si egressi ad prælium suum stravissent inimicum, & intra alia spolia mulierem aliquam eximia pulchritudine conspicuam accepissent, priusquam illam sibi in uxorem adoptarent, & matrimonio jungerent, eidem in domum suam conductæ omnes raderent capillos, unguiculosque præciderent, vestesque, quibus captivitatis tempore induta erat, eidem detraherent; Quæ omnia in figura contingebant; Nam, ut glossa dicit, per hanc mulierem animam peccatricem intelligendam esse, quæ pulchra est ratione imaginis, sed captiva ratione criminis; Hanc Deus in sponsam suam desiderat: sponsabo te mihi; veruntamen vestes, quibuscum capta est, deponat necessum est: Oportet: ut deponat vestes, in quibus capta est, id est, vitia & peccata præterita; Neque hoc etiamnum sufficit quin etiam ungues & capilli ei præscindi debent, id est, peccatorum circumstantias aggravantes deponat, & peccati occasiones caveat, quod faciet, si huic vel illi conversationi suspectæ nuntium remittat, si cum peccati complice non amplius commercium habeat, si fenestris affixa deinceps non fuerit.

§. XIII. MISCELLANEA.

Qualitas.

I. Antiqui, ut indicarent causam, cur feminas etiam sæpe ad luxuriam tam proni sint, finxerunt, mortem & cupidinem in eodem hospitio divertisse, sed cum ex eo discederent, alterum alterius telum ex errore apprehendisse, sicque factum, ut, dum mors senes occidere parabat ad amorem incitarit; Cupido vero juvenes amore inflammare cupiens, eos omnino interemerit. Unde ooo male cecinit quidam: *March. sub. Sacer. tr. 3. lect. 8.*

Hinc juvenes occidit Amor, fallente pharetra,
Hinc mors ipsa suos cogit amare senes.
Disce hinc, humanæ quæ sint ludibria vitæ:
Mors thalamum sternit, sternit Amor tumulum.

II. Quidam ex Antiquis dixit, diabolum sibi in uxorem desponsasse iniqu tatem, ex qua varias suscepit filias, quarum primam Superbiam Nobilibus, Avaritiam & usuram Mercatoribus, Rapinam & Furtum Militibus, mendacium & Fraudem Artificibus & Advocatis, Simoniam Ecclesiasticis, Hypocrisin Religiosis, Invidiam Aulicis desponsarit; at vero luxuriam liberam esse & omnibus communem voluerit, ut per eam tanto plures homines lucrari posset. *Ibid.*

III. Cum quidam stolidus, audiente Pythagora, diceret, malle se cum mulieribus, quam cum Philosophis versari, recte respondit Pythagoras: Quid mirum, nam & sues libentius in luto, quam in aqua pellucida versantur. *Laertius.*

IV. Luxuria merito *Lux urens* a nonnemine vocatur, quia hoc igne olim Sancta Christina totum orbem incensum vidit. *Engelg. p. 3. Dom 3. post Pen.*

V. Hieronymus Capivaccius Medicus Patavinus testatur, se ex curatione luis Gallicæ plusquam octodecim millia coronatorum fuisse lucratum. *Pont in Att. bel. p. 3. c. 4.*

VI. Soldanus Turcarum quinque millia stipendiariorum alere consuevit pecunia Meretricum commercio collecta. *Spondan. an. 1200.*

VII. Christus, dum legionem dæmonum ejecit, eildem in porcos intrandi potestatem dedit, ut ostenderet, diabolum iis dominari, qui vitam porcorum gerunt. *S. Aug in tr. 6. in ep. 30.*

VIII. Pelicanus cum in alto habitare posset, ova in terra abscondit; quod advertens anceps, circa locum illum accendit ignem, quem dum advolans Pelicanus extinguere alis cupit, magis accendit, & simul adustis alis facile capitur. Quod ipsum facit diabolus cum luxuriosis, qui si ignem concupiscentiæ ab eo per socios malos excitatum extinguere volunt, magis inflammatur; & seipsos amburunt. *Fab. conc. 8. in Do. 23. post. Pent.*

IX. S. Thomas alicubi ait: Dicunt Magistri, aliquos esse dæmones, qui memores suæ antiquæ nobilitatis, dedignantur homines peccato luxuriæ tentare. Signum hujus est, quod Lucifer teotans Domioum in deserto, non tentavit eum de hoc peccato. *S. Thom. l. 3. de erud. Princ. c. 51.*

X. S. Philippus Nerius ex odore impudicos *Brev. Rom. 26. Jun.*

cos cognoscebat; hinc dicere solebat: Male oles, o fili, male oles.

S. Aug. apud Drex. in Niceta l. 2. c. 12. §. 2. XI. S. Augustinus exclamans, o voluptates, inquit, quam faciles aditus habetis, & quam difficiles exitus habebitis, cum perimetis. Dum suadetis, inungitis; sed postquam suasistis, usque ad mortem Animæ pungitis.

Fuga.

Pab. in aust. sbc. 1. in Dom. 23. post Pen. XII. Recte de vitanda Luxuria dixit Seneca: Libidinis initia continebit, qui illius exitum cogitabit.

Alanus de planct. metbro 3. XIII. Nec male eumdem in finem cecinit Alanus.

Si vitare velis Venerem, loca, tempora vita,
Nam locus & tempus pabula præbet ei.
Si tu persequeris, sequitur; fugiendo fugatur.
Si cedis, cedit: si fugis, illa fugit.

Vit. PP. l. 5. n. 24. XIV. Abbas Pastor Abbati Ammoni interroganti de immundis cogitationibus dixit: Numquid gloriabitur securis me eo, qui incidat in ipsam? Et tu ergo non porrige eis manus, & otiosæ erunt.

Damnum.

Valer. Max. l. 9. XV. De hoc vitio sapienter dixit Valerius: Quid hoc vitio fædius? quid etiam damnosius? quo virtus atteritur, vitio languescunt, sopita gloria in infamiam convertitur, animi & corporis vires expugnantur, adeo ut nescias, an ab hostibus, an ab illis capi perniciosius habendum sit.

Ælian. l. 2. c. 24. XVI. Ut vipera fœmina in maris complexu ei ad collum adhæret, & morsu caput abscindit, & ipsam postea fætus lacerant, sic luxuria suis amatoribus interitum affert.

Engelgr. to. 3. in Do. 3. post Pent. XVII. Quidnam causam assignans, cur Venetiis tot scorta essent, sic cecinit:

Cur urbe in Veneta scortorum millia tot sunt?
In promptu causa est; nam Venus orta mari,

Ibid. XVIII. Similem causam allus assignavit, cur Christus die Veneris sit passus.

Luce obiit veneris, Veneris fiet turba, videtur
Causa Dei passi non minima esse Venus.

S. Thom. in S. Jo. c. 5. XIX. Doctor Angelicus esponens illud Joannis: Totus mundus in maligno positus est, sic ait: Totus mundus in maligno, id est, malo igne positus est.

In Niceta c. 10. XX. Drexellius brevi compendio damna & remedia luxuriæ his verbis complexus est:

Corpus, opes, animam ingenium, famam, virtutes,
Debilitat, perdit, necat, impedit, inficit, aufert.
Otia, mensa, libri, vaga lumina, verba, sodales;
Hæc tolle, hanc minue, hos muta, hæc claude, hæc fuge, vita hos.

S. Petr. Damian. l. 2. Ep. 18. XXI. In quodam monte Orientis lapides sunt igniferi, qui masculus & fœmina nuncupantur, & dicuntur Pyroboli. Qui nimirum cum a se invicem procul sunt, non accenduntur: si vero fœmina appropinquaverit masculo, protinus ex eis ignis egreditur, ita ut omnia, quæ circa montem sunt, flammis vaporantibus exurantur. Ab ipsis ergo lapidibus edocemur, ut, si consumi libidinis incendio nolumus, muliebris aspectus speciem declinemus: ne conspecta forma flamma prosiliat, quæ in nobis non montis, sed mentis fruteta pervadat.

XXII. In Apulia haud procul Bario, homo nobilis, gradu Marchio, re ipsa carnis suæ Satanæ mancipium, Virginem piam ex earum numero, quæ ob desponsatam, Christo extra cænobia virginitatem *Monachæ domesticæ* audiunt, quanta vi ac nisu poterat obsistentem, impie fœdavit; cumque inter retinendum Virgo, Deiparæ sub cujus tutela se esse profitebatur, injuriam & indubiam ultionem ingereret, quæ illi foret, pœnitentiæ semcntis uberrima spurcus admissarius. *Ecquam* (inquit) *Virginem dicis, a qua mibi hujus facti pœnitentia cassa adveniet?* Non tulit Deus tantam blasphemiæ atrocitatem, sacrilegæ impudicitiæ junctam diu esse impunitam. Vix illis siliquis porcus iste lutulentus exsaturaverat sacrilegam libidinem, cum subita morte defunctus est Sacramentorum Christianorum expers. Itaque anima quidem sic abeuntis inferno est transcripta. Cadaver autem a sui in quoddam Capuccinorum cœnobium est illatum, & tumulo datum Divinam vindictam, impietatemque, & peccatum ad mortem miseri hominis, ignorabant Patres. Itaque bona fide exceptum ejus cadaver, tumulo condunt ritu Christiano, non sine Psalmis, & aliis suffragiis, quibus animam defuncti sublevarent apud benignum Deum. Sed frustra satagebant. Nocte tumulationem consequente, pius ex ea familia Religiosus, templum forte ingressus, super defuncti tumulum, deprehendit spectrum, tetrum adeo, & adeo horrendum, ut ferre ex tali objecto exanimaretur. Ubi vero primum tantisper ex metu est confirmatus, cœnobii Præfectum, quid vidisset, admonitum, induxit in eam mentem, ut mandatum sibi imponeret, de repetendo loco, & spectro interposita adjuratione urgendo ad patefaciendum, quid isthic quæreret. Mandato imposito paruit Religiosus; quem Præfectus ipse cum aliquot aliis ex eadem sacra Familia illico est consecutus. Adjuratione adhibita, spectrum, quod erat, aperuit. Imaginem scilicet eam esse, animæ Marchionis eo tumulo proxime conditi, quam Deus justus Judex ob injuriam sacrilegam, Virgini sacræ illatam, & jactatas in Deiparam blasphemias, morte subita e corpore impuro extrusam, æternis ignibus addixerat. Fidem verbis faciendam, si referato tumulo, cadaver a dæmonibus asportatum non compareret, sed putor dumtaxat intolerandus. Aperto tumulo inanis loculus, carbonum instar niger ac teter eductus e tumulo in sterquilinium abjectus (mirum dictu) quatuor corvis præda fuit. Loculum enim diffringere, & frustatim vorare sunt visi.

§. XIV.

§. XIV. AXIOMATA.

Bachlerus V. Meretrices.

I. QUid facies, facies Veneris, si veneris ante?
Non sedeas, sed eas, ne pereas per eas.

II. Si cedis, cedit: si stas, Venus improba lædit.
Cypria damna fugas, si sua tela fugis.

Ibid. III. Dives eram dudum, fecerunt sed tria nudum.
Alea, Vina, Venus, tribus his sum factus egenus.

Ibid. IV. Luxuriat raro non bene pasta caro.

V. Recte de Hercule quidam cecinit:
Lenam non potuit, potuit superare Leænam.
Quem fera non potuit vincere, vicit hera.

Terent. in Eunucho. VI. Sine Cerere & Baccho friget Venus.

Eccl. 19. v. 2. VII. Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes.

§. XV. AUTHORES.

I. JOannes Busæus in Panario V. eodem.
II. Jeremias Drexelius in Niceta.
III. Jacobus Marchantius in Horto Pastorum lect. 8. & 9. Item tub. Sacerd. tr. 3.
IV. Jacobus Alvarez to. 2. l. 1. p. 2. c. 5. & 6.
V. Bernardinus Rosignolius l. 2. de discipl. c. 14. & 15.
VI. Joannes Cassianus 6. de instit. renunc.
VII. Ludovicus Granat. in locis comm. fol. 365. & Duce Pecc. l. 2. c. 7. fol. 631.
VIII. Philippus d' Outreman in Pædagogo Christiano p. 1. cap. 7. §. 3.
IX. Petrus Canisius to. 3. de sept. pecc. capit. §. 5.
X. Henricus Engelgrave in Luce Evangel. p. 1. in Dominic. 5. post Pentec. & in cælo p. 1. in festo Annunciat. §. 2.
XI. Mathias Faber conc. 7. & 8. in Dom. 13. post Pent. & in Festo S. Mariæ Magd. conc. 5.
XII. Antonius Dauroltius in floribus historicis c. 2. præc. 6. tit. 103.
XIII. Josephus Langius in Polyanthæa V. eodem.
XIV. Joannes Major in magno speculo exemplorum. V. eodem.

FINIS TOMI TERTII.

